Journal of Interdisciplinary Social Development (JISDIADP)

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 - พฤษภาคม - มิถุนายน 2569 Vol.4 No.3 - May - June 2026

ISSN : 2822-1060 (Online)

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 ม.12 ต.เหล่าต่างคำ อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย

DR.KET Institute of Academic Development and Promotion 1 M.12 Laothangkham Sub-district, Phonphisai District, Nong Khai Province, 43120, Thailand Tel. +66610186156

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

Journal of Interdisciplinary Social Development

ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม – มิถุนายน 2569)

Vol 4 No.3 (May - June 2026)

ISSN : 2822-1060 (Online)

_ **********_

☞วัตถุประสงค์

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา ศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น บริหารธุรกิจ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)
ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

☞ เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 082-9356452
E-mail : journalsocialdevelopment@gmail.com

☞ ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
E-mail: zumsa_17@hotmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-9833-4759
Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?user=Ex2SJ-8AAAAJ&hl=th

☞ บรรณาธิการ

พระครูสุตสารบัณฑิต, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

☞ กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตู้ทองคำ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีเสด็จ กองแกน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.
นักวิชาการอิสระ
พระครูสุทธิเมธาวัฒน์, ดร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ฐิติวัสส์ หมั่นกิจ
โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

☞ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

ดวงใจ บุญโยง
สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ

☞ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

วรรณภา บุปผาโสภา
โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11
e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

☞ **ฝ่ายกฎหมาย**

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

☞ **พิสูจน์อักษร**

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **ออกแบบปก**

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

☞ **จัดรูปเล่ม**

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **พิมพ์ที่**

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิตอล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน) ปีพุทธศักราช 2569 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ มีเนื้อหาสาระของบทความที่หลากหลาย วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิก และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ **(ก)**

บทบรรณาธิการ **(ช)**

สารบัญ **(ซ)**

แนวทางส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช **1-15**

GUIDELINES FOR PROMOTING THE ADMINISTRATION OF SPECIAL PROGRAMS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON SI THAMMARAT

ศิริวัฒน์ ชูแสงนิล และ สุนทรี วรรณไพเราะ

การวิเคราะห์สถิติการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ และความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย **16-31**

STATISTICAL ANALYSIS OF CONTRABAND DETECTION IN POSTAL PARCELS AND POSTAL OFFICERS' KNOWLEDGE ON SCREENING

จุฑาทิพย์ สินวิโรจน์, วีรมลล์ ไวลิขิต, ศิรประภา เปรมเจริญ และ พิเชษฐ อนุรักษ์อุดม

การจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา **32-47**

CRISIS MANAGEMENT OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS IN THE GENERAL EDUCATION DEPARTMENT

ผดุง เพชรสุข, สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน และ ไชยถนอม หาระสาย

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 **48-72**

TEACHER MOTIVATION IN PERFORMING THEIR DUTIES NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

ณัฐรินญา นุกูลกิจ, ประดิษฐ์ ฉัตรจรัสกูล และ สุพล จอกทอง

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง 73-85

DEVELOPMENT OF VIDEO MEDIA ON DRUM KIT SKILL EXERCISES FOR LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS PHATTHALUNG COLLEGE OF DRAMATIC ARTS

พีรพงศ์ จีระเจริญพงษ์ และ กิตติชัย รัตนพันธุ์

มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 86-115

LEGAL MEASURES TO PROMOTE THE PARTICIPATION OF INDUSTRIAL FACTORIES AND INDUSTRIAL ESTATES IN THE CONSERVATION OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT

กฤดิทัช แสงธนโยธิน, สังเวียน เทพผา และ โกเมศ ขวัญเมือง

การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 116-131

SAFETY MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

ปิ่นปินัทธ์ พื้นสวรรค์, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม

ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม 132-149

THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC HEALTH POLICY IMPLEMENTATION UNDER THE PRINCIPLE OF DECENTRALIZATION BY SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN NAKHON PATHOM PROVINCE

อนุศิษฎ์ สุขเกษม และ อรนันท์ กลันปุระ

การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 150-168

PROFESSIONAL LEARNING MANAGEMENT LEADING TO TEAMWORK IN SCHOOLS UNDER THE NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

จุฑาวดี ชมราศี, พจน์ เจริญสันเทียะ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA MARKETING ON GREEN PURCHASE INTENTION: THE MEDIATING ROLE OF SUBJECTIVE NORM 169-185

Yuqi He, Chanchai Bunchapattanasakda and Boonyaporn Boonmek

การบูรณาการความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย 186-201

THE INTEGRATION OF THE BELIEF IN CHAO MAE SONG NANG BASED ON BUDDHIST FAITH PRINCIPLES TO PROMOTE ETHICAL CONDUCT IN THE COMMUNITY OF SI CHIANG MAI DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

พระมหาบุญกอง กนฺตวีโร (โคตรชมภู), พระภาวนาวัชรมุนี และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ 202-218

MANAGEMENT OF LEARNING RESOURCES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE CHAIYAPHUM PROVINCIAL OFFICE OF LEARNING PROMOTION

รัศมี บุญหมั่น, ประยงค์ แก่นลา และ สมัคร ไวยขุนทด

อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม 219-234

INFLUENCE OF CUSTOMER EXPERIENCE MANAGEMENT ON TOURISTS' PERCEIVED VALUE IN THE TOURISM BUSINESS OF NAKHON PHANOM PROVINCE

สุทธิมา จินดา

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 235-251

ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORSUNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

ปรเมษฐ์ จังอินทร์, วศิน สอนโพธิ์ และ พจน์ เจริญสันเทียะ

CROSS-CULTURAL DIFFERENCES IN CRUISE PASSENGER MOTIVATION AND BEHAVIORAL INTENTION: INTEGRATING HOFSTEDE'S CULTURAL DIMENSIONS 252-267

Chenjun Huang and Wirun Phichaiwongphakdee

FACTORS AFFECTING ACCOUNTING EFFICIENCY IN SMALL AND MEDIUM SIZED TRADING BUSINESSES IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE 268-286

Nunticha Pudjaiyo, Jeeranan Teerapaporn and Kajornatthapol Pongwiritthon

ปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้องในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก 287-300

THE LEGISLATIVE MEASURES ABOUT THE PROBLEM SOMETHING THE RIGHT OF THE INVESTOR AND THE ACCESSORY IN THE BORDER DEVELOPS SPECIAL THE EAST

สังเวียน เทพผา

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 301-321

SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES AFFILIATED WITH THE UBON RATCHATHANI-AMNAT CHAROEN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ศิษฐ์ฐิกรณ์ ลูกสีดา, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม

นวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ 322-338

MANAGEMENT INNOVATION IN LOCAL FOOD BUSINESSES TO SUPPORT EXPERIENTIAL TOURISM

ปัณฑรีย์ หอมสกุล, กาญจนา พันธุ์เอี่ยม และ สุนันทา เสถียรมาศ

DIGITAL VISUAL TRANSFORMATION OF MONGOLIAN OX-HORN BOW CRAFTSMANSHIP BASED ON UNITY GAME DESIGN 339-360

Yang Yang, Khajornsak Nakpan and Watanapun Krutasaen

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 361-377

STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UBON RATCHATHANI ISLAMIC EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

สุริยา บัญญัติ, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม

ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ และการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร 378-392

MOTIVATIONAL FACTORS, BRAND IMAGE, AND PERCEIVED VALUE INFLUENCING THE PURCHASE DECISION OF PREMIUM-GRADE (HIGH-QUALITY) MATCHA POWDER AMONG WORKING CONSUMERS IN THE BANGKOK METROPOLITAN AREA

เพ็ญผกา เพชรชู และ สิริพันธ์ วงศ์อินทวัง

แนวโน้มการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์บทบาทของ AI และ Digital Education ต่ออนาคตการศึกษา 393-405

21ST CENTURY LEARNING TRENDS: ANALYZING THE ROLE OF AI AND DIGITAL EDUCATION IN THE FUTURE OF EDUCATION

สมคิด นาคขวัญ

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 406-424
CURRICULUM ADMINISTRATION IN SCHOOLS PROVIDING EXPANDED EDUCATIONAL OPPORTUNITIES UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4
นพณัฐ มุ่งพูนกลาง, วศิน สอนโพธิ์ และ พจน์ เจริญสันเทียะ

CREATIVE LEADERSHIP, SOCIAL MEDIA, AND CULTURAL CHANGE IN GREEN DESTINATION DEVELOPMENT: A TOURIST PERSPECTIVE STUDY IN RURAL LOWER NORTHERN THAILAND 425-441
Siriamorn kaweera, Sirinee Wongwilairat and Phantima Wannasut

DETERMINANTS OF FINTECH ACCEPTANCE AND USAGE AMONG POPULATIONS IN THE LOWER NORTHERN REGION OF THAILAND: AN APPLICATION OF UTAUT MODEL 442-462
Veerapong Suthawan and Kajornatthapol Pongwiritthon

การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 463-479
PROCUREMENT MANAGEMENT USING AN INFORMATION SYSTEM IN SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2
อัญพัชร์ นิติระวีพงศ์, ประยงค์ แก่นลา และ สมัคร ไวยขุนทด

การประยุกต์ใช้หลักการของลีนเพื่อลดสิ่งสูญเปล่าในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 480-490
APPLICATION OF LEAN PRINCIPLES TO REDUCE WASTE IN MOTORCYCLE PARTS PRODUCTION IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE
ศักดิ์ดา เกิดการ, เตชะธร สุขชัยศรี และ วันเฉลิม เครือสาร

RECONSTRUCTING LIVING HERITAGE THROUGH DIGITAL MEDIA: AN EMPIRICAL STUDY OF LUOSHAN SHADOW PUPPETRY 491-504
Huizi Ma and Arnuphap Chantaramporn

COST MANAGEMENT AND SUSTAINABLE PROFIT PLANNING IN THAI SPECIALTY COFFEE ENTERPRISES 505-529

Wipawee Srika and Kajornatthapol Pongwiritthon

THE HEGEMON TRAP: UNITED STATES FOREIGN POLICY REQUIREMENT FOR A NEW NIXONIAN PIVOT AND RETURN TO REALISM 530-558

William J. Jones

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ 559-573

THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN CREATING A POSITIVE ORGANIZATIONAL CULTURE IN SCHOOLS UNDER THE BURIRAM SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

อุชุพร เลงไธสง, คัมภีร์ สุดแท้ และ ประยงค์ แก่นลา

ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการกรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 574-587

FACTORS CONTRIBUTING TO EDUCATIONAL SUCCESS OF PEOPLE WITH DISABILITIES: A CASE STUDY OF RAJABHAT MAHA SARAKHAM UNIVERSITY

ชวนากร ปรีเอี่ยม, สิทธิพรร์ สุนทร และ ธัณฏิกานต์ คำวิเศษธนธรณ์

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 588-604

THE RELATIONSHIP BETWEEN DIGITAL LEADERSHIP AND INNOVATIVE ORGANIZATIONS OF EDUCATIONAL IN THE NONTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

กฤติเดช ปิ่นหอม และ รัตนา กาญจนพันธ์

บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 605-624

THE ROLE OF ADMINISTRATORS IN BOOSTING MORALE AND MOTIVATION AMONG TEACHERS IN SCHOOLS PROVIDING EXPANDED EDUCATIONAL OPPORTUNITIES UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

สุรชัย จันทขาล, วศิน สอนโพธิ์ และ พจน์ เจริญสันเทียะ

DESIGNING AND VALIDATING A MULTI-LEVEL STRATEGY SYSTEM FOR DEVELOPING DIGITAL COMPETENCIES AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN GUANGDONG PROVINCE 625-643

Xiaochun Li, Teerawat Montaisong and Wacharapatr Techawattanasiridumrong

RESEARCH ON THE SPATIAL STRUCTURE CHARACTERISTICS AND CULTURAL LOGIC OF THE BUILDINGS IN GAOTAI RESIDENTIAL AREA 644-656

Xiaofei Ji and Nawat Lersawaengkit

การฟ้องคดีแพ่งกับการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทางเลือก ข้อดี และข้อจำกัดของกระบวนการเยียวยาความเสียหาย 657-669

CIVIL LITIGATION AND THE VICTIM'S RIGHT TO CLAIM COMPENSATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS UNDER SECTION 44/1 OF THE THAI CRIMINAL PROCEDURE CODE: A COMPARATIVE STUDY OF LEGAL REMEDIES, ADVANTAGES, AND LIMITATIONS

พรทิพย์ พิมพ์สุรโสภณ

ศีล 5 กับการสร้างพลเมืองดีตามแนววิถีพุทธ 670-683

FIVE PRECEPTS AND CREATING GOOD CITIZENS ALONG THE BUDDHIST WAY

ปรีชา ศรีสอนใจ, สุบิน วันนันตา และ วุฒิภัทร มูลศรี

บรรยากาศองค์การของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ–ยโสธร: การวิเคราะห์ระดับและองค์ประกอบ 684-700
ORGANIZATIONAL CLIMATE OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SISAKET–YASOTHON: AN ANALYSIS OF LEVELS AND COMPONENTS
ชุติมา มุสิกานนท์

การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา 701-719
MANAGEMENT OF VOCATIONAL STUDENT INTERNSHIP PROGRAMS IN COLLABORATION WITH BUSINESSES AND THE NAKHON RATCHASIMA PROVINCIAL VOCATIONAL EDUCATION OFFICE
วิทยา หล่าสูงเนิน, สมัคร ไวยขุนทด และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND CORPORATE ENTREPRENEURSHIP AMONG HIGH-POTENTIAL GENERATION Z EMPLOYEES IN THAILAND'S RETAIL INDUSTRY 720-739
Walailak Panturee and Kajornatthapol Pongwiritthon

การประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 740-753
THE EVALUATION OF THE SPORTS EXCELLENCE PROMOTION PROJECT OF BAN KOH WITTHAYA SCHOOL THE NAKHON SI THAMMARAT SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
กฤษฎา บุญสุภา, พณกฤษ บุญพบ และ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์

การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด 754-768
EDUCATIONAL RESOURCE MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE ROI ET SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
กนกภา ศรีมุงคุล, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม

การศึกษาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง 769-780

A STUDY ON THE ADMINISTRATION OF A SAFE SCHOOL ENVIRONMENT AT THUNGPHOWITTAYA SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PHANGNGA, PHUKET, AND RANONG

วิริยาภรณ์ โกยสกุล และ อัจฉราพรรณ พุ่มผกา

แนวทางการสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวของประชาชนของเทศบาลเมืองม่วงงามอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา 781-797

GUIDELINES FOR ESTABLISHING A NETWORK OF SUPPORTERS FOR COMMUNICATION IN A DOMESTIC VIOLENCE PREVENTION CAMPAIGN IN MUANG NGAM TOWN MUNICIPALITY, SINGHANAKHON DISTRICT SONGKHLA PROVINCE

ประสาน เหล๊าะเหม, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์ และ วิทยาธร ท่อแก้ว

การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน 798-814

DEVELOPMENT OF A COMMUNITY-BASED PARTICIPATORY HEALTH CARE MANAGEMENT MODEL FOR THE ELDERLY IN BAN TAE, CHIANG KHONG SUBDISTRICT, NA NOI DISTRICT, NAN PROVINCE

อภิชัย คุณีพงษ์, มาโนชญ์ ชายครอง และ รุ่งทิวาห์ สุขารมย์

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร 815-833

DIGITAL LITERACY AND CAREER ADAPTATION OF STREET FOOD VENDOR IN BANGKOK

ปรารถนา แสงทอง และ รติพร ถึงฝั่ง

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ 834-849

MANAGEMENT SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN SCHOOLS FOR SPECIAL NEEDS, UNDER THE OFFICE OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION

ศิริลักษณ์ ดาวไสย์, สมเดช สาวันดี และ สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา

AN INTERDISCIPLINARY STUDY OF NAXI FOLK MUSIC: TRADITIONAL WISDOM IN TRANSITION 850-865

Ting Chen and Sarawut Choatchamrat

THE IMPACT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY ON ORGANIZATIONAL PERFORMANCE OF PRIVATE MANUFACTURING ENTERPRISES IN YUNNAN PROVINCE, CHINA: THE MEDIATING ROLE OF INNOVATION INVESTMENT 866-885

Chen Min, Adilla Pongyila and Pornthip Tantivisethsak

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 886-903

DESIGNING FLIPPED CLASSROOM INSTRUCTION USING MICROLEARNING TO ENHANCE LISTENING SKILLS AND LEARNING ACHIEVEMENT IN CHINESE LANGUAGE AMONG GRADE 12 STUDENTS

ปิณฑ์ชฎาทิพย์ หนูเศษ, ชวนพิศ ชุมคง และ พัศรเบศวณ์ เวชวิริยะสกุล

การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ 904-921

MENTAL HEALTH PROMOTION MANAGEMENT FOR TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL BURIRAM PROVINCIAL SPECIAL EDUCATION CENTER

ทชภณ มัยรัตน์, สมัคร ไวยขุนทด และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม

ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา 922-933
LEADERSHIP AND MANAGEMENT AFFECTING THE ADMINISTRATIVE EFFECTIVENESS OF SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE
นำ ปลอดกระโทก, ภมร ขันธหัตถ์ และ เบญยาศิริ งามสะอาด

แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัย “แรงจูงใจ-ค้ำจุน” ของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา: การสร้างทฤษฎี การอธิบายกลไก และการทดสอบเชิงประจักษ์ 934-956
THE “MOTIVATOR-HYGIENE” DUAL-DRIVE MODEL OF STUDENT ENGAGEMENT: THEORETICAL CONSTRUCTION, MECHANISTIC INTERPRETATION, AND EMPIRICAL TESTING
Richeng Huang และ ธนกร สิริสุคันธา

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา 957-977
THE INVOLVEMENT OF PARENTS AND TEACHERS IN THE EDUCATIONAL ADMINISTRATION OF MUNICIPAL EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT CENTERS IN NAKHON RATCHASIMA CITY
มานพ ทองดี, สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา และ องอาจ เทียมกลาง

MARGINAL BENEFIT INCIDENCE OF SOCIAL SPENDING IN THAILAND: PANEL EVIDENCE FROM PROVINCIAL EDUCATION, HEALTH, AND WELFARE BUDGETS 978-1003
Rachata Juthaphiw, Thawatchai Singsoopa, Rachan Prueksa and Rumrada Kongchang

การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 1004-1023
SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY-BASED OPERATIONS OF SCHOOLS UNDER TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2
ศุภรัตน์ หัวหิน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 1024-1035

THE 21ST-CENTURY LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

เกวลิน ชินรัมย์, เนรัญ วชิระอังกูร ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม

แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 1036-1054

ACADEMIC MANAGEMENT TOWARDS EXCELLENCE IN THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SURIN

ชนาธินาถ ยอดอินทร์, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ ธัญเทพ สิทธิเสือ

การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 1055-1073

DEVELOPING MATHEMATICAL PROBLEM-SOLVING SKILLS IN LINEAR EQUATIONS WITH ONE VARIABLE THROUGH COGNITIVELY GUIDED INSTRUCTION AND THINK-PAIR-SHARE TECHNIQUES FOR GRADE 7 STUDENTS

คมเพชร บุญยะวันตัง, ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์ และ สิริสวัสช์ ทองก้านเหลือง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 1074-1095

THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AFFECTING THE HAPPINESS ORGANIZATION OF SCHOOL UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

วินัสนันท์ หนูบุญ

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 1096-1113

VISIONARY LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE CHANGE MANAGEMENT IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SURIN

ธนัชชา บุญร่วม, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ พนา จินดาศรี

ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 1114-1133

DIGITAL LEADERSHIP SKILLS FOR PERSONNEL MANAGEMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS OF HOR-TRI CONSORTIUM UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE OF UBON RATCHATHANI AND AMNAT CHAROEN

เบญจลักษณ์ รายะนาคร และ เมธาวี โชติชัยพงศ์

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 1134-1150

CREATIVE LEADERSHIP AFFECTING THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOLS UNDER THE SURIN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ธนชนก พฤฒิพันธ์พิศุทธ์, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ พนา จินดาศรี

THE DUAL-PATH EFFECT OF POSITIVE AND NEGATIVE LEADERSHIP ON LEADERSHIP PERFORMANCE: A STUDY OF CHINESE EMPLOYEES 1151-1168

Ruizhu Yang, Jennifer Min Chen-Hua and I-Chun Chen

THE INFLUENCE OF MARKETING FACTORS ON ONLINE PURCHASE DECISION BEHAVIOR IN THE UPPER NORTHERN REGION OF THAILAND 1169-1192

Walailak Panturee and Kajornatthapol Pongwiritthon

มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1193-1206
CONCEPT IN ECONOMIC LEARNING AREA OF JUNIOR HIGH SCHOOL
กฤษกร โชติเธียรชัย

การสื่อสารเพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช 1207-1220
COMMUNICATION FOR BUILDING A COLLABORATIVE NETWORK FOR MUNICIPAL ADMINISTRATION AT THUNG SONG TOWN MUNICIPALITY NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
สมฤดี หวังวณิชชากร, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์ และ วิทยาธร ท่อแก้ว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว 1221-1236
FACTORS AFFECTING ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF EMLOYEES IN KHAO CHAKAN SUBDISTRICT MUNICIPALITY, KHAO CHAKKRAN DISTRICT, SA KAEO PROVINCE
ทิฆัมพร ภูกาบขาว และ วลัยลักษณ์ พันธุรี

ความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 1237-1250
ENGLISH SENTENCE WRITING ABILITY AND ACADEMIC ACHIEVEMENT THROUGH THE SIX WRITING STEPS TECHNIQUE AMONG MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS
วริษฐา มิตรคุณ, ชวนพิศ ชุมคง และ นพเก้า ณ พัทลุง

การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย 1251-1267

THE DEVELOPMENT OF ANALYTICAL THINKING ACTIVITY PACKAGES USING PROJECT-BASED LEARNING MANAGEMENT IN HISTORY SUBJECT TO DEVELOP ANALYTICAL THINKING SKILLS OF MATHAYOM 4 STUDENTS AT THE GENERAL EDUCATION DEPARTMENT OF THE BUDDHIST STUDIES SCHOOL, NONG KHAI PROVINCE

พระมหาศิริพงค์ ปญฺญาวชิรเมธี, พระมหาอภิสิทธิ์ ภูริปญฺโญ, ปาณจิตร สุกุมาลย์ และ สมชัย ศรีนอก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล 1268-1291

FACTORS INFLUENCING CONFIDENCE, TRUST, SATISFACTION, AND CHOICE OF SERVICES FROM PRIVATE INSURANCE BROKERS IN THE DIGITAL AGE

สุชาติ ปรักทยานนท์

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ* 1292-1311

THE RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT WITH CIPPA MODEL AND MIND MAPPING SPIDER WEB PATTERN TO DEVELOP LEARNING ACHIEVEMENT IN THE SUBJECT OF MECHANICAL PROPERTIES OF SUBSTANCES, PHYSICS OF MATHAYOM 6 STUDENTS UNDER THE JURISDICTION OF THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, UBON RATCHATHANI – AMNAT CHAROEN

ประภัสสร มาคำผุย, ระพิน ชูชื่น และ ปิยานี สมบูรณ์ทรัพย์

อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ : การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม 1312-1332

POWER AND LEGITIMACY IN LONG-TERM CARE SERVICE PROVISION FOR THE ELDERLY BY SAMUTPRAKAN MUNICIPALITY: A POLICY POLITICS ANALYSIS IN AN AGING SOCIETY WITHIN AN INDUSTRIAL URBAN CONTEXT

ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร

การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 1333-1352

ACADEMIC ADMINISTRATION FOR QUALITY OF THE DIGITAL ERA STUDENTS OF SCHOOL NETWORK 1 - 4 ADMINISTRATION IN TRAKAN PHUET PHON DISTRICT, UNDER UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

สุดารัตน์ โสสอน และ เมธาวี โชติชัยพงศ์

ทุนสีเทาในเงามืด: การศึกษาพลวัตอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติของกลุ่มทุนจีนสีเทาในบริบทสังคมไทย 1353-1367

GREY CAPITAL IN THE SHADOWS: A STUDY OF THE DYNAMICS OF TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME INVOLVING GREY CHINESE CAPITAL IN THE CONTEXT OF THAI SOCIETY

จักรพงษ์ ใจดี และ สุมนทิพย์ จิตสว่าง

การออกแบบและพัฒนาพอดแคสต์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1368-1382

DESIGN AND DEVELOPMENT OF PODCASTS TO ENHANCE THAI NATIONAL HISTORY LEARNING FOR VOCATIONAL CERTIFICATE STUDENTS

อรวรรณ นิ่มดวง, นฤมล ศิระวงษ์ และ รัฐพล ประดับเวทย์

การวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ 1383-1397

CONTENT ANALYSIS OF THAI TEXTBOOKS FOR FOREIGNERS

นาง บัวคำ

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผ่านห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับการใช้ AI สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู 1398-1409

DEVELOPING ACTIVE LEARNING MANAGEMENT THROUGH VIRTUAL CLASSROOMS INTEGRATED WITH AI FOR GRADUATE DIPLOMA IN TEACHING PROFESSION STUDENTS

กนกอร ทองศรี, ประยงค์ หัตถพรหม และ เชวงศักดิ์ พฤกษเทเวศ

การประเมินกระบวนการและผลการดำเนินงานของโครงการ โรงเรียนอีโคสคูล กรณีศึกษา โรงเรียน อบจ. บ้านนาบอน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต 1410-1421

AN EVALUATION OF THE IMPLEMENTATION PROCESS AND OUTCOMES OF THE ECO–SCHOOL PROGRAM : A CASE STUDY OF BAAN NABON P.P.A.O. SCHOOL UNDER THE PHUKET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

สุรีวัลย์ สิขิวัฒน์ และ ชิรวัฒน์ นิจเนตร

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 1422-1440

INNOVATION LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING TEACHERS AS EDUCATIONAL INNOVATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

รวิสรา รุ่งเรือง, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ พนา จินดาศรี

การพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำคำศัพท์ โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ Game Base Learning ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking words ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 1441-1454

THE DEVELOPMENT OF VOCABULARY LEARNING AND VOCABULARY RETENTION THROUGH GAME-BASED LEARNING COMBINED WITH THE LINKING WORDS PICTURE TECHNIQUE FOR GRADE 5 STUDENTS

พรชิตา โพธิ์สาลี, ชวนพิศ ชุมคง และ วิทวัฒน์ ขัตติยะมาน

สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายของเทคโนโลยีสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน 1455-1473

SMART ENVIRONMENT: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF TECHNOLOGY TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ณฐาภพ วิชรศรณ์

ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี 1474-1485

TRAIT LEADERSHIP AND ROLES OF SUBDISTRICT HEADMEN AND VILLAGE LEADERS AFFECTING THEIR WORK PERFORMANCE EFFECTIVENESS IN CHONBURI PROVINCE

ผดุง รักวงศ์อาชีพ, ภมร ขันธหัตถ์ และ เบญยาศิริ งามสะอาด

การยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรกับประสิทธิภาพการทำงาน: บทบาทของความปลอดภัยทางจิตวิทยาในมิติขององค์การจิตวิทยา 1486-1497

LGBTQ+ INCLUSION IN THE WORKPLACE AND EMPLOYEE PERFORMANCE: THE MEDIATING ROLE OF PSYCHOLOGICAL SAFETY IN ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY

ชนัญญา สร้อยทอง

การประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 1498-1515

EVALUATION OF THE SAFE BANGPHRA PROJECT PREVENTION OF RISKS ASSOCIATED WITH CIGARETTES, ELECTRONIC CIGARETTES AND ALCOHOLIC BEVERAGES AT BANBANGPHRA SCHOOL, UNDER TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ธันย์เทพ ทองเยาว์, พณกฤษ บุญพบ และ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์

การพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง 1516-1526

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT DEVELOPMENT OF NAMCHUED SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANISATION, RANONG PROVINCE

ภูวนาถ บางพาน

การศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก 1527-1545

A STUDY OF CONTEXTS, PROBLEMS, AND NEEDS FOR DEVELOPING STEM LEARNING ACTIVITY PACKAGES TO ENHANCE OBSERVATION SKILLS OF LOWER PRIMARY STUDENTS IN SMALL SCHOOLS

นิภาพร วรรณทอง, ชุลิดา เหมตะศิลป์ และ วิศรุต พยุงเกียรติคุณ

การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรมอาญา: กรณีศึกษาเปรียบเทียบไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น 1546-1559

DNA EVIDENCE EXAMINATION IN THE CRIMINAL JUSTICE PROCESS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THAILAND, THE UNITED STATES, ENGLAND, AND JAPAN

ณัชพล รุ่งโรจน์

บทบาทของสตรีและการมีส่วนร่วมของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี 1560-1571

ROLES OF WOMEN AND FEMALE PARTICIPATION AFFECTING THE MANAGEMENT EFFECTIVENESS OF SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN CHONBURI PROVINCE

วราภรณ์ ตระกูลมารีย์, นิเทศ ตินณะกุล และ เบญยาศิริ งามสะอาด

การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและแบบจำลอง ส่วนแบ่งตลาดคงที่ 1572-1587

AN ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF THAI FRESH DURIAN IN THE CHINESE MARKET USING THE REVEALED COMPARATIVE ADVANTAGE INDEX AND THE CONSTANT MARKET SHARE MODEL

ศิริศักดิ์ พูลสวัสดิ์

ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงที่มีต่อทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 1588-1602

THE EFFECTS OF ACTIVE LEARNING COMBINED WITH HIGHER-ORDER QUESTIONING TECHNIQUES ON THE HISTORICAL ANALYTICAL THINKING SKILLS OF FIFTH-GRADE STUDENTS

กิตติทัต แก้วมณี, ชวนพิศ ชุมคง และอภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว

รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1603-1618

A DEVELOPMENT OF COMMUNITY ELDERLY HEALTH PROMOTION MODEL, KHAN HAM SUBDISTRICT, UTHAI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พัฒนา พรหมณี, อาภา สาระกูล และ สุดคนึง สุนทรวรคุณ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ 1619-1632

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND NEW PUBLIC MANAGEMENT AFFECTING PERSONNEL DEVELOPMENT IN THE SAMUT PRAKAN PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

สิริ ฉายางาม

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล 1633-1647

THE GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF RADIO BROADCASTERS CHARACTERISTICS IN THE DIGITAL COMMUNICATION ERA.,

อัญชลี บุบผามาลา, ธนสาร เสริมสุข, สุภวุฒิ ภูมิรัตน, นีรนุช กมลยะบุตร, ภัทรธีรา แพครบุรี, ชญากัญจน์ ทิมแท้ และ วาริตา ตาปนานนท์

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 1648-1666

SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ปิยพันธ์ สถาน, ชีวิน บุญถม และ วิมาน วรรณคำ

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ 1667-1685

21ST CENTURY MANAGEMENT SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

นันทนา สืบเพ็ง, สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม และ สมเดช สาวันดี

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี 1686-1699

MANAGING DUAL VOCATIONAL EDUCATION FOR EXCELLENCE IN VOCATIONAL SCHOOLS UNDER THE PATHUM THANI PROVINCIAL VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

สาธิต มั่งมี, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 1700-1718

PARTICIPATORY MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONSUNDER THE JURISDICTION OF THE SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

อนันต์ มิ่งขวัญ, สมเดช สาวันดี และ สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 1719-1736

EDUCATIONAL INSTITUTION MANAGEMENT TOWARDS EXCELLENCE IN VOCATIONAL EDUCATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE CENTRAL REGION 3 VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTE

สุทธารัตน์ นารถสูงเนิน, สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา และ องอาจ เทียมกลาง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 1737-1751

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

สุทิน เสาแก้ว, พรหมินทร์ ศรีหมื่นไวย และ พจน์ เจริญสันเทียะ

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 1752-1770

THE ADMINISTRATION OF STUDENT SUPPORT SYSTEMS BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

อนุธิดา ไชยภูมิ, สุพล จอกทอง และ คัมภีร์ สุดแท้

การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 1771-1790

CRISIS MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONSUNDER THE CHONBURI-RAYONG SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

เฉลิมศักดิ์ ทองประดับ, สุวิลักษณ์ มั่นกรนียธรรม และ สมเดช สาวันดี

ENTREPRENEURIAL SELF-EFFICACY AND INNOVATION PERFORMANCE IN CHINESE TECHNOLOGY-BASED NEW VENTURES: THE MEDIATING ROLE OF ENTREPRENEURIAL MOTIVATION 1791-1807

Ye Yuchi

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 1808-1830

แนวทางส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช*

GUIDELINES FOR PROMOTING THE ADMINISTRATION OF SPECIAL PROGRAMS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NAKHON SI THAMMARAT

ศิริวัฒน์ ชูแสงนิล[1] และ สุนทรี วรรณไพเราะ[2]

Siriwat Chusangnin[1] and Suntaree Wannapairo[2]

[1-2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1-2]Faculty of Education, Thaksin University, Thailand

Corresponding Author's Email: suntaree@tsu.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 14 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 16 เมษายน 2569

Received 3 February 2026; Revised 14 April 2026; Accepted 16 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ 2) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในสังกัดเดียวกัน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้ดำเนินงานห้องเรียนพิเศษและครูผู้สอนนักเรียนห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,336 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 331 คน ได้จากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) และทำการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม

Citation:

*ศิริวัฒน์ ชูแสงนิล และ สุนทรี วรรณไพเราะ. (2569). แนวทางส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1-15.

Siriwat Chusangnin and Suntaree Wannapairo. (2026). Guidelines For Promoting The Administration Of Special Programs Under The Secondary Educational Service Area Office Nakhon Si Thammarat. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1-15.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 46 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .941 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนี PNI $_{modified}$

ผลการวิจัย พบว่า

1) สภาพปัจจุบันในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ในภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ การบริหารงานด้านวิชาการ

3) แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ พบว่า ควรมุ่งพัฒนาหลักสูตรเฉพาะของห้องเรียนพิเศษ และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง และชุมชนในการสนับสนุนทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง รวมถึงการจัดหาสื่อและเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของห้องเรียนพิเศษ และควรกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำของเกรดเฉลี่ยรวมหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสอบสัมภาษณ์และประเมินแฟ้มสะสมผลงานของผู้เรียน

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, แนวทางการส่งเสริม, การบริหารงานห้องเรียนพิเศษ

Abstract

This research aimed to: (1) examine the current and desired conditions of special classroom administration; (2) investigate the priority needs for special classroom administration; and (3) explore guidelines for promoting special classroom administration under the same educational service area. The population consisted of 2,336 special classroom administrators and teachers teaching in special classrooms under the Secondary Educational Service Area Office of Nakhon Si Thammarat in the 2025 academic year. The sample comprised 331 participants, determined using the table of Krejcie and Morgan (1970) and selected through purposive sampling. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire consisting of 46 items, with an overall

reliability coefficient of .941. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and the modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$).

The findings revealed that:

1) The current condition of special classroom administration was at a moderate level overall, while the desired condition was at a high level.

2) The overall priority needs for special classroom administration were at a high level, with academic administration identified as the area with the highest priority need.

3) Guidelines for promoting special classroom administration emphasized the development of a specialized curriculum for special classrooms, along with continuous evaluation. This should be implemented in conjunction with collaboration with parents and the community to support resources, professional development for teachers to enhance specialized expertise, and the provision of instructional media and technologies that support learning in special classrooms. In addition, minimum criteria for overall grade point average or relevant subject GPAs should be established, together with interviews and portfolio assessments to evaluate students' attitudes.

Keywords: Priority Needs, Promotion Guidelines, Special Classroom Administration.

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันต่อบริบทดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย มีความสามารถตามความถนัด และมีความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้จัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษอย่างเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงส่งเสริมให้สถานศึกษาเปิดห้องเรียนพิเศษตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 โดยสถานศึกษาต้องมีความพร้อมด้านบุคลากร

ผู้เรียน ทรัพยากร หลักสูตร และการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (แนวทางการเปิดห้องเรียนพิเศษ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

แม้การดำเนินงานห้องเรียนพิเศษโดยรวมอยู่ในระดับดี แต่ยังประสบปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน เช่น ความไม่ทันสมัยของห้องเรียน การขาดแคลนงบประมาณ อุปกรณ์ สื่อและเทคโนโลยี รวมถึงการติดตามประเมินผลที่ยังไม่เป็นระบบ จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากร ปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และสำรวจความต้องการของผู้เรียนอย่างเหมาะสม (กนิษฐา กสิผล, 2560) ซึ่งตรงกับสภาพปัญหาของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหามีระดับความเร่งด่วนแตกต่างกัน การประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ เพื่อกำหนดลำดับความสำคัญและวางแผนพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิทวัฒน์ บูระพันธ์, 2562)

จากสภาพดังกล่าวผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษเพื่อนำมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของงานห้องเรียนพิเศษ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการศึกษาให้กับผู้เรียนทุกคนและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้ศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมคุณภาพของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

การทบทวนวรรณกรรม

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมทุกฉบับ กำหนดให้มีการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคล และการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

2. การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียนโครงการห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ กลุ่มนครชัยบุรินทร์ (เนตรทราย สุขนาแซง และเพ็ญนภา สุขเสริม , 2566) ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ระดับประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด เช่นกัน มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมาก ระหว่างปัจจัยรวมกับประสิทธิผลการบริหารงาน (r = .868) ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลได้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านหลักสูตร ปัจจัยด้านการสรรหาและคัดเลือกนักเรียน ปัจจัยด้านการจัดการเรียนรู้

3. การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการห้องเรียนพิเศษของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสุโขทัย (อวิรุทธ์ วังแก้ว และวจี ปัญญาใส, 2566) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการห้องเรียนพิเศษโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอน และอุปกรณ์การเรียนรู้ โดยด้านการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงถึงความคาดหวังต่อบทบาทผู้บริหารเป็นอย่างมาก ในส่วนของแนวทาง พบว่า การบริหารจัดการห้องเรียนพิเศษควรดำเนินผ่าน 3 แนวทางหลัก ได้แก่ แนวทางการบริหารครูผู้สอนแนวทางการบริหารอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก แนวทางการบริหารหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาห้องเรียนพิเศษของจังหวัดสุโขทัย

4. การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึงกระบวนการประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็นจริงโดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด และประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่ามีลักษณะเช่นใดจากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประเมินและสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าสมควรเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษา หรือการเปลี่ยนแปลงผลที่เกิดปลายทาง การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงทางบวก (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงาน และการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สามารถนำมาใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล

1) ประชากร ได้แก่ ครูผู้ดำเนินงานห้องเรียนพิเศษ และครูผู้สอนนักเรียนห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,336 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ดำเนินงานห้องเรียนพิเศษ และครูผู้สอนนักเรียนห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2568 จำนวน 331 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดย เทียบสัดส่วนจากตารางสำเร็จรูปของ Krejci and Morgan (1970) และทำการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนเสนอแนวทางส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญการบริหารงานห้องเรียนพิเศษจำนวน 8 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อการประเมินสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ โดยใช้รูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual Response Format) ระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และนำมาใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์เกี่ยวกับการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท จำนวน 46 ข้อ

ประกอบด้วยคำถาม 5 องค์ประกอบซึ่งได้จากการสังเคราะห์ ดังนี้ 1) การบริหารงานด้านวิชาการ 2) การบริหารงานด้านงบประมาณ 3) การบริหารงานด้านงานบุคคล 4) การบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป และ 5) การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน

2) ผู้วิจัยใช้แบบสนทนากลุ่มเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็น โดยข้อคำถามในแบบสนทนากลุ่มเป็นประเด็นที่ได้จากการจัดลำดับความต้องการจำเป็นที่มีค่า $PNI_{Modified}$ มากที่สุด เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขั้นตอน ดังนี้

1) ขอหนังสือรับรองและนำหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่ดำเนินงานห้องเรียนพิเศษ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมทั้งนัดหมายขอรับแบบสอบถามคืน

2) เก็บรวบรวมแบบสอบถาม จำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งไป จำนวน 331 ฉบับ ได้รับคืน 315 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.17

3) นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ผลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

4) จัดการสนทนากลุ่มโดยมีผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ หัวหน้างานห้องเรียนพิเศษ ครูผู้ดำเนินงานห้องเรียนพิเศษ ของโรงเรียนที่ดำเนินงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มนำการสนทนากลุ่มโดยถามถึงแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรมแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้ไปวิเคราะห์เทียบตามแนวคิดของการแปลความหมาย ค่าเฉลี่ยที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่าของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

2) วิเคราะห์ข้อมูลค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index ($PNI_{modifies}$) ซึ่งเป็นวิธีหาความแตกต่างของสภาพที่คาดหวังและสภาพที่เป็นจริง

แล้วหาด้วยสภาพที่เป็นจริงและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษแล้วเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ซึ่งมีสูตรการคำนวณหาค่าดัชนี $PNI_{modified}$ คือ PNI modified = (I-D)/D ตามแนวทางของ สุวิมล ว่องวาณิช (2558)

3) วิเคราะห์ข้อมูลจาการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ความถี่และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายประกอบ

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

การบริหารงานห้องเรียนพิเศษ	**สภาพปัจจุบัน**			**สภาพที่พึงประสงค์**		
	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับ**	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับ**
1. การบริหารงานด้านวิชาการ	4.06	0.39	มาก	4.43	0.19	มาก
2. การบริหารงานด้านงบประมาณ	3.96	0.23	มาก	4.30	0.33	มาก
3. การบริหารงานด้านงานบุคคล	4.05	0.12	มาก	4.38	0.29	มาก
4. การบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป	3.91	0.47	มาก	4.24	0.46	มาก
5. การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน	3.91	0.22	มาก	4.24	0.44	มาก
รวม	**3.97**	**0.06**	**มาก**	**4.31**	**0.17**	**มาก**

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช พบว่า

สภาพปัจจุบันในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน ในภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.97, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำที่สุด คือ การบริหารงานด้านวิชาการ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.06, S.D. = 0.39) และการ สรรหาและคัดเลือกนักเรียน ($\overline{X}$ = 3.91, S.D. = 0.22) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและ ต่ำที่สุด การบริหารงานด้านวิชาการ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.19) และการบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.46) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบัน (D) สภาพที่พึงประสงค์ (I) และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) ในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

การบริหารงานห้องเรียนพิเศษ	สภาพปัจจุบัน (D)	สภาพที่พึงประสงค์ (I)	ความต้องการจำเป็น		
			I - D	PNI modified	อันดับ
1. การบริหารงานด้านวิชาการ	4.06	4.43	0.37	0.0924	1
2 การบริหารงานด้านงบประมาณ	3.96	4.30	0.34	0.0843	2
3. การบริหารงานด้านงานบุคคล	4.05	4.38	0.33	0.0832	4
4. การบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป	3.91	4.24	0.33	0.0822	5
5. การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน	3.91	4.24	0.33	0.0842	3
รวม	**3.97**	**4.31**	**0.34**	**0.0849**	

จากตารางที่ 2 ผลการจัดลำดับลำดับความต้องการจำเป็นในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน พบว่า ความต้องการจำเป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ การบริหารงานด้านวิชาการ ($PNI_{modified}$ = 0.0924) รองลงมาคือ การบริหารงานด้านงบประมาณ ($PNI_{modified}$= 0.0843) การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน ($PNI_{modified}$ = 0.0842) การบริหารงานด้านงานบุคคล ($PNI_{modified}$ = 0.0832) และการบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป ($PNI_{modified}$ = 0.0822) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 5 ด้าน ดังนี้

1) การบริหารงานด้านวิชาการ ควรพัฒนาหลักสูตรห้องเรียนพิเศษที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดรายวิชาเพิ่มเติมหรือรายวิชาเฉพาะทางอย่างชัดเจน และบูรณาการความรู้พื้นฐานกับทักษะเฉพาะ พร้อมทั้งจัดให้มีระบบติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและเสริมสร้างความรู้เชิงลึกและประสบการณ์จริง

2) การบริหารงานด้านงบประมาณ ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา โดยนำเสนอข้อมูลความจำเป็นด้านงบประมาณและผลลัพธ์ที่คาดหวัง เพื่อสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนาความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกในการระดมงบประมาณและทรัพยากรด้านอุปกรณ์ สื่อการสอน และกิจกรรมเสริมประสบการณ์

3) การบริหารงานด้านบุคคล ควรส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านผ่านการอบรมและพัฒนาวิชาชีพอย่างเข้มข้น เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรห้องเรียนพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีระบบกำกับติดตามและประเมินสมรรถนะครูอย่างเป็นระบบ โดยใช้การนิเทศภายในและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นข้อมูลในการพัฒนาและจัดสรรครูให้ตรงสาขาอย่างต่อเนื่อง

4) การบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป ควรกำหนดและวิเคราะห์ความจำเป็นของวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้ และกิจกรรมเฉพาะของห้องเรียนพิเศษ โดยเปิดโอกาสให้ครูผู้รับผิดชอบมีส่วนร่วมเสนอความต้องการตามการใช้งานจริง เพื่อให้การจัดซื้อมีความเหมาะสมและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

5) การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน ควรกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำของเกรดเฉลี่ยรวมหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้อง มีข้อสอบเฉพาะทางของโครงการห้องเรียนพิเศษ นอกจากนี้ควรมีการสอบสัมภาษณ์ ดูแฟ้มสะสมผลงาน เพื่อประเมินทัศนคติ ความสนใจ และความสามารถพิเศษอื่น ๆ ของผู้เรียน

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ในภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำที่สุด คือ การบริหารงานด้านวิชาการอยู่ในระดับมากและการการสรรหาและคัดเลือกนักเรียน อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สถานศึกษาให้ความสำคัญต่อการจัดหาสื่อการสอนและหนังสือให้ครบถ้วน ทันสมัย และตรงตามมาตรฐานหลักสูตร ด้วยการกำกับติดตามการเลือกใช้สื่อและการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม ขณะที่การพัฒนาวิชาการที่เน้นคุณภาพนักเรียนรอบด้านซึ่งแม้อยู่ในระดับมาก แต่ได้คะแนนต่ำที่สุด สะท้อนว่าสถานศึกษามักทุ่มเทกับงานที่เห็นผลลัพธ์ต่อผู้เรียนโดยตรงมากกว่างานวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ที่ต้องใช้ข้อมูล วิเคราะห์ และเวลามากกว่า มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของจิดาภา ศรีมูล (2567) กล่าวว่า ระดับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก อีกทั้งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของ นารี ปราถนาม (2566) การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การบริหารงานด้านวิชาการ รองลงมาคือ การบริหารงานด้านงบประมาณ การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน การบริหารงานด้านงานบุคคล และการบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป ตามลำดับ ด้านการบริหารงานด้านวิชาการมีความต้องการจำเป็นสูงสุด พบว่า ความต้องการจำเป็น ข้อที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ มีการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับ

ห้องเรียนพิเศษและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ รองลงมาคือ มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนห้องเรียนพิเศษ และข้อที่มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ มีการสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับหลักสูตรห้องเรียนพิเศษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หลักสูตรถือเป็นฐานสำคัญของคุณภาพการเรียนรู้และเป็นสิ่งที่สำคัญในการประเมินคุณภาพการศึกษา และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียนห้องเรียนพิเศษ ให้หลักสูตรของห้องเรียนพิเศษมีความแตกต่าง และมีศักยภาพมากกว่าหลักสูตรปกติ มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของ ยศยา กนกธัชปารมี (2565) พบว่า การมีโครงสร้างหลักสูตรห้องเรียนพิเศษที่ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางเป็นความต้องการสูงสุด ซึ่งเน้นว่าโครงการห้องเรียนพิเศษจะมีคุณภาพก็ต่อเมื่อหลักสูตรถูกพัฒนาอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงกับความต้องการของผู้เรียนและมาตรฐานสากล นอกจากนี้พบว่ายังสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของ กีรติ ฉิมพุฒ (2565) พบว่า โดยรวมแล้วสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชรมีการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรอยู่ในระดับมาก สาเหตุอาจมาจากความจำเป็นที่ครูต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นเสมือนแบบแผนในการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามเป้าหมายที่กำหนด อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการปฏิบัติงานของครูเพื่อจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เหมาะสมต่อวิชาชีพ

3. แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ควรมุ่งพัฒนาหลักสูตรเฉพาะที่ชัดเจน โดยจัดรายวิชาเพิ่มเติมหรือรายวิชาเฉพาะทางที่บูรณาการความรู้พื้นฐานกับทักษะเชิงลึก ควบคู่กับการนิเทศติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทสังคม นอกจากนี้ควรสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณ พร้อมทั้งพัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ด้านการรับนักเรียน ควรกำหนดเกณฑ์คัดเลือกที่เหมาะสม เช่น ผลการเรียน ข้อสอบเฉพาะทาง การสัมภาษณ์ และแฟ้มสะสมผลงาน เพื่อประเมินศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกานต์ ทิพย์ภักดี และทวีศิลป์ กุลนภาดล (2565) ที่เน้นความสำคัญของหลักสูตรเฉพาะและการประเมินอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสอดคล้องกับอดิศักดิ์ คชรินทร์ และคณะ (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมด้านบุคลากร การจัดการเรียนการสอน และการคัดเลือกนักเรียน โดยเฉพาะการ

มีครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและการมีส่วนร่วมของเครือข่ายสนับสนุนในการพัฒนาห้องเรียนพิเศษอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ลำดับความต้องการจำเป็นจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากค่า $PNI_{modified}$ ในการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ได้แก่ 1) การบริหารงานด้านวิชาการ 2) การบริหารงานด้านงบประมาณ 3) การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน 4) การบริหารงานด้านบุคคล และ 5) การบริหารงานด้านการบริหารทั่วไป และนำมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการบริหารงานห้องเรียนพิเศษ สามารถกำหนดเป็นกรอบองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

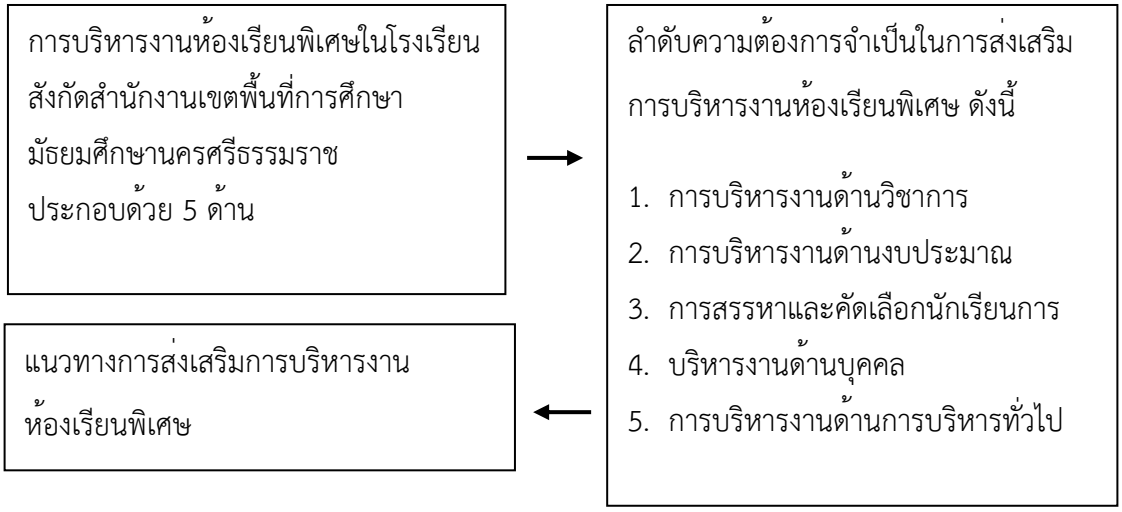

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ในภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็นในการบริหารงานห้องเรียนพิเศษของโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ การบริหารงานด้านวิชาการ รองลงมาคือ การบริหารงานด้านงบประมาณ การสรรหาและคัดเลือกนักเรียน

การบริหารงานด้านบุคคล และการบริหารงานด้านทั่วไป ตามลำดับ โดยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้ **1.ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1.1 สถานศึกษาควรเร่งการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับห้องเรียนพิเศษและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด โดยผู้บริหารจะต้องร่วมกันวางแผนกำหนดเป้าหมายกับครูผู้ดำเนินงานห้องเรียนพิเศษ และครูผู้สอนนักเรียนห้องเรียนพิเศษ เพื่อเกิดความเข้าใจและทำให้การจัดการเรียนการสอนเกิดแนวทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายหลักสูตร 1.2 สถานศึกษาควรวางแผนการจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และสื่อการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนพิเศษ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่ามีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดในการบริหารงานด้านงบประมาณ โดยพิจารณาจากความต้องการที่แท้จริงของครูผู้สอนและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ พร้อมทั้งส่งเสริมให้คณะครูมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการด้านทรัพยากร เพื่อให้การใช้ประโยชน์จากงบประมาณเกิดความคุ้มค่าและตอบโจทย์การพัฒนาหลักสูตร **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรห้องเรียนพิเศษในรายวิชาเฉพาะทาง เพื่อให้เห็นภาพความต้องการจำเป็นในระดับรายวิชาหรือสาขา ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างตรงประเด็นและตอบสนองสมรรถนะของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มมากยิ่งขึ้น 2.2 ควรศึกษาการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสมรรถนะ ทักษะการคิดขั้นสูง หรือความสำเร็จทางการเรียนรู้ของผู้เรียนห้องเรียนพิเศษ

เอกสารอ้างอิง

จิดาภา ศรีมูล. (2567). การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1. ใน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

จารุภูมิ กุลทอง และชมแข พงษ์เจริญ. (2567). การบริหารจัดการโครงการห้องเรียนพิเศษของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(6), 362–377.

ชิษณุพงศ์ ปัญญ์ชยธร และสุวิมล ว่องวาณิช. (2568). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อการพัฒนาทักษะการคิดออกแบบของนักศึกษา. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี, 5(2), 38-49.

เนตรทราย สุขนาแซง และเพ็ญนภา สุขเสริม. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานโรงเรียน โครงการห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ กลุ่มนครชัยบุรินทร์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 17(2), 118–135.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). แนวทางการเปิด ห้องเรียนพิเศษในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อดิศักดิ์ คชรินทร์, พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ และพระมหาอุดร อุตตโร. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการของห้องเรียนพิเศษตามหลักทุติยปาปณิกธรรม ของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสระบุรี. Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU, 11(3), 542–552.

Mofield, E. L. (2020). Benefits and Barriers to Collaboration and Co-Teaching: Examining Perspectives of Gifted Education Teachers and General Education Teachers. Gifted Child Today, 43(1), 20–33. https://doi.org/10.1177/1076217519880588

Wermke, W., Freier, R., & Nordholm, D. (2023). Framing curriculum making: Bureaucracy and couplings in school administration. Journal of Curriculum Studies, 55(5), 562–579. https://doi.org/10.1080/00220272.2023.2251543

การวิเคราะห์สถิติการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ และความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย*

STATISTICAL ANALYSIS OF CONTRABAND DETECTION IN POSTAL PARCELS AND POSTAL OFFICERS' KNOWLEDGE ON SCREENING

จุฑาทิพย์ สินวิโรจน์[1], วีรมลล์ ไวลิขิต[2], ศิรประภา เปรมเจริญ[3] และ พิเชษฐ อนุรักษ์อุดม[4]

Juthathip Sinwirote[1], Veeramol Vailikhit[2], Siraprapha Premcharoen[3] and Piched Anuragudom[4]

[1-4]สาขานิติวิทยาศาสตร์ คณะศิลปะศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1-4]Forensic Science, Faculty of Liberal Arts and Science, Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author's Email: faaspca@ku.ac.th

วันที่รับบทความ : 11 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 2 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 4 เมษายน 2569

Received 11 February 2026; Revised 2 April 2026; Accepted 4 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์สถิติและแนวโน้มการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ในประเทศไทย 2) เพื่อสำรวจระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์เกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ 4) เพื่อศึกษาข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ เพื่อศึกษาปัจจัยและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

Citation:

*จุฑาทิพย์ สินวิโรจน์, วีรมลล์ ไวลิขิต, ศิรประภา เปรมเจริญ และ พิเชษฐ อนุรักษ์อุดม. (2569). การวิเคราะห์สถิติการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ และความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 16-31.

Juthathip Sinwirote, Veeramol Vailikhit, Siraprapha Premcharoen and Piched Anuragudom. (2026). Statistical Analysis Of Contraband Detection In Postal Parcels And Postal Officers' Knowledge On Screening. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 16-31.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

(Mixed Methods Research) เพื่อวิเคราะห์สถิติการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในศูนย์ไปรษณีย์ 19 แห่งทั่วประเทศ ตลอดระยะเวลา 19 เดือน (มกราคม 2567 - กรกฎาคม 2568) โดยมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลครอบคลุมทั้งในเชิงสถิติและเชิงลึก ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำนวน 360 คน จากประชากรทั้งหมดประมาณ 3,800 คน ซึ่งเป็นขนาดที่เหมาะสมตามสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตรวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) เพื่อหาค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายลักษณะสิ่งของผิดกฎหมายรวมถึงระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญพร้อมบันทึกเสียง แล้วจึงนำมาถอดเนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจับประเด็นสำคัญและจัดหมวดหมู่ข้อมูล ก่อนจะนำผลมาสังเคราะห์และตีความร่วมกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือในเชิงวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า

1) สถิติและแนวโน้ม พบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์รวมทั้งสิ้น 20,311 ชิ้น และมีแนวโน้มการตรวจพบเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา โดยเฉพาะประเภทยาเสพติดและบุหรี่ไฟฟ้า

2) ระดับความรู้ความเข้าใจ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ยังพบประเด็นที่ควรพัฒนาคือความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิและข้อกฎหมายในการเปิดตรวจสอบพัสดุซึ่งยังอยู่ในระดับน้อย

3) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองมี 3 ด้าน คือ องค์ความรู้ของบุคลากรภายใต้ระเบียบปฏิบัติ การใช้เทคโนโลยีตรวจสอบสมัยใหม่เพื่อยกระดับความแม่นยำ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานความมั่นคงเพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลการสกัดกั้น เพื่อยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยและลดความเสี่ยงจากการลักลอบขนส่งสิ่งผิดกฎหมาย

4) ข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดทางด้านกฎหมายในการเปิดตรวจสอบพัสดุจนเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงบุคลากรที่ไม่เพียงพอต่อการเปิดตรวจสอบพัสดุที่มี

ปริมาณหนาแน่น ตลอดจนการขาดงบประมาณสนับสนุนเทคโนโลยีคัดกรองขั้นสูง ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและไม่เท่าทันต่อสถานการณ์การลักลอบในปัจจุบัน

คำสำคัญ: การตรวจค้นพัสดุ, สิ่งของผิดกฎหมาย, กฎหมายการเปิดตรวจพัสดุ

Abstract

The objectives of this research are 1) to analyze the statistics and trends of prohibited items detected in postal parcels in Thailand 2) to survey the level of knowledge and understanding among postal staff regarding the screening of prohibited items and 3) to investigate the factors and constraints affecting the operational efficiency of the staff. This study employs a Mixed Methods Research design. The researcher analyzed detection statistics from 19 postal centers nationwide over a 19-month period (January 2024 - July 2025) focusing on both comprehensive statistical data and in-depth insights. In the quantitative phase, a sample of 360 operational staff was selected from a total population of approximately 3,800 using the Taro Yamane formula at a 95% confidence level. Data were collected through 5-point Likert Scale questionnaires and analyzed using SPSS to determine frequency percentage mean and standard deviation. In the qualitative phase the researcher conducted in-depth interviews with experts. The recorded data were transcribed and subjected to Content Analysis by identifying key themes and categorizing information. The results were then synthesized and interpreted in conjunction with relevant theories to ensure academic validity and reliability.

The research findings revealed that

1) Statistics and Trends : A total of 20,311 prohibited items were detected, with a continuous upward trend throughout the study period, specifically in the categories of narcotics and e-cigarettes.

2) Knowledge and Understanding : Overall, operational staff demonstrated a high level of knowledge and understanding regarding the screening of prohibited items. However, their understanding of legal rights and regulations concerning parcel inspection was found to be at a low level, representing a key area for improvement.

3) Key Determinants of Screening Efficiency: Three primary factors significantly influence screening effectiveness: the specialized expertise of personnel operating under standard protocols, the integration of advanced inspection technologies to enhance precision, and the establishment of collaborative networks with security agencies to link interception databases. These elements are essential for elevating safety standards and mitigating the risks associated with the illicit transport of contraband.

4) Critical Constraints: Major impediments include legal restrictions concerning the physical inspection of parcels, which result in operational delays, and a shortage of personnel relative to the high volume of shipments. Furthermore, the lack of budgetary support for sophisticated screening technology hampers operational capacity, rendering efforts insufficient to keep pace with the evolving tactics of modern-day smuggling.

Keywords: Parcel inspection, illegal items, parcel inspection laws

บทนำ

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนทั่วโลก รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและการบังคับใช้มาตรการควบคุมโรคต่าง ๆ เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคม การห้ามกิจกรรมเป็นกลุ่ม และการปิดพรมแดน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้คนต้องปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ ทำให้เครือข่ายสังคมออนไลน์และธุรกิจออนไลน์ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงทำให้เกิดกลุ่มนักค้ายาเสพติดได้ปรับตัวและใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทั้งด้านการติดต่อสื่อสาร การเงิน และการขนส่ง ทำให้กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดและกลุ่มผู้เสพสามารถขยายเครือข่ายได้อย่างรวดเร็ว ลดความเสี่ยงในการถูกจับกุม และยากต่อการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่

ซึ่งเป็นเหตุให้การค้ายาเสพติดรวมถึงสิ่งของผิดกฎหมายขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาการตลาดและการขายยาเสพติดบนโลกอินเทอร์เน็ตปี พ.ศ. 2568 โดยทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากบัญชีผู้ขาย จำนวน 2,103 บัญชี และจากการเฝ้าระวังการโพสต์บนสื่อสังคมออนไลน์อีก 7,112 โพสต์ พบว่า มักใช้วิธีการจัดส่งสารเสพติดรวมถึงสิ่งของผิดกฎหมาย โดยจัดส่งผ่านทางบริษัทเอกชน (Grab, Lineman, Flash, Lalamove เป็นต้น) การนัดรับแบบปิดบังตัวตน หรือการจัดส่งทางไปรษณีย์ (กนิษฐา ไทยกล้า, 2568) รวมถึงการซื้อขายยาเสพติดออนไลน์มีความสะดวกมากขึ้น โดยการใช้เทคโนโลยีทางการเงินรูปแบบใหม่ เช่น สกุลเงินดิจิทัล (Cryptocurrency) ในการทำธุรกรรมเพื่อหลบเลี่ยงการตรวจสอบ (กนิษฐา ไทยกล้า, 2566) ในยุคที่เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์เติบโตอย่างรวดเร็ว แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและการปรับตัวอย่างต่อเนื่องของตลาดในโลกดิจิทัล ส่งผลให้การตลาดยาเสพติดในระบบออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญก่อให้เกิดความยากลำบากต่อการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมาย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดส่งทางไปรษณีย์ เป็นตัวเลือกในการจัดส่งสารเสพติดรวมถึงสิ่งของผิดกฎหมายเพื่อส่งต่อจากผู้ขายสู่ผู้ซื้อ ดังนั้น งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์สถิติและแนวโน้มการพบตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ รวมถึงสำรวจระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผู้ปฏิบัติงานในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย ศึกษาปัจจัยและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ ทั้งนี้การให้ความสำคัญต่อระบบการตรวจสอบการขนส่งผ่านทางไปรษณีย์จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิผลโดยรวมต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดรวมถึงสิ่งของผิดกฎหมายในประเทศได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถิติและแนวโน้มการพบตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ในประเทศไทย

2. เพื่อสำรวจระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

4. เพื่อศึกษาข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์กระบวนทัศน์ใหม่ที่เปลี่ยนจากการลงโทษทางอาญา (Punitive approach) ไปสู่การบำบัดรักษาภายใต้แนวคิด "ผู้เสพคือผู้ป่วย" (Medical model) ผลการศึกษาพบว่า ระบบการบำบัดรักษาในปัจจุบันประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ การเตรียมการก่อนรักษา การถอนพิษยา การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการติดตามผลหลังการรักษา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย ได้แก่ ปัญหาความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน การขาดแคลนทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนความท้าทายจากพลวัตของปัญหายาเสพติดบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้มีอัตราการกลับไปเสพซ้ำ (Relapse) สูงถึงร้อยละ 30-40 ภายในระยะเวลา 1 ปีแรกหลังการบำบัด ในการนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการ โดยเน้นการสร้างกลไกความร่วมมือแบบบูรณาการ (Integrated Collaboration) ระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะบุคลากรในระดับท้องถิ่น และการปฏิรูปตัวบทกฎหมายให้สอดรับกับสภาวการณ์ดิจิทัล เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน (วสันต์ กลิ่นสุคนธ์ และคณะ, 2568)

จากการศึกษาพฤติการณ์การค้ายาเสพติดออนไลน์ในปี พ.ศ. 2568 พบว่าแพลตฟอร์ม X ยังคงเป็นช่องทางหลัก (ร้อยละ 67.9) โดยผู้ค้ามีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาดอย่างเป็นระบบ ทั้งการใช้สัญลักษณ์ภาพเพื่อเลี่ยงการตรวจจับ และการลดราคาเพื่อขยายฐานลูกค้า แม้ภาพรวมผู้ขายจะลดลงแต่กลับพบการเติบโตอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มคีตามีนและ NPS ซึ่งมีการกระจายตัวเชิงเครือข่ายครอบคลุม 64 จังหวัดทั่วประเทศ (กนิษฐา ไทยกล้า, 2568)

ปัญหาและแนวทางแก้ไขการค้ายาเสพติดออนไลน์ผ่านการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 21 ท่าน พบว่า อุปสรรคสำคัญ คือการอำพรางตัวตนของคนร้าย ความซับซ้อนของเส้นทางการเงิน ข้อจำกัดทางกฎหมาย และการขาดแคลนงบประมาณและเครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ข้อเสนอแนะหลัก คือการปฏิรูปกระบวนการสืบสวนและจัดเก็บพยานหลักฐานดิจิทัล พัฒนาทักษะบุคลากร และปรับปรุงกฎหมายให้เท่าทันเทคโนโลยี โดยเน้นสร้างเครือข่ายความ

ร่วมมือเชิงรุกระหว่างหน่วยงานรัฐและผู้ให้บริการภาคเอกชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดวงจรเครือข่ายยาเสพติดบนโลกออนไลน์ได้อย่างแท้จริง (พร้อมพงษ์ สนิทกลาง, 2568)

ศึกษาระดับและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของประชาชนในอำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วม และเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระยะยาว ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 399 คน ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับ น้อย ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐและการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วม และสามารถอธิบายผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วมได้ถึงร้อยละ 85.3 โดยมีข้อเสนอแนะคือควรขจัดความกลัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมโดยให้ฝ่ายปกครอง/ตำรวจ/ผู้นำชุมชนทำงานอย่างจริงจังในการปราบปรามผู้มีอิทธิพล และควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (ชนากานต์ ประสารวุฒิ, 2566)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิเคราะห์สถิติและแนวโน้มการพบตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ในประเทศไทย

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติและแนวโน้มการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายจากฝ่ายจัดระบบปฏิบัติการไปรษณีย์ โดยรวบรวมมาจากศูนย์ไปรษณีย์ทั้ง 19 แห่งทั่วประเทศ ในช่วงเวลาตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2567 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2568 เป็นระยะเวลา 19 เดือน

2. การสำรวจระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างและใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือ ระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากศูนย์

ไปรษณีย์ทั้งหมดทั่วประเทศจำนวน 19 ศูนย์ไปรษณีย์ โดยแต่ละศูนย์ไปรษณีย์จะมีผู้ปฏิบัติงานประมาณ 200 คน คิดเป็นประมาณ 3,800 คน ทั่วประเทศ เมื่อแทนค่าลงในสมการจะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมของงานวิจัยนี้ คือ ประมาณ 360 คน และการกำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ถือเป็นระดับที่ให้ความเชื่อมั่นในการวิจัยสูง (95% Confidence Level) ทำให้มั่นใจได้ว่าผลการวิจัยที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างจะมีความใกล้เคียงกับข้อมูลประชากรจริงขนาดกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นประมาณ 9.47% ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเป็นสัดส่วนที่เพียงพอต่อการอ้างอิงผลตามหลักสถิติ เนื่องจากช่วยให้นักวิจัยสามารถเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายเมื่อเทียบกับการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

3. ศึกษาปัจจัยและข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างและใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือ เจ้าหน้าที่/ผู้เชี่ยวชาญด้านการรักษาความปลอดภัยของไปรษณีย์ที่มีประสบการณ์สูง ดังนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (สำหรับเชิงคุณภาพ) และแบบสอบถาม (สำหรับเชิงปริมาณ) โดยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

แบบสอบถาม ความเที่ยงของเครื่องมือวัด ผู้วิจัยมีการทดสอบแบบสอบถามก่อนนำไปใช้จริง (pretest) เป็นการหาค่าความเที่ยงตรงที่ให้ ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาว่าข้อคำถามแต่ละข้อ วัดได้ตรงตามสิ่งที่ต้องการวัดเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ หาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งค่าความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหามีค่า IOC มากกว่า 0.5 ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปเก็บในขั้นตอนต่อไป ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient : α) โดยการ Try Out จากกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคคือ 0.88

แบบสัมภาษณ์ สำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นและมีความน่าเชื่อถือสูง โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างจากเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานด้านการคัดแยกหรือคัดกรองพัสดุมาอย่างน้อย 3-5 ปี หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงในการตรวจพบยาเสพติดที่แฝงมากับระบบขนส่งพัสดุ นอกจากนี้ยังรวมถึงกลุ่มผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญที่มีทักษะความชำนาญด้านการรักษาความปลอดภัยของไปรษณีย์ เพื่อให้ครอบคลุมทั้งในระดับปฏิบัติการและระดับนโยบาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและสถิติเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลสถิติจากฝ่ายจัดระบบปฏิบัติการไปรษณีย์ โดยครอบคลุมระยะเวลาการศึกษาทั้งสิ้น 19 เดือนตามที่กำหนดไว้ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เกิดความครบถ้วนสมบูรณ์

2) การเก็บข้อมูลความรู้ความเข้าใจผ่านแบบสอบถาม (เชิงปริมาณ) สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ โดยใช้แบบสอบถามในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ส่วนที่ 2 การวัดระดับความรู้ความเข้าใจด้านการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายและยาเสพติด โดยใช้ข้อคำถามแบบปรนัยควบคู่กับมาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ เพื่อประเมินความรู้เชิงเทคนิคและการรับรู้ต่อปัจจัยต่าง ๆ

3) การเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์ (เชิงคุณภาพ) ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ร่วมกับการบันทึกเสียงและการจดบันทึกย่อ จากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยและข้อจำกัดการปฏิบัติงานด้านการตรวจพบสิ่งของผิดของในพัสดุไปรษณีย์ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาถอดเทปแบบคำต่อคำ (Verbatim) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งตามลักษณะของข้อมูลและวัตถุประสงค์การวิจัยเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและสถิติเชิงปริมาณ ใช้วิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ เพื่อจำแนกประเภทและปริมาณสิ่งของผิดกฎหมายที่

ตรวจพบในศูนย์ไปรษณีย์ทั้ง 19 แห่ง พร้อมทั้งใช้การวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend Analysis) เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลรายเดือนตลอดระยะเวลา 19 เดือน ทำให้เห็นภาพรวมและรูปแบบความเคลื่อนไหวของสิ่งของผิดกฎหมายได้อย่างชัดเจน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (จากแบบสอบถาม) ข้อมูลส่วนบุคคลและระดับความรู้เชิงเทคนิคจะถูกวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ และค่าความถี่ ส่วนข้อมูลการรับรู้และปัจจัยต่างๆ ที่ใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ จะใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อสรุปผลระดับความรู้ความเข้าใจตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมุ่งเน้นการสะท้อนระดับสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ในภาพรวม

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (จากการสัมภาษณ์เชิงลึก) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่ถอดเทปคำต่อคำ (Verbatim) มาจัดหมวดหมู่และลงรหัสประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยและข้อจำกัดในการทำงาน พร้อมทั้งใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อยืนยันความถูกต้องและความสอดคล้องกันของข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและสถิติเชิงปริมาณ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลและข้อเสนอแนะที่แม่นยำ

ผลการวิจัย

ผลวิเคราะห์สถิติและแนวโน้มการพบตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ในประเทศไทย

ผลการสำรวจข้อมูลสถิติจากฝ่ายจัดระบบปฏิบัติการไปรษณีย์ บริษัท ไปรษณีย์ จำกัด ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากศูนย์ไปรษณีย์ทั้ง 19 แห่งทั่วประเทศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2567 ถึง 30 กรกฎาคม 2568 มีการตรวจพบการอายัดสิ่งของผิดกฎหมาย อาทิเช่น ยาเสพติด บุหรี่ไฟฟ้า เป็นต้น รวมทั้งสิ้น 20,311 ชิ้น โดยศูนย์ไปรษณีย์ภาคกลางมีการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายมากที่สุดจำนวน 8,616 ชิ้น รองลงมาเป็นศูนย์ไปรษณีย์ภาคใต้มีการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายจำนวน 7,033 ชิ้น และศูนย์ไปรษณีย์ภาคเหนือมีการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายน้อยที่สุดจำนวน 113 ชิ้น ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการลักลอบส่งสิ่งของผิดกฎหมายผ่านทางพัสดุไปรษณีย์

ผลการสำรวจระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย

ผลสำรวจระดับความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ พบว่า ในภาพรวมเจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายอยู่ในระดับ "มาก" โดยเฉพาะทักษะการตรวจจับสิ่งผิดปกติจากภาพสแกน X-ray ที่มีคะแนนความถูกต้องสูงถึงร้อยละ 95 อย่างไรก็ตาม ยังพบช่องว่างด้านความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการเปิดตรวจสอบพัสดุที่ตอบผิดถึงร้อยละ 42.78 สำหรับแบบสอบถามด้านทัศนคติ เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ตระหนักว่าการคัดกรองยาเสพติดเป็นหน้าที่สำคัญยิ่ง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.25 แต่ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงอุปสรรคสำคัญจากปริมาณพัสดุที่มีจำนวนมากเกินไป โดยมีค่าเฉลี่ย 4.36 และปัญหาการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่ยังขาดประสิทธิภาพ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.11 ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่าแม้เจ้าหน้าที่จะมีทักษะปฏิบัติและการรับรู้ที่ดี แต่ยังต้องการการเสริมสร้างความรู้ด้านข้อกฎหมายที่ชัดเจน รวมถึงการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและการบูรณาการข้อมูลร่วมกับหน่วยงานอื่นเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการคัดกรองให้ดียิ่งขึ้น

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ พบว่า ประสิทธิภาพในการตรวจคัดกรองพัสดุมีความสัมพันธ์กับปัจจัยหลายด้านที่สำคัญ ได้แก่ ประการแรก คือ ปัจจัยด้านบุคลากร เช่น ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และการได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการตรวจสอบพัสดุและการสังเกตลักษณะสิ่งของต้องสงสัย รวมถึงกระบวนการปฏิบัติงานที่จำเป็นต้องกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนตามมาตรฐานและมีกฎหมายในการรองรับการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมาย ประการที่สอง ปัจจัยด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีตรวจสอบที่ทันสมัย เช่น เครื่องเอกซเรย์และระบบตรวจจับสารต้องห้าม มาใช้ในการปฏิบัติงานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการคัดกรองพัสดุจำนวนมากในระบบไปรษณีย์ได้อย่างมีนัยสำคัญ ประการที่สาม ปัจจัยด้านความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สร้างความร่วมมือในการบูรณาการข้อมูลและความร่วมมือกับหน่วยงานด้านความมั่นคงและการบังคับใช้กฎหมาย เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ศุลกากร และหน่วยงานปราบปรามยาเสพติด ที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการตรวจสอบพัสดุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยีและระบบการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ให้สามารถป้องกันและลดความเสี่ยงจากการลักลอบขนส่งสิ่งของผิดกฎหมายผ่านระบบไปรษณีย์ได้อย่างมีประสิทธิผล

ผลการศึกษาข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

ผลการศึกษาข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ พบว่า มีปัจจัยเชิงโครงสร้างหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยประการแรก คือ ข้อจำกัดด้านกฎหมายและข้อกำหนดในการตรวจสอบพัสดุ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการเปิดตรวจสอบพัสดุต้องสงสัย และขั้นตอนการขอเปิดตรวจพัสดุมีความซับซ้อนและต้องเป็นไปตามข้อบังคับภายใต้เงื่อนไข ส่งผลให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เกิดความล่าช้าหรือไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ประการที่สอง คือ ข้อจำกัดด้านบุคลากร โดยจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการตรวจคัดกรองพัสดุไม่เพียงพอต่อปริมาณพัสดุ ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องรับภาระในการตรวจสอบพัสดุจำนวนมากภายในระยะเวลาจำกัด ซึ่งอาจส่งผลต่อความละเอียดในการคัดกรองพัสดุต้องสงสัย นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เครื่องตรวจสอบพัสดุหรือระบบตรวจจับสารต้องห้าม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของกระบวนการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ และช่วยลดความเสี่ยงต่อการลักลอบขนส่งสิ่งของผิดกฎหมายผ่านระบบไปรษณีย์มากขึ้น

อภิปรายผล

จากงานวิจัยได้แบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 4 ด้านตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

การอภิปรายผลด้านสถิติและแนวโน้มการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์

จากสถิติข้อมูลการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายที่ได้มาจากฝ่ายจัดระบบปฏิบัติการไปรษณีย์ ทั้ง 19 ศูนย์ไปรษณีย์ทั่วประเทศ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 19 เดือน โดยมีการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายมากถึง 20,311 ชิ้นทั่วประเทศ และยังมีแนวโน้มการตรวจพบสิ่งของผิด

กฎหมายมากขึ้น โดยศูนย์ไปรษณีย์ที่มีการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ ศูนย์ไปรษณีย์หาดใหญ่ ศูนย์ไปรษณีย์สุวรรณภูมิ และศูนย์ไปรษณีย์หลักสี่/ศูนย์ไปรษณีย์กรุงเทพ ตามลำดับ เนื่องมากจากเป็นศูนย์ไปรษณีย์ขนาดใหญ่ทำให้มีการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับบทวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในประเทศไทยที่มีการลักลอบการลักลอบขนส่งโดยรถโดยสารประจำทาง รถไฟ บริษัทขนส่งสินค้า และการส่งทางพัสดุไปรษณีย์บ่อยขึ้น (บุรฉัตร จันทร์แดง, 2560)

การอภิปรายผลด้านความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย

จากการสำรวจด้านระดับความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมาย พบว่า แม้บุคลากรจะมีทัศนคติเชิงบวกและทักษะการสังเกตเชิงพฤติกรรมที่โดดเด่น แต่ประสิทธิภาพของระบบรักษาความปลอดภัยในปัจจุบันยังคงมีลักษณะที่พึ่งพาความสามารถเฉพาะบุคคลเป็นหลัก องค์กรจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบการคัดกรองที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลควบคู่ไปกับการบูรณาการความรู้ด้านระเบียบกฎหมายอย่างเข้มข้น เพื่อปิดช่องโหว่เชิงปฏิบัติงานและยกระดับมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยให้ก้าวทันต่อพลวัตของอาชญากรรมที่มีความซับซ้อนในปัจจุบัน

การอภิปรายผลด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการคัดกรองพัสดุขึ้นอยู่กับการบูรณาการปัจจัย 3 ด้านหลัก คือ องค์ความรู้ของบุคลากรภายใต้ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีตรวจสอบสมัยใหม่เพื่อยกระดับความแม่นยำ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานความมั่นคงเพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลการสกัดกั้น ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการลงทุนด้านนวัตกรรมและกลไกความร่วมมือระหว่างองค์กร จึงเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและลดความเสี่ยงจากการลักลอบขนส่งสิ่งผิดกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิผล

การอภิปรายผลด้านข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์ของเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์

ผลการศึกษาพบว่าอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สำคัญต่อการคัดกรองสิ่งของผิดกฎหมายประกอบด้วย ข้อจำกัดทางด้านกฎหมายในส่วนของขั้นตอนเปิดตรวจสอบพัสดุซึ่งมีความซับซ้อนจนเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงบุคลากรที่ไม่เพียงพอต่อการเปิด

ตรวจสอบพัสดุที่มีปริมาณหนาแน่นเกินขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ ซึ่งลดทอนความแม่นยำในการตรวจสอบ ตลอดจนการขาดงบประมาณสนับสนุนเทคโนโลยีคัดกรองขั้นสูง ข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลให้การปฏิบัติงานไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและไม่เท่าทันต่อสถานการณ์การลักลอบในปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า วิกฤตโควิด-19 ทำให้กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดปรับตัวสู่โลกออนไลน์และการลำลอบขนส่งผ่านไปรษณีย์มาก ซึ่งปริมาณพัสดุที่เพิ่มมากขึ้นกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ทั้งด้านกำลังคนและเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการและข้อกฎหมายให้เท่าทันต่อเครือข่ายอาชญากรรมในยุคปัจจุบัน จากผลการวิจัยผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาสมรรถนะและองค์ความรู้** จัดทำหลักสูตรอบรมที่ทันสมัยและเป็นระบบในการจัดทำหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการพัฒนาทักษะการสังเกต การวิเคราะห์พฤติกรรมที่น่าสงสัย และการทำความเข้าใจเทคนิคการลักลอบรูปแบบใหม่ โดยจัดอบรมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และมอบหมายให้ผู้เข้าร่วมประชุมกับ ป.ป.ส. เป็นวิทยากรหลักในการถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนาช่องทางการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูล ควรจัดทำคู่มือและสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดและเทคนิคการคัดกรองได้อย่างรวดเร็วสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ควรมีนโยบายการให้รางวัลหรือการมอบประกาศเกียรติคุณแก่เจ้าหน้าที่ที่มีผลงานโดดเด่นในการตรวจยึดสิ่งผิดกฎหมายเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน **2. ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาระบบและเทคโนโลยี** ลงทุนในเทคโนโลยีการคัดกรองที่ทันสมัย พิจารณาการจัดซื้อเครื่อง X-ray ที่มีเทคโนโลยีขั้นสูงขึ้น หรือระบบที่สามารถตรวจจับสารเคมีที่ซ่อนอยู่ในบรรจุภัณฑ์ได้พัฒนาระบบการวิเคราะห์ความเสี่ยง สร้างฐานข้อมูลและพัฒนาระบบที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลของผู้ส่ง-ผู้รับ-เส้นทางการขนส่งเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างโปรไฟล์ความเสี่ยงของพัสดุทำให้การคัดกรองมีความแม่นยำมากขึ้น นำร่องการใช้เทคโนโลยีปัญญา ประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีส่วนช่วยในการคัดกรองและประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาพจากเครื่อง X-ray หรือข้อมูลการขนส่ง เพื่อช่วยระบุพัสดุที่มีแนวโน้มเป็นสิ่งผิดกฎหมาย **3. ข้อเสนอแนะด้านการบูรณาการความร่วมมือและนโยบาย** เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบขนส่งสิ่งผิดกฎหมาย

ผ่านระบบไปรษณีย์ ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมศุลกากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งประสานความร่วมมือกับผู้ให้บริการไปรษณีย์และขนส่งพัสดุทั้งภาครัฐและเอกชนในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและพัฒนากลไกการตรวจสอบร่วมกัน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและระบบฐานข้อมูลมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และคัดกรองพัสดุต้องสงสัย ตลอดจนพิจารณาปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) และพระราชบัญญัติไปรษณีย์ ให้มีความชัดเจนและเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบพัสดุต้องสงสัย ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและความเป็นส่วนตัวของประชาชนควบคู่กัน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสมดุลระหว่างความมั่นคงกับสิทธิของประชาชน

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต 4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการตรวจพบสิ่งของผิดกฎหมายในพัสดุไปรษณีย์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจำแนกตามประเภทของสิ่งของผิดกฎหมาย รูปแบบการลักลอบ และเส้นทางการขนส่ง เพื่อให้สามารถวิเคราะห์แนวโน้มที่ชัดเจนได้มากขึ้น 4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้เชี่ยวชาญจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และกรมศุลกากร เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเครือข่ายผู้กระทำความผิดและกลยุทธ์การลักลอบ และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมาตรการการคัดกรองพัสดุไปรษณีย์ของประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และพัฒนาระบบของประเทศไทยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐา ไทยกล้า. (2568). การตลาดและการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดบนโลกอินเทอร์เน็ต ปี พ.ศ. 2568. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

กนิษฐา ไทยกล้า. (2566). การตลาดและการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดบนโลกอินเทอร์เน็ต ปี พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

อารีภักดิ์ เงินบำรุง และคณะ. (2561). ปัญหาการลักลอบลำเลียงยาเสพติดผ่านไปรษณีย์ไทย. ใน รายงานการศึกษากลุ่มหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง. สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม.

บุรฉัตร จันทร์แดง. (2560). บทวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในปัจจุบัน. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 4(2), 37-56.

ชนากานต์ ประสารวุฒิ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของประชาชนในเขตอำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร. ใน ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วสันต์ กลิ่นสุคนธ์ และคณะ. (2568). การบริหารจัดการปัญหายาเสพติดในประเทศไทย : ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 9(1), 119-131.

พร้อมพงษ์ สนิทกลาง. (2568). แนวทางการสืบสวนปราบปรามเครือข่ายการค้ายาเสพติดบนสื่อสังคมออนไลน์. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 7(1), 99-115.

การจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*

CRISIS MANAGEMENT OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS IN THE GENERAL EDUCATION DEPARTMENT

ผดุง เพชรสุข[1], สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน[2] และ ไชยถนอม หาระสาย[3]

Padung Petsuk[1], Sutthipong Semsungnoen[2] and Chaithanom Harasai[3]

[1]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1]Nakonratchasima College, Thailand

[2]สมาคมพุทธบริษัทใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร

[2]The Association of Buddhists under the umbrella of the Buddha, Thailand

[3]นักวิชาการอิสระ

[3]Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author's Email: Spt.office63@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 15 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 17 พฤษภาคม 2569

Received 10 May 2026; Revised 15 May 2026; Accepted 17 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2) ศึกษาการจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย เป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานอำนวยการ (ส่วนกลาง) 3 รูป ผู้บริหารสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 3 รูป ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม 3 รูป และ

Citation:

* ผดุง เพชรสุข, สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน และ ไชยถนอม หาระสาย. (2569). การจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 32-47.

Padung Petsuk, Sutthipong Semsungnoen and Chaithanom Harasai. (2026). Crisis Management Of Phrapariyattidhamma Schools In The General Education Department. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 32-47.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา 3 รูปหรือคน รวมทั้งสิ้น 12 รูปหรือคน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ชนิดมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัญหาภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ให้ความสำคัญในเรื่องความคล่องตัวของโครงสร้างการบริหารในปัจจุบัน ปัญหางบประมาณที่ไม่เพียงพอ และผลกระทบจากความซ้ำซ้อนของกฎหมายต่อสวัสดิการครู ด้านหลักสูตรและการพัฒนาผู้เรียน คือ ปัญหาการบูรณาการวิชาธรรมกับวิชาสามัญ การปรับตัวให้ทันเทคโนโลยีโดยไม่ทิ้งอัตลักษณ์พุทธบุตร และสาเหตุที่จำนวนสามเณรลดลง และสุดท้ายด้านโอกาสและความท้าทายในอนาคต คือ การจัดลำดับความสำคัญของวิกฤตที่ต้องแก้ด่วนที่สุด และการคาดการณ์อนาคตหากไม่มีการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง

2) การจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดวิกฤต คือ การประเมินระบบเตือนภัยล่วงหน้า และการพัฒนาทักษะเฉพาะด้านของบุคลากรเพื่อรับมือวิกฤต ส่วนด้านการตอบโต้และการจัดการในภาวะวิกฤต คือ ให้ความสำคัญในเรื่องความคล่องตัวในการตัดสินใจของผู้บริหาร และกลยุทธ์การสื่อสารในภาวะวิกฤต เพื่อรักษาภาพลักษณ์ และสุดท้ายด้านการฟื้นฟูและการเรียนรู้หลังวิกฤต ซึ่งมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ แนวทางการเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบ และการนำบทเรียนจากวิกฤตมาทำเป็นนโยบายยุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการภาวะวิกฤต, การบริหารการศึกษา, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

Abstract

This research aims to : 1) study the crisis situations faced by Phrapariyattidhamma schools under the Office of Phrapariyattidhamma Education, General Education Department and 2) examine the crisis management strategies of these schools.This study employs a qualitative research

methodology. The 12 key informants selected through purposive sampling, were divided into four groups: three administrators from the Central Administrative Office three administrators from the Regional Offices of Phrapariyattidhamma Education three directors of Phrapariyattidhamma schools and three educational management experts. The research instrument was a structured in-depth interview. Data were analyzed using content analysis.

The findings of the research revealed that

1) The findings regarding the crisis situations of Phrapariyattidhamma schools under the Office of Phrapariyattidhamma Education General Education Department are as follows Policy and Management Issues include the lack of flexibility in current administrative structures insufficient budgeting and the impact of overlapping laws on teacher welfare. Curriculum and Student Development Key challenges involve the integration of Dhamma studies with general subjects adapting to technology while maintaining Buddhist identity and the declining number of novices. Opportunities and Future Challenges Focus is placed on prioritizing urgent crises that require immediate resolution and forecasting the future impact if structural reforms are not implemented.

2) Crisis management for Phrapariyattidhamma schools under the Office of Phrapariyattidhamma Education General Education Department consists of Pre-crisis Preparedness This involves assessing early warning systems and developing specialized skills among personnel to effectively handle potential crises. Crisis Response and Management Emphasis is placed on the flexibility of executive decision-making and strategic crisis communication to maintain the institution's image. Post-crisis Recovery and Learning Informants reached a consensus on providing mental health support for those affected and transforming lessons learned from the crisis into strategic policies for long-term sustainability.

Keywords: Crisis Management, Ecclesiastical Education, Administration Phrapariyattidhamma School

บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถือเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับศาสนทายาทในสังคมไทย โดยมีบทบาทหลักในการสร้างสมดุลระหว่างการธำรงรักษาพระธรรมวินัยและการให้ความรู้ทางวิชาการสายสามัญแก่กุลบุตรที่เข้ามาบวชเรียน ภายใต้สภาวะการณ์ปัจจุบันที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องเผชิญกับความท้าทายรอบด้านที่อาจนำไปสู่ ภาวะวิกฤต (Crisis) ได้ตลอดเวลาภาวะวิกฤตในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือโรคระบาดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิกฤตเชิงโครงสร้างและสังคม เช่น การลดลงอย่างต่อเนื่องของจำนวนผู้เข้าสู่ระบบการบรรพชาสามเณร ปัญหาความขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา การปรับตัวให้เท่าทันต่อมาตรฐานประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รวมถึงประเด็นความเปราะบางด้านความประพฤติและวินัยสงฆ์ที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความศรัทธาและความเชื่อมั่นของชุมชนหากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังขาดระบบการจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) ที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การเฝ้าระวัง การเตรียมความพร้อม การตอบโต้ต่อวิกฤตการณ์ และการฟื้นฟูหลังวิกฤต ย่อมส่งผลเสียต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาในระยะยาว กระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน และอาจนำไปสู่การยุบหรือควบรวมโรงเรียนในที่สุด (พระมหาพีชายมก์ ปริปุณโณ, 2569)

การประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ยกฐานะโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้มีกฎหมายรองรับเฉพาะเป็นครั้งแรก ซึ่งนำมาทั้งโอกาสและความท้าทายในการบริหารจัดการแบบมืออาชีพ (พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายใหม่ ผู้บริหารโรงเรียนต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ดูแลวัด” มาเป็น “ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ” โดยเฉพาะในภาวะวิกฤต เช่น การบริหารในความไม่แน่นอนต้องมีความสามารถในการวางแผนกลยุทธ์เชิงรุกเพื่อแก้ปัญหาจำนวนนักเรียนที่ลดลง หรือการปรับหลักสูตรให้เข้ากับยุคดิจิทัล (สุนันท์ สีพาย และสุภีร์ สีพาย, 2567) และต้องรักษาสมดุลระหว่าง “ระเบียบมหาเถรสมาคม”

และ “กฎหมายการศึกษา” เพื่อป้องกันวิกฤตศรัทธาที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารจัดการที่ผิดพลาด (ณกมล ปุญชเขตต์ทิกุล, 2566)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อสร้างกลไกและรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของสงฆ์ เสริมสร้างสมรรถนะให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถรับมือกับความไม่แน่นอนได้อย่างเป็นระบบ เพื่อคงไว้ซึ่งบทบาทการเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตศาสนทายาทที่มีคุณภาพทั้งทางโลกและทางธรรมสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2. เพื่อศึกษาการจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การออกแบบการวิจัยเป็นแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามแนวคิดของ (Glaser, B. & Strauss, A, 1967)

2. ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เป็น 4 กลุ่ม ตามแนวคิดของ (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, 2568) ได้แก่

(1) ผู้บริหารสำนักงานอำนวยการ (ส่วนกลาง)	จำนวน 3	รูป
(2) ผู้บริหารสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	จำนวน 3	รูป
(3) ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม	จำนวน 3	รูป
(4) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา	จำนวน 3	รูปหรือคน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน 12	รูปหรือคน

3. การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ที่มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามแนวคิดของ (Saunders, M., et al., 2012) ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้บริหารสำนักงานอำนวยการ (ส่วนกลาง)

1. มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา
2. มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านการศึกษา
3. มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการกลุ่ม

กลุ่มผู้บริหารสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1. มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา
2. มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านการศึกษา
3. มีตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการกลุ่ม

กลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม

1. มีประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา
2. มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต
3. มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านการศึกษา

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา

1. มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤต
2. มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโททางด้านการศึกษา
3. มีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าระดับชำนาญการพิเศษ
4. มีผลงานทางวิชาการด้านการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 เรื่อง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ชนิดมีโครงสร้าง (Structure Interview) มีขั้นตอนโดยสรุป ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติม

5. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(1) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยการนำร่างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยกำหนดค่า IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 ถือว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปเก็บข้อมูลได้ หากข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่าเกณฑ์สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ หรือตัดทิ้งได้ตามดุลยพินิจตามข้อเสนอของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

(2) พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการวิจัยซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 มีจำนวน 24 รายการ และปรับปรุงแก้ไขภาษาตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะเรียบร้อยแล้ว

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัย แจ้งไปยังผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมชี้แจ้งรายละเอียดวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มีรายละเอียด ดังนี้

(1) การคัดเลือกผู้ที่จะสัมภาษณ์เชิงลึก

(2) กำหนดนัดหมายการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

(3) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

(4) วิเคราะห์ข้อมูล แปลผลข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก

(5) สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถนำเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

พบว่า ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ให้ความสำคัญในเรื่องความคล่องตัวของโครงสร้างการบริหารในปัจจุบัน ปัญหางบประมาณที่ไม่เพียงพอ และผลกระทบจากความซ้ำซ้อนของกฎหมายต่อสวัสดิการครู ด้านหลักสูตรและการพัฒนาผู้เรียน คือ ปัญหาการบูรณาการวิชาธรรมกับวิชาสามัญ การปรับตัวให้ทันเทคโนโลยีโดยไม่ทิ้งอัตลักษณ์พุทธบุตร และสาเหตุที่จำนวนสามเณรลดลง และสุดท้ายด้านโอกาสและความท้าทายในอนาคต คือ การจัดลำดับความสำคัญของวิกฤตที่ต้องแก้ด่วนที่สุด และการคาดการณ์อนาคตหากไม่มีการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง

2) เพื่อศึกษาการจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดวิกฤต คือ การประเมินระบบเตือนภัยล่วงหน้า และการพัฒนาทักษะเฉพาะด้านของบุคลากรเพื่อรับมือวิกฤต ส่วนด้านการตอบโต้และการจัดการในภาวะวิกฤต คือ ให้ความสำคัญในเรื่องความคล่องตัวในการตัดสินใจของผู้บริหาร และกลยุทธ์การสื่อสารในภาวะวิกฤต เพื่อรักษาภาพลักษณ์ และสุดท้ายด้านการฟื้นฟูและการเรียนรู้หลังวิกฤต ซึ่งมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ แนวทางการเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบ และการนำบทเรียนจากวิกฤตมาทำเป็นนโยบายยุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืน

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ ที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลสามารถนำเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จากการศึกษา พบว่า ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างนโยบายส่วนกลางกับบริบทการปฏิบัติของสถานศึกษา โดยเฉพาะปัญหาความซ้ำซ้อนของระเบียบกฎหมายระหว่างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้การบริหารงบประมาณและสวัสดิการบุคลากรขาดความคล่องตัว ทำให้เมื่อเกิดวิกฤตผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีข้อจำกัดในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 (2562) แม้จะมีกฎหมายมารองรับสถานะของโรงเรียนชัดเจนขึ้น แต่ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาช่วงว่างทางการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังติดกับดักระบบราชการที่ซับซ้อนทำให้การจัดสรรทรัพยากรไปสู่สามเณรและครูผู้สอนไม่ทันต่อเหตุการณ์ (พระทองบุตรดี และศันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าสถานศึกษาที่มีโครงสร้างการบริหารแบบกระจายอำนาจจะสามารถตอบสนองต่อวิกฤตและภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ดีกว่าสถานศึกษาที่ยึดติดกับโครงสร้างการสั่งการแนวดิ่ง ประเด็นด้านงบประมาณและทรัพยากร (ฐิติชญา ชิณโชติ และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ชี้ว่าวิกฤตที่สำคัญที่สุดด้านนโยบาย คือ ความยั่งยืนทางการเงินหากนโยบายรัฐบาลไม่มีการอุดหนุนที่ครอบคลุมถึงสวัสดิการของครูคฤหัสถ์ในระยะยาวจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาและอัตราการคงอยู่ของบุคลากร (พระมหาพีชายมก์ ปริปุณโณ, 2569)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า นโยบายการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตจำเป็นต้องมีการบูรณาการกฎหมายให้เป็นเอกภาพ และควรเพิ่มอำนาจการตัดสินใจให้ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ได้ตามบริบทของพื้นที่ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบจากวิกฤตศรัทธาและวิกฤตจำนวนผู้เรียนลดลงได้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษา พบว่า ด้านหลักสูตรและการพัฒนาผู้เรียนในภาวะวิกฤตโรงเรียนพระปริยัติธรรมเผชิญกับความท้าทายในการรักษาดุลยภาพระหว่างวิชาการและวิชาการศาสนา หลักสูตรเดิมมีการบูรณาการที่ยังไม่เข้มข้นพอทำให้สามเณรต้องรับภาระเรียนหนักทั้งสองสาย (วิชาสามัญและธรรม-บาลี) ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนและเป็นสาเหตุหนึ่งของจำนวนผู้เรียนที่ลดลง นอกจากนี้การปรับหลักสูตรเข้าสู่ระบบออนไลน์ในภาวะวิกฤตยังพบปัญหาด้านทักษะดิจิทัลของทั้งผู้เรียนและผู้สอน แต่ในขณะเดียวกันวิกฤตนี้กลับเป็นตัวเร่งให้เกิดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตและอัตลักษณ์พุทธบุตรในมิติใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนในยุค New Normal ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐาน และต้องปรับหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้

สามเณรสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ลดช่องว่างระหว่างวิชาทางโลกและทางธรรม (พระอติคุณ ฐิตวโร (เอี่ยมดี) และคณะ, 2564) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยซึ่งระบุว่าวิกฤตจำนวนนักเรียนลดลงมีสาเหตุหลักจากหลักสูตรที่ไม่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการเสริมทักษะอาชีพและทักษะภาษาต่างประเทศเข้าไปในหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและโอกาสหลังจบการศึกษา (พระมหาธีรวีร์ ธีรวฑฺฒนเมธี (พันธ์ศรี), 2564)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาหลักสูตรในอนาคตต้องเปลี่ยนจากการสอนตามกรอบเป็นการสอนเพื่อทักษะโดยเน้นการบูรณาการวิชาการสมัยใหม่เข้ากับวิถีพุทธบุตรอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเผชิญวิกฤตการณ์ทางสังคม และสร้างความโดดเด่นให้กับสถานศึกษาท่ามกลางการแข่งขันที่สูงขึ้น

จากการศึกษา พบว่า ด้านโอกาสและความท้าทายในอนาคต คือ ภาวะวิกฤตจำนวนผู้เรียน (สามเณร) ลดลงอย่างต่อเนื่อง และการรักษาสมดุลระหว่างอัตลักษณ์ดั้งเดิมกับทักษะศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตามวิกฤตนี้ถือเป็นโอกาสในการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการและการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อขยายฐานการเรียนรู้สู่สากลซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่ได้เป็นเพียงสถานศึกษาเพื่อการบรรพชาเท่านั้น แต่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพทัดเทียมสากล โดยระบุว่าความท้าทายในอนาคตคือการปรับเปลี่ยน “ภาพลักษณ์” ของโรงเรียนให้เป็นสถานศึกษาที่สร้างทักษะอาชีพและทักษะภาษา เพื่อตอบโจทย์ความมั่นคงในชีวิตของสามเณรหลังลาสิกขาซึ่งเป็นโอกาสในการดึงดูดผู้เรียนกลุ่มใหม่ (พระทอง ฐิตปญฺโญ (บุตรดี), 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยเห็นว่าความท้าทายทางเทคโนโลยี คือ โอกาสในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ หากผู้บริหารสามารถปรับตัวได้จะช่วยลดข้อจำกัดเรื่องพื้นที่และดึงทรัพยากรจากภายนอกมาสนับสนุนโรงเรียนได้มากขึ้น (พระทอง บุตรดี และศันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2564)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ความท้าทายในอนาคตจึงไม่ใช่เพียงการรักษาจำนวนผู้เรียนแต่คือการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นนวัตกรรมการศึกษาเชิงพุทธ ที่สอดรับกับความต้องการของสังคมยุคใหม่ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของ พระทอง ฐิตปญฺโญ (บุตรดี) ที่เน้นการสร้างจุดเด่นเชิงรุกมากกว่าการตั้งรับต่อวิกฤตเพียงอย่างเดียว

2. การศึกษาการจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สังกัดสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ สามารถจำแนกนำเสนอเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

จากการศึกษา พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดวิกฤต คือ การเตรียมความพร้อมที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการสร้างระบบเตือนภัยล่วงหน้าโดยเฉพาะการเฝ้าระวังตัวบ่งชี้วิกฤต เช่น สถิติการลาออกกลางคันของสามเณร หรือความขัดแย้งในองค์กร นอกจากนี้การจัดทำแผนเผชิญเหตุที่ระบุขั้นตอนปฏิบัติและสายบังคับบัญชาที่ชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความตื่นตระหนกและเพิ่มความรวดเร็วในการตอบสนองเมื่อเกิดวิกฤตจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่กล่าวว่าทักษะการประเมินสถานการณ์และเตรียมการเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดในภาวะวิกฤตโดยผู้บริหารต้องมีการวางแผนสำรอง และสื่อสารให้บุคลากรทราบล่วงหน้าเพื่อลดความเสี่ยง (อมรรัตน์ เพชรมาศศรี และคณะ, 2565) และสอดคล้องกับผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าขั้นตอนการป้องกันที่ดีที่สุดคือการพัฒนาทีมบริหารวิกฤต และการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถระงับเหตุการณ์ไม่ให้บานปลายได้ทันท่วงที (ธีรพงษ์ ชูนาค และคณะ, 2567) และสอดคล้องกับทฤษฎีของ Coombs โดยระบุว่าวิกฤตหลายอย่างสามารถป้องกันได้หากมีการวิเคราะห์สัญญาณเตือนอย่างเป็นระบบ (Coombs, W. T., 2015)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การเตรียมความพร้อมเชิงรุกผ่านการสร้างระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการแจ้งเตือนและการพัฒนาทีมงานเฉพาะกิจเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดความเสียหายจากภาวะวิกฤตสอดคล้องกับข้อเสนอของ อมรรัตน์ เพชรมาศศรี และคณะ ที่เน้นว่าการเตรียมการล่วงหน้าด้วยข้อมูลที่แม่นยำจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจในภาวะวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

จากการศึกษา พบว่า ด้านการตอบโต้และการจัดการในภาวะวิกฤต ในช่วงที่เกิดวิกฤต เช่น วิกฤตโรคระบาด หรือวิกฤตงบประมาณซึ่งปัจจัยตัดสินความสำเร็จ คือ ความรวดเร็วในการตัดสินใจของผู้บริหาร และการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเฉพาะกิจ เพื่อรับมือหรือรับผิดชอบเหตุการณ์โดยตรง และการตอบโต้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการสื่อสารภายในที่โปร่งใส เพื่อลดความตระหนกของบุคลากรและสามเณรรวมถึงการแสวงหาความร่วมมือกับเครือข่ายภายนอก เช่น ชุมชน และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อเข้ามาร่วมระงับเหตุการณ์ได้อย่างทันท่วงที ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยระบุว่า ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการสื่อสารในภาวะวิกฤตเป็นองค์ประกอบหลักที่ทำให้สถานศึกษาผ่านพ้นวิกฤตได้โดยผู้บริหารต้องทำหน้าที่

เป็นศูนย์กลางข้อมูลเพื่อป้องกันข่าวลือที่อาจส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของโรงเรียน (อมรรัตน์ เพชรมาศศรี และคณะ, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยพบว่าการจัดการภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาต้องอาศัยการทำงานแบบเครือข่ายความร่วมมือ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นช่องทางหลักในการกระจายคำสั่งและข้อมูลที่ถูกต้องไปยังผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างรวดเร็ว (ธีรพงษ์ ชูนาค และคณะ, 2567)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การตอบโต้ภาวะวิกฤตในโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่ได้อาศัยเพียงอำนาจสั่งการตามโครงสร้างแต่ต้องเน้นการสื่อสารเชิงรุกและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ธีรพงษ์ ชูนาค และคณะ ที่ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการจัดการภาวะวิกฤตในปัจจุบันขึ้นอยู่กับการใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและการประสานงานที่ไร้รอยต่อ

จากการศึกษา พบว่า ด้านการฟื้นฟูและการเรียนรู้หลังวิกฤตเป็นกระบวนการฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพไม่ได้สิ้นสุดเพียงแค่การแก้ไขความเสียหายทางกายภาพหรือการกลับมาเปิดเรียนตามปกติแต่ครอบคลุมถึงการเยียวยาจิตใจและขวัญกำลังใจของบุคลากรและสามเณรรวมถึงการถอดบทเรียน เพื่อนำความผิดพลาดมาปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ ทั้งนี้โรงเรียนที่สามารถเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเรียนรู้ จะสามารถพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการใหม่ ๆ และมีความพร้อมในการเผชิญวิกฤตครั้งต่อไปได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย พบว่าขั้นตอนการฟื้นฟูต้องมีการประเมินผลกระทบอย่างรอบด้านและการสื่อสารสร้างความเข้าใจเพื่อเรียกความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ หรือความเข้าใจจากผู้ปกครองและชุมชนกลับคืนมา (ธีรพงษ์ ชูนาค และคณะ, 2567)

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การฟื้นฟูหลังวิกฤตจึงเป็นกระบวนการสร้างความยืดหยุ่นให้แก่องค์กร ดังที่สอดคล้องกับแนวคิดของ ธีรพงษ์ ชูนาค และคณะ ที่เห็นว่าการเรียนรู้จากภาวะวิกฤตจะนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมทางการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปช่วยให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

โมเดลการจัดการวิกฤตเชิงพุทธบูรณาการ (Proactive Ecclesiastical Crisis Management Model) แนวคิดหลัก คือ การเปลี่ยนผ่านจาก “การตั้งรับ” ไปสู่ “การบริหารเชิงรุก” โดยแบ่งเป็น 3 ระยะสำคัญ

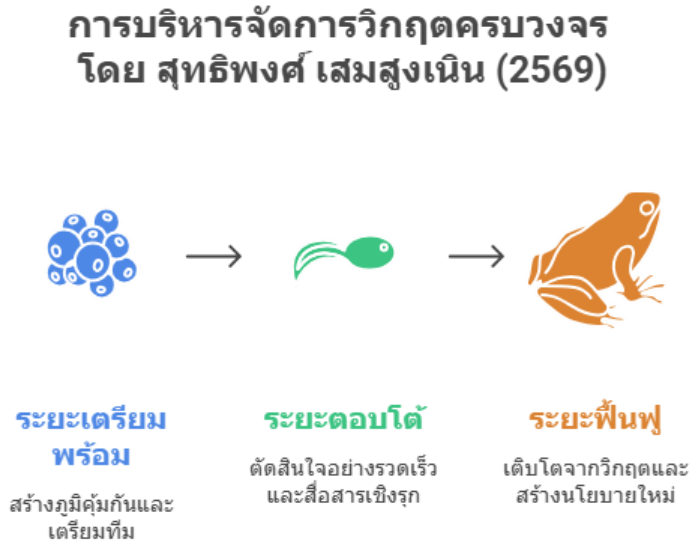

ภาพที่ 1 โมเดลการจัดการวิกฤตเชิงพุทธบูรณาการ
(Proactive Ecclesiastical Crisis Management Model)

โมเดลดังที่แสดงในภาพที่ 1 นี้เน้นการบริหารจัดการที่ครบวงจร (Life Cycle) โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วน คือ

1. ระยะเตรียมพร้อม (Pre-Crisis) เน้นการสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” ด้วยระบบเตือนภัยล่วงหน้า เช่น การเฝ้าระวังตัวเลขสามเณรที่ลาออก และการเตรียมทีมบริหารวิกฤต (CMT) ให้พร้อมก่อนการเกิดเหตุ

2. ระยะตอบโต้ (Crisis Response) เน้นการสร้าง “ความรวดเร็วและความเชื่อมั่น” ผู้บริหารต้องตัดสินใจอย่างมืออาชีพ และสื่อสารเชิงรุกเพื่อไม่ให้เกิด “วิกฤตศรัทธา” จากข้อมูลที่บิดเบือนในสื่อออนไลน์

3. ระยะฟื้นฟู (Post-Crisis) เน้นการสร้าง “การเติบโตจากวิกฤต” ไม่ใช่แค่กลับมาเป็นปกติ แต่ต้องเยียวยาจิตใจคนในองค์กร และนำบทเรียนที่ได้รับมาสร้างเป็นนโยบาย Smart Pariyat หรือหลักสูตรที่ทันสมัย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นถึงภาวะวิกฤตไม่ใช่แค่ปัญหาที่ต้องแก้ แต่เป็นตัวเร่ง (Catalyst) ให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องปฏิรูปเชิงโครงสร้างและหลักสูตร เพื่อความอยู่รอดอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เพื่อประโยชน์ต่อการบริหารหรือจัดการศึกษาของสถานศึกษาในยุคแห่งการปรับเปลี่ยน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานส่วนต่าง ๆ สามารถนำแนวทางไปปรับใช้เพื่อการบริหารจัดการ และเป็นเข็มทิศในการบริหารงานตามบริบทขององค์กรตนได้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ควรมีการบูรณาการกฎหมายและระเบียบระหว่างสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นเอกภาพ เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารงบประมาณและสวัสดิการครู 1.2 ผู้บริหารควรปรับบทบาทสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โดยเพิ่มอำนาจการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และจัดตั้งทีมบริหารวิกฤต (Crisis Management Team) พร้อมทั้งจัดทำคู่มือปฏิบัติงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน 1.3 ควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น บูรณาการวิชาการสมัยใหม่เข้ากับวิถีพุทธ และเพิ่มทักษะอาชีพหรือภาษาต่างประเทศ เพื่อดึงดูดผู้เรียนและตอบโจทย์ตลาดแรงงาน 1.4 ในภาวะวิกฤตต้องเน้นการสื่อสารเชิงรุกที่โปร่งใสและรวดเร็ว เพื่อป้องกันข่าวลือและรักษาภาพลักษณ์ (ศรัทธา) ของโรงเรียน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาเชิงทดลองเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมการศึกษาเชิงพุทธที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐานเพื่อขยายโอกาสการเรียนรู้สู่สากล 2.2 ควรขยายขอบเขตการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ เพื่อสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่กว้างขึ้น เช่น ครู คฤหัสถ์ ผู้ปกครอง หรือชุมชนต่อการจัดการภาวะวิกฤต 2.3 ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการเยียวยาจิตใจและขวัญกำลังใจของศาสนทายาทและบุคลากรหลังจากเผชิญกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

ฐิติชญา ชิณโชติ และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความขัดแย้งในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 12(1), 85–99.

ณกมล ปุญชเขตต์ทิกุล. (2566). ทิศทางปริยัติศึกษาแผนกสามัญ การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนายุคใหม่. เรียกใช้เมื่อ 30 เมษายน 2569 จาก https://www.banmuang.co.th/column/politic/7328

ธีรพงษ์ ชูนาค และคณะ. (2567). แนวทางการบริหารจัดการภาวะวิกฤตของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(10), 496–522. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/273536

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระทอง ฐิตปญโญ (บุตรดี). (2563). ยุทธศาสตร์การบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2-02), 437-452.

พระทอง บุตรดี และศันสนีย์ จะสุวรรณ์. (2564). แนวทางการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมยุค 4.0 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(2), 67-84.

พระมหาธีรวีร์ ธีรวฑฺฒนเมธี (พันธ์ศรี). (2564). แนวทางที่รัฐบาลควรปฏิบัติต่อพระสงฆ์ผู้มีสถานะตามพระธรรมวินัยและพลเมืองของรัฐ. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 4(2), 30-52.

พระมหาพีชายมก์ ปริปุณโณ. (10 เมษายน 2569). การจัดการภาวะวิกฤตของโรงเรียนพระปริยัติธรรม. (สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน, สัมภาษณ์)

พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก หนา 11 (16 เมษายน 2562).

พระอติคุณ ฐิตวโร (เอี่ยมดี) และคณะ. (2564). อนาคตภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของคณะสงฆ์ไทย. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(1), 14-25.

สุทธิพงศ์ เสมสูงเนิน. (2568). ทฤษฎีการกำหนดขนาดและคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการศึกษา, 3(2), 112-123.

สุนันท์ สีพาย และสุภีร์ สีพาย. (2567). Professional Skills for School Administrators in the 21st Century. Journal of Education and Learning Reviews (JELR), 1(5), 13-22.

อมรรัตน์ เพชรมาศศรี และคณะ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 กับประสิทธิผล ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 1097-1110.

Coombs, W. T. (2015). The value of communication during a crisis: Insights from strategic communication research. The Journal of the Kelley School of Business Indiana University, 58(2), 141-148.

Glaser, B., & Strauss, A. (1967). The Ultimate Guide to Qualitative Research – Part 1: The Basics.

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2012). Research Methods for Business Students. Pearson Education Ltd: Harlow.

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4*

TEACHER MOTIVATION IN PERFORMING THEIR DUTIES NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

ณัฐรินญา นุกูลกิจ[1], ประดิษฐ์ ฉัตรจรัสกูล[2] และ สุพล จอกทอง[3]

Nattarinya Nukoolkij[1], Pradit Chatcharatkoon[2] and Suphon Jogthong[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: aoy.nattarinya@outlook.com

วันที่รับบทความ : 31 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 31 March 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 2) เปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริม แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 438 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การ

Citation:

* ณัฐรินญา นุกูลกิจ, ประดิษฐ์ ฉัตรจรัสกูล และ สุพล จอกทอง. (2569). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 48-72.

Nattarinya Nukoolkij, Pradit Chatcharatkoon and Suphon Jogthong. (2026). Teacher Motivation In Performing Their DutiesNakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 48-72.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า

1. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลจากการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และประสบการณ์การทำงานภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางในการส่งเสริม แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ปัจจัยภายในได้แก่ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านการบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน และด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร

คำสำคัญ: แรงจูง, การปฏิบัติงาน, ครู

Abstract

This research aims to 1) study the level of work motivation of teachers in the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4, 2) compare the work motivation of teachers in the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4 classified by educational level, work experience, and school size, and 3) study ways to promote work motivation of teachers in the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4. The sample used in this research is the study involved 438 school administrators and teachers. The research instruments used were questionnaires with a content validity coefficient of 0.80–1.00 and a reliability coefficient of 0.98, and interviews. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The research findings revealed that:

1. The overall and individual motivations of teachers in the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4 were at a high level.

2. A comparison of work motivation among teachers in the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4, categorized by educational level and school size, showed statistically significant differences at the .05 level in both overall and individual aspects, while work experience did not differ significantly in both overall and individual aspects.

3. Guidelines for promoting work motivation among teachers in the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 4. Internal factors include: job achievement, recognition, nature of work, responsibility, and career advancement. External factors include: supervision, work environment, relationships with colleagues, salary and job security, and organizational policies and management.

Keywords: Motivation, Performance, Teacher

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจฐานความรู้ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเป็นรากฐานสำคัญ โดยเฉพาะ “ครู” ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของการศึกษา ครูจึงถือเป็นกลไกหลักในการสร้างทุนมนุษย์และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีแรงบันดาลใจในการทำงาน และได้รับการยอมรับจากสังคม จะสามารถขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพของระบบการศึกษาโดยรวม (UNESCO, 2021) อย่างไรก็ตาม รายงานขององค์การยูเนสโกชี้ให้เห็นว่า หลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญปัญหาการขาดแคลนครูทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและกลุ่มสาระที่มีความเฉพาะทางสูง หนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าว คือ การลดลงของแรงจูงใจในการประกอบวิชาชีพครู อันเนื่องมาจากภาระงานที่เพิ่มขึ้น สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพ ความกดดันจากนโยบาย และการได้รับการยอมรับจากสังคมที่ลดลง ปัญหา

แรงจูงใจของครูจึงไม่เพียงส่งผลต่อการคงอยู่ในวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน และความยั่งยืนของระบบการศึกษาในระยะยาว (UNESCO, 2021)

ในทางทฤษฎี แนวคิดแรงจูงใจของ Deci และ Ryan (2017) อธิบายว่า มนุษย์จะมีแรงขับเคลื่อนในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เมื่อความต้องการพื้นฐานทางจิตวิทยา 3 ประการ ได้แก่ ความสามารถ (Competence) ความสัมพันธ์ (Relatedness) และความเป็นอิสระในการตัดสินใจ (Autonomy) ได้รับการตอบสนอง ครูที่มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) จะรู้สึกพึงพอใจในการทำงาน เห็นคุณค่าในบทบาทหน้าที่ และมีความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (Deci & Ryan, 2017) ในทางตรงกันข้าม หากครูขาดแรงจูงใจหรือได้รับการตอบสนองต่อความต้องการดังกล่าวไม่เพียงพอ จะส่งผลให้เกิดความเครียด ภาวะหมดไฟในการทำงาน (Burnout) และนำไปสู่ความตั้งใจลาออกจากวิชาชีพในที่สุด (Skaalvik & Skaalvik, 2018)

สำหรับบริบทด้านนโยบายการศึกษาของประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างชัดเจน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้ครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนา เสริมสร้างศักยภาพ และมีระบบดูแลด้านสวัสดิการอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมขวัญกำลังใจและความมั่นคงในการประกอบวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545 : หมวดครูและบุคลากรทางการศึกษา) นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยังเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะและแรงจูงใจในการทำงาน พร้อมทั้งสร้างระบบสนับสนุนความก้าวหน้าในสายอาชีพ และสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

ขณะเดียวกัน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า คุณภาพของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อครูมีความตั้งใจ ทุ่มเท และมีแรงจูงใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงโดยตรงกับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) เมื่อพิจารณาลงสู่บริบทระดับพื้นที่ทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่าสถานศึกษาหลายแห่งประสบปัญหาการขาดแคลนครูในบางกลุ่มสาระครูจำนวนหนึ่งมีภาระงานนอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอน

ในระดับสูง เช่น งานเอกสาร งานประเมินผล และงานโครงการตามนโยบาย ส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้า ความเครียด และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานลดลง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4, 2566) เอกสารแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและแผนปฏิบัติการของเขตพื้นที่ในช่วงปี พ.ศ. 2564–2566 ยังสะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมระบบดูแลครู การพัฒนาวิชาชีพ และการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4, 2566) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภัสสร กุลนัฐ (2564) และวัชรพงษ์ ชัชวาล (2565) ที่พบว่าแรงจูงใจในการทำงานของครูมีความสัมพันธ์กับความผูกพันในวิชาชีพ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และความตั้งใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา

ดังนั้น จากบริบทเชิงนโยบายระดับประเทศ สถานการณ์ด้านแรงจูงใจของครูในระดับนานาชาติ ปัญหาเชิงระบบในการปฏิบัติงานของครู และบริบทเฉพาะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4”เพื่อศึกษาสภาพแรงจูงใจเชิงประจักษ์ของครูในพื้นที่ และนำผลที่ได้ไปเสนอแนวทางสนับสนุนแรงจูงใจให้เหมาะสมต่อบริบทจริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูและยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตาม จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 4 ปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วย ได้แก่ ผู้บริหารและครูทั้งหมด 2,153 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 438 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาชำนาญการพิเศษ ที่มีผลงานในการบริหารงานดีเด่น จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางในการแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืน จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 438 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลาและทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดของสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านปัจจัยภายใน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมา คือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ, ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน และด้านการยอมรับนับถือ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านปัจจัยภายนอก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน รองลงมา คือ ด้านด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน, ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน, ด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบังคับบัญชา

เมื่อพิจารณาแต่ละด้านปรากฏผล ดังนี้

1.1 แรงจูงใจภายใน

1) ด้านความสำเร็จในงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ผลสำเร็จของผู้เรียนจากการจัดการเรียนการสอนของท่านทำให้ท่านเกิดความภาคภูมิใจและแรงบันดาลใจในการทำงานต่อไปรองลงมา คือ มีโอกาสได้ใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อให้งานที่รับผิดชอบสำเร็จลุล่วงด้วยดี, รู้สึกภาคภูมิใจเมื่อสามารถทำงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษา และมีโอกาสได้ใช้ความรู้และ

ความสามารถในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ผู้บริหารแสดงความชื่นชมและให้กำลังใจเมื่อท่านปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ

2) ด้านการยอมรับนับถือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ รู้สึกภาคภูมิใจเมื่อได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน ผู้ปกครอง หรือผู้เรียน รองลงมา คือ ผู้บริหารให้คำชมเชยหรือประกาศเกียรติคุณแก่ท่านเมื่อมีผลงานโดดเด่น, ผลงานของท่านได้รับการยกย่องและเห็นคุณค่าจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน และได้รับโอกาสให้เป็นตัวแทนของสถานศึกษาในกิจกรรมหรือโครงการสำคัญ เนื่องจากได้รับความไว้วางใจในผลงาน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ เพื่อนร่วมงานมักกล่าวถึงและยกย่องให้ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน

3) ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด งานที่ทำทำให้ท่านรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษา รองลงมา คือ ท่านเห็นว่างานที่รับผิดชอบมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา, งานที่ปฏิบัติเปิดโอกาสให้ท่านได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ และงานที่ปฏิบัติเป็นงานที่มีความหมายและมีคุณค่าต่อผู้เรียนและสถานศึกษา ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ งานที่ปฏิบัติช่วยให้ท่านได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และเพิ่มพูนประสบการณ์วิชาชีพ

4) ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ปฏิบัติงานด้วยความตระหนักถึงหน้าที่และผลลัพธ์ของงานที่รับผิดชอบ รองลงมา คือ ปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและรับผิดชอบต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน, มีอิสระในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในงานที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสม และมีความตั้งใจในการปรับปรุงการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามมาตรฐาน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีอิสระในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในงานที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสม

5) ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ มีหน่วยงานของท่านให้โอกาสและเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพอย่างเป็นธรรมและต่อเนื่อง รองลงมา คือ มีโอกาสได้รับการอบรมหรือพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามสายงานวิชาชีพครู ได้รับโอกาสในการเลื่อนวิทยฐานะตามคุณสมบัติและผลงานที่เหมาะสม และได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือใน

สาขาที่เกี่ยวข้องกับงานสอน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้เข้าร่วมโครงการหรือหลักสูตรเพื่อพัฒนาศักยภาพในการสอน

1.2 แรงจูงใจภายนอก

1) ด้านการบังคับบัญชา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ผู้บริหารนิเทศและให้คำแนะนำแก่ท่านด้วยความเข้าใจและเป็นรองลงมา คือ ผู้บริหารปฏิบัติต่อท่านด้วยความเป็นธรรมและยึดหลักเหตุผลในการบริหารงาน, ผู้บริหารให้การสนับสนุนเมื่อท่านประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน และผู้บริหารมอบหมายงานโดยแสดงความไว้วางใจในความสามารถของท่าน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจในงานของสถานศึกษา

2) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สถานศึกษามีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สะอาด ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ รู้สึกมีความสุขและผ่อนคลายในบรรยากาศการทำงานภายในสถานศึกษา, บรรยากาศการทำงานในสถานศึกษาส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและการช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานคอยให้การสนับสนุนทางจิตใจเมื่อเผชิญปัญหาในการทำงาน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ได้รับเครื่องมือ วัสดุ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เพื่อนร่วมงานให้ความช่วยเหลือเมื่อท่านประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ มีเพื่อนร่วมงานของท่านให้กำลังใจและสนับสนุนซึ่งกันและกันในระหว่างการปฏิบัติงาน, มีความสัมพันธ์ที่ดีและเป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงาน และเพื่อนร่วมงานให้ความร่วมมือในการทำงานอย่างเต็มใจและจริงใจ ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมงานได้อย่างเปิดเผยและสร้างสรรค์

4) ด้านเงินเดือนและความมั่นคง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การประกอบอาชีพครูมีความมั่นคงและสามารถสร้างอนาคตได้อย่าง รองลงมา คือ ระบบการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือการประเมินวิทยฐานะในสถานศึกษาของท่านมีความชัดเจนและโปร่งใส, ได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับภาระงานและความรับผิดชอบของตนและโปร่งใส และนโยบายของสถานศึกษามีส่วนช่วยสร้างความมั่นใจให้ท่านในเรื่องความมั่นคงของตำแหน่งงาน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด มีความพึงพอใจต่อผลตอบแทนโดยรวมที่ได้รับจากการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

5) ด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นโยบายของสถานศึกษามีความชัดเจน โปร่งใส และสามารถปฏิบัติได้จริง รองลงมา คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนวทางในการบริหารงาน, การบริหารจัดการของสถานศึกษาช่วยสร้างขวัญและแรงจูงใจให้แก่ครูในการปฏิบัติงาน และรู้สึกภาคภูมิใจและมีความผูกพันต่อองค์กรจากการบริหารที่เป็นธรรมและส่งเสริมศักยภาพของบุคลากร ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด การบริหารงานของผู้บริหารมีความเป็นธรรมและยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ

2. เปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตาม จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดสถานศึกษา เมื่อพิจารณาแต่ละข้อปรากฏผลดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p = <.001*) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า แรงจูงใจภายใน ด้านการยอมรับนับถือ,ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ,ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความสำเร็จในการทำงานไม่แตกต่างกัน และแรงจูงใจภายนอก ได้แก่ ด้านการบังคับบัญชา,ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน,ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน,ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน และด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป พบว่า โดยภาพรวมครูที่มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแรงจูงใจภายในได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่แตกต่างกัน

ส่วนแรงจูงใจภายนอก พบว่า ด้านนโยบายและการบริหารองค์กร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ ด้านการบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน และด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน ไม่แตกต่างกัน

2.3 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมา คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน, ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน, ด้านการบังคับบัญชา, ด้านเงินเดือนและความมั่นคง, ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ, ด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร, ด้านการยอมรับนับถือ, และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ในสถานศึกษาขนาดกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมา คือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ, ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน, ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน, ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน, ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน, ด้านการยอมรับนับถือ, ด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร และ ด้านการบังคับบัญชา ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 สถานศึกษาขนาดใหญ่ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมา คือ ด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร, ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ, ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน, ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน, ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน, ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน, ด้านการบังคับบัญชา และด้านการยอมรับนับถือ ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านความสำเร็จในการทำงาน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

3.1 ด้านแรงจูงใจภายใน

1) ด้านความสำเร็จในการทำงาน การสร้างความสำเร็จในการทำงานควรเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในระดับบุคคลและระดับโรงเรียน พร้อมทั้งมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูเข้าร่วมอบรม พัฒนาวิชาชีพ และนำเสนอผลงานในเวทีต่าง ๆ รวมถึงสนับสนุนการทำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในสถานศึกษา

เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ การยกย่องผลงานที่ประสบความสำเร็จจะช่วยสร้างความภาคภูมิใจและกระตุ้นให้ครูมุ่งมั่นพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการยอมรับนับถือผู้บริหารควรแสดงการยอมรับครูอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การกล่าวชื่นชมต่อที่ประชุม การมอบเกียรติบัตร การเผยแพร่ผลงานครูผ่านสื่อของโรงเรียน และการเปิดโอกาสให้ครูเป็นผู้นำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูอย่างจริงจัง ซึ่งจะช่วยให้ครูรู้สึกมีคุณค่า ได้รับเกียรติ และเกิดความผูกพันต่อองค์กร

3) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติควรจัดสรรงานให้สอดคล้องกับความถนัดและความสามารถของครู ลดภาระงานเอกสารที่ไม่จำเป็น และนำเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการทำงาน นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทำงานเป็นทีม เพื่อให้ครูรู้สึกว่างานมีความท้าทาย มีความหมาย และสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่

4) ด้านความรับผิดชอบผู้บริหารควรมอบหมายงานอย่างชัดเจน เหมาะสมกับศักยภาพ พร้อมให้อิสระในการตัดสินใจในขอบเขตที่เหมาะสม รวมถึงสร้างความไว้วางใจและประเมินผลอย่างเป็นธรรม การเปิดโอกาสให้ครูรับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมสำคัญ จะช่วยส่งเสริมภาวะผู้นำและทำให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน

5) ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานควรสนับสนุนครูในด้านความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ เช่น การให้คำปรึกษาเรื่องการขอมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ การจัดอบรมเตรียมความพร้อม การวางแผนพัฒนารายบุคคล การเปิดโอกาสให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้างาน และการสนับสนุนการศึกษาต่อ ซึ่งจะช่วยสร้างแรงจูงใจระยะยาวและรักษาครูคุณภาพให้อยู่กับองค์กร

3.2 ด้านแรงจูงใจภายนอก

1) ด้านการบังคับบัญชาผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็น สื่อสารอย่างชัดเจน ปฏิบัติต่อครูอย่างยุติธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารกับครู

2) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานควรปรับปรุงอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนการสอน จัดหาสื่ออุปกรณ์ที่เพียงพอ เพิ่มพื้นที่พักผ่อน ดูแลความปลอดภัย และสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร ซึ่งจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของครู

3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานจัดกิจกรรมสร้างทีม ส่งเสริมวัฒนธรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และจัดกิจกรรมสัมพันธ์เป็นระยะเพื่อสร้างความสามัคคีและความสุขในการทำงานร่วมกัน

4) ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงานแม้โรงเรียนไม่สามารถปรับเงินเดือนได้โดยตรง แต่สามารถดูแลด้านสวัสดิการ ให้ข้อมูลสิทธิประโยชน์ สนับสนุนการเลื่อนขั้น และช่วยวางแผนการเงินเบื้องต้น เพื่อสร้างความมั่นคงทางใจแก่ครู

5) ด้านนโยบายและการบริหารองค์กรกำหนดนโยบายที่ชัดเจน โปร่งใส ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและแรงจูงใจในการทำงานของครู

3.3 ข้อเสนอแนะดูแลสุขภาพจิตครู ลดภาระงานนอกเหนือการสอน เพิ่มงบประมาณพัฒนาครู จัดระบบพี่เลี้ยง และส่งเสริมสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่าแรงจูงใจภายในและแรงจูงในภายนอกโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก มาก โดยแรงจูงใจภายในด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ รองลงมา คือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ, ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน และด้านการยอมรับนับถือ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านปัจจัยภายนอก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน รองลงมา คือ ด้านด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน, ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน, ด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบังคับบัญชา ทั้งนี้เนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 กล่าวว่า“องค์กรคุณภาพ สร้างคนดี มีความสุข” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 4, 2568) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาได้นำวิสัยทัศน์ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมคิด ร่วม

วางแผน และร่วมตัดสินใจ ส่งผลให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร และมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ยังได้กำหนดนโยบายด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ทันสมัย อาทิ การพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์,การพัฒนาสมรรถนะครูด้านภาษา,เทคโนโลยีดิจิทัล, จิตวิญญาณความเป็นครู ตลอดจนการส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งนโยบายดังกล่าวเอื้อต่อการยกระดับศักยภาพของครู ทำให้ครูสามารถนำความรู้จากการอบรมและการพัฒนาวิชาชีพมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน และสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง ขณะเดียวกัน นโยบายด้านการลดภาระครูและบุคลากรทางการศึกษา เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานด้วยระบบสารสนเทศ การจัดหาอุปกรณ์การสอนและสวัสดิการให้เพียงพอ การลดภาระงานที่ไม่จำเป็นหรือซ้ำซ้อน การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู ตลอดจนการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านเทคโนโลยี ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความตึงเครียดในการทำงาน และเอื้อต่อสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจภายนอกเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษายังให้ความสำคัญกับการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของครู เปิดโอกาสให้ครูมีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และให้การยอมรับในผลงานของครูอย่างต่อเนื่อง เมื่อครูสามารถปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จและได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน จึงก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ส่งผลให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับสูง

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรภัทร์ โพธิ์สุวรรณ (2568) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน กลุ่มโรงเรียนปากช่อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร นิยม (2567) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยเสถียร นิยม (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง

การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2.1 ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ความคาดหวังในความก้าวหน้าในวิชาชีพ และเป้าหมายในการพัฒนาตนเองที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างจากครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า โดยเฉพาะด้านความสำเร็จในการทำงาน การยอมรับนับถือ และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายในที่สะท้อนถึงการพัฒนาตนเองและความก้าวหน้าในสายอาชีพ ขณะเดียวกันแรงจูงใจภายนอก เช่น สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน เงินเดือนและความมั่นคงในงาน รวมถึงนโยบายและการบริหารขององค์กร ก็มีความแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าและความคาดหวังต่อระบบการบริหารจัดการในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนาจ เปาจีน (2564) ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริยะ ทองพิมล (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เธียรขวัญญ์ ทรัพย์ธนมั่น (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบตามประสบการณ์ทำงาน พบว่าโดยภาพรวมครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปีขึ้นไป มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่า ไม่ว่าครูจะมีประสบการณ์ทำงานมากหรือน้อย ต่างก็มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในระดับใกล้เคียงกัน ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากลักษณะของวิชาชีพครูซึ่งเป็นวิชาชีพที่ต้องอาศัยจิตวิญญาณ ความมุ่งมั่น และความรับผิดชอบต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อพิจารณาในด้าน แรงจูงใจภายใน พบว่า ครูทั้งสองกลุ่มประสบการณ์มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน แสดงให้เห็นว่า ครูไม่ว่าจะมีประสบการณ์ทำงานกี่ปี ต่างตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของบทบาทหน้าที่ในวิชาชีพอย่างเท่าเทียมกัน มีความภาคภูมิใจในงานที่รับผิดชอบ และมุ่งหวังความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียนเช่นเดียวกัน ในส่วนของ แรงจูงใจภายนอก ซึ่งพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในบางด้าน ได้แก่ ด้านการบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน และด้านนโยบายและการบริหารองค์กร ซึ่งอาจเกิดจากครูที่มีประสบการณ์มากสามารถมองเห็นภาพรวมของระบบการบริหารและนโยบายได้ชัดเจนกว่า จึงมีการรับรู้ต่อปัจจัยภายนอกแตกต่างจากครูที่มีประสบการณ์น้อย แต่ภาพรวมของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานยังคงไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า โดยครูทั้งสองกลุ่มยังคงมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ภายใต้นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัณนิดา เถายะบุตร (2566) ได้ทำวิจัยเรื่องบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานพบว่า โดยรวมไม่มีความแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริยะ ทองพิมล (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามระยะเวลาการทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับวิจัยของ ธีรภัทร์ โพธิ์สุวรรณ (2568) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน กลุ่มโรงเรียนปากช่อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนกลุ่มโรงเรียนปากช่อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัวรินทร พัฒนโชติ (2566) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนสังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดร่อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนสังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดร่อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณในการปฏิบัติงานโดยรวม และรายดานไมแตกตางกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 4 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าขนาดของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทการบริหารจัดการ ทรัพยากร สภาพแวดล้อม และโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพที่แตกต่างกันระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และประสบการณ์ในการทำงานของครูโดยตรง เมื่อพิจารณาแรงจูงใจภายใน พบว่า ทุกด้าน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Herzberg (1968) ที่อธิบายว่าแรงจูงใจภายในเกิดจากลักษณะของงานและความรู้สึกประสบความสำเร็จในตนเอง ซึ่งมักได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารงาน หากสถานศึกษามีขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง มักมีการแบ่งงานที่ชัดเจน มีโอกาสแสดงศักยภาพ และมีเส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพมากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก จึงส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจภายในสูงกว่า ในส่วนของแรงจูงใจภายนอก พบว่า ด้านการบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน และด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าขนาดของสถานศึกษามีผลต่อระบบการบริหารจัดการและการสนับสนุนจากผู้บริหาร สถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลางมักมีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีงบประมาณและทรัพยากรเพียงพอ รวมทั้งมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจภายนอกสูงกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.153$) แสดงให้เห็นว่าไม่ว่าสถานศึกษาจะมีขนาดใด ครูยังคงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน

ร่วมงานในระดับใกล้เคียงกัน เนื่องมาจากลักษณะวิชาชีพครูที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือเกื้อกูล และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมร่วมของวิชาชีพครูในทุกบริบทสถานศึกษา ผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 4 จำแนกตามขนาดสถานศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร นิยม (2567) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 จำแนกตาม ขนาดโรงเรียนและสถานที่ตั้งโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ อำนาจ เปาจีน (2564) ได้ทำการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่า มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05

2.4 แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ประกอบด้วยทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก โดยแรงจูงใจภายใน ได้แก่ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ขณะที่แรงจูงใจภายนอก ได้แก่ ด้านการบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน และด้านนโยบายและการบริหารองค์กร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูจำเป็นต้องดำเนินการอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติส่วนบุคคลและมิติขององค์กร ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระวินท์วิภา เถาว์ชาลี(2568) ที่ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ซึ่งพบว่า การพัฒนาแรงจูงใจของครูควรดำเนินการควบคู่กันทั้งด้านแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก โดยเฉพาะการพัฒนาวิชาชีพครูและการสนับสนุนจากองค์กรอย่างเป็นระบบ

ในด้านแรงจูงใจภายใน พบว่า การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนทั้งในระดับบุคคลและระดับสถานศึกษา การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ และการจัดให้มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มีส่วนช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกประสบความสำเร็จในการทำงานและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ผลดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมร แสนพันดร (2568) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ซึ่งระบุว่า การพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่องและการเปิดโอกาสให้ครูได้เรียนรู้ร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจภายในและความผูกพันต่อองค์กร

นอกจากนี้ การยกย่องเชิดชูผลงาน การเปิดโอกาสให้ครูมีบทบาทนำ และการรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจัง ยังช่วยส่งเสริมให้ครูรู้สึกได้รับการยอมรับนับถือและเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤชฎากร มาลานนท์ (2566) ได้ศึกษาแนวทางการสร้างเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 พบว่า การได้รับการยอมรับจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับมาก ขณะเดียวกัน การจัดสรรภาระงานให้สอดคล้องกับความถนัด การลดภาระงานเอกสารที่ไม่จำเป็น และการนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการทำงาน ช่วยให้ครูรับรู้ว่างานที่ปฏิบัติมีความหมายและท้าทาย อีกทั้งการมอบหมายความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม การให้อิสระในการตัดสินใจภายใต้กรอบที่ชัดเจน และการสร้างความไว้วางใจจากผู้บริหาร ส่งผลให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน ซึ่งผลดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมร แสนพันดร (2568) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ที่ชี้ให้เห็นว่าความไว้วางใจและการให้อำนาจในการตัดสินใจ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจภายในของครู นอกจากนี้ การสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ เช่น การให้คำปรึกษาเรื่องการเลื่อนวิทยฐานะ การจัดอบรมเตรียมความพร้อม และการวางแผนพัฒนารายบุคคล ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างแรงจูงใจในระยะยาว ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระวินท์วิภา เถาว์ชาลี (2568) ที่ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่เสนอให้สถานศึกษามีระบบสนับสนุนความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

ในด้านแรงจูงใจภายนอก พบว่า รูปแบบการบังคับบัญชาที่เน้นการมีส่วนร่วม การสื่อสารที่ชัดเจน ความยุติธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร มีส่วนช่วยเสริมสร้าง

ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารกับครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยระวินท์วิภา เถาว์ชาลี (2568) ที่ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน มีสื่อและอุปกรณ์ที่เพียงพอ รวมถึงระบบความปลอดภัยที่ดี ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูโดยตรง ซึ่งผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมร แสนพันดร (2568) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ที่ระบุว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับมาก ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน พบว่า การส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระวินท์วิภา เถาว์ชาลี (2568) ที่ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรช่วยเสริมแรงจูงใจและลดความตึงเครียดในการทำงานของครู แม้ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงานจะไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้โดยตรง แต่การดูแลด้านสวัสดิการและการให้ข้อมูลสิทธิประโยชน์อย่างชัดเจน สามารถช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้แก่ครูได้ในระดับหนึ่ง

ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูอย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลดภาระงานที่ไม่จำเป็น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมร แสนพันดร (2568) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ที่พบว่า นโยบายองค์กรที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครูมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจอย่างยั่งยืน

โดยสรุป ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการดูแลแรงจูงใจของครูอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านสุขภาพจิต การลดภาระงานนอกเหนือจากการสอน การเพิ่มงบประมาณด้านการพัฒนาครู และการส่งเสริมสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ซึ่งเป็น

แนวทางสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในภาพรวมต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. ผลจากการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และประสบการณ์การทำงานภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางในการส่งเสริม แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ปัจจัยภายในได้แก่ ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ด้านการบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน ด้านเงินเดือนและความมั่นคงในงาน และด้านนโยบายและการบริหารขององค์กร **ข้อเสนอแนะ** 1. ควรมีการศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในแต่ละด้านอย่างละเอียดมากขึ้น เช่น ด้านแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมแรงจูงใจของครูได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมยิ่งขึ้น 2. ควรมีการศึกษาการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษาในเชิงลึก หรือขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น 3. ควรมีการศึกษาการนำแนวทางในการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อประเมินความเหมาะสมและประสิทธิภาพของแนวทางดังกล่าวในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในบริบทจริง

เอกสารอ้างอิง

กฤชฎากร มาลานนท์. (2566). แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. วารสารการบริหารการศึกษาและการวิจัย, 5(1), 45–60.

เธียรขวัญญ์ ทรัพย์ธนมั่น. (2565). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.

ธีรภัทร์ โพธิ์สุวรรณ. (2568). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอน กลุ่มโรงเรียนปากช่อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 5(1), 1–15.

บัวรินทร พัฒนโชติ. (2566). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนสังกัดอาชีวศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

ประภัสสร กุลนัฐ. (2564). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและผลต่อคุณภาพการสอน. วารสารวิจัยการศึกษา, 27(1), 112–127.

พัณนิดา เถายะบุตร. (2566). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ระวินท์วิภา เถาว์ชาลี. (2568). แนวทางการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 19(4), 117–136.

วัชรพงษ์ ชัชวาล. (2565). ปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการบริหารการศึกษา, 13(3), 78–95.

สมร แสนพันดร. (2568). แนวทางการพัฒนาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. วารสารบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยบูรพา, 13(2), 85–98.

เสถียร นิยม. (2567). การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. (2568). แนวทางการบริหารจัดการสถานศึกษาและนโยบายการพัฒนาครู. นครราชสีมา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: พริ้นติ้งเฮ้าส์.

อัจฉริยะ ทองพิมล. (2566). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. วารสารศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 3(1), 339-351.

อำนาจ เปาจีน. (2565). การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. Guilford Press.

Herzberg, F. (1968). One more time: How do you motivate employees?. Harvard Business Review, 46(1), 53–62.

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. (1993). The motivation to work (Reprint of 1959 ed.). Transaction.

Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2018). Job satisfaction, stress and coping strategies in the teaching profession—What do teachers say?. International Education Studies, 11(3), 181–192.

UNESCO. (2021). Reimagining our futures together: A new social contract for education. UNESCO Publishing.

การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง*

DEVELOPMENT OF VIDEO MEDIA ON DRUM KIT SKILL EXERCISES FOR LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS PHATTHALUNG COLLEGE OF DRAMATIC ARTS

พีรพงศ์ จีระเจริญพงษ์[1] และ กิตติชัย รัตนพันธุ์[2]

Priraphong Chiracharoenph[1] and Kittichai Rattanaphan2

[1-2]สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

[1-2]Bunditpatanasilpa Institute, Thailand

Corresponding Author's Email: Priraphong2689@gmail.com

วันที่รับบทความ : 2 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 9 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 11 เมษายน 2569

Received 2 April 2026; Revised 9 April 2026; Accepted 11 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง รวมทั้งเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังใช้สื่อ และศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน โดยเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนสาขาวิชาดุริยางค์สากล เอกกลองชุด จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของสื่อ แบบทดสอบก่อนเรียน–หลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ และการเปรียบเทียบคะแนนก่อน–หลังเรียน

Citation:

*พีรพงศ์ จีระเจริญพงษ์ และ กิตติชัย รัตนพันธุ์. (2569). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 73-85.

Priraphong Chiracharoenph and Kittichai Rattanaphan. (2026). Development Of Video Media On Drum Kit Skill Exercises For Lower Secondary School Students Phatthalung College Of Dramatic Arts. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 73-85.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า สื่อวีดิทัศน์มีประสิทธิภาพ 85.83/88.06 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เท่ากับ 88.06 สูงกว่าก่อนเรียนซึ่งเท่ากับ 57.78 แสดงว่าสื่อสามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติกลองชุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 ทั้งด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความเข้าใจการอ่านโน้ต และการบรรเลงกลองชุดอย่างถูกต้องตามหลักดนตรีสากล โดยผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อและการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่เน้นทักษะปฏิบัติในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

คำสำคัญ: สื่อวีดิทัศน์, ชุดฝึกทักษะกลองชุด, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of this research were to develop and determine the efficiency of a video instructional medium on drum kit skill training sets for lower secondary school students at Phatthalung College of Dramatic Arts, to compare student's learning achievement before and after using the medium, and to study their satisfaction levels. This study employed a Research and Development (R&D) design. The target group consisted of 9 drum kit major students in the Western Music program, selected through purposive sampling. The research instruments included a suitability evaluation form for the medium, pre-test and post-test assessments. Data were analyzed using mean, percentage, and a comparison of pre-test and post-test scores.

The findings revealed that the developed video medium achieved an efficiency of 85.83/88.06, which exceeded the 80/80 criterion. The post-test learning achievement score 88.06 was significantly higher than the pre-test score 57.78, indicating that the medium effectively enhanced the students' knowledge, understanding, and drum kit performance skills. Furthermore, the student's satisfaction was at the highest level with a mean score of 4.69, specifically in the areas of self-directed learning, drum notation literacy, and the ability to perform correctly according to Western music principles. These results can serve as a

guideline for developing instructional media and managing practice-based music education in basic education.

Keywords: Video media, Drum skills training kit, Learning achievement

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีทำให้ชีวิตเร่งรีบจนขาดสมดุล การส่งเสริมสุนทรียภาพผ่านดนตรีจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และผ่อนคลายความตึงเครียด การเรียนดนตรีโดยเฉพาะเครื่องกระทบอย่างกลองชุด ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงความไพเราะ แต่เป็นการฝึกวินัย การประสานงานของร่างกาย และทักษะทางสังคมที่ช่วยให้ผู้เรียนเติบโตอย่างรอบด้าน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องใช้สื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อเปลี่ยนทฤษฎีที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นการปฏิบัติที่สนุกสนานและเห็นผลจริง กระบวนการเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมให้มนุษย์มีความละเอียดอ่อน มีสมาธิที่แน่วแน่ และพร้อมปรับตัวเข้ากับความท้าทายของโลกสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนและเข้มแข็ง

การศึกษาดนตรีในประเทศไทยกำลังเติบโตอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการเริ่มต้นในวัยเยาว์เพื่อวางรากฐานทักษะที่มั่นคง สำหรับการเรียนกลองชุดที่เน้นสัญลักษณ์จังหวะมากกว่าระดับเสียง การใช้สื่อวีดิทัศน์จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดท่วงท่าการเคลื่อนไหวของมือและเท้าให้ชัดเจน ผู้เรียนสามารถสังเกตเทคนิคและทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตนเองอย่างอิสระตามวิถียุคดิจิทัล ดังนั้นการบูรณาการสื่อสมัยใหม่ร่วมกับชุดฝึกทักษะจึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ช่วยลดข้อจำกัดของการเรียนแบบดั้งเดิม

การวิจัยครั้งนี้ เกิดจากการสังเกตว่าผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง มีปัญหาในการอ่านโน้ตและการฝึกปฏิบัติกลองชุด ผู้วิจัยจึงพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุดสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง เพื่อใช้เป็นสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ โดยมุ่งศึกษาว่าสื่อดังกล่าวสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น รวมทั้งพัฒนาทักษะการอ่านโน้ตและการบรรเลงกลองชุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวทางสังคมดิจิทัล

การวิจัยนี้ มุ่งพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ชุดฝึกทักษะกลองชุดสำหรับนักเรียนมัธยมต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง เพื่อแก้ปัญหาการอ่านโน้ตและการปฏิบัติที่ซับซ้อนในยุคดิจิทัล โดยสื่อดังกล่าวช่วยเปลี่ยนเนื้อหานามธรรมให้เห็นภาพชัดเจน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

และสามารถฝึกฝนพัฒนาทักษะได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนเติบโตอย่างสมดุล มีสมาธิ และมีรากฐานทางปัญญาที่เข้มแข็งผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับสุนทรียภาพทางดนตรีอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง วิชาเอกกลองชุด จำนวน 9 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แบบประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบประเมินเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับประเด็นประเมิน ได้คะแนนเฉลี่ย 0.93 ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณา (IOC ≥ 0.50) หลังจากพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกกลองชุดสำเร็จ ได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสม ได้คะแนนเฉลี่ย 4.87 ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณา (คะแนนเฉลี่ย ≥ 3.51) สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด มีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดการเรียนการสอนกับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอยต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

2.2 แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ ตอบคำถามสั้น ๆ 5 ข้อ ทักษะปฏิบัติกลองชุด 1 ข้อ รวม 40 คะแนน ครอบคลุมเนื้อหาที่เลือกจากหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ดนตรีสากลของวิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ในเรื่องขององค์ประกอบกลองชุด โน้ตกลองชุด การปฏิบัติกลองชุด และการฝึกทักษะกลองชุด ซึ่งแบบทดสอบได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านกลองชุด (เนื้อหาชุดฝึกทักษะกลองชุด) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อวีดิทัศน์ รวมจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่าค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.98 ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณา (IOC ≥ 0.50) จากนั้นนำแบบทดสอบไปใช้กับกลุ่มทดลองซึ่งไม่ใช่กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย เพื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบตามวิธี KR-20 ได้ค่าเท่ากับ 0.80

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับระดับความพึงพอใจของผู้เรียน ได้คะแนนเฉลี่ย 0.67 ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณา (IOC ≥ 0.50) จากนั้นนำแบบสอบถามไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปใช้กับกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยแบ่งกระบวนการเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการจัดการเรียนรู้ ระยะระหว่างการจัดการเรียนรู้ และระยะหลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้บริหารและครูของสถานศึกษาเพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัย พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนแก่ผู้เรียน รวมทั้งขอความยินยอมจากผู้ปกครอง ก่อนเริ่มดำเนินการวิจัย จากนั้นดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อวัดความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ และทักษะเบื้องต้นในการปฏิบัติกลองชุด โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินทักษะการปฏิบัติ ระยะระหว่างการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีทั้งขั้นเตรียมการเรียนรู้และขั้นดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้เรียนได้ศึกษาจากสื่อวีดิทัศน์ ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติกลองชุดจริงภายใต้การแนะนำของผู้วิจัย ระยะหลังการจัดการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกับการทดสอบก่อนเรียน เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ก่อนรวบรวมคะแนน

จากการทดสอบก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน มาจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เช่น การตรวจให้คะแนน การบันทึกคะแนน เป็นต้น เพื่อเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ E1/E2 โดย E1 เป็นค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเรียน และ E2 เป็นค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์จากการทดสอบหลังเรียน ซึ่งนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของสื่อที่พัฒนาขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยการหาค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อนำมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของผลการเรียนรู้ อีกทั้งยังวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เพื่อประเมินความเหมาะสมและประโยชน์ของสื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะกลองชุดของผู้เรียน

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งเหมาะสมกับประชากรที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากประชากรมีจำนวนน้อย

ผลการวิจัย

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง ชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ผลการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ได้ดำเนินการออกแบบและพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ ด้วยการวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์ผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกวิธีการและสื่อ การใช้สื่อ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการประเมินผล โดยนำมาประยุกต์และจัดสร้างเป็นสื่อประกอบชุดฝึกทักษะรายละเอียดดังนี้

1.1 ขั้นเตรียมการ ได้วิเคราะห์ลักษณะของกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง เรียนดนตรีสากล วิชาเอกกลองชุด พบว่าหน่วยการเรียนรู้เรื่องกลองชุด เป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ดนตรีสากล มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา องค์ประกอบ โน้ต และรูปแบบการบรรเลงของแต่ละชนิดเครื่อง

ดนตรี เช่น กลองชุด กีตาร์ เป็นต้น จึงกำหนดเนื้อหาในการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด เป็น 2 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 กลองชุดและทฤษฎีโน้ตสากลเบื้องต้น เรื่องที่ 2 โน้ตกลองและทักษะปฏิบัติกลองชุด เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักและจำองค์ประกอบของกลองได้ เนื่องจากโน้ตกลองเป็นโน้ตเฉพาะของอุปกรณ์กลองแต่ละชิ้น ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้จักโน้ตสากล โน้ตกลอง สามารถอ่านและตีกลองได้ถูกต้อง การฝึกทักษะให้ชำนาญสร้างความสัมพันธ์ทั้งตา มือและเท้า จึงจะบรรเลงกลองชุดได้ถูกต้องสมบูรณ์

1.2 ขั้นออกแบบและจัดทำสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด ได้จัดทำชุดฝึกทักษะโดยมีสื่อวีดิทัศน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ โดยใช้คิวอาร์โค้ดสแกนดูสื่อวีดิทัสน์ จำนวน 3 เล่ม คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 แต่ละเล่มมีเนื้อหา แบบฝึกหัดจำนวน 4 แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะกลองชุด แบบทดสอบก่อน–หลังเรียน เพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ขั้นประเมินผลสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด ได้ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และ ประเมินความสอดคล้องของประเด็นการประเมินกับข้อคำถาม โดยแบบประเมินผ่านการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้คะแนนเฉลี่ย 0.93 ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณา (IOC ≥ 0.50) นำแบบประเมินพร้อมสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด ทั้ง 3 เล่มให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม ได้คะแนนเฉลี่ย 4.87 ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ 3.51 แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้จัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ขั้นหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด เมื่อผ่านการประเมินความเหมาะสมของสื่อวีดิทัศน์ตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยได้นำสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีการวัดผลประเมินผลได้แก่ การประเมินผลก่อนเรียน ประเมินผลแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนทุกแบบฝึกหัดที่กำหนด และการสอบหลังเรียนเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอน นำคะแนนแบบฝึกหัด จำนวน 4 แบบฝึกและคะแนนสอบหลังเรียนมาวิเคราะห์คะแนนหาประสิทธิภาพสื่อ ได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด

กิจกรรม	คะแนนเต็ม	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ยร้อยละ
แบบฝึกหัดระหว่างเรียน	40	9	34.33	85.83
แบบทดสอบหลังเรียน	40	9	35.22	88.06

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนแบบฝึกหัด คือค่า E1 ได้คะแนนร้อยละ 85.83 กับคะแนนสอบหลังเรียน ได้คะแนนแบบทดสอบหลังเรียน คือค่า E2 ร้อยละ 88.06 สรุปผลการประเมินประสิทธิภาพสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปะพัทลุง คือ E1/ E2 เท่ากับ 85.83/88.06 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 80/80 สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุงสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน ของการใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ด้วยแบบทดสอบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ แบบตอบคำถาม 5 ข้อ และปฏิบัติกิจกรรมบรรเลงกลองชุด 1 ข้อ รวม 40 คะแนน วิเคราะห์คะแนนก่อน–หลังเรียนด้วยค่าเฉลี่ยค่าร้อยละมีผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน ของการใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลอง

แบบทดสอบ	คะแนนเต็ม	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ยร้อยละ
ก่อนเรียน	40	9	23.11	57.78
หลังเรียน	40	9	35.22	88.06

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการสอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปะพัทลุง มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ร้อยละ 88.06 สูงกว่าก่อนเรียน ร้อยละ 57.78 โดยคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.28 ของคะแนนเต็ม 40 แสดงว่าสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างชัดเจน

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด

หลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุดแล้ว ผู้วิจัยได้สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด ด้วยแบบสอบถามที่กำหนด ผลการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด

ที่	รายการ	$\bar{X}$	ระดับความพึงพอใจ
1	ชุดฝึกทักษะมีวัตถุประสงค์การเรียนชัดเจน	4.78	มากที่สุด
2	ชุดฝึกทักษะมีเนื้อหาเหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถของผู้เรียน	4.67	มากที่สุด
3	ชุดฝึกทักษะมีวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน	4.78	มากที่สุด
4	ชุดฝึกทักษะมีขั้นตอนกระบวนการที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข	4.33	มาก
5	ชุดฝึกทักษะทำให้ผู้เรียนมีความรู้และมีทักษะในเรื่องของกลองชุด	4.78	มากที่สุด
6	ชุดฝึกทักษะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเรื่องที่เรียนมีความน่าสนใจน่าเรียนรู้	4.67	มากที่สุด
7	ชุดฝึกทักษะมีวิธีการประเมินผลจากการปฏิบัติจริง	4.89	มากที่สุด
8	สื่อวีดิทัศน์น่าสนใจ ดูง่าย ปฏิบัติตามได้	4.67	มากที่สุด
	รวม	**4.69**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.69

การอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลจากการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอยต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง พบว่า สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด ที่ได้รับการประเมินด้วยแบบประเมินความเหมาะสมที่กำหนด ซึ่งเป็นแบบประเมินความเหมาะสมที่ผ่านการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่า IOC เฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.93 ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้อง (IOC ≥0.50) มีผลการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 ซึ่งสูงกว่าค่าที่กำหนดไว้ที่ 3.51 และเมื่อนำสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุดไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีประสิทธิภาพโดยมีค่า E1/E2 เท่ากับ 85.83/88.06 ผ่านเกณฑ์ 80/80 แสดงให้เห็นว่าสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการรู้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัย (สัญพิชา โพธิดอกไม้, 2563 น.117) ซึ่งกล่าวไว้ว่าสื่อที่พัฒนาขึ้นและมีความพร้อมในเชิงวิชาการ เหมาะกับการนำไปใช้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน ของการใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ร้อยละ 30.28 สะท้อนว่าการใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด มีส่วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างชัดเจน ผลที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายได้โดยอาศัยแนวคิดของกาเย่ (Robert M. Gagné) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น และสามารถพัฒนาได้ผ่านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ การจัดการเรียนการสอนต้องดำเนินการจากง่ายไปหายากตามลำดับ เพื่อช่วยกระตุ้นและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดของกาเย่จึงถูกนำไปใช้ในการออกแบบการสอนและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย (ทิศนา แขมมณี, 2553, น.72) ในขณะที่รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ เดวีส์ (Davies' Instructional Model for Psychomotor Domain) ให้แนวคิดไว้ว่าการพัฒนาทักษะของผู้เรียนผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นลำดับขั้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือ

ปฏิบัติจริงทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มอย่างเป็นขั้นตอน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างและลงมือปฏิบัติจริง ขั้นตอนสำคัญประกอบด้วย การอธิบายความรู้หรือทักษะ การสาธิตให้ผู้เรียนเห็นเป็นแบบอย่าง การให้ผู้เรียนเลียนแบบการปฏิบัติ การฝึกปฏิบัติซ้ำจนเกิดความชำนาญ และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ (สายสุรีย์ จันปุ่ม, 2561, น. 226)

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอยต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด ในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.69 ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สื่อวีดิทัศน์และชุดฝึกทักษะกลองชุดสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เป็นสื่อที่ช่วยให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และนำไปใช้ฝึกปฏิบัติได้จริง ผู้เรียนศึกษาทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติและช่วยพัฒนาทักษะทางดนตรีได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับรายงานการวิจัยที่สรุปว่า นักเรียนที่ได้ใช้ชุดฝึกทักษะที่สร้างขึ้นแล้วนักเรียนมีความเห็นว่าชุดฝึกทักษะมีประโยชน์ และช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะการตีกลองชุดได้ดีขึ้น นอกจากนยังมีเนื้อหาครอบคลุมในวิชา การเรียงลำดับจากง่ายไปหายากได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนเข้าใจในวิธีการฝึกฝนได้ง่ายขึ้น (สัญพิชา โพธิดอกไม้, 2563 น.119)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่อง สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอยต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง สามารถสรุปข้อค้นพบและองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. ข้อค้นพบและองค์ความรู้ใหม่ด้านการเรียนรู้ พบว่า ความยากของผู้เรียนในการเรียนรู้เรื่องกลองชุด ไม่ได้อยู่ที่การท่องจำ แต่อยู่ที่ความเข้าใจในอุปกรณ์กลองชุดและโน้ตของอุปกรณ์นั้น ๆ เนื่องจากอุปกรณ์กลองชุดแต่ละชิ้นมีโน้ตกลองในตำแหน่งของตนเอง การจำแนกโน้ต การตีกลองแต่ละชิ้นให้ถูกต้อง สัมพันธ์กันจำเป็นต่อผู้เรียน การฝึกฝนที่ต่อเนื่องมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการฝึกฝนที่มีตัวอย่างเป็นรูปธรรมผ่านสื่อวีดิทัศน์เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น

2. ข้อค้นพบและองค์ความรู้ใหม่ด้านการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด แสดงให้เห็นว่า ในยุคที่สามารถเข้าถึงสัญญาณอินเตอร์เน็ตความเร็วสูงอย่าง 5 G การใช้สื่อวีดิทัศน์ที่มีองค์ประกอบ ได้แก่ ภาพ เสียง วิดีโอ ทำให้สื่อทำหน้าที่มากกว่าการนำเสนอเนื้อหา แต่

ทำหน้าที่เป็นสถานที่เรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามลำดับขั้นและทบทวนซ้ำได้ตามความต้องการ นอกจากนี้ การออกแบบให้ใช้สื่อได้สะดวกและเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ยังเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มความต่อเนื่องของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาสื่อเพื่อการใช้งานจริงในสถานศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง ครั้งนี้ สรุปได้ว่า สื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุงที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และสามารถส่งผลให้นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างชัดเจน สื่อดังกล่าวสามารถพัฒนาทั้งความรู้ ความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติกลองชุดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายยังมีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเพิ่มพูนความเข้าใจในการอ่านโน้ตเพลง และความสามารถในการบรรเลงกลองชุดได้อย่างถูกต้องตามหลักการทางดนตรีสากล ซึ่งผลสรุปจากการวิจัยในครั้งนี้ถือเป็นแนวทางสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสื่อการสอนและการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาดนตรีที่เน้นทักษะการปฏิบัติสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานในลำดับต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำสื่อวีดิทัศน์ชุดนี้ไปใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในความรับผิดชอบ และปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้นตามสมควร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนกลองชุดต่อไป 1.2 ครูผู้สอนที่จะใช้สื่อชุดนี้ สมควรมีการศึกษาชุดฝึกทักษะให้ละเอียด ก่อนนำไปสอน โดยเฉพาะอาจจะมีการโหลดสื่อวีดิทัศน์ไว้ในคอมพิวเตอร์ เพื่อป้องกันเวลามีปัญหา เช่น สัญญาณอินเตอร์เน็ตช้า ในส่วนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้สื่อชุดนี้ควรตั้งใจเรียนรู้ทฤษฎีกลองชุด โดยเฉพาะต้องอ่าน เขียนโน้ตสากลได้คล่องแคล่ว เพราะในชุดฝึกทักษะมีแบบฝึกทักษะที่ต้องอ่านโน้ตได้คล่องจึงจะฝึกตีกลองได้ในเวลาอันสั้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 การวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดในส่วนของกลุ่มประชากร เพราะปัจจุบันการเรียนกลองชุดในสถาบันการศึกษาของรัฐ ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะเรียนจากสถาบันสอนดนตรีเอกชนเป็นหลัก ซึ่งทำให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจะมีนักเรียนน้อย การศึกษาครั้งต่อไปควรนำสื่อวีดิทัศน์ เรื่องชุดฝึกทักษะกลองชุดนี้ไปพัฒนา

ปรับปรุง ต่อยอดและใช้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมกับกลุ่มประชากรที่มากขึ้น จะได้ผลลัพธ์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น 2.2 ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เพิ่มเติมในอนาคต เพื่อเสริมสร้างให้มีสื่อที่สมบูรณ์ และหลากหลายรูปแบบยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชานนท์ จงจินากูล. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติกลองชุดตามแนวคิดของเดวีส์ รายวิชาดุริยางค์สากล 2 สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทิศนา แขมมณี (2559). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

สัญพิชา โพธิดอกไม้. (2563). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการตีกลองชุดขั้นพื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิถีธรรมแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สายสุรีย์ จันปุ่ม. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการวาดภาพลายเส้นโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับทักษะปฏิบัติของเดวีส์ ที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ พฤติกรรมความร่วมมือและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 10(28),228.

Fungjai Academy. (n.d.). How to hold drum sticks. Fungjai Academy. Nichols, K. A. (2012). University of Iowa.

Godøy, R. I., & Dahl, S. (2017). Exploring sound-motion textures in drum set performance. In 14th Sound & Music Computing Conference. Aalto University.

มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*

LEGAL MEASURES TO PROMOTE THE PARTICIPATION OF INDUSTRIAL FACTORIES AND INDUSTRIAL ESTATES IN THE CONSERVATION OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT

กฤดิทัช แสงธนโยธิน[1], สังเวียน เทพผา[2] และ โกเมศ ขวัญเมือง[3]

Kritdithat Saengthanayothin[1], Sungwian Theppha[2] and Gomes Kwanmuang[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยปทุมธานี

[1-3]Pathumthani University, Thailand

Corresponding Author's Email: Kritdithat@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และสภาพของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบมาตรการทางกฎหมายของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ

Citation:

*กฤดิทัช แสงธนโยธิน, สังเวียน เทพผา และ โกเมศ ขวัญเมือง. (2569). มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 86-115.

Kritdithat Saengthanayothin, Sungwian Theppha and Gomes Kwanmuang. (2026). Legal Measures To Promote The Participation Of Industrial Factories And Industrial Estates In The Conservation Of Natural Resources And Environment. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 86-115.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

4) เสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา จากเอกสารงานเขียนและงานวิจัยทางวิชาการ รายงานการประชุม บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า ประเทศไทยจะมีความพยายามในการปรับปรุงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แต่การดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังมีข้อจำกัดอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่ได้ถูกขับเคลื่อนด้วยความเข้าใจใน “ความยั่งยืน” อย่างแท้จริง หากแต่เป็นไปตามข้อกำหนดขั้นต่ำของกฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม เช่น มาบตาพุด เป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนานและทวีความรุนแรงขึ้น แม้กรมควบคุมมลพิษจะมีบทบาทในการตรวจสอบและจัดทำรายงาน EIA แต่ข้อมูลกลับไม่ถูกเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างเพียงพอ จึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา 3 ประการ ได้แก่ 1. การประกาศเขตควบคุมมลพิษ ตามมาตรา 59 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมฯ เพื่อให้สามารถจัดการมลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ 2. การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมมีความชัดเจน เข้าถึงง่าย และลดภาระของประชาชน 3. การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเพิ่มอำนาจให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษดำเนินการแทนหน่วยงานที่เพิกเฉย หากดำเนินการตามข้อเสนอเหล่านี้อย่างจริงจัง จะช่วยยกระดับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย และคืนความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษอุตสาหกรรมได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย, ส่งเสริมการมีส่วนร่วม, โรงงานอุตสาหกรรม, นิคมอุตสาหกรรม, การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the background, concepts, theories, and the situation of problems related to the participation of industrial factories and industrial estates in natural resource and environmental conservation; 2) to study legal measures related to natural resource and environmental conservation; 3) to study and comparatively analyze the characteristics and legal measures of Thailand and other countries related to the participation of industrial factories and industrial estates in natural resource and environmental conservation, and 4) Propose guidelines regarding the participation of industrial factories and industrial estates in the conservation of natural resources and the environment in Thailand, using qualitative research methods. Through analytical study, the researcher collected laws, regulations, rules, research reports, academic articles, and other relevant documents, including recommendations and guidelines for problem-solving from written works and academic research, meeting reports, related legal provisions, and internet databases. The collected information was then analyzed descriptively.

Research findings indicate that Thailand will make efforts to improve environmental policies and promote public participation. However, implementation at the local level still faces significant limitations, especially in industrial estate areas. The participation of industrial factories in conserving natural resources and the environment has not been driven by a true understanding of 'sustainability' but rather according to the minimum legal requirements, which do not lead to structural changes. The problem of pollution from industrial factories, particularly in industrial estate areas such as Map Ta Phut, is a long-accumulated issue that has intensified over time. Although the Pollution Control Department plays a role in inspections and preparing EIA reports, the information has not been sufficiently disclosed to the public. Therefore, three approaches are proposed to address the problem. 1 . The

declaration of pollution control zones under Section 59 of the Environmental Act to enable effective and systematic pollution management. 2. The establishment of environmental courts to make the justice process in environmental matters clear, easily accessible, and reduce the burden on the public. 3. The effective enforcement of laws through coordination between relevant agencies and by increasing the authority of pollution control officers to act on behalf of agencies that neglect their duties. If these proposals are seriously implemented, they will help elevate the management of environmental issues in Thailand and sustainably restore justice to the people affected by industrial pollution.

Keywords: Legal measures, promoting participation, Industrial factories, Industrial estates, Conservation of natural resources and the environment

บทนำ

ปัญหามลพิษได้ก่อให้เกิดปัญหาและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ปัญหามลพิษจึงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องหามาตรการมาเพื่อดำเนินการแก้ไข ป้องกัน และฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน ความหมายของนิคมอุตสาหกรรมตามกฎหมายมีแหล่งที่มาอยู่หลายแหล่งด้วยกัน เมื่อรวมความแล้ว นิคมอุตสาหกรรม หมายถึง เขตพื้นที่ดินซึ่งจัดสรรไว้สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปอยู่รวมกันอย่างมีระบบ ระเบียบ และเป็นสัดส่วน อันประกอบด้วย พื้นที่อุตสาหกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค และสาธารณูปการครบครัน เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ โรงกำจัดน้ำเสียส่วนกลาง ระบบป้องกันน้ำท่วม ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ นอกจากนั้น ยังประกอบด้วยบริการอื่นๆ ที่จำเป็นอีก อาทิเช่น ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ธนาคาร ศูนย์การค้า ที่พักอาศัยสำหรับคนงาน สถานีบริการน้ำมัน เป็นต้น (สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 13 (ชลบุรี), 2561: ออนไลน์)

การกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดำเนินการจัดทำขึ้นให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนา ที่ยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 12 นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา แผนและนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการรวบรวมข้อมูลประกอบการจัดทำแผนโดยใช้วิธีการ ระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการประชุมผู้บริหาร ระดับสูงเพื่อร่วมกำหนดทิศทางในอนาคต และทบทวนกระบวนการทำงาน รวมทั้งวิเคราะห์ขีดความสามารถองค์กรจากผู้บริหารหน่วยงาน ตัวแทนหน่วยงาน และผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์ ความคาดหวังและทิศทางในอนาคต กำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน ภัยคุกคาม และโอกาส (SWOT) สภาพแวดล้อมองค์กรภายใต้แนวคิดการบริหาร จัดการภาครัฐสู่ความเป็นเลิศ (Excellence Framework) รวมทั้งใช้ เครื่องมือวัดผลการดำเนินงานแบบดุลยภาพที่ยั่งยืน (Sustainability Balanced Scorecard: SBSC) เพื่อจัดทำกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนา สู่ความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีเป้าหมายของแผนที่ สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมาภิบาล และความเป็นหุ้นส่วนความ ร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ การให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นการดำเนินการบนพื้นฐาน การเติบโตร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลทั้ง 3 ด้าน อันจะนำไปสู่ “ระบบนิเวศ มั่นคง เพื่อประชาชนใช้ประโยชน์อย่างมั่งคั่งและยั่งยืน” ต่อไป (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2564: 1)

การพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยังขาดความรู้ทางวิชาการ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดกรอบการพัฒนาเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยให้สามารถรับมือกับบริบทโลกใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมในทุกมิติ ดังนี้ 1) เป้าหมายหลักและเป้าหมายรองของการพัฒนา แผนฉบับที่ 13 มุ่งเน้นเป้าหมายหลักในการเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืน โดยลดการก่อมลพิษ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อบรรลุความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี 2593 และมุ่งสู่การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี 2608 นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายรองในการเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เช่น สังคมสูงวัย การเปลี่ยนแปลง

สภาพภูมิอากาศ โรคระบาด และภัยคุกคามทางไซเบอร์ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบราชการให้สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีธรรมาภิบาล 2) ยุทธศาสตร์หลัก เศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ ภายใต้หมุดหมายที่ 10 ประเทศไทยมุ่งสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ โดยกำหนดเป้าหมายสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 2.1) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 2.2) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และ 2.3) การสร้างสังคมคาร์บอนต่ำอย่างมั่นคง การขับเคลื่อนดังกล่าวอาศัยกลยุทธ์สำคัญ เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียว การใช้กลไกทางเศรษฐศาสตร์ เช่น ตลาดคาร์บอน การสร้างรายได้ให้ชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น การฟื้นฟูธรรมชาติภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมเทคโนโลยีและความร่วมมือระหว่างประเทศ ตลอดจนการปลูกฝังแนวคิดและพฤติกรรมของผู้บริโภคให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์รอง การจัดการภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ หมุดหมายที่ 11 มุ่งลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพประชาชนและชุมชน การสนับสนุนมาตรการที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง ตลอดจนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้สังคมไทยสามารถปรับตัวและฟื้นฟูได้อย่างมีภูมิคุ้มกันในระยะยาว 4) ยุทธศาสตร์รอง การพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืน ภายใต้หมุดหมายที่ 8 ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองที่น่าอยู่ มีความปลอดภัย และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน โดยเน้นกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน การใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และการเพิ่มสมรรถนะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการพื้นที่เมืองอย่างมีประสิทธิผล

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จึงได้ผลักดันให้มีการปฏิรูปทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 ซึ่งได้บัญญัติว่า การอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ มีการจัดการ มีการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ การจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม และประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การนำมาตรการทางกฎหมาย

มาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยการมีพันธะร่วมกันที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ในสภาพที่ดีเพื่ออนาคตในวันข้างหน้า ลำพังเฉพาะการมีมาตรการทางกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรหาได้เป็นการเพียงพอต่อการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไม่ ความสำคัญจึงอยู่ที่ความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้กฎหมายดังกล่าวเกิดการสัมฤทธิ์ผลได้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2557)

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของมนุษย์และประเทศชาติทรัพยากรธรรมชาติเป็นรากฐานสำคัญของความเจริญทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน หากมีการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและชาญฉลาด ควบคู่กับการอนุรักษ์ ประเทศชาติก็จะสามารถเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผล คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด พร้อมทั้งกระจายการใช้ให้ทั่วถึง โดยเฉพาะในยุคที่ทรัพยากรเริ่มเสื่อมโทรม จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป กฎหมายถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดนโยบายและควบคุมการจัดการทรัพยากรให้เป็นไปตามหลักธรรมชาติและความสมดุล พร้อมทั้งประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ การอนุรักษ์ควรยึดหลักการใช้อย่างฉลาด ประหยัด และการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เช่น การเลือกใช้ทรัพยากรที่หาได้ง่ายก่อน การใช้ทรัพยากรที่หายากอย่างประหยัด และการซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กลับมามีคุณภาพ ดังนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ใช่แค่การเก็บรักษาเท่านั้น แต่รวมถึงการปรับปรุง ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์อย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับมนุษย์อย่างถาวร (สถาบันการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สพท.), 2566: ออนไลน์) การเพิ่มขึ้นของประชากรและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษ ขยะ และน้ำเน่าเสีย ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนอย่างยิ่ง หากขาดแคลนก็จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ปัจจุบันการอนุรักษ์ทรัพยากรยังมีข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนยังไม่เป็นระบบ ขาดการวิจัยและการส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการผลิตและบริโภค อีกทั้งยังมีปัญหาการทุจริตและความไม่โปร่งใส การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นยังไม่เพียงพอ ขาดความรู้และความตระหนัก ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชน มีอิสระในการบริหารและจัดการงบประมาณ จึงสามารถจัดทำแผนพัฒนาและดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับการประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยเฉพาะมลพิษทางน้ำ อากาศ และเสียง ซึ่งเกิดจากกิจกรรมอุตสาหกรรม โดยเฉพาะโรงงานที่ปล่อยสารพิษและก๊าซอันตราย ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและระบบนิเวศ รัฐจึงจำเป็นต้องใช้อำนาจควบคุมกิจกรรมอุตสาหกรรม และวางนโยบายการพัฒนาแบบยั่งยืนควบคู่กับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม มาตรการทางกฎหมายจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการจัดการและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดบทลงโทษทั้งทางแพ่งและอาญา รวมถึงสร้างกลไกให้ประชาชน ภาคเอกชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ การใช้กฎหมายจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การจัดการสิ่งแวดล้อมดำเนินไปตามหลักความสมดุลของธรรมชาติและเป็นไปตามกฎหมายอย่างเป็นระบบ

ปัญหาข้อเท็จจริง

มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงที่สามารถสรุปสาระสำคัญพอสังเขปดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในประเทศไทย มีแนวโน้มสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย และของเสียอันตราย ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรมากและขาดการจัดการที่เหมาะสม ตัวอย่างชัดเจน ได้แก่ มลพิษจากการเผาไหม้ การปล่อยสาร VOCs และฝุ่นละออง รวมถึงน้ำเสียปนเปื้อนสารเคมีและโลหะหนักที่ไม่ได้ผ่านการบำบัดและการจัดการของเสียอันตรายที่ไม่มีประสิทธิภาพกรณีของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง และนิคมอื่น ๆ ในภาคกลางและตะวันออกเฉียงเหนือ สะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในระดับชุมชน แม้จะมีกฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อม แต่การบังคับใช้ยังไม่เข้มงวด และการมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงทั้งในด้านนโยบาย การกำกับดูแล และความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

2. ความไร้ประสิทธิภาพของรัฐในการควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและควบคุมกิจกรรมในโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม เช่น พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. โรงงาน พ.ศ. 2535 แต่ในทางปฏิบัติ หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ เช่น กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค และการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) กลับขาดประสิทธิภาพในการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และเครื่องมือเทคโนโลยีในการติดตามคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาการแบ่งหน้าที่ระหว่างหน่วยงานที่ยังไม่ชัดเจน นำไปสู่ช่องว่างในการกำกับดูแล นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายยังไม่เข้มงวด แม้ตรวจพบการกระทำผิด เช่น การปล่อยน้ำเสียหรือมลพิษเกินมาตรฐาน แต่บทลงโทษมักไม่รุนแรงเพียงพอ ผลจากความล้มเหลวเหล่านี้ ทำให้บางภาคอุตสาหกรรมไม่ยอมปฏิบัติตามมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม และประชาชนขาดความเชื่อมั่นในระบบกำกับดูแลของรัฐ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน

3. บทบาทเชิงรุกด้านสิ่งแวดล้อมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมที่ยังขาดหาย แม้นิคมอุตสาหกรรมในประเทศไทยจะมีหน้าที่ตามกฎหมายในการดูแลสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำรายงาน EIA หรือการควบคุมมลพิษภายในพื้นที่นิคม แต่ในทางปฏิบัติมักจำกัดอยู่แค่การปฏิบัติตามข้อกำหนดขั้นต่ำ โดยขาดบทบาทเชิงรุกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือสร้างความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบอย่างแท้จริง ปัญหาที่พบ ได้แก่ การขาดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน การไม่เปิดเผยข้อมูลผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างโปร่งใส ขาดช่องทางสื่อสารกับประชาชน และไม่มีการริเริ่มแนวทางใหม่ เช่น การลดคาร์บอน การใช้พลังงานสะอาด หรือการจัดการของเสียตามแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียน ที่สำคัญคือการละเลยข้อร้องเรียนและข้อเสนอแนะจากชุมชน สถานการณ์นี้สะท้อนว่านิคมอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) และยังไม่มีแรงจูงใจหรือแรงกดดันจากภาครัฐหรือกฎหมายที่เพียงพอในการผลักดันให้เกิดบทบาทเชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม.

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนรอบโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมที่ยังไม่เป็นจริง แม้กฎหมายไทยจะรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แต่ในทางปฏิบัติ ชุมชนโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมกลับถูกจำกัดบทบาทและขาดการเข้าถึงข้อมูลที่สำคัญ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เช่น รายงาน EIA หรือคุณภาพน้ำและอากาศ มักไม่ถูกเปิดเผย

อย่างโปร่งใสหรือในรูปแบบที่ประชาชนเข้าใจง่าย การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นมักเป็นเพียงพิธีกรรมทางกฎหมาย โดยไม่ได้สะท้อนถึงความตั้งใจในการนำข้อเสนอของชุมชนไปใช้จริง นอกจากนี้ยังไม่มีกลไกถาวรหรือเวทีที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลกระทบ และประชาชนจำนวนมากยังขาดความรู้และอำนาจในการตรวจสอบหรือต่อรองกับภาคอุตสาหกรรม สถานการณ์นี้ทำให้ชุมชนรอบนิคมกลายเป็นเพียง “ผู้รับผลกระทบ” ที่ไม่มีโอกาสกำหนดอนาคตของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนอย่างแท้จริง ส่งผลต่อความเป็นธรรมและความยั่งยืนของการพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะยาว.อุตสาหกรรม กลายเป็นเพียง “ผู้รับผลกระทบ” โดยไม่มีบทบาทเป็น “ผู้มีส่วนร่วม” ในการกำหนดอนาคตของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตน

ปัญหาข้อกฎหมาย

แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งและควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม แต่ยังพบข้อจำกัดสำคัญด้านข้อกฎหมายที่ทำให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถสรุปปัญหาหลักได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ไม่มีบทบัญญัติที่ระบุหน้าที่เชิงรุกของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนกฎหมายไทยยังไม่กำหนดให้ “โรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม” มีบทบาทเชิงรุกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดทำโครงการด้านสิ่งแวดล้อม การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ หรือการมีส่วนร่วมกับชุมชน ขณะที่แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบของภาคเอกชนต่อสิ่งแวดล้อม (Corporate Environmental Responsibility) ก็ยังไม่ถูกยกระดับให้เป็น “หน้าที่ตามกฎหมาย” ที่บังคับใช้ได้จริง

2. ขาดการบูรณาการของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมกฎหมายหลัก เช่น พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อมฯ พ.ร.บ.โรงงานฯ และ พ.ร.บ.การนิคมฯ ยังมีลักษณะแยกส่วน ไม่เชื่อมโยงกันเชิงระบบ และไม่มีหลักเกณฑ์ส่งเสริมบทบาทเชิงรุกของนิคมฯ ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมหรือทำงานร่วมกับชุมชนในเชิงนโยบาย

3. ขาดกลไกจูงใจทางกฎหมายในการสนับสนุนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนกฎหมายไทยยังไม่ออกแบบระบบแรงจูงใจ เช่น การลดหย่อนภาษี มาตรการทางการเงิน หรือการให้สิทธิพิเศษสำหรับนิคมที่ดำเนินกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น การลดของเสีย การใช้พลังงาน

สะอาด หรือการได้มาตรฐานโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco-Industrial Town)

4. ไม่มีหลักประกันทางกฎหมายให้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมกับโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมแม้รัฐธรรมนูญจะรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อม แต่ในทางปฏิบัติกลับขาดกลไกสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ไม่มีคณะกรรมการร่วมระหว่างนิคมอุตสาหกรรมกับชุมชน ไม่มีช่องทางเข้าถึงรายงาน EIA/EMP อย่างโปร่งใส หรือสิทธิเสนอความคิดเห็นที่มีผลผูกพัน ซึ่งทำให้ชุมชนไม่สามารถมีบทบาทที่แท้จริงในการกำกับดูแลสิ่งแวดล้อม

ข้อสรุป การขาดความชัดเจนและความครบถ้วนของบทบัญญัติทางกฎหมายเหล่านี้ส่งผลให้การมีส่วนร่วมและการกำกับดูแลด้านสิ่งแวดล้อมในโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมยังไม่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีทั้ง “ภาระหน้าที่ที่ชัดเจน” และ “กลไกส่งเสริมที่เป็นรูปธรรม” สำหรับทั้งภาคอุตสาหกรรมและประชาชนในระดับพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และสภาพของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบ มาตรการทางกฎหมายของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการวิจัยในเชิงการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ในลักษณะของการศึกษาวิเคราะห์ (Analytical Study) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหา จากเอกสารงานเขียนและงานวิจัยทางวิชาการ รายงานการประชุม บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และฐานข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา (Descriptive Method) ซึ่งเป็นการจัดทำรายงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นความจริงครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละประเด็นที่ได้กำหนดไว้

การศึกษาวิจัยได้กำหนดขอบเขตในด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ศึกษาค้นหาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยศึกษาเปรียบเทียบลักษณะรูปแบบ มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมถึงการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดจากการดำเนินกิจการของนิคมอุตสาหกรรม โดยจะต้องส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน เพื่อให้เป็นกระบวนการหรือกลไกในการดำเนินการที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งผลกระทบของปัญหาที่เกิดจากการดำเนินกิจการของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม โดยใช้รูปแบบของการมีส่วนร่วม 3 ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

3. ศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหามลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมให้เกิดความ

สมดุล มีความยั่งยืน และมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยและต่างประเทศ

ด้านพื้นที่ การศึกษาวิจัยได้กำหนดขอบเขตในด้านพื้นที่ ดังนี้

การแสวงหาองค์ความรู้ตามที่ได้มาจากข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ต่างๆ เพื่อเป็นแนวคิดพื้นฐานทางกฎหมายและเป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เป็นการประสานและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งจะเกิดความรวดเร็วและเป็นระบบมากขึ้น จึงได้ทำการวิเคราะห์ถึงหลักการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับการยอมรับ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้เป็นมาตรการที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และสภาพของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แม้ประเทศไทยจะมีความพยายามในการปรับปรุงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แต่การดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังมีข้อจำกัดอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่ได้ถูกขับเคลื่อนด้วยความเข้าใจใน “ความยั่งยืน” อย่างแท้จริง หากแต่เป็นไปตามข้อกำหนดขั้นต่ำของกฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

จากการวิจัย พบว่า แม้ประเทศไทยจะมีความพยายามในการปรับปรุงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แต่การดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังมีข้อจำกัดอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรม

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่ได้ถูกขับเคลื่อนด้วยความเข้าใจใน “ความยั่งยืน” อย่างแท้จริง หากแต่เป็นไปตามข้อกำหนดขั้นต่ำของกฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม เช่น มาบตาพุด เป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนานและทวีความรุนแรงขึ้น แม้กรมควบคุมมลพิษจะมีบทบาทในการตรวจสอบและจัดทำรายงาน EIA แต่ข้อมูลกลับไม่ถูกเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างเพียงพอ จึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา 3 ประการ ได้แก่

1. การประกาศเขตควบคุมมลพิษ ตามมาตรา 59 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมฯ เพื่อให้สามารถจัดการมลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ

2. การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมมีความชัดเจน เข้าถึงง่าย และลดภาระของประชาชน

3. การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเพิ่มอำนาจให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษดำเนินการแทนหน่วยงานที่เพิกเฉย หากดำเนินการตามข้อเสนอเหล่านี้อย่างจริงจัง จะช่วยยกระดับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย และคืนความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษอุตสาหกรรมได้อย่างยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า แม้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จะมีอำนาจหน้าที่กว้างขวางในการกำกับดูแลปัญหามลพิษ แต่ประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายยังมีข้อจำกัด ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในกฎหมายของเจ้าหน้าที่ การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และกระบวนการพิสูจน์หลักฐานที่ซับซ้อน

ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายมีหลายประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. ความไม่รู้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้เฉพาะด้าน จึงควรมีการอบรมและจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน

2. ขาดนโยบายแบบบูรณาการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำงานซ้ำซ้อน ขาดการรวมศูนย์ในการกำหนดแนวทางและแผนปฏิบัติการ

3. การพิสูจน์และรวบรวมหลักฐานยาก ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญและพยานทางเทคนิค ซึ่งประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้ยาก

4. ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ยังไม่มีช่องทางให้ประชาชนเข้ามาร่วมสอดส่องเฝ้าระวังหรือป้องกันการกระทำผิดด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างจริงจัง

แนวทางแก้ไขที่สำคัญ การจัดตั้งศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์ เพื่อรับฟังเสียงจากประชาชนและเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนากลไกติดตามและตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้วยเทคโนโลยีและการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบปัญหามลพิษจากโรงงาน โดยเฉพาะเพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีเอกภาพ

ผลกระทบต่อชุมชนโดยรอบ แม้โรงงานอุตสาหกรรมจะสร้างรายได้และเพิ่มการจ้างงาน ส่งผลให้เศรษฐกิจเติบโต แต่ในขณะเดียวกันกลับก่อให้เกิดปัญหาชุมชนแออัด ความไม่เป็นระเบียบ อาชญากรรม และคุณภาพชีวิตของประชาชนลดลง หากไม่มีการวางแผนจัดการอย่างรอบด้าน

2. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นภารกิจด้านบริการสาธารณะที่รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการตามกฎหมาย ทั้งในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณสุข โดยใช้อำนาจของรัฐผ่านระบบราชการและองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของรัฐยังคงมีข้อจำกัด จึงจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงแนวทางสำคัญคือ การใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อสร้างกรอบในการพัฒนาอย่างสมดุลกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยกำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชน พร้อมทั้งควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้อยู่บนหลักประโยชน์สาธารณะและความยุติธรรม ตัวอย่างหนึ่งของกลไกทางกฎหมายที่สำคัญคือ การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ซึ่งเป็นเงื่อนไขก่อนอนุมัติโครงการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมหรือโครงการขนาดใหญ่ หากรายงานไม่ผ่านการพิจารณา โครงการจะไม่ได้รับอนุญาต จากการศึกษา ผู้วิจัยเสนอให้ใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นกลไกหลักในการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการบังคับใช้กฎหมายต้องดำเนินการอย่างจริงจัง มีความสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และเปิดโอกาสให้ภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน.

1. มาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมโดยภาครัฐ รัฐต้องมีมาตรการตรวจสอบตลอดวงจรของกิจการ ตั้งแต่ก่อนการก่อสร้าง ระหว่าง

ดำเนินการ และหลังเลิกกิจการใช้เครื่องมือ เช่น EIA, SIA และ EMS เพื่อประเมินความปลอดภัยและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. มาตรการทางกฎหมายในการจัดเก็บภาษีจากผู้ก่อมลพิษ อิงหลักการ “ผู้ก่อมลพิษต้องเป็นผู้จ่าย” (Polluter Pays Principle: PPP) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลดมลพิษ และนำรายได้ภาษีไปใช้ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

3. มาตรการทางกฎหมายในการจัดให้มีกองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูมลพิษและเยียวยาผู้เสียหาย มีกฎหมายรองรับ เช่น พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงของผู้เสียหายที่ขาดทุนทรัพย์

4. มาตรการทางกฎหมายในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายในกรณีเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) มาตรการทางปกครอง ใช้อำนาจรัฐควบคุมกิจการที่อาจก่อมลพิษ (2) มาตรการทางอาญา ลงโทษผู้ฝ่าฝืน เช่น ปรับ จำคุก หรือริบทรัพย์ (3) มาตรการทางแพ่ง เปิดทางให้ประชาชนฟ้องเรียกค่าเสียหาย โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดจากมลพิษเรื้อรังหรือการฟ้องคดีแบบกลุ่ม (class action)

5. มาตรการจูงใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ ผ่านกลไกสนับสนุนต่าง ๆ ดังนี้ (1) การแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่น จัดสรรรายได้จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ พื้นที่คุ้มครอง ฯลฯ กลับคืนสู่ชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการอนุรักษ์ร่วมกับรัฐ (2) การลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับอุปกรณ์รักษาสิ่งแวดล้อม ลดภาษีนำเข้าเครื่องจักร วัสดุ หรืออุปกรณ์ที่ช่วยลดมลพิษ เช่น เครื่องบำบัดน้ำเสีย อากาศเสีย เครื่องดักฝุ่น ฯลฯ เป็นแรงจูงใจให้ภาคอุตสาหกรรมหันมาใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (3) การลดหย่อนภาษีรายได้สำหรับกิจการเพื่อสิ่งแวดล้อม กำหนดให้รายจ่ายเพื่อกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมสามารถหักลดหย่อนภาษีได้ไม่เกิน 2% ของกำไรสุทธิ ครอบคลุมกิจกรรม เช่น การอนุรักษ์สัตว์ป่า อุทยาน ป่าสงวน การควบคุมมลพิษ และการสนับสนุนกองทุนสิ่งแวดล้อม (4) การอำนวยความสะดวกในการนำผู้เชี่ยวชาญต่างชาติเข้ามาช่วย ผู้ประกอบการสามารถขอรับการสนับสนุนจากรัฐในการนำผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาดำเนินการระบบบำบัดสิ่งแวดล้อม รวมถึงสิทธิการยกเว้นภาษีของบุคคลเหล่านั้น

3. เปรียบเทียบลักษณะรูปแบบ มาตรการทางกฎหมายของไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาระสำคัญที่สามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 ลักษณะของกฎหมาย

ประเทศไทยยังคงมีลักษณะกฎหมายที่เน้นการควบคุมโดยภาครัฐแบบรวมศูนย์ (Command-and-Control) เป็นหลัก โดยเฉพาะการออกใบอนุญาต การตรวจสอบ และการลงโทษ ซึ่งมักเป็นเชิงสั่งการ มากกว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงรุกของภาคเอกชนหรือชุมชน

EU และประเทศสมาชิก มีการตรากฎหมายแบบบูรณาการ (Integrated Legal Framework) โดยให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน (Shared Responsibility)

สหราชอาณาจักร และ สหรัฐอเมริกา มีลักษณะของกฎหมายที่มุ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูล การกำกับตนเองของภาคอุตสาหกรรม และการลงโทษอย่างชัดเจนหากมีการฝ่าฝืน

ญี่ปุ่น ผสมผสานแนวทางกฎหมายกับการส่งเสริมจริยธรรมทางธุรกิจ วัฒนธรรมองค์กร และความร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนอย่างใกล้ชิด

3.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม

ประเทศไทย ยังอยู่ในระดับของการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ (Tokenism) โดยเฉพาะในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA/EHIA) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในลักษณะรับฟังความคิดเห็น มากกว่าการมีอำนาจตัดสินใจ

EU และประเทศอื่น ๆ มีระบบที่เปิดให้ประชาชนและองค์กรท้องถิ่นมีบทบาทตั้งแต่การจัดทำนโยบาย จนถึงการตรวจสอบและประเมินผล เช่น กฎหมาย Environmental Liability Directive ของ EU หรือ Public Participation Provision ตาม Aarhus Convention

USA มีระบบ Toxic Release Inventory (TRI) ที่กำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมรายงานการปล่อยมลพิษ ซึ่งเปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อให้ชุมชนมีสิทธิเข้าถึงข้อมูล

ญี่ปุ่น มีระบบ PRTR (Pollutant Release and Transfer Register) ที่เน้นความสมัครใจและความโปร่งใส โดยส่งเสริมการรายงานโดยไม่ใช่การบังคับ

3.3 มาตรการทางกฎหมาย

ประเทศที่พัฒนาแล้วมีแนวโน้มใช้ กฎหมายสิ่งแวดล้อมที่ยืดหยุ่น (Flexible Regulation) ร่วมกับมาตรการจูงใจทางเศรษฐกิจ เช่น การลดหย่อนภาษี รางวัล หรือการรับรองระบบ ISO 14001

ในขณะที่ไทยยังไม่มีระบบจูงใจทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ และยังขาดกฎหมายที่ส่งเสริมกลไกภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทร่วมกันกับนิคมอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ข้อเสนอเหล่านี้มุ่งเน้นการปฏิรูประบบกฎหมาย กลไกการบังคับใช้ และวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาอุตสาหกรรมกับการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1) จัดทำประมวลกฎหมายสิ่งแวดล้อม เพื่อรวมกฎหมายกระจัดกระจายให้เป็นระบบเดียว

2) จัดตั้งองค์กรกลางด้านสิ่งแวดล้อม มีอำนาจสอบสวน ดำเนินคดี และประสานงานแบบเบ็ดเสร็จ

3) ปรับระบบพิสูจน์คดีสิ่งแวดล้อม และจัดตั้งสถาบันนิติมลพิษวิทยา

4) เพิ่มโทษทางกฎหมาย โดยเฉพาะโทษปรับให้สูงขึ้นเพื่อให้เกิดความเกรงกลัว

5) แยกความรับผิดของนิติบุคคล และเพิ่มโทษสำหรับนิติบุคคลให้สูงกว่าบุคคลทั่วไป

6) ออกกฎ/ระเบียบส่งเสริมความร่วมมือ ระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชนในการสืบหาข้อเท็จจริง

7) ตั้งกองทุนเยียวยาผู้เสียหาย โดยไม่ต้องฟ้องศาล

8) เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยการสอบสวนร่วมและปรับปรุงการประสานงาน

9) ปรับปรุงค่ามาตรฐานสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและคุณภาพชีวิต

10) ปฏิรูประบบ EIA/EHIA โดยใช้หลักการประเมินเชิงยุทธศาสตร์

11) ส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชน ในการรณรงค์ให้ประชาชนตื่นตัว

12) เปิดพื้นที่โรงงานรับผิดชอบต่อสาธารณะ เพื่อความเข้าใจอันดี

13) ส่งเสริมความร่วมมือทุกภาคส่วน ในการจัดการมลพิษอย่างเป็นรูปธรรม

14) สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังแหล่งมลพิษ พร้อมรายงานผลต่อสาธารณะ

15) จัดอบรมความรู้กฎหมายสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม

16) ยึดหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นความร่วมมือของรัฐ เอกชน และชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างโปร่งใสและมีส่วนร่วม

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และสภาพของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ได้ทราบถึงปัญหามลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นมานานและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหามลพิษจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะไม่ทราบ เพราะกรมควบคุมมลพิษได้ให้หน่วยงานในสังกัดไปทำการศึกษาและสำรวจตรวจวัดคุณภาพของอากาศ น้ำ และฝุ่นละอองบริเวณโดยรอบโรงงานอุตสาหกรรม และยังเป็นหน่วยงานที่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) จึงควรทราบดีว่าปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นมีมากน้อยเพียงใด แต่ข้อมูลเหล่านี้ไม่เคยนำมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบเลย เมื่อปัญหาดังกล่าวได้เกิดขึ้นแล้วจึงเห็นสมควรที่จะต้องดำเนินการดังนี้

1) เขตควบคุมมลพิษ การประกาศให้พื้นที่ของการนิคมอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษเป็น “เขตควบคุมมลพิษ” ตามความในมาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่กำหนดไว้ว่า ถ้าปรากฏว่าท้องที่ใดมีปัญหามลพิษ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษได้ ตัวอย่างเช่น การประกาศให้การนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ ซึ่งเป็นการประกาศให้เขตพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่พิเศษในกฎหมายสิ่งแวดล้อม จะมีการควบคุมมลพิษและเพิ่มมาตรการต่างๆในการบริหารจัดการได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อีกทั้งจะมีงบประมาณที่แต่ละหน่วยงานได้จัดตั้งขึ้น เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งผลจากการประกาศเขตควบคุมมลพิษก็จะสามารถดำเนินการควบคุม ลด และขจัดมลพิษได้ โดยในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ระบุให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นในท้องที่เขตควบคุมมลพิษ ซึ่งก็คือจังหวัดระยอง สามารถจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษที่ครอบคลุมพื้นที่นั้น และต้องมีการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีเงินจากงบประมาณแผ่นดิน เงินจากกองทุนสิ่งแวดล้อม มาช่วยเหลือดำเนินการตามแผนปฏิบัติการได้ กรมควบคุมมลพิษในฐานะหน่วยงานของรัฐบาลก็จะทำหน้าที่ในการประสานงานในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษ และให้ข้อแนะนำทางวิชาการแก่ท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะเป็นระบบมากขึ้น

โดยมีอธิบดีกรมควบคุมมลพิษเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการควบคุมมลพิษ ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นกรรมการและเลขานุการในคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จะต้องทำการรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมต่างๆที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรม แล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติโดยเร็ว เพื่อที่จะได้มีแผนปฏิบัติการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษได้อย่างรวดเร็ว เพราะหากปล่อยระยะเวลาให้เนินนานไปประชาชนจะเกิดการเจ็บป่วยและได้รับความเดือดร้อนมากยิ่งขึ้น โดยจะต้องทำการตรวจสุขภาพอนามัยอย่างเป็นรูปธรรมอันสืบเนื่องมาจากการได้รับมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อหามาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว โดยทุกคนจะมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขต่อไป

2) การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะให้เกิดความชัดเจนในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อม โดยการจัดตั้งให้เป็นศาลพิเศษในลักษณะเดียวกันกับศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญา ศาลล้มละลายกลาง และศาลปกครอง เพื่อทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมและตัดสินคดีต่างๆที่เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน เมื่อประชาชนเหล่านั้นเป็นผู้เสียหายก็มีสิทธิที่จะฟ้องร้องขอให้ศาลสิ่งแวดล้อมดำเนินคดีและพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะได้ การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นประเด็นใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย หลายคนอาจจะมองว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีศาลพิเศษขึ้นมาเป็นการเฉพาะ เพราะทุกวันนี้ก็มีศาลยุติธรรมตัดสินคดีเหล่านี้อยู่แล้ว แต่ปัจจุบันถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องมีศาลพิเศษขึ้นมา

รับกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังสร้างปัญหา สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคม ทุกวันนี้แม้ระบบศาลของไทยมีช่องทางให้ประชาชนฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ แต่ในทางปฏิบัติจำนวนคดีสิ่งแวดล้อมที่เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมนั้นมีน้อยมาก ซึ่งเทียบไม่ได้กับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่เปิดทางให้ประชาชนได้ใช้สิทธิพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ รวมทั้งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา ทนายความผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ยังมีไม่เพียงพอกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

ประเทศไทยไม่ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากนัก ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมานานแล้ว แต่ถูกนำไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องการละเมิดเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนมากเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลต่อบุคคล เช่น ปลูกบ้านรุกล้ำที่คนอื่น ส่งเสียงดังทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน โรงงานก่อปัญหามลพิษทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วยเดือดร้อน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เดิมทีคดีจะถูกนำไปฟ้องร้องในศาลแพ่ง แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไปปัญหาสิ่งแวดล้อมขยายตัวมากขึ้น มีการบัญญัติความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในกฎหมายเฉพาะขึ้น ทำให้คดีสิ่งแวดล้อมไม่ได้เป็นปัญหาระหว่างเอกชนกับเอกชนอย่างเดียว ยังมีปัญหาภาครัฐ หน่วยราชการต่างๆที่มีอำนาจออกใบอนุญาตที่เอื้อประโยชน์ให้เอกชนประกอบธุรกิจที่ทำลายสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ประเด็นคดีการทำลายสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วยราชการใช้อำนาจออกใบอนุญาตให้เอกชน มีผลให้ชาวบ้านเดือดร้อนจึงเป็นข้อพิพาทระหว่างภาครัฐกับประชาชน เป็นคดีทางปกครองที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบและสามารถนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลปกครองได้ เพราะคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเกือบทุกคดีล้วนต้องเกี่ยวข้องกับเอกชนและหน่วยราชการ เพราะเอกชนไม่สามารถทำผิดกฎหมายได้ถ้าไม่มีส่วนราชการให้การช่วยเหลือและให้การสนับสนุน

คดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้ก่อให้เกิดปัญหากับประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะคดีสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกิดกับชาวบ้านผู้ยากจน บางคดีต้องมีการฟ้องร้องกันถึง 2 ศาล คือ ศาลแพ่งและศาลปกครอง ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนที่ต้องมีภาระฟ้องร้องคดีสิ่งแวดล้อมหลายศาล ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของชาวบ้านที่ยากจน คดีที่ต้องฟ้องร้องทั้งศาลแพ่งและศาลปกครองโดยที่สองศาลก็ไม่ได้มีภาระหน้าที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว ยังมีคดีอื่นที่ศาลจะต้องพิจารณาอีกมากมาย เมื่อมีการฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเข้าไปอีกก็ต้องไปรอการพิจารณาเหมือนคดีอื่น ๆ การพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็เกิดความล่าช้า กว่าศาลจะพิจารณาคดีเสร็จแต่ละคดีต้องใช้เวลาอย่างน้อย 3-4 ปี

แต่เมื่อมีการจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมขึ้นมาเป็นการเฉพาะแล้วการรอเพื่อพิจารณาคดีก็จะลดน้อยลง การตัดสินคดีและอำนวยความยุติธรรมให้กับชาวบ้านก็สามารถทำได้รวดเร็วขึ้น

การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมไม่เพียงจะทำให้การพิจารณาคดีทำได้เร็วขึ้นเท่านั้น ผลดีที่จะตามมาอีกก็คือปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะได้รับความสนใจจากประชาชนมากขึ้น และคดีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมก็จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมน้อยลง ทรัพยากรธรรมชาติก็จะได้รับการปกป้องรักษามากขึ้น เมื่อฟ้องคดีต่อศาลไปแล้วก็จะรู้ผลได้อย่างรวดเร็ว ในเมื่อมีการจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อมขึ้นแล้วก็จะส่งผลให้ภาครัฐสนใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมและให้อำนาจให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ประชาชนก็จะเกิดความสนใจและนำคดีเข้าสู่ศาลมากขึ้น ทำให้กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมาย ทนายความ ผู้พิพากษา พยาน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมของศาล จะได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมไปโดยอัตโนมัติ

เมื่อศาลสิ่งแวดล้อมได้เกิดขึ้นแล้ว ศาลก็จะทำหน้าที่ขจัดปัญหาและความขัดแย้งได้เป็นอย่างมาก เพราะศาลสิ่งแวดล้อมสามารถพิจารณาคดีได้รวดเร็ว สะดวก และประหยัดค่าใช้จ่าย อาจไม่ต้องใช้ทนายความหรือศาลจะตั้งทนายความที่เชี่ยวชาญเพื่อให้ความช่วยเหลือก็ได้ ซึ่งศาลจะช่วยทำหน้าที่ค้นหาความจริงโดยการพิสูจน์หลักฐานในทางคดีแทนระบบการไต่สวนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนเพิ่มอำนาจดุลพินิจให้แก่ศาลในการเลือกมาตรการลงโทษและสั่งการในเรื่องการฟื้นฟูสภาพธรรมชาติที่เสียหายซึ่งจะเกิดกระบวนการบังคับคดีได้จริง ที่สำคัญศาลสิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้อาจไม่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดเหมือนคดีประเภทอื่นๆ เพราะคดีสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนใหญ่

3) การบังคับใช้กฎหมาย ถือเป็นปัญหาหลักของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ แม้จะมีการวิจารณ์กันว่ากฎหมายที่มีอยู่ยังไม่ก้าวหน้าเพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมได้เมื่อเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ แต่ในความเป็นจริงก็คือไม่ว่าเราจะเขียนกฎหมายให้ดีเพียงใด ทันยุคสมัยในปัจจุบัน ก็คงจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ไม่มากนักหากว่าเรายังไม่ปรับปรุงกลไกในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว

ปัญหาสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมก็คือ การที่กฎหมายฉบับต่าง ๆ กำหนดความรับผิดชอบในการควบคุมมลพิษไว้ในหลายหน่วยงาน และจะไม่มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานเหล่านั้นในการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และ

เจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งในบางครั้งก็เกิดปัญหาการแย่งกันบังคับใช้กฎหมายหรือเกี่ยงกันใช้กฎหมาย เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นก็ย่อมเป็นข้ออ้างแก่หน่วยงานเหล่านั้นในการปัดความรับผิดชอบ และผลที่สุดก็ไม่มีใครเข้ามารับผิดชอบและแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง ปัญหาในเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้หากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีการประสานงานกันในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ก็ได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ในระดับหนึ่งด้วยการสร้างความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม โดยให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษสามารถควบคุมดูแลการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมต่างๆ และมีอำนาจดำเนินการได้ในกรณีที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการ นอกเหนือไปจากอำนาจหน้าที่ต่างๆ ในการเข้าไปในอาคาร สถานที่หรือเขตที่ตั้งของโรงงาน การออกคำสั่งเป็นหนังสือให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบบำบัดมลพิษและคำสั่งอื่นๆ กฎหมายยังกำหนดให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจตรวจสอบรายงานสรุปผลการทำงานของระบบบำบัดมลพิษในแหล่งกำเนิดมลพิษต่างๆที่เจ้าของหรือผู้ควบคุมเสนอต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น และเจ้าพนักงานท้องถิ่นต้องรวบรวมส่งให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษซึ่งรับผิดชอบท้องถิ่นนั้นๆเพื่อตรวจสอบอย่างน้อยเดือนละครั้ง เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษยังอาจเสนอแนะต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจควบคุมดูแลแหล่งกำเนิดมลพิษให้สั่งปิด พักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาตของแหล่งกำเนิดมลพิษนั้นๆ เสนอแนะให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย และให้คำปรึกษาหรือแนะนำแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการและบำรุงรักษา

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษมีอำนาจหน้าที่กว้างขวางในการกำกับดูแลให้เป็นไปตามข้อบัญญัติของกฎหมายสิ่งแวดล้อม และกฎหมายจะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ การประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษจึงเป็นเรื่องที่สมควรที่จะให้มีการศึกษาหรือติดตามกันต่อไป แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ในปัจจุบันซึ่งได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ หัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ ผู้อำนวยการเขต และหัวหน้าสำนักงานเขต ซึ่งตามความเป็นจริงบุคคลเหล่านี้ก็มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายฉบับต่างๆอยู่แล้ว จึงได้แต่หวังว่าเมื่อได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานเหล่านี้อย่างชัดเจนมากขึ้นแล้ว จะเป็นเครื่องช่วยกระตุ้นให้มีการใช้อำนาจหน้าที่ในการสอดส่องดูแลและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเข้มงวดต่อไป

2. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปัญหาสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นหน้าที่บริการสาธารณะอย่างหนึ่งของรัฐ ที่รัฐต้องดำเนินการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้จากการจัดองค์กรของรัฐที่ถูกกำหนดโดยกฎหมายให้ทำหน้าที่โดยเฉพาะเจาะจง ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทางโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ปัญหาเกี่ยวกับระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน รวมถึงการมีบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ อันนอกเหนือไปจากการจัดองค์กร บุคคลากร งบประมาณ และวิธีการบริการในรูปแบบอื่นอีกมากมาย อำนาจหน้าที่ของรัฐเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ภายใต้ระบบราชการ ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาในการทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะในด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งรัฐต้องพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตนว่าจะดำเนินการอย่างไรเพื่อแก้ไขหรือส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย รัฐจึงมีอำนาจหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นความเกี่ยวพันกับการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นที่จะต้องหามาตรการที่จะทำให้การพัฒนาประเทศสามารถเดินคู่ไปกับการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม มาตรการทางกฎหมายจึงเป็นกลไกหลักที่จะกำหนดกรอบกติกาของสังคม โดยกำหนดบทบาทของประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือคำสั่งของรัฐ มาตรการทางกฎหมายจึงเป็นฐานรองรับการใช้อำนาจรัฐที่จะนำมาใช้บังคับให้เกิดประสิทธิผลต่อการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม แต่การใช้อำนาจของรัฐนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยคำนึงถึงความถูกต้องและยุติธรรมของสังคมเป็นส่วนใหญ่ และได้แผ่ขยายไปถึงการคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนด้วย มาตรการทางกฎหมายจึงเป็นกรอบหรือขอบเขตแห่งการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และกติกาที่กำหนดไว้

ดังนั้น การก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี โดยให้ผู้รับผิดชอบโครงการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment : EIA) ตั้งแต่ระยะศึกษาความเหมาะสมของโครงการแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

พิจารณาเสนอความเห็นชอบประกอบการพิจารณาของรัฐมนตรี เพื่อที่จะให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้พิจารณาก่อน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรอบคอบและถูกต้องมากขึ้น หากรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่ผ่านการพิจารณา โครงการดังกล่าวก็จะไม่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการต่อไปได้

3. การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะ รูปแบบ และมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นภารกิจสำคัญที่มิอาจประสบความสำเร็จได้ด้วยการดำเนินการของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว หากแต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นระบบจากภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแหล่งที่มาสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการปล่อยมลพิษปัจจุบัน หลายประเทศได้ปรับแนวทางกฎหมายและนโยบายให้สอดรับกับบริบทของสังคมประชาธิปไตยด้านสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้มุ่งเปรียบเทียบลักษณะ รูปแบบ และมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยกับประเทศที่มีระบบกฎหมายและนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ก้าวหน้า ได้แก่ สหภาพยุโรป (EU) สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น เพื่อศึกษาความเหมือนความต่าง รวมถึงบทเรียนที่ประเทศไทยอาจนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมประเทศไทย การมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ (Tokenism) ลักษณะของการมีส่วนร่วมในประเทศไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำ รายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และรายงาน EHIA มักเกิดขึ้นในรูปแบบ “การรับฟังความคิดเห็น” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อยู่ในขั้นตอนปลายของกระบวนการวางแผน ประชาชนสามารถแสดงความเห็นในเวทีรับฟัง แต่ไม่มี อำนาจตามกฎหมาย ในการ คัดค้านอย่างมีผลผูกพัน หรือมีบทบาทในการ ร่วมตัดสินใจ ตัวอย่างปัญหา การขาดกลไกการแจ้งเตือนหรือเผยแพร่ข้อมูลล่วงหน้าอย่างเหมาะสม การมีเวทีรับฟังความคิดเห็นมักมีระยะเวลาจำกัด และจัดในรูปแบบที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่น เวทีที่จัดในเวลาราชการ หรือมีการจำกัดจำนวนผู้พูด และไม่มีกลไกในการติดตามผลการรับฟัง

ความคิดเห็น เช่น ไม่เปิดเผยว่านำข้อเสนอแนะไปใช้หรือไม่ ผลกระทบที่เกิดขึ้น การที่ชุมชนรู้สึกว่า “ไม่มีอำนาจ” หรือ “ไม่ถูกนับรวม” ในกระบวนการตัดสินใจที่มีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม และความไม่ไว้วางใจต่อรัฐและภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น นำไปสู่การเคลื่อนไหวต่อต้านในหลายพื้นที่ เช่น กรณีมาบตาพุด จังหวัดระยอง

สหภาพยุโรป (EU) การมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้าง (Structured Participation) มีลักษณะของการมีส่วนร่วม สหภาพยุโรป (EU) ยอมรับหลักการของการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) ซึ่งแสดงออกผ่านกรอบกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในทุกขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนและนโยบาย 2) การอนุญาตหรือออกใบอนุญาต 3) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล กฎหมายที่สำคัญ ได้แก่

1. Aarhus Convention (1998) ว่าด้วยสิทธิของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม มี 3 สิทธิสำคัญ คือ 1) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล (Access to Information) 2) สิทธิในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-Making) และ 3) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice)

2. Environmental Liability Directive (ELD) กำหนดให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย และเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือ NGO ใช้สิทธิทางกฎหมายในการร้องเรียนหรือดำเนินคดีได้ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงเทคนิค เช่น การปล่อยมลพิษ ข้อมูลสารเคมี และผลการตรวจสอบ การมีส่วนร่วมไม่จำกัดเฉพาะในระดับโครงการ แต่รวมถึงระดับนโยบายของรัฐ เช่น การจัดทำแผนพลังงานแห่งชาติ

3. สหรัฐอเมริกา (USA): การมีส่วนร่วมผ่านการเปิดเผยข้อมูล (Information Empowerment)ลักษณะของการมีส่วนร่วม รัฐบาลสหรัฐมองว่าการที่ประชาชน เข้าถึงข้อมูลอย่างโปร่งใสจะเป็นแรงผลักดันให้โรงงานอุตสาหกรรม “รับผิดชอบต่อสาธารณะ” (Public Accountability) โดยใช้แนวทาง “Right to Know” (สิทธิในการรับรู้) เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของภาคเอกชนและสิทธิของสาธารณชน และเครื่องมือสำคัญ ได้แก่ Toxic Release Inventory (TRI) การบังคับให้โรงงานที่ใช้หรือปล่อยสารเคมีอันตรายเกินเกณฑ์ ต้องรายงานข้อมูลการปล่อยต่อหน่วยงานกลาง (US EPA) ข้อมูลจะถูกเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างสะดวก และชุมชนสามารถใช้ข้อมูลนี้เพื่อตั้งข้อสังเกต คัดค้าน หรือขอปรับเปลี่ยนมาตรการสิ่งแวดล้อมของโรงงาน จุดเด่น TRI ส่งผลให้หลายโรงงานปรับพฤติกรรมโดยสมัครใจ เพื่อลดการปล่อยมลพิษลง เพราะไม่ต้องการให้ชื่อของบริษัทถูกเปิดเผยว่าเป็น “ผู้

ปล่อยมลพิษสูง” ประชาชนสามารถรวมตัวกันตั้งกลุ่มติดตามกิจกรรมของโรงงาน และแจ้งเบาะแสต่อ EPA ได้โดยตรง

4. ญี่ปุ่น การมีส่วนร่วมเชิงสมัครใจภายใต้หลักความโปร่งใส (Voluntary but Transparent)ลักษณะของการมีส่วนร่วม ญี่ปุ่นเน้นสร้างวัฒนธรรมของ “ความโปร่งใส” และ “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ของภาคอุตสาหกรรมมากกว่าการบังคับใช้กฎหมายแบบเข้มงวด การมีส่วนร่วมเกิดจากความร่วมมือและความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน มากกว่าการใช้อำนาจ ระบบสำคัญคือ Pollutant Release and Transfer Register (PRTR) คล้ายระบบ TRI ของสหรัฐฯ แต่เป็นระบบสมัครใจในระยะแรก ก่อนจะกลายเป็นข้อบังคับบางส่วนในเวลาต่อมา Eco Action 21 ส่งเสริมให้โรงงาน (โดยเฉพาะ SMEs) จัดทำแผนสิ่งแวดล้อมของตนเอง รายงานต่อรัฐ และเปิดเผยต่อชุมชนโดยสมัครใจ มีจุดเด่นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการที่ประชาชนเชื่อมั่นว่าภาครัฐและโรงงานจะดำเนินการอย่างมีจริยธรรม และมีข้อมูลให้ติดตามตรวจสอบ และชุมชนมักมีคณะทำงานร่วมกับโรงงานและองค์กรท้องถิ่น เช่น ในการติดตามการใช้น้ำ อากาศ และการจัดการของเสีย

3) รูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1. ประเทศไทย การมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ (Tokenism) มีลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้ ในประเทศไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำ รายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และ รายงาน EHIA มักเกิดขึ้นในรูปแบบ “การรับฟังความคิดเห็น” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อยู่ในขั้นตอนปลายของกระบวนการวางแผน ประชาชนสามารถแสดงความเห็นในเวทีรับฟัง แต่ไม่มี อำนาจตามกฎหมาย ในการ คัดค้านอย่างมีผลผูกพัน หรือมีบทบาทในการร่วมตัดสินใจ ดังตัวอย่างปัญหา มีการขาดกลไกการแจ้งเตือนหรือเผยแพร่ข้อมูลล่วงหน้าอย่างเหมาะสมมีเวทีรับฟังความคิดเห็นมักมีระยะเวลาจำกัด และจัดในรูปแบบที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เช่น เวทีที่จัดในเวลาราชการ หรือมีการจำกัดจำนวนผู้พูด และไม่มีกลไกในการติดตามผลการรับฟังความคิดเห็น เช่น ไม่เปิดเผยว่านำข้อเสนอแนะไปใช้หรือไม่ ผลกระทบที่ได้รับ ชุมชนรู้สึกว่า “ไม่มีอำนาจ” หรือ “ไม่ถูกนับรวม” ในกระบวนการตัดสินใจที่มีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ความไม่ไว้วางใจต่อรัฐและภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น นำไปสู่การเคลื่อนไหวต่อต้านในหลายพื้นที่ เช่น กรณีมาบตาพุด จังหวัดระยอง

2. สหภาพยุโรป (EU) การมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้าง (Structured Participation) ลักษณะของการมีส่วนร่วม สหภาพยุโรป (EU) ยอมรับหลักการของการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) ซึ่งแสดงออกผ่านกรอบกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในทุกขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนและนโยบาย 2) การอนุญาตหรือออกใบอนุญาตและ 3) การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล กฎหมายสำคัญ ได้แก่ Aarhus Convention (1998) ว่าด้วยสิทธิของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม มี 3 สิทธิสำคัญ 1) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล (Access to Information) 2) สิทธิในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-Making) 3) สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) และ Environmental Liability Directive (ELD) กำหนดให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย และเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือ NGO ใช้สิทธิทางกฎหมายในการร้องเรียนหรือดำเนินคดีได้ จุดเด่นกล่าวคือ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงเทคนิค เช่น การปล่อยมลพิษ ข้อมูลสารเคมี และผลการตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมไม่จำกัดเฉพาะในระดับโครงการ แต่รวมถึงระดับนโยบายของรัฐ เช่น การจัดทำแผนพลังงานแห่งชาติ

3. สหรัฐอเมริกา (USA) การมีส่วนร่วมผ่านการเปิดเผยข้อมูล (Information Empowerment)ลักษณะของการมีส่วนร่วม รัฐบาลสหรัฐมองว่าการที่ประชาชน เข้าถึงข้อมูลอย่างโปร่งใสจะเป็นแรงผลักดันให้โรงงานอุตสาหกรรม “รับผิดชอบต่อสาธารณะ” (Public Accountability) ใช้แนวทาง “Right to Know” (สิทธิในการรับรู้) เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของภาคเอกชนและสิทธิของสาธารณชน เครื่องมือสำคัญที่ใช้ Toxic Release Inventory (TRI) การบังคับให้โรงงานที่ใช้หรือปล่อยสารเคมีอันตรายเกินเกณฑ์ ต้องรายงานข้อมูลการปล่อยต่อหน่วยงานกลาง (US EPA) ข้อมูลจะถูกเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างสะดวก ชุมชนสามารถใช้ข้อมูลนี้เพื่อตั้งข้อสังเกต คัดค้าน หรือขอปรับเปลี่ยนมาตรการสิ่งแวดล้อมของโรงงานมีจุดเด่นดังนี้ TRI ส่งผลให้หลายโรงงานปรับพฤติกรรมโดยสมัครใจ เพื่อลดการปล่อยมลพิษลง เพราะไม่ต้องการให้ชื่อของบริษัทถูกเปิดเผยว่าเป็น “ผู้ปล่อยมลพิษสูง” ประชาชนสามารถรวมตัวกันตั้งกลุ่มติดตามกิจกรรมของโรงงาน และแจ้งเบาะแสต่อ EPA ได้โดยตรง

4. ญี่ปุ่น การมีส่วนร่วมเชิงสมัครใจภายใต้หลักความโปร่งใส (Voluntary but Transparent)มีลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้ ญี่ปุ่นเน้นสร้างวัฒนธรรมของ “ความโปร่งใส” และ “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ของภาคอุตสาหกรรมมากกว่าการบังคับใช้กฎหมายแบบ

เข้มงวด และการมีส่วนร่วมเกิดจากความร่วมมือและความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน มากกว่าการใช้อำนาจ ระบบสำคัญคือ Pollutant Release and Transfer Register (PRTR) คล้ายระบบ TRI ของสหรัฐฯ แต่เป็นระบบสมัครใจในระยะแรก ก่อนจะกลายเป็นข้อบังคับบางส่วนในเวลาต่อมา และ Eco Action 21 ส่งเสริมให้โรงงาน (โดยเฉพาะ SMEs) จัดทำแผนสิ่งแวดล้อมของตนเอง รายงานต่อรัฐ และเปิดเผยต่อชุมชนโดยสมัครใจ จุดเด่น การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการที่ประชาชนเชื่อมั่นว่าภาครัฐและโรงงานจะดำเนินการอย่างมีจริยธรรม และมีข้อมูลให้ติดตามตรวจสอบ ชุมชนมักมีคณะทำงานร่วมกับโรงงานและองค์กรท้องถิ่น เช่น ในการติดตามการใช้น้ำ อากาศ และการจัดการของเสีย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แม้ประเทศไทยจะมีความพยายามในการปรับปรุงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แต่การดำเนินงานในระดับพื้นที่ยังมีข้อจำกัดอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมของโรงงานอุตสาหกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังไม่ได้ถูกขับเคลื่อนด้วยความเข้าใจใน “ความยั่งยืน” อย่างแท้จริง หากแต่เป็นไปตามข้อกำหนดขั้นต่ำของกฎหมายที่ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรม เช่น มาบตาพุด เป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนานและทวีความรุนแรงขึ้น แม้กรมควบคุมมลพิษจะมีบทบาทในการตรวจสอบและจัดทำรายงาน EIA แต่ข้อมูลกลับไม่ถูกเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างเพียงพอ จึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา 3 ประการ ได้แก่ 1. การประกาศเขตควบคุมมลพิษ ตามมาตรา 59 แห่ง พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมฯ เพื่อให้สามารถจัดการมลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ 2. การจัดตั้งศาลสิ่งแวดล้อม เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมมีความชัดเจน เข้าถึงง่าย และลดภาระของประชาชน 3. การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเพิ่มอำนาจให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษดำเนินการแทนหน่วยงานที่เพิกเฉย หากดำเนินการตามข้อเสนอเหล่านี้อย่างจริงจัง จะช่วยยกระดับการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย และคืนความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษอุตสาหกรรมได้อย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะ**

1) ในครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อม โรงงานและนิคมอุตสาหกรรมควรให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสะอาดและการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประหยัดพลังงาน การนำน้ำเสียกลับมาใช้ซ้ำ และการลดการปล่อยมลพิษลงสู่สิ่งแวดล้อม 2) ควรสร้างความร่วมมือกับชุมชนรอบข้างโดยเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม อย่างโปร่งใส และร่วมกันฟื้นฟูพื้นที่สีเขียวเพื่อชดเชยผลกระทบที่เกิดขึ้น การสนับสนุนกิจกรรมด้าน CSR ที่มุ่งเน้นความยั่งยืนก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคม ในภาพรวมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไม่ควรเป็นเพียงการปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมไทยก้าวหน้าอย่างยั่งยืนควบคู่กับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). แผนปฏิบัติราชการ 5 ปี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2565-2569) ชายฝั่ง. เรียกใช้เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2568 จาก https://anyflip.com/ilbgp/cljf

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2557). พระราชบัญญัติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษ. เรียกใช้เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2568 จาก http.//www.pcd.go.th.

สถาบันการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สพท.). (2566). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2568 จาก http://www.digitalschool.club/digitalschool/technologym1-3/homeworkm1_1/lesson2/2_2_7.php

สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 13 (ชลบุรี). (2561). ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมตลอดจนแนวทางการป้องกันแก้ไขที่ดี. เรียกใช้เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2568 จาก https://epo13.pcd.go.th/th/news/detail/9373

การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4*

SAFETY MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

ปิ่นปินัทธ์ พื้นสวรรค์[1], กฤษฎา วัฒนศักดิ์[2] และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[3]

Pinpinat Puensawan[1], Krisada Watanasak[2] and Wiralphat Wongwatkasem[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Pinpinnatpuensawan@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา และสถานะ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 334 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.98 และ

Citation:

*ปิ่นปินัทธ์ พื้นสวรรค์, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2569). การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 116-131.

Pinpinat Puensawan, Krisada Watanasak and Wiralphat Wongwatkasem. (2026). Safety Management In Educational Institutions Under The Jurisdiction Of The Sisaket Primary Educational Service Area Office 4. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 116-131.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าเอฟ และการทดสอบรายคู่เชฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามสถานะ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ประกอบด้วย ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ด้านการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติ

คำสำคัญ: การบริหาร, ความปลอดภัย, สถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study safety management in educational institutions, 2) compare the level of opinions of personnel regarding safety management in educational institutions classified by age, educational level, and status, and 3) study guidelines for promoting safety management in educational institutions under the Office of Sisaket Primary Educational Service Area 4. The sample group consisted of 334 administrators and teachers. The research instruments used were a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 and a reliability coefficient of 0.98 for the entire questionnaire, and structured interviews. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Scheffé pairwise comparisons.

The research findings revealed that:

1. The overall management of safety in schools under the Office of Sisaket Primary Educational Service Area 4 was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding the management of safety in schools under the Office of Sisaket Primary Educational Service Area 4, categorized by age and educational level, showed no significant differences overall and in each aspect. However, when categorized by status, statistically significant differences were found at the .05 level both overall and in each aspect.

3. Guidelines for safety management in educational institutions under the Sisaket Primary Educational Service Area Office 4 include: a safe environment, disaster management in schools, and teaching about disasters.

Keywords: Administration, Safety, Educational Institution

บทนำ

ในช่วงสองศตวรรษที่ผ่านมา การปฏิวัติอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดการเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิลในภาคอุตสาหกรรมและคมนาคมในปริมาณมหาศาล ซึ่งส่งผลให้ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้นนี้กลายเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ความร้อนถูกกักเก็บอยู่ใต้ผิวโลก นำไปสู่อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มขึ้นกว่า 1°C เมื่อเทียบกับยุคก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Greenly, 2022) การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิและรูปแบบการหมุนเวียนของความชื้นในชั้นบรรยากาศได้ส่งผลให้เหตุการณ์สุดขั้วทางอากาศเกิดถี่และรุนแรงขึ้น เช่น คลื่นความร้อนต่อเนื่อง พายุฝนตกหนัก และภัยแล้งในบางภูมิภาค ภาคอุตสาหกรรมยังคงเป็นแหล่งปล่อยก๊าซเรือนกระจกถึงราว 20–25% ของโลก ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเร่งให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นและเปลี่ยนแปลงกระบวนการหมุนเวียนของอากาศ (Oizom, 2024) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ยังกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Swiss Re, 2024)

ในประเทศไทย ภัยพิบัติที่ทวีความรุนแรง เช่น น้ำท่วมฉับพลัน มักเกิดขึ้นรวดเร็วภายในไม่กี่ชั่วโมงเมื่อมีฝนตกหนัก น้ำจากลำน้ำสาขาเอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่ชุมชน โรงเรียน และโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ต้องอพยพประชาชนจำนวนมาก บางปีมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนไม่น้อย (UNHCR, 2025) ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าร่วมกับฝนตกสะสมบนพื้นที่สูงยังนำไปสู่ดินถล่มอย่างฉับพลัน ซึ่งสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อชีวิตและทรัพย์สิน (UNHCR, 2025) อีกหนึ่งปัญหาสำคัญคือหมอกควันจากการเผาไร่นาในช่วงเตรียมพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคอีสาน รวมถึงจังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ฝุ่น PM2.5 เกินค่ามาตรฐาน ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เช่น โรคทางเดินหายใจและตาอักเสบ (Infoquest, 2024) เมื่อรวมกับผลกระทบอื่น ๆ ทั้งจากน้ำท่วม ดินถล่ม และค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน เยียวยาผู้ประสบภัย และผลกระทบทางเศรษฐกิจจากภาคธุรกิจที่หยุดชะงัก พบว่าความเสียหายทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในระดับหลักแสนล้านบาทต่อปี (Infoquest, 2024) นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบด้านจิตใจ เช่น ความเครียดจากการสูญเสียบ้านและทรัพย์สิน ซึ่งต้องได้รับการเยียวยาในระยะยาว (Infoquest, 2024)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษาต้องมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุ และดูแลสุขอนามัยของนักเรียน รวมถึงปกป้องนักเรียนจากความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาเต็มศักยภาพของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2542) นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้รัฐจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียม (Narumon Pornprasops, 2016)

การสร้างความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวันจึงเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการป้องกันอุบัติเหตุ เช่น การตกจากที่สูง หรืออุบัติเหตุจากไฟฟ้า ไปจนถึงการดูแลสุขภาพ เช่น ล้างมือ ฉีดวัคซีน และออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงต่อโรคและส่งเสริมคุณภาพชีวิต (สันติ ชัยศรีสวัสดิ์สุข, 2566; Lifestudies, 2022) ในระดับชุมชน การมีเครือข่ายแจ้งเตือนภัย เช่น ศูนย์ข้อมูลภัยพิบัติ อาสาสมัคร และการปลูกต้นไม้เพื่อป้องกันดินถล่ม ก็เป็นแนวทางสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัยในสถานศึกษา การดูแลโครงสร้างอาคาร เช่น พื้น ผนัง หลังคา ระบบไฟฟ้า และอุปกรณ์ช่วยชีวิต ต้องมีการตรวจสอบและบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ พร้อมจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เช่น การจัดเก็บอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบ ตัด

แต่งต้นไม้ และติดตั้งไฟส่องสว่างในทางเดิน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) การเรียนการสอนควรบูรณาการเนื้อหาความปลอดภัย เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การฝึกซ้อมอพยพหนีไฟ และความรู้เกี่ยวกับอุบัติภัยต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดเวรยามครูและเจ้าหน้าที่คอยดูแลนักเรียน และมีมุมพยาบาลพร้อมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น เมื่อเกิดภัยพิบัติ โรงเรียนควรมีคณะกรรมการบริหารจัดการภัยพิบัติเพื่อกำหนดนโยบาย ประเมินความเสี่ยง และจัดทำแผนรับมืออย่างรัดกุม (Risk RED, 2010) ควรระบุเส้นทางอพยพ จุดรวมพล บทบาทหน้าที่ของครูและนักเรียนไว้อย่างชัดเจน พร้อมฝึกซ้อมแผนปีละอย่างน้อยสองครั้งและประเมินผลทุกครั้ง เพื่อให้ทุกคนพร้อมรับมือสถานการณ์จริง เช่น การตั้งห้องเรียนชั่วคราว ฟื้นฟูจิตใจ และฟื้นฟูระบบสื่อสาร (Risk RED, 2010) กรณีอุทกภัยควรมีมาตรการเสริม เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับการอพยพ ตรวจสอบสภาพอาคาร และติดตามพยากรณ์อากาศอย่างใกล้ชิด (SPMS, 2566)

จังหวัดศรีสะเกษเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่เผชิญกับภัยพิบัติหลัก 2 ประเภท ได้แก่ ภัยแล้งในช่วงฤดูร้อน ซึ่งเกิดจากฝนทิ้งช่วงและอากาศร้อนจัด ทำให้น้ำในแหล่งน้ำลดลงอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและรายได้ของจังหวัด อีกทั้งยังเผชิญกับน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลากในช่วงฤดูฝน นอกจากนี้ ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ยังประสบปัญหาหมอกควันจากการเผาไร่และป่า ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศและสุขภาพประชาชน สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในสถานการณ์ภัยพิบัติ ทั้งการพัฒนาระบบบริหารจัดการ การเสริมสร้างความรู้ และเพิ่มศักยภาพให้กับผู้บริหารและครู เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันเวลา และยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา เพื่อหาแนวทางที่สามารถปกป้องชีวิตนักเรียนและบุคลากร ตลอดจนรักษาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ปลอดภัยและยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา และสถานะ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 229 คน และครู จำนวน 2,330 คน รวมเป็น 2,559 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต จำนวน 334 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่นในด้านการบริหารงานด้านความปลอดภัยในโรงเรียนกรณีมีสถานการณ์ภัยพิบัติโรงเรียน จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารงานด้านความปลอดภัยในโรงเรียนกรณีมีสถานการณ์ภัยพิบัติโรงเรียน จำนวน 2 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และสถานะ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมู

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ อายุ ระดับการศึกษา และสถานะ ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตาม อายุและระดับการศึกษา โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตาม สถานะ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe'method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามสถานะ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย 2) ด้านการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาในสังกัดให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอย่างเข้มงวด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรศักดิ์ สุวรรณฉิม (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาด่านขุนทด 6 ผลการวิจัยพบว่า 1. การดำเนินงานความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาด่านขุนทด 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 โดยรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการป้องกันและการเฝ้าระวัง รองลงมาคือ ด้านการปลูกฝังและการสร้างความตระหนัก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการช่วยเหลือและเยียวยา และสอดคล้องกับ กิตติพงษ์ พรมแสนโคตร และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดภัยในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนปลอดภัยในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

2.1 จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรทุกช่วงวัยต่างตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยในสถานศึกษาว่าเป็นหน้าที่หลักที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรากร ทอนทอง (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 จำแนกตาม ระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากมาตรฐานความปลอดภัยในโรงเรียนเป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนจากส่วนกลาง ทำให้บุคลากรไม่ว่าจะมีการศึกษาในระดับใดต่างมีความเข้าใจและทัศนคติในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรุตม์ แสงประทีป (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานด้านความปลอดภัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรส่วนบุคคลในด้านพื้นฐานการศึกษาไม่ได้ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการบริหารความปลอดภัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

2.3 จำแนกตามสถานะ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารและครูมีบทบาทความรับผิดชอบและมุมมองต่อทรัพยากรที่ต่างกัน ผู้บริหารอาจมองในเชิงนโยบายและงบประมาณ ในขณะที่ครูมองในเชิงการปฏิบัติหน้างานจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Musyoka, J. M., & Silsil, P. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำกับการปฏิบัติตามนโยบายความปลอดภัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มุมมองต่อการปฏิบัติตามนโยบายความปลอดภัยมักขึ้นอยู่กับรูปแบบภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการที่ต่างกัน

3. แนวทางการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

3.1 ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีแนวทางการบริหารงาน ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควร

ดำเนินการสำรวจ ตรวจสอบ และประเมินความเสี่ยงด้านโครงสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบ และพื้นที่โดยรอบอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะความแข็งแรงของอาคาร ระบบไฟฟ้า และระบบประปา 2) ควรปรับปรุงและซ่อมแซมอาคารเรียน สิ่งอำนวยความสะดวก และสนามเด็กเล่นให้เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) ควรจัดให้มีเส้นทางอพยพ จุดรวมพล และป้ายสัญลักษณ์ความปลอดภัยที่ชัดเจน ครอบคลุมทุกอาคาร และสามารถมองเห็นได้ง่ายในสถานการณ์ฉุกเฉิน 4) ควรติดตั้งอุปกรณ์ความปลอดภัยที่จำเป็น เช่น ถังดับเพลิง อุปกรณ์ตัดไฟฉุกเฉิน ไฟส่องสว่างสำรอง และระบบระบายน้ำ เพื่อรองรับสถานการณ์ไฟไหม้ น้ำท่วม หรือพายุ 5) ควรจัดระบบดูแลรักษาความปลอดภัยบริเวณรั้ว ประตูทางเข้า–ออก และพื้นที่เสี่ยง เพื่อป้องกันอุบัติเหตุและภัยจากภายนอก 6) ควรส่งเสริมให้ครู บุคลากร และนักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบ และปลอดภัย 7) ควรประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ให้มีความปลอดภัยยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แนวทางการสำรวจโครงสร้างอาคาร การซ่อมแซมจุดเสี่ยง และการติดตั้งอุปกรณ์ความปลอดภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรภัทร อโรคา (2564) ที่เสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

3.2 ด้านการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีแนวทางการบริหารงาน ด้านการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรจัดตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน 2) ควรจัดทำแผนเผชิญเหตุและแผนอพยพในกรณีเกิดภัยพิบัติที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของโรงเรียน เช่น น้ำท่วม วาตภัย หรืออัคคีภัย 3) ควรจัดให้มีการฝึกซ้อมแผนอพยพและการปฏิบัติตนในสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยปีละ 1–2 ครั้ง 4) ควรพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรให้มีความรู้และทักษะด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการช่วยเหลือฉุกเฉิน 5) ควรติดตั้งและดูแลรักษาระบบสัญญาณเตือนภัย จุดรวมพล และอุปกรณ์สื่อสารให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ 6) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น โรงพยาบาล องค์กรป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการรับมือภัยพิบัติ 7) ควรมีการประเมินและทบทวนแผนการจัดการภัย

พิบัติหลังการฝึกซ้อมหรือเหตุการณ์จริง เพื่อนำผลไปปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การจัดตั้งคณะกรรมการ การซ้อมแผนเผชิญเหตุ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ ภาระนันท์ (2565) ในส่วนขององค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ (PDCA) และเครือข่ายความร่วมมือ

3.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีแนวทางการบริหารงาน ด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติ ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการความรู้ด้านการป้องกันและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน 2) ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การฝึกปฐมพยาบาล การจำลองสถานการณ์ และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง 3) ควรจัดนิทรรศการ มุมความรู้ หรือสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติในโรงเรียน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง 4) ควรพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการจัดการเรียนการสอนด้านการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติอย่างสร้างสรรค์ 5) ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีบทบาทเป็นแกนนำด้านความปลอดภัยในโรงเรียน เพื่อถ่ายทอดความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เพื่อนนักเรียน 6) ควรเชื่อมโยงการเรียนรู้เรื่องภัยพิบัติกับบริบทของชุมชน เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง 7) ควรประเมินผลการจัดการเรียนรู้ด้านภัยพิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การบูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติและการสร้างแกนนำนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cohen, J., & Espelage, D. L. (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของความปลอดภัยในโรงเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสุขภาพจิตของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้เรื่องความปลอดภัยช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสอดคล้องอมรรัตน์ อินทร์ประสิทธิ์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงวิกฤตของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การปลูกฝังและการสร้างส่วนร่วม เพื่อให้การบริหารจัดการความปลอดภัยเกิดความยั่งยืนผ่านกระบวนการเรียนรู้และจิตสำนึกของทุกคนในสถานศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามสถานะ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางการบริหารงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ประกอบด้วย ด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ด้านการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติ **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนงานด้านความปลอดภัย 2. ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เนื่องจากเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับด้านอื่น ผู้บริหารควรเร่งดำเนินการตรวจสอบ ปรับปรุง และพัฒนาอาคารสถานที่ ระบบสาธารณูปโภค และพื้นที่เสี่ยงต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด 3. ควรส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). นโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2565). แนวทางการดูแลความปลอดภัยในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กิตติพงษ์ พรมแสนโคตร, วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์ และ ไชยา ภาวะบุตร. (2566). แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนปลอดภัยในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. วารสารวิชาการครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 4(2), 45-58.

ธีรภัทร อโรคา. (2564). กลยุทธ์การบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาเอกชน ในวิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิพนธ์ ภาระนันท์. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พัชรากร ทอนทอง. (2564). แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 18(82), 115-126.

วรุตม์ แสงประทีป. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานด้านความปลอดภัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ สุวรรณฉิม. (2566). การดำเนินงานความปลอดภัยในสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาด่านขุนทด 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 24(1), 201-215.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. (2568). รายงานสถิติจำนวนบุคลากรและข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาประจำปีงบประมาณ 2568. ศรีสะเกษ: กลุ่มนโยบายและแผน.

อมรรัตน์ อินทร์ประสิทธิ์. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิกฤตของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Cohen, J., & Espelage, D. L. (2020). Impact of school safety on student academic achievement and mental health. Journal of School Health, 90(7), 522-531.

Greenly, J. (2022). Climate change and global warming: Impacts on ecosystems and society. New York: Earth Science Press.

Infoquest. (2024). PM2.5 and health impacts in Thailand. Bangkok: Infoquest Research.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Lifestudies. (2022). Healthy living and daily safety practices. Bangkok: Lifestudies Publishing.

Musyoka, J. M., & Silsil, P. (2021). Leadership styles and school safety policy implementation in high schools. International Journal of Education and Research, 9(4), 89-102.

Narumon Pornprasops. (2016). Education policy and access to education in Thailand. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Oizom. (2024). Industrial emissions and climate change analysis. Mumbai: Oizom Environmental Research.

Risk RED. (2010). School disaster management and preparedness. Bangkok: Risk RED Foundation.

SPMS. (2566). Guidelines for school safety management in Thailand. Bangkok: SPMS.

Swiss Re. (2024). Global climate risk report. Zurich: Swiss Reinsurance Company.

UNHCR. (2025). Natural disaster impacts and human displacement in Thailand. Bangkok: UNHCR Thailand Office.

ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม*

THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC HEALTH POLICY IMPLEMENTATION UNDER THE PRINCIPLE OF DECENTRALIZATION BY SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN NAKHON PATHOM PROVINCE

อนุศิษฎ์ สุขเกษม[1] และ อรนันท์ กลันปุระ[2]

Anusit Sukkasem[1] and Arnan Klanpura[2]

[1-2]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1-2]The Graduate School, Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author's Email: littlelittleme1212@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่รับบริการจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 36 แห่ง ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม

Citation:

*อนุศิษฎ์ สุขเกษม และ อรนันท์ กลันปุระ. (2569). ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 132-149.

Anusit Sukkasem and Arnan Klanpura. (2026). The Effectiveness Of Public Health Policy Implementation Under The Principle Of Decentralization By Subdistrict Administrative Organizations In Nakhon Pathom Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 132-149.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา สถิที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที(t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Anova) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการศึกษา พบว่า การรับบริการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีผลต่อประสิทธิผลของของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปร เพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ได้รับประสิทธิผลของของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ประสิทธิผล, นโยบายด้านสาธารณสุข, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

Abstract

The objectives of this research were to examine the effectiveness of public health policy implementation under the principle of decentralization by Subdistrict Administrative Organizations in Nakhon Pathom Province and to compare the level of such effectiveness according to personal factors. The sample consisted of 400 people who received services from 36 Subdistrict Health Promoting Hospitals under the administration of local government organizations in Nakhon Pathom Province. A questionnaire was used as the research instrument. The statistics employed for data analysis included percentage, mean, standard deviation, t-test, One-Way Analysis of Variance (OneWay ANOVA), and Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient.

The findings showed that the Effectiveness of Public Health Policy Implementationunder the Principle of Decentralization by Subdistrict Administrative Organizations in Nakhon Pathom Province was at a high level. The results of hypothesis testing further indicated that differences in gender, age, educational level, occupation, and income were associated with statistically significant differences in the effectiveness at the 0.05 level.

Keywords: Effectiveness, Public health policy, Sub-district health promotion hospital

บทนำ

การกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแนวทางสำคัญในการปรับบทบาทของรัฐจากการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการโดยส่วนกลาง ไปสู่การเปิดโอกาสให้หน่วยงานในระดับพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะมากขึ้น แนวคิดนี้มีพัฒนาการต่อเนื่องในประเทศไทย โดยเริ่มจากการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ และได้รับการผลักดันอย่างจริงจังภายหลังการปฏิรูปการเมือง โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์พฤษภาคม หรือเป็นที่รู้จักในเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” พ.ศ. 2535 เป็นการเรียกร้องให้รัฐบาลปรับโครงสร้างอำนาจรัฐให้เชื่อมโยงกับประชาชนในระดับพื้นที่มากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การวางหลักการกระจายอำนาจไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้วางกรอบทางกฎหมายที่เอื้อต่อการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ รวมถึงภารกิจด้านสาธารณสุขด้วย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2540; 2542; สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, 2559

บริการสาธารณสุขเป็นภารกิจที่มีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณภาพชีวิต ความปลอดภัย และความมั่นคงทางสุขภาพของประชาชน การจัดบริการจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม หรือวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ซึ่งเป็นระดับบริการที่ประชาชนเข้าถึงได้ในชีวิตประจำวัน และเป็นจุดเริ่มต้นของการดูแลสุขภาพในระบบบริการทั้งหมด ในบริบทนี้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ทำหน้าที่เป็นหน่วยบริการด่านหน้า โดยรับผิดชอบทั้งการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลเบื้องต้น และการเชื่อมต่อการดูแลกับหน่วยบริการระดับอื่น (กระทรวงสาธารณสุข, 2552; World Health Organization, 2008) แต่มีอำนาจในการตัดสินใจและการบริหารจัดการทรัพยากรค่อนข้างจำกัด (สงครามชัย ลีทองดี, 2554; กระทรวงสาธารณสุข, 2551)

ภายหลังแม้จะมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 ตามลำดับ แต่หลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงได้รับการรับรองอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชน และได้การยกระดับสถานีอนามัยเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในปี พ.ศ. 2552 เป็นความพยายามสำคัญในการเพิ่มบทบาทของบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิในเชิงนโยบาย อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ได้ทำให้ศักยภาพของหน่วยบริการในทุกพื้นที่เพิ่มขึ้นในระดับเดียวกัน ในบางพื้นที่ยังคงมีข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรสนับสนุน ส่งผลให้การให้บริการไม่สามารถรองรับความคาดหวังของประชาชนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเมื่อคำว่า “โรงพยาบาล” สร้างความคาดหวังต่อขอบเขตการให้บริการที่กว้างขึ้นกว่าศักยภาพที่มีอยู่จริง (Sriratanaban et al., 2021) ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพิจารณาบทบาทของ รพ.สต. ควรให้ความสำคัญกับ “ผลของการให้บริการ” ที่ประชาชนได้รับ ไม่ใช่เพียงการมีหน่วยบริการตั้งอยู่ในพื้นที่เท่านั้น

เมื่อมีการขับเคลื่อนการกระจายอำนาจด้านสาธารณสุขมากขึ้น โดยเฉพาะการถ่ายโอนภารกิจของ รพ.สต. ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงสร้างการบริหารของหน่วยบริการจึงเปลี่ยนไปจากเดิมที่อยู่ภายใต้การกำกับของส่วนกลางเป็นหลัก ไปสู่การบริหารที่เชื่อมโยงกับระบบท้องถิ่นมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนสังกัดทางราชการ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการปรับวิธีการจัดบริการให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่มากขึ้น กล่าวคือ รพ.สต. ภายใต้การบริหารของท้องถิ่นจำเป็นต้องทำงานร่วมกับกลไกของท้องถิ่น ทั้งในด้านงบประมาณ การกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหาสุขภาพการประสานงานกับผู้นำชุมชน และเครือข่ายในพื้นที่ ตลอดจนการปรับรูปแบบการให้บริการให้เหมาะสมกับประชาชนในแต่ละพื้นที่ ในบริบทดังกล่าว ประเด็นสำคัญจึงไม่ได้อยู่เพียงว่า “มีการถ่ายโอนภารกิจเกิดขึ้นแล้วหรือไม่” แต่ยังอยู่ที่ว่า “การถ่ายโอนดังกล่าวส่งผลต่อประสิทธิผลในการเข้าถึงบริการของประชาชนอย่างไร” เพราะแม้การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างจะเกิดขึ้นแล้วในระดับนโยบายหากประชาชนยังประสบข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการ ไม่ว่าจะเป็นด้านระยะทาง เวลา ความพร้อมของบริการ ค่าใช้จ่าย หรือความเหมาะสมของระบบบริการ ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติอาจยังไม่บรรลุเป้าหมายในระดับพื้นที่อย่างที่ควรจะเป็น

ในทางวิชาการ แนวคิดเรื่อง “ประสิทธิผล” ของการดำเนินนโยบายจึงมีความสำคัญต่อการอธิบายระดับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยไม่พิจารณาเพียงการดำเนินงานตามขั้นตอนหรือระเบียบที่กำหนดไว้เท่านั้น แต่พิจารณาว่านโยบายดังกล่าวสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการได้มากน้อยเพียงใด (ธงชัย สันติวงษ์, 2535; Gibson et al., 1980; Steers, 1977) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า “การเข้าถึงบริการสุขภาพ” เป็นมิติที่เหมาะสมในการใช้สะท้อนประสิทธิผลของการดำเนินนโยบาย เนื่องจากเป็นผลลัพธ์ที่ประชาชนรับรู้ได้จากประสบการณ์การใช้บริการจริง และสามารถสะท้อนความประสิทธิผลระหว่างระบบบริการกับชีวิตประจำวันของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยพิจารณาจากแนวคิดของ Penchansky และ Thomas (1981) อธิบายว่า การเข้าถึงบริการไม่ได้หมายถึงเพียงการมีหน่วยบริการอยู่ในพื้นที่หรือการมีสิทธิรับบริการเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมองค์ประกอบหลายด้าน ได้แก่ ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ความพร้อมของทรัพยากร ความเหมาะสมของบริการ ภาระค่าใช้จ่าย และความสอดคล้องของระบบบริการกับวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งเป็นกรอบที่เหมาะสมสำหรับใช้ประเมินบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในกรณีของ รพ.สต. ที่มีบทบาทเป็นหน่วยบริการใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด

สำหรับจังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดในภาคกลางมีพื้นที่รวมทั้งสิ้นประมาณ 2,168.327 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่ม โดยมีลักษณะเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดโดยรอบหลายจังหวัด ได้แก่ ราชบุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรสาคร ที่มีโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจและพื้นที่อยู่อาศัยในหลายทิศทาง ทั้งในรูปแบบของทางหลวงสายหลัก ถนนเชื่อมระหว่างจังหวัด และระบบรถไฟ จึงอาจกล่าวได้ว่าจังหวัดนครปฐมมีบทบาทในฐานะพื้นที่ผ่านและพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมืองจากกรุงเทพมหานครในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ใกล้แนวเส้นทางคมนาคมหลักหรือพื้นที่ติดต่อกับเขตเมืองมีแนวโน้มเกิดการขยายตัวของชุมชน ที่อยู่อาศัย การพาณิชยกรรม และการอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นเมือง อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งภายในจังหวัดยังคงมีพื้นที่จำนวนมากที่ดำรงลักษณะของชุมชนชนบทไว้ ทั้งในแง่ของการตั้งถิ่นฐานแบบชุมชนท้องถิ่น การพึ่งพาภาคเกษตรกรรม และการประกอบอาชีพในระดับครัวเรือน โดยในปี พ.ศ. 2567 จังหวัดนครปฐมมีครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 40,280 ครัวเรือน และมีพื้นที่ทำการเกษตรรวม 607,282 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 44.32 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งให้เห็นว่า

ความเป็นชนบทยังคงมีบทบาทอยู่ในโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด (จังหวัดนครปฐม, 2567)

ในด้านข้อมูลสุขภาพในจังหวัดนครปฐมระบุว่ามีประชากรในระบบสุขภาพประมาณ 789,141 คน จากข้อมูลประชากรตามทะเบียนราษฎร จำนวนทั้งหมด 924,521 คน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการบริการสุขภาพที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นควบคู่ไปด้วย ขณะที่สถานการณ์ด้านสาธารณสุขของจังหวัดนครปฐมยังมีประเด็นท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมผู้สูงอายุ ความแตกต่างของเงื่อนไขการเข้าถึงบริการในบางพื้นที่ และข้อจำกัดด้านความรู้ในการดูแลสุขภาพของประชาชน ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับบทบาทของบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ โดยเฉพาะโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในฐานะหน่วยบริการด่านหน้าที่ประชาชนเข้าถึงได้ใกล้ชิดที่สุด (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม, 2567) ขณะเดียวกัน ภายในจังหวัดมีสถานบริการภายใต้กระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลศูนย์ 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 8 แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจำนวน 134 แห่ง ซึ่งถือเป็นหน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิที่มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม จังหวัดนครปฐมมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ได้ดำเนินการถ่ายโอนภารกิจไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐมเพียงจำนวน 36 แห่ง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม, 2567; องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม, ม.ป.ป.) ซึ่งเป็นขอบเขตสำคัญของการศึกษาครั้งนี้

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภายใต้หลักการกระจายอำนาจจังหวัดนครปฐม” โดยมุ่งพิจารณาว่า ภายใต้การถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุขสู่การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น การดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามารถสะท้อนประสิทธิผลผ่านการเข้าถึงบริการของประชาชนได้ในระดับใด ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับพื้นที่จากมุมมองของผู้รับบริการ และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาการจัดบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิภายใต้บริบทของการกระจายอำนาจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาการดำเนินงานด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดนครปฐม และเคยรับบริการด้านสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้บริบทการบริหารตามหลักการกระจายอำนาจ โดยกำหนดประชากรจากจำนวนประชาชนในเขตพื้นที่บริการสุขภาพปฐมภูมิของจังหวัดนครปฐม รวมทั้งสิ้น 291,030 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ประชาชนที่รับบริการจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดนครปฐม อ้างอิงสูตรจากการกำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เท่ากับร้อยละ 95 ซึ่งหมายความว่า ยอมให้มีความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Error) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดจำนวนประชากรทั้งหมดเท่ากับ 291,030 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยพัฒนาข้อคำถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัย ซึ่งกำหนดให้ “ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุข” เป็นตัวแปรตาม และใช้ มิติการเข้าถึงบริการสุขภาพ 5 ด้าน เป็นกรอบในการวัดตัวแปรดังกล่าว แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพหลักในปัจจุบัน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List) และเลือกตอบตามตัวเลือกที่กำหนด

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุข

แบบสอบถามส่วนนี้ใช้วัด ตัวแปรตามของการวิจัย คือ ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจโดยผู้วิจัยกำหนดตัวชี้วัดผ่าน มิติการเข้าถึงบริการสุขภาพ 5 ด้าน ตามกรอบแนวคิดของ Penchansky and Thomas (1981) ได้แก่

1. ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (Accessibility) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความสะดวกในการเดินทาง ระยะทาง เวลาในการเข้าถึงบริการ ความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง ป้ายบอกทาง และการเข้าถึงบริการเชิงรุก เช่น การเยี่ยมบ้าน

2. ความพร้อมของบริการ (Availability) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเพียงพอของบุคลากร ยา เวชภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ และบริการด้านสุขภาพที่จำเป็น

3. ความเหมาะสมของการให้บริการ (Acceptability) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ความสุภาพ การรับฟังปัญหา การอธิบายข้อมูล การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม และการยอมรับบทบาทของหน่วยบริการในชุมชน

4. ภาระค่าใช้จ่ายจากการเข้ารับบริการ (Affordability) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายแฝง ความคุ้มค่าของบริการ และการลดภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

5. ความเหมาะสมและความเพียงพอของระบบบริการ (Accommodation/Adequacy) เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับวันและเวลาเปิดให้บริการ ขั้นตอนการรับบริการ ระบบคิว พื้นที่รอรับบริการ และช่องทางการเสนอข้อคิดเห็นหรือข้อร้องเรียน

แบบสอบถามในตอนที่ 2 มีจำนวนทั้งสิ้น 25 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า

(Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง ความคิดเห็นมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง ความคิดเห็นมาก

3 คะแนน หมายถึง ความคิดเห็นปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง ความคิดเห็นน้อย

1 คะแนน หมายถึง ความคิดเห็นน้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์การแปลผลคะแนน ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของ Best (1977) โดยกำหนดช่วงอันตรภาคชั้นเท่ากับ 0.80 เพื่อใช้ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (Best, 1977 อ้างถึงใน ธีรสิทธิ์ สุขเจริญ, 2550) ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.21 – 5.00	หมายถึง มากที่สุด
3.41 – 4.20	หมายถึง มาก
2.61 – 3.40	หมายถึง ปานกลาง
1.81 – 2.60	หมายถึง มาก
1.00 – 1.80	หมายถึง น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือสะท้อนปัญหาที่พบจากการเข้ารับบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเพิ่มเติมจากข้อคำถามแบบปิด เช่น การเดินทาง ความพร้อมของบริการ ค่าใช้จ่าย การให้บริการของเจ้าหน้าที่ และระบบการรับบริการ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และบันทึกลงในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติดังต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics) ใช้อธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) กับร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ

ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) กับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ใช้สำหรับอธิบายระดับประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุข ทั้งในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ

2. ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของระดับประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุข จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังนี้

1) การทดสอบค่าที (Independent Samples: t-test) ใช้สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับประสิทธิผลระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแปร เพศ

2) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ใช้สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับประสิทธิผลระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

3) การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยภายหลังจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของ Fisher’s Least Significant Difference (LSD) เพื่อพิจารณาว่ากลุ่มใดมีความแตกต่างจากกลุ่มใด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากประชาชนผู้รับบริการสุขภาพปฐมภูมิของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดนครปฐมภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดของพื้นที่ศึกษา กลุ่มเป้าหมาย จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บและแผนที่เส้นทางของแต่ละพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทั้ง 36 แห่งในจังหวัดนครปฐม

2. จัดเตรียมแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ทั้งในรูปแบบเอกสารและรูปแบบออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการตอบแบบสอบถาม

3. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มารับบริการจริง ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในช่วงเวลาที่กำหนด โดยก่อนให้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย

ได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ตอบแบบสอบถามอย่างชัดเจน พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถาม วิธีการเก็บข้อมูล และสิทธิของผู้ตอบแบบสอบถาม

4. เปิดช่องทางการตอบแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ควบคู่กัน เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะประชาชนที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ของการวิจัย แต่ไม่สะดวกตอบแบบสอบถามในช่วงเวลาที่ลงพื้นที่ หรือมีความสะดวกในการตอบผ่านโทรศัพท์มือถือหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากกว่า

5. เมื่อการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้จัดระบบข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งรูปแบบเอกสารและแบบออนไลน์ให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และเตรียมนำเข้าสู่โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านความสะดวกในการเข้าถึงบริการ 2) ด้านความพร้อมของบริการ 3) ด้านความเหมาะสมของการให้บริการ 4) ด้านภาระค่าใช้จ่ายจากการเข้ารับบริการ และ 5) ด้านความเหมาะสมและความเพียงพอของระบบบริการ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการทดสอบสมมติฐานใช้การทดสอบค่าที (t-test) สำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) สำหรับกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป รวมทั้งการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี Fisher’s Least Significant Difference (LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. เพศ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 56.30 และเป็นเพศชาย มีจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 43.80

2. อายุ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 รองลงมาคือช่วงอายุ 50–59 ปี มีจำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 และช่วงอายุ 40–49 ปี มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.30 ส่วนช่วงต่ำกว่า 30 ปี มี

จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และอายุ 30–39 ปี มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.80

3. ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับการศึกษาปวช./ปวส./อนุปริญญา มีจำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.80 รองลงมาคือระดับการศึกษามัธยมศึกษามีจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00 ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา มีจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 ระดับต่ำสุดคือระดับปริญญาตรี มีจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 22.80

4. อาชีพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.30 รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรรมมีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.80 อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐ มีจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 และอาชีพที่เท่ากัน ได้แก่ อาชีพค้าขาย/อาชีพอิสระ มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.50 และอาชีพอื่น ๆ มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.50 โดยน้อยที่สุดคืออาชีพพนักงานเอกชน มีจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50

5. รายได้ต่อเดือนของประชาชนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท มีจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาคือรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า10,000 บาท มีจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.50 รายได้ต่อเดือน 20,001–30,000 บาท มีจำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 และต่ำที่สุดคือรายได้ต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท มีจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00

ระดับประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ระดับประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.90 โดยระดับประสิทธิผลทั้ง 5 ด้าน ตามลำดับได้ ดังนี้

ด้านภาระค่าใช้จ่ายจากการเข้ารับบริการ มีค่าเฉลี่ย 3.96 ด้านความเหมาะสมและความเพียงพอของระบบบริการ 3.96 ด้านความเหมาะสมของการให้บริการ 3.94 ด้านความพร้อมของบริการ 3.93 และความสะดวกในการเข้าถึงบริการ 3.74

ความคิดเห็นและข้อเสนอและเพิ่ม

จากการรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนผู้มารับบริการ พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีการรับรู้ต่อประสิทธิผลของการดำเนินงานด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอยู่ในระดับที่ดี สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณที่อยู่ในระดับมาก ดังนี้

1. ด้านความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (Accessibility)

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า การเข้าถึงบริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ การรับข่าวสารเกี่ยวกับบริการยังไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ทราบข้อมูล,

ป้ายบอกทางและสัญลักษณ์ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก, การเดินทางยังเป็นอุปสรรคในบางกรณี โดยเฉพาะผู้สูงอายุ และความต้องการบริการเชิงรุก เช่น การออกหน่วยตรวจสุขภาพในชุมชน และการเยี่ยมบ้าน ซึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าแม้การเข้าถึงอยู่ในระดับดี แต่ยังต้องพัฒนาการเข้าถึงเชิงรุกและการสื่อสารให้ครอบคลุมมากขึ้น

2. ด้านความพร้อมของบริการ (Availability) ความคิดเห็นของประชาชนสะท้อนว่าความพร้อมของบริการยังมีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ บุคลากรมีไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับภาระงาน, ยาและอุปกรณ์ทางการแพทย์บางครั้งไม่ครบถ้วนต้องส่งต่อไปโรงพยาบาลใหญ่ และต้องการให้มีบริการเพิ่มเติม เช่น แพทย์แผนไทย และรถส่งต่อผู้ป่วย แสดงให้เห็นว่าประชาชนต้องการความพร้อมที่ครบวงจรมากขึ้น ทั้งด้านบุคลากร เวชภัณฑ์ และระบบสนับสนุนบริการ

3. ด้านความเหมาะสมของการให้บริการ (Acceptability) ในด้านนี้ ประชาชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ ต้องการให้เจ้าหน้าที่มีความเป็นกันเอง เอาใจใส่ และให้บริการอย่างสม่ำเสมอ, การให้คำแนะนำควรมีมาตรฐานเดียวกัน ลดความสับสน และต้องการให้การบริการรวดเร็วขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพเชิงประสบการณ์ของผู้รับบริการยังสามารถพัฒนาได้ โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและความต่อเนื่องของบริการ

4. ด้านภาระค่าใช้จ่ายจากการเข้ารับบริการ (Affordability) แม้ว่าภาพรวมจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายได้ แต่ประชาชนยังสะท้อนประเด็นเพิ่มเติม ได้แก่ ค่าใช้จ่ายแฝง เช่น ค่าเดินทางและเวลาที่เสียไปจากการรอคอย และการต้องไปต่อโรงพยาบาลอื่นทำให้เพิ่มภาระค่าใช้จ่าย แสดงให้เห็นว่าการลดค่าใช้จ่ายโดยตรงอาจทำได้ดีแล้ว แต่ยังต้องลดต้นทุนทางอ้อมของประชาชน

5. ด้านความเหมาะสมและความเพียงพอของระบบบริการ (Accommodation/ Adequacy) ประชาชนมีข้อเสนอแนะในด้านระบบบริการค่อนข้างชัดเจน ได้แก่ ต้องการให้เปิดบริการวันหยุด หรือช่วงเวลานอกเวลาราชการ, ต้องการระบบนัดหมายล่วงหน้า เช่น ผ่าน LINE, ควรมีการแยกช่องบริการเพื่อลดความแออัด, ต้องการให้ขั้นตอนรวดเร็ว ไม่ซับซ้อน ต้องการบริการเชิงรุก เช่น เยี่ยมบ้าน ตรวจสุขภาพเป็นระยะ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ประสิทธิผลโดยรวมของการดำเนินงาน ผลการวิจัยที่พบว่าประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดระบบสุขภาพปฐมภูมิของ World Health Organization ที่ระบุว่าการพัฒนาระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิภายใต้การกระจายอำนาจ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความครอบคลุม และความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ Kruk et al. (2018) ที่ชี้ว่าระบบสุขภาพที่เน้นปฐมภูมิสามารถเพิ่มคุณภาพบริการและความเชื่อมั่นของประชาชนได้

2. ด้านภาระค่าใช้จ่ายจากการเข้ารับบริการ (Affordability) ผลการวิจัยพบว่าด้านนี้มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของระบบหลักประกันสุขภาพของไทย โดยเฉพาะการดำเนินงานของ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ที่ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Evans et al. (2012) ซึ่งพบว่าระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพ อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบเรื่องค่าใช้จ่ายแฝง เช่น ค่าเดินทางและเวลารอคอย ก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ Xu et al. (2007) ที่ระบุว่าต้นทุนทางอ้อมยังคงเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการ

3. ด้านความสะดวกในการเข้าถึงบริการ (Accessibility) แม้ว่าจะอยู่ในระดับมาก แต่เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนว่าการเข้าถึงบริการยังมีข้อจำกัด เช่น การสื่อสารข้อมูลไม่ทั่วถึง และปัญหาการเดินทาง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเข้าถึงบริการสุขภาพของ World Bank ที่ระบุว่าการเข้าถึงบริการขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐาน และข้อมูลข่าวสาร รวมถึงสอดคล้องกับงานของ Penchansky &

Thomas (1981) ที่เสนอกรอบ 5A's of Access ซึ่งชี้ว่าการเข้าถึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีบริการเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความสามารถในการใช้บริการของประชาชน

4. ด้านความพร้อมของบริการ (Availability) ผลการวิจัยพบข้อจำกัดด้านบุคลากรและเวชภัณฑ์ ซึ่งสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ สอดคล้องกับรายงานของ World Health Organization ที่ระบุว่าการขาดแคลนบุคลากรด้านสุขภาพเป็นปัญหาสำคัญในหลายประเทศ และส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพบริการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Anand & Bärnighausen (2004) ที่พบว่าความหนาแน่นของบุคลากรสุขภาพมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ด้านสุขภาพของประชาชน

5. ด้านความเหมาะสมของการให้บริการ (Acceptability) ผลการวิจัยพบว่าประชาชนมีความพึงพอใจในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริการและการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดการดูแลแบบยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางของ Institute of Medicine ที่เน้นความสำคัญของการสื่อสาร ความเอาใจใส่ และความเคารพผู้ป่วยรวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Doyle et al. (2013) ที่พบว่าประสบการณ์ของผู้ป่วยมีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณภาพการรักษาและผลลัพธ์ด้านสุขภาพ

6. ด้านความเหมาะสมและความเพียงพอของระบบบริการ (Accommodation/Adequacy) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเปิดบริการนอกเวลา การใช้ระบบนัดหมาย และการให้บริการเชิงรุก สะท้อนความต้องการของประชาชนในยุคปัจจุบันสอดคล้องกับแนวคิดระบบสุขภาพดิจิทัลของ World Health Organization ที่สนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความแออัดในระบบบริการ รวมถึงงานวิจัยของ Bashshur et al. (2016) ที่ชี้ว่าการใช้เทคโนโลยีสุขภาพช่วยเพิ่มการเข้าถึงและประสิทธิภาพของบริการสุขภาพปฐมภูมิ

7. ความเชื่อมโยงกับปัจจัยส่วนบุคคล การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ รายได้ และการศึกษา มีความสำคัญต่อการรับรู้ประสิทธิผลของบริการสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพของ World Health Organization ที่ระบุว่าปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพรวมถึงงานของ Marmot (2005) ที่ชี้ว่าความเหลื่อมล้ำทางสังคมส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงบริการและสุขภาพของประชาชน

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีประสิทธิผลในระดับดี โดยเฉพาะด้านการลดภาระค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นจุดแข็งของระบบสุขภาพไทย อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ต้องพัฒนา ได้แก่ การเพิ่ม

การเข้าถึงบริการเชิงรุก การพัฒนาทรัพยากรบุคลากร การยกระดับคุณภาพการให้บริการ การปรับระบบบริการให้ทันสมัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การรับบริการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีผลต่อประสิทธิผลของของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรเพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ได้รับประสิทธิผลของของการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ จังหวัดนครปฐม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 **ข้อเสนอแนะ** 1. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงความพร้อมของบริการให้มีความเพียงพอและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านบุคลากรทางการแพทย์ เครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ 2. ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข รวมถึงขั้นตอนและกระบวนการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างเหมาะสม และเกิดการรับรู้ถึงประสิทธิผลของการดำเนินงานในระดับที่สูงขึ้น 3. ควรมีการพัฒนาระบบการให้บริการให้มีความสะดวก รวดเร็ว และลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ และสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ ซึ่งจะส่งผลต่อการรับรู้ประสิทธิผลของนโยบายด้านสาธารณสุขในภาพรวม 4. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการดำเนินงานด้านสาธารณสุข เช่น การรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อให้การดำเนินนโยบายสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2551). เอกสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรของหน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

_____. (2552). คู่มือการให้บริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

จังหวัดนครปฐม. (2567). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดนครปฐม ปี 2567. จังหวัดนครปฐม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สงครามชัย ลีทองดี. (2554). บทบาทและข้อจำกัดของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้ระบบบริหารราชการไทย. [ม.ป.ท.]: [ม.ป.พ.].

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (2559). รายงานการปฏิรูปประเทศด้านการกระจายอำนาจและการ ปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม. (2567). ข้อมูลสถานการณ์ด้านสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม ปี 2567. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2565). รายงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม. (ม.ป.ป.). ข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ถ่ายโอนภารกิจ. นครปฐม: องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม.

Anand, S., & Bärnighausen, T. (2004). Human resources and health outcomes.

Bashshur, R., et al. (2016). The empirical foundations of telemedicine. Telemedicine and e-Health

Doyle, C., et al. (2013). A systematic review of evidence on the links between patient experience and clinical safety.

Evans, D. B., et al. (2012). Universal health coverage

Gibson, J. L., Ivancevich, J. M., & Donnelly, J. H. (1980). Organizations: Behavior, structure, processes (4th ed.). Business Publications.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Kruk, M. E., et al. (2018). High-quality health systems.

Marmot, M. (2005). Social determinants of health inequalities.

Penchansky, R., & Thomas, J. W. (1981). The concept of access.

Penchansky, R., & Thomas, J. W. (1981). The concept of access: Definition and relationship to consumer satisfaction. Medical Care, 19(2), 127–140.

Sriratanaban, J., et al. (2021). Primary care reform. Journal of Health Systems Research, 15(3).

Xu, K., et al. (2007). Protecting households from catastrophic health spending.

World Health Organization. (2008). Primary Health Care: Now More Than Ever.

_____. (2019). Global Strategy on Digital Health.

World Bank. (2019). World Development Report.

การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2*

PROFESSIONAL LEARNING MANAGEMENT LEADING TO TEAMWORK IN SCHOOLS UNDER THE NAKHON PHANOM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

จุฑาวดี ชมราศี[1], พจน์ เจริญสันเทียะ[2] และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[3]

Juthawadee Chomrasri[1], Phot Charoensanthia[2] and Wiralphat Wongwatkasem[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: piaryjuthawadee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

Citation:

*จุฑาวดี ชมราศี, พจน์ เจริญสันเทียะ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2569). การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 150-168.

Juthawadee Chomrasri, Phot Charoensanthia and Wiralphat Wongwatkasem. (2026). Professional Learning Management Leading To Teamwork In Schools Under The Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 150-168.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 333 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.93 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการส่งเสริมการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ประกอบด้วย ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ ด้านมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในบรรยากาศเป็นมิตร ด้านพัฒนาการสอนร่วมสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด และด้านสะท้อนผลงานและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: การบริหาร, การเรียนรู้เชิงวิชาชีพ, การทำงานเป็นทีม

Abstract

This research aims to 1) study the management of professional learning towards teamwork in schools under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the management of professional learning towards teamwork in schools under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2, classified by educational level, work experience, and school size. 3) To study the guidelines for promoting professional learning management towards teamwork in schools

under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2. The sample group used in this research consisted of 333 school administrators and teachers. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 The reliability coefficient of the entire questionnaire was 0.93, and the structured interview was also used. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall level of professional learning management leading to teamwork in schools under the Office of Nakhon Phanom Primary Educational Service Area 2 was high.

2. A comparison of opinions regarding professional learning management leading to teamwork in schools under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2, categorized by educational level and school size, showed statistically significant differences at the .05 level both overall and in specific aspects. However, there were no significant differences overall when categorized by work experience.

3. Guidelines for promoting professional learning management towards teamwork in schools under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2 include: shared vision and leadership; focus on student quality development; professional learning in a friendly atmosphere; collaborative teaching development towards best practices; and reflection and exchange of performance results.

Keywords: Management, Professional learning, Teamwork

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การพัฒนาเศรษฐกิจโลกขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล จนนำไปสู่การเกิดขึ้นของ “เศรษฐกิจดิจิทัล” ซึ่งใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เป็นกลไกหลักในการขยายโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศและเร่งกระบวนการผลิตผ่านระบบอัตโนมัติ ภายใต้บริบทของการแข่งขันที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก ธุรกิจต่างๆ จึงจำเป็นต้องปรับตัวโดยใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อเสริมศักยภาพในการตัดสินใจและรักษาความสามารถในการแข่งขันนด้านเศรษฐกิจไทย แม้จะยังมีอัตราการเติบโตต่ำกว่าศักยภาพ แต่รัฐบาลได้เร่งขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ “ไทยแลนด์ 4.0” เพื่อหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลาง และมุ่งสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงและนวัตกรรม การฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการลงทุนทั้งจากภายในและต่างประเทศ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยหนุนให้เศรษฐกิจกลับมาคึกคัก อย่างไรก็ตาม ตลาดแรงงานไทยกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากทั้งโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัย และเทคโนโลยีอัตโนมัติที่เข้ามาทดแทนงานซ้ำซ้อน ทำให้สัดส่วนแรงงานภาคเกษตรลดลง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567) ขณะเดียวกัน ความต้องการแรงงานที่มีทักษะเชิงซ้อนเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ อัตราการมีส่วนร่วมของแรงงานผู้หญิงยังคงต่ำกว่าผู้ชายประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ และแรงงานนอกระบบยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต (World Bank, 2021) เมื่อโลกก้าวเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ซึ่งเน้นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพแรงงานให้ตอบสนองความต้องการของตลาดในยุคใหม่ โรงเรียนและสถาบันการศึกษาจึงไม่อาจจำกัดบทบาทไว้เพียงการถ่ายทอดความรู้พื้นฐาน แต่ต้องออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการองค์ความรู้ทางวิชาชีพและทักษะดิจิทัลตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อวางรากฐานให้เยาวชนไทยมีความพร้อมในการเรียนรู้ ต่อยอด และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยืดหยุ่น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567)

นโยบายด้านการศึกษาของไทยในปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะอาชีพ (Vocational Skills) ที่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมาย (Target Industries) ภายใต้กรอบ “ประเทศไทย 4.0” และเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยโรงเรียนคู่เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Dual Vocational School) ได้รับการพัฒนาให้เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการความรู้ด้านเทคนิคอาชีพกับการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะและระบบอัตโนมัติ พร้อมส่งเสริมการฝึก

ประสบการณ์จริงในสถานประกอบการ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจบริบทการทำงานอย่างลึกซึ้ง ในระดับนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินโครงการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการดิจิทัล (Digital Integrated Curriculum) ซึ่งครอบคลุมทักษะสำคัญ อาทิ ภาษาต่างประเทศ การคิดเชิงตรรกะและระบบ (Logical & Systems Thinking) ความปลอดภัยไซเบอร์ และการรู้เท่าทันข้อมูล (Data Literacy) ซึ่งล้วนเป็นสมรรถนะพื้นฐานของแรงงานคุณภาพในอนาคต นอกจากนี้ ระบบติดตามคุณภาพการศึกษาผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (e-Portfolio & e-Assessment) ยังช่วยให้ครูและผู้บริหารสามารถประเมินผลและปรับปรุงการสอนได้แบบเรียลไทม์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

การบูรณาการทักษะอาชีพควบคู่กับการรู้เท่าทันดิจิทัลตั้งแต่ระดับต้นน้ำ ยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียนในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อแก้ปัญหา และปลูกฝังทัศนคติของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งจำเป็นต่อการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เมื่อเยาวชนจบการศึกษาด้วยสมรรถนะรอบด้าน พวกเขาจะพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานในภาคการผลิต บริการ และนวัตกรรม พร้อมส่งเสริมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จึงมุ่งขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาทักษะอาชีพควบคู่กับดิจิทัล ผ่านการอบรมครู พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ เพื่อให้เยาวชนในสังกัดมีความพร้อมและมีความสุขในการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่นและประเทศอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

ในการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาเพื่อตอบโจทย์เศรษฐกิจดิจิทัลนั้น แม้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จะมีความมุ่งมั่นในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับ สภาพที่แท้จริง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ของบุคลากร พบว่าครูส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังติดอยู่กับกระบวนการทำงานแบบแยกส่วน (Isolation) ขาดการเชื่อมโยงการทำงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นไปในลักษณะของกิจกรรมตามภาระงานมากกว่าการสร้างวัฒนธรรมการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567) ที่ระบุว่าความล่าช้าในการปรับตัวด้านทักษะดิจิทัลของแรงงานส่งผลให้ศักยภาพการผลิตของประเทศไม่เติบโตเท่าที่ควร

ด้วยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในมิติของการขาดเอกภาพในการทำงานเป็นทีม ความไม่พร้อมด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู และความกดดันในสภาพแวดล้อมการทำงาน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมและการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาตนเองเป็นครูยุคใหม่ที่มีความพร้อมในการสร้างเยาวชนที่มีสมรรถนะรอบด้าน และมีสุขภาวะทางจิตที่เข้มแข็ง พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 181 คน ครูผู้สอน จำนวน 2,300 คน รวม 2,481 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำนวน 333 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่นในด้านการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในบรรยากาศเป็นมิตร รองลงมา คือ ด้านมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านพัฒนาการสอนร่วมสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ด้านสะท้อนผลงานและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงาน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ 2) ด้านมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 3) ด้านการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในบรรยากาศเป็นมิตร 4) ด้านพัฒนาการสอนร่วมสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด 5) ด้านสะท้อนผลงานและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงาน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่

ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในบรรยากาศเป็นมิตร รองลงมาคือ ด้านมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านพัฒนาการสอนร่วมสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ด้านสะท้อนผลงานและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงาน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษามีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสสกัลย์ บุรุษเกิด (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และสอดคล้องกับ Riener, C., & Willingham, D. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง มายาคติของรูปแบบการเรียนรู้และความสำคัญของความผาสุกของนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า การดูแลความสุขและสุขภาพจิตของนักเรียนระหว่างจัดการเรียนรู้ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการเรียนมากกว่าการออกแบบการสอนตามสไตล์ที่นักเรียนชอบเท่านั้น

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีกระบวนการแสวงหาความรู้และการวิเคราะห์ปัญหาในการทำงานเป็นทีมที่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุลีพร สุระโชติ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC) สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานพบว่าครูมีความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม มีทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการ PLC อยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ครูมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน และรายด้าน พบว่า แตกต่างกันในด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูที่มีประสบการณ์สูงมักมีบทบาทในการนำและมีความเข้าใจในเป้าหมายขององค์กรมากกว่าครูบรรจุใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสสกัลย์ บุรุษเกิด (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พบว่าไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานแบบกัลยาณมิตร และสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาขนาดใหญ่มีทรัพยากร บุคลากร และระบบเครือข่ายที่เอื้อต่อการทำ PLC มากกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ DuFour, R., & Fullan, M. (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมที่ยั่งยืน: ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพระดับระบบ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดสู่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรให้เป็น PLCs ในระดับทั้งโรงเรียนและระบบ เป็นการยกระดับกระบวนการ PLCs จากระดับโรงเรียนเดี่ยวไปสู่ระดับเขตหรือทั้งระบบ ผลการศึกษาชี้ว่าสิ่งนี้ส่งผลต่อคุณภาพโดยรวมของโรงเรียน พัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการเติบโตทางวิชาชีพของครูอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง

3. แนวทางการส่งเสริมการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

3.1 ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีแนวทางการส่งเสริมการบริหารงาน ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ผู้บริหารจัดกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิทัศน์

ของสถานศึกษาร่วมกับครูและบุคลากรทุกฝ่าย 2) พัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำเชิงวิชาการและภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูมีบทบาทในการตัดสินใจ 3) จัดตั้งทีมแกนนำ PLC ในแต่ละกลุ่มสาระหรือระดับชั้น เพื่อเป็นผู้นำการขับเคลื่อนการทำงานเป็นทีม 4) สนับสนุนให้มีการสื่อสารวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและชัดเจนในทุกเวที 5) ส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน 6) จัดกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำครู เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 7) สร้างระบบติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจากแนวทางการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและพัฒนาภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Back, A., Polk, J. T., Keys, T., & McMahon, D. (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และผลลัพธ์: แนวโน้มใหม่ในระดับนานาชาติด้านการศึกษาผลการวิจัยพบว่า การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำแบบร่วม (shared leadership) โดยพบว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสอนแบบร่วมมือ (collaborative teaching) ซึ่งกำลังได้รับความนิยมในระดับนานาชาติ องค์ประกอบสองประการนี้ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของทั้งครูและผู้เรียน เพิ่มประสิทธิภาพการประสานงานในโรงเรียน และสอดคล้องกับ อัสสกัลย์ บุรุษเกิด (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พบว่าไม่แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานแบบกัลยาณมิตร และสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ

3.2 ด้านมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีแนวทางการส่งเสริมการบริหารงาน ด้านมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียน เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบท ความต้องการ และ

ศักยภาพของผู้เรียน 3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 4) ส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) สนับสนุนการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน 6) ส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนผลการพัฒนาผู้เรียนและแนวทางการแก้ปัญหาร่วมกันในทีม 7) พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนแบบบูรณาการ โดยอาศัยความร่วมมือของครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การใช้ข้อมูลผู้เรียนเป็นฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ชามล หิรัญลักษณ์ (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) คุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านที่มีการส่งผลมากที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ

3.3 ด้านการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในบรรยากาศเป็นมิตร จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีแนวทางการส่งเสริมการบริหารงาน ด้านการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในบรรยากาศเป็นมิตร ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความไว้วางใจและความปลอดภัยทางจิตใจ 2) สนับสนุนให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูอย่างสม่ำเสมอโดยไม่เน้นการประเมินเชิงลงโทษ 3) ส่งเสริมการสื่อสารเชิงบวกและการให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ในทีมงาน 4) จัดกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและบุคลากร เพื่อเพิ่มความร่วมมือในการทำงาน 5) ส่งเสริมให้ครูเปิดใจยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายและเรียนรู้จากความแตกต่าง 6) สนับสนุนการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและการจัดการอารมณ์ของครู 7) พัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เห็นคุณค่าและยกย่องความสำเร็จร่วมกันของทีมงาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความปลอดภัยทางจิตใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Seligman, M. E., & Adler, A. (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงบวก เมื่อนักเรียนมีความสุข นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมความสุขในชั้นเรียนและสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ดี ส่งผลเชิงบวกต่อ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะในการใช้ชีวิต และความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ การนำแนวคิด Positive Education มาใช้จริงช่วยเพิ่มทักษะชีวิตและความยืดหยุ่นทั้งด้านอารมณ์และสังคมของผู้เรียน และสอดคล้องกับ กองทัพบกไทย (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนเตรียมทหาร ผลการวิจัยพบว่า 1) การเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนเตรียมทหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนเตรียมทหาร ได้แก่ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ปัจจัยด้านความภาคภูมิใจในตนเอง และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ โดยปัจจัยด้านความภาคภูมิใจในตนเองเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขมากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ด้านพัฒนาการสอนร่วมสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีแนวทางการส่งเสริมการบริหารงาน ด้านพัฒนาการสอนร่วมสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ครูร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการสอนร่วม (Co-Teaching) 2) สนับสนุนการทดลองใช้นวัตกรรมและรูปแบบการสอนใหม่ ๆ ภายในทีม PLC 3) ส่งเสริมการสังเกตชั้นเรียนและการสะท้อนผลการสอนอย่างเป็นระบบ 4) พัฒนาคลังแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ด้านการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา 5) สนับสนุนให้ครูใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นฐานในการปรับปรุงการสอน 6) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเทคนิคและกลยุทธ์การสอนระหว่างครูต่างกลุ่มสาระ 7) พัฒนามาตรฐานการจัดการเรียนรู้ร่วมของสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การส่งเสริมการสอนแบบ Co-Teaching และการสังเกตชั้นเรียน สอดคล้องกับ Lomas, L., & Clarke, D. (2017) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนรู้แบบทีมในครูฝึกสอน: การศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบทีม (team-based learning) ในการพัฒนาครูใหม่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและปลูกฝังทักษะการทำงานร่วมกันที่ข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการเปิดกว้างทางความคิดและการสร้างเครือข่ายวิชาชีพผ่านระบบการสอนแบบร่วมมือ และสอดคล้องกับ วัลลภา วาสนาสมปอง (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของรูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียนที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และ 2) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5 ด้านสะท้อนผลงานและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงาน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีแนวทางการส่งเสริมการบริหารงาน ด้านสะท้อนผลงานและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้มีการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้จากผลงานจริงของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงานของทีม PLC เพื่อร่วมกันเรียนรู้จากประสบการณ์ 3) สนับสนุนการใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ในการวิเคราะห์และปรับปรุงการสอน 4) ส่งเสริมให้ครูบันทึกบทเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานร่วมกัน 5) พัฒนาระบบการนำผลการสะท้อนกลับไปใช้ในการปรับแผนการจัดการเรียนรู้ 6) ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานและแนวปฏิบัติที่ดีของครูภายในและภายนอกสถานศึกษา 7) สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้การสะท้อนผลเป็นเครื่องมือหลักในการยกระดับคุณภาพทีมงาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และบทเรียนจากการปฏิบัติงานมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vescio, R., Ross, D., & Adams, A. (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: เรารู้อะไรบ้าง? ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) ซึ่งพบว่า PLCs มีบทบาทสำคัญในการสร้างนวัตกรรมในโรงเรียน อีกทั้งยังส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน โดยการพัฒนาทางวิชาชีพของครูผ่าน PLCs จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการสอนและสร้างบรรยากาศเชิงบวกสำหรับการเรียนรู้ภายในโรงเรียน และสอดคล้องกับ กรณทิพย์ สวัสดิ์สพร (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการทำงานเป็นทีมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) รูปแบบการทำงานเป็นทีมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ (1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (2) บทบาทและหน้าที่ของสมาชิก (3) การสื่อสารและการสร้างปฏิสัมพันธ์ (4) การแก้ปัญหาและการตัดสินใจร่วมกัน และ (5) การประเมินผลและชื่นชมความสำเร็จ และ 3) ผลการประเมินรูปแบบพบว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการส่งเสริมการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพสู่การทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ประกอบด้วย ด้านวิสัยทัศน์ร่วมและภาวะผู้นำ ด้านมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในบรรยากาศเป็นมิตร ด้านพัฒนาการสอนร่วมสู่แนวปฏิบัติที่ดีที่สุด และด้านสะท้อนผลงานและแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติงาน **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบ 2. ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างต่อเนื่อง โดยจัดสรรเวลา งบประมาณ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแนวทางส่งเสริมการบริหารการเรียนรู้เชิงวิชาชีพในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). กระทรวงศึกษาธิการ เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.moe.go.th/

กองทัพบกไทย. (2563). ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนเตรียมทหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กองทัพบกไทย.

กรณทิพย์ สวัสดิ์สพร. (2566). การพัฒนารูปแบบการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

ชามล หิรัญลักษณ์. (2565). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี. สระบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี.

ชุลีพร สุระโชติ. (2560). การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษาไทย.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). ธนาคารแห่งประเทศไทย เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.bot.or.th/th/home.html

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 2. (2568). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 2 เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.nkp2.go.th/

วัลลภา วาสนาสมปอง. (2564). ผลของรูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียนที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

อัสสกัลย์ บุรุษเกิด. (2566). การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1.

วัลลภา วาสนาสมปอง. (2564). ผลของรูปแบบการเรียนรู้แบบนำความสุขสู่ผู้เรียนที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

Back, A., Polk, J. T., Keys, T., & McMahon, D. (2018). Teamwork, leadership, and outcomes: New trends in international education. London: Routledge.

DuFour, R., & Fullan, M. (2020). Cultures built to last: System-wide professional learning communities. Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Lomas, L., & Clarke, D. (2017). Effects of team-based learning in teacher education: A cross-cultural study. New York, NY: Springer.

Riener, C., & Willingham, D. (2021). The myths of learning styles and the importance of student well-being. Educational Psychology Review, 33(2), 567–590.

Seligman, M. E., & Adler, A. (2018). Positive education: Happiness and student learning outcomes. New York, NY: Oxford University Press.

Vescio, R., Ross, D., & Adams, A. (2019). A review of research on professional learning communities: What do we know? Journal of Educational Research, 112(3), 347–360.

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA MARKETING ON GREEN PURCHASE INTENTION: THE MEDIATING ROLE OF SUBJECTIVE NORM*

Yuqi He[1], Chanchai Bunchapattanasakda[2] and Boonyaporn Boonmek[3]

[1-3]Graduate School, Stamford International University, Thailand

Corresponding Author's Email: chanchai.bunchapatanasakda@stamford.edu

Received 1 March 2026; Revised 23 March 2026; Accepted 25 March 2026

Abstract

This research article aims to: 1) examine the direct effect of social media marketing on green purchase intention; 2) test the influence of social media marketing on subjective norm and the effect of subjective norm on green purchase intention; and 3) verify the mediating role of subjective norm in the relationship between social media marketing and green purchase intention. A quantitative survey was conducted among residents in Yunnan Province, China, collecting data from 454 valid respondents, which were analyzed using structural equation modeling.

The research results found that:

1) Social media marketing has a significant positive effect on green purchase intention.

2) Social media marketing significantly influences subjective norm, and subjective norm significantly influences green purchase intention.

Citation:

*Yuqi He, Chanchai Bunchapattanasakda and Boonyaporn Boonmek. (2026). The Impact Of Social Media Marketing On Green Purchase Intention: The Mediating Role Of Subjective Norm. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 169-185.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

3) Subjective norm partially mediates the relationship between social media marketing and green purchase intention.

As global environmental concerns such as climate change and resource scarcity escalate, understanding the psychological drivers of sustainable consumption has become imperative. This study investigates the influence of social media marketing (SMM) on green purchase intention (GPI) among residents in Yunnan Province, China, specifically examining the mediating mechanism of subjective norm (SN). Grounded in the Stimulus-Organism-Response (S-O-R) framework, the research conceptualizes SMM as an external stimulus that shapes the internal organismic state (SN), which subsequently drives the behavioral response (GPI). Data were collected via an online survey from 454 valid respondents and analyzed using Structural Equation Modeling (SEM). The empirical results demonstrate that SMM exerts a significant positive impact on both SN and GPI. Furthermore, mediation analysis reveals that SN significantly influences GPI and serves as a partial mediator in the relationship between SMM and GPI. These findings suggest that social media fosters green consumption not only through direct information dissemination but also by reinforcing social expectations and perceived peer pressure. Theoretically, this study refines the S-O-R model and the Theory of Planned Behavior within a regional, collectivist context. Practically, the results suggest that marketers and policymakers should leverage influencer endorsements and community-centric content to normalize sustainable behaviors and cultivate pro-environmental social norms.

Keywords: Green purchase intention, Social media marketing, S-O-R theory, Subjective norm, Yunnan Province

Introduction

The global community currently faces a critical juncture defined by escalating environmental challenges such as climate change, extensive pollution,

and the increasing scarcity of natural resources. This growing environmental consciousness has significantly transformed consumer priorities, placing sustainable consumption at the forefront of global development strategies. Within this evolving landscape, the digital revolution has introduced innovative tools that redefine how individuals interact with sustainability. Specifically, social media marketing has emerged as a transformative force in influencing consumer decision-making processes. Platforms such as WeChat and Douyin provide unique environments for disseminating environmental information and shaping consumer attitudes toward sustainable products (Sun & Wang, 2020).

To understand these behavioral shifts, researchers often utilize the Stimulus-Organism-Response framework, originally proposed by Mehrabian and Russell (1974). This theoretical model posits that external environmental cues influence an individual's internal cognitive and emotional states, which subsequently lead to specific behavioral outcomes. In the context of sustainable commerce, social media marketing acts as a potent external stimulus capable of modifying consumers' internal psychological structures (Jacoby, 2002). These platforms extend beyond simple information sharing to actively cultivate social expectations and collective values (Xie & Madni, 2023).

A critical component of this internal psychological process is subjective norm, which represents perceived social pressure to perform a specific behavior. Subjective norms are foundational to the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991) and serve as an essential organism element within the S-O-R model. Research indicates that when consumers witness peers or influential figures endorsing sustainable products on social platforms, they experience heightened social obligation (Xu et al., 2022). Furthermore, subjective norms play a pivotal mediating role between exposure to electronic word-of-mouth on social media and eventual green purchase intention (Parveen & Chaudhary, 2025).

While these relationships have been explored in various global settings, a significant research gap exists regarding their interaction within specific regional markets in China, such as Yunnan Province. Yunnan presents a unique case due to its diverse demographic profile, rich ecological heritage, and rapidly increasing digital engagement (Yunnan Provincial Government, 2024). In China's collectivist culture, the influence of social circles is especially pronounced, suggesting that subjective norms may function differently in this regional context compared to individualistic Western markets. Despite the proliferation of green marketing studies, few have integrated social media marketing, subjective norms, and green purchase intentions within a single empirical framework focused on an inland Chinese province.

This study aims to address this gap by applying the S-O-R framework to analyze how social media marketing influences green purchase intentions among consumers in Yunnan Province. The findings offer theoretical refinements to existing models of sustainable behavior and provide actionable insights for marketers and policymakers seeking to promote sustainable consumption through digital channels (Hu et al., 2024). This research contributes to understanding how digital ecosystems can drive positive environmental change in regional China.

Objectives

This study objectives are as follows:

1. To examine the direct effect of social media marketing (SMM) on green purchase intention (GPI) among consumers in Yunnan Province, China.

2. To test whether social media marketing (SMM) shapes consumers' subjective norm (SN), and whether subjective norm predicts green purchase intention (GPI).

3. To verify the mediating role of subjective norm (SN) in the relationship between social media marketing (SMM) and green purchase intention (GPI) within the S-O-R framework.

Literature Review

1. S-O-R Theory (Stimulus–Organism–Response)

The Stimulus-Organism-Response (S-O-R) framework, proposed by Mehrabian and Russell (1974), explains how external stimuli influence internal organismic states to drive behavioral responses. In consumer research, stimuli include marketing cues, organism encompasses cognitive and emotional processes, and response denotes behavioral outcomes such as purchase intention (Jacoby, 2002). Within green consumption literature, S-O-R has been applied to examine how social media marketing, as a stimulus, evokes internal mediators like subjective norm, ultimately shaping green purchase intention. Accordingly, this study conceptualizes social media marketing as the stimulus, subjective norm as the organismic mediator, and green purchase intention as the response.

2. Social Media Marketing and Green Purchase Intention

Social media marketing (SMM) has emerged as a powerful tool influencing consumer behavior, particularly in the context of green consumption. Platforms like Instagram, TikTok, and Xiaohongshu enable brands to engage with consumers through targeted content, influencer collaborations, and interactive campaigns, fostering awareness and shaping attitudes toward sustainable products.

Empirical studies have demonstrated a positive relationship between SMM and green purchase intention. For instance, research by Sun & Wang (2020) found that engaging social media content significantly enhances consumers' intentions to purchase eco-friendly products. Similarly, Hu et al. (2024)

highlighted that informative and persuasive green marketing on social media platforms effectively influences consumers' sustainable purchasing decisions.

These findings suggest that SMM not only raises awareness about green products but also positively affects consumers' attitudes and behaviors toward sustainable consumption. Therefore, we propose the following hypothesis:

H1: Social media marketing positively influences consumers' green purchase intention.

3. Social Media Marketing and Subjective Norm

Social media marketing shapes social pressure by exposing consumers to peer, influencer, and community content endorsing green behaviors. Subjective norm—individuals' perception of social expectations—can be influenced by normative cues embedded in social media campaigns (Ajzen, 1991; Parveen & Chaudhary, 2025; Sun & Wang, 2020).

Empirical research supports this positive relationship. A study of Chinese youth found that information shared via social media significantly enhances perceived social expectations toward green consumption (Gan et al., 2025). Similarly, Xu et al. (2022) reported that social media marketing positively influences consumers' subjective norms. Through narrative, endorsements, and peer validation, social media marketing cultivates normative pressure toward sustainable consumption. Consequently, the following hypothesis is proposed:

H2: Social media marketing positively influences consumers' subjective norms towards green purchase.

4. Subjective Norm and Green Purchase Intention

Subjective norm—individuals' perception of social pressure from significant others—plays a key role in determining green purchase intention within the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991). Meta-analytic evidence indicates that subjective norm exhibits a moderate positive correlation with green purchase intention among TPB antecedents (Liu et al., 2020).

Empirical studies in China further affirm subjective norm's influence. Xu et al. (2022) found that subjective norm significantly mediates the effects of environmental knowledge and perceived behavioral control on green purchase intention. In collectivist cultures like China, normative influence tends to be particularly salient, as social expectations from family, peers, and community strongly motivate individuals to conform to green consumption behaviors. Consequently, integrating subjective norm into predictive models is critical for understanding green purchase intention in such contexts. Based on this, the following hypothesis is proposed: H3: Subjective norm positively influences consumers' green purchase intention.

H3: Subjective norm positively influences consumers' green purchase intention.

Based on the above analysis, the research framework of this study is as follows:

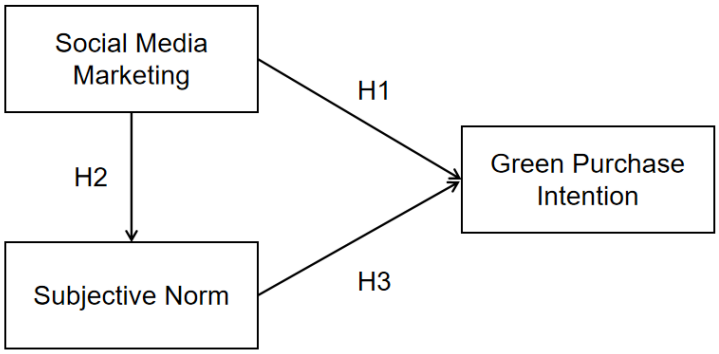

Figure 1 Conceptual Framework (Source: Constructed by the researcher)

Methodology

This study employs a quantitative survey-based approach to empirically investigate the relationships among social media marketing, subjective norm, and green purchase intention among residents of Yunnan Province, China.

The target population consists of adult residents aged 18 and above in Yunnan Province, which reached approximately 37.56 million by 2024 (Yunnan Provincial Government, 2024). Using Yamane's (1967) formula with a 5% margin of error, the minimum required sample size was 385 respondents. To account for potential invalid responses, the target was inflated by 20%, resulting in a goal of 480 questionnaires.

Data were collected via an online questionnaire distributed through WeChat and Douyin using convenience and snowball sampling. The survey remained active for four weeks. The questionnaire comprised two sections: demographic information and standardized measurement scales for the three core constructs. All items were adapted from established scales and measured using a five-point Likert scale.

Data analysis employed Structural Equation Modeling with IBM SPSS AMOS. A two-stage procedure was implemented. First, the measurement model was assessed for reliability using Cronbach's alpha and CITC, and validity was evaluated through factor loadings, AVE, and the Fornell-Larcker criterion (Fornell & Larcker, 1981; Hair, 2009). Second, the structural model was tested to examine hypothesized paths. Model fit was evaluated using χ^2/df, RMSEA, CFI, TLI, and IFI. Finally, mediation analysis employed bootstrapping with 5,000 resamples to test the indirect effect of subjective norm.

Results

1. Descriptive Profile and Measurement Quality

A total of 475 questionnaires were collected online. After screening for quality, 21 invalid responses were removed, leaving 454 valid samples.

The gender distribution was balanced, with males at 49.34% and females at 50.66%. Most respondents were aged 26–40 years (63.65%). Nearly half held a bachelor’s degree (49.56%), and 9.69% had a master’s or higher. Monthly

household income was mainly between 15,000 and 30,000 RMB (44.93%), followed by less than 15,000 RMB (30.18%). This sample provides a reliable basis for studying green purchase behavior in Yunnan.

Cronbach's alpha and Corrected Item-Total Correlation (CITC) were used to assess the reliability of each construct. According to Nunnally (1978), a Cronbach's alpha above 0.70 indicates acceptable internal consistency. Additionally, CITC values greater than 0.30 suggest that individual items contribute meaningfully to their corresponding constructs (Hair et al., 2009). In this study, all constructs demonstrated high reliability. The Cronbach's alpha values were 0.894 for Social Media Marketing, 0.908 for Subjective Norm, and 0.926 for Green Purchase Intention, all well above the recommended threshold. Furthermore, all CITC values ranged from 0.488 to 0.605, exceeding the minimum requirement. These findings confirm that the measurement items are consistent and contribute adequately to the internal coherence of each scale.

Construct validity was evaluated using factor loadings, Average Variance Extracted (AVE), and Composite Reliability (CR). Factor loadings above 0.70 indicate good indicator reliability, while AVE values above 0.50 support convergent validity (Fornell & Larcker, 1981). CR values over 0.70 further confirm internal consistency (Hair et al., 2009). In this study, all factor loadings exceeded 0.77, and AVE values were 0.69 (SMM), 0.785 (SN), and 0.769 (GPI), all meeting the convergence standard. CR values ranged from 0.898 to 0.939, indicating strong construct reliability. These results collectively demonstrate that the measurement model possesses solid convergent validity and internal consistency.

Table 1 Results of Validity and Reliability Analysis

Factors	Indicators	CITC	Factor Loadings	AVE	CR	Cronbach's Alpha
Social Media Marketing (SMM)	SMM1	0.513	0.948	0.69	0.898	0.894
	SMM2	0.524	0.804			
	SMM3	0.556	0.789			
	SMM4	0.549	0.771			
Subjective Norm (SN)	SN1	0.488	0.943	0.785	0.916	0.908
	SN2	0.56	0.854			
	SN3	0.544	0.857			
Green Purchase Intention (GPI)	GPI1	0.545	0.935	0.769	0.93	0.926
	GPI2	0.602	0.863			
	GPI3	0.605	0.837			
	GPI4	0.584	0.871			

Discriminant validity was evaluated using the Fornell-Larcker criterion, which requires that the square root of each construct's AVE be greater than its correlations with other constructs (Fornell & Larcker, 1981). As shown in Table 2, the square roots of AVE for Social Media Marketing (0.831), Subjective Norm (0.886), and Green Purchase Intention (0.877) all exceed their respective inter-construct correlations. For instance, the correlation between SMM and SN is 0.268, which is lower than both 0.831 and 0.886. Similarly, the correlation between SN and GPI is 0.286, also below the square root values of both constructs. These results confirm that each construct shares more variance with its indicators than with other constructs, thus establishing satisfactory discriminant validity for the measurement model.

Table 2 Pearson Correlation and AVE Square Root Value

	SMM	SN	GPI
SMM	0.831		
SN	0.268	0.886	
GPI	0.241	0.286	0.877

The measurement model was evaluated using multiple fit indices to assess its adequacy. As shown in Table 3, all values meet or exceed commonly accepted thresholds. The chi-square to degrees of freedom ratio (χ^2/df) is 2.861, which is below the threshold of 3. RMSEA is 0.064, indicating an acceptable error of approximation. Goodness-of-fit indices (GFI = 0.956, AGFI = 0.929, IFI = 0.980, TLI = 0.973, CFI = 0.980) all exceed the recommended value of 0.90, suggesting an excellent model fit. Additionally, parsimony fit indices (PGFI = 0.594, PNFI = 0.722) are above the 0.50 benchmark, further supporting the model's adequacy. These results collectively indicate that the measurement model fits the observed data well and provides a solid foundation for structural path analysis.

Table 3 Model fitting index results

	X^2/df	RMSEA	GFI	AGFI	IFI	TLI	CFI	PGFI	PNFI
Judging standard	<3	<0.08	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9	>0.5	>0.5
Fitting result	2.861	0.064	0.956	0.929	0.980	0.973	0.98	0.594	0.722

2. Structural Effects of Social Media Marketing on Subjective Norm and Green Purchase Intention

The structural model was examined to validate the hypothesized relationships. As shown in the results, all three proposed hypotheses were

supported. H1 confirmed that Social Media Marketing (SMM) has a significant positive effect on Green Purchase Intention (GPI) (β = 0.149, p = 0.002), indicating a direct influence. H2 revealed a strong relationship between SMM and Subjective Norm (SN) (β = 0.258, p < 0.001), suggesting that social media interactions significantly shape normative beliefs. H3 showed that SN significantly impacts GPI (β = 0.228, p < 0.001), validating the mediating role of subjective norms in green consumption decisions. All path coefficients exceeded the threshold for statistical significance (z > 1.96), and p-values were below 0.05. These findings demonstrate a well-supported model in which both direct and indirect effects contribute to consumers' green purchase intentions, aligning with the theoretical framework.

Table 4 Test Results of Research Hypothesis

Hypothesis	Path	β	SE	z (CR)	p	Estimate	Results
H1	SMM⟶GPI	0.149	0.049	3.059	0.002	0.153	Supported
H2	SMM⟶SN	0.258	0.051	5.079	0	0.25	Supported
H3	SN⟶GPI	0.228	0.048	4.788	0	0.24	Supported

3. Mediation Mechanism of Subjective Norm

The mediating effect of Subjective Norm (SN) between Social Media Marketing (SMM) and Green Purchase Intention (GPI) was tested using a bootstrap approach. Results indicate that SMM has a significant direct effect on GPI (β = 0.18, p < 0.001). Meanwhile, the indirect path through SN is also significant, with SMM positively influencing SN (β = 0.294, p < 0.001), and SN subsequently affecting GPI (β = 0.222, p < 0.001). The total effect of SMM on GPI is 0.246, and the 95% confidence intervals for both direct and indirect effects (LLCI–ULCI) do not include zero, confirming significance. These findings demonstrate that SN partially mediates the relationship between SMM and GPI, suggesting that social

media marketing not only directly enhances green purchase intentions but also indirectly influences them by shaping consumers' perceived social expectations.

Table 5 The mediating effect test results

Effect	Paths	Effect	SE	t	p	LLCI	ULCI
Direct	SMM⟶GPI	0.18	0.047	3.841	0	0.088	0.273
Mediating	SMM⟶SN	0.294	0.05	5.924	0	0.197	0.391
	SN⟶GPI	0.222	0.043	5.18	0	0.138	0.306
Total	SMM⟶GPI	0.246	0.047	5.282	0	0.155	0.337

Discussion

This study examined the influence of social media marketing (SMM) on green purchase intention (GPI) among consumers in Yunnan, China, focusing on the mediating role of subjective norm (SN). The findings support all three hypotheses and offer theoretical and empirical contributions to sustainable consumption research.

The direct positive effect of SMM on GPI aligns with prior studies (Sun & Wang, 2020; Hu et al., 2024) and supports the Stimulus-Organism-Response (S-O-R) framework (Mehrabian & Russell, 1974), where SMM acts as an external stimulus directly eliciting behavioral response. Unlike earlier research focused primarily on informational content, this study contextualizes this relationship within a collectivist regional setting, highlighting cultural embeddedness even in direct effects.

The finding that SMM significantly shapes SN is consistent with research emphasizing social influence mechanisms in digital marketing (Parveen & Chaudhary, 2025; Gan et al., 2025). Within the S-O-R model, this positions SN as a key organismic variable mediating external stimuli and behavioral outcomes. This extends the model by demonstrating how normative cues transmitted

through social platforms are internalized, particularly in collectivist cultures where group expectations carry substantial weight (Xu et al., 2022). While prior research has established links between social media and norms, this study clarifies the relationship within a unified framework integrating S-O-R and the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991).

Regarding the mediating role, SN partially mediates the SMM–GPI relationship. This finding aligns with studies emphasizing indirect pathways in social media's influence on green consumption (Xie & Madni, 2023). However, it reveals a notable divergence from prior research: while some Western, individualistic-context studies report full mediation, the partial mediation observed here suggests that in collectivist settings like Yunnan, SMM influences GPI through both direct and normative pathways. This difference may reflect social media's dual role—serving simultaneously as an information source and a vehicle for reinforcing social expectations.

Collectively, these findings refine the S-O-R framework by empirically validating SN as a critical organismic mediator in a non-Western regional context. They also reinforce the applicability of the Theory of Planned Behavior when subjective norms are shaped through digital platforms. Compared with past research, this study converges with studies affirming social media's role in promoting green behavior while extending them by situating analysis within a specific Chinese province. It diverges from studies treating SN as a standalone antecedent by embedding it within S-O-R logic, offering a more nuanced explanation of how SMM translates into consumer intentions. By integrating direct and indirect pathways into a coherent mediation model, this study provides a more comprehensive understanding of the psychological mechanisms underlying green purchase intentions in digital environments.

Recommendations

From a practical perspective, marketers and policymakers should strategically utilize social media platforms to promote green consumption. Since subjective norm plays a partial mediating role, campaigns should focus not only on delivering environmental information but also on strengthening perceived social expectations. Influencer endorsements, peer-generated content, and community-oriented narratives can help normalize sustainable purchasing behavior and create a sense of collective participation. In addition, enhancing the credibility, transparency, and interactivity of green marketing content may further reinforce consumers' confidence and behavioral intention.

From a policy perspective, public institutions can collaborate with digital platforms to design regionally tailored sustainability campaigns. Educational initiatives that integrate environmental awareness with digital engagement strategies may also strengthen the long-term effectiveness of green consumption promotion.

For future research, several directions are suggested. First, additional psychological variables such as environmental concern, perceived behavioral control, or green trust may be incorporated to further refine the explanatory model. Second, comparative studies across different provinces or cultural contexts may help determine whether the mediating mechanism of subjective norm varies under different social structures. Third, longitudinal research designs could provide stronger causal evidence and capture changes in consumer perceptions over time. Finally, qualitative approaches may deepen understanding of how consumers interpret and respond to green marketing messages in digital environments.

References

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational behavior and human decision processes, 50(2), 179-211.

Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. Journal of marketing research, 18(1), 39-50.

Gan, Y., Li, S., Liu, C., Deng, J., & Gao, J. (2025). The Mediating Role of Subjective Norms and Green Self-Efficacy in Marine Environmental Attitudes and Behaviors Among Chinese University Students. Sustainability, 17(5), 2224.

Hair, J. F. (2009). Multivariate data analysis.

Hu, T. L., Chao, C. M., & Lin, C. H. (2024). The role of social media marketing in green product repurchase intention. Sustainability, 16(14), 5916.

Jacoby, J. (2002). Stimulus–Organism–Response reconsidered: An evolutionary step in modeling consumer behavior. Journal of Consumer Psychology, 12(1), 51–57.

Li, G., Yang, L., Zhang, B., Li, X., & Chen, F. (2021). How do environmental values impact green product purchase intention? The moderating role of green trust. Environmental Science and Pollution Research, 28(33), 46020-46034.

Liu, M. T., Liu, Y., & Mo, Z. (2020). Moral norm is the key: An extension of the theory of planned behaviour on Chinese consumers' green purchase intention. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 32(8), 1823–1841.

Mehrabian, A., & Russell, J. A. (1974). An approach to environmental psychology. MIT Press.

Nunnally, J. C. (1978). Psychometric Theory: 2d Ed. McGraw-Hill.

Parveen, A., & Chaudhary, R. (2025). Do Attitude and Subjective Norm Mediate the Relationship Between Social Media e-WOM and Green Purchase Intention? An Empirical Investigation Using PLS-SEM. Vikalpa, 50(1), 37-50.

Sun, Y., & Wang, S. (2020). Understanding consumers' intentions to purchase green products in the social media marketing context. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 32(4), 860–878.

Xie, S., & Madni, G. R. (2023). Impact of social media on young generation's green consumption behavior through subjective norms and perceived green value. Sustainability, 15(4), 3739.

Xu, Y., Du, J., Khan, M. A. S., Jin, S., Altaf, M., Anwar, F., & Sharif, I. (2022). Effects of subjective norms and environmental mechanism on green purchase behavior: An extended model of theory of planned behavior. Frontiers in Environmental Science, 10, 779629.

Yamane, T. (1967). Statistics: An introductory analysis. (2nd ed.). Harper & Row.

Yunnan Provincial Government. (2024). Population statistics of Yunnan Province. Kunming: Author.

การบูรณาการความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาใน พระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย*

THE INTEGRATION OF THE BELIEF IN CHAO MAE SONG NANG BASED ON BUDDHIST FAITH PRINCIPLES TO PROMOTE ETHICAL CONDUCT IN THE COMMUNITY OF SI CHIANG MAI DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

พระมหาบุญกอง กนฺตวีโร (โคตรชมภู)[1], พระภาวนาวัชรมุนี[2] และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม[3]

Phramaha Bunkong Kantaveero (khotchompoo)[1], Phra Phawana Watcharamuni[2]

and Phramaha Paitool Siridhammo[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: 6402105009@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 12 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 14 พฤษภาคม 2569

Received 1 May 2026; Revised 12 May 2026; Accepted 14 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในปัจจุบันของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย 3) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริม

Citation:

* พระมหาบุญกอง กนฺตวีโร (โคตรชมภู), พระภาวนาวัชรมุนี และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม. (2569). การบูรณาการความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 186-201.

Phramaha Bunkong Kantaveero (khotchompoo), Phra Phawana Watcharamuni and Phramaha Paitool Siridhammo. (2026). The Integration Of The Belief In Chao Mae Song Nang Based On Buddhist Faith Principles To Promote Ethical Conduct In The Community Of Si Chiang Mai District, Nong Khai Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 186-201.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 34 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษาหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา พบว่าเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในกฎแห่งกรรม ประกอบด้วย กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา และตถาคตโพธิสัทธา ซึ่งช่วยส่งเสริมให้บุคคลตระหนักถึงผลของการกระทำ มีความรับผิดชอบ และดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของสังคมโดยรวม

2) การศึกษาสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย พบว่ายังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชน ทั้งด้านศาสนา พิธีกรรม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยความเชื่อดังกล่าวช่วยเสริมสร้างคุณธรรม ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

3) การวิเคราะห์ความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา พบว่าเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อท้องถิ่นกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของประชาชน ทั้งด้านศาสนา พิธีกรรม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเชื่อ, เจ้าแม่สองนาง, หลักศรัทธา, พระพุทธศาสนา, ส่งเสริมจริยธรรม

Abstract

This research article aimed to: 1) study the Fourfold Faith Saddhā 4 in Buddhism; 2) investigate the current beliefs concerning Chao Mae Song Nang in Si Chiang Mai District, Nong Khai Province; and 3) analyze the beliefs surrounding Chao Mae Song Nang in accordance with Buddhist principles of faith in order to promote ethical values within the community of Si Chiang Mai District, Nong Khai Province. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected from 34 key informants, including monks and laypersons, through

interview forms used as the primary research instrument. The data were analyzed using content analysis and presented through descriptive analysis.

The findings revealed that:

1) The study of the Fourfold Faith Saddhā 4 in Buddhism showed that it is a doctrinal principle related to belief in the law of karma, consisting of Kamma-saddhā faith in karma, Vipāka-saddhā faith in the results of karma, Kammassakatā-saddhā faith that beings are owners of their actions, and Tathāgata-bodhi-saddhā faith in the enlightenment of the Buddha. These principles encourage individuals to recognize the consequences of their actions, develop responsibility, and conduct their lives according to moral principles, thereby contributing to the cultivation of morality and ethics within society as a whole.

2) The study of the current beliefs concerning Chao Mae Song Nang in Si Chiang Mai District, Nong Khai Province, found that such beliefs continue to play an important role in the way of life of local people in terms of religion, rituals, society, culture, and economy. These beliefs help strengthen morality, unity, and community participation, while also promoting cultural tourism in the area.

3) The analysis of the beliefs concerning Chao Mae Song Nang in relation to Buddhist principles of faith indicated that such beliefs represent a synthesis between local folk beliefs and Buddhist teachings. This integration contributes significantly to the promotion of public ethics in religious, ritualistic, social, cultural, and economic dimensions, resulting in stronger communities and sustainable development.

Keywords: Belief, Chao Mae Song Nang, Fourfold Faith, Buddhism, Ethical Promotion

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยทั้งในด้านความเชื่อ ค่านิยม และการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะหลักธรรมเกี่ยวกับ “ศรัทธา” ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมของมนุษย์ หลักศรัทธา 4 ได้แก่ กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา และตถาคตโพธิสัทธา เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นให้บุคคลเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม ตระหนักถึงผลของการกระทำ และดำเนินชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบ อันเป็นพื้นฐานของการสร้างจริยธรรมในสังคม (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546) นอกจากนี้ ศรัทธาในพระพุทธศาสนายังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องดีงาม โดยช่วยเสริมสร้างความสำนึกในคุณค่าของความดี ความชั่ว และผลของการกระทำ ซึ่งส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555) ในขณะเดียวกัน สังคมไทยโดยเฉพาะในระดับชุมชนท้องถิ่น ยังคงมีความเชื่อพื้นบ้านที่ดำรงอยู่ควบคู่กับพระพุทธศาสนา ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีบทบาทต่อวิถีชีวิตและการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (เสถียร โพธินันทะ, 2540) ความเชื่อเกี่ยวกับ “เจ้าแม่สองนาง” ในอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย เป็นหนึ่งในความเชื่อสำคัญที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ โดยมีบทบาททั้งในด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางประเพณีและการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ (สุพัตรา สุภาพ, 2545) อย่างไรก็ตาม ความเชื่อดังกล่าวมิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน หากแต่มีการผสมผสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน จึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาเพื่อทำความเข้าใจบทบาทของความเชื่อในการส่งเสริมจริยธรรมและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2550)

ซึ่งจากการลงพื้นที่ภาคสนามของผู้วิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบัน พบว่า ในยุคปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางจริยธรรม เช่น การขาดความรับผิดชอบ การยึดถือประโยชน์ส่วนตน และการลดลงของค่านิยมทางสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2544) แม้ว่าชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จะยังคงรักษาความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางไว้ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอาจทำให้ความเชื่อดังกล่าวลดบทบาทลง หรือถูกตีความไปในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548) อีกทั้งยังขาดการศึกษาเชิงวิชาการที่วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ

ท้องถิ่นกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในมิติของการส่งเสริมจริยธรรมของประชาชนในชุมชน (พระไพศาล วิสาโล, 2553) ซึ่งจากปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องศึกษา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนาง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักศรัทธา 4 และสภาพความเชื่อในบริบทของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

จากความเป็นมา ปัญหาของการวิจัย และการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทำให้ผู้วิจัยได้ความสำคัญของการวิจัย ในหลายมิติ กล่าวคือ เป็นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการระหว่างหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนากับความเชื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยในระดับชุมชน นอกจากนี้ ยังช่วยอธิบายบทบาทของความเชื่อในการกำหนดพฤติกรรมและจริยธรรมของประชาชน รวมทั้งเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) ที่จะได้ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ประกอบกอบด้วย ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักศรัทธา 4 และบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ได้แนวทางในการประยุกต์ใช้ความเชื่อท้องถิ่นร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานและองค์กรชุมชนในการพัฒนาสังคมบนฐานศาสนาและวัฒนธรรม และเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยต่อยอดในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในปัจจุบันของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาปรากฏการณ์ความเชื่อของชุมชนในเชิงลึก และวิเคราะห์เชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ได้แก่ (1) ศึกษาหลักศรัทธา 4 (2) ศึกษาสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในปัจจุบัน และ (3) วิเคราะห์ความเชื่อดังกล่าวเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากเอกสารทางพระพุทธศาสนาและข้อมูลภาคสนาม เพื่อทำความเข้าใจความหมาย บริบท และบทบาทของความเชื่อในชุมชนอย่างรอบด้าน

2. พื้นที่ในการวิจัย พื้นที่ศึกษา ได้แก่ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางที่ยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่องในวิถีชีวิตของประชาชนทั้งในด้านศาสนา ประเพณี และสังคม

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 34 รูป/คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากความรู้ ความเกี่ยวข้อง และประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับประเด็นการวิจัย ประกอบด้วย พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชนหรือผู้มีบทบาทในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ด้านวัฒนธรรม ประชาชนทั่วไปที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนาง ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มดังกล่าวสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับหลักศรัทธา 4 และสภาพความเชื่อในบริบทของชุมชนได้อย่างครอบคลุม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในหลักศรัทธา 4 ประเด็นเกี่ยวกับสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในปัจจุบัน ประเด็นเกี่ยวกับการเชื่อมโยงความเชื่อกับการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน แบบบันทึกภาคสนาม (Field Notes) ใช้สำหรับจดบันทึกบริบท พฤติกรรม และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์

5. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ได้รับการพัฒนาโดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content

Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลจริง เพื่อให้เครื่องมือมีความเหมาะสมและชัดเจน

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทีละราย ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 45–60 นาทีต่อคน พร้อมทั้งบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลภาคสนาม ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล และรักษาความลับของข้อมูลตามหลักจริยธรรมการวิจัย

7. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้ การถอดเทปข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างละเอียด การอ่านทบทวนข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นของวัตถุประสงค์การวิจัย การตีความและเชื่อมโยงข้อมูลกับหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายบทบาทของความเชื่อในการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน

8. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ดังนี้ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ การให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking) การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

9. การนำเสนอผลการวิจัย ผลการวิจัยนำเสนอในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากภาคสนามกับหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งสังเคราะห์เป็นแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาทั้งมิติของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อท้องถิ่นที่ดำรงอยู่ในสังคม โดยเฉพาะการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง “หลักศรัทธา 4” กับความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนาง ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในพื้นที่ การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับการ

วิเคราะห์บทบาทของความเชื่อดังกล่าวต่อการกำหนดพฤติกรรม ค่านิยม และจริยธรรมของชุมชนในบริบทสังคมร่วมสมัย อันนำไปสู่ข้อค้นพบที่สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า หลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม โดยประกอบด้วย กัมมสัทธา คือ ความเชื่อในกฎแห่งกรรม วิปากสัทธา คือ ความเชื่อในผลของกรรม กัมมัสสกตาสัทธา คือ ความเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน และตถาคตโพธิสัทธา คือ ความเชื่อในปัญญาการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลักศรัทธาดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่บุคคล จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในหลักศรัทธา 4 โดยเฉพาะในมิติของความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและผลของกรรม ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิต กล่าวคือ บุคคลที่มีความเชื่อในหลักดังกล่าวจะมีแนวโน้มในการระมัดระวังการกระทำของตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และมุ่งกระทำความดีอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ หลักศรัทธา 4 ยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทำให้บุคคลสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ดังนั้น หลักศรัทธา 4 จึงมิใช่เพียงหลักคำสอนเชิงนามธรรม หากแต่เป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นพื้นฐานของการสร้างสังคมที่มีความสงบสุข มีระเบียบ และตั้งอยู่บนหลักคุณธรรมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในปัจจุบันของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางยังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยปรากฏอย่างชัดเจนในหลายมิติ ทั้งด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านพิธีกรรมและประเพณี ด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ในด้านศาสนาและจริยธรรม ประชาชนมีความเชื่อว่าเจ้าแม่สองนางเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองและให้พร ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดี เช่น การทำบุญ การรักษาศีล และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ในด้านพิธีกรรมและประเพณี พบว่าชุมชนยังคงมีการจัดพิธีบวงสรวง การทำบุญ และกิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคีและความร่วมมือของคนในชุมชน ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อดังกล่าวทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของ

กิจกรรมทางสังคมที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ขณะเดียวกัน ในด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางยังมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างรายได้ และกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยสรุป ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางยังคงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนให้ดำรงอยู่อย่างมีเอกลักษณ์และความต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์ความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางเป็นความเชื่อท้องถิ่นที่มีการผสมผสานกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน โดยสามารถเชื่อมโยงกับหลักศรัทธา 4 ได้อย่างเป็นระบบ และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมของประชาชนในชุมชน ในด้านพระพุทธศาสนา ความเชื่อดังกล่าวช่วยกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงผลของการกระทำและยึดมั่นในหลักศีลธรรม เช่น การทำบุญ การรักษาศีล และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในด้านประวัติและตำนาน ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางช่วยปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน ในด้านพิธีกรรมและประเพณี ความเชื่อดังกล่าวส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชน ขณะที่ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อทำหน้าที่เป็นกลไกในการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น ส่วนในด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ความเชื่อมีบทบาทในการสร้างรายได้และเพิ่มศักยภาพของชุมชนในมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น การบูรณาการความเชื่อท้องถิ่นเข้ากับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา จากผลการวิจัยที่พบว่า หลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมและจริยธรรมของมนุษย์ สามารถอภิปรายได้ว่า ศรัทธาในบริบทของพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงความเชื่อแบบงมงาย แต่เป็นความเชื่อที่ตั้งอยู่บนเหตุผลและปัญญา โดยเฉพาะความเชื่อในกฎแห่งกรรม (กัมมสัทธา) และผลของกรรม (วิปากสัทธา) ซึ่งทำให้บุคคลตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด

เรื่อง “กรรม” ในพระพุทธศาสนา ที่อธิบายว่าการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ล้วนส่งผลต่อชีวิตของบุคคลในปัจจุบันและอนาคต (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดทางจริยศาสตร์เชิงพุทธที่เน้นการพัฒนาตนผ่านการตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555) ในเชิงทฤษฎีทางสังคม ความเชื่อในกฎแห่งกรรมสามารถอธิบายได้ในกรอบของทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ซึ่งมองว่าความเชื่อและค่านิยมเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2545) ดังนั้น หลักศรัทธา 4 จึงทำหน้าที่เป็น “เครื่องมือทางวัฒนธรรม” ที่ช่วยกำกับพฤติกรรมของประชาชนให้อยู่ในกรอบของคุณธรรมและจริยธรรม

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนางในปัจจุบันของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จากผลการวิจัยที่พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางยังคงมีบทบาทสำคัญในหลายมิติของชีวิตชุมชน สามารถอภิปรายได้ว่า ความเชื่อดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของ “ระบบวัฒนธรรม” ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงคนในสังคมเข้าด้วยกัน ทั้งในด้านจิตใจ สังคม และพิธีกรรม ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่มองว่าความเชื่อและพิธีกรรมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม และช่วยลดความตึงเครียดหรือความไม่แน่นอนในชีวิต (เสถียร โพธินันทะ, 2540) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ชุมชนเข้มแข็ง” ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาสังคม (ประเวศ วะสี, 2550) ในด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางยังสามารถอธิบายได้ในกรอบของ “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) ที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน ทั้งในรูปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างรายได้ให้กับประชาชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)ดังนั้น ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางจึงมิใช่เพียงความเชื่อเชิงศาสนา แต่เป็นกลไกทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และความยั่งยืนของชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย สอนศิริ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า ศรัทธาเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความมั่นใจและความเชื่อถือ อันนำไปสู่การพัฒนาจิตตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา โดยสำหรับบรรพชิต ศรัทธาช่วยระงับนิวรณ์และส่งเสริมการเจริญกุศลธรรม ส่วนคฤหัสถ์ ศรัทธาเป็นหลักในการดำเนิน

ชีวิตอย่างมีศีลธรรมและความระมัดระวังในการกระทำ นอกจากนี้ หลวงพ่อรวยได้ใช้แนวทางปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่าง ทำให้เกิดศรัทธาจากผู้พบเห็น และต่อยอดไปสู่การปลูกฝังศรัทธาในพระรัตนตรัย พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรมในสังคม กระบวนการสร้างศรัทธาของท่านประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การสร้างศาสนวัตถุเพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งศรัทธา การดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน การสร้างสาธารณประโยชน์เพื่อส่วนรวม และการเผยแผ่ศาสนธรรมเพื่อให้ประชาชนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยสรุปเป็นโมเดล “RUAY” ซึ่งสะท้อนการบูรณาการระหว่างศรัทธา ปัญญา และการพัฒนาสังคมอย่างเป็นระบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและพัฒนาชุมชนให้มีคุณธรรมและความยั่งยืนได้

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จากผลการวิจัยที่พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางสามารถเชื่อมโยงกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน สามารถอภิปรายได้ว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึง “การบูรณาการทางวัฒนธรรม” ระหว่างความเชื่อท้องถิ่นกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเข้ากับบริบทของท้องถิ่นได้ โดยไม่ขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิม หากแต่ช่วยเสริมสร้างความหมายและคุณค่าทางจริยธรรมให้กับความเชื่อเหล่านั้น (พระไพศาล วิสาโล, 2553) ในเชิงจริยธรรม ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจภายนอก (External Motivation) ที่กระตุ้นให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ขณะที่หลักศรัทธา 4 ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจภายใน (Internal Motivation) ที่ช่วยให้บุคคลเข้าใจเหตุและผลของการกระทำอย่างลึกซึ้ง ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ทำงานร่วมกันอย่างเกื้อกูล (สุมน อมรวิวัฒน์, 2544) นอกจากนี้ การผสมผสานดังกล่าวยังช่วยเสริมสร้าง “จริยธรรมเชิงชุมชน” (Community Ethics) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548) ดังนั้น การบูรณาการความเชื่อเจ้าแม่สองนางกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน โดยอาศัยทั้งมิติทางจิตใจ สังคม และวัฒนธรรมร่วมกันอย่างสมดุล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภัทรอภิญญาภรณ์ อาภสฺสโร (เชื้อผาเต่า) (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักศรัทธาทางพระพุทธศาสนากับพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อในสังคมไทย” พบว่า ศรัทธาใน

พระพุทธศาสนาเป็นความเชื่อที่ตั้งอยู่บนเหตุผลและการใช้ปัญญาพิจารณาก่อนการปฏิบัติ โดยสอดคล้องกับหลักศรัทธา 4 ได้แก่ กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา และตถาคตโพธิสัทธา ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับกรรมและผลของกรรมในชีวิตมนุษย์ ในด้านพลวัตของความเชื่อในสังคมไทย พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน ได้แก่ พุทธบริษัท 4 ซึ่งหากมีความรู้ในพระธรรมวินัยจะสามารถพิจารณาและเลือกเชื่อได้อย่างเหมาะสม ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้ต้องมีการปรับตัวโดยยังคงยึดหลักพระธรรมวินัยเพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนทางศาสนา นอกจากนี้ การวิเคราะห์หลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่าคนส่วนใหญ่เข้าใจว่ากรรมเป็นการกระทำของตนเอง ผลของกรรมย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทุกคนมีกรรมเป็นของตน และมีความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้าว่าตรัสรู้จริง ดังนั้น หลักศรัทธา 4 จึงเป็นกลไกสำคัญในการกำกับความเชื่อและการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักธรรมอย่างเหมาะสมในสังคมที่เปลี่ยนแปลง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นของวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อที่จะได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

1. หลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการอธิบายความเชื่อของชุมชน จากการศึกษาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา พบว่า หลัก ศรัทธา 4 ประกอบด้วย 1. กัมมสัทธา ความเชื่อในกฎแห่งกรรม 2. วิปากสัทธา ความเชื่อในผลของกรรม 3. กัมมัสสกตาสัทธา ความเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน 4. ตถาคตโพธิสัทธา ความเชื่อในปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หลักศรัทธาเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นหลักที่ช่วยกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลให้ตระหนักถึงผลของการกระทำ และส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตด้วยความดีงามและมีคุณธรรม เมื่อพิจารณาในบริบทของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ พบว่าหลักศรัทธา 4 สามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการทำความเข้าใจความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางได้ เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องการทำความดี การได้รับผลดีจากการกระทำที่ดี และการดำเนินชีวิตด้วยความสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา

2. ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน จากการศึกษาสภาพความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางในปัจจุบันของอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย พบว่า ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อที่มีความผูกพันกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าเจ้าแม่สองนางเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองและปกปักรักษาชุมชน ความเชื่อนี้จึงกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชน และมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน นอกจากนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางยังสะท้อนผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน เช่น การจัดพิธีกรรม การทำบุญ และการจัดงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการสักการะเจ้าแม่สองนาง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสืบทอดความเชื่อจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

3. ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนในหลายด้าน ได้แก่ 1. ด้านพิธีกรรมและประเพณี พิธีกรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่สองนางช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันทำกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรม เช่น ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม 2. ด้านชุมชน สังคม และวัฒนธรรม ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกของชุมชนและช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการรักษาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 3.

ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องเจ้าแม่สองนางได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การจำหน่ายสินค้าและบริการในชุมชน ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ในขณะเดียวกัน การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการค้าขายในชุมชนยังมีการยึดถือหลักจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และการให้บริการด้วยความจริงใจ ซึ่งเป็นคุณค่าที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

4. การบูรณาการความเชื่อท้องถิ่นกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา องค์ความรู้สำคัญที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ การค้นพบว่าความเชื่อท้องถิ่นเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางสามารถอธิบายและพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้ โดยความเชื่อดังกล่าวสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรมให้กับประชาชนในชุมชน การบูรณาการระหว่างความเชื่อท้องถิ่นกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในลักษณะนี้ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม และช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่สองนางเป็นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สามารถนำมาบูรณาการกับหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยความเชื่อดังกล่าวมีบทบาทในการ เป็นศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธาของประชาชน ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน สร้างความสามัคคีและความร่วมมือของคนในสังคม สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชุมชน ปลูกฝังคุณค่าทางจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการความเชื่อท้องถิ่นกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมและพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนา (2) ศึกษาสภาพความเชื่อเจ้าแม่

สองนางในปัจจุบัน และ (3) วิเคราะห์ความเชื่อดังกล่าวตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมจริยธรรมของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า หลักศรัทธา 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมและจริยธรรมของบุคคล โดยเฉพาะความเชื่อในกฎแห่งกรรมและผลของกรรม ซึ่งช่วยให้บุคคลตระหนักถึงผลของการกระทำและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ในส่วนของสภาพความเชื่อเจ้าแม่สองนาง พบว่ายังคงมีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของประชาชนในหลายมิติ ได้แก่ ด้านศาสนาและจริยธรรม ด้านพิธีกรรมและประเพณี ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยความเชื่อดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชน สำหรับการวิเคราะห์ความเชื่อเจ้าแม่สองนางตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา พบว่าเป็นการบูรณาการระหว่างความเชื่อท้องถิ่นกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน โดยมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมของประชาชนในชุมชน ทั้งในด้านการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการนำหลักศรัทธา 4 มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชนในชุมชน ควรสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเจ้าแม่สองนาง เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและอัตลักษณ์ของชุมชน ควรบูรณาการความเชื่อท้องถิ่นเข้ากับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม 1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ควรนำหลักศรัทธา 4 ไปประยุกต์ใช้ในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อเจ้าแม่สองนางควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 1.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ สถาบันการศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนรู้ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ควรเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการความเชื่อท้องถิ่นกับหลักพุทธธรรมในวงกว้าง สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบทบาทของความเชื่อในการพัฒนาสังคม **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาความเชื่อท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับความเชื่อเจ้าแม่สองนาง และวิเคราะห์ความ

แตกต่างในเชิงวัฒนธรรมและจริยธรรม 2.2 ควรศึกษาผลกระทบของความเชื่อต่อพฤติกรรมของเยาวชน เพื่อหาแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมในระยะยาว 2.3 ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น 2.4 ควรศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเจ้าแม่สองนางในมิติของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2.5 ควรพัฒนาเป็นรูปแบบหรือโมเดลการส่งเสริมจริยธรรมของชุมชนโดยใช้ฐานความเชื่อและหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2548). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ประเวศ วะสี. (2550). ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2553). พุทธธรรมกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

พระมหาภัทรอภิญญาภรณ์ อาภสฺสโร (เชื้อผาเต่า). (2566). วิเคราะห์หลักศรัทธาทางพระพุทธศาสนากับพลวัตการเปลี่ยนแปลง ทางความเชื่อในสังคมไทย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วันชัย สอนศิริ. (2566). กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพัตรา สุภาพ. (2545). สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2544). การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ*

MANAGEMENT OF LEARNING RESOURCES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE CHAIYAPHUM PROVINCIAL OFFICE OF LEARNING PROMOTION

รัศมี บุญหมั่น[1], ประยงค์ แก่นลา[2] และ สมัคร ไวยขุนทด[3]

Ratsamee Boonmun[1], Prayong Keanla[2] and Samak Waikhuntod[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: kungboonmun@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569

Received 28 March 2026; Revised 8 May 2026; Accepted 10 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 214 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

Citation:

*รัศมี บุญหมั่น, ประยงค์ แก่นลา และ สมัคร ไวยขุนทด. (2569). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 202-218.

Ratsamee Boonmun, Prayong Keanla and Samak Waikhuntod. (2026). Management Of Learning Resources In Educational Institutions Under The Chaiyaphum Provincial Office Of Learning Promotion. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 202-218.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.89 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ 2) ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ 3) ด้านการตรวจสอบ ติดตาม การใช้แหล่งเรียนรู้ และ 4) ด้านการสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้

คำสำคัญ: การบริการจัดการ, แหล่งเรียนรู้, สถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the management of learning resources in educational institutions under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the management of learning resources in educational institutions under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion, categorized by position, work experience, and size of the educational institution. 3) This research aimed to study approaches to developing the management of learning resources in schools under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion. It employed a mixed-methods approach, with a sample group of 214 school administrators and teachers from schools under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion, selected using stratified random sampling. The research instruments used were The sample consisted of 214 school administrators and

teachers affiliated with the Chaiyaphum Provincial Learning Promotion Office, selected using stratified random sampling. The research instruments used were questionnaires and interviews, with a content validity index between 0.80 and 1.00 and a reliability coefficient of 0.89. The statistical methods used included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The management of learning resources in educational institutions under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion, both overall and in specific aspects, was at a high level.

2. A comparison of the management of learning resources in educational institutions under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion, categorized by position, work experience, and school size, showed statistically significant differences at the .05 level overall.

3. The approach to developing the management of learning resources in educational institutions should be systematic and continuous, comprising four aspects: 1) Planning the management of learning resources; 2) Implementing the use of learning resources; 3) Monitoring and tracking the use of learning resources; and 4) Summarizing results, improving, and correcting the application of learning resources.

Keywords: Management services, Learning resources, Educational institutions

บทนำ

ในยุคของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมฐานความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ใกล้บ้าน ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงวัยเข้าถึงองค์ความรู้ ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ดังนั้นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ได้กล่าวถึงการศึกษาไว้ว่า “รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนา

ศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคลตามความถนัดความต้องการ และความสนใจ เพื่อให้มีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยการให้การศึกษา และการเรียนรู้ที่ครอบคลุมคนทุกช่วงวัย ด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ในลักษณะการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดชีวิต” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ที่ได้บัญญัติความหมายของการศึกษาไว้ว่า “เป็นกระบวนการเรียนเพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการเสาะแสวงหาความรู้ สืบทอดทางวัฒนธรรม ผ่านการฝึกอบรม สร้างสรรค์ผลงานทางด้านวิชาการด้วยองค์ความรู้ที่ได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม สังคม และตัวบุคคล อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ซึ่งการจัดการศึกษาเป็นการเพิ่มพูนศักยภาพของผู้เรียนและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่ทุกภาคส่วนต้องช่วยกันกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษา ให้ครอบคลุมทั้งด้านมาตรฐานการศึกษา หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลของผู้เรียนในทุกระดับการศึกษา เพื่อสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ ทักษะ สมรรถนะและศักยภาพ ตรงตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งตรงกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 24 ข้อ 5 ที่กล่าวถึงการจัดการศึกษาไว้ดังนี้ “สถานศึกษาต้องให้การสนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอน จัดสภาพบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งใช้งานวิจัยเพื่อช่วยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสอดคล้องกับมาตราที่ 25 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบให้มีอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, 2566)

พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 มาตรา 6 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ โดยคำนึงถึงความหลากหลายและความต้องการของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยมีโอกาสเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียม และเป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ (พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัญญา จันทร์สุภา (2566) ที่กล่าวถึง การบริหารแหล่ง

เรียนรู้ในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานั้นควรมีการกำหนดปฏิทิน การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา มีการกำกับติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งระยะก่อนใช้ ระหว่างใช้ และหลังใช้แหล่งเรียนรู้ โดยกำหนดกระบวนการและเกณฑ์การกำกับติดตามที่เหมาะสม กับบริบทของสถานศึกษา กำหนด แนวทางการแก้ไขและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่เหมาะสมกับหลักสูตรสถานศึกษา บริบทของสถานศึกษา นำผลจากการกำกับ ติดตามมาปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ มีนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “คนชัยภูมิทุกช่วงวัยได้รับโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นและสมรรถนะที่สอดรับกับทิศทางการพัฒนาประเทศ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม บนรากฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีพันธกิจเพื่อ จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ ที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีสมรรถนะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างและประสานความร่วมมือเชิงรุกกับภาคีเครือข่าย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ รูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ, 2568)

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน ทั้งสิ้น 16 อำเภอ โดยจากการดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาตามยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ยังมีสถานศึกษาในสังกัดที่ไม่มีการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยี ค่อนข้างขาดแคลนทั้งวัสดุอุปกรณ์และบุคคลที่ให้ความรู้ นอกจากนี้การใช้แหล่งเรียนรู้ปราชญ์ในท้องถิ่นค่อนข้างน้อย ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสและประสบการณ์ ในการศึกษาเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เหล่านี้อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอนให้ประสบ

ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้มุ่งหวังไว้ (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ, 2568)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ที่ยังมีความแตกต่างของความพร้อม ในด้านการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ เพื่อไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 476 คน (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2568 จำนวน

214 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R.V. & Morgan, D.W.,1970) และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่น ด้านการบริหารและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นการตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 214 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

- กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
- เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์
- แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง
- บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์
- ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ
- ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตาม ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

ความถี่ (Frequency)

ร้อยละ (Percentage)

ค่าเฉลี่ย (Mean)

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

t- test แบบ Independent samples

F- test แบบ One way ANOVA

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ผลการศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้าน อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการตรวจสอบ ติดตาม การใช้แหล่งเรียนรู้ และ ด้านการสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ สถานศึกษามีการวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ สถานศึกษามีการสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรของโรงเรียนในการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมากที่สุด และสถานศึกษามีการจัดทำแผนการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ สถานศึกษามีการวางแผนงบประมาณสนับสนุนในการบริหาร จัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

2. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมแนะนำการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ สถานศึกษามีการรณรงค์การใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึงต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด และสถานศึกษามีการประชุมชี้แจงให้ครูและนักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ สถานศึกษามีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศและสื่อเทคโนโลยีให้มีความเพียงพอต่อผู้ใช้งาน อยู่ในระดับมาก

3. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านการตรวจสอบ ติดตาม การใช้แหล่งเรียนรู้

โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ สถานศึกษามีการรายงานผลการประเมินภาพรวมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ สถานศึกษามีเครื่องมือในการตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างหลากหลาย อยู่ในระดับมาก และสถานศึกษามีวิธีการในการตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ ของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ สถานศึกษามีการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่กำหนด อยู่ในระดับมาก

4. ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านการสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ สถานศึกษามีการจัดทำรายงานสรุปผลและข้อเสนอเพื่อการพัฒนาในปีถัดไป อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ สถานศึกษากำหนดผู้รับผิดชอบสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาไปใช้อย่างชัดเจน อยู่ในระดับมาก และสถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ สถานศึกษาให้บุคลากรของสถานศึกษาและชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมาก

ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

1. จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทำการทดสอบรายคู่ โดยภาพรวม พบว่า สถานศึกษาขนาดใหญ่ แตกต่างจากขนาดเล็กและขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนขนาดเล็กกับขนาดกลาง ไม่แตกต่างกัน

แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยครอบคลุมกระบวนการสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการตรวจสอบ ติดตาม การใช้แหล่งเรียนรู้ และ ด้านการสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ ซึ่งแต่ละด้านมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบวงจรคุณภาพ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ที่เป็นระบบ ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบูรณาการแหล่งเรียนรู้กับการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร ชุมชน และเครือข่ายภายนอก ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ ระบบการตรวจสอบและติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมคุณภาพและประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาสามารถสะท้อนผลการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการสรุปผล วิเคราะห์ ปรับปรุง และพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุดเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการตรวจสอบ ติดตาม การใช้แหล่งเรียนรู้ และ ด้านการสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและกรมส่งเสริมการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการมอบหมายบทบาทหน้าที่แก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสม ตลอดจนมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ ส่งผลให้การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีทิศทาง มีประสิทธิภาพ

และเกิดผลเชิงคุณภาพต่อการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา นอกจากนี้ การส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างหลากหลาย รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ยังช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างทั่วถึง ประกอบกับการมีระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานในทุกด้านเกิดความต่อเนื่อง เป็นระบบ และสามารถนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ภาพรวมการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระพงค์ ปัฐวี (2566) เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ โชคชัย แสนวิชา (2565) เรื่อง การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรในสถานศึกษาที่มีตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ประสบการณ์ในการทำงาน และบริบทของสถานศึกษาที่แตกต่างกันย่อมมีบทบาท หน้าที่ และมุมมองต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่าจะมีความเข้าใจในระบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ กระบวนการทำงาน และกลไกการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่เป็นระบบมากกว่า ขณะที่สถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันย่อมมีความพร้อมด้านทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ และเครือข่ายความร่วมมือที่แตกต่างกัน ส่งผลให้รูปแบบและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระพงค์ ปัฐวี (2566) เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 พบว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษามีความแตกต่างกันตามบริบทของบุคลากรและสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านประสบการณ์การทำงานและโครงสร้างการบริหาร และงานวิจัยของ โชคชัย แสนวิชา (2565) เรื่อง การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า ความแตกต่างด้านขนาดสถานศึกษา

และโครงสร้างการบริหาร ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารแหล่งเรียนรู้และระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมกระบวนการสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ การดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ การตรวจสอบ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ และการสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงกิจกรรมเสริมของสถานศึกษา แต่เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียนการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ที่มีความเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน ช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางที่ชัดเจนและเกิดความต่อเนื่อง ขณะที่การดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของครู บุคลากร และเครือข่ายภายนอก รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้แหล่งเรียนรู้ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายและเกิดคุณค่าสูงสุดต่อผู้เรียน ในด้านการตรวจสอบและติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ พบว่า ระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลที่เป็นระบบ ช่วยควบคุมคุณภาพการดำเนินงานและทำให้สถานศึกษาสามารถสะท้อนผลการใช้แหล่งเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม นำไปสู่การสรุปผล วิเคราะห์ และปรับปรุงพัฒนาแนวทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ดำเนินไปในลักษณะเป็นวงจรการพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรภา อินนารี (2564) เรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 พบว่า ควรมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์การพัฒนา มีการวางแผนจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์เพื่อการปฏิบัติงานให้เพียงพอกับการปฏิบัติงาน สนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วม รับรู้ เข้าใจ ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานและประเด็นที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการทำและจัดเก็บเอกสารหลักฐานการวัดผลและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบตามสภาพจริงและเป็นปัจจุบัน ผู้บริหารควรหาทางเลือกที่หลากหลายแนวทางโดยใช้ข้อมูลทุก ๆ ด้าน และการตัดสินใจควรมีความเหมาะสมทั้งแบบตัดสินใจคนเดียวและเป็นทีม ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง และควรมีการจัดทำรายงานการประเมินผลการดำเนินงานอย่าง

สม่ำเสมอ และงานวิจัยของ กริชติศักดิ์ เซียมตะคุ (2566) เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร พบว่า ควรนำผลที่ได้จากคณะกรรมการนิเทศ ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ร่วมกันสะท้อนปัญหาที่พบในการใช้แหล่งเรียนรู้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

โดยภาพรวม แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะสอดคล้องกับกระบวนการบริหารตามแนวคิดวงจรคุณภาพ (PDCA) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงระบบ ความร่วมมือของทุกภาคส่วน และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนในบริบทของสังคมปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการบริหารแหล่งเรียนรู้ 2) ด้านการดำเนินการใช้แหล่งเรียนรู้ 3) ด้านการตรวจสอบ ติดตาม การใช้แหล่งเรียนรู้ และ 4) ด้านการสรุปผล ปรับปรุง แก้ไขการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้ **ข้อเสนอแนะ** 1. ควรศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในมิติอื่นเพิ่มเติม เช่น ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ได้มุมมองเชิงลึกและครอบคลุมปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มากยิ่งขึ้น 2. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานศึกษาในสังกัดหน่วยงานอื่น หรือพื้นที่จังหวัด/ภูมิภาคอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ในเชิงเปรียบเทียบ 3. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ

ผสมผสาน โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและเข้าใจบริบทการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กริชติศักดิ์ เชียมตะคุ. (2566). แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากำแพงเพชร. ใน การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

จิรภา อินนารี. (2564). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.

โชคชัย แสนวิชา. (2565). การบริหารแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มเมืองใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1 (19 สิงหาคม 2542).

พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 140 ตอนที่ 20 ก หน้า 1–14 (19 มีนาคม 2566).

วีระพงศ์ ปัฐวี. (2566). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1. ใน การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต. สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ. (2568). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชัยภูมิ (ฉบับทบทวน) พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2568). ชัยภูมิ: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชัยภูมิ.

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ. (2567). สรุปผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. ชัยภูมิ: สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ.

_____. (2568). แผนการส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำปี งบประมาณ พ.ศ. 2568. ชัยภูมิ: สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ.

อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม*

INFLUENCE OF CUSTOMER EXPERIENCE MANAGEMENT ON TOURISTS' PERCEIVED VALUE IN THE TOURISM BUSINESS OF NAKHON PHANOM PROVINCE

สุทธิมา จินดา

Suttimar Jinda

วิทยาลัยนาหว้า มหาวิทยาลัยนครพนม

Nawa College, Nakhon Phanom University, Thailand

Corresponding Author's Email: suttimar.jin@gmail.com

วันที่รับบทความ : 19 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 29 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 1 พฤษภาคม 2569

Received 19 April 2026; Revised 29 April 2026; Accepted 1 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการจัดการประสบการณ์ลูกค้าในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม 2) ศึกษาระดับคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม 3) วิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม จำนวน 400 คน เครื่องมือสำหรับงานวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ

Citation:

* สุทธิมา จินดา. (2569). อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 219-234.

Suttimar Jinda. (2026). Influence Of Customer Experience Management On Tourists' Perceived Value In The Tourism Business Of Nakhon Phanom Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 219-234.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า

1) ระดับการจัดการประสบการณ์ลูกค้าของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.854)

2) ระดับคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว (Perceived Value) ที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.847)

3) ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม พบว่า ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ และด้านความสัมพันธ์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ด้านประสาทสัมผัสและด้านอารมณ์ความรู้สึก ไม่พบอิทธิพลต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการประสบการณ์ลูกค้า, คุณค่าที่รับรู้, ธุรกิจการท่องเที่ยว, นักท่องเที่ยว, จังหวัดนครพนม

Abstract

This research aimed to: 1) examine the level of Customer Experience Management (CEM) of tourists using tourism businesses in Nakhon Phanom Province, 2) investigate the level of perceived value of tourists, and 3) analyze the influence of customer experience management on the perceived value of tourists. This study employed a quantitative research approach. The sample consisted of tourists who used tourism services in Nakhon Phanom Province. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The results revealed that

1) The overall level of customer experience management was high ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.854).

2) The overall perceived value of tourists was high ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.847).

3) The results of multiple regression analysis indicated that learning and cognitive experience, participation and behavioral experience, and relational

experience had a positive influence on tourists' perceived value at a statistical significance level of .05, whereas sensory experience and emotional experience had no significant influence on tourists' perceived value.

Keywords: Customer Experience Management, Perceived Value, Tourism Business, Tourists, Nakhon Phanom Province

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและชุมชนท้องถิ่น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ประเทศไทยถือเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติจากความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของชุมชน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล และการเพิ่มขึ้นของแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง มีแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น เช่น พระธาตุพนม แหล่งท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) แม้ว่าจังหวัดนครพนมจะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ยังเผชิญกับความท้าทายในด้านการยกระดับคุณภาพการบริการและการสร้างความแตกต่างที่สามารถตอบสนองความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทดังกล่าว แนวคิดการจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) ได้รับความสนใจอย่างมากในภาคธุรกิจและงานวิจัยทางการตลาดและการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการออกแบบและบริหารจัดการประสบการณ์ของลูกค้าอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทุกจุดสัมผัสระหว่างลูกค้ากับธุรกิจ ตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการ

เดินทาง ระหว่างการใช้บริการ และหลังการใช้บริการ โดยมุ่งสร้างประสบการณ์ที่ดี ความประทับใจ และความรู้สึกเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง (Schmitt, 1999; Lemon & Verhoef, 2016) การจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่มีประสิทธิภาพจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการให้บริการที่ดีในช่วงเวลาหนึ่ง แต่เป็นการสร้างคุณค่าเชิงอารมณ์และเชิงการรับรู้ให้เกิดขึ้นตลอดเส้นทางของนักท่องเที่ยว ผลลัพธ์ที่สำคัญของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่มีคุณภาพ คือ การสร้างคุณค่าที่รับรู้ (Perceived Value) ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงการประเมินโดยรวมของนักท่องเที่ยวต่อประโยชน์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนหรือความเสียสละที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านค่าใช้จ่าย เวลา ความพยายาม หรือความเสี่ยง (Zeithaml, 1988) คุณค่าที่รับรู้ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในระยะยาว งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า เมื่อนักท่องเที่ยวรับรู้ถึงคุณค่าที่สูงจากประสบการณ์ที่ได้รับ จะส่งผลต่อความพึงพอใจ ความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ และการบอกต่อในเชิงบวก ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของธุรกิจการท่องเที่ยว (Chen & Chen, 2010; Prebensen et al., 2013)

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการวิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม เพื่อทำความเข้าใจว่าการบริหารจัดการประสบการณ์ในมิติต่าง ๆ สามารถสร้างคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างไร ผลการวิจัยที่ได้จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เชิงวิชาการด้านการจัดการประสบการณ์ลูกค้าในบริบทการท่องเที่ยวระดับจังหวัด และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการประสบการณ์ลูกค้า อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณค่าที่นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการประสบการณ์ลูกค้าในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม

2. เพื่อศึกษาระดับคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม

3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม

สมมติฐานการวิจัย

การจัดการประสบการณ์ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM)

การจัดการประสบการณ์ลูกค้าเป็นแนวคิดทางการตลาดที่มุ่งเน้นการออกแบบและบริหารประสบการณ์ที่ลูกค้าได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรในทุกจุดสัมผัส เพื่อสร้างความพึงพอใจและความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า Schmitt (1999) อธิบายว่า ประสบการณ์ลูกค้าเกิดจากการตอบสนองของลูกค้าในหลายมิติ เช่น ประสาทสัมผัส อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสินค้า บริการ หรือแบรนด์ ขณะที่ เสรี วงษ์มณฑา (2560) และ ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2561) ระบุว่าการจัดการประสบการณ์ลูกค้าเป็นกระบวนการสร้างคุณค่าและความผูกพันระยะยาวกับลูกค้า

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว (Perceived Value)

คุณค่าที่รับรู้หมายถึง การประเมินของผู้บริโภคต่อความคุ้มค่าของสินค้าและบริการโดยพิจารณาจากประโยชน์ที่ได้รับเมื่อเทียบกับต้นทุนที่ต้องเสียไป เช่น ราคา เวลา และความพยายาม Zeithaml (1988) อธิบายว่าคุณค่าที่รับรู้เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่าง “สิ่งที่ได้รับ” กับ “สิ่งที่ต้องจ่าย” ขณะที่ Woodruff (1997) ระบุว่าคุณค่าที่รับรู้เชื่อมโยงกับความต้องการและผลลัพธ์จากการใช้สินค้าและบริการ นอกจากนี้ ณัฐพล พันธุ์พานิช (2561) และ กัลยา วานิชย์บัญชา (2562) ระบุว่าคุณค่าที่รับรู้เป็นตัวแปรสำคัญที่สะท้อนการประเมินความ

คุ้มค่าของผู้บริโภค และส่งผลต่อทัศนคติรวมถึงความตั้งใจใช้บริการในอนาคต จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

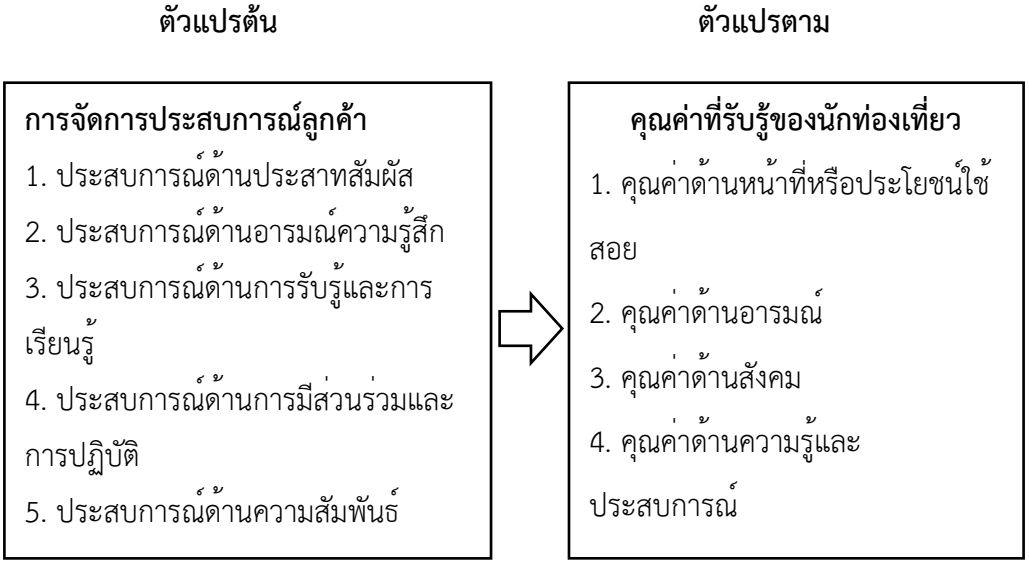

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม ในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2569 โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น95% และค่าความคลาดเคลื่อน ± 5% โดยกำหนดระดับความแปรปรวนสูงสุด คือ p = 0.50 และ q = 0.50 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และจำนวนครั้งที่เคยท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) ของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย ประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัส ประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ ประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ และประสบการณ์ด้านความสัมพันธ์

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว (Perceived Value) ที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย คุณค่าด้านหน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอย คุณค่าด้านอารมณ์ คุณค่าด้านสังคม และคุณค่าด้านความรู้และประสบการณ์

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์ที่ค่า IOC ≥ .50 ผลการประเมินพบว่าค่า IOC เท่ากับ .975 แสดงว่าเครื่องมือมีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยกำหนดเกณฑ์ค่า $\alpha \geq .70$ ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .925 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่านระบบ Google Forms จากนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม จำนวน 400 คน ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2568 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2569 ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย

และขอความยินยอมจากผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยนครพนม เลขที่ HE69-059

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การจัดการประสบการณ์ลูกค้า (CEM) และคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว (Perceived Value) ที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์การจัดการประสบการณ์ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.4 มีอายุ 30–39 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.8 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 54.0 ประกอบอาชีพข้าราชการหรือรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 35.3 มีรายได้เฉลี่ย 20,001–30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.0 และส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม 2–3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 42.5

2. การวิเคราะห์การจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) ของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม **ตารางที่ 1** ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อการจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) ของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม

การจัดการประสบการณ์ลูกค้า (CEM)		$\overline{x}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัส	4.19	0.825	มาก
2	ด้านประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึก	4.11	0.839	มาก
3	ด้านประสบการณ์ด้านการรับรู้และการเรียนรู้	4.07	0.892	มาก
4	ด้านประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ	4.14	0.837	มาก
5	ประสบการณ์ด้านความสัมพันธ์	4.01	0.879	มาก
รวม		**4.10**	**0.854**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) ของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.10, S.D. = 0.854) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัสมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{x}$ = 4.19, S.D. = 0.825) รองลงมาคือ ด้านประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ ($\overline{x}$ = 4.14, S.D. = 0.837) ด้านประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึก ($\overline{x}$ = 4.11, S.D. = 0.839) ด้านประสบการณ์ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ ($\overline{x}$ = 4.07, S.D. = 0.892) และด้านประสบการณ์ด้านความสัมพันธ์ ($\overline{x}$ = 4.01, S.D. = 0.879) ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์คุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว (Perceived Value) ที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว (Perceived Value) ที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนม

คุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว		$\overline{x}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านคุณค่าด้านหน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอย	4.15	0.838	มาก
2	ด้านคุณค่าด้านอารมณ์	4.10	0.827	มาก
3	ด้านคุณค่าด้านสังคม	4.06	0.886	มาก
4	ด้านคุณค่าด้านความรู้และประสบการณ์	4.10	0.837	มาก
รวม		**4.10**	**0.847**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว (Perceived Value) ที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.10, S.D. = 0.847) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณค่าด้านหน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{x}$ = 4.15, S.D. = 0.838) รองลงมาคือ ด้านคุณค่าด้านความรู้และประสบการณ์ ($\overline{x}$ = 4.10, S.D. = 0.837) และด้านคุณค่าด้านอารมณ์ ($\overline{x}$ = 4.10, S.D. = 0.827) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือ ด้านคุณค่าด้านสังคม ($\overline{x}$ = 4.06, S.D. = 0.886) ตามลำดับ

4. การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน การจัดการประสบการณ์ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ Multiple Regression ของการจัดการประสบการณ์ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม

ปัจจัย	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.257	0.201		1.279	0.000		
X1	0.056	0.099	0.062	0.561	0.580	0.129	7.764
X2	0.024	0.051	0.051	0.472	0.641	0.135	7.428
X3	0.027	0.070	0.032	0.387	0.002*	0.224	4.462
X4	0.251	0.115	0.257	2.187	0.039*	0.114	8.796
X5	0.641	0.090	0.712	7.100	0.000*	0.156	6.419
$R = 0.981$ $R^2 = 0.962$ Adjusted $R^2 = 0.955$ $SE_{EST} = 0.138$ $F = 122.790$ $P = 0.000$							

a. Dependent Variable: คุณค่าที่รับรู้

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง จึงไม่เกิดปัญหา Multicollinearity โดยค่า VIF สูงสุดเท่ากับ 8.796 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance ต่ำสุดเท่ากับ 0.114 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2009) แสดงว่าตัวแปรอิสระสามารถนำมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้ ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า ด้านการรับรู้

และการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ และด้านความสัมพันธ์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยว ขณะที่ด้านประสาทสัมผัสและด้านอารมณ์ความรู้สึก ไม่พบอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณค่าที่รับรู้ได้ร้อยละ 96.2 ($R^2 = 0.962$) และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.981 โดยสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ

$$Y = 0.257 + 0.056_{X1} + 0.024_{X2} + 0.027_{X3} + 0.251_{x4} + 0.641_{x5}$$

และสมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Zy = 0.062_{ZX1} + 0.051_{ZX2} + 0.032_{ZX3} + 0.257_{zx4} + 0.712_{zx5}$$

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.10, S.D. = 0.854) โดยประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัสมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ ประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านความสัมพันธ์ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดเชิงประสบการณ์ของ Schmitt (1999) ที่เสนอกรอบ Strategic Experiential Modules (SEMs) ซึ่งประกอบด้วย Sense, Feel, Think, Act และ Relate โดยองค์กรที่สามารถออกแบบประสบการณ์ในทุกมิติจะสามารถสร้างคุณค่าให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า คุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.10, S.D. = 0.847) โดยคุณค่าด้านหน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ คุณค่าด้านความรู้และประสบการณ์ และคุณค่าด้านอารมณ์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และรองลงมาคือ คุณค่าด้านสังคม ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดคุณค่าที่รับรู้ของ Zeithaml (1988) ซึ่งอธิบายว่าคุณค่าที่รับรู้เกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับต้นทุนที่ผู้บริโภคต้องเสียไป

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในบาง

มิติ ได้แก่ ประสบการณ์ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ (Think) ประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ (Act) และประสบการณ์ด้านความสัมพันธ์ (Relate) ขณะที่ประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัส (Sense) และประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Feel) ไม่พบอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ประสบการณ์ด้านการรับรู้และการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการตีความหมายของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดเชิงประสบการณ์ของ Schmitt (1999) ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ผ่านการรับรู้ ความรู้สึก และการคิดของผู้บริโภค นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิด Epistemic Value ของ Sheth et al. (1991) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้และความแปลกใหม่มีอิทธิพลต่อการประเมินคุณค่าโดยรวม

นอกจากนี้ ประสบการณ์ด้านความสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญต่อการประเมินคุณค่าของนักท่องเที่ยว โดยสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและลูกค้าสามารถช่วยสร้างคุณค่าและความพึงพอใจในระยะยาว ส่วนประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัสและอารมณ์ความรู้สึก แม้จะช่วยสร้างความประทับใจในเบื้องต้น แต่ไม่ส่งผลต่อการประเมินคุณค่าอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Zeithaml (1988) และ Pine and Gilmore (1999) ที่ชี้ว่าคุณค่าที่แท้จริงของประสบการณ์จะเกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภคมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งในกิจกรรมหรือประสบการณ์นั้น

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของการจัดการประสบการณ์ลูกค้าต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม” ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ ดังนี้

1. การบูรณาการแนวคิดการจัดการประสบการณ์ลูกค้าและคุณค่าที่รับรู้ในบริบทการท่องเที่ยวระดับจังหวัด งานวิจัยนี้ประยุกต์แนวคิดการจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management: CEM) ของ Schmitt ร่วมกับแนวคิดคุณค่าที่รับรู้ (Perceived Value) ของ Zeithaml และแนวคิดคุณค่าการบริโภคของ Sheth เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวกับการรับรู้คุณค่าในบริบทการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

2. การค้นพบมิติของประสบการณ์ที่มีอิทธิพลต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ (Think) ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ (Act) และด้านความสัมพันธ์ (Relate) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของ

นักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัส (Sense) และด้านอารมณ์ความรู้สึก (Feel) ไม่พบอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ

3. การชี้ให้เห็นบทบาทของคุณค่าด้านหน้าที่ต่อการประเมินคุณค่าของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านหน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอยเป็นลำดับแรก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการได้รับประโยชน์ที่ชัดเจนจากประสบการณ์การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการประเมินคุณค่าของนักท่องเที่ยว โดยโมเดลแสดงในภาพที่ 2

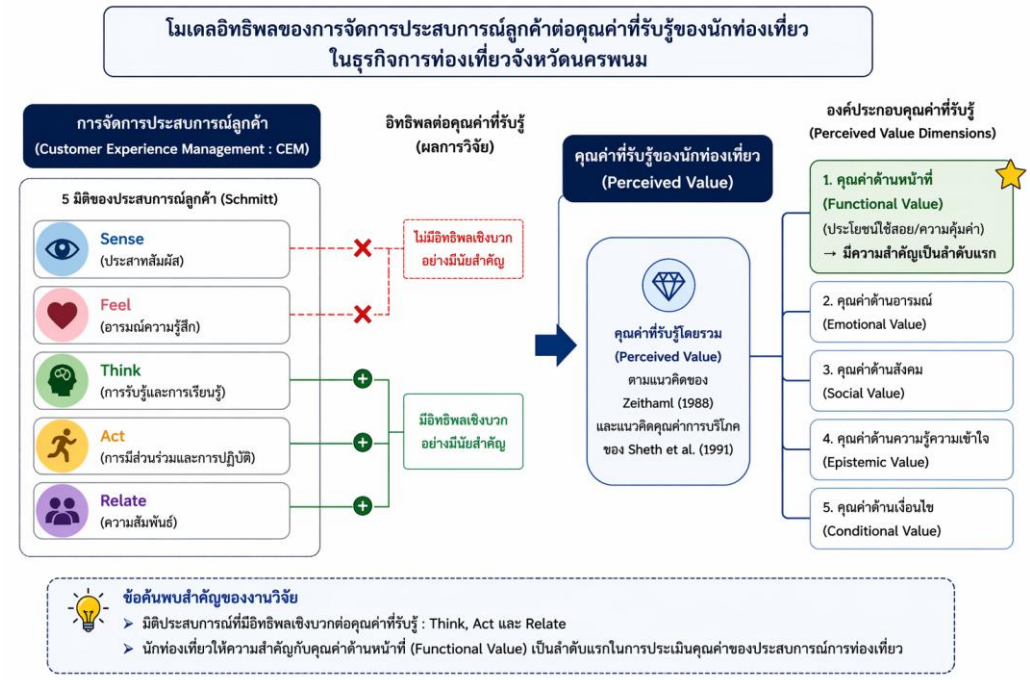

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

โมเดลนี้สะท้อนว่า “ประสบการณ์ที่เน้นการคิด การมีส่วนร่วม และความเชื่อมโยงทางสังคม เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของคุณค่าที่รับรู้ โดยเฉพาะคุณค่าด้านหน้าที่ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการประเมินคุณค่าของนักท่องเที่ยวในบริบทการท่องเที่ยวระดับจังหวัด”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ และการสร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวในธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ 1. ผลการวิจัยพบว่า การจัดการประสบการณ์ลูกค้าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.10) โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประสบการณ์ด้านประสาทสัมผัสมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ และด้านความสัมพันธ์ ตามลำดับ สะท้อนว่าธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดนครพนมสามารถสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายแก่นักท่องเที่ยวได้ในระดับที่น่าพึงพอใจ 2. คุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.10) โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านหน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอยมากที่สุด รองลงมาคือ คุณค่าด้านความรู้และประสบการณ์ และคุณค่าด้านอารมณ์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาคือ คุณค่าด้านสังคม แสดงว่านักท่องเที่ยวประเมินความคุ้มค่าจากประโยชน์ที่ได้รับควบคู่กับคุณค่าทางประสบการณ์ 3. ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า การจัดการประสบการณ์ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณค่าที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านการรับรู้และการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วมและการปฏิบัติ และด้านความสัมพันธ์ ขณะที่ด้านประสาทสัมผัสและด้านอารมณ์ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย 1.1 ผู้ประกอบการควรพัฒนากิจกรรมเชิงการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มคุณค่าด้านความรู้และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว 1.2 ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น เวิร์กช็อป งานหัตถกรรม หรือกิจกรรมชุมชน เพื่อเพิ่มระดับการรับรู้คุณค่าและความผูกพันกับแหล่งท่องเที่ยว 1.3 ผู้ประกอบการควรสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับนักท่องเที่ยวผ่านการสื่อสารหลังการใช้บริการและการสร้างเครือข่ายลูกค้า **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ศึกษาตัวแปรสื่อกลาง (Mediator) และตัวแปรกำกับ (Moderator) ควรนำตัวแปร เช่น ความพึงพอใจ ความไว้วางใจ หรือภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว มาศึกษาในฐานะตัวแปรสื่อกลางระหว่าง CEM กับคุณค่าที่รับรู้ เพื่ออธิบายกลไกเชิงสาเหตุได้ชัดเจนยิ่งขึ้น 2.2 ขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษา ควรเปรียบเทียบผลการวิจัยกับจังหวัดท่องเที่ยวอื่น ทั้งเมืองหลักและเมืองรอง เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างเชิง

บริบทและเพิ่มความสามารถในการอธิบายเชิงทั่วไป (generalizability) 2.3 ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่ออธิบายผลการวิจัยในเชิงคุณภาพเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). รายงานสถานการณ์การท่องเที่ยวประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2569 จาก https://www.mots.go.th/news/category/705

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2562). สถิติสำหรับการวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2561). กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงสมรรถนะ. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

ณัฐพล พันธุ์พานิช. (2561). คุณค่าที่รับรู้กับความตั้งใจใช้บริการซ้ำของผู้บริโภค. วารสารการตลาด, 12(1), 23–38.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). รายงานสถิติรายปีประเทศไทย พ.ศ. 2566 (Statistical Yearbook Thailand 2023). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2569 จาก https://e-purchase.nso.go.th/product_details/L8

เสรี วงษ์มณฑา. (2560). การตลาดยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.

Chen, C. F., & Chen, F. S. (2010). Experience quality, perceived value, satisfaction, and behavioral intentions for heritage tourists. Tourism Management, 31(1), 29–35.

Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2009). Multivariate data analysis (7th ed.). Pearson.

Lemon, K. N., & Verhoef, P. C. (2016). Understanding customer experience throughout the customer journey. Journal of Marketing, 80(6), 69–96.

Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). The experience economy: Work is theatre and every business a stage. Boston: Harvard Business School Press.

Prebensen, N. K., Woo, E., Chen, J. S., & Uysal, M. (2013). Motivation and involvement as antecedents of the perceived value of the destination experience. Journal of Travel Research, 52(2), 253–264.

Schmitt, B. (1999). Experiential marketing. New York: Free Press.

Sheth, J. N., Newman, B. I., & Gross, B. L. (1991). Why we buy what we buy: A theory of consumption values. Journal of Business Research, 22(2), 159–170.

Woodruff, R. B. (1997). Customer value: The next source for competitive advantage. Journal of the Academy of Marketing Science, 25(2), 139–153.

Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value. Journal of Marketing, 52(3), 2–22.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*

ACADEMIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORSUNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

ปรเมษฐ์ จังอินทร์[1], วศิน สอนโพธิ์[2] และ พจน์ เจริญสันเทียะ[3]

Paramet Chung-in[1], Wasin Sonpo[2] and Phot charoensanthia[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Paramet36@gmail.com

วันที่รับบทความ : 31 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 31 March 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 320 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับและแบบสัมภาษณ์ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของ

Citation:

*ปรเมษฐ์ จังอินทร์, วศิน สอนโพธิ์ และ พจน์ เจริญสันเทียะ. (2569). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 235-251.

Paramet Chung-in, Wasin Sonpo and Phot charoensanthia. (2026). Academic Leadership Of School Administratorsunder The Buriram Primary Educational Service Area Office 4. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 235-251.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .93 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจ 2) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน 3) ด้านการนิเทศการสอน 4) ด้านการกำกับ ติดตาม ความก้าวหน้าของนักเรียน และ 5) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้บริหาร, สถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the academic leadership of school administrators, 2) compare the academic leadership of school administrators classified by educational level, work experience, and school size, and 3) study approaches to developing the academic leadership of school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4. The sample group consisted of 320 school administrators and teachers from the 2025 academic year. The sample size was determined using the Krejcie-Morgan table and stratified random sampling was used. The instruments used were a 5-level Likert scale questionnaire and interviews. The content validity index ranged from 0.80 to 1.00, and the reliability of the entire questionnaire was .93. The statistical

methods used included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall academic leadership of school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4 was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding the academic leadership of school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4, categorized by educational level and work experience, showed statistically significant differences at the .05 level both overall and in each aspect. However, there were no significant differences overall when categorized by school size.

3. The guidelines for developing academic leadership within the Buriram Primary Educational Service Area Office 4 consist of 5 areas: 1) Defining vision, goals, and mission; 2) Curriculum and teaching management; 3) Instructional supervision; 4) Monitoring and evaluating student progress; and 5) Promoting a conducive learning and teaching environment.

Keywords: Leadership, Administrators, Educational Institutions

บทนำ

โลกในทศวรรษปัจจุบันถูกขับเคลื่อนด้วยพลวัตของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเป็นระบบจากปรากฏการณ์ความพลิกผันทางดิจิทัล (Digital Disruption) และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) ซึ่งส่งผลให้ทักษะที่เคยสำคัญในอดีตกำลังถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติ การศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องตอบโจทย์การสร้างพลเมืองที่มี สมรรถนะแห่งอนาคต (Future Competencies) ซึ่งมิใช่เพียงการเรียนรู้ผ่านการท่องจำ แต่ต้องครอบคลุมถึงทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) และความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบการปฏิรูปการศึกษาของชาติ ที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านหลักสูตรไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education) อย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) นโยบายการขับเคลื่อนของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการในช่วง พ.ศ. 2565-2567 จึงเน้นการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาโดยมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) ซึ่งภารกิจดังกล่าวนี้ไม่สามารถสำเร็จได้หากขาดกลไกการขับเคลื่อนหลัก นั่นคือ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ไปสู่การเป็น ผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ (Academic Change Agent) (Fullan, 2020; Krug, 1992)

ภาวะผู้นำทางวิชาการ (Academic Leadership) ถือเป็นแกนหลักของการบริหารสถานศึกษาที่เน้นเป้าหมายสูงสุดคือ คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ภาวะผู้นำชนิดนี้เป็นมากกว่าเพียงการบริหารหลักสูตร แต่คือความสามารถในการสร้างแรงจูงใจและชี้นำให้บุคลากรทุกคนมุ่งมั่นไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางวิชาการร่วมกัน งานวิจัยนี้ได้ยึดตามกรอบแนวคิดภาวะผู้นำทางวิชาการที่ได้รับการสังเคราะห์อย่างกว้างขวางของ Krug (1992: 53) ซึ่งให้ความสำคัญกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรง ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการตอบโจทย์การศึกษาในปัจจุบัน 1) ด้านการกำหนดพันธกิจ ได้แก่การสื่อสารและสร้างความเข้าใจในเป้าหมายหลักของโรงเรียนที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน ได้แก่การให้การสนับสนุนทรัพยากรและส่งเสริมให้ครูใช้หลักสูตรที่ทันสมัยและหลากหลาย 3) ด้านการนิเทศการสอน ได้แก่การเข้าถึงห้องเรียนและการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อพัฒนาการสอนของครู 4) ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ได้แก่การใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์มาวิเคราะห์และปรับปรุงแผนการสอน 5) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน ได้แก่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ครูและนักเรียนรู้สึกปลอดภัย มีความคาดหวังสูง และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ กรอบแนวคิดของ Krug นี้มีความเป็นสากลและมีความเฉพาะเจาะจงในด้านวิชาการ ทำให้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการประเมินว่าผู้บริหารในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทผู้นำทางวิชาการได้ตรงตามมาตรฐานสากลและตอบสนองต่อความท้าทายในปัจจุบันได้มากน้อยเพียงใด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษา ซึ่งถือเป็นรากฐานของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระยะยาว บริบทของเขตพื้นที่ฯ ในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายสำคัญด้านการบริหารจัดการ

โดยมีสถานศึกษาในสังกัดจำนวนทั้งสิ้น 185 โรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 114 โรงเรียน หรือคิดเป็นร้อยละ 61.62 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4, 2568) ลักษณะทางกายภาพและข้อจำกัดเชิงปริมาณดังกล่าว ส่งผลโดยตรงต่อการบริหารจัดการทรัพยากรอัตรากำลัง และคุณภาพวิชาการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการในระดับสูงเพื่อขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

จากการประมวลสภาพปัญหาเชิงประจักษ์ตามทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 พบว่ายังคงมีประเด็นท้าทายที่เป็นช่องว่างสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก โดยประเด็นแรกคือ ช่องว่างในการนำทางวิชาการ (Academic Leadership Gap) ซึ่งแม้ว่านโยบายทางการศึกษาจะมุ่งเน้นผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนยังคงมีภาระงานที่หลากหลายทั้งด้านการเงิน พัสดุ และงานชุมชนสัมพันธ์ ส่งผลให้บทบาทผู้นำทางวิชาการตามกรอบแนวคิด 5 มิติของ Krug (1992) ถูกลดทอนลง โดยเฉพาะด้านการนิเทศการสอนและการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4, 2568ก) ประเด็นที่สองคือ ความเหลื่อมล้ำตามขนาดสถานศึกษา ซึ่งจากข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาปีการศึกษา 2568 พบว่ามีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนถึง 114 โรงเรียน จากทั้งหมด 185 โรงเรียน หรือคิดเป็นร้อยละ 61.62 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4, 2568ข) สัดส่วนที่สูงนี้สะท้อนว่าคุณภาพภาวะผู้นำทางวิชาการอาจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากรทำให้ผู้บริหารไม่สามารถบริหารจัดการงานวิชาการได้อย่างเต็มศักยภาพ และประเด็นสุดท้ายคือ ความไม่สอดคล้องกับตัวแปรพื้นฐาน โดยในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาเชิงลึกที่ชัดเจนในพื้นที่ว่าปัจจัยด้านระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน หรือขนาดของสถานศึกษา ส่งผลต่อความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างไร

จากการประมวลสภาพปัญหาและความสำคัญข้างต้น สรุปได้ว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุสัมฤทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่

จะศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์และแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหาร ตลอดจนสนับสนุนการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,893 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนใน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 320 คน ซึ่งกำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่น ได้แก่ ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน สมศ. รอบ 4 ในระดับดี หรือได้รับรางวัลเกี่ยวกับการบริหารที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยใช้กรอบแนวคิดตามการสังเคราะห์ของ Krug (1992: 53) แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วยข้อคำถามตามเนื้อหาของแต่ละด้าน จำนวน 30 ข้อ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ จำนวน 6 ข้อ
2. ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน 6 ข้อ
3. ด้านการนิเทศการสอน 6 ข้อ
4. ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน 6 ข้อ
5. ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน 6 ข้อ

รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยกำหนดตัวเลือกไว้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์ให้น้ำหนักคะแนนตามแนวทางการสร้างเครื่องมือตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 320 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2. เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

3. แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4. บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์

5. ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

6. ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม โดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) ซึ่งแบ่งค่าช่วงคะแนนเป็นช่วง โดยมีความหมายดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษาและจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

- ความถี่ (Frequency)
- ร้อยละ (Percentage)
- ค่าเฉลี่ย (Mean)
- ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

- t- test แบบ Independent samples
- F- test แบบ One way ANOVA

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการกำกับ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 สรุปผลได้ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาบทบาทสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนักวิเคราะห์เชิงรุก โดยสร้างวัฒนธรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและบริบทเชิงลึกขององค์กร เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เน้นภาพความสำเร็จที่ชัดเจนและจับต้องได้ อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้สึกผูกพันและความเป็นเจ้าของวิสัยทัศน์ร่วมกัน ของบุคลากรทุกระดับ 2) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมสั่งการมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกเชิงวิชาการ สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียนในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนเพื่อคืนครูสู่ห้องเรียน ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้อย่างเต็มศักยภาพ และใช้กระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตรเพื่อส่งเสริมคุณภาพการใช้หลักสูตร 3) ด้านการนิเทศการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกและความไว้วางใจระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยเน้นการนิเทศเชิงคลินิกที่ให้ข้อมูลย้อนกลับ ที่เป็นรูปธรรมและนำไปปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งสนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้เป็นวัฒนธรรมหลักของสถานศึกษา เพื่อเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนและนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการกำกับ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารจัดการโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศเชิงประจักษ์เป็นฐาน โดยพัฒนาระบบการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถระบุกลุ่มนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งใช้ศาสตร์แห่งการโน้มน้าวใจเพื่อสร้างความร่วมมือในทีมครูและสนับสนุนนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียน และ 5) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณให้เกิดความคุ้มค่าและสอดคล้องกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อม กายภาพ และแหล่งเรียนรู้ให้มีความปลอดภัย สะอาด และทันสมัย

เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและความสนุกในการเรียนรู้ พร้อมทั้งนำหลักจิตวิทยาเชิงบวกมาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านการกำกับ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการทำงานเชิงวิชาการ เพื่อรับมือกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงในยุค สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐมพร ชาตะรักษ์และตรัยภูมินทร์ ตรีตรีศวร (2567) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อลิสา อินทร์สุข (2568) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาพนมดงรัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาพนมดงรัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกันย่อมได้รับการปลูกฝัง ทักษะ กระบวนการคิดวิเคราะห์ และวิสัยทัศน์ที่ลุ่มลึกต่างกัน ทำให้มีมุมมองและวิธีการใช้อำนาจหน้าที่ในฐานะผู้นำทางวิชาการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย อลิสา อินทร์สุข (2568) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาพนมดงรัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน ย่อมมีทักษะ กระบวนการคิด และการตัดสินใจในการบริหารงานวิชาการที่สั่งสมมาไม่เท่ากัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐมพร ชาตะรักษ์ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการ จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน มีภาวะผู้นำทางวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาทุกขนาดภายใต้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ต้องดำเนินงานตามระเบียบ ข้อบังคับ และนโยบายด้านวิชาการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่สอดรับกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้นำทางวิชาการมีทิศทางที่ใกล้เคียงกันโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อลิน จันทรมัย (2568) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความ

คิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 สามารถสรุปแนวทางสำคัญในการพัฒนาได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาผ่านกระบวนการบริหารจัดการเชิงรุกใน 5 ด้านสำคัญ เริ่มต้นจาก ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจ ที่ผู้บริหารควรปรับบทบาทสู่การเป็นนักวิเคราะห์เชิงรุกและใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์ ต่อเนื่องไปยัง ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน ที่ผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ สนับสนุนทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษามีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก"ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาวการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ทำให้ผู้บริหารต้องเปลี่ยนจากการสั่งการเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความตระหนักในเป้าหมายร่วมกัน และต้องสนับสนุนทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อสร้างความมั่นใจให้ครูสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรนันท์ ลอยเมืองกลาง และ วันทนา อมตาริยกุล (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาควรมีการระดมสมองในการจัดทำแผนการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การนิเทศการศึกษา และการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดสภาพทางกายภาพที่เหมาะสมเพื่อให้เอื้อต่อบรรยากาศการเรียนการสอน ตลอดจนการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จ (KPI) ที่ชัดเจนในกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม สำหรับการพัฒนาใน ด้านการนิเทศการสอน ควรเปลี่ยนจากการกำกับติดตามแบบเดิมสู่การนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่เน้นการให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในขณะที่ ด้านการกำกับ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ควรเน้นการใช้ระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลมาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์รายบุคคลเพื่อวางแผนซ่อมเสริมได้อย่างตรงจุด และสุดท้ายใน ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นแรงบันดาลใจและสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก พลังแห่งความร่วมมือและขวัญกำลังใจของ

บุคลากรเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ วรวุฒิ ไชยวงศ์คต และ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ ในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่ายที่ 9 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมาก คือ การวางแผนกำหนดภารกิจโดยศึกษาความสามารถของบุคลากรเพื่อให้ทำหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ การจัดการหลักสูตรที่เน้นทักษะที่ปฏิบัติได้จริง การนิเทศที่ให้คำแนะนำครูเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมให้ครูวัดและประเมินผลนักเรียนตามระเบียบปฏิทินวิชาการอย่างเคร่งครัด รวมถึงการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการโดยการสนับสนุนรางวัลและให้กำลังใจแก่บุคลากรที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจ 2) ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน 3) ด้านการนิเทศการสอน 4) ด้านการกำกับ ติดตาม ความก้าวหน้าของนักเรียน และ 5) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน **ข้อเสนอแนะ** 1. ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุหรือปัจจัยคัดสรรอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น วัฒนธรรมองค์กร การสนับสนุนจากชุมชน หรือแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 2. ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนาสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการเชิง

รุกที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะและข้อจำกัดด้านทรัพยากร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการบริหารงานวิชาการและยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กได้อย่างยั่งยืน

3. ควรศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของสถานศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในบริบทที่ขาดแคลน เพื่อเป็นโมเดลต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). หลักสูตรฐานสมรรถนะและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.

ปฐมพร ชาตะรักษ์. (2567). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พัชรนันท์ ลอยเมืองกลาง และ วันทนา อมตาริยกุล. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย. วารสารการบริหารนวัตกรรมและการศึกษา, 4(2), 15-28.

วรวุฒิ ไชยวงศ์คต และนิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ ในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ เครือข่ายที่ 9. วารสารวิชาการทางการศึกษา, 5(2), 88-102.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). สภาวะการศึกษาไทย ปี 2566: การปฏิรูปการศึกษาในยุคหลังโควิด-19. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

อลิสา อินทร์สุข. (2568). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เครือข่ายการจัดการศึกษาพนมดงรัก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อลิน จันทรมัย. (2568). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 5. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา.

Fullan, Michael. (2020). The Principal: Three Keys to Maximizing Impact. 2nd ed. San Francisco : Jossey-Bass.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Krug, Samuel E. (1992). Instructional Leadership: A Constructivist Perspective. Educational Administration Quarterly, 28(3), 430-443.

CROSS-CULTURAL DIFFERENCES IN CRUISE PASSENGER MOTIVATION AND BEHAVIORAL INTENTION: INTEGRATING HOFSTEDE'S CULTURAL DIMENSIONS*

Chenjun Huang[1] and Wirun Phichaiwongphakdee[2]

[1-2]Suratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 3184764140@qq.com

Received 22 April 2026; Revised 29 April 2026; Accepted 1 May 2026

Abstract

This quantitative cross-sectional research aimed to examine cross-cultural differences in cruise passenger motivation and behavioral intention by integrating Hofstede's cultural dimensions with push-pull motivation theory. The objectives were to assess the overall levels of cultural dimensions, travel motivation, and behavioral intention; compare travel motivation between Eastern and Western passengers; test the effect of cultural dimensions on travel motivation and the effect of travel motivation on behavioral intention; and examine the mediating role of travel motivation and the moderating role of cultural background. Data were collected from 400 cruise passengers who had completed at least one cruise trip within the previous two years, with quota sampling used to obtain 200 Eastern and 200 Western respondents. The research instrument was a structured multilingual questionnaire measuring demographic information, cultural dimensions, push-pull travel motivation, and behavioral intention on a five-point Likert scale. Data were analyzed using descriptive statistics, reliability analysis,

Citation:

* Chenjun Huang and Wirun Phichaiwongphakdee. (2026). Cross-Cultural Differences In Cruise Passenger Motivation And Behavioral Intention: Integrating Hofstede's Cultural Dimensions. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 252-267.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

independent-samples t-test, Pearson correlation, regression analysis, Sobel mediation testing, and moderation analysis. The results showed that behavioral intention had the highest mean score (M = 3.783), followed by travel motivation (M = 3.549) and cultural dimensions (M = 3.503). All major scales demonstrated acceptable reliability (Cronbach's alpha = 0.778–0.857). Travel motivation differed significantly across cultural groups (t = 6.370, p < 0.001). Cultural dimensions significantly predicted travel motivation (B = 0.433, p < 0.001), and travel motivation significantly predicted behavioral intention (B = 0.507, p < 0.001). Travel motivation partially mediated the relationship between cultural dimensions and behavioral intention (indirect effect = 0.207, Sobel z = 4.917, p < 0.001), while cultural background significantly moderated the motivation-behavior relationship (β = 0.186, p < 0.01). These findings indicate that culturally informed motivation is an important mechanism for explaining cruise passengers' revisit and recommendation intentions.

Keywords: cruise tourism, cultural dimensions, travel motivation, behavioral intention, cross-cultural analysis

Introduction

Global cruise tourism remains one of the most distinctive segments of the contemporary travel industry because it combines transportation, accommodation, food service, entertainment, and destination consumption within a single experiential product. After the disruption caused by COVID-19, the sector recovered rapidly, and global ocean-going cruise passenger volume reached 31.7 million in 2023, exceeding the 2019 level reported by the Cruise Lines International Association (CLIA, 2024). However, recovery has not meant a simple return to pre-pandemic demand. Passengers have become more attentive to health risk, onboard crowding, safety assurance, service reliability, and privacy expectations (Castaldo et al., 2021; Holland et al., 2021).

The internationalization of cruise demand also makes cross-cultural analysis increasingly important. Cruise ships create enclosed and interaction-intensive service environments in which passengers from different cultural backgrounds share accommodation, dining, entertainment, and shore-excursion experiences. In this context, culture is not only a demographic descriptor but also a value system that influences uncertainty avoidance, social preference, risk perception, service evaluation, and leisure expectation. Hofstede's cultural dimensions therefore provide a useful framework for explaining why passengers may interpret similar cruise products in different ways (Hofstede, 2001; Huang & Crotts, 2019; Ji et al., 2023; Manrai & Manrai, 2011).

From the perspective of tourism motivation, cruise decision making can be understood through the interaction of internal push factors and external pull factors. Push factors include relaxation, escape, novelty seeking, social interaction, and family bonding, whereas pull factors are associated with cruise attributes such as onboard entertainment, service quality, itinerary attractiveness, destination appeal, and perceived value (Crompton, 1979; Duman & Mattila, 2005; Jones, 2011; Whyte, 2017). These motivational forces are closely related to post-consumption loyalty, especially revisit intention and recommendation intention (Han & Hyun, 2018, 2019).

Although cruise motivation and tourist culture have been studied separately, fewer studies have integrated cultural dimensions, travel motivation, and behavioral intention within one empirical model. Existing cruise research also shows that the field still needs stronger theoretical integration and more context-sensitive explanations of passenger behavior (Papathanassis, 2017; Papathanassis & Beckmann, 2011). Against this background, this study examines how cultural dimensions influence cruise travel motivation and behavioral intention in the post-pandemic context. It proposes a culture-motivation-behavior framework in which travel motivation functions as a mediating mechanism and cultural background functions as a moderating condition.

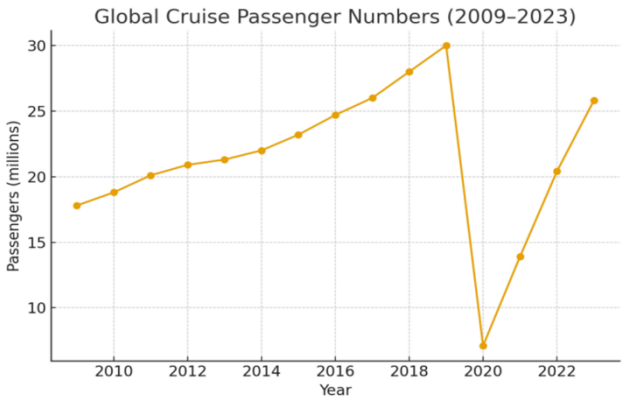

Figure 1 Global ocean-going cruise passenger numbers (2009–2023), based on CLIA (2024) passenger trend data.

Objectives

1. To assess the overall levels of cultural dimensions, travel motivation, and behavioral intention among cruise passengers in the post-pandemic context.

2. To examine whether travel motivation differs significantly between Eastern and Western cruise passengers.

3. To test whether Hofstede-based cultural dimensions significantly influence cruise travel motivation and whether travel motivation significantly predicts behavioral intention.

4. To determine whether travel motivation mediates the relationship between cultural dimensions and behavioral intention, and whether cultural background moderates the motivation-behavior relationship.

Literature Review

Cruise tourism is a hybrid tourism product in which passenger decisions are shaped by experiential value, service encounters, shipboard facilities, itinerary design, and destination consumption rather than by destination appeal alone.

This makes cruise travel different from many land-based tourism products because passengers evaluate both the ship as a contained service environment and the destinations visited during the itinerary. Earlier studies emphasize that cruise tourism research requires a specific conceptual framework because cruise consumption combines mobility, hospitality, entertainment, and social interaction (Papathanassis, 2017; Papathanassis & Beckmann, 2011).

Based on this literature, the present study proposes that cultural dimensions influence travel motivation, and that travel motivation subsequently influences behavioral intention. The study also assumes that travel motivation transmits part of the effect of culture on behavioral intention, while cultural background may change the strength of the motivation-behavior relationship. This integrated framework allows the analysis to move beyond simple group comparison and explain how culture operates through motivational mechanisms in cruise passenger decision making.

Hofstede's cultural dimensions have been widely used to explain cross-cultural differences in tourist behavior. Values such as individualism-collectivism, uncertainty avoidance, power distance, and long-term orientation may influence tourists' preferred activities, risk tolerance, service expectations, and interpretation of social experiences (Hofstede, 2001; Huang & Crotts, 2019; Ji et al., 2023; Manrai & Manrai, 2011; Reisinger & Turner, 2003). In the post-COVID-19 cruise market, these cultural differences may become more visible because perceptions of safety, crowding, sanitation, and interpersonal contact are strongly shaped by social norms and risk-related expectations (Castaldo et al., 2021; Holland et al., 2021).

Push-pull motivation theory provides a suitable basis for explaining why passengers choose cruise travel. Push factors refer to internal psychological needs such as relaxation, escape, novelty, self-development, family connection, and social interaction, while pull factors refer to external attributes such as itinerary, onboard facilities, service quality, entertainment, and destination

attractiveness (Crompton, 1979; Whyte, 2017). In cruise contexts, motivation is not merely a pre-trip factor; it is also associated with satisfaction, perceived value, involvement, and loyalty intention (Duman & Mattila, 2005; Han & Hyun, 2018, 2019; Jones, 2011).

Methodology

1) Research design. This study adopted a quantitative cross-sectional survey design to test the proposed relationships among cultural dimensions, travel motivation, and behavioral intention. This design was appropriate because the study aimed to compare groups, measure the strength of relationships among variables, and test mediation and moderation effects using standardized questionnaire data.

2) Population and sample. The population consisted of cruise passengers who had completed at least one cruise trip within the previous two years. Respondents were required to be adults and to have sufficient cruise experience to evaluate motivation and future behavioral intention. Quota sampling was used because the study focused on cross-cultural comparison and required balanced representation between Eastern and Western respondents. A total of 400 valid questionnaires were retained, including 200 Eastern respondents and 200 Western respondents, which was consistent with common sample-size guidance for survey research (Cochran, 1977).

3) Research instruments. The research instrument was a structured questionnaire containing four sections: demographic information, cultural dimensions, travel motivation, and behavioral intention. Cultural dimensions covered individualism-collectivism, uncertainty avoidance, power distance, and long-term orientation. Travel motivation included push factors such as relaxation, escape, and social interaction, and pull factors such as entertainment, service quality, and destination appeal. Behavioral intention was measured through

revisit intention and recommendation intention. All substantive items were measured on a five-point Likert scale. The questionnaire was prepared in English, Chinese, Japanese, and Korean. Content validity was checked through expert review and multilingual wording comparison, and a pilot test with 30 participants was conducted before the main survey.

4) Data collection. Data were collected through online questionnaires from January 2024 to October 2025. Screening questions were used to confirm that respondents had cruise travel experience within the required period. Responses with more than 20% missing data were excluded, and attention-check items were used to reduce invalid responses. Participation was voluntary, and respondents were informed that the collected data would be used only for academic research.

5) Data analysis. The final dataset was analyzed using SPSS. Descriptive statistics were used to summarize the overall levels of the major constructs. Cronbach's alpha was used to assess internal consistency. Independent-samples t-test was used to compare Eastern and Western respondents. Pearson correlation and regression analysis were used to test relationships among variables. Sobel mediation testing was used to examine the indirect effect of cultural dimensions on behavioral intention through travel motivation, and moderation analysis was used to test whether cultural background changed the effect of travel motivation on behavioral intention.

Table 1 Research design summary

Element	Description
Research design	Quantitative, cross-sectional questionnaire survey
Population	Adult cruise passengers who had completed at least one cruise trip within the previous two years
Sampling strategy	Quota sampling with balanced Eastern (n = 200) and Western (n = 200) groups
Sample size	400 valid responses

Element	Description
Research instrument	Structured multilingual questionnaire using a five-point Likert scale
Instrument quality control	Expert review, multilingual wording comparison, 30-person pilot test, and Cronbach's alpha reliability analysis
Field period and data collection	Online questionnaire survey conducted from January 2024 to October 2025
Statistical tools	Descriptive statistics, reliability analysis, independent-samples t-test, Pearson correlation, regression, Sobel mediation testing, and moderation analysis

Table 2 Measurement framework

Construct	Operational components	Analytical role	Key source(s)
Cultural dimensions	Individualism-collectivism; uncertainty avoidance; power distance; long-term orientation	Independent variable	Hofstede (2001); Huang & Crotts (2019); Ji et al. (2023)
Travel motivation	Push factors: relaxation, escape, social interaction; Pull factors: entertainment, service quality, destination appeal	Mediating variable	Crompton (1979); Whyte (2017); Han & Hyun (2018, 2019)
Behavioral intention	Revisit intention and recommendation intention	Dependent variable	Han & Hyun (2018, 2019)
Cultural background	Eastern vs. Western respondent grouping	Moderating variable	Research design variable

Results

A total of 400 valid questionnaires were retained for analysis. The planned quota was achieved exactly, with Eastern and Western respondents each representing 50% of the final sample. This balanced distribution strengthened the comparability of the statistical tests and ensured that the group comparison component of the study was methodologically aligned with the research objectives.

Table 3 Descriptive statistics of the major constructs

Variable	Mean	SD	Min	Max
Cultural dimensions	3.503	0.445	2.250	4.750
Travel motivation	3.549	0.620	1.667	5.000
Behavioral intention	3.783	0.675	1.667	5.000

The descriptive results addressed the first objective by showing that the respondents reported moderate-to-high levels on all three major constructs. Behavioral intention obtained the highest mean score, suggesting that respondents generally showed a relatively strong willingness to revisit cruise travel and recommend it to others. Travel motivation also recorded a comparatively strong mean, indicating that both internal motives and cruise product attributes remained salient after the pandemic.

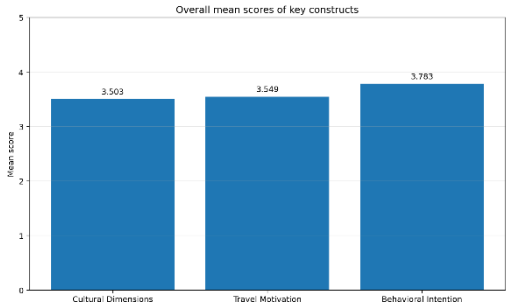

Figure 2 Overall mean scores of cultural dimensions, travel motivation, and behavioral intention.

Table 4 Reliability analysis

Scale	Indicators	Cronbach's alpha
Individualism	Ind1, Ind2	0.842
Uncertainty avoidance	Unc1, Unc2	0.778
Power distance	Pow1, Pow2	0.833
Long-term orientation	Long1, Long2	0.829
Travel motivation	Push1-Pull3	0.857
Behavioral intention	BI1-BI3	0.818

All reliability coefficients exceeded the commonly accepted threshold of 0.70, indicating satisfactory internal consistency for subsequent inferential testing. Travel motivation recorded the highest alpha value, suggesting particularly stable internal coherence in the set of motivational indicators.

Table 5 Correlation matrix

Variables	1	2	3
1. Cultural dimensions	1.000	0.294	0.278
2. Travel motivation	0.294	1.000	0.413
3. Behavioral intention	0.278	0.413	1.000

The correlation results reveal positive relationships among all three major constructs. The strongest association appeared between travel motivation and behavioral intention (r = 0.413), followed by the relationship between cultural dimensions and travel motivation (r = 0.294). These results provide a preliminary statistical basis for the regression and mediation analyses.

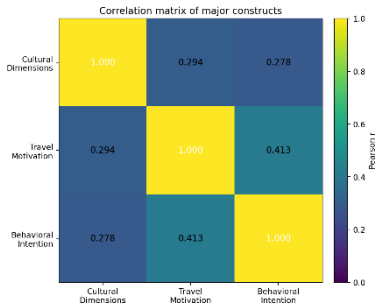

Figure 3 Correlation matrix of the major constructs.

The group comparison addressed the second objective. The independent-samples t-test showed a significant difference in travel motivation between Eastern and Western respondents ($t = 6.370$, $p < 0.001$), confirming that cultural grouping was meaningfully associated with motivational variation. This result indicates that cruise motivation should not be interpreted as culturally neutral.

The regression, mediation, and moderation results addressed the third and fourth objectives. Cultural dimensions significantly predicted travel motivation ($B = 0.433$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.087$), and travel motivation significantly predicted behavioral intention ($B = 0.507$, $p < 0.001$, $R^2 = 0.171$). Mediation analysis further showed that travel motivation partially transmitted the effect of cultural dimensions on behavioral intention, while the significant interaction term confirmed that cultural background moderated the motivation-behavior relationship.

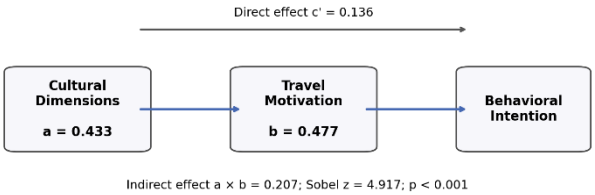

Figure 4 Mediation pathway from cultural dimensions to behavioral intention through travel motivation.

Table 6 Hypothesis testing summary

Hypothesis	Statement	Statistical evidence	Result
H1	Travel motivation differs significantly across cultural groups.	t = 6.370, p < 0.001	Supported
H2	Cultural dimensions positively affect travel motivation.	B = 0.433, p < 0.001, R^2 = 0.087	Supported
H3	Travel motivation positively affects behavioral intention.	B = 0.507, p < 0.001, R^2 = 0.171	Supported
H4	Travel motivation mediates the relationship between cultural dimensions and behavioral intention.	Indirect effect = 0.207; Sobel z = 4.917; p < 0.001; direct effect c' = 0.136	Supported
H5	Cultural background moderates the effect of travel motivation on behavioral intention.	Interaction β = 0.186, p < 0.01	Supported

Discussion

Overall, the culture-motivation-behavior framework contributes to cruise tourism research by integrating cultural dimensions with motivational and behavioral variables. It responds to the need for more theoretically connected cruise research and provides an empirical explanation of how culture operates through travel motivation rather than only as a background classification variable. In the post-pandemic market, where health risk, social distance, trust, and service

reliability remain important, culturally informed motivation analysis can help explain why passengers respond differently to similar cruise products.

The moderation result further indicates that the same level of travel motivation may not produce identical behavioral outcomes across cultural groups. In this study, the motivation-behavior link was stronger among Eastern respondents, suggesting that culturally grounded expectations may intensify the connection between positive travel motives and future loyalty intention. This finding has practical significance because it shows that universal marketing messages may not produce the same behavioral return in all source markets.

The results also confirm the central role of travel motivation in explaining behavioral intention. Travel motivation had the strongest direct association with revisit and recommendation intention, which indicates that loyalty in the cruise market is not produced by cultural background alone. Instead, cultural values appear to influence the motivational meaning attached to cruise travel, and these motivations then affect passengers' future behavioral responses. The partial mediation result supports this interpretation and is consistent with cruise studies that connect motivation, satisfaction, involvement, and loyalty behavior (Han & Hyun, 2018, 2019; Whyte, 2017).

The findings show that cross-cultural differences are structurally embedded in cruise passenger behavior. The significant difference in travel motivation between Eastern and Western respondents suggests that passengers from different cultural backgrounds do not assign the same meaning to cruise travel. For some passengers, cruise tourism may be valued more for safety, family bonding, collective experience, and service assurance; for others, it may be more closely associated with personal relaxation, novelty, autonomy, and destination exploration. This result is consistent with the view that cultural values shape tourist expectations and service evaluations (Hofstede, 2001; Huang & Crotts, 2019; Ji et al., 2023).

Recommendation

Future research should expand this framework by using probability-based sampling, broader cross-national comparisons, longitudinal data, and mixed-method designs. Additional variables such as perceived value, satisfaction, trust, perceived risk, and destination image could also be included to clarify how cultural values are transformed into loyalty outcomes. Qualitative interviews would be particularly useful for explaining why specific cultural groups attach different meanings to cruise safety, social interaction, and service experience.

Cruise operators should refine market segmentation by integrating culturally informed motivational profiling into product design and communication strategy. For passengers with stronger uncertainty-avoidance tendencies, marketing messages should emphasize safety protocols, service reliability, transparent information, and risk reduction. For passengers motivated by social connection and family experience, cruise products should highlight group activities, family-oriented services, shared entertainment, and culturally familiar service arrangements. For passengers motivated by novelty and autonomy, operators should emphasize itinerary diversity, personalized excursion choices, and flexible onboard experiences.

References

Castaldo, S., Penco, L., & Profumo, G. (2021). Cruising in the COVID-19 pandemic era: Does perceived crowding really matter? International Journal of Contemporary Hospitality Management, 33(8), 2586–2612. https://doi.org/10.1108/IJCHM-07-2020-0688

CLIA. (2021). The global cruise industry: COVID-19 impact report. Cruise Lines International Association.

CLIA. (2024). 2024 state of the cruise industry report. Cruise Lines International Association.

Cochran, W. G. (1977). Sampling techniques (3rd ed.). Wiley.

Crompton, J. L. (1979). Motivations for pleasure vacation. Annals of Tourism Research, 6(4), 408–424. https://doi.org/10.1016/0160-7383(79)90004-5

Duman, T., & Mattila, A. S. (2005). The role of affective factors on perceived cruise vacation value. Tourism Management, 26(3), 311–323. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.11.014

Han, H., & Hyun, S. S. (2018). Role of motivations for luxury cruise traveling, satisfaction, and involvement in building traveler loyalty. International Journal of Hospitality Management, 70, 75–84. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2017.10.024

Han, H., & Hyun, S. S. (2019). Cruise travel motivations and repeat cruising behaviour: Impact of relationship investment. Current Issues in Tourism, 22(7), 786–805. https://doi.org/10.1080/13683500.2017.1313204

Hofstede, G. (2001). Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations. (2nd ed.). Sage Publications.

Holland, J., Mazzarol, T., Soutar, G. N., Tapsall, S., & Elliott, W. A. (2021). Cruise passengers' risk reduction strategies in the wake of COVID-19. Asia Pacific Journal of Tourism Research, 26(11), 1189–1206. https://doi.org/10.1080/10941665.2021.1962376

Huang, S. S., & Crotts, J. (2019). Relationships between Hofstede's cultural dimensions and tourist satisfaction: A cross-country cross-sample examination. Tourism Management, 72, 232–241. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.12.001

Ji, G. M., Cheah, J.-H., Sigala, M., Ng, S. I., & Choo, W. C. (2023). Tell me about your culture, to predict your tourism activity preferences and evaluations: Cross-country evidence based on user-generated content. Asia Pacific Journal of Tourism Research, 28(10), 1052–1070. https://doi.org/10.1080/10941665.2023.2283599

Jones, R. V. (2011). Motivations to cruise: An itinerary and cruise experience study. Journal of Hospitality and Tourism Management, 18(1), 30–40. https://doi.org/10.1375/jhtm.18.1.30

Manrai, L. A., & Manrai, A. K. (2011). Hofstede's cultural dimensions and tourist behaviors: A review and conceptual framework. Journal of Economics, Finance and Administrative Science, 16(31), 23–48. https://doi.org/10.46631/jefas.2011.v16n31.02

Papathanassis, A. (2017). Cruise tourism management: State of the art. Tourism Review, 72(1), 104–119. https://doi.org/10.1108/TR-01-2017-0003

Papathanassis, A., & Beckmann, I. (2011). Assessing the 'poverty of cruise theory' hypothesis. Annals of Tourism Research, 38(1), 153–174. https://doi.org/10.1016/j.annals.2010.07.015

Reisinger, Y., & Turner, L. (2003). International tourism: Cultures and behavior. Butterworth-Heinemann.

Sun, X., Feng, X., & Gauri, D. K. (2014). The cruise industry in China: Efforts, progress and challenges. International Journal of Hospitality Management, 42, 71–84. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2014.05.009

Whyte, L. J. (2017). Understanding the relationship between push and pull motivational factors in cruise tourism: A canonical correlation analysis. International Journal of Tourism Research, 19(5), 557–568. https://doi.org/10.1002/jtr.2129

FACTORS AFFECTING ACCOUNTING EFFICIENCY IN SMALL AND MEDIUM SIZED TRADING BUSINESSES IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE*

Nunticha Pudjaiyo[1], Jeeranan Teerapaporn[2] and Kajornatthapol Pongwiritthon[3]

[1]**Faculty of Business Administration, Nakhon Ratchasima College, Thailand**

[2]**Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand**

[3]**IQRA Business School, University of Geomatika Malaysia**

Corresponding Author's Email: tok2029@gmail.com

Received 1 March 2026; Revised 30 April 2026; Accepted 2 May 2026

Abstract

This study addresses the limited empirical evidence on accounting efficiency among provincial small and medium-sized enterprises (SMEs) in Thailand, where inconsistent accounting practices and resource constraints often hinder effective financial management. The research aims to: (1) assess the level of accounting efficiency, (2) examine the relationships between key managerial and organizational factors, and (3) determine the predictive influence of these factors on accounting efficiency.

A quantitative cross-sectional survey design was employed, and data were collected from 410 respondents using stratified sampling to ensure representation across trading SMEs in Nakhon Ratchasima Province. The data were analyzed using descriptive statistics, Pearson correlation, and multiple regression analysis.

Citation:

* Nunticha Pudjaiyo, Jeeranan Teerapaporn and Kajornatthapol Pongwiritthon. (2026). Factors Affecting Accounting Efficiency In Small And Medium Sized Trading Businesses In Nakhon Ratchasima Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 268-286.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

The results indicate that: (1) accounting efficiency is at a high level (M = 3.92, SD = 0.51); (2) accounting knowledge, work experience, internal control systems, and technology utilization are positively and significantly correlated with accounting efficiency ($p < .01$); and (3) the regression model is statistically significant ($R^2 = .36$, $p < .001$), with internal control systems emerging as the strongest predictor ($\beta = .29$), followed by accounting knowledge ($\beta = .24$), technology utilization ($\beta = .20$), and work experience ($\beta = .18$).

The findings suggest that SME owners should prioritize the implementation of structured internal control procedures, invest in continuous accounting training, and adopt digital accounting systems to enhance financial accuracy and reporting efficiency. These practical actions can strengthen financial management capacity and improve the long-term sustainability of SMEs in provincial economic contexts.

Keywords: Accounting Efficiency, SMEs, Trading Businesses, Nakhon Ratchasima Province, Accounting Performance

Introduction

Small and medium-sized enterprises (SMEs) play a critical role in economic development, employment generation, and income distribution in both developed and developing economies. According to the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD, 2017), SMEs constitute the majority of business establishments worldwide and contribute substantially to national gross domestic product (GDP). In emerging economies such as Thailand, SMEs are particularly important in driving regional economic growth and reducing income inequality. Among various sectors, trading businesses especially buy-and-sell enterprises represent a dominant segment due to their relatively low entry barriers and operational flexibility.

Despite their economic significance, SMEs frequently encounter managerial and financial challenges, particularly in maintaining efficient accounting systems. Effective accounting practices provide accurate, timely, and relevant financial information that supports managerial decision-making, regulatory compliance, and performance evaluation (Horngren et al., 2015). Conversely, inefficient accounting processes may result in poor financial control, tax compliance risks, and ineffective cash flow management, ultimately undermining business sustainability. These challenges are often more pronounced in provincial SMEs, where resource constraints, limited access to professional expertise, and institutional differences can adversely affect accounting performance.

Prior research indicates that accounting efficiency is influenced by multiple factors, including accounting knowledge, work experience, internal control systems, and technology utilization (Ismail & King, 2007; Romney & Steinbart, 2018). However, the mechanisms through which these factors operate may vary significantly depending on the organizational and environmental context. In provincial SME settings, where businesses often operate with limited resources and informal management structures, the interaction between human capital and organizational systems becomes particularly critical.

This study adopts human capital theory and contingency theory as complementary theoretical frameworks to explain accounting efficiency in provincial SMEs. Human capital theory posits that individuals' knowledge, skills, and experience enhance productivity and organizational performance (Becker, 1964). In the context of SME accounting, the competence of owners and accounting personnel directly influences the accuracy and reliability of financial reporting. Meanwhile, contingency theory suggests that organizational effectiveness depends on the alignment between internal capabilities and external environmental conditions (Otley, 1980). For trading SMEs operating in provincial areas, variations in regulatory enforcement, market competition, and

resource availability necessitate adaptive accounting systems and internal control mechanisms. Therefore, integrating these two theoretical perspectives provides a more comprehensive explanation of accounting efficiency in context-specific SME environments.

Nakhon Ratchasima Province serves as one of the largest economic centers in Northeastern Thailand, with a high concentration of trading SMEs engaged in wholesale and retail activities. As a strategic economic hub connecting central and northeastern regions, the province experiences increasing business competition and regulatory pressures related to taxation and financial reporting. These conditions make efficient accounting systems essential for sustaining business performance and ensuring compliance. Despite its economic importance, empirical research focusing specifically on accounting efficiency among SMEs in Nakhon Ratchasima remains limited, particularly in terms of identifying key determinants using rigorous statistical approaches.

Existing studies in Thailand have primarily examined SME performance, accounting practices, or financial reporting at a national level, often relying on descriptive analysis or focusing on single-factor relationships. While these studies provide useful insights, they offer limited explanatory power regarding the combined and relative influence of multiple determinants on accounting efficiency. Furthermore, there is a lack of province-specific empirical evidence that captures the unique operational and environmental conditions faced by SMEs in regional economies. This limitation highlights a critical gap in the literature, particularly for trading SMEs that operate under competitive pressures and resource constraints.

Accordingly, this study aims to investigate the factors influencing accounting efficiency among small and medium-sized trading enterprises in Nakhon Ratchasima Province. By employing a quantitative approach and multiple regression analysis, the study seeks to identify the key determinants and assess

their relative importance in predicting accounting efficiency. The findings are expected to contribute to the literature by providing context-specific empirical evidence and to offer practical implications for policymakers, business owners, and accounting professionals seeking to enhance financial management practices and SME sustainability in provincial Thailand.

Objectives

1. To assess the level of accounting efficiency among small and medium-sized trading enterprises in Nakhon Ratchasima Province, Thailand.

2. To examine the relationships between selected managerial and organizational factors namely accounting knowledge, work experience, internal control systems, and technology utilization and accounting efficiency.

3. To determine the relative influence of accounting knowledge, work experience, internal control systems, and technology utilization on accounting efficiency using multiple regression analysis.

Literature Review

Accounting efficiency is widely recognized as a critical determinant of organizational performance, particularly in small and medium-sized enterprises (SMEs) where financial and human resources are often constrained. Efficient accounting systems ensure the provision of timely, accurate, and reliable financial information, which is essential for managerial decision-making, regulatory compliance, and operational control (Romney & Steinbart, 2018). However, in SME contexts, accounting efficiency is shaped not only by technical systems but also by the interaction between human capabilities, organizational structures, and technological resources.

From a theoretical perspective, human capital theory and contingency theory provide complementary explanations for variations in accounting

efficiency. Human capital theory emphasizes that individuals' knowledge, skills, and experience enhance organizational productivity (Becker, 1964), suggesting that accounting knowledge and work experience directly improve the accuracy and reliability of financial reporting. Empirical evidence supports this view, as prior studies have demonstrated that the effectiveness of accounting information systems is strongly influenced by the expertise of owner-managers and accounting personnel (Ismail & King, 2007; Mitchell et al., 2000). However, while human capital is essential, it alone may not guarantee efficiency in the absence of structured organizational systems.

Contingency theory extends this perspective by proposing that organizational effectiveness depends on the alignment between internal capabilities and environmental conditions (Otley, 1980). In SMEs, particularly those operating in provincial contexts, resource limitations and institutional variability necessitate adaptive internal control mechanisms and flexible accounting systems. Internal control systems play a crucial role in this regard by establishing standardized procedures, reducing the risk of errors and fraud, and enhancing the reliability of financial reporting (COSO, 2013). Empirical studies suggest that SMEs with well-developed internal control structures are more likely to achieve consistent and systematic accounting performance.

In addition to human and organizational factors, technological capabilities have become increasingly central to accounting efficiency. While earlier studies emphasized the role of accounting information systems in improving data processing and reporting efficiency (Grande et al., 2011), recent developments in cloud accounting, digital platforms, and AI-driven automation have significantly transformed SME accounting practices. Cloud-based accounting systems enable real-time data access, reduce operational costs, and enhance scalability, while automation tools improve transaction processing speed and minimize human error. These technological advancements suggest that technology utilization is

no longer a supplementary factor but a core driver of accounting efficiency in modern SME environments.

Taken together, the literature indicates that accounting efficiency in SMEs is best understood as a multidimensional construct shaped by the interaction of human capital (knowledge and experience), organizational systems (internal controls), and technological capabilities (digital accounting tools). However, prior research has often examined these factors in isolation or focused on broader financial performance outcomes rather than directly analyzing accounting efficiency. Moreover, limited empirical studies have investigated the combined and relative influence of these determinants within specific provincial contexts in Thailand.

To address these gaps, this study develops the following hypotheses:

H1: Accounting knowledge has a significant positive effect on accounting efficiency.

H2: Work experience has a significant positive effect on accounting efficiency.

H3: Internal control systems have a significant positive effect on accounting efficiency.

H4: Technology utilization has a significant positive effect on accounting efficiency.

mall and medium-sized trading enterprises in Nakhon Ratchasima Province.

Methodology

1. Research Design

This study adopts a quantitative research design using a cross-sectional survey approach to examine the factors influencing accounting efficiency among small and medium-sized trading enterprises (SMEs) in Nakhon Ratchasima

Province, Thailand. The survey method is appropriate for collecting standardized data from a large sample and allows for statistical generalization within a defined population (Creswell & Creswell, 2018). Descriptive statistics were employed to assess the level of accounting efficiency, while multiple regression analysis was used to examine the predictive relationships among variables.

2. Population and Sample

The target population comprises owners, accounting managers, and accounting staff working in small and medium-sized trading businesses (buy-and-sell enterprises) in Nakhon Ratchasima Province. According to data obtained from the Department of Business Development (DBD, 2023), the total population of registered trading SMEs in the province is approximately N = 3,500 firms.

The sample size was determined using Yamane's (1973) formula for finite populations with a margin of error of 0.05: $n = N / (1 + N(e^2))$

Based on this calculation, the required sample size was approximately 359 respondents. To enhance statistical power and account for potential non-response bias, a total of 410 valid responses were collected.

A stratified sampling technique was employed to ensure proportional representation across different business sizes and trading sectors within the province. This approach improves the representativeness and generalizability of the findings.

3. Research Instrument

Data were collected using a structured questionnaire consisting of two sections. The first section captured demographic and organizational characteristics, including education level, work experience, business size, and technology utilization. The second section measured accounting efficiency and its determinants using a five-point Likert scale ranging from 1 (very low) to 5 (very high).

Accounting efficiency was operationalized across four dimensions: accuracy, timeliness, compliance, and systematic record-keeping, consistent with accounting information system principles (Romney & Steinbart, 2018). Independent variables included accounting knowledge, work experience, internal control systems, and technology utilization. Measurement items were adapted from established studies and theoretical frameworks (COSO, 2013; Ismail & King, 2007).

4. Validity and Reliability

Content validity was assessed through expert evaluation involving three specialists in accounting and business research. Item-Objective Congruence (IOC) scores ranged from 0.67 to 1.00, indicating acceptable content validity.

A pilot test was conducted with 30 respondents to refine the questionnaire. Internal consistency reliability was evaluated using Cronbach's alpha, with coefficients ranging from 0.81 to 0.90, exceeding the recommended threshold of 0.70 (Nunnally & Bernstein, 1994).

5. Common Method Bias

Since data for both independent and dependent variables were collected from the same respondents using a single instrument, common method bias (CMB) was assessed. Harman's single-factor test was conducted, and the results indicated that the first factor accounted for less than 50% of the total variance, suggesting that common method bias was not a significant concern.

6. Data Analysis

Data were analyzed using statistical software. Descriptive statistics (mean and standard deviation) were used to evaluate the level of accounting efficiency. Pearson correlation analysis was employed to examine relationships among variables. Multiple regression analysis was conducted to test the hypotheses and assess the predictive effects of independent variables on accounting efficiency.

The regression model is specified as follows:

$$Y = \beta_0 + \beta_1(\text{Knowledge}) + \beta_2(\text{Experience}) + \beta_3(\text{Internal Control}) + \beta_4(\text{Technology}) + \varepsilon$$

where Y represents accounting efficiency and ε is the error term.

Prior to analysis, assumptions of normality, linearity, homoscedasticity, and multicollinearity were examined. Variance Inflation Factor (VIF) values ranged below 10, indicating no multicollinearity issues (Hair et al., 2019). Statistical significance was evaluated at the 0.05 level.

7. Ethical Considerations

This study was conducted in accordance with established ethical standards for research involving human participants. Prior to data collection, participants were informed about the purpose of the study, the voluntary nature of their participation, and their right to withdraw at any time without any negative consequences. Informed consent was obtained from all respondents before participation.

Confidentiality and anonymity were strictly maintained throughout the research process. No personally identifiable information was collected, and all responses were reported in aggregate form to ensure that individual participants and organizations could not be identified. Data were securely stored and used solely for academic purposes.

In addition, the study ensured that no harm, risk, or discomfort was imposed on participants. The questionnaire was designed to avoid sensitive or intrusive questions. The research process adhered to ethical guidelines for social science research and complied with institutional research standards.

Where applicable, the study protocol was reviewed and approved by the relevant institutional ethics committee.

Results

A total of 410 valid questionnaires were collected from small and medium-sized trading enterprises in Nakhon Ratchasima Province. The majority of respondents were accounting staff (46.3%), followed by business owners (32.0%) and accounting managers (21.7%). Most respondents held a bachelor's degree (72.4%), and over half had more than five years of accounting-related experience (58.1%).

1. Level of Accounting Efficiency

To address Objective 1, descriptive statistics were computed. The overall level of accounting efficiency was high (M = 3.92, SD = 0.51). Among the dimensions, accuracy (M = 4.01, SD = 0.56) and timeliness (M = 3.95, SD = 0.59) exhibited the highest mean scores, whereas compliance (M = 3.82, SD = 0.63) recorded the lowest.

To further examine whether differences among these dimensions were statistically significant, a repeated-measures analysis of variance (ANOVA) is recommended. Although the present analysis indicates observable variation, the statistical significance of these differences should be interpreted with caution in the absence of formal post hoc comparisons.

2. Reliability Analysis

Cronbach's alpha coefficients ranged from 0.81 to 0.90 across all constructs, indicating strong internal consistency (Nunnally & Bernstein, 1994).

3. Correlation Analysis

Pearson correlation analysis was conducted to examine relationships among variables. As shown in Table 1, all independent variables accounting knowledge, work experience, internal control systems, and technology utilization were positively and significantly correlated with accounting efficiency ($p < .01$), supporting Hypotheses H1–H4 at the bivariate level.

Table 1 Correlation Matrix among Accounting Efficiency and Independent Variables

Variable	1	2	3	4	5
1. Accounting Efficiency	1				
2. Accounting Knowledge	.34**	1			
3. Work Experience	.29**	.41**	1		
4. Internal Control Systems	.38**	.36**	.27**	1	
5. Technology Utilization	.31**	.33**	.22**	.45**	1

Note. $p < .01$. All correlations are significant at the 0.01 level (two-tailed).

4. Multiple Regression Analysis

Multiple regression analysis was conducted to test the proposed hypotheses. Assumption testing confirmed normality, linearity, homoscedasticity, and the absence of multicollinearity.

Table 2 Multiple Regression Analysis of Factors Influencing Accounting Efficiency

Variable	B	SE	β	t	p	VIF	Tolerance
Constant	2.14	0.31	—	6.90	< .001	—	—
Accounting Knowledge	0.21	0.05	.24	4.20	< .001	1.74	0.57
Work Experience	0.17	0.06	.18	2.83	.005	1.68	0.60
Internal Control Systems	0.25	0.05	.29	4.98	< .001	2.11	0.47
Technology Utilization	0.19	0.06	.20	3.17	.002	1.32	0.76

Model Summary: $R^2 = .36$, Adjusted $R^2 = .35$, $F(4, 405) = 57.12$, $p < .001$

Note. Dependent variable: Accounting Efficiency.

Table 2 presents the regression results. Variance Inflation Factor (VIF) values ranged from 1.32 to 2.11, and tolerance values ranged from 0.47 to 0.76, indicating no multicollinearity concerns (Hair et al., 2019).

The regression model was statistically significant (R^2 = .36, Adjusted R^2 = .35, $F(4, 405) = 57.12$, $p < .001$), explaining 36% of the variance in accounting efficiency. Internal control systems emerged as the strongest predictor (β = .29, $p < .001$), followed by accounting knowledge (β = .24, $p < .001$), technology utilization (β = .20, $p = .002$), and work experience (β = .18, $p = .005$).

These results support all four hypotheses (H1–H4), indicating that both human capital factors and organizational and technological mechanisms significantly influence accounting efficiency among SMEs.

For improved clarity and interpretability, Figure 1 presents a conceptual path diagram illustrating the standardized regression coefficients (β) for all relationships examined in this study.

Overall, the findings provide robust empirical support for the proposed model and demonstrate the relative importance of internal control systems, accounting knowledge, technology utilization, and work experience in predicting accounting efficiency.

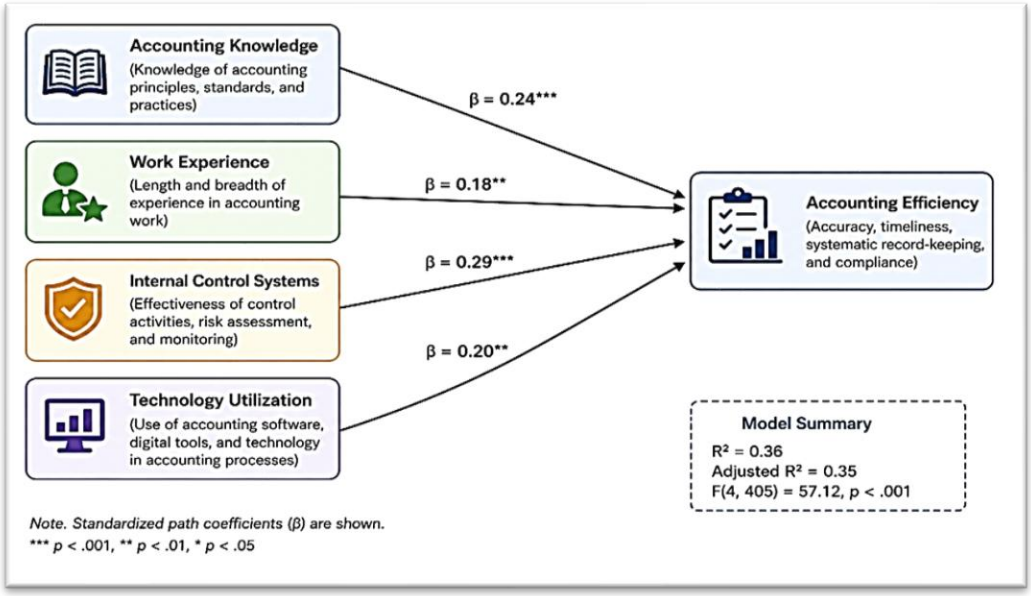

Figure 1 Structural Model of Determinants of Accounting Efficiency in Small and Medium-Sized Trading Enterprises

Discussion

This study provides important insights into accounting efficiency among small and medium-sized trading enterprises in Nakhon Ratchasima Province, offering both theoretical and contextual contributions. The findings extend existing literature by demonstrating how human capital, organizational systems, and technological capabilities interact to influence accounting performance within a provincial SME context.

First, the results indicate a high overall level of accounting efficiency, suggesting that SMEs in Nakhon Ratchasima have developed relatively structured accounting practices despite typical constraints such as limited financial resources and restricted access to professional expertise. This finding is consistent with recent studies in emerging economies, which report increasing adoption of formal accounting practices among SMEs due to regulatory pressures and growing

awareness of financial management importance. However, a closer examination of individual dimensions reveals that compliance with regulatory requirements scored lower than accuracy and timeliness.

This discrepancy can be interpreted through the lens of contingency theory. While SMEs may be capable of maintaining internally efficient processes (e.g., accurate and timely record-keeping), compliance is more strongly influenced by external institutional factors, such as the consistency of regulatory enforcement, accessibility of tax advisory services, and the complexity of reporting requirements. In provincial contexts, where regulatory monitoring may be less stringent or unevenly enforced compared to metropolitan areas, SMEs may prioritize operational efficiency over strict regulatory compliance. This suggests that accounting efficiency is not solely determined by internal capabilities but is contingent upon the external regulatory environment.

Second, the significant relationships between accounting knowledge, work experience, internal control systems, and technology utilization with accounting efficiency reinforce the combined explanatory power of human capital theory and contingency theory. The finding that internal control systems exert the strongest influence aligns with prior research emphasizing the importance of structured processes in ensuring reliable accounting practices. However, compared to studies conducted in more developed SME ecosystems, where technological adoption often emerges as the dominant driver, the relatively stronger role of internal control systems in this study highlights the importance of organizational discipline in resource-constrained environments. This suggests that SMEs in provincial Thailand may rely more heavily on procedural control mechanisms than on advanced technological solutions.

Comparatively, these findings are broadly consistent with evidence from other emerging economies, where SMEs often depend on managerial competence and internal controls to compensate for limited technological infrastructure. However, the relatively moderate effect of technology utilization

in this study indicates that digital transformation among SMEs in Nakhon Ratchasima may still be at a transitional stage. This context-specific insight underscores the importance of considering regional variations when evaluating SME accounting practices, rather than generalizing findings from urban or highly digitalized environments.

Third, while the regression model explains 36% of the variance in accounting efficiency, a substantial proportion (64%) remains unexplained. This indicates that additional factors not included in the model may also play a significant role. Potential determinants may include organizational culture, leadership style, external auditing practices, government support programs, and the influence of professional networks. In particular, cultural attitudes toward compliance, informal business practices, and varying levels of regulatory engagement may significantly affect accounting behavior in SMEs. Therefore, future research should incorporate these latent variables to develop a more comprehensive explanatory model.

Overall, the findings confirm that accounting efficiency in provincial SMEs is a multidimensional construct shaped by the interaction of human, organizational, and technological factors within a specific institutional context. By integrating human capital and contingency perspectives, this study provides a more nuanced understanding of SME accounting practices and highlights the importance of aligning internal capabilities with external environmental conditions to achieve sustainable financial management outcomes.

Recommendation

Based on the findings of this study, several practical and research-oriented recommendations are proposed, categorized by key stakeholder groups.

1. Recommendations for SME Owners

SME owners and managers should prioritize the development of structured internal control systems, as these were identified as the strongest determinant of accounting efficiency. This includes implementing standardized documentation procedures, regular financial monitoring, and internal audit practices. In addition, investment in continuous accounting training and professional development is essential to enhance accounting knowledge and competencies among staff.

Given the significant role of technology utilization, SME owners are encouraged to adopt cloud-based accounting systems and digital financial tools. These technologies can improve real-time data access, reduce human error, and enhance reporting efficiency. Firms should also consider integrating automated accounting functions, such as invoicing and expense tracking, to streamline operations and improve financial accuracy.

1.1 Recommendations for Accounting Professionals

Accounting professionals, including external accountants and consultants, should play a more proactive role in supporting SMEs by providing advisory services beyond routine bookkeeping. This includes offering guidance on internal control system design, financial risk management, and compliance with regulatory standards.

Furthermore, accounting professionals should facilitate the adoption of digital accounting technologies by training SME personnel in the effective use of accounting software and cloud platforms. Enhancing digital literacy among SME staff will be critical in maximizing the benefits of technological adoption and ensuring long-term improvements in accounting efficiency.

1.2 Recommendations for Government and Policymakers

Government agencies and SME development institutions should design targeted policies to strengthen both organizational systems and technological capabilities among SMEs. In particular, policymakers should consider introducing

financial incentives, such as tax deductions or subsidies, to encourage the adoption of accounting software and cloud-based financial systems.

Additionally, the establishment of provincial digital training hubs could support SMEs in developing practical skills related to digital accounting tools, financial reporting, and compliance. Collaboration between public institutions, universities, and professional accounting bodies would further enhance the effectiveness of these initiatives.

2. Recommendations for Future Research

Future research should adopt a longitudinal design to examine how accounting efficiency evolves over time, particularly during periods of economic fluctuation in the Northeastern region of Thailand. Such an approach would provide deeper insights into the stability and adaptability of SME accounting practices under changing economic conditions.

Moreover, future studies should explore additional variables not included in the present model, such as organizational culture, leadership style, external auditing practices, and government support mechanisms, to develop a more comprehensive understanding of the determinants of accounting efficiency in SMEs.

References

Becker, G. S. (1964). Human capital: A theoretical and empirical analysis. University of Chicago Press.

Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2013). Internal control Integrated framework. COSO.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach. (5th ed.). Sage.

Grande, E. U., Estébanez, R. P., & Colomina, C. M. (2011). The impact of accounting information systems on performance measures: Empirical evidence in Spanish SMEs. The International Journal of Digital Accounting Research, 11, 25-43.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). Multivariate data analysis (8th ed.). Cengage.

Horngren, C. T., Datar, S. M., & Rajan, M. V. (2015). Cost accounting: A managerial emphasis (15th ed.). Pearson.

Ismail, N. A., & King, M. (2007). Factors influencing the alignment of accounting information systems in small and medium sized Malaysian manufacturing firms. Journal of Information Systems and Small Business, 1(1-2), 1–20.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22(140), 1-55.

Mitchell, F., Reid, G. C., & Smith, J. (2000). Information system development in the small firm: The use of management accounting. CIMA Publishing.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). Psychometric theory. (3rd ed.). McGraw-Hill.

OECD. (2017). Enhancing the contributions of SMEs in a global and digitalised economy. OECD Publishing.

Otley, D. T. (1980). The contingency theory of management accounting: Achievement and prognosis. Accounting, Organizations and Society, 5(4), 413-428.

Romney, M. B., & Steinbart, P. J. (2018). Accounting information systems. (14th ed.). Pearson.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis. (3rd ed.). Harper & Row.

ปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้องในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก*

THE LEGISLATIVE MEASURES ABOUT THE PROBLEM SOMETHING THE RIGHT OF THE INVESTOR AND THE ACCESSORY IN THE BORDER DEVELOPS SPECIAL THE EAST

สังเวียน เทพผา

Sungwian Theppha

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathum Thani University, Thailand

Corresponding Author's Email: Sungwian.T@ptu.ac.th

วันที่รับบทความ : 27 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 8 เมษายน 2569

Received 27 March 2026; Revised 6 April 2026; Accepted 8 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดเขตพื้นที่เป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก การถือกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือสังหาริมทรัพย์ และการได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้ ของผู้ประกอบกิจการในเขตเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง กฎหมายทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อหามาตรทางกฎหมายในการป้องกันปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้องในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

Citation:

*สังเวียน เทพผา. (2569). ปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้องในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 287-300.

Sungwian Theppha. (2026). The Legislative Measures About The Problem Something The Right Of The Investor And The Accessory In The Border Develops Special The East. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 287-300.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า การกำหนดเขตพื้นที่เป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกไม่จำกัดเฉพาะ 3 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ระยอง และจันทบุรี เท่านั้นแต่อาจมีการขยายไปในเขตพื้นที่อื่นๆ อาจทำให้เกิดปัญหาแก่ประชาชนผู้อยู่อาศัยอยู่ก่อน การถือกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือสังหาริมทรัพย์ ของผู้ประกอบการ โดยเฉพาะเป็นบุคคลต่างด้าวสามารถมีกรรมสิทธิ์ได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางกฎหมายอื่น อาจทำให้บุคคลต่างด้าวเข้ามายึดครองที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์มากขึ้น เกิดผลเสียทางด้านความมั่นคงของประเทศ และการได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้ ของผู้ประกอบกิจการและสมาชิกในครอบครัวในเขตเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ทำให้รัฐได้รับความเสียหายในด้านการจัดเก็บภาษีเงินได้

คำสำคัญ: นักลงทุน, สิทธิประโยชน์, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

This research article aims to examine the rights related to the designation of areas as the Eastern Economic Corridor (EEC), the ownership of land or movable property, and the entitlement to income tax exemptions or reductions for business operators within the Eastern Economic Corridor. This study adopts a qualitative research approach, utilizing documentary research on relevant concepts, theories, and legal frameworks from both international and Thai contexts. The collected data were analyzed to identify legal measures for preventing issues arising from the acquisition of investment privileges by investors and related parties within the Eastern Economic Corridor.

The findings reveal that the designation of areas as part of the Eastern Economic Corridor is not limited to the three provinces of Chachoengsao, Rayong, and Chanthaburi, but may be expanded to other areas, which could create problems for existing residents. Regarding property ownership, business operators—particularly foreign individuals—are permitted to own land or movable property without undergoing other legal procedures, potentially leading to increased foreign control over land and real estate, thereby posing risks to national security. Furthermore, the provision of income tax exemptions or

reductions for business operators and their family members within the Eastern Economic Corridor may result in losses to the state in terms of income tax revenue collection.

Keywords: The investor, The right, The border develops East

บทนำ

ประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวางจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจในสภาพการณ์เช่นนี้จึงมีความต้องการแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศจำนวนไม่น้อยเพื่อนำเม็ดเงินในการลงทุนเข้ามาใช้จ่ายในการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยรวม จึงทำให้ประเทศไทยเลือกที่จะส่งเสริมการค้าและการลงทุนอย่างจริงจัง ในขณะเดียวกันนักลงทุนคนต่างด้าวก็แสวงหาประเทศที่อุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเข้าไปลงทุนทำธุรกิจหลากหลายประเภทโดยเฉพาะประเทศไทย (นัทชา โฮล์มควิสต์, 2558 : 1) ต่างประเทศมองว่าประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ และมีปัจจัยที่เหมาะสมกับการลงทุน คือมีที่ดินซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติและเป็นองค์ประกอบสำคัญของการผลิต และในการเข้ามาลงทุนนั้นก็จะต้องเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ภาครัฐจึงได้มีการตรากฎหมายที่เป็นการควบคุมจำกัดการถือครองที่ดินของคนต่างด้าว โดยมิได้เปิดโอกาสให้ถือครองที่ดินโดยเสรี (ฐากูร จุลินทร, 2547 : 2)

รัฐบาลได้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้เป็นระบบและโดยสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการประกอบพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ทันสมัย สร้างนวัตกรรม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงได้ตราตราพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มีบทบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวกับการถือกรรมสิทธิ์ที่ดินของคนต่างด้าวหรือนิติบุคคลต่างด้าวเอาไว้คือ

(1) การกำหนดเขตพื้นที่ ให้พื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองและพื้นที่อื่นใดที่อยู่ในภาคตะวันออกที่กำหนดเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาเป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในกรณีที่มีความจำเป็น จะให้พื้นที่บางส่วนในเขตจังหวัดอื่นที่ติดต่อหรือเกี่ยวข้องให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกด้วยก็ได้ (มาตรา 6) ในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการใดเพื่อการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษ ไม่ว่าการนั้นจำเป็นต้องดำเนินการภายในหรือภายนอกเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หากการดำเนินการดังกล่าวเป็นหน้าที่และอำนาจของ

หน่วยงานของรัฐหน่วยใดหน่วยหนึ่งหรือหลายหน่วย คณะรัฐมนตรีจะกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหน่วยใดหน่วยหนึ่งหรือสำนักงานเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงหน่วยเดียว หรือให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมดหรือบางหน่วยร่วมกันดำเนินการหรือร่วมกับสำนักงานดำเนินการก็ได้ (มาตรา 33) กรณีที่มีความจำเป็นต้องได้มาซึ่งที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ให้สำนักงานมีอำนาจดำเนินการโดยวิธีการจัดซื้อ เช่า เช่าซื้อ แลกเปลี่ยน เวนคืน หรือโดยวิธีการอื่นตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด (มาตรา 34)

(2) การได้รับสิทธิประโยชน์ ผู้ประกอบกิจการฯ จะได้รับสิทธิประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างคือ 1) สิทธิในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อการประกอบกิจการหรือห้องชุดเพื่อการประกอบกิจการหรือการอยู่อาศัย 2) สิทธิในการนำคนต่างด้าวเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักร 3) สิทธิในการที่จะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากร 4) สิทธิในการทำธุรกรรมทางการเงิน 5) สิทธิประโยชน์อื่น (มาตรา 48) ผู้ประกอบกิจการฯ ซึ่งเป็นนิติบุคคลและเป็นคนต่างด้าวตามประมวลกฎหมายที่ดิน มีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินภายในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการประกอบกิจการที่ได้รับอนุญาตได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตตามประมวลกฎหมายที่ดินและตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดมีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุด โดยได้รับการยกเว้นจากการจำกัดสิทธิของคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด (มาตรา 49)

(3) การยกเว้นค่าธรรมเนียม ให้สำนักงานและผู้ซึ่งทำธุรกรรมกับสำนักงานในกิจการเกี่ยวกับที่ดินและอสังหาริมทรัพย์บรรดาที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามกฎหมายนั้น (มาตรา 35) รวมทั้งบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถพิเศษอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและก่อให้เกิดนวัตกรรมเข้ามาประกอบกิจการ หรือทำงานในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ รวมทั้งคู่สมรส บุพการี และบุตรที่อยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หรือเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษอาจได้รับการลดหย่อนภาษี (มาตรา 51)

ผู้วิจัยเห็นว่าพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มีปัญหาหลายประการ ประการแรก การกำหนดเขตพื้นที่ ไม่ได้กำหนดให้พื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรีและระยองเท่านั้นที่เป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก อาจเป็นไปทั้งภาคตะวันออกหรือทั้งประเทศซึ่งอาจเกิดผลเสียแก่เจ้าของที่ดินในปัจจุบันที่จะต้องถูกเวนคืนที่ดินที่ครองครองอยู่ ประการที่สอง ผู้ประกอบกิจการฯ จะได้รับสิทธิประโยชน์หลายอย่างเช่นสิทธิในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อการประกอบกิจการหรือห้องชุดเพื่อการประกอบกิจการหรือการอยู่อาศัย

สิทธิในการนำคนต่างด้าวเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักร สิทธิในการที่จะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากร สิทธิในการทำธุรกรรมทางการเงิน มีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และอาคารชุด ซึ่งสิทธิประโยชน์เหล่านี้อาจทำให้กรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ไปอยู่ในกำมือของต่างด้าวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดความเสียหายในด้านการใช้ประโยชน์ของภาครัฐและเอกชนได้ ประการที่สาม การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากร รวมทั้งค่าธรรมเนียมต่างๆให้แก่สำนักงานและผู้ซึ่งทำธุรกรรมกับสำนักงานในกิจการเกี่ยวกับที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งบุคคลผู้ประกอบกิจการ หรือทำงานในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ รวมทั้งคู่สมรส บุพการี และบุตรที่อยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หรือเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษอาจได้รับการลดหย่อนภาษีด้วย ซึ่งอาจทำให้รัฐบาลขาดรายได้จำนวนมหาศาลในการที่ไม่สามารถเก็บภาษีเงินได้จากกรณีดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา สภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎี ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การบังคับใช้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561
4. เพื่อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ให้ทันสมัยต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาสภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้อง โดยยึดระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลจาก ตำรา วารสาร ข้อมูลจากเว็บไซต์ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุน แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อหามาตรทางกฎหมายในการป้องกันปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้องในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ผลการวิจัย

รัฐบาลได้อนุญาตให้บุคคลต่างด้าวสามารถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทยได้ตามเงื่อนไขของกฎหมายแต่ละฉบับ พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้มีการพัฒนาด้านพาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงทันสมัย ซึ่งในพระราชบัญญัติดังกล่าวมีบทบัญญัติที่เอื้อประโยชน์แก่คนต่างด้าวหรือนิติบุคคลต่างด้าวที่ไม่เหมาะสมดังนี้

(1) กรณีการกำหนดเขตพื้นที่ ตามพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 กำหนดให้พื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองและพื้นที่อื่นใดที่อยู่ในภาคตะวันออกที่กำหนดเพิ่มเติมขึ้นได้โดยพระราชกฤษฎีกาเป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในกรณีที่มีความจำเป็น จะให้พื้นที่บางส่วนในเขตจังหวัดอื่นที่ติดต่อหรือเกี่ยวข้อง ให้เป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกด้วยก็ได้ หมายถึงเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ไม่ได้เฉพาะเจาะจงเพียง 3 จังหวัดคือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง เท่านั้นแต่ยังสามารถขายเขตไปยังจังหวัดอื่นที่ติดต่อได้อีกด้วย และตามมาตรา 33 ซึ่งถ้ามีการขยายเขตไปยังจังหวัดอื่นด้วยอาจต้องมีความจำเป็นต้องได้มาซึ่งที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคโดยวิธีการจัดซื้อ เช่า เช่าซื้อ แลกเปลี่ยน เวนคืน หรือโดยวิธีการอื่นตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด ตามมาตรา 34 และผลกระทบก็จะเกิดกับประชาชนที่อาศัยอยู่ก่อนหน้านั้น

(2) กรณีผู้ประกอบกิจการสามารถได้รับสิทธิประโยชน์ หลายประการด้วยกันตามมาตรา 48 และมาตรา 49 เช่น สิทธิในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อการประกอบกิจการหรือห้องชุดเพื่อการประกอบกิจการหรือการอยู่อาศัย สิทธิในการนำคนต่างด้าวเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักร สิทธิในการที่จะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากร ในกรณีนี้ประเด็นสำคัญอยู่ที่ผู้ประกอบกิจการได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากร ซึ่งผู้ประกอบกิจการส่วนมากจะเป็นนิติบุคคลซึ่งเข้ามาประกอบกิจการเพื่อหวังผลกำไรจากกิจการนั้นๆ ในเมื่อมีผลกำไรเกิดขึ้นแล้วนิติบุคคลนั้นๆก็สมควรจะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามกฎหมาย ประการต่อมา ผู้ประกอบกิจการซึ่งเป็นนิติบุคคลและเป็นคนต่างด้าวตามประมวลกฎหมายที่ดิน มีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินภายในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการประกอบกิจการที่ได้รับอนุญาตได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตตามประมวลกฎหมายที่ดิน และตามประมวลกฎหมายที่ดิน มีสิทธิถือกรรมสิทธิ์

ในห้องชุด โดยได้รับการยกเว้นจากการจำกัดสิทธิของคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด ในกรณีนี้เป็นการให้สิทธิแก่บุคคลต่างด้าวมากเกินไปซึ่งตามประมวลกฎหมายที่ดินและตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดดังกล่าวได้มีข้อจำกัดสิทธิ์ในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินและอสังหาริมทรัพย์เอาไว้เหมาะสมแล้ว

(3) กรณีการยกเว้นค่าธรรมเนียม ตามมาตรา 35 แก่ผู้ซึ่งทำธุรกรรมกับสำนักงานในกิจการเกี่ยวกับที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามกฎหมายนั้น ในกรณีนี้เป็นการอำนวยผลประโยชน์ให้แก่ผู้ประกอบกิจการมากเกินควรในการจดทะเบียนดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของผู้จดทะเบียน ดังนั้นจึงสมควรที่จะต้องชำระค่าธรรมเนียมตามระเบียบ และตามมาตรา 51 บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถพิเศษอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและก่อให้เกิดนวัตกรรมเข้ามาประกอบกิจการ หรือทำงานในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ รวมทั้งคู่สมรส บุพการี และบุตรที่อยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หรือเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษอาจได้รับการลดหย่อนภาษี กรณีนี้ในเมื่อบุคคลดังกล่าวเข้ามาทำงานในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อหวังรายได้จากการประกอบอาชีพ ในเมื่อทำงานแล้วมีรายได้ก็สมควรที่จะชำระภาษีตามอัตราที่กฎหมายกำหนด

อภิปรายผล

การได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้องในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นการกำหนดสิทธิในที่ดินของคนต่างด้าว แต่ก็ต้องมีการป้องกันความมั่นคงของชาติด้วย ซึ่งเหตุผลสำคัญที่สุดตามหลักกฎหมายของแต่ละประเทศในการที่จะปกปักรักษาดินแดนของตนไม่ให้ตกอยู่ในมือของคนต่างด้าวไม่ว่าจะเป็นในลักษณะทางตรงหรือทางอ้อม และเนื่องจากว่าถ้าปล่อยให้คนต่างด้าวมีสิทธิในที่ดินเป็นจำนวนมากแล้วก็เท่ากับที่ดินของประเทศนั้น จะตกอยู่ในการควบคุมของคนต่างด้าวซึ่งจะกระทบต่อความมั่นคงทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ พร้อมทั้งปัญหาอื่นๆที่จะตามมาอีกเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญก็คือการป้องกันไม่ให้คนต่างด้าวได้ถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินในพื้นที่ที่เกี่ยวกับความมั่นคงโดยตรง ซึ่งอาจเป็นบริเวณจุดผ่านแดน จุดยุทธศาสตร์ แนวพรมแดน ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ถ้าตกเป็นของคนต่างด้าวจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศอย่างใหญ่หลวง และเนื่องด้วยเหตุผลในด้านความมั่นคงดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ถือเป็นเหตุผลสำคัญที่สุดของการควบคุมการถือ

ครองที่ดินและกรรมสิทธิ์ในที่ดินของคนต่างด้าว บุคคลต่างด้าวจะใช้สิทธิ์ในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินของประเทศไทยตามกฎหมายฉบับต่างๆ เช่น

พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ในกรณีที่ผู้ประกอบอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบพาณิชยกรรม ซึ่งเป็นคนต่างด้าวเลิกกิจการหรือโอนกิจการให้แก่ผู้อื่น ผู้ประกอบอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบพาณิชยกรรม ต้องจำหน่ายที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์และส่วนควบกับที่ดินนั้นให้แก่ กนอ. หรือผู้รับโอนกิจการ แล้วแต่กรณีภายในเวลาสามปีนับแต่วันที่เลิกหรือโอนกิจการ มิฉะนั้นให้อธิบดีกรมที่ดินจำหน่ายที่ดินและส่วนควบกับที่ดินนั้นให้แก่ กนอ. หรือบุคคลอื่นตามประมวลกฎหมายที่ดิน ผู้ประกอบอุตสาหกรรมและผู้ประกอบพาณิชยกรรม ยังสามารถนำคนต่างด้าวซึ่งเป็น ช่างฝีมือ ผู้ชำนาญการ คู่สมรสและบุคคลซึ่งอยู่ในอุปการะ เข้ามาในราชอาณาจักรได้ตามจำนวนและภายในกำหนดระยะเวลาให้อยู่ได้ในราชอาณาจักรตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แม้ว่าจะเกินกำหนดจำนวนหรือระยะเวลาให้อยู่ได้ในราชอาณาจักรตามกฎหมายอื่นก็ตาม จะเห็นว่าพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนในประเทศไทยได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด การได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนต่างด้าว

พระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 ผู้รับสัมปทานและผู้รับจ้าง ซึ่งได้ทำสัญญาจ้างเหมาโดยตรงกับผู้รับสัมปทานมีสิทธินำช่างฝีมือและผู้เชี่ยวชาญ รวมตลอดถึงคู่สมรสและบุตรที่อยู่ในอุปการะซึ่งเป็นคนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักรตามความจำเป็นในการประกอบกิจการปิโตรเลียมได้ตามจำนวนและระยะเวลาที่คณะกรรมการมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร ผู้รับสัมปทานและผู้รับจ้างซึ่งได้ทำสัญญาจ้างเหมาโดยตรงกับผู้รับสัมปทาน มีสิทธินำเครื่องจักร เครื่องมือเครื่องใช้ โครงก่อสร้าง ยานพาหนะ ส่วนประกอบ อุปกรณ์ และวัสดุอื่น ๆ ที่ใช้ในการประกอบกิจการปิโตรเลียม เข้ามาในราชอาณาจักรได้ โดยให้ได้รับยกเว้นการเสียอากรขาเข้าตามกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากรและภาษีมูลค่าเพิ่มตามประมวลรัษฎากร แต่ของดังกล่าวต้องเป็นของที่คณะกรรมการมีคำสั่งเห็นชอบว่าจำเป็นในการประกอบกิจการปิโตรเลียม ให้ผู้รับสัมปทานได้รับยกเว้นการเสียภาษีอากร และเงินที่ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาคและราชการส่วนท้องถิ่นเรียกเก็บทุกชนิด จะเห็นว่าพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 เป็นกฎหมายที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้รับสัมปทานเป็นอย่างยิ่ง คณะกรรมการมีอำนาจอนุญาตให้ผู้รับสัมปทานถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้เท่าที่จำเป็น ซึ่งหมายรวมถึงบุคคลต่างด้าวก็สามารถถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้

พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 ให้คนต่างด้าวได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อประกอบกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามจำนวนที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควร แม้ว่าจะเกินกำหนดที่จะพึงมีได้ตามกฎหมายอื่น ในกรณีที่ผู้ได้รับการส่งเสริมซึ่งเป็นคนต่างด้าวตามประมวลกฎหมายที่ดินเลิกกิจการที่ได้รับการส่งเสริมหรือโอนกิจการนั้นให้แก่ผู้อื่น ผู้ได้รับการส่งเสริมต้องจำหน่ายที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่เลิกหรือโอนกิจการ มิฉะนั้นให้อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจจำหน่ายที่ดินนั้นตามประมวลกฎหมายที่ดิน

พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 คนต่างด้าวและนิติบุคคล อาจถือกรรมสิทธิ์ ในห้องชุดได้ ถ้าเป็นคนต่างด้าวและนิติบุคคลต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง คนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน นิติบุคคลตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย นิติบุคคลซึ่งเป็นคนต่างด้าวตามประกาศของคณะปฏิวัติและได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน คนต่างด้าวหรือนิติบุคคลที่กฎหมายถือว่าเป็นคนต่างด้าวซึ่งนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา ในราชอาณาจักร หรือถอนเงินจากบัญชีเงินบาทของบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่นอกประเทศหรือถอนเงินจาก บัญชีเงินฝากเงินตราต่างประเทศ อาคารชุดแต่ละอาคารชุดจะมีคนต่างด้าวหรือนิติบุคคล ถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่เกินอัตราร้อยละสี่สิบเก้า ของเนื้อที่ของห้องชุดทั้งหมดในอาคารชุดนั้น จะสังเกตเห็นว่ากฎหมายป้องกันคนต่างด้าวเข้ามาถือครองอสังหาริมทรัพย์ทั้งหมด แต่กฎหมายก็ยังกำหนดให้คนต่างด้าว ต้องจำหน่ายห้องชุดในกรณีที่คนต่างด้าวหรือนิติบุคคล ได้มาซึ่งห้องชุดโดยได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรมหรือโดยประการอื่นแล้วแต่กรณีเมื่อรวมกับห้องชุดที่มีคนต่าง จะสังเกตเห็นว่ากฎหมายบังคับให้บุคคลต่างด้าวที่ขาดคุณสมบัติในการที่จะถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดต้องจำหน่ายห้องชุด

ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 กำหนดหลักเกณฑ์ในการที่คนต่างด้าวจะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยเอาไว้ในด้านอื่นนอกจากกรณีดังกล่าว คนต่างด้าวอาจได้มาซึ่งสิทธิในที่ดินโดยได้รับมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมได้ โดยที่ดินที่ได้รับมรดกเมื่อรวมกับที่ดินที่มีอยู่แล้วจะต้องไม่เกินจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น ที่อยู่อาศัย มีได้ครอบครัวละไม่เกิน 1 ไร่ ที่ใช้เพื่อพาณิชยกรรม ไม่เกิน 1 ไร่ ที่ใช้เพื่ออุตสาหกรรม ไม่เกิน 10

ไร่ ที่ใช้เพื่อเกษตรกรรม ครอบครัวละไม่เกิน 10 ไร่ สำหรับคนต่างด้าวที่มีคู่สมรสเป็นคนสัญชาติไทยไม่ว่าจะชอบหรือมิชอบด้วย กฎหมาย คู่สมรสที่เป็นคนสัญชาติไทยสามารถซื้อที่ดินได้โดยผู้ซื้อและคู่สมรสที่เป็น คนต่างด้าวจะต้องยืนยันต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษรร่วมกันว่า เงินที่นำมาซื้อที่ดินทั้งหมดเป็นสินส่วนตัวหรือทรัพย์ส่วนบุคคลของผู้ซื้อ ที่มีสัญชาติไทย มิใช่สินสมรสหรือทรัพย์ที่นำมาหาได้ร่วมกัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์ การกำหนดระยะเวลาเช่า กำหนดให้การเช่าอสังหาริมทรัพย์ สามารถเช่ากันได้เต็มที่ไม่เกิน 30 ปี หากครบ 30 ปีแล้ว จะต่อสัญญาอีกก็ต้องไม่เกิน 30 ปี นับแต่วันต่อสัญญา หมายความว่าการเช่าสังหาริมทรัพย์มิได้มีการกำหนดห้ามอย่างอสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือสามารถทำสัญญาเช่ากันเกิน 30 ปี ได้ แต่จะทำสัญญาไม่มีเวลาสิ้นสุดไม่ได้ ส่วนการเช่าสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ตลอดอายุของผู้ให้เช่าหรือของผู้เช่าก็สามารถทำได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้การเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่มีอายุการเช่ากว่า 3 ปีขึ้นไป หรืออายุการเช่ากำหนดตลอดอายุของผู้เช่า หรือผู้ให้เช่า ต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ผู้ประกอบกิจการในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษมีสิทธิ์ได้รับ สิทธิในการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อ การประกอบกิจการหรือห้องชุดเพื่อการประกอบกิจการหรือการอยู่อาศัย สิทธิในการนำคนต่างด้าวเข้ามาและอยู่ในราชอาณาจักร สิทธิในการที่จะได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากร สิทธิในการทำธุรกรรมทางการเงิน คณะกรรมการนโยบายจะกำหนดให้แตกต่างกันก็ได้ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษแต่ละแห่ง ให้ผู้ประกอบกิจการในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษซึ่งเป็นนิติบุคคลและเป็นคนต่างด้าวตามประมวลกฎหมายที่ดิน มีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินภายในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษเพื่อการประกอบกิจการที่ได้รับอนุญาตได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตตามประมวลกฎหมายที่ดิน ให้ผู้ประกอบกิจการในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษซึ่งเป็นนิติบุคคลและเป็นคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดมีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดโดยได้รับการยกเว้นจากการจำกัดสิทธิของคนต่างด้าวตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด ผู้ประกอบกิจการซึ่งจะมีสิทธิ และจำนวนที่ดินหรือห้องชุดดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการนโยบายประกาศกำหนด แต่ต้องไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนหรือกฎหมายว่าด้วยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ในกรณีที่ผู้ประกอบกิจการ ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ แต่มิได้มีการประกอบกิจการภายในเวลาสามปี หรือหยุดประกอบกิจการในที่ดินดังกล่าวผู้ประกอบ

กิจการนั้นต้องจำหน่ายที่ดินดังกล่าวภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่สำนักงานแจ้งให้ทราบ มิฉะนั้นให้สำนักงานมีอำนาจดำเนินการให้มีการจำหน่ายที่ดินดังกล่าวแทนผู้ประกอบกิจการแล้วคืนเงินที่ได้จากการจำหน่ายที่หักค่าใช้จ่ายแล้วให้แก่ผู้ประกอบกิจการ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมให้บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถพิเศษอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและก่อให้เกิดนวัตกรรมเข้ามาประกอบกิจการหรือทำงานในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ บุคคลดังกล่าวรวมทั้งคู่สมรส บุพการี และบุตรที่อยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกหรือเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษอาจได้รับการลดหย่อนภาษี สิทธิเกี่ยวกับการเข้าเมืองและการขออนุญาตทำงาน และสิทธิอื่นเพิ่มเติม ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการนโยบายประกาศกำหนดก็ได้ จะสังเกตเห็นว่าพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลต่างด้าวที่เข้ามาลงทุนในเขตพิเศษเป็นอย่างมาก

ในต่างประเทศการได้กรรมสิทธิ์ที่ดินของคนต่างด้าวในประเทศญี่ปุ่น การถือครองที่ดินของต่างด้าวในประเทศญี่ปุ่นไม่มีข้อจำกัดทางกฎหมายในการถือครองที่ดินชาวต่างชาติไม่ว่าจะชาติใดก็สามารถถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ได้ซึ่งอาจจะโดยการซื้ออสังหาริมทรัพย์หรือประการอื่นใด และไม่ว่าจะมีสถานการพำนักอยู่ในประเทศญี่ปุ่นนานเท่าไร และต่างด้าวสามารถเช่าอสังหาริมทรัพย์ได้เป็นระยะเวลาสูงสุด 50 ปี ประเทศในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่ละประเทศได้กำหนดการถือครองที่ดินของต่างด้าวเอาไว้มีทั้งคล้ายกันและแตกต่างกัน ประเทศบรูไน บุคคลต่างด้าวไม่มีการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ประเทศบรูไนโดยกำหนดให้พลเมืองของประเทศบรูไนเท่านั้นที่มีสิทธิ์ถือครองที่ดินหรือซื้อขายที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ บุคคลต่างด้าวสามารถเช่าอสังหาริมทรัพย์ได้เป็นระยะเวลาสูงสุด 50 ปี และสามารถต่อสัญญาได้อีกครั้งละไม่เกิน 50 ปี ในเมียนมาร์ ไม่มีการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ของบุคคลต่างด้าว บุคคลต่างด้าวสามารถมีสิทธิ์ในการใช้ที่ดินโดยการเช่าจากรัฐบาลโดยนักลงทุนคนต่างด้าว คนต่างด้าวสามารถเช่าได้ระยะเวลาเช่า 50 ปี และสามารถต่ออายุการให้เช่าได้ครั้งละ 10 ปี และต่ออายุให้อีก 10 ปี

ในสปป.ลาว บุคคลต่างด้าวไม่สามารถถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินใน สปป. ที่ดินใน สปป. ลาว ทั้งหมดเป็นกรรมสิทธิ์รวมของชาติ ลงทุนต่างด้าวมีสิทธิ์ที่จะเข้าใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวได้เพียงการเช่าที่ดินหรือสัญญาสัมปทานที่ดินกับรัฐบาล หรือทำสัญญาเช่ากับเอกชนลาว การเช่าหรือสัมปทานที่ดินรัฐ ระยะเวลาการเช่าจะให้ได้สูงสุดไม่เกิน 50 ปี แต่สามารถต่อ

อายุสัญญาเช่าได้อีก แล้วแต่กรณี ตามการเห็นชอบจากรัฐบาล กรณีการเช่าที่ดินจากเอกชน สามารถเช่าได้สูงสุดไม่เกิน 30 ปี และสามารถต่ออายุสัญญาเช่าได้อีกแล้วแต่กรณี ในอินโดนีเซีย บุคคลต่างด้าวมีสิทธิในการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร เพื่อทำการเพาะปลูก ปศุสัตว์ หรือประมง เป็นระยะเวลาไม่เกิน 35 ปี และเมื่อครบกำหนดแล้วสามารถต่ออายุได้อีก 25 ปี ซึ่งสิทธิดังกล่าวสามารถใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันได้ และหากรัฐบาลอนุมัติจะสามารถโอนให้กับบุคคลที่สามได้ สิทธิในการสร้างสิ่งปลูกสร้างและใช้ประโยชน์ในอาคารเหนือดิน ให้สิทธินิติบุคคลในการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และอุตสาหกรรม และเป็นเจ้าของในอาคารที่ก่อสร้างขึ้น (แต่ไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน) ระยะเวลาไม่เกิน 30 ปี และสามารถต่ออายุได้อีก 20 ปี ในสิงคโปร์ การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ซึ่งคนต่างด้าวสามารถขอได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ คือ ที่ดินเปล่าสำหรับที่อยู่อาศัย หรือที่ดินที่มีบ้านตั้งอยู่ ซึ่งคนต่างด้าวจะซื้อได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อพาร์ทเมนท์และห้องชุดซึ่งไม่มีข้อห้ามสำหรับคนต่างด้าวในการซื้อ บุคคลต่างด้าวสามารถเช่าอสังหาริมทรัพย์ในที่อยู่อาศัยหวงห้ามไม่เกิน 7 ปี

ฟิลิบปินส์ คนต่างด้าวสามารถมีสิทธิ์ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ กรณีได้รับอนุญาตให้ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และการสืบสิทธิ์ในฐานะทายาทหรือผู้รับมรดก คนต่างด้าวสามารถถือครองกรรมสิทธิ์ในอาคารชุด ได้ไม่เกินร้อยละ 40 ของอาคารชุด คนต่างด้าวสามารถเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์อื่น นักลงทุนต่างด้าวสามารถเช่าที่ดินของเอกชนได้ในระยะเวลา 50 ปี และต่ออายุสัญญาได้อีก 25 ปี ในมาเลเซีย คนต่างด้าวที่จดทะเบียนนิติบุคคลในประเทศมาเลเซีย สามารถือครองกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือที่ดินเกษตรกรรม ที่ดินอุตสาหกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ของการถือครองเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านเกษตรกรรม เพื่อการพาณิชย์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมหรือการผลิตเพื่อการส่งออก อสังหาริมทรัพย์ด้านพาณิชย์ บุคคลต่างด้าวสามารถเช่าที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้ด้วยการเช่าเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 30 ปี ถึง 99 ปี ในกัมพูชา คนต่างด้าวและนิติบุคคลต่างด้าวไม่มีสิทธิถือครองที่ดิน แต่มีสิทธิ์ถือครองห้องชุดในอาคารชุด โดยจำกัดให้คนต่างด้าวถือครองได้ตั้งแต่ชั้น 2 คือชั้นที่ไม่ติดพื้นดินขึ้นไป และสามารถถือครองได้ไม่เกินร้อยละ 70 ของพื้นที่รวมในแต่ละอาคารชุด ส่วนการเช่าคนต่างด้าวและนิติบุคคลต่างด้าวสามารถทำสัญญาเช่าระยะยาวได้โดยต้องไม่เกิน 99 ปี ในเวียดนาม รัฐบาลเวียดนามไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวและนิติบุคคลต่างด้าวถือครองที่ดิน แต่นิติบุคคลต่างด้าวสามารถถือครองอสังหาริมทรัพย์ในรูปแบบของการใช้ที่ดินระยะยาวโดยการร่วมลงทุน กับหุ้นส่วนชาวเวียดนาม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สมควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ในส่วนที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ของนักลงทุนและผู้เกี่ยวข้องในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกให้มีความเหมาะสมดังต่อไปนี้ 1. ในด้านการกำหนดพื้นที่ แก้ไขพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 6 “ให้พื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง เป็นเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพื่อวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้ (1) พัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทันสมัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (2) จัดให้มีการให้บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จครบวงจรเพื่อลดอุปสรรคและต้นทุนในการประกอบกิจการ (3) จัดทำโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคที่มีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบโดยสมบูรณ์ (4) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างเหมาะสมกับสภาพและศักยภาพของพื้นที่โดยสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (5) พัฒนาเมืองให้มีความทันสมัยระดับนานาชาติที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยอย่างสะดวกปลอดภัย เข้าถึงได้โดยถ้วนหน้าและการประกอบกิจการอย่างมีคุณภาพ” 2. ในด้านสิทธิประโยชน์ของผู้ประกอบกิจการ แก้ไขพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 48 “ให้แก้ไขข้อความใน (3) สิทธิในการได้รับการพิจารณายกเว้นหรือลดหย่อนภาษีอากรกรณีมีความจำเป็น และ (4) สิทธิได้รับการพิจารณาในการทำธุรกรรมทางการเงินไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียม” 3. ในด้านการยกเว้นค่าธรรมเนียมแก้ไขพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มาตรา 35 “ให้สำนักงานและผู้ซึ่งทำธุรกรรมกับสำนักงานในกิจการเกี่ยวกับที่ดินและอสังหาริมทรัพย์บรรดาที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม เสียค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามกฎหมายนั้น” และ มาตรา 51 “เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมให้บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถพิเศษอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและก่อให้เกิดนวัตกรรมเข้ามาประกอบกิจการหรือทำงานในเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ บุคคลดังกล่าวรวมทั้งคู่สมรสบุพการี และบุตรที่อยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกหรือเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษอาจได้รับการพิจารณาลดหย่อนภาษี สิทธิเกี่ยวกับการเข้าเมืองและการขออนุญาตทำงาน และสิทธิอื่นเพิ่มเติม ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการนโยบายประกาศกำหนดก็ได้”

เอกสารอ้างอิง

ฐากูร จุลินทร.(2547). การถือครองที่ดินของคนต่างด้าว. เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา ปีที่ 13, ฉบับที่ 139 (มีนาคม 2547)

นัทชา โฮล์มควิสต์. (2558). การแสวงหาประโยชน์จากช่องว่างของกฎหมายเพื่อการถือครองที่ดินของคนต่างด้าวในจังหวัดภูเก็ต. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติเศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ. คณะนิติศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยะนุช โปตะวณิช. (2554). ตัวแทนอำพราง. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. ลิขสิทธิ์ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. 2554

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 19 (6 เมษายน 2560).

ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497, มาตรา 81 วรรคสอง, (2497, 30 พฤศจิกายน), ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 71, ตอนที่ 78/ฉบับพิเศษ, หน้า 1/31.พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 34 ก (14 พฤษภาคม 2561).

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ*

SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES AFFILIATED WITH THE UBON RATCHATHANI-AMNAT CHAROEN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ศิษฐ์ฐิกรณ์ ลูกสีดา[1], ภัทรฤทัย ลุนสำโรง[2] และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[3]

Sitthikorn Lookseeda[1], Patruthai Lunsomrong[2] and Wiralphat Wongwatkasem[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Sitthikorn2324@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 326 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนี

Citation:

*ศิษฐ์ฐิกรณ์ ลูกสีดา, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2569). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 301-321.

Sitthikorn Lookseeda, Patruthai Lunsomrong and Wiralphat Wongwatkasem. (2026). School Administration Based On Good Governance Principles Affiliated With The Ubon Ratchathani-Amnat Charoen Secondary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 301-321.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.94 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักนิติธรรม 2) ด้านหลักคุณธรรม 3) ด้านหลักความโปร่งใส 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม 5) ด้านหลักความรับผิดชอบ 6) ด้านหลักความคุ้มค่า

คำสำคัญ: การบริหาร, สถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล

Abstract

The purpose of this research is: Study school administration based on good governance principles under the Secondary Educational Service Area Office Ubon Ratchathani–Amnat Charoen. Compare personnel opinions regarding school administration based on good governance principles under the Secondary Educational Service Area Office Ubon Ratchathani–Amnat Charoen, classified by position, educational level, and work experience. Explore guidelines for school administration based on good governance principles under the Secondary Educational Service Area Office Ubon Ratchathani–Amnat Charoen. The sample group used in this study consisted of 326 school administrators and teachers. The research instruments included a 5-point rating scale questionnaire with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.80 to 1.00, and the overall reliability of the questionnaire was 0.94. A semi-structured interview was also

used. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings were as follows: Overall, school administration based on good governance principles under the Secondary Educational Service Area Office Ubon Ratchathani–Amnat Charoen was at a high level. The comparison of opinions on school administration based on good governance principles, classified by position, educational level, and work experience, showed no overall differences. The guidelines for school administration based on good governance principles consisted of 6 aspects: 1 Rule of law
2 Morality 3 Transparency 4 Participation 5 Accountability 6 Value for money (cost-effectiveness)

Keywords: Administration, Educational institutions, Good governance.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวทางและหลักการสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาไทย โดยยึดแนวคิดการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ตอบสนองบริบทของชุมชนท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียนอย่างเหมาะสม พระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ได้ยืนยันเจตนารมณ์ให้สถานศึกษามีอิสระในการกำหนดหลักสูตร การบริหารทรัพยากร และการจัดสรรงบประมาณภายใต้กรอบกฎหมาย เพื่อส่งเสริมให้ทุกพื้นที่สามารถขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาเชื่อมโยงกับศักยภาพและปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง การกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติการศึกษา จึงถือเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้การบริหารการศึกษาทุกระดับสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมการวางแผน จัดองค์กร ควบคุม และประเมินผล เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไปต่างก็เป็นองค์ประกอบหลักที่ต้องประสานสอดคล้องกันอย่างชัดเจน (การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิผลช่วยให้สถานศึกษาใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันการประเมินผลการดำเนินงานจะช่วยให้

ผู้บริหารสามารถปรับปรุงแผนงานและมาตรการต่างๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง ในระดับมัธยมศึกษานั้น การบริหารการศึกษามีลักษณะเฉพาะที่ต้องคำนึงถึงการผสมผสานภารกิจด้านวิชาการกับกิจกรรมนักเรียนเพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาระดับนี้ต้องจัดการหลักสูตรให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับความสนใจและศักยภาพของนักเรียน พร้อมทั้งสร้างระบบการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาภาวะผู้นำในกลุ่มนักเรียนผ่านกิจกรรมนอกหลักสูตรยังเป็นอีกกลไกหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ (ธีระ รุญเจริญ, 2563)

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ในบริบทการศึกษาประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (อาจิน สมมาภาณี, 2564) หลักนิติธรรมเน้นการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับและจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด ขณะที่หลักคุณธรรมชี้ถึงเจตคติและคุณลักษณะเชิงบวกของผู้บริหาร เช่น ความซื่อสัตย์ สัจจะ และการยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ หลักความโปร่งใสเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าถึงข้อมูลการดำเนินงานและงบประมาณ ในขณะที่หลักการมีส่วนร่วมรับรองว่าผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีบทบาทในการตัดสินใจร่วม กลไกเหล่านี้ช่วยเพิ่มความเชื่อถือและความร่วมมือในการบริหารจัดการ ส่วนหลักความรับผิดชอบกำหนดหน้าที่และกรอบการประเมินผลในแต่ละกระบวนการ และหลักความคุ้มค่าเน้นการจัดสรรและใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2561)

บริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานีอำนาจเจริญ มีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานระหว่างสังคมเกษตรกรรมและเมืองขนาดย่อม สภาพภูมิศาสตร์ติดชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำให้เกิดลักษณะทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่หลากหลาย สถานศึกษาบางแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทำให้เกิดข้อจำกัดด้านบุคลากรและสวัสดิการ ในขณะที่โรงเรียนในชุมชนเมืองเผชิญความต้องการทางการศึกษาที่แตกต่าง สำนักงานเขตพื้นที่จึงต้องปรับกลยุทธ์การสนับสนุนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ทั้งในแง่การจัดสรรงบประมาณ การอบรมพัฒนาครู และการพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะอาชีพเพื่อสอดรับกับบริบทชุมชน นอกจากนี้ การส่งเสริมโครงการนวัตกรรมการศึกษาทั้งในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวัฒนธรรมช่วยยกระดับคุณภาพและสร้างโอกาสให้โรงเรียนในจังหวัดมี

ศักยภาพแข่งขันได้ในระดับภูมิภาค (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, 2568)

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับกรอบ พ.ร.บ. การศึกษาและแนวปฏิบัติธรรมาภิบาล โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำหลักนิติธรรมมาใช้ในการตัดสินใจและกำกับดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามระเบียบ ขณะเดียวกันต้องปลูกฝังหลักคุณธรรมและจริยธรรมให้บุคลากรมีจิตสาธารณะ พร้อมเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางแผนและประเมินผล การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาในระดับสถานศึกษาจึงควรผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน และหน่วยงานภายนอก เพื่อสร้างบรรยากาศความโปร่งใสและความรับผิดชอบร่วมกัน นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าโดยพิจารณาจากความจำเป็นและผลลัพธ์ที่คาดหวังจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด (ประสิทธิ์ชัย โสดาวิชิต, 2568)

การที่สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ สามารถดำเนินงานได้อย่างมีอิสระและคล่องตัว ภายใต้โครงสร้างการกระจายอำนาจที่เน้นประสิทธิภาพและความเป็นธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 มิติ เข้ากับภารกิจหลัก ทั้งด้านงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป โดยเฉพาะการสร้างกลไกที่โปร่งใส เปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง เพื่อส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่นและความเปลี่ยนแปลงของโลก อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในระดับปฏิบัติยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ บริบทของพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในเชิงสังคมเมืองและสังคมเกษตรกรรมชายแดน ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรและการจัดการนวัตกรรม แม้จะมีกรอบกฎหมายรองรับ แต่กระบวนการสร้างความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมในบางสถานศึกษายังเป็นไปในลักษณะเชิงรูปแบบมากกว่าเนื้อหา การสื่อสารข้อมูลด้านงบประมาณและผลการดำเนินงานต่อสาธารณะยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วน ขณะที่ภาระงานที่ล้นตัวของบุคลากรครูและการขาดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในชีวิตประจำวัน กลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การกำกับดูแลภายในขาดความต่อเนื่องและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้วยเหตุ

นี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 219 คน และ ครูผู้สอน จำนวน 1,920 คน รวมเป็น 2,139 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 326 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ คือ ผู้บริหาร

สถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่นในด้านการบริหารสถานศึกษา ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ

ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ทั้งโดยภาพรวม รายด้าน และรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ตำแหน่ง และระดับการศึกษา โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe'method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักความโปร่งใส รองลงมา คือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักนิติธรรม

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้าน พบว่า แตกต่างกันในด้านหลักนิติธรรม จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และรายด้านแตกต่างกันในด้านหลักนิติธรรม

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักนิติธรรม (Rule of Law) 2) ด้านหลักคุณธรรม (Morality) 3) ด้านหลักความโปร่งใส (Transparency) 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม (Participation) 5) ด้านหลักความรับผิดชอบ (Accountability) 6) ด้านหลักความคุ้มค่า (Cost-Effectiveness)

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักความโปร่งใส รองลงมาคือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลและการตรวจสอบได้ตามนโยบายของภาครัฐ รวมถึงสถานศึกษามีระบบการรายงานผลผ่านสื่อดิจิทัลที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ ศรีสุข (2564) และ สุภาวดี ท่ามะกา (2562) ที่

พบว่าการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับ O'Connor, P. (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลส่งผลต่อความไว้วางใจในองค์กร ส่วนด้านหลักนิติธรรมที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเป็นเพราะกฎระเบียบมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยหรือมีความซับซ้อนในการปฏิบัติจริง

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในด้านหลักนิติธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารและครูมีบทบาทความรับผิดชอบและขอบเขตการใช้อำนาจตามกฎหมายที่ต่างกัน โดยผู้บริหารต้องตัดสินใจเชิงบริหารภายใต้อำนาจหน้าที่ ในขณะที่ครูเน้นการปฏิบัติตามระเบียบการสอนและการดูแลผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย ประทุมไทย (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า รองผู้บริหารสถานศึกษา และครู ในภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Smith, J. (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกำกับดูแลและการบริหารในสถาบันการศึกษา: แนวทางตามหลักการธรรมาภิบาล" ผลการวิจัยพบว่า การแยกแยะบทบาทหน้าที่ระหว่าง "การกำกับดูแล" (ซึ่งเน้นที่การวางทิศทาง กลยุทธ์ และการตรวจสอบ) และ "การบริหารจัดการ" (ซึ่งเน้นที่การดำเนินงานรายวันและการนำนโยบายไปปฏิบัติ) อย่างชัดเจนถือเป็นปัจจัยวิกฤตสู่ความสำเร็จ

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่ได้รับความรู้และการอบรมเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล มาตรฐานวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพครูที่ใกล้เคียงกันจากการฝึกอบรมของต้นสังกัด ทำให้เกิดมาตรฐานในการรับรู้ที่เท่าเทียมกัน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาภรณ์ เมืองนาม (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน นอกจากนี้ยัง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวดี วงศ์สุริยา (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในด้านหลักนิติธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานมาก จะมีความคุ้นเคยและมีความแม่นยำในระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนแนวทางปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าบุคลากรใหม่ที่มีประสบการณ์น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวดี วงศ์สุริยา (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยัง สอดคล้องกับแนวคิดของ Akande, B. (2023) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ภาวะผู้นำและการกำกับดูแลตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนของภูมิภาคซับซาฮารา แอฟริกา" ผลการวิจัยพบว่า การใช้รูปแบบการบริหารที่เคารพและผสานค่านิยมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเคารพผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และการแบ่งปันทรัพยากร สามารถเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ดียิ่งขึ้น การบริหารภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่ปรับให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นนี้ ช่วยเพิ่มความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ผลลัพธ์ส่งผลให้ประสิทธิภาพของโรงเรียนดีขึ้นในแง่ของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

3.1 ด้านหลักนิติธรรม จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีแนวทางการ

บริหารงาน ด้านหลักนิติธรรม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการบริหารงานทุกด้านตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด 2) จัดทำคู่มือ แนวปฏิบัติ และคำสั่งภายในสถานศึกษาให้มีความชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร และเผยแพร่แก่บุคลากรทุกคน 3) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ และจรรยาบรรณวิชาชีพ 4) ใช้หลักความเสมอภาคและความยุติธรรมในการบริหารงานบุคคล เช่น การมอบหมายงาน การพิจารณาความดีความชอบ 5) กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกรอบอำนาจหน้าที่ที่กำหนด 6) ป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ 7) จัดให้มีกลไกการร้องเรียนและการพิจารณาข้อร้องเรียนตามขั้นตอนที่ถูกต้องและเป็นธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แนวทางสำคัญคือการปฏิบัติงานตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและสร้างความเสมอภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ท่ามะกา (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนบ้านท่ามะกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ผลการวิจับพบว่า ที่เน้นย้ำถึงการยึดถือความถูกต้องตามระเบียบแบบแผน และสอดคล้องกับ Smith, J. (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกำกับดูแลและการบริหารในสถาบันการศึกษา: แนวทางตามหลักการธรรมาภิบาล" ผลการวิจัยพบว่า หลักการสำคัญ 5 ประการสำหรับการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ (Accountability) 2) ความโปร่งใสในกระบวนการงบประมาณ 3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การยึดมั่นในพันธกิจของสถาบัน และ 5) การบริหารความเสี่ยงเชิงรุก นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าสถาบันการศึกษาที่นำ "แนวทางตามหลักการ" มาใช้ แทนที่จะยึดติดกับ "แนวทางตามกฎเกณฑ์" (Rules-based approach) เพียงอย่างเดียว มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาได้ดีกว่า และสามารถสร้างวัฒนธรรมความไว้วางใจภายในองค์กรได้อย่างยั่งยืน โดยสรุปแล้ว การกำกับดูแลที่ดีไม่ใช่เพียงการควบคุม แต่คือการสร้างสภาวะแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ฝ่ายบริหารสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพภายใต้กรอบจริยธรรมที่ชัดเจน

3.2 ด้านหลักคุณธรรม จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีแนวทางการบริหารงาน ด้านหลักคุณธรรม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความซื่อสัตย์ สุจริต และจริยธรรมในการปฏิบัติงาน 2) ส่งเสริมค่านิยมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณธรรม

ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ 3) ปลูกฝังจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานโดยยึดประโยชน์ของผู้เรียนและสถานศึกษาเป็นสำคัญ 5) สร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน และทำงานเป็นทีม 6) ป้องกันและต่อต้านการทุจริตในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 7) บูรณาการหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การที่ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออาทร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Johnson, L. (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในการบริหารโรงเรียน" ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำที่ยึดมั่นจริยธรรมในการบริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำที่มีจริยธรรมสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี สร้างความเชื่อมั่นและความผูกพันกับบุคลากรในองค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ การบริหารที่คำนึงถึงจริยธรรมช่วยลดปัญหาการทุจริต การใช้อำนาจโดยมิชอบ และการตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ ผู้นำเชิงจริยธรรมยังทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครู นักเรียน และชุมชน ส่งเสริมค่านิยมความซื่อสัตย์ ความสุจริต และการรับผิดชอบ ส่งผลให้สถานศึกษามีความมั่นคงทางวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่งขึ้น งานวิจัยยังชี้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเพิ่มแรงจูงใจและความมุ่งมั่นของบุคลากรในการร่วมมือกันพัฒนาการเรียนการสอน ผลสุดท้ายคือการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย มีคุณภาพ และสนับสนุนนักเรียนให้เติบโตอย่างรอบด้าน อีกทั้งยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย ประทุมไทย (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างและมีภาวะผู้นำทางวิชาการที่ดี 2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรรับฟังข้อมูลย้อนกลับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน 3) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุน หรือมีแนวปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับ หรือข้อตกลงของสถานศึกษาและมีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้องค์กรอิสระหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามาตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา 5) ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายให้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางในการดูแลสื่อ และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย 6) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อระดมทรัพยากรทางการศึกษา ร่วมหา ร่วมสร้าง ร่วมใช้ให้เกิด

ความคุ้มค่ากับนักเรียนและผู้สนใจทั่วไปและ 7) ผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักและรับผิดชอบต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของงาน

3.3 ด้านหลักความโปร่งใส จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีแนวทางการบริหารงาน ด้านหลักความโปร่งใส ได้แก่ 1) เปิดเผยข้อมูลการบริหารงานและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างชัดเจน 2) จัดให้มีระบบรายงานและประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านงบประมาณและการใช้จ่ายอย่างตรวจสอบได้ 3) ใช้ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ข้อมูลของสถานศึกษา 4) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานของสถานศึกษาได้ 5) จัดประชุมชี้แจงผลการดำเนินงานแก่คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 6) สร้างระบบป้องกันการทุจริตและการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ 7) ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความซื่อตรงและความโปร่งใส ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลรายงานงบประมาณและเปิดโอกาสให้ตรวจสอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ O’Connor, P. (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการเป็นผู้นำทางการศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสถานศึกษาที่เปิดเผยข้อมูลการบริหารอย่างโปร่งใส ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจอย่างมากระหว่างครูกับผู้ปกครอง การมีข้อมูลที่เปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้ทำให้ลดความกังวลและข้อสงสัยในการดำเนินงานของโรงเรียน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มการสนับสนุนในด้านทรัพยากรและความร่วมมือจากผู้ปกครอง การบริหารด้วยความโปร่งใสยังช่วยส่งเสริมการสื่อสารสองทางอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจเป้าหมายและข้อจำกัดของโรงเรียนอย่างชัดเจน ส่งผลโดยรวมต่อการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสร้างสรรค์มากขึ้น และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นลัทพร สอนคุ้ม (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแม่กุ-มหาวัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักความรับผิดชอบตามลำดับ แนวทางในการพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา มีแนวทางดังนี้ ผู้บริหารควรมีการจัดประชุม เพื่อชี้แจง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของสถานศึกษาให้แก่บุคลากรทาง

การศึกษาทราบ แบ่งงานให้บุคลากรในสถานศึกษาตามความเหมาะสม ชี้แจงประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกิจการต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ และสร้างเครือข่ายกับบุคคลในชุมชน สื่อสารประชาสัมพันธ์ถึงวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของกิจกรรมเพื่อเชิญชวนผู้ปกครองและชุมชนให้มาร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้นำในการรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาผลที่เกิดขึ้น และส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษามีการนำวัสดุในท้องถิ่นมาจัดทำสื่อการเรียนการสอน

3.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีแนวทางการบริหารงาน ด้านหลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจด้านการบริหารสถานศึกษา 2) ส่งเสริมบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาในการกำกับและสนับสนุนการจัดการศึกษา 3) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาสถานศึกษา 4) เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 5) ส่งเสริมการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกและเครือข่ายทางการศึกษา 6) พัฒนากิจกรรมที่สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และสังคม 7) ใช้ผลจากการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nguyen, T. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "หลักการธรรมาภิบาลกำกับดูแลในบริบทการศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" ผลการวิจัยพบว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง รวมถึงชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างกว้างขวางช่วยเสริมความน่าเชื่อถือของผู้บริหาร และทำให้เกิดการยอมรับในแนวทางการพัฒนาโรงเรียนที่หลากหลาย นอกจากนี้ กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความรับผิดชอบร่วมกันในองค์กร สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับเป้าหมายของสถานศึกษา งานวิจัยยังพบว่า การใช้แนวทางธรรมาภิบาลที่เน้นการมีส่วนร่วมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรและการแก้ปัญหาเชิงระบบในโรงเรียน ทำให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Müller, S. (2024) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โมเดลธรรมาภิบาลองค์กรที่ปรับใช้กับสถาบันการศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า การเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ในทุกกระบวนการบริหาร ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและความโปร่งใสในองค์การการศึกษา โมเดลดังกล่าวสนับสนุนการวางแผน การติดตาม

และประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยมีระบบความรับผิดชอบและการตรวจสอบย้อนกลับที่ชัดเจน งานวิจัยยังพบว่าโมเดลธรรมาภิบาลองค์กรที่เหมาะสมช่วยลดปัญหาการบริหารจัดการ เช่น ความขัดแย้ง ความไม่โปร่งใส และการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สถาบันการศึกษาเกิดความน่าเชื่อถือและสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความรับผิดชอบ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีแนวทางการบริหารงาน ด้านหลักความรับผิดชอบ ได้แก่ 1) กำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้บริหาร ครู และบุคลากรอย่างชัดเจน 2) จัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส 3) ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียน 4) รายงานผลการดำเนินงานต่อผู้บังคับบัญชาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างสม่ำเสมอ 5) ใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานของสถานศึกษา 6) สร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ยอมรับผิด แก้ไขข้อบกพร่อง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 7) ตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคมอย่างเหมาะสม ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การมีระบบติดตามผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ท่ามะกา (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนบ้านท่ามะกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนบ้านท่ามะกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส หลักนิติธรรม หลักความร่วมมือ และหลักคุณธรรม ตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนบ้านท่ามะกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ทั้งโดยรวมและรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกัน และยังงสอดคล้องกับ ธนวัฒน์ ศรีสุข (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความร่วมมือ และหลักคุณธรรม ตามลำดับ 2) ความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความมุ่งมั่นที่จะทุ่มเทพยายามอย่างเต็มที่เพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา ด้านความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกของสถานศึกษา และด้านความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าและการยอมรับในเป้าหมายและค่านิยมของสถานศึกษา ตามลำดับ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.6 ด้านหลักความคุ้มค่า จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีแนวทางการบริหารงาน ด้านหลักความคุ้มค่า ได้แก่ 1) วางแผนการใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายและบริบทของสถานศึกษา 2) ใช้งบประมาณอย่างประหยัด โปร่งใส และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน 3) บริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และภาระงาน 4) ส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ 5) ประเมินความคุ้มค่าของโครงการและกิจกรรมก่อนและหลังการดำเนินงาน 6) ลดความซ้ำซ้อนและความสูญเปล่าในการบริหารจัดการ 7) มุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ยั่งยืนต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชฎาภรณ์ เมืองนาม (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานงบประมาณโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารการเงิน การตรวจสอบ ติดตามประเมินผล การระดมทรัพยากร การจัดทำและเสนอของบประมาณ และการจัดสรรงบประมาณ 2) การบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน และยังสอดคล้องกับวิภาวดี วงศ์สุริยา (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ หลักความคุ้มค่า รองลงมา คือ หลักคุณธรรม อันดับสุดท้าย คือ หลักการมีส่วนร่วม 2) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักนิติธรรม 2) ด้านหลักคุณธรรม 3) ด้านหลักความโปร่งใส 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม 5) ด้านหลักความรับผิดชอบ 6) ด้านหลักความคุ้มค่า **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารใช้เป็นกรอบในการจัดทำคู่มือระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ให้ชัดเจน 2. ผู้บริหารพัฒนาระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โดยเน้นการสะท้อนผลเพื่อการพัฒนา (Formative Evaluation) มากกว่าการตัดสินความผิด 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานำผลการวิจัยไปใช้ในการนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้สื่อ นวัตกรรม หรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

เอกสารอ้างอิง

ธนวัฒน์ ศรีสุข. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับความผูกพันต่อองค์กรของครู. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีระ รุญเจริญ. (2563). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: แอล.ที.เพรส.

นลัทพร สอนคุ้ม. (2567). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนแม่กุมหาวัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2. วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์, 9(1), 45-72.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ประสิทธิ์ชัย โสดาวิชิต. (2558). แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษาไทย.

รัชฎาภรณ์ เมืองนาม. (2568). แนวทางการบริหารงานงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. Journal of Applied Education, 3(5), 75-84.

วิชัย ประทุมไทย. (2567). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วารสารมณีเชษฐาราม, 7(6), 867 – 883.

วิภาวดี วงศ์สุริยา. (2568). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มบางพลี 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์, 5(2), 130-43.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.

_____. (2566). แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.

สุภาวดี ท่ามะกา. (2562). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนบ้านท่ามะกา ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. (2568). รายงานข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2567. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

อาจิน สมมาภาณี. (2564). การบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

Akande, B. (2023). Leadership and governance in Sub-Saharan African schools Doctoral dissertation, University.

Johnson, L. (2019). Ethical leadership in school management. International Journal of Educational Leadership, 23(2) : 30–45.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Müller, S. (2024). Adapted organisational governance models for educational institutions. Springer.

Nguyen, T. (2021). Governance principles in the educational context of Southeast Asian countries. Asia Pacific Education Review, 22(1), 55–71.

O'Connor, P. (2022). Transparency and accountability in educational leadership. Routledge.

Smith, J. (2018). Governance and management in educational institutions: Principle-based approaches. Educational Administration Quarterly, 54(2), 120–145.

นวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์*

MANAGEMENT INNOVATION IN LOCAL FOOD BUSINESSES TO SUPPORT EXPERIENTIAL TOURISM

ปัณฑรีย์ หอมสกุล[1], กาญจนา พันธุ์เอี่ยม[2] และ สุนันทา เสถียรมาศ[3]

Pantaree Homsagul[1], Kanjana Punoiam[2] and Sunanta Satieramas[3]

[1-3]วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

[1-3]College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Corresponding Author's Email: pantaree.hom@rmutr.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 30 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 2 พฤษภาคม 2569

Received 24 April 2026; Revised 30 April 2026; Accepted 2 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดนวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในบริบทเศรษฐกิจร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าเชิงประสบการณ์มากกว่าการบริโภคสินค้าและบริการในลักษณะดั้งเดิม การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและการสังเคราะห์แนวคิดจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดนวัตกรรมการจัดการ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ และแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เพื่ออธิบายกลไกการแปลงทรัพยากรอาหารท้องถิ่นไปสู่คุณค่าเชิงประสบการณ์อย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์พบว่า ธุรกิจอาหารท้องถิ่นมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่ยังขาดการจัดการที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากรอาหารกับประสบการณ์การท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้จึงเสนอองค์ความรู้

Citation:

*ปัณฑรีย์ หอมสกุล, กาญจนา พันธุ์เอี่ยม และ สุนันทา เสถียรมาศ. (2569). นวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 322-338.

Pantaree Homsagul, Kanjana Punoiam and Sunanta Satieramas. (2026). Management Innovation In Local Food Businesses To Support Experiential Tourism. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 322-338.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ใหม่ในรูปแบบกรอบแนวคิดเชิงระบบของนวัตกรรมการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหาร นวัตกรรมประสบการณ์ นวัตกรรมกระบวนการบริการ และนวัตกรรมเครือข่ายและการตลาด โดยองค์ประกอบทั้งสี่ทำหน้าที่เป็นกลไกในการแปลงคุณค่าท้องถิ่นไปสู่ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหมายและน่าจดจำ นอกจากนี้ กรอบแนวคิดดังกล่าวยังอธิบายความสัมพันธ์เชิงพลวัตขององค์ประกอบในลักษณะของระบบการสร้างคุณค่าแบบบูรณาการ ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ในรูปของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ และความยั่งยืนของชุมชน ในเชิงการประยุกต์ใช้ ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาธุรกิจอาหารท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ รวมทั้งสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยเชิงประจักษ์ในอนาคต เพื่อยกระดับศักยภาพของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรมการจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์, อาหารท้องถิ่น, เศรษฐกิจชุมชน, การสร้างคุณค่า

Abstract

This academic article aims to analyze and synthesize the concept of management innovation in local food businesses to support experiential tourism within the context of the contemporary economy, where experiential value is increasingly prioritized over traditional consumption of goods and services. The study employs a documentary analysis approach and conceptual synthesis based on relevant theoretical frameworks, including management innovation, experiential tourism, and gastronomy tourism, in order to explain the mechanism through which local food resources are transformed into experiential value in a systematic manner. The findings indicate that local food businesses possess significant potential to generate economic and cultural value; however, they still face limitations in management practices that hinder the effective integration of food resources with tourism experiences. This article therefore proposes a new body of knowledge in the form of a system-based conceptual framework of

management innovation, comprising four key dimensions: food product innovation, experiential innovation, service process innovation, and network and marketing innovation. These dimensions function as transformative mechanisms that convert local value into meaningful and memorable tourism experiences. Furthermore, the proposed framework explains the dynamic relationships among these dimensions as an integrated value creation system, leading to outcomes such as tourist satisfaction, business competitiveness, and community sustainability. In terms of practical implications, the findings can serve as a guideline for entrepreneurs and relevant stakeholders in developing local food businesses aligned with experiential tourism trends. In addition, the framework provides a foundation for future empirical research aimed at enhancing tourism potential and promoting sustainable grassroots economic development.

Keywords: Management Innovation, Experiential Tourism, Local Food, Community-Based Economy, Value Creation

บทนำ

ในบริบทของเศรษฐกิจโลกยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้พัฒนาไปสู่รูปแบบที่มุ่งเน้นคุณค่าเชิงประสบการณ์มากกว่าการบริโภคสินค้าและบริการในลักษณะดั้งเดิม กล่าวคือ นักท่องเที่ยวมิได้แสวงหาเพียงการพักผ่อนหรือการเดินทาง แต่ต้องการประสบการณ์ที่มีความหมาย สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่และสามารถสร้างความทรงจำที่ยั่งยืนได้ (Pine, B. J., & Gilmore, J. H., 1999) แนวโน้มดังกล่าวส่งผลให้ภาคธุรกิจจำเป็นต้องปรับตัวจากผู้ให้บริการทั่วไปไปสู่ผู้ออกแบบประสบการณ์ (experience designer) โดยเฉพาะในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (gastronomy tourism) ซึ่งอาหารท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรม วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน งานศึกษาที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า อาหารสามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและส่งผลต่อความพึงพอใจและการจดจำของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีนัยสำคัญ (Hall, C. M., & Sharples, L., 2003; Sims, R., 2009) รวมทั้งยังมีบทบาทในการกระจายรายได้และส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (Bessière, J., 2013)

ในประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงอาหารได้รับการผลักดันให้เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจชีวภาพ–หมุนเวียน–สีเขียว (BCG Economy) โดยเน้นการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างมูลค่าเพิ่ม งานวิจัยของดารณี อาจหาญ และเกิดศิริ เจริญวิศาล (2565) ระบุว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารสามารถยกระดับศักยภาพของพื้นที่ได้ หากมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ขณะที่เสงี่ยม บุญพัฒน์ และอรวรรณ บุญพัฒน์ (2566) พบว่า ศักยภาพของการท่องเที่ยวเชิงอาหารขึ้นอยู่กับความสามารถในการบูรณาการทรัพยากรอาหารท้องถิ่นเข้ากับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม แม้ธุรกิจอาหารท้องถิ่นจะมีทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดสำคัญในด้านการจัดการ โดยเฉพาะการขาดนวัตกรรมการจัดการที่สามารถแปลงคุณค่าทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นประสบการณ์เชิงเศรษฐกิจได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่สามารถสร้างความแตกต่างและความสามารถในการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มศักยภาพ ประเด็นดังกล่าวสะท้อนถึง ช่องว่างเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ ที่ยังขาดการบูรณาการแนวคิดด้านนวัตกรรมการจัดการเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงอาหารอย่างเป็นรูปธรรม แนวคิดนวัตกรรมการจัดการจึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับธุรกิจ เนื่องจากมิได้จำกัดอยู่เพียงการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือเทคโนโลยี แต่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการ โครงสร้าง และรูปแบบการดำเนินงานขององค์กร (Tidd, J., & Bessant, J., 2018) ในบริบทของการท่องเที่ยว นวัตกรรมการจัดการช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด และสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืน (Hjalager, A. M., 2010) นอกจากนี้ การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่านอาหารจำเป็นต้องอาศัยการออกแบบเชิงระบบที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการ ชุมชนและภาคการท่องเที่ยว ซึ่งต้องอาศัยทั้งความคิดสร้างสรรค์ การจัดการทรัพยากรและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่ (Hall, C. M., & Williams, A. M., 2008) นอกจากนี้ ผลการศึกษาของปฤณพร บุญรังษี และประสพชัย พสุนนท์ (2567) ยังสะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบประสบการณ์อาหารสามารถเพิ่มความน่าจดจำของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมุ่งวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่น เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ โดยคาดหวังว่าจะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเชิงการจัดการและเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สามารถนำไปปรับใช้เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันและส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดนวัตกรรมและนวัตกรรมการจัดการ

นวัตกรรม (innovation) เป็นแนวคิดพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและความสามารถในการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจ โดย Schumpeter, J. A. (1934) อธิบายว่า นวัตกรรมคือกระบวนการนำสิ่งใหม่เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการใหม่ แหล่งวัตถุดิบใหม่หรือรูปแบบการดำเนินธุรกิจใหม่ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในลักษณะการทำลายอย่างสร้างสรรค์ (creative destruction) ที่ทำให้โครงสร้างการแข่งขันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ต่อมา Drucker, P. F. (1985) ได้ขยายความว่านวัตกรรมเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ของผู้ประกอบการในการสร้างโอกาสทางธุรกิจ โดยเน้นว่านวัตกรรมสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจากการค้นพบโอกาสใหม่ การปรับปรุงสิ่งเดิม และการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

ในมิติของการจัดการ แนวคิดนวัตกรรมได้พัฒนาไปสู่นวัตกรรมการจัดการ (management innovation) ซึ่งเป็นรูปแบบของนวัตกรรมที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร มากกว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงผลิตภัณฑ์ โดย Birkinshaw, J., Hamel, G., & Mol, M. J. (2008) ให้ความหมายว่า นวัตกรรมการจัดการคือการนำแนวคิด วิธีการ หรือกระบวนการบริหารใหม่มาใช้ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างคุณค่าใหม่ให้กับการดำเนินงาน ขณะที่ Tidd, J., & Bessant, J. (2018) อธิบายเพิ่มเติมว่านวัตกรรมการจัดการสามารถจำแนกได้เป็นหลายมิติ ได้แก่ นวัตกรรมเชิงกระบวนการ (process innovation) ที่มุ่งปรับปรุงวิธีการทำงาน นวัตกรรมเชิงองค์กร (organizational innovation) ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและรูปแบบการบริหาร และนวัตกรรมเชิงรูปแบบธุรกิจ (business model innovation) ที่มุ่งสร้างรูปแบบการสร้างรายได้หรือคุณค่าใหม่ นอกจากนี้ แนวคิดนวัตกรรมในภาคบริการยังมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภาคการผลิต โดย Sundbo, J., & Gallouj, F. (1998) เห็นว่า นวัตกรรมบริการมักเกิดจากการผสมผสานระหว่างกระบวนการให้บริการ ประสบการณ์ของลูกค้าและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ ซึ่งทำให้นวัตกรรมในภาคบริการมีลักษณะเป็นนวัตกรรมเชิงประสบการณ์มากกว่านวัตกรรมเชิงวัตถุ ดังนั้น การ

พัฒนานวัตกรรมในธุรกิจบริการจึงต้องคำนึงถึงมิติด้านอารมณ์ ความรู้สึก และการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคควบคู่กันไป

เมื่อพิจารณาในบริบทของธุรกิจท่องเที่ยวและธุรกิจอาหารท้องถิ่น นวัตกรรมการจัดการจึงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรท้องถิ่นกับการสร้างคุณค่าเชิงประสบการณ์ โดยมิได้จำกัดอยู่เพียงการพัฒนาเมนูอาหารหรือผลิตภัณฑ์ใหม่ แต่ครอบคลุมถึงการออกแบบประสบการณ์การบริโภค การจัดการห่วงโซ่อุปทาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการให้บริการ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้ธุรกิจสามารถสร้างความแตกต่าง (differentiation) และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น นวัตกรรมการจัดการจึงมิใช่เพียงเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพองค์กร แต่เป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยให้ธุรกิจอาหารท้องถิ่นสามารถแปลงทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ และตอบสนองต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาธุรกิจให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในยุคปัจจุบัน

2. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์

แนวคิดเศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ (experience economy) ถูกเสนอโดย Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999) ซึ่งอธิบายว่าพัฒนาการของเศรษฐกิจได้เปลี่ยนผ่านจากการเน้นสินค้า (goods) และบริการ (services) ไปสู่การสร้างประสบการณ์ (experiences) ที่สามารถตอบสนองมิติทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้บริโภค กล่าวคือ ผู้บริโภคมิได้ให้ความสำคัญเพียงคุณค่าการใช้สอย แต่ให้ความสำคัญกับความรู้สึก ความทรงจำและการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริโภคมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคุณค่าทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันถูกสร้างขึ้นผ่านการออกแบบประสบการณ์ (experience design) ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเชิงลึกต่อพฤติกรรมและความคาดหวังของผู้บริโภค

ในบริบทของการท่องเที่ยว แนวคิดประสบการณ์ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดย Cohen, E. (1979) ซึ่งอธิบายว่า ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกันตามการรับรู้ ความคาดหวังและแรงจูงใจของแต่ละบุคคล ทำให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวไม่สามารถกำหนดได้ในลักษณะมาตรฐานเพียงรูปแบบเดียว ขณะที่ Tung, V. W. S., & Ritchie, J. R. B. (2011) ได้เสนอแนวคิดประสบการณ์ที่น่าจดจำ (memorable tourism

experience) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการท่องเที่ยวมิได้ขึ้นอยู่กับการให้บริการเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างความประทับใจที่ฝังอยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและส่งผลต่อพฤติกรรมในระยะยาว เช่น การกลับมาใช้บริการซ้ำหรือการบอกต่อ นอกจากนี้ Richards, G. (2015) ยังได้ขยายแนวคิดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ที่เน้นการมีส่วนร่วมเชิงลึก (active participation) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการสร้างความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวมีคุณค่าเชิงความหมายมากยิ่งขึ้น จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์มิใช่เพียงการจัดกิจกรรมหรือบริการให้แก่นักท่องเที่ยว แต่เป็นกระบวนการสร้างคุณค่าร่วม (co-creation) ระหว่างผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วม (participant) มากกว่าผู้บริโภคแบบดั้งเดิม ขณะที่ผู้ประกอบการต้องทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบประสบการณ์ ที่สามารถบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่ วัฒนธรรม กิจกรรมและการบริการ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในบริบทของธุรกิจอาหารท้องถิ่นจึงต้องอาศัยการออกแบบประสบการณ์ที่ครอบคลุมทั้งมิติด้านรสชาติ เรื่องราว (storytelling) การมีส่วนร่วม เช่น การทำอาหารหรือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยยกระดับการบริโภคอาหารให้กลายเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันให้กับธุรกิจอาหารท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

3. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอาหารและอาหารท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (gastronomy tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้อาหารเป็นองค์ประกอบหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดย Hall, C. M., & Sharples, L. (2003) อธิบายว่าเป็นการเดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ด้านอาหารและเครื่องดื่มที่สะท้อนอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาหารมิได้เป็นเพียงสิ่งบริโภค แต่เป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงนักท่องเที่ยวกับบริบทของชุมชน ขณะที่ Sims, R. (2009) ชี้ให้เห็นว่าอาหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างความแท้จริง (authenticity) ของประสบการณ์การท่องเที่ยว เนื่องจากอาหารสะท้อนภูมิปัญญา ทรัพยากรและประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึง ความเป็นท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ในมิติของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม Bessière, J. (2013) อธิบายว่า อาหารพื้นบ้านเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้สร้างมูลค่าเพิ่มและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะเมื่อมีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไทยที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงอาหารสามารถยกระดับศักยภาพของพื้นที่และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ หากมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (ดารณี อาจหาญ และเกิดศิริ เจริญวิศาล, 2565) ขณะที่เสงี่ยม บุญพัฒน์ และอรวรรณ บุญพัฒน์ (2566) ระบุว่าความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงอาหารขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการทรัพยากรอาหารท้องถิ่น การพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการและการเชื่อมโยงกับระบบการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารในยุคปัจจุบันมิได้จำกัดอยู่เพียงการบริโภคอาหาร แต่เน้นการสร้างประสบการณ์เชิงลึกผ่านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เช่น การเรียนรู้การประกอบอาหาร การมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตอาหาร และการรับรู้เรื่องราว (storytelling) ที่เกี่ยวข้องกับอาหารและวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างคุณค่าทางประสบการณ์ (ปฤณพร บุญรังษี และประสพชัย พสุนนท์, 2567) แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากการบริโภคอาหารไปสู่การบริโภคประสบการณ์ที่มีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมอยู่ด้วย

ดังนั้น อาหารท้องถิ่นจึงมิได้เป็นเพียงสินค้าในระบบเศรษฐกิจ แต่เป็นเครื่องมือเชิงวัฒนธรรมและเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำมาใช้สร้างความแตกต่างและเพิ่มมูลค่าให้กับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการจัดการอย่างเหมาะสม โดยการบูรณาการทรัพยากรอาหารเข้ากับการออกแบบประสบการณ์ การสร้างเรื่องราวและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ จะช่วยยกระดับศักยภาพของธุรกิจอาหารท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองต่อการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ และสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในระยะยาว

4. แนวคิดนวัตกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

นวัตกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากอุตสาหกรรมการผลิต เนื่องจากเป็นธุรกิจบริการที่มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้กระบวนการสร้างคุณค่ามิได้เกิดขึ้นจากตัวผลิตภัณฑ์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการ นักท่องเที่ยว และบริบทของสถานที่ (service encounter) ซึ่ง Hjalager, A. M. (2010) ได้จำแนกนวัตกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท

ได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (product innovation) ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบริการหรือกิจกรรมใหม่ นวัตกรรมกระบวนการ (process innovation) ที่มุ่งปรับปรุงวิธีการให้บริการ นวัตกรรมการจัดการ (managerial innovation) ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารองค์กร นวัตกรรมการตลาด (marketing innovation) ที่มุ่งสร้างการรับรู้และความแตกต่างในตลาด และนวัตกรรมเชิงสถาบัน (institutional innovation) ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือและโครงสร้างเชิงระบบของอุตสาหกรรม

Hall, C. M., & Williams, A. M. (2008) อธิบายว่า นวัตกรรมเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด พฤติกรรมผู้บริโภค และบริบทการแข่งขันที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการให้บริการและการเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว นวัตกรรมจึงมิใช่เพียงการพัฒนาสิ่งใหม่ แต่เป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างความแตกต่าง (differentiation) และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวได้ เมื่อพิจารณาเชิงลึก นวัตกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ความเป็นนามธรรมของบริการ (intangibility) ซึ่งทำให้นวัตกรรมต้องมุ่งเน้นการออกแบบประสบการณ์และความรู้สึกของผู้บริโภคมากกว่าคุณสมบัติทางกายภาพของสินค้า ประการที่สอง การมีส่วนร่วมของผู้บริโภค (customer participation) ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวมีบทบาทในการร่วมสร้างคุณค่า (co-creation) และส่งผลต่อคุณภาพของประสบการณ์โดยตรง และประการที่สาม การพึ่งพาเครือข่าย (network dependency) เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย เช่น ผู้ประกอบการ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรมอย่างเป็นระบบ

ในบริบทของธุรกิจอาหารท้องถิ่น นวัตกรรมการจัดการจึงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรอาหาร วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยมิได้จำกัดอยู่เพียงการพัฒนาเมนูอาหารใหม่ แต่ครอบคลุมถึงการออกแบบประสบการณ์การบริโภค การสร้างเรื่องราว (storytelling) การจัดกิจกรรมเชิงมีส่วนร่วม เช่น การเรียนรู้การประกอบอาหาร หรือการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการยกระดับการให้บริการ เช่น ระบบการสั่งอาหารออนไลน์ หรือการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (ณัฐพงษ์ พึ่งพิศ และคณะ, 2568) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบของนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้างความแตกต่างให้กับธุรกิจ

ดังนั้น นวัตกรรมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะนวัตกรรมการจัดการ จึงเป็นกลไกเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรท้องถิ่นกับการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยอาศัยทั้งการออกแบบบริการ การจัดการเครือข่ายและการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ธุรกิจอาหารท้องถิ่นสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ที่มีคุณค่าและสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในบริบทของเศรษฐกิจยุคใหม่

5. การบูรณาการแนวคิดและกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์ได้ว่า การพัฒนาธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์มิได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านอาหารหรือการท่องเที่ยวเพียงด้านใดด้านหนึ่ง หากแต่เป็นผลจากการบูรณาการระหว่างฐานทรัพยากรท้องถิ่น แนวคิดด้านนวัตกรรมการจัดการ และกระบวนการออกแบบประสบการณ์ให้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ กล่าวอีกนัยหนึ่ง อาหารท้องถิ่นเป็นเพียงทุนตั้งต้นของพื้นที่ แต่การจะทำให้อาหารดังกล่าวพัฒนาไปสู่การเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางการจัดการที่สามารถแปลงทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมให้กลายเป็นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวรับรู้ได้จริงและยินดีมีส่วนร่วม ยินดีจดจำและยินดีบอกต่อในระยะยาว ทั้งนี้ แนวคิดนวัตกรรมการจัดการทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการแปลงทุนดังกล่าวให้เป็นมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและเชิงประสบการณ์ (Tidd, J., & Bessant, J., 2018) ขณะที่แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์อธิบายว่า คุณค่าของการท่องเที่ยวร่วมสมัยมิได้เกิดจากการบริโภคบริการแบบรับฝ่ายเดียว แต่เกิดจากการมีส่วนร่วม การเรียนรู้และการสร้างความหมายร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยว (Pine, B. J., & Gilmore, J. H., 1999; Tung, V. W. S., & Ritchie, J. R. B., 2011) ส่วนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอาหารสะท้อนให้เห็นว่า อาหารพื้นถิ่นมิใช่เพียงสินค้าในระบบตลาด แต่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถใช้สร้างความแตกต่างและอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน (Hall, C. M., & Sharples, L., 2003; Bessière, J., 2013)

เมื่อพิจารณาในเชิงบูรณาการ ความสัมพันธ์ของแนวคิดดังกล่าวสามารถอธิบายได้ในลักษณะของกระบวนการสร้างคุณค่าเชิงประสบการณ์ โดยมีทรัพยากรอาหารท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญของระบบ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ ภูมิปัญญาการผลิต เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนหรือแบบแผนทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในอาหารนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรเหล่านี้จะยังไม่สามารถแปรเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวได้โดยอัตโนมัติ หากปราศจากนวัตกรรมการ

จัดการที่เข้ามาทำหน้าที่ออกแบบ จัดระเบียบ เชื่อมโยงและเพิ่มคุณค่าให้ทรัพยากรเหล่านั้นในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทการท่องเที่ยวร่วมสมัย กล่าวคือ นวัตกรรมการจัดการมิได้ทำหน้าที่เพียงเพิ่มประสิทธิภาพภายในองค์กร แต่ทำหน้าที่เป็นกลไกแปลงคุณค่า (value transformation mechanism) ที่เชื่อมโยงทรัพยากรท้องถิ่นเข้ากับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวและแปรจากสิ่งที่มีอยู่ไปสู่ ประสบการณ์ที่มีความหมาย ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ในรูปของความพึงพอใจ ความน่าจดจำ ความแตกต่างทางการแข่งขันและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชน (Hjalager, A. M., 2010; Hall, C. M., & Williams, A. M., 2008)

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์สามารถอธิบายได้ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 4 มิติ ได้แก่ (1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหาร (2) นวัตกรรมประสบการณ์ (3) นวัตกรรมกระบวนการบริการ และ (4) นวัตกรรมเครือข่ายและการตลาด ทั้ง 4 มิตินี้มิได้แยกขาดจากกัน แต่มีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อหนุนกันเป็นระบบ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดของแต่ละมิติได้ ดังนี้

มิติแรก นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหาร หมายถึง การพัฒนา ปรับประยุกต์ หรือออกแบบผลิตภัณฑ์อาหารให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวร่วมสมัย โดยยังคงรักษาแก่นอัตลักษณ์ของอาหารท้องถิ่นไว้ มิตินี้มีความสำคัญเพราะอาหารเป็นจุดสัมผัสแรกที่นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงความเป็นพื้นที่ หากอาหารท้องถิ่นยังคงอยู่ในรูปแบบเดิมโดยไม่มีการปรับให้เหมาะกับบริบทการบริโภคปัจจุบัน เช่น รูปลักษณ์ การจัดวาง การสื่อความหมายหรือความสะดวกในการเข้าถึง ก็อาจไม่สามารถสร้างความสนใจหรือความแตกต่างได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหารจึงมิใช่เพียงการคิดเมนูใหม่ แต่รวมถึงการตีความทุนอาหารท้องถิ่นใหม่ให้ร่วมสมัยมากขึ้น เช่น การปรับรูปแบบการนำเสนอให้เหมาะกับนักท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสูตรดั้งเดิมให้มีความสร้างสรรค์มากขึ้น หรือการเชื่อมโยงวัตถุดิบและเรื่องราวท้องถิ่นเข้ากับตัวผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน มิตินี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการแปลงอาหารพื้นถิ่นให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์เชิงประสบการณ์ที่มีทั้งคุณค่าเชิงรสชาติ เชิงสุนทรียะและเชิงวัฒนธรรมพร้อมกัน

มิติที่สอง นวัตกรรมประสบการณ์ หมายถึง การออกแบบการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวให้ก้าวข้ามจากการเป็นผู้บริโภคอาหารไปสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในประสบการณ์ทางวัฒนธรรม มิตินี้สอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เพราะหัวใจ

ของการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันมิใช่เพียงได้กินแต่ต้องได้รู้สึก ได้เรียนรู้และได้จดจำ ดังนั้น ธุรกิจอาหารท้องถิ่นจึงควรออกแบบประสบการณ์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสัมพันธ์เชิงลึกกับอาหาร เช่น การเล่าเรื่องที่มาของอาหาร การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในขั้นตอนการทำอาหาร การเชื่อมโยงอาหารกับประเพณี ความเชื่อหรือวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศที่ทำให้อาหารมีความหมายมากกว่าการบริโภคตามหน้าที่ มิตินี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นส่วนที่เปลี่ยนอาหารจากสินค้าให้กลายเป็นความทรงจำและเปลี่ยนการบริการจากการขายให้กลายเป็นการสร้างคุณค่าร่วม กล่าวอีกนัยหนึ่ง นวัตกรรมประสบการณ์คือแกนกลางที่ทำให้ธุรกิจอาหารท้องถิ่นสามารถเข้าสู่ระบบการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ได้อย่างแท้จริง

มิติที่สาม นวัตกรรมกระบวนการบริการ หมายถึง การปรับปรุงหรือออกแบบวิธีการให้บริการ ขั้นตอนการดำเนินงานและระบบส่งมอบประสบการณ์ให้มีประสิทธิภาพ สม่ำเสมอและสอดคล้องกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยว มิตินี้มีความสำคัญเพราะแม้ธุรกิจจะมีผลิตภัณฑ์ที่ดีและประสบการณ์ที่น่าสนใจเพียงใด แต่หากกระบวนการให้บริการไม่ราบรื่น ไม่เป็นระบบหรือไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม คุณค่าที่ตั้งใจจะสร้างก็อาจไม่สัมฤทธิ์ผล ดังนั้น นวัตกรรมกระบวนการบริการจึงครอบคลุมตั้งแต่การจัดลำดับขั้นตอนการรับบริการ การพัฒนาการสื่อสารกับลูกค้า การจัดการเวลาและพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวก ตลอดจนการออกแบบระบบปฏิบัติการภายในที่ช่วยให้ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวมีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ มิตินี้จึงทำหน้าที่เป็นโครงสร้างรองรับประสบการณ์ เพราะช่วยให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ในตัวอาหารสามารถถูกส่งมอบสู่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

มิติที่สี่ นวัตกรรมเครือข่ายและการตลาด หมายถึง การพัฒนาความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคการท่องเที่ยวและสื่อดิจิทัล เพื่อขยายขอบเขตการรับรู้ การเข้าถึงและการสร้างมูลค่าให้กับธุรกิจอาหารท้องถิ่นในระดับที่กว้างกว่ากิจการรายเดียว มิตินี้สะท้อนให้เห็นว่า ธุรกิจอาหารท้องถิ่นไม่อาจเติบโตได้เพียงลำพังในฐานะหน่วยธุรกิจขนาดเล็ก หากแต่ต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือในระดับพื้นที่เพื่อสร้างเส้นทางอาหาร กิจกรรมร่วม การประชาสัมพันธ์และการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน การตลาดในบริบทนี้ก็มิใช่เพียงการโฆษณาเพื่อขายสินค้า แต่เป็นการสื่อสารอัตลักษณ์และคุณค่าของอาหารในฐานะประสบการณ์ทางวัฒนธรรม เช่น การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเล่าเรื่องอาหาร

การสร้างภาพลักษณ์เชิงประสบการณ์ หรือการสร้างการรับรู้ให้ตลาดมองเห็นความโดดเด่นของอาหารท้องถิ่นในฐานะส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยว มิตินี้จึงทำหน้าที่ทั้งในเชิงการเชื่อมโยงภายในพื้นที่และการสื่อสารออกสู่ภายนอก ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการขยายผลและสร้างความยั่งยืนให้ธุรกิจอาหารท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 มิติร่วมกัน จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหารทำหน้าที่สร้างแก่นของคุณค่า นวัตกรรมประสบการณ์ทำหน้าที่สร้างความหมายและความน่าจดจำ นวัตกรรมกระบวนการบริการทำหน้าที่สร้างคุณภาพของการส่งมอบและนวัตกรรมเครือข่ายและการตลาดทำหน้าที่สร้าง พลังในการขยายและต่อยอดคุณค่า ดังนั้น ความสำเร็จของธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งแบบแยกส่วน แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารทั้ง 4 มิติให้ทำงานสอดประสานกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้น กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีจึงอธิบายได้ว่า นวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เป็นกระบวนการเชิงบูรณาการที่ใช้ทรัพยากรอาหารและวัฒนธรรมเป็นฐาน และอาศัยนวัตกรรมทั้ง 4 มิติเป็นกลไกในการแปลงคุณค่าท้องถิ่นให้กลายเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหมาย น่าจดจำและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ธุรกิจ ชุมชน และพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

6. องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดการอธิบายในเชิงกลไกระบบที่ชัดเจน กล่าวคือ แม้จะมีการศึกษาองค์ประกอบของนวัตกรรม การท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ และการท่องเที่ยวเชิงอาหารอย่างกว้างขวาง แต่ยังไม่มีกรอบแนวคิดที่อธิบายว่าองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานร่วมกันอย่างไรในการแปลงทรัพยากรอาหารท้องถิ่นให้กลายเป็นคุณค่าเชิงประสบการณ์อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น จึงเสนอมุมมองเชิงระบบของนวัตกรรมการจัดการ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในลักษณะของกระบวนการสร้างคุณค่าแบบบูรณาการ โดยกำหนดให้ทรัพยากรอาหารท้องถิ่นเป็นฐานของระบบ และนวัตกรรมการจัดการใน 4 มิติทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนที่แปลงทรัพยากรดังกล่าวไปสู่ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า กรอบแนวคิดนี้มิได้มุ่งเพียงอธิบายองค์ประกอบของนวัตกรรม แต่เน้นการอธิบาย ความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างองค์ประกอบในฐานะระบบเดียวกัน ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ในรูปของประสบการณ์ ความน่าจดจำและการสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งในระดับธุรกิจและชุมชน โดยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ดังแสดงในภาพที่ 1

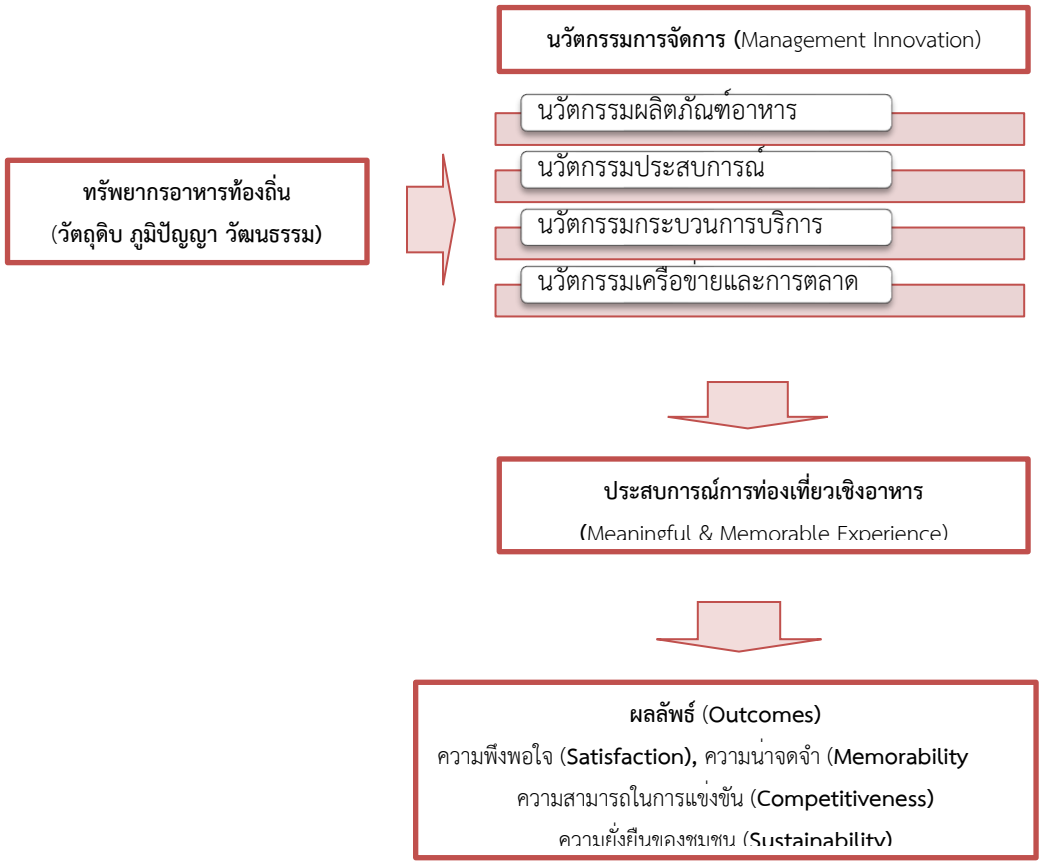

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดนวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดเชิงระบบของนวัตกรรมการจัดการในธุรกิจอาหารท้องถิ่น โดยอธิบายกระบวนการแปลงทรัพยากรอาหารและวัฒนธรรมไปสู่ประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่านกลไกนวัตกรรม 4 มิติ ซึ่งทำงานในลักษณะบูรณาการและส่งผลต่อการสร้างคุณค่าในหลายระดับ ทั้งด้านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ และความยั่งยืนของชุมชน

สรุป

ในบริบทของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวร่วมสมัยที่ขับเคลื่อนด้วยคุณค่าเชิงประสบการณ์ ธุรกิจอาหารท้องถิ่นได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม แม้พื้นที่จะมีทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารที่หลากหลาย แต่กลับพบว่าการขาดนวัตกรรมการจัดการที่เป็นระบบ ส่งผลให้ไม่สามารถแปลงทรัพยากรดังกล่าวไปสู่ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าได้อย่างเต็มศักยภาพ

การยกระดับธุรกิจอาหารท้องถิ่นมิอาจอาศัยเพียงการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะแยกส่วน หากแต่ต้องอาศัยนวัตกรรมการจัดการในฐานะกลไกเชิงระบบที่ทำหน้าที่แปลงทรัพยากรอาหารและวัฒนธรรมไปสู่คุณค่าเชิงประสบการณ์ โดยกลไกดังกล่าวประกอบด้วย 4 มิติที่ทำงานสัมพันธ์กัน ได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อาหารที่สร้างแก่นของคุณค่า นวัตกรรมประสบการณ์ที่สร้างความหมายและความน่าจดจำ นวัตกรรมกระบวนการบริการที่ทำหน้าที่ส่งมอบคุณค่าอย่างมีประสิทธิภาพ และนวัตกรรมเครือข่ายและการตลาดที่ช่วยขยายและต่อยอดคุณค่าในระดับพื้นที่และตลาด กลไกการทำงานขององค์ประกอบทั้ง 4 มิตินี้สะท้อนลักษณะของระบบการสร้างคุณค่าแบบบูรณาการ ซึ่งมิได้เกิดจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งโดยลำพัง แต่เกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างเป็นพลวัตในการแปลงอาหารจากสินค้าไปสู่ประสบการณ์และแปลงประสบการณ์ไปสู่มูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การพัฒนาธุรกิจอาหารท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์จึงต้องมุ่งเน้นการออกแบบระบบการจัดการที่สามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและกระบวนการสร้างประสบการณ์เข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น นวัตกรรมการจัดการมิใช่เพียงเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพองค์กร แต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทในการยกระดับศักยภาพการแข่งขันของธุรกิจอาหารท้องถิ่นและเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในบริบทเศรษฐกิจยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงษ์ พึ่งพิศ และคณะ. (2568). นวัตกรรมการส่งเสริมการตลาดธุรกิจร้านอาหารไทยในยุคสังคมดิจิทัล. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 7(2), 159–172.

ดารณี อาจหาญ และเกิดศิริ เจริญวิศาล. (2565). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 12(2), 276–291.

ปฤณพร บุญรังษี และประสพชัย พสุนนท์. (2567). การท่องเที่ยวเชิงอาหารกับการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำผ่านงานเทศกาลอาหาร: การวิจัยเชิงเอกสารเพื่อเสนอกรอบแนวคิด. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(11), 83–105.

เสงี่ยม บุญพัฒน์ และอรวรรณ บุญพัฒน์. (2566). การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดเชียงรายภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ BCG. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, 5(3), 679–693.

Bessière, J. (2013). Heritagisation, a challenge for tourism promotion and regional development: An example of food heritage. Journal of Heritage Tourism, 8(4), 275–291.

Birkinshaw, J., Hamel, G., & Mol, M. J. (2008). Management innovation. Academy of Management Review, 33(4), pp. 825–845.

Cohen, E. (1979). A phenomenology of tourist experiences. Sociology, 13(2), 179–201.

Drucker, P. F. (1985). Innovation and entrepreneurship: Practice and principles. New York, NY: Harper & Row.

Hall, C. M., & Sharples, L. (2003). Food tourism around the world: Development, management and markets. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Hall, C. M., & Williams, A. M. (2008). Tourism and innovation. London: Routledge.

Hjalager, A. M. (2010). A review of innovation research in tourism. Tourism Management, 31(1), 1–12.

Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). The experience economy: Work is theatre and every business a stage. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Richards, G. (2015). Evolving gastronomic experiences: From food to foodies to foodscapes. Journal of Gastronomy and Tourism, 1(1), 5–17.

Schumpeter, J. A. (1934). The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Sims, R. (2009). Food, place and authenticity: Local food and the sustainable tourism experience. Journal of Sustainable Tourism, 17(3), 321–336.

Sundbo, J., & Gallouj, F. (1998). Innovation in services. SI4S Project Synthesis Paper. Oslo: STEP Group.

Tidd, J., & Bessant, J. (2018). Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change (6th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Tung, V. W. S., & Ritchie, J. R. B. (2011). Exploring the essence of memorable tourism experiences. Annals of Tourism Research, 38(4), 1367–1386.

DIGITAL VISUAL TRANSFORMATION OF MONGOLIAN OX-HORN BOW CRAFTSMANSHIP BASED ON UNITY GAME DESIGN*

Yang Yang[1], Khajornsak Nakpan[2] and Watanapun Krutasaen[3]

[1-3]**Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand**

Corresponding Author's Email: yangyang.1995abc@gmail.com

Received 29 March 2026; Revised 14 April 2026; Accepted 16 April 2026

Abstract

Mongolian ox-horn bow craftsmanship embodies the material wisdom, mechanical knowledge, and cultural memory of nomadic society. However, modernization and the decline of traditional transmission have weakened its inheritance. This study aims to interpret the cultural origins, structural features, and production process of the Mongolian ox-horn bow and to transform its core visual elements into a digital design language suitable for Unity-based game development. A mixed-methods approach was adopted, combining literature review, field investigation, interviews with inheritors, expert evaluation, and questionnaire analysis of 196 valid responses using SPSS. Based on these findings, a Unity-based design practice was conducted, including 3D modeling, scene construction, interactive programming, and iterative optimization. The study established a digital visual transformation framework integrating cultural analysis, craft reconstruction, digital modeling, interactive design, and user verification. The Unity game system reconstructed the bow's structure, production process, and

Citation:

* Yang Yang, Khajornsak Nakpan and Watanapun Krutasaen. (2026). Digital Visual Transformation Of Mongolian Ox-Horn Bow Craftsmanship Based On Unity Game Design. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 339-360.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

cultural context through immersive scenes and physics-based archery simulation. User evaluation showed an overall satisfaction rate of 89.3% and a craft cognition improvement rate of 76%, indicating that game-based design can effectively support the digital preservation and dissemination of traditional ethnic craftsmanship.

Keywords: Mongolian ox-horn bow, production technology, visual design

Introduction

Mongolian ox-horn bow craftsmanship is a precious form of intangible cultural heritage of northern nomadic peoples, embodying thousands of years of material wisdom, cultural beliefs, and aesthetic values. However, modernization and industrialization have brought serious challenges, including the aging of inheritors, broken transmission chains, and limited channels of communication. Traditional teaching methods and two-dimensional displays are no longer sufficient to preserve and transmit such delicate techniques effectively, resulting in the gradual marginalization of this traditional craft. Therefore, digital technology is urgently needed for systematic protection, three-dimensional restoration, and interactive communication.

The digital transformation of traditional craftsmanship has become a major direction in cultural heritage preservation. The Unity game engine offers an efficient approach to the visual presentation of complex crafts due to its strong rendering capabilities, convenient interaction design, and cross-platform performance. It supports 3D modeling, dynamic process simulation, and interactive system development. At present, however, the digital preservation of intangible cultural heritage often remains limited to static display, lacking immersive and interactive design for Mongolian ox-horn bow craftsmanship. Unity-based visual transformation can convert abstract techniques into operable

digital content and provide a new medium for cultural inheritance (Bellotti et al., 2013).

This study has both theoretical and practical significance. Theoretically, it integrates interdisciplinary knowledge and contributes to the research system of intangible cultural heritage digitalization. Practically, it enables long-term preservation and dynamic restoration of craftsmanship, enhances public understanding—especially among young people—and promotes the innovative development of nomadic culture. The research also provides a replicable technical scheme for the digital transformation of similar traditional handicrafts.

Objectives

1. To systematically interpret the cultural origins, historical background, manufacturing techniques, structural characteristics, and cultural symbolism of Mongolian ox-horn bows and arrows, clarify their cultural connotations, accurately extract transformable core visual elements, and establish a design language suitable for digital presentation.

2. To realize the digital visual transformation of Mongolian ox-horn bow craftsmanship in the Unity game environment, build a complete visual design system and technical specifications for digital scenarios, and promote the in-depth integration and coordinated adaptation of visual design with game mechanics and gameplay.

Literature Review

In recent years, serious games have been increasingly recognized as effective tools for engaging the public and enhancing learning in cultural heritage. Early research by Bellotti et al. (2013) established a foundational model for cultural heritage serious games, emphasizing the integration of historical authenticity, educational goals, and interactive gameplay. Mortara et al. (2014)

further demonstrated that well-designed serious games improve knowledge acquisition and public engagement by creating immersive and visually compelling environments. Subsequent studies have focused educational design evaluation: Malegiannaki and Daradoumis (2017) reviewed spatial games heritage education and highlighted their positive effects on contextual understanding and spatial cognition, while Tsita and Satratzemi (2019) proposed systematic design assessment frameworks to verify learning outcomes, addressing the need more rigorous empirical validation in the field.

Alongside pedagogical development, recent research expanded toward technological innovation and historical accuracy. Kosti et al. (2025) introduced the concept of inclusive game design (i-game), which uses advanced technologies improve accessibility personalised experiences for diverse users. Beyond digital frameworks, ensuring cultural and historical reliability remains essential. Beever and Pavlović (2017) reconstructed Mongol-era bow based ancient craftsmanship, providing accurate technical data for heritage representation, and Rumschlag (2018) highlighted the importance distinguishing between Hun Mongol military technologies in order avoid oversimplified or stereotyped narratives. Collectively, studies show that serious games cultural heritage evolving toward more inclusive, technologically advanced, historically faithful applications, though challenges remain in scaling inclusive design conducting long-term impact assessments.

Despite progress design technology historical accuracy, existing research still reveals several notable limitations. Many serious games prioritize technological novelty narrative entertainment over long-term educational impact few studies conducting longitudinal assessments trace sustained cultural learning outcomes. In addition, inclusive design has been proposed as a direction, practical applications users with different cognitive or physical abilities remain underdeveloped, cross-cultural adaptability game mechanisms has rarely been tested. Furthermore, integration specialized historical research craftsmanship and military technology from nomadic cultures into actual game development

remains fragmented, often lacking systematic translation from archaeological findings interactive game content. Future studies should therefore focus on establishing more comprehensive evaluation systems, strengthening inclusive cross-cultural design building closer interdisciplinary collaboration between heritage research and game engineering improve both academic rigor and real-world applicability.

Methodology

This study adopts mixed-methods research framework qualitative and quantitative bridge gap between Mongolian horn bow's craftsmanship/cultural attributes and visual design games, ensuring both academic rigor and practical guidance game development.

At the qualitative level, the study conducts cultural deconstruction, process analysis, and extraction of design principles related to Mongolian ox-horn bow craftsmanship through literature analysis, in-depth interviews with inheritors, field investigation, and expert evaluation. At the quantitative level, a total of 210 standardized experience questionnaires were distributed, and 196 valid responses were collected, yielding an effective response rate of 93.3%. The sample included college students, cultural enthusiasts, intangible cultural heritage researchers, and digital media practitioners. SPSS was used for reliability and validity testing, descriptive statistics, and correlation analysis in order to support the systematic evaluation of effectiveness and communication outcomes. This study also adopts design practice research as a core approach, completing 3D modeling, Unity engine development, and system iteration. Through the triangulation of qualitative coding and quantitative statistics, a reusable and scalable digital transformation method for traditional craftsmanship was established.

1. Literature Review Method: In this study, by collecting historical materials on Mongolian nomadic civilization, monographs on traditional bow and arrow craftsmanship, and policy documents on intangible cultural heritage protection we clarified the origin and development of Mongolian horn bows, their production techniques the use natural materials and the practice of mechanical principles, cultural value the evolution of their role in hunting, warfare, and the Naadam Festival, and their current status of inheritance. we sorted through literature on Unity game programming technology and digital intangible cultural heritage visualization design to grasp the technical path of gamified inheritance visual design principles and theoretical support for similar digital transformation cases of intangible cultural heritage, providing a theoretical basis for the subsequent integration visual design game programming.

2. Field Research Method: I conducted on-site interviews with inheritors of the intangible cultural heritage of Mongolian horn bow making folk artists scholars of ethnic culture, meticulously recording complete production process of horn bow from material selection, processing and shaping to assembly and debugging, every step of process, tool usage standards, traditional patterns, and decorative features. Simultaneously, I interviewed Nuomin Chaolu, an inheritor of the intangible cultural heritage, collecting visual elements such as the shape, color, and texture of actual horn bows to understand the cultural sentiments and cognitive habits of the Mongolian people towards horn bows. This provided first-hand materials for the localization, accuracy, and cultural fidelity of the game content in the visual design.

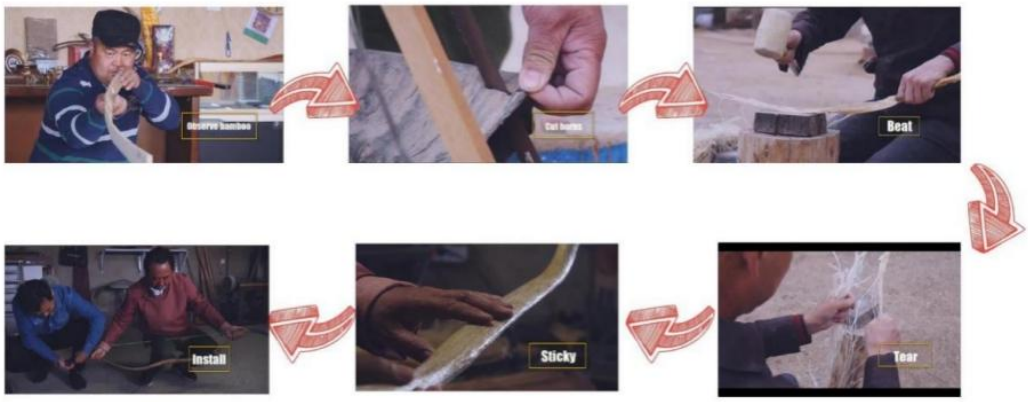

Figure 1 The Production Process of Ox Horn Bow and Arrow
(Source: Constructed by the researcher)

In the digital construction stage, based on data collected from field investigations, high-precision modeling of the components, manufacturing tools, and technological processes of the Mongolian ox-horn bow was completed using 3D modeling software, together with material mapping, skeletal rigging, and animation production, in order to digitally reconstruct traditional craftsmanship operations and production procedures (Rumschlag, 2018). On this basis, the Unity game engine was employed for scene construction, rendering optimization, interactive logic programming, and function implementation, including interactive modules for viewpoint control, step-by-step demonstration, craft explanation, and virtual experience. In this way, abstract traditional craftsmanship was transformed into visible, operable, and experiential digital content. In the later verification stage, comprehensive evaluations of the authenticity, integrity, interactivity, and communication effects of the digital visualization system were conducted through tests and feedback from intangible cultural heritage researchers, craftsmanship inheritors, and user participants. The model accuracy, interaction flow, and display effects were continuously optimized, eventually forming a set of digital implementation methods suitable for the preservation,

exhibition, and inheritance of Mongolian ox-horn bow craftsmanship, while also providing a referential technical approach and practical paradigm for the digital transformation of similar traditional handicrafts.

Conceptual Framework

This conceptual framework integrates craftsmanship of Mongolian ox-horn bows visual game design. On one hand, delves into the material layer encompassing material structure and ratio and cultural symbolic dimension bull horn bows, exploring their overall structural correlation and significance. On the other hand, through visual game design processes like 3D modeling, module production, animation formation, and realistic simulation, it aims to shape player perception encompasses sensory experience visual, auditory, tactile, emotional resonance cognitive understanding rule cognition, strategic cognition experience emotions and value emotion thus bridging traditional craftsmanship with modern game interaction and perception (Figure 1).

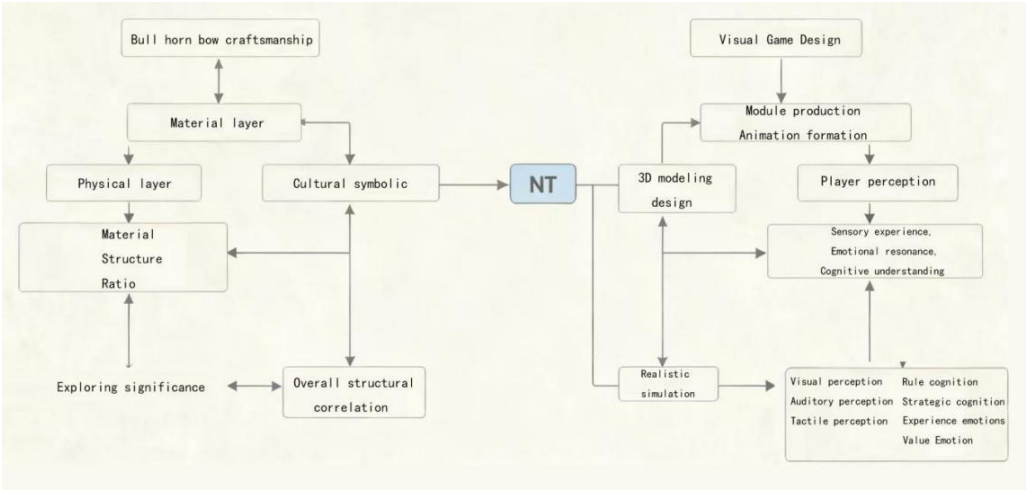

Figure 2 Conceptual Framework (Source: Constructed by the researcher)

Results

This study is not limited to the function realization of the digital system but extracts a theoretical model of digital visual transformation of traditional craftsmanship based on design practice. It constructs a five-in-one framework consisting of a culture layer, a craftsmanship layer, a digital layer, an interaction layer, and a verification layer, clarifying the core logic and implementation path from intangible cultural heritage deconstruction to digital regeneration.

The results show that the overall user satisfaction with the system is 89.3%, and the craft cognition improvement is 76%. The data come from descriptive statistical analysis of valid samples, which verifies the significant effect of digital experience on the communication of traditional craft knowledge. At the same time, the study summarizes a Unity-based digital visual design framework suitable for traditional ethnic handicrafts, including five modules: standardized craft decomposition, high-precision 3D modeling, immersive interaction design, multi-platform adaptation, and mixed-method validation.

It breaks through the limitation of single product development and rises to a transferable design paradigm and methodology system. Focusing spatial games for heritage communication, earlier studies have analyzed educational design logic and application effects, which provides a theoretical basis for the spatial interactive experience design in this research.

The results further confirm that the digital transformation based on game engine can effectively improve the readability experience and communication power of intangible cultural heritage, providing theoretical basis and replicable practice mode for the digital protection of similar ethnic handicrafts. A complete design evaluation framework for serious games has been proposed to enhance cultural understanding and user experience, which supports the effectiveness and reliability of the system constructed in this study (Tsita & Satratzemi, 2019).

1. Visual analysis design of Mongolian ox horn bow and arrow

Mongolian cow horn bows and arrows are traditional weapons and tools created by grassland people in their long-term nomadic hunting life, combining natural environment and practical needs. Their structural design follows the principles of mechanics but also contains profound national craft wisdom. Overall, the ox-horned bow and arrow consists of three core components: bow body, bowstring, and arrow. The subdivided structures of each component cooperate with each other to achieve the accuracy and power of archery. The following detailed analysis is carried out on each component.

In the unity programming, I also added a detailed information about the structure of the ox horn bow and arrow and the target of the bow and arrow contains a detailed introduction to the development story of the bow and arrow and the process flow.

1.1 Analysis of the structure of Mongolian ox horn bow and arrow

(1) Bow body: the core support structure of the bow and arrow

The bow body is the "skeleton" of the ox horn bow and arrow, assumes the key role of storing tension and releasing energy. Its structure consists of four parts: bow arm, ox horn patch, wood core, and tendon layer. Each part is closely combined through traditional bonding technology to form a whole that has both elasticity and strength.

(2) Bowstring: The key link to transmit energy

The bow string is the core component that connects the tip of the bow and transmits the energy of the bow body to the arrow. Although its structure seems simple has extremely high requirements for material and production process, directly affects the stability and range of the arrow. The bow strings of Mongolian cow horn bows and arrows are mainly made of animal tendon ropes or plant fiber ropes. Some hunting bows arrows also use a composite structure of "string tendon + metal wire".

(3) Arrow: The core component for achieving accurate shooting

Arrows are the ultimate carrier for transmitting the energy of the bow body and hitting the target. The structure consists of four parts: arrow shaft, arrow head, arrow tail, and arrow feather. The materials and dimensions of each part need be strictly matched to ensure stable flight trajectory and accurate shooting.

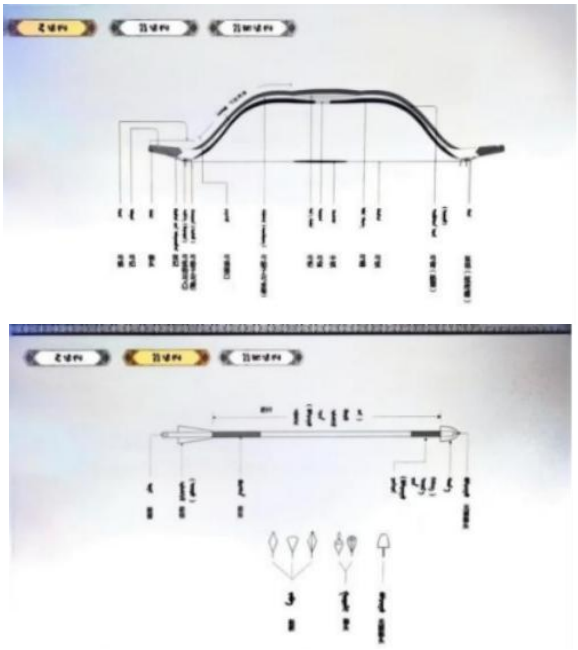

Figure 3 Interface design 1 (Source: Constructed by the researcher)

1.2 Mongolian arrow target

Modern Mongolian standard archery targets must comply with the following specifications:

Size standard: The target surface is square with a side length of 120 cm, and the thickness of the target body shall not be less than 8 cm ensure that the arrow does not penetrate after being shot, while avoiding the arrow shaft breaking target surface is 1.5 meters from the ground and is fixed on a metal or wooden

bracket. The bracket must ensure that the target surface is perpendicular and the deviation does not exceed 1°.

Material standard: The main body of the target surface is "high-density compressed felt", and the surface is covered with waterproof and wear-resistant chemical fiber fabric, which can adapt to different outdoor weather bull's eye and scoring area are printed with fluorescent pigment to ensure that the shooter can clearly identify the bull's eye position when shooting at a long distance.

Figure 4 Interface design 2 (Source: Constructed by the researcher)

Scoring criteria: The target surface is divided into 5 scoring areas, and the center is distributed in a concentric circle:

Central area (bull's eye): 10 cm in diameter, red in color, corresponding to 10 points;

Zone 1: Outside the bullseye, width 15 cm, color yellow, corresponding to 8 points;

Zone 2: Outside Zone 1, width 25 cm, color is blue, corresponding to score 6 points;

Zone 3: Outside Zone 2, width 30 cm, color is white, corresponding to score 4 points;

Four zones: outermost, width 20 cm, color is black, corresponding to score 2 points;

The target surface is not counted if missed, and the scoring rules are in line with international archery competitions. At the same time, national characteristics are retained through color matching, red, yellow and blue are traditional auspicious colors of Mongolians.

2. Unity develops immersive archery game design

Mongolian ox-horn bows and arrows, as key carriers of grassland culture, bear the nation's historical memory and traditional craftsmanship. Integrating them into Unity archery game design enables players to enjoy archery fun while achieving digital inheritance of national culture. Based on restoring the real characteristics of bows and arrows, the game combines Unity engine's physical simulation and interaction to create an immersive archery experience aiming to let players understand their cultural connotations and gain a smooth, exciting gaming experience.

2.1 Project basic settings

In Unity, 3D model construction is first based on the real shape of Mongolian ox-horned bows and arrows. The bow body of the bow is expressed by combining cow horns and wood, and the natural texture of the cow horns and the texture of the wood are restored through texture maps; the bow string is made of a material with a high elasticity visual effect, and in terms physical attribute settings, bow string is given appropriate elastic coefficient and tension parameters with Unity's physics engine. When the player pulls the bow string, the bow string will produce corresponding deformation according to the pull force, the pull force value will be displayed in the game interface in real time. The greater the pull force, the faster the initial speed after the bow is shot and the longer the range, thereby simulating the mechanical characteristics of the real ox-horned bow and arrow.

2.2 Immersive environment design

(1) Archery operation mechanism

The game uses a first-person perspective for realistic shooting. Players operate via mouse/controller: hold and drag the left mouse button back to draw the bow drag distance determines tension release to shoot. aiming assist system slight adsorption near targets balances accessibility for novices and game challenge. Wind speed displayed indicator and gravity are incorporated wind offsets arrow trajectory gravity causes parabolic motion requiring players to adjust aiming angles enhancing the game's strategy and realism. (Mortara et al., 2014).

(2) Newbie boot level

The core goal of the newbies' guided level is to quickly familiarize players with the characteristics of game operations and horned bows and arrows. At the beginning of the level, the historical background and usage methods of Mongolian ox-horned bows arrows are demonstrated through animation, they enter practical training. Players first need to complete basic bow drawing, aiming shooting training. The system will use text prompts and voice guidance to inform players of key operation points such as bow drawing strength and aiming skills. Next, set up fixed target training, target distance gradually increases from near to fa. Players need hit certain number of bullseyes within a specified time to advance to the next stage of training. During training, the system provides real-time feedback on results, such as whether position and draw strength are appropriate, help players quickly master game controls.

Figure 5 Scene Design 1 (Source: Constructed by the researcher)

(3) Plot level break mode

The game's plot-based level mode set Mongolian historical and cultural contexts, featuring themed levels like grassland hunting tribal defense traditional archery competitions. Each level unique scenes mechanics: hunting requires shooting moving prey; defense involves resisting multi-directional enemy attacks limited arrows; competitions replicate traditional rules with virtual opponents.

Players must complete specific goals shooting prey within time limits fending off enemy waves ranking top 3 in competitions pass. Post-level ratings determine progression only qualified above unlocking next level. Clearing levels also unlocks cultural knowledge cards on like hunting culture tribal customs archery history, enabling players learn Mongolian culture while gaming.

Figure 6 Scene Design 2 (Source: Constructed by the researcher)

2.3 Competition mode

The competitive mode is divided into two types: single player competition and multiplayer competition. In the single-player competitive mode, players can choose challenging levels of different difficulties, limited-time shooting challenge, mobile target shooting challenge, wind speed change shooting challenge. The limited-time shooting challenge requires players to shoot as many targets as possible within the specified time, target will appear and disappear randomly; in the mobile target shooting challenge, target will move at different speeds and trajectories, and players need to predict the direction of the target's movement to shoot; the wind speed change shooting challenge will randomly change the wind speed and direction during the game, and players need to quickly adapt to environmental changes and adjust their shooting strategies. Players' results in single player competitive mode will be recorded in the ranking list, and players can improve their rankings through continuous challenges.

Figure 7 Game Design (Source: Constructed by the researcher)

2.4 Game features and optimization directions

(1) Game Features

Integration of cultural heritage and game experience: The game deeply explores the cultural connotation of Mongolian ox-horned bows arrows, and integrates them into various aspects of the game's model design, plot levels, cultural knowledge cards, players can understand and inherit Mongolian culture while experiencing the fun of the game, and realize the dual value of "entertainment + education".

Highly restored physics simulation: Through Unity physics engine, the physical characteristics of the horn bow and arrow are accurately simulated pulling force, elasticity, flight trajectory, etc., and the influence of environmental factors wind speed and gravity is added to allow players to obtain a real archery experience and enhance the immersion and authenticity of the game (Malegiannaki & Daradoumis, 2017).

Diverse game modes: The game sets a variety of gameplay such as novice guide levels, plot level breakthrough mode, competitive mode, etc. to meet the needs of different players. Novice players can get started quickly through novice guidance, the plot party can experience Mongolian cultural stories through the

plot levels, and the competitive party can compete with other players through competitive mode to improve the audience and playability of the game.

(2) Optimization direction

Model and scene optimization: Although the ox horn bow and scenes in the game can meet basic needs, there is still room for improvement in detail performance. In the future, the texture and light and shadow effects of the model can be further optimized, wear effect of the bow and arrowcan be increased to make the model more realistic; at the same time, the vegetation, weather other effects of the scene can be optimized, increasing the four-season changes of the grassland, rainy days, snowy days and other weather scenes to enhance the immersion of the scene.

Optimization of operation experience: Further optimize the operation mechanism based on the operation characteristics of different devices. for mobile phone players, optimize the sensitivity of the bow pulling operation of the touch screen to avoid misoperation; for VR players, use the motion tracking function of VR devices to achieve more realistic bow pulling, aiming, and shooting actions, and enhance the immersion of the VR experience.

Content updates and expansion: regularly update game content, add new plot levels, competitive modes, props. keep the game fresh. the same time consider adding player customization functions, such as allowing players to customize the appearance of the horned bow and arrow color, texture, arrow style, etc. of the bow body, costumes of the character, etc., to enhance the player's personalized experience. In addition, we can cooperate with Mongolian cultural institutions to explore more cultural materials and integrate them into the game, further enhancing the cultural connotation and educational value of the game.

Discussion

From the research results, users' cognitive improvement of ox-horn bow craftsmanship reaches 76%, and the overall system satisfaction is 89.3%. The above data are obtained from descriptive statistical analysis of 196 valid samples, confirming that the visual design based on game engine can significantly improve the public's understanding and acceptance of traditional craftsmanship. This conclusion also confirms rationality of theoretical model and design framework proposed in this study: digital technology is not merely a display tool, but an important carrier that can reconstruct communication path of intangible cultural heritage knowledge, strengthen the depth of cultural experience and maintain the vitality of skill inheritance. At the same time, this study combines qualitative analysis and quantitative test, and improves the reliability and scientificity of the research conclusions through the triangulation of inheritors' interviews, expert evaluations and user questionnaire data, responding to the demand for rigorous research paradigms the field of digitalization of intangible cultural heritage (Kosti et al., 2025).3

The theoretical contribution of this study lies in the interdisciplinary integration of game design, digital media and cultural heritage protection, expanding the theoretical boundary and practical path of digital protection of intangible cultural heritage, and clarifying the internal logic and design principles of digital transformation of traditional craftsmanship. The practical contribution is reflected in the formation of a set of digital solutions that can be directly applied to the inheritance, display and promotion Mongolian ox-horn bow craftsmanship, upgraded to a popularizable methodological system instead of staying at the level of function realization of a single digital product. Future research can further combine VR/AR immersive technology, artificial intelligence interaction and multi-platform communication system to continuously optimize the theoretical model and design framework, and promote the more dynamic

creative transformation and innovative development of excellent traditional ethnic culture in the digital era.

Conclusion

The production process of Mongolian ox horn bow is not a simple "craft", but a "cultural carrier" with Mongolian historical memory, lifestyle and spiritual beliefs. Its research has irreplaceable significance for the inheritance of national culture. Through above design, we will establish immersive archery game unity and development. This study takes Mongolian ox-horned bow and arrow as the core element. In the unity's programming, a detailed information about the structure of ox-horned bow and arrow and the target of the bow and arrow is added, which contains a detailed introduction to the development story of the bow and arrow and the process flow. Through highly repaired physics simulation and diversified game modes, players can understand and inherit Mongolian culture while experiencing the fun of archery, thus achieving an organic integration of cultural heritage and game experience. In the future, by further optimizing game models, scenes and operational experiences and updating and expanding game content, expected that it will improve the quality and influence of the game, allowing more players to experience charm Mongolian culture through this game, and promote the digital inheritance and development of national culture.

Recommendations

Replace "cow horn glowing" with "texture shining with energy storage", which retains the energy storage prompt and conforms to the cow horn material, reducing the deviation of fantasy feeling.

When upgrading bows and arrows, add sound effects changes from wood friction sound to silver jewelry resonance, and use "audio-visual combination" to cover players who ignore details.

Add "optional totem stickers" as auxiliary decoration, and balance global player acceptance with Mongolian players' sense of tribal belonging.

Preset the "Performance Image Quality" switch for players to choose independently: low-end models default to reduced detail, while high-end models can choose high-precision material rendering.

References

Beever, J. W., & Pavlović, Z. (2017). The Modern Reproduction of a Mongol Era Bow based on historical facts and ancient technology research. EXARC Journal, (2), 21.

Bellotti, F., Berta, R., De Gloria, A., D'Ursi, A., & Fiore, V. (2013). A serious game model for cultural heritage. Journal on Computing and Cultural Heritage, 5(4), 1–27.

Kosti, M. V., Diplaris, S., Georgakopoulou, N., Runnel, P., Marini, C., Rovatsos, N., et al. (2025). i-game: Redefining cultural heritage through inclusive game design and advanced technologies. Electronics, 14(6), Article 1141.

Malegiannaki, I., & Daradoumis, T. (2017). Analyzing the educational design, use and effect of spatial games for cultural heritage: A literature review. Computers & Education, 108, 1–10.

Mortara, M., Catalano, C. E., Bellotti, F., Fiucci, G., Houry-Panchetti, M., & Petridis, P. (2014). Learning cultural heritage by serious games. Journal of Cultural Heritage, 15(3), 318–325. https://doi.org/10.1016/j.culher.2013.04.004

Rumschlag, S. (2018). One bow (or stirrup) is not equal to another: A comparative look at Hun and Mongol military technologies. The Silk Road, 16, 78–90.

Tsita, C., & Satratzemi, M. (2019). A serious game design and evaluation approach to enhance cultural heritage understanding. In Proceedings of the International Conference on Games and Learning Alliance (pp. 438–446). Springer International Publishing.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5*

STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UBON RATCHATHANI ISLAMIC EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

สุริยา บัญญัติ[1], กฤษฎา วัฒนศักดิ์[2] และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[3]

Suriya Banyat[1], Krisada Watanasak[2] and Wiralphat Wongwatkasem[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: 2537simple@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตามตำแหน่ง อายุ และขนาดสถานศึกษา 3)ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 339 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความ

Citation:

*สุริยา บัญญัติ, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2569). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 361-377.

Suriya Banyat, Krisada Watanasak and Wiralphat Wongwatkasem. (2026). Strategic Leadership Of School AdministratorsUbon Ratchathani Islamic Educational Service Area Office 5.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 361-377.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.98 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวม และในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแหนกตามอายุและขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ประกอบด้วยการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการทรัพยากรและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ การควบคุมประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, กลยุทธ์, ผู้บริหาร

Abstract

This research aims to 1) study the strategic leadership of school administrators under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 5, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the strategic leadership of school administrators under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 5, classified by position, age, and school size. 3) To study the guidelines for promoting strategic leadership development among school administrators under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 5. The sample group for this research consisted of 339 school administrators and teachers. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 The reliability coefficients of the entire questionnaire and the structured interview were 0.98.

Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The strategic leadership of school administrators under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 5, overall, was at a high level.

2. A comparison of opinions on strategic leadership among school administrators in the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 5, categorized by position, showed statistically significant differences at the .05 level both overall and in specific aspects. However, there were no significant differences overall when categorized by age and school size.

3. Guidelines for promoting strategic leadership development among school administrators under the Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 5 include: strategic direction setting, resource management and strategy implementation, control, evaluation, and strategic learning.

Keywords: Leadership, strategy, management

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบการศึกษาและบทบาทของครู การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้หลากหลายมากขึ้น (Alam, 2018; Murcia et al., 2018 อ้างถึงใน Frontiers in Education, 2025) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom) และแพลตฟอร์มออนไลน์ ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนรู้จากเดิมที่เน้นการสอนแบบผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered) ไปสู่การเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง อีกทั้งยังสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร

การทำงานร่วมกัน และความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี ยังทำให้เกิดความคาดหวังต่อทักษะที่หลากหลายของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรมข้ามชาติ ตลอดจนความรับผิดชอบและภาวะผู้นำ ดังนั้น ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Herodotou et al., 2020)

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ส่งผลโดยตรงต่อบทบาท หน้าที่ และภาระงานของครูอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ครูต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2567; มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2564) ในยุคการศึกษา 4.0 บทบาทของครูเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยต้องออกแบบกิจกรรมที่ท้าทายและส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันของผู้เรียน (Breakthrough Providence, 2024) คุณภาพของครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาโดยตรง เพราะครูเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสร้างคนที่มีศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลก การพัฒนาครูทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างต่อเนื่องจึงเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2564; จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2567)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของครูและประสิทธิภาพของโรงเรียนอย่างชัดเจน งานวิจัยหลายฉบับพบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ดีจะสามารถบริหารจัดการโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (กมลชนก ศรีสุดา, 2564) ภาวะผู้นำของผู้บริหารโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติงานของครูในระดับค่อนข้างสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะภาวะผู้นำด้านการบริหารจัดการโรงเรียนและภาวะผู้นำทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสามารถทำนายผลการปฏิบัติงานของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ (กมลชนก ศรีสุดา, 2564) นอกจากนี้ ภาวะผู้นำของผู้บริหารยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางขององค์กร สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดี และส่งเสริมให้ครูมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน หากผู้บริหารขาดภาวะผู้นำที่เหมาะสม อาจ

ทำให้ครูขาดแรงจูงใจ ขาดความร่วมมือ และส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโดยรวมของโรงเรียน ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานของครูและคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยรวม (กมลชนก ศรีสุดา, 2564)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตามตำแหน่ง อายุ และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 323 คน และครู จำนวน 2,560 คนรวมเป็น จำนวน 2,883 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำนวน 339 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง

การสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่นในด้านการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางการศึกษาใน จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง อายุ และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง อายุ และขนาดสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตาม ตำแหน่ง และ อายุ โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตาม ขนาดสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน และในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ด้านการควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ นอกนั้นไม่แตกต่าง จำแหนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และรายด้ายแตกต่างกันในด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์

3. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) 1) การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ 2) การบริหารจัดการทรัพยากรและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ 3) การควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและการ

นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความสำเร็จของงานตามตัวชี้วัด และการนำข้อผิดพลาดมาเป็นบทเรียนเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gupta & Singh (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการจัดการความยั่งยืนในสถาบันการศึกษาอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการควบคุมและตรวจสอบผลการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 2) ความยั่งยืนทางด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคลอยู่ในระดับมาก และ 3) โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างพบว่า การเน้นการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรรายบุคคล (Individualized Development) เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของสถาบันมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชรพี เลิศฤทธิ์ชัย (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ รองลงมาคือ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ รองลงมาคือ ด้านการกำหนดทิศทางของสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน และในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ด้านการควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ นอกนั้นไม่แตกต่างนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารและครูมีบทบาทหน้าที่และมุมมองต่อการใช้ทรัพยากรที่ต่างกัน โดยผู้บริหารจะมองในมิติการบริหารภาพรวม ส่วนครูมองในมิติการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณิชชา ทาทอง (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผลการวิจัย พบว่า เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ยกเว้นด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติไม่แตกต่างกัน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่าง

กัน ยกเว้นด้านวัฒนธรรมขององค์กรที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านการกำหนดกลยุทธ์ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉรา สุวลักษณ์ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า มุมมองต่อการสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การและการจัดตั้งควบคุมองค์การส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับที่แตกต่างกัน

2.2 จำแหนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารทุกช่วงวัยได้รับการถ่ายทอดนโยบายและเข้ารับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนม์นิภา เพชรรุ่ง (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า (1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และรายด้ายแตกต่างกันในด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก โรงเรียนแต่ละขนาดมีบริบทและความยากง่ายในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ทำให้การตั้งเป้าหมายมีความเฉพาะตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ เชหมือ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในอำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดกลยุทธ์ รองลงมา คือ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือด้านการกำหนดทิศทางองค์กร ปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก มีปัจจัยจูงใจ คือ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความสำเร็จในการ

ทำงาน และลักษณะงานที่ทำ ส่วนปัจจัยค้ำจุน คือ นโยบายและการบริหาร การบังคับบัญชาและควบคุมดูแล และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในอำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดทิศทางองค์กร 2) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ 3) ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ 4) การควบคุม และประเมินผลกลยุทธ์ 5) วัฒนธรรมขององค์กร

3. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

3.1 ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีแนวทางการส่งเสริมการพัฒนา ด้านการระดมความคิด ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการวิเคราะห์บริบทภายในและภายนอกของสถานศึกษา เช่น การวิเคราะห์ SWOT และ PESTEL เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ 2) สนับสนุนให้ผู้บริหารจัดทำและทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่การศึกษา 3) พัฒนาทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์และการมองภาพอนาคต (Foresight) ของผู้บริหาร เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษา เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน 5) พัฒนาศักยภาพผู้บริหารด้านการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ เพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์และทิศทางการดำเนินงานให้บุคลากรเข้าใจตรงกัน 6) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายหรือกลุ่มโรงเรียน เพื่อเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ 7) สนับสนุนให้ผู้บริหารใช้ข้อมูลสารสนเทศและผลการวิจัยทางการศึกษาเป็นฐานในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ขาดการมีส่วนร่วมจะทำให้การขับเคลื่อนกลยุทธ์ขาดพลัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มิตร์ ชื่นสิน (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครแม่สอด ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดทิศทางของ

องค์การและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ 2) แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรทบทวนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา 2) ยึดหลักการมีส่วนรวมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากร 3) เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดและทำงานเชิงบวก 4) มอบหมายงานการปฏิบัติตามกลยุทธ์อย่างเหมาะสม 5) วางแผนการประเมินการดำเนินงานตามกลยุทธ์

3.2 ด้านการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติและการบริหารทรัพยากร จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีแนวทางการส่งเสริมการพัฒนา ด้านการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติและการบริหารทรัพยากร ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความรู้และทักษะในการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน 2) สนับสนุนการพัฒนาทักษะการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยมุ่งใช้ศักยภาพของครูและบุคลากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษา 3) ส่งเสริมการบริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามกลยุทธ์ 4) พัฒนาความสามารถของผู้บริหารในการมอบหมายงาน ติดตาม และให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรอย่างเหมาะสม 5) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติจริง 6) สนับสนุนให้ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศการทำงานเชิงบวก เพื่อให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนกลยุทธ์ของสถานศึกษา 7) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายทางการศึกษาและชุมชนในการสนับสนุนทรัพยากรและการดำเนินงานตามกลยุทธ์ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ความสำเร็จของกลยุทธ์ขึ้นอยู่กับการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานันท์ ปรีเปรม (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคพลิกผันที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคพลิกผันโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) คุณภาพผู้เรียนในยุคพลิกผันของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก และ 3) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคพลิกผันที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย การจัดตั้ง

ควบคุมองค์การให้สมดุล (X5) และการบริหารทรัพยากรในองค์การ (X2) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก โดยสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rodriguez & Martinez (2023) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ดิจิทัลกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารมีระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ดิจิทัลในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานไอที 2) ระดับการยอมรับเทคโนโลยีของครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก และ 3) การวิเคราะห์การถดถอยพบว่า การบริหารจัดการความรู้และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านสู่โรงเรียนอัจฉริยะ (Smart School) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 ด้านการควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 มีแนวทางการส่งเสริมการพัฒนา ด้านการควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาระบบการติดตามและควบคุมการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ 2) สนับสนุนการใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จและเกณฑ์การประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานตามเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ 3) ส่งเสริมให้ผู้บริหารนำผลการประเมินและข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม 4) พัฒนาความสามารถของผู้บริหารในการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์บทเรียนจากการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นฐานในการตัดสินใจ 5) ส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ขององค์การ โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผลการปฏิบัติงาน 6) สนับสนุนให้ผู้บริหารส่งเสริมการวิจัยในสถานศึกษาและการใช้ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ 7) ส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความยืดหยุ่นและพร้อมปรับกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษาและสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การประเมินผลไม่ใช่เพียงการตรวจสอบ แต่คือการสร้างการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ibrahim & Hassan (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งอยู่ในระดับมาก 2) ความพึงพอใจในงานของบุคลากรอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) การสืบค้นปัจจัยที่ส่งผลพบว่า การแสดงความรับผิดชอบเชิงกลยุทธ์ (Strategic Accountability) และการสร้างแรงจูงใจ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen, L. (2023) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในยุคหลังสถานการณ์แพร่ระบาด ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในมิติด้านการจัดการวิกฤตและความยืดหยุ่นอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) ผลการวิเคราะห์อิทธิพลพบว่า การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่เน้นการมีส่วนร่วม (Collaborative Strategic Decision) เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 58

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวม และในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแหนกตามอายุ และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ประกอบด้วย การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการทรัพยากรและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ การควบคุม ประเมินผล และการเรียนรู้เชิงกลยุทธ์ **ข้อเสนอแนะ** 1. ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับบทบาทและการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา 2. สถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2567). รายงานสถานการณ์การศึกษาไทยและทิศทางในอนาคต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนม์นิภา เพชรรุ่ง. (2567). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารนิติรัฐ, 2(4), 44-54.

ชัชรพี เลิศฤทธิ์ชัย. (2568). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(2), 788 -805.

ดวงใจ เชหมือ. (2568). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในอำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. วารสารปัญญาภาวนา, 2(3), 58 – 70.

ณิชชา ทาทอง. (2568). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 14(53), 68-78.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. (2564). แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความยั่งยืน. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

มิตร์ ชื่นสิน. (2567). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก. วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา, 4(1), 28-42.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. (2568). แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. อุบลราชธานี: กลุ่มนโยบายและแผน.

อัจฉรา สุวลักษณ์. (2568). “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2. วารสารชมรมบัณฑิตศิลป์, 3(4), 52-62.

อานันท์ ปรีเปรม. (2568). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคพลิกผันที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 16(1), 37-52.

Alam, A. (2018). Digital transformation in education: Challenges and opportunities. New York, NY: Routledge.

Breakthrough Providence. (2024). Future of learning: Integrating technology and equity. Providence, RI: Breakthrough Press.

Chen, L. (2023). “School strategic leadership and administrative efficiency in the post-pandemic era”. International Journal of Educational Management, 37(4), 455-472.

Frontiers in Education. (2025). Advancements in pedagogical technology and learner-centered environments. Lausanne, Switzerland: Frontiers Media SA.

Gupta, R., & Singh, V. (2022). “Strategic leadership and sustainability management in vocational education institutions”. Journal of Vocational Education & Training, 74(3), 321-340.

Herodotou, C., et al. (2020). Innovative teaching and learning in the digital age. Milton Park, UK: Taylor & Francis.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Ibrahim, M., & Hassan, S. (2021). “Strategic leadership competencies and their impact on teacher job satisfaction”. Educational Research and Reviews, 16(8), 210-225.

Rodriguez, J., & Martinez, E. (2023). “Digital strategic leadership and technological transformation in secondary schools”. Technology, Knowledge and Learning, 28(1), 89-105.

ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ และการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร*

MOTIVATIONAL FACTORS, BRAND IMAGE, AND PERCEIVED VALUE INFLUENCING THE PURCHASE DECISION OF PREMIUM-GRADE (HIGH-QUALITY) MATCHA POWDER AMONG WORKING CONSUMERS IN THE BANGKOK METROPOLITAN AREA

เพ็ญผกา เพชรชู[1] และ สิริพันธ์ วงศ์อินทวัง[2]

Penpaka Phetchoo[1] and Siriphan Wongintavung[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการคาไทย

[1-2]Business School, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding Author's Email: penpaka.ppk@gmail.com

วันที่รับบทความ : 7 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 4 มีนาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 มีนาคม 2569

Received 7 February 2026; Revised 4 March 2026; Accepted 6 March 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขต

Citation:

* เพ็ญผกา เพชรชู และ สิริพันธ์ วงศ์อินทวัง. (2569). ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ และการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 378-392.

Penpaka Phetchoo and Siriphan Wongintavung. (2026). Motivational Factors, Brand Image, And Perceived Value Influencing The Purchase Decision Of Premium-Grade (High-Quality) Matcha Powder Among Working Consumers In The Bangkok Metropolitan Area. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 378-392.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

กรุงเทพมหานคร และ 3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษาในครั้งนี้ใช้รูปแบบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3. ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์, การรับรู้คุณค่า, การตัดสินใจซื้อ, ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม

Abstract

The objectives of this study were 1) to examine the motivational factors influencing the purchase decision of premium-grade (high-quality) matcha powder among working consumers in the Bangkok Metropolitan Area, 2) to investigate the impact of brand image on the purchase decision of premium-grade matcha powder among working consumers in the Bangkok Metropolitan Area, and 3) to explore the role of perceived value in shaping the purchase decision of premium-grade matcha powder among working consumers in the Bangkok Metropolitan Area. This research employed a quantitative approach, using an online questionnaire as the primary data collection tool. A sample of

385 respondents was selected. Statistical methods applied included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The findings revealed that: 1) motivational factors exert a positive influence on the purchase decision of premium-grade matcha powder among working consumers in the Bangkok Metropolitan Area, with statistical significance at the 0.05 level; 2) brand image has a positive influence on the purchase decision of premium-grade matcha powder among working consumers in the Bangkok Metropolitan Area, with statistical significance at the 0.05 level; and 3) perceived value positively influences the purchase decision of premium-grade matcha powder among working consumers in the Bangkok Metropolitan Area, with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Motivation, Brand Image, Perceived Value, Purchase Decision, Premium Grade Matcha Powder

บทนำ

ในสภาวะปัจจุบันที่ผู้บริโภคหันมาให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันมากขึ้น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ชาเขียว" (Green Tea) ซึ่งเป็นเครื่องดื่มยอดนิยมระดับสากล โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย เนื่องจากอุดมไปด้วยสารต้านอนุมูลอิสระ สาร EGCG (Epigallocatechin Gallate) ที่มีสรรพคุณช่วยต้านมะเร็ง ชะลอวัย บำรุงหัวใจและหลอดเลือด รวมถึงช่วยกระตุ้นการเผาผลาญไขมัน (ศิรินภา เซี่ยงหลิว, ม.ป.ป.)

ท่ามกลางกระแสความตื่นตัวด้านสุขอนามัย "มัทฉะ" (Matcha) หรือผงชาเขียวบดละเอียดได้รับความสนใจอย่างก้าวกระโดด มัทฉะมีกระบวนการผลิตที่เป็นเอกลักษณ์จากการปลูกในที่ร่มและการบดใบชาทั้งใบ ทำให้ผู้บริโภคได้รับสารอาหารและสารต้านอนุมูลอิสระมากกว่าการดื่มชาเขียวทั่วไปถึง 137 เท่า (Chromatogr, A., 2003) ส่งผลให้ตลาดมัทฉะโลกเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีการคาดการณ์ว่ามูลค่าตลาดจะสูงถึง 10.67 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี พ.ศ. 2575 (Future Market Report, 2024) สำหรับการจำหน่ายในท้องตลาดมัทฉะมักถูกแบ่งออกเป็น 3 ระดับตามคุณภาพและวัตถุประสงค์การใช้งาน ได้แก่

เกรดพิธีกรรม (Ceremonial Grade) เกรดอาหาร (Culinary Grade) และ "มัทฉะพรีเมียม" (Premium Matcha) หรือเกรดประจำวัน (Daily Grade) ซึ่งถือเป็นผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงที่มีรสชาติสมดุลระหว่างความหวานและขม ทำให้เป็นที่นิยมอย่างมากในกลุ่มผู้บริโภคทั่วไป (Robertson, L. M., & Kumazawa, K., 2021)

การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์มัทฉะเกรดพรีเมียมของผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงานที่มีกำลังซื้อและให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ สัมพันธ์กับปัจจัยหลัก 3 ประการ ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ (Motivational Factors) พฤติกรรมของผู้บริโภคถูกขับเคลื่อนโดยความต้องการตอบสนองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ (Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L., 2000) กลุ่มวัยทำงานไม่เพียงดื่มมัทฉะเพื่อสุขภาพ แต่ยังใช้เป็นสัญลักษณ์สะท้อนการเข้าสู่กระแส "Self-Care Movement" เพื่อการยอมรับทางสังคมและปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ (เจาะเทรนด์โลก, 2563) (2) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ (Brand Image): ภาพลักษณ์แบรนด์เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความแตกต่างและความไว้วางใจให้กับผู้บริโภค (วศิน อัมโรสถ, 2564) ในตลาดที่มีคู่แข่งจำนวนมาก แบรนด์ที่มีภาพลักษณ์ดีจะสามารถสร้างความภักดีและจูงใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อซ้ำได้ง่ายกว่าสินค้าทั่วไป (3) ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ผู้บริโภคจะประเมินความคุ้มค่าระหว่างประโยชน์ที่ได้รับกับสิ่งที่ต้องจ่ายไป (Zeithaml, V. A., 1988) ซึ่งมัทฉะพรีเมียมสามารถตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์วัยทำงานได้ทั้งในแง่ของการเสริมสมาธิ ลดความเครียด และความสะดวกในการบริโภค ซึ่งการรับรู้คุณค่านี้ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจซื้อ (Dodds, W. B., et al., 1991)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา "ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ และการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร" เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อ ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำคัญสำหรับผู้ประกอบการในการวางกลยุทธ์การตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในด้านคุณภาพ ภาพลักษณ์ และคุณค่าทางสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

3. ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แรงจูงใจ (Motivation) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมบางประการ โดยแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพประกอบไปด้วยแรงจูงใจด้านสุขภาพภายใน (Intrinsic Health Motivation) เป็นการเลือกซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพเพราะเห็นคุณค่าและสนใจสุขภาพของตนเองจริงๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าภายนอก และแรงจูงใจด้านสุขภาพภายนอก (Extrinsic Health Motivation) หรือแรงจูงใจทางด้านร่างกาย (Physiological Motivation) เป็นการเลือกซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์เพราะ แรงกดดันจากภายนอก เช่น กระแสเทรนด์สุขภาพ ค่านิยมของสังคม หรือความต้องการปรับรูปร่างให้เหมาะสมตามมาตรฐานภายนอก (Ntoumanis, N., et al., 2021)

ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ (Brand Image) ได้พัฒนาทฤษฎีเริ่มต้นด้วยโมเดลอัตลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ (Brand Identity) และภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ (Brand Image) ซึ่งเสนอว่าภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์คือ “ชุดของสมาคมหรือการรับรู้ที่สัมพันธ์กับแบรนด์ในจิตใจของผู้บริโภค” โดยแยกองค์ประกอบออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ตราผลิตภัณฑ์ในฐานะผลิตภัณฑ์ (Brand as Product) เน้นที่การรับรู้ด้านคุณภาพ คุณสมบัติ และอรรถประโยชน์ในการใช้งาน 2) ตราผลิตภัณฑ์ในฐานะองค์กร (Brand as Organization) มุ่งเน้นไปที่วัฒนธรรม

องค์กร ความน่าเชื่อถือ และค่านิยมของบริษัทผู้ผลิต 3) ตราผลิตภัณฑ์ในฐานะบุคคล (Brand as Person) คือการสร้างบุคลิกภาพ (Brand Personality) ให้แบรนด์มีลักษณะคล้ายมนุษย์ เช่น ดูทันสมัย เป็นมิตร หรูหรา หรือรักสุขภาพ และ 4) ตราผลิตภัณฑ์ในฐานะสัญลักษณ์ (Brand as Symbol) เน้นการรับรู้ผ่านรูปธรรมทางสายตา เช่น โลโก้ สีประจำแบรนด์ รูปลักษณ์ การออกแบบ หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการจดจำได้ทันที (Christodoulides, G., et al., 2015)

การรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ที่แบ่งการรับรู้ (Perceived Value) เป็น 4 มิติ คือ 1) คุณค่าเชิงประโยชน์/การใช้งาน (Functional Value) หมายถึงความสามารถของสินค้า/บริการในการตอบสนองความต้องการหรือปัญหาที่แท้จริงของผู้บริโภค 2) คุณค่าเชิงอารมณ์/ความรู้สึก (Emotional Value) หมายถึง ความพึงพอใจหรือความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการใช้สินค้า 3) คุณค่าทางสังคม/สถานะ (Social Value) หมายถึง ความสามารถของสินค้า/บริการในการสะท้อนสถานะ ความนิยม หรือรสนิยมของผู้บริโภคในสังคมได้ และ 4) คุณค่าเชิงเงื่อนไข/โอกาสพิเศษ (Conditional Value) หมายถึง คุณค่าที่เกิดจากสถานการณ์หรือเงื่อนไขเฉพาะ (Chen, Z., & Dubinsky, A. J., 2019)

กระบวนการตัดสินใจซื้อประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การรับรู้ปัญหา (Problem Recognition) เช่น ผู้บริโภครู้สึกอยากมีสุขภาพดี หรืออยากดื่มชาแทนการดื่มกาแฟ 2) การค้นหาข้อมูล (Information Search) เช่น การค้นหาใน Google การอ่านรีวิวใน Facebook/YouTube และแพลตฟอร์มอื่นๆบนโซเชียลมีเดีย 3) การประเมินทางเลือก (Evaluation of Alternatives) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบแบรนด์ ผงมัทฉะพรีเมียม (คุณภาพสูง) หลายเจ้า 4) การตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision) เป็นการเลือกซื้อแบรนด์ที่น่าเชื่อถือ บรรจุภัณฑ์ดูดี และมีราคาที่เหมาะสม 5) พฤติกรรมหลังการซื้อ (Post-Purchase Behavior) หากผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ อาจทำให้เกิดการซื้อซ้ำหรือตั้งใจบอกต่อกับบุคคลอื่นได้ (Kotler, P. & Keller, K. L., 2016)

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำตัวแปรมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ตราผลิตภัณฑ์ และการรับรู้คุณค่าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ กลุ่มบุคคลวัยทำงานที่มีอายุ 25-45 ปี โดยมีจำนวนทั้งหมดโดยประมาณ 2.04 ล้านคน (BMA กรุงเทพมหานคร, เมษายน 2568) ที่มีประสบการณ์ในการซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ใน 5 แบรนด์ที่มียอดจำหน่ายสูงใน 5 อันดับในตลาดกลุ่มผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของไทย การคำนวณกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรคำนวณขนาดตัวอย่างแบบที่ไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ W. G. Cochran โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ณ ระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จะได้ขนาดตัวอย่างประชากร ที่คำนวณได้เท่ากับ 385 คน

การสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามการแบ่งกลุ่มพื้นที่กรุงเทพมหานครแบ่งเป็น 5 โซน โดยอาศัยการจับสลากแบบ Quota Sampling โซนละ 2 เขต เขตละ 40 คน ตามการแบ่งช่วงอายุ 25-45 ปี โดยแบ่งช่วงอายุละ 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการใช้ Google Form เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ คือ กลุ่ม Facebook สำหรับผู้ที่มีความชื่นชอบและรักในการดื่มมัทฉะ โดยมีรายละเอียดแบ่งเป็น 5 ส่วน โดยแบบสอบถามจะมีการนำไปทดลองใช้งาน (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยการทดลองจำนวน 30 ชุด มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) มากกว่า 0.70

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจ ภาพลักษณ์ของตราผลิตถภัณฑ์ การรับรู้คุณค่า และการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic Analysis) โดยวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis : MRA) เพื่อระบุว่าตัวแปรต้นตัวใดมีผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.8 อายุ 25-29 ปี ร้อยละ 34.0 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 40.5 รายได้ 20,001-30,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.6 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร 3-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.9 และประสบการณ์ที่เคยซื้อพบว่าส่วนใหญ่เคยซื้อแบรนด์ฉุยฟง (Choui Fong) คิดเป็นร้อยละ 45.5

2. ผลการศึกษาแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ การรับรู้คุณค่า และ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ การรับรู้คุณค่า และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรที่ศึกษา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
ปัจจัยด้านแรงจูงใจ	4.02	.623	มาก
- แรงจูงใจทางด้านร่างกาย	3.99	.695	มาก
- แรงจูงใจทางด้านจิตใจ	4.05	.671	มาก
ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์	4.14	.583	มาก
- คุณลักษณะของตราผลิตภัณฑ์	4.11	.657	มาก
- การวางตำแหน่งทางการตลาด	4.13	.640	มาก
- การรับรู้คุณค่าจากชื่อและโลโก้แบรนด์	4.17	.667	มาก
ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า	4.19	.589	มาก
- คุณค่าที่รับรู้ในด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์	4.16	.640	มาก
- คุณค่าที่รับรู้ในด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า	4.18	.678	มาก
- คุณค่าที่รับรู้ในด้านสถานะทางสังคม	4.27	.699	มาก

ตัวแปรที่ศึกษา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง)	4.12	.604	มาก

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านแรงจูงใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.02) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.623 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มากที่สุดคือแรงจูงใจทางด้านจิตใจ ($\bar{x}$ = 4.05) รองลงมาคือแรงจูงใจทางด้านร่างกาย ($\bar{x}$ = 3.99)

ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.14) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.583 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มากที่สุดคือ การรับรู้คุณค่าจากชื่อและโลโก้แบรนด์ ($\bar{x}$ = 4.17) รองลงมาคือ การวางตำแหน่งทางการตลาด ($\bar{x}$ = 4.13) และคุณลักษณะของตราผลิตภัณฑ์ ($\bar{x}$ = 4.11) ตามลำดับ

ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.19) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.589 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มากที่สุดคือ คุณค่าที่รับรู้ในด้านสถานะทางสังคม ($\bar{x}$ = 4.27) รองลงมาคือ คุณค่าที่รับรู้ในด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า ($\bar{x}$ = 4.18) และคุณค่าที่รับรู้ในด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ($\bar{x}$ = 4.16) ตามลำดับ

การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.12)

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่	.860	.164		5.258	.000
แรงจูงใจ (X1)	.184	.057	.177	1.472	.042*
ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ (X2)	.322	.076	.310	4.259	.000*
การรับรู้คุณค่า (X3)	.379	.064	.369	5.928	.000*
R = . 718, R^2= .515, F = 135.029, p-value = .000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรอิสระสามารถร่วมกันทำนายการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครได้ร้อยละ 51.5 (R^2= .515) และทุกตัวแปรส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถสร้างสมการรูปแบบคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการรูปแบบคะแนนดิบ

$\hat{Y}$ = 0.860 (ค่าคงที่) +.184(X_1) +.322(X_2) +.379(X_3)

สมการรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$\hat{z}$ = .177(X_1) +.310(X_2) +.369(X_3)

เมื่อพิจารณาค่า Beta สรุปได้ว่าแรงจูงใจ (X1) ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ (X2) และการรับรู้คุณค่า (X3) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจ มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยด้านแรงจูงใจ ซึ่งประกอบด้วยแรงจูงใจทางด้านร่างกาย และแรงจูงใจทางด้านจิตใจ มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัยที่พบอาจเป็นเพราะผู้บริโภควัยทำงานในกรุงเทพฯ มีแนวโน้มที่จะใส่ใจสุขภาพมากขึ้น เนื่องจากความเครียดและวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ดังนั้นผงมัทฉะเกรดพรีเมียมจึงถูกมองว่าเป็นตัวเลือกที่ตอบโจทย์ สอดคล้องกับการวิจัยในตลาดเครื่องดื่มสุขภาพในยุโรป พบว่า แรงจูงใจจากภาพลักษณ์เกี่ยวกับสุขภาพร่างกายมีผลต่อการเลือกซื้อเครื่องดื่มที่เน้นสุขภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานและคนรุ่นใหม่ที่ต้องการความ “เข้ากับเทรนด์” และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสุขภาพนิยม (Health-Conscious Group) (Mogaji, E., 2021) และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่องคุณค่าที่รับรู้ต่อแฟชั่นมือสองระหว่างประเทศ (อียิปต์) พบว่า คุณค่าทางอารมณ์หรือด้านจิตใจนั้นมีผลบวกต่อความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) (Multidisciplinary Digital Publishing Institute, 2024)

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานใน เขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะของตราผลิตภัณฑ์ การวางตำแหน่งทางการตลาดและการรับรู้คุณค่าจากชื่อและโลโก้แบรนด์ มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์

ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากผงมัทฉะเกรดพรีเมียมเป็นสินค้าที่ผู้บริโภคคาดหวังคุณภาพสูง เช่น เรื่องรสชาติ สี กลิ่น สารอาหาร ซึ่งคุณภาพมักจะผันผวนตามแหล่งผลิตและกระบวนการผลิต ดังนั้น ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ จึงเป็นตัวยืนยันถึง คุณภาพ ที่ผู้บริโภคสามารถให้ความเชื่อมั่นในการตัดสินใจซื้อ สอดคล้องกับที่ Keller ได้เสนอว่า ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์เป็นผลสะสมจากประสบการณ์ การรับรู้ และความเชื่อของผู้บริโภค ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะในตลาดสินค้าพรีเมียม (คุณภาพสูง) เช่น ชา มัทฉะ หรืออาหารเสริมสุขภาพ (Keller, K. L., 2003) นอกจากนี้สอดคล้องกับการศึกษาภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ของอาหารเสริมสุขภาพ พบว่า ภาพลักษณ์ในด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้าและการสื่อสารผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจซื้อและความภักดีต่อแบรนด์ (บุญญดา จันทร์โสภา , 2564)

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า ประกอบด้วย คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ภาพลักษณ์ และสถานะทางสังคม มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บริโภค คุณภาพที่รับรู้ยังหมายถึงความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคคำนึงถึงเมื่อเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารหรือเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับยานยนต์พลังงานใหม่ (New Energy Vehicles) โดยการสำรวจผู้บริโภคยานยนต์พลังงานใหม่ในจีน จำนวน 416 คน พบว่า คุณค่าที่รับรู้ ได้แก่ คุณค่าด้านคุณภาพ (Quality Value) และ คุณค่าด้านสังคม (Social Value) ล้วนมีผลทางบวกต่อความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) (Tao, L., 2023) และสอดคล้องกับศึกษาวิจัยเรื่องคุณค่าที่รับรู้ต่อแฟชั่นมือสองระหว่างประเทศ (อียิปต์) พบว่า คุณค่าทางสังคม มีผลบวกต่อความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) (Multidisciplinary Digital Publishing Institute, 2024)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจ ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ และการรับรู้คุณค่า มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร มีผลข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้ **ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1. ผู้ประกอบการจึงควรการเน้นการสื่อสาร โดยผู้ประกอบการควรเน้นการสื่อสารการตลาดโดยการนำเสนอคุณประโยชน์ของมัทฉะในแง่ของการมีสารต้านอนุมูลอิสระ และช่วยให้เกิดสมาธิ เพื่อตอบโจทย์แรงจูงใจด้านการดูแลสุขภาพและผลลัพธ์ในการทำงาน ที่จะนำไปสู่การสร้างแรงจูงใจและตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค 2. ผู้ประกอบการควรสร้างเรื่องราวของแบรนด์ (Brand Story) ที่น่าสนใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา วัฒนธรรม หรือความมุ่งมั่นในการรักษาคุณภาพ เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกผูกพันและเชื่อมั่นในคุณค่าของแบรนด์ นอกจากนี้ควรใช้รูปแบบในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความเรียบหรู (Minimalist) และใช้การสื่อสารผ่าน Influencer ที่มีภาพลักษณ์เป็นคนรุ่นใหม่ที่ประสบความสำเร็จหรือใส่ใจรายละเอียดในชีวิต เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของผู้ใช้ 3. ผู้ประกอบการควรให้ข้อมูลความรู้เพื่อแยกความแตกต่างระหว่าง "เกรดทั่วไป" กับ "เกรดพรีเมียม" เช่น สี กลิ่น รสสัมผัส ปริมาณสารสำคัญ เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกว่ากำลังได้รับคุณค่าที่เหนือกว่าอย่างแท้จริง โดยการทำกราฟิกเปรียบเทียบ สี และ ความละเอียด ของผงมัทฉะ และแสดงภาพสรุปเปรียบเทียบสารต้านอนุมูลอิสระระหว่างมัทฉะพรีเมี่ยม กับมัทฉะเกรดทั่วไป **ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป** 1. การศึกษาเปรียบเทียบความสำคัญของปัจจัยการรับรู้คุณค่าในกลุ่มผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร กับผู้บริโภคในเขตเมืองใหญ่รองอื่นๆ เพื่อให้ได้กลยุทธ์ที่สามารถปรับใช้ในภูมิภาคอื่นได้ 2. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ความภักดีต่อแบรนด์ (Brand Loyalty) ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผงมัทฉะเกรดพรีเมียม (คุณภาพสูง) ของผู้บริโภค 3. ควรศึกษาว่าผู้บริโภคกลุ่มนี้มีความเต็มใจที่จะจ่ายในระดับใดเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการตั้งราคาอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

เจาะเทรนด์โลก. (2563). โครงการวิจัยเทรนด์โลก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.

บุญญดา จันทร์โสภา. (2564). ภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์ของอาหารเสริมสุขภาพ. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วศิน อัมโรสถ. (2564). การสร้างแบรนด์และภาพลักษณ์ของตราสินค้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิรินภา เชี่ยงหลิว. (ม.ป.ป.). ชาเขียว. กองแพทย์ทางเลือก. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก https://thaicam.dtam.moph.go.th/ greentea/

Chen, Z., & Dubinsky, A. J. (2019). Consumer value and satisfaction: PERVAL model applications. Journal of Consumer Marketing, 4(2), 18-27.

Christodoulides, G., Michaelidou, N., & Siamagka, N. T. (2015). A systematic approach to brand image and identity. European Journal of Marketing, 49(7/8), 1081–1105.

Chromatogr A. (2003). Simultaneous determination of catechins, caffeine and other phenolic compounds in tea using HPLC. Journal of Chromatography A, 987(1–2), 201–209.

Dodds, W. B., Monroe, K. B., & Grewal, D. (1991). Effects of price, brand, and store information on buyers' product evaluations. Journal of Marketing Research, 28(3), 307–319.

Future Market Report. (2024). Matcha Tea Market Size, Share & Trends Analysis Report 2024–2032. Research Report. Future Market Insights.

Keller, K. L. (2003). Strategic brand management: Building, measuring, and managing brand equity. (2nd ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Kotler, P. & Keller K. L. (2016). Marketing Management. (15th global edition). Edinburgh: Pearson Education.

Mogaji, E. (2021). Motivational factors in health drink consumption among European working adults. International Journal of Consumer Studies, 45(6), 1203–1215.

Multidisciplinary Digital Publishing Institute. (2024). Perceived value of second-hand fashion: Cross-country study (Egypt). Research Report. Multidisciplinary Digital Publishing Institute.

Ntoumanis, N., et al. (2021). Motivation and health behavior. Frontiers in Psychology, 12, 630–650.

Robertson, L. M., & Kumazawa, K. (2021). Characterization of the flavor profile of culinary and ceremonial grade matcha. Food Chemistry, 337, 127777.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2000). Consumer behavior. (7th ed.). Prentice Hall.

Tao, L. (2023). Perceived value and purchase intention of new energy vehicles in China. Journal of Consumer Studies, 50(5), 1123–1138.

Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perceptions of price, quality, and value: A means-end model and synthesis of evidence. Journal of Marketing, 52(3), 2–22.

แนวโน้มการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์บทบาทของ AI และ Digital Education ต่ออนาคตการศึกษา*

21ST CENTURY LEARNING TRENDS: ANALYZING THE ROLE OF AI AND DIGITAL EDUCATION IN THE FUTURE OF EDUCATION

สมคิด นาคขวัญ

Somkid Narkkhwan

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Phuket Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Somkid.n@pkru.ac.th

วันที่รับบทความ : 14 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 2 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 4 เมษายน 2569

Received 14 March 2026; Revised 2 April 2026; Accepted 4 April 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนรู้ในอนาคต โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์อนาคตเชิงยุทธศาสตร์ (Futures Analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่คาดว่าจะส่งผลต่อระบบการศึกษาในช่วง 10 ปีข้างหน้า การศึกษาดำเนินการโดยการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดกรอบการวิเคราะห์ตามแนวคิดการศึกษาภาพอนาคต (Foresight) ผ่าน 4 มิติหลัก ได้แก่ สัญญาณอ่อน (Weak Signals) แนวโน้ม (Trends) แรงขับเคลื่อน (Drivers) และเหตุการณ์พลิกผัน (Wild Cards) เพื่ออธิบายพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคดิจิทัล

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แนวโน้มสำคัญของการเรียนรู้ในอนาคต ได้แก่ การใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นผู้ช่วยสอนส่วนบุคคล การพัฒนาห้องเรียนเสมือนจริง การจัดการเรียนรู้

Citation:

* สมคิด นาคขวัญ. (2569). แนวโน้มการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: การวิเคราะห์บทบาทของ AI และ Digital Education ต่ออนาคตการศึกษา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 393-405.

Somkid Narkkhwan. (2026). 21st Century Learning Trends: Analyzing The Role Of Ai And Digital Education In The Future Of Education. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 393-405.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบผสมผสาน (Hybrid Learning) การประเมินผลผ่านแฟ้มสะสมผลงานดิจิทัล และการใช้ข้อมูลการเรียนรู้ (Learning Analytics) เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงอนาคตยังนำไปสู่การสร้างภาพฉากทัศน์ (Scenarios) ของระบบการศึกษาใน 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การเรียนรู้เฉพาะบุคคลที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (2) ระบบนิเวศการรับรองทักษะที่ลดบทบาทของปริญญา และ (3) สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแบบผสมผสาน ข้อค้นพบชี้ให้เห็นว่าระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเชิงโครงสร้างและเชิงกระบวนการ โดยเน้นความยืดหยุ่น การพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกการทำงานในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21, ปัญญาประดิษฐ์ทางการศึกษา , การศึกษาในยุคดิจิทัล, แนวโน้มการเรียนรู้ในอนาคต

Abstract

This article aims to analyze future trends in learning models by employing conceptual analysis in conjunction with futures analysis to examine key factors expected to influence the education system over the next decade. The study is conducted through a synthesis of documents, concepts, theories, and related research, and adopts a foresight framework consisting of four analytical dimensions: weak signals, trends, drivers, and wild cards, in order to explain the dynamics of educational transformation in the digital era.

The findings indicate that major trends in future learning include the use of artificial intelligence as a personal tutor, the development of virtual classrooms, hybrid learning approaches, assessment through digital portfolios, and the application of learning analytics to enhance educational quality. Furthermore, futures analysis leads to the development of three educational scenarios: (1) AI-driven personalized learning, (2) a skills-based credential ecosystem that diminishes the role of traditional degrees, and (3) a hybrid lifelong learning society. The study suggests that education systems must undergo structural and procedural transformation by emphasizing flexibility, the

development of 21st-century skills, and the effective integration of digital technologies. Such adaptations are essential to prepare learners to cope with rapid changes in society and the future world of work in a sustainable manner.

Keywords: 21st Century Learning, Artificial Intelligence in Education, Digital Education, Future Learning Trends

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและการขับเคลื่อนของเศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการเรียนรู้และการจัดการศึกษาในทุกระดับ โดยเฉพาะการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนการสอน และการบริหารจัดการศึกษา เทคโนโลยีดังกล่าวเอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Anytime Anywhere Learning) ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลที่หลากหลาย อีกทั้งยังสนับสนุนการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน (UNESCO, 2021; OECD, 2021; Holmes et al., 2022) ส่งผลให้บทบาทของครูเปลี่ยนแปลงจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

ขณะเดียวกัน โลกในยุคปัจจุบันถูกอธิบายผ่านแนวคิด VUCA ซึ่งสะท้อนถึงความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือของสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกอนาคต โดยเฉพาะทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน รวมถึงความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (World Economic Forum, 2020; OECD, 2019) อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางยังคงมีข้อจำกัดในการพัฒนาทักษะดังกล่าว เนื่องจากมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นหลัก ขาดการส่งเสริมการคิดขั้นสูง และไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Fullan,

2019; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562) นอกจากนี้ การขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัลยังนำไปสู่ประเด็นความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะความแตกต่างในการเข้าถึงอุปกรณ์เทคโนโลยี และทรัพยากรการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลต่อโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (World Bank, 2021) ในบริบทของประเทศไทย แม้ว่าจะมีนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่การนำไปสู่การปฏิบัติยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านความพร้อมของครู โครงสร้างพื้นฐาน และการออกแบบการเรียนรู้ที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทดิจิทัล (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2563; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

จากบริบทดังกล่าว การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในอนาคตจึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เข้ากับกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม (Graham, 2021; OECD, 2020)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และบริบทโลกยุค VUCA ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างรอบด้าน ทำให้จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากแนวทางดั้งเดิมไปสู่แนวทางที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การวิเคราะห์แนวโน้มการเรียนรู้ในอนาคตจึงเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับบริบทโลก และสามารถยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน ผู้เขียนเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและบริบทโลกยุคใหม่ได้ผลักดันให้ระบบการศึกษาต้องก้าวข้ามการปรับตัวเชิงรับ ไปสู่การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่มุ่งสร้างสมรรถนะให้ผู้เรียนสามารถเผชิญความไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์จึงไม่ควรถูกมองเพียงเป็นเครื่องมือสนับสนุนการสอน แต่ควรเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่ช่วยยกระดับกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน ในขณะเดียวกัน แนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่การสร้าง “ความเป็นเจ้าของการเรียนรู้” อย่างแท้จริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการกำหนดเป้าหมาย กระบวนการ และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ภายใต้การสนับสนุนของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวก ดังนั้น การวิเคราะห์แนวโน้มการเรียนรู้ในอนาคตจึงควรถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการออกแบบระบบการศึกษาที่มี

ความยืดหยุ่น เท่าเทียม และสอดคล้องกับบริบทโลก เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ทักษะ และความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะ “ทักษะ 4Cs” ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการดำรงชีวิตและการทำงานในยุคดิจิทัล (Partnership for 21st Century Skills, 2019) นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ยังได้รับความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความรู้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้เรียนจำเป็นต้องสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (UNESCO, 2021) ขณะเดียวกัน ทักษะความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Literacy) เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึง วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณและปลอดภัย (OECD, 2021)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่

ทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่เป็นฐานสำคัญในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยแนวคิดคอนสตรัคติวิสม์ (Constructivism) เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Fosnot,1996) ส่วนทฤษฎีคอนเนคติวิสม์ (Connectivism) อธิบายการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลว่าเกิดจากการเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูล แหล่งความรู้ และเทคโนโลยี ซึ่งผู้เรียนต้องสามารถเข้าถึงและคัดเลือกข้อมูลได้อย่างเหมาะสม (Siemens, 2009) นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Merriam & Bierema, 2020)

3. บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษา

บริบทของโลกการศึกษาในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) ที่ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลมากขึ้น (Schwab, 2019) นอกจากนี้

การก้าวสู่สังคมฐานความรู้ (Knowledge-Based Society) ทำให้ความรู้กลายเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (World Bank, 2021) ขณะเดียวกัน แนวคิดการเรียนรู้แบบไร้พรมแดน (Borderless Learning) ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้จากทั่วโลกผ่านเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและหลากหลายมากยิ่งขึ้น (OECD, 2020)

โดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวเป็นกรอบสำคัญในการอธิบายและออกแบบการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องบูรณาการทั้งทักษะ แนวคิด และบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเผชิญอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์แนวโน้มการเรียนรู้ในอนาคต

1. แนวโน้มที่ 1 การเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning)

แนวโน้มการเรียนรู้เฉพาะบุคคลสะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการจัดการศึกษาแบบมาตรฐานเดียวไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียนรายบุคคล โดยอาศัย Artificial Intelligence และ Big Data ในการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเรียนรู้ เช่น ความถนัด ความสนใจ และผลสัมฤทธิ์ เพื่อพัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Benjamin Bloom (1976) ที่เสนอว่าผู้เรียนสามารถพัฒนาได้สูงสุดหากได้รับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับระดับของตน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2558) ได้เสนอแนวคิดการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง ขณะที่ครูทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ ทิศนา แขมมณี (2560) ยังเน้นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของ Personalized Learning

2. แนวโน้มที่ 2 การเรียนรู้ดิจิทัลและผสมผสาน (Digital & Blended Learning)

การเรียนรู้ดิจิทัลและผสมผสานเป็นแนวโน้มที่สำคัญในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะหลังสถานการณ์ COVID-19 (2020) ที่ทำให้การเรียนออนไลน์กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา แนวคิด Blended Learning ของ Charles Graham (2006) ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานระหว่างการเรียนในห้องเรียนและออนไลน์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ แพลตฟอร์มอย่าง Coursera (2012) และ edX (2012) เป็นตัวอย่างของการขยายโอกาสทาง

การศึกษา ขณะที่ Richard Mayer (2001) อธิบายว่าการใช้สื่อดิจิทัลหลายรูปแบบช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น และวิจารณ์ พานิช (2555) ได้เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้าง “การเรียนรู้เชิงรุก” อีกทั้งสุวิทย์ เมษินทรีย์ (2561) ได้ผลักดันแนวคิด Thailand 4.0 ซึ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3. แนวโน้มที่ 3 การเรียนรู้เพื่อทักษะแห่งอนาคต (Future Skills Learning)

แนวโน้มนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ โดย World Economic Forum (2020) ได้ระบุทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ ขณะที่ Tony Wagner (2008) เสนอทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 แนวคิดการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ได้รับการสนับสนุนจาก Howard Gardner (1983) และเชื่อมโยงกับ Lifelong Learning ซึ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สำหรับนักวิชาการทั้ง 4 ท่าน ได้แก่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์(2558) ทิศนา แขมมณี (2560) วิจารณ์ พานิช (2555) และ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2561) ต่างเน้นย้ำว่าการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตต้องดำเนินควบคู่กับการสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โดยสรุป แนวโน้มทั้งสามมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการทั้งแนวคิดสากลและบริบทไทยอย่างสมดุล

การอภิปรายเชิงวิเคราะห์

1. การเปลี่ยนแปลงบทบาทครูและผู้เรียน

จากแนวโน้มการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บทบาทของครูและผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยครูไม่ได้เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ แต่ทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้” (Facilitator) และโค้ชที่ใช้ข้อมูลจาก Artificial Intelligence มาช่วยวิเคราะห์และพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล ขณะที่ผู้เรียนต้องมีบทบาทเชิงรุก เป็นผู้แสวงหาความรู้ มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และสามารถกำกับตนเองได้ (Self-directed Learning)

2. ความเชื่อมโยงระหว่าง 3 แนวโน้ม

ทั้งสามแนวโน้ม ได้แก่ การเรียนรู้เฉพาะบุคคล การเรียนรู้ดิจิทัล และการเรียนรู้เพื่อทักษะแห่งอนาคต มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการออกแบบการเรียนรู้เฉพาะบุคคล ขณะเดียวกัน การพัฒนาทักษะอนาคตก็ต้องอาศัยบริบทการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญ แนวคิด Lifelong Learning จึงเป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงทั้งสามแนวโน้มเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์

3. โอกาสและความท้าทายของระบบการศึกษา

ระบบการศึกษามีโอกาสพัฒนาไปสู่ความยืดหยุ่นและตอบสนองผู้เรียนได้มากขึ้น เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายสำคัญ เช่น การปรับหลักสูตรให้ทันสมัย การประเมินผลที่สอดคล้องกับทักษะใหม่ และการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายและสถานศึกษา

4. ความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี

แม้เทคโนโลยีจะเป็นเครื่องมือสำคัญ แต่ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงยังคงเป็นปัญหาโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้เรียนบางกลุ่มอาจขาดอุปกรณ์หรืออินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ดิจิทัลได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาในภาพรวม

5. ความพร้อมของบุคลากร

ความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับความพร้อมของครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในด้านทักษะดิจิทัล การออกแบบการเรียนรู้ และการใช้ข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียน ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ของการศึกษา

6. การประยุกต์ใช้ในบริบทประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย การประยุกต์ใช้แนวโน้มดังกล่าวต้องคำนึงถึงบริบทเชิงพื้นที่และความแตกต่างของสถานศึกษา เช่น โรงเรียนในเมืองอาจมีความพร้อมด้านเทคโนโลยีมากกว่า ในขณะที่โรงเรียนชนบทควรเน้นการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ควบคู่กับการสนับสนุนจากภาครัฐและชุมชน การบูรณาการแนวคิดเหล่านี้อย่างเหมาะสมจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

รูปแบบการเรียนรู้ในอนาคต

1. การสังเคราะห์เป็น “โมเดลการเรียนรู้ในอนาคต”

การพัฒนาโมเดลการเรียนรู้ในอนาคตสามารถสังเคราะห์จาก 3 แนวโน้มหลัก ได้แก่ การเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalized Learning) ระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning Ecosystem) และการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต (Future Skills Development) โดยทั้งสามองค์ประกอบทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

ประการแรก Personalized Learning เป็นแกนกลางของโมเดล โดยใช้ Artificial Intelligence และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบเส้นทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่ตามความถนัดและความสนใจ

ประการที่สอง Digital Learning Ecosystem เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการเรียนรู้ ประกอบด้วยแพลตฟอร์มออนไลน์ แหล่งเรียนรู้ดิจิทัล และเครื่องมือสื่อสารที่เชื่อมโยงผู้เรียน ครู และแหล่งความรู้เข้าด้วยกันอย่างไร้รอยต่อ ระบบนิเวศนี้ช่วยให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา และสนับสนุนแนวคิด Lifelong Learning อย่างเป็นรูปธรรม

ประการที่สาม Future Skills Development มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในโลกอนาคต เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน รวมถึง Meta Skills ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

2. ลักษณะสำคัญของโมเดล โมเดลนี้มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) ความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับตามบริบทและผู้เรียน (2) การใช้ข้อมูลเป็นฐานในการตัดสินใจ (Data-driven Learning) (3) การบูรณาการเทคโนโลยีอย่างมีความหมาย ไม่ใช่เพียงการใช้เครื่องมือ แต่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ และ (4) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งครู ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอก

3. แนวทางการนำไปใช้ การนำโมเดลนี้ไปใช้ในทางปฏิบัติควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการพัฒนาศักยภาพครูให้สามารถออกแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมและใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ ควบคู่กับการปรับหลักสูตรให้เน้นทักษะแห่งอนาคตและการเรียนรู้แบบบูรณาการ นอกจากนี้ ควรมีระบบติดตามและประเมินผลที่ยืดหยุ่นและสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนในหลายมิติ

ในบริบทของประเทศไทย การนำโมเดลไปใช้ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่ โดยอาจเริ่มจากโครงการนำร่องในโรงเรียนที่มีความพร้อม และขยายผลอย่างค่อยเป็นค่อยไป พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรและนโยบายจากภาครัฐ เพื่อให้การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในอนาคตเกิดผลอย่างยั่งยืนและครอบคลุมทุกกลุ่มผู้เรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทความนี้ ได้นำเสนอการวิเคราะห์แนวโน้มการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยชี้ให้เห็นถึง 3 แนวโน้มสำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้เฉพาะบุคคล การเรียนรู้ดิจิทัลและผสมผสาน และการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต ซึ่งล้วนมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาอย่างลึกซึ้ง แนวโน้มดังกล่าวได้รับการขับเคลื่อนโดยเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะ Artificial Intelligence ที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความแม่นยำ ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อผู้เรียนรายบุคคลมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคดิจิทัลทำให้รูปแบบการเรียนรู้แบบเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเพียงพออีกต่อไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ระบบการศึกษาต้องปรับตัว ทั้งในด้านหลักสูตร วิธีการสอน และการประเมินผล โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการคิดขั้นสูง และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กรอบแนวคิด Lifelong Learning

ในอนาคต การศึกษาจะมุ่งสู่ระบบที่มีความยืดหยุ่น เปิดกว้าง และเชื่อมโยงกับโลกจริงมากขึ้น เทคโนโลยีจะทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือและตัวขับเคลื่อนสำคัญ ขณะที่ครูจะเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้และที่ปรึกษาเชิงพัฒนา หากทุกภาคส่วนสามารถปรับตัวและบูรณาการแนวคิดเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนในระยะยาว **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** ภาครัฐควรปรับหลักสูตรและระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการบูรณาการทักษะแห่งอนาคต เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา และความสามารถด้านดิจิทัล ควบคู่กับการนำ Artificial Intelligence มาใช้ในการออกแบบนโยบายและการบริหารจัดการศึกษา นอกจากนี้ ควรส่งเสริมความยืดหยุ่นของหลักสูตร เปิดโอกาสให้สถานศึกษาปรับใช้ตามบริบทพื้นที่ รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรและการเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเป็นรูปธรรม **2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ** สถานศึกษาควรมุ่งพัฒนาศักยภาพครูให้สามารถออกแบบ

การเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคลและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ควรสนับสนุนการเรียนรู้แบบผสมผสาน และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตามแนวคิด Lifelong Learning **3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ** ในเชิงวิชาการ ควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ในอนาคต โดยเฉพาะการศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีต่อคุณภาพการเรียนรู้ การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับทักษะแห่งอนาคต และการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทไทย องค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นฐานสำคัญในการยกระดับระบบการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2563). การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทิศนา แขมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2558). ปรัชญาการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2562-2564 (Education in Thailand 2019-2021). กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2561). กระบวนทัศน์การพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 (หรือเอกสาร/หนังสือที่เกี่ยวข้องกับ Thailand 4.0 และการศึกษาในยุคใหม่).

Bloom, B. S. (1976). Human characteristics and school learning. McGraw-Hill.

Coursera. (2012). Coursera: Free online courses from top universities. https://www.coursera.org/

edX. (2012). edX: Online courses from the world's best universities. https://www.edx.org/

Fosnot, C. T (1996). Constructivism: A psychological theory of learning. In C. T. Fosnot (Ed.), Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice (pp. 8-33, 2nd ed.). New York: Teachers College

Fullan, M., Quinn, J., & McEachen, J. (2018/2019). Deep learning: Engage the world change the world. Corwin Press.

Gardner, H. (1983). Frames of mind: The theory of multiple intelligences. Basic Books.

Graham, C. R. (2006). Blended learning systems: Definition, current trends, and future directions. In C. J.

Holmes, W., & Tuomi, I. (2022). State of the art and practice in AI in education. European Journal of Education, 57(4), 542–570. https://doi.org/10.1111/ejed.12533

Mayer, R. E. (2001). Multimedia learning. Cambridge University Press.

Merriam, S. B., & Bierema, L. L. (2020). Adult learning: Linking theory and practice. Jossey-Bass.

OECD. (2021). OECD digital education outlook 2021: Pushing the frontiers with artificial intelligence, blockchain and robots. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/589b283f-en

Partnership for 21st Century Skills (P21). (2019). Framework for 21st century learning definitions. Battelle for Kids / P21. http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_DefinitionsBFK.pdf

Schwab, K. (2019). The fourth industrial revolution. World Economic Forum/ Crown Business.

Siemens, G. (2009). Connectivism: Learning theory or pastime for the self-amused? Retrieved from https://altamirano.biz/conectivismo.pdf

Wagner, T. (2008). The global achievement gap: Why even our best schools don't teach the new survival skills our children need—and what we can do about it. Basic Books.

World Bank. (2021). World development report 2021: Data for better lives . https://www.worldbank.org/

World Economic Forum. (2020). The future of jobs report 2020. https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*

CURRICULUM ADMINISTRATION IN SCHOOLS PROVIDING EXPANDED EDUCATIONAL OPPORTUNITIES UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

นพณัฐ มุ่งพูนกลาง[1], วศิน สอนโพธิ์[2] และ พจน์ เจริญสันเทียะ[3]

Noppanut Mungpoonklang[1], Wasin Sonpo[2] and Phot Charoensanthia[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: noppanut2535@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร

Citation:

* นพณัฐ มุ่งพูนกลาง, วศิน สอนโพธิ์ และ พจน์ เจริญสันเทียะ. (2569). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 406-424.

Noppanut Mungpoonklang, Wasin Sonpo and Phot Charoensanthia. (2026). Curriculum Administration In Schools Providing Expanded Educational Opportunities Under The Buriram Primary Educational Service Area Office 4. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 406-424.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สถานศึกษา ครูผู้สอน และพนักงานราชการหรือครูอัตราจ้าง จำนวน 234 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.88 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตร, สถานศึกษา, ขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the curriculum administration of schools providing expanded educational opportunities under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the curriculum administration of schools providing expanded educational opportunities under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4, classified by educational level, work experience, and position. 3) To study approaches to promoting school curriculum management in schools providing expanded educational opportunities under the Buriram Primary

Educational Service Area Office 4. The sample group consisted of 234 school administrators, teachers, and government employees or contract teachers. The instrument used was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 The reliability coefficient of the entire questionnaire was 0.88, and the structured interview was also assessed. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall curriculum management of schools providing expanded educational opportunities under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4 was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding school curriculum management in schools providing expanded educational opportunities under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4, categorized by educational level and work experience, showed no significant differences overall or in specific aspects. However, when categorized by position, there were statistically significant differences overall at the .05 level.

3. Guidelines for promoting school curriculum management in schools providing expanded educational opportunities under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4 include: basic data analysis, curriculum planning, curriculum development, curriculum implementation, and supervision, monitoring, and evaluation of curriculum implementation.

Keywords: Curriculum administration, Educational institutions, Expanding educational opportunities

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยมาตรา 54–57 ระบุชัดว่ารัฐต้องจัดให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และต้องคุ้มครองให้มีคุณภาพ เท่า

เทียม ทั่วถึง และตอบสนองความต้องการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นกรอบนโยบายสูงสุดที่ชี้ทิศทางการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน และมาตรการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ ของประเทศ โดยเน้นการลดความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษา และสนับสนุนให้ท้องถิ่นมีบทบาทร่วมจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยเน้นการสร้าง “คนไทย 4.0” ที่มีทักษะศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ แก้ปัญหา และทำงานร่วมกัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) แผนยุทธศาสตร์ด้านการศึกษามุ่งลดความเหลื่อมล้ำด้วยการกระจายโอกาสทางการศึกษาไปยังกลุ่มเปราะบางและพื้นที่ห่างไกล ผ่านการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอทั้งด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีสารสนเทศ และการพัฒนาครูผู้สอนให้มีสมรรถนะสูงขึ้น ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาเชิงอาชีพและทักษะชีวิตควบคู่กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) สานต่อเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ ด้วยการวางหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้การจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐ ขณะเดียวกันเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามบริบทของตน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง และภาคเอกชนในการพัฒนาการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542) พ.ร.บ. ฉบับนี้ยังเน้นการกระจายอำนาจการบริหารไปสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาจนถึงครูผู้สอน เพื่อให้การตัดสินใจเชิงวิชาการและบริหารงานสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกรอบมาตรฐานกลางที่กำหนด 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ และการงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 12 ประการ เช่น ความรับผิดชอบ มีวินัย คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และทำงานร่วมกันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) หลักสูตรแกนกลางนี้ยังเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้บูรณาการสาระการเรียนรู้กับสถานการณ์จริง พร้อมให้สถานศึกษาปรับเปลี่ยนขอบเขตและรูปแบบการ

เรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นการนำหลักสูตรแกนกลางมาขับเคลื่อนในรูปแบบที่ตอบโจทย์ศักยภาพผู้เรียน ทรัพยากร ชุมชน และเป้าหมายการพัฒนาของแต่ละสถานศึกษา ผ่านกระบวนการสำรวจบริบท วิเคราะห์ความต้องการ สร้างหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2542)

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทางการศึกษา จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ห่างไกล โดยใช้โครงสร้างและบุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษาเดิมมาขยายระดับการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) การบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาตามหลักการบริหารวิทยฐานะ ประกอบด้วยการวางแผน จัดองค์การ สั่งการ ประสานงาน และควบคุม บทบาทผู้อำนวยการโรงเรียนจึงยิ่งมีความสำคัญ ทั้งในฐานะผู้นำทางวิชาการ ผู้จัดการทรัพยากร และผู้ประสานงานกับภายนอก ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัด ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือ จัดสรรงบประมาณอย่างคุ้มค่า และกำกับติดตามผลการดำเนินงานหลักสูตรอย่างใกล้ชิด หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจึงได้รับการออกแบบให้บูรณาการสาระ 8 กลุ่มสาระกับกิจกรรมอาชีพ ชุมชน และชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น โครงการเกษตรยั่งยืน โครงการภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ กระบวนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษามีภารกิจสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร 3) ด้านการจัดทำหลักสูตร 4) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ 5) ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

หลักสูตรสถานศึกษาจึงถูกคาดหวังให้เป็นหัวใจของการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยเฉพาะใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีภารกิจสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนในพื้นที่ห่างไกล สามารถบูรณาการความรู้ทางวิชาการควบคู่ไปกับทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพตามศักยภาพของตนเอง อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษายังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะในพื้นที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางบริบทชุมชนและเศรษฐกิจ ครูผู้สอนใน

โรงเรียนขยายโอกาสต้องรับภาระงานที่ซ้ำซ้อน ทั้งงานสอนวิชาการและงานวิทยากรฝึกทักษะอาชีพ หากขาดการบริหารจัดการหลักสูตรที่เป็นระบบ ขาดการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง หรือขาดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา อาจส่งผลให้การนำหลักสูตรไปใช้ไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และเกิดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ขยายตัวกว้างขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เพื่อทำให้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางพัฒนาการบริหารหลักสูตรให้มีความเข้มแข็ง ทั้งในด้านการเพิ่มทักษะการออกแบบการเรียนรู้ของครู การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน และการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานสากลบนพื้นฐานของบริบทท้องถิ่น อันจะส่งผลให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างความเท่าเทียมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนได้อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์ชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และพนักงานราชการหรือครูอัตราจ้างของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 53 คน ครูผู้สอนและพนักงานราชการหรือครูอัตราจ้าง จำนวน 543 คน รวม 596 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และพนักงานราชการ/ครูอัตราจ้างของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำนวน 234 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารงานอาคารสถานที่ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับในด้านการบริหารงานอาคารสถานที่ ได้มาโดยการลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร รองลงมาคือ ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และรายด้ายแตกต่างกันในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตร และด้านการนำหลักสูตรไปใช้

3. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร 3) ด้านการ

จัดทำหลักสูตร 4) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ 5) ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร รองลงมาคือ ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการนิเทศติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีเอกสารหลักสูตรที่สมบูรณ์ตามระเบียบของทางราชการ แต่ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงลึกอาจยังทำได้ไม่ครอบคลุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อมใจ วงษ์มณฑา และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ อวัศยา แสงทอง (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุภสารราษฎร์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ในอดีตหลักสูตรอาจยังไม่ครอบคลุมความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเนื่องจากขาดการวิเคราะห์บริบทที่รอบด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันต่างได้รับการอบรมและใช้คู่มือการบริหาร

หลักสูตรชุดเดียวกันจากต้นสังกัด สอดคล้องกับ พีระ เหมือดนอก (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากระบบการทำงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีลักษณะเป็นทีม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวดล ทองเมือง (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ในภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการปฏิบัติสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ส่วนผลการเปรียบเทียบจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และรายด้ายแตกต่างกันในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตร และด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารมองภาพรวมเชิงนโยบายและทรัพยากร ในขณะที่ครูมองเห็นสภาพปัญหาหน้างานจริง สอดคล้องกับงานวิจัย Chen (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานต่อบทบาทของครู ผลการวิจัยพบว่า ครูเผชิญความท้าทายเรื่องภาระงานที่เพิ่มขึ้นจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ซึ่งแตกต่างจากมุมมองเชิงบริหาร

3. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

3.1 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ 1

) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดระบบการรวบรวมข้อมูลผู้เรียนอย่างเป็นปัจจุบัน ครอบคลุมด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) สนับสนุนการวิเคราะห์บริบทของโรงเรียนและชุมชน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร 3) พัฒนาเครื่องมือและระบบสารสนเทศเพื่อใช้ในการจัดเก็บ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ 4) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาหลักสูตร 5) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้กำหนดเป้าหมายและจุดเน้นของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 6) สนับสนุนการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลการประเมินภายนอกและภายในเป็นฐานในการปรับปรุงหลักสูตร 7) ส่งเสริมการศึกษางานวิจัยและแนวโน้มการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานอย่างรอบด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันเป็นฐานรากสำคัญในการกำหนดทิศทางของหลักสูตรให้ตอบโจทย์ผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีความหลากหลายทางศักยภาพและบริบททางเศรษฐกิจสอดคล้องกับงานวิจัยของอวัศยา แสงทอง (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุภสารราษฎร์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุภสารราษฎร์) ได้ดำเนินการตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ 1) การวิเคราะห์สภาพบริบทและชุมชน 2) การร่างหลักสูตร 3) การตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 4) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 5) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยมีการเพิ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด และ Brunning และคณะ (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความท้าทายและโอกาสในการบริหารหลักสูตรของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสมดุลระหว่างความเป็นอิสระกับความรับผิดชอบและข้อจำกัดด้านทรัพยากร งานวิจัยได้ให้คำแนะนำสำหรับผู้กำหนดนโยบายและผู้นำโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลของหลักสูตรและเพิ่มขีดความสามารถของครู โดยอิงจากการทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาเชิงประจักษ์ในหลายประเทศ โดยสร้างสมดุลระหว่างความเป็นอิสระกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรผ่านการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์

3.2 ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดทำแผนการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและบริบทของโรงเรียน 2) สนับสนุนการบูรณาการแผนการใช้หลักสูตรเข้ากับแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา 3) ส่งเสริมการวางแผนจัดสรรทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ และสื่อการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับการดำเนินงานตามหลักสูตร 4) พัฒนาศักยภาพครูในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับโครงสร้างและเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษา 5) สนับสนุนการจัดตารางสอนและภาระงานครูให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ 6) ส่งเสริมให้มีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วม 7) ติดตามและทบทวนแผนการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การวางแผนที่มีประสิทธิภาพช่วยลดความซ้ำซ้อนในการทำงานและช่วยให้ครูผู้สอนเห็นภาพเป้าหมายเดียวกัน ทำให้การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อมใจ วงษ์มณฑา และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 สรุปได้ดังนี้ ด้านการวางแผนหลักสูตร สถานศึกษาควรจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการให้ครอบคลุมและชัดเจน ควรประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและบริบทของท้องถิ่น มีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด และด้านการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลหลักสูตร สถานศึกษาควรมีการกำหนดปฏิทินการนิเทศอย่างต่อเนื่อง มีการสรุปและรายงานผลการนิเทศเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 ด้านการจัดทำหลักสูตรจากผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการจัดทำหลักสูตร ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยยึดกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นฐาน 2) สนับสนุนการออกแบบโครงสร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและความต้องการของชุมชน 3) ส่งเสริมการจัดทำหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาทักษะชีวิต 4) สนับสนุนการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และอัตลักษณ์ของพื้นที่เข้าสู่หลักสูตร 5) พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร 6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา 7) สนับสนุนการจัดทำเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความชัดเจน ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หลักสูตรสถานศึกษาไม่ควรยึดติดเพียงตำรา แต่ต้องสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่นำไปใช้ประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อได้จริงตามความถนัดของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันตรี คุปตะวาทิน (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สำหรับโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สำหรับโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) กระบวนการบริหารหลักสูตร 4 ขั้นตอน (การเตรียมความพร้อม, การจัดทำหลักสูตร, การนำหลักสูตรไปใช้, และการประเมินผล) 3) ปัจจัยสนับสนุน และ 4) เงื่อนไขการนำไปใช้ โดยเน้นการสร้างประสบการณ์ตรงผ่านการลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพตามความถนัด

3.4 ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ครูนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง 2) สนับสนุนการใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหลักสูตร 3) ส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 4) พัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตาม

แนวคิดของหลักสูตร 5) ส่งเสริมการบูรณาการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเข้ากับการเรียนการสอนตามหลักสูตร 6) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในการนำหลักสูตรไปใช้ 7) ติดตามปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูคือกลไกสำคัญที่สุดในการแปลงหลักสูตรสู่การปฏิบัติ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และการใช้สื่อดิจิทัลจะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและลดภาระการสอนแบบบรรยายของครูลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวดล ทองเมือง (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ สถานศึกษาควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลหลักสูตรให้เป็นปัจจุบัน สนับสนุนให้ครูใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย รวมถึงการนิเทศติดตามผ่านระบบออนไลน์เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับ พีระ เหมือดนอก (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการนิเทศการสอนภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สนับสนุนการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ระหว่างครูผู้สอนภาษาอังกฤษเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.5 ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดระบบการนิเทศภายในที่มุ่งพัฒนาคุณภาพการใช้หลักสูตรของครู 2) สนับสนุนการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมการใช้เครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน 4) สนับสนุนการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 5) ส่งเสริมการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลผลการใช้หลักสูตรเพื่อนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนา 6) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารในการ

สะท้อนผลการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ 7) นำผลการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพและยั่งยืน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนิเทศที่ไม่เน้นการจับผิดแต่เน้นการช่วยเหลือจะช่วยให้ครูกล้าสะท้อนปัญหาที่แท้จริง นำไปสู่การประเมินผลที่สะท้อนคุณภาพผู้เรียนได้อย่างถูกต้องรวดเร็วสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัมพร สุวรรณ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาด้วยระบบสารสนเทศ โรงเรียนอนุบาลวัดกลางดอนเมืองชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาด้วยระบบสารสนเทศ โรงเรียนอนุบาลวัดกลางดอนเมืองชลบุรี ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การเตรียมความพร้อม 2) การวางแผน 3) การดำเนินการ 4) การนิเทศติดตาม และ 5) การประเมินผล โดยมีระบบสารสนเทศเป็นฐานในการสนับสนุนข้อมูลทุกขั้นตอน ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาด้วยระบบสารสนเทศ พบว่า ประสิทธิผลของการบริหารหลักสูตรหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารหลักสูตรด้วยระบบสารสนเทศอยู่ในระดับมากที่สุด และระบบสารสนเทศช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลหลักสูตร การติดตามผลการใช้หลักสูตร และการประมวลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นระบบมากขึ้น และสอดคล้องกับ Han และคณะ (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเป็นอิสระของหลักสูตรในระดับการบริหารที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องการนโยบายที่ชัดเจนและความร่วมมือระหว่างทุกระดับเพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนและช่องว่าง การศึกษาเน้นย้ำถึงบทบาทที่สำคัญของความเป็นอิสระระดับโรงเรียนในการปรับหลักสูตรให้เข้ากับความต้องการของท้องถิ่นในขณะที่ยังคงรักษามาตรฐานระดับชาติไว้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามระดับการศึกษาและ

ประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการนิเทศติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตร **ข้อเสนอแนะ** 1. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สถานศึกษาควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้เรียน บริบทชุมชน และสารสนเทศทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นฐานในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนและท้องถิ่น 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการ โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผน การจัดทำ และการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา 3. ควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนอย่างต่อเนื่อง โดยจัดอบรมหรือพัฒนาทางวิชาชีพที่มุ่งเน้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

_____. (2553). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา.

จันตรี คุปตะวาทิน. (2564). รูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน. ใน วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. ราชกิจจานุเบกษา.

พีระ เหมือดนอก. (2566). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ศิวดล ทองเมือง. (2565). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. (2568). รายงานนโยบายและแนวทางการสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส. บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). ราชกิจจานุเบกษา.

อัมพร สุวรรณ. (2563). การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาด้วยรูปแบบระบบสารสนเทศ. ใน วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อวัศยา แสงทอง. (2565). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์). ใน สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อ้อมใจ วงษ์มณฑา และคณะ. (2561). สภาพและแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาส. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Brunning, H., Liu, J., & Mol, J. (2020). Challenges and opportunities in school curriculum management. Educational Management Administration & Leadership, 48(1), 3–21.

Chen, D. (2021). Effects of school-based management on teacher roles. Educational Administration Quarterly, 57(2), 271–305.

Han, J., & Son, S. (2020). Curriculum autonomy at different administrative levels. Educational Policy Analysis Archives, 28, 1–28.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

CREATIVE LEADERSHIP, SOCIAL MEDIA, AND CULTURAL CHANGE IN GREEN DESTINATION DEVELOPMENT: A TOURIST PERSPECTIVE STUDY IN RURAL LOWER NORTHERN THAILAND*

Siriamorn kaweera[1], Sirinee Wongwilairat[2] and Phantima Wannasut[3]

[1-3]Faculty of Business, Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: siriamorn@northern.ac.th

Received 21 March 2026; Revised 31 March 2026; Accepted 2 April 2026

Abstract

This study aims to examine the effects of creative leadership and social media utilization on green destination development, with cultural change acting as a mediating variable, from the tourist perspective in rural communities of Lower Northern Thailand. The research adopts a convergent parallel mixed-methods design, integrating quantitative and qualitative data to provide a comprehensive understanding of sustainable tourism dynamics. The quantitative component employed a structured questionnaire administered to 400 tourists, selected using stratified random sampling across four provinces in Lower Northern Thailand. Data were analyzed using structural equation modeling (SEM) to test the hypothesized relationships. The qualitative component involved in-depth interviews with 40 key informants, including community leaders and tourism practitioners, with data analyzed through thematic analysis.

Citation:

* Siriamorn kaweera, Sirinee Wongwilairat and Phantima Wannasut. (2026). Creative Leadership, Social Media, And Cultural Change In Green Destination Development: A Tourist Perspective Study In Rural Lower Northern Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 425-441.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

The findings reveal that cultural change exerts the strongest direct effect on green destination development (β = 0.35), followed by creative leadership (β = 0.31) and social media utilization (β = 0.27). In addition, cultural change partially mediates the relationships between creative leadership, social media utilization, and sustainable tourism outcomes. The model demonstrates strong explanatory power (R^2 = 0.62), indicating that green destination development is driven by the synergistic interaction of leadership, digital engagement, and cultural transformation. Qualitative findings further highlight that creative leadership fosters community participation and innovation, social media enhances destination identity through digital storytelling, and cultural change embeds sustainability into everyday practices. This study contributes to the literature by shifting the analytical focus from internal stakeholder management to a tourist-centered perspective, and by positioning cultural change as a key behavioral mechanism in sustainable tourism development. The findings provide practical implications for policymakers and practitioners in promoting culturally grounded and environmentally sustainable tourism in rural contexts.

Keywords: Creative leadership; Social media utilization; Cultural change; Green destination development; Sustainable tourism

Introduction

Rural areas are increasingly recognised as essential for sustainable tourism development due to their reliance on natural and cultural resources (UNWTO, 2022). Following the pandemic, green destination development has become a key requirement for resilience and long-term sustainability. In Thailand, although public policies support environmentally responsible rural tourism, traditional hierarchical governance systems continue to limit flexibility, participation, and community-level innovation. This structural rigidity creates a gap between policy intentions and local implementation.

Despite continuous policy support, rural areas in Lower Northern Thailand still struggle to build competitive green tourism images aligned with environmentally conscious tourists (OECD, 2021). While leadership and digital technologies are recognised as key drivers, top-down approaches often limit meaningful transformation. In this context, Creative Leadership is proposed as a critical mechanism, as it emphasizes participatory decision-making and adaptive innovation, which directly counter the limitations of hierarchical governance structures. At the same time, Social Media serves as a platform for value co-creation and digital storytelling, fostering dynamic engagement between destinations and tourists. However, without deeper structural and behavioural transformation, their impacts may remain superficial.

In rural communities in Lower Northern Thailand, sustainable development requires not only governance and technology but also community-level adaptation. This study identifies Cultural Change as a key mediating mechanism, as it reflects the internalization of sustainability into shared norms and everyday practices (Schein & Schein, 2021). Compared to alternative constructs such as social capital or institutional support, cultural change more directly captures the behavioural dimension of sustainability that ensures long-term continuity. Importantly, this study adopts a tourist perspective, addressing a critical gap in the literature. Although tourists are external observers, they can infer creative leadership and cultural change through observable indicators such as community participation, authenticity of experiences, consistency of environmental practices, and digital narratives communicated via social media.

Therefore, this study develops and empirically tests an integrated framework linking creative leadership, social media utilisation, and cultural change to green destination development from a tourist perspective. Using a mixed-methods approach, it explains how leadership and digital engagement are translated into sustainable outcomes, while highlighting the mediating role of

cultural change and offering practical implications for policymakers and destination managers.

Objectives

1) To examine the effects of creative leadership and social media utilization on green destination development in rural communities of Lower Northern Thailand.

2) To investigate the mediating role of cultural change in the relationships between creative leadership, social media utilization, and green destination development.

3) To develop and empirically test an integrated conceptual framework explaining green destination development from the tourist perspective.

4) To explore how leadership, digital engagement, and cultural transformation interact to shape sustainable tourism outcomes.

Hypotheses

The manuscript explicitly proposes the following hypotheses:

H1: Creative Leadership has a significant positive influence on Green Destination Development.

H2: Social Media Utilization has a significant positive influence on Green Destination Development.

H3: Cultural Change mediates the relationships between Creative Leadership, Social Media Utilization, and Green Destination Development.

Literature Review

This study conceptualises green destination development as a dynamic and co-evolutionary process shaped by the interaction of leadership, digital participation, and shared cultural values, rather than by isolated factors. Drawing

on systems theory, rural tourism development is viewed as a complex system in which social actors, digital tools, and cultural norms continuously interact (Senge, 1990; Bramwell et al., 2017). Within this system, Creative Leadership plays a critical role by fostering participation, trust, and adaptive innovation in uncertain and decentralized contexts (Amabile, 1996; Rickards & Moger, 2006).

Extant literature highlights that sustainable tourism development emerges from the interplay of leadership, social media, and stakeholder participation. Creative leadership facilitates collaboration and co-creation, while social media functions as a platform for digital storytelling and value co-creation, shaping tourists' perceptions of sustainability (Petty & Cacioppo, 1986; Xiang et al., 2017; Filieri et al., 2021; UNWTO, 2022). In line with Service-Dominant Logic, tourists are viewed as active participants in value creation, contributing to experiential and sustainability-oriented tourism (Vargo & Lusch, 2004; Pine & Gilmore, 2011). However, while prior studies emphasise leadership and digital technologies, they often overlook the behavioural mechanisms through which sustainability is embedded in community practices.

In rural contexts, the effectiveness of leadership and digital engagement depends on deeper cultural adaptation. This study adopts cultural change theory, viewing sustainability as embedded in shared norms and everyday practices (Schein, 2010). Cultural change is thus positioned as a key mechanism through which leadership and digital engagement translate into sustained behavioural outcomes. Compared to constructs such as social capital or institutional support, cultural change more directly captures the internalisation of sustainability that ensures long-term continuity.

Despite these advancements, existing research has largely focused on internal stakeholders, with limited attention to the tourist perspective. This represents a critical gap, as tourists—although external actors—can perceive

leadership and cultural transformation through observable indicators such as participation, authenticity, environmental practices, and digital narratives.

Accordingly, this study proposes an integrated framework in which creative leadership influences green destination development both directly and indirectly through social media utilisation and cultural change. By addressing these gaps, the study contributes to a more comprehensive understanding of sustainable tourism development in rural communities.

Conceptual Framework

This study conceptualizes green destination development as a co-evolutionary process emerging from the interaction of leadership, digital engagement, and shared cultural values. To overcome fragmented perspectives, it synthesizes Systems Theory, Creative Leadership Theory, and Service-Dominant Logic into a coherent middle-range framework, viewing sustainability as an outcome of interconnected social, digital, and cultural dynamics rather than a linear process. From a systems perspective, rural destinations operate as complex adaptive systems in which actors, technologies, and norms are interdependent. Creative leadership enables system transformation through participatory governance and innovation, while Service-Dominant Logic positions tourists as active co-creators of value. Together, these perspectives explain how leadership activates interaction, digital platforms mediate engagement, and co-creation reinforces sustainability-oriented behaviors.

Within this framework, social media functions as a key mechanism linking leadership and tourist perception. Drawing on the Elaboration Likelihood Model (ELM), tourists process sustainability narratives through both central (cognitive evaluation) and peripheral (emotional and symbolic cues) routes. This dual-processing perspective strengthens the construct of social media utilization by capturing both rational and affective dimensions of perception. This dual-route

processing mechanism explains how social media utilization influences both cognitive evaluation and affective perception, thereby strengthening its direct and indirect effects within the structural model.

To ensure conceptual clarity, this study distinguishes creative leadership as an upstream, intentional process from cultural change as a downstream, internalized process embedded in shared norms and practices. This distinction reduces construct overlap and strengthens the explanatory validity of the model. Collectively, the framework advances a middle-range theoretical explanation linking leadership, digital mediation, and cultural internalization to sustainable tourism outcomes.

Conceptual Framework and Hypotheses Development

Green destination development is conceptualized as the outcome of interactions among creative leadership, social media utilization, and cultural change. Creative leadership fosters collaboration and sustainability strategies, while social media enhances engagement and value co-creation. Cultural change serves as a key mediating mechanism that translates these influences into sustained sustainability practices.

Accordingly, the study proposes: H1—Creative Leadership positively influences Green Destination Development; H2—Social Media Utilization positively influences Green Destination Development; and H3—Cultural Change mediates these relationships.

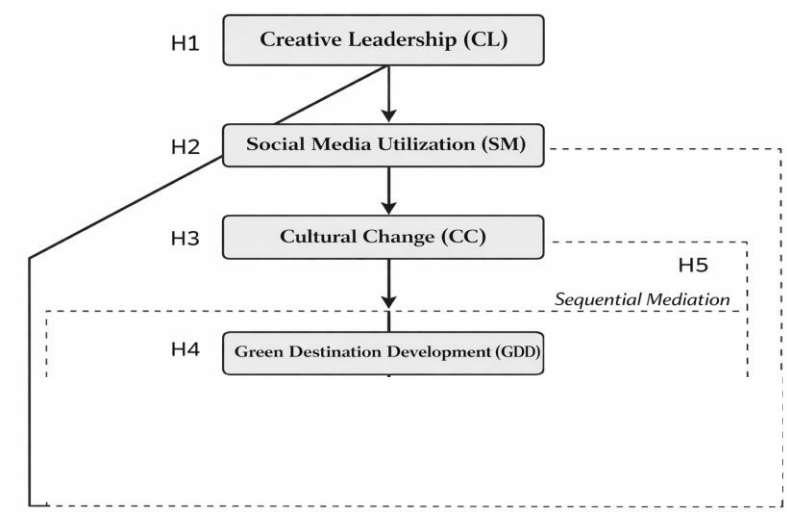

Figure 1 Integrated conceptual framework of green destination development.

The framework illustrates the hypothesized relationships among creative leadership, social media utilization, cultural change, and green destination development, including both direct and sequential mediating effects.

Methodology

This study employed a mixed-methods design to examine the relationships among creative leadership, social media utilization, cultural change, and green destination development in rural communities in Lower Northern Thailand. The approach integrates quantitative and qualitative methods to capture both structural relationships and underlying contextual mechanisms.

In the quantitative phase, a cross-sectional survey of 400 tourists was conducted using stratified random sampling based on provincial location (Tak, Phitsanulok, Sukhothai, and Uttaradit) to ensure representativeness. A structured questionnaire was developed from established scales. Content validity was confirmed through expert evaluation (CVI = 0.80–1.00), and reliability was supported by Cronbach's Alpha values exceeding 0.70. Construct validity was

verified using Confirmatory Factor Analysis (CFA). Data were analysed باستخدام Structural Equation Modeling (SEM) to assess direct and mediating effects, with model fit and explanatory power (R^2) evaluated using standard indices.

In the qualitative phase, 40 key informants were purposively selected, including community leaders and tourism practitioners. Data were collected through semi-structured interviews and analysed using thematic analysis to identify patterns related to leadership, digital engagement, cultural change, and sustainability practices.

Methodological triangulation was applied using a complementarity approach, where qualitative findings were used to explain and contextualise the SEM results, particularly the mediating role of cultural change. This integration enhances both the validity and practical relevance of the study.

Results

The results of the study are presented according to the research objectives as follows.

For Objective 1, the results indicate that Creative Leadership ($\beta = 0.31$, $p < .001$) and Social Media Utilization ($\beta = 0.27$, $p < .001$) have significant positive direct effects on green destination development.

For Objective 2, Cultural Change is identified as a partial mediator, with significant indirect effects from Creative Leadership ($\beta = 0.22$, $p < .001$) and Social Media Utilization ($\beta = 0.19$, $p < .001$), while the direct effects remain significant.

For Objective 3, the structural model testing shows that all hypotheses are supported ($p < .001$), and the model explains 62% of the variance ($R^2 = 0.62$) in green destination development, indicating strong explanatory power.

These findings are presented in Tables 1,2 and Figure 2

1) Direct and Indirect Effects on Green Destination Development

Table 1 Structural Path Effects on Green Destination Development

Structural Path	Direct Effect (β)	Indirect Effect through Cultural Change (β)	Total Effect (β)	Mediation Assessment
CL ⟶ GDD	0.31***	0.22***	0.53***	Partial mediation
SM ⟶ GDD	0.27***	0.19***	0.46***	Partial mediation
CC ⟶ GDD	0.35***	–	0.35***	–

***p < .001

The results indicate that all variables significantly influence green destination development (p < .001), with Cultural Change demonstrating the strongest effect (β = 0.35). Creative Leadership and Social Media Utilization show both direct and indirect effects, confirming partial mediation through cultural transformation.

2) The Mediating Role of Cultural Change

Cultural Change serves as a key mediator linking Creative Leadership and Social Media Utilization to green destination development. The SEM results confirm partial mediation through significant direct and indirect effects, indicating that sustainability outcomes are achieved both directly and through cultural transformation. Qualitative findings further support its role in fostering shared values and long-term sustainability. Table 2 confirms the strength of these relationships, as depicted in the structural model presented in Figure 2.

Table 2 Structural Model Results and Hypotheses Testing

Hypothesis	Path	β	p-value	Result
H1	CL ⟶ GDD	0.31	< .001	Supported
H2	SM ⟶ GDD	0.27	< .001	Supported
H3	CC ⟶ GDD	0.35	< .001	Supported
H4	SM ⟶ CC ⟶ GDD	0.19	< .001	Supported
H5	CL ⟶ CC ⟶ GDD	0.22	< .001	Supported

All hypothesized relationships are supported ($p < .001$). Cultural Change has the strongest direct effect, with significant indirect effects confirming its key role as a partial mediator linking leadership and social media to green destination development.

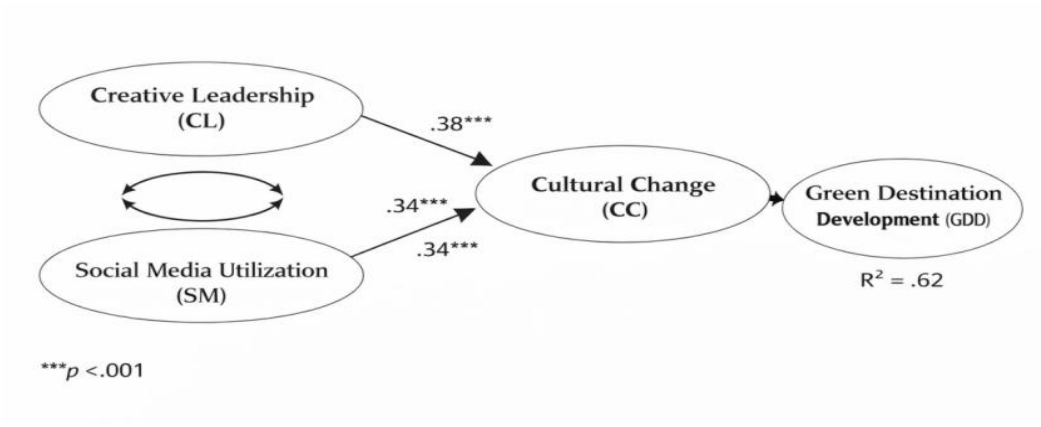

Figure 2 Structural equation model with standardized path coefficients

The figure shows that Creative Leadership and Social Media Utilization influence green destination development through Cultural Change as a key mediator ($\beta = .35$, $p < .001$), with strong explanatory power ($R^2 = .62$).

For Objective 4, the integrated findings from Table 3 and Figure 3 demonstrate that green destination development is shaped by the interaction of leadership, digital engagement, and cultural transformation, with Cultural Change showing the strongest effect ($\beta = 0.35$).These findings are presented in Table 3 and Figure 3

The findings indicate that green destination development is driven by the combined effects of creative leadership, social media use, and cultural change ($R^2 = .62$). Cultural Change serves as a key mediator, translating these factors into shared values and sustainable practices, while qualitative evidence highlights the role of local context in shaping these relationships.

Table 3 Alignment of Research Objectives with Quantitative and Qualitative Findings

Research Objective	Key Findings from Quantitative Analysis	Supporting Qualitative Evidence
Objective 1	Descriptive analysis shows that Creative Leadership (Mean = 3.58), Social Media Utilization (Mean = 3.63), and Cultural Change (Mean = 3.67) are all perceived at a high level	Interviews confirm strong leadership practices, active digital engagement, and ongoing cultural adaptation in communities
Objective 2	SEM results indicate a significant direct effect of Creative Leadership on green destination development (β = 0.31, $p < .001$)	Leaders provide vision, participation, innovation support, and coordination for tourism activities (Themes 1 and 4)
Objective 3	Social Media Utilization shows a significant direct effect on green destination development (β = 0.27, $p < .001$) and contributes indirectly through cultural processes	Qualitative findings show that leadership strengthens social media use for engagement, coordination, and participation
Objective 4	Cultural Change has the strongest direct effect on green destination development (β = 0.35, $p < .001$)	Cultural adaptation, eco-values internalization, and innovation drive sustainable practices and visitor experiences

The results confirm that all research objectives were successfully achieved through the integration of quantitative and qualitative data. SEM findings show that creative leadership, social media use, and cultural change significantly influence green destination development, with Cultural Change as the strongest predictor. Qualitative evidence further explains the underlying mechanisms of these relationships.

Figure 3 Integrated Empirical Synthesis of Green Destination Development

The figure illustrates the interaction of creative leadership, social media utilization, and cultural change in shaping green destination development, with Cultural Change as the key predictor and mediator. The integrated findings support a contextual model, indicating that sustainable development relies on the alignment of leadership, digital engagement, and cultural transformation.

Discussion

Effect Size Interpretation

Cultural Change shows the strongest effect (β = 0.35), suggesting that sustainability is more strongly reflected through community values and practices than through leadership structures. This indicates that bottom-up cultural processes are more perceptible than top-down mechanisms.

Mediation Discussion

The presence of partial mediation indicates that Creative Leadership and Social Media Utilization influence green destination development through both direct pathways (e.g., management and communication) and indirect pathways via cultural transformation.

R-Squared Discussion

Although the model explains a substantial proportion of variance ($R^2 = 0.62$), the remaining 38% suggests the influence of additional factors, such as government policy, infrastructure, and community capacity, which were not included in the model.

Integrated Discussion

The findings confirm that green destination development is a systemic and interactive process involving leadership, digital engagement, and cultural transformation. Figure 2 serves as the primary analytical model, while Figure 3 provides a practitioner-oriented synthesis.

Conclusion

This study demonstrates that creative leadership and social media play crucial roles in developing sustainable green destinations in rural communities, with cultural change acting as a key mediating mechanism. The findings highlight that green destination development is a systemic process requiring the integration of leadership, digital participation, and sustainability-oriented cultural values. The study also extends the concept of creative leadership beyond organisational contexts and underscores the role of social media in advancing sustainable tourism.

New knowledge generated from this study

Demonstrating how creative leadership and social media utilisation are transformed into sustainable green destination development through the central mediating role of cultural change. The model synthesises quantitative SEM results and qualitative themes, highlighting cultural change as the structural mechanism that embeds sustainability values into everyday community practices.

Recommendations

Research Future studies should adopt longitudinal designs to capture the dynamic evolution of sustainable green destination development over time. Expanding the research context to diverse geographical and cultural settings would enhance the generalisability of findings. Additionally, incorporating variables such as social capital, governance, and community capacity could provide a more comprehensive model.

Further research should also examine moderating factors, including infrastructure readiness and local collaboration, as well as explore the role of artificial intelligence (AI) in improving tourism management and governance. Finally, integrating participatory and qualitative approaches is recommended to better understand community dynamics, cultural processes, and local agency in sustainable tourism development.

References

Amabile, T. M. (1996). Creativity in context: Update to the social psychology of creativity. Westview Press.

Filieri, R., Yen, D. A., & Yu, Q. (2021). #ILoveLondon: An exploration of the role of social media in destination branding. Tourism Management, 83, 104207. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104207

Bramwell, B., Higham, J., Lane, B., & Miller, G. (2017). Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: Looking back and moving forward. Journal of Sustainable Tourism, 25(1), 1–9. https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1251689

Gretzel, U., Fesenmaier, D. R., Formica, S., & O'Leary, J. T. (2020). Searching for the future: Challenges faced by destination marketing organizations. Journal of Travel Research, 45(2), 116–126. https://doi.org/10.1177/0047287506291598

Hallinger, P., & Suriyankietkaew, S. (2020). Science mapping of the knowledge base on sustainable leadership. Sustainability, 12(6), 2536. https://doi.org/10.3390/su12062536

Mariani, M. M., Borghi, M., & Gretzel, U. (2021). Online reviews: Differences by submission device. Tourism Management, 82, 104139. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104139

OECD. (2021). OECD tourism trends and policies 2020. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/6b47b985-en

Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. Annals of Tourism Research, 85, 102922. https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102922

Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and implications. Journal of Business Research, 117, 312–321. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.06.015

UNWTO. (2022). Tourism and rural development. World Tourism Organization.

Xiang, Z., & Gretzel, U. (2010). Role of social media in online travel information search. Tourism Management, 31(2), 179–188. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.02.016

Schein, E. H. (2010). Organizational culture and leadership (4th ed.). Jossey-Bass.

Schein, E. H., & Schein, P. (2021). Organizational culture and leadership (5th ed.). Wiley.

Senge, P. M. (1990). The fifth discipline. Doubleday.

DETERMINANTS OF FINTECH ACCEPTANCE AND USAGE AMONG POPULATIONS IN THE LOWER NORTHERN REGION OF THAILAND: AN APPLICATION OF UTAUT MODEL*

Veerapong Suthawan[1] and Kajornatthapol Pongwiritthon[2]

[1]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand

[2]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand,

IQRA Business School, University of Geomatika Malaysia

Corresponding Author's Email: tok2029@gmail.com

Received 26 March 2026; Revised 6 April 2026; Accepted 8 April 2026

Abstract

This research article aims to (1) To examine the effect of performance expectancy on behavioral intention to use FinTech services. (2) To analyze the influence of effort expectancy on users' behavioral intention toward FinTech adoption. (3) To investigate the impact of social influence on behavioral intention to use FinTech and (4)To evaluate the effect of facilitating conditions on the actual usage of FinTech services.. The study employs a quantitative research design, collecting data from 412 respondents residing in the lower northern region of Thailand, a socio-economically diverse area characterized by a mix of agricultural and semi-urban communities with varying levels of digital infrastructure and financial accessibility. Data were collected using a structured questionnaire with five-point Likert-scale measures and analyzed using Partial

Citation:

* Veerapong Suthawan and Kajornatthapol Pongwiritthon. (2026). Determinants Of Fintech Acceptance And Usage Among Populations In The Lower Northern Region Of Thailand: An Application Of Utaut Model. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 442-462.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM) with SmartPLS 4 to evaluate both measurement and structural models.

The research results found that: (1) performance expectancy is the strongest predictor of behavioral intention, followed by effort expectancy and social influence, all of which have statistically significant positive effects; (2) behavioral intention and facilitating conditions significantly influence actual FinTech usage, with behavioral intention demonstrating the strongest effect; and (3) the model exhibits substantial explanatory power, with R^2 values of 0.68 for behavioral intention and 0.61 for usage behavior, confirming the robustness of the UTAUT framework in this regional context.

These findings underscore the critical role of perceived usefulness, ease of use, social dynamics, and infrastructural support in shaping FinTech adoption. Practically, the study highlights the importance of community-based promotion strategies, alongside user-centered system design and targeted digital literacy initiatives, to enhance financial inclusion in semi-urban and rural contexts. The study contributes to the literature by providing region-specific empirical evidence from Thailand and suggests future research directions incorporating trust, perceived risk, and longitudinal approaches.

Keywords: FinTech Adoption, UTAUT Model, Behavioral Intention, Digital Financial Services, Thailand

Introduction

In recent years, the rapid advancement of digital technologies has fundamentally transformed the global financial landscape, giving rise to what is widely known as Financial Technology (FinTech). FinTech refers to the integration of innovative digital solutions into financial services, enabling more efficient, accessible, and user-friendly financial transactions. These technologies encompass a wide spectrum of applications, including mobile banking, digital

payments, peer-to-peer (P2P) lending, and blockchain-based systems, all of which have significantly reshaped traditional banking practices and consumer behavior. Importantly, FinTech should not be treated as a monolithic construct; rather, different categories of services involve varying levels of perceived risk and complexity. For instance, low-risk applications such as mobile payments (e.g., PromptPay) are typically associated with convenience and routine transactions, whereas higher-risk services such as P2P lending or investment platforms require greater trust and risk tolerance. This technological heterogeneity suggests that the determinants of adoption may differ across FinTech categories, thereby necessitating more nuanced empirical investigation.

In emerging economies such as Thailand, FinTech has become a critical driver of financial inclusion and economic development, particularly by expanding access to financial services among underserved populations. The Thai government has actively promoted the development of digital financial systems as part of its long-term national strategy to enhance economic competitiveness and sustainability. National initiatives, including the 20-year strategic framework and the Bank of Thailand's financial infrastructure development policies, have accelerated the transition toward a cashless society. Notably, the success of the PromptPay system has significantly increased the adoption of digital payments nationwide, demonstrating the effectiveness of state-led digital financial initiatives. These developments have contributed to a rapid expansion of FinTech usage, particularly in urban centers where digital infrastructure and financial literacy are more advanced.

Despite this growth, disparities in FinTech adoption remain evident across different regions of the country. The lower northern region of Thailand, which consists of provinces such as Tak, Phitsanulok, Sukhothai, Phetchabun, Phichit, Kamphaeng Phet, Nakhon Sawan, and Uthai Thani, represents a distinctive socio-economic context characterized by a transitional structure between rural agricultural economies and emerging semi-urban communities. This region

exhibits heterogeneous levels of digital literacy, infrastructure accessibility, and economic development, which may significantly influence individuals' acceptance and use of FinTech services. Unlike metropolitan areas, where technological ecosystems are relatively mature, transitional regions present unique conditions in which both enabling and constraining factors coexist. Such complexity provides an important context for examining how technology adoption theories perform beyond highly urbanized settings.

The process of adopting new technologies is inherently complex and involves multiple stages, including awareness, interest, evaluation, trial, and eventual adoption. Individuals evaluate the perceived benefits and risks associated with a technology before deciding whether to adopt it. In the context of FinTech, factors such as convenience, communication, and customer needs have been identified as key drivers influencing adoption behavior, while system quality and information quality play crucial roles in shaping user experiences. These findings suggest that both technological and psychological factors must be considered when analyzing FinTech adoption.

To systematically examine these factors, researchers have widely employed theoretical frameworks such as the Technology Acceptance Model (TAM) and the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT). The UTAUT model, in particular, has gained prominence due to its comprehensive integration of multiple theoretical perspectives, including the Theory of Reasoned Action, the Theory of Planned Behavior, and the Diffusion of Innovations theory (Venkatesh et al., 2003). UTAUT identifies four core determinants of technology acceptance: performance expectancy, effort expectancy, social influence, and facilitating conditions, which have been empirically validated across various technological contexts.

However, while UTAUT has demonstrated strong explanatory power in prior studies, most empirical applications have been conducted in relatively

homogeneous environments, particularly urban or metropolitan settings. There remains a limited understanding of how UTAUT constructs behave in "transitional" socio-economic zones, where users are simultaneously exposed to traditional and digital systems. In such contexts, the relative importance of performance expectancy, effort expectancy, and facilitating conditions may differ due to constraints in infrastructure, variability in digital literacy, and reliance on social networks for technology diffusion. This gap highlights the need to extend the application of UTAUT beyond conventional settings and to examine its robustness in more complex, heterogeneous environments.

Empirical studies on digital financial services and internet banking adoption have consistently demonstrated that perceived usefulness, ease of use, trust, and perceived risk are significant determinants of user acceptance (Kesharwani & Bisht, 2012; Lee, 2009). Similarly, social influence and self-efficacy have been found to play important roles in shaping behavioral intention, particularly in collectivist societies. However, the extent to which these relationships hold in transitional regions remains underexplored, particularly in the Thai context where socio-cultural and infrastructural conditions vary significantly across regions.

Although a substantial body of literature exists on FinTech and digital banking adoption, most studies have focused on urban populations or national-level analyses, with limited attention given to intra-country regional variations. In Thailand, existing research has primarily examined FinTech adoption in metropolitan areas such as Bangkok, potentially overlooking important differences in semi-urban and rural regions. The lower northern region, in particular, remains underexplored despite its strategic importance as a transitional zone linking the northern and central economic corridors.

Therefore, this study aims to address both empirical and theoretical gaps by investigating the determinants of FinTech acceptance and usage among populations in the lower northern region of Thailand through the application of

the UTAUT model. Specifically, this research seeks to examine how UTAUT constructs operate within a transitional socio-economic context and whether their explanatory power remains robust under conditions of infrastructural and demographic heterogeneity. The findings are expected to contribute to the literature by extending the applicability of UTAUT to a non-metropolitan setting and by providing region-specific insights into FinTech adoption behavior. Furthermore, the results offer practical implications for policymakers, financial institutions, and technology developers in designing targeted strategies that promote inclusive and sustainable digital financial ecosystems.

Objectives

1. To examine the effect of performance expectancy on behavioral intention to use FinTech services.

2. To analyze the influence of effort expectancy on users' behavioral intention toward FinTech adoption.

3. To investigate the impact of social influence on behavioral intention to use FinTech.

4. To evaluate the effect of facilitating conditions on the actual usage of FinTech services.

5. To examine the relationship between behavioral intention and actual FinTech usage.

6. To explore the moderating effects of demographic factors (age, gender, income, and education level) on the relationships between UTAUT constructs and FinTech adoption.

Literature Review

The rapid expansion of financial technology (FinTech) has significantly transformed the global financial ecosystem by integrating digital innovations into

financial services. FinTech encompasses a diverse range of applications, including mobile banking, digital payments, peer-to-peer lending, and blockchain technologies, all of which aim to enhance efficiency, accessibility, and user experience in financial transactions (Lee & Shin, 2018). In emerging economies, FinTech plays a crucial role in promoting financial inclusion by enabling underserved populations to access financial services without relying on traditional banking infrastructure (Demirgüç-Kunt et al., 2018). However, despite its transformative potential, the adoption of FinTech remains uneven across regions, reflecting disparities in infrastructure, digital literacy, and socio-economic conditions.

To explain technology adoption behavior, scholars have developed several theoretical frameworks, among which the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) is one of the most comprehensive and widely applied models (Venkatesh et al., 2003). UTAUT integrates elements from multiple theoretical perspectives, including the Technology Acceptance Model (TAM) and the Theory of Planned Behavior (TPB), and identifies four key determinants of behavioral intention and usage behavior: performance expectancy, effort expectancy, social influence, and facilitating conditions. While UTAUT has demonstrated strong explanatory power across various technological contexts, it has also been subject to critical scrutiny. One notable limitation of UTAUT is its primary focus on utilitarian and cognitive dimensions of technology adoption, such as perceived usefulness and ease of use, while giving relatively less attention to affective, contextual, and socio-cultural factors. This limitation becomes particularly relevant in complex and heterogeneous environments, where technology adoption is not solely driven by rational evaluation but also shaped by social norms, trust dynamics, and contextual constraints.

In the context of FinTech, performance expectancy has consistently been identified as a dominant predictor of behavioral intention, as users are more likely to adopt technologies that offer clear functional benefits such as convenience,

speed, and cost efficiency (Davis, 1989; Oliveira et al., 2016). Similarly, effort expectancy plays a crucial role in shaping adoption decisions, particularly among users with limited technological experience, as ease of use reduces cognitive barriers and enhances user engagement (Davis, 1989). Social influence also exerts a significant impact, especially in collectivist societies where individuals are influenced by the expectations and behaviors of their social networks (Venkatesh et al., 2003; Oliveira et al., 2016). Facilitating conditions, including access to infrastructure and technical support, have been found to directly affect actual usage behavior, particularly in regions with limited technological resources (Zhou et al., 2010).

However, the relative importance of these constructs may vary depending on cultural and socio-economic contexts. In Thailand, which is often characterized as a collectivist society, social influence may be further reinforced by culturally embedded norms such as *kreng jai* a social value emphasizing consideration, deference, and the avoidance of conflict and hierarchical social structures that shape interpersonal interactions. These cultural traits may amplify the role of social influence in technology adoption, as individuals may be more inclined to follow recommendations from authority figures, community leaders, or peer groups. Consequently, the influence of social norms in the Thai context may extend beyond simple peer pressure to include deeper socio-cultural expectations, suggesting that the explanatory power of UTAUT constructs may be context-dependent.

In addition to the core constructs of UTAUT, prior research has consistently highlighted the importance of trust and perceived risk in the adoption of digital financial services. Trust reflects users' confidence in the reliability and security of a system, while perceived risk captures concerns related to financial loss, privacy breaches, and fraud (Kesharwani & Bisht, 2012; Lee, 2009). These factors are particularly salient in FinTech contexts, where

transactions involve sensitive financial information and intangible digital platforms. Empirical evidence suggests that trust positively influences adoption, whereas perceived risk acts as a barrier, especially in developing countries with lower levels of institutional trust and cybersecurity awareness.

Despite their theoretical importance, trust and perceived risk are not explicitly incorporated into the present study's conceptual model. This exclusion is theoretically justified on the grounds of model parsimony and the study's primary objective, which is to examine the robustness of the original UTAUT framework within a transitional socio-economic context. By focusing on the core UTAUT constructs, this study seeks to assess whether the model retains its explanatory power in a non-metropolitan setting characterized by infrastructural and demographic heterogeneity. Nevertheless, the acknowledged significance of trust and perceived risk suggests that future research should extend the model to incorporate these constructs for a more comprehensive understanding of FinTech adoption.

Although a substantial body of literature exists on FinTech and digital banking adoption, most empirical studies have been conducted in urban or national-level contexts, often overlooking intra-country regional variations. In Thailand, prior research has predominantly focused on metropolitan areas such as Bangkok, where digital ecosystems are relatively well-developed. This focus limits the generalizability of findings to regions with different socio-economic characteristics. The lower northern region of Thailand, characterized by a transitional structure between rural and semi-urban environments, presents a unique context in which both enabling and constraining factors coexist. This complexity provides an opportunity to critically examine the applicability and limitations of established theoretical models such as UTAUT.

Therefore, this study addresses both empirical and theoretical gaps by applying the UTAUT framework to investigate FinTech acceptance and usage in the lower northern region of Thailand. By situating the analysis within a

transitional socio-economic context, the study aims to contribute to the literature by evaluating the contextual robustness of UTAUT and by providing deeper insights into the role of cultural, infrastructural, and socio-economic factors in shaping technology adoption behavior.

Methodology

Research Design. This study employs a quantitative research design to investigate the determinants of financial technology (FinTech) acceptance and usage among populations in the lower northern region of Thailand. A cross-sectional survey approach was utilized to collect data at a single point in time, which is appropriate for testing theoretical relationships among latent constructs within the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) framework (Venkatesh et al., 2003). The design emphasizes predictive and explanatory analysis, aligning with the study's objective of examining behavioral intention and actual usage patterns.

Population and Sampling. The target population comprises individuals residing in the lower northern region of Thailand, including Tak, Phitsanulok, Sukhothai, Phetchabun, Phichit, Kamphaeng Phet, Nakhon Sawan, and Uthai Thani. These provinces represent a heterogeneous socio-economic environment with varying levels of digital infrastructure, financial access, and technological readiness. A multi-stage sampling procedure was implemented. Initially, purposive sampling was used to define the geographic scope. Subsequently, stratified sampling ensured representation across key demographic variables such as age, gender, income, and education level. In the final stage, convenience sampling was applied to recruit respondents with prior experience using FinTech services (e.g., mobile banking, digital payments). While convenience sampling introduces potential limitations in representativeness, this study adopts a theory-testing orientation, focusing specifically on existing FinTech users rather than the

general population. This approach is consistent with prior technology acceptance research, where user experience is necessary to evaluate perceptions of system use (Venkatesh et al., 2003). To mitigate sampling bias, efforts were made to recruit respondents across multiple provinces and demographic strata, thereby enhancing sample heterogeneity. Nevertheless, the findings should be interpreted as reflecting behavioral patterns among active or prior users, rather than full population generalizability. The sample size was determined based on SEM requirements. Following Hair et al. (2019), a minimum of 200 responses is required, while larger samples (300–500) improve model stability and statistical power. Accordingly, this study targeted approximately 400 respondents.

Data Collection Instrument. Data were collected using a structured questionnaire developed from validated scales in prior studies (Venkatesh et al., 2003; Oliveira et al., 2016). The instrument consisted of two sections: 1) Demographic Information. Including age, gender, income, education level, and occupation and 2) Measurement of Constructs. Covering UTAUT variables: performance expectancy, effort expectancy, social influence, facilitating conditions, behavioral intention, and actual usage behavior. All items were adapted and contextualized for FinTech applications. To ensure face validity, modifications were carefully implemented while preserving the original conceptual meaning. For example: Original UTAUT item: “Using the system improves my performance in my job.” Adapted FinTech item: “Using FinTech applications improves the efficiency of my financial transactions.” This adaptation ensures contextual relevance while maintaining theoretical consistency. Responses were measured using a five-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree), which is widely accepted for behavioral research due to its reliability and interpretability (Likert, 1932).

Common Method Bias (CMB). Given that data were collected a single self-reported instrument at one point in time, the study is potentially subject to common method bias (CMB). To address this issue, both procedural and

statistical remedies were applied. Procedurally, respondent anonymity was ensured, and question wording was carefully designed to minimize ambiguity and social desirability bias. Statistically, Harman's Single-Factor Test was conducted. The results indicated that the first unrotated factor accounted for less than 50% of the total variance, suggesting that CMB is unlikely to significantly affect the findings. This approach is consistent with established methodological practices in behavioral research.

Validity and Reliability. Content validity was established through expert review in the fields of information systems and financial technology. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) was employed, with values exceeding 0.50 considered acceptable. A pilot test with 30 respondents was conducted to ensure clarity and reliability. Construct reliability and validity were assessed as follows: Cronbach's alpha and Composite Reliability (CR): ≥ 0.70 (Hair et al., 2019) Convergent validity: Average Variance Extracted (AVE) ≥ 0.50. Discriminant validity: Evaluated using the Fornell–Larcker criterion and cross-loadings. These procedures ensure that the measurement model is both reliable and theoretically sound.

Data Analysis. Data analysis was conducted using Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM), which is appropriate for complex models and predictive research (Hair et al., 2019). The analysis proceeded in two stages: 1. Measurement Model Evaluation. Factor loadings, Cronbach's alpha, Composite reliability, AVE. 2. Structural Model Assessment. Path coefficients, t-values and p-values, Bootstrapping (5,000 resamples), Additionally, the following indicators were examined: Coefficient of determination (R^2) for explanatory power, Effect size (f^2) for impact assessment, Predictive relevance (Q^2) for model prediction. Moderating effects of demographic variables were tested using interaction terms.

Ethical Considerations. Participation was voluntary, with informed consent obtained prior to data collection. Confidentiality and anonymity were

strictly maintained, and no personally identifiable information was collected. The study adhered to ethical standards for research involving human participants. During manuscript preparation, ChatGPT (OpenAI, GPT-5.3) was used solely for language refinement and clarity enhancement. All research design, data collection, analysis, and interpretation were conducted by the authors, who assume full responsibility for the integrity of the study.

Results

Sample Characteristics. A total of 412 valid responses were collected from participants residing in the lower northern region of Thailand. The sample consisted of 53.2% female and 46.8% male respondents. The majority of participants were aged between 25–40 years (47.6%), followed by 41–60 years (32.8%), and below 25 years (19.6%). In terms of education, 61.4% held a bachelor's degree, while 24.3% had lower than undergraduate education, and 14.3% held postgraduate degrees. These characteristics indicate a diverse sample suitable for SEM analysis (Hair et al., 2019).

Measurement Model Assessment. The reliability and validity of the constructs were assessed prior to hypothesis testing. All factor loadings exceeded the recommended threshold of 0.70, indicating strong indicator reliability.

Table 1 Measurement Model Results.

Construct	Items	Factor Loadings	Cronbach's Alpha	CR	AVE
Performance Expectancy	4	0.72–0.88	0.89	0.91	0.71
Effort Expectancy	4	0.74–0.86	0.87	0.90	0.69
Social Influence	3	0.75–0.84	0.85	0.89	0.66
Facilitating Conditions	4	0.71–0.85	0.88	0.91	0.68
Behavioral Intention	3	0.78–0.90	0.90	0.93	0.76

Construct	Items	Factor Loadings	Cronbach's Alpha	CR	AVE
FinTech Usage	3	0.77–0.88	0.88	0.92	0.74

All constructs demonstrated Cronbach's alpha and composite reliability (CR) values above 0.70, confirming internal consistency reliability. The average variance extracted (AVE) values were above 0.50, indicating adequate convergent validity (Hair et al., 2019). Discriminant validity was confirmed using the Fornell–Larcker criterion, as the square root of AVE for each construct exceeded inter-construct correlations.

Structural Model Assessment. The structural model was evaluated using path coefficients, t-values, and p-values obtained through bootstrapping (5,000 resamples). The model demonstrated good explanatory power, with $R^2 = 0.68$ for behavioral intention and $R^2 = 0.61$ for FinTech usage, indicating substantial variance explained.

Table 2 Hypothesis Testing Results

Hypothesis	Path	β	t-value	p-value	Result
H1	PE ⟶ BI	0.34	6.12	<0.001	Supported
H2	EE ⟶ BI	0.28	5.47	<0.001	Supported
H3	SI ⟶ BI	0.19	3.89	<0.001	Supported
H4	FC ⟶ USE	0.31	5.76	<0.001	Supported
H5	BI ⟶ USE	0.45	8.21	<0.001	Supported

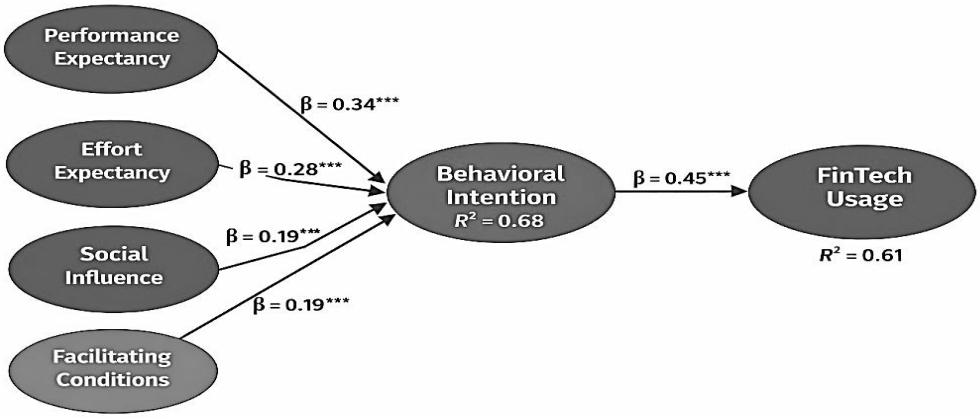

Note: The model presents standardized path coefficients (β), coefficient of determination (R^2), and significance levels (p < .001).*

Figure 1: Structural Equation Model of FinTech Acceptance and Usage Based on the UTAUT Model

Interpretation of Results. The results indicate that performance expectancy (β = 0.34) has the strongest effect on behavioral intention, suggesting that users are more likely to adopt FinTech when they perceive clear benefits such as convenience and efficiency. This finding aligns with prior studies emphasizing the importance of perceived usefulness in technology adoption (Davis, 1989; Venkatesh et al., 2003). Effort expectancy (β = 0.28) also significantly influences behavioral intention, indicating that ease of use remains a critical factor, particularly in regions with varying levels of digital literacy. Similarly, social influence (β = 0.19) shows a significant positive effect, reflecting the role of peer and societal pressure in shaping adoption behavior in collectivist contexts. Regarding actual usage, behavioral intention (β = 0.45) emerged as the strongest predictor, confirming that intention translates into real usage behavior. Additionally, facilitating conditions (β = 0.31) significantly affect FinTech usage, highlighting the importance of infrastructure, access to devices, and technical support.

SEM Model Description. The structural equation model demonstrates that performance expectancy, effort expectancy, and social influence positively influence behavioral intention, which in turn significantly affects FinTech usage. Facilitating conditions directly influence usage behavior. The model confirms the applicability of the UTAUT framework in explaining FinTech adoption in the lower northern region of Thailand. Moderating Effects. Further analysis revealed that age and education level moderately influenced the relationships between effort expectancy and behavioral intention, suggesting that younger and more educated users are more responsive to ease-of-use factors. However, gender and income showed no significant moderating effects.

Discussion

The findings of this study extend the explanatory power of the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) by demonstrating how its core constructs operate within a transitional socio-economic context, rather than a fully urbanized or metropolitan environment. While prior research has confirmed the robustness of UTAUT across various settings (Venkatesh et al., 2003; Oliveira et al., 2016), the present study moves beyond incremental validation by illustrating how the relative strength of determinants is contextually conditioned by regional characteristics.

Notably, performance expectancy emerged as the most influential predictor of behavioral intention, with a stronger effect size than typically reported in metropolitan-based studies in Thailand. This suggests that in the lower northern region—where financial access and service efficiency may be less consistent—users place a disproportionately high value on functional and utilitarian benefits. Unlike urban populations such as those in Bangkok, where FinTech adoption may be driven by lifestyle convenience or integration with digital ecosystems, individuals in this region appear to adopt FinTech primarily as

a problem-solving tool to overcome structural inefficiencies in traditional financial services. This finding implies that performance expectancy in transitional regions is not merely about "enhanced convenience," but rather about compensating for systemic gaps, thereby amplifying its predictive power.

Similarly, effort expectancy demonstrated a significant influence, but its interpretation in this study reflects deeper structural implications. In contrast to technologically mature environments—where ease of use is often taken for granted—effort expectancy in the lower northern region is closely tied to variability in digital literacy. The significance of this construct suggests that even marginal increases in system complexity can disproportionately deter adoption among users with limited technological familiarity. Therefore, ease of use in this context should not be viewed as a standard usability metric, but as a critical threshold condition that determines whether individuals can meaningfully engage with FinTech services at all (Davis, 1989; Chong et al., 2019).

The role of social influence further reveals important cultural dynamics. While its significance aligns with prior findings in collectivist societies (Venkatesh et al., 2003; Nguyen et al., 2020), the present study suggests that its effect is not uniform across contexts. In the lower northern region, social influence appears to operate through localized trust networks, such as family units, community leaders, and informal peer groups. This reflects deeply embedded Thai cultural characteristics, including *kreng jai* (consideration and deference to others) and sensitivity to social hierarchy, which may intensify the weight of interpersonal recommendations. Rather than acting as a passive normative pressure, social influence in this context functions as a mechanism of uncertainty reduction, particularly in relation to financial technologies that may be perceived as complex or risky.

A more nuanced interpretation emerges in the case of facilitating conditions, which were found to significantly influence both behavioral intention and actual usage behavior. While prior studies often conceptualize facilitating

conditions in general terms (Venkatesh et al., 2003), the present findings suggest that this construct encapsulates several region-specific constraints. In the lower northern region, these conditions are not limited to technological infrastructure alone but include: 1) Inconsistent internet and mobile network stability, particularly in rural districts. 2) Limited availability of physical financial service points, which restrict hybrid (online–offline) support and 3) Gaps in digital literacy and user support systems, especially among older populations.

This multi-dimensional interpretation indicates that facilitating conditions function as a compound enabler, where deficiencies in any single dimension can weaken overall adoption. Thus, unlike in metropolitan settings where infrastructure is largely taken for granted facilitating conditions in this region remain a binding constraint that directly shapes both intention and actual usage behavior (Davis, 1989; Venkatesh et al., 2003).

Importantly, although all hypothesized relationships were statistically supported, this study deliberately avoids a purely confirmatory interpretation. Instead, the results highlight a rebalancing of construct salience within the UTAUT framework. The dominance of performance expectancy and facilitating conditions suggests that structural and functional considerations outweigh purely social or perceptual factors in transitional regions. This contrasts with some urban-centered studies, where lifestyle integration, trust, or hedonic motivations may play a more prominent role.

Furthermore, the absence of contradictory findings should not be interpreted as a lack of analytical depth. Rather, it underscores the possibility that UTAUT constructs may exhibit greater coherence in emerging or underdeveloped contexts, where adoption decisions are more directly tied to fundamental needs and constraints. This raises an important theoretical implication: in such environments, technology acceptance may follow a more

instrumental and necessity-driven logic, reducing variability in behavioral responses and leading to consistently significant relationships across constructs.

From an international perspective, the findings reinforce the idea that while the core determinants of FinTech adoption remain globally relevant, their relative importance is highly context-dependent (Lee & Shin, 2018). In developed economies, where infrastructure and access are well established, factors such as trust, regulatory frameworks, and data security concerns may dominate. In contrast, in emerging and regionally diverse contexts such as Thailand, accessibility, usability, and infrastructural support remain the primary drivers, particularly outside major metropolitan areas.

In conclusion, this study advances the literature by demonstrating that FinTech adoption in transitional regions is shaped by a unique interplay of functional necessity, infrastructural limitations, and culturally embedded social dynamics. These findings suggest that policymakers and service providers should move beyond one-size-fits-all strategies and instead adopt region-sensitive approaches that prioritize usability, strengthen localized support systems, and address infrastructural disparities to foster inclusive and sustainable digital financial ecosystems.

Recommendation

Grounded in the empirical findings, this study proposes context-sensitive and actionable recommendations to enhance FinTech adoption in the lower northern region of Thailand.

From a managerial perspective, FinTech providers should adopt context-adaptive design by implementing simplified Thai interfaces, dialect-aware communication (e.g., Phichit and Uthai Thani), and voice-assisted navigation to support elderly and low-literacy users. Emphasis should be placed on functionality-driven value, including real-time transaction confirmation, low-cost

transfers, and integration with government payment systems. Behavioral design features such as default digital options and embedded micro-learning modules can further enhance user engagement.

From a policy perspective, regulators should introduce localized regulatory sandboxes targeting agricultural FinTech innovations and smallholder financial services. Infrastructure policies should prioritize network stability, hybrid service points, and community-based digital support centers. Financial literacy programs should be tailored by demographic segments and delivered through mobile training units with incentive-based participation.

Socio-culturally, adoption strategies should leverage community networks by engaging local leaders and promoting peer-learning mechanisms aligned with Thai cultural norms such as kreng jai.

Finally, future research should extend UTAUT by incorporating trust, perceived risk, and regulatory awareness, while employing longitudinal designs and Big Data analytics to triangulate survey findings with real behavioral data.

References

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes.

Chong, A. Y. L., Lim, E. T. K., Hua, X., Zheng, S., & Tan, C. W. (2019). Business on chain: A comparative case study of five blockchain-inspired business models. Journal of the Association for Information Systems, 20(9), 1310–1339.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319–340.

Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S., & Hess, J. (2018). The Global Findex Database 2017: Measuring financial inclusion and the fintech revolution. World Bank.

Hair, J. F., Jr., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2019). A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) (2nd ed.). Sage.

Jaruwachirathanakul, B., & Fink, D. (2005). Internet banking adoption strategies for a developing country: The case of Thailand. Internet Research, 15(3), 295–311.

Kesharwani, A., & Bisht, S. S. (2012). The impact of trust and perceived risk on internet banking adoption in India. International Journal of Bank Marketing, 30(4), 303–322.

Lee, I., & Shin, Y. J. (2018). Fintech: Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges. Business Horizons, 61(1), 35–46.

Lee, M. C. (2009). Factors influencing the adoption of internet banking. Electronic Commerce Research and Applications, 8(3), 130–141.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 140, 1–55.

Nguyen, O. T., Nguyen, T. T., & Cao, T. H. (2020). Determinants of digital banking adoption in emerging markets. International Journal of Bank Marketing, 38(7), 1429–1448.

Oliveira, T., Thomas, M., Baptista, G., & Campos, F. (2016). Mobile payment adoption: An analysis of the UTAUT model. Computers in Human Behavior, 61, 404–414.

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. MIS Quarterly, 27(3), 425–478.

Zhou, T., Lu, Y., & Wang, B. (2010). Integrating TTF and UTAUT to explain mobile banking user adoption. Computers in Human Behavior, 26(4), 760–767.

การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2*

PROCUREMENT MANAGEMENT USING AN INFORMATION SYSTEM IN SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

อัญพัชร์ นิติระวีพงศ์[1], ประยงค์ แก่นลา[2] และ สมัคร ไวยขุนทด[3]

Aunyapat Nitiraweepong[1], Prayong Kaenla[2] and Samak Waikhunthod[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: aunyapat@nongki.ac.th

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน 3) ศึกษาแนวทางการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 339 คน

Citation:

*อัญพัชร์ นิติระวีพงศ์, ประยงค์ แก่นลา และ สมัคร ไวยขุนทด. (2569). การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 463-479.

Aunyapat Nitiraweepong, Prayong Kaenla and Samak Waikhunthod. (2026). Procurement Management Using An Information System In Schools Under The Jurisdiction Of The Buriram Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 463-479.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.90 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดสถานศึกษา โดยภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ประกอบด้วย 1) ด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ 2) ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ 3) ด้านการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล 4) ด้านการกระจายอำนาจตามโครงสร้างสถานศึกษา 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ 6) ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศ

คำสำคัญ: การบริหาร, งานพัสดุ, ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

This research aims to 1) study the information system-based materials management of schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the information system-based materials management of schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2, classified by educational level, work experience, and school size. 3) This research aimed to study the information system-based materials management practices of schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2. The sample group consisted of 339

school administrators and teachers. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00. The reliability coefficient of the entire questionnaire was 0.90, and a semi-structured interview was used. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall level of information system-based materials management in schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2 was high.

2. A comparison of opinions regarding the information system management of school supplies in schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2, categorized by educational level and school size, showed statistically significant differences at the .05 level. However, there were no significant differences overall or in specific aspects when categorized by work experience.

3. Guidelines for developing information system-based materials management in schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2 comprise: 1) Information system processes; 2) Information system control, monitoring, and evaluation; 3) Management based on good governance principles; 4) Decentralization according to the school structure; 5) Use of technology in information system management; and 6) Access to information sources.

Keywords: Administration, Procurement, Information Technology Systems

บทนำ

การบริหารงานพัสดุของภาครัฐไทยในอดีตตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยพัสดุ พ.ศ. 2535 ซึ่งถือเป็นกรอบบังคับหลักในการจัดหา ควบคุม และจำหน่ายพัสดุราชการ โดยกระบวนการดังกล่าวเริ่มตั้งแต่การสำรวจความต้องการและกำหนดวงเงินงบประมาณ ต่อด้วยการจัดทำบัญชีพัสดุ การเตรียมเอกสารประกวดราคา การเปิดซอง

การพิจารณาและลงนามในสัญญา ตลอดจนการตรวจรับและออกหลักฐานรับรองพัสดุก่อนนำขึ้นทะเบียนการประมูลหรือการตกลงราคาแต่ละครั้งจึงต้องมีเอกสารหลายชุดและขั้นตอนตรวจสอบซ้ำซ้อนเพื่อความโปร่งใสและป้องกันการทุจริต แต่ในทางปฏิบัติกลับมักเกิดความล่าช้า เนื่องจากระบบราชการมีกระบวนการพิจารณาหลากหลายชั้นและการส่งต่อเอกสารระหว่างหน่วยงานหลายครั้ง ส่งผลให้ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพิ่มขึ้น และเกิดปัญหาคอขวด (bottleneck) ในจุดที่ต้องรออนุมัติ ทั้งยังมีข้อจำกัดเรื่องบุคลากรผู้เชี่ยวชาญงานพัสดุซึ่งมีจำนวนน้อย ทำให้ในบางแห่งยังยึดถือวิธีการทำงานด้วยมือและการจัดเก็บเอกสารในรูปแฟ้มกระดาษเป็นหลัก (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2565)

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคสังคมความรู้ (Knowledge Society) และเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) ที่เน้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐานการขับเคลื่อนหลัก ข้อมูลข่าวสารสามารถแลกเปลี่ยนได้แบบไร้พรมแดนผ่านอินเทอร์เน็ต ทั้งยังเกิดเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น อินเทอร์เน็ตในทุกสรรพสิ่ง (IoT) ระบบคลาวด์ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และบิ๊กดาต้า ที่ช่วยประมวลผล วิเคราะห์แนวโน้ม และคาดการณ์พฤติกรรมผู้ใช้งาน ส่งผลให้การตัดสินใจเชิงธุรกิจและเชิงนโยบายรัฐมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น ในประเทศไทย ก้าวสู่การเป็น e-Government อย่างจริงจังโดยมีแผนแม่บท IT 4.0 สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบราชการดิจิทัล (Government 4.0) ทั้งในระดับกระทรวง ทบวง กรม และองค์กรท้องถิ่น เทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการภาครัฐ ช่วยลดขั้นตอน เชื่อมโยงฐานข้อมูล และเปิดให้ประชาชนเข้าถึงบริการภาครัฐผ่านอินเทอร์เน็ต (ไพรัช ธัชยพงษ์, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีภารกิจกำกับ ดูแล และส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนใน 8 อำเภอ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งที่ราบลุ่มและพื้นที่สูงกว่า 150 แห่ง ภายใต้นโยบายกระทรวงศึกษาธิการด้านคุณภาพผู้เรียนและประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณและพัสดุให้ตรงตามข้อเท็จจริงของความต้องการในพื้นที่ การริเริ่มทดสอบระบบ e-Office และระบบ e-Bidding จึงถือเป็นโครงการนำร่องที่สำคัญ เพื่อสร้างต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานพัสดุก่อนขยายผลสู่โรงเรียนในสังกัดทั้งหมด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2, 2567)

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีสภาพภูมิศาสตร์ของเขตพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบดินลูกรังและที่ราบสูงสลับกัน โรงเรียนในสังกัดแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก งบประมาณปีละหลายร้อยล้านบาท ซึ่ง

แปรผันตามจำนวนและขนาดของโรงเรียน ทำให้การวางแผนจัดสรรพัสดุต้องแม่นยำและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในแต่ละปี เช่น ภัยแล้งหรืออุทกภัยที่อาจกระทบต่อการขนส่งพัสดุไปยังโรงเรียนห่างไกล นอกจากนี้บุคลากรที่รับผิดชอบงานพัสดุในแต่ละโรงเรียนมักเป็นครูหรือนักศึกษาฝึกสอนที่ขาดความชำนาญเชิงลึก จึงจำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนการทำงานที่ช่วยลดภาระและเสริมทักษะการจัดการพัสดุ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2, 2567) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ได้นำระบบ e-Office มาใช้จัดเก็บและแลกเปลี่ยนเอกสารราชการภายใน เช่น หนังสือเวียน คำสั่ง และรายงานผล พร้อมกำหนด workflow อิเล็กทรอนิกส์ระหว่างกลุ่มงานต่างๆ เพื่อสั่งจ่ายงบประมาณสำหรับโครงการต่างๆ ในแต่ละไตรมาส พร้อมระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติเมื่อเอกสารยังไม่ถูกอนุมัติ นอกจากนี้ระบบ e-Bidding ถูกพัฒนาเพื่อรองรับการประกวดราคางานก่อสร้างและจัดซื้อวัสดุการศึกษา ช่วยลดระยะเวลาในการประกาศและรับซองประมูลผ่านเว็บไซต์กลาง สร้างความโปร่งใสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตรวจสอบได้ตลอดกระบวนการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2, 2567) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 เพื่อศึกษาความพร้อมด้านบุคลากร นโยบาย และโครงสร้างพื้นฐานด้าน IT ของโรงเรียนแต่ละแห่ง ประสิทธิผลของระบบสารสนเทศในการบริหารพัสดุ โดยพิจารณารายด้านให้เกิดความคุ้มค่า โปร่งใส และประหยัดงบประมาณสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำนวน 2,895 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำนวน 339 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีผลงานดีเด่นในการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำแนกตาม ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำแนกตาม ขนาดสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe'method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ ด้านการกระจายอำนาจตามโครงสร้างสถานศึกษา ด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ยกเว้นด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ ด้าน

การควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ 2) ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ 3) ด้านการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล 4) ด้านการกระจายอำนาจตามโครงสร้างสถานศึกษา 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ 6) ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ ด้านการกระจายอำนาจตามโครงสร้างสถานศึกษา ด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและลดความผิดพลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนาพร พุกบุญมี (2563) ที่พบว่าระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานพัสดุอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ Jaiswal & Rohit (2019) ที่ยืนยันว่าการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพของการจัดการคลังพัสดุอย่างมีนัยสำคัญ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีทักษะและการรับรู้เทคโนโลยีที่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติกา เข็มเพ็ชร (2565) ที่พบว่าปัจจัยด้านบุคลากรเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ โดยระดับความรู้ความเข้าใจในระเบียบและเทคโนโลยีที่ต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจุบันมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในทุกช่วงวัยผ่านนโยบายดิจิทัลเพื่อการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริชัย พรหมมา (2562) ที่พบว่าปัจจัยด้านระเบียบและแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทำให้บุคลากรปฏิบัติงานได้ไม่ต่างกันแม้จะมีปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันในด้านประสบการณ์ในการทำงาน

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน ยกเว้นด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนขนาดใหญ่มีปริมาณพัสดุและครุภัณฑ์จำนวนมากทำให้ต้องมีระบบการควบคุมที่ซับซ้อนกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jaiswal & Rohit (2019) ที่ระบุว่าขนาดขององค์กรมีผลต่อความสำเร็จในการบูรณาการระบบไอที โดยองค์กรขนาดใหญ่จะมีทรัพยากรและความพร้อมในการวางระบบมากกว่า

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

3.1 ด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีแนวทางทางการพัฒนา ด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ ได้แก่ 1) จัดทำฐานข้อมูลพัสดุของโรงเรียนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นปัจจุบันและเป็นระบบเดียวกันทั้งโรงเรียน 2) กำหนดขั้นตอนการบันทึกข้อมูลพัสดุ ตั้งแต่การวางแผนจัดหา การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจรับ และการเบิกจ่ายอย่างชัดเจน 3) เชื่อมโยงข้อมูลพัสดุระหว่างฝ่ายบริหาร ฝ่ายงบประมาณ และฝ่ายวิชาการ เพื่อให้ข้อมูลสอดคล้องและลดความซ้ำซ้อน 4) ใช้ระบบสารสนเทศสนับสนุนการวิเคราะห์ความต้องการพัสดุประจำปีของโรงเรียน 5) กำหนดรูปแบบ

เอกสารและข้อมูลนำเข้า (Input) ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งโรงเรียน 6) พัฒนาทักษะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการใช้ระบบสารสนเทศด้านพัสดุอย่างถูกต้อง 7) ปรับปรุงกระบวนการทำงานด้านพัสดุให้สอดคล้องกับระบบดิจิทัล ลดการใช้เอกสารกระดาษ ทั้งนี้เนื่องมาจากกระบวนการพัสดุแบบเดิมมักประสบปัญหาการบันทึกข้อมูลซ้ำหลายแห่งและเอกสารสูญหาย การนำระบบสารสนเทศมาใช้จึงเป็นการจัดระเบียบกระแสข้อมูล (Data Flow) ให้ไหลลื่นและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภาภรณ์ ตันสุวรรณ (2561) และทวีศักดิ์ ถาวงศ์ (2562) ที่พบว่าการใช้โปรแกรมสารสนเทศช่วยลดภาระงานเอกสารและทำให้กระบวนการบริหารจัดการพัสดุครบวงจรตั้งแต่การรับจนถึงการจำหน่าย 3.2 ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีแนวทางการบริหาร ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ ได้แก่ 1) จัดให้มีระบบตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลพัสดุในฐานข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ 2) ใช้ระบบสารสนเทศติดตามสถานะการใช้และคงเหลือของพัสดุแบบเรียลไทม์ 3) กำหนดตัวชี้วัดประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุ เช่น ความถูกต้อง ความรวดเร็ว และความคุ้มค่า 4) จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานพัสดุจากระบบสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร 5) ประเมินผลการใช้ระบบสารสนเทศด้านพัสดุเป็นระยะ เพื่อนำผลไปปรับปรุงการดำเนินงาน 6) ใช้ระบบแจ้งเตือนเมื่อพัสดุใกล้หมดอายุหรือมีความเสี่ยงต่อการสูญหาย 7) เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบจากคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผ่านข้อมูลในระบบ ทั้งนี้เนื่องมาจาก โรงเรียนมีพัสดุและวัสดุสิ้นเปลืองจำนวนมาก การติดตามด้วยมือไม่สามารถให้ข้อมูลที่แม่นยำในเวลาที่ต้องการได้ การใช้เทคโนโลยีติดตามผลจะช่วยให้เห็นความเคลื่อนไหวของพัสดุและป้องกันการสูญหายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ด้านการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีแนวทางการบริหาร ด้านการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ได้แก่ 1) ใช้ระบบสารสนเทศเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ 2) กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้รับผิดชอบงานพัสดุในระบบอย่างชัดเจน 3) บันทึกทุกขั้นตอนการดำเนินงานพัสดุในระบบเพื่อสร้างความรับผิดชอบ 4) ใช้ข้อมูลจากระบบประกอบการตัดสินใจอย่างเป็นธรรมและคำนึงถึงความคุ้มค่า 5) ป้องกันการทุจริตและการใช้ดุลยพินิจที่ไม่เหมาะสมด้วยหลักฐานเชิงข้อมูลจากระบบสารสนเทศ 6) ส่งเสริมจริยธรรมและวินัยของบุคลากรผ่าน

การใช้ระบบที่มีมาตรฐานเดียวกัน 7) เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับรู้และตรวจสอบข้อมูลพัสดุของโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องมาจาก งานพัสดุเกี่ยวข้องกับงบประมาณและผลประโยชน์ ซึ่งเป็นจุดเสี่ยงต่อการทุจริต การใช้ระบบสารสนเทศจะช่วยบันทึกร่องรอยการทำงาน (Digital Trail) ที่ไม่สามารถแก้ไขย้อนหลังได้โดยง่าย จึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nabukeera (2018) และ Rahardjo (2020) ที่ยืนยันว่าระบบจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ (e-GP) เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความโปร่งใสและลดโอกาสในการกระทำทุจริตในภาครัฐ

3.4 ด้านการกระจายอำนาจตามโครงสร้างสถานศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีแนวทางการบริหาร ด้านการกระจายอำนาจตามโครงสร้างสถานศึกษา ได้แก่ 1) มอบอำนาจให้โรงเรียนบริหารจัดการพัสดุผ่านระบบสารสนเทศตามบริบทของตนเอง 2) กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ดูแลระบบพัสดุในแต่ละโรงเรียนอย่างชัดเจน 3) สนับสนุนการตัดสินใจระดับโรงเรียนโดยใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ 4) เชื่อมโยงข้อมูลพัสดุระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อการกำกับติดตาม 5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการกำกับงานพัสดุผ่านข้อมูลระบบ 6) ลดขั้นตอนการอนุมัติที่ซ้ำซ้อนด้วยการใช้ข้อมูลสารสนเทศร่วมกัน 7) พัฒนาศักยภาพบุคลากรระดับโรงเรียนให้สามารถบริหารงานพัสดุได้อย่างอิสระและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องมาจากแต่ละโรงเรียนมีบริบทและความต้องการพัสดุที่แตกต่างกัน การใช้ระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงกันจะช่วยให้ส่วนกลางสามารถกำกับติดตามได้ในขณะที่โรงเรียนยังมีอิสระในการตัดสินใจเลือกพัสดุที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรี เชิดชู และคณะ (2565) ที่เสนอว่าการเชื่อมโยงฐานข้อมูลเป็นหนึ่งเดียวช่วยให้หน่วยงานระดับปฏิบัติสามารถใช้ข้อมูลตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและตรงจุด

3.5 ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีแนวทางการบริหาร ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ ได้แก่ 1) นำระบบ MIS หรือโปรแกรมพัสดุที่เหมาะสมมาใช้ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง 2) ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายในการเชื่อมโยงข้อมูลพัสดุระหว่างหน่วยงาน 3) พัฒนาระบบให้รองรับการบันทึกข้อมูลได้สะดวก รวดเร็ว และลดความผิดพลาด 4) ใช้อุปกรณ์ดิจิทัล

เช่น คอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต ในการจัดการข้อมูลพัสดุ 5) สำรองข้อมูลพัสดุในระบบเพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล 6) ปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและนโยบายภาครัฐ 7) ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรด้านงานพัสดุ ทั้งนี้เนื่องมาจาก โรงเรียนมักประสบปัญหาด้านงบประมาณและบุคลากรไอทีในการดูแลเซิร์ฟเวอร์ส่วนตัว การใช้เทคโนโลยีคลาวด์ช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากทุกที่ทุกเวลาผ่านอุปกรณ์ที่หลากหลาย โดยไม่ต้องลงทุนสูงในด้านฮาร์ดแวร์ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Singh & Sharma (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าระบบคลาวด์ (SaaS) ช่วยเพิ่มความคล่องตัวและลดต้นทุนการดูแลรักษาโครงสร้างพื้นฐานไอทีในระยะยาว

3.6 ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีแนวทางการบริหาร ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศ ได้แก่ 1) ศึกษาและคัดเลือกแหล่งข้อมูลพัสดุที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ 2) ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำเข้าสู่ระบบ 3) ใช้ข้อมูลจากแหล่งภายในโรงเรียนประกอบกับข้อมูลจากหน่วยงานภายนอก 4) ปรับปรุงข้อมูลพัสดุให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ 5) กำหนดมาตรฐานคุณภาพของข้อมูลที่ใช้ในระบบสารสนเทศ 6) วิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อมูลพัสดุกับแผนงบประมาณของโรงเรียน 7) ใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานในการวางแผนและพัฒนางานพัสดุในระยะยาว ทั้งนี้เนื่องมาจาก ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นหัวใจสำคัญของการพยากรณ์ความต้องการพัสดุ หากแหล่งข้อมูลผิดพลาดจะส่งผลต่อการวางแผนงบประมาณและการจัดซื้อที่เกินความจำเป็น (Overstock) หรือขาดแคลน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ghosh & Fedorowicz (2020) ที่สรุปว่าคุณภาพของข้อมูล (Information Quality) เป็นปัจจัยชี้ขาดที่จะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของทั้งระบบสารสนเทศ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 แนกตามระดับการศึกษา ขนาดสถานศึกษา โดยภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ประกอบด้วย 1) ด้านกระบวนการของระบบสารสนเทศ 2) ด้านการควบคุม ติดตาม และการประเมินผลระบบสารสนเทศ 3) ด้านการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล 4) ด้านการกระจายอำนาจตามโครงสร้างสถานศึกษา 5) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการระบบสารสนเทศ 6) ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศ **ข้อเสนอแนะ** 1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการศึกษาแหล่งข้อมูลสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สถานศึกษาควรพัฒนาระบบงานพัสดุให้ถูกต้องครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน 2. ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของโรงเรียน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความคุ้มค่าในการบริหารจัดการพัสดุ 3. ควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดมาตรการ สนับสนุน ส่งเสริม และกำกับติดตามการบริหารงานพัสดุของโรงเรียนในสังกัด

เอกสารอ้างอิง

กฤติกา เข็มเพ็ชร. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองนครสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จักรี เชิดชู และคณะ. (2565). แนวทางการบริหารงานพัสดุด้วยระบบสารสนเทศของวิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช.

ทวีศักดิ์ ถาวงศ์. (2562). ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการพัสดุ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ไพรัช ธัชยพงษ์. (2563). แผนแม่บท IT 4.0 และการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัล (Government 4.0). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2558). การบริหารงานพัสดุในภาครัฐไทย: ปัญหาและแนวทางปรับปรุง. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2565). การบริหารงานพัสดุและปัญหาคอขวดในระบบราชการ. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

รัตนาพร พุกบุญมี. (2563). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุของสถาบันอุดมศึกษา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศิริชัย พรหมมา. (2562). การบริหารงานพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 เชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. (2567). รายงานประจำปี 2567. บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2.

_____. (2568). สถิติจำนวนประชากร ผู้บริหารและครู และข้อมูลจำนวนบุคลากรทางการศึกษา. บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2.

อาภาภรณ์ ตันสุวรรณ. (2561). การพัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการบริหารงานพัสดุของสถานศึกษาสังกัด สพป.พิษณุโลก เขต 3. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Ghosh, A., & Fedorowicz, J. (2020). Supply chain information system and its impact on operational performance. International Journal of Operations & Production Management.

Jaiswal, S., & Rohit, K. (2019). Impact of information technology on inventory management: A study from India. Indian Journal of Supply Chain Management.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Nabukeera, M. (2018). E-procurement system implementation in developing countries: A case study of Uganda. Uganda: Public Procurement and Disposal of Public Assets Authority (PPDA).

Rahardjo, T. (2020). Evaluation of e-government procurement system implementation: Case of Indonesia. Indonesia: Government Procurement Review.

Singh, R., & Sharma, M. (2022). Cloud-based inventory management system for SMEs. Journal of Cloud Computing.

Zainuddin, Z., et al. (2018). Development of inventory management system for educational institutions using RFID. Educational Technology Journal.

การประยุกต์ใช้หลักการของลีนเพื่อลดสิ่งสูญเปล่าในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

APPLICATION OF LEAN PRINCIPLES TO REDUCE WASTE IN MOTORCYCLE PARTS PRODUCTION IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ศักดิ์ดา เกิดการ[1], เตชะธร สุขชัยศรี[2] และ วันเฉลิม เครือสาร[3]

Sakda Kadkran[1], Techathorn Sukchaisri[2] and Wanchalerm Kruesarn[3]

[1-3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1-3]Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: sakdapathum@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 12 มีนาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 14 มีนาคม 2569

Received 17 October 2025; Revised 12 March 2026; Accepted 14 March 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการของลีน ในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ โดยการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างคือพนักงานที่ปฏิบัติงานผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ จำนวน 326 ราย ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของ Krejcie & Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

Citation:

*ศักดิ์ดา เกิดการ, เตชะธร สุขชัยศรี และ วันเฉลิม เครือสาร. (2569). การประยุกต์ใช้หลักการของลีนเพื่อลดสิ่งสูญเปล่าในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 480-490.

Sakda Kadkran, Techathorn Sukchaisri and Wanchalerm Kruesarn. (2026). Application Of Lean Principles To Reduce Waste In Motorcycle Parts Production In Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 480-490.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักการของลีนมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือการรับ การจัดเก็บ และการหยิบสินค้า 2) ประสิทธิภาพการผลิตมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพธุรกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพธุรกิจได้ร้อยละ 53.6
คำสำคัญ: หลักการของลีน, สิ่งสูญเปล่า, ชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์

Abstract

This research article aims to: 1) examine the application of lean principles in motorcycle parts manufacturing, and 2） investigate the production efficiency of motorcycle parts manufacturing. This study employed a quantitative research approach and was conducted in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The sample consisted of 326 employees working in motorcycle parts manufacturing, selected using the Krejcie and Morgan sampling method. Data were collected using a questionnaire. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation, while the hypotheses were tested using multiple regression analysis.

The results revealed that: 1) the application of lean principles had the greatest influence on production efficiency, followed by receiving, storage, and picking activities; and 2) production efficiency had a positive effect on business efficiency at a statistical significance level of 0.01, explaining 53.6% of the variance in business efficiency.
Keywords: Lean Principles, Waste, Motorcycle Parts

บทนำ

อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนมอเตอร์ไซค์เป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยการแข่งขันสูง จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการลดต้นทุนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุด การใช้วัตถุดิบอย่างคุ้มค่า และการขนย้ายหรือเคลื่อนย้ายวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ระหว่าง

กระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพโรงงานจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการผลิตให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันเวลา โดยคำนึงถึงราคาที่แข่งขันได้ การส่งมอบตรงเวลา และความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการปรับปรุงกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงานในกระบวนการผลิตและเวลาในการผลิตทั้งหมด ซึ่งเป็นตัวกำหนดเวลานำของการผลิต (ธนาคารกรุงศรี, 2568)

การลดขั้นตอนในกระบวนการผลิตที่ไม่จำเป็นถือเป็นการลดความสูญเปล่าหลักในอุตสาหกรรมโดยรวม และส่งผลให้ต้นทุนการผลิตรวมลดลง ทั้งในด้านการใช้วัตถุดิบ การใช้ทรัพยากร และการลดของเสีย (Output) งานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การลดความสูญเปล่าที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็น ในขณะที่ยังคงรักษาระดับคุณภาพของสินค้าและประสิทธิภาพโดยรวมของกระบวนการผลิต ความสูญเปล่าในกระบวนการผลิตเป็นปัจจัยที่ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงและประสิทธิภาพการทำงานลดลง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการวิเคราะห์และปรับปรุงขั้นตอนการดำเนินงานที่ไม่จำเป็น เพื่อประหยัดเวลาในกระบวนการผลิต ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้โรงงานสามารถส่งมอบสินค้าได้ตรงตามกำหนดเวลาและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุริยะ เลิศวัฒนะพงษ์ชัย, 2562)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการของลีนเพื่อลดสิ่งสูญเปล่าในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงกระบวนการผลิตให้สามาถลดต้นทุนในกระบวนการผลิตจากของเสียให้น้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการของลีนในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์

การทบทวนวรรณกรรม

1. การผลิตแบบลีน (Lean Manufacturing)

แนวคิดการผลิตแบบลีนเป็นศาสตร์ที่ต่อยอดมาจาก Toyota Production System (TPS) ซึ่งคิดค้นโดย Taichi Ohno แนวคิดแบบลีนมีเป้าหมายหลักในการกำจัดความสูญเปล่าที่ไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และเน้นให้ระบบการผลิตมีประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการปรับปรุง

กระบวนการพัฒนาและเพิ่มคุณค่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพแนวคิดหลัก 4 ประการที่เป็นพื้นฐานของระบบการผลิตแบบโตโยต้า

1) Just-in-Time (JIT) หรือระบบการผลิตแบบทันเวลาพอดี

2) Automation (Jidoka) คือการควบคุมการผลิตแบบอัตโนมัติ โดยสายการผลิตหรือเครื่องจักรจะหยุดทันทีเมื่อพบของเสีย

3) Flexible Workforce การปรับจำนวนพนักงานให้สอดคล้องกับระดับการผลิตตามความต้องการของลูกค้า

4) การใช้ประโยชน์จากคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะของพนักงาน เพื่อพัฒนากระบวนการและเพิ่มคุณค่าในงานผลิต (จิรภัทร ศรีสมบูรณ์ และกิตติพงษ์ วัฒนชัย, 2565)

2. ความสูญเปล่า 8 ประการ (8 Wastes)

Sunol (2020) กล่าวว่า ความสูญเปล่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกกระบวนการ ไม่มากก็น้อย แม้จะเป็นกระบวนการที่ดีที่สุดก็ตาม ความคิดที่ว่ากระบวนการที่ไม่มีความสูญเปล่ามีอยู่จริงเป็นเพียงแนวคิดในทางทฤษฎีเท่านั้น แต่การระบุและวิเคราะห์ความสูญเปล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงกระบวนการและลดความสูญเปล่า ในงานบริการ ความสูญเปล่าสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจากผู้ให้บริการและลูกค้า เช่น การที่ลูกค้าเข้าแถวรอนาน การเกิดข้อผิดพลาดในการให้บริการหรือการทำงานซ้ำซ้อน เพื่อความมั่นใจในความถูกต้อง การลดความสูญเปล่าเหล่านี้ย่อมทำให้ลูกค้าได้รับประโยชน์ เกิดความพึงพอใจ และในกรณีอื่น เช่น การรอคอยของพนักงานในช่วงเช้าที่ยังไม่มีลูกค้ามาใช้บริการ การตรวจสอบซ้ำหลายครั้งหรือการเพิ่มขั้นตอนบางอย่างเพื่อให้มั่นใจในความถูกต้อง การลดความสูญเปล่าเหล่านี้ช่วยให้ผู้ให้บริการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต (Increase productivity) และเพิ่มความสามารถในการให้บริการลูกค้า ความสูญเปล่า 8 ประการนี้มักถูกเรียกย่อ ๆ ว่า WORMPIIT

1) การรอคอย (Waiting / WAR) ไม่ว่าจะเป็นการรอเพื่อเตรียมงาน รอลูกค้า รออุปกรณ์ รอวัตถุดิบ หรือรอระบบตอบกลับ ล้วนเป็นสภาวะที่กระบวนการไม่พร้อมทำงานและให้บริการ ในฝั่งลูกค้าอาจกลายเป็นความไม่พึงพอใจ ขณะที่ฝั่งผู้ผลิตทำให้การใช้ทรัพยากร (Resource Utilization) ต่ำ ผลผลิตลดลง และต้นทุนสูงขึ้น

2) การผลิตเกินหรือผลิตก่อนกำหนด (Overproduction) มักเกิดจากการสั่งผลิต หรือสั่งซื้อเกินความต้องการจริง ตัวอย่างเช่น สั่งอาหารแล้วกินไม่หมด การสั่งพิมพ์เอกสาร เกินจำนวนผู้เข้าประชุม หรือการสั่งของสมนาคุณแจกลูกค้าเป็นจำนวนมากเกินไปจนเหลือเก็บและ

ต้องทิ้งหรือบริจาค การผลิตเกินความต้องการเป็นการสร้างความสูญเปล่าและเพิ่มต้นทุนโดยไม่จำเป็น

3) ปัญหาคุณภาพ ข้อบกพร่อง และการซ่อม (Defects/Quality Issues/Rework) ความสูญเปล่าที่เกิดจากคุณภาพต่ำ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ที่มีข้อบกพร่อง ต้องซ่อมแซมหรือปรับปรุงใหม่ ทำให้เสียเวลา แรงงาน และทรัพยากร การทำงานซ้ำเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดเหล่านี้ถือเป็นความสูญเปล่า เพราะต้องใช้เวลาและทรัพยากรเพิ่มเติมโดยไม่สร้างมูลค่าเพิ่ม

4) การเคลื่อนไหว (Motion/M) ทุกการทำงานมักมีการเคลื่อนไหวของพนักงาน เครื่องจักร อุปกรณ์ หรือคอมพิวเตอร์ และหากการเคลื่อนไหวเหล่านี้ไม่ได้เพิ่มมูลค่าให้กับกระบวนการ การเคลื่อนไหวนั้นถือเป็นความสูญเปล่า ตัวอย่างเช่น การค้นหาข้อมูลลูกค้า การเดินไปหยิบเอกสาร หรือการจัดวางอุปกรณ์ไม่เหมาะสม ทำให้ต้องเคลื่อนไหวมากเกินความจำเป็น

5) การทำงานที่ไม่เพิ่มคุณค่า (Processing/P) หมายถึงขั้นตอนการทำงานที่ไม่ได้สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้า ตัวอย่างเช่น การนับและบันทึกจำนวนแบบฟอร์มใบสมัครของลูกค้าเพื่อจัดทำรายงาน ติดตามขั้นตอนในกระบวนการ หรือระบุหัวหน้าผู้รับผิดชอบ รวมถึงการทำเอกสารเช็กลิสต์ประกอบใบสมัคร ทั้งหมดนี้ถือเป็นงานที่ไม่สร้างคุณค่าให้กับลูกค้า

6) แถวคอยหรือสินค้าคงคลัง (Inventory/I) เมื่อกระบวนการผลิตหรือการไหลของงาน (Flow) หยุดชะงัก ไม่เกิดการแปรรูป หรือไม่เคลื่อนที่ไปข้างหน้า ขณะนั้นการรอคอยของลูกค้าและพนักงาน หรือสินค้าคงคลังที่ถูกเก็บไว้ล้วนเป็นความสูญเปล่า การมีสินค้าคงคลังมากทำให้เงินทุนจม เพิ่มต้นทุน และต้องใช้ทรัพยากร พื้นที่ และการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น นับเป็นงานที่ไม่สร้างมูลค่า

7) ความไร้ประโยชน์ของความรู้ความสามารถ (Unused Talent/T) การที่ทรัพยากรบุคคลหรือทรัพย์สินทางปัญญาไม่ได้ถูกนำมาใช้เต็มศักยภาพถือเป็นความสูญเปล่า เนื่องจากทรัพยากรเหล่านี้มีค่าใช้จ่ายสูง ตัวอย่างเช่น การจ้างพนักงานที่มีความรู้และความสามารถสูงแต่ยังไม่สามารถใช้ศักยภาพของเขาได้อย่างเต็มที่

8) การขนส่งหรือเคลื่อนย้าย (Transportation/T) การขนส่งหรือเคลื่อนย้ายหน่วยงานทั้งหมดถือเป็นความสูญเปล่า เนื่องจากไม่มีการแปรรูปหรือสร้างมูลค่าเกิดขึ้นระหว่างการขนย้าย ตัวอย่างเช่น ในร้านอาหาร การรับออเดอร์ การเดินนำรายการอาหารไปยังห้องครัว และการนำอาหารไปเสิร์ฟให้ลูกค้า แม้ขั้นตอนเหล่านี้จำเป็นต่อการให้บริการ แต่

กระบวนการขนส่งระหว่างขั้นตอนถือเป็นความสูญเปล่า เพราะไม่เพิ่มมูลค่าให้กับลูกค้าโดยตรง

3. การดำเนินงานจัดเก็บสินค้า (Storage Operation)

การจัดเก็บสินค้าในคลังสินค้าสามารถทำได้ทั้งแบบชั่วคราวและแบบถาวร แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ดังนี้

1) การจัดเก็บแบบสุ่ม (Randomized Storage) หรือ Floating Slot Storage การจัดเก็บแบบสุ่มเป็นการจัดเก็บสินค้าลงในตำแหน่งว่างที่ใกล้ที่สุด ไม่ว่าจะเป็นชั้นวางสินค้า พาเลต หรือพื้นที่อื่น ๆ โดยเมื่อถึงเวลานำสินค้าออก จะใช้หลัก First In, First Out (FIFO) การจัดเก็บประเภทนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พื้นที่เก็บสินค้า ปัจจุบันมักนำ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอัตโนมัติ มาช่วยในการจัดเก็บและนำสินค้าออก ซึ่งเรียกว่า Automatic Storage and Retrieval System (AS/RS) ระบบนี้ช่วยลดต้นทุนแรงงานและเพิ่มความแม่นยำในการจัดการสินค้า

2) การจัดเก็บตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ (Dedicated Storage) การจัดเก็บแบบนี้จะมีตำแหน่งตายตัวสำหรับสินค้าแต่ละประเภทภายในคลังสินค้า ประเภทการจัดเก็บแบบแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ (1) การจัดเก็บตามลำดับหมายเลขชิ้นส่วน (Part Number Sequence) (2) การจัดเก็บตามอัตราการใช้สินค้า (Usage Rate) (3) การจัดเก็บตามระดับกิจกรรม (Activity Level)

การขนย้ายสินค้าเริ่มจากพื้นที่รับสินค้าไปยังตำแหน่งจัดเก็บที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยจัดวางสินค้าอย่างเป็นระเบียบและบันทึกเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น บัตรตำแหน่งจัดเก็บ ป้ายประจำกองสินค้า ปัจจุบันยังมีการใช้ ระบบรหัสแท่ง (Barcode) และ ระบบ RFID เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการจัดการ ระยะทางที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายสินค้าสู่ตำแหน่งจัดเก็บมักพิจารณาตามประสิทธิภาพของอุปกรณ์ขนย้าย เช่น รถยกสินค้าควรเคลื่อนย้ายสินค้าในระยะทางไม่เกิน 120 เมตร หากระยะทางเกินกว่านี้ควรพิจารณาใช้อุปกรณ์หรือวิธีการขนย้ายอื่นเพื่อประหยัดเวลาและลดความสูญเปล่าในการทำงาน พ่วงลากจูงด้วยแทรคเตอร์ เหมาะสำหรับงานคลังสินค้า ระยะไม่เกิน 1,600 เมตร (สิริพงศ์ จึงถาวรรณ, 2561)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ และคณะ (2566) ได้ทำการศึกษาการประยุกต์ใช้ระบบการผลิตแบบลีน เพื่อลดต้นทุนในกระบวนการผลิต ของผลิตภัณฑ์คุมหิว ชนิดเจลลี่ พบว่ามีความสูญ

เปล่าเกิดขึ้น ซึ่งเกิดจากมีขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน การใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เกินความจำเป็น และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่มีความเหมาะสม หลังจากดำเนินการปรับปรุงลดขั้นตอนทำงานที่ซ้ำซ้อนออก โดยการปรับเปลี่ยนการใช้ถุงสวมกล่อง เป็นการติดสติ๊กเกอร์ปิดฝากล่องแทนและปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้มีขนาดเล็กลงให้พอดีกับซอง ปรากฏว่าสามารถลดต้นทุนผลิตภัณฑ์ลงได้ 0.81บาทต่อกล่อง หรือร้อยละ 0.45 และสามารถลดระยะเวลาการผลิต 34.88 ชั่วโมง ต่อ 1 ครั้งการผลิต หรือร้อยละ 14.44

Pereira et al. (2020) ได้ทำการศึกษาการประเมินการปฏิบัติแบบลีน (Lean) ในคลังสินค้า และการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในประเทศบราซิล (Evaluation of lean practices in warehouses: An analysis of Brazilian reality) โดยมุ่งตรวจสอบแนวทางการปฏิบัติด้านลีนที่เหมาะสมที่สุดสำหรับคลังสินค้าในประเทศบราซิล งานวิจัยดังกล่าวดำเนินการศึกษาผ่านกรณีศึกษาหลายกรณี และทำการวิเคราะห์การปฏิบัติแบบลีนในคลังสินค้าโดยอาศัยการประเมินจากคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรม ผลการวิจัยพบว่า ไม่ว่าจะใช้เกณฑ์การประเมินประเภทใด แนวทางการปฏิบัติแบบลีนที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดเป็นแนวทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับด้านเทคโนโลยี และไม่พบการใช้งานระบบ RFID รวมถึงระบบครอสส์ด็อกกิ้ง (cross-docking) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสและความเป็นไปได้ในการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของคลังสินค้าในอนาคต

Gultom and Wibisono (2019) ได้ทำการศึกษากรอบแนวคิดผลกระทบของแนวคิดลีน (Lean) และซิกส์ซิกม่า (Six Sigma) ต่อประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทานในบริษัทผู้ผลิต โดยลีนมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผ่านการกำจัดความสูญเปล่า ขณะที่ซิกส์ซิกม่ามุ่งเน้นการลดข้อบกพร่องและความผันแปรของกระบวนการ ประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทานถูกกำหนดโดยกิจกรรมภายในองค์กร งานวิจัยตั้งสมมติฐานว่าการประยุกต์ใช้ลีนและซิกส์ซิกม่ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทาน กรอบแนวคิดการวิจัยเสนอให้ตัวแปรลีนสะท้อนผ่านการผลิตแบบทันเวลาพอดี การจัดการคุณภาพ และการมีส่วนร่วมของพนักงาน ขณะที่ประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทานประกอบด้วยการคัดเลือกซัพพลายเออร์ กระบวนการผลิต การส่งมอบ และการขนส่งและคลังสินค้าผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากร คือ พนักงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2,129 คน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2568)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง พนักงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ โดยการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของ Krejcie & Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 325.52 ราย ผู้วิจัยจึงใช้ประชากรตัวอย่างจำนวน 326 ราย (Krejcie, 1970)

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปขององค์กร (Check List)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการความสูญเปล่าในการผลิต (Rating Scale)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดลีนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ (Rating Scale)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 326 ราย และนำข้อมูลที่ได้รับคืนจากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องในการกำหนดรหัส และจัดลำดับข้อมูล เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ประมวลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2) สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ คือค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ การหาค่าดัชนีความสอดคคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และค่าความเชื่อมัน (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ แอลฟา (α-Coefficient)

3) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย การหาค่าที (t-test) การหา ค่าความแปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายกลุ่มเป็นรายคู่ด้วย Scheffe Analysis

ผลการวิจัย

1. การประยุกต์ใช้หลักการของลีนในการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของการผลิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการผลิต ได้ร้อยละ 79.7 (Adjusted R Square = 0.797) ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 (H1) พบว่าการจ่ายที่สูญเปล่า (Dispatch Waste) มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือ การรับที่สูญเปล่า (Receive Waste) การจัดเก็บที่สูญเปล่า (Put-away Waste) และการหยิบที่สูญเปล่า (Picking Waste) ตามลำดับ

2. ประสิทธิภาพของการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพธุรกิจ (Business Efficiency) โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพธุรกิจได้ร้อยละ 53.6 (Adjusted R Square = 0.536) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($p < 0.01$) ผลการวิเคราะห์จึงยอมรับสมมติฐานที่ 2 (H2) พบว่าประสิทธิภาพของการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์ส่งผลต่อประสิทธิภาพของธุรกิจ มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพธุรกิจมากที่สุด

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักการลีนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากแนวคิดลีนช่วยลดความสูญเปล่าและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยเฉพาะด้านการจ่ายสินค้า รองลงมาคือการรับสินค้า การจัดเก็บ และการหยิบสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sony และ Naik (2023) พบว่าการนำแนวคิดลีนมาใช้สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและผลการดำเนินงานขององค์กรได้

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพการผลิตชิ้นส่วนรถจักรยานยนต์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tortorella et al. (2022) พบว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสามารถช่วยยกระดับผลการดำเนินงานของธุรกิจได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า แม้จะมีการปรับปรุงกระบวนการผลิต ได้ตามวัตถุประสงค์และจัดทำมาตรฐานเพื่อควบคุมคุณภาพแล้ว แต่เนื่องจากความต้องการของตลาดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จึงควรพิจารณาแนวทางเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความสูญเปล่าในกระบวนการผลิต ดังนี้

1. ลดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสูญเปล่าในกระบวนการผลิต โดยนำหลักการ 7 Wastes มาวิเคราะห์สาเหตุและกำหนดแนวทางปรับปรุงในแต่ละขั้นตอนการทำงาน

2. ปรับปรุงการเคลื่อนไหวและการขนย้ายภายในโรงงาน โดยออกแบบผังการผลิตให้เหมาะสม เพื่อลดต้นทุนด้านพลังงานและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

3. จัดพื้นที่จัดเก็บวัสดุและผลิตภัณฑ์ให้เป็นระบบ โดยใช้เครื่องมือ ABC Analysis เพื่อช่วยให้การจัดเก็บและการค้นหามีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ปรับสมดุลสายการผลิต (Line Balancing) เพื่อลดปัญหาคอขวดในกระบวนการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพของสายการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

เอกสารอ้างอิง

กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2568). ข้อมูลสถิติโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. เรียกใช้เมื่อ 28 มีนาคม 2568 จาก https://www.diw.go.th/webdiw/static-fac/

จิรภัทร ศรีสมบูรณ์ และกิตติพงษ์ วัฒนชัย. (2565). การประยุกต์ใช้แนวคิดการผลิตแบบลีนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมการผลิต. วารสารวิชาการวิศวกรรมอุตสาหการ, 15(2), 45–56.

ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ และคณะ. (2023). การประยุกต์ใช้ระบบการผลิตแบบลีน เพื่อลดต้นทุนในกระบวนการผลิต ของผลิตภัณฑ์คุมหิว ชนิดเจลลี่. วารสารนวัตกรรมการศึกษาในอนาคต, 2(1), 1–13.

ธนาคารกรุงศรี. (2568). แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรมปี 2568-2570 : อุตสาหกรรมรถจักรยานยนต์. เรียกใช้เมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2567 จากhttps://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/hi-techindustries/motorcycles/io/motorcycles-2025-2027

สุริยะ เลิศวัฒนะพงษ์ชัย. (2562). แปลงร่างธุรกิจด้วยลีน. กรุงเทพมหานคร: บีเอ็มจิ เบรกธรู เมเนจเม้นท์กรุ๊ป.

สิริพงศ์ จึงถาวรรณ. (2561). ผู้ประกอบการยุคใหม่ จากก้าวเล็ก ๆ สู่ก้าวที่ยิ่งใหญ่ในโลกธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: ซี แอนด์ เอ็น บุ๊ค.

Gultom, G., & Wibisono, E. (2019). A framework for the impact of lean six sigma on supply chain performance in manufacturing companies. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 528, 012089. Retrieved April 2025 18, 2025, from https://doi.org/10.1088/1757-899X/528/1/012089

Pereira, G. M., Tortorella, G. L., & Fettermann, D. C. (2020). Evaluation of lean practices in warehouses: An analysis of Brazilian reality. Journal of Cleaner Production, 231, 1–12.

Sony, M., & Naik, S. (2023). Lean manufacturing practices for operational and business performance improvement: A systematic review. Journal of Cleaner Production, 382, 135–150.

H. Sunol. (2020). 6 primary warehouse processes & how to optimize them. Retrieved March 2025 25, 2025, from https://articles.cyzerg.com/warehouse-processes-how-to-optimize-them

Tortorella, G. L., Giglio, R., & van Dun, D. H. (2022). Industry 4.0 adoption and lean manufacturing practices: Empirical evidence from manufacturing companies. International Journal of Production Economics, 247, 108–117

RECONSTRUCTING LIVING HERITAGE THROUGH DIGITAL MEDIA: AN EMPIRICAL STUDY OF LUOSHAN SHADOW PUPPETRY*

Huizi Ma[1] and Arnuphap Chantaramporn[2]

[1-2]Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: mhzqcsj@sina.com

Received 7 April 2026; Revised 17 April 2026; Accepted 19 April 2026

Abstract

Luoshan shadow puppetry, a national intangible cultural heritage with over 450 years of history, currently faces significant survival challenges due to modernization, digital transformation, and a declining audience base. To address these issues, this study explores how digital media can reconstruct the living nature of heritage by integrating living heritage theory, cultural meme theory, and communication theory into a revitalization model that links cultural element extraction, digital interaction design, and embodied participation. Using a mixed-method design with stratified sampling combined with voluntary participation (n = 330), the study implemented and evaluated a digital exhibition platform, an H5 interactive system, and offline experiential activities. Questionnaire responses, behavioral indicators, and interview evidence consistently suggested improvements in cultural understanding, interaction depth, and willingness to participate. Overall, the findings indicate that digital media can support the living-

Citation:

* Huizi Ma and Arnuphap Chantaramporn. (2026). Reconstructing Living Heritage Through Digital Media: An Empirical Study Of Luoshan Shadow Puppetry. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 491-504.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

state reconstruction of heritage when online dissemination is connected to offline practice through a feedback-based circulation mechanism.

Keywords: living heritage, digital communication, cultural identity, intangible cultural heritage, shadow puppetry

Introduction

Existing studies on Luoshan shadow puppetry have mainly focused on its historical inheritance, modeling aesthetics, musical structure, and performance features (Huang, C. Z., 2019; Liu, S., 2006; Liu, Z., 2021; Xu, M., 2015; Zeng, F. G., 2008; Wang, C. L., 2020). These studies clarify the genre's explicit artistic characteristics, but they pay limited attention to how such cultural elements can be translated into contemporary participatory communication systems. International scholarship increasingly understands intangible heritage as a community-based process of transmission, participation, and reinterpretation rather than static documentation alone (UNESCO, 2003). Digital heritage research likewise warns against technology-driven applications that privilege novelty over cultural meaning (Parry, R., 2005). Related studies on digital intangible heritage, museum participation, and human-computer interaction suggest that digital media can broaden access only when they strengthen interpretation, participation, and situated cultural experience (Alivizatou, M., 2019; Arnaboldi, M. & Diaz Lema, M., 2021; Hornecker, E. & Ciolfi, L., 2019). Within the Chinese context, Qian (H., 2018) has also demonstrated the feasibility of transforming Luoshan shadow puppetry through digital animation. Despite these contributions, important gaps remain. Existing research often separates history, aesthetics, music, and craftsmanship from actual transmission practice, while digital revitalization is more often discussed conceptually or through design output than evaluated through integrated empirical evidence on audience cognition, interaction, and continued participation. In addition, limited attention has been

paid to the role of inheritors and to the feedback relationship between digital contact and embodied practice, although living heritage ultimately depends on human continuity rather than media visibility alone (Zhou, Q. M., 2019). These limitations provide the basis for the present study.

Objectives

1. Establish a documented framework of the historical, technical, and symbolic elements of Luoshan shadow puppetry in order to support authentic preservation and digital translation.

2. Identify the major socio-technical and interpretive barriers that affect contemporary understanding, especially among younger audiences, and extract the key cultural elements suitable for communication transfer.

3. Design and evaluate an integrated digital dissemination model across the digital exhibition hall, H5 interactive system, and offline experiential activities in order to test its effects on cognition, participation, and sustainability.

Literature Review

1. Existing studies on Luoshan shadow puppetry have mainly focused on its historical inheritance, modeling aesthetics, musical structure, and performance features (Huang, C. Z., 2019; Liu, S., 2006; Liu, Z., 2021; Xu, M., 2015; Zeng, F. G., 2008; Wang, C. L., 2020). These studies clarify the genre's explicit artistic characteristics, but they pay limited attention to how such cultural elements can be translated into contemporary participatory communication systems.

2. International scholarship increasingly views intangible heritage as a community-based process of transmission, participation, and reinterpretation rather than static documentation alone (UNESCO, 2003). Digital heritage studies likewise caution against technology-driven applications that privilege novelty over cultural meaning (Parry, R., 2005). Research on digital intangible heritage,

museum participation, and human-computer interaction suggests that digital media can broaden access only when they strengthen interpretation, participation, and situated cultural experience (Alivizatou, M., 2019; Arnaboldi, M. & Diaz Lema, M., 2021; Hornecker, E. & Ciolfi, L., 2019). In China, Qian (H., 2018) has also shown the potential of transforming Luoshan shadow puppetry through digital animation.

3. Despite these contributions, three gaps remain. First, existing studies often separate history, aesthetics, music, and craftsmanship from actual transmission practice. Second, digital revitalization is frequently discussed conceptually or through design output, but less often evaluated with integrated empirical evidence on audience cognition, interaction, and continued participation. Third, insufficient attention has been paid to the role of inheritors and to the feedback relationship between digital contact and embodied practice, although living heritage ultimately depends on human continuity rather than media visibility alone (Zhou, Q. M., 2019). These gaps provide the basis for the present study.

Methodology

Research Design

This study adopted a mixed-method design integrating theoretical model construction, spatial design implementation, and empirical validation. It examined whether a digitally reconstructed exhibition environment could enhance cultural cognition, expand communication reach, and strengthen the participatory sustainability of Luoshan shadow puppetry. Within one unified research framework, three sequential components were conducted: a digital exhibition hall for immersive cognition, an H5-based interactive system with AR elements, and an offline experiential workshop for embodied cultural

transmission. Together, these components formed a progressive evaluation sequence linking digital exposure, interaction, and offline participation.

The digital exhibition hall was organized through a functional zoning and experiential progression model (Figure 3). Its design emphasized modular structure, scenario-based immersion, and circulation-oriented movement to simulate the narrative unfolding of shadow puppetry culture. Rather than serving as a static display, the exhibition functioned as a spatial communication system guiding users from observation to interaction and from cognition to participation.

Figure 1 Functional zoning and experiential progression design logic of the digital exhibition space.

Participants

Participants were recruited through a combination of stratified sampling and voluntary participation. Recruitment channels included local community cultural centers, university campuses, and online announcements distributed through social media platforms. A total of 330 individuals initially participated in the study. After excluding incomplete or invalid responses, the final valid sample consisted of 312 participants.

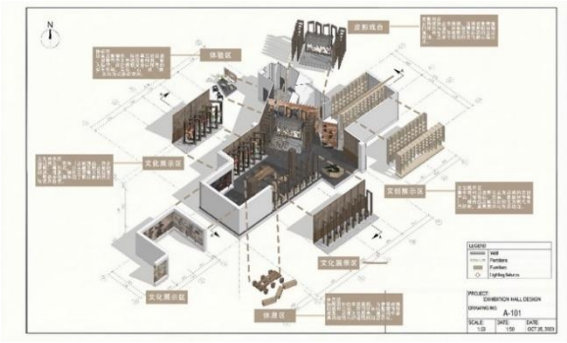

Figure 2 Spatial layout plan of the digital exhibition hall, including cultural display zones, interactive areas, stage space, and circulation paths.

Participants ranged in age from 18 to 65 years (M = 29.84, SD = 10.72). The sample included 164 females (52.6%) and 148 males (47.4%). Approximately 61% of participants were undergraduate or postgraduate students, 27% were working professionals, and 12% were community residents not currently enrolled in higher education. Prior exposure to shadow puppetry varied: 38% reported previous viewing experience, while 62% indicated limited or no direct engagement before the study.

All participants provided informed consent prior to data collection. The study procedures complied with the ethical principles outlined in the Declaration of Helsinki. Participation was voluntary, anonymous, and participants were informed of their right to withdraw at any time without penalty.

Measures

1. Questionnaire Survey

A structured questionnaire was developed around the three core evaluation dimensions of the study: cultural cognition and empathy, communication effectiveness, and willingness for continued participation. The items covered cultural identity, interest level, understanding degree, satisfaction,

and willingness to participate, and were measured on a 5-point Likert scale (1 = strongly disagree; 5 = strongly agree).

The questionnaire items were reviewed by experts using the Index of Item-Objective Congruence (IOC) method to ensure alignment with the study objectives. Following this screening, wording and content arrangement were further refined through iterative expert consultation so that the final instrument was suitable for use in the integrated intervention context.

2. Behavioral Data

For digital interventions, user behavior metrics were collected, including duration of stay, browsing path, interaction completion rate, repeat visit rate, and sharing frequency. In this study, a successful interaction was operationally defined as the completion of the intended engagement sequence within a designated module, such as finishing an AR exploration task, browsing a complete thematic unit, or completing a core interactive narrative path. Duration of stay was interpreted as an indicator of engagement depth rather than simple exposure time, while interaction completion rate was used to assess whether users moved beyond initial curiosity toward sustained participation.

3. Expert Evaluation

Expert evaluation was conducted through a three-round Delphi process. Consensus was defined a priori as at least 80% agreement among experts. In each round, experts reviewed the content integrity, cultural accuracy, interaction logic, and display effectiveness of the digital systems. Items that did not reach the consensus threshold were revised according to expert feedback and re-evaluated in the subsequent round until response stability was achieved. The expert panel included architectural designers, digital media practitioners, and shadow puppetry cultural scholars to ensure interdisciplinary validity.

Three experiments were conducted:

Experiment 1: Digital Exhibition Hall

A digital exhibition hall was designed based on traditional shadow puppetry stage prototypes. Functional zoning included: Cultural exhibition area; Interactive experience area; Cultural product display area; Rest area.

User experience and cultural cognition were evaluated through questionnaires and behavioral data analysis.

Experiment 2: H5 Interactive System

An H5 mini-program was developed integrating AR interaction, cultural narratives, and gamified elements. The system aimed to enhance communication reach and youth engagement. User interviews and traffic analytics were conducted to evaluate dissemination effectiveness.

Experiment 3: Offline Cultural Experience

Offline experiential activities included performance observation, hands-on carving workshops, and interactive participation. Inheritance effects were evaluated through in-depth interviews and satisfaction surveys.

Statistical Analysis

Quantitative data were analyzed mainly through descriptive statistics (mean ± standard deviation), while behavioral metrics were used to evaluate the depth and continuity of user engagement. Qualitative data from interviews and expert feedback were thematically analyzed to interpret the mechanisms through which digital contact was transformed into cultural understanding and participatory intention. Accordingly, the study emphasizes triangulated convergence across questionnaire, behavioral, expert, and interview evidence rather than isolated interpretation of a single indicator.

When inferential comparisons were applicable, the significance level was set at $p < 0.05$; however, the present article primarily reports descriptive and thematic patterns derived from the integrated intervention.

Results

The empirical evaluation of the proposed digital living heritage communication model was organized around three dimensions: cognition and cultural empathy, communication and reach, and living heritage sustainability. Rather than treating the three experiments as isolated outcomes, the analysis triangulated questionnaire responses, behavioral records, expert review, and interview evidence. The convergent results indicate that the integration of digital systems and offline experiences contributed to clearer cultural understanding, stronger audience engagement, and greater continuity of participation.

Effects on Cognition and Cultural Empathy

erstanding of Luoshan shadow puppetry and to strengthen cultural empathy through immersive spatial reconstruction and interactive display mechanisms. Post-experience questionnaire responses showed a clear increase in participants' self-reported understanding of the historical origins, artistic characteristics, and performative structures of Luoshan shadow puppetry. Participants also demonstrated stronger recognition of its regional stylistic features, ritual context, and craftsmanship logic. Behavioral records revealed relatively long stay duration and high completion of multimedia interpretive modules, suggesting sustained engagement rather than superficial browsing. Expert evaluation further indicated that the revised exhibition structure improved thematic coherence and cultural narrative clarity. Taken together, these findings suggest that digital spatial reconstruction can transform abstract heritage knowledge into more accessible and emotionally resonant experience.

Effects on Communication and Reach

In Experiment 2, the H5-based interactive communication system was used to evaluate whether mobile and networked media could extend dissemination scope and lower the threshold of access for younger audiences. Questionnaire feedback, user behavior metrics, and short interviews all pointed

to the same trend: the H5 system improved accessibility, stimulated interaction, and encouraged content sharing. Traffic-related indicators showed repeated access and sustained engagement within narrative modules, while users actively interacted with the embedded AR and narrative components. Interview data further suggested that contextualized storytelling and task-based interaction reduced the perceived difficulty of traditional shadow puppetry knowledge and made the content easier to understand and recommend. These results indicate that the H5 intervention functioned not only as a communication channel but also as a mediating structure linking exposure, comprehension, and voluntary sharing.

Effects on Living Heritage Sustainability

Experiment 3 evaluated the sustainability dimension of living heritage by examining whether digital dissemination could be translated into offline embodied practice. Participants engaged in live performance observation, hands-on carving workshops, and interactive puppet manipulation sessions. Post-activity feedback indicated stronger cultural identification, higher satisfaction with experiential authenticity, and greater willingness to participate in future heritage-related activities. Importantly, interviews with inheritors suggested that prior digital exposure reduced the initial communication barrier, increased curiosity among young participants, and improved workshop attendance and interaction quality. The combined evidence supports the view that digital media can reinforce rather than replace traditional transmission when it is strategically connected to face-to-face practice. The results therefore support the feasibility of an organic circulation system in which digital dissemination stimulates offline participation, and offline engagement in turn strengthens long-term cultural continuity.

Table 1 Summary of Experimental Effects on Three Dimensions.

Dimension	Intervention	Key Outcome
Cognition & Empathy	Digital Exhibition Hall	Improved cultural understanding; increased stay duration
Communication & Reach	H5 Interactive System	Expanded dissemination; higher engagement
Living Heritage	Offline Experience	Strengthened cultural identity; enhanced participation

Discussion

The findings of this study indicate that digital media should not be understood merely as a supplementary preservation tool, but as a structural mechanism for reconstructing the living dimension of intangible cultural heritage. By integrating living heritage theory, cultural meme theory, and communication theory into one applied framework, the research shows how cultural elements can be extracted, interpreted, and re-embedded within interactive environments. In this sense, the proposed model moves beyond a simple information-transmission logic. Its purpose is not only to deliver content efficiently, but to activate a chain of cognition, emotion, participation, and re-engagement through which heritage is experienced as a living cultural practice.

From a theoretical perspective, the concept of living-state communication extends conventional digital heritage discourse by emphasizing reciprocity between online mediation and offline enactment. Traditional display-oriented models often present heritage as a stable visual object, thereby reducing complex social practices to aesthetic fragments. By contrast, the present study suggests that digital systems can function as interpretive mediators that reconnect fragmented elements such as story, craft, sound, and ritual context. This also responds to concerns in digital heritage and museum studies that

technological innovation without interpretive depth may intensify decontextualization rather than meaningful participation (Parry, R., 2005; Alivizatou, M., 2019).

The results also provide a more nuanced view of the relationship between digital engagement and commodification. The study does not assume that every interactive or mobile format is automatically beneficial. Instead, it suggests that digital communication contributes positively only when the design remains grounded in structured cultural analysis and when online access is connected to offline participation. Under these conditions, digital platforms can make heritage more approachable without necessarily emptying it of ritual and community meaning. At the same time, sustainability cannot be secured by design alone. Continued operation of the organic circulation system requires institutional coordination, platform maintenance, content updating, and stable collaboration among inheritors, schools, cultural centers, and local governance bodies.

Several limitations should nevertheless be acknowledged. The study was geographically confined to Luoshan County, which limits the direct generalizability of the findings to other heritage contexts. In addition, long-term longitudinal evaluation was not conducted, so durable behavioral transformation and intergenerational inheritance effects remain to be verified. Future research should therefore combine cross-regional comparison with longer observation periods, and should further assess the institutional and economic conditions necessary to sustain digital-offline circulation beyond the duration of a single research project.

Recommendation

First, local heritage governance bodies should integrate digital exhibition modules, lightweight mobile interaction tools, and experiential workshops into

existing museum, school, and community cultural infrastructures, rather than treating them as isolated short-term projects. Second, digital revitalization should be organized through collaborative governance involving inheritors, educators, designers, and local cultural departments so that content accuracy, interpretive depth, and platform maintenance can be sustained over time. Third, the model proposed in this study may be scaled to other forms of intangible heritage, but the mode of adaptation should vary according to heritage type: performative heritage may prioritize audience interaction and staged participation, whereas craft-based heritage may place greater emphasis on process visualization, apprenticeship simulation, and skill-based learning.

References

Huang, C. Z. (2019). The historical origins and modern inheritance of Luoshan shadow puppetry. Chinese Theatre, (11), 87-88.

Liu, S. (2006). The fusion of man, god and nature: An analysis of the modeling art of Luoshan shadow puppetry. Beauty and Times, (9), 74-76.

Liu, Z. (2021). A brief discussion on the modeling characteristics of Luoshan shadow puppetry. Beauty and Times, (2), 26-28.

Qian, H. (2018). Research on the innovative application of Xinyang Luoshan shadow puppetry in digital animation. Creative Design Source, (6), 49-53.

Wang, C. L. (2020). On the reasons for the formation of the “one song for multiple uses” phenomenon in Luoshan shadow puppetry: Taking the suona in the accompaniment music as an example. Qilu Art Garden, (5), 10-15.

Xu, M. (2015). On the plastic arts of Luoshan shadow puppet from the perspective of modern decoration. Sichuan Drama, (7), 104-107.

Zeng, F. G. (2008). Analysis of the singing music of Luoshan County shadow play. Sichuan Drama, (6), 99-100.

Zhou, Q. M. (2019). The living artist and the artist's life: Taking Luoshan shadow play artist Master L as an example. Chinese Art Time and Space, (4), 107-111.

Alivizatou, M. (2019). Digital intangible heritage: Inventories, virtual learning and participation. Heritage & Society, 12(2-3), 116-135.

Arnaboldi, M. & Diaz Lema, M. (2021). The participatory turn in museums: The online facet. Poetics, 89, 101536.

Hornecker, E. & Ciolfi, L. (2019). Human-computer interactions in museums. Cham: Springer.

Parry, R. (2005). Digital heritage and the rise of theory in museum computing. Museum Management and Curatorship, 20(4), 333-348.

UNESCO. (2003). Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage. Retrieved from https://ich.unesco.org/en/convention.

COST MANAGEMENT AND SUSTAINABLE PROFIT PLANNING IN THAI SPECIALTY COFFEE ENTERPRISES*

Wipawee Srika[1] and Kajornatthapol Pongwiritthon[2]

[1]Faculty of Management Sciences, Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

[2]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand,

IQRA Business School, University of Geomatika Malaysia

Corresponding Author's Email: wipawee@g.cmru.ac.th

Received 11 April 2026; Revised 20 April 2026; Accepted 22 April 2026

Abstract

This study investigates the production cost structures and profit-planning strategies of smallholder specialty coffee farmers in Mae on District, Chiang Mai, Thailand, to enhance enterprise sustainability. Employing a mixed methods approach, primary data were collected through quantitative cost analyses and qualitative semi-structured interviews with 30 farmers engaged in premium Arabica cultivation.

The empirical findings reveal that the average production cost of specialty-grade fresh coffee cherries is 78 THB per kilogram, with variable expenses such as organic fertilizers and harvesting labor accounting for much of the cost. By implementing an estimated cost accounting system alongside a strategic markup pricing model, farmers can achieve an optimal 35 percent net profit margin at an average market price of 120 THB per kilogram. Scenario simulations further demonstrate the financial viability of maintaining target profit

Citation:

* Wipawee Srika and Kajornatthapol Pongwiritthon. (2026). Cost Management And Sustainable Profit Planning In Thai Specialty Coffee Enterprises. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 505-529.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

margins at 25, 50, and 75 percent. Ultimately, integrating these financial management tools with Thailand's BCG economy framework and Sufficiency Economy Philosophy establishes robust development guidelines. This alignment fosters long-term resilience within the specialty coffee value chain.

Keywords: Production Cost Analysis, Profit Planning Strategies, Specialty Coffee Economics, Sustainable Value Creation, Markup Pricing Model

Introduction

Thailand has emerged as a significant contributor to the global coffee industry, ranking as the third-largest producer in Southeast Asia after Vietnam and Indonesia and nineteenth worldwide (Department of Business Development, 2025). Coffee cultivation in Thailand is primarily divided between two species: Coffea canephora (Robusta) and Coffea arabica (Arabica), each adapted to distinct agroecological zones. Robusta coffee is predominantly cultivated in the humid lowland regions of southern provinces, including Surat Thani, Chumphon, and Nakhon Si Thammarat, at elevations ranging from sea level to approximately 1,050 meters. These areas benefit from high temperatures and abundant rainfall, which support large-scale and commercially oriented production systems.

In contrast, Arabica coffee is cultivated in the cooler, mountainous regions of northern Thailand, particularly in Chiang Mai, Chiang Rai, and Nan Provinces, at elevations between 800 and 1,500 meters above sea level. These highland environments, characterized by fertile soils, moderate temperatures, and consistent precipitation, are highly conducive to producing premium-quality Arabica beans with desirable sensory attributes, including complex aroma, balanced acidity, and refined flavor profiles. According to the National Food Institute (2025), Thailand's total coffee cultivation area reached approximately 281,092 rai (44,975 hectares), with 259,449 rai under active production. The southern region accounted for 73.56% of total cultivated area, while the northern

region comprised 25.82% (72,570 rai). Despite its smaller cultivation area, the northern region demonstrated significantly higher productivity, averaging 151 kilograms per rai compared to 77 kilograms per rai in the South. This productivity differential can be attributed to favorable environmental conditions, improved farm management practices, and the increasing adoption of sustainable agricultural systems among northern smallholder farmers (Trade Policy and Strategy Office, 2023).

Over the past decade, Thailand's coffee industry has undergone a notable structural transformation from a volume-oriented production model toward a value-driven and sustainability-focused paradigm. Arabica coffee from the northern highlands, particularly Chiang Mai and Chiang Rai, has gained international recognition for its distinctive cup profiles and environmentally responsible production practices. Highland farmers, many of whom belong to ethnic minority communities, have increasingly adopted agroforestry systems, shade-grown cultivation, and organic farming techniques. These approaches not only enhance coffee quality but also contribute to biodiversity conservation, soil fertility improvement, and watershed protection. As a result, specialty coffee has emerged as a strategic pathway for improving rural livelihoods, strengthening ecological sustainability, and positioning Thailand as a producer of traceable, high-value agricultural commodities (Department of Business Development, 2025).

This transformation has been supported by coordinated efforts from government agencies and development organizations. The Department of Agricultural Extension (2024), in collaboration with the United Nations Development Programme (UNDP) and local cooperatives, has implemented initiatives aimed at enhancing sustainable cultivation practices, improving post-harvest processing, strengthening quality control systems, and expanding market access. These programs have facilitated compliance with Specialty Coffee

Association (SCA) standards, thereby improving product consistency and enabling producers to access premium international markets. Furthermore, capacity-building initiatives such as training in fermentation techniques, quality grading, and sensory evaluation have strengthened the technical competencies of smallholder farmers, allowing them to participate more effectively in high-value specialty markets (Department of Business Development, 2025).

Thailand's coffee sector now exhibits a dual structural configuration: large-scale Robusta production in the South and smallholder-based, high-quality Arabica cultivation in the North. While the southern industry primarily supplies raw materials for domestic consumption and industrial processing, the northern sector increasingly caters to the expanding specialty coffee market, where consumers prioritize traceability, ethical sourcing, and superior quality. This transformation reflects broader global consumption trends, particularly among younger and environmentally conscious consumers. The growth of boutique roasters, direct-trade relationships, and specialty café culture has further positioned northern Thailand as an emerging hub for specialty coffee in Asia (Trade Policy and Strategy Office, 2023).

Mae On District in Chiang Mai Province exemplifies this transition toward high-value and sustainable coffee production. Its unique combination of elevation, microclimatic conditions, and soil composition provides an optimal environment for cultivating specialty-grade Arabica coffee. Within this context, the Mae On Specialty Coffee Growers Group has emerged as a model cooperative that integrates traditional agricultural knowledge with modern post-harvest innovations, including controlled fermentation, honey and natural processing methods, and precision drying systems. These innovations have significantly enhanced both coffee quality and market competitiveness. In addition to primary production, the cooperative has diversified its economic activities through eco-tourism and agrotourism initiatives, aligning with Thailand's Bio-Circular-Green (BCG) Economic Model. This model emphasizes sustainable resource utilization,

environmental stewardship, and inclusive economic development. The Mae On group's integrated approach combining agriculture, tourism, and environmental conservation demonstrates how community-based enterprises can simultaneously achieve economic viability and ecological sustainability.

Despite these advancements, Thailand's specialty coffee sector continues to face several structural and operational challenges. Coffee production remains resource-intensive, with farmers exposed to rising input costs, climate variability, and limited access to premium export markets. These constraints underscore the critical need for systematic cost management and strategic profit planning to enhance financial performance and ensure long-term sustainability. Effective cost management enables producers to identify inefficiencies, optimize resource allocation, control expenditures, and determine break-even points capabilities that are essential for maintaining competitiveness in volatile global markets (Lanen et al., 2023).

Moreover, empirical research on production costs, profitability, and value-chain efficiency among smallholder coffee cooperatives in northern Thailand remains limited. Many farmers lack formal accounting systems and financial management frameworks, restricting their ability to monitor costs, evaluate efficiency, and make informed investment decisions. This gap in financial literacy and record-keeping undermines productivity and reduces resilience to market fluctuations. Addressing these limitations is essential for strengthening the competitiveness and sustainability of Thailand's specialty coffee sector (Rattanamanee et al., 2017).

In this context, the Mae On Specialty Coffee Growers Group provides a valuable case study for analyzing production efficiency and developing integrated management strategies that balance economic, environmental, and social objectives. The cooperative's participatory governance model offers important insights into how localized knowledge, cost management practices, and

sustainability principles can be effectively integrated to enhance community resilience and competitiveness. Furthermore, the application of Thailand's Sufficiency Economy Philosophy (SEP) provides a conceptual framework for promoting moderation, rational decision-making, and resilience—principles that closely align with long-term sustainable agricultural development (Khaw-ngern et al., 2021).

Objectives

To examine cost management practices and sustainable profit planning in Thai specialty coffee enterprises to enhance financial efficiency, strengthen long-term sustainability, and improve the competitiveness of smallholder coffee producers.

Literature Review

1) Concept of Production Costs. Production costs refer to the total expenditures incurred in the process of producing goods or services, encompassing all resources required to generate economic value, including materials, labor, capital, and overhead. According to Nuidod and Chanprasit (2021), production costs can be classified based on cost behavior into two primary categories: fixed costs and variable costs. Fixed costs are expenditures associated with long-term production inputs that remain constant regardless of output levels. In coffee production, these include the depreciation of machinery, drying facilities, storage infrastructure, and processing equipment. Fixed costs may be further divided into cash fixed costs, such as land rent and insurance premiums, and non-cash fixed costs, such as depreciation and the opportunity cost of owned assets. In contrast, variable costs fluctuate directly with production volume. These include expenses for coffee seedlings, organic fertilizers, agrochemicals, electricity, and labor. Similar to fixed costs, variable costs can be

categorized into cash variable costs, which involve direct monetary payments, and non-cash variable costs, such as the imputed value of family labor or the use of self-produced inputs. The relationship between these cost components can be expressed through the fundamental equation: Total Cost = Fixed Cost + Variable Cost. This conceptual framework provides the foundation for evaluating production efficiency and financial performance. A clear understanding of cost structures enables producers to identify inefficiencies, optimize resource allocation, and enhance profitability (Abbas & Fadilah, 2024; Nuidod & Chanprasit, 2021).

2) Concept of Production Cost Analysis. Production cost analysis is a critical tool for assessing operational efficiency and profitability. It involves the systematic evaluation of input costs, pricing strategies, break-even points, and profit margins to support informed managerial decision-making. In the context of this study, production cost analysis is applied to identify effective cost management strategies for the Premium Coffee Growers Group in Mae On District, Chiang Mai Province. As noted by Lanen et al. (2023), production cost analysis integrates quantitative accounting techniques with qualitative insights derived from interviews and participatory methods. This mixed-methods approach enables a comprehensive understanding of cost behavior and managerial practices. Key analytical models include the unit production cost formula, which aggregates direct materials, direct labor, and manufacturing overhead, and the break-even analysis, expressed as revenue minus total cost equals profit, or alternatively, revenue minus variable and fixed costs equals profit. Pricing strategies also play a central role in profit planning. The total cost pricing method determines selling prices by incorporating all production costs and applying a markup percentage to achieve a desired profit margin. This approach ensures cost recovery and financial stability, particularly for smallholder enterprises (Lanen et al., 2023; Stoenoiu & Cristea, 2018). Conversely, market-based pricing

focuses on external factors such as consumer demand, competition, and perceived value. This strategy enables producers to adjust prices dynamically and capture premium value for differentiated products. For specialty coffee producers, combining cost-based and market-based pricing enhances both flexibility and competitiveness (Abdullahi et al., 2017; Thongpracha & Vetchagool, 2022).

3) Concept of Enhancing Competitive Advantage through Value Creation. The concept of competitive advantage through value creation emphasizes the importance of increasing both the intrinsic and perceived value of products and services. In a knowledge-driven economy, success is increasingly determined by innovation, creativity, and intellectual capital rather than reliance on natural resources alone (Khaw-ngern et al., 2021). Value creation is achieved through product differentiation, quality enhancement, and the development of unique characteristics that distinguish an enterprise from its competitors. In the specialty coffee sector, value creation strategies include developing distinctive flavor profiles, adopting sustainable and environmentally friendly production methods, and ensuring traceability and transparency throughout the value chain. These practices enable producers to position themselves as price-setters rather than price-takers, thereby enhancing profitability and market resilience. Moreover, the Department of Business Development (2025) conceptualizes development as the expansion of human capabilities and quality of life, extending beyond purely economic measures. From this perspective, value creation contributes not only to financial performance but also to social well-being and environmental sustainability.

4) Concept of Applying the Sufficiency Economy Philosophy (SEP). The Sufficiency Economy Philosophy (SEP), initiated by His Majesty King Bhumibol Adulyadej, provides a holistic framework for sustainable development. It is grounded in three core principles: moderation, reasonableness, and self-immunity, which guide decision-making at individual, organizational, and

community levels (Khaw-ngern et al., 2021). SEP emphasizes prudent financial management, discouraging excessive risk-taking while promoting resilience through diversification and careful planning. Beyond economic considerations, SEP incorporates ethical, social, cultural, environmental, and technological dimensions. It promotes moral integrity, social responsibility, community cooperation, and the preservation of local knowledge and cultural identity. Environmentally, it advocates sustainable resource use and ecological balance, while technologically, it encourages the adoption of appropriate and context-specific innovations. When applied to agricultural enterprises such as the Mae On Specialty Coffee Growers Group, SEP provides a practical framework for integrating financial discipline, environmental stewardship, and social cohesion. This approach enhances resilience to market volatility, supports equitable development, and aligns with broader national and global sustainability agendas, including the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs). Ultimately, SEP serves not only as an economic strategy but also as a guiding philosophy that balances profitability with social equity and environmental responsibility, ensuring long-term sustainability for rural communities and agricultural value chains.

Methodology

This study employed a semi-structured interview method as the primary tool for qualitative data collection. An extensive review informed the design of the interview questions, drawing on relevant academic literature to ensure both theoretical coherence and contextual applicability. Grounded in key concepts from management and accounting, the research team collaborated with subject-matter experts to identify essential themes and analytical variables aligned with the study’s objectives. The interview protocol was intentionally open-ended, allowing flexibility for follow-up inquiries and deeper exploration of participants'

experiences. This structure enhanced both the richness and credibility of the qualitative data by encouraging respondents to share detailed reflections on their production practices and management strategies.

The interview covered the fundamental dimensions of production cost analysis, including revenue structure, total production costs, fixed and variable costs, profit margins, direct raw material expenses, direct labor costs, and other operating expenses. In addition, the questions examined strategies for sustainable development among specialty coffee farmers in Mae On District, Chiang Mai Province. Particular emphasis was placed on practices that enhance the quality and profitability of Arabica coffee, with attention to post-harvest management, production efficiency, and value chain integration from seed cultivation through processing and distribution.

To promote active engagement and knowledge exchange, interviews were conducted using a workshop-based format. This participatory approach fostered dialogue among coffee producers, enabling participants to share best practices, identify challenges, and collaboratively develop innovative solutions for sustainable coffee production. The interactive format also facilitated close collaboration between researchers and local stakeholders, ensuring that the findings accurately represented the lived experiences and practical insights of the farming communities.

The study population comprised specialty coffee farmers residing in Mae On District, Chiang Mai Province. The sample included farmers from three highland communities, Ban Pok, Ban Khun On, and Ban Mae Wong, selected for their established reputation in producing high-quality Arabica coffee under favorable ecological conditions. Participants were chosen through purposive sampling, ensuring that only individuals directly engaged in coffee production, processing, and marketing were included. This non-probability sampling strategy provided a focused, context-specific understanding of production systems, management practices, and sustainability initiatives in the region. By integrating

expert-informed design with participatory engagement, the methodological framework effectively supported the study's objective of identifying actionable strategies to strengthen the economic resilience and environmental sustainability of smallholder coffee producers in northern Thailand (Department of Business Development, 2025, Groeneweg, 2024).

This study was conducted in accordance with ethical research standards and approved by the Human Research Ethics Committee of Chiang Mai Rajabhat University (Certification No. IRBCMRU 2023/158.24.04), granted on May 18, 2023. The researchers extend their appreciation to the committee for their oversight and guidance in maintaining the integrity and ethical compliance of the research process.

Results

This study employed a semi-structured interview method as the primary tool for qualitative data collection. An extensive review informed the design of the interview questions, drawing on relevant academic literature to ensure both theoretical coherence and contextual applicability. Grounded in key concepts from management and accounting, the research team collaborated with subject-matter experts to identify essential themes and analytical variables aligned with the study's objectives. The interview protocol was intentionally open-ended, allowing flexibility for follow-up inquiries and deeper exploration of participants' experiences. This structure enhanced both the richness and credibility of the qualitative data by encouraging respondents to share detailed reflections on their production practices and management strategies.

The interview covered the fundamental dimensions of production cost analysis, including revenue structure, total production costs, fixed and variable costs, profit margins, direct raw material expenses, direct labor costs, and other operating expenses. In addition, the questions examined strategies for sustainable

development among specialty coffee farmers in Mae On District, Chiang Mai Province. Particular emphasis was placed on practices that enhance the quality and profitability of Arabica coffee, with attention to post-harvest management, production efficiency, and value chain integration from seed cultivation through processing and distribution.

To promote active engagement and knowledge exchange, interviews were conducted using a workshop-based format. This participatory approach fostered dialogue among coffee producers, enabling participants to share best practices, identify challenges, and collaboratively develop innovative solutions for sustainable coffee production. The interactive format also facilitated close collaboration between researchers and local stakeholders, ensuring that the findings accurately represented the lived experiences and practical insights of the farming communities.

The study population comprised specialty coffee farmers residing in Mae On District, Chiang Mai Province. The sample included farmers from three highland communities, Ban Pok, Ban Khun On, and Ban Mae Wong, selected for their established reputation in producing high-quality Arabica coffee under favorable ecological conditions. Participants were chosen through purposive sampling, ensuring that only individuals directly engaged in coffee production, processing, and marketing were included. This non-probability sampling strategy provided a focused, context-specific understanding of production systems, management practices, and sustainability initiatives in the region. By integrating expert-informed design with participatory engagement, the methodological framework effectively supported the study's objective of identifying actionable strategies to strengthen the economic resilience and environmental sustainability of smallholder coffee producers in northern Thailand (Department of Business Development, 2025, Groeneweg, 2024).

This study was conducted in accordance with ethical research standards and approved by the Human Research Ethics Committee of Chiang Mai Rajabhat

University (Certification No. IRBCMRU 2023/158.24.04), granted on May 18, 2023. The researchers extend their appreciation to the committee for their oversight and guidance in maintaining the integrity and ethical compliance of the research process.

Results

Analysis of Production Costs for Profit Planning of Specialty Fresh Coffee Beans. This study analyzes production costs and profit planning based on data collected from 30 specialty coffee farmers in Mae On District, Chiang Mai Province. The total cultivated area covered 172 rai, with approximately 51,700 coffee trees under production. During the 2023 cultivation cycle, the group produced 9,970 kilograms of specialty-grade fresh coffee beans. The total production cost amounted to 462,000 Baht, reflecting a comprehensive cost structure that includes both input and operational expenditures. Major cost components consisted of fertilizer (192,500 Baht), coffee processing (120,000 Baht), fuel (77,600 Baht), and harvesting labor (43,000 Baht), alongside smaller expenses such as agricultural equipment, seed procurement, transportation, and maintenance.

An analysis of average production data reveals that each farmer managed approximately 5.73 rai, with a planting density of 301 trees per rai. The average yield of fresh coffee cherries was 5.97 kilograms per rai. The mean production cost per farmer was 2,687 Baht, with fertilizer and processing representing the largest cost shares, followed by fuel and labor. These findings highlight the cost-intensive nature of specialty coffee production, particularly in relation to input use and post-harvest processing requirements.

To provide a more accurate estimation of total economic cost, additional indirect costs were incorporated. These include the opportunity cost of capital, calculated at an annual interest rate of 7% (56.84 Baht), equipment depreciation

(453.05 Baht), and the opportunity cost of equipment use (20.81 Baht). The inclusion of these non-cash costs offers a more comprehensive assessment of production efficiency and financial performance (Department of Business Development, 2025).

Production cost calculation for profit planning integrates all cost components, including direct materials, labor, and overhead, to determine the true cost of transforming fresh coffee cherries into specialty-grade products. The classification of costs into fixed and variable categories provides a critical framework for evaluating profitability, identifying inefficiencies, and supporting informed decision-making.

Overall, the findings demonstrate that systematic cost analysis is essential for improving financial planning and enhancing the economic resilience of smallholder coffee producers. By understanding cost structures and optimizing resource allocation, farmers and cooperatives can develop effective pricing strategies and strengthen their competitiveness within the specialty coffee market in northern Thailand (Department of Business Development, 2025).

Table 1 Calculation of the Average Cost of Specialty Raw Coffee Beans per Rai for the Group of Specialty Coffee Farmers in Mae On District, Chiang Mai.

Calculated Plot Average of the Group (1 Rai)	**Unit**	
1) Expenses		
1.1) Labor Costs	98.26	Baht
Soil preparation and cultivation maintenance for the coffee planting area	3.49	Baht
Replacement of old coffee trees with new coffee seedlings	61.05	Baht
Maintenance of coffee plantation	5.81	Baht
Harvesting and transportation	27.91	Baht

Calculated Plot Average of the Group (1 Rai)	Unit	
1.2) Material Costs	2,337.79	Baht
Materials for planting specialty coffee	11.63	Baht
Fertilizers	1,119.19	Baht
Pesticide and herbicide costs	58.14	Baht
Other materials (fuel, equipment repair, and processing costs	1,148.84	Baht
1.3) Opportunity Cost of Investment*	56.84	Baht
1.4) Depreciation of Equipment**	453.05	Baht
1.5) Opportunity Cost of Equipment***	20.81	Baht
2) Expected Yield for Harvest from This Plot	57.97	Kilograms
3) Expected Selling Price	120.00	Baht per kilogram
4) Total Production Cost per Rai for Specialty Raw Coffee Producers	2,575.54	Baht per rai

**The interest rate of 7% per year as of 2024 is applied to the labor costs and material costs, multiplied by the duration (4 months and 2 production cycles).*

*** The average values were calculated based on data reported by the Department of Business Development (2025), with a value of 79.02 Baht per rai, multiplied by the average cultivation area of the group in rai.*

****The average values were calculated based on data reported by the Department of Business Development (2025), with a value of 3.63 Baht per rai, multiplied by the average cultivation area of the group in rai.*

Pricing Determination Based on Estimated Cost Accounting Systems.

The selling price of specialty-grade coffee was determined using an estimated

cost accounting system supported by verifiable financial documentation, including cash bills, receipts, and transaction records. All financial activities were systematically recorded in an income journal within a management information system, with source data accessible via a web-based platform (www.smepil.com/ku) (Chaiyo et al., 2023). Revenue and expenditure entries were processed digitally, ensuring transparency, traceability, and real-time financial monitoring. This system enhances financial control and enables accurate cost assessment for both operational and strategic decision-making.

Pricing and profit planning were based on the cost structure of premium-grade raw coffee beans, incorporating both production and administrative expenses. The markup pricing method was applied to establish selling prices that ensure profitability while maintaining competitiveness in the specialty coffee market. The pricing framework follows standard cost-based principles, where the selling price is determined by adding a markup percentage to the total production cost. The markup rate reflects the desired profit margin combined with selling and administrative expenses relative to total cost.

This model was developed through a participatory case study involving specialty coffee farmers in Mae On District, Chiang Mai Province. Data were derived from semi-structured interviews and focus group discussions with members of the Mae On Specialty Coffee Growers Group, ensuring that pricing strategies reflect actual production conditions and collective decision-making processes. The model assumes profit margins calculated as percentages of total production costs, with target profit rates set at 25.00%, 50.00%, and 75.00%.

Empirical findings indicate that the average production cost of specialty grade raw coffee beans was 2,575.54 Baht per rai, or 44.43 Baht per kilogram. Raw material costs for premium-grade coffee averaged 53.06 Baht per rai, while selling and administrative expenses were approximately 500.00 Baht per rai, equivalent to 8.63 Baht per kilogram. These cost components were used to calculate

markup percentages and determine corresponding selling prices under different profit scenarios.

This pricing framework provides a practical and flexible financial management tool for smallholder coffee producers and cooperatives. By integrating estimated cost accounting with participatory data collection, it ensures that pricing decisions are grounded in empirical cost structures while aligning with profitability targets and market dynamics. Consequently, the approach supports sustainable income generation, enhances financial planning capacity, and strengthens competitiveness in the specialty coffee sector.

Table 2 Selling Price Determination for Premium-Grade Raw Coffee Beans per Kilogram

Item	Profit Margin		
	25.00%	**50.00%**	**75.00%**
Cost of Premium-Grade Coffee Beans (per Kg.)	44.43	44.43	44.43
Desired Profit (%)	14.49	28.99	57.97
Selling and Administrative Expenses	8.63	8.63	8.63
Mark Up (%)	16.89	41.03	83.27
Selling Price	**84.44**	**123.08**	**194.30**

Profit Estimation from Premium-Grade Coffee Bean Sales. When premium-grade coffee beans are sold at targeted profit margins of 25.00%, 50.00%, and 75.00%, the total sales revenue amounts to 14,492.50 Baht. The total production cost associated with these premium-grade beans is 4,894.43 Baht. Correspondingly, the operating profits generated under each profit margin scenario are 7,134.06 Baht, 9,598.07 Baht, and 11,262.77 Baht, respectively. After deducting selling and administrative expenses of 500.00 Baht, the resulting earnings before interest and taxes (EBIT) are 6,634.06 Baht, 9,098.07 Baht, and

10,762.77 Baht, respectively. These figures, summarized in Table 3, demonstrate how variations in profit margins directly influence the financial outcomes of specialty coffee production.

The results indicate that incremental increases in the profit margin substantially enhance the enterprise's revenue-generating capacity, assuming production efficiency and market conditions remain constant. This analysis provides a practical framework for smallholder coffee farmers and cooperatives to assess profitability under different market and cost structures. By aligning production costs with desired returns, the model facilitates evidence-based financial planning and supports sustainable enterprise growth within Thailand's specialty coffee industry (Department of Agricultural Extension, 2024).

Table 3 presents the Earnings Before Interest and Taxes (EBIT), profit per rai/kilogram, and the break-even production volume per rai/kilogram based on the desired selling price.

Item	Profit Margin		
	25.00%	**50.00%**	**75.00%**
Production Volume per Rai/Kilogram	57.97	57.97	57.97
Unit Price (Baht/Kilogram)	250.00	250.00	250.00
Total Sales Revenue	14,492.50	14,492.50	14,492.50
Less: Production Cost of Premium-Grade Coffee Beans	4,894.43	4,894.43	4,894.43
Operating Profit	9,598.07	7,134.06	11,262.77
Less: Selling and Administrative Expenses	500.00	500.00	500.00
Earnings Before Interest and Taxes (EBIT)	9,098.07	6,634.06	10,762.77

Item	Profit Margin		
	25.00%	50.00%	75.00%
Profit per Rai/Kilogram (Baht)	191.96	142.68	225.26
Break-even Production Volume per Rai/Kilogram (Baht)	97.89	88.99	81.57

Discussion

Cost Analysis and Profit Planning. Evidence from the Mae On Specialty Coffee Farmers Group reinforces a growing body of Thai and Asian scholarship demonstrating that detailed cost accounting is essential for enabling smallholder participation in high-value agro-food value chains. The estimated full production cost of 2,575.54 THB per rai (44.43 THB/kg), together with a comprehensive breakdown of direct and indirect costs, highlights how partial or intuitive costing practices still prevalent among smallholders can obscure the true economic burden of production and weaken bargaining power in specialty markets. In such markets, price negotiation increasingly depends on transparent and accurate cost structures. These findings align with empirical studies showing that full-costing and true-cost accounting frameworks enhance pricing transparency, facilitate cost recovery, and provide a more reliable foundation for financial planning in rural enterprises (Department of Agricultural Extension, 2024; Barg & Swanson, 2004; Kittichotsatsawat et al., 2024).

Scenario simulations using profit margins of 25%, 50%, and 75% further demonstrate that cost-plus pricing serves not only as a pricing mechanism but also as a strategic financial tool. It enables farmers to design liquidity plans, anticipate risks, and stabilize cash flow under volatile market conditions. Regional research on coffee and other smallholder crops in Southeast Asia similarly indicates that producers equipped with precise cost and margin data are better able to respond to seasonal price fluctuations, rising input costs, and tightening

access to credit (Baharuddin et al., 2025; Lertwatanakiat, 2021). Within the broader Asian coffee economy characterized by competition from large-scale estates, fluctuating global prices, and increasingly stringent quality and sustainability standards robust cost accounting has emerged as a critical managerial capability underpinning long-term competitiveness and inclusion in upgraded value chains (Islam et al., 2022; Lertwatanakiat, 2021).

The findings from Mae On also reflect broader structural trends within Thailand's coffee sector. Although the sector has expanded in overall value, it continues to face profit compression due to labor shortages, rising production costs, and import pressures, with only a limited proportion of output meeting specialty-grade standards (Kittichotsatsawat et al., 2024). In this context, transparent cost management becomes indispensable for establishing consistent pricing strategies and maintaining economic viability in premium market segments. The Mae On case thus exemplifies a wider regional dynamic: smallholder cooperatives that adopt evidence-based cost accounting and profit planning tools are better positioned to sustain competitiveness within differentiated agro-food value chains (Islam et al., 2022; Baharuddin et al., 2025).

Sustainable Development and Regional Knowledge Integration. The sustainability framework applied by the Mae On cooperative aligns closely with Thailand's Bio-Circular-Green (BCG) Economic Model and reflects regional perspectives that conceptualize agriculture as an integrated socio-ecological system. The cooperative's four-dimensional approach People, Planet, Prosperity, and Partnership embodies the principles of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) while incorporating practical strategies related to human capital development, environmental conservation, financial literacy, and collaborative governance. This integrated model is consistent with national and ASEAN development priorities that emphasize balanced growth, climate resilience, and participatory rural transformation (Siles et al., 2022; Kittichotsatsawat et al., 2024).

At the regional level, recent studies on smallholder coffee systems and climate smart agriculture highlight the importance of climate-resilient practices, regenerative farming, watershed management, and multi-stakeholder partnerships as key drivers of rural resilience (Siles et al., 2022; Baharuddin et al., 2025; Lertwatanakiat, 2021). These priorities closely correspond with practices implemented in Mae On, including chemical-free cultivation, resource recycling, community-based branding, and cooperative knowledge-sharing. Such approaches not only reduce environmental vulnerability but also create new forms of economic value. Evidence from the region further suggests that these integrated strategies help mitigate climate-related risks and market volatility while strengthening livelihood security in coffee-growing communities undergoing rapid ecological and economic change (Islam et al., 2022; Baharuddin et al., 2025). Research on sustainable coffee systems and voluntary sustainability standards indicates that long-term success for smallholders depends on the simultaneous integration of economic, social, and environmental objectives rather than treating them as separate priorities (Islam et al., 2022; Lertwatanakiat, 2021). The Mae On experience reflects this integrated approach, where cost management, cooperative governance, and environmental stewardship function as interdependent components of a unified development strategy. By linking rigorous cost analysis with a multidimensional sustainability framework, this study demonstrates that economic resilience, social equity, and ecological sustainability can be mutually reinforcing. The Mae On Specialty Coffee Farmers Group thus provides a practical model for how smallholder cooperatives across Asia can localize national and regional development frameworks such as BCG, SEP, and the SDGs through transparent accounting systems, participatory decision-making, capacity building, and community-centered innovation (Department of Agricultural Extension, 2024; Kittichotsatsawat et al., 2024).

Recommendation

To enhance the efficiency and sustainability of specialty coffee production in the Mae On community, several strategic recommendations are proposed. First, farmers should adopt systematic cost management practices, including detailed record-keeping of production inputs, labor, and post-harvest processes, to improve financial planning and profitability. Training programs should be developed to strengthen farmers' competencies in cost analysis, value-added processing, and market-oriented production. Second, capacity-building initiatives should emphasize technical skills in post-harvest management, particularly in cherry selection, fermentation control, drying, and storage, to ensure consistent quality and reduce losses.

Furthermore, stakeholders, including government agencies and agricultural extension services, should support access to appropriate technologies, infrastructure, and financial resources to enhance production efficiency. The promotion of cooperative management within farmer groups is also essential to improve bargaining power, facilitate knowledge sharing, and strengthen market linkages. In addition, sustainability practices such as environmentally friendly processing methods, water conservation, and waste management should be integrated into the production system.

Finally, policymakers should develop supportive frameworks that encourage sustainable coffee production and provide continuous technical assistance. Future research should expand the sample size and incorporate longitudinal data to assess long-term impacts. Implementing these recommendations will contribute to improved farmer livelihoods, higher product quality, and sustainable development of the specialty coffee sector.

References

Abbas, Y., & Fadilah, U. (2024). Analysis of production cost calculation using job order costing method at PT Secma Energy Cell. Jurnal Akuntansi Integratif, 10(1), 14-33.

Abdullahi, S., Sulaimon, B., Mukhtar, I., & Musa, M. (2017). Cost-volume-profit analysis as a management tool for decision making in small business enterprise within Bayero University, Kano. IOSR Journal of Business and Management, 19(2, Ver. I), 40-45.

Baharuddin, Fitriyah, A., Sheyoputri, A., Suhartati, & Ahmad, A. (2025). Sustainability Analysis of Coffee Farming Business Based on Economic, Social, And Technological Dimensions. AGRARIS: Journal of Agribusiness and Rural Development Research, 11(1), 89-102.

Barg, S., & Swanson, D. (2004). Full Cost Accounting for Agriculture. Manitoba: International Institute for Sustainable Development.

Chaiyo, W., Srika, W., Kamchai, K., Pongwiritthon, K., & Sawetrattanakul, S. (2023). Application of Activity-based Costing Data in the Production Process of the Cape Gooseberry to Determine the Break-even Point and to Develop the Guidelines for Kae Noi Royal Project Cooperative Members' Sustainable. Journal of Agricultural Research and Extension, 40(2), 195-209.

Department of Agricultural Extension. (2024). Department of Agricultural Extension promotes Arabica coffee development in Pang Pule, Phayao Province toward Specialty Coffee Association (SCA) standards to enhance high-value agricultural products. News Center, Department of Agricultural Extension.

Department of Business Development. (2025, June). Thai coffee trends: Coffee industry analysis report, June 2025. Business Data Division, Business Data Processing and Analysis Section.

Groeneweg, H. (2024). Brewing a better future: A multi-level perspective on the co-production of the specialty coffee imaginary among coffee producers in northern Thailand. Political Science and Public Administration Journal, 15(Suppl.1), 135-168.

Islam, M., Sohag, K., & Shahbaz, M. (2022). Assessment of nexus between energy consumption and sustainable development in Russian Federation: A disaggregate analysis. World Development Sustainability, 1, 100027.

Khaw-ngern, K., Udomphol, N., Klomkul, L., & Khaw-ngern, C. (2021). Sufficiency economy philosophy for sustainable food. Psychology and Education, 58(1), 1399-1405.

Kittichotsatsawat, Y., Rauch, E., & Tippayawong, K. (2024). Designing sustainability measurement of a Thai coffee supply chain using axiomatic design and business model canvas. Results in Engineering, 24, 103443.

Lanen, W., Anderson, S., & Maher, M. (2023). Fundamentals of cost accounting (7th ed.). New York: McGraw Hill.

Lertwatanakiat, S. (2021). Research and development on increased quality coffee production. Department of Agriculture.

National Food Institute. (2025). Coffee beverage market. Food Intelligence Center, Office of Industrial Economics, Ministry of Industry.

Nuidod, S., & Chanprasit, S. (2021). Cost-benefit analysis of the cage culture of sea bass: Case study of Koh Yo, Mueang Songkhla District, Songkhla Province. Economics and Business Administration Journal Thaksin University, 13(1), 163-176.

Office of Agricultural Economics. (2023). Agricultural economic data: Coffee 2023 - Coffee by variety, planted area, bearing area, production, and yield per rai, crop year 2023. Retrieved from https://oae.go.th/uploads/files/2025/10/14/707ca3d3eab4b3ac.pdf

Rattanamanee, K., Wiwatsappakit, N., Mansanai, P., Sotharat, P., & Jindakul, W. (2017). Studying of Cost Calculation for One Tambon One Product of Trang Province. Modern Management Frontier Journal, 15(1), 75-84.

Siles, P., Cerdán, C., & Staver, C. (2022). Smallholder coffee in the global economy: A framework to explore transformation alternatives of traditional agroforestry for greater economic, ecological, and livelihood viability. Frontiers in Sustainable Food Systems, 6, 808207.

Stoenoiu, C., & Cristea, C. (2018). Comparative analysis for estimating production costs. MATEC Web of Conferences, 184, 04004.

Thongpracha, K., & Vetchagool, W. (2022). A review of strategic management accounting techniques in Thailand. KKU Research Journal of Humanities and Social Sciences (Graduate Studies), 10(2), 15-32.

Trade Policy and Strategy Office. (2023). Final report: Study on development approaches for high-value agricultural trade: Case study of specialty coffee. Retrieved from https://uploads.tpso.go.th/TPSO_Coffee_RevFinal_Full%20Cover.pdf

THE HEGEMON TRAP: UNITED STATES FOREIGN POLICY REQUIREMENT FOR A NEW NIXONIAN PIVOT AND RETURN TO REALISM*

William J. Jones

Assistant Professor, Mahidol University International College, Thailand

Corresponding Author's Email: william.jon@mahidol.ac.th

Received 14 March 2026; Revised 27 March 2026; Accepted 29 March 2026

Abstract

This paper presents a comparative analysis of American foreign policy during the Nixon and Trump presidential eras. It argues that both periods are defined by the necessity to recalibrate strategic commitments in response to the exhaustion caused by protracted military interventions. By examining the Nixon framework of détente and triangular diplomacy, the research demonstrates how pragmatic engagement with the Soviet Union and the People's Republic of China maximized American leverage during the Cold War. In contrast, the contemporary abandonment of the international arms control architecture and the pivot toward a doctrine of strategic flexibility have created a destabilized multipolar environment. The author argues that the current strategy of confrontation with both Russia and China risks strategic overextension. Drawing on historical lessons from the 1970s, the paper advances an argument for transition away from the orthodoxy of universal containment. It suggests that a measured rapprochement with Russia is essential to address the primary geopolitical challenge of the twenty-first century: the rise of China.

Citation:

* William J. Jones. (2026). The Hegemon Trap: United States Foreign Policy Requirement For A New Nixonian Pivot And Return To Realism. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 530-558.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Keywords: Global Politics; Great Power Competition; International Relations; America First; International Politics

Introduction

This paper takes a comparative approach to the Nixon and Trump presidential eras. The author argues that both presidents faced similar, albeit very different geostrategic environments. Within the context of these similarities is the need to recalibrate American foreign policy away from foreign wars and entanglements that are alienating other great powers. In parallel with disengagement with foreign entanglements that are weakening American power, American policymakers should be seeking rapprochement with Russia in order to face the greatest competitor, the People's Republic of China. This paper seeks to draw on Nixon and Kissinger's policy of détente and lessons learned to point a strategic direction for the present and future of American foreign policy moving forward. If the United States continues to alienate and confront both Russia and China simultaneously, it will lessen the prospects for retaining its global position as a dominant foreign policy actor.

The Nixon presidential years, 1969 to 1974, saw some dramatic changes in American foreign policy. The trauma of the Vietnam War, which had led to massive protests against the war, coincided with the Civil Rights movement. This confluence of social protest came as a result of direct American involvement in the war, causing division between people and their government (Hadavas, 2025; Zysett, 2019). Protest after protest sprang up throughout the country as the credibility gap between government statements and reality widened. A new American attitude toward its two key rivals, the USSR and the PRC, would be the key to unlocking the Vietnam debacle.

Richard Nixon, like the other two of his competitors in the 1968 presidential election, insisted on the continuation of the Vietnam War. Losing

Vietnam, at least during their presidential years, was undesirable. For the US, having superiority in firepower and technology and still losing to the third-world country meant a major embarrassment for the US, as the defeat would taint the American superpower's prestige in the international arena. Losing South Vietnam would mean that the United States could not keep its promise to countries that faced the communist threat and, subsequently, lose massive credibility and prestige. The domino theory still haunted many American policymakers at that time. What is going to happen if South Vietnam falls? If South Vietnam falls, then the entire region of Southeast Asia would inevitably fall to communism as one domino collapses and pushes the other dominos in the row as well. Japan, as an American outpost against communist power, would lose the raw material it needs for the economy and be at risk in communist emergence; the communist expansion would be out of control, as the worst fear of Americans could be imagined. Losing Vietnam would also affect American credibility as a whole, from Southeast Asia to the Middle East, as one event links to the other. Because of that, the American could not let go of South Vietnam.

Donald Trump’s messaging in both elections, 2016 and 2024, had a foreign policy plank of consistently emphasizing a non-interventionist “America First” agenda, positioning himself as an outsider of rational means against the Washington elite ‘deep state’, which had dragged the United States into many foreign entanglements (Mondschein, 2026). Throughout his campaigning, Trump promised to conclude “endless wars,” specifically targeting the conflict in Ukraine as a drain on national resources that Trump’s deal-making could resolve (Walker, 2025). This message resonated with a base increasingly characterized by voters who prioritized domestic economic stability over protracted international security architectures (Holesch & Martill, 2026).

However, geopolitical analysts argue that a perceived American retreat or a settlement favoring Russian territorial gains would constitute a critical blow to American prestige. Hooker (2026) posits that a Russian victory would deeply

discredit NATO and embolden autocratic regimes, potentially signaling the end of the post-Cold War liberal order (Hooker Jr., 2026). This foreign policy message was echoed consistently during the Biden administration, which was one of abandoning Ukraine, and could impose a heavy political price by undermining the security guarantees that sustain U.S. hegemony (Bergengruen, 2025). While the domestic appeal of ending foreign entanglements remains potent, with 2026 polling showing significantly declining Republican support for continued military aid, the resulting erosion of international standing threatens to leave the United States increasingly isolated in a nascent multipolar landscape (El Baz et al., 2026).

Public dissent on American involvement in the Vietnam War could not be overlooked. Death tolls of American soldiers mounted while General Westmoreland kept asking for more troops; no clear achievements were made (11,616 American troops were casualties in 1969 alone) (Price, 2025). The Tet Offensive in 1968 disillusioned much of the American public toward their government's credibility. Even though the Tet Offensive was a North Vietnamese military disaster, it was a major political victory. The public no longer believes that America is in grasp of victory. How could the government say that the North Vietnamese were on the edge of losing when they could launch such a large-scale attack on South Vietnamese soil that even the American Embassy in Saigon was attacked? During Nixon’s campaign, he announced that he had a secret plan to end the war without explaining what it was. After winning an election, Nixon’s secret plan came down to something called “Vietnamization,” where he announced the gradual withdrawal of American troops while strengthening the supply to ARVN with American weapons and military hardware and providing the air and naval support. However, it did not end the war; it just kept the war going while reducing the American casualties (Ambrose, 1997).

Similarly, the trajectory of the Ukrainian conflict during the 2023–2024 period was marked by a transition toward attritional warfare, with reports from

The New York Times citing total combatant casualties approaching 500,000 (Cooper et al., 2023). Following the 2024 U.S. presidential election, the executive transition in early 2025 fundamentally altered the conflict's logistics through a strategy described as the "Europeanization" of the war (Wolinski, 2025). Under this America First framework, the United States significantly curtailed direct military aid and munitions shipments, mandating that European allies assume the primary financial and material burden of Ukraine's defense (Desmaele, 2024). This policy pivot was predicated on the argument that continental security is a regional responsibility, effectively leveraging a U.S. drawdown to compel increased defense spending within the European Union (Murray, 2025). However, as Ukraine continued to face territorial losses, critics argued that this rapid reduction in U.S. support exacerbated the risk of operational collapse, potentially signaling a permanent retreat of American hegemony in Eastern Europe (Jentleson, 2026).

Nixon believed that the end of war could only be achieved with cooperation from two communist superpowers. With both the Soviet and Chinese refraining from supplying, it could leave North Vietnam no choice but to cease fire and bring North Vietnam to the negotiation table. Even though the American side did not recognize some of the loopholes in their generalization, such as Hanoi having their own agenda, the US military supply to South Vietnam exceeded any Soviet and Chinese supply combined, and it did create a new atmosphere that would open new possibilities for peace in the future.

Review Literature

The foundations of contemporary great power dynamics are often traced back to the mid twentieth century. Do (2014) contends that the roots of Sino-American and Soviet-American rapprochement formed earlier than commonly acknowledged, beginning between 1965 and 1968. During this period, a mutual

devaluation of ideology predisposed both Beijing and Moscow toward limited understanding with Washington. Building upon this transition, Thomas (2015) argues that the subsequent policy of rapprochement orchestrated by Richard Nixon and Henry Kissinger was an essential diplomatic balancing act. By capitalizing on the Sino-Soviet split, the United States utilized triangular diplomacy to shift the global balance of power, a strategy fundamentally rooted in realpolitik and a scrupulous attention to the strategic fears of communist adversaries.

The methodology of Cold War engagement further evolved through distinct strategic phases. Darchia and Khevtsuriani (2025) compare the realpolitik strategy of détente in the 1970s with the later peace through strength doctrine of the 1980s. While détente provided stability during a period of power parity, the subsequent escalation of military and moral pressure successfully exploited Soviet vulnerabilities. Despite these shifts, Apichatsakol (2023) posits that the wisdom of détente remains highly relevant today. The author suggests that modern US foreign policy should prioritize rebuilding mutual trust and constructive engagement with China rather than pursuing self-defeating confrontation.

Increasingly scholarship points towards analysis of the Russo-Sino partnership and its possible impacts on global order. Papageorgiou and Feklyunina (2025) frame international alignment as a dynamic process driven by compatible threat assessments, identity interpretations, and status expectations. They find that the Sino-Russian alignment has progressively deepened due to converging perceptions of the American threat and a shared commitment to a multipolar world order. This view is supported by Kwon, Jeh, and Lee (2023), who utilize a critical juncture framework to argue that specific United States actions, such as the Pivot to Asia and the deployment of missile defense systems in South Korea, inadvertently forged a powerful anti-hegemonic coalition.

However, the nature of this partnership remains nuanced. Krickovic (2017) observes a symbiotic yet asymmetrical relationship wherein China acts as a cautious riser, benefiting from the existing order, while Russia serves as a desperate challenger seeking to reverse its decline. Feng and He (2024) further explore why these nations refrain from a formal military alliance despite their close ties. They argue that distinct worldviews and a mutual desire for independent great power status prevent full formalization. They warn that treating Russia and China as an identical autocratic bloc is a strategic misjudgment that could hasten the decline of American hegemony.

The full scale invasion of Ukraine has introduced new complexities into the Sino-Russian relationship. Zhao (2025) characterizes China's position as a delicate balance between empowerment and entrapment. While Beijing seeks to use Russia as a partner against Western hegemony, it remains vigilant against being drawn into Russian military adventurism that could trigger secondary sanctions. Sagild and Hsiung (2025) add that the conflict has forced Chinese strategists to re-evaluate Russia's reliability. They find that significant fissures exist due to divergent visions of global governance, suggesting the partnership may be more a marriage of convenience than a monolithic bloc.

Yang (2026) suggests that Beijing views the war not only as a test but as a unique opportunity to shape a post-Western international system. By positioning itself as a mediator and promoting initiatives like the Global Security Initiative, China seeks to attract the Global South to an alternative model of governance. This effort to garner broader support is empirically validated by Nurullayev and Papa (2023), whose research on United Nations voting patterns reveals that Sino-Russian positions often enjoy significantly broader global support than those of the United States, particularly among members of the G-77 and BRICS.

The ability of the United States to respond to these shifts is often hindered by internal and external factors. Chivvis et al. (2024) argue that the

American foreign policy establishment is deeply entrenched in a legacy of unrivaled primacy, making it resistant to the strategic changes required by a multipolar world. This institutional inertia complicates efforts to realign policy with current capabilities. Externally, Paquin (2023) identifies the challenge of populist blackmail, where allies like Turkey and the Philippines use threats of realignment with China or Russia as a coercive negotiation tactic to extract concessions from Washington.

The effectiveness of strategies designed to divide these partnerships remains a subject of theoretical debate. Huang (2020) proposes an interdependence theory of wedge strategies, suggesting that attempts to split alliances are only successful when there is a specific type of symmetric reliance between the partners. Kim and Simón (2025) expand this understanding by noting that modern wedge strategies now operate on multiple levels, including hybrid interference and the manipulation of domestic corporate networks. Ernst and Kim (2023) conclude that while autocratic partners use maritime cooperation for systemic balancing, democratic coalitions may be more resilient to such wedge tactics due to their institutional transparency and internal political veto players. This paper seeks not to add new knowledge to the scholarship but rather anchor analysis from the historical record by identifying a few critical features of the historical to contemporary for consideration of realignment.

Comparative Historical Methodology and Realist Theory

The research methodology for this paper utilizes a qualitative Comparative Historical Analysis to examine the shifts in American grand strategy during two critical periods of transition and perceived hegemonic decline. This methodology is anchored in the tradition of structural realism, which posits that the behavior of states is primarily determined by the distribution of power within the international system rather than by domestic ideology or individual

leadership traits (Mearsheimer, 2001). By employing a diachronic comparative framework, the study evaluates the Nixon administration from 1969 to 1974 alongside the contemporary geopolitical landscape of the mid-2020s. The primary objective of this methodology is to identify the recurring structural pressures that necessitate a recalibration of strategic commitments following periods of protracted military overextension and domestic exhaustion. This approach allows for a systematic exploration of how global powers respond to the hegemonic trap by transitioning from universal containment toward more pragmatic and flexible alignments.

The selection of these specific historical cases is based on a most similar systems design, where the units of analysis share key structural variables despite being separated by half a century. Both the Nixon and contemporary eras are characterized by the conclusion of long and indecisive military interventions that significantly depleted national resources and eroded the social contract between the state and its citizenry. During the Nixon era, the trauma of the Vietnam War forced a fundamental reassessment of American capabilities and the limits of global containment (Ambrose, 1997). Similarly, the contemporary era is defined by the transition away from endless wars and the movement toward a Europeanization of regional conflicts, specifically the war in Ukraine. By comparing these two instances of strategic withdrawal, the methodology highlights the importance of transferring the material and financial burdens of defense to regional allies to preserve the core strength of the hegemon.

The theoretical foundations of this methodology are further strengthened by the insights of realism, which emphasizes that effective statecraft requires an unvarnished appraisal of power dynamics and a prioritization of national interest over moralistic or ideological goals (Morgenthau, 1948). Realist theory posits that the international system is characterized by an inescapable state of anarchy where no central authority exists to govern the behavior of sovereign states. Under these conditions, the primary objective of any state is the pursuit of

security and the maximization of power relative to its competitors to ensure survival (Morgenthau, 1948). Structural realism further clarifies that the distribution of material capabilities among great powers dictates the constraints and opportunities within the global order (Waltz, 1979). When a dominant power like the United States experiences hegemonic exhaustion due to overextension, it must recognize the limits of its influence and adapt to the rising power of rivals to avoid a systemic collapse (Mearsheimer, 2001). This theoretical perspective suggests that the current shift in American strategy is not a matter of choice but a systemic necessity driven by the emergence of a multipolar environment where traditional containment is no longer sustainable.

Effective statecraft within a realist framework requires the prioritization of national interest over ideological preferences or moralistic considerations (Kissinger, 1994). This pragmatism is best exemplified by the use of the balance of threat, where a state recalibrates its alliances to counter the most immediate and dangerous challenger in the system (Walt, 1987). By applying the logic of triangular diplomacy, a superpower can maintain a favorable balance of power by preventing the formation of a monolithic adversarial bloc. The historical precedent of the Nixonian pivot illustrates how engaging with a secondary rival can provide the necessary leverage to contain a primary geopolitical competitor. Consequently, the contemporary pursuit of strategic flexibility and a potential rapprochement with Russia serves as a rational response to the structural challenge posed by the rise of China in the twenty first century.

This study incorporates the concept of the balance of threat, suggesting that states do not merely react to the total power of an adversary but specifically to the perceived intentions and geographic proximity of that power (Walt, 1987). This theoretical lens is applied to the contemporary Sino Russian alignment to determine whether it represents a monolithic bloc or a marriage of convenience that can be influenced by American diplomatic maneuvering. The methodology

utilizes process tracing to examine how the Nixon administration successfully operationalized triangular diplomacy by exploiting the Sino Soviet split to maximize American leverage. By tracing these diplomatic mechanisms, the research evaluates the feasibility of a modern rapprochement with Russia as a means to address the primary challenge posed by the rise of China.

In addition to qualitative historical comparison, the methodology integrates an analysis of quantitative indicators such as defense outlays and nuclear stockpile data to illustrate the material necessity of arms control. The research contrasts the 1970s era of détente and the Strategic Arms Limitation Talks with the contemporary dismantling of the international arms control architecture (Stoessinger, 1990). The study specifically examines the impact of the expiration of the New Strategic Arms Reduction Treaty in early 2026 as a variable that increases the probability of accidental escalation and strategic instability. As historical precedents indicate, the maintenance of strategic stability through verifiable treaties is a cornerstone of realistic engagement between great powers (Kissinger, 1994). This analysis serves to demonstrate that the return to a rules based nuclear framework is not merely a diplomatic choice but a structural requirement for survival in a multipolar world.

Finally, the methodology acknowledges the limitations of historical analogies while asserting that the structural similarities between the two periods provide a robust foundation for predictive analysis. The emphasis remains on the pragmatic adjustments necessary when a superpower faces the rising costs of maintaining a global status quo that no longer reflects the underlying distribution of power. This comprehensive approach ensures that the recommendations for a new strategic pivot are grounded in both historical precedent and the current geopolitical realities of 2026. Ultimately, this comparative historical approach seeks to validate the hypothesis that a return to a tripartite framework and the abandonment of universal containment is essential for the United States to retain its global position as a dominant foreign policy actor. By focusing on the

continuity of realist thought across these eras, the paper provides a cohesive framework for understanding the evolution of American grand strategy in the twenty first century.

Détente: Strategic Realignment with Geopolitical Reality

The overarching geopolitical framework that emerged during this era was détente, a deliberate diplomatic relaxation of bilateral tensions between the United States and the Soviet Union. The fundamental catalyst for this paradigm shift occurred in 1962 during the Cuban Missile Crisis, which brought the superpowers to the precipice of a nuclear exchange. In the aftermath of this crisis, both nations recognized an existential imperative to avoid risk factors that could precipitate direct military confrontation (Stoessinger, 1990). For the United States, cultivating improved relations with Moscow offered specific tactical advantages, particularly regarding the protracted conflict in Vietnam. Because the Soviet Union served as a primary military benefactor to North Vietnamese forces—supplying critical materiel such as the surface-to-air missiles responsible for significant American aerial losses—the Nixon administration sought to leverage bilateral diplomacy to facilitate an American withdrawal. Consequently, American policymakers frequently employed the strategy of linkage, attempting to condition broader diplomatic agreements upon Soviet assistance in resolving the war in Southeast Asia (Larson, 1991).

A critical diplomatic achievement born from this era of détente was the initiation of the Strategic Arms Limitation Talks (SALT). At the inauguration of the Nixon administration in 1969, the United States possessed approximately 28,200 nuclear warheads, whereas the Soviet Union maintained a stockpile of roughly 12,700. In terms of delivery systems, the United States deployed 1,054 intercontinental ballistic missiles compared to 1,274 within the Soviet arsenal (Kristensen & Norris, 2006). The sheer magnitude of these arsenals represented a

capacity for unprecedented global devastation. Furthermore, the bilateral arms race exacted a severe economic toll on both nations, diverting crucial resources away from domestic development. This financial strain was particularly acute for the Soviet Union, which allocated nearly 40% of its national revenue to defense expenditures in an effort to match American military capabilities, thereby prompting Soviet leadership to seek arms reductions to fund civilian programs (Ambrose, 1997; Garthoff, 1985; Larson, 1985). Similarly, the United States faced escalating defense budgets exacerbated by military engagement in the Vietnam War, which subsequently constrained federal investment in domestic social welfare initiatives.

Strategically, United States policymakers recognized that the overwhelming nuclear superiority enjoyed during the previous decade was no longer sustainable. Continuing an unconstrained nuclear buildup would yield marginal strategic advantages while significantly escalating bilateral tensions. Therefore, arms limitation emerged as a preferred strategy to alleviate economic burdens, stabilize the balance of power, and preserve relative American strategic advantages. Although prior agreements had successfully addressed nuclear nonproliferation and prohibited atmospheric testing, efforts to constrain strategic arms deployment had historically stagnated. The Strategic Arms Limitation Talks represented a breakthrough in bilateral arms control. Initially scheduled during the Johnson administration, the negotiations were suspended following the 1968 Soviet invasion of Czechoslovakia (Hanhimaki, 2004). Subsequent progress was further delayed by the diplomatic strategy of linkage, through which the Nixon administration attempted to condition arms control progress on Soviet cooperation regarding a military settlement in Southeast Asia (Larson, 1991). Following protracted bilateral negotiations, the two nations successfully concluded the inaugural treaty in 1972 (Garthoff, 1985).

The Strategic Implications of Antiballistic Missiles and Treaty Limitations

The Strategic Arms Limitation Talks produced agreements that constrained the deployment of existing strategic ballistic missiles and strictly limited antiballistic missile systems. The restriction of defensive missile networks was a central component of the negotiations. The deployment of comprehensive defensive systems fundamentally threatened the strategic doctrine of mutually assured destruction. Under this framework, deterrence was maintained by the guarantee that any nuclear first strike would result in the reciprocal annihilation of both belligerents (Jervis, 1979). The introduction of interceptor technologies destabilized this equilibrium. A functioning defensive shield capable of neutralizing incoming intercontinental ballistic missiles would theoretically immunize the possessing nation from retaliation, thereby shifting the strategic balance. Analytically, the unilateral pursuit of such defensive capabilities created acute security dilemmas, heavily incentivizing the vulnerable adversary to launch a preemptive strike before the defensive network became fully operational (Rathjens, 1969).

Despite these diplomatic achievements, the resulting treaties faced significant domestic criticism. Detractors argued that the agreements codified the forfeiture of American numerical superiority, permitting the Soviet Union to achieve technological parity while retaining a quantitative advantage in land-based delivery vehicles (Burr, 2001). A more systemic failure of the agreement involved its inability to regulate rapidly advancing military technologies. Specifically, the advent of multiple independently targetable reentry vehicles allowed a single missile to deliver numerous warheads against distinct geographic targets. Because the initial treaty framework limited only the aggregate number of launch vehicles rather than the warheads themselves, both nations rapidly expanded their offensive capacities. Consequently, the agreement inadvertently

accelerated the proliferation of strategic nuclear payloads rather than successfully restricting the arms race (Ambrose, 1997; Lodal, 1976).

Dismantling Guardrails: Treaty Abandonment and the Nuclear Threats Again

The dismantling of the international arms control architecture represents a fundamental shift in United States strategic doctrine, moving away from bilateral constraints toward a posture of unrestricted military flexibility. This process began in June 2002 when the United States formally withdrew from the Anti-Ballistic Missile Treaty. The termination of this 1972 agreement was predicated on the requirement to develop advanced missile defense systems, which proponents argued were necessary to counter emerging threats from non-state actors, despite assertions that such systems undermined the doctrine of Mutual Assured Destruction (Rusten, 2010).

In August 2019, the United States terminated its participation in the Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty following allegations of Russian non-compliance regarding the 9M729 cruise missile system (Kimball, 2019). This was followed in November 2020 by the exit from the Treaty on Open Skies, a decision justified as a response to Russian restrictions on surveillance flights (DiNanno, 2020). Most critically, the New Strategic Arms Reduction Treaty expired on February 5, 2026, after the U.S. executive branch prioritized a transition toward a trilateral framework inclusive of the People's Republic of China rather than seeking a further bilateral extension, leaving the global strategic environment legally unregulated (Nuclear Threat Initiative, 2026).

Parallel to this diplomatic retreat, the United States military budget has undergone an exponential expansion, diverging from the peace dividend anticipated after the Cold War. After a brief reduction in the 1990s, defense outlays escalated rapidly to support great power competition. By fiscal year 2025,

the U.S. defense budget reached approximately 850 billion dollars, and projections for 2026 suggest a trajectory exceeding 925 billion dollars (O'Hanlon & Rocha, 2024; International Institute for Strategic Studies, 2026). This growth is characterized by an intensive focus on technological modernization, including artificial intelligence-integrated systems and hypersonic capabilities, which scholars argue reflects a military Keynesianism that prioritizes industrial defense growth over domestic socio-economic investment (Borch & Wallace, 2010).

Critics argue that the systematic abandonment of these treaties has removed essential guardrails that provided transparency and prevented miscalculation between nuclear-armed peers (Panda, 2024). The shift from a rule-based order to a doctrine of strategic flexibility is viewed by scholars as a destabilizing move that erodes the nuclear taboo and increases the probability of accidental escalation in a nascent multipolar landscape (Ifft, 2026). There is a distinct need to return to Cold War era nuclear treaties in order to security the strategic trust, at a basic level with the Russian Federation. This stands aside from the ongoing American and European support for Ukraine in its war against Russia. Nuclear arms control was a cornerstone of building verifiable relations which have been systematically dismantled since the Bush era and a return to this would at the strategic level stabilize relations between the great powers. It would further signal to the PRC that they need to engage in nuclear build up of their limited nuclear stockpiles.

Political Courage, Realities, and Breaking with Orthodoxy

In regard to the China mainland matter, the dramatic breakthrough was made in February 1972 when Nixon visited China, becoming the first American president in fifty years to set foot in China since the Communists took control in 1949. It was during the Nixon administration that the reassessment of American strategy toward China finally changed. Since 1949, Americans had no diplomatic

relations with the Chinese communist regime while still turning their blind eyes to the Nationalists in Formosa, which the US still endorsed as the legitimate Chinese government. In the beginning, the US could have implemented the same policy toward Tito of Yugoslavia when he broke away from the Soviet camp. But the Korean War destroyed all that possibility, in which Sino-American relations became hostile. The lobbyist from Taiwan and American opinion toward communist China also prevent any reconciliation between the US and the PRC, even though the Sino-Soviet split became obvious for the Western observers during the 60s. The American policy toward China was still based on the belief that Beijing and Moscow were mutual allies in a monolithic Sino-Soviet bloc (Garrett, 1991).

After the Communist victory in the civil war and governance of the mainland, American foreign policy was based on the American perspective and considered the US strategic rather than a bilateral relationship with China (Garrett, 1991). It meant that a non-recognition of reality had taken hold as well as a possible retaking of the mainland in the future by KMT forces. Even when the Sino-Soviet split became apparent, it took another eight years before the American finally grasped this and changed its policy to align with strategic geopolitical realities (Athwal, 2004).

The shift in American policy attitude toward China changed when policymakers realized that the American strategic interests aligned with geopolitical circumstances in Eurasia, which may allow for an advantage over the Soviet Union whilst maintaining its dominant position in the world (Do, 2014). American policymakers also realized that the communist camp was not monolithic but heterogeneous and included different sets of ideologies, interests, and practices.

The prospect of a formal Sino-American strategic alignment represented a paramount security concern for the Soviet Union during the Cold War. The realization of such an alliance threatened to precipitate a profound shift in the global balance of power in favor of the United States. In response to the

escalating Sino-Soviet split, Moscow was compelled to divert significant military resources to establish a secondary front along the extensive Sino-Soviet border.

By pursuing a dual strategy of detente with the Soviet Union and diplomatic rapprochement with the People's Republic of China, the United States effectively operationalized triangular diplomacy. This geopolitical maneuvering enabled Washington to exploit the bilateral tensions between the two major communist powers, thereby balancing their respective global influence. Consequently, the United States leveraged this diplomatic tripartite framework to elicit greater cooperation and pressure from both Moscow and Beijing toward achieving a negotiated settlement to the conflict in Vietnam.

Politically, the United States successfully executed a strategy of dual containment through concurrent diplomatic engagement with both communist superpowers. By exploiting the Sino-Soviet split, Washington enhanced its global hegemonic position and orchestrated a triangular diplomacy that maximized American strategic leverage. Consequently, the United States bolstered its international prestige by demonstrating a pragmatic adaptability to the evolving geopolitical landscape. Domestically, however, executive credibility remained severely compromised by the deepening public disillusionment stemming from the conflict in Vietnam. Furthermore, this profound diplomatic realignment generated significant domestic uncertainty. The sudden normalization of relations with the People's Republic of China and the pursuit of détente with the Soviet Union represented a stark departure from established Cold War orthodoxies. This transition forced the American public to reconcile bilateral cooperation with governments previously designated as existential threats to democratic institutions.

The People's Republic of China derived substantial strategic advantages from this geopolitical restructuring. International recognition as the legitimate Chinese government, coupled with the acquisition of a permanent seat on the

United Nations Security Council, reinforced broader historical ambitions regarding territorial sovereignty. This diplomatic legitimation validated long-term national objectives to reincorporate historically contested regions, including Macau, Hong Kong, and ultimately Taiwan. Additionally, the normalization of Sino-American relations facilitated vital foreign economic integration, providing developmental opportunities necessary to recover from decades of internal socioeconomic disruption. From the Soviet perspective, the framework of detente engendered an illusory sense of strategic stability, fostering a complacency that temporarily masked the rapidly shifting global balance of power.

The strategic recalibration of American foreign policy toward Taiwan necessitates a return to the foundational principles of the 1972 rapprochement, characterized by a pragmatic non-recognition of reality that prioritizes broader geopolitical stability over ideological absolutism. As historical precedent suggests, the transition from endorsing the Nationalists in Formosa to acknowledging the PRC was rooted in the realization that American strategic interests are best served by aligning with the geopolitical circumstances of Eurasia rather than maintaining an obsolete Cold War orthodoxy. By reverting to a framework of formal non-recognition while simultaneously providing the defensive capabilities necessary for regional deterrence, Washington can effectively operationalize a modern version of triangular diplomacy. This approach mitigates the risk of direct confrontation with Beijing, allowing the United States to balance the PRC's regional influence without precipitating a profound shift in the global balance of power that could destabilize the international system.

The maintenance of a robust arms sales program within this status quo serves as a critical instrument of dual containment, ensuring that the integration of China into the global order does not compromise the security architecture of the Western Pacific. The normalization of Sino-American relations was originally predicated on the understanding that the communist camp was heterogeneous and that American policymakers could exploit bilateral tensions to enhance

Washington's hegemonic position. A contemporary policy of calculated ambiguity combining diplomatic legitimation of the PRC with significant military support for Taiwan reflects the pragmatic adaptability required to navigate a landscape where China seeks to reincorporate historically contested regions. Ultimately, by acknowledging the PRC's ambitions while maintaining a credible deterrent, the United States can avoid the pitfalls of a zero-sum conflict, thereby preserving strategic leverage and fostering a state of managed competition that upholds global stability.

Strategic Miscalculations of the Linkage Approach

The diplomatic strategy of linkage, through which the United States sought to contain communist expansion and ensure the survival of the South Vietnamese state through the end of the Nixon administration, suffered from several fundamental strategic miscalculations. First, the defensive capabilities of the Army of the Republic of Vietnam remained critically inadequate despite extensive American financial investment. The South Vietnamese economy functioned almost exclusively as a subsidiary of the American military presence, lacking the structural independence necessary for sovereign viability. Second, the linkage framework erroneously presumed that smaller nations operated merely as proxy pawns for superpowers, fundamentally underestimating the independent nationalist agenda of Hanoi. Attempts to leverage bilateral arms control negotiations to resolve the Vietnam conflict proved ineffective because the Soviet Union possessed limited coercive influence over North Vietnamese strategic objectives (Larson, 1985). Third, American policymakers failed to account for the massive disparity in military assistance. United States materiel support elevated the South Vietnamese military to the fourth largest globally, vastly exceeding the combined assistance provided to the North by the Soviet Union and the People's Republic of China (Ambrose, 1997). Logically, mandating a

reduction in Sino-Soviet proxy support would have necessitated a reciprocal de-escalation of the overwhelming American military subsidization.

Geopolitical Legacy and the End of the Vietnam War Conflict

The conflict concluded on April 30, 1975, when North Vietnamese armored units breached the presidential palace in Saigon, precipitating the unconditional surrender of the Army of the Republic of Vietnam. However, the geopolitical ramifications of the era extended significantly beyond the immediate military defeat. The diplomatic framework of détente persisted until the Reagan administration, and the People's Republic of China formally secured its permanent position on the United Nations Security Council. The institutionalization of both détente and the diplomatic opening to China required substantial time to permeate the entrenched bureaucratic structures of United States foreign policy. This realignment necessitated a profound perceptual shift among American policymakers, requiring them to transition from viewing the Soviet Union as an inherently expansionist revolutionary force to engaging with it as a legitimate state possessing defined and manageable geopolitical objectives (Stoessinger, 1990). A parallel cognitive shift was applied to relations with Beijing. Ultimately, this structural transformation in diplomatic relations constitutes the enduring legacy of the Nixon administration, establishing a new pragmatic paradigm for American foreign policy.

Conclusion

The historical parallels between the Nixon and Trump eras underscore a recurring necessity in American statecraft, specifically the requirement to reconcile domestic constraints with global ambitions. Both administrations inherited the geopolitical exhaustion of protracted and costly conflicts that significantly eroded public trust and national treasure. Just as the Nixon

administration sought to navigate the trauma of Vietnam through the strategic withdrawal of Vietnamization and the diplomatic maneuver of détente, the contemporary America First doctrine reflects a similar imperative to conclude endless wars and pivot toward a more sustainable global posture. The transition from the collective security of the post-Cold War era to the Europeanization of regional conflicts in 2026 demonstrates a profound shift toward strategic flexibility, wherein the United States mandates that regional allies assume the primary burden of their own defense.

However, the enduring lesson of the Nixon legacy is that disengagement from secondary conflict areas is only effective when aligned with a realignment of great power relations. The success of triangular diplomacy in the 1970s was predicated on the recognition that the communist bloc was not a monolithic entity. By exploiting the Sino-Soviet split, Washington successfully balanced its rivals and secured a position of maximum leverage. In the current landscape, the systematic dismantling of the international arms control architecture, which culminated in the expiration of the New Strategic Arms Reduction Treaty in February 2026, has removed the essential guardrails that once prevented catastrophic miscalculation. The resulting environment of nuclear instability and continuing war of aggression against Russia in Ukraine only serves to alienate a potential partner.

The contemporary strategy of simultaneous confrontation with both Russia and China represents a significant departure from the pragmatic realism that defined the Nixon era. If the United States continues to alienate both nuclear-armed peers, it risks precipitating a strategic overextension that its domestic socio-economic fabric may no longer support. To retain its global standing, American foreign policy must move beyond the orthodoxy of universal containment and embrace a new tripartite framework. By seeking a measured rapprochement with Moscow to address the primary challenge posed by the

People's Republic of China, the United States can avoid the pitfalls of isolation and maintain a favorable balance of power. The legacy of 1972 serves as a vital reminder that survival in a multipolar world requires the political courage to prioritize geopolitical reality over ideological purity.

References

Ambrose, S. E. (1997). Rise to globalism: American foreign policy since 1938. Penguin Books.

Apichatsakol, P. (2023). The Wisdom of Détente in American Foreign Policy. International Studies Center; LSE. https://isc.mfa.go.th/en/content/the-wisdom-of-d%C3%A9tente-in-american-foreignpolicy?page=604b093575 51932 a513fe872&menu=604f1f26ca6c7353460b3e32.

Athwal, A. (2004). The United States and the Sino-Soviet Split: The Key Role of Nuclear Superiority. The Journal of Slavic Military Studies, 17(2), 271–297. https://doi.org/10.1080/13518040490450547.

Bergengruen, V. (2025, October 17). Trump Bets Personal Diplomacy Will Break Ukraine War Logjam. The Wall Street Journal. https://www.wsj.com/world/trump-bets-personal-diplomacy-will-break-ukraine-war-logjam-9e942b59.

Borch, C., & Wallace, M. (2010). Military Spending and Economic Well-Being in the American States: The Post-Vietnam War Era. Social Forces, 88(4), 1727–1752. https://doi.org/10.1353/sof.2010.0002.

Chivvis, C. S., Kavanagh, J., Lauji, S., Malle, A., Orloff, S., Wertheim, S., & Wilcox, R. (2024). Strategic Change in U.S. Foreign Policy. In Carnegieendowment.org. Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/research/2024/07/strategic-change-us-foreign-policy.

Cooper, H., Gibbons-Neff, T., Schmitt, E., & Barnes, J. E. (2023, August 18). Troop Deaths and Injuries in Ukraine War Near 500,000, U.S. Officials Say. The New York Times. https://www.nytimes.com/2023/08/18/us/politics/Ukraine-russia-war-casualties.html.

Darchia, T., & Khevtsuriani, A. (2025). Cold War Strategies: Détente and Peace through Strength – Historical lessons. European Philosophical and Historical Discourse, 11(2), 24–31. https://doi.org/10.46340/ephd.2025.11.2.2.

Desmaele, L. (2024). Burden Sharing for What? NATO Implications of Three US Visions. The Washington Quarterly, 47(4), 27–43. https://doi.org/10.1080/0163660x.2024.2432808.

DiNanno, T. (2020, December). United States Withdrawal from the Treaty on Open Skies - United States Department of State. United States Department of State. https://2017-2021.state.gov/united-states-withdrawal-from-the-treaty-on-open-skies/

Do, J. (2014). The Making of a Cold War Turning Point: the Sino-Soviet Split and the Prelude to Détente with the United States, 1965-1968. The Korean Journal of International Studies, 12(1), 113–136. https://doi.org/10.14731/kjis.2014.06.12.1.113.

El Baz, L., Smeltz , D., & Kafura, C. (2026). Americans Oppose Ceding the Donbas to Russia Amid Push for Peace Deal. Chicago Council on Global Affairs. https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/americans-oppose-ceding-donbas-russia-amid-push-peace-deal.

Ernst, M., & Kim, T. (2023). Smart Balancers Kill Many Birds with Few Stones—Sino-Russian Security Cooperation in the Maritime Domain. Naval War College Review, 76(2), 1–28. https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review/vol76/iss2/5/.

Feng, H., & He, K. (2024). Why will China and Russia not form an alliance? The balance of beliefs in peacetime. International Affairs, 100(5), 2089–2112. https://doi.org/10.1093/ia/iiae184.

Garrett, B. N. (1991). The Strategic Basis of Learning in U.S. Policy toward China, 1949 – 1988. In G. Breslauer (Ed.), Learning In U.S. and Soviet Foreign Policy (pp. 208–263). Routledge.

Garthoff, R. L. (1985). Detente and Confrontation: American-Soviet Relations from Nixon to Reagan. Brookings Institution.

Hadavas, C. (2025, April 27). The Haunting Legacy of the Vietnam War. Foreign Policy. https://foreignpolicy.com/2025/04/27/vietnam-war-50-years-anniversary-saigon-fall-us-foreign-policy/.

Hanhimäki, J. M. (2004). The flawed architect: Henry Kissinger and American foreign policy. Oxford University Press.

Holesch, A., & Martill, B. (2026). War fatigue? The politicisation of the Ukraine war. Journal of European Integration, 48(2), 167–190. https://doi.org/10.1080/07036337.2026.2615100.

Hooker, Jr., R. D. (2026). Putin's next move? Five Russian attack scenarios Europe must prepare for. Atlantic Council. https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/putins-next-move-five-russian-attack-scenarios-europe-must-prepare-for/.

Huang, Y. (2020). An Interdependence Theory of Wedge Strategies . The Chinese Journal of International Politics, 13(2), 253–286. https://doi.org/10.1093/cjip/poaa004.

Ifft, E. (2026, February 17). Life without the New START Treaty: What nuclear weapons states can do to help strengthen the non-proliferation regime. European Leadership Network. https://europeanleadershipnetwork.org/commentary/life-without-the-new-start-treaty-what-nuclear-weapons-states-can-do-to-help-strengthen-the-non-proliferation-regime/.

International Institute for Strategic Studies. (2026). The Military Balance 2026: Global defence spending. IISS. https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/2026/the-military-balance-2026/global-defence-spending/.

Jentleson, B. W. (2026, January 28). Why “America First” Has Prevailed—Despite Public Opinion. Globalaffairs.; Chicago Council on Global Affairs. https://globalaffairs.org/commentary/analysis/why-america-first-has-prevailed-despite-public-opinion.

Jervis, R. (1979). Why Nuclear Superiority Doesn’t Matter. Political Science Quarterly, 94(4), 617–633. https://doi.org/10.2307/2149629.

Kim, T., & Simón, L. (2025). Levels of division: How wedge strategies shape international and domestic politics. Contemporary Security Policy, 46(3), 673–702. https://doi.org/10.1080/13523260.2025.2492002.

Kimball, D. (2019). The Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty at a Glance | Arms Control Association. Arms Control Association. https://www.armscontrol.org/factsheets/intermediate-range-nuclear-forces-inf-treaty-glance.Kissinger, H. (1994). Diplomacy. Simon & Schuster.

Krickovic, A. (2017). The Symbiotic China-Russia Partnership: Cautious Riser and Desperate Challenger. The Chinese Journal of International Politics, 10(3), 299–329. https://doi.org/10.1093/cjip/pox011.

Kwon, J., Jeh, S. H., & Lee, K. (2023). Dragon and bear dancing a waltz under the sharp-clawed eagle: three critical junctures, aggravating threat perceptions, and evolving strategic ties between China and Russia. Japanese Journal of Political Science, 23(2), 146–166. https://doi.org/10.1017/s1468109922000068.

Larson, D. W. (1985). Origins of containment: A psychological explanation. Princeton University Press.

Lodal, J. M. (1976). Assuring Strategic Stability: An Alternative View. Foreign Affairs, 54(3), 462–481. https://doi.org/10.2307/20039588.

Mearsheimer, J. J. (2001). The Tragedy of Great Power Politics. W.W. Norton & Company.

Mondschein, J. (2026, March 3). Donald Trump campaigned against “endless wars”. So why is he risking another one in Iran? (J. Bergman, Ed.). The Conversation; The Conversation. https://doi.org/10.64628/aa.73pvyec7u.

Morgenthau, H. J. (1948). Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace. Knopf.

Murray, W. (2025, July 9). Ukraine war briefing: US weapons supply pause “caught Trump off guard.” The Guardian. https://www.theguardian.com/world/2025/jul/09/ukraine-war-briefing-us-weapons-supply-pause-caught-trump-off-guard.

Norris, R. S., & Kristensen, H. M. (2006). Global nuclear stockpiles, 1945-2006. Bulletin of the Atomic Scientists, 62(4), 64–66. https://doi.org/10.2968/062004017.

Nuclear Threat Initiative. (2026, January 12). The End of New START: From limits to looming risks. The Nuclear Threat Initiative. https://www.nti.org/analysis/articles/the-end-of-new-start-from-limits-to-looming-risks/.

Nurullayev, D., & Papa, M. (2023). Bloc Politics at the UN: How Other States Behave When the United States and China–Russia Disagree. Global Studies Quarterly, 3(3), ksad034. https://doi.org/10.1093/isagsq/ksad034.

O’Hanlon, M., & Rocha, A. (2024, March 15). What’s in Biden’s $850-billion defense budget proposal? Brookings. https://www.brookings.edu/articles/whats-in-bidens-850-billion-defense-budget-proposal/.

Panda, A. (2024, May 3). Why America may be triggering a new era of nuclear proliferation. Chatham House. https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2025-06/why-america-may-be-triggering-new-era-nuclear-proliferation.

Papageorgiou, M., & Feklyunina, V. (2025). Alignment as a process: Explaining the trajectory of the Sino–Russian relationship. European Journal of International Security, Online First, 1–21. https://doi.org/10.1017/eis.2025.10030.

Price, I. (2025). Were Anti-war Protesters Successful in Ending the War in Vietnam? Webster Review of International History, 5(1), 1–7. https://websterreview.lse.ac.uk/articles/90/files/687005441c421.pdf.

Rathjens, G. W. (1969). The Dynamics of the Arms Race. Scientific American, 220(4), 15–25. https://doi.org/10.1038/scientificamerican0469-15.

Rusten, L. (2010). U.S. Withdrawal from the Antiballistic Missile Treaty. National Defense University Press. https://inss.ndu.edu/Portals/68/Documents/casestudies/CSWMD_CaseStudy-2.pdf.

Sagild, R. Å., & Hsiung, C. W. (2025). Chinese Re-Examinations of Russia? The Strategic Partnership in the Wake of Russia's War Against Ukraine. Journal of Contemporary China, 34(155), 781–796. https://doi.org/10.1080/10670564.2024.2358876.

Stoessinger, J. G. (1990). Nations in Darkness: China, Russia, and America. Random House.

Thomas, P. (2015). "Synergy in Paradox": Nixon's Policies toward China and the Soviet Union. Chicago Journal of History, 5, 28–45. https://cjh.uchicago.edu/issues/fall15/5.3.pdf

Walker, S. (2025, December 29). Is claim Ukraine deal is "95% done" just another empty assertion from Trump? The Guardian. https://www.theguardian.com/world/2025/dec/29/ukraine-deal-trump-russia-zelenskyy.

Walt, S. M. (1987). The Origins of Alliances. Cornell University Press.

Waltz, K. (1979). Theory of International Politics. Addison-Wesley.

Wolinski, S. J. (2025, April 9). Bolstering European Defense in an Era of US Retrenchment | GJIA. Georgetown Journal of International Affairs. https://gjia.georgetown.edu/2025/04/09/strengthening-european-defense-in-an-era-of-us-retrenchment-insights-from-the-draghi-report/.

Woolf, A. F. (2024). Irreversibility in Nuclear Arms Control: Lessons from the US-Soviet/Russian Arms Control Process. Journal for Peace and Nuclear Disarmament, 7(1), 27–40. https://doi.org/10.1080/25751654.2024.2359229.

Yang, X. (2026). The Chinese Way of World Order-Making and Shaping: The Russo-Ukrainian War as a Test and an Opportunity. Journal of Contemporary China, Online First, 1–16. https://doi.org/10.1080/10670564.2026.2622656.

Zhao, S. (2025). Empowerment Versus Entrapment: Beijing's International Anti-Hegemonic United Front Strategy Amid Russia's Invasion of Ukraine. Journal of Contemporary China, 34(156), 991–1007. https://doi.org/10.1080/10670564.2025.2464423.

Zysett, A. J. (2019). 2019. Nixon, Kissinger, Kerry and the Weathermen: How the American Peace Movement Impacted Foreign Policy During the Vietnam War, 1969-1973 [MA Thesis]. https://dash.harvard.edu/bitstreams/5fdf8bb9-b906-413c-b1d8-30305accb1af/download.

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์*

THE ROLE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN CREATING A POSITIVE ORGANIZATIONAL CULTURE IN SCHOOLS UNDER THE BURIRAM SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

อุชุพร เลงไธสง[1], คัมภีร์ สุดแท้[2] และ ประยงค์ แก่นลา[3]

Uchuporn Lengthaisong[1], Khambhee Sudtae[2] and Prayong Keanla[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Uchuporn.len@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 344 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น

Citation:

* อุชุพร เลงไธสง, คัมภีร์ สุดแท้ และ ประยงค์ แก่นลา. (2569). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 559-573.

Uchuporn Lengthaisong, Khambhee Sudtae and Prayong Keanla. (2026). The Role Of School Administrators In Creating A Positive Organizational Culture In Schools Under The Buriram Secondary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 559-573.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.89 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ด้านการสร้างความไว้วางใจ ด้านการตัดสินใจ ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ และด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้บริหารสถานศึกษา, วัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก

Abstract

This research aims to 1) study the role of school administrators in creating a positive organizational culture in schools under the Buriram Secondary Educational Service Area Office, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the role of school administrators in creating a positive organizational culture in schools under the Buriram Secondary Educational Service Area Office, categorized by position, work experience, and school size. 3) To study the guidelines for developing the role of school administrators in creating a positive organizational culture in schools under the Buriram Secondary Educational Service Area Office. The sample used in this research consisted of

344 school administrators and teachers. The research instrument used was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 The reliability coefficient of the entire questionnaire was 0.89, and the semi-structured interview was also used. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall role of school administrators in creating a positive organizational culture in schools under the Buriram Secondary Educational Service Area Office was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding the role of school administrators in creating a positive organizational culture in schools under the Buriram Secondary Educational Service Area Office, categorized by position and work experience, revealed no significant differences overall. However, when categorized by school size, both overall and in specific aspects, statistically significant differences were found at the .05 level.

3. Guidelines for developing the role of school administrators in creating a positive organizational culture in schools under the Buriram Secondary Educational Service Area Office include: building trust, decision-making, empowering decision-making, and creating a shared vision.

Keywords: Roles, School administrators, Positive organizational culture.

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 สังคมโลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน จากกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ เทคโนโลยี และวัฒนธรรมระหว่างประเทศอย่างกว้างขวางและไร้พรมแดน ส่งผลให้ประชากรโลกต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ประเทศไทยเองก็เป็นส่วนหนึ่งของกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์,

2562) จะเห็นได้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันมีลักษณะเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับความท้าทายในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ควบคู่ไปกับการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ (กุลวดี ศรีสกุล, 2560)

สถานศึกษาในฐานะสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงได้รับผลกระทบโดยตรงจากความหลากหลายดังกล่าว ทั้งในมิติของผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพื้นฐานทางวัฒนธรรม โดยหลักการสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและเข้มแข็ง โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนหลายแห่งยังประสบปัญหาเกี่ยวกับความขาดความสามัคคี การสื่อสารที่ไม่สร้างสรรค์ ความขัดแย้งระหว่างบุคลากร และการขาดความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร ซึ่งส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการทำงาน ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียน ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการกำหนดทิศทางค่านิยม และแนวปฏิบัติร่วมที่ชัดเจนภายในองค์กร อันสะท้อนถึงความอ่อนแอของวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562)

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนด สร้างเสริม และขับเคลื่อนวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของบุคลากร จะช่วยหล่อหลอมให้สมาชิกในองค์กรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความภาคภูมิใจ และมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ (สมพร พงศ์ภิญโญ, 2563; นฤมล โชติช่วง, 2564) วัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน เนื่องจากช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาวิชาชีพครู และการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (อรอนงค์ ภู่วิจิตร, 2565) ดังนั้นการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ผู้นำเปรียบเสมือนสถาปนิกและทูตของวัฒนธรรมองค์กร มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา เสริมสร้าง และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร ส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการ

เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในสถานศึกษา (จิราภรณ์ ศรีสุวรรณ, 2564)

วัฒนธรรมองค์กรของครูในสถานศึกษามัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีความโดดเด่นในด้านความร่วมมือ การแบ่งปันความรู้ และการมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียน (จิราภรณ์ ศรีสุวรรณ, 2564และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ได้มีการดำเนินการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรตามมาตรฐานทางจริยธรรม รวมทั้งเร่งเดินหน้าประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรสุจริตอย่างยั่งยืน ด้วยความเชื่อที่ว่าวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งจะช่วยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง (จิราภรณ์ ศรีสุวรรณ, 2564)

ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารจึงมีความสำคัญต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ นอกจากการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ สร้างความไว้วางใจกับทีม ลงมือทำด้วยความตั้งใจจริง ยอมรับความล้มเหลว มอบหมายงานให้ผู้อื่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ ส่งผลให้การบริหารแบบมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็น และการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นส่วนสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่จะช่วยให้สถานศึกษามีการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด (อรอนงค์ ภู่วิจิตร, 2565)

ในปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์มีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา อย่างไรก็ตาม ยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์อย่างลึกซึ้ง เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้บริหาร จำนวน 167 คน และครู จำนวน 3,162 คน รวมเป็น 3,329 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 344 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่นในด้านการพัฒนาบทบาทของผู้บริหาร ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างความไว้วางใจ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้างความไว้วางใจ 2) ด้านการตัดสินใจ 3) ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ 4) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ รองลงมา คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างความไว้วางใจ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารเล็งเห็นว่าการกระจายอำนาจและการดึงบุคลากรมามีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาขวัญ สวนดอกไม้ และคึกฤทธิ์ ศิลาลาย (2567) ได้ทำการศึกษา การบริหารวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเน้นย้ำจุด

แข็ง รองลงมา คือ ด้านการสร้างความหมายของงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ปรากฏผลดังนี้

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือครู ต่างมองเห็นทิศทางความสำเร็จของโรงเรียนในภาพรวมที่ตรงกัน แต่อาจมีความคาดหวังในวิธีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ต่างกันตามบทบาทหน้าที่

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารมีการใช้มาตรฐานการปฏิบัติงานที่เป็นสากลและมีความสม่ำเสมอในการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ทำให้บุคลากรที่เก่งเก๋าประสบการณ์หรือครูรุ่นใหม่ได้รับการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโดยภาพรวมสถานศึกษาทุกขนาดต่างดำเนินงานภายใต้ระเบียบ แนวปฏิบัติ และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานชุดเดียวกัน ทำให้มีการวางระบบงานที่เป็นมาตรฐานสากล แต่ในส่วนของ "ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ" ที่มีความแตกต่างกันนั้น เป็นเพราะสถานศึกษาแต่ละขนาดมีโครงสร้างการบริหารที่ต่างกัน โรงเรียนขนาดเล็กมักมีการบริหารที่ยืดหยุ่นและเป็นกันเองสูง (Informal) ทำให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้รวดเร็ว ในขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีโครงสร้างการบริหารที่ซับซ้อน แบ่งแยกฝ่ายงานชัดเจน การมอบหมายอำนาจหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจึงมีขั้นตอนและกระบวนการที่แตกต่างกันตามบริบทของทรัพยากรและจำนวนบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาขวัญ สวนดอกไม้ และคึกฤทธิ์ ศิลาลาย (2567) ได้ทำการศึกษา การบริหารวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา โดย

ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

3.1 ด้านการสร้างความไว้วางใจ จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีแนวทางการพัฒนา ด้านการสร้างความไว้วางใจ ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากร 2) ส่งเสริมการสื่อสารอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและปลอดภัย 3) ปฏิบัติต่อครูและบุคลากรด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ เพื่อสร้างความรู้สึกไว้วางใจและเป็นมิตรในองค์กร 4) ยึดหลักความเสมอภาคในการบริหารงาน เช่น การพิจารณาความดีความชอบ การมอบหมายงาน และการแก้ไขปัญหา 5) ให้ความสำคัญกับการรักษาคำพูดและข้อตกลงที่ได้ให้ไว้กับบุคลากร เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริหาร 6) สร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร เอื้ออาทร และสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อลดความขัดแย้งภายในองค์กร 7) ส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากร เช่น กิจกรรมสานสัมพันธ์หรือกิจกรรมพัฒนาทีมงาน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติตนด้วยความสุจริต ยุติธรรม และยึดหลักความเสมอภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhu, Devos, and Li (2011) ได้ทำการศึกษา ภาวะผู้นำที่สนับสนุน วัฒนธรรมโรงเรียน และความเป็นอยู่ที่ดีของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่สนับสนุนและเข้าใจมีผลกระทบโดยตรงต่อวัฒนธรรมการทำงานในองค์กร ครูรู้สึกได้รับการยอมรับ มีความเชื่อมั่นในทีมและมีความเป็นอยู่ที่ดีในโรงเรียนมากขึ้น บรรยากาศในทีมยิ่งดี ครูก็ยิ่งมีความสุขและทุ่มเทต่อภารกิจมากยิ่งขึ้น

3.2 ด้านการตัดสินใจ จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีแนวทางการพัฒนา ด้านการตัดสินใจ ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรใช้กระบวนการตัดสินใจที่มีข้อมูล ข้อเท็จจริง และเหตุผลประกอบอย่างรอบคอบ 2) เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจในประเด็นสำคัญของโรงเรียน 3) ยึดหลักความโปร่งใส สามารถอธิบายเหตุผลและแนวคิดในการตัดสินใจให้บุคลากรเข้าใจได้อย่าง

ชัดเจน 4) พิจารณาผลกระทบของการตัดสินใจต่อครู นักเรียน และโรงเรียนในภาพรวมอย่างรอบด้าน 5) ส่งเสริมการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการหรือทีมงาน เพื่อเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ 6) เปิดรับข้อเสนอแนะและพร้อมปรับปรุงการตัดสินใจเมื่อพบข้อจำกัดหรือผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย 7) ใช้การตัดสินใจเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือภายในองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลจริงในการตัดสินใจ

3.3 ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรมอบหมายงานและอำนาจหน้าที่ให้ครูและบุคลากรอย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถและความถนัด 2) สนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงานในระดับต่าง ๆ ของโรงเรียน 3) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการกระจายภาระงานอย่างเป็นธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน 4) สร้างโอกาสให้ครูและบุคลากรได้แสดงศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในการพัฒนางาน 5) ให้การสนับสนุน ทรัพยากร และคำแนะนำที่จำเป็น เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมั่นใจ 6) สร้างบรรยากาศที่ยอมรับความผิดพลาดจากการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความกล้าในการตัดสินใจและริเริ่มสิ่งใหม่ 7) ชื่นชมและยกย่องผลงานของครูและบุคลากรที่แสดงความรับผิดชอบและความเป็นผู้นำในงานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การมอบหมายงานตามความถนัดและชื่นชมผลงานบุคลากร

3.4 ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาโรงเรียน 2) สื่อสารวิสัยทัศน์ของโรงเรียนให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน 3) เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ของโรงเรียนกับนโยบายทางการศึกษาและเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม 4) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติจริงในงานประจำและกิจกรรมของโรงเรียน 5) สร้างแรงจูงใจและความภาคภูมิใจให้บุคลากรเห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 6) ติดตามและประเมินผลการ

ดำเนินงานตามวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ 7) ใช้วิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นพลังในการสร้างความสามัคคีและความมุ่งมั่นในการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การใช้เป้าหมายร่วมกันเป็นพลังขับเคลื่อนโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่งประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ด้านการสร้างความไว้วางใจ ด้านการตัดสินใจ ด้านการเอื้ออำนาจในการตัดสินใจ และด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการสร้างความไว้วางใจอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยควรเน้นการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ยุติธรรม และการสื่อสารอย่างเปิดเผย เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความผูกพันของครูและบุคลากรต่อองค์กร 2. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน และสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน สม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

กุลวดี ศรีสกุล. (2560). วัฒนธรรมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ ศรีสุวรรณ. (2564). วัฒนธรรมองค์กรของครูในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. วารสารครุศาสตร์, 32(1), 112–125.

ภาขวัญ สวนดอกไม้ และคึกฤทธิ์ ศิลาลาย. (2024). บทบาทของผู้บริหารในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวกในโรงเรียน. วารสารการบริหารการศึกษา, 20(1), 1–15.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สมพร พงศ์ภิญโญ. (2563). วัฒนธรรมไทยกับการพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2562). โลกาภิวัตน์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การบริหารจัดการวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. (2568). ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์.

อรอนงค์ ภู่วิจิตร. (2565). วัฒนธรรมองค์กรกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 27(2), 99–110.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*

FACTORS CONTRIBUTING TO EDUCATIONAL SUCCESS OF PEOPLE WITH DISABILITIES: A CASE STUDY OF RAJABHAT MAHA SARAKHAM UNIVERSITY

ชวนากร ปรีเอี่ยม[1], สิทธิพรร์ สุนทร[2] และ ธัณฏิกานต์ คำวิเศษธนธรณ์[3]

Chawanakorn Preeiam[1], Sitthiporn Soonthorn[2] and Thantikan Khamwisettanathon[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[1-3]Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Corresponding Author's Email: warissa2023@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 27 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 29 เมษายน 2569

Received 11 April 2026; Revised 27 April 2026; Accepted 29 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ 2) ระดับความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ 3) ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ และ 4) ข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมความสำเร็จในชีวิตคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาคนพิการมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของ Yamane ได้จำนวน 111 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยวิธี Enter ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

Citation:

*ชวนากร ปรีเอี่ยม, สิทธิพรร์ สุนทร และ ธัณฏิกานต์ คำวิเศษธนธรณ์. (2569). ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการกรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 574-587.

Chawanakorn Preeiam, Sitthiporn Soonthorn and Thantikan Khamwisettanathon. (2026). Factors Contributing To Educational Success Of People With Disabilities: A Case Study Of Rajabhat Maha Sarakham University. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 574-587.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ระดับความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .899 (R=.899) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับ ร้อยละ 80.9 (R^2 = .809) และมีค่า F = 53.861 4) ข้อเสนอแนะสิ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ คือ ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้าถึง จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน ควรมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้

คำสำคัญ: ปัจจัย, ความสำเร็จ, นักศึกษาคนพิการ

Abstract

This research objectives were 1) the level of factors promoting educational success among people with disabilities 2) the level of educational success among people with disabilities 3) factors promoting educational success among people with disabilities and 4) suggestions for promoting life success for people with disabilities; a case study of Rajabhat Maha Sarakham University. This is a quantitative research method using questionnaires to collect data. The research population consisted of disabled students at Rajabhat Maha Sarakham University. The sample size was calculated using Yamane's formula, resulting in 111 participants. Statistical analyses included mean, standard deviation, and linear multiple regression analysis using the Enter method at a statistical significance level of .05.

The results of the research were as follows: 1) The overall level of factors promoting educational success for people with disabilities was at the highest level. 2) The overall level of educational success for people with disabilities was

at the highest level. 3) The factors promoting educational success for people with disabilities were found to have a high correlation statistically significant at the .01 level. The multiple correlation coefficient was .899 (R=.899). All independent variables explained 80.9% of the variance of the dependent variable (R^2 = .809), with an F-value of 53.861, indicating that the independent variables promoted educational success for people with disabilities at Rajabhat Maha Sarakham University. 4) Recommendations for promoting educational success for people with disabilities: establishing clear policies to develop accessible facilities and environments and providing appropriate teaching and learning methods tailored to learners' differences

Keywords: Factors, Success, Students with disabilities

บทนำ

เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการตามกฎหมายและยุทธศาสตร์ประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดไว้ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าสาเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางร่างกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รวมทั้งกำหนดไว้ว่ารัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็กเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว ในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างของเพศ วัย ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560) และตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป รัฐบาลจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ 2551 ขึ้น โดยมีสาระสำคัญเพื่อให้คนพิการมีสิทธิทางการศึกษา (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีนโยบาย มีหลักเกณฑ์ วิธีการรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี โดยมีการกำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ วิธีการรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษา (ประกาศสภามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 2567) คือ 1) เปิดโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้พิการทุกคน ให้เข้าศึกษาได้ตามความสามารถในสาขาวิชาที่เหมาะสมและมหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีแนวทางการรับเข้านักศึกษาพิการเหมือนกับนักศึกษาทั่วไป 2) ให้รับนักศึกษาพิการที่มีบัตรประจำตัวคนพิการ เข้าศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยให้นักศึกษาพิการมีสิทธิได้รับการสนับสนุนเงินอุดหนุนทางการศึกษาสำหรับคนพิการในระดับอุดมศึกษา (ค่าธรรมเนียมแบบเหมาจ่าย) ตามที่มหาวิทยาลัยเรียกเก็บตลอดหลักสูตร พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลือการศึกษาตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคลอย่างสมเหตุสมผล โดยการดำเนินการของศูนย์ส่งเสริมและบริการนักศึกษาพิการ (ศูนย์ DSS) 3) ให้รับนักศึกษาที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นคนพิการ แต่ต้องมีเอกสารับรองความพิการ จากสถานพยาบาลรัฐบาล หรือสถานพยาบาลเอกชนตามประกาศกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ โดยนักศึกษามีสิทธิได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลือการศึกษา ตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคลอย่างสมเหตุสมผล โดยการดำเนินการของศูนย์ส่งเสริมและบริการนักศึกษาพิการ (ศูนย์ DSS) และ 4) การรับเข้าศึกษา จำนวนนักศึกษาที่จะเข้ารับศึกษาให้เป็นไปตามประกาศการรับสมัครนักเรียนเพื่อคัดเลือกเข้าศึกษาตามโครงการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2567 โดยหลักเกณฑ์เงื่อนไข การรับผู้พิการเข้าศึกษา เป็นไปตามคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละคณะ สาขาวิชา ตามประกาศการรับสมัครนักเรียนเพื่อคัดเลือกเข้าศึกษาตามโครงการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2567 และการรับสมัครและวิธีการคัดเลือกให้เป็นไปตามคุณสมบัติและเกณฑ์การรับสมัครนักศึกษาใหม่ ตามประกาศการรับสมัครนักเรียนเพื่อคัดเลือกเข้าศึกษาตามโครงการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2567 (ประกาศสภามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 2567)

จากการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามมีประกาศเรื่อง นโยบาย หลักเกณฑ์ วิธีการรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่เป็นการให้สิทธิทางการศึกษาแก่คนพิการ โดยไม่มีการแบ่งแยก เป็นการให้สิทธิทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม อย่างเสมอภาคแก่คนพิการและบุคคลทั่ว ๆ ไป ในด้านการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการต่อไป ผู้วิจัยในฐานะนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามมีความสนใจเกี่ยวกับความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาคนพิการว่า มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการศึกษานั้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดสินใจทำการศึกษาถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เพื่อที่จะได้นำผลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปประกอบเป็นสารสนเทศสำหรับการบริหารจัดการสมาคมกีฬาคนพิการแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นไปต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมความสำเร็จในชีวิตคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

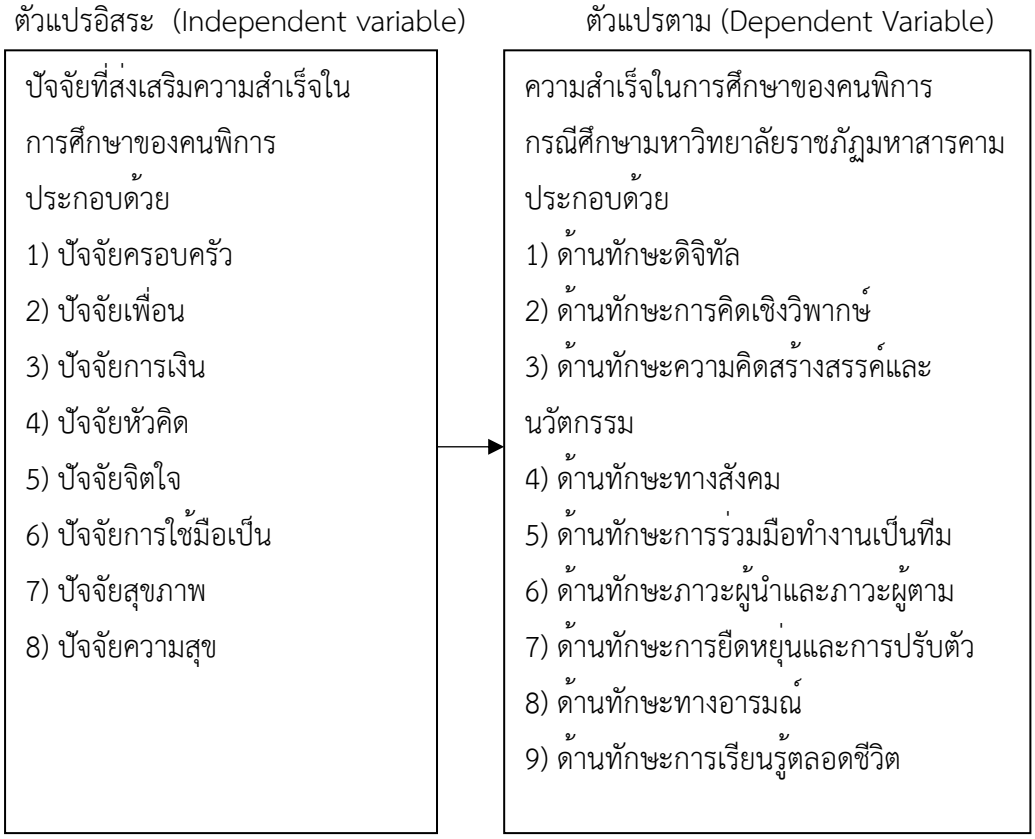

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายปิดและปลายเปิด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการวิจัย คือ นักศึกษาคนพิการ จำนวน 153 คน (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาคนพิการ จำนวน 111 คน โดยได้จากการคำนวณจากสูตรของ Yamane (1973) ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจากทุกหน่วยของการศึกษา คือ นักศึกษาและ

บัณฑิตภาคปกติและภาค กศ.บป. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยมีวิธีการสุ่มตัวอย่างตามวิธีการใช้ตารางเลขสุ่ม (Table of Random Numbers) โดยเรียงตามลำดับหมายเลขสมาชิกของประชากรจนครบตามจำนวน

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2) กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหาและรายละเอียดแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ

3) สร้างแบบสอบถาม

4) ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.2 การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

1) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (1970) ได้ค่าเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.991

2) จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง

2) ลงรหัสตามแบบการลงรหัส (Coding Form)

3) กำหนดระดับคะแนนในแบบสอบถามที่กำหนดไว้ 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับมาก

3 หมายถึง ระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับน้อย

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

4) การวิเคราะห์ระดับปัจจัยและระดับความสำเร็จ ดังเกณฑ์ต่อไปนี้

4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับความสำเร็จ มากที่สุด

3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับความสำเร็จ มาก

2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับความสำเร็จ ปานกลาง

1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับความสำเร็จ น้อย

1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับปัจจัย/ระดับความสำเร็จ น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ระดับปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ปัจจัยจิตใจ รองลงมาคือ ปัจจัยความสุข ปัจจัยเพื่อน ปัจจัยสุขภาพ ปัจจัยหัวคิด ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยการใช้มือเป็น และปัจจัยการเงิน

2. ระดับความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านทักษะทางอารมณ์ รองลงมาคือ ด้านทักษะการร่วมมือทำงานเป็นทีม กับด้านทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านทักษะการยืดหยุ่นและการปรับตัว ด้านทักษะทางสังคม ด้านทักษะดิจิทัล ด้านทักษะภาวะผู้นำและภาวะผู้ตาม ด้านทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .886 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์กับด้านทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตมากที่สุด มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .848 รองลงมาคือ ด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .826 ด้านทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .802 ด้านทักษะการยืดหยุ่นและการปรับตัว มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .797 ด้านทักษะทางสังคม มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .790 ด้านทักษะการร่วมมือทำงานเป็นทีม มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .787 ด้านทักษะภาวะผู้นำและภาวะผู้ตาม มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .786

ด้านทักษะทางอารมณ์ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .757 และด้านทักษะดิจิทัล มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .731 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .899 (R=.899) ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

4. ข้อเสนอแนะสิ่งที่ส่งเสริมสนับสนุนความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มีดังนี้

ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเข้าถึงจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียน ควรมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ ควรมีการจัดบริการให้คำปรึกษาและสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มโอกาส ความเท่าเทียม และความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ในการวิจัย ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่านักศึกษาคนพิการมีความเห็นว่า ความสำเร็จในการศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัยเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ สามารถพิจารณาได้จาก จากผลการวิจัยที่มีค่าเฉลี่ยของปัจจัยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยก็มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกปัจจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านจิตใจ และ "ปัจจัยความสุข" มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองอันดับแรก สะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จทางการศึกษาของคนพิการไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก แรงขับเคลื่อนภายใน ปัจจัยด้านเพื่อน เนื่องจากในวัยอุดมศึกษา เพื่อนคือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดที่สุดในกิจกรรมประจำวัน การยอมรับจากกลุ่มเพื่อน และการช่วยเหลือกันในชั้นเรียน เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้พิการรู้สึกไม่โดดเดี่ยว ปัจจัยด้านสุขภาพ และปัจจัยหัวคิด (สติปัญญา) ที่แสดงว่าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งต้นทุนทางสมองและการดูแลสุขภาวะที่เอื้อต่อการเรียนยาวนาน ในส่วนของปัจจัยการใช้มือเป็น สะท้อนว่าทักษะ

การปฏิบัติงาน เป็นสิ่งที่ผู้พิการได้รับการพัฒนาจนเกิดความชำนาญ ซึ่งเป็นผลจากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการลงมือปฏิบัติของสถาบัน ปัจจัยการเงิน จะมีลำดับคะแนนน้อยที่สุดในกลุ่ม (แต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุด) สิ่งนี้ไม่ได้หมายความว่าเงินไม่สำคัญ แต่หมายความว่า ระบบสวัสดิการและการอุดหนุนการศึกษาสำหรับคนพิการในปัจจุบันอาจมีความมั่นคงในระดับหนึ่งแล้ว (เช่น กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา หรือทุนยกเว้นค่าธรรมเนียมเรียนฟรีสำหรับคนพิการ) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิลาวัลย์ กองสะดี (2552) กล่าวถึง วิธีการว่าจะทำอย่างไรที่จะพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้หลายกรณี มีอุปสรรคที่ปิดกั้นความเข้าใจของผู้เรียน แต่ก็มีปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของผู้เรียน ประกอบด้วย 3 (F) และ 5 (H) ความสำเร็จของผู้เรียนประกอบด้วย 3 เอฟ (F) คือ ครอบครัว (Family) เพื่อน (Friend) และเงิน (Finance) ส่วน 5 H คือ หัวคิด (Head) จิตใจ (Heart) ใช้มือเป็น (Hand) เน้นสุขภาพ (Health) และซาบซึ้งสุข (Happiness) ทั้ง 8 ประการเป็นกงล้อที่จะต้องมีสมดุลกัน หากส่วนใดมากเกินไปก็จะทำให้กงล้อต้องวิ่งไปสู่ความสำเร็จได้ยากขึ้น จึงถือว่าเป็นปัจจัยใกล้ตัวผู้เรียนที่ส่งผลต่อการสำเร็จทางการเรียน จึงเป็นเหตุให้ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการวิจัยที่พบไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวัฒน์ โรจนวุฒิธรรม (2564) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในภาพรวมบัณฑิตมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปอรยา สุวรรณสิทธิ์ (2565) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ทางไกล สำหรับนักเรียน สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ทางไกลสำหรับนักเรียนสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดชัยนาท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามอยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการอยู่ในระดับ "มากที่สุด" ในทุกด้าน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญว่ากลุ่มประทับใจ (Target Group) มีการพัฒนาสมรรถนะที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) อย่างเด่นชัด ทำให้ค่าเฉลี่ยของทักษะความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการจึงอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะทางอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาพิการมี

ความสามารถในการตระหนักรู้และจัดการกับสภาวะอารมณ์ของตนเองได้ดีเยี่ยม ด้านทักษะการร่วมมือทำงานเป็นทีมและทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงให้เห็นว่านักศึกษาพิการไม่ได้เรียนรู้โดยโดดเดี่ยว แต่มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในมหาวิทยาลัย การทำงานเป็นทีมช่วยชดเชยข้อจำกัดรายบุคคล ในขณะที่ความกระหายในการเรียนรู้ตลอดชีวิตชี้ให้เห็นว่าพวกเขามีทัศนคติแบบ Growth Mindset ที่เชื่อว่าทักษะสามารถพัฒนาได้เสมอ ด้านทักษะการยืดหยุ่นและการปรับตัวและทักษะดิจิทัล ถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจมากในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่เป็นเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก ที่ช่วยลดช่องว่างความพิการ ด้านทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นภาพสะท้อนว่าในกระบวนการจัดการศึกษาอาจเน้นไปที่ "การปรับตัวและการอยู่ มากกว่าการส่งเสริมให้สร้างนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักศึกษาพิการมีความพร้อมที่จะก้าวข้ามจากการเป็นผู้รับ ไปสู่การเป็นผู้สร้าง หากได้รับการสนับสนุนที่ตรงจุด สอดคล้องกับการสรุปทักษะสำหรับบัณฑิตจบใหม่ของ สุนันทา มาวันและคณะ (2565) สรุปทักษะสำหรับบัณฑิตจบใหม่ที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างอยู่ตลอดเวลา และรวดเร็ว การพัฒนาทักษะจึงมีความสำคัญอย่างมากกับบัณฑิตจบใหม่ ที่จะต้องพัฒนาทักษะเก่าให้ดีกว่าเดิม และเพิ่มทักษะใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยอาศัยการพัฒนาทักษะทั้ง 9 ทักษะที่จะช่วยส่งเสริมให้บัณฑิตจบใหม่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และการใช้ชีวิต ซึ่งประกอบไปด้วยทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking Skills) ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation Skills) ทักษะทางสังคม (Social Skills) ทักษะการร่วมมือทำงานเป็นทีม (Collaboration Skills) ทักษะภาวะผู้ตาม (Leadership and Followership Skills) ทักษะการยืดหยุ่นและปรับตัว (Flexibility and Adaptability Skills) ทักษะทางอารมณ์ (Emotional Skills) และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills) ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .886 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษามีความเชื่อมโยงกันเป็นอย่างยิ่ง แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยและเครือข่ายสนับสนุนให้

ความสำคัญกับปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษามากเท่าใด ระดับความสำเร็จของผู้เรียนจะยิ่งสูงขึ้นตามไป สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง แต่เกิดจากการถักทอร่วมกันของปัจจัยทุกด้าน ความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการเป็นผลลัพธ์เชิงระบบ (Systemic Result) ที่มีปัจจัยด้านจิตใจเป็นแกนกลาง โดยมีสภาพแวดล้อมทางสังคมและดิจิทัลเป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปอรยา สุวรรณสิทธิ์ (2565) ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ทางไกล สำหรับนักเรียน สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่าตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ทางไกล สำหรับนักเรียนสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดชัยนาท มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.937 และอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 87.80 (R^2 = 0.878) ตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ทางไกลสำหรับนักเรียนสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดชัยนาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สรุปได้ว่า ระดับปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของคนพิการ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวม พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วย** 1.1 ควรมีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาเฉพาะทาง ด้วยการกำหนดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักแนะแนวที่มีความเข้าใจในข้อจำกัดของคนพิการแต่ละประเภท เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและจัดการกับสภาวะความเครียดสะสม 1.2 ควรกำหนดนโยบายให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครนักศึกษาช่วยคนพิการ โดยมี "หน่วยกิตกิจกรรม" หรือ "ทุนการศึกษา" เป็นสิ่งจูงใจ เพื่อสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือที่ยั่งยืน 1.3 ควรส่งเสริมนโยบายการบริหารจัดการกองทุนที่ไม่ได้ครอบคลุมแค่ค่าเทอม แต่รวมถึงค่าอุปกรณ์ช่วยความพิการและค่าเดินทาง ซึ่งเป็นต้นทุนแฝงที่ทำให้นักศึกษาพิการเข้าถึงการศึกษาได้ยากกว่าคนปกติ **2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ**

ประกอบด้วย 2.1 จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าปัจจัยจิตใจนั้นเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการศึกษาของนักศึกษาคนพิการ มหาวิทยาลัยควรมีการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางจิตวิทยาเชิงบวกจัดตั้งระบบ "พยาบาลใจ" หรือศูนย์ให้คำปรึกษาเชิงรุกที่เน้นการเสริมสร้างพลังใจโดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริม "ความสุขและการเห็นคุณค่าในตนเอง" จะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยให้ข้ามผ่านอุปสรรคทางกายภาพได้ 2.2 ควรส่งเสริมการพัฒนาระบบสนับสนุนทางสังคมผ่านเครือข่ายเพื่อนช่วยเพื่อน มหาวิทยาลัยควรออกแบบระบบ Buddy หรืออาสาสมัครช่วยเหลือนักศึกษาพิการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เกื้อกูลกัน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพจิตและความต่อเนื่องในการศึกษา 2.3 ควรมีการยกระดับทักษะทุนมนุษย์และสวัสดิการทางการเงิน เนื่องจากปัจจัยการใช้มือเป็น (ทักษะอาชีพ) และปัจจัยการเงินอยู่ในลำดับท้าย มหาวิทยาลัยควรจัดหลักสูตรระยะสั้นเพื่อเพิ่มทักษะวิชาชีพ (Up-skill/Reskill) ที่เหมาะสมกับข้อจำกัดทางกายภาพ เพื่อสร้างโอกาสในการหารายได้ระหว่างเรียน ซึ่งจะช่วยลดความกังวลด้านการเงินและเพิ่มความมั่นใจในการใช้ชีวิต **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 3.1 จากผลการวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะ ปัจจัยด้านจิตใจ และ ทักษะทางอารมณ์ จึงควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการศึกษาเฉพาะรายกรณี (Case Study) กับนักศึกษาพิการที่ประสบความสำเร็จโดดเด่น 3.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม รวมถึง ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับทักษะด้านอื่น จึงเสนอแนะให้มีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รูปแบบการจัดการเรียนรู้หรือสื่อเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) ที่เน้นการกระตุ้นกระบวนการคิดวิเคราะห์และการสร้างสรรค์ผลงานสำหรับคนพิการแต่ละประเภทโดยเฉพาะ เพื่อยกระดับทักษะที่ยังเป็นจุดอ่อนให้สูงขึ้น 3.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จระหว่างนักศึกษาพิการในสถาบันอุดมศึกษาต่างบริบท เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ (เน้นการพัฒนาท้องถิ่น) เปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ หรือมหาวิทยาลัยเอกชน เพื่อศึกษาว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อความสำเร็จแตกต่างกันหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวัฒน์ โรจนวุฒิธรรม. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. (2567). เรื่อง นโยบาย หลักเกณฑ์ วิธีการรับนักศึกษาพิการเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2567. วันที่ 28 พฤศจิกายน 2566.

ปอรยา สุวรรณสิทธิ์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ทางไกล สำหรับนักเรียน สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดชัยนาท. ใน การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก หน้า 1-13 (27 มกราคม 2551).

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2550). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 61 ก หน้า 8-24 (18 กันยายน 2550).

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (2556). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนที่ 30 ก หน้า 6-12 (20 มีนาคม 2556).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 1-90 (6 เมษายน 2560).

วิลาวัลย์ กองสะดี. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารหัส 52 คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยราชพฤกษ์ ปีการศึกษา 2552. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. วิทยาลัยราชพฤกษ์.

สุนันทา มาวันและคณะ. (2565). ทักษะที่สำคัญของบัณฑิตในอนาคต. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2(2), 87-99.

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน. (2568). ทะเบียนนักศึกษา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Cronbach, L. J. (1970). Essentials of psychological test. (5th ed.). New York: Harper Collins.

Yamane, T. (1973). Statistics An Introductory Analysis. (3rd ed). New York: Harper and Row.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2*

THE RELATIONSHIP BETWEEN DIGITAL LEADERSHIP AND INNOVATIVE ORGANIZATIONS OF EDUCATIONAL IN THE NONTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

กฤติเดช ปิ่นหอม[1] และ รัตนา กาญจนพันธ์[2]

Kittidet Pinhom[1] and Rattana Kanchanaphan[2]

[1-2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[1-2]Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

Corresponding Author's Email: 6714470032@rumail.ru.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 3 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 5 เมษายน 2569

Received 21 March 2026; Revised 3 April 2026; Accepted 5 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารและการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอนปีการศึกษา 2568 จำนวน 306 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.60-1.00 ค่าความเชื่อมั่น .994 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ

Citation:

*กฤติเดช ปิ่นหอม และ รัตนา กาญจนพันธ์. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 588-604.

Kittidet Pinhom and Rattana Kanchanaphan. (2026). The Relationship Between Digital Leadership And Innovative Organizations Of Educational In The Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 588-604.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมพันธ์โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารใน สพป.นนทบุรี 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 โดยภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล,ผู้บริหารองค์กรแห่งนวัตกรรม,ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the level of digital leadership of school administrators under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2, 2) study the level of the schools as an innovative organization under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2, 3) study the relationship between digital leadership and the schools as an innovative organization. This was a quantitative research. The sample group consisted of 306 teachers from schools under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2 in the academic year 2025. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) value of 0.60-1.00 and a reliability coefficient of .994 The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient.

The research finding revealed that 1) The level of digital leadership of schools under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2 both overall and in each aspect was at a high level, 2) The level of the schools as an innovative organization under the Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 2 both overall and in each aspect was at a high level,

3) The digital leadership of school administrators and the innovative organization of the schools had a statistically significant positive relationship at the .01 level, both overall and in each aspect

Keywords: Digital Leadership, Executives of innovative organizations, Educational administrators

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัล การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในบริบทดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้นำทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ สามารถขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการศึกษา และสร้าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องการบริหารโรงเรียนในปัจจุบันจึงมุ่งเน้นการพัฒนาครู การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน การสร้างโอกาสทางการศึกษา และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมให้โรงเรียนเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ที่มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การวิจัยและพัฒนา และการนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ โรงเรียนควรมุ่งพัฒนาไปสู่การเป็น “องค์กรแห่งนวัตกรรม” ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมยุคดิจิทัล และพัฒนาการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม จากบริบทของโรงเรียนใน สพป.นนทบุรี 2 ยังพบความแตกต่างในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียน ซึ่งอาจสะท้อนถึงความแตกต่างด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร เช่น วิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การส่งเสริมการใช้นวัตกรรม และความสามารถในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ทั้งในด้านโครงสร้างองค์กร การพัฒนาบุคลากร วิสัยทัศน์ร่วม และวัฒนธรรมองค์กร

ดังนั้น การพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายของ สพป.นนทบุรี 2 จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำยุคดิจิทัลและภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม สามารถสร้างบรรยากาศการ

ทำงานแบบร่วมมือ ส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและบุคลากร ตลอดจนพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพภายใน เพื่อสนับสนุนให้ครูสามารถบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมและเกิดประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการศึกษาต่อไป

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันการจัดการเรียนรู้จึงต้องปรับเปลี่ยนจากการเน้นเนื้อหาไปสู่การพัฒนาทักษะและสมรรถนะของผู้เรียนเป็นสำคัญบทบาทของครูจึงเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ขณะเดียวกัน ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ จึงมีความสำคัญมากขึ้นในองค์กรสถานศึกษาโรงเรียนควรมีระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบนอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอกยังเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อสนับสนุนทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ที่หลากหลายในการพัฒนาการศึกษาการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีรวมถึงการส่งเสริมให้ครูมีความกล้าที่จะทดลองใช้แนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนอีกทั้งควรมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างยั่งยืนการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ควบคู่กับทักษะทางวิชาการก็เป็นเป้าหมายสำคัญสถานศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในอนาคตท้ายที่สุด การพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลจึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร สพป.นนทบุรี 2

2. ศึกษาระดับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบรี 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับสูง

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเนื้อหาจากเอกสารทางวิชากร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ภูรีรัตน์ สุกใส (2565) ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล คือ พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษา มีวิสัยทัศน์และเป็นผู้นำในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้และการทำงานภายในสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม

กนกกาญณ์ สุรันนา (2566) กล่าวว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำยุคดิจิทัลนั้น คือ ความรับผิดชอบของ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำ และเป็นที่ต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน มีความจำเป็นที่จะต้อง กระตุ้น และเอื้ออำนวยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคน และการปฏิบัติงาน ไปในทางที่ดีขึ้น และผู้นำจะต้องสามารถเปลี่ยนแปลงความต้องการที่ตอบสนอง และ แนวทางให้องค์การประสบความสำเร็จ เจริญรุ่งเรืองไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม

พรพรรณ และคณะ (2568) ให้ความหมายไว้ว่า สถานศึกษาแห่งนวัตกรรม หมายถึง เป็นแนวคิดการบริหารจัดการ องค์กรแนวใหม่ ในการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะองค์กร หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กร ซึ่งไม่ เคยปรับเปลี่ยนมาก่อน เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าของบริบทโลกาภิวัฒน์ที่มีความรู้และนวัตกรรม เป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มคุณค่า พัฒนาผลิต สินค้าและ

บริการที่ดีมีคุณภาพเพื่อตอบสนอง ความต้องการและความพึงพอใจของลูกค้า ความอยู่รอดและความสามารถเชิงการแข่งขันของ องค์กรในตลาดการค้าโลกเสรี

มัลลิกา และคณะ (2568) ให้ความหมายไว้ว่า สถานศึกษาแห่งนวัตกรรม หมายถึง องค์กรที่มี ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีคุณค่าสอดคล้องตามวิสัยทัศน์องค์กรได้อย่าง ต่อเนื่อง รวมทั้งมีศักยภาพในการพัฒนายกระดับความสามารถนั้นให้สูงขึ้น เพื่อขับเคลื่อนการ สร้างสรรค์นวัตกรรมที่สนับสนุนการเติบโตที่มั่นคงให้กับองค์กรในอนาคต

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าความสำคัญขององค์กรแห่งนวัตกรรม การที่สถานศึกษามีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีแนวคิด วิธีการใหม่ ๆ ทำให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาที่รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ สถานศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดความแตกต่าง ได้เปรียบในการแข่งขัน และตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากร และผู้เรียน ในสถานศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้บริหารและครูของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,568 คน จากสถานศึกษา 19 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูใน สพป.นนทบุรี 2 ที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2568 จำนวน 306 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Cohen (Cohen, Manion and Marrison, 2011) ที่ระดับเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนได้ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน จากนั้นทำการเทียบส่วนของกลุ่มตัวอย่างระหว่างจำนวนประชากรของครูทั้งหมดกับจำนวนประชากรของครูในแต่ละกลุ่มสถานศึกษา จำนวน 4 กลุ่มอำเภอ

1. ด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ใช้การสังเคราะห์แนวคิดของ กันตชาติ กุดนอก (2565), ภูรีรัตน์ สุกใส (2565), พิเชฐ โสภา (2565), พรวิภา เชยกลิ่น (2566), ลัทธวรรณ วงษ์โพย (2566), สิรินาถ คงแก้ว (2566), โรจนศักดิ์ อินทนน (2566), พิมพิลา อำนาจ (2566), กนกกาญณ์ สุรันนา (2566), กษมา อุดทาเรือน (2566) การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา ใช้การสังเคราะห์แนวคิดของ ภัทรหทัย ภู่สวัสดิ์ (2565),ชัชสุดา อาจศักดิ์ และสุเทพ ตระหง่าน (2567), มัลลิกา ไชยวิก และคณะ (2568)

2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2568 ในสพป.นนทบุรี 2 จำนวน 1,568 คน จากทั้งหมด 63 สถานศึกษา ด้านพื้นที่ : จังหวัดนนทบุรี สพป.นนทบุรี 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2568 ในสพป.นนทบุรี 2 จำนวน 306 คน จาก 19 สถานศึกษา โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Cohen ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากนั้น ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบยกกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklists) ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของครู ต่อภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดวิธีคิดของลิเคิร์ท (Likert’s Scale) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

(บุญชม ศรีสะอาด, 2553) 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของครู ต่อระดับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา โดยกำหนดวิธีคิดของลิเคิร์ท (Likert’s Scale) ซึ่งกำหนดเกณฑ์

การให้คะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) 5 หมายถึง สถานศึกษามีระดับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอยู่ในระดับ มากที่สุด 4หมายถึง สถานศึกษามีระดับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอยู่ในระดับ มาก 3หมายถึง สถานศึกษามีระดับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอยู่ในระดับ ปานกลาง 2หมายถึง สถานศึกษามีระดับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอยู่ในระดับน้อย1หมายถึง สถานศึกษามีระดับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา

2. นำแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่ได้มากำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ และจัดทำแบบสอบถาม

3. เสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง พร้อมนำข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงตามคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา

5. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทอลองใช้ (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างทดลองที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วม จำนวน 30 คน

6. วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามเป็นรายด้านและทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient alpha) ของ Cronbach’s Alpha Coefficient ที่ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .994

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์

8. เครื่องมือที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลกับข้าราชการครูของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 จำนวน 306 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยส่งหนังสือแนะนำตัวและขออนุญาตเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามไปยังผู้อำนวยการ สพป.นนทบุรี 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์จากครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตอบแบบสอบถามจำนวน 306 คน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจาก Google Form

2. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากครูผู้ตอบแบบสอบถามจาก Google Form มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้อง นำไปเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของครูในสถานศึกษา วิเคราะห์โดยใช้การคำนวณหาค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย **($\bar{X}$)** และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation--*SD*) ตามหลักเกณฑ์พิจารณาการแปลค่าคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลระดับความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation--*SD*) ตามหลักเกณฑ์พิจารณาการแปลค่าคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาในระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) ตามหลักเกณฑ์พิจารณาของวัญญา วิศาลาภรณ์ (2540) มีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .70 ขึ้นไป ถือว่าตัวแปรคู่นั้นมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .30-.69 ถือว่าตัวแปรคู่นั้นมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ต่ำกว่า .30 ถือว่าตัวแปรคู่นั้นมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของครูผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้จากแบบสอบถามของครูปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา สพป.นนทบุรี 2 จำนวน 306 ฉบับ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 1

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. อายุ		
1.1 น้อยกว่า 30 ปี	52	17.0
1.2 30 – 45 ปี	155	50.7
1.3 45 ปีขึ้นไป	99	32.4
รวม	**306**	**100**
2. วุฒิการศึกษา		
2.1 ปริญญาตรี หรือวุฒิอื่นที่เทียบเท่าปริญญาตรี	203	66.3
2.2 สูงกว่าปริญญาตรี	103	33.7
รวม	**306**	**100**
3. ตำแหน่ง		
3.1 ครู ไม่มีวิทยฐานะ	182	59.5
3.2 ครู มีวิทยฐานะ	124	40.5
รวม	**306**	**100**

จากตารางที่ 1 พบว่า ส่วนใหญ่ ช่วงอายุ 30-45 ปี จำนวน155 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 อายุ 45 ปี จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 32.4 และ อายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 52 คิดเป็นร้อยละ17.0 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือวุฒิอื่นที่เทียบเท่าปริญญาตรี จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ส่วนใหญ่เป็นครูไม่มีวิทยฐานะจำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 59.5 ครูที่มีวิทยฐานะ จำนวน 124 คนคิดเป็นร้อยละ 40.5

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. วิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี (X1)	4.16	.69	มาก	2
2. การสื่อสาร (X2)	4.21	.67	มาก	1
3. ความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล (X3)	4.12	.71	มาก	3
4. การสร้างนวัตกรรมองค์กรทางดิจิทัล (X4)	4.16	.69	มาก	2
รวม (Xt)	**4.16**	**.65**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 จากการศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, SD = .65) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ การสื่อสาร ($\bar{X}$ = 4.21, SD = .67) วิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}$ = 4.16, SD = .69) การสร้างนวัตกรรมองค์กรทางดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.16, SD = .69) และความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.16, SD = .65) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษา

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการวิเคราะห์การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษา	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. ด้านโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม	4.19	.68	มาก	2
2. ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.21	.69	มาก	1
3. ด้านวิสัยทัศน์ร่วม	4.15	.76	มาก	4

4. ด้านวัฒนธรรมองค์กร	4.17	.70	มาก	3
รวม	**4.18**	**.67**	**มาก**	

จากตารางที่ 3 จากการศึกษาการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.18, SD = .67) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.21, SD = .69) ด้านโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.19, SD = .68) ด้านวัฒนธรรมองค์กร ($\bar{X}$ = 4.17, SD = .70) และด้านวิสัยทัศน์ร่วม ($\bar{X}$ = 4.15, SD = .76) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร	**การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา**				
	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_t
X_1	.845**	.811**	.776**	.817**	.851**
X_2	.849**	.801**	.762**	.815**	.845**
X_3	.876**	.813**	.778**	.844**	.867**
X_4	.871**	.856**	.768**	.859**	.878**
X_t	.911**	.869**	.817**	.883**	.911**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่าระดับภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร (X_t) มีความสัมพันธ์กับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา (Y_t) อยู่ในระดับสูง (r_{xy}= 911**) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กับด้านโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม (Y_1) มากที่สุดอยู่ในระดับสูง (r_{xy}=0.845**) รองลงมา คือ ด้านวัฒนธรรมองค์กร (Y_4) อยู่ในระดับสูง (r_{xy}=0.817**) และด้านการพัฒนา

บุคลากร (Y_2) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r_{xy}=0.811**) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ร่วม (Y_3) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง (r_{xy}=0.776**)

อภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 ดังนี้

1. ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหาร ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารมีความตระหนักและทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสนับสนุนให้ครูใช้เทคโนโลยีในการวัดผล วิเคราะห์ข้อมูล และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ กันตชาติ กุดนอก (2565) ที่ระบุว่าภาวะผู้นำยุคดิจิทัลคือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการประยุกต์เทคโนโลยีมาใช้ในงานทุกด้านของสถานศึกษา เพื่อสร้างระบบสนับสนุนการเรียนการสอนและพัฒนาบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูรีรัตน์ สุกใส (2565) และ กษมา อุดทาเรือน (2566) ที่พบผลการศึกษาในทิศทางเดียวกันว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงการปรับตัวของผู้บริหารในยุคปัจจุบัน

2. การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาผลการศึกษาพบว่า การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เนื่องด้วยผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และมุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิดริเริ่มเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ภัทรหทัย ภูสวัสดิ์ (2565) ที่กล่าวว่าสถานศึกษาแห่งนวัตกรรมต้องอาศัยผู้บริหารและบุคลากรที่สามารถคิดค้นนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการและยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุพงษ์ ชุมแวงวาป (2560) และ ภูรีรัตน์ สุกใส (2565) ซึ่งพบว่าสภาพปัจจุบันของสถานศึกษามีความเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลลัพธ์นี้แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำดิจิทัลสูง จะส่งผลโดยตรงต่อการผลักดันให้สถานศึกษากลายเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ผ่านการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสื่อสาร การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่รวดเร็ว และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่ฉับไว ส่งผลให้องค์กรสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ในสภาพแวดล้อมปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของภูรีรัตน์ สุกใส (2565) พบความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลกับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม มนัสพงษ์ เก่งฉลาด (2566) และลลิตา สมใจ (2565) พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับสมรรถนะของครูและประสิทธิผลของสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารใน สพป.นนทบุรี 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสื่อสาร รองลงมาคือด้านวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี ด้านการสร้างนวัตกรรมองค์กรทางดิจิทัล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล

2. การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการพัฒนาบุคลากร รองลงมาคือด้านโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านวิสัยทัศน์ร่วม

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาใน สพป.นนทบุรี 2 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลกับองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาในระดับที่กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กันตชาติ กุดนอก. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. ใน ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กนกกาญณ์ สุรันนา. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร. ใน ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กษมา อุดทาเรือน. (2566). การศึกษาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแม่ฮ่องสอน. ใน ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ชัชสุดา อาจศักดี และสุเทพ ตระหง่าน. (2567) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 10(3), 119-130.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พิเชฐ โสภา. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล กับการบริหารสถานศึกษาของ ผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตสุดถิ่นไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย. ใน ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

พรวิภา เชยกลิ่น. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. ใน ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภูรีรัตน์ สุกใส. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดอุตรดิตถ์. ในการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ภัทรหทัย ภู่สวัสดิ์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นสถานศึกษาแห่งนวัตกรรม ของสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองอุตรดิตถ์. ใน การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

มนัสพงษ์ เก่งฉลาด. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะหลักของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. ใน ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

มัลลิกา ไชยวิก, อรรครา ธรรมาธิกุล, และวีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2568) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(2), 806-823.

ลลิตา สมใจ. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. ใน ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ลัทธวรรณ วงษ์โพย.(2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์. ใน ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วัญญา วิศาลาภรณ์. (2540). การวิจัยทางการศึกษา: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ้อแกรมมี่.

สิรินาถ คงแก้ว. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชุมพร เขต 1. ใน ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อนุพงษ์ ชุมแวงวาปี. (2560). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Cohen, L. K. et at. (2011). Research methods in education. (7th ed.). New York : Routledge.

Likert, R.. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbeic, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement. New York : Wiley & Son.

บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*

THE ROLE OF ADMINISTRATORS IN BOOSTING MORALE AND MOTIVATION AMONG TEACHERS IN SCHOOLS PROVIDING EXPANDED EDUCATIONAL OPPORTUNITIES UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

สุรชัย จันทขาล[1], วศิน สอนโพธิ์[2] และ พจน์ เจริญสันเทียะ[3]

Surachai Chantakan[1], Wasin Sonpo[2] and Phot Charoensanthia[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Chantakan03@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา

Citation:

*สุรชัย จันทขาล, วศิน สอนโพธิ์ และ พจน์ เจริญสันเทียะ. (2569). บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 605-624.

Surachai Chantakan, Wasin Sonpo and Phot Charoensanthia. (2026). The Role Of Administrators In Boosting Morale And Motivation Among Teachers In Schools Providing Expanded Educational Opportunities Under The Buriram Primary Educational Service Area Office 4. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 605-624.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

และประสบการณ์ในการทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครู จำนวน 234 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.85 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทาง จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสถานศึกษา ประกอบด้วย ด้านบทบาทกำกับ ด้านบทบาทสนับสนุน ด้านบทบาทมีส่วนร่วม และด้านบทบาทมุ่งเน้นความสำเร็จ

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้บริหาร, การสร้างขวัญและกำลังใจ

Abstract

This research aims to 1) study the role of administrators in boosting teacher morale in schools providing expanded educational opportunities, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the role of administrators in boosting teacher morale in schools providing expanded educational opportunities, categorized by position, educational level, and work experience. 3) To study the guidelines for developing the role of administrators in building morale and motivation in the work performance of teachers in schools providing expanded educational opportunities under the Buriram Primary Educational

Service Area Office 4. The sample group consisted of 234 administrators and teachers. The research instrument used was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 The reliability coefficient of the entire questionnaire was 0.85, and structured interviews were also used. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall role of administrators in boosting teacher morale and motivation in schools providing expanded educational opportunities was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding the role of administrators in boosting teacher morale in schools providing expanded educational opportunities, categorized by position, showed overall differences. However, when categorized by educational level and work experience, no significant differences were found overall or in specific aspects.

3. Guidelines for developing the role of administrators in boosting teacher morale in schools providing expanded educational opportunities include: supervisory role, supporting role, participatory role, and success-oriented role.

Keywords: Roles, Management, Morale Building

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์และดิจิทัล เศรษฐกิจโลกได้เปลี่ยนแปลงจากภาคอุตสาหกรรมหนักสู่ภาคบริการและแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เน้นทักษะและความรู้ขั้นสูง เทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและบริหารจัดการข้อมูล แต่ยังทำให้การแข่งขันในตลาดแรงงานเข้มข้นมากขึ้น ส่งผลให้แรงงานจำเป็นต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน ขณะเดียวกัน เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในการสื่อสาร การทำงานทางไกล และการเรียนการสอนออนไลน์ โดยมีระบบคลาวด์ อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และแพลตฟอร์มประชุมออนไลน์เป็นเครื่องมือขยายโอกาสการเข้าถึง

ข้อมูลและบริการสาธารณะโดยไร้ข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ (The Evolution of Work, 2023) นอกจากนี้ อายุขัยเฉลี่ยที่เพิ่มสูงขึ้น ได้เปิดแนวคิดการใช้ชีวิตแบบ “หลายช่วง” (Multistage Life) ซึ่งเอื้อต่อการเปลี่ยนเส้นทางอาชีพและการเติมทักษะใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา เพื่อตอบสนองต่อบริบทดังกล่าว ระบบการศึกษาในปัจจุบันจึงได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเน้นการเรียนรู้เชิงทักษะผ่านกระบวนการ Project-Based Learning และ Simulation ที่ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะจริง ลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในห้องเรียน ทั้งระบบ e-learning, LMS และ smart classroom ทำให้ครูสามารถสอนและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น พร้อมกับเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Broderick & Hyung, 2023) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระบบการศึกษาจะพัฒนาไปไกล แต่บริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ยังคงเผชิญข้อจำกัดหลายประการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาทางการศึกษาเริ่มต้นขึ้นจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2533 ซึ่งเห็นชอบให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาภาคบังคับ พร้อมจัดตั้งโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชนบท เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาสามารถเรียนต่อได้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบการขยายชั้นเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อรองรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลที่ยังไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษารองรับ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 กระจายอยู่ทั้งในเขตเมืองและชนบท มีนักเรียนหลากหลายทั้งด้านเศรษฐฐานะ ครอบครัว และวัฒนธรรม ครูจึงต้องจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความหลากหลายดังกล่าว เช่น การบูรณาการเนื้อหาท้องถิ่นเข้ากับมาตรฐานการเรียนรู้ การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการจัดมุมเสริมทักษะให้นักเรียนเลือกเรียนตามความสนใจ อีกทั้งต้องมีการวางแผนการสอนที่แยกตามระดับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และประเมินผลอย่างยืดหยุ่น โดยปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายเหล่านี้ ภาระงานของครูก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ครูไม่เพียงทำหน้าที่สอนในห้องเรียน แต่ยังต้องวางแผนการสอน สร้างสื่อ จัดกิจกรรม จัดทำเอกสารประเมินผล เข้าร่วมประชุม และแก้ไขปัญหาทางเทคนิคในห้องเรียน ภาระงานที่ทับซ้อนกับข้อจำกัดด้านเวลา ส่งผลให้ครูจำนวนมากเผชิญภาวะขาดเวลา หรือ time poverty ในการเตรียมการสอนและให้คำแนะนำอย่างมีคุณภาพ แม้ว่าครูจะพยายามปรับตัว แต่ความเครียดและความเหนื่อยล้าก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในบริบทเช่นนี้ “ขวัญและ

กำลังใจ” โดยมีทั้งปัจจัยภายใน เช่น ความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน และปัจจัยภายนอก เช่น ภาวะผู้นำที่สนับสนุน โอกาสพัฒนาวิชาชีพ สมดุลชีวิตและงาน และความร่วมมือในชุมชนครู (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4, 2568) การมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของโรงเรียนทำให้ครูมีความมั่นใจและตระหนักว่าบทบาทของตนมีความหมายต่อความสำเร็จของทั้งระบบ การยกย่องผลงานของครูอย่างสม่ำเสมอ เช่น การกล่าวชื่นชมในที่ประชุม การมอบรางวัล หรือการนำเสนอผลงานดีเด่นในเวทีระดับเขตหรือประเทศ ล้วนมีผลต่อการสร้างคุณค่าในตนเองของครู (Portey, 2019) การยอมรับในความสำเร็จที่เกิดจากความทุ่มเทของครูไม่เพียงเสริมแรงจูงใจเชิงบวก แต่ยังช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาวิชาชีพที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของครูในแต่ละโรงเรียนก็เป็นอีกบทบาทที่สำคัญ ผู้บริหารควรจัดเวทีหรือโครงการที่เปิดโอกาสให้ครูพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี หรือการแก้ปัญหาเชิงระบบ โดยไม่จำกัดเพียงหลักสูตรอบรมทั่วไปเท่านั้น แต่ควรออกแบบให้สอดคล้องกับภาระจริงในงาน และบริบทของครูในพื้นที่นั้น ๆ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง โปร่งใส และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ถือเป็นฐานรากของการสร้างขวัญกำลังใจอย่างยั่งยืน ผู้บริหารควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู เช่น การจัดประชุมแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติ การใช้กลไก “ประเมินโดยเพื่อนครู” เพื่อพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ หรือการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC: Professional Learning Community) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (Broderick & Hyung, 2023)

ในยุคดิจิทัลและโลกแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ สถานศึกษาถูกคาดหวังให้เป็นพื้นที่บ่มเพาะทักษะแห่งอนาคตผ่านนวัตกรรมการสอนที่ทันสมัย บุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จึงมีความต้องการระบบบริหารจัดการที่เอื้อต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ครูควรมีเวลาเพียงพอในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีขวัญและกำลังใจที่ดี ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารทั้งในด้านทรัพยากรและการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เปี่ยมด้วยแรงจูงใจ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ แต่ปัจจุบันกลับพบว่า ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาต้องเผชิญกับสภาวะ "ความยากจนด้านเวลา" (Time Poverty) เนื่องด้วยภาระงานที่ทับซ้อน ทั้งงานสอนในห้องเรียน งานเอกสารประเมินผล และการแก้ไขปัญหาทางเทคนิคภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่

ห่างไกล ความกดดันเหล่านี้ส่งผลให้ครูเกิดความเครียดสะสม เหนื่อยล้า และเสี่ยงต่อภาวะหมดไฟ (Burnout) ซึ่งบั่นทอนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างรุนแรง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจึงถือเป็น "ตัวแปรสำคัญ" ที่จะเข้ามาปิดช่องว่างนี้ หากผู้บริหารสามารถใช้วิธีการบริหารจัดการที่เน้นการสร้างขวัญและกำลังใจ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายงานที่เป็นธรรม การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อกูลกัน จะช่วยให้ครูสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดด้านพื้นที่และเศรษฐฐานะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาไปได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4, 2568) ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา “บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4” เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบริหาร และเสริมสร้างศักยภาพของครูให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนชยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 53 คน ครูผู้สอนและพนักงานราชการหรือครูอัตราจ้าง จำนวน 543 คน รวม 596 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำนวน 234 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาส คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่น ในด้านบทบาทของผู้บริหาร ที่ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อ บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ตำแหน่ง และระดับการศึกษา โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe'method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบทบาทมีส่วนร่วม ด้านบทบาทมุ่งเน้นความสำเร็จ ด้านบทบาทสนับสนุน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบทบาทกำกับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน และรายด้าน แตกต่างกันในด้านบทบาทกำกับ และ ด้านบทบาทสนับสนุน เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านบทบาทกำกับ 2) ด้านบทบาทสนับสนุน 3) ด้านบทบาทมีส่วนร่วม 4) ด้านบทบาทมุ่งเน้นความสำเร็จ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบทบาทมีส่วนร่วม ด้านบทบาทมุ่งเน้นความสำเร็จ ด้านบทบาทสนับสนุน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบทบาทกำกับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เน้นการทำงานร่วมกันและการบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษามากกว่าการใช้อำนาจควบคุมเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนิสา อ่อนละมุล (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สพม.เขต 29 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และยังสอดคล้องกับ อดุลย์ นาคประเสริฐ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน รองลงมาคือ ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ตอบแทน และสอดคล้องกับ สุภาวดี ศรีทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารขวัญและกำลังใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รองลงมา

คือ ด้านนโยบายและการบริหาร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงานและสวัสดิการ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2.1 จำแนกตาม ตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน และรายด้าน แตกต่างกันในด้านบทบาทกำกับ และ ด้านบทบาทสนับสนุน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารและครูมองเห็นบทบาทการใช้อำนาจและการสนับสนุนในมุมมองที่ต่างกันตามภาระหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา นิ่มนวล (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารขวัญกำลังใจครู จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน และ อดุลย์ นาคประเสริฐ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารขวัญกำลังใจครู จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีทัศนะสูงกว่าครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 จำแนกตาม ระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันต่างคาดหวังการสร้างขวัญกำลังใจจากผู้บริหารในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ศรีทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารขวัญและกำลังใจของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารขวัญและกำลังใจโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 จำแนกตาม ประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ระบบการบริหารจัดการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ครูรับรู้บทบาทผู้บริหารได้ไม่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

สุนิสา อ่อนละมุล (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สพม.เขต 29 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารขวัญกำลังใจครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ชลธิชา นิ่มนวล (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารขวัญกำลังใจครู จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน และ สุภาวดี ศรีทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารขวัญและกำลังใจของครู จำแนกตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารขวัญและกำลังใจโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

3.1 ด้านบทบาทกำกับ จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการพัฒนา ด้านบทบาทกำกับ ได้แก่ 1) ผู้บริหารกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้ครูเห็นเส้นทางการทำงานอย่างถูกต้อง ลดความคลุมเครือในภาระงาน 2) ผู้บริหารพัฒนาระบบคู่มือ แนวปฏิบัติ และขั้นตอนการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน เพื่อให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบและถูกต้องตามเกณฑ์ 3) ผู้บริหารจัดประชุมสื่อสารนโยบายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อชี้แจงทิศทางงานใหม่ ๆ และตอบข้อสงสัยได้ตรงประเด็น ทำให้ครูมีความเข้าใจร่วมกัน 4) ผู้บริหารกำกับติดตามงานด้วยวิธีเชิงบวก เช่น การให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ การชี้แนะแนวทางแก้ปัญหา มากกว่าการตำหนิหรือควบคุมอย่างเคร่งครัด 5) ผู้บริหารพัฒนาเครื่องมือประเมินงานที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อให้ครูมั่นใจในเกณฑ์การประเมินและ

รับรู้ว่าการทำงานมีความก้าวหน้า ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและนิเทศแบบเชิงบวก สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณา พิทักษ์ธรรม (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญและกำลังใจครูในโรงเรียนขนาดเล็กของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารขวัญและกำลังใจครูในโรงเรียนขนาดเล็กของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านนโยบายและการบริหาร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความมั่นคงในงาน 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารขวัญและกำลังใจครู จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีทัศนะต่อการบริหารขวัญและกำลังใจครูโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียนพบว่าไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารขวัญและกำลังใจครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ 1) ด้านนโยบายและการบริหาร ควรมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนและยุติธรรม 2) ด้านความมั่นคงในงาน ควรส่งเสริมการขอเลื่อนวิทยฐานะและสร้างความมั่นคงในอาชีพ 3) ด้านสวัสดิการ ควรจัดให้มีสวัสดิการที่จำเป็นและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก และ 4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ควรจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคีในองค์กร และสอดคล้องกับ Smith, J., & Lee, K. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนมัธยมของสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารที่เน้นการสื่อสารที่เปิดกว้างและการให้เกียรติครู มีผลต่อการสร้างขวัญกำลังใจอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการยอมรับผลงานอย่างจริงใจ ช่วยเพิ่มความผูกพันและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ การให้โอกาสพัฒนาวิชาชีพและการสนับสนุนด้านทรัพยากรช่วยเสริมสร้างขวัญกำลังใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ด้านบทบาทสนับสนุน จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการพัฒนา ด้านบทบาทสนับสนุน ได้แก่ 1) ผู้บริหารสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและปลอดภัยทางจิตใจ เช่น การทักทาย พูดคุย ให้กำลังใจ และเปิดพื้นที่ให้ครูแสดงความคิดเห็น 2) ผู้บริหารส่งเสริมสวัสดิการและระบบช่วยเหลือครูตามความจำเป็น เช่น การจัดสวัสดิการเพิ่มเติม การดูแลในช่วงวิกฤต การช่วยเหลือครูที่มีภาระหนัก 3) ผู้บริหารลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู โดยปรับโครงสร้างงานหรือแบ่งงานให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละคน เพื่อลดความเครียดและภาระส่วนเกิน

4) ผู้บริหารให้คำปรึกษาแนะนำด้านอาชีพและด้านอารมณ์อย่างใกล้ชิด เพื่อช่วยให้ครูแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและรู้สึกว่าตนได้รับการดูแล 5) ผู้บริหารยกย่องชมเชยและให้รางวัลเชิงสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ครูรู้สึกเห็นคุณค่าในผลงานและภาคภูมิใจในวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและลดภาระงานที่ไม่จำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา มณีรัตน์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญและกำลังใจของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารขวัญและกำลังใจของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน รองลงมาคือ ด้านสภาพการทำงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ 2) ปัญหาที่พบในการบริหารขวัญและกำลังใจ ได้แก่ ปริมาณงานนอกเหนือจากการสอนมีมากเกินไป อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในบางโรงเรียนยังไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และค่าตอบแทนรวมถึงสวัสดิการบางอย่างยังไม่สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารขวัญและกำลังใจ คือ ผู้บริหารควรลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครูเพื่อให้ครูมีเวลาในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ควรมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและห้องทำงานให้ทันสมัย มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานดีเด่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และควรจัดหาสวัสดิการเสริมเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าครองชีพของครู และสอดคล้องกับ Garcia, M. (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารขวัญกำลังใจต่อการรักษาครูในโรงเรียนประถมศึกษาของสเปน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารที่สร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหารส่งผลให้ครูมีความพึงพอใจและมีแนวโน้มจะอยู่ในวิชาชีพยาวนาน การจัดกิจกรรมสร้างแรงจูงใจและการให้รางวัลเชิงบวกเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาขวัญกำลังใจครูในระยะยาว

3.3 ด้านบทบาทมีส่วนร่วม จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการพัฒนา ด้านหลักความโปร่งใส ได้แก่ 1) ผู้บริหารเปิดเวทีระดมความคิดเห็นให้ครูมีส่วนกำหนดนโยบายและทิศทางงานสำคัญ เช่น การพัฒนาหลักสูตร แผนงานโรงเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องวิชาการและงานบริหารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของตน เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน 3) ผู้บริหารจัดระบบรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากครู

อย่างเป็นทางการ เช่น กล่องรับความคิดเห็น ช่องทางออนไลน์ หรือการประชุมย่อย 4) ผู้บริหารใช้การบริหารแบบทีม (Team Management) เพื่อให้ครูร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนงาน ทำให้เกิดความร่วมมือและความเข้าใจร่วม 5) ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำย่อย (Teacher Leadership) เช่น หัวหน้ากลุ่มสาระ หัวหน้าโครงการ เพื่อสร้างความรู้สึกมีคุณค่าและบทบาทที่สำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การใช้การบริหารแบบทีมและการเปิดเวทีระดมความคิดเห็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเทพ กล้าหาญ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารขวัญกำลังใจต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรีผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารขวัญกำลังใจของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ 2) ความพึงพอใจในการทำงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) การบริหารขวัญกำลังใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในการทำงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ด้านนโยบายและการบริหาร และด้านการยอมรับนับถือ เป็นปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจในการทำงานของครูได้อย่างมีนัยสำคัญ 4) ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานที่โปร่งใสและยุติธรรม ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และควรมีการยกย่องชมเชยครูที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างแรงจูงใจและเพิ่มความพึงพอใจในการทำงานให้สูงขึ้น และสอดคล้องกับ Brown, A., & Green, T. (2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจและผลกระทบต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูในโรงเรียนอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผนและการตัดสินใจ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยอมรับและเคารพความคิดเห็นของครู มีผลต่อการเพิ่มขวัญกำลังใจและความพึงพอใจในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ

3.4 ด้านบทบาทมุ่งเน้นความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีแนวทางในการพัฒนา ด้านบทบาทมุ่งเน้นความสำเร็จ ได้แก่ 1) ผู้บริหารสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง เช่น อบรมออนไลน์ การศึกษาดูงาน การเรียนรู้ร่วมมือ (PLC) เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ 2) ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ครูพัฒนาคุณภาพการสอนและตอบโจทย์การเรียนรู้ยุคใหม่ 3) ผู้บริหารจัดทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนที่จำเป็นให้

ครู เช่น อุปกรณ์สื่อการสอน ห้องเรียนที่เหมาะสม และสื่อเทคโนโลยี เพื่อให้ครูทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ผู้บริหารให้คำแนะนำเชิงวิชาการและข้อเสนอแนะที่ช่วยให้ครูพัฒนาผลงานอย่างชัดเจน เพื่อให้ครูเห็นเส้นทางไปสู่ความสำเร็จ 5) ผู้บริหารยกย่องผลงานเด่นและสร้างระบบพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ เพื่อให้ครูเกิดความภาคภูมิใจและตั้งเป้าหมายในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพและทรัพยากรเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรชัย ศรีสุข (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ขวัญกำลังใจของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกในเขตเมืองที่มีความแออัด 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ 1) ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 2) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 3) ด้านความสำเร็จในงาน และ 4) ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทน โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถร่วมกันพยากรณ์ขวัญกำลังใจของครูได้ร้อยละ 68.4 3) แนวทางในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ คือ โรงเรียนควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบและโปร่งใส (Transparency) มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนสื่อการสอนที่ทันสมัยสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนในเมืองใหญ่ และควรมีการให้รางวัลหรือการยกย่องชมเชยเมื่อครูสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน เพื่อให้ครูรู้สึกถึงความสำเร็จในวิชาชีพ และ พรทิพย์ จันทร์เจริญ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการบริหารขวัญกำลังใจต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารขวัญกำลังใจของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านโอกาสและความก้าวหน้าในวิชาชีพ 2) ประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) การบริหารขวัญกำลังใจส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และด้านความมั่นคงในงานสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการสอนของครูได้ร้อยละ 62.5 4) ข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ ผู้บริหารควรส่งเสริมกระบวนการสร้างขวัญกำลังใจผ่านการสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อลดภาระงานที่ไม่จำเป็น และควรมีการนิเทศติดตามในลักษณะกัลยาณมิตรเพื่อ

ส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับ Johnson, R., & Thompson, L. (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนประถมศึกษาของแคนาดา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) สามารถเพิ่มขวัญกำลังใจครูได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยการสร้างแรงบันดาลใจ การให้โอกาสครูได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ และการสนับสนุนพัฒนาตนเองส่งผลให้ครูมีความสุขในการทำงานและสามารถรับมือกับความเครียดได้ดีขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. บทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทาง จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสถานศึกษา ประกอบด้วย ด้านบทบาทกำกับ ด้านบทบาทสนับสนุน ด้านบทบาทมีส่วนร่วม และด้านบทบาทมุ่งเน้นความสำเร็จ **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารควรปรับปรุงกระบวนการติดตามงานให้มีความโปร่งใส มีคู่มือหรือมาตรฐานที่ชัดเจน เพื่อลดความสับสนและลดความรู้สึกว่าถูกจับผิด โดยใช้การให้คำแนะนำเชิงสร้างสรรค์ 2. ผู้บริหารควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนสื่อการสอนและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อลดภาระการจัดทำสื่อด้วยตนเองของครู และส่งเสริมขวัญกำลังใจผ่านการอำนวยความสะดวกในการทำงาน 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีนโยบายลดงานธุรการที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามีเวลาโฟกัสกับการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อขวัญและกำลังใจ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). ระเบียบการขยายชั้นเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ชลธิชา นิ่มนวล. (2562). การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการการศึกษา, 11(1) : 33–50.

ชาญวิทย์ ผลชีวิน. (2564). แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พรทิพย์ จันทร์เจริญ. (2564). ผลของการบริหารขวัญกำลังใจต่อประสิทธิภาพการสอนของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. วารสารบริหารการศึกษา, 15(1), 41–60.

วรรณา พิทักษ์ธรรม. (2561). การบริหารขวัญและกำลังใจครูในโรงเรียนขนาดเล็กของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการศึกษาไทย, 10(2), 38–56.

สุชาดา มณีรัตน์. (2562). การบริหารขวัญและกำลังใจของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริหารการศึกษา, 9(3), 21–38.

สุภาวดี ศรีทอง. (2563). การบริหารขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2. วารสารการบริหารการศึกษา, 12(2), 55–72.

สุรชัย ศรีสุข. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารการศึกษาไทย, 14(1), 14–31.

สุเทพ กล้าหาญ. (2564). ผลของการบริหารขวัญกำลังใจต่อความพึงพอใจในการทำงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการการศึกษา, 16(2), 25–45.

สุนิสา อ่อนละมุล. (2561). การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด สพม.เขต 29. วารสารการบริหารการศึกษา, 13(3), 12–30.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. (2568). ข้อมูลจำนวนประชากรผู้บริหารและครู. บุรีรัมย์: กลุ่มบริหารงานบุคคล.

อดุลย์ นาคประเสริฐ. (2562). การบริหารขวัญกำลังใจครูในโรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดสุรินทร์. วารสารการบริหารการศึกษา, 10(2), 45–62.

Broderick, M., & Hyung, J. (2023). Technology and assessment in the modern classroom. New York, NY: Routledge.

Brown, A., & Green, T. (2016). Teacher morale and job satisfaction in English schools: The impact of participative leadership. London: Educational Leadership Journal.

Garcia, M. (2020). Effects of morale management on teacher retention in primary schools in Spain. Madrid: Journal of Educational Administration, 58(3), 215–232.

Johnson, R., & Thompson, L. (2019). Transformational leadership and teacher morale in Canadian elementary schools. Toronto: Canadian Journal of Education, 42(1), 45–64.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Smith, J., & Lee, K. (2021). Teacher morale administration in US high schools: Leadership and professional development. New York: American Educational Research Journal, 58(5), 301–320.

The Evolution of Work. (2023). Multistage life and the digital economy concepts. London, England: Oxford University Press.

DESIGNING AND VALIDATING A MULTI-LEVEL STRATEGY SYSTEM FOR DEVELOPING DIGITAL COMPETENCIES AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN GUANGDONG PROVINCE*

Xiaochun Li[1], Teerawat Montaisong[2] and Wacharapatr Techawattanasiridumrong[3]

[1-3]Graduate School, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: lxc9602@gmail.com

Received 26 April 2026; Revised 1 May 2026; Accepted 3 May 2026

Abstract

This study developed and validated a DigComp 2.2-aligned, multi-level strategy system for improving undergraduates' digital competencies in three private universities in Guangdong Province, China. An explanatory sequential mixed-methods design was employed. Survey data from 1,092 students were first analyzed to identify competence profiles and key gaps. Findings revealed a moderate overall digital competence level; information and data literacy scored relatively highest, while problem solving scored lowest. To explain these results, structured interviews were conducted with nine key informants, including experts, administrators, and teachers. Thematic analysis identified three core categories and 15 themes, indicating students managed routine digital tasks but lacked higher-order abilities. Major constraints included uneven teacher capacity, weak platform integration, limited incentives, and insufficient student agency. Integrating these findings, 12 strategies were developed across student, teacher, university, and government levels. A nine-member expert panel evaluated the

Citation:

* Xiaochun Li, Teerawat Montaisong and Wacharapatr Techawattanasiridumrong. (2026). Designing And Validating A Multi-Level Strategy System For Developing Digital Competencies Among University Students In Guangdong Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 625-643.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

system using a 5-point Likert scale. Overall feasibility was rated at the highest level ($\bar{x}$ = 4.72, SD = 0.08), with teacher-level strategies receiving the top score ($\bar{x}$ = 4.89, SD = 0.17). The findings suggest that strengthening digital pedagogy, reducing teachers' implementation burden, and integrating learning platforms are key to developing higher-order digital competencies in this context.

Keywords: Digital Competence, Strategy System, Higher Education

Introduction

Digital technologies now shape how knowledge is produced, assessed, and shared, making digital competence a core higher education outcome rather than an optional skill. It entails using technologies effectively, critically, creatively, and safely across contexts (Vuorikari et al., 2022). In digital economies, this extends beyond routine tool use to data-informed problem solving, collaborative knowledge construction, and responsible participation, all closely tied to employability and lifelong learning (OECD, 2019). Frequent device exposure does not automatically yield strong digital competence. International evidence reveals large disparities in higher-order digital abilities across education systems, often reflecting unequal learning opportunities rather than access alone (Fraillon et al., 2020). This challenges the "digital native" assumption: familiarity does not guarantee critical evaluation, creative production, or safe online behaviour (Kirschner & De Bruyckere, 2017).

Digital competence is also dynamic. As data-driven platforms, algorithmic systems, and generative artificial intelligence reshape learning and work, DigComp 2.2 retains five domains—information and data literacy, communication and collaboration, digital content creation, safety, and problem solving—while updating examples for emerging technologies and risks (Vuorikari et al., 2022). Higher education reviews similarly confirm that competence development is multidimensional, shaped by discipline, institution type, and learning design

(Zhao et al., 2021). The central question is how universities can foster digital competence systematically and sustainably. Stand-alone digital skills courses rarely produce lasting gains because competence emerges from interactions among students, teachers, institutions, and policy environments. This multi-level perspective aligns with ecological theory and implementation research, both of which stress alignment across learners, organisations, and policy contexts.

These issues are especially visible in Guangdong Province, a key part of the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area. Although national initiatives such as the Education Informatization 2.0 Action Plan support technology integration in higher education (Ministry of Education of the People's Republic of China, 2018), private universities in Guangdong still face uneven teaching capacity, fragmented platforms, limited incentives, and heavy workloads. The main gap is therefore not the absence of frameworks, but the lack of empirically grounded and feasible strategy systems. This study addresses that gap by designing and validating a DigComp 2.2–aligned multi-level strategy system for undergraduate students in Guangdong's private universities.

Objective

This study aims to design and validate a feasible, DigComp 2.2–aligned multi-level strategy system for developing digital competencies among undergraduate students in private universities in Guangdong Province by integrating competence diagnostics, stakeholder perspectives, and expert feasibility judgements.

Methodology

This section outlines the design, sampling, instruments, data collection, and analysis procedures. The study employed an explanatory sequential mixed-methods design (Creswell & Plano Clark, 2018).

Table 1 Overview of study phases, data sources, and outputs

Phase	Data source(s)	Analytic purpose	Key output(s)
1	Student survey (N=1,092)	Baseline diagnosis of digital competence (domain & item levels)	Competence profile; priority gaps
2	Structured interviews (N=9)	Explain gaps; identify constraints and enabling conditions	Core categories & themes
3	Integration and framework mapping	Translate evidence into actionable multi-level strategies	Strategy system (S1–S12)
4	Expert feasibility ratings (N=9)	Validate implementability; refine strategies	Feasibility scores; refinement notes

1. Research design

The study followed a four-phase sequential explanatory mixed-methods design (Table 1). Phase 1 produced a baseline competence profile and priority gaps. Phase 2 used structured interviews to interpret these patterns and identify contextual constraints. Phase 3 integrated the findings through framework mapping to draft the strategy system. Phase 4 used expert ratings and comments to assess feasibility and refine the final set (Creswell & Plano Clark, 2018).

2. Setting and participants

The study took place in three private undergraduate universities in the Guangdong-Hong Kong-Macao Greater Bay Area, with a target population of approximately 95,000 full-time students. Universities are anonymised as GDUST, ZCST, and GZIST. Quantitative sampling followed a four-stage stratified random procedure by institution, grade, and major category. After screening, 1,092 of 1,128 distributed questionnaires were retained (effective response rate 96.81%; see Table 2). For the qualitative phase, nine key informants were purposively selected to represent institutional leadership, academic and student affairs

administration, and frontline teaching. All were directly involved in digital education initiatives and possessed extensive higher education experience. The validation phase used a nine-member expert panel with the same role distribution to balance perspectives.

3. Instruments

Three instruments were employed: a student survey, a structured interview protocol, and an expert feasibility rating form. The survey measured digital competence with a 21-item self-report scale aligned to DigComp 2.2, covering information and data literacy, communication and collaboration, digital content creation, safety, and problem solving (Vuorikari et al., 2022). Items used a 5-point Likert scale; the instrument was localised through framework mapping, expert review, and pilot testing. Psychometric validation is reported elsewhere; the present study uses the final scale for diagnostic targeting and strategy design. The interview protocol addressed competence strengths and weaknesses, curricular arrangements, major constraints, and candidate strategies. The expert form required panel members to rate each strategy (S1–S12) on implementation resources, organisational conditions, and development prospects, with space for revision comments.

4. Data collection procedures

The survey was administered online and on site following institutional protocols. Responses were screened for duplicates, incomplete submissions, and inattentive responding via completion-time and response-pattern checks. Interviews occurred after preliminary survey analysis, allowing questions to target observed gaps and contextual constraints. Each interview lasted 45–60 minutes, was audio-recorded with consent, transcribed verbatim, de-identified, and assigned a pseudonym. The expert review took place after strategy consolidation; all experts completed ratings independently to minimise conformity effects.

5. Data analysis and mixed-methods integration

Descriptive statistics (means, Standard Deviations [SD], rank orderings) generated domain- and item-level competence profiles and identified priority gaps for strategy design. One-way ANOVA was applied where subgroup differentiation was needed, but the analysis remained design-oriented rather than causal. Interview transcripts were examined through reflexive thematic analysis, combining deductive codes derived from DigComp domains and multi-level governance logic with inductive coding for emergent contextual factors (Braun & Clarke, 2006). NVivo supported coding, audit trails, and cross-case comparison. Credibility was strengthened through peer debriefing and member checking with a subset of interviewees.

Mixed-methods integration proceeded in two stages. First, survey findings informed interview prompts by highlighting weak domains and items with high variance. Second, quantitative diagnostics and qualitative themes were merged in joint displays to generate meta-inferences about actionable levers (Fetters et al., 2013). Each proposed strategy was subsequently mapped to target DigComp outcomes, implementation level, change mechanism, and feasibility constraints identified in the interviews. Expert ratings were summarised via means and SD at the strategy and implementation-cluster levels, with dispersion treated as an indicator of agreement. Open-ended comments were analysed through content analysis to refine wording, clarify prerequisites, and adjust the granularity of action items.

6. Quality assurance

Standard screening and instrument-administration procedures were followed in the quantitative phase. For the qualitative phase, an audit trail documented codebook development, analytic memos, and major decisions, supporting dependability and confirmability. Credibility was further strengthened through triangulation across survey findings, interview themes, and expert feedback.

7. Ethical considerations

Ethical protocols were followed throughout. Participation was voluntary; all participants received an information sheet, gave informed consent, and could withdraw at any time without penalty. Data were anonymised, stored on password-protected devices, and used solely for research purposes, complying with institutional requirements and relevant research ethics standards (American Educational Research Association, 2011).

Table 2 Sample characteristics (N = 1,092)

Variable	Category	n	%
University	GDUST	408	37.36
University	ZCST	341	31.23
University	GZIST	343	31.41
Gender	Male	591	54.12
Gender	Female	501	45.88
Grade	Freshman	280	25.64
Grade	Sophomore	215	19.69
Grade	Junior	310	28.39
Grade	Senior	287	26.28
Major category	Science and Engineering	323	29.58
Major category	Humanities and History	265	24.27
Major category	Economics and Management	169	15.48
Major category	Art	167	15.29
Major category	Medicine	116	10.62
Major category	Others	52	4.76
Family location	Urban	742	67.95
Family location	Rural	350	32.05
Annual household income (RMB)	Below 50,000	160	14.65
Annual household income (RMB)	50,000–100,000	364	33.33
Annual household income (RMB)	100,000–200,000	414	37.91
Annual household income (RMB)	200,000–500,000	126	11.54

Variable	Category	n	%
Annual household income (RMB)	Above 500,000	28	2.56

Results

The baseline survey indicated a moderate overall digital competence level ($\bar{x}$ =3.00, SD = 0.94). Information and data literacy scored highest ($\bar{x}$ =3.06), while problem solving scored lowest ($\bar{x}$ = 2.97). Students generally managed routine ICT tasks but demonstrated weaker readiness for higher-order applications such as data-informed inquiry, integrated task performance, and troubleshooting in ill-structured contexts. Detailed psychometric and item-level results appear in the companion study; here, survey findings primarily identify priority gaps for strategy design.

1. Core categories and themes from structured interviews

Reflexive thematic analysis of nine structured interviews yielded three core categories and 15 second-level themes, with high cross-case convergence suggesting a shared diagnosis across institutions. Table 3 summarises categories, themes, and case frequencies. Interviewees consistently portrayed students as possessing strong basic skills but weak higher-order abilities. Routine digital tasks were manageable; however, sustained inquiry, critical evaluation, integrated data work, and complex digital production remained challenging. Substantial within-cohort variation underscored the need for staged targets, differentiated pathways, and structured scaffolding rather than a single-track model.

Regarding the support ecosystem, private universities' practical orientation and university-enterprise collaboration were seen as strengths that could generate authentic digital practice opportunities. Yet implementation lagged despite comprehensive digital education policies. Weak platform integration, heavy teacher workloads, uneven digital pedagogy, inadequate evaluation and incentive mechanisms, and limited student motivation repeatedly surfaced as barriers. Several Interviewees linked low student satisfaction to

shortcomings in teaching quality, curriculum structure, and alignment among general ICT learning, disciplinary application, and practice-based experience. The third category addressed a multi-stakeholder development pathway, with strong agreement on four priorities: modular, staged curriculum reconstruction; tiered teacher professional development; expanded university-enterprise practice bases; and structured student learning support. Collectively, the interviews frame digital competence development as system-level capacity-building demanding coordinated action across government, universities, teachers, and students.

Table 3 Core categories and themes from interview analysis (N = 9)

Core category	Theme (second-level)	Cases with theme
Competency structure and developmental constraints	Good basic abilities but insufficient higher-order abilities	8
	Significant internal differences in students' digital competencies	9
	Advantages of practical orientation and university-enterprise collaboration in private universities	9
Support ecosystem and institutional environment	Comprehensive digital education policies and plans but implementation gaps	9
	Good digital infrastructure but insufficient platform integration	9
	Teachers' time, energy, and burden as major obstacles to digital teaching	9
	Uneven digital teaching capabilities and concepts among teachers	9
	Inadequate digital education evaluation and incentive mechanisms	9
	Insufficient student learning motivation and agency	6
	Reasons for students' low satisfaction with	9

Core category	Theme (second-level)	Cases with theme
A multi-stakeholder collaborative pathway for digital competency development	teachers' digital education	
	Digital education resources and curriculum structure need optimization	9
	Strategic suggestion: Curriculum system and modular construction	9
	Strategic suggestion: Teacher professional development and communities of practice	9
	Strategic suggestion: University-enterprise collaboration and practice bases	9
	Strategic suggestion: Students' self-improvement and learning support	9

2. Construction of the multi-level strategy system (S1–S12)

The strategy system integrates survey diagnostics with interview themes, aligning intervention targets with DigComp 2.2. Twelve strategies span four levels: student (S1–S3), government (S4–S6), university (S7–S9), and teacher/programme (S10–S12). Design follows two principles: vertical alignment linking macro-level standards, funding, and regional coordination to institutional governance, curriculum design, and classroom practice; and horizontal collaboration clarifying stakeholder roles and coordination mechanisms to reduce fragmentation and implementation burden. Figure 1 maps the strategy package to five mediating mechanisms—learner agency and self-regulated learning, competence-oriented curriculum and instructional quality, authentic opportunity-to-learn intensity, digital support and resource ecosystems, and governance, assessment, and implementation sustainability—showing how the set addresses higher-order competence gaps, support-system bottlenecks, and long-term sustainability. Table 4 presents strategies with key operational measures.

Table 4 Multi-level strategy system for developing student digital competencies in Guangdong (S1–S12)

ID	Level	Strategy	Key operational measures (summary)
S1	Student	Personal digital competence development plan	Use self-assessment diagnostics to identify strengths/weaknesses; set semester goals linked to academic/career plans; track progress via learning portfolios and reflective logs.
S2	Student	Project-based and interdisciplinary learning for advanced competence	Organize interdisciplinary digital practice projects (e.g., data analysis, digital creation); require real-world data collection–analysis–visualization; emphasize team collaboration and public presentation.
S3	Student	Enhance learning motivation and agency	Build learning communities/interest clubs and online check-ins; connect digital-competence performance to credits, scholarships, honors, and innovation/entrepreneurship opportunities to sustain engagement.
S4	Government	Establish hierarchical standards and evaluation framework	Develop provincial digital-competence standards aligned with DigComp 2.2; specify indicators by institution type/major/grade; build monitoring tools to guide talent-training program revision and QA.
S5	Government	Improve policy and special funding support	Create provincial special projects for private universities; prioritize curriculum reform, virtual simulation, smart learning spaces, and student practice; use reward-based subsidies and policy incentives.
S6	Government	Build regional collaboration and resource-sharing platform	Leverage Greater Bay Area networks to co-build/share courses, MOOCs, practice bases, and assessment tools; publish periodic regional monitoring reports to support targeted

ID	Level	Strategy	Key operational measures (summary)
			policymaking.
S7	University	Reconstruct a modular digital-competence curriculum system	Embed competence goals into programs using a spiral structure (general–disciplinary–professional–practice/innovation); optimize general ICT/information literacy; integrate data thinking, discipline software, and industry cases into majors.
S8	University	Develop an integrated digital learning platform and resource ecosystem	Integrate LMS/teaching platforms, academic affairs systems, and data centers; build unified authentication and learning-data middle platform; construct discipline resource repositories and learning analytics for recommendations and early warning.
S9	University	Improve competence-oriented assessment and incentive mechanisms	Include digital competence in program QA and student development files; add process products (digital works, data reports, collaboration performance) to assessment; reward colleges/teachers contributing to reform and practice guidance.
S10	Teacher	Construct a tiered pathway for teachers' digital teaching competence	Design stage-based PD ('basic application–teaching integration–innovation leadership'); use workshops, mentoring, and class observation; focus on learning analytics, blended design, and online assessment; institutionalize certification/credit recognition.
S11	Teacher	Build cross-disciplinary digital teaching communities	Form communities including teachers, administrators, and tech support; run regular open lessons and case sharing; co-develop project tasks and rubrics targeting weak competence areas; support experience transfer and pedagogical innovation.
S12	Teacher	Implement	Adopt teaching teams and assistants; reform

ID	Level	Strategy	Key operational measures (summary)
		burden-reduction and efficiency-support arrangements	workload recognition to include digital course/resource development and online guidance; provide technical services to reduce transaction costs of digital teaching.

3. Expert feasibility evaluation of the strategy system

A nine-member expert panel rated each strategy on a 5-point rubric. The overall mean feasibility score reached 4.72 (SD = 0.08), placing the package in the "Highest" category (Table 5). Teacher-level strategies received the top rating ($\bar{x}$ = 4.89, SD = 0.17), followed by government-level ($\bar{x}$ = 4.81, SD = 0.29), university-level ($\bar{x}$ = 4.63, SD = 0.31), and student-level strategies ($\bar{x}$ = 4.56, SD = 0.41). Wider dispersion at the student level signals greater sensitivity to local support conditions. Eleven strategies fell in the "Highest" band; only S1 rated "High" ($\bar{x}$ = 4.44, SD = 0.73), indicating personal development planning depends on adequate scaffolding, portfolio tools, and advising support.

Table 5 Feasibility evaluation results of strategies (expert panel N = 9)

Level	Strategy	$\bar{X}$	S.D.	Feasibility level
Student	S1 Personal development plan	4.44	0.73	High
Student	S2 Project-based/interdisciplinary learning	4.56	0.53	Highest
Student	S3 Learning motivation and agency	4.67	0.71	Highest
Government	S4 Standards and evaluation framework	4.78	0.44	Highest
Government	S5 Policy and special funding	4.89	0.33	Highest
Government	S6 Regional collaboration platform	4.78	0.44	Highest
University	S7 Modular curriculum reconstruction	4.56	0.73	Highest
University	S8 Integrated learning platform/ecosystem	4.78	0.44	Highest
University	S9 Assessment and incentive mechanisms	4.56	0.73	Highest
Teacher	S10 Tiered teacher competence pathway	4.89	0.33	Highest

Level	Strategy	$\bar{X}$	S.D.	Feasibility level
Teacher	S11 Cross-disciplinary communities	4.89	0.33	Highest
Teacher	S12 Burden reduction support	4.89	0.33	Highest
Overall	All strategies	4.72	0.08	Highest

Discussion

1. Interpreting the competence profile

Students showed a moderate overall competence level, with relatively stronger information and data literacy and weaker problem solving. Interviewees characterised this as strong basic skills but insufficient higher-order abilities, noting substantial within-cohort variation. Routine ICT use proved common, yet transfer to complex tasks remained uneven. This aligns with prior research: the "digital native" assumption explains advanced competence poorly (Kirschner & De Bruyckere, 2017), and frequent ICT use does not automatically produce stronger computer and information literacy or problem solving (Fraillon et al., 2020). For Guangdong's private universities, higher-order opportunity-to-learn (OTL) must be strengthened through staged targets, differentiated pathways, and structured supports rather than stand-alone courses or single-track interventions (Vuorikari et al., 2022).

2. Why the strategy system must be multi-level

The central challenge is not absent policy or infrastructure but weak alignment across governance, platforms, incentives, and teaching workflows. Workload pressure, uneven digital pedagogy, fragmented platforms, and underdeveloped evaluation mechanisms constrain implementation. This system-level reading draws support from ecological theory, implementation research, and educational change scholarship, all stressing that sustainable reform depends on fit across individual, organisational, and policy environments rather than isolated interventions (Fullan, 2007). The proposed strategy system

addresses this by aligning government-, university-, teacher-, and student-level actions into coherent implementation design.

3. What feasibility validation implies for implementation

The expert panel rated the strategy package highly feasible, with teacher-level strategies receiving the strongest ratings, underscoring teachers' central role in translating policy into students' OTL. Effective digital teaching depends on integrated technological, pedagogical, and content knowledge alongside competence-oriented assessment (Redecker, 2017). Burden reduction and efficiency support also received very high ratings, confirming organisational readiness as a prerequisite. When workload recognition, support services, and platform usability do not match reform demands, implementation rarely lasts (Weiner, 2009). The strong rating for communities of practice aligns with evidence that collaborative, practice-embedded professional development improves coherence while reducing individual workload (Darling-Hammond et al., 2017). Student-level strategies, particularly S1, were rated slightly lower with greater dispersion, suggesting self-directed planning requires guided autonomy supported by feedback, structure, and mentoring (Zimmerman, 2000).

4. Practical implications for a sequenced roadmap

A sequenced roadmap would likely strengthen implementation. At the macro level, standards, evaluation, and targeted funding can reduce fragmentation and establish shared progression language, consistent with national priorities in education informatization and system-capacity building (Central Committee of the Communist Party of China & State Council of the People's Republic of China, 2019). At the university level, curriculum, assessment, and incentives should form a single reform bundle; at the teacher level, professional learning must pair with workload recognition, staffing support, and redesign time; at the student level, higher-order OTL should expand through interdisciplinary projects and real-world data work. Across levels, guided rather

than unstructured autonomy better supports sustained competence development.

5. Research contributions

This study contributes threefold. First, it demonstrates how DigComp 2.2 translates into a coordinated strategy package backed by feasibility evidence. Second, it provides a clear logic model linking inputs, mechanisms, and outcomes. Third, it showcases a sequential mixed-methods design connecting diagnosis, explanation, integration, and validation (Vuorikari et al., 2022; Creswell & Plano Clark, 2018). Together, these contributions narrow the gap between framework adoption and implementable design.

6. Limitations and future research

Three limitations warrant mention. The study examined three private universities in the Greater Bay Area; transferability to public universities or other provinces requires testing. Feasibility ratings reflect perceived implementability, not observed impact, and data relied on self-reports and interviews. Future research should incorporate performance tasks, portfolios, platform analytics, and classroom observation to examine competence growth, subgroup equity, and cost-effectiveness more robustly (Anderson & Shattuck, 2012).

Recommendation

1. Start with teacher enablement and workload support

Implementation should begin with teacher enablement and workload support, rated most feasible and likely to reduce transaction costs while improving digital pedagogy. Universities should establish tiered professional development tied to real teaching tasks, protect course redesign time, provide instructional and technical support, and sustain cross-disciplinary communities through mentoring, open lessons, case sharing, and appropriate recognition such as workload credits or promotion evidence (Fullan, 2007).

2. Implement competence development as a curriculum–assessment–platform package

Competence development should proceed as an integrated curriculum-assessment-platform package. A modular, spiral curriculum can progressively embed information and data literacy, safety, data thinking, discipline-specific digital tasks, and capstone application. Rubrics, portfolios, and micro-credentials make growth visible, while stronger integration among LMS, e-portfolio, assessment tools, and analytics dashboards supports timely guidance, provided governance addresses data minimisation, consent, access control, and feedback for action (Biggs & Tang, 2011; Nicol & Macfarlane-Dick, 2006; Slade & Prinsloo, 2013).

3. Use standards, targeted funding, and regional collaboration to support scale-up

Province-level support remains essential for scale-up. Guangdong can localise DigComp 2.2 into hierarchical standards and evaluation indicators, provide targeted funding for curriculum reform, integrated platforms, practice bases, and teacher enablement, and build a Greater Bay Area collaboration and resource-sharing platform for co-developed courses, assessment tools, benchmarking, and policy adjustment (Vuorikari et al., 2022; Ministry of Education of the People's Republic of China, 2018).

References

American Educational Research Association. (2011). Code of ethics. Educational Researcher, 40(3), 145–156.

Anderson, T., & Shattuck, J. (2012). Design-based research: A decade of progress in education research? Educational Researcher, 41(1), 16–25.

Biggs, J., & Tang, C. (2011). Teaching for quality learning at university. (4th ed.). Open University Press.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.

Central Committee of the Communist Party of China, & State Council of the People's Republic of China. (2019, February 23). China's education modernization 2035.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). Designing and conducting mixed methods research (3rd ed.). SAGE.

Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). Effective teacher professional development. Learning Policy Institute.

Fetters, M. D., Curry, L. A., & Creswell, J. W. (2013). Achieving integration in mixed methods designs—Principles and practices. Health Services Research, 48(6 Pt 2), 2134–2156.

Fraillon, J., Ainley, J., Schulz, W., Friedman, T., & Duckworth, D. (2020). Preparing for life in a digital world: IEA International Computer and Information Literacy Study 2018 international report. Springer.

Fullan, M. (2007). The new meaning of educational change (4th ed.). Teachers College Press.

Kirschner, P. A., & De Bruyckere, P. (2017). The myths of the digital native and the multitasker. Teaching and Teacher Education, 67, 135–142.

Ministry of Education of the People's Republic of China. (2018, April 25). Education informatization 2.0 action plan.

Nicol, D. J., & Macfarlane-Dick, D. (2006). Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. Studies in Higher Education, 31(2), 199–218.

OECD. (2019). OECD skills outlook 2019: Thriving in a digital world. OECD Publishing.

Redecker, C. (2017). European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu. Publications Office of the European Union.

Slade, S., & Prinsloo, P. (2013). Learning analytics: Ethical issues and dilemmas. American Behavioral Scientist, 57(10), 1509–1528.

Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). DigComp 2.2: The digital competence framework for citizens—With new examples of knowledge, skills and attitudes. Publications Office of the European Union.

Weiner, B. J. (2009). A theory of organizational readiness for change. Implementation Science, 4, 67.

Zimmerman, B. J. (2000). Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), Handbook of self-regulation (pp.13–39). Academic Press.

RESEARCH ON THE SPATIAL STRUCTURE CHARACTERISTICS AND CULTURAL LOGIC OF THE BUILDINGS IN GAOTAI RESIDENTIAL AREA*

Xiaofei Ji[1] and Nawat Lersawaengkit[2]

[1-2]Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: xiaofeishuolesuan@gmail.com

Received 7 April 2026; Revised 17 April 2026; Accepted 19 April 2026

Abstract

As a representative traditional residential settlement in Kashgar, Xinjiang, the Gaotai Residential Area embodies the long-term interaction of terrain, climate, social life, and local building knowledge. Based on field observation, image documentation, and literature review, this study examines the settlement from three closely related aspects: macro site-selection and settlement pattern, spatial organization including vertical stratification and public-private transition, and the cultural logic and ecological adaptability embedded in its architectural space.

The results correspond directly to these objectives. First, the macro pattern of the settlement is shaped by the loess-cliff landform and the urban edge condition, forming a stepped and compact texture that follows contour lines and controls access. Second, its spatial organization combines vertical layering, dense neighborhood units, and graded transitions from alleys to porches and courtyards, thereby improving land-use efficiency while supporting everyday

Citation:

* Xiaofei Ji and Nawat Lersawaengkit. (2026). Research On The Spatial Structure Characteristics And Cultural Logic Of The Buildings In Gaotai Residential Area. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 644-656.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

interaction and privacy. Third, the architectural space expresses Uyghur family life and religious practice while responding effectively to the arid climate through thick earthen walls, narrow shaded alleys, natural ventilation, and locally adapted construction techniques. The study shows that Gaotai is both a culturally meaningful and ecologically responsive dwelling system, and it provides a useful reference for heritage conservation and regional architectural design.

Keywords: Gaotai Residential Area, Spatial Structure, Architectural Characteristics, Cultural Logic, Ecological Adaptability, Kashgar

Introduction

The Ancient City of Kashgar is an important cultural node on the Silk Road, and the Gaotai Residential Area, located on the loess high platform at the southeastern edge of the old city, is one of its most representative traditional residential communities. With a history of more than six centuries, this settlement preserves a dense and highly adaptive residential fabric that differs from both the courtyard houses of the Central Plains and the mobile dwelling traditions of other ethnic groups in Xinjiang.

Its architectural value lies not only in its visual form, but also in the way space responds simultaneously to geography, climate, and social life. The settlement developed under conditions of drought, strong winds, and large day-night temperature differences, and it also had to adapt to a terrain pattern characterized by a high south, a low north, and deeply incised ravines. At the same time, its spatial organization had to support the Uyghur way of life, especially family cohesion, privacy, and religious practice.

Existing studies on Gaotai have mainly discussed cultural meaning, settlement history, conservation, and tourism development. However, relatively few studies have systematically examined how spatial form, cultural demand,

and ecological adaptation are coupled in the built environment. Therefore, this paper focuses on the architectural spatial structure of the Gaotai Residential Area and explores how its spatial order was formed, how it functions, and what cultural logic is embedded in that order.

Figure 1 The Gaotai ancient houses from the northeast perspective.

Source: Researcher, 2025.

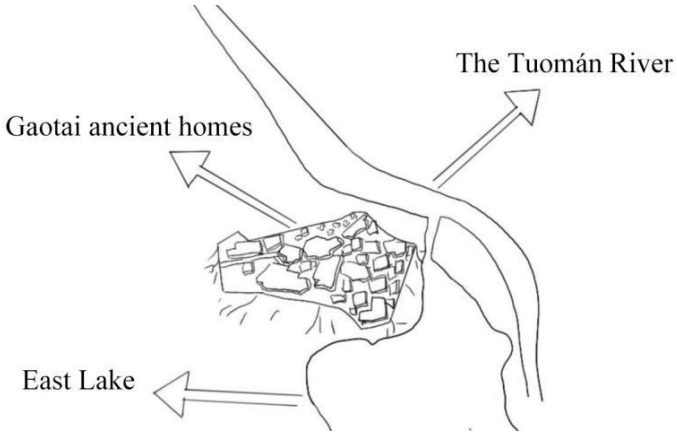

Figure 2 Site selection of the Gaotai ancient house settlement.

Source: Researcher, 2025.

Objectives

1. To examine the macro site-selection logic and settlement pattern of the Gaotai Residential Area in relation to terrain and urban context.

2. To analyze the spatial organization of the settlement from the perspectives of vertical stratification, neighborhood unit relations, and public-private transition.

3. To reveal the cultural logic and ecological adaptability embodied in the architectural space of the Gaotai Residential Area, and to provide references for conservation and regional design.

Literature Review

1. Previous research on traditional dwellings in Kashgar and related vernacular settlements has increasingly focused on environmental adaptation, enclosure systems, and spatial performance. Dai, Wang, Dewancker, and Gao (2023) examined the effects of building enclosure type and building orientation on indoor thermal comfort in traditional Kashgar courtyard dwellings, showing that enclosure configuration and orientation are closely related to environmental performance. In a broader Chinese vernacular context, Gou, Li, Zhao, Nik, and Scartezzini (2015) highlighted that traditional dwellings achieve climate responsiveness through compact settlement form, mutual shading, thermal mass, and locally adapted spatial organization. Together, these studies provide a stronger basis for understanding earthen construction, courtyard-based layouts, and climate-responsive design strategies in arid and high-contrast environments.

2. At the settlement level, recent studies suggest that the spatial logic of traditional residential areas should be read not only through individual building form but also through the relationship among alleys, semi-open spaces, and environmental mediation. Philokyprou, Michael, and Malaktou (2021) showed that semi-open spaces in vernacular architecture function simultaneously as climatic buffers and socio-cultural transitional zones. This perspective is useful for interpreting the spatial sequence of streets, porches, and courtyards in high-density residential fabrics such as Gaotai, where circulation, privacy, and

neighborhood interaction are strongly shaped by layered spatial transitions rather than by isolated architectural units alone.

3. More recent scholarship has also extended the discussion from architectural form to urban transformation, conservation, and the politics of spatial change. Liu and Yuan (2019), in their study of Kashgar's old-town redevelopment, argued that the reconstruction of historic space is closely tied to questions of security, governance, and the reorganization of everyday life. This suggests that research on Gaotai should move beyond descriptive morphology and examine how spatial structure, cultural logic, and ecological adaptation interact within a changing heritage context. Although studies on thermal comfort, vernacular environmental strategies, and urban restructuring have provided important insights, an integrated interpretation that links spatial form, cultural meaning, and ecological intelligence in the Gaotai Residential Area remains relatively limited. This is the gap addressed in the present study.

Methodology

This study adopts a qualitative architectural research approach combining field observation, image documentation, and literature review. The Gaotai Residential Area was treated as a representative case of traditional Uyghur settlement space in Kashgar. The analysis focuses on how the built environment responds to natural topography, climate, neighborhood interaction, and cultural practice.

The analytical framework is organized into four dimensions: (1) macro site selection and settlement layout; (2) vertical stratification and functional zoning; (3) neighborhood unit organization and public-private transition; and (4) material adaptation and structural technique. Through this framework, the study interprets both the physical configuration of space and the cultural meanings embedded in it.

In order to strengthen interpretability, the textual analysis is supplemented by photographs, settlement diagrams, and summary tables derived from the source manuscript. The resulting discussion is not intended as a quantitative survey, but as a structural reading of spatial characteristics and their underlying cultural logic.

Results

1. Macro site selection and settlement texture

The Gaotai Residential Area is located on a loess cliff more than 30 meters high at the northeastern end of Kashgar Old Town. This elevated setting historically reduced the risk of flooding from the Tuman River and provided a stable foundation for earth construction. Because the terrain is high in the south and low in the north, the settlement developed a stepped spatial order along the contour lines rather than through large-scale leveling.

At the urban scale, the internal street-alley system is closely linked to the overall morphology of the site. The east-west direction of the main passages, the limited number of external entrances, and the irregular form of intersections all reflect a gradual process of adaptation to movement patterns, courtyard entrances, and terrain conditions. This gives the settlement a compact yet legible fabric.

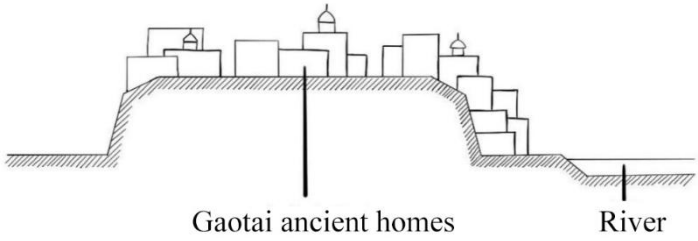

Figure 3 Spatial layout of the Gaotai ancient houses.

Source: Researcher, 2025.

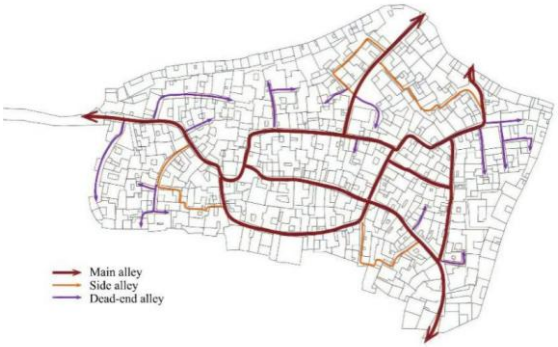

Figure 4 Street distribution in the Gaotai Residential Area.

Source: Researcher, 2025.

2. Building forms and public-private transition

The residential buildings follow the terrain and extend vertically and laterally in a flexible manner. Over time, several characteristic forms emerged, including overpass buildings spanning alleyways, half-built structures inserted into slopes, and suspended forms that enlarge upper-level living areas without blocking the narrow passages below. These building forms improve spatial efficiency and create a distinctive three-dimensional settlement image.

Neighborhood organization is structured around a sequence of public alleys, semi-public porches, and private courtyards. Narrow alleys with high walls provide circulation, climate protection, and informal social contact. Transitional spaces such as porches and under-eave corridors mediate between the outside and the household interior, while courtyards and prayer rooms form the core of private family life.

Building form	Spatial description	Functional significance
Overpass building	Upper rooms extend above a narrow alley while keeping the ground path open.	Improves land-use efficiency and provides shade in circulation space.
Half-built structure	Part of the dwelling is embedded into the slope and part projects outward.	Adapts to irregular topography and reduces earthwork.
Suspended building	Upper-level space is supported beyond the lower wall line or passage edge.	Expands usable living space under limited site conditions.

Table 1 Characteristic building forms in the Gaotai Residential Area.

Building form	Picture	Simple diagram
Overpass building		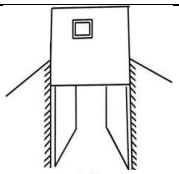
Half building	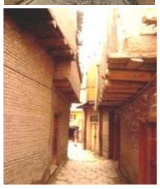	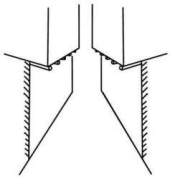
Suspended building		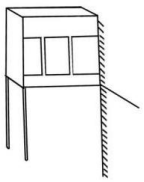

Table 2 Public, semi-public, and private spatial transitions.

Source: Researcher, 2025.

3. Vertical stratification and functional zoning

A notable characteristic of the Gaotai dwellings is their vertical division into a semi-basement ground level, a middle living level, and a roof level. The lower level is mainly used for storage, livestock, and utility functions; the middle level accommodates the Aywang, bedrooms, kitchens, and courtyard activities; and the roof level is used for drying, summer cooling, and other open-air functions.

This vertical organization is not based on formal symmetry, but on practical needs and the efficient use of restricted land. It demonstrates how residential space is layered in response to climate, family life, and terrain, thereby producing a compact yet highly functional dwelling system.

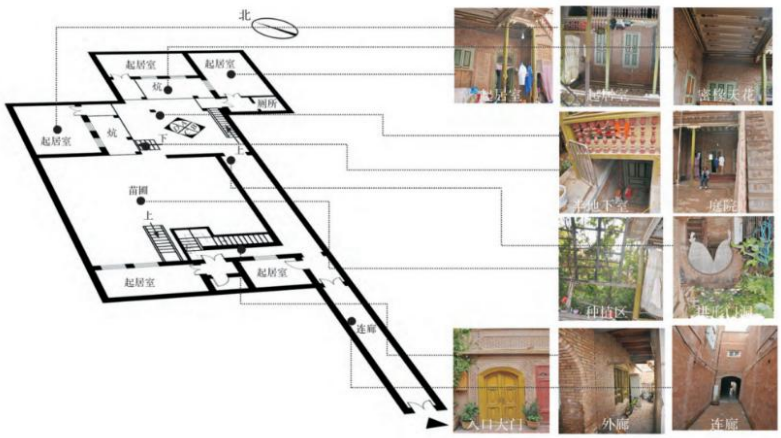

图 1　老城吾斯塘博依街道 7 组 12 号院落与门窗布局示意图

Figure 5 Vertical space design of the Gaotai ancient house.

Source: Researcher, 2025.

4. Materials and structural adaptation

The material and structural system of the Gaotai Residential Area is centered on the principle of using local materials and adapting to climate. Adobe walls, timber support systems, and flat roofs form the core construction logic.

Thick earth walls provide thermal mass and improve indoor comfort, while local poplar and willow wood are used for beams, columns, and purlins.

Ventilation is enhanced through skylights and wall openings, forming a natural air-exchange system. In this way, the material system is not merely a technical choice; it is a regional strategy that integrates structural stability, thermal performance, economic practicality, and local construction knowledge.

Table 3 Summary of the material and structural system.

Material/element	Main application	Typical characteristic	Adaptive value
Raw soil / adobe	Wall construction	Thick earthen walls with good thermal mass	Heat insulation, local availability, lower cost
Poplar / willow wood	Beams, columns, purlins	Flexible timber roof-support system	Structural stability and easier repair
Brick and stone	Ground paving and selected base elements	High hardness and wear resistance	Durability and moisture resistance
Flat roof with straw and loess layers	Roof enclosure	Multi-layer local technique	Thermal protection and usable drying space

Discussion

The above results indicate that the spatial structure of the Gaotai Residential Area is not a random accumulation of houses, but a coherent response to a complex environmental and cultural context. At the settlement level, adaptation to topography determines the stepped distribution of residences; at the neighborhood level, the public-to-private sequence organizes circulation, interaction, and privacy; and at the building level, vertical layering and local materials support daily life under harsh climatic conditions.

From a cultural perspective, the courtyard-centered spatial order reflects the importance of family reunion, while the controlled transition from alleys to porches and then to private interiors expresses a strong concern for privacy and household boundaries. The arrangement of prayer rooms and the reserved internal spaces further demonstrates how religious belief is spatially embedded in the dwelling environment.

From an ecological perspective, narrow alleys, high walls, thick adobe envelopes, natural ventilation, and roof-level multifunctional spaces together form a localized strategy for thermal comfort, wind protection, and efficient land use. In this sense, Gaotai can be understood as a typical example of cultural-ecological symbiosis in traditional residential architecture.

Recommendation

First, the conservation of the Gaotai Residential Area should move beyond the protection of isolated buildings and instead focus on the preservation of the overall spatial structure, including street texture, courtyard relationships, and vertical spatial organization. Graded protection strategies can help distinguish between core historic fabric and areas suitable for adaptive renewal.

Second, traditional building knowledge and repair techniques should be documented and transmitted together with the material fabric. Local earth-building methods, timber roof construction, and climate-responsive spatial practices are integral to the value of the settlement and should be incorporated into conservation planning and community participation.

Third, future research and conservation practice may benefit from digital recording and management tools such as GIS, BIM, and three-dimensional documentation. These methods can support long-term monitoring, precise

restoration, and the interpretation of spatial change, while also helping balance heritage protection with contemporary living needs.

References

Coch, H. (1998). Chapter 4—Bioclimatism in vernacular architecture. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 2(1-2), 67-87.

Dai, J., Wang, J., Dewancker, B. J., & Gao, W. (2023). The impact of building enclosure type and building orientation on indoor thermal comfort—A case study of Kashgar in China. Case Studies in Thermal Engineering, 49, 103291.

Gou, S., Li, Z., Zhao, Q., Nik, V. M., & Scartezzini, J.-L. (2015). Climate responsive strategies of traditional dwellings located in an ancient village in hot summer and cold winter region of China. Building and Environment, 86, 151-165.

Liu, T., & Yuan, Z. (2019). Making a safer space? Rethinking space and securitization in the old town redevelopment project of Kashgar, China. Political Geography, 69, 30-42.

Michael, A., Demosthenous, D., & Philokyprou, M. (2017). Natural ventilation for cooling in Mediterranean climate: A case study in vernacular architecture of Cyprus. Energy and Buildings, 144, 333-345. https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2017.03.040

Philokyprou, M., Michael, A., & Malaktou, E. (2021). A typological, environmental and socio-cultural study of semi-open spaces in the Eastern Mediterranean vernacular architecture: The case of Cyprus. Frontiers of Architectural Research, 10(3), 483-501.

Philokyprou, M., Michael, A., Malaktou, E., & Savvides, A. (2017). Environmentally responsive design in Eastern Mediterranean: The case of vernacular architecture in the coastal, lowland and mountainous regions of Cyprus. Building and Environment, 111, 91-109.

Savvides, A., Michael, A., Malaktou, E., & Philokyprou, M. (2016). Examination and assessment of insolation conditions of streetscapes of traditional settlements in the Eastern Mediterranean area. Habitat International, 53, 442-452.

Szadziewski, H., Mostafanezhad, M., & Murton, G. (2022). Territorialization on tour: The tourist gaze along the Silk Road Economic Belt in Kashgar, China. Geoforum, 128, 135-147.

การฟ้องคดีแพ่งกับการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทางเลือก ข้อดี และข้อจำกัดของกระบวนการเยียวยาความเสียหาย*

CIVIL LITIGATION AND THE VICTIM'S RIGHT TO CLAIM COMPENSATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS UNDER SECTION 44/1 OF THE THAI CRIMINAL PROCEDURE CODE: A COMPARATIVE STUDY OF LEGAL REMEDIES, ADVANTAGES, AND LIMITATIONS

พรทิพย์ พิมพ์สุรโสภณ

Pornthip Pimsurasophon

วิทยาลัยนครราชสีมา

Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Aj.thipjenny@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 10 เมษายน 2569

Received 28 March 2026; Revised 8 April 2026; Accepted 10 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนและการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยมุ่งศึกษาความแตกต่างของกลไกทางกฎหมาย ข้อดี ข้อจำกัด และปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยา

Citation:

*พรทิพย์ พิมพ์สุรโสภณ. (2569). การฟ้องคดีแพ่งกับการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1: การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทางเลือก ข้อดี และข้อจำกัดของกระบวนการเยียวยาความเสียหาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 657-669.

Pornthip Pimsurasophon. (2026). Civil Litigation And The Victim's Right To Claim Compensation In Criminal Proceedings Under Section 44/1 Of The Thai Criminal Procedure Code: A Comparative Study Of Legal Remedies, Advantages, And Limitations. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 657-669.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความเสียหายของผู้เสียหาย การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงนิติศาสตร์ (Doctrinal Legal Research) โดยวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างมาตรา 43 และมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับหลักการเกี่ยวกับการห้ามฟ้องซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 และการห้ามฟ้องซ้ำตามมาตรา 148

ผลการศึกษา พบว่า แม้บทบัญญัติมาตรา 44/1 จะมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนภายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และช่วยลดภาระในการดำเนินคดีแพ่งแยกต่างหาก แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวประกอบกับมาตรา 43 และหลักการเกี่ยวกับการฟ้องซ้อนและฟ้องซ้ำ อาจก่อให้เกิดข้อจำกัดต่อการใช้สิทธิของผู้เสียหายในบางกรณี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมไทย ดังนั้น เสนอให้มีการตีความหรือพัฒนากลไกทางกฎหมายดังกล่าวให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองผู้เสียหายและหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การฟ้องคดีแพ่ง, ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 44/1, การเยียวยาความเสียหาย

Abstract

This research aims to examine civil litigation for damages and the victim's right to claim compensation in criminal proceedings under Section 44/1 of the Thai Criminal Procedure Code. The study focuses on the differences between legal mechanisms, as well as the advantages, limitations, and structural issues of the legal framework governing victim compensation. The research employs a doctrinal legal research methodology by analyzing relevant statutory provisions, including the Civil and Commercial Code, the Civil Procedure Code, and the Criminal Procedure Code. The study also adopts comparative and structural legal analysis to examine the relationship between Section 43 and Section 44/1 of the

Criminal Procedure Code, together with the principles of lis pendens under Section 173 and res judicata under Section 148 of the Civil Procedure Code.

The findings indicate that although Section 44/1 was introduced to facilitate victims in claiming compensation within criminal proceedings and to reduce the burden of separate civil litigation, the interaction between Section 44/1, Section 43, and the procedural rules concerning lis pendens and res judicata may create certain limitations on the victim's ability to pursue compensation. This reflects a structural issue within the legal framework governing victim compensation in the Thai justice system. The study therefore suggests that legal interpretation or reform should be considered in order to ensure that the mechanisms for victim compensation are consistent with the principles of victim protection and access to justice, thereby enhancing the effectiveness and fairness of remedies available to victims within the justice system.

Keywords: Civil Litigation, Criminal Procedure Section 44/1, Legal Remedies

บทนำ

ในระบบกฎหมายไทย การกระทำความผิดทางอาญามิได้ก่อให้เกิดเพียงความรับผิดทางอาญาต่อรัฐเท่านั้น แต่ในหลายกรณียังอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลผู้เป็นผู้เสียหาย ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามหลักกฎหมายแพ่งได้อีกด้วย (สุพิศ ปราณีตพลกรัง, 2566) การเยียวยาความเสียหายดังกล่าวตามระบบดั้งเดิม ผู้เสียหายจำเป็นต้องดำเนินการฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหากจากคดีอาญา ซึ่งทำให้เกิดภาระด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และขั้นตอนในการดำเนินคดีแก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงได้บัญญัติกลไกพิเศษเพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้โดยตรงผ่านบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา เพื่อขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์[1]

อย่างไรก็ตาม แม้กลไกดังกล่าวจะมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้สิทธิดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับการดำเนินคดีแพ่งโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นในด้านขอบเขตของคำขอ ขั้นตอนทางกระบวนพิจารณา ภาระการพิสูจน์ และผลทางกฎหมายที่เกิดขึ้น

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบระหว่างการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนกับการใช้สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตามมาตรา 44/1 โดยพิจารณาถึงลักษณะของกระบวนการ ข้อดี ข้อจำกัด และความเหมาะสมของแต่ละช่องทาง เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของกลไกดังกล่าวในระบบการเยียวยาความเสียหายในกระบวนการยุติธรรมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักการและกลไกทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญาผ่านการฟ้องคดีแพ่งและการยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

2. เพื่อเปรียบเทียบ ข้อดี ข้อจำกัด และการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในทางปฏิบัติระหว่างการฟ้องคดีแพ่งโดยตรงกับการใช้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 44/1 ในแง่ของกระบวนพิจารณา ค่าใช้จ่าย และภาระการพิสูจน์

3. เพื่อเสนอแนวทางในการตีความหรือพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

[1]มาตรา 44/1 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มีการสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและ

จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีคำขอประการอื่นที่มิใช่คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามิได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย (Victim Compensation Theory) (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2551)

หลักการสำคัญของกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาสมัยใหม่ยอมรับว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้เสียหายควรได้รับการเยียวยาความเสียหายอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม การเยียวยาดังกล่าวมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟูสภาพความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ภายใต้แนวคิดดังกล่าว การเรียกค่าสินไหมทดแทนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำผิด ในระบบกฎหมายไทย การเยียวยาความเสียหายโดยทั่วไปดำเนินการผ่านการฟ้องคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้พัฒนากลไกเพิ่มเติมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย โดยเปิดโอกาสให้สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

การบัญญัติบทกฎหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของกฎหมายในการเสริมสร้างกลไกการคุ้มครองผู้เสียหายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทฤษฎีสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice)

แนวคิดเรื่องสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายสมัยใหม่ โดยมีสาระสำคัญว่า บุคคลที่ได้รับความเสียหายควรมีโอกาสใช้สิทธิทางกฎหมายเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมได้โดยสะดวกและไม่ถูกจำกัดด้วยอุปสรรคทางกระบวนพิจารณา (Cappelletti & Garth, 1978)

การฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในหลายกรณีอาจก่อให้เกิดภาระต่อผู้เสียหาย ทั้งในด้านค่าใช้จ่าย ระยะเวลา และขั้นตอนทางกระบวนพิจารณา ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดกลไกตามมาตรา 44/1 เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ในคดีอาญาโดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหาก

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติอื่นของกฎหมาย เช่น มาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงหลักการห้ามฟ้องซ้อนและฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อาจทำให้เกิดข้อจำกัดบางประการต่อการใช้สิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาในเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมาย

ทฤษฎีประสิทธิภาพของกระบวนพิจารณา (Procedural Efficiency Theory)

กระบวนการยุติธรรมที่ดีไม่เพียงต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความเท่านั้น แต่ยังต้องมีประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนพิจารณาด้วย หลักการดังกล่าวมุ่งลดความซ้ำซ้อนของคดี ลดระยะเวลาในการดำเนินคดี และลดภาระของคู่ความและศาล (Posner, 2014)

การบัญญัติมาตรา 44/1 จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสามารถดำเนินไปพร้อมกับการพิจารณาคดีอาญา โดยไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินคดีแพ่งแยกต่างหาก ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนของกระบวนพิจารณาและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบศาล

อย่างไรก็ตาม กลไกดังกล่าวยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ขอบเขตของคำขอที่จำกัดและเงื่อนไขเกี่ยวกับระยะเวลาในการยื่นคำร้อง ซึ่งอาจทำให้ผู้เสียหายต้องหันไปใช้วิธีการฟ้องคดีแพ่งแทนในบางกรณี

ทฤษฎีความสมดุลระหว่างกระบวนพิจารณาแพ่งและอาญา (Civil–Criminal Procedural Balance)

ในระบบกฎหมายสมัยใหม่ คดีอาญาและคดีแพ่งมีวัตถุประสงค์และโครงสร้างของกระบวนพิจารณาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ คดีอาญามุ่งลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อคุ้มครองสังคม ขณะที่คดีแพ่งมุ่งเยียวยาความเสียหายแก่บุคคลผู้เสียหาย (Ashworth & Redmayne, 2010)

อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณีการกระทำเดียวกันอาจก่อให้เกิดทั้งความรับผิดทางอาญาและความรับผิดทางแพ่ง กฎหมายจึงต้องสร้างกลไกที่ทำให้ทั้งสองระบบสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสมดุล

บทบัญญัติมาตรา 44/1 จึงเป็นตัวอย่างของกลไกที่เชื่อมโยงกระบวนพิจารณาทางแพ่งและอาญาเข้าด้วยกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ อย่างไรก็ตาม การทำงานร่วมกันของกลไกดังกล่าวยังอาจก่อให้เกิดปัญหาในทาง

ปฏิบัติ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาร่วมกับบทบัญญัติมาตรา 43 และหลักการเกี่ยวกับการฟ้องซ้อนและฟ้องซ้ำ

ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice Theory)

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นทฤษฎีทางอาชญาวิทยาและกฎหมายอาญาสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายควบคู่ไปกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่อผู้กระทำความผิด โดยแตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ (Marshall, 1999)

ภายใต้แนวคิด Restorative Justice การกระทำความผิดมิได้ถูกมองเพียงว่าเป็นการละเมิดต่อรัฐเท่านั้น แต่ยังเป็นการละเมิดต่อบุคคลผู้ได้รับความเสียหายและต่อความสัมพันธ์ในสังคมด้วย ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมจึงควรมุ่งให้เกิดการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย การรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด และการฟื้นฟูความสัมพันธ์ในสังคม

แนวคิดดังกล่าวได้ส่งอิทธิพลต่อการพัฒนากฎหมายในหลายประเทศ โดยมีการกำหนดกลไกต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายอย่างเหมาะสมภายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น การชดใช้ค่าเสียหาย (Restitution) การไกล่เกลี่ยในคดีอาญา หรือมาตรการอื่นที่มุ่งเน้นการเยียวยาผู้เสียหาย

สำหรับระบบกฎหมายไทย บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 สามารถมองได้ว่าเป็นกลไกหนึ่งที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าว เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยในคดีอาญาได้โดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินคดีแพ่งแยกต่างหากอันเป็นการทำให้การเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติมาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงหลักการเกี่ยวกับการห้ามฟ้องซ้อนและฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อาจทำให้กลไกดังกล่าวไม่สามารถทำหน้าที่เยียวยาผู้เสียหายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในบางกรณี ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ในเชิงโครงสร้างของระบบกฎหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงนิติศาสตร์ (Doctrinal Legal Research) โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมาย หลักกฎหมาย แนวคำพิพากษาศาล และแนวคิดทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในระบบกฎหมายไทย ทั้งในส่วนของการฟ้องคดีแพ่งและการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

การวิจัยดังกล่าวดำเนินการโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงตำรา บทความทางวิชาการ และเอกสารทางกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับหลักการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและกระบวนพิจารณาทางกฎหมาย

นอกจากนี้ การศึกษายังใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Legal Analysis) เพื่อเปรียบเทียบกลไกทางกฎหมายที่ผู้เสียหายสามารถใช้ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ การฟ้องคดีแพ่ง และการใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาตามมาตรา 44/1 รวมทั้งพิจารณาความสัมพันธ์ของบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหลักการเกี่ยวกับการห้ามฟ้องซ้อนและการห้ามฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การวิเคราะห์ดังกล่าวใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของกฎหมาย (Structural Legal Analysis) โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างบทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินว่าระบบกฎหมายปัจจุบันสามารถตอบสนองต่อหลักการคุ้มครองผู้เสียหายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเหมาะสมเพียงใด

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อค้นพบเกี่ยวกับข้อดี ข้อจำกัด และปัญหาเชิงโครงสร้างของกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในระบบกฎหมายไทย รวมทั้งนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายกฎหมายเพื่อพัฒนากลไกการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมต่อไป

ผลการวิจัย

1. หลักกฎหมายไทยเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหาย

การฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นกลไกหลักในการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายตามกฎหมายเอกชน โดยอาศัยหลักความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เป็นต้นไป ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของตน

การดำเนินคดีแพ่งดังกล่าวต้องกระทำตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยโจทก์ต้องยื่นคำฟ้องต่อศาล ชำระค่าธรรมเนียมศาล และนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ถึงการกระทำละเมิด ความเสียหาย และความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างการกระทำกับความเสียหายที่เกิดขึ้น

ลักษณะสำคัญของการฟ้องคดีแพ่งคือการที่คดีแพ่งดำเนินไปอย่างเป็นอิสระจากคดีอาญา แม้ว่าการกระทำเดียวกันจะก่อให้เกิดทั้งความรับผิดทางอาญาและทางแพ่งก็ตาม ผู้เสียหายจึงสามารถเลือกที่จะฟ้องคดีแพ่งโดยไม่ต้องรอผลของคดีอาญาได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแพ่งในลักษณะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดภาระด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และขั้นตอนในการดำเนินคดีแก่ผู้เสียหาย

2. กรอบการเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างระหว่างการฟ้องคดีแพ่งกับการใช้สิทธิเรียกร้องในคดีอาญา

มาตรา 44/1 มีข้อดีสำคัญคือช่วยลดภาระของผู้เสียหายในการดำเนินคดี โดยผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหาก สามารถใช้กระบวนการในคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งเวลา ค่าใช้จ่าย และขั้นตอนทางกระบวนพิจารณา

อย่างไรก็ตาม กลไกดังกล่าวก็มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การใช้สิทธิตามมาตรา 44/1 สามารถทำได้เฉพาะในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น อีกทั้งยังต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน หากพ้นกำหนดดังกล่าว ผู้เสียหายอาจต้องหันไปใช้วิธีการฟ้องคดีแพ่งแทน

นอกจากนี้ มาตรา 44/1 ยังจำกัดขอบเขตของคำขอไว้เฉพาะการเรียกค่าสินไหมทดแทนที่เกิดจากการกระทำความผิดในคดีอาญาเท่านั้น จึงไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียกร้องสิทธิทางแพ่งในลักษณะอื่นได้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบ

ประเด็น	ฟ้องแพ่ง	44/1
ค่าธรรมเนียม	มี	ไม่มี เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น
ระยะเวลา	นาน	เร็ว
ขอบเขตคำขอ	กว้าง	จำกัด

3. แนวทางในการตีความหรือพัฒนากฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม (Access to Justice) และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในระบบกฎหมายไทย โดยพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างการฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนกับการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 รวมทั้งพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และหลักการเกี่ยวกับการห้ามฟ้องซ้อนและฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก การฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนยังคงเป็นกลไกหลักในการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหาย เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องสิทธิได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านประเภทของความเสียหายและรูปแบบของคำบังคับที่สามารถร้องขอต่อศาลได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแพ่งอาจก่อให้เกิดภาระด้านค่าใช้จ่าย ระยะเวลา และขั้นตอนทางกระบวนพิจารณาแก่ผู้เสียหาย

ประการที่สอง บทบัญญัติมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกลไกทางกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนภายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาได้โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหาก กลไกดังกล่าวช่วยลดภาระในการดำเนินคดีของผู้เสียหายและเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม

ประการที่สาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 44/1 ประกอบกับมาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่เรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินคืนแก่ผู้เสียหายในความผิดบางประเภท จะพบว่ากฎหมายได้กำหนดกลไก

ในการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายผ่านการดำเนินการของรัฐในคดีอาญา อย่างไรก็ตาม มาตรา 44/1 วรรคท้ายได้กำหนดข้อจำกัดสำคัญว่า เมื่อพนักงานอัยการได้ดำเนินการตามมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายจะไม่สามารถยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 เพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกได้

ประการที่สี่ เมื่อพิจารณาประกอบกับหลักการเกี่ยวกับการห้ามฟ้องซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 และการห้ามฟ้องซ้ำตามมาตรา 148 จะเห็นได้ว่าผู้เสียหายอาจประสบข้อจำกัดในการใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีที่มีการดำเนินการตามมาตรา 43 ในคดีอาญาแล้ว โดยเฉพาะในกรณีที่การเรียกร้องสิทธิดังกล่าวมีมูลเหตุเดียวกันกับการเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินในคดีอาญา

ประการที่ห้า จากการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว พบว่าระบบกฎหมายอาจก่อให้เกิดสภาพที่ผู้เสียหายมีข้อจำกัดในการเลือกใช้กลไกทางกฎหมายเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ เมื่อพนักงานอัยการได้ดำเนินการตามมาตรา 43 แล้ว ผู้เสียหายไม่สามารถใช้สิทธิตามมาตรา 44/1 ได้ และในบางกรณีอาจไม่สามารถฟ้องคดีแพ่งได้ เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับการฟ้องซ้อนหรือการฟ้องซ้ำ

ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้กฎหมายจะมีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองผู้เสียหายและอำนวยความสะดวกในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน แต่โครงสร้างของบทบัญญัติกฎหมายบางประการอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดในการใช้สิทธิของผู้เสียหายในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพิจารณาในเชิงนโยบายกฎหมายต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การฟ้องคดีแพ่งและการใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาตามมาตรา 44/1 เป็นกลไกทางกฎหมายที่มุ่งหมายเพื่อเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในลักษณะที่แตกต่างกัน การฟ้องคดีแพ่งเป็นกลไกพื้นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องสิทธิได้อย่างกว้างขวาง ขณะที่มาตรา 44/1 เป็นกลไกพิเศษที่ออกแบบมาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

แม้ว่ามาตรา 44/1 จะช่วยลดภาระในการดำเนินคดีของผู้เสียหายได้ในหลายกรณี แต่ข้อจำกัดของบทบัญญัติดังกล่าวทำให้การฟ้องคดีแพ่งยังคงมีบทบาทสำคัญในระบบกฎหมายไทย โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียหายต้องการเรียกร้องสิทธิที่เกินกว่าขอบเขตของมาตรา 44/1

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่าการพัฒนากลไกทางกฎหมายเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในระบบกฎหมายไทยควรมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของกระบวนพิจารณาและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อให้การเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ควรตีความบทบัญญัติมาตรา 44/1 วรรคท้ายอย่างเคร่งครัดเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามมาตรา 43 แล้ว โดยไม่ควรขยายผลไปจำกัดสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนอื่นที่มิได้อยู่ในขอบเขตของการเรียกทรัพย์สินดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสียหายยังคงสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนที่เหลือได้อย่างเหมาะสม 1.2 ในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามมาตรา 43 แล้ว แต่การเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินดังกล่าวไม่ครอบคลุมความเสียหายทั้งหมดของผู้เสียหาย ควรเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนที่เหลือได้ผ่านการยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 หรือการฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหาก ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองผู้เสียหายและหลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม 1.3 ในเชิงนโยบายกฎหมาย อาจพิจารณาปรับปรุงบทบัญญัติมาตรา 44/1 เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการของพนักงานอัยการตามมาตรา 43 กับสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าเสียหายให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อลดความคลุมเครือในการตีความและป้องกันไม่ให้เกิดข้อจำกัดต่อสิทธิของผู้เสียหายในทางปฏิบัติ 1.4 ควรส่งเสริมแนวคิดการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายภายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูความเสียหายของผู้เสียหายควบคู่ไปกับการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุเชิงพฤติกรรมและดุลพินิจในการตีความกฎหมายที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้เสียหาย รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศที่มีความก้าวหน้าในการรวมการพิจารณาคดีแพ่งและอาญาเข้าด้วยกัน เพื่อหาแนวทางในการปฏิรูปโครงสร้างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้มีความชัดเจนและเอื้อต่อการเยียวยาผู้เสียหายอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

สุพิศ ปราณีตพลกรัง. (2566). หลักทั่วไปแห่งกฎหมายอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2551). หลักกฎหมายอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

Ashworth, A., & Redmayne, M. (2010). The criminal process. (4th ed.). Oxford University Press.

Cappelletti, M., & Garth, B. (1978). Access to justice: The worldwide movement to make rights effective. Milan: Giuffrè.

Marshall, T. F. (1999). Restorative justice: An overview. Home Office Research Development and Statistics Directorate.

Posner, R. A. (2014). Economic analysis of law. (9th ed.). New York: Wolters Kluwer Law & Business.

ศีล 5 กับการสร้างพลเมืองดีตามแนววิถีพุทธ*

FIVE PRECEPTS AND CREATING GOOD CITIZENS ALONG THE BUDDHIST WAY

ปรีชา ศรีสอนใจ[1], สุบิน วันนันตา[2] และ วุฒิภัทร มูลศรี[3]

Preecha Srisornjai[1], Subin vannanta[2] and Wutthiphat Moolsri[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

[1-3]MCU, Lamphun Buddhist College, Thailand

Corresponding Author's Email: subinwannanta123@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 31 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 2 มิถุนายน 2569

Received 23 May 2026; Revised 31 May 2026; Accepted 2 June 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างศีล 5 กับกระบวนการสร้างพลเมืองดีตามแนวพระพุทธศาสนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ศีล 5 ทำหน้าที่เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแบบองค์รวม ครอบคลุมสามระดับ คือ ระดับปัจเจกบุคคลในการควบคุมกาย วาจา และใจ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการเคารพสิทธิของผู้อื่นทั้งด้านชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว และการสื่อสาร และระดับโครงสร้างทางสังคมและรัฐในการอยู่ร่วมกันภายใต้กติกาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสัญญาประชาคมที่มนุษย์ยินยอมร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์เพื่อความสงบสุขของส่วนรวม พลเมืองดีวิถีพุทธจึงเกิดจากการปฏิบัติศีล 5 อย่างต่อเนื่องจนเป็นอุปนิสัย นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีทั้งคุณธรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกที่เหมาะสมต่อสังคมและรัฐ โดยไม่ต้องอาศัยการบังคับจากกฎหมายเพียง

Citation:

* ปรีชา ศรีสอนใจ, สุบิน วันนันตา และ วุฒิภัทร มูลศรี. (2569). ศีล 5 กับการสร้างพลเมืองดีตามแนววิถีพุทธ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 670-683.

Preecha Srisornjai, Subin vannanta and Wutthiphat Moolsri. (2026). Five Precepts And Creating Good Citizens Along The Buddhist Way. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 670-683.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

อย่างเดียว บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าศีล 5 สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาพลเมืองในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ศีล 5, พลเมืองดี, วิถีพุทธ

Abstract

This article aims to analyze the relationship between the Five Precepts(Pañcasīla) and the process of cultivating good citizenship according to Buddhist perspectives. Employing documentary research methodology, the study analyzes data from Buddhist scriptures, academic documents, and related research. The findings reveal that the Five Precepts function as a holistic social socialization process encompassing three levels: the individual level involving self-discipline of body, speech, and mind; the interpersonal level concerning respect for others' rights in terms of life, property, family, and communication; and the socio-structural level regarding peaceful coexistence under shared social rules. This framework aligns with social contract theory, which posits that humans mutually consent to establish rules for the common good. Buddhist-oriented good citizenship, therefore, emerges from the consistent practice of the Five Precepts until it becomes habitual character, leading to citizens who possess both internal virtues and external behaviors appropriate to society and the state, without sole reliance on legal enforcement. This article demonstrates that the Five Precepts can be concretely applied as a conceptual framework for citizenship development in contemporary societies.

Keywords: Five Precepts (Pañcasīla), Good Citizenship, Buddhist Way

บทนำ

แนวคิดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลกเริ่มต้นโดยสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1996 และเกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญในปี ค.ศ. 2012 เมื่อสำนักงานเลขาธิการสหประชาชาติเสนอแนวคิดริเริ่มระดับโลกว่าด้วย “การศึกษาต้องมาก่อน” (Global Education First Initiative:

GEFI) ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาพลเมืองสู่ระบบการศึกษาทั่วโลก กระทั่งในปี ค.ศ. 2015 แนวคิดดังกล่าวได้กลายเป็นแนวคิดหลักอย่างเป็นทางการในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติข้อที่ 4.7 โดยมีเป้าหมายเพื่อบ่มเพาะความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และค่านิยมที่จำเป็นของบุคคลในการเป็นพลเมืองโลก ที่ตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ และสามารถจัดการกับความท้าทายในหลายมิติ อันประกอบด้วยสิทธิมนุษยชน สันติภาพ ความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน (ถิรเดช พรหมคช, 2567)

พลเมืองดีตามแนวคิดของพระพุทธศาสนาคือสถานะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์อันดีทั้งระหว่างประชาชนด้วยกันเองและระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัญญาประชาคม โดยเฉพาะในประเด็นของการใช้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค อันสะท้อนถึงพฤติกรรม ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของปัจเจกชนที่มีต่อสังคมในมิติต่าง ๆ รวมถึงการแสดงความสัมพันธ์กับรัฐอย่างเหมาะสม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขภายใต้การปกครองของรัฐที่มีอธิปไตยและยึดมั่นในกติการ่วมกันของสังคม (พระชวลิต ปญญาวชิโร (แสงบุญเรือง), 2561) การยอมรับและปฏิบัติตามกติกาทางสังคมร่วมกันมีพื้นฐานอยู่บนความเข้าใจที่ว่า เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมก่อให้เกิดสังคม และเมื่อมีสังคมแล้ว กฎระเบียบหรือกติกาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่หล่อหลอมให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้ การรักษาศีลในระดับบรรทัดฐานเพื่อควบคุมกายและวาจาให้งดงาม ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองดีในทัศนะพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถพิจารณาได้ทั้งในมิติปัจเจกและสังคม เช่น การเคารพในสิทธิต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม การไม่กล่าวร้ายหรือล่วงละเมิดผู้อื่น การไม่หลอกลวง และการทำหน้าที่ทางสังคมด้วยความยุติธรรม โดยปฏิบัติต่อความสัมพันธ์ในทุกระดับอย่างถูกต้องเหมาะสม อันเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าบุคคลนั้นเป็นคนดีตามหลักพระพุทธศาสนา ในกระบวนการทางความคิดนั้น พลเมืองดีจะต้องมีสัมมาทิฐิ ระดับจิตใจก็คือ การไม่โลภเกิน (อวิสมโลภะ) การไม่มุ่งร้ายคนอื่น (อัพยาปาทะ) การไม่เพ่งโทษผู้อื่น (อนภิชฌา/ไม่จ้องเล่นงานคนอื่น) เพราะการเป็นพลเมืองดี คือ การแสดงออกใด ๆ ควรเกิดจากความคิดและท่าทีอันสมควรในเชิงบวก (ชาญณรงค์ บุญหนุน, 2553)

พลเมืองดีวิถีพุทธโดยพื้นฐานนั้นต้องเป็นผู้ที่รู้จักและรักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัด มีจิตสำนึกในการประพฤติตนให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วยความเกรงกลัวและละอายต่อการทำผิดศีล ทั้งนี้ ศีลห้ามิใช่เพียงข้อห้ามทางศาสนา แต่คือหลักดำเนินชีวิตและความประพฤติที่ช่วยให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข อันเป็นข้อประพฤติปฏิบัติทางศีลธรรมหรือจริยธรรมอันประเสริฐ (พิชิต ปุริมาตร และคณะ, 2559) ศีลมีความหมายว่า ปกติเย็น หรือ

ระเบียบวินัย กล่าวคือ ผู้มีศีลย่อมมีกาย วาจา และใจไม่เร่าร้อนด้วยราคะ โทสะ โมหะ ดำรงตนอยู่ในกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ด้วยเหตุนี้ ศีลห้าจึงเป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคม ทั้งยังจำเป็นที่บุคคลต้องทำความเข้าใจในศีลห้าอย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่ประโยชน์สุขของตนเองและความสงบสุขของสังคมโดยรวม (ปัญญา เสนภูงา และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ, 2562) ด้วยเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การดำเนินชีวิตของบุคคลนั้นย่อมสะท้อนผ่านลักษณะพฤติกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในการเข้าสังคม การบริโภค การแสวงหาความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ การใช้เวลาว่าง และการแต่งกาย ล้วนเป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งเมื่อถูกหล่อหลอมซ้ำๆ ย่อมกลายเป็นอุปนิสัยและวิถีประจำที่กระทำสิ่งต่างๆ อย่างไรก็ตาม หากบุคคลดำเนินชีวิตไปตามกระแสของกิเลสหรือกระแสระบบทุนนิยมเสรีที่สร้างบริโภคนิยม กระตุ้นให้เกิดความอยาก ความขัดแย้ง และการช่วงชิงแล้ว ย่อมนำไปสู่การละเมิดศีลห้า ซึ่งท้ายที่สุดจะส่งผลให้สังคมไม่ปกติสุข (พุทธทาสภิกขุ, 2539)

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

ความเป็นพลเมืองมิได้จำกัดอยู่เพียงการมีสถานะทางกฎหมายหรือสิทธิในการเลือกตั้งเท่านั้น แต่หมายถึงความสัมพันธ์เชิงคุณธรรมระหว่างปัจเจกบุคคล สังคม และรัฐ โดยพลเมืองที่ดีจะตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ เคารพในสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ยอมรับกติการ่วมกัน และดำรงตนภายใต้ศีลธรรมอันดี เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืน

ความเป็นพลเมืองในสังคมปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงการมีส่วนร่วมในการปกครอง แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้าใจในบทบาทของพลเมืองในการส่งเสริมความยุติธรรมและความรับผิดชอบทางสังคม ท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม โดยความเป็นพลเมืองมิใช่แค่การมีสิทธิเลือกตั้ง แต่ยังเป็นการรับผิดชอบในด้านสังคมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างยั่งยืน (Faulks, 2000) ขณะเดียวกันความเป็นพลเมืองไม่ได้จำกัดแค่สิทธิเลือกตั้งหรือหน้าที่ในรัฐเท่านั้น แต่หมายถึงการมีสิทธิในด้านสังคมที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม (Bryan, 1993) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาความเป็นพลเมืองในมุมมองของ Marshall จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม (Marshall, 1994) ซึ่งพลเมืองหมายถึงผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสาร และมีความคิดในการแสดงออกและมีส่วนร่วมประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2542) อีกทั้งยังหมายถึงคนที่มีความสามารถในการแสดง

ความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม มีความรู้และช่วยตัดสินใจในปัญหาสำคัญของสังคม สามารถรับผิดชอบตนเองได้ ตลอดจนบุคคลนั้นต้องเสียสละความรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554)

ความเป็นพลเมืองไม่ได้จำกัดแค่สิทธิหรือหน้าที่ที่มีตามกฎหมาย แต่ยังเกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเจริญรุ่งเรืองของสังคม การสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคมสามารถทำได้ทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การทำงานอาสาสมัคร การสนับสนุนโครงการสังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการมีส่วนร่วมดังกล่าวส่งเสริมการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม ความเสมอภาค และความยั่งยืน นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคม เข้าใจถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและสังคม การวิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหาสังคม การศึกษาเรื่องพลเมืองจึงไม่ใช่แค่การเรียนรู้ในห้องเรียน แต่ยังต้องมุ่งไปที่การพัฒนาประสบการณ์ในชีวิตจริง ซึ่งช่วยให้สามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวก โดยการเรียนรู้ที่ดีสามารถช่วยให้ทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและเสมอภาค (กรณ์พณัฏฐ์ ชนะชนม์ และวิรธา มงคลสืบสกุล, 2568) ทั้งนี้ ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2557) ได้จัดระดับความเป็นพลเมืองออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. พลเมืองระดับเฉื่อยชา คือไม่สนใจเรื่องบ้านเมือง คิดว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้ และไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาของผู้อื่น

2. พลเมืองระดับตระหนักรู้ จะให้ความสนใจข่าวสารบ้านเมือง เข้าใจสิทธิและหน้าที่ เคารพเสียงส่วนใหญ่และรับฟังเสียงส่วนน้อย ไปเลือกตั้งและเสียภาษี

3. พลเมืองระดับกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือเมื่อได้รับการเชิญชวน เป็น อาสาสมัคร มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนสม่ำเสมอ ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค

4. พลเมืองระดับมีส่วนร่วม ใช้ปัญญาไตร่ตรองก่อนกระทำ เสียสละและแบ่งปันเพื่อส่วนรวม ริเริ่มความดี ชักชวนผู้อื่น และนำสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในชุมชน

จะเห็นได้ว่า ความเป็นพลเมืองมิได้หยุดอยู่เพียงแค่สถานะทางกฎหมายหรือสิทธิในการเลือกตั้งเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมตั้งแต่การตระหนักรู้พื้นฐาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ไปจนถึงการริเริ่มเปลี่ยนแปลงสังคมด้วยปัญญาและความเสียสละ ซึ่งสอดคล้องกับหลักศีลห้าทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการเคารพสิทธิของผู้อื่น การไม่เบียดเบียน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การพัฒนาพลเมืองจึงจำเป็นต้องส่งเสริมทั้งความรู้ ทักษะ คุณธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อให้บุคคลสามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสมทุกระดับ ตั้งแต่

พลเมืองเฉื่อยชาไปจนถึงพลเมืองที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน อันจะนำไปสู่สังคมที่มีความยุติธรรม เสมอภาค และยั่งยืนในที่สุด

การปฏิบัติตนตามหลักศีล 5

พระไตรปิฎก สรภังคชาดกได้กล่าวถึงศีลไว้ว่า “บุคคลใดในโลกนี้สำรวมกายวาจา ใจ ไม่ทำบาปกรรมอะไร ไม่พูดเหลาะแหละ เพราะเหตุแห่งตน บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่า ผู้มีศีล” (ขุ.ชา.ทุก. (ไทย) 27/76/607) ศีล 5 ข้อในพระไตรปิฎก เรียกว่า สิกขาบท 5 แปลว่า ข้อที่ควรศึกษา สำเหนียก คือระมัดระวัง มิให้ล่วงละเมิด มี 5 ประการ ด้วยกัน ได้แก่ (ที.ปา. (ไทย) 11/286/301-303)

1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไป

2) อทินฺนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการถือเอาเจ้าของที่เขามิได้ให้

3) กาเมสุมิจฺฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

5) สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัยอัน

เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในทางพระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของศีลออกเป็นหลายชั้นหลายระดับ เพื่อให้เหมาะกับวิถีชีวิตและบริบททางสังคมของบุคคลในปัจจุบัน โดยสามารถจำแนกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้ (แก้ว ชิดตะขบ, 2550)

1. ศีล 5 หรือเบญจศีล เป็นศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง กล่าวคือ ศีลทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นของอุบาสก อุบาสิกา พระภิกษุ สามเณร หรือพระภิกษุณี ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีล 5 ซึ่งกำหนดไว้สำหรับฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไปที่ควรรักษาเป็นนิจศีล คือศีลที่ควรรักษาเป็นปกติ บ้างเรียกว่า มนุสสธรรม หรือมนุษยธรรม อันหมายถึงธรรมของมนุษย์หรือสิ่งที่ทำให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์

2. ศีล 8 หรืออัฐศีล หรือศีลอุโบสถ มีพื้นฐานมาจากศีล 5 โดยเพิ่มเติมในเรื่องการไม่เสพกาม การรู้จักรับประทานอาหารตามเวลาที่กำหนด การฝึกลดละความสุขจากสิ่งบันเทิง และการงดใช้เครื่องนั่ง เครื่องนอนหรือฟูกที่หรูหรา ศีล 8 นี้เป็นเครื่องมือเสริมในการพัฒนาชีวิตด้านจิตใจและปัญญา เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการฝึกตนให้ดียิ่งขึ้นกว่าปกติทั่วไป

3. ศีล 10 หรือทศศีล หรือสิกขาบท 10 ประการ เป็นศีลสำหรับสามเณร ซึ่งแปลว่า “เหล่ากอของสมณะ” หมายถึงเด็กชายที่ศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเตรียมความพร้อมในการอุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไป

4. ศีล 227 หรือสิกขาบท 227 เรียกว่า ปาฏิโมกขสังวรศีล คือการสำรวมระวังตามพระปาฏิโมกข์ เว้นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม และปฏิบัติตามข้อที่ทรงอนุญาต เป็นพุทธบัญญัติสำหรับพระภิกษุผู้ได้รับการอุปสมบทในพระพุทธศาสนา

5. ศีล 311 หรือสิกขาบท 311 เป็นพุทธบัญญัติที่เป็นข้อห้ามสำหรับสตรีที่ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุณีในพระพุทธศาสนา

เบญจศีลเป็นบทบัญญัติทางสังคมที่มนุษย์รุ่นก่อนได้วางไว้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับปกครองหมู่คณะ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนหรือเอารัดเอาเปรียบกัน เบญจศีลจึงเป็นเครื่องมือวัดความเป็นมนุษย์และเป็นมนุษยธรรม คือธรรมที่บ่งชี้ว่าผู้นั้นมีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์เพียงใด โดยศีลแต่ละข้อล้วนวางไว้เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ไสว มาลาทอง, 2542)

1. เบญจศีลข้อที่ 1 มีไว้เพื่อให้มีเมตตาธรรมไม่เบียดเบียนกัน เพื่อให้ชีวิตมีความปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวง เพื่อให้สามารถประกอบกิจการงานและประพฤติธรรมได้โดยสะดวก เพื่อเป็นพื้นฐานในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และเพื่อกำจัดเวรภัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. เบญจศีลข้อที่ 2 มีไว้เพื่อให้ประกอบอาชีพโดยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้รักและเคารพเกียรติของตนเอง เพื่อให้เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น เพื่อให้เกิดความมั่นใจในทรัพย์สินของตนเองไม่ต้องวิตกกังวล เพื่อให้อยู่รวมกันอย่างสงบสุข และเพื่อกำจัดเวรภัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. เบญจศีลข้อที่ 3 มีไว้เพื่อให้เกิดความซื่อสัตย์จริงใจต่อกันและวางใจกันได้ เพื่อให้เคารพสิทธิความเป็นสามีภรรยาของกันและกัน เพื่อป้องกันการหย่าร้างและการแตกร้าวภายในครอบครัว เพื่อสร้างความมั่นคงและความอบอุ่นในครอบครัว เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเพื่อกำจัดเวรภัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4. เบญจศีลข้อที่ 4 มีไว้เพื่อให้มีความซื่อสัตย์จริงใจและวางใจกันได้ เพื่อสร้างความรักความสามัคคีในหมู่คณะ เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของกันและกัน เพื่อให้ใช้วาจาประสานประโยชน์ของกันและกันไม่ทำลายกันด้วยคำพูด เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข และเพื่อกำจัดเวรภัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

5. เบญจศีลข้อที่ 5 มีไว้เพื่อสนับสนุนการรักษาศีลสี่ข้อข้างต้นให้เกิดมีขึ้น เพื่อให้มีสติรอบคอบสามารถควบคุมใจตนเองได้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทะเลาะวิวาทและทำร้ายกัน เพื่อป้องกันสุขภาพกายและสุขภาพจิตมิให้เสื่อม เพื่อป้องกันอาชญากรรม มิจฉาชีพ และการกระทำทุจริตต่าง ๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุข และเพื่อกำจัดเวรภัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ศีล 5 กับการสร้างพลเมืองดีตามแนววิถีพุทธ

ในพระพุทธศาสนา แม้พระพุทธองค์จะไม่ได้ทรงตรัสถึงการเกิดขึ้นของพลเมืองโดยตรง แต่ก็ได้บ่งบอกถึงแนวคิดความเป็นพลเมืองที่ปรากฏขึ้นในปฐมบทแห่งสังคมมนุษย์ ในสมัยยุคแรก ๆ ของวิวัฒนาการของโลก ดังเช่นที่พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่สามเณรวาเสฏฐะและสามเณรภารทวาชะ เพื่อที่จะให้เห็นภาพที่ชัดเจนในวิวัฒนาการ การกำเนิดแห่งสังคม รัฐ การเกิดขึ้นของแนวคิดสัญญา ประชาคมและพลเมือง ดังความตอนหนึ่งว่า

“สมัยหนึ่ง ครั้นเวลาล่วงเลยมาช้านาน โลกนี้เสื่อม เมื่อโลกกำลังเสื่อม เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดที่พรหมโลกชั้นอาภัสสร มีปีติเป็นภักษา ครั้นเวลาล่วงเลยมา โลกนี้เจริญขึ้น เมื่อโลกกำลังเจริญขึ้น เหล่าสัตว์ส่วนมากจุติจากพรหมโลกชั้นอาภัสสรมาเกิดเป็นมนุษย์ นึกคิดอะไรก็สำเร็จ ได้ตามปรารถนา มีปีติเป็นภักษา มีรัศมีซ่านออกจากร่างกาย เที่ยวสัญจรไปในอากาศ อยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นานแสนนาน สมัยนั้นทั่วจักรวาลมืดมนอนธการ ไม่มีดวงจันทร์ ไม่มีดวงอาทิตย์ ไม่มีดวงดาว ไม่ปรากฏกลางคืน กลางวัน เดือน ฤดู ปี แม้แต่ชายหญิงก็ไม่ปรากฏ มีชื่อเพียงว่า สัตว์ เท่านั้น ต่อมาเกิดง้วนดิน สะเก็ดดิน เครือดิน และข้าวสาลี โดยลำดับ มีการทดลองลิ้มรสจนเกิดตัณหาขึ้น วัน เดือน ปี ฤดูกาล ดวงดาวก็ปรากฏ เพศหญิงเพศชายก็ปรากฏ มีการเสพเมถุนธรรม มีความโลภ ขี้เกียจ แย่งชิง ลักขโมยกันขึ้น จนเกิดสถาบันทางสังคม เช่น กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ขึ้นมา เป็นต้น” (ที.ปา. (ไทย) 11/111-140/83-104)

แนวคิดความเป็นพลเมืองดีทางพระพุทธศาสนามีจุดกำเนิดมาตั้งแต่ช่วงวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ยุคแรก ๆ ดังที่ปรากฏในอัคคัญญสูตร โดยความเป็นพลเมืองในระยะแรกเป็นสภาวะแห่งความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับสังคมภายใต้เงื่อนไขของสัญญาประชาคม สะท้อนถึงมิติทางสังคมที่มีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการอยู่ร่วมกันตามกติกาเดียวกัน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคสังคมอินเดียโบราณและสมัยพุทธกาล ความเป็นพลเมืองถูก

ยึดโยงด้วยระบบชนชั้นวรรณะภายใต้อิทธิพลครอบงำของศาสนาพราหมณ์ ทำให้ความเข้าใจเรื่องความเป็นพลเมืองบิดเบี้ยวไปจากเดิม อย่างไรก็ตาม เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตั้งระบบสังฆะขึ้น แนวคิดความเป็นพลเมืองดีหรือความเป็นอริยชนในพระพุทธศาสนาจึงกลับมามุ่งเน้นความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างมวลสมาชิกโดยปราศจากระบบชนชั้นหรือวรรณะ แต่เป็นพลเมืองที่ต้องเคารพและให้ความสำคัญต่อพระธรรมวินัย ซึ่งเปรียบเสมือนข้อปฏิบัติหรือกฎระเบียบกติกาทางสังคม เพื่อควบคุมพฤติกรรมให้เกิดความมีอารยะ บนพื้นฐานแห่งการยอมรับหลักการร่วมกันของทุกคน (พระกัญจน์ กนฺตธมฺโม (แสงรุ่ง), 2559)

คุณลักษณะของพลเมืองดีทางพระพุทธศาสนาสามารถพิจารณาได้ทั้งในเชิงปัจเจกและสังคม เช่น การเคารพสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยเมตตาธรรม การไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นไม่หลอกลวง และการทำหน้าที่ทางสังคมด้วยความยุติธรรมในทุกความสัมพันธ์ ด้านกระบวนการความคิด พลเมืองดีต้องมีสัมมาทิฐิ ไม่โลภเกิน ไม่มุ่งร้ายผู้อื่น และไม่เพ่งโทษผู้อื่น การแสดงออกใดๆ ควรเกิดจากความคิดและท่าทีเชิงบวก พลเมืองดีจึงหมายถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยอมรับความแตกต่างและความเท่าเทียมกันของทุกสมาชิกในสังคม โดยถือว่าความแตกต่างเป็นเรื่องทางสังคมตามบทบาทหน้าที่หรือวิถีประชา ไม่มีใครมีสิทธิเหนือกว่าผู้อื่นด้วยชาติกำเนิดหรือผิวพรรณ ส่วนในทางกฎหมาย พลเมืองกับรัฐต้องมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมและยุติธรรม คือยกย่องผู้ควรยกย่อง ติเตียนผู้ควรติเตียน และลงโทษผู้ควรถูกลงโทษอย่างเหมาะสม โดยรัฐต้องทำให้ทุกคนอยู่ภายใต้มาตรฐานกฎเกณฑ์เดียวกัน (ชาญณรงค์ บุญหนุน, 2561) พลเมืองดีในแนวคิดของพระพุทธศาสนาคือสภาวะแห่งความเป็นพลเมืองที่มีความสัมพันธ์เกื้อกูลกันระหว่างประชาชนกับประชาชน และระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัญญาประชาคม โดยเฉพาะในเรื่องการใช้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค อันสะท้อนถึงพฤติกรรม ความสามารถ และบทบาทหน้าที่ของประชาชนในฐานะพลเมืองที่มีต่อปัจเจกบุคคลและสังคมในมิติต่างๆ ตลอดจนการแสดงความสัมพันธ์กับรัฐอย่างเหมาะสม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขภายใต้รูปแบบการปกครองของรัฐที่มีอธิปไตยและยึดมั่นในกติกาสังคมร่วมกัน (พระชวลิต ปญฺญาวชิโร (แสงบุญเรือง), 2561) สามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงกับศีล 5 ในการสร้างพลเมืองดีตามแนววิถีพุทธได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน (ศีลข้อ 1, 2, 3)

ศีลข้อ 1 (เว้นจากการฆ่า) สร้างกระบวนการเคารพในสิทธิการมีชีวิตของผู้อื่น หล่อหลอมให้พลเมืองมีเมตตาธรรม ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของความปลอดภัยและสันติสุขในสังคม เช่นเดียวกับการไม่ละเมิดชีวิตของกันและกันในสัญญาประชาคม

ศีลข้อ 2 (เว้นจากการลักทรัพย์) สร้างกระบวนการเคารพในกรรมสิทธิ์และทรัพย์สินของผู้อื่น ทำให้พลเมืองมีความซื่อสัตย์ เกิดความมั่นใจในสังคมที่ไม่ต้องหวาดระแวง

ศีลข้อ 3 (เว้นจากการประพฤติผิดในกาม) สร้างกระบวนการเคารพในสิทธิส่วนตัวและครอบครัวของกันและกัน ทำให้สถาบันครอบครัวมั่นคง อันเป็นหน่วยย่อยที่สำคัญของสังคมขั้นที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับสังคมผ่านการใช้วาจา (ศีลข้อ 4)

ศีลข้อ 4 (เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดหยาบ พูดเพ้อเจ้อ) สร้างกระบวนการสื่อสารที่ซื่อสัตย์ ไว้วางใจกันได้ ใช้วาจาเพื่อประสานประโยชน์ ไม่ทำลายกันด้วยคำพูด ซึ่งเป็นกติกาสังคมขั้นพื้นฐานที่ทำให้ประชาคมสามารถร่วมกันตัดสินใจและดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม

ขั้นที่ 3 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับตนเองและรัฐ

(ศีลข้อ 5)ศีลข้อ 5 (เว้นจากการดื่มน้ำเมา) สร้างกระบวนการมีสติสัมปชัญญะ ควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาพที่ไม่หลงลืมตัว ไม่ประมาท ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พลเมืองสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างเหมาะสม ไม่ละเมิดกฎหมายและกติกาสังคม อีกทั้งยังสนับสนุนให้สามารถรักษาศีลอีกสี่ข้อได้อย่างครบถ้วน

ขั้นที่ 4 การหล่อหลอมสู่พลเมืองดีที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามแนววิถีพุทธเมื่อพลเมืองรักษาศีล 5 ได้อย่างสม่ำเสมอ กระบวนการทางจิตใจจะพัฒนาไปสู่การมีสัมมาทิฐิ เกิดความเกรงกลัวและละอายต่อการทำผิด (หิริ-โอตตัปปะ) มีความไม่โลภเกิน ไม่มุ่งร้ายผู้อื่น และไม่เพ่งโทษผู้อื่น ส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกคือการเคารพสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของทุกคนในสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายและกติการ่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ

วิเคราะห์ได้ว่า ศีล 5 ทำหน้าที่เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นการควบคุมกาย วาจา และใจให้อยู่ในกรอบแห่งความดีงาม ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อ่อนแอ จากนั้นจึงขยายสู่ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผ่านการเคารพสิทธิของกันและกันทั้งในด้านชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง และการสื่อสารด้วยวาจาที่สุจริต ซึ่ง

เป็นการสร้างความไว้วางใจและความสามัคคีในสังคมระดับต้น กระทั่งพัฒนาไปสู่ระดับโครงสร้างทางสังคมและรัฐที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขภายใต้กติกาเดียวกัน อันสอดรับกับแนวคิดสัญญาประชาคมที่ว่ามนุษย์ยินยอมร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์เพื่อความสงบสุขของส่วนรวม โดยที่ศีล 5 มิใช่เพียงข้อห้ามทางศาสนา หากแต่เป็นกลไกทางสังคมที่หล่อหลอมพฤติกรรมของพลเมืองตั้งแต่ภายในจิตใจออกสู่การกระทำภายนอก พลเมืองดีวิถีพุทธจึงเกิดจากการปฏิบัติศีล 5 อย่างต่อเนื่องจนเป็นอุปนิสัยและวิถีชีวิตประจำวัน นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีทั้งคุณธรรมภายในที่มั่นคงและการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อสังคมและรัฐอย่างแท้จริง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายหรือการบังคับจากภายนอกเพียงอย่างเดียว เพราะจิตสำนึกทางศีลธรรมได้ถูกปลูกฝังเป็นฐานรากของการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รับจากบทความเรื่อง “ศีล 5 กับการสร้างพลเมืองดีตามแนววิถีพุทธ” สามารถอธิบายได้ว่า ศีล 5 มิได้เป็นเพียงข้อห้ามทางศาสนาหรือหลักปฏิบัติสำหรับปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไปจนถึงระดับโครงสร้างทางสังคมและรัฐอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ในระดับปัจเจกบุคคล ศีล 5 ช่วยควบคุมกาย วาจา และใจให้อยู่ในกรอบแห่งความดีงาม สร้างสติสัมปชัญญะ ความรับผิดชอบต่อตนเอง และปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ และความพอประมาณ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ศีล 5 ส่งเสริมให้พลเมืองเคารพสิทธิของผู้อื่นอย่างแท้จริง ทั้งในด้านสิทธิในการมีชีวิตและความปลอดภัย (ศีลข้อ 1) สิทธิในทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ (ศีลข้อ 2) สิทธิในครอบครัวและคู่ครอง (ศีลข้อ 3) รวมถึงการสื่อสารด้วยความซื่อสัตย์และสร้างสรรค์ไม่ทำลายซึ่งกันและกันด้วยวาจา (ศีลข้อ 4) ซึ่งนำไปสู่ความไว้วางใจ ความสามัคคี และความเกื้อกูลภายในสังคม ในขณะที่ศีลข้อ 5 ว่าด้วยการงดเว้นจากน้ำเมาทำหน้าที่เสมือนกลไกควบคุมกำกับให้พลเมืองมีสติสามารถรักษาศีลอีกสี่ข้อได้อย่างครบถ้วน และในระดับโครงสร้างทางสังคมและรัฐ ศีล 5 สนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขภายใต้กติกาเดียวกัน อันสอดคล้องกับแนวคิดสัญญาประชาคมที่ว่ามนุษย์ยินยอมร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์เพื่อความสงบสุขและความมั่นคงของส่วนรวม โดยที่รัฐไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับที่เข้มงวด

เกินไป เพราะพลเมืองส่วนใหญ่มีจิตสำนึกทางศีลธรรมที่ถูกหล่อหลอมจากการรักษาศีลอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้น ศีล 5 ยังช่วยลดปัญหาอาชญากรรม ความขัดแย้ง และความไม่เป็นธรรมในสังคม ส่งผลให้ทรัพยากรของรัฐสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น พลเมืองดีวิถีพุทธจึงเกิดจากการปฏิบัติศีล 5 อย่างต่อเนื่องจนเป็นอุปนิสัยและเป็นวิถีชีวิตประจำวัน ไม่ใช่การปฏิบัติเพียงชั่วครั้งชั่วคราวหรือเพื่อหวังผลทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นการหล่อหลอมให้เป็นพลเมืองที่มีทั้งคุณธรรมภายในที่มั่นคงและพฤติกรรมภายนอกที่เหมาะสมต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม และรัฐอย่างแท้จริง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการบังคับจากกฎหมายหรืออำนาจรัฐเพียงอย่างเดียว เพราะจิตสำนึกทางศีลธรรมได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น กล้าที่จะแสดงออกในทางสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งทั้งหมดนี้คือหัวใจสำคัญของการเป็นพลเมืองดีตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมในสังคมปัจจุบัน

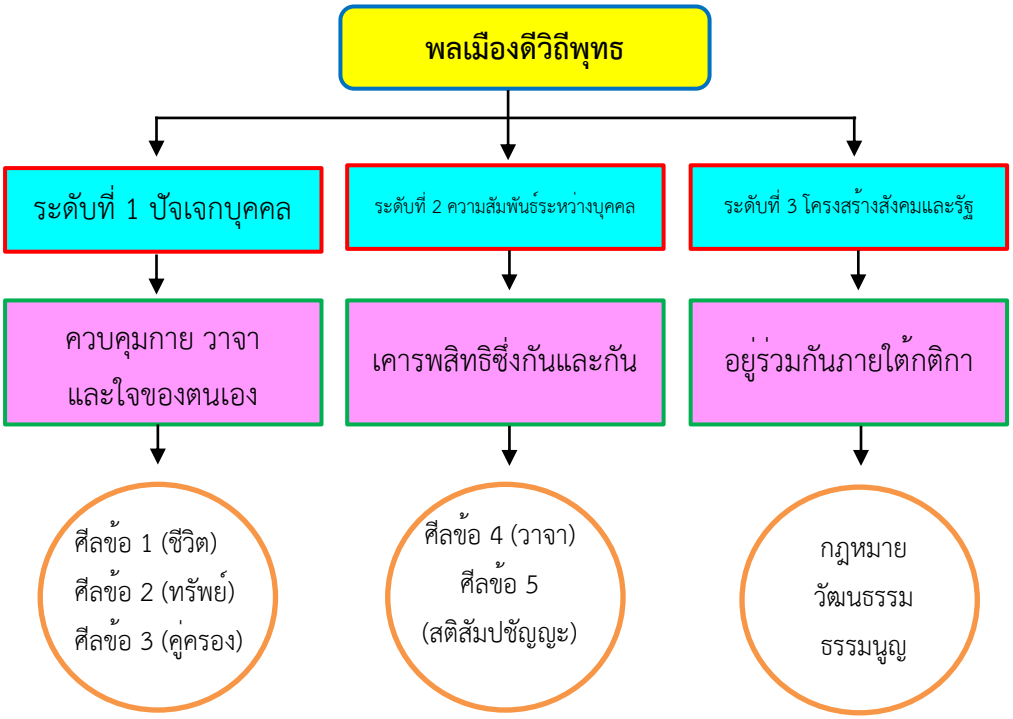

ภาพ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

บทความเรื่อง “ศีล 5 กับการสร้างพลเมืองดีตามแนววิถีพุทธ” สรุปได้ว่า ศีล 5 มิใช่เพียงข้อห้ามทางศาสนาหรือหลักปฏิบัติส่วนบุคคลเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไปจนถึงระดับโครงสร้างทางสังคมและรัฐ โดยเริ่มจากการควบคุมกาย วาจา และใจของตนเองให้อยู่ในความดีงาม มีสติและคุณธรรมพื้นฐาน จากนั้นขยายสู่การเคารพสิทธิของผู้อื่นในด้านชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว และการสื่อสารด้วยความซื่อสัตย์ ซึ่งนำไปสู่ความไว้วางใจและความสามัคคีในสังคม และท้ายที่สุดศีล 5 ยังสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขภายใต้กติกาเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดสัญญาประชาคมที่มนุษย์ยินยอมร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์เพื่อความสงบสุขของส่วนรวม พลเมืองดีวิถีพุทธจึงเกิดจากการปฏิบัติศีล 5 อย่างต่อเนื่องจนเป็นอุปนิสัย ส่งผลให้เป็นพลเมืองที่มีทั้งคุณธรรมภายในที่มั่นคงและพฤติกรรมภายนอกที่เหมาะสมต่อตนเอง ผู้อื่น สังคม และรัฐอย่างแท้จริง โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการบังคับจากกฎหมายเพียงอย่างเดียว เพราะจิตสำนึกทางศีลธรรมได้กลายเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืน อันเป็นการบูรณาการมิติทางศาสนาเข้ากับมิติทางสังคมและการเมืองการปกครองได้อย่างลงตัว

เอกสารอ้างอิง

แก้ว ชิดตะขบ. (2550). คู่มืออพุทธศาสนิกชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). การคิดวิเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2553). พระพุทธศาสนากับการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยว่าด้วยการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 6(1), 21-22.

ถวิลวดีบุรีกุลและคณะ (2557). พลเมืองไทย: การสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

ถิรเดช พรหมคช. (2567). การบ่มเพาะความเป็นพลเมืองโลกและการพัฒนาศักยภาพในตนเองผ่านการศึกษานอกสถานที่ ข้อเสนอการออกแบบแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ. Journal of Professional Routine to Research, 11(1), 10.

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2554). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.

กรณ์พณัฏฐ์ ชนะชนม์ และวิรธา มงคลสืบสกุล. (2568). ความเป็นพลเมืองกับการสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม. อินทนิลทักษิณสาร, 20(2), 29-30.

ปัญญา เสนภูงา และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ. (2562). หลักศีล 5: การพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 19(3), 276.

พระกัญจน์ กนฺตธมฺโม (แสงรุ่ง). (2559). การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามหลักพระพุทธศาสนา, 11(21), 48 – 49.

พระชวลิต ปญญาวชิโร (แสงบุญเรือง). (2561). การพัฒนาพลเมืองเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระชวลิต ปญญาวชิโร (แสงบุญเรือง). (2561). การพัฒนาพลเมืองเชิงพุทธบูรณาการของหมู่บ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิชิต ปุริมาตร และคณะ. (2559). การสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล 5. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2539). ทาน ศีล ภาวนา. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไสว มาลาทอง. (2542). คู่มือการศึกษาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

Bryan, W.. (1993). The concept of citizenship and its implications for democracy. New York: Academic Press.

Faulks, K. (2000). Citizenship. London: Routledge.

Marshall, T.H. (1994). Citizenship and social class, In D. Held (Ed.), Sociology of the Global System. London: Macmillan.

บรรยากาศองค์การของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ–ยโสธร: การวิเคราะห์ระดับและองค์ประกอบ*

ORGANIZATIONAL CLIMATE OF SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SISAKET–YASOTHON: AN ANALYSIS OF LEVELS AND COMPONENTS

ชุติมา มุสิกานนท์

Chutima Musikanon

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

Corresponding Author's Email: chutimamug1950@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 11 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 13 เมษายน 2569

Received 26 March 2026; Revised 11 April 2026; Accepted 13 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ–ยโสธร 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อบรรยากาศองค์การจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน และ 3) เสนอแนวทางในการพัฒนาบรรยากาศองค์การ การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากร ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ–ยโสธร จำนวน 2,178 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 339 คน โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5

Citation:

*ชุติมา มุสิกานนท์. (2569). บรรยากาศองค์การของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ–ยโสธร: การวิเคราะห์ระดับและองค์ประกอบ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 684-700.

Chutima Musikanon. (2026). Organizational Climate Of Schools Under The Secondary Educational Service Area Office Sisaket–Yasothon: An Analysis Of Levels And Components. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 684-700.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.30–0.80 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า 1) บรรยากาศองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.62, S.D. = 0.38) โดยมิติเป็นแบบอย่างมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.25) และมิติขาดความสามัคคีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 2.39) 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน และ 3) แนวทางการพัฒนาบรรยากาศองค์การ ได้แก่ การส่งเสริมความร่วมมือภายในองค์การ การลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน และการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร

คำสำคัญ: บรรยากาศองค์การ, โรงเรียนมัธยมศึกษา, การบริหารสถานศึกษา, การวิเคราะห์ระดับ, การพัฒนาองค์การ

Abstract

This study aimed to (1) examine the level of organizational climate in schools under the Secondary Educational Service Area Office Sisaket–Yasothon; (2) compare the opinions of school administrators and teachers regarding the organizational climate, classified by position, educational level, and work experience; and (3) propose guidelines for improving organizational climate. This research employed a quantitative design. The population consisted of 2,178 educational personnel working in schools under the Secondary Educational Service Area Office Sisaket–Yasothon, and the sample size of 339 participants was determined using Taro Yamane's formula. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. The quality of the instrument was examined, yielding an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.67 to 1.00, item discrimination indices between 0.30 and 0.80, and an overall reliability

coefficient of 0.86. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA).

The findings revealed that: (1) the overall organizational climate was at a high level ($\bar{X}$ = 3.62, S.D. = 0.38), with the “role model” dimension having the highest mean ($\bar{X}$ = 4.25) and the “lack of collegiality” dimension the lowest ($\bar{X}$ = 2.39); (2) there were statistically significant differences at the .05 level ($p < .05$) in the perceptions of administrators and teachers when classified by position, educational level, and work experience; and (3) the proposed guidelines for improving organizational climate included enhancing collaboration within the organization, reducing redundant workload, and strengthening leadership among school administrators.

Keywords: Organizational climate, Secondary schools,Educational administration, Level analysis, Organizational development

บทนำ

การศึกษาได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศและการแข่งขันในเวทีโลก องค์การระหว่างประเทศต่างๆ เช่น UNESCO และ OECD ได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่าระดับสากล บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษา คุณภาพการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้เรียนอย่างยั่งยืน ประเทศต่างๆ ในกลุ่มอาเซียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมทางการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตในยุคโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทย นโยบายการศึกษาแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560) ได้กำหนดให้การพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาและการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการปฏิรูป

การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและสามารถสร้างบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการทำงานและการเรียนรู้ การศึกษาของอดิศักดิ์ จันทบัตร์และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2567) ได้ชี้ให้เห็นว่าการติดต่อสื่อสารของผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องการการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี นอกจากนี้ งานวิจัยของพีระกรณ์ ทะชิตะสิงห์และคณะ (2023) ยังพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาขีดความสามารถของผู้บริหารในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม

ในระดับพื้นที่และท้องถิ่น บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาได้กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายจากนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษา การศึกษาของสุวนันท์ หนองหลวง และ ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ (2568) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การในสถานศึกษากับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครู พบว่าบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการทำงานส่งผลให้ครูมีพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การมากขึ้น ส่วนงานวิจัยของจณิสตา ยศอ่อน และคณะ (2023) ได้ศึกษาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบปัญหาและความท้าทายที่หลากหลายในการสร้างบรรยากาศองค์การที่เหมาะสม ทั้งนี้ อภิวัฒน์ คุ้มศรี และหทัยน้อย สมบัติ (2022) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การ พบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งสามารถสร้างบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานได้ดีกว่า รวมทั้งการศึกษาของจินตนา อุทัยกลาง และพิมพ์อร สดเอี่ยม (2024) ที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานด้วยหลักจริยธรรมในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี

ในบริบทของพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ–ยโสธร ซึ่งเป็นพื้นที่ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา พบว่าสถานศึกษาหลายแห่งยังเผชิญกับข้อจำกัดในการสร้างบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันของบุคลากร โดยเฉพาะปัญหาภาระงานที่ซ้ำซ้อน การขาดความร่วมมือภายในองค์การ และความแตกต่างเชิงการรับรู้ระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่ง

สะท้อนถึงความไม่สอดคล้องระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติในสถานศึกษา นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีในช่วงที่ผ่านมา ยังส่งผลให้รูปแบบการทำงานของบุคลากรทางการศึกษามีความซับซ้อนมากขึ้น ขณะที่ระบบการบริหารสถานศึกษายังไม่สามารถปรับตัวได้อย่างทันต่อสถานการณ์ ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการพัฒนาบรรยากาศองค์การอย่างเป็นระบบ ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาบรรยากาศองค์การในบริบทของพื้นที่ศรีสะเกษ–ยโสธรอย่างเฉพาะเจาะจง เพื่อให้เข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้างและนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับบรรยากาศองค์การและบทบาทของผู้บริหารในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบข้อจำกัดสำคัญ คือ การศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นในเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ระดับของบรรยากาศองค์การ โดยยังขาดการวิเคราะห์ “ความแตกต่างเชิงการรับรู้” ระหว่างกลุ่มบุคลากรในองค์การอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทและประสบการณ์แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังขาดการบูรณาการระหว่างการวิเคราะห์ระดับบรรยากาศองค์การ การเปรียบเทียบความแตกต่าง และการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาในกรอบเดียวกัน ส่งผลให้ข้อเสนอเชิงนโยบายหรือเชิงการบริหารยังไม่สามารถตอบโจทย์ปัญหาในทางปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและการสังเคราะห์แนวทางพัฒนาบรรยากาศองค์การในบริบทของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษาและ ประสบการณ์การทำงาน

3. เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษยโสธร

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา พบว่า แนวคิดพื้นฐานสำคัญมาจากทฤษฎีของ Halpin และ Croft (1963) ที่อธิบายบรรยากาศองค์การผ่านพฤติกรรมของบุคลากรและผู้บริหารใน 8 มิติ ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ภายในองค์กรและรูปแบบการบริหารจัดการ โดยบรรยากาศองค์การถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของครู ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และคุณภาพของการจัดการศึกษาโดยรวม ทั้งนี้ งานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่า องค์ประกอบด้านผู้นำและสภาพแวดล้อมการทำงานมีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลลัพธ์ขององค์กรการศึกษา

ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยหลายชิ้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของบรรยากาศองค์การต่อการบริหารสถานศึกษา เช่น การศึกษาของจณิสตา ยศอ่อน และคณะ (2566) พบว่าบรรยากาศองค์การในสถานศึกษามีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ขณะที่จักรพงษ์ พิลาจันทร์ (2563) ชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศองค์การมีผลต่อสมรรถนะของครูผู้สอนโดยตรง นอกจากนี้ ณิชาภา โสดาแสน (2566) ยังพบว่าบรรยากาศองค์การมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งสะท้อนว่าบรรยากาศที่ดีสามารถส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกในองค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์แนวคิดบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก	มิติสำคัญ	จุดเน้น
Halpin & Croft (1963)	Organizational Climate	8 มิติ	พฤติกรรมครู–ผู้บริหาร
Hoy & Tarter (1997)	School Climate	openness / trust	ความสัมพันธ์และความไว้วางใจ
Collie et al. (2012)	Supportive Climate	well-being	ความผูกพันของครู
งานวิจัยไทย	บรรยากาศองค์การ	ภาวะผู้นำ / แรงจูงใจ	ประสิทธิภาพสถานศึกษา

จากตารางพบว่า แนวคิดบรรยากาศองค์การมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดร่วมสำคัญคือการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรและบทบาทของผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ Halpin และ Croft (1963) ยังคงเป็นกรอบแนวคิดหลักที่สามารถอธิบายมิติของบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ จึงเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้

ในด้านบทบาทของผู้บริหาร งานวิจัยของจินตนา อุทัยกลาง และพิมพ์อร สดเอี่ยม (2567) พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อบรรยากาศองค์การอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านความไว้วางใจและความสัมพันธ์ภายในองค์กร ขณะที่พีระกรณ์ ทะชิตะสิงห์ และคณะ (2566) ชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้บริหารส่งผลเชิงบวกต่อบรรยากาศองค์การ นอกจากนี้ณัฐนี โปร่งสันเที๊ยะ (2559) ยังเสนอว่าการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการสื่อสารอย่างเปิดเผย เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบรรยากาศองค์การที่ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้นำมีบทบาทสำคัญในการกำหนดลักษณะของสภาพแวดล้อมในการทำงาน

อย่างไรก็ตามแม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับบรรยากาศองค์การและบทบาทของผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบข้อจำกัดสำคัญ คือ การศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นในเชิงพรรณนาและเชิงความสัมพันธ์ของตัวแปรพื้นฐาน โดยยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกในมิติของ “โครงสร้างระบบ” และ “บริบทการเปลี่ยนแปลงร่วมสมัย” เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล หรือพลวัตขององค์กรในยุคใหม่ นอกจากนี้ ยังขาดการบูรณาการระหว่างแนวคิดภาวะผู้นำ บรรยากาศองค์การ และปัจจัยเชิงนโยบายในระดับสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ช่องว่างสำคัญขององค์ความรู้คือการขาดกรอบการวิเคราะห์แบบองค์รวมที่เชื่อมโยง “ผู้นำ–บรรยากาศองค์การ–โครงสร้างระบบ” ซึ่งเป็นประเด็นที่การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ดังกล่าวต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดบรรยากาศองค์การของ Halpin และ Croft (1963) ซึ่งแบ่งบรรยากาศองค์การออกเป็น 8 มิติ ดังนี้

(1) มิติขาดความสามัคคี (Disengagement) หมายถึง ระดับที่ครูขาดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันในองค์การ

(2) มิติอุปสรรค (Hindrance) หมายถึง ระดับของภาระงานหรือข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของครู

(3) มิติขวัญ (Morale) หมายถึง ระดับความพึงพอใจ ความผูกพัน และความรู้สึกเชิงบวกของครูต่อองค์การ

(4) มิติมิตรสัมพันธ์ (Intimacy) หมายถึง ระดับความสัมพันธ์ที่ดีและความเป็นกันเองระหว่างครูในองค์การ

(5) มิติห่างเหิน (Aloofness) หมายถึง ระดับความเป็นทางการหรือความห่างเหินของผู้บริหารต่อครู

(6) มิติมุ่งผลงาน (Production Emphasis) หมายถึง ระดับที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับผลงานและความสำเร็จของงาน

(7) มิติเป็นแบบอย่าง (Thrust) หมายถึง ระดับที่ผู้บริหารแสดงบทบาทผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู

(8) มิติกรุณาปราณี (Consideration) หมายถึง ระดับความเอื้ออาทร การสนับสนุน และความเข้าใจของผู้บริหารต่อครู

มิติดังกล่าวสะท้อนถึงทั้งพฤติกรรมของผู้บริหารและความสัมพันธ์ภายในองค์การ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดลักษณะของบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งศึกษาระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา และเสนอแนวทางในการสร้างบรรยากาศองค์การที่เหมาะสมในบริบทของสถานศึกษา

1) การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน เพื่ออธิบายระดับบรรยากาศองค์การและเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรที่กำหนด ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

2) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ–ยโสธร ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 2,178 คน

3) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของ Taro Yamane (1967) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 339 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและสามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างเหมาะสมในระดับเขตพื้นที่การศึกษา

การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็นชั้นตามจังหวัดและขนาดของสถานศึกษา จากนั้นสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทนของประชากรและลดความลำเอียงในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Selection bias)

4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแนวลิเคิร์ท (Likert Scale) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ครอบคลุมข้อมูลด้านตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา ตามแนวคิดของ Halpin and Croft ซึ่งครอบคลุม 8 มิติ ได้แก่ มิติขาดความสามัคคี มิติอุปสรรค มิติขวัญ มิติมิตรสัมพันธ์ มิติห่างเหิน มิติมุ่งผลงาน มิติเป็นแบบอย่าง และมิติกรุณาปราณี

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อเสนอแนวทางเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

5) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นแล้วรวบรวมแบบสอบถามที่ตอบสมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลมุ่งเน้นให้ครอบคลุมกลุ่มบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

6) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้ ใช้ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา ใช้ t-test และ F-test เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผลข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=3.62,S.D.=0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า มิติที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มิติเป็นแบบอย่าง ($\bar{X}$=4.25) รองลงมา ได้แก่ มิติกรุณาปราณี และมิติขวัญ ($\bar{X}$=4.21เท่ากัน) และมิติมุ่งผลงาน ($\bar{X}$=4.17) ตามลำดับ

ในขณะที่มิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ ได้แก่ มิติขาดความสามัคคี ($\bar{X}$=2.39) ซึ่งอยู่ในระดับน้อย และมิติอุปสรรค มิติมิตรสัมพันธ์ และมิติห่างเหิน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อของมิติขาดความสามัคคี พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ “การทำงานร่วมกันของครูในลักษณะเป็นทีม” ($\bar{X}$ = 2.31) และ “การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของบุคลากร” ($\bar{X}$ = 2.45) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาหลักขององค์การมิได้อยู่เพียงในระดับโครงสร้าง แต่ยังรวมถึงการขาดกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบในส่วนของมิติอุปสรรค เมื่อพิจารณาในระดับรายข้อ พบว่า “ภาระงานเอกสารที่ซ้ำซ้อน” ($\bar{X}$ = 3.85) และ “ขั้นตอนการดำเนินงานที่ซับซ้อน” ($\bar{X}$ = 3.72) เป็นอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการบริหารที่ยังไม่เอื้อต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้ภาพรวมของบรรยากาศองค์การจะอยู่ในระดับที่ดี แต่ยังคงมีข้อจำกัดในด้านความร่วมมือภายในองค์การและภาระงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในระยะยาว

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า มิติขวัญ มิติมุ่งผลงาน มิติเป็นแบบอย่าง และมิติกรุณาปราณี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีแนวโน้มประเมินบรรยากาศองค์การในระดับสูงกว่าครูผู้สอนในหลายมิติ

สำหรับตัวแปรประสบการณ์การทำงาน ซึ่งมีมากกว่า 2 กลุ่ม ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Post-hoc comparison) โดยใช้วิธีการของ Scheffé เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มอย่างละเอียด ผลการทดสอบพบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การแตกต่างจากกลุ่มที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มที่มีประสบการณ์มากมีแนวโน้มประเมินบรรยากาศองค์การในระดับสูงกว่า ขณะเดียวกัน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มที่มีประสบการณ์ 5–10 ปี กับกลุ่มอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านประสบการณ์มีผลต่อการรับรู้บรรยากาศองค์การในลักษณะเชิงช่วง (Experience threshold)

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนถึงความแตกต่างเชิงการรับรู้ (perception gap) ระหว่างผู้บริหารและครู ซึ่งอาจเกิดจากบทบาทหน้าที่ ประสบการณ์ และมุมมองต่อการบริหารงานที่แตกต่างกัน และอาจส่งผลต่อการสื่อสารและการทำงานร่วมกันภายในสถานศึกษา

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 3 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีในองค์การ ควรส่งเสริมให้ครูมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีม สร้างกิจกรรมสานสัมพันธ์ และลดพฤติกรรมการทำงานแบบต่างคนต่างทำ เพื่อเพิ่มความร่วมมือภายในสถานศึกษา

(2) ด้านการลดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ควรปรับปรุงระบบการบริหารงาน โดยลดความซ้ำซ้อนของภาระงานและขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้ครูสามารถมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

(3) ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม สนับสนุนการทำงานของครู และสร้างขวัญกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการทำงานและความผูกพันต่อองค์การ

ผลการวิจัยในส่วนนี้สะท้อนว่า การพัฒนาบรรยากาศองค์การจำเป็นต้องดำเนินการทั้งในระดับโครงสร้างการบริหารและระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลควบคู่กัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหารในระดับที่เหมาะสม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและสร้างวัฒนธรรมองค์การที่สนับสนุนการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพีระกรณ์ ทะชิตะสิงห์ และคณะ (2566) ที่พบว่าแรงจูงใจและภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติ พบว่า มิติเป็นแบบอย่างและมิติกรุณาปราณีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของผู้บริหารที่เน้นความเป็นผู้นำเชิงคุณธรรม การเอาใจใส่ และการเป็นแบบอย่างที่ดี มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับจินตนา อุทัยกลาง และพิมพ์อร สดเอี่ยม (2567) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

ในทางตรงกันข้าม มิติขาดความสามัคคีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมของบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งอาจเกิดจากลักษณะการทำงานที่เน้นภาระหน้าที่เฉพาะบุคคลหรือการขาดการสื่อสารภายในองค์การ ทั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของจณิสตา ยศอ่อน และคณะ (2566) ที่พบว่าบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาบางแห่งยังประสบปัญหาด้านความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของบุคลากร

นอกจากนี้ มิติอุปสรรคและมิติมิตรสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับปานกลาง ยังสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ภาระงานที่มากเกินไปและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้บริหารที่ยังไม่แน่นแฟ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุวนันท์ หนองหลวง และ ทวีศักดิ์ สว่างเมฆ(2568) ที่ชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศองค์การที่ไม่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันจะส่งผลต่อพฤติกรรมองค์การของครูโดยตรง

แม้ว่าผลการวิจัยจะพบว่าบรรยากาศองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาในรายมิติกลับพบว่ามิติขาดความสามัคคีและมิติอุปสรรคอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง ซึ่งสะท้อน

ถึง “ความไม่สอดคล้องภายในองค์การ” (Internal inconsistency) กล่าวคือ องค์การอาจมีภาพรวมที่ดีในเชิงโครงสร้างและภาวะผู้นำ แต่ยังคงมีปัญหาในระดับการปฏิบัติงานจริง ความขัดแย้งดังกล่าวอาจเกิดจากลักษณะขององค์การสมัยใหม่ที่มีการแยกส่วนของบทบาท (Role fragmentation) และการเพิ่มขึ้นของภาระงานเชิงระบบ โดยเฉพาะในบริบทของยุคดิจิทัลที่ทำให้ครูต้องรับผิดชอบทั้งงานสอน งานเอกสาร และงานเทคโนโลยีไปพร้อมกัน ส่งผลให้แม้บรรยากาศองค์การในภาพรวมจะดูดี แต่ในระดับประสบการณ์ของบุคลากรยังคงมีข้อจำกัดที่สำคัญ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนถึง “ช่องว่างเชิงการรับรู้” (Perception gap) ระหว่างผู้บริหารและครู

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบทบาทหน้าที่และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน โดยผู้บริหารมักมีมุมมองในเชิงนโยบายและภาพรวมขององค์การ ขณะที่ครูผู้สอนมีประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติงานในระดับปฏิบัติการ ทำให้การประเมินบรรยากาศองค์การแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคทาวุธ ม่วงแก้ว (2558) ที่พบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อบรรยากาศองค์การแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ในเชิงจิตวิทยาองค์การและทฤษฎีบทบาทหน้าที่ (Role Theory) โดยผู้บริหารสถานศึกษามักมีบทบาทในเชิงกำหนดนโยบายและควบคุมทิศทางขององค์การ จึงมีแนวโน้มประเมินสภาพแวดล้อมในภาพรวมในเชิงบวกมากกว่าความเป็นจริง ขณะที่ครูผู้สอนซึ่งปฏิบัติงานในระดับปฏิบัติการ (Operational level) ต้องเผชิญกับภาระงาน ข้อจำกัด และแรงกดดันในการทำงานโดยตรง จึงมีการรับรู้บรรยากาศองค์การในลักษณะที่สะท้อนประสบการณ์จริงมากกว่า นอกจากนี้ ความแตกต่างดังกล่าวยังสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดอคติในการรับรู้(Perceptual bias) และระยะห่างของอำนาจ(Power distance) ซึ่งผู้บริหารอาจมีแนวโน้มมององค์การในมุมที่สอดคล้องกับบทบาทและอำนาจของตนเอง ขณะที่ครูอาจมองจากประสบการณ์ในเชิงข้อจำกัดและอุปสรรค ส่งผลให้เกิดช่องว่างเชิงการรับรู้ (Perception gap) ที่มีนัยสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์การในสถานศึกษา

เมื่อพิจารณารายมิติ พบว่ามิติขวัญ มิติมุ่งผลงาน มิติเป็นแบบอย่าง และมิติกรุณาปราณี มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ภาวะผู้นำ” และ “แรงจูงใจในการทำงาน” เป็นจุดที่เกิดความแตกต่างในการรับรู้มากที่สุด

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับอดิศักดิ์ จันทบัตร์ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์(2567)ที่พบว่า การสื่อสารของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับบรรยากาศองค์การ และยังสะท้อนว่าหากผู้บริหารไม่สามารถถ่ายทอดนโยบายหรือสร้างความเข้าใจร่วมกันได้ อาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนในการรับรู้ของบุคลากร

นอกจากนี้ความแตกต่างตามระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ยังสะท้อนถึงปัจจัยด้านทุนทางความรู้และประสบการณ์ที่มีผลต่อการตีความสภาพแวดล้อมในองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านพฤติกรรมองค์การที่มองว่าการรับรู้ของบุคคลเป็นผลจากประสบการณ์และบริบททางสังคม

3. แนวทางการพัฒนาบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

ผลการวิจัยในส่วนของแนวทางการพัฒนาบรรยากาศองค์การ พบว่าประเด็นสำคัญอยู่ที่การพัฒนา “ความสัมพันธ์ภายในองค์การ” “การลดอุปสรรคในการทำงาน” และ “ภาวะผู้นำของผู้บริหาร”

ประการแรก การเสริมสร้างความสามัคคีและการทำงานเป็นทีม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบรรยากาศองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับ Ginder (2005) ที่ชี้ว่าปัจจัยด้านความร่วมมือและความคาดหวังร่วมกันมีผลต่อความสำเร็จขององค์การ

ประการที่สอง การลดภาระงานและความซ้ำซ้อนของงาน เป็นแนวทางสำคัญในการลดอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งสอดคล้องกับณัฐนี โปร่งสันเทียะ (2559) ที่เสนอว่าการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและบรรยากาศองค์การ

ประการที่สาม การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยเฉพาะการเป็นแบบอย่างที่ดีและการแสดงความเอื้ออาทรต่อบุคลากร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับ Lambert (2004) ที่พบว่าภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการมีความสัมพันธ์กับบรรยากาศองค์การเชิงบวก

ผลการวิจัยในครั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตขององค์การในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้รูปแบบการทำงานและความคาดหวังต่อบุคลากรทางการศึกษามีความซับซ้อนมากขึ้น แม้ว่าทฤษฎีบรรยากาศองค์การแบบดั้งเดิมจะสามารถอธิบายโครงสร้างพื้นฐานขององค์การได้ แต่ในบริบทปัจจุบัน อาจจำเป็นต้องมีการปรับกรอบแนวคิดเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะขององค์การที่มีความยืดหยุ่นและพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศองค์การ เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากร และเสนอแนวทางในการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ประการแรก บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานในระดับที่ดี โดยเฉพาะมิติที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ได้แก่ มิติเป็นแบบอย่าง มิติกรุณาปราณี และมิติขวัญ ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในมิติขาดความสามัคคีและมิติอุปสรรค ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาด้านความร่วมมือและภาระงานที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของครู

ประการที่สอง ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อบรรยากาศองค์การแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำและแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งสะท้อนถึงความแตกต่างด้านมุมมองและประสบการณ์ในการรับรู้บรรยากาศองค์การ อันอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารและการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา

โดยสรุป บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารและคุณภาพการจัดการศึกษา การพัฒนาบรรยากาศองค์การจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติของโครงสร้างการบริหารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** (1) ด้านการบริหารงานและภาระงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำระบบสารสนเทศส่วนกลาง (Centralized information system) มาใช้ในการจัดการข้อมูลและเอกสาร เพื่อลดความซ้ำซ้อนของงานเอกสาร เช่น การใช้ระบบฐานข้อมูลออนไลน์ร่วมกันในระดับโรงเรียนหรือเขตพื้นที่ เพื่อให้ครูสามารถเข้าถึงและบันทึกข้อมูลได้ในระบบเดียวกัน ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน (2) ด้านการเสริมสร้างความร่วมมือในองค์การ สถานศึกษาควรจัดให้มี “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” (Professional Learning Community:) อย่างเป็นระบบ โดยกำหนดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูอย่างสม่ำเสมอ และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นสำคัญของสถานศึกษา เพื่อลดปัญหาการทำงานแบบ

ต่างคนต่างทำและเสริมสร้างความสามัคคีในองค์การ (3) ด้านการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) และจัดให้มีช่องทางรับฟังความคิดเห็นของครูอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดประชุมสะท้อนความคิดเห็นหรือแบบสอบถามภายในองค์การ เพื่อลดช่องว่างเชิงการรับรู้ และสร้างความเข้าใจร่วมกันในองค์การ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** (1) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม กับผู้บริหารและครูผู้สอน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อศึกษาสาเหตุเชิงลึกของความไม่สามัคคีและช่องว่างเชิงการรับรู้ที่ปรากฏในผลการวิจัยครั้งนี้ (2) ควรมีการวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถอธิบายทั้งระดับของบรรยากาศองค์การและสาเหตุเชิงลึกของปัญหาได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คทาวุธ ม่วงแก้ว. (2558). บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

จณิสตา ยศอ่อน, สุนิสา วงศ์อารีย์ และพนายุทธ เชยบาล. (2023, September). บรรยากาศองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี. ในรายงานการประชุม Graduate School Conference, 6(1), 804.

จักรพงษ์ พิลาจันทร์. (2563). การศึกษาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะที่พึงประสงค์สำหรับครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 6(2), 39.

จินตนา อุทัยกลาง และพิมพ์อร สดเอี่ยม. (2024). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี, 6(3), 1097-1110.

ณัฐนี โปร่งสันเที๊ยะ. (2559). แนวทางการพัฒนาบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1-7. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ณิชาภา โสดาแสน. (2566). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พีระกรณ์ ทะชิตะสิงห์, ศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิลัน และสุพจน์ ดวงเนตร. (2023). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 17(1), 201-216.

สุวนันท์ หนองหลวง และทวีศักดิ์ สว่างเมฆ. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การในสถานศึกษากับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. วารสารพุทธศึกษาวิจัย, 11(2), 502–515.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). รายงานสรุปผลการศึกษาแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พริกหวานกราฟฟิค.

อดิศักดิ์ จันทบัตร์ และ ประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2567). การติดต่อสื่อสารของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 7(1), 100–110.

อภิวัฒน์ คุ้มศรีไวย และหทัยน้อย สมบัติ. (2022). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา, 13(1), 177-189.

Ginder, D. L. (2005). The impact of school climate on school success. In doctoral dissertation. Immaculata University.

Halpin, A. W., & Croft, D. B. (1963). The organizational climate of schools. Midwest Administration Center, University of Chicago.

Lambert, W. E. (2004). Servant leadership qualities of principals, organizational climate, and student achievement: A correlational study. In Doctoral dissertation). Nova Southeastern University.

Yamane, T. (1967). Statistics: An introductory analysis. (2nd ed.). Harper & Row.

การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษา ร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา*

MANAGEMENT OF VOCATIONAL STUDENT INTERNSHIP PROGRAMS IN COLLABORATION WITH BUSINESSES AND THE NAKHON RATCHASIMA PROVINCIAL VOCATIONAL EDUCATION OFFICE

วิทยา หล่าสูงเนิน[1], สมัคร ไวยขุนทด[2] และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม[3]

Vithaya Larsungnoen[1], Samak Waikhuntod[2] and Suvijuk Mansaraneeyatham[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: L.vithaya@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง 3) ศึกษาแนวทางการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ของสถานศึกษาสังกัด

Citation:

*วิทยา หล่าสูงเนิน, สมัคร ไวยขุนทด และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม. (2569). การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 701-719.

Vithaya Larsungnoen, Samak Waikhuntod and Suvijuk Mansaraneeyatham. (2026). Management Of Vocational Student Internship ProgramsIn Collaboration With Businesses And The Nakhon Ratchasima Provincial Vocational Education Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 701-719.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา และผู้ประกอบการที่มีความร่วมมือกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 299 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC ระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าเอฟ และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม และด้านการประเมินผลและรายงานผล

คำสำคัญ: การบริหาร, การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ, นักศึกษาอาชีวศึกษา, สถานประกอบการ

Abstract

This research aims to 1) study the management of vocational student internship programs with businesses in Nakhon Ratchasima Province, and 2) compare the level of opinions of stakeholders regarding the management of vocational student internship programs with businesses in Nakhon Ratchasima Province, categorized by age, work experience, and position. 3) To study the guidelines for managing vocational student experience training in collaboration with businesses, the Nakhon Ratchasima Provincial Vocational Education Office used a sample group of 299 people, including administrators and teachers from

vocational schools under the Nakhon Ratchasima Provincial Vocational Education Office and businesses collaborating with vocational schools under the Nakhon Ratchasima Provincial Vocational Education Office. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with an IOC value between 0.80 and 1.00 The reliability coefficient was 0.88, and a structured interview questionnaire was used. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and pairwise comparisons using Scheffé's method.

The research findings revealed that:

1. The overall management of vocational student experience training in collaboration with businesses by the Nakhon Ratchasima Provincial Vocational Education Office was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding the management of vocational training experiences for students in collaboration with businesses, conducted by the Nakhon Ratchasima Provincial Vocational Education Office, categorized by age and work experience, revealed that overall, there was no significant difference. However, when categorized by position, there were statistically significant differences at the .05 level.

3. Guidelines for promoting the management of vocational student internship programs in collaboration with businesses, implemented by the Nakhon Ratchasima Provincial Vocational Education Office, include planning, organizing, implementation and monitoring, and evaluation and reporting.

Keywords: Administration, Vocational training, Vocational students, Workplaces

บทนำ

ในห้วงทศวรรษที่ผ่านมา ภูมิทัศน์เศรษฐกิจโลกได้ก้าวเข้าสู่จุดเปลี่ยนผ่านครั้งประวัติศาสตร์ที่เป็นการก้าวกระโดดเชิงโครงสร้าง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างกระแสโลกาภิวัตน์ยุคใหม่และการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบอัตโนมัติขั้นสูง และการอุบัติขึ้นของปัญญาประดิษฐ์ ไม่

เพียงแต่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตและห่วงโซ่อุปทานให้มีความซับซ้อนและพึ่งพาฐานข้อมูลอัจฉริยะมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและลึกซึ้งต่อตลาดแรงงานทั่วโลก โดยทำให้กระบวนการทำงานแบบดั้งเดิมถูกรบกวน ด้วยเทคโนโลยีที่สามารถทำงานแทนที่มนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและแม่นยำกว่าในหลายมิติ ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี ส่งผลให้การแข่งขันในระดับมหภาคทวีความเข้มข้นขึ้นอย่างก้าวกระโดด แรงกดดันจากการแข่งขันนี้นำไปสู่การปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมทั่วโลกที่ต้องเร่งสร้างมูลค่าเพิ่ม ผ่านนวัตกรรมที่ซับซ้อน ผลกระทบที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ การเปลี่ยนแปลงในคุณลักษณะของอุปสงค์แรงงาน ตลาดแรงงานในปัจจุบันกลับกระหายแรงงานที่มีสมรรถนะสูง ซึ่งไม่ได้หมายถึงเพียงแค่ทักษะทางเทคนิคในสายวิชาชีพ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงทักษะดิจิทัลระดับสูง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และการบริหารจัดการนวัตกรรมที่ซับซ้อน ยิ่งไปกว่านั้น ภายใต้สภาวะการณ์ที่เทคโนโลยีมีวงจรชีวิตสั้นลง แรงงานยุคใหม่จึงจำเป็นต้องมี "สมรรถนะในการปรับตัวเชิงรุก" และมีทัศนคติที่พร้อมต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถสอดรับกับเทคโนโลยีอุบัติใหม่ที่เปลี่ยนไปในทุกขณะ การเตรียมความพร้อมของทุนมนุษย์ให้มีคุณลักษณะครบถ้วนตามความต้องการของเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมนี้ จึงมิใช่เพียงทางเลือก แต่เป็น "ความจำเป็นเร่งด่วน" ที่สถาบันการศึกษาและหน่วยงานระดับนโยบายต้องร่วมกันกำหนดทิศทางเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติอย่างยั่งยืน (สมชาย บุญมี, 2562)

สำหรับประเทศไทยซึ่งพึ่งพาการส่งออกและภาคบริการเป็นหลัก กำลังเผชิญกับบททดสอบสำคัญจากโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนวัยแรงงานในเชิงปริมาณ ด้วยเหตุนี้ การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจึงจำเป็นต้องยกระดับสู่การเป็น "เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม" หรือ Industry 4.0 การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างครบวงจรจึงเป็นปัจจัยชี้ขาดในการปิดช่องว่างทางทักษะ (Skills Gap) โดยมีอาชีวศึกษาเป็นกลไกหลักในการผลิตกำลังคนระดับปฏิบัติการผ่านระบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม (ภิญโญ เกียรติบำรุง, 2562)

สภาพปัจจุบันและยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ของอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ในระดับพื้นที่ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา (อศจ.นครราชสีมา) ถือเป็นหน่วยงานยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากจังหวัดนครราชสีมาเป็น "ประตูสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" และเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่ครอบคลุมทั้งนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เกษตร

อุตสาหกรรม และโครงการเมกะโปรเจกต์ด้านคมนาคม เช่น รถไฟความเร็วสูงและทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สภาพปัจจุบันของอาชีวศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาจึงอยู่ท่ามกลางความคาดหวังของสังคมที่ต้องการกำลังคนเพื่อรองรับระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC) สถานศึกษาในสังกัดจึงต้องปรับตัวอย่างรุนแรงในการออกแบบหลักสูตรและการจัดหาพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ได้มาตรฐาน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีโอกาสทางเศรษฐกิจมากมาย แต่ในสภาพความเป็นจริง การบริหารจัดการอาชีวศึกษาในจังหวัดนครราชสีมายังคงเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน ประการแรกคือ ความล้าสมัยของเครื่องมือและอุปกรณ์ ในสถานศึกษาที่ก้าวตามไม่ทันเทคโนโลยีของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ ประการต่อมาคือ ภาระงานที่ล้นมือของผู้บริหารและครู ซึ่งต้องดูแลทั้งงานสอนและงานประกันคุณภาพ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการนิเทศติดตามการฝึกงานลดน้อยลง นอกจากนี้ ภาคเอกชนโดยเฉพาะสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในพื้นที่ยังมีความเข้าใจในบทบาทการเป็น "ครูฝึก" ที่ไม่เท่ากัน ทำให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในบางกรณีไม่สามารถสร้างสมรรถนะที่แท้จริงได้ตามเป้าหมายของหลักสูตร (สุภาพร พวงพิกุล, 2564)

หัวใจสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาคือการสร้างความเชื่อมโยงที่แนบแน่นระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ โดยมีกระบวนการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นกลไกหลักในช่วงรอยต่อสำคัญที่ผู้เรียนจะได้นำทักษะจากการเรียนรู้ในสถานศึกษาเข้าสู่การประยุกต์ใช้ในสภาพแวดล้อมการทำงานจริงซึ่งเป็นโอกาสทองในการบ่มเพาะสมรรถนะวิชาชีพ และทักษะทางสังคม ที่จำเป็น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของกระบวนการนี้ขึ้นอยู่กับความแข็งแกร่งของระบบบริหารจัดการ หากการประสานงานระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการขาดความเป็นเอกภาพเชิงนโยบายและการปฏิบัติ จะส่งผลให้เกิดการจัดการศึกษาที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ขาดการวางแผนการฝึกที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพ ตลอดจนขาดระบบการประเมินผลที่อิงตามฐานสมรรถนะ ที่แท้จริง (อาทร ชัยสิทธิ์, 2563) ความบกพร่องในการบริหารจัดการดังกล่าวไม่เพียงแต่จะทำให้นักศึกษาเสียโอกาสในการพัฒนาศักยภาพตนเองในช่วงเวลาสำคัญ แต่ยังส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังภาคธุรกิจที่ต้องแบกรับภาระในการผลิตซ้ำหรือฝึกอบรมใหม่ เนื่องจากได้รับแรงงานที่ไม่มีความพร้อมและมีสมรรถนะไม่ตรงตามความต้องการ ซึ่งถือเป็นความสูญเสียเชิงต้นทุนและทรัพยากรของทุกฝ่ายในระดับมหาศาล โดยเฉพาะในบริบทของ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่

หลากหลายและซับซ้อน ครอบคลุมทั้งภาคเกษตรอุตสาหกรรม การผลิตขั้นสูงในนิคมอุตสาหกรรม และภาคบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูมิสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่นี้ ทำให้การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในจังหวัดนครราชสีมาไม่สามารถใช้รูปแบบการจัดการแบบเดียวได้ แต่ต้องการรูปแบบการจัดการเฉพาะทางที่เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม อย่างเป็นระบบ (ดวงใจ ศรีสุวรรณ์, 2566) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการต้องก้าวข้ามเพียงการทำข้อตกลงบนแผ่นกระดาษ ไปสู่การสร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ที่ร่วมกันออกแบบการเรียนรู้ ตั้งแต่การคัดเลือกสถานที่ฝึกงาน การพัฒนาครูฝึกในสถานประกอบการ และการนิเทศติดตามผลเชิงรุก ความล้มเหลวในการเชื่อมโยงระหว่างโลกแห่งการศึกษาและโลกแห่งการทำงานจริง กลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ ช่องว่างทักษะ ยังคงดำรงอยู่และขยายตัวกว้างขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้การพัฒนาโมเดลการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ จึงเป็นกุญแจสำคัญในการปลดล็อกศักยภาพอาชีวศึกษาไทย เพื่อผลิตกำลังคนให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีสมรรถนะสูงสอดรับกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสากลอย่างยั่งยืน (สุนีย์ มหาดไทย, 2565)

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมาเพื่อนำมาเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่จะขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ภาคปฏิบัติและสร้างเครือข่ายการพัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบหลักในการยกระดับอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมาให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา และผู้ประกอบการที่มีความร่วมมือกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1,354 คน (สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา และผู้ประกอบการที่มีความร่วมมือกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 299 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่นในการบริหารจัดการศึกษาประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสถานศึกษาในสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง จำนวน 299 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และตำแหน่ง ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่ง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยการ

สังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ด้านการประเมินผลและรายงานผล ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการจัดองค์กร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม และด้านการประเมินผลและรายงานผล ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กร 3) ด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม 4) ด้านการประเมินผลและรายงานผล

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์กร ด้านการประเมินผลและรายงานผล ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมาให้ความสำคัญกับการดำเนินงานจริงและการติดตามดูแลนักศึกษาในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างใกล้ชิด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ เนื่องจากการฝึกงานในสถานประกอบการจำเป็นต้องมีการนิเทศ ติดตาม และให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานวิชาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ahmed, L. (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Effective Administration Practices for Vocational Training in Egypt Ahmed ได้ศึกษากลไกการบริหารจัดการการฝึกงานของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในประเทศอียิปต์ ผลการวิจัยพบว่าระบบนิเทศและการติดตามจาก

ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างใกล้ชิดเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการฝึกงานและสมรรถนะของผู้เรียน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

2.1 จำแนกตามอายุ พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่รายด้านพบว่าแตกต่างกันในด้านการจัดองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรที่มีช่วงอายุต่างกันมีประสบการณ์ มุมมองและบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านการจัดองค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างการทำงาน การมอบหมายหน้าที่ และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ส่งผลให้การรับรู้และการประเมินแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชพล กลัดชื่น (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ผลการวิจัยพบว่าจากตัวแปร 15 ตัว มีค่าสถิติของ Kaiser-Meyer-Olkin มีค่าเท่ากับ .889 และ ค่า Chi-Square มีค่าเท่ากับ 3192.352 สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบได้ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านสมรรถนะวิชาชีพ และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ร้อยละ 67.186 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่สำคัญต่อความพึงพอใจของสถานประกอบการต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งถ้าทางสถาบันได้นำปัจจัยดังกล่าวไปใช้ในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้กับนักศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านสมรรถนะวิชาชีพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ก่อนออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพจะสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับสถานประกอบการต่อไป รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Petrov, A. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Role of School Leadership in Vocational Internships: Russian Experiences โดยโฟกัสที่ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในรัสเซียต่อการเตรียมนักศึกษาเข้าสู่การฝึกงานจริง ซึ่งรัสเซียมีภาคอุตสาหกรรมหลากหลายและเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว งานวิจัยพบว่าผู้นำโรงเรียนที่สร้างระบบความร่วมมือที่ยืดหยุ่น ให้โอกาสนักศึกษาเลือกเส้นทางฝึกงานที่ตรงกับความถนัด เปิดกว้างด้านกลุ่มอาชีพและสถานประกอบการ มีผลให้นักศึกษาพัฒนาความสามารถเฉพาะตัวและเหมาะกับงานจริงได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นการประชุมร่วมและติดตามแผนการฝึกที่ปรับเปลี่ยนได้ มีผลต่อความพึงพอใจของสถานประกอบการ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือได้ยั่งยืน สรุปว่าผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมออกแบบเส้นทางฝึก และผลักดันการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาเศรษฐกิจ

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมาได้กำหนดแนวทางและระบบการบริหารงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ชัดเจน ทำให้บุคลากรทุกระดับสามารถปฏิบัติงานตามกรอบเดียวกัน ส่งผลให้ความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพดล ขุนวังห์ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบขนาดสถานศึกษา ประสบการณ์ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งการบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีที่มีระบบและคู่มือการดำเนินงานที่ชัดเจน ช่วยให้บุคลากรที่มีประสบการณ์แตกต่างกันสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม และด้านการประเมินผลและรายงานผล ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหาร ครูนิเทศ และผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านการวางแผนและการจัดองค์กร ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหาร ส่งผลให้การรับรู้และการประเมินแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิตย์ กลีบรัง (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน สำหรับนักศึกษาฝึกอาชีพในสถานประกอบการ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นตามขนาดสถานศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ แตกต่างกัน จำแนกตามอายุ ไม่แตกต่างกัน Lee, S. และ Kim, Y. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Leadership and Partnership for Effective Vocational Internship Programs ศึกษาลักษณะของภาวะผู้นำและการสร้างหุ้นส่วนที่มีประสิทธิผลต่อโครงการฝึกงานระดับอาชีวศึกษาในประเทศเกาหลีใต้ ผลการวิจัยพบว่าบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ของบุคลากรมีผลต่อมุมมองในการบริหารโครงการฝึกงานและการสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการ

3. แนวทางการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

3.1 ด้านการวางแผน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการวางแผน ได้แก่ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการกำลังคน

และทักษะวิชาชีพของตลาดแรงงานในจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ 2) วิเคราะห์และปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานประกอบการและเทคโนโลยีที่ใช้จริงในภาคอุตสาหกรรม 3) กำหนดรูปแบบ ระยะเวลา และช่วงเวลาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้เหมาะสมกับแต่ละสาขาวิชา 4) คัดเลือกและพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการเป็นแหล่งฝึกงาน 5) จัดทำแผนปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ แผนนิเทศติดตาม และตารางการดำเนินงานอย่างชัดเจน 6) เตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์ เช่น การอบรมทักษะพื้นฐาน วินัยการทำงาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ 7) จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการฝึกงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แนวทางการบริหารด้านการวางแผนที่ได้จากการวิจัย เน้นการวิเคราะห์ความต้องการแรงงาน การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทสถานประกอบการ การกำหนดรูปแบบและระยะเวลาการฝึก การเตรียมความพร้อมนักศึกษา และการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิวา นามทิพย์ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแบบปกติใหม่ของวิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแบบปกติใหม่ของวิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรีมี 6 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) การเสริมสร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาทวิภาคีแบบปกติใหม่ 2) การสร้างความเข้าใจการศึกษาทวิภาคีแบบปกติใหม่ 3) การพัฒนาแผนการเรียนและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนระบบทวิภาคีแบบปกติใหม่ 4) การเตรียมความพร้อมและเพิ่มขีดความสามารถการผลิตกำลังคนมีคุณภาพแบบปกติใหม่ 5) การปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศการศึกษาระบบทวิภาคีแบบปกติใหม่ 6) การพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถระบบประเมินผลการศึกษาทวิภาคีแบบปกติใหม่ และ Müller, F. (2023) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Corporate Partnerships and Vocational Skills Development: The German Dual System ได้สะท้อนถึงจุดแข็งของระบบคู่ขนานของเยอรมนี ที่ผู้บริหารสถานศึกษาขับเคลื่อนนโยบายโดยเน้นความร่วมมือกับสถานประกอบการในทุกขั้นตอน นักศึกษาจะได้รับบทเรียนทฤษฎีที่โรงเรียนพร้อมฝึกปฏิบัติจริงในบริษัท ตามหลักสูตรและเวลา ครูและผู้บริหารทำหน้าที่ประสานงาน ประเมินผล ทั้งในด้านทักษะวิชาชีพและทักษะชีวิต Germen Dual System กลายเป็นต้นแบบของโลก เพราะผู้เรียนได้รับทักษะเฉพาะทางในอุตสาหกรรมจริง มีเครือข่ายงานแน่นแฟ้นหลังจบการศึกษา ผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญที่นำทรัพยากรเทคโนโลยี และแนวคิดใหม่เข้าสู่โรงเรียน ทำให้ผลิตแรงงานฝีมือสูงที่ตอบโจทย์อุตสาหกรรม สรุปว่าระบบฝึกงานแบบคู่ขนานประสบผลสำเร็จมาก

จากบทบาทผู้บริหารที่มุ่งสู่ความร่วมมือสากล ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการวางแผนที่ดีและการกำหนดมาตรฐานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพประสบผลสำเร็จ

3.2 ด้านการจัดองค์กร จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการจัดองค์กร ได้แก่ 1) จัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในระดับสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดและระดับสถานศึกษา 2) กำหนดโครงสร้างการบริหารงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพให้มีความชัดเจน ครอบคลุมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง 3) มอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหาร ครูนิเทศ ครูที่ปรึกษา และผู้ควบคุมการฝึกในสถาน ประกอบการอย่างเป็นระบบ 4) พัฒนาระบบการประสานงานและการสื่อสารระหว่างสถานศึกษา สถานประกอบการ และนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพ 5) จัดสรรทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเพียงพอ 6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการออกแบบกิจกรรมการฝึกและการพัฒนานักศึกษา 7) พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องจากแนวทางด้านการจัดองค์กรที่เน้นการตั้งคณะทำงาน การกำหนดโครงสร้าง การมอบหมายหน้าที่ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร สะท้อนถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการสร้างความร่วมมืออย่างเป็นระบบ

3.3 ด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม ได้แก่ 1) ดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2) นิเทศติดตาม และให้คำปรึกษานักศึกษาระหว่างการฝึกงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบการลงพื้นที่และการนิเทศออนไลน์ 3) ประสานงานกับผู้ควบคุมการฝึกในสถานประกอบการเพื่อกำกับดูแลการปฏิบัติงานของนักศึกษา 4) สนับสนุนให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานจริงที่สอดคล้องกับสาขาวิชาและพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพอย่างเต็มศักยภาพ 5) แก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างทันท่วงที 6) ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยให้นักศึกษาสะท้อนผลการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 7) ควบคุมและกำกับคุณภาพ

การฝึกงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดร่วมกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แนวทางด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตามที่เน้นการติดตามอย่างต่อเนื่อง การประสานงานกับสถานประกอบการ และการแก้ไขปัญหาอย่างทันท่วงที สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับคุณภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Petrov, A. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Role of School Leadership in Vocational Internships: Russian Experiences โดยโฟกัสที่ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในรัสเซียต่อการเตรียมนักศึกษาเข้าสู่การฝึกงานจริง ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิดจากผู้บริหารและครูนิเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

3.4 ด้านการประเมินผลและรายงานผล จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการประเมินผลและรายงานผล ได้แก่ 1) กำหนดระบบและเครื่องมือการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่ชัดเจนและหลากหลาย 2) ประเมินสมรรถนะ ทักษะการทำงาน และคุณลักษณะวิชาชีพของนักศึกษาจากทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการ 3) ประเมินความพึงพอใจของสถานประกอบการต่อคุณภาพนักศึกษาและกระบวนการบริหารการฝึกงาน 4) รวบรวม วิเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเป็นระบบ 5) จัดทำรายงานผลการประเมินและเสนอผลการดำเนินงานต่อผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 6) นำผลการประเมินไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ 7) ใช้ผลการประเมินเป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แนวทางด้านการประเมินผลและรายงานผลที่เน้นการประเมินสมรรถนะจากทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการ และการนำผลประเมินไปใช้พัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือ สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินตามสมรรถนะและการประเมินร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรชาติ แป้นหมื่นไวย์ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานประกอบการต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษา ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี และสอดคล้องกับ Ahmed, L. (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Effective Administration Practices for Vocational Training in Egypt Ahmed ได้ศึกษากลไกการบริหารจัดการการฝึกงานของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในประเทศอียิปต์ และสอดคล้องกับ Müller, F. (2023) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Corporate Partnerships and Vocational Skills Development: The German Dual System ได้สะท้อนถึงจุดแข็งของระบบคู่ขนานของ

เยอรมนี ที่ผู้บริหารสถานศึกษาขับเคลื่อนนโยบายโดยเน้นความร่วมมือกับสถานประกอบการในทุกขั้นตอน ต่างพบว่าการประเมินผลอย่างเป็นระบบและการใช้ผลประเมินเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนและความพึงพอใจของสถานประกอบการได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาอาชีวศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการดำเนินงานและนิเทศติดตาม และด้านการประเมินผลและรายงานผล **ข้อเสนอแนะ** 1. จากผลการวิจัยที่พบว่าด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการวางแผนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน การเชื่อมโยงหลักสูตรกับสถานประกอบการ และการเตรียมความพร้อมนักศึกษาก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างเป็นระบบ 2. สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การนิเทศติดตาม ไปจนถึงการประเมินผล เพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3. สำนักงานอาชีวศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบาย การจัดทำคู่มือ หรือการพัฒนารูปแบบการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในระดับจังหวัด เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาและเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับการพัฒนากำลังคนของประเทศในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

ดวงใจ ศรีสุวรรณ์. (2566). อาชีวศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธีรชาติ แป้นหมื่นไวย์. (2568). ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานประกอบการต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 8(1), 60–76.

นพดล ขุนวังห์. (2568). การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์, 9(4), 609–622.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ภิญโญ เกียรติบำรุง. (2562). ระบบทวิภาคีในอาชีวศึกษาไทย. ปทุมธานี: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

รัชพล กลัดชื่น. (2562). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจความพึงพอใจของสถานประกอบการที่มีต่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9(2), 47–56.

สมชาย บุญมี. (2562). ผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อโครงสร้างแรงงาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุภาพร พวงพิกุล. (2564). การประกันคุณภาพการเรียนการสอนในอาชีวศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สุนีย์ มหาดไทย. (2565). ช่องว่างทักษะในอุตสาหกรรม: บทบาทของอาชีวศึกษา. นครราชสีมา: สถาบันอาชีวศึกษานครราชสีมา.

อาทร ชัยสิทธิ์. (2563). การนิเทศฝึกประสบการณ์วิชาชีพในอาชีวศึกษา. ชลบุรี: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.

อาทิตย์ กลีบรัง. (2561). การพัฒนารูปแบบจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านสำหรับนักศึกษาฝึกอาชีพในสถานประกอบการ. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร, 1(1), 48–55.

Ahmed, L. (2022). Effective administration practices for vocational training in Egypt. Journal of Vocational Education and Training, 44(1), 15–35.

García, M. (2020). School leaders' roles in building vocational training partnership in Spain. European Journal of Vocational Training, 29(4), 77–95.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Lee, S., & Kim, Y. (2021). Leadership and partnership for effective vocational internship programs. Journal of Educational Leadership, 35(2), 101–120.

Müller, F. (2023). Corporate partnerships and vocational skills development: The German dual system. International Journal of Training Research, 31(1), 1–20.

Petrov, A. (2021). Role of school leadership in vocational internships: Russian experiences. Russian Educational Journal, 17(3), 45–62.

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND CORPORATE ENTREPRENEURSHIP AMONG HIGH-POTENTIAL GENERATION Z EMPLOYEES IN THAILAND'S RETAIL INDUSTRY*

Walailak Panturee[1] and Kajornatthapol Pongwiritthon[2]

[1]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand,

[2]IQRA Business School, University of Geomatika, Malaysia

Corresponding Author's Email: tok2029@gmail.com

Received 8 April 2026; Revised 30 April 2026; Accepted 2 May 2026

Abstract

This study examines the relationship between transformational leadership and corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees in Thailand's retail industry. Specifically, it explores how transformational leadership shapes entrepreneurial behaviors, including innovativeness, proactiveness, and risk-taking, through employee-centered psychological and organizational mechanisms. As the retail sector faces increasing digital disruption and market uncertainty, fostering innovation-oriented employee behavior has become increasingly important for organizational sustainability and competitiveness.

A qualitative phenomenological research design was employed to explore participants' lived experiences and perceptions. Data were collected through in-depth semi-structured interviews with high-potential Generation Z employees working in retail organizations in northern Thailand. Participants were

Citation:

* Walailak Panturee and Kajornatthapol Pongwiritthon. (2026). Transformational Leadership And Corporate Entrepreneurship Among High-Potential Generation Z Employees In Thailand's Retail Industry. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 720-739.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

selected using purposive sampling based on their demonstrated performance, leadership potential, and innovative capacity. The interview data were analyzed using thematic analysis to identify recurring patterns related to leadership practices and entrepreneurial behaviors.

The findings suggest that transformational leadership plays an important role in fostering corporate entrepreneurship by strengthening psychological safety, intrinsic motivation, and employee empowerment. Leadership practices characterized by inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration were perceived as key drivers of employee innovation, initiative, and calculated risk-taking. Participants also emphasized the importance of autonomy, constructive feedback, and continuous professional development in supporting entrepreneurial engagement.

This study contributes to the literature by extending the application of transformational leadership and corporate entrepreneurship theories to the context of high-potential Generation Z employees in an emerging economy. The findings offer practical implications for organizations seeking to strengthen innovation capability through leadership development and employee-centered management practices.

Keywords: Transformational Leadership, Corporate Entrepreneurship, Generation Z, Retail Industry, Intrapreneurship

Introduction

The retail industry is experiencing rapid transformation driven by technological advancement, digital disruption, and changing consumer expectations. The expansion of e-commerce, omnichannel strategies, and data-driven operations has significantly reshaped traditional retail business models, requiring organizations to continuously innovate and adapt in order to remain competitive. In this increasingly dynamic environment, organizational agility,

innovation capability, and proactive responsiveness have become essential for long-term sustainability, positioning leadership as a critical mechanism for organizational adaptation and performance enhancement.

Among contemporary leadership approaches, transformational leadership has received considerable scholarly attention due to its effectiveness in promoting organizational change, employee development, and innovation. Originally introduced by Burns (1978) and further developed by Bass (1985), transformational leadership refers to a leadership style that motivates followers to move beyond personal interests in pursuit of collective organizational goals. This leadership approach consists of four core dimensions: idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration (Bass & Avolio, 2004). Through these dimensions, transformational leaders foster creativity, encourage learning, and support employee growth, thereby creating an environment conducive to innovation and adaptability. Previous studies have shown that transformational leadership is associated with employee creativity, intrinsic motivation, and organizational learning, which are important drivers of innovation-oriented performance (García-Morales et al., 2012; Bass & Riggio, 2006).

In parallel, corporate entrepreneurship has emerged as an important strategic approach for enhancing competitiveness in dynamic business environments. Corporate entrepreneurship refers to entrepreneurial activities occurring within established organizations, including innovation, strategic renewal, and opportunity exploration (Zahra, 1991; Antoncic & Hisrich, 2001). Its key dimensions innovativeness, proactiveness, and risk-taking enable organizations to identify emerging opportunities and respond effectively to environmental uncertainty. Existing literature suggests that transformational leadership contributes to corporate entrepreneurship by creating a supportive environment that encourages experimentation, autonomy, and proactive employee behaviors. Leaders who provide vision, intellectual stimulation, and individualized support

can strengthen employees' motivation and willingness to engage in entrepreneurial activities.

The growing presence of Generation Z in the workforce has introduced new expectations and workplace dynamics. Generation Z employees are generally characterized by digital fluency, adaptability, and a strong preference for autonomy, flexibility, and meaningful work. High-potential individuals within this generation are particularly valuable because of their capacity to contribute to innovation and organizational transformation. However, their entrepreneurial engagement is strongly influenced by leadership practices and organizational climate. Transformational leadership appears especially relevant for this cohort, as its emphasis on empowerment, feedback, and continuous development aligns closely with the expectations of younger employees.

Despite growing scholarly interest in transformational leadership and corporate entrepreneurship, several gaps remain. First, previous studies have largely focused on general employee populations, with limited attention given to high-potential employees who are often central to organizational innovation. Second, much of the existing research has adopted quantitative approaches, leaving limited qualitative evidence regarding how transformational leadership shapes entrepreneurial behaviors at the individual level. Third, relatively few studies have examined these relationships in emerging economy contexts such as Thailand.

Thailand's retail sector provides a relevant context for this investigation due to increasing competitive pressure, digital transformation, and evolving consumer behavior. Understanding how transformational leadership supports corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees may offer valuable theoretical and practical insights for organizations seeking to strengthen innovation capability and long-term competitiveness. Therefore, this study explores the relationship between transformational leadership and

corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees in Thailand's retail industry using a qualitative research approach.

Objectives

1. To explore how high-potential Generation Z employees perceive transformational leadership practices in Thailand's retail industry.

2. To examine the entrepreneurial behaviors of high-potential Generation Z employees, particularly in terms of innovativeness, proactiveness, and risk-taking.

3. To investigate how transformational leadership supports corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees in organizational settings.

Literature Review

Transformational leadership is widely recognized as an important leadership approach for promoting organizational change, innovation, and employee development. Originally conceptualized by Burns (1978) and further developed by Bass (1985), transformational leadership refers to a leadership style that motivates followers to move beyond personal interests in pursuit of shared organizational goals. This leadership model consists of four key dimensions: idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration (Bass & Avolio, 2004). Collectively, these dimensions support employee engagement, creativity, and organizational adaptability. Previous studies have shown that transformational leadership is associated with employee creativity, intrinsic motivation, and organizational learning, all of which contribute to innovation-oriented performance (García-Morales et al., 2012; Bass & Riggio, 2006).

Corporate entrepreneurship has also emerged as a critical mechanism for strengthening competitiveness in rapidly changing business environments. It refers to entrepreneurial activities within established organizations, including innovation, strategic renewal, and opportunity exploration (Zahra, 1991; Antoncic & Hisrich, 2001). Its primary dimensions innovativeness, proactiveness, and risk-taking reflect employees' ability to identify opportunities, generate new ideas, and respond proactively to uncertainty. These behaviors are particularly important in industries characterized by rapid technological change and evolving consumer demands, such as retail.

Existing literature suggests a strong conceptual relationship between transformational leadership and corporate entrepreneurship. Transformational leaders foster environments that encourage experimentation, autonomy, and continuous learning, thereby supporting entrepreneurial behavior among employees. By promoting intrinsic motivation, confidence, and empowerment, transformational leadership contributes to employee willingness to engage in innovation and opportunity recognition. Prior research has also linked transformational leadership to organizational innovation, proactive behavior, and strategic renewal, suggesting its relevance as an enabling condition for corporate entrepreneurship.

The increasing presence of Generation Z in the workforce has introduced new considerations in leadership and entrepreneurship research. Generation Z employees are generally characterized by digital fluency, adaptability, and a strong preference for autonomy, meaningful work, and continuous feedback. These characteristics align closely with innovation-oriented organizational environments and entrepreneurial activity. However, the extent to which these employees engage in entrepreneurial behavior is strongly influenced by leadership practices and workplace climate. Transformational leadership appears

particularly relevant to this cohort because it emphasizes empowerment, developmental support, and creativity.

Despite increasing scholarly attention, several gaps remain in the literature. Previous studies have largely focused on general employee populations, with limited attention given to high-potential employees who are often central to organizational innovation. In addition, much of the existing research has employed quantitative designs, leaving limited qualitative evidence regarding how transformational leadership shapes entrepreneurial behaviors at the individual level. Furthermore, relatively few studies have explored these relationships in emerging economy contexts such as Thailand. Accordingly, this study addresses these gaps by examining how transformational leadership supports corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees in Thailand's retail industry.

Methodology

This study employed a qualitative phenomenological design to explore the relationship between transformational leadership and corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees in Thailand's retail industry. A qualitative approach was considered appropriate because it enables an in-depth understanding of participants' perceptions, lived experiences, and interpretations of leadership practices and entrepreneurial behaviors within organizational settings (Creswell, 2014).

1. Research Design

A phenomenological approach was adopted to examine how participants experience and interpret transformational leadership in relation to entrepreneurial behavior. This approach is particularly suitable for exploring the meanings individuals assign to workplace experiences and leadership interactions (Creswell, 2014).

2. Participants and Sampling

The study included 12 high-potential Generation Z employees working in retail organizations in northern Thailand. High-potential employees were defined as individuals demonstrating consistently strong performance, recognized leadership potential, and the capacity to contribute to organizational innovation, as identified through managerial evaluation or performance appraisal records.

Participants were selected using criterion-based purposive sampling to ensure relevance to the research objectives (Creswell, 2014). Inclusion criteria required participants to: (1) belong to Generation Z (approximately 18–26 years old), (2) currently work in the retail sector, and (3) be identified by their organizations as high-potential employees. The sample size was determined based on data saturation, defined as the point at which no substantially new themes emerged from additional interviews (Guest et al., 2006).

3. Data Collection

Data were collected through semi-structured in-depth interviews. This method provided flexibility while ensuring alignment with the study objectives. The interview protocol was developed based on transformational leadership and corporate entrepreneurship frameworks, focusing on leadership dimensions such as inspirational motivation, intellectual stimulation, individualized consideration, and idealized influence, as well as entrepreneurial behaviors including innovativeness, proactiveness, and risk-taking.

Each interview lasted approximately 30–60 minutes and was conducted either face-to-face or through online communication platforms. All interviews were audio-recorded with participant consent and transcribed verbatim for analysis.

4. Data Analysis

Interview data were analyzed using thematic analysis. The analytical process involved repeated familiarization with the transcripts, initial coding,

identification of recurring patterns, and theme development. Themes were then reviewed and refined to ensure alignment with the research objectives and consistency across participant responses. Thematic analysis was selected because it supports systematic interpretation of participants' experiences while allowing meaningful patterns related to leadership and entrepreneurial behavior to emerge.

5. Trustworthiness and Ethical Considerations

Several strategies were employed to enhance research rigor and trustworthiness. Member checking was conducted by sharing interview summaries with participants to verify interpretive accuracy. Cross-participant comparison was used to identify recurring themes and improve analytical consistency. In addition, documentation of the research process was maintained to support transparency and reliability.

Participation in this study was voluntary, and informed consent was obtained from all participants prior to data collection. Confidentiality and anonymity were ensured through the use of pseudonyms and secure data storage. No personally identifiable information was reported. During manuscript preparation, ChatGPT (OpenAI, GPT-5.3) was used solely for language refinement and clarity enhancement. All research design, data collection, analysis, and interpretation were conducted independently by the authors, who assume full responsibility for the integrity and originality of the study.

6. Ethical Considerations

This study was conducted in accordance with established ethical research standards. Participation was entirely voluntary, and all respondents were fully informed about the purpose, procedures, and scope of the research prior to data collection. Informed consent was obtained from each participant, ensuring their willingness to take part in the study without any form of coercion. Confidentiality and anonymity were strictly maintained throughout the research process by assigning pseudonyms and securely storing all data. All information collected was

used exclusively for academic purposes and was not shared with any unauthorized parties. The study upheld participants' rights, dignity, and privacy at all stages of the research process.

Results

The findings of this study are presented according to the five research objectives, employing a thematic analysis approach to capture the perceptions and experiences of high-potential Generation Z employees in the retail industry in lower northern Thailand. The results reveal a strong interconnection between transformational leadership practices and the development of corporate entrepreneurial behaviors.

Characteristics of Transformational Leadership as Perceived by Generation Z Employees. The analysis indicates that transformational leadership is perceived through four primary dimensions: idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration. Participants consistently emphasized that effective leaders act as role models who demonstrate integrity, vision, and commitment. Leaders who clearly articulate organizational goals and inspire a shared vision were found to enhance employees' sense of purpose and engagement. Moreover, intellectual stimulation emerged as a critical factor, with participants valuing leaders who encourage questioning, creativity, and problem-solving. Individualized consideration was also highly significant, as Generation Z employees expressed a strong preference for leaders who provide personalized support, mentorship, and career development opportunities.

Patterns of Corporate Entrepreneurial Behaviors among Generation Z Employees. The findings reveal that corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees manifests in three key behavioral dimensions: innovativeness, proactiveness, and risk-taking. Participants demonstrated a strong

inclination toward generating new ideas, improving operational processes, and enhancing customer experiences. Innovativeness was reflected in employees' willingness to experiment with new technologies and retail strategies, particularly in digital and omnichannel environments. Proactiveness was evident in their tendency to anticipate market trends and take initiative without being prompted. Risk-taking behaviors, although present, were more calculated, with participants indicating a preference for structured support and managerial encouragement when engaging in uncertain activities.

Influence of Transformational Leadership on Corporate Entrepreneurship. The results clearly demonstrate that transformational leadership has a significant positive influence on corporate entrepreneurship. Leaders who adopt transformational practices were found to create a psychologically safe environment that encourages employees to express ideas and take initiative. Participants reported that inspirational motivation and intellectual stimulation directly enhance their confidence to engage in innovative behaviors. Furthermore, leaders who provide constructive feedback and recognize employee contributions were found to strengthen motivation and commitment to entrepreneurial activities. The alignment between leadership vision and organizational goals also played a critical role in fostering collective innovation.

Role of Transformational Leadership in Facilitating Entrepreneurial Behaviors. Transformational leadership was found to facilitate corporate entrepreneurship through several key mechanisms. First, it promotes a supportive organizational climate, where employees feel valued and empowered. Second, it enhances intrinsic motivation, particularly among Generation Z employees who seek meaningful and purpose-driven work. Third, transformational leaders act as enablers of innovation, providing resources, autonomy, and opportunities for experimentation. Participants highlighted that leaders who encourage learning from failure significantly reduce fear of risk-taking. Finally, mentorship and

continuous feedback were identified as essential elements that help employees refine their ideas and translate them into actionable outcomes.

Implications for Leadership Strategies in the Retail Industry. The findings suggest that organizations in the retail sector must adopt transformational leadership strategies to enhance corporate entrepreneurship, particularly among Generation Z employees. Leaders should focus on fostering an innovation-oriented culture, promoting open communication, and supporting employee-driven initiatives. Additionally, the study highlights the importance of developing leadership training programs that emphasize emotional intelligence, coaching skills, and adaptive leadership capabilities. Organizations should also implement structures that facilitate idea generation and experimentation, such as innovation labs or cross-functional teams.

The findings are summarized in Table 1, which presents the key themes and supporting evidence aligned with the research objectives.

Table 1 Summary of Research Findings on Transformational Leadership and Corporate Entrepreneurship.

Objective	Key Themes	Description of Findings	Supporting Evidence (Participants' Perspectives)
1. To explore transformational leadership characteristics	Idealized Influence, Inspirational Motivation, Intellectual Stimulation, Individualized Consideration	Transformational leaders are perceived as role models who inspire vision, encourage creativity, and provide individualized support	"Leaders motivate us by sharing clear goals and inspiring us to grow"

Objective	Key Themes	Description of Findings	Supporting Evidence (Participants' Perspectives)
2. To examine corporate entrepreneurial behaviors	Innovativeness, Proactiveness, Risk-taking	Employees actively generate ideas, take initiative, and cautiously engage in risk-taking behaviors	"We are encouraged to try new ideas, especially in digital retail strategies"
3. To analyze leadership influence on entrepreneurship	Psychological Safety, Motivation, Goal Alignment	Leadership fosters a safe and motivating environment that enhances entrepreneurial engagement	"We feel safe to share ideas without fear of failure"
4. To investigate facilitation mechanisms	Supportive Climate, Empowerment, Learning from Failure, Mentorship	Leaders enable innovation by providing autonomy, feedback, and opportunities to learn from mistakes	"Our managers support us even when ideas don't work out"
5. To provide leadership implications	Innovation Culture, Open Communication, Leadership Development	Organizations should promote innovation-oriented leadership and support employee-driven initiatives	"Open communication helps us contribute more ideas to the company"

Discussion

This study provides important insights into how transformational leadership relates to corporate entrepreneurship among high-potential Generation Z employees in Thailand's retail industry. The findings suggest that transformational leadership functions as a critical enabling mechanism that

shapes employee entrepreneurial behavior through psychological and motivational processes rather than direct behavioral control.

The results support transformational leadership theory (Bass, 1985), particularly its emphasis on inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration. Participants' experiences indicate that these leadership behaviors are especially meaningful for Generation Z employees, who prioritize autonomy, purpose, and developmental support in the workplace. This finding extends prior research by highlighting that transformational leadership is not only a driver of motivation and creativity (Bass & Riggio, 2006; Amabile, 1996), but also a contextual fit for younger workforce cohorts whose expectations are strongly value-driven and development-oriented.

In relation to corporate entrepreneurship, the findings indicate that innovativeness and proactiveness are more prominently expressed than risk-taking among Generation Z employees. This pattern aligns with the entrepreneurial orientation framework (Covin & Slevin, 1991), but also suggests a more nuanced behavioral structure in practice. Risk-taking appears to be conditional rather than inherent, depending heavily on perceived organizational support and leadership behavior. This implies that entrepreneurial behavior is not merely an individual trait but is socially and contextually constructed within the organizational environment.

A key contribution of this study lies in identifying psychological safety, intrinsic motivation, and empowerment as central mechanisms linking transformational leadership to corporate entrepreneurship. Rather than exerting direct influence, transformational leaders shape a work environment where employees feel secure in experimenting, expressing ideas, and engaging in innovation. This mechanism-based explanation strengthens existing literature by clarifying how leadership translates into entrepreneurial outcomes at the individual level, rather than assuming a direct causal relationship.

The findings also contribute contextually by demonstrating the relevance of transformational leadership in an emerging economy setting. In the Thai retail context, collectivist cultural tendencies appear to reinforce the effectiveness of transformational leadership, particularly in relation to shared vision and group-oriented motivation. This supports prior cross-cultural leadership research suggesting that transformational leadership may be particularly effective in collectivist societies (Bass, 1997; Avolio et al., 2004).

Furthermore, the study extends understanding of Generation Z in organizational settings by emphasizing that this cohort is not only digitally fluent and adaptable but also highly responsive to leadership that provides meaning, feedback, and developmental opportunities. Unlike more generalized employee categories in previous studies, the findings highlight that high-potential Generation Z employees are particularly sensitive to leadership quality, which directly shapes their entrepreneurial engagement (Kerse, 2025).

From a practical perspective, the findings suggest that organizations in the retail sector should move beyond traditional managerial approaches and invest in developing transformational leadership capabilities. Creating psychologically safe environments, supporting experimentation, and encouraging open communication are essential for enabling employee-driven innovation. In addition, structural mechanisms such as innovation platforms and cross-functional collaboration can further strengthen corporate entrepreneurship.

Despite these contributions, the study has limitations. The qualitative design and contextual focus on a specific region and industry may limit the transferability of findings. Future research could adopt quantitative or mixed-method approaches to test the proposed relationships more broadly. Additionally, further studies could examine moderating factors such as organizational culture, leadership style combinations, or digital transformation intensity.

In conclusion, this study demonstrates that transformational leadership plays a pivotal role in fostering corporate entrepreneurship by shaping psychological conditions that enable innovation and proactive behavior. In the context of high-potential Generation Z employees, leadership is not merely a managerial function but a developmental mechanism that enhances both individual capability and organizational competitiveness.

Body of Knowledge. This study contributes to the body of knowledge by integrating transformational leadership theory with corporate entrepreneurship within the context of high-potential Generation Z employees in the retail industry. While prior studies have examined these constructs independently, this research advances the literature by proposing a contextualized framework that explains how transformational leadership fosters entrepreneurial behaviors through psychological and organizational mechanisms. Specifically, the study extends the foundational work of Bass (1985) by demonstrating that the four dimensions of transformational leadership idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration are not only relevant but highly effective in engaging Generation Z employees. These individuals, characterized by digital fluency and a strong desire for meaningful work, respond positively to leadership approaches that emphasize empowerment, autonomy, and continuous feedback.

Moreover, the study contributes to corporate entrepreneurship literature by highlighting that entrepreneurial behaviors among Generation Z employees are driven by innovativeness, proactiveness, and calculated risk-taking. Importantly, the findings reveal that these behaviors are not solely individual traits but are significantly shaped by leadership practices and the organizational environment. The identification of key mediating mechanisms psychological safety, intrinsic motivation, and empowerment provides a deeper theoretical explanation of how leadership influences entrepreneurial outcomes.

In addition, this study offers a contextual contribution by focusing on the retail industry in lower northern Thailand, an underexplored setting in existing literature. The findings suggest that cultural and regional factors may enhance the effectiveness of transformational leadership, particularly in fostering collective engagement and innovation. Therefore, this research not only bridges gaps in leadership and entrepreneurship theories but also provides a nuanced understanding of how these concepts operate in emerging economies. As shown in Figure 1.

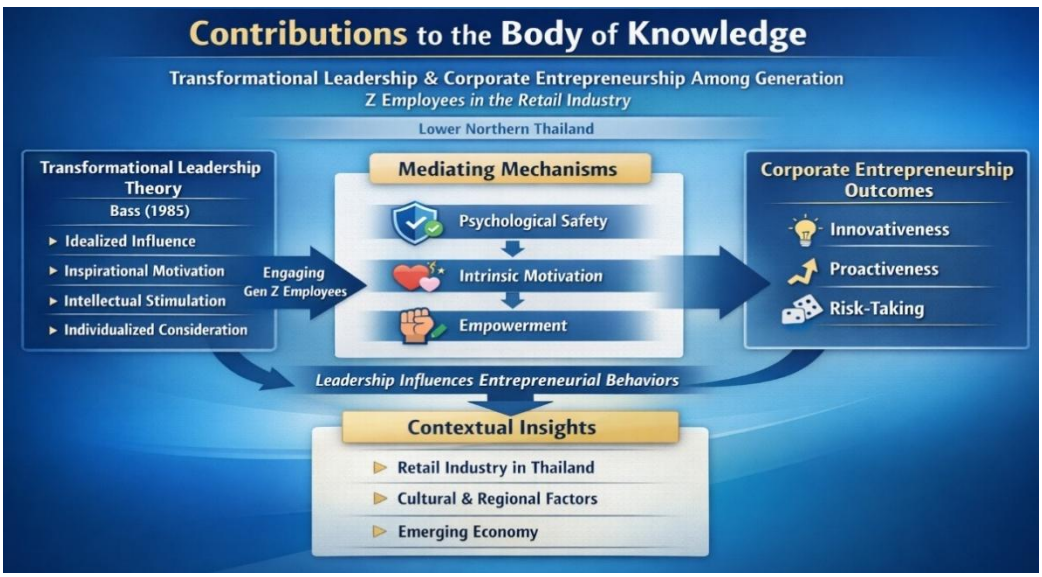

Figure 1 Transformational Leadership and Corporate Entrepreneurship among High-Potential Generation Z Employees

Recommendation

The findings of this study suggest several implications for both managerial practice and future research regarding transformational leadership and corporate entrepreneurship in the retail industry, particularly among high-potential Generation Z employees.

At the organizational level, the results indicate that developing transformational leadership capabilities among managers is essential for fostering employee-driven innovation. Leadership development programs should emphasize the enhancement of inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration, as these behaviors were found to be central in creating a supportive and innovation-oriented work environment. In addition, strengthening open communication channels and feedback systems is important for promoting psychological safety, enabling employees to express ideas and engage in experimentation without fear of negative consequences.

The findings also highlight the importance of organizational systems that actively support corporate entrepreneurship. Retail organizations should consider implementing mechanisms such as innovation platforms, cross-functional collaboration structures, and internal idea development initiatives to facilitate employee participation in innovation processes. Providing autonomy, resources, and recognition for entrepreneurial efforts is particularly important for Generation Z employees, who value meaningful engagement, self-development, and opportunities for creative contribution.

From a theoretical perspective, this study suggests the need for further research to validate and extend the identified relationships using quantitative or mixed-method approaches. Future studies may also examine the moderating effects of contextual variables such as organizational culture, digital transformation, and leadership configurations. Comparative research across different industries or cultural contexts would further enhance the generalizability of findings and deepen understanding of how transformational leadership operates in diverse environments.

Overall, the findings underscore that transformational leadership, when supported by appropriate organizational structures, plays a crucial role in

enabling corporate entrepreneurship and sustaining innovation capability in dynamic retail environments.

References

Amabile, T. M. (1996). Creativity in context. Westview Press.

Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (2001). Intrapreneurship: Construct refinement and cross-cultural validation. Journal of Business Venturing, 16(5), 495–527.Avolio, B. J., & Bass, B. M. (2004). Multifactor leadership questionnaire manual. (3rd ed.). Mind Garden.

Bass, B. M. (1985). Leadership and performance beyond expectations. Free Press.

_____. (1997). Does the transactional–transformational leadership paradigm transcend organizational boundaries? American Psychologist, 52(2), 130–139.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). Transformational leadership (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Burns, J. M. (1978). Leadership. Harper & Row.

Covin, J. G., & Slevin, D. P. (1991). A conceptual model of entrepreneurship as firm behavior. Entrepreneurship Theory and Practice, 16(1), 7–25.

Creswell, J. W. (2014). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (4th ed.). SAGE Publications.

DiCicco-Bloom, B., & Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. Medical Education, 40(4), 314–321.

García-Morales, V. J., Jiménez-Barrionuevo, M. M., & Gutiérrez-Gutiérrez, L. (2012). Transformational leadership influence on organizational performance through organizational learning and innovation. Journal of Business Research, 65(7), 1040–1050.

Kerse, G. (2025). Transformational leadership and entrepreneurial intention: The role of psychological empowerment. SAGE Open. Advance online publication.

Ryan, G. W., & Bernard, H. R. (2003). Techniques to identify themes. Field Methods, 15(1), 85–109.

Zahra, S. A. (1991). Predictors and financial outcomes of corporate entrepreneurship: An exploratory study. Journal of Business Venturing, 6(4), 259–285.

การประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช*

THE EVALUATION OF THE SPORTS EXCELLENCE PROMOTION PROJECT OF BAN KOH WITTHAYA SCHOOL THE NAKHON SI THAMMARAT SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

กฤษฎา บุญสุภา[1], พณกฤษ บุญพบ[2] และ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์[3]

Kritsada Bunsupa[1], Panakrit Boonpod[2] and Werayut Chatakan[3]

[1-3]คณะครุศาตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[1-3]Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 6755701050@nstru.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 19 มีนาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 21 มีนาคม 2569

Received 3 March 2026; Revised 19 March 2026; Accepted 21 March 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินบริบทโครงการ 2) ประเมินปัจจัยนำเข้า 3) ประเมินกระบวนการดำเนินงาน และ 4) ประเมินผลผลิตของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา โรงเรียนบ้านเกาะวิทยา ตามกรอบการประเมิน CIPP Model กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน รวมจำนวน 85 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินความรู้ความเข้าใจ

Citation:

* กฤษฎา บุญสุภา, พณกฤษ บุญพบ และ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2569). การประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 740-753.

Kritsada Bunsupa, Panakrit Boonpod and Werayut Chatakan. (2026). The Evaluation Of The Sports Excellence Promotion Project Of Ban Koh Witthaya School The Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 740-753.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เกี่ยวกับโครงการ และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การประเมินโครงการในทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโครงการมีวัตถุประสงค์ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการดำเนินงาน และมีการจัดสรรให้สอดคล้องกับกิจกรรมด้านกีฬา กระบวนการดำเนินงานมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ พร้อมการนิเทศ กำกับ และติดตามอย่างต่อเนื่อง ด้านผลผลิตพบว่านักเรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเพิ่มขึ้น ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านกีฬาอย่างเหมาะสม และมีผลงานได้รับรางวัลจากการแข่งขันกีฬา นอกจากนี้ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการในระดับมากที่สุดโดยสรุป โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยามีการดำเนินงานที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาศักยภาพด้านกีฬาของนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการด้านกีฬาในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, ความเป็นเลิศทางด้านกีฬา, CIPP Model

Abstract

This research aimed to 1) evaluate the context, 2) evaluate the input, 3) evaluate the process, and 4) evaluate the product of the Sports Excellence Promotion Project at Ban Koh Wittaya School, based on the CIPP Model evaluation framework. The informants consisted of school administrators, teachers and educational personnel, school board members, and students, totaling 85 individuals. The instruments used for data collection included evaluation forms for the context, input, process, and product aspects; interview forms; a project knowledge and understanding assessment form; and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research results revealed that the overall project evaluation in all aspects was at the highest level. Regarding the context, the project had clear objectives that aligned with educational policies. For the input, the personnel

possessed appropriate knowledge and abilities for the operations, and resources were allocated in accordance with the sports activities. The operational process was systematically planned, accompanied by continuous supervision, monitoring, and follow-up. Regarding the product aspect, it was found that students had increased knowledge and understanding of the project, received appropriate sports promotion and support, and won awards in sports competitions. Furthermore, the school administrators, teachers, and students were satisfied with the project at the highest level. In conclusion, the Sports Excellence Promotion Project at Ban Koh Wittaya School was implemented appropriately and efficiently. It successfully developed students' sports potential and can serve as a guideline for developing effective and sustainable sports management in educational institutions.

Keywords: Project Evaluation, Sports Excellence, CIPP Model

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 71 กำหนดให้รัฐส่งเสริมสุขภาพประชาชนทั้งทางกายและใจ ควบคู่กับการพัฒนาการกีฬาสู่ความเป็นเลิศเพื่อประโยชน์ของสังคม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 ที่มุ่งขยายโอกาสการเข้าถึงกีฬาอย่างทั่วถึง พัฒนาศักยภาพนักกีฬา และสร้างระบบนิเวศกีฬาที่เอื้อต่อความยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) รวมทั้งนโยบายภาครัฐที่สนับสนุนงบประมาณ โครงสร้างพื้นฐาน และการบริหารจัดการกีฬาสู่มาตรฐานสากล (การกีฬาแห่งประเทศไทย, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราชได้กำหนดแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะ ทักษะที่จำเป็นในอนาคต คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ควบคู่กับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ผ่านโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับจุดเน้นดังกล่าว (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช, 2568) โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมด้านสุขศึกษาและพลศึกษาที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ

โรงเรียนบ้านเกาะวิทยา หมู่ที่ 5 อำเภอพรหมคีรี ตำบลอินคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตาม

มาตรฐานการศึกษา เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข จึงได้ดำเนินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคม ส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และการทำงานร่วมกัน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้ประเมินเห็นความจำเป็นในการพัฒนาความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการคิด การปฏิบัติ และการแก้ปัญหา ควบคู่กับพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคม จึงดำเนินการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) ซึ่งครอบคลุมด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน สะท้อนจุดเด่นและประเด็นพัฒนา อันนำไปสู่การปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินบริบทของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
2. เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
3. เพื่อประเมินกระบวนการของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
4. เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

1.กลุ่มเป้าหมาย

1.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหาร 1 คน ครู 10 คน คณะกรรมการสถานศึกษา 7 คน นักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา จำนวน 67 คน จำนวนทั้งสิ้น 85 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา 4 ด้าน คือ การประเมินด้านบริบท การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า การประเมินด้านกระบวนการ และการประเมินด้านผลผลิต ดังนี้

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และนักเรียน แบ่งออกเป็น 4 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 แบบประเมินด้านบริบทของโครงการ ประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ สำหรับคำตอบที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมความสอดคล้อง ด้านบริบท

ชุดที่ 2 แบบประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ประเมินโดย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ สำหรับคำตอบที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความพร้อมด้านปัจจัยนำเข้า

ชุดที่ 3 แบบประเมินด้านกระบวนการ ประเมินโดยผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ สำหรับคำตอบที่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม/ระดับการปฏิบัติงานในการดำเนินโครงการ

ชุดที่ 4 แบบประเมินด้านผลผลิต ซึ่งจะประเมินในระยะที่ 3 หลังการดำเนินโครงการ แบบสอบถามชุดที่ 4 ได้แก่ 1) แบบประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา ประเมินโดยนักเรียน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating cale) 5 ระดับ 2) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน ที่มีต่อการจัดโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

2. แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารและครู แบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาด้านบริบทโครงการ (Context) ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเกาะวิทยาด้านกระบวนการ (Process)

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาตำรา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกีฬา การส่งเสริมกีฬา ส่งเสริมความเป็นเลิศ ส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา และการประเมินโครงการ ทำให้ได้องค์ประกอบในการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา

โรงเรียนบ้านเกาะวิทยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จำนวน 4 ด้าน ตามรูปแบบซิปป์ (CIPP Model)

2. สร้างแบบประเมินโครงการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) แบบประเมินด้านบริบท 2) แบบประเมินด้านปัจจัยนำเข้า 3) แบบประเมินด้านกระบวนการ แบบประเมินด้านผลผลิต 2 ชุดย่อย ได้แก่ 4) แบบประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา 5) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา 6) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ด้านบริบทโครงการ และ 7) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ด้านกระบวนการโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาโรงเรียนบ้านเกาะวิทยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ฉบับร่าง

3. นำแบบประเมินฉบับร่างที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องทางสำนวนภาษา และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ซึ่งมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การประเมินโครงการตามรูปแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินโครงการได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ การเก็บข้อมูลระยะที่ 1 ก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อทำการประเมินด้านบริบท (Context) จากผู้บริหารสถานศึกษา และครู และประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ก่อนการดำเนินโครงการ จากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน การเก็บข้อมูลระยะที่ 2 ระหว่างการดำเนินโครงการเพื่อทำการประเมินด้านกระบวนการ (Process)ในระหว่างการดำเนินงานโครงการ จากผู้บริหารสถานศึกษา และครู การเก็บข้อมูลระยะที่ 3 หลังการดำเนินโครงการเพื่อทำการประเมินด้านผลผลิต (Product) หลังการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น จากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน หลังจากเก็บข้อมูลที่ได้มาในแต่ละระยะ ผู้วิจัยจะรวบรวมแบบประเมินที่ได้รับคืนกลับมานำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วดำเนินการตามขั้นตอนของการประเมินในระยะต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบประเมินมาแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วนำแบบประเมินที่ได้คืนทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการทางสถิติ ดังนี้

ข้อมูลจากแบบประเมิน ระดับความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความพร้อมการปฏิบัติงาน และความพึงพอใจ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน เกี่ยวกับการจัดโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา โรงเรียนบ้านเกาะวิทยาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ตามลักษณะการดำเนินงานในด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 ค่าเฉลี่ยประชากร (Mew)

6.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประชากร (Sigma)

6.3 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

1. ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ด้านบริบท

ด้านบริบท	n = 18		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ความสอดคล้อง วัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายทางการศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการและความจำเป็น	4.70	0.51	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์โครงการ	4.51	0.61	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกิจกรรม	4.48	0.62	มาก
4. ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์และกิจกรรม	4.47	0.70	มาก
โดยรวม	**4.56**	**0.59**	**มากที่สุด**

2. ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ด้านปัจจัยนำเข้า

ด้านปัจจัยนำเข้า	n = 85		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ความเหมาะสมและความพร้อมของงบประมาณ	4.41	0.70	มาก
2. ความเหมาะสมและความพร้อมของบุคลากร	4.62	0.55	มากที่สุด
3. ความเหมาะสมและความพร้อมของอาคารสถานที่	4.58	0.58	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมและความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์	4.59	0.60	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมและความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก	4.46	0.70	มาก
โดยรวม	**4.53**	**0.63**	**มากที่สุด**

3. ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ด้านกระบวนการ

ด้านกระบวนการ	n = 11		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
การวางแผน (P)	4.64	0.52	มากที่สุด
การดำเนินการ (D)	4.62	0.58	มากที่สุด
การติดตามและประเมินผล (C)	4.65	0.55	มากที่สุด
การนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนา (A)	4.48	0.63	มาก
โดยรวม	**4.61**	**0.56**	**มากที่สุด**

4. ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ด้านผลผลิต (แบบประเมินความพึงพอใจ)

แบบประเมินความพึงพอใจ	n = 85		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
1. วัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรมมีความชัดเจน	4.61	0.58	มากที่สุด
2. โครงการ/กิจกรรมมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา	4.53	0.63	มากที่สุด
3. มีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสถานศึกษา	4.54	0.63	มากที่สุด
4. ได้รับประสบการณ์จริงจากการร่วมกิจกรรม	4.56	0.54	มากที่สุด
5. มีการสื่อสารระหว่างองค์กรให้ได้ทราบถึงการดำเนินการ	4.53	0.65	มากที่สุด
6. สถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความเหมาะสมในการดำเนินการกิจกรรมและโครงการ	4.60	0.60	มากที่สุด
7. บุคลากรมีความพร้อมในการดำเนินโครงการ	4.73	0.52	มากที่สุด
8. มีบุคลากรที่มีความสามารถ ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน	4.62	0.58	มากที่สุด
9. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม	4.59	0.60	มากที่สุด
โดยรวม	**4.52**	**0.63**	**มากที่สุด**

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อประเมินบริบทของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา (μ = 4.83, σ = 0.38) รองลงมา คือ ความสอดคล้องกับนโยบาย

ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (μ = 4.78, σ = 0.43) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน (μ = 4.33, σ = 0.77)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (**μ = 4.53, σ = 0.63)** สะท้อนถึงความพร้อมของทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และการบริหารจัดการ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับการดำเนินโครงการ (μ = 4.81, σ = 0.42) รองลงมา คือ การจัดสรรบุคลากรตามความถนัด (μ = 4.72, σ = 0.50) ขณะที่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความเพียงพอของงบประมาณ (μ = 4.38, σ = 0.69)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินกระบวนการของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการประเมินด้านกระบวนการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (**μ = 4.61, σ = 0.56)** แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ มีการวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการประชุมและวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ (μ = 4.91, σ = 0.30) รองลงมา คือ การดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ (μ = 4.82, σ = 0.40) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโครงการอย่างเป็นระบบ (μ = 4.27, σ = 0.65)

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาของโรงเรียนบ้านเกาะวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (**μ = 4.57, σ = 0.59)** สะท้อนว่าโครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างชัดเจน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านกีฬาอย่างเต็มที่ (μ = 4.73, σ = 0.51) รองลงมา คือ นักเรียนได้รับรางวัลหรือเกียรติบัตรจากผลงาน (μ = 4.67, σ = 0.53) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การได้รับงบประมาณจากแหล่งสนับสนุนที่หลากหลาย (μ = 4.37, σ = 0.65)

อภิปรายผล

1. ผลการประเมินด้านบริบท (Context Evaluation) พบว่า โครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาในระดับมากที่สุด เนื่องจากการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาในการกำหนดเป้าหมายให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนตั้งแต่ต้นกระบวนการ ทั้งนี้ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร อรรถวิวรรธน์ (2564) ที่พบว่าการประเมินด้านบริบทอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการใช้หลักสูตร นโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาเป็นฐานในการพัฒนาผู้เรียน

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) พบว่า บุคลากรมีความพร้อมในระดับสูง ทั้งด้านความรู้ความสามารถและการมอบหมายงานตามความถนัด สะท้อนประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสถานศึกษา ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิศักดิ์ แสนกันยา (2566) ที่พบว่าด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะศักยภาพของผู้รับผิดชอบโครงการ อย่างไรก็ตาม งบประมาณยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญของการดำเนินงาน

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) พบว่า การดำเนินงานมีความเป็นระบบในระดับมากที่สุด โดยมีการวางแผน ควบคุม กำกับ และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ผ่านการประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) ในการบริหารจัดการโครงการ ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร อรรถวิวรรธน์ (2564) ที่พบว่าด้านกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด จากการวางแผนและกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพต่อผู้เรียน

4. ผลการประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) พบว่า

4.1 ผลการประเมินความรู้และความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนได้รับการส่งเสริมจนเกิดผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ (รางวัล/เกียรติบัตร) สูงสุด ขณะที่การได้รับงบประมาณจากแหล่งที่หลากหลายอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้ความสำเร็จเกิดจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและศักยภาพของครูผู้ฝึกสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิศักดิ์ แสนกันยา (2566) ที่ชี้ว่าความสามารถของผู้ฝึกสอนและโอกาสในการแข่งขันเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของผู้เรียน

4.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริหาร ครู และนักเรียนที่มีต่อการดำเนินโครงการ ผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยจุดเด่นคือความพร้อมและ

ความสามารถของบุคลากรในการถ่ายทอดความรู้ ส่วนข้อจำกัดคือความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้สะท้อนความสำเร็จในการบริหารทรัพยากรบุคคลแม้มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร อรรถวิวรรธน์ (2564) ที่พบว่าความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดจากการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมผ่านกิจกรรมกีฬา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬา พบประเด็นที่ควรพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยควรกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนให้ชัดเจนและบูรณาการกับกิจกรรมกีฬา ส่งเสริมการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย พัฒนาระบบฐานข้อมูลพื้นฐานเพื่อการวางแผน และปรับปรุงงบประมาณ อุปกรณ์ และสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม โดยรวมควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนควบคู่การบริหารจัดการทรัพยากรและข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรดำเนินการประเมินโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นรายปี และวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการดำเนินงานเพื่อสะท้อนพัฒนาการและประสิทธิผลของโครงการในระยะยาว 2. ควรขยายขอบเขตการประเมินไปยังโครงการอื่นของสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายของผู้บริหาร 3. ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ อาทิ การสนับสนุนของผู้บริหาร ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาโครงการในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐา ถิระโคตร. (2560). การบริหารโครงการ: แนวคิดและการปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ. (2565). หลักการประเมินผลโครงการ. กรุงเทพมหานคร: กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ.

กรรณาภรณ์ ชุติรัตน์. (2567). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลเพื่อความเป็นเลิศทางการกีฬาในมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ กลุ่มภาคเหนือ. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2550). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2550–2554. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). แผนพัฒนากีฬาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2555–2559). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

ธราทิพย์ ยอดราช. (2567). การประเมินโครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางด้านกีฬาวอลเลย์บอล โรงเรียนสตรีพัทลุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(3), 1323-1336.

นงเยาว์ โกสีนาม และณัฐวัฒน์ สิริพรวุฒิ. (2567). การบริหารโครงการเพื่อความเป็นเลิศ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพรัตน์ ชัยเรือง. (2565). การวิจัยเพื่อการพัฒนาการบริหารการศึกษา. เอกสารประกอบการสอนระดับบัณฑิตศึกษา (อัดสำเนา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

นิภา การประกอบ. (2562). การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพโรงเรียนบ้านทุ่งนุ้ย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

ปิยะมาศ ฉายชูวงษ์. (2560). การประเมินโครงการโรงเรียนสุจริตของโรงเรียนประดู่งาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ภรณี ภู่ประเสริฐ. (2553). การประเมินผลโครงการเพื่อการพัฒนาองค์กร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์..

อำนาท เหลือน้อย. (2561). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมาตรฐานสากล. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

อิทธิพล บุญยิเช่ง. (2550). สภาพและปัญหาการออกกำลังกายของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 เขตพื้นที่การศึกษาชุมพร ปีการศึกษา 2548. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไอลดา แถวโพธิ์. (2563). การประเมินโครงการ : โครงการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ). ใน การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. ศิลปากร.

Worthen,B.R and Sanders,J.R. (1997). Educational Evaluation: Theory and Practice. USA: Wadswoth Publishing Company.

การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด*

EDUCATIONAL RESOURCE MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE ROI ET SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

กนกภา ศรีมุงคุล[1], กฤษฎา วัฒนศักดิ์[2] และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[3]

Kanokpha Srimungkul[1], Kritsada Wattanasak[2] and Wiratphat Wongwattanakasem[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Kanok.cap@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 334 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ

Citation:

*กนกภา ศรีมุงคุล, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2569). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 754-768.

Kanokpha Srimungkul, Kritsada Wattanasak and Wiratphat Wongwattanakasem. (2026). Educational Resource Management In Educational Institutions Under The Jurisdiction Of The Roi Et Secondary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 754-768.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

0.93 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา และตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน และด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากร, การศึกษา, สถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the management of educational resources in schools, 2) compare the level of opinions of personnel regarding the management of educational resources in schools, classified by educational level, position, and work experience, and 3) study the guidelines for the management of educational resources in schools under the Roi Et Secondary Educational Service Area Office. The sample consisted of 334 school administrators and teachers. The research instruments used were a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00, and a reliability coefficient of 0.93 for the entire questionnaire, as well as interviews. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall management of educational resources in schools under the Roi Et Secondary Educational Service Area Office was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding educational resource management in schools under the Roi Et Secondary Educational Service Area Office, categorized by educational level and position, revealed that there were no significant differences overall or in individual aspects. However, differences were observed overall when categorized by work experience.

3. Guidelines for the management of educational resources in schools under the Roi Et Secondary Educational Service Area Office include: human resources, financial or budgetary resources, material and teaching aid resources, and infrastructure and learning environment resources.

Keywords: Resource management, Education, Educational institutions

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนในศตวรรษที่ 21 (BANI World) และทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นรากฐานหลักในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมถึงร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ยังคงยึดมั่นในหลักการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและเป็นอิสระในการบริหารจัดการตนเองตามหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM) โดยมุ่งหวังให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบูรณาการและจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้สอดคล้องกับคุณภาพผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันจึงเปลี่ยนผ่านจากการทำงานตามระเบียบแบบสั่งการ ไปสู่กระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่เน้นการวางแผน การจัดองค์กร และการควบคุมทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม เพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในโลกอนาคต (สำนักงานสภาการศึกษา, 2567)

ในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การที่สถานศึกษาสามารถดำเนินงานตามกรอบธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการแนวใหม่ โดยบูรณาการทรัพยากร 4 ด้านหลัก (4M's) อันได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรบุคคล ที่เน้นความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ 2) ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณที่เน้นความคุ้มค่าและตรวจสอบได้ 3) ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอนที่เน้นนวัตกรรมดิจิทัล และ 4) ด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ที่เน้นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ สภาพที่พึงประสงค์นี้ต้องอาศัยการกำกับติดตามผ่านวงจรคุณภาพ PDCA และการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าทุกหน่วยเงินและทุกชั่วโมงการทำงานจะถูกเปลี่ยนเป็นคุณภาพของผู้เรียนที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะดิจิทัล และทักษะชีวิตที่ทัดเทียมระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

บริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ถือเป็นภาพสะท้อนเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนของความหลากหลายทางภูมิสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยโครงสร้างของสถานศึกษามีลักษณะเป็น "ทวิลักษณ์" (Duality) ที่มีความแตกต่างกันอย่างสุดขั้ว ตั้งแต่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในเขตอำเภอเมืองที่มีความพร้อมด้านงบประมาณและทรัพยากรบุคคลสูง ไปจนถึงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมห่างไกล ซึ่งมักประสบปัญหาการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่สมดุลตามขนาดและที่ตั้ง แม้ว่าในปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะมีความพยายามอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนนโยบาย "ร้อยเอ็ดโมเดล" (Roi Et Model) เพื่อมุ่งเน้นการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาทักษะอาชีพให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานสมัยใหม่ แต่จากการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องกลับพบว่า ประสิทธิผลของการดำเนินงานยังติดหล่มอยู่กับปัญหา "ความเหลื่อมล้ำทางต้นทุนทรัพยากร" ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด, 2568) และปัญหาที่ปรากฏชัดเจนและส่งผลกระทบในวงกว้างคือ ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Digital Divide) ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ของการจัดการศึกษายุคใหม่ พบว่าโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลยังขาดแคลนระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่เสถียร รวมถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และห้องปฏิบัติการที่ทันสมัยไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน ส่งผลให้ครูผู้สอนไม่สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning หรือการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้สถานศึกษาหลายแห่งยังเผชิญกับ ข้อจำกัดเชิงเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ทำให้การระดม

ทรัพยากร จากภาคเอกชน ชุมชน หรือศิษย์เก่า ทำได้ยากลำบากในพื้นที่ที่ภาวะเศรษฐกิจซบเซา ซึ่งต่างจากโรงเรียนในเมืองที่มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและมีช่องทางในการสนับสนุนงบประมาณที่หลากหลายกว่า (อัจฉรา พันธ์ทวีกุล, 2566)

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้ ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความล่าช้าในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดความเสี่ยงอย่างร้ายแรงต่อการเกิด ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว โดยเฉพาะทักษะเฉพาะทางที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ราคาแพงหรือการฝึกปฏิบัติจริงในห้องทดลอง เมื่อทรัพยากรพื้นฐานไม่สามารถตอบสนองต่อหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะได้ ผู้เรียนในพื้นที่ห่างไกลจึงเสียโอกาสในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตและการเตรียมตัวเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หากสถานศึกษายังขาดกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและยืดหยุ่นพอที่จะแก้ปัญหาตามบริบทเฉพาะของตนเอง ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น และกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ตามเป้าหมายของเขตพื้นที่การศึกษาอย่างยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด, 2568)

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นที่ได้กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ดกำลังเผชิญกับจุดเปลี่ยนสำคัญในการก้าวผ่านข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและทรัพยากร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เพื่อเป็นใช้เป็นแนวทางในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

ทบทวนวรรณกรรม

วิโรจน์ สารรัตนะ (2565) อธิบายว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมกลุ่มบุคคลที่ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยอาศัยทักษะการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์และการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ส่งเสริมการนวัตกรรมและการเรียนรู้ภายในองค์กร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566) ระบุว่า การบริหารในบริบททางการศึกษา คือ การใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายร่วมกับการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ เพื่อจัดสรรทรัพยากรและสร้างกลไกในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติและพัฒนาการของผู้เรียน

ประวิตร เอราวรรณ์ (2566) ให้ทัศนะว่า การบริหารคือกระบวนการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายโดยเน้นการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์ในการวางแผนและศิลป์ในการจูงใจคนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกต่อส่วนรวม

จากความหมายของนักวิชาการข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหาร คือ กระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบของกลุ่มบุคคล โดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ (4M’s) ผ่านขั้นตอนการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรพงษ์ พรมดี (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านอาคารสถานที่ ส่วนด้านวัสดุอุปกรณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบพบว่าบุคลากรที่มีตำแหน่งและวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรไม่แตกต่างกัน แต่สถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางพัฒนาคือควรจัดทำแผนการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กเพื่อลดความซ้ำซ้อน

กาญจนา ศิริโชติ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลาสตูล ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านงบประมาณ 2) ผลการเปรียบเทียบพบว่า ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าเห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรทำได้ระบบดีกว่า 3) ข้อเสนอแนะคือควรเน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารวัสดุอุปกรณ์เพื่อความรวดเร็วและตรวจสอบได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 150 คน ครูประจำสถานศึกษา 2,230 คน รวม 2,380 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด , 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำนวน 334 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นในการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำแนกตาม ระดับการศึกษา และตำแหน่ง โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยการสังเคราะห์เนื้อหา

(Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe'method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา และ

ตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน และรายด้านแตกต่างกันในด้านทรัพยากรบุคคล ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ และด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน

3. แนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรบุคคล 2) ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ 3) ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน 4) ด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สถานศึกษามีระบบการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน แต่การจัดหาวัสดุอุปกรณ์มักมีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ศิริโชติ (2566) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านงบประมาณ 2) ผลการเปรียบเทียบพบว่าผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าเห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรทำได้ระบบดีกว่า 3) ข้อเสนอแนะคือควรเน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารวัสดุอุปกรณ์เพื่อความรวดเร็วและตรวจสอบได้

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่ต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก บุคลากรในสถานศึกษาปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบและแนวทางเดียวกัน อ

2.2 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารและครูมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพงษ์ พรมดี (2565) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน และรายด้านแตกต่างกันในด้านทรัพยากรบุคคล ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ และด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ประสบการณ์ที่ต่างกันทำให้มุมมองต่อความคุ้มค่าและการแก้ปัญหาทรัพยากรต่างกัน

3. แนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด

3.1 ด้านทรัพยากรบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด มีแนวทางการบริหาร ด้านทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ควรวางแผนอัตรากำลังครูและบุคลากรให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนและรายวิชา ควรส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของครูอย่างต่อเนื่อง ควรมอบหมายงานตามความถนัด ความเชี่ยวชาญ และศักยภาพของบุคลากร ควรสร้างระบบนิเทศติดตาม และให้คำปรึกษาในการจัดการเรียนการสอน ควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสถานศึกษา ควรสร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร ควรประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรมและนำผลไปพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การพัฒนาทักษะครูส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการสอน

3.2 ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด มีแนวทางการบริหาร ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ ได้แก่ ควรวางแผนการใช้งบประมาณให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณโดยคำนึงถึงความจำเป็นและประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ควรใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้ ควรส่งเสริมการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่ายและชุมชน ควรติดตามและประเมินผลการใช้

งบประมาณอย่างสม่ำเสมอ ควรปรับแผนงบประมาณให้ยืดหยุ่นตามบริบทและสถานการณ์ของสถานศึกษา ควรนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการบริหารงบประมาณในปีถัดไป ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การระดมทรัพยากรช่วยเสริมความคล่องตัวให้สถานศึกษา

3.3 ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด มีแนวทางการบริหาร ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน ได้แก่ ควรจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและผู้เรียน ควรส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ควรจัดระบบการยืม–คืนและการดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระเบียบ ควรสนับสนุนให้ครูผลิตและพัฒนาสื่อการสอนด้วยตนเอง ควรประเมินประสิทธิภาพการใช้สื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง ควรจัดสรรสื่อการเรียนรู้ให้เพียงพอและทั่วถึงทุกกลุ่มสาระ ควรปรับปรุงและทดแทนสื่อที่ชำรุดหรือไม่ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การบริหารสื่อต้องเน้นความทั่วถึงและทันสมัย

3.4 ด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด มีแนวทางการบริหาร ด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ได้แก่ ควรวางแผนพัฒนาอาคารสถานที่ให้ปลอดภัยและเหมาะสมต่อการเรียนรู้ ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น และเอื้อต่อการเรียน ควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ และพื้นที่สร้างสรรค์ ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน ควรดูแลบำรุงรักษาอาคารและอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ ควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอและเหมาะสมกับผู้เรียนทุกกลุ่ม ควรควรเปิดโอกาสให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ชุมชนมีส่วนสำคัญในการดูแลสภาพแวดล้อมโรงเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา และตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยภาพรวมแตกต่างกัน 3. แนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด ประกอบด้วย ด้านทรัพยากรบุคคล ด้านทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ ด้านทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน และด้านทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยวางแผนอัตรากำลัง มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ และส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 2. สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาให้ครอบคลุมทั้งด้านทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรเงินหรืองบประมาณ ทรัพยากรวัสดุและสื่อการสอน และทรัพยากรโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบาย สนับสนุน และติดตามการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ศิริโชติ. (2566). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล. ในวิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ประวิตร เอราวรรณ์. (2566). การนำองค์กรสู่ความสำเร็จในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2565). กระบวนการบริหารจัดการเพื่อเป้าหมายร่วมกันขององค์กร. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). การบริหารเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568. จาก https://www.obec.go.th/

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. (2568). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาร้อยเอ็ด. เรียกใช้เมื่อ 31 ตุลาคม 2568 จาก https://sesao-ret.go.th/

สำนักงานสภาการศึกษา. (2567). สำนักงานสภาการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/2122

สุรพงษ์ พรมดี. (2565). การบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. วารสารวิชาการครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 4(1), 12-25.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การศึกษาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง*

A STUDY ON THE ADMINISTRATION OF A SAFE SCHOOL ENVIRONMENT AT THUNGPHOWITTAYA SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE PHANGNGA, PHUKET, AND RANONG

วิริยาภรณ์ โกยสกุล[1] และ อัจฉราพรรณ พุ่มผกา[2]

Wiriyaporn Koysakul[1] and Aujcharapun Pumpaka[2]

[1-2]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

[1-2]Faculty of Education, Phuket Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: s6686011221@pkru.ac.th

วันที่รับบทความ : 14 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 3 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 5 เมษายน 2569

Received 14 March 2026; Revised 3 April 2026; Accepted 5 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพบริบทปัจจุบันและแนวคิดที่สะท้อนผ่านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และ 2) ศึกษาแนวปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวมรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน

Citation:

*วิริยาภรณ์ โกยสกุล และ อัจฉราพรรณ พุ่มผกา. (2569). การศึกษาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 769-780.

Wiriyaporn Koysakul and Aujcharapun Pumpaka. (2026). A Study On The Administration Of A Safe School Environment At Thungphowittaya School Under The Secondary Educational Service Area Office Phangnga, Phuket, And Ranong. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 769-780.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูประจำชั้น และตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยอย่างเป็นระบบ สภาพบริบทสะท้อนถึงการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ และเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในด้านภัยจากความรุนแรง มีมาตรการป้องกันการกลั่นแกล้งและพฤติกรรมเสี่ยงด้านอุบัติเหตุ มีการตรวจสอบอาคารสถานที่และจัดทำแผนเผชิญเหตุอย่างเป็นรูปธรรม ด้านการละเมิดสิทธิ มีการส่งเสริมความเสมอภาคและกลไกรับเรื่องร้องเรียน และด้านสุขภาวะทางกายและจิต มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และดูแลสุขภาพรอบด้าน สำหรับแนวปฏิบัติเน้นการดำเนินงานเชิงป้องกันและการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคือ ควรพัฒนามาตรการป้องกันและจัดการอุบัติเหตุอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ปลอดภัย การกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งการเสริมสร้างความรู้และความตระหนักด้านความปลอดภัยให้แก่ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การศึกษา, การบริหารจัดการ, สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

Abstract

The objectives of this research were to: 1) examine the current context and concepts reflected through the administration of a safe school environment; and 2) investigate operational practices and recommendations for Thungphowittaya School. This study employed a qualitative research methodology, utilizing semi-structured interviews as the primary tool. Data were collected from 15 Key Informants, including the school director, the deputy director of student affairs, the chairperson of the basic school board, classroom teachers, and representatives of the parent network. Data analysis was conducted using the triangulation method to ensure validity and reliability.

The findings revealed that the school implements a systematic administration of a safe environment. The current context reflects the establishment of explicit safety policies, an effective student support system, and active engagement from stakeholders, complemented by continuous monitoring. Regarding violence-related risks, the school has implemented measures to prevent bullying and at-risk behaviors. For accident-related risks, regular facility inspections and comprehensive emergency response plans are in place. To address rights violations, equality is promoted through formal grievance mechanisms. In terms of physical and mental health, the school fosters an atmosphere conducive to learning while providing holistic health care. Operational practices emphasize proactive prevention, clearly defined protocols, and the strengthening of collaborative networks. Recommendations from the study emphasize the systematic and continuous development of accident prevention measures. Key priorities include improving the physical environment for enhanced safety, establishing explicit operational guidelines, and consistently cultivating safety awareness and knowledge among both teachers and students to foster a sustainable safety culture.

Keywords: Education, Educational Management, Safe School Environment

บทนำ

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 มิได้มุ่งเพียงการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่กำหนดให้สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้เรียน พร้อมทั้งรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น ความรุนแรง ยาเสพติด ภัยพิบัติ และภัยไซเบอร์ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้กำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเป็น

ระบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความปลอดภัยในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความปลอดภัยในโรงเรียนไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความรุนแรง อุบัติเหตุ การละเมิดสิทธิ และปัญหาสุขภาวะทางกายและจิต งานวิจัยและข้อมูลเชิงประจักษ์สะท้อนว่าปัญหาการกลั่นแกล้ง (Bullying) และความรุนแรงในโรงเรียนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมของผู้เรียน (สภาองค์กรของผู้บริโภค, 2568) ขณะเดียวกัน อุบัติเหตุจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการละเมิดสิทธิของนักเรียนยังคงเป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ปัญหาสุขภาพจิต การเสพติดสื่อดิจิทัล และยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนยิ่งเพิ่มความซับซ้อนของการบริหารจัดการความปลอดภัยในโรงเรียน ดังนั้น การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจึงจำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะองค์รวม ครอบคลุมทั้งเชิงป้องกันและการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

สำหรับบริบทของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในพื้นที่จังหวัดพังงา พบว่ามีความท้าทายด้านความปลอดภัยที่หลากหลาย ทั้งจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การตั้งอยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทางเคมี รวมถึงปัจจัยด้านสังคม เช่น การรวมกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนบริเวณหน้าโรงเรียน ปัญหายาเสพติด และการบุกรุกของบุคคลภายนอก ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้เรียนโดยตรง แม้โรงเรียนจะมีการดำเนินงานด้านความปลอดภัยอย่างเป็นระบบและได้รับรางวัลเชิงคุณภาพในระดับชาติ แต่ยังคงมีความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษาที่มีความเสี่ยงหลากหลาย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาสภาพบริบท แนวคิด แนวปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา เพื่อให้ได้องค์ความรู้เชิงลึกที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบความปลอดภัยของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบสำหรับสถานศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยของผู้เรียนในระบบการศึกษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทปัจจุบันและแนวคิดที่สะท้อนผ่านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

2. เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการจัดการความปลอดภัยอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ สังคม และสุขภาวะของผู้เรียน โดยการศึกษาของ (ศตวรรษ ถวิลคำ และศิริรัตน์ ทองมีศรี, 2566) พบว่า การบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน ทั้งด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการให้บริการความปลอดภัย และด้านสุขอนามัยของนักเรียน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน ในการร่วมกันดูแลและพัฒนาความปลอดภัยของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (กิ่งกนก กิณเรศ, 2565) พบว่า การบริหารสภาพแวดล้อมในโรงเรียนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ และด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งต้องดำเนินการอย่างบูรณาการเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ (นิชาภา เจริญรวย , 2566) ที่พบว่าการบริหารสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมที่ดีส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยในสถานศึกษา พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการจัดการสภาพแวดล้อมในโรงเรียนในลักษณะเชิงระบบและองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านปฏิสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และความปลอดภัยของผู้เรียน ขณะเดียวกัน ความปลอดภัยยังเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ผู้ปกครองใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกโรงเรียนให้แก่บุตร

หลาน ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างความปลอดภัยกับความเชื่อมั่นทางการศึกษาและบริบททางเศรษฐกิจและสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาสภาพบริบท แนวคิด แนวปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน จำนวน 1 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1 คน ครูประจำชั้น จำนวน 6 คน และตัวแทนเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอิงจากแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียน ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภัยที่เกิดจากความรุนแรง ด้านภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ ด้านภัยที่เกิดจากการถูกละเมิดสิทธิ และด้านภัยที่เกิดจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิต โดยเครื่องมือได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปใช้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเป็นแนวทางในการสนทนา เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมประเด็นการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์ และดำเนินการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัยและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และตีความตามกรอบแนวคิดที่กำหนด พร้อม

ทั้งใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพบริบทปัจจุบันและแนวคิดที่สะท้อนผ่านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยอย่างเป็นระบบ โดยมีการกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยที่ชัดเจน และบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและภาคีเครือข่าย ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในด้านภัยจากความรุนแรง โรงเรียนมีมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งและพฤติกรรมเสี่ยง โดยเน้นการสร้างความตระหนักรู้และการเฝ้าระวังเชิงรุก ควบคู่กับการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ในด้านภัยจากอุบัติเหตุ โรงเรียนมีการตรวจสอบและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการจัดทำแผนเผชิญเหตุและการฝึกซ้อมสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ในด้านภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ โรงเรียนมีการส่งเสริมความเสมอภาคและเคารพสิทธิของผู้เรียน โดยจัดให้มีกลไกการรับเรื่องร้องเรียนและการคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นระบบ ในด้านภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิต โรงเรียนมีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควบคู่กับการดูแลสุขภาพกายและจิตของผู้เรียนอย่างรอบด้าน เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การให้คำปรึกษา และการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง โดยภาพรวมสภาพบริบทของโรงเรียนสะท้อนให้เห็นถึงการบริหารจัดการความปลอดภัยในลักษณะองค์รวมครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ สังคม และจิตใจ โดยมีการดำเนินงานเชิงรุกและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ตอนที่ 2 แนวปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง

ผลการวิจัยพบว่า แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนเน้นการดำเนินงานเชิงป้องกัน (Preventive Approach) ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นระบบ ใน

ด้านแนวปฏิบัติ โรงเรียนให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร โดยส่งเสริมให้ครู บุคลากร และนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัย ผ่านกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เช่น การดำเนินงานโครงการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก และการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับผู้เรียน นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเฝ้าระวังและการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความเสี่ยง รวมถึงการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่า โรงเรียนควรพัฒนามาตรการด้านความปลอดภัยอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการป้องกันอุบัติเหตุและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้มีความปลอดภัยยิ่งขึ้น ควบคู่กับการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และการเสริมสร้างความรู้และความตระหนักด้านความปลอดภัยให้แก่ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยสรุป แนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย คือ การดำเนินงานเชิงระบบ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในสถานศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืนของการบริหารจัดการความปลอดภัยในโรงเรียน

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพบริบทและแนวคิดที่สะท้อนผ่านการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรุนแรง อุบัติเหตุ การละเมิดสิทธิ และสุขภาวะทางกายและจิต ซึ่งสะท้อนถึงการดำเนินงานเชิงองค์รวมและการบูรณาการการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กิ่งกนก กิณเรศ, 2565) ที่พบว่าการบริหารสภาพแวดล้อมในโรงเรียนต้องดำเนินการแบบบูรณาการทั้งด้านกายภาพ การบริหารจัดการ และปฏิสัมพันธ์ของบุคคล เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ (วชรกมล สุศรี และคณะ, 2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบริหารโรงเรียนในทุกมิติ เช่น ด้านงบประมาณ บุคคล และงานทั่วไป มีอิทธิพลต่อความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญในด้านการจัดการความปลอดภัยทั้ง 4 มิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อดิศร ดีปานธรรม และคณะ, 2562) ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วม

ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อภิบาล สุวรรณโคตร์ และสมหญิง จันทรุไทย, 2563) ในงานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาหนองบุญมาก 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ซึ่งระบุว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ปลอดภัย มั่นคง แข็งแรง มีการตรวจสอบและบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของผู้เรียน

2. การศึกษาแนวปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

ผลการวิจัย พบว่า แนวปฏิบัติของโรงเรียนเน้นการดำเนินงานเชิงป้องกันและเชิงระบบมากกว่าการแก้ไขเฉพาะหน้า การจัดสรรทรัพยากรตามความเสี่ยง การยกระดับความพร้อมของบุคลากร การติดตามประเมินผลสม่ำเสมอ การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศตวรรษ ถวิลคำ และศิริรัตน์ ทองมีศรี, 2566) ที่เสนอแนวทางการจัดการความปลอดภัยแบบรอบด้าน ทั้งด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม หลักสูตร และสุขอนามัยของนักเรียน ในด้านการสร้างความตระหนักรู้และการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ (อนุรักษ์ จันทร์รอด, 2565) ที่พบว่าปัญหาการกลั่นแกล้งในโรงเรียนยังคงเป็นประเด็นสำคัญ และจำเป็นต้องมีมาตรการเชิงป้องกันและการปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังสอดคล้องกับ (ญาณัจฉรา สมุทรคีรี และคณะ, 2566) ที่พบว่าความเครียดของนักเรียนอยู่ในระดับสูง และจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการความปลอดภัยไม่ควรจำกัดอยู่เพียงด้านกายภาพ แต่ต้องครอบคลุมถึงสุขภาวะทางจิตของผู้เรียนด้วย สอดคล้องกับ (กรรณพล เหิมขุนทด, 2567) ได้กล่าวถึง การบริหารความปลอดภัยในโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนต้องมีมาตรการด้านความปลอดภัยที่ถูกต้องและเหมาะสม เช่น การบูรณาการเรื่องความปลอดภัยไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน การกำหนดมาตรการดูแลที่รัดกุม รวมถึงการจัดให้มีระบบประกันภัยสำหรับนักเรียน เพื่อสร้างหลักประกันด้านความปลอดภัยที่ครอบคลุม และยังสอดคล้องกับ (นิชาภา เจริญรวย, 2566) กล่าวถึง การพัฒนาสภาพแวดล้อมจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยด้านงบประมาณ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือจากครูและ

ชุมชน โดยทั้งหมดนี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่โรงเรียนได้วางไว้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยของโรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง พบว่า โรงเรียนทุ่งโพธิ์วิทยามีการตรวจสอบอาคารสถานที่และอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ กำหนดเวรครูดูแลนักเรียนในช่วงเวลาสำคัญ มีแผนรองรับเหตุฉุกเฉิน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรอย่างชัดเจน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 โรงเรียนควรนำข้อมูลไปกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกันความรุนแรงที่ชัดเจน รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และพัฒนาระบบเฝ้าระวังเชิงรุก 1.2 โรงเรียนควรนำข้อมูลไปกำหนดมาตรการตรวจสอบอาคารสถานที่และการดูแลความปลอดภัยในกิจกรรมการเรียนการสอน จัดทำคู่มือความปลอดภัยในกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับครูและนักเรียน และซ้อมแผนอพยพหนีภัยและการปฐมพยาบาลอย่างน้อยปีละ 1–2 ครั้ง 1.3 โรงเรียนควรนำข้อมูลไปกำหนดกลไกป้องกันการละเมิดสิทธิ และส่งเสริมความเป็นธรรมในสถานศึกษา 1.4 โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียนและบุคลากร ควรพัฒนาระบบคัดกรองสุขภาพจิตนักเรียนร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุข จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ อีกทั้งสนับสนุนโครงการอาหารปลอดภัยและส่งเสริมโภชนาการที่เหมาะสม **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในโรงเรียนอื่น ๆ ภายใต้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง เพื่อเปรียบเทียบแนวปฏิบัติที่ดี 2.2 ควรศึกษาปัจจัยบริบทที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความปลอดภัย ทั้งในโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง และใหญ่

เอกสารอ้างอิง

กรรณพล เหิมขุนทด. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

กิ่งกนก กิณเรศ. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ญาณัจฉรา สมุทรคีรี และคณะ. (2566). ความเครียดระหว่างการเรียนออนไลน์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุพรรณบุรี, 6(1), 70-81.

นิชาภา เจริญรวย. (2566). การบริหารสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

วชรกมล สุศรี และคณะ. (2567). ปัจจัยเชิงสาเหตุของการบริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการบริหารความปลอดภัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 18(1), 263-278.

ศตวรรษ ถวิลคำ และศิริรัตน์ ทองมีศรี. (2566). การจัดการความปลอดภัยในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายที่ 42 – 43 สำนักงานเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน, 5(2), 209-221.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สภาองค์กรของผู้บริโภค. (2568). เด็กไทย 40% เคยพบความรุนแรงในโรงเรียน สภาผู้บริโภคเร่งผลักดัน “โรงเรียนปลอดภัย”. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2568 จาก https://www.tcc.or.th/180568-school-violence/

อดิศร ดีปานธรรม และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 16(31), 66–74.

อนุรักษ์ จันทร์รอด. (2565). การศึกษาความรุนแรงของพฤติกรรมการกลั่นแกล้งกันของนักเรียนในโรงเรียนอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 2(1), 43-56.

อภิบาล สุวรรณโคตร์ และสมหญิง จันทรุไทย. (2563). การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสถานศึกษา ศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาหนองบุญมาก 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(7), 74-86.

แนวทางการสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวของประชาชนของเทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา*

GUIDELINES FOR ESTABLISHING A NETWORK OF SUPPORTERS FOR COMMUNICATION IN A DOMESTIC VIOLENCE PREVENTION CAMPAIGN IN MUANG NGAM TOWN MUNICIPALITY, SINGHANAKHON DISTRICT SONGKHLA PROVINCE

ประสาน เหล๊าะเหม[1], กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์[2] และ วิทยาธร ท่อแก้ว[3]

Prasan Lohhem[1], Kawit Sriamrit[2] and Wittayatorn Tokeaw[3]

[1-3]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1-3]Department of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author's Email: prasan2370@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 11 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 13 พฤษภาคม 2569

Received 29 April 2026; Revised 11 May 2026; Accepted 13 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวทางการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัว และ 2) แนวทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารของเทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนงานรณรงค์ในพื้นที่

Citation:

* ประสาน เหล๊าะเหม, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์ และ วิทยาธร ท่อแก้ว. (2569). แนวทางการสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวของประชาชนของเทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 781-797.

Prasan Lohhem, Kawit Sriamrit and Wittayatorn Tokeaw. (2026). Guidelines For Establishing A Network Of Supporters For Communication In A Domestic Violence Prevention Campaign In Muang Ngam Town Municipality, Singhanakhon District Songkhla Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 781-797.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 27 คน จาก 7 กลุ่ม ได้แก่ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้อง นักสื่อสารองค์กร นักการศึกษา ประชาชนกลุ่มเสี่ยง ผู้นำชุมชน และนักวิชาการด้านการสื่อสาร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดตั้งเครือข่ายเพื่อดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การสร้างความชอบธรรมเชิงนโยบายและประกาศเจตนารมณ์อย่างชัดเจน (2) กำหนดนโยบายและโครงสร้างบริหารที่ตรวจสอบได้ (3) จัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนแบบบูรณาการ (4) กำหนดบทบาทหน้าที่โดยยึดผู้ประสบเหตุเป็นศูนย์กลาง (5) คัดเลือกเครือข่ายตามสมรรถนะและจริยธรรม และ (6) พัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องพร้อมระบบพี่เลี้ยง และ 2) แนวทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการออกแบบอย่างเป็นระบบ 3 ระดับ ได้แก่ (1) การสร้างคุณค่า (2) การให้ข้อเท็จจริง และ (3) การชักชวนลงมือทำ ควบคู่กับการสร้างบรรทัดฐานใหม่ของชุมชนและใช้ผู้นำทางความคิดเป็นตัวเร่ง โดยยึดหลักความปลอดภัย ความลับ และการไม่ตีตราเป็นแกนกลาง ซึ่งจะช่วยให้การรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวเกิดผลอย่างยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่าย, ผู้สนับสนุนการสื่อสาร, การรณรงค์, การลดความรุนแรงในครอบครัว

Abstract

This research aimed to investigate: 1) guidelines for establishing a communication advocate network for campaigns to reduce domestic violence, and 2) persuasive communication strategies for the communication advocate network in Muang Ngam Municipality, Singhanakhon District, Songkhla Province. This study employed a qualitative research methodology, focusing on individuals playing key roles in local campaigns. A purposive sampling method was used to select 27 participants from seven groups: policymakers, executives of relevant organizations, corporate communicators, educators, at-risk individuals, community leaders, and communication scholars. The research instrument was a semi-structured in-depth

interview. Data were collected through individual interviews and analyzed using content analysis to synthesize key findings.

The research findings revealed that 1) Guidelines for establishing an effective network require a systematic approach consisting of six steps: (1) establishing policy legitimacy and declaring clear intentions; (2) defining transparent policies and administrative structures; (3) forming an integrated steering committee; (4) defining roles and responsibilities through a survivor-centered approach; (5) selecting network members based on competency and ethics; and (6) providing continuous capacity building with a mentorship system. and 2) Persuasive communication guidelines are systematically designed across three levels: (1) value creation; (2) providing factual information; and (3) a call to action. These strategies are implemented alongside the creation of new community norms and the use of opinion leaders as catalysts. The core principles rely on safety, confidentiality, and non-stigmatization, which collectively ensure the sustainable success of domestic violence reduction campaigns at the local level.

Keywords: Network Building, Communication Advocates, Campaign, Domestic Violence Reduction

บทนำ

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสาธารณะที่มีผลกระทบต่อศักดิ์ศรี ความปลอดภัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกช่วงวัย ทั้งยังเชื่อมโยงกับมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง องค์การอนามัยโลก (WHO) ชี้ให้เห็นว่าการป้องกันความรุนแรงจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ทั้งในระดับนโยบาย กฎหมาย ระบบบริการ และการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานทางสังคม โดยเฉพาะการทำงานระดับชุมชนเพื่อปรับทัศนคติและลดการยอมรับความรุนแรงในฐานะเรื่องปกติ (World Health Organization [WHO], 2009) ขณะเดียวกันกรอบ RESPECT ซึ่งพัฒนาโดย WHO และ UN Women ได้เสนอแนวทางบูรณาการมาตรการเชิงป้องกันหลายด้าน โดยเน้นการเสริมพลังชุมชนและการสื่อสารเพื่อเปลี่ยน

ค่านิยมและพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ (WHO & UN Women, 2019) สำหรับประเทศไทย การดำเนินงานดังกล่าวมีฐานทางกฎหมายรองรับตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดกลไกคุ้มครอง ช่วยเหลือ และฟื้นฟูผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายและนโยบายจะเกิดผลในทางปฏิบัติได้จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารที่ทำให้ประชาชนรับรู้สิทธิ เข้าใจขั้นตอน และเข้าถึงบริการได้อย่างปลอดภัยและไม่ถูกตีตรา (UN Women, 2021)

แม้ประเทศไทยจะมีช่องทางช่วยเหลือ เช่น ศูนย์ช่วยเหลือสังคม สายด่วน 1300 และระบบส่งต่อไปยังศูนย์พึ่งได้ในโรงพยาบาล แต่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังคงมีลักษณะ “ปิดเงียบ” จากความอับอาย ความกลัว และแรงกดดันทางสังคม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเปิดเผยเหตุการณ์และการเข้าสู่กระบวนการช่วยเหลือ งานศึกษาระดับสากลชี้ว่า การสื่อสารที่ไม่ระมัดระวังอาจก่อให้เกิดการซ้ำเติมผู้ประสบเหตุ และลดโอกาสในการเข้าถึงบริการ ขณะที่การสื่อสารที่ยึดหลักความปลอดภัยและไม่โทษเหยื่อสามารถเพิ่มความเชื่อมั่นและความเต็มใจในการขอความช่วยเหลือ (WHO & UN Women, 2019) นอกจากนี้ แนวคิดการแทรกแซงโดยผู้พบเห็น (bystander intervention) ยังสะท้อนว่า การมีบุคคลใกล้ชิดที่ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่เหมาะสม สามารถเพิ่มโอกาสในการช่วยเหลือและส่งต่อกรณีได้อย่างปลอดภัย (Edwards, K. M., & Banyard,

V. L., 2022) จึงกล่าวได้ว่าการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการป้องกันความรุนแรงในระดับพื้นที่

สำหรับบริบทของเทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา แม้จะมีการดำเนินกิจกรรมรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารที่มีโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ชัดเจน การทำงานที่ยังแยกส่วนระหว่างหน่วยงาน การขาดมาตรฐานด้านจริยธรรมและการรักษาความลับ รวมถึงแรงจูงใจและความต่อเนื่องของอาสาสมัครในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ชี้ว่าการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในระดับชุมชนต้องอาศัยความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างภาคส่วนอย่างเป็นระบบ (Tooltham, P., 2025) หากขาดกลไกเครือข่ายที่ทำหน้าที่เป็น “สะพาน” เชื่อมระหว่างครัวเรือนกับระบบบริการ การรณรงค์อาจจำกัดอยู่เพียงการประชาสัมพันธ์โดยไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมอย่างแท้จริง

จากเหตุผลดังกล่าว การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวของเทศบาลเมืองม่วงงาม จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ เพราะมุ่งพัฒนาแนวทางจัดตั้งและบริหารเครือข่ายที่มีโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ และมาตรฐานการทำงานที่ชัดเจน ควบคู่กับการออกแบบการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจให้ประชาชนเข้าร่วมอย่างสมัครใจและยั่งยืน ซึ่งผลการศึกษาจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการรณรงค์ในระดับท้องถิ่น เพิ่มการเข้าถึงบริการอย่างปลอดภัย ลดการตีตรา และสร้างบรรทัดฐานใหม่ของชุมชนที่ไม่ยอมรับความรุนแรงในครอบครัว อีกทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบเชิงนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการประยุกต์ใช้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวของประชาชนของเทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวของประชาชนของเทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวในพื้นที่เทศบาลเมืองม่วงงาม อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา การเลือกใช้แนวทางเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในมิติของความคิด ประสบการณ์ กระบวนการดำเนินงาน และความหมายที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ในบริบทจริงของพื้นที่ การเก็บข้อมูลดำเนินการจนถึงจุดอิ่มตัวของข้อมูล เพื่อให้มั่นใจว่าประเด็นที่ได้มีความครบถ้วนและไม่ปรากฏสาระใหม่เพิ่มเติม อันส่งผลให้ข้อค้นพบมีความลึกซึ้ง รอบด้าน และสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างเป็นระบบ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัวของเทศบาลเมืองม่วงงาม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 27 คน แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบายระดับผู้บริหารท้องถิ่น 3 คน 2) ผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้อง 3 คน 3) นักสื่อสารองค์กร 3 คน 4) นักการศึกษา 3 คน 5) ประชาชนกลุ่มเสี่ยงในพื้นที่ 6 คน 6) ผู้นำชุมชน 6 คน และ 7) นักวิชาการด้านการสื่อสาร 3 คน

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะ คือ มีบทบาท มีประสบการณ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างเครือข่าย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความลึก เชื่อมโยงกันได้ และสะท้อนภาพรวมของกระบวนการสร้างเครือข่ายอย่างรอบด้าน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การออกแบบเครื่องมือวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลัก เนื่องจากเป็นวิธีการที่เอื้อต่อการเก็บข้อมูลเชิงลึกอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็น ถ่ายทอดประสบการณ์ และอธิบายมุมมองได้อย่างอิสระ กระบวนการพัฒนาเครื่องมือเริ่มจากการศึกษาวัตถุประสงค์ คำถามวิจัย และกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นฐานในการกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างชัดเจน จากนั้นผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ประเด็นการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมมิติสำคัญ เช่น ประสบการณ์ แนวคิด กระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข แล้วออกแบบคำถามในลักษณะปลายเปิดที่ไม่ชี้นำคำตอบ พร้อมจัดเตรียมคำถามต่อยอดเพื่อใช้เจาะลึกในประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง โดยเรียงลำดับคำถามจากภาพรวมไปสู่ประเด็นเฉพาะ เพื่อให้การสนทนาเป็นธรรมชาติและต่อเนื่อง

หลังจากจัดทำร่างเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความครอบคลุม และความชัดเจนของถ้อยคำ พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นจึงทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ ระยะเวลา และความต่อเนื่องของคำถามก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ ในขั้นตอนการรับรองโมเดลที่ได้จากผลการวิจัย ยังได้พัฒนาแบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อประเมิน

ความเหมาะสม ความถูกต้อง และความเป็นไปได้ในการนำโมเดลไปใช้จริง เครื่องมือดังกล่าวประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินในลักษณะมาตรประมาณค่าเพื่อประเมินองค์ประกอบสำคัญของโมเดล และคำถามปลายเปิดสำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติม การออกแบบเครื่องมือในลักษณะนี้ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อพัฒนาโมเดลให้มีความสมบูรณ์ น่าเชื่อถือ และสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวทางการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ ประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก ดังนี้

1) แนวทางการประกาศเจตนารมณ์เป็นอย่างไร

2) แนวทางการกำหนดนโยบายเทศบาลเป็นอย่างไร

3) แนวทางการกำหนดรูปแบบคณะกรรมการขับเคลื่อนเป็นอย่างไร

4) แนวทางการกำหนดบทบาทหน้าที่เป็นอย่างไร

5) แนวทางการจัดหาเครือข่ายเป็นอย่างไร

6) แนวทางการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเป็นอย่างไร

ส่วนที่ 2 แนวทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ ประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก ดังนี้

1) ขั้นตอนการสื่อสาร ประกอบด้วยการสร้างคุณค่า ชั้นให้ข้อเท็จจริง ชั้นการลงมือทำเป็นอย่างไร

2) กรอบความคิดการโน้มน้าวใจ ประกอบด้วย การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นบรรทัดฐานใหม่ของชุมชน และผู้ริเริ่ม–ผู้นำทางความคิด เป็นตัวเร่งการยอมรับกิจกรรมเครือข่าย เป็นอย่างไร

3) แนวทางการกำหนดกลยุทธ์การโน้มน้าวใจ ประกอบด้วยการสร้างบทบาทที่มีความหมาย การให้รางวัลทางสังคม การสร้างพันธะสัญญาแบบสมัครใจ การสื่อสารด้วยเรื่องเล่า และการสื่อสารด้วยผู้ที่น่าเชื่อถือ เป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบดังนี้

1. การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก คัดเลือกแบบเจาะจง คือเป็นบุคคลที่มีความรู้ประสบการณ์ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นที่ศึกษา

2. การออกแบบเครื่องมือการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดทำแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกในลักษณะกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดคำถามหลักและคำถามต่อยอด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายประสบการณ์และความคิดเห็นได้อย่างอิสระ พร้อมตรวจสอบความชัดเจนของคำถามก่อนนำไปใช้จริง

3. การเตรียมความพร้อมและการนัดหมาย ผู้วิจัยติดต่อประสานงานเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ อธิบายวัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย และขอความยินยอมในการบันทึกเสียงหรือจดบันทึก เพื่อสร้างความไว้วางใจและลดความกังวลของผู้ให้ข้อมูล

4. การดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ในบรรยากาศที่เป็นกันเอง ให้เกียรติ และเปิดกว้าง ใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ การตั้งคำถามต่อยอด และการสังเกตภาษากาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและลึกซึ้ง

5. การบันทึกและตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามทันทีหลังการสัมภาษณ์ จากนั้นถอดความข้อมูลอย่างละเอียด และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการวิเคราะห์เชิงประเด็นในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็นอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการถอดความคำสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงเป็นข้อความโดยคงถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลไว้ครบถ้วน จากนั้นอ่านทบทวนหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูลและบริบทการสนทนา ขั้นต่อมาคือการกำหนดรหัสข้อมูล โดยคัดเลือกข้อความหรือเหตุการณ์ที่สะท้อนความหมายสำคัญและกำหนดรหัสสั้น ๆ เพื่อแทนสาระนั้น ๆ แล้วนำรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ พัฒนาเป็นประเด็นย่อย และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักที่ครอบคลุมมากขึ้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นที่ได้โดยย้อนกลับไปพิจารณาข้อมูลต้นฉบับ เปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายราย และพิจารณาความแตกต่างของมุมมองเพื่อเพิ่มความรอบด้าน สุดท้ายจึงเรียบเรียงและตีความเชิงลึก เชื่อมโยงกับบริบทและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความชัดเจน เป็นระบบ และมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อได้อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัว

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดตั้งเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารของเทศบาลเมืองม่วงงาม จำเป็นต้องดำเนินการภายใต้กรอบการบริหารจัดการที่เชื่อมโยง “ความชอบธรรมเชิงนโยบาย” เข้ากับ “ความปลอดภัยเชิงปฏิบัติการ” อย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญที่ทำงานสัมพันธ์กัน ได้แก่

ประการแรก การประกาศเจตนารมณ์อย่างเป็นทางการ ทำหน้าที่เป็นจุดตั้งต้นของการสร้างความจริงจังในระดับองค์กร เปลี่ยนการรณรงค์จากกิจกรรมเฉพาะกิจให้เป็นภารกิจสาธารณะระยะยาว พร้อมยืนยันหลักการสำคัญ ได้แก่ การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความปลอดภัยมาก่อน การไม่ตีตรา และการรักษาความลับ

ประการที่สอง การกำหนดนโยบายเทศบาลที่ชัดเจน โดยแปลงเจตนารมณ์สู่กรอบปฏิบัติที่ตรวจสอบได้ กำหนดเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย กลไกการประสานงาน การจัดสรรทรัพยากร และมาตรฐานการจัดการข้อมูล เพื่อให้ทุกหน่วยงานดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

ประการที่สาม การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนที่มีโครงสร้างชัดเจนและมีอำนาจประสานงานจริง โดยบูรณาการภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งด้านกฎหมาย สุขภาพ จิตสังคม การศึกษา และผู้นำชุมชน พร้อมแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะด้าน เช่น ด้านสื่อสารรณรงค์ ด้านคุ้มครองและส่งต่อ และด้านติดตามประเมินผล

ประการที่สี่ การกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนในทุกระดับ โดยยึดหลักผู้ประสบเหตุเป็นศูนย์กลาง เครือข่ายทำหน้าที่สื่อสารเชิงป้องกัน รับฟังอย่างไม่ตัดสิน ประเมินความเสี่ยงเบื้องต้น และประสานส่งต่อผ่านช่องทางที่กำหนด ไม่เข้าไปไกล่เกลี่ยหรือเผชิญเหตุแทนผู้เชี่ยวชาญ

ประการที่ห้า การคัดเลือกเครือข่ายอย่างโปร่งใสและยึดสมรรถนะ โดยพิจารณาความน่าเชื่อถือในชุมชน ทัศนคติไม่โทษเหยื่อ วินัยด้านความลับ และทักษะการสื่อสารเชิงสัมพันธ์ เพื่อให้ได้บุคคลที่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางการสื่อสารได้อย่างปลอดภัย

ประการที่หก การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมความรู้เรื่องรูปแบบความรุนแรง สิทธิและการคุ้มครอง เส้นทางบริการ การประเมินความเสี่ยง ความ

ปลอดภัยดิจิทัล และการดูแลตนเอง พร้อมระบบพี่เลี้ยงและเวทีทบทวนสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันความเหนื่อยล้าและสร้างความยั่งยืน

เมื่อทั้ง 6 องค์ประกอบทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เครือข่ายจะมีความต่อเนื่อง ตรวจสอบได้ และสามารถสร้างบรรทัดฐานใหม่ของชุมชนที่ไม่ยอมรับความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถอธิบายเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารในการรณรงค์ลดความรุนแรงในครอบครัว
ที่มา: ผู้วิจัย (2569)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสาร

ผลการวิจัย พบว่า การโน้มน้าวใจให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายและสามารถยืนระยะได้ จำเป็นต้องออกแบบการสื่อสารเป็น “สถาปัตยกรรมการสื่อสาร” ที่เชื่อมโยงกัน 3 ระดับ ได้แก่

ระดับที่หนึ่ง ขั้นตอนการสื่อสาร 3 ชั้น คือ (1) ชั้นสร้างคุณค่า ทำให้ผู้ถูกชวนเห็นความหมายของบทบาทเครือข่ายในฐานะการปกป้องศักดิ์ศรีและความปลอดภัยของชุมชน (2)

ชั้นให้ข้อเท็จจริง ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ใช้ได้จริง เข้าใจง่าย และไม่ซ้ำเติม เพื่อเปลี่ยนแรงจูงใจเป็นความมั่นใจ และ (3) ชั้นการลงมือทำ แปลงความเข้าใจสู่ภารกิจย่อยที่เริ่มทำได้ทันที พร้อมเครื่องมือและระบบสนับสนุน

ระดับที่สอง กรอบความคิดการโน้มน้าวใจ 2 ส่วน คือ การทำให้การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นบรรทัดฐานใหม่ของชุมชน ผ่านการสื่อสารคุณค่าและแบบอย่างเชิงบวก และการใช้ผู้ริเริ่มหรือผู้นำทางความคิดที่ชุมชนไว้วางใจเป็นตัวเร่งการยอมรับกิจกรรมเครือข่าย

ระดับที่สาม กลยุทธ์การโน้มน้าวใจ 5 ประการ ได้แก่ การสร้างบทบาทที่มีความหมายและปลอดภัย การให้รางวัลทางสังคมอย่างเหมาะสม การสร้างพันธะสัญญาแบบสมัครใจ การสื่อสารผ่านเรื่องเล่าที่เน้นความหวังโดยไม่เปิดเผยตัวตน และการใช้ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือหลายระดับ

การบูรณาการทั้งสามระดับภายใต้หลักความปลอดภัย ความลับ และการไม่ตีตรา ทำให้การสื่อสารสามารถเปลี่ยนจากการรับรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติ และสร้างเครือข่ายที่ทำงานได้จริงในบริบทชุมชน ซึ่งสามารถสร้างเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

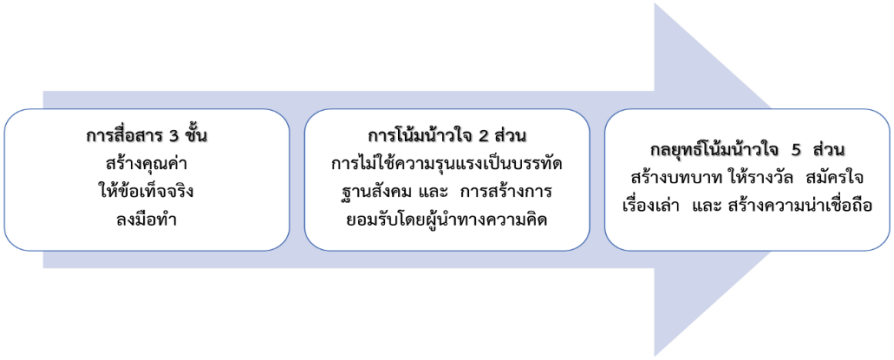

ภาพที่ 2 แนวทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสาร
ที่มา: ผู้วิจัย (2569)

อภิปรายผล

1) วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวทางการจัดตั้งเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสาร

ผลการศึกษาชี้ว่า การจัดตั้งเครือข่ายให้ทำงานได้จริงต้องเริ่มจากการสร้างความชอบธรรมเชิงนโยบายควบคู่กับการออกแบบความปลอดภัยเชิงระบบ ผ่าน 6 องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ การประกาศเจตนารมณ์ การกำหนดนโยบาย การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน การกำหนดบทบาทหน้าที่ การคัดเลือกเครือข่าย และการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เน้นโครงสร้างการกำกับดูแล ความรับผิดชอบ และกลไกติดตามคำมั่นสัญญา (Keck, M. E., & Sikkink, K., 1998) โดยเฉพาะการย้ำหลักศักดิ์ศรี ความปลอดภัย และการรักษาความลับ ซึ่งเป็นเงื่อนไขตั้งต้นของความไว้วางใจในประเด็นอ่อนไหว และ การจัดตั้งเครือข่ายควรมีองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบคือ ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย ตามข้อค้นพบของ ชิตพล ชัยมะดัน (2561) ในขณะที่การศึกษาของ ศิริปรียา ศิริสุนทร (2565) ควรมีกลไกขับเคลื่อนด้วยการสร้างความตระหนักรู้ สร้างเครือข่ายอาสาสมัครในพื้นที่ ประชุมเครือข่ายและให้ความช่วยเหลือ

การกำหนดคณะกรรมการและอนุกรรมการเฉพาะด้านสะท้อนแนวคิดการสร้าง “สถาปัตยกรรมความร่วมมือ” ที่ทำให้ข้อมูลไหลเวียนได้อย่างรับผิดชอบ ลดการทำงานแยกส่วน และเพิ่มประสิทธิภาพการประสานหลายมิติ ขณะที่การกำหนดบทบาทแบบยึดผู้ประสบเหตุเป็นศูนย์กลางและมีคู่มือมาตรฐาน ช่วยลดความคลุมเครือเชิงปฏิบัติการและเสริมความมั่นใจแก่เครือข่าย (Waters, R. D., 2009) ด้านการคัดเลือกเครือข่ายตามสมรรถนะและความน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับแนวคิดการแทรกแซงผ่านเครือข่ายที่เน้นบุคคลศูนย์กลาง (Valente, 2012) และแนวคิดความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร (Hovland, C. I., & Weiss, W., 1951) ส่วนการพัฒนาศักยภาพต่อเนื่องพร้อมระบบพี่เลี้ยง สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมพลังชุมชนที่ชี้ว่าความยั่งยืนขึ้นกับการสนับสนุนและแรงเสริมระยะยาว (Minkler, M., 2012)

2) วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจเครือข่าย

ผลการศึกษาพบว่า การโน้มน้าวใจต้องออกแบบเป็นระบบ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ขั้นตอนการสื่อสาร 3 ชั้น (สร้างคุณค่า ให้ข้อเท็จจริง ชวนลงมือทำ) สอดคล้องกับแนวคิด framing ที่ต้องทำให้ประเด็นสาธารณะเชื่อมกับชีวิตผู้คนและกระตุ้นการลงมือทำ (Benford, R. D., & Snow, D. A., 2000) ระดับที่ 2 กรอบความคิด 2 ส่วน (สร้างบรรทัดฐานไม่ยอมรับ

ความรุนแรง และใช้ผู้นำทางความคิด) การใช้ผู้นำทางความคิดและการสร้างบรรทัดฐานใหม่ สอดคล้องกับแนวคิด network intervention (Valente, T. W., 2012) และหลัก social proof (Cialdini, R. B., 2001) และกลยุทธ์ 5 ประการ ได้แก่ สร้างบทบาท ให้รางวัล สมัครใจ เรื่องเล่า และ การสร้างความน่าเชื่อถือ โดยยึดความปลอดภัยและไม่ตีตราเป็นแกนกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตรา ทรัพย์จรูญวงศ์ (2556)

กลยุทธ์การสร้างบทบาทที่มีความหมายและพันธะสัญญาแบบสมัครใจ เชื่อมกับหลักความผูกพันและความสอดคล้อง (Cialdini, R. B., 2001) ส่วนการใช้เรื่องเล่าและผู้ส่งสารที่น่าเชื่อถือ สอดคล้องกับแนวคิด narrative persuasion (Shen, L., et al., 2015) และ source credibility (Hovland, C. I., & Weiss, W., 1951) โดยภาพรวม ผลการศึกษายืนยันว่า การออกแบบสถาปัตยกรรมการสื่อสารที่ผสานคุณค่า ข้อเท็จจริง ผู้นำทางความคิด และแรงจูงใจของมนุษย์เข้าด้วยกัน เป็นกลไกสำคัญต่อการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัฐวิชญ์ อริยพัชญ์พล และ พภัสสรณ์ วรภัทร์ถิระกุล (2563) ซึ่งได้ข้อค้นพบว่า กลยุทธ์การแก้ปัญหาความรุนแรงได้ 5 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายการพัฒนาสตรี 2) กลยุทธ์การพัฒนาตนเอง 3) กลยุทธ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาครอบครัว 4) กลยุทธ์การส่งเสริมพัฒนาชุมชนและสังคม 5) กลยุทธ์การพัฒนา และการบังคับใช้กฎหมาย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้เสนอ “โมเดลเครือข่ายสื่อสารปลอดภัยเพื่อยุติความรุนแรงในครอบครัวระดับเทศบาล” ที่ผสาน ความชอบธรรมเชิงนโยบาย กับ ความปลอดภัยเชิงระบบ เป็นแกนเดียวกัน และชี้ว่าเครือข่ายจะทำงานได้จริงเมื่อถูกออกแบบให้เป็นสะพานเชื่อมบริการมากกว่าการเป็นอาสาเผชิญเหตุ โมเดลนี้มี 2 ส่วนที่เป็นกลไกที่สัมพันธ์กัน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดตั้งเครือข่ายผู้สนับสนุน 6 ขั้น ที่ทำให้เครือข่ายมีฐานรองรับและตรวจสอบได้ ได้แก่ เจตนารมณ์–นโยบาย–คณะกรรมการบูรณาการ–บทบาทหน้าที่แบบคุ้มครองผู้ประสบเหตุเป็นศูนย์กลาง–การคัดเลือกตามสมรรถนะและวินัยความลับ–การพัฒนาศักยภาพพร้อมพี่เลี้ยงและเวทีทบทวน ซึ่งทำให้ความไว้วางใจและความปลอดภัยกลายเป็นระบบ ไม่ใช่ความตั้งใจดีเฉพาะบุคคล

ส่วนที่ 2 การโน้มน้าวใจเครือข่ายผู้สนับสนุน 3 ระดับ ที่ทำให้คนเข้าร่วมและยืนระยะได้ ได้แก่ 1) ขั้นตอนสื่อสาร 3 ชั้น ได้แก่ คุณค่า–ข้อเท็จจริง–ลงมือทำ) 2) กรอบความคิด 2 ส่วน ได้แก่ บรรทัดฐานไม่ใช้ความรุนแรง–ผู้ริเริ่ม/ผู้นำทางความคิด และ 3) กลยุทธ์ 5 ประการ ได้แก่ บทบาทมีความหมาย–รางวัลทางสังคม–พันธะสัญญาสมัครใจ–เรื่องเล่าปลอดภัย–ผู้สื่อสารน่าเชื่อถือหลายระดับ เมื่อบูรณาการทั้งสองชุด กลไกการชวนคนจะเชื่อมกับกลไกคุ้มครอง ทำให้การรณรงค์ “ปลอดภัย-ต่อเนื่อง-ขยายตัวได้” ในวิถีชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า การจัดตั้งเครือข่ายผู้สนับสนุนการสื่อสารเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องดำเนินการผ่านกลไกที่มีความชัดเจนทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ โดยผู้ให้ข้อมูลสะท้อนตรงกันว่า ความสำเร็จของเครือข่ายขึ้นอยู่กับการมีหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ประสานงานอย่างเป็นระบบ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายอย่างชัดเจน และการสร้างกระบวนการสื่อสารที่คำนึงถึงความปลอดภัยและการรักษาความลับของผู้ได้รับผลกระทบเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังพบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรเชื่อมโยงข้อมูล ข้อเท็จจริง และการสร้างความเข้าใจร่วมของชุมชนเข้าด้วยกัน โดยอาศัยบุคคลหรือกลุ่มที่ได้รับความเชื่อถือในพื้นที่เป็นผู้สนับสนุนการสื่อสาร เพื่อช่วยลดอคติและเพิ่มการยอมรับของประชาชนต่อกระบวนการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการวิจัยดังกล่าว ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรมุ่งเน้นการพัฒนากลไกการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และข้อค้นพบจากการศึกษา โดยเทศบาลหรือหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดประเด็นการลดความรุนแรงในครอบครัวให้เป็นวาระการดำเนินงานที่มีความต่อเนื่อง พร้อมแต่งตั้งคณะทำงานหรือกลไกกลางที่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านสาธารณสุข การศึกษา พัฒนาสังคม ผู้นำชุมชน และภาคประชาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลให้ความสำคัญกับประเด็นความปลอดภัยและผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมการสื่อสารและมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ชัดเจน โดยเฉพาะในขั้นตอนการรับแจ้งเหตุ การส่งต่อข้อมูล และการติดตามช่วยเหลือเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้ประสบปัญหาและครอบครัว อีกทั้ง ผลการวิจัยยัง

สะท้อนว่า เครือข่ายในชุมชนยังต้องการการพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารและการช่วยเหลือเบื้องต้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาคู่มือการสื่อสารในประเด็นอ่อนไหว และระบบพี่เลี้ยงสำหรับอาสาสมัครหรือแกนนำชุมชน เพื่อเสริมความมั่นใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันของเครือข่าย **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารเพื่อลดความรุนแรงในครอบครัวในเชิงปริมาณ เช่น การเปลี่ยนแปลงระดับการรับรู้ การเข้าถึงบริการช่วยเหลือ หรือการมีส่วนร่วมของชุมชนภายหลังการดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อให้สามารถประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ ควรศึกษากลไกด้านความปลอดภัยของข้อมูลและกระบวนการส่งต่อความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานในระดับปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการข้อมูลที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ รวมทั้งอาจขยายการศึกษาไปยังพื้นที่ท้องถิ่นที่มีบริบททางสังคมแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของเครือข่ายในแต่ละพื้นที่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชิตพล ชัยมะดัน. (2561). การดำเนินงานการไกล่เกลี่ยของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป. มหาวิทยาลัยบูรพา.

รัฐวิชญ์ อริยพัชญ์พล และพภัสสรณ์ วรภัทร์ถิระกุล. (2563). การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(4), 321-335.

ศิริปรียา ศิริสุนทร. (2565). แนวทางการขับเคลื่อนการยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง เด็ก และบุคคลในครอบครัว ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(7), 327–340.

สุจิตรา ทรัพย์จรูญวงศ์. (2556). โครงการรณรงค์เพื่อลดความรุนแรงทางด้านจิตใจภายในครอบครัว. ใน จุลนิพนธ์นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Benford, R. D., & Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. Annual Review of Sociology, 26, 611–639. https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.611

Cialdini, R. B. (2001). Harnessing the science of persuasion. Harvard Business Review, 79(9), 72–79.

Edwards, K. M., & Banyard, V. L. (2022). Engaging bystanders in violence prevention. New York, NY : Routledge,

Hovland, C. I., & Weiss, W. (1951). The influence of source credibility on communication effectiveness. Public Opinion Quarterly, 15(4), 635–650. https://doi.org/10.1086/266350

Keck, M. E., & Sikkink, K. (1998). Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics. Ithaca, NY : Cornell University Press.

Minkler, M. (2012). Community organizing and community building for health and welfare (3rd ed.). New Brunswick, NJ : Rutgers University Press,

Shen, L., Sheer, V. C., & Li, R. (2015). Impact of narratives on persuasion in health communication: A meta-analysis. Journal of Advertising, 44(2), 105–113. https://doi.org/10.1080/00913367.2015.1018467

Tooltham, P. (2025). A case analysis of Huay Sam Pad Sub-district, Thailand: Constructing a social network to address domestic violence. Humanities, Arts and Social Sciences Studies.

United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women). (2021). Essential services package for women and girls subject to violence: Core elements and quality guidelines. New York, NY : UN Women.

Valente, T. W. (2012). Network interventions. Science, 337(6090), 49–53. https://doi.org/10.1126/science.1217330

Waters, R. D. (2009). The importance of understanding donor motives: Examining why individuals support non-profit organizations. Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing, 21(3), 256–279. https://doi.org/10.1080/10495140903011627

World Health Organization. (2009). Violence prevention: The evidence—Promoting gender equality to prevent violence against women. Geneva, Switzerland : World Health Organization.

World Health Organization, & UN Women. (2019). RESPECT women: Preventing violence against women.Geneva, Switzerland : World Health Organization.

การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน*

DEVELOPMENT OF A COMMUNITY-BASED PARTICIPATORY HEALTH CARE MANAGEMENT MODEL FOR THE ELDERLY IN BAN TAE, CHIANG KHONG SUBDISTRICT, NA NOI DISTRICT, NAN PROVINCE

อภิชัย คุณีพงษ์[1], มาโนชญ์ ชายครอง[2] และ รุ่งทิวาห์ สุขารมย์[3]

Apichai Khuneepong[1], Manoch Chaikrong[2] and Rungtiwa Sukharom[3]

[1-3]คณะสาธารณสุขศาสตร์ สถาบันวิทยาการประกอบการแห่งอโยธยา

[1-3]Faculty of Public Health, Institute of Entrepreneurial Science Ayothaya, Thailand

Corresponding Author's Email: apichai.iesa@gmail.com

วันที่รับบทความ : 31 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 11 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 13 เมษายน 2569

Received 31 March 2026; Revised 11 April 2026; Accepted 13 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ (2) พัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ (3) ประเมินผลการใช้รูปแบบในพื้นที่บ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำการศึกษาในผู้สูงอายุ ผู้ดูแล อาสาสมัครสาธารณสุข และผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพจำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเจาะจงและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 60 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบ

Citation:

*อภิชัย คุณีพงษ์, มาโนชญ์ ชายครอง และ รุ่งทิวาห์ สุขารมย์. (2569). การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 798-814.

Apichai Khuneepong, Manoch Chaikrong and Rungtiwa Sukharom. (2026). Development Of A Community-Based Participatory Health Care Management Model For The Elderly In Ban Tae, Chiang Khong Subdistrict, Na Noi District, Nan Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 798-814.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

คุณภาพแล้ว เก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การศึกษาสถานการณ์ การพัฒนารูปแบบ และการทดลองใช้และประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบค่าที (Paired t-test)

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพจากโรคเรื้อรัง ข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการ และขาดความต่อเนื่องในการดูแล รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารจัดการระบบ กระบวนการดูแลสุขภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนทรัพยากร ผลการประเมินพบว่า หลังการใช้รูปแบบ ผู้สูงอายุมีการเข้าถึงบริการสุขภาพเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ย 3.12 (S.D. = 0.54) เป็น 4.21 (S.D. = 0.48) ($t = 12.45$, $p < .001$) และมีคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้นจากค่าเฉลี่ย 3.25 (S.D. = 0.50) เป็น 4.30 (S.D. = 0.45) ($t = 13.02$, $p < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.35, S.D. = 0.42) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีประสิทธิผลและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน

คำสำคัญ: การดูแลผู้สูงอายุ, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ระบบดูแลระยะยาว, คุณภาพชีวิต

Abstract

This research aimed to (1) examine the problems and needs in health care among older adults, (2) develop a community participation-based health care management model for older adults, and (3) evaluate the implementation of the model in Ban Tae, Chiang Khong Subdistrict, Na Noi District, Nan Province. The study population consisted of older adults, caregivers, village health volunteers, and community leaders. This research used a participatory action research design. The qualitative sample included 15 participants selected by purposive sampling, while the quantitative sample consisted of 60 participants selected by simple random sampling. The research instruments included a semi-structured interview and a 5-point rating scale questionnaire, both of which were tested for quality. Data collection was conducted in three phases: situational analysis, model development, and implementation and evaluation. Qualitative

data were analyzed using content analysis, while quantitative data were analyzed using descriptive statistics and paired t-test.

The results revealed that older adults experienced health problems related to chronic diseases, limitations in access to health services, and lack of continuity in care. The developed model consisted of four components: system management, health care processes, community participation, and resource support. The evaluation results showed that after implementation, access to health services significantly increased from a mean score of 3.12 (S.D. = 0.54) to 4.21 (S.D. = 0.48) ($t = 12.45$, $p < .001$), and quality of life significantly improved from a mean score of 3.25 (S.D. = 0.50) to 4.30 (S.D. = 0.45) ($t = 13.02$, $p < .001$). Additionally, overall satisfaction with the model was at a high level (Mean = 4.35, S.D. = 0.42). These findings indicate that the developed model is effective and applicable for use in the community.

Keywords: Elderly Care, Community Participation, Long-Term Care, Quality of Life

บทนำ

ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงและเกิดความท้าทายต่อระบบสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงและโรคเรื้อรัง “ระบบสุขภาพ” หมายถึง ระบบที่ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการการทำงานของภาครัฐ เอกชน และชุมชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ทั้งนี้ นโยบายการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของประเทศไทย ได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและครอบครัวเพื่อให้เกิดระบบการดูแลที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2565)

สถานการณ์ปัจจุบันพบว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีโรคเรื้อรังอย่างน้อย 1 โรค และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและภาระของระบบบริการสุขภาพและครอบครัว (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2564) นอกจากนี้ การศึกษาพบว่าระบบการดูแลผู้สูงอายุยังมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงบริการ ความต่อเนื่องของการดูแล และการบูรณา

การระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2567) ขณะเดียวกันงานวิจัยในประเทศไทยยังชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ และช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการดูแลระยะยาว (นงนุช โอบะ และคณะ, 2566)

สำหรับพื้นที่บ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบท พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยเฉพาะโรคเรื้อรัง ภาวะพึ่งพิง และการขาดผู้ดูแลที่เหมาะสม จากรายงานสถานการณ์พื้นที่พบว่าการดูแลผู้สูงอายุยังคงพึ่งพาครอบครัวเป็นหลัก ขณะที่ระบบสนับสนุนจากชุมชนยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง ส่งผลให้การดูแลสุขภาพยังไม่ครอบคลุมและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมัชชาสุขภาพจังหวัดน่าน, 2568)

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่บ้านแตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อสร้างระบบการดูแลที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุชุมชนบ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ (Long-term Care: LTC) ระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ (Long-term Care: LTC) เป็นกลไกสำคัญในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง ซึ่งต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้ง

ด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนการดูแลด้านจิตใจและสังคม แนวคิด LTC เน้นการจัดบริการแบบบูรณาการระหว่างระบบสุขภาพและระบบสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรี (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2565) ในประเทศไทย ระบบ LTC เชื่อมโยงกับบริการปฐมภูมิ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การประเมินภาวะพึ่งพิง การจัดทำแผนการดูแลรายบุคคล การดูแลที่บ้าน และการติดตามต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือของทีมสหวิชาชีพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อสม. และครอบครัว อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัด เช่น ความไม่ต่อเนื่องของบริการและการบูรณาการที่ยังไม่เป็นระบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบ LTC ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีในพื้นที่ จึงมีความจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่มุ่งพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านแตให้มีความครอบคลุมและยั่งยืน

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสุขภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีเครือข่ายเข้ามามีบทบาทตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งช่วยให้การดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และเกิดความยั่งยืน แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักสาธารณสุขมูลฐานที่เน้นการพึ่งตนเองและการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ชุมชนมีบทบาทสำคัญผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น อสม. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายภาคประชาสังคม ซึ่งช่วยสนับสนุนการดูแลอย่างต่อเนื่องและครอบคลุม อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัด เช่น การขาดทักษะ การสนับสนุนไม่เพียงพอ และการมีส่วนร่วมที่ไม่ต่อเนื่อง (ทองคำ ใบโพธิ์, 2567) ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่จึงมีความจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่มุ่งสร้างรูปแบบการจัดการระบบดูแลผู้สูงอายุโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่บ้าน

3. สถานการณ์สุขภาพผู้สูงอายุในประเทศไทยและจังหวัดน่าน ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ความต้องการด้านสุขภาพและการดูแลระยะยาวเพิ่มสูงขึ้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคเรื้อรังและต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว ทำให้ศักยภาพในการดูแลลดลง จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบดูแลสุขภาพที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุม (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) ในจังหวัดน่าน พบว่ามีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้สูงอายุมากกว่า 100,000 คน และส่วนใหญ่ได้รับ

เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังพบผู้สูงอายุที่อาศัยลำพังและมีภาวะพึ่งพิงจำนวนหนึ่ง รวมถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพ

สรุปได้ว่า สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงข้อจำกัดของระบบบริการในพื้นที่ชนบท ทั้งด้านทรัพยากรและการเข้าถึงบริการ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นแนวทางสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่มุ่งพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านแตอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยยึดแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (1988) ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการเป็นวงจร ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการวิจัย การวิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่บ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) การศึกษาสถานการณ์และปัญหา (Planning) (2) การพัฒนารูปแบบ (Action and Observation) และ (3) การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบ (Reflection) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านแต จำนวน 107 คน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในการดูแลผู้สุงอายุ ได้แก่ ผู้ดูแล อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) บุคลากรสาธารณสุข และผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 2.1 กลุ่มเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ดูแล อสม. ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 15 คน และ 2.2 กลุ่มเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านแต จำนวนประมาณ 60 คน คิดเป็นร้อยละ 56.07 ของประชากรทั้งหมด

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบทบาทและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเชิง

ปริมาณใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากทะเบียนรายชื่อผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมืออย่างเป็นระบบ ดังนี้

4.1 การสร้างเครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ประเภท ได้แก่

1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือดังนี้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลระยะยาว (LTC) และการมีส่วนร่วมของชุมชน กำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ (1) สภาพปัญหาการดูแลผู้สูงอายุ (2) ความต้องการและแนวทางการพัฒนา (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน ออกแบบคำถามลักษณะปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ตรวจสอบความเหมาะสมของถ้อยคำ ความชัดเจน และลำดับคำถาม ตัวอย่างประเด็นคำถาม เช่น สภาพปัญหาการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเป็นอย่างไร ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับระบบการดูแลผู้สูงอายุในปัจจุบัน แนวทางในการพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุควรเป็นอย่างไร ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุได้ในรูปแบบใด

2) แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อประเมินผลลัพธ์ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นคำถามปลายปิด เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และสถานะสุขภาพ ตอนที่ 2 การเข้าถึงบริการสุขภาพ เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) ตั้งแต่ “น้อยที่สุด” ถึง “มากที่สุด” ครอบคลุมด้านการเข้าถึงบริการ ความสะดวก ความต่อเนื่อง และความครอบคลุมของบริการ จำนวน 20 ข้อ ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จำนวน 20 ข้อ และ ตอนที่ 4 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการดูแลสุขภาพเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ จำนวน 15 ข้อ

4.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้าน

สาธารณสุข ผู้สูงอายุ และการวิจัย เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา และความครอบคลุมของตัวแปรที่ศึกษา จากนั้นคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่าแบบสอบถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด **(≥** 0.50) และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในระดับดี และภายหลังการตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้ปรับปรุงเครื่องมือให้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็น 3 ระยะ ได้แก่

5.1 ระยะศึกษาสถานการณ์ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

5.2 ระยะพัฒนารูปแบบ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อร่วมกันออกแบบรูปแบบการดูแล

5.3 ระยะทดลองใช้และประเมินผล เก็บข้อมูลก่อนและหลังการใช้รูปแบบ (pre-post test) และประเมินผลจากแบบสอบถามและการสะท้อนผลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญและพัฒนาเป็นรูปแบบการดูแล ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (Paired t-test) เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการใช้รูปแบบ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และจัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ พบประเด็นหลักดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัญหาสุขภาพและภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีโรคเรื้อรังและมีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดูแล ดังคำกล่าวที่ว่า

“ตอนนี้เดินไม่ค่อยไหว ต้องให้ลูกหลานช่วยพาไปโรงพยาบาล บางทีก็ลำบากเพราะเขาก็ต้องทำงาน” (ผู้สูงอายุ)

“ผู้สูงอายุหลายคนมีโรคประจำตัวหลายโรค ต้องกินยาหลายชนิด และบางคนดูแลตัวเองไม่ได้ ต้องมีคนคอยดูแลตลอด” (ผู้ดูแล)

ประเด็นที่ 2 ข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสุขภาพ พบว่าผู้สูงอายุมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงบริการ เช่น การเดินทาง ความไม่ต่อเนื่องของการดูแล และการประสานงาน ดังคำกล่าวที่ว่า

“โรงพยาบาลอยู่ไกล ไปแต่ละครั้งต้องรอคนพาไป บางครั้งก็ไม่ได้ไปตามนัด” (ผู้สูงอายุ)

“การติดตามผู้ป่วยยังไม่ต่อเนื่อง บางครั้งข้อมูลไม่เชื่อมกัน ทำให้ดูแลต่อเนื่องยาก” (ผู้ดูแล/อสม.)

ประเด็นที่ 3 ความต้องการระบบดูแลที่ต่อเนื่องและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้สูงอายุและผู้ดูแลมีความต้องการให้มีระบบการดูแลที่เข้าถึงง่าย ต่อเนื่อง และมีชุมชนเข้ามามีบทบาท ดังคำกล่าวที่ว่า

“อยากให้มีคนมาเยี่ยมที่บ้านบ่อย ๆ จะได้ไม่ต้องเดินทางบ่อย และมีคนคอยแนะนำเรื่องสุขภาพ” (ผู้สูงอายุ)

“ถ้าชุมชนช่วยกันดูแล เช่น อสม. หรือเพื่อนบ้านมาช่วยดูบ้าง จะทำให้การดูแลผู้สูงอายุดีขึ้นมาก” (ผู้ดูแล)

ประเด็นที่ 4 บทบาทของครอบครัวและอาสาสมัคร ครอบครัวและอาสาสมัครเป็นกลไกสำคัญ แต่ยังขาดการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวที่ว่า

“ลูกหลานก็อยากดูแล แต่บางทีไม่มีความรู้ว่าควรดูแลอย่างไร” (ผู้ดูแล)

“อสม. ก็ช่วยดูแลได้ระดับหนึ่ง แต่ถ้ามีการอบรมเพิ่มเติมก็น่าจะช่วยได้มากขึ้น” (ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน)

สรุปผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพร่างกาย การเข้าถึงบริการ ความต่อเนื่องของระบบ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บูรณาการทุกภาคส่วนและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนบ้านแต ได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน พร้อมกิจกรรมหลักดังนี้

2.1 องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการระบบ (System Management) มุ่งเน้นการวางโครงสร้างและกลไกการดำเนินงานในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยมีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ (1) การจัดตั้งคณะกรรมการดูแลผู้สูงอายุระดับชุมชน ประกอบด้วยผู้นำชุมชน อสม. บุคลากรสาธารณสุข และตัวแทนครอบครัวผู้สูงอายุ (2) การประชุมวางแผนเชิงมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วน (3) การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่ (Elderly registry) จำแนกตามกลุ่มติดสังคม ติดบ้าน และติดเตียง (4) การกำหนดระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เช่น รพ.สต. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายชุมชน (5) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ (Monitoring & Evaluation)

2.2 องค์ประกอบด้านกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (Care Process) เป็นกระบวนการดูแลที่ครอบคลุมตั้งแต่การคัดกรองจนถึงการติดตามต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ (1) การคัดกรองและประเมินสุขภาพผู้สูงอายุ โดยใช้แบบประเมินภาวะพึ่งพิง (ADL) และการประเมินสุขภาพพื้นฐาน (2) การจัดทำแผนการดูแลรายบุคคล (Individual Care Plan) โดยทีมสหวิชาชีพ (3) การให้บริการเยี่ยมบ้าน (Home visit) โดย อสม. และบุคลากรสาธารณสุข (4) การติดตามการใช้ยาและการดูแลโรคเรื้อรังอย่างต่อเนื่อง (5) การส่งต่อผู้ป่วยในกรณีจำเป็นไปยังหน่วยบริการระดับที่สูงขึ้น (6) การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น ออกกำลังกายผู้สูงอายุ และการให้ความรู้ด้านสุขภาพ

2.3 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) เน้นการเสริมสร้างบทบาทของทุกภาคส่วนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ (1) การจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและกำหนดแนวทางการดูแลร่วมกัน (2) การส่งเสริมบทบาทของ อสม. ในการติดตามและดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบ (3) การสร้างเครือข่ายการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เช่น กลุ่มจิตอาสา กลุ่มผู้ดูแล (4) การจัดกิจกรรมดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน เช่น กิจกรรมเยี่ยมบ้าน กิจกรรมวันผู้สูงอายุ (5) การมี

ส่วนร่วมของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุในชีวิตประจำวัน และ (6) การสร้างระบบเพื่อนช่วยเพื่อนในชุมชน (Buddy system)

2.4 องค์ประกอบด้านการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพ (Support and Capacity Building) มุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และทรัพยากรในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ (1) การจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ดูแล อสม. และครอบครัว ในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุและโรคเรื้อรัง (2) การพัฒนาทักษะการดูแล เช่น การช่วยเหลือกิจวัตรประจำวัน การปฐมพยาบาลเบื้องต้น (3) การสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ เช่น เตียงผู้ป่วย รถเข็น และอุปกรณ์ช่วยเดิน (4) การสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (5) การสร้างสื่อความรู้ เช่น คู่มือการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน และ (6) การนิเทศและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องโดยบุคลากรสาธารณสุข

สรุปรูปแบบที่พัฒนา รูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเป็นระบบบูรณาการ (Integrated Model) ที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม และต่อเนื่อง ส่งผลให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การประเมินผลการใช้รูปแบบฯ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่าผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังแสดงในตารางที่ 1 – 3

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการเข้าถึงบริการสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุก่อนและหลังการพัฒนา (n=60)

ตัวแปร	ก่อนการพัฒนา		หลังการพัฒนา		t	p-value
	mean	S.D.	mean	S.D.		
การเข้าถึงบริการสุขภาพ	3.12	0.54	4.21	0.48	12.45	<.001*
คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	3.25	0.50	4.30	0.45	13.02	<.001*

จากตารางที่ 1 พบว่า หลังการใช้รูปแบบ ผู้สูงอายุมีคะแนนเฉลี่ยด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพเพิ่มขึ้นจาก 3.12 เป็น 4.21 และด้านคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้นจาก 3.25 เป็น 4.30 โดยทั้งสองตัวแปรมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมีประสิทธิผลในการเพิ่มการเข้าถึงบริการและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่

ตารางที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

ตัวแปร	mean	S.D.	ระดับ
ความเหมาะสมของรูปแบบ	4.32	0.44	มาก
ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้	4.38	0.40	มาก
ประโยชน์ของรูปแบบ	4.36	0.42	มาก
ภาพรวม	**4.35**	**0.42**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการดูแลสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก (mean = 4.35, S.D. = 0.42) โดยทุกด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้ดูแล และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องมากขึ้น การเยี่ยมบ้านช่วยลดภาระการเดินทางและเพิ่มความมั่นใจในการดูแลสุขภาพ ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น และเกิดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ ดังคำกล่าวที่ว่า

“หลังจากมีโครงการนี้ มีคนมาเยี่ยมบ้านบ่อยขึ้น ทำให้รู้สึกอุ่นใจมากขึ้น” (ผู้สูงอายุ)

“การทำงานร่วมกันของชุมชนทำให้การดูแลผู้สูงอายุมีระบบมากขึ้น” (ผู้ดูแล)

สรุปผลการประเมิน รูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่พัฒนาขึ้น สามารถเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพ ยกระดับคุณภาพชีวิต และสร้างความพึงพอใจในระดับสูง โดยมีประสิทธิผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสรุปเป็นรูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแต ดังภาพที่ 1

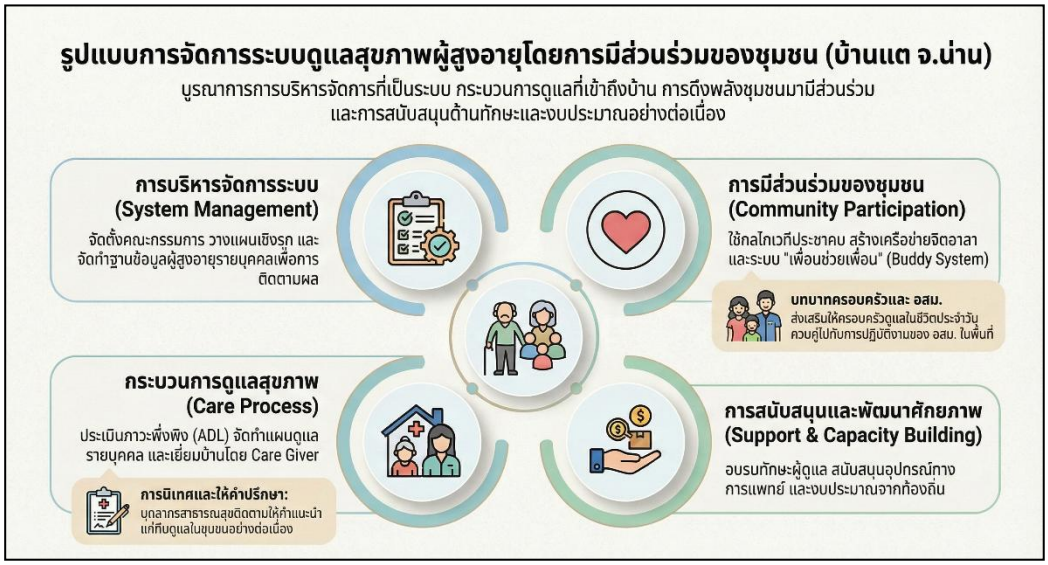

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแต

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุในพื้นที่มีภาระโรคเรื้อรังสูง เข้าถึงบริการได้จำกัด และต้องการการดูแลต่อเนื่องในชุมชน สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทยที่ระบุว่าผู้สูงอายุมีแนวโน้มเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและต้องการบริการดูแลระยะยาวเพิ่มขึ้น (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565) นอกจากนี้ ปัญหาการเข้าถึงบริการและความต่อเนื่องของการดูแลในพื้นที่ชนบทยังเป็นประเด็นสำคัญในระบบสุขภาพระดับปฐมภูมิของไทย (กระทรวงสาธารณสุข, 2566) ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของจิรนันท์ ศรีสุพรรณ และกัณฐาภรณ์ มั่งประเสริฐ (2569) ที่พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว การเข้าถึงบริการ และการสนับสนุนทางสังคมมีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนว่าปัญหาที่พบในพื้นที่ศึกษาไม่ใช่กรณีเฉพาะ แต่เป็นลักษณะร่วมของผู้สูงอายุในบริบทชนบทไทย โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลที่ยังขาดระบบดูแลต่อเนื่องและการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ดังนั้น ความต้องการระบบดูแลที่เชื่อมโยงบริการสุขภาพกับชุมชนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนา

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเน้นการบูรณาการระบบบริการสุขภาพกับการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิด Long-

term Care (LTC) ของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการดูแลแบบองค์รวมและต่อเนื่องในระดับพื้นที่ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2565) โดยองค์ประกอบของรูปแบบ เช่น การจัดการเชิงระบบ การดูแลรายบุคคล และการมีส่วนร่วมของ อสม. และครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชชษา บุญเนียมแตง และคณะ (2566) ที่ชี้ว่ารูปแบบดูแลผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมของชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลและลดภาวะพึ่งพิง นอกจากนี้ กระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ทำให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งนภา เขียวชะอ่ำ และคณะ (2568) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้ระบบสุขภาพระดับพื้นที่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับบริบท ดังนั้น รูปแบบที่พัฒนาขึ้นจึงมีความสอดคล้องทั้งในเชิงนโยบายและหลักฐานเชิงประจักษ์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ลักษณะใกล้เคียงได้

3. การประเมินผลการใช้รูปแบบ ผลการประเมินพบว่าผู้สูงอายุมีการเข้าถึงบริการสุขภาพและคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และมีความพึงพอใจในระดับมาก สอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงว่าระบบ LTC ในชุมชนสามารถปรับปรุงผลลัพธ์สุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ (กระทรวงสาธารณสุข, 2566) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรนันท์ ศรีสุพรรณ และกัณฐาภรณ์ มั่งประเสริฐ (2569) ที่พบว่า รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพ ช่วยลดระดับความรุนแรงของการพึ่งพิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ที่ดีอาจขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ เช่น ความเข้มแข็งของชุมชนและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่าความสำเร็จของ LTC ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการและทรัพยากรในระดับพื้นที่ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2565) ดังนั้น การขยายผลรูปแบบจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทพื้นที่และการเสริมศักยภาพเครือข่ายในชุมชนควบคู่กัน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “BANTAE Model” ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในบริบทพื้นที่ชนบท ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) B: Building Network การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยบริการ และองค์กรท้องถิ่น (2) A: Assessment การประเมินสุขภาพและความต้องการรายบุคคล (3) N: Network Participation การมีส่วนร่วมของ

ครอบครัว อสม. และภาคีชุมชน (4) T: Tailored Care การวางแผนดูแลเฉพาะรายอย่างเหมาะสม และ (5) AE: Active Evaluation การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างของโมเดลเป็นลักษณะวงจรเชื่อมโยง (cyclical process) ที่ทุกองค์ประกอบทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ ส่งผลให้เกิดระบบดูแลที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน สามารถยกระดับการเข้าถึงบริการและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่บ้านแตมีปัญหาสุขภาพจากโรคเรื้อรัง การเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำกัด และขาดการดูแลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้องพึ่งพิงผู้อื่นในระดับต่าง ๆ โดยความต้องการหลักคือระบบการดูแลที่ครอบคลุม ต่อเนื่อง และมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ จากการพัฒนารูปแบบการจัดการระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการระบบกระบวนการดูแลสุขภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสนับสนุนทรัพยากร ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทพื้นที่ และผลการประเมินพบว่าช่วยเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพ ยกระดับคุณภาพชีวิต และสร้างความพึงพอใจของผู้สูงอายุในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 หน่วยงานสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทและทรัพยากรของแต่ละชุมชน 1.2 ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชน เช่น อสม. ครอบครัว และผู้นำชุมชน ให้เข้ามามีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง 1.3 ควรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลและอาสาสมัคร รวมทั้งจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ เพื่อให้ระบบการดูแลผู้สูงอายุมีความยั่งยืน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ได้แก่ 1. ควรศึกษาผลลัพธ์ระยะยาวของรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อประเมินความยั่งยืนและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในระยะยาว 2. ควรขยายการศึกษาไปยังหลายพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบและพัฒนารูปแบบให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และ3. ควรพัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบติดตามสุขภาพหรือแอปพลิเคชัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) ปีงบประมาณ 2567 โครงการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนบ้านแต ตำบลเชียงของ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน (ข้อตกลงเลขที่ 67-00951 รหัสโครงการ 67-00094-18)

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2567). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2567. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). แผนยุทธศาสตร์ชาติด้านสาธารณสุข ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

จิรนันท์ ศรีสุพรรณ และกัญฐาภรณ์ มั่งประเสริฐ. (2566). ประสิทธิผลของรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงโดยการมีส่วนร่วมของผู้ดูแล อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางสุขภาพ, 7(1), 170–183.

ชัชชษา บุญเนียมแตง, ชาญชัย จิตรเหล่าอาพร และจิดาภา ถิรศิริกุล. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อนโยบายการบริการผู้สูงอายุในระยะยาวของไทย. Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(10), 70-83.

ทองคำ ใบโพธิ์. (2567). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเสริมพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4(4), 653–677.

นงนุช โอบะ, สุรีย์พร สีหอแก้ว และอาริยา นาคศิริ. (2566). ความต้องการบริการสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงและทักษะที่จำเป็นของผู้ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุในระบบการดูแลระยะยาว. วารสารวิชาการป้องกันควบคุมโรค สคร.2 พิษณุโลก, 10(1), 41–52.

รุ่งนภา เขียวชะอ่ำ และคณะ. (2568). สมรรถนะพยาบาลในการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชน: การวิจัยผสานวิธีแบบคู่ขนาน. วารสารสุขภาพและการศึกษาพยาบาล, 31(2), 37-56.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2564). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2565). คู่มือระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร*

DIGITAL LITERACY AND CAREER ADAPTATION OF STREET FOOD VENDOR IN BANGKOK

ปรารถนา แสงทอง[1] และ รติพร ถึงฝั่ง[2]

Pratthana Saengthong[1] and Ratipon Tungfung[2]

[1-2]**คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**

[1-2]Graduate School of Social Development and Management Strategy National Institute of Development Administration

Corresponding Author's Email: prattana.sae@stu.nida.ac.th

วันที่รับบทความ : 22 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 14 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 16 เมษายน 2569

Received 22 March 2026; Revised 14 April 2026; Accepted 16 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) ปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว 2) กรอบความคิด (Mindset) 3) ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) ดำเนินการวิจัยโดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ จากตัวอย่างทั้งหมด 208 คน ในพื้นที่จุดผ่อนผันทั้ง 6 เขต ของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตบางซื่อ เขตบางนา เขตพระนคร เขตคลองสาน เขตบางขุนเทียน เขตประเวศ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติถดถอยพหุ ผลการศึกษาพบว่า 1) จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คนขึ้นไป 2) กรอบความคิด (Mindset) และ 3) ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีผลต่อ

Citation:

CC BY NC ND

*ปรารถนา แสงทอง และ รติพร ถึงฝั่ง. (2569). ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 815-833.

Pratthana Saengthong and Ratipon Tungfung. (2026). Digital Literacy And Career Adaptation Of Street Food Vendor In Bangkok. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 815-833.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ตัว ร่วมกันทำนายการปรับตัวประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 58 โดยพบว่าตัวแปรทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร มีขนาดอิทธิพลสูงที่สุด (β =0.659) รองลงมาคือตัวแปรกรอบความคิด (Mindset) (β =.131) และตัวแปรจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 5 คนขึ้นไป (β = 0.123) ดังนั้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ค้าอาหารแผงลอย รัฐควรสนับสนุนให้มีการอบรมเพิ่มทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีสารเทศรวมทั้งสร้างกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งช่วยในการปรับทัศนคติในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานครที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก ซึ่งมีเครือข่ายทางสังคมในระดับครอบครัวที่น้อยกว่า

คำสำคัญ: ผู้ค้าอาหารแผงลอย, ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล, กรอบความคิด (Mindset), ความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย

Abstract

This study aimed to examine the factors influencing occupational adaptability among street food vendors in Bangkok. Specifically, it investigated three main area: 1) personal demographic factors—namely age, educational level, and number of family members; 2) mindset; and (3) digital literacy skills. A quantitative research design was employed, with data collected from 208 participants through a structured questionnaire. The participants were street food vendors operating in designated leniency zones across six districts of Bangkok: Bang Sue, Bang Na, Phra Nakhon, Khlong San, Bang Khun Thian, and Prawet. Data were analyzed using multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) family size (3–5 members or more), 2) mindset, and 3) digital literacy significantly influenced the adaptive capacity for occupational engagement among street food vendors in Bangkok at the 0.05 level of statistical significance.These three

variables jointly explained 58% of the variance in occupational adaptability. Among them, digital literacy had the strongest effect (β = 0.659), followed by mindset (β = 0.131) and family size (β = 0.123).Together, these variables explained 58% of the variance in occupational adaptability. The most important factor was digital literacy skills (β = 0.659), followed by mindset (β = 0.131), and having 3–5 or more family members (β = 0.123). Based on these findings, it is recommended that government policies should focus on supporting street food vendors by providing training programs to enhance digital literacy and by fostering a growth-oriented mindset. Such programs are especially important for vendors who live in smaller-sized families, since they usually have fewer based social networks. Enhancing these competencies can help vendors effectively cope with crises and strengthen their occupational adaptability.

Keywords: Street Food Vendor, Digital literacy, Mindset, Career Adaptation of Street Food Vendor

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทั้งภาคการท่องเที่ยว การบริโภคภายในประเทศการส่งออกที่ลดลง และยอดการผลิตต่ำกว่าขีดความสามารถ (World Bank, 2021) สะท้อนให้เห็นภาพรวมความเปราะบางของสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศ การเติบโตทางเศรษฐกิจมีความผันผวน ปัญหาหนี้สินและหนี้ครัวเรือนสูงขึ้น จากรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทยชี้ว่า ระหว่างปี 2552 – 2562 หนี้ครัวเรือนสูงขึ้นจากร้อยละ 53.5 มาอยู่ที่ร้อยละ 78.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ รวมถึงปริมาณหนี้สินต่อหัวเพิ่มสูงขึ้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562) ในปี 2563 พบว่า ประเทศไทยมีผู้มีงานทำทั้งสิ้น 37.9 ล้านคน ประกอบด้วย แรงงานนอกระบบ 20.4 ล้านคน หรือร้อยละ 53.8 และที่เหลือเป็นแรงงานในระบบ 17.5 ล้านคน หรือร้อยละ 46.2 แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย ได้รับค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม ไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) แรงงานนอกระบบเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความเปราะบางทั้งจาก 1) รายได้ที่ต่ำและไม่แน่นอน 2) ไม่มี

สวัสดิการคุ้มครอง เช่น ค่าคลอดบุตร เงินสงเคราะห์จากการลาคลอด เงินสงเคราะห์บุตร เงินบำนาญชราภาพ และเงินทดแทนการขาดรายได้ กรณีทุพพลภาพหรือว่างงาน 3) การออมเงินน้อยและปัญหาหนี้สิน และ 4) ระดับการศึกษาต่ำ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า ประมาณ 11.6 ล้านคน หรือร้อยละ 57.2 รองลงมาระดับมัธยมศึกษา 6.6 ล้านคน หรือร้อยละ 32.3 (นฤมล นิราทร, 2557) แรงงานนอกระบบใช้เพียงทักษะขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ จึงส่งผลให้การปรับเปลี่ยนอาชีพทำได้อย่างจำกัดมีรายที่น้อยและไม่แน่นอน ไม่มีสวัสดิการคุ้มครอง งานมีความเสี่ยงและความไม่ปลอดภัย มีข้อจำกัดเรื่องการออมและมีปัญหาหนี้สิน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564)

อาชีพค้าอาหารแผงลอย จัดเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบกลุ่มใหญ่ของเมือง ตัวเลขในปี 2561 พบว่า มีจำนวนผู้ค้าอาหารแผงลอยทั่วประเทศอยู่ประมาณ 560,000 ราย (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) สอดคล้องกับจำนวนตัวเลขจากการแถลงผลการสำรวจโดยความร่วมมือระหว่าง SME Development Bank และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2561 พบว่า มีผู้ประกอบการธุรกิจรายย่อยที่ไม่มีการจดนับในสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรมทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 2,760,251 ราย จัดเป็นกลุ่มผู้ขายอาหารแผงลอย จำนวน 564,039 ราย ถือได้ว่าร้านอาหารแผงลอยเป็นแหล่งจับจ่ายอาหารราคาถูกของเมืองที่ได้สร้างรายได้ และอาชีพให้กับผู้คนจำนวนมาก และมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งในระบบฐานรากและภาพรวมของประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) การแพร่ระบาดของ COVID-19 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นความเปราะบางของผู้ค้าอาหารแผงลอย ซึ่งพึ่งพาการขายหน้าร้านและการเข้าถึงลูกค้าในพื้นที่เป็นหลัก ขณะเดียวกันสถานการณ์ดังกล่าวยังเร่งให้ผู้บริโภคหันไปใช้ช่องทางดิจิทัลมากขึ้น ทั้งการสั่งอาหารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ และการติดตามข้อมูลร้านค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้ทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย อย่างไรก็ดี ความสำคัญของทักษะดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในช่วงวิกฤตการระบาด แต่ยังคงมีบทบาทต่อการดำรงอาชีพและการแข่งขันของผู้ค้าในบริบทเศรษฐกิจดิจิทัลปัจจุบัน

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกใน

ครอบครัว กรอบความคิด (Mindset) ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพและบรรเทาผลกระทบอาชีพอาหารแผงลอยตลอดจนการกำหนดนโยบาย/มาตการต่าง ๆ ของภาครัฐในการกระตุ้นเศรษฐกิจของเมืองให้พร้อมรับมือกับวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัวกรอบความคิด (Mindset) และทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy)

2. เพื่อศึกษาระดับทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) ของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาระดับการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. กรอบความคิด (Mindset) มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) เป็นทักษะพื้นฐานด้านดิจิทัลที่จำเป็นในการนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อพัฒนาศักยภาพทักษะทางดิจิทัลและการใช้งานดิจิทัลในด้านอื่น ๆ ทั้งในด้านการสื่อสาร การปฏิบัติงาน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจากการเข้าใจและใช้เทคโนโลยี อาทิ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และ

เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอาชีพขายอาหารแผงลอยซึ่งผู้ค้าอาหารแผงลอยต้องอาศัยทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับไปสู่การจำหน่ายสินค้าและบริการอาหารผ่านช่องทางออนไลน์ การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย การจัดส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพและสร้างโอกาสทางการตลาด สมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (International Society for Technology in Education: ISTE) (2561) ได้ให้ความหมายว่าคือ ความสามารถในการระบุ จำแนกประเภท ประเมิน วิเคราะห์ และสามารถสร้างสื่อในรูปแบบดิจิทัล ในส่วนสำนักงานข้าราชการพลเรือน ก.พ. (2560) ได้ให้ความหมายทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลว่าคือความสามารถในการนำเครื่องมือและอุปกรณ์เทคโนโลยี อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แทปเลต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาปรับใช้เพื่อพัฒนางานและองค์การ ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพซึ่งทักษะข้างต้นครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ การใช้ (Use) เข้าใจ (Understand) การสร้าง (Create) และการเข้าถึง (Access) เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. กรอบความคิด (Mindset)

แนวคิดกรอบความคิด (Mindset) พัฒนาโดย Dweck (2006 อ้างถึงใน ศุภณัฐ ศรีอุทัยสุข, 2560) ซึ่งอธิบายว่าบุคคลมีความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนเองแตกต่างกัน โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth mindset) ซึ่งเชื่อว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ และกรอบความคิดแบบจำกัด (Fixed mindset) ซึ่งเชื่อว่าความสามารถเป็นสิ่งคงที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ กรอบความคิดดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตีความสถานการณ์ การแสดงพฤติกรรม และความสามารถในการเผชิญกับความท้าทาย โดยบุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตมักมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ กล้าเผชิญอุปสรรค และมีความพยายามในการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้มีแนวโน้มประสบความสำเร็จมากกว่า ในขณะที่บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบจำกัดมักหลีกเลี่ยงความท้าทาย ขาดความพยายาม และมีข้อจำกัดในการพัฒนาตนเอง (Dweck, 2012 อ้างถึงใน อังศวีร์ เครือแก้ว, 2562) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า กรอบความคิดแบบเติบโตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการปรับตัวของบุคคล (Claro, Paunesku & Dweck, 2016 อ้างถึงใน ศุภณัฐ ศรีอุทัยสุข, 2560) ดังนั้น กรอบความคิดจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอยในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

3. การปรับตัว

รอยและแอนดรูว์ (Roy & Andrews, 1999, p. 30, อ้างถึงใน ภัทราพร เพ็ชรนิล, 2557, น. 10) ได้ให้ความหมายการปรับตัวว่า เป็นกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากความคิดและความรู้สึกของบุคคลจากการใช้ความตระหนักรู้และการเลือกที่จะสร้างสรรค์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต ประกอบด้วย การปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาระหว่างกัน ในขณะที่โคลแมนและแฮมเมน (Coleman & Hammen, 1981, p. 109, อ้างถึงใน วัณยรัตน์ คุณาพันธ, 2561, น. 14) กล่าวถึง การปรับตัวว่าหมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ความต้องการ หรืออารมณ์ บุคคลจะพยายามปรับตัวหลังจากเผชิญปัญหาเหล่านั้นจนกระทั่งบุคคลสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ และหากบุคคลสามารถปรับตัวได้ก็จะส่งผลให้บุคคลสามารถดำรงอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมนั้นได้อย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานครในจุดผ่อนผันที่ยังไม่ได้ยกเลิกทั้งหมด 171 จุด ตามสถิติของสำนักงานเทศกิจ มีจำนวนผู้ค้าอาหารแผงลอยทั้งหมด 7,947 ราย (สำนักงานเทศกิจ, 2564) ตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดตัวอย่างโดยการใช้โปรแกรม G*Power กำหนดค่าความเชื่อมั่นของการทดสอบเท่ากับ 0.95 โดยยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.05 ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 208 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของตัวอย่าง แบบสอบถามกรอบความคิด (Mindset) แบบสอบถามทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และแบบสอบถามการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็น

แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 6 ระดับ (น้อยที่สุด-มากที่สุด) การแปลผลคะแนนของแบบวัดและแบบสอบถาม ได้จำแนกจำนวนชั้นออกเป็น 5 ชั้น ได้แก่ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ทั้งนี้ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ด้วยดัชนี IOC และปรับปรุงข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่า α = 0.951 ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก แสดงถึงความสอดคล้องภายในที่ดี นอกจากนี้ได้วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.384–0.793 สูงกว่าเกณฑ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 (r = 0.306) แสดงว่าเครื่องมือมีคุณภาพเหมาะสม และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนสิงหาคม 2566 – กรกฎาคม พ.ศ. 2567 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามผู้ค้าแผงลอยอาหารในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 208 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจากตัวอย่างที่ตรวจวัดความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ ดังนี้

1) ใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) ใช้สถิติอนุมานเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งหมดกับตัวแปรตามโดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอิสระที่มากกว่า 1 ตัวแปร เพื่อทำนายผลของตัวแปรอิสระหลายตัวแปรที่มีต่อตัวแปรตาม 1 ตัว การเพิ่มตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องเข้าในการวิเคราะห์จะทำให้ความถูกต้องของการวิเคราะห์เพิ่มขึ้น และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของตัวประมาณค่า (Standard Error of Estimates) ลดลง (Hair et al., 2010; สุธีร์ นวกุล, 2553)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะประชากรศาสตร์ของตัวอย่างที่ศึกษา

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 208 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.8 รองลงมาเป็นเพศชาย ร้อยละ 44.2 โดยกลุ่มอายุส่วนใหญ่คือ 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 38.9) รองลงมาคือช่วงอายุ 30–39 ปี (ร้อยละ 28.4) และ 40–49 ปี (ร้อยละ 23.6) ด้านการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่จบระดับมัธยมศึกษา (ร้อยละ 48.0) รองลงมาคือระดับประถมหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 32.8) และระดับปริญญาตรีขึ้นไป (ร้อยละ 19.1) สำหรับโครงสร้างครัวเรือน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาด 3–5 คน (ร้อยละ 83.2) ขณะที่ครัวเรือนขนาด 1–2 คนมีร้อยละ 16.8 นอกจากนี้ ผู้ค้าส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 76.4) และมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 23.6

2. ระดับทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) ของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 4 ทักษะย่อย ได้แก่ ทักษะการใช้ ทักษะการเข้าใจ ทักษะการเข้าถึง และทักษะการสร้าง จากการศึกษาพบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมทุกทักษะเท่ากับ 4.33 คะแนน (SD = 0.70) ทักษะย่อยที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ทักษะการเข้าถึง มีคะแนนเฉลี่ย 4.76 คะแนน (SD = 0.79) อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ทักษะการใช้ มีคะแนนเฉลี่ย 4.56 คะแนน (SD = 0.86) ทักษะการสร้าง มีคะแนนเฉลี่ย 4.31 คะแนน (SD = 0.91) สำหรับทักษะความเข้าใจมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.94 คะแนน (SD = 0.84) อยู่ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าต่ำสุด – ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ของผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) ของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร	$\overline{x}$	S.D.	Min	Max	สรุปผล
ทักษะการใช้	4.56	0.86	2.00	6.00	มาก
ทักษะความเข้าใจ	3.94	0.84	1.80	6.00	ปานกลาง
ทักษะการเข้าถึง	4.76	0.79	2.00	6.00	มาก
ทักษะการสร้าง	4.31	0.91	2.00	6.00	มาก
รวม	**4.33**	**0.70**	**1.92**	**5.77**	**มาก**

3. ระดับกรอบความคิดของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาระดับกรอบความคิดเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย จำนวน 10 ข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเท่ากับ 3.80 คะแนน (SD = 0.40) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การมีความสุขจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ภายใต้สถานการณ์ COVID-19 มีคะแนนเฉลี่ย 4.31 คะแนน (SD = 0.96) อยู่ในระดับมาก คำถามข้ออื่น ๆ ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ย 3.00–3.89 เช่น การยอมรับผลกระทบของโควิด การเห็นด้วยกับคำขวัญ “โควิดเราต้องรอด” ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามปรับตัวในระดับปกติทั่วไป ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าต่ำสุด – ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับกรอบความคิดเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร

กรอบความคิดเกี่ยวกับความสามารถในการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย	$\overline{x}$	S.D.	Min	Max	สรุปผล
มีความสุขจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ภายใต้สถานการณ์ COVID-19	4.31	0.96	2.00	6.00	**มาก**
รวม	**3.80**	**0.40**	**2.90**	**5.90**	**ปานกลาง**

4. ระดับการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร

การปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอยประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การปรับตัวด้านการหาเงินทุน การปรับตัวด้านการหาแหล่งวัตถุดิบ การปรับตัวด้านการหาความรู้ทางการตลาด การปรับตัวด้านการจำหน่ายสินค้า และการปรับตัวด้านความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คะแนนเฉลี่ยรวมการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย เท่ากับ 4.35 คะแนน (SD = 0.55) อยู่ในระดับมาก การปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอยที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การปรับตัวด้านความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีคะแนนเฉลี่ย 4.59 คะแนน (SD = 0.71) อยู่ในระดับมาก สำหรับการปรับตัวด้านอื่น ๆ ที่อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยการปรับตัวด้านการจำหน่ายสินค้ามีคะแนนเฉลี่ย 4.50 (SD =0.74) การปรับตัวด้านการหาความรู้ทางการตลาด มีคะแนนเฉลี่ย 4.48 (SD = 0.79) การปรับตัวด้านการหาแหล่งวัตถุดิบมีคะแนนเฉลี่ย 4.11 (SD = 0.75) สำหรับการปรับตัวด้านการหาเงินทุนมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ 3.99 คะแนน (SD = 0.73) อยู่ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าต่ำสุด – ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร

การปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร	$\overline{x}$	**S.D.**	**Min**	**Max**	**สรุปผล**
การปรับตัวด้านการหาเงินทุน	3.99	0.73	2.00	6.00	ปานกลาง
การปรับตัวด้านการหาแหล่งวัตถุดิบ	4.11	0.75	2.25	6.00	มาก
การปรับตัวด้านการหาความรู้ทางการตลาด	4.48	0.79	2.00	6.00	มาก
การปรับตัวด้านการจำหน่ายสินค้า	4.50	0.74	1.67	6.00	มาก
การปรับตัวด้านความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.59	0.71	2.50	6.00	มาก
รวม	**4.35**	**0.55**	**2.61**	**5.56**	**มาก**

5. ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คนขึ้นไป กรอบความคิด และทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ตัว ร่วมกันทำนายการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 58 โดยพบว่าตัวแปรทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีผลต่อความสามารถในการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร มีขนาดอิทธิพลในการทำนายสูงสุด (**β** =0.659) รองลงมาคือตัวแปรกรอบความคิด (Mindset) (**β** =.131) และตัวแปรจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 5 คนขึ้นไป (**β** = .123) มีอิทธิพลในการทำนายระดับน้อย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ

ตัวแปรอิสระ	**การปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร**	
	b	**β**
(Constant)	21.200*	
ปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคล		
อายุ	0.041	0.046
เพศ		
เพศชาย	-0.395	-0.020
@ เพศหญิง		
ระดับการศึกษา		
จบมัธยมศึกษา	0.691	0.035
จบปริญญาตรี	2.935	0.115
@ ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า		
รายได้ (เฉลี่ยต่อปี)		
รายได้ 10,000 บาทขึ้นไป	-0.961	-0.041
@ รายได้น้อยกว่า 10,000 บาท		
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คนขึ้นไป	3.268*	0.123

ตัวแปรอิสระ	การปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานคร	
	b	β
@ สมาชิกในครอบครัว 1-2 คน		
กรอบความคิด	0.352*	0.131
ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	0.714*	0.659
R^2		0.596
Adjusted R^2		0.580
	(@) กลุ่มอ้างอิง	(*) t-test p-value < .05

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว กรอบความคิด (Mindset) และทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยตัวแปรทั้ง 3 สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความสามารถในการปรับตัวได้ร้อยละ 58 และเมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพล พบว่า ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลสูงที่สุด (β = 0.659) สอดคล้องกับงานศึกษาของ Kanter, Boza และ Acuña-Salazar (2023) พบว่าการเพิ่มทักษะดิจิทัลในกลุ่มเกษตรกรรายย่อย ผู้ค้า และผู้บริโภคในชิลีช่วยให้สามารถรับมือกับวิกฤตและเสริมสร้างระบบอาหารท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้แอปพลิเคชันการชำระเงินดิจิทัลในผู้ค้าอาหารแผงลอย (Prasad, Sharma, & Suri, 2023) โดยการวิจัยนี้สำรวจการยอมรับเทคโนโลยีการชำระเงินดิจิทัลในกลุ่มผู้ค้าอาหารแผงลอยในอินเดีย พบว่าทักษะดิจิทัลมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้แอปพลิเคชันการชำระเงินผ่านมือถือ

รองลงมาคือกรอบความคิด (β = 0.131)) เนื่องจาก มีความสำคัญในแง่ของการสร้างทัศนคติที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างนวัตกรรมในธุรกิจหลักการนี้สอดคล้องกับทฤษฎีด้านจิตวิทยาและการบริหารธุรกิจที่ระบุว่าผู้ประกอบการที่มี mindset แบบเติบโตพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงมักจะมีนวัตกรรมและความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหา (Judge & Bono, 2001) นอกจากนี้ ทฤษฎี Adaptive Structuration ยังชี้ให้เห็นว่าการมีกรอบความคิดที่ยืดหยุ่นจะช่วยให้ผู้ประกอบการปรับตัวต่อความท้าทายในสภาวะแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอน

ได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Moser, Schroder, Heeter, Moran, and Lee (2011, อ้างถึงใน อังศวีร์ เครือแก้ว, 2562) ได้ศึกษาความใส่ใจกับความผิดพลาดและการปรับตัว ด้วยวิธีการวัดคลื่นไฟฟ้าสมองสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของนักเรียนที่ระดับ .05 ได้แก่ กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth mindset) โดยนักเรียนที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตตระหนักและให้ความใส่ใจต่อความผิดพลาดและจะพัฒนาตนเองภายหลังจากที่ผิดพลาดได้มากกว่านักเรียนที่มีกรอบความคิดจำกัด

และจำนวนสมาชิกในครอบครัว (β = 0.123) การมีสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น เช่น 3–5 คนขึ้นไป จะส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนมากกว่า เช่น แรงงานช่วยขาย ความมั่นคงทางจิตใจ หรือมีคนแบ่งเบาภาระ จึงช่วยให้ผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานครปรับตัวกับอาชีพได้ดีขึ้นกว่าในครอบครัวขนาดเล็กซึ่งสอดคล้องผลการศึกษาของกนกวรา พวงประยงค์ (2564) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 พบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัว แตกต่างกันส่งผลต่อการปรับตัวของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตลอดจนทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวถึงบทบาทของครอบครัวในฐานะเครือข่ายสนับสนุนทางสังคม (social support network) (Anderson & Reeb, 2003) ในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ โดยในหลายงานวิจัยพบว่าความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวสามารถช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายและเพิ่มทรัพยากรทางด้านแรงงานหรือความเชี่ยวชาญในกิจการ (เช่น การบริหารจัดการร้านค้า การจัดเตรียมอาหาร) นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดที่ว่าครอบครัวเป็นแหล่งที่ให้การส่งเสริมด้านจิตใจและการตัดสินใจในยามวิกฤต ทำให้ผู้ประกอบการมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ งานวิจัยหลายฉบับในสาขาการประกอบธุรกิจขนาดย่อมและธุรกิจครอบครัว (family business) ยืนยันว่าการสนับสนุนภายในครอบครัวมีผลต่อความสำเร็จและความสามารถในการปรับตัวของธุรกิจในยุคที่มีการแข่งขันสูง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.33, SD = 0.70) โดยทักษะการเข้าถึงมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.76) รองลงมาคือทักษะการใช้ ($\bar{x}$ = 4.56) และทักษะการสร้าง ($\bar{x}$ = 4.31) ขณะที่ทักษะการเข้าใจมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x}$ = 3.94) ทั้งนี้เป็น

เพราะ การเข้าถึงเทคโนโลยีในปัจจุบันมีความสะดวกและต้นทุนต่ำ ส่งผลให้ผู้ค้าอาหารแผงลอยสามารถใช้งานเทคโนโลยีพื้นฐานได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การขาดการพัฒนาทักษะเชิงลึก เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลหรือการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย อาจเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ทักษะด้านความเข้าใจมีระดับต่ำกว่าด้านอื่น สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของแนวคิด Digital Divide ที่อธิบายว่าการเข้าถึงเทคโนโลยีไม่ได้หมายถึงการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเสมอไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา เชยชุ่ม และคณะ (2565) ที่ศึกษาธุรกิจระดับครัวเรือนและพบว่ามีการรับรู้ประโยชน์และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.57 – 4.70) สะท้อนให้เห็นว่าผู้ค้ารายย่อยในปัจจุบันไม่ได้เพิกเฉยต่อเทคโนโลยี แต่มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคดิสรัปชั่นอย่างมีนัยสำคัญ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับการปรับตัวโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.35, SD = 0.55) โดยด้านความสัมพันธ์กับลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.59, SD = 0.71) ขณะที่ด้านการหาเงินทุนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x}$ = 3.99, SD = 0.73) ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้ค้าอาหารแผงลอยเป็นธุรกิจขนาดเล็กที่พึ่งพาฐานลูกค้าประจำและเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นหลัก จึงให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ระยะยาว อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและความรู้ทางการเงินยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายและพัฒนาธุรกิจ World Bank (2021) และเป็นจุดอ่อนสำคัญของผู้ค้าอาหารแผงลอย เนื่องจากการขาดแหล่งเงินทุนที่มั่นคง เช่น การเข้าถึงสินเชื่ออย่างเป็นทางการ หรือการบริหารเงินทุนหมุนเวียนที่ไม่เพียงพออาจเป็นอุปสรรคสำคัญในการขยายกิจการหรือรับมือกับต้นทุนที่เพิ่มขึ้นในช่วงเศรษฐกิจผันผวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์ที่พบว่า ผู้ค้าอาหารแผงลอยมักกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูง ส่งผลให้เกิดวงจรหนี้สินอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการออมและการลงทุนเพื่อพัฒนาธุรกิจ (Bara-Labitad, 2025; Romero et al., 2024)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล กรอบความคิด (Mindset) และจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 5 คนขึ้นไป มีผลเชิงบวกต่อการปรับตัวเพื่อการประกอบอาชีพของผู้ค้าอาหารแผงลอย ในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยที่ทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลในการทำนายสูงสุด ซึ่งจากผลการศึกษาเหล่านี้สามารถสรุปข้อเสนอแนะออกเป็นประเด็นหลักดังนี้ **ข้อเสนอแนะในการพัฒนานโยบาย** 1. กำหนดนโยบายสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ด้วยผลการศึกษาที่พบว่าการมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 – 5 คนขึ้นไป ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล กรอบความคิด (Mindset) มีผลต่อความสามารถในการปรับตัวของผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานคร จึงควรมีนโยบายที่เน้นการสนับสนุนเกี่ยวกับการอบรมหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นเรื่อง การเพิ่มและพัฒนาทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล กรอบความคิด (Mindset) โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มผู้ค้าอาหารแผงลอยในเขตกรุงเทพมหานครที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็ก ซึ่งมีเครือข่ายทางสังคมในระดับครอบครัวที่น้อยกว่า 2. ด้วยผลการศึกษา พบว่า ผู้ค้าอาหารแผงลอยมีทักษะด้านการเข้าถึง การใช้ และการสร้างเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมมีความสามารถด้านดิจิทัลอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ทักษะด้านความเข้าใจยังอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าผู้ค้าอาหารแผงลอยยังขาดความเข้าใจเชิงลึกในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านความเข้าใจเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้อง เช่น ความเข้าใจในการใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัล การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล ทั้งนี้ ควรมีการจัดอบรมในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับบริบทของผู้ค้า เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการอธิบายควบคู่กับการลงมือทำจริง โดยใช้เครื่องมือที่ผู้ค้าคุ้นเคย เช่น LINE และ Facebook เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป** การใช้ตัวอย่างที่ครอบคลุมพื้นที่อื่น ๆ นอกเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในการประยุกต์ผลการวิจัย นักวิจัยในอนาคตอาจเลือกใช้ตัวอย่างจากพื้นที่นอกเขตกรุงเทพมหานครหรือเปรียบเทียบกับธุรกิจในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียง

เอกสารอ้างอิง

กนกวรา พวงประยงค์. (2564). สถานการณ์ผลกระทบ ความต้องการการช่วยเหลือและการปรับตัวของคนวัยทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19: กรณีศึกษาเชิงประจักษ์ในกรุงเทพมหานคร. วารสารสุทธิปริทัศน์, 35(1), 266–286.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). รายงานผลการสำรวจสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรม พ.ศ. 2560. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). รายงานสถิติรายปี ประเทศไทย 2563. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2564). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2564.

สำนักเทศกิจ. (2564). สถิติผู้ค้าแผงลอยในกรุงเทพมหานคร, เอกสารอัดสำเนา.

สุธีร์ นวกุล. (2553). เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

นฤมล นิราทร. (2557). การจัดการการค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานคร: ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา, 33(2), 47–72.

ภัทราพร เพ็ชรนิล. (2557). การปรับตัวของผู้ปกครองในการดูแลเด็กสมาธิสั้น. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชุติมา เชยชุ่ม และคณะ. (2565). ความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ประโยชน์ และการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีและโมเดลธุรกิจแบบใหม่ (Digital Disruption) ให้ธุรกิจมีประสิทธิภาพ. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ศุภณัฐ ศรีอุทัยสุข. (2560). กรอบคิดและสุขภาวะ: การวิเคราะห์อภิมาน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัณยรัตน์ คุณาพันธ. (2561). การศึกษากระบวนการปรับตัวที่มีประสิทธิผลสำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

อังศวีร์ เครือแก้ว. (2562). กรอบความคิด (mindset) กับผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน กรณีศึกษาบุคลากรสายสนับสนุนภายใต้สำนักงานมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ในวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). รายงานภาวะเศรษฐกิจไทย ปี 2562. เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2568 จาก https://www.bot.or.th

สำนักงานข้าราชการพลเรือน. (2560). แนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ. เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2568 จาก https://www.ocsc.go.th

ผู้จัดการออนไลน์. (2565). จาก “หาบเร่แผงลอย” เป็น “ผู้ค้ารายย่อย”. เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2568 จาก https://mgronline.com/greeninnovation/detail/9650000056822

International Society for Technology in Education. (2018). ISTE standards for educators. Retrieved from https://www.iste.org/standards

Anderson, R. C., & Reeb, D. M. (2003). Founding-family ownership and firm performance: Evidence from the S&P 500. Journal of Finance, 58(3), 1301–1328. https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2553507_code1848498.pdf

Bara-Labitad, J. (2025). Street Vendors’ Stories: Informal Borrowing Practices and Implications on Business. American Journal of Social Development and Entrepreneurship. https://doi.org/10.54536/ajsde.v4i1.4552

Judge, T. A., & Bono, J. E. (2001). Relationship of core self-evaluations traits—self-esteem, generalized self-efficacy, locus of control, and emotional stability—with job satisfaction and job performance: A meta-analysis. Journal of Applied Psychology, 86(1), 80–92. https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.1.80

Morgan, R. M., & Hunt, S. D. (1994). The commitment-trust theory of relationship marketing. Journal of Marketing, 58(3), 20–38. https://doi.org/10.1177/002224299405800302

World Bank. (2021). Thailand economic monitor: Restoring incomes; recovering jobs. https://www.worldbank.org

Kanter, R., Boza, S., & Acuña-Salazar, P. (2023). Pilot study of a digital literacy-based intervention to confront concomitant crises amongst key food system actors in Chile. Frontiers in Sustainable Food Systems, 7, 1244759. https://doi.org/10.3389/fsufs.2023.1244759

Prasad, S., Sharma, Y., & Suri, A. (2023). Dynamics of technology adoption during street vendors' acceptance of digital payment apps: An extension of UTAUT2 using PLS-SEM. Vision: The Journal of Business Perspective. https://doi.org/10.1177/09722629231187260

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ*

MANAGEMENT SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN SCHOOLS FOR SPECIAL NEEDS, UNDER THE OFFICE OF SPECIAL EDUCATION ADMINISTRATION

ศิริลักษณ์ ดาวไสย์[1], สมเดช สาวันดี[2] และ สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา[3]

Sirilak Daosai[1], Somdet Sawandee[2] and Suttisak Kaewjinda[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: pamsirilak2425@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในโรงเรียนเฉพาะความพิการ 2) เปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 จำนวน 205 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน โดยการใช้สุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การ

Citation:

*ศิริลักษณ์ ดาวไสย์, สมเดช สาวันดี และ สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา. (2569). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 834-849.

Sirilak Daosai, Somdet Sawandee and Suttisak Kaewjinda. (2026). Management Skills Of School Administrators In Schools For Special Needs, Under The Office Of Special Education Administration. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 834-849.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบทักษะการบริหารจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางการศึกษาและการสอน ส่วนทักษะทางความรู้ความคิดไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านทักษะทางเทคนิค ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางความรู้ความคิด ขณะที่ทักษะทางมนุษย์และทักษะทางการศึกษาและการสอนไม่แตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านทักษะทางเทคนิค ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางความรู้ความคิด ส่วนทักษะทางมนุษย์และทักษะทางการศึกษาและการสอนไม่แตกต่างกัน

5. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารประกอบด้วยทักษะทางด้านความรู้ความคิด ทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะทางด้านการศึกษาและการสอน ทักษะทางด้านมนุษย์และทักษะทางด้านความคิดรวบยอด

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร, ผู้บริหารสถานศึกษา, สถานศึกษาเฉพาะความพิการ

Abstract

This research aims to 1) study the management skills of school administrators according to the opinions of personnel in schools for special needs; 2) compare the management skills of school administrators classified by position, educational level, and work experience; and 3) study guidelines for developing the management skills of school administrators in schools for special needs under the Office of Special Education Administration, Group 4. The

research sample consisted of 205 administrators and teachers in special education schools for children with disabilities, under the Office of Special Education Administration, Group 4. The sample size was determined using the Krejcie-Morgan table through stratified random sampling. The research instruments were questionnaires and interviews. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall administrative skills of school administrators in special education schools for children with disabilities under the Office of Special Education Administration were at a high level.

2. A comparison of administrative skills categorized by position showed that there were statistically significant differences ($p < .05$) in technical skills, human skills, conceptual skills, and educational and teaching skills, both overall and in each aspect. However, there was no significant difference in cognitive skills.

3. Comparisons based on educational level revealed statistically significant differences in technical skills, conceptual skills, and cognitive skills. However, there were no significant differences in human skills and educational and teaching skills.

4. Comparisons based on work experience showed overall statistically significant differences at the .05 level, particularly in technical skills, conceptual skills, and cognitive skills. However, there were no significant differences in human skills and educational and teaching skills.

5. The guidelines for developing management skills include cognitive skills, technical skills, educational and teaching skills, interpersonal skills, and conceptual skills.

Keywords: Management skills, school administrators, schools for the disabled

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการเป็นภารกิจสำคัญที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ รวมถึงการส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป การบริหารจัดการในสถานศึกษาเฉพาะความพิการจึงมีความซับซ้อนและแตกต่างจากสถานศึกษาทั่วไป ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน บุคลากร สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้คนพิการทุกคนมีสิทธิในการศึกษาอย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป โดยให้มีการจัดตั้งสถานศึกษาเฉพาะความพิการขึ้น เพื่อให้บริการด้านการเรียนการสอน การฟื้นฟูสมรรถภาพ การบำบัดรักษา และการพัฒนาศักยภาพอย่างรอบด้านแก่ผู้เรียนพิการในแต่ละประเภท ความรับผิดชอบดังกล่าวอยู่ภายใต้การดูแลของ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วางแผน และสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาเฉพาะความพิการทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรมีหน้าที่สำคัญในการกำหนดทิศทาง วางแผน พัฒนา และควบคุมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและความต้องการของผู้เรียนพิการ การบริหารที่มีคุณภาพไม่เพียงแต่เน้นด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการจัดการบุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ การจัดหาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก (ธีระ รุญเจริญ.2557)

นักวิชาการด้านการบริหาร เช่น Katz (1974) ได้เสนอว่าผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐาน 3 ด้าน ได้แก่ 1)ทักษะด้านเทคนิค การมีความรู้และความสามารถในงานเฉพาะด้าน เช่น การวางแผนการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิการ หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การสร้างความสัมพันธ์ การสื่อสาร และการจูงใจบุคลากร ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ 3) ทักษะด้านความคิดเชิงวิเคราะห์ การวิเคราะห์ปัญหา การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และการมองภาพรวมของสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน หากผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะทั้งสามด้านดังกล่าว อาจทำให้การจัด

การศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการขาดประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนและภาพรวมการศึกษาพิเศษของประเทศ

สภาพปัญหาและความท้าทายในการบริหารสถานศึกษาเฉพาะความพิการ ปัจจุบันสถานศึกษาเฉพาะความพิการเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ 1) บุคลากรด้านการศึกษาพิเศษไม่เพียงพอ ครูผู้สอนจำนวนมากยังขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ส่งผลให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียนพิการได้อย่างเต็มที่ 2) งบประมาณและทรัพยากรจำกัด การจัดหาสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก และเทคโนโลยีช่วยเหลือผู้พิการยังไม่ทั่วถึง 3)ความหลากหลายทางความพิการ ผู้บริหารต้องดูแลผู้เรียนที่มีความพิการหลายประเภทภายในโรงเรียนเดียวกัน ทำให้การวางแผนและการจัดการมีความซับซ้อน 4)การปรับตัวตามนโยบายและสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น นโยบายการเรียนรวม การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และความคาดหวังจากผู้ปกครองและชุมชนด้วยข้อจำกัดเหล่านี้ หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีทักษะการบริหารที่เพียงพอและเหมาะสม อาจนำไปสู่การจัดการศึกษาที่ไม่บรรลุเป้าหมาย ทำให้ผู้เรียนพิการขาดโอกาสพัฒนาเต็มศักยภาพ

ความสำคัญของการศึกษาเรื่องทักษะการบริหาร การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการจึงมีความสำคัญ เช่น เพื่อประเมินสมรรถนะที่แท้จริงของผู้บริหารว่ามีจุดแข็งและจุดอ่อนด้านใดบ้าง อันจะช่วยชี้แนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา โดยทักษะการบริหารที่ดีจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนพิการโดยตรง เพื่อใช้กำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาบุคลากร ของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ทั้งด้านการอบรม สัมมนาและการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารการศึกษาพิเศษ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม การบริหารสถานศึกษาเฉพาะความพิการมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนพิการ การมีผู้บริหารที่มีทักษะการบริหารที่รอบด้าน จะช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายตามที่กฎหมายและนโยบายกำหนด พร้อมทั้งสร้างโอกาสให้ผู้พิการสามารถพัฒนาตนเองและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ดังนั้นการวิจัยเรื่อง “ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการพัฒนาผู้บริหาร การยกระดับคุณภาพสถานศึกษา และการพัฒนาการศึกษาพิเศษของประเทศไทยในระยะยาว ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการ

ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ทั้งในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณและทรัพยากร การบริหารบุคลากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารต้องอาศัยทักษะการบริหารที่รอบด้าน เช่น ทักษะด้านการวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสาร การประสานงาน และภาวะผู้นำเชิงวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและพัฒนาการของผู้เรียนที่มีความพิการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำหนักบริหารการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 431 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ประจำปีการศึกษา 2568 ในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 ประกอบด้วย 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนอุบลปัญญานุกูล โรงเรียนนครราชสีมาปัญญานุกูล โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชัยภูมิ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดมุกดาหาร โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสุรินทร์ โดยกำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่ม (Startified random sampling) แบบแบ่งชั้นได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 205 คน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแนวทางในการพัฒนาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert,1970) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

2) ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3) ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ Best and Kahn (1993) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยใช้ค่า F – test (One-way ANOVA) ส่วนการจำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด รองลงมา ได้แก่ ด้านทักษะทางการศึกษาและการสอน และด้านทักษะทางความรู้ความคิด ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทักษะทางเทคนิค

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะทางเทคนิค โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และทุกข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การใช้แผนปฏิบัติงานเป็นแนวทางในการปฏิบัติ รองลงมา ได้แก่ การใช้การประชาสัมพันธ์โรงเรียนในรูปแบบที่หลากหลาย และการสื่อสารแก่ครูให้เข้าใจง่ายทั้งการพูดและการเขียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การสามารถพัฒนางานวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านทักษะทางมนุษย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง และการให้คำปรึกษาแก่ครู รองลงมา ได้แก่ การควบคุมอารมณ์และการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การมีเกณฑ์ในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ การวางแผนพัฒนาการศึกษาได้อย่างครอบคลุม รองลงมา ได้แก่ การวิเคราะห์

สภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการบริหาร และการนำนโยบายของรัฐและแผนการศึกษามากำหนดเป็นแผนงานของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

ด้านทักษะทางการศึกษาและการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ การกำหนดตารางการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร รองลงมา ได้แก่ การเป็นผู้นำทางวิชาการและการส่งเสริมให้ครูพัฒนาวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การนำผลการจัดการเรียนการสอนมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาครู

ด้านทักษะทางความรู้ความคิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ การบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมา ได้แก่ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม

2. เปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากร

ในสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน การเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และพี่เลี้ยงเด็กพิการ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารแตกต่างกัน โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะทางเทคนิค ด้านทักษะทางมนุษย์ ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด และด้านทักษะทางการศึกษาและการสอน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ด้านทักษะทางความรู้ความคิดไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารแตกต่างกัน โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะทางเทคนิค ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด และด้านทักษะทางความรู้ความคิด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ด้านทักษะทางมนุษย์ และด้านทักษะทางการศึกษาและการสอน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารแตกต่างกัน โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะทางเทคนิค ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด และด้านทักษะทางความรู้ความคิด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ด้านทักษะทางมนุษย์ และด้านทักษะทางการศึกษาและการสอน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4

แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า แนวทางการพัฒนาสามารถจัดออกเป็น 2 ระดับหลัก ได้แก่(1) ระดับเชิงนโยบายและการบริหาร และ (2) ระดับแนวทางการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาผู้บริหารอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งมิติด้านนโยบาย โครงสร้างการบริหาร และการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงปฏิบัติ

ในระดับเชิงนโยบายและการบริหาร ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารเฉพาะด้านสำหรับโรงเรียนเฉพาะความพิการ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการเฉพาะของผู้เรียน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนการอบรมด้านการศึกษาพิเศษอย่างสม่ำเสมอ ควบคู่กับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิชาการและเชิงนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

ผลการสังเคราะห์ยังเน้นความสำคัญของการจัดให้มี ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) สำหรับผู้บริหารใหม่ การพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ และการบริหารความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่เกื้อหนุน รวมถึงการพัฒนาระบบ ติดตามและประเมินผลการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม และการใช้ ข้อมูลสารสนเทศเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ (Data-Driven Management) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในการบริหารงาน

ในด้านการบริหารทรัพยากร ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาทักษะด้านการวางแผนกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรบุคคล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และระบบสารสนเทศ ควบคู่กับความรู้ด้านกฎหมายการศึกษา สิทธิเด็กพิการ การประกันคุณภาพ และการประเมินสถานศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารโรงเรียนเฉพาะความพิการอย่างมีมาตรฐาน

ในระดับแนวทางการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเฉพาะด้าน รวมถึงหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารการศึกษาพิเศษ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรส่งเสริมการเรียนรู้ผ่าน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การทำ Coaching และ Mentoring การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร และการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่ดี

ผลการสังเคราะห์ยังเน้นการพัฒนาทักษะด้าน การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการกระจายอำนาจ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความร่วมมือภายในองค์กร ตลอดจนการสนับสนุนการทำ วิจัยและนวัตกรรมด้านการบริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารมีทักษะการบริหารอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อภารกิจของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่มีความพิการ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และทักษะการบริหารเฉพาะด้านที่สูงกว่าบริบทของโรงเรียนทั่วไป

ผลการวิจัยที่ พบว่า ด้านทักษะทางความคิดรวบยอดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สามารถอภิปรายได้ว่า ผู้บริหารในโรงเรียนเฉพาะความพิการจำเป็นต้องใช้ทักษะด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา และการตัดสินใจเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากบริบทของโรงเรียนเฉพาะความพิการมีความซับซ้อน ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การสนับสนุนสื่อและเทคโนโลยีเฉพาะทาง รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้ผู้บริหารต้องพัฒนาทักษะด้านความคิดเชิงระบบและการวิเคราะห์สถานการณ์ในระดับสูง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ด้านทักษะทางการศึกษาและการสอนอยู่ในระดับมากในลำดับรองลงมา แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางวิชาการ โดยเฉพาะการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการสนับสนุนการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ด้านทักษะทางเทคนิคมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แม้จะยังอยู่ในระดับมาก อาจสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากร เทคโนโลยี ระบบสารสนเทศ หรือภาระงานด้านเอกสารและงานธุรการที่มีความซับซ้อน ซึ่งทำให้ผู้บริหารต้องใช้เวลาไปกับการบริหารเชิงระบบและเชิงนโยบายมากกว่าการลงมือปฏิบัติในเชิงเทคนิคโดยตรง

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

2.1 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และพี่เลี้ยงเด็กพิการ มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน โดยเฉพาะด้านทักษะทางเทคนิค ด้านทักษะทางมนุษย์ ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด และด้านทักษะทางการศึกษาและการสอนผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจาก ลักษณะบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อมุมมองในการประเมินทักษะการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาอาจมองการบริหารในเชิงนโยบายและกลยุทธ์ ขณะที่ครูผู้สอนและพี่เลี้ยงเด็กพิการประเมินจากประสบการณ์การปฏิบัติงานจริงในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ต่อประสิทธิภาพการบริหาร นอกจากนี้ ด้านทักษะทางความคิดรวบยอดซึ่งมีค่าความแตกต่างสูงสุด อาจสะท้อนว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ การ

วางแผน และการตัดสินใจเชิงนโยบาย ซึ่งบุคลากรแต่ละกลุ่มรับรู้ได้ไม่เท่ากันตามระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารผลการวิจัยนี้

2.2 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะในด้านทักษะทางเทคนิค ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด และด้านทักษะทางความรู้ความคิด ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงมีความรู้เชิงวิชาการและความสามารถในการวิเคราะห์เชิงระบบมากกว่า ทำให้มีความคาดหวังต่อคุณภาพการบริหารในระดับที่สูงขึ้น ขณะเดียวกัน บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าอาจประเมินจากประสบการณ์การปฏิบัติงานจริงเป็นหลัก อย่างไรก็ตามการที่ด้านทักษะทางมนุษย์และด้านทักษะทางการศึกษาและการสอนไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ อาจสะท้อนว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นสมรรถนะที่บุคลากรทุกระดับการศึกษาสามารถรับรู้ได้ในลักษณะใกล้เคียงกัน

2.3 ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยภาพรวมและในด้านทักษะทางเทคนิค ด้านทักษะทางความคิดรวบยอด และด้านทักษะทางความรู้ความคิด ผลดังกล่าวอาจเนื่องมาจาก บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานสูงมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับระบบการบริหาร กระบวนการทำงาน และบริบทของการศึกษาพิเศษมากกว่า ทำให้สามารถประเมินทักษะการบริหารได้อย่างรอบด้านและมีวิจารณญาณมากขึ้น ขณะที่บุคลากรที่มีประสบการณ์น้อยอาจยังขาดมุมมองเชิงระบบและการรับรู้เชิงกลยุทธ์ ในขณะเดียวกัน การที่ด้านทักษะทางมนุษย์และด้านทักษะทางการศึกษาและการสอนไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ อาจสะท้อนว่า ทักษะด้านการสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการสนับสนุนการเรียนการสอนเป็นพฤติกรรมที่บุคลากรทุกช่วงประสบการณ์สามารถรับรู้ได้อย่างใกล้เคียงกัน

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำหนักบริหารการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 4 แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการสามารถจำแนกออกเป็น 2 ระดับหลัก ได้แก่ (1) ระดับเชิงนโยบายและการบริหาร และ (2) ระดับแนวทางการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาผู้บริหารอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งมิติด้านโครงสร้างนโยบายและการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงปฏิบัติในบริบทการศึกษาพิเศษ

ในระดับเชิงนโยบายและการบริหาร ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารเฉพาะด้านสำหรับโรงเรียนเฉพาะความพิการ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท ความหลากหลายของผู้เรียน และความต้องการเฉพาะด้านของเด็กพิการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารสถานศึกษาเฉพาะความพิการต้องอาศัยองค์ความรู้เฉพาะทางด้านการศึกษาพิเศษ กฎหมายสิทธิเด็กพิการ การจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และการประสานเครือข่ายสหวิชาชีพ ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ผลการวิจัยยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิชาการและเชิงนวัตกรรม การจัดระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) สำหรับผู้บริหารใหม่ และการใช้ข้อมูลสารสนเทศเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ (Data-Driven Management)

ในด้านการบริหารทรัพยากร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาทักษะด้านการวางแผนกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรบุคคล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และระบบสารสนเทศ รวมถึงความรู้ด้านกฎหมายการศึกษาและการประกันคุณภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องจากโรงเรียนเฉพาะความพิการต้องบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และความต้องการเฉพาะของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะการจัดการเชิงระบบและการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่เข้มแข็ง

ในระดับแนวทางการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสะท้อนถึงความจำเป็นในการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมเฉพาะด้าน และหลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารการศึกษาพิเศษ รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) การทำ Coaching และ Mentoring และการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ ซึ่งเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพเชิงปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเฉพาะความพิการ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2.การเปรียบเทียบทักษะการบริหารจำแนกตาม

ตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางการศึกษาและการสอน ส่วนทักษะทางความรู้ความคิดไม่แตกต่างกัน 3.การเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านทักษะทางเทคนิค ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางความรู้ความคิด ขณะที่ทักษะทางมนุษย์และทักษะทางการศึกษาและการสอนไม่แตกต่างกัน 4.การเปรียบเทียบตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านทักษะทางเทคนิค ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางความรู้ความคิด ส่วนทักษะทางมนุษย์และทักษะทางการศึกษาและการสอนไม่แตกต่างกัน 5.แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารประกอบด้วยทักษะทางด้านความรู้ความคิด ทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะทางด้านการศึกษาและการสอน ทักษะทางด้านมนุษย์และทักษะทางด้านความคิดรวบยอด **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะความพิการควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึก 2. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

Katz, R. L. (1974). Skills of an effective administrator. Harvard Business Review, 52(5), 90–102.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

AN INTERDISCIPLINARY STUDY OF NAXI FOLK MUSIC: TRADITIONAL WISDOM IN TRANSITION*

Ting Chen[1] and Sarawut Choatchamrat[2]

[1-2]College of Music, Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author's Email: 66012051009.msu@gmail.com

Received 29 April 2026; Revised 5 May 2026; Accepted 7 May 2026

Abstract

This research article aims to investigate the development of Naxi folk music through an interdisciplinary perspective of traditional wisdom in transition in Lijiang, Yunnan, China. The research study collects data from ten purposively selected people, including provincial-level heritage inheritors, music educators, and community elders; analyzes the data using thematic coding based on a qualitative research design and ethnographic fieldwork.

The research results found that:

1) Naxi folk music has evolved through five distinct socio-historical stages, beginning with the Foundational Era where music served as a sacred medium for Dongba rituals and ancestral lore.

2) The Era of Intercultural Exchange along the Ancient Tea Horse Road transformed the music into an oral museum by absorbing new instruments, linguistic elements, and melodic scales from neighboring cultures.

3) During the Ming and Qing Dynasties, the integration of Han literary traditions introduced sophisticated poetic structures and Mandarin lyrics, reflecting a scholarly transition in Naxi traditional wisdom.

Citation:

* Ting Chen and Sarawut Choatchamrat. (2026). An Interdisciplinary Study Of Naxi Folk Music: Traditional Wisdom In Transition. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 850-865.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

4) The 20th century introduced radical socio-political shifts that forced traditional songs into the private sphere for survival, demonstrating the resilience of hidden transmission during times of crisis.

5) In the modern era, the transmission of Naxi music has transitioned toward institutionalized safeguarding through specialized ethnic schools, which serve as contemporary sites for passing down traditional wisdom.

Keywords: Naxi Folk Music, Traditional Wisdom, Interdisciplinary Study, Lijiang, Cultural Resilience

Introduction

Lijiang has been part of the UNESCO list of world heritage since 1997. It has been a settlement for many different people of the ancient Yunnan province. One of the most notable of these ancient people in the Present Days of Yunnan is the Naxi people. The people of Naxi pronounce Naxi in their native language as Nakhi (Li et al., 2022; Mahadevan & Zhang, 2022). It is highly believed that the Nakhi have their own language as well as their own native folk songs, especially with the frequent folk-like song festivals like the Sanduo Festival as well as the Torch Festival. The folk songs of the Nakhi in essence are meant to hand down the heritage or the legacy of the Nakhi people to future generations (Bihari, 2023; Boro, 2024). Also of equal importance is the folk song narratives that elicit the audience to eulogize good deeds, affection, faith, desire or the said ideal.

Naxi folk songs are affected by modern challenges, such as rapid urbanization and modernization, despite their long history. Once affected by local culture, these songs have been completely changed as Lijiang has developed into one of the biggest international tourist cities. Although the expansion of the tourism industry has led to economic growth, it has greatly affected the history of these folk songs. The music is performed for tourism instead of for the local communities (Tang, 2025; Su, 2019). The commodification

of ethnic culture has led to concerns regarding music authenticity. Also, the music has commercial performance rather than community ritual. There are many worries that the people's experiences of the music have been ruined and that the music has lost the meanings it once had (Barbeau & Mantie, 2019; Mokgachane et al., 2021). The songs were meant to remind local communities of their history and to provide people with the wisdom of the community, but as the songs have lost their community and their sense of purpose, the people's history and moral wisdom have also been lost (English & Davidson, 2020; Harahap et al., 2018).

The growing generational gap in the Naxi community presents further challenges. Mainstream global media and the demands of modern life cause the younger generations to disconnect from their culture. The modern educational and social context make transmission of Naxi folk music through oral traditions ineffectual. Young people are more receptive to pop and electronic music genres. People who appreciate folk music do so, but many see it as a dead entity (Chen & Sensai, 2024; You & Prathumchan, 2024). The psychological and cultural separation leads to the diminishing of folk music traditions and the loss of knowledge of the technical prowess of elderly predecessors to play these songs.

The fact that Naxi folk music is in a state of emergency, answering these systemic threats demands studying Naxi folk music from a multi-disciplinary approach. Protection of these forms of cultural heritage become of no use if left untouched and isolated. Naxi folk music needs to appreciate the post-modern state of shifting, transitioning positionality of folk standards (Li & Zhou, 2021; Liu & Song, 2025). For the purpose of this study, the transition and socio-cultural positions of Naxi folk music will be examined by the lens of musicology, sociology and cultural anthropology. The lines of folk music as practitioners and performers, transition from open-field and altar ritual ceremonial music to stage and digital festival music. The lines of folk music provide a need for appreciation

along with the balancing of folk music heritage, protection and relevance in the state of a globalized world.

Thus, this study answers the problem of the need to document and assess the positional changes of folk songs of Naxi in order to provide a solid basis for the resiliency and longevity of Naxi. The problem of focusing on folk songs of Naxi from the state of changing and shifting indigenous forms of wisdom, this study aims to establish a solid understanding of cultural resilience. Lastly, this work endeavors to participate in the improvement of minority heritage in China by demonstrating for other stagnant forms of the minority heritage that the preservation of the minority heritage requires a state of active equilibrium between the preservation of the historical essence, artistic, and social innovativeness.

Objectives

To investigate the development of Naxi folk music through an interdisciplinary perspective of traditional wisdom in transition in Lijiang, Yunnan, China.

Literature Review

Yunnan Province in southwestern China includes a stunningly diverse population. It is an important area in relation to the study of indigenous cultures as well as the social dynamics that develop in those cultures. Lijiang, a city in Yunnan, is the epicenter of one of the most concentrated ethnic areas, home to over 26 ethnic clans, amongst the most notable being the Naxi.

1. The Dongba Religion as the Spiritual and Musical Foundation

The Naxi’s connection to their past is due mostly to Naxi Dongba religion and the other aspects of Naxi culture that are associated with the Naxi Dongba religion. Naxi Dongba religion and culture is a shamanistic religion and is actually

the only religion that is a closed religion in the world. With the exception of some of the Naxi culture and religion, the Naxi Dongba Culture is primarily documented through the use of pictographic symbols that are created from a number of symbols. It is one of the only pictographic systems that are used, and is still heavily used, to document religion, history, and the ancestral lore of the Naxi. From a musical dimension and in the field of musicology, the Naxi Dongba Tradition is the root of the Naxi music culture (Rees, 2021; Tian & Ding, 2025). The music derived from the chants of the Dongba priests and the chants used in the sacred rites, and the music derived from the chants of the Dongba priests, form the aesthetic that is the basis for the Naxi folk song system.

2. Cultural Hybridity through the Ancient Tea Horse Road

For centuries, the Naxi people of Lijiang, the Yunnan Province, have thrived in what some may argue is left isolated because of the myriad surrounding mountains. Lijiang and the Ancient Tea Horse Road have played a big role in the development of Naxi folk music and are the primary subjects of the ancient music. Once Lijiang and the Naxi grew their trading network through Tibet, Sichuan, and the majority of Southeast Asia, a new network was created for the commerce of people, goods, and ideas. With this, Naxi folk songs absorbed new linguistic elements, and new scales/modes were created (Chen & Hung, 2019; Sigley, 2020). Naxi music is an oral museum because of the multitude of new things that absorbed and combined into the existence of Naxi music, while new ideas and trade relations were created.

3. Interdisciplinary Theoretical Frameworks in Ethnomusicology

The analytical basis of this study combines ethnomusicology and cultural anthropology. Both disciplines enable us to transcend the mere technical examination of music and treat it as a behavioral phenomenon and a product of social context. Ethnomusicology provides the means to understand the rationale of Naxi folk songs within the context of different community activities (e.g. farming and songs performed during marriage and seasonal festival) and cultural

anthropology provides a means for interpreting these folk songs as the Naxi's community means of social and historical expression, particularly reflecting the Naxi's transition from the agrarian society to the urban society (Liao, 2024; Yunying & Tho-ard, 2025). This study aims to reconstruct the social meaning of sound from the artist's viewpoint and explore how the Naxi folk songs enable the Naxi to perform their artistic self while consolidating their cultural identity.

Methodology

The methodological framework of this study is rooted in a qualitative research design (Ping et al., 2024; Yu & Chuangprakhon, 2025), specifically utilizing ethnographic fieldwork to capture the lived experiences and cultural nuances of the Naxi community. The investigation was primarily conducted in Lijiang, Yunnan Province, a strategic location chosen for its status as the primary cultural hub where Naxi folk songs have been preserved as national intangible cultural heritage.

1. Data Collection and Informant Selection

The study engaged a total of ten informants, categorized to provide a multi-dimensional perspective on how traditional wisdom is maintained and transformed across different social strata.

The first group consists of three Key Informants, who are recognized heritage inheritors or experts possessing extensive knowledge regarding the cultural development and specific vocal lineages of the Naxi people. The second group includes three General Informants, comprising music educators, cultural practitioners, and veteran performers with direct experience in either teaching or practicing Naxi folk songs. Finally, the study engaged four Casual Informants, including local historians, community elders, and active members of the community who maintain an everyday familiarity with Naxi musical culture and the nuances of local social life.

2. Research Tools and Procedures

2.1 In-depth Interviews: Conducted using structured and open-ended questions to organize and record historical data, cultural values, and the transmission processes from the ten informants.

2.2 Field Observation: Employed to systematically collect data regarding performance settings, social functions, and environmental contexts during community celebrations, such as traditional festivals and communal gatherings.

2.3 Document Analysis: Reviewing historical records, local archives, and existing ethnomusicological and anthropological studies to establish a robust historical baseline for the Naxi folk music tradition.

Results

The findings demonstrate that Naxi folk music is not merely a collection of melodies but a living system of traditional wisdom that has transitioned through various socio-historical phases. The results are categorized into five transformative stages, highlighting how the music has moved from sacred rituals to contemporary institutionalized preservation.

1. The Foundational Era

The origins of Naxi folk music are deeply embedded in the Dongba religion, a shamanistic belief system that serves as the spiritual bedrock of Naxi society. Historically, music was the primary medium through which Dongba priests communicated with the divine, using rhythmic chants and pictographic scripts to document the laws of nature and ancestral history. In this era, traditional wisdom was perceived as a sacred gift, and music functioned as a vital tool for maintaining the balance between the human and spiritual worlds.

One key informant, a recognized expert in Naxi culture, stated during an interview:

> *In the old days, our music was not for performance; it was for the soul. Each chant was a conversation with the mountains and the spirits. The wisdom of our ancestors was not written in books that everyone could read, but it was sung in the rituals that everyone could feel.*

This foundational period established the vocal archive of the Naxi people, where music served as the primary vessel for communal identity and ethical guidance.

2. The Era of Intercultural Exchange

The development of Naxi folk music underwent a significant transition when Lijiang became a major hub on the Ancient Tea Horse Road. This era marked the first major interdisciplinary shift, as the geographical isolation of the Lijiang plateau was bridged by trade and migration. The influx of Han, Tibetan, and Bai merchants introduced new aesthetic values and musical elements to the indigenous Naxi repertoire.

The physical landscape and domestic spaces of the Naxi people played a crucial role in this cultural synthesis. The traditional Naxi houses, characterized by their unique courtyard structures, became the primary setting for these musical exchanges.

A local historian and casual informant explained:

> *The Tea Horse Road brought more than just tea and horses; it brought voices from different worlds. In these very courtyards, our ancestors listened to the Han poets and the Tibetan traders. We took their rhythms and instruments, like the pipa and erhu, and made them our own. This was the moment our traditional wisdom learned to be inclusive and adaptive.*

This period transformed Naxi folk music from a purely ritualistic form into a more diverse oral museum that reflected a broader regional identity.

3. The Integration of Han Literary Traditions

During the Ming and Qing Dynasties, the transition of Naxi traditional wisdom was characterized by the deep integration of Han cultural elements. As the Naxi elite embraced Chinese classical literature, folk music began to adopt more sophisticated poetic structures and Mandarin lyrics. This stage represents a scholarly transition where musical expression became a bridge between ethnic identity and the broader imperial culture.

A general informant, who is a music educator, mentioned:

> *Our traditional songs started to reflect the elegance of classical poetry. The wisdom being transmitted was no longer just about survival or spirits; it became about philosophy and social order. This shows that Naxi music has always been a platform for intellectual transition.*

This phase solidified the role of music as a social tool for status and education within the community.

4. The Socio-Political Transformations of the 20th Century

The 20th century introduced the most radical transitions in the history of Naxi folk music. Following the political reforms of the mid-century, traditional wisdom was re-coded to align with patriotic and collective values. However, the Cultural Revolution (1966–1976) represented a period of severe crisis. Traditional songs were often marginalized as "old customs" and were forced into the private, domestic sphere to survive.

One of the elderly key informants recounted the challenges of this period:

> *There were years when we could only sing our traditional songs in the mountains where no one could hear us. It was a dark time for our wisdom, but it survived because it was carried in our hearts. We didn't sing for the public; we sang to keep the memory of who we are alive.*

This era highlights the resilience of Naxi traditional wisdom, proving that even under political pressure, folk music serves as an enduring pillar of ethnic survival.

5. The Modern Era

In the contemporary period, the transition of Naxi folk music has entered a phase of institutionalization and global recognition. Since Lijiang's designation as a UNESCO World Heritage site, the focus has shifted from oral domestic transmission to formalized academic and institutional preservation. Traditional wisdom is now being re-contextualized to meet the demands of modern education and the tourism industry.

A pivotal finding in this study is the role of specialized ethnic schools in ensuring the continuity of Naxi traditions. These institutions serve as the modern Dongba altars where wisdom is passed to the next generation in a structured environment.

Figure 1 Naxi Dongba School

Source: The researcher, from research fieldwork (2024)

As illustrated in Figure 1, a key informant involved in the school's leadership stated:

> *We cannot expect the young people to learn music while plowing the fields like our grandfathers did. The context of labor has changed. Now, we must bring the music into the classroom. By teaching the songs in school, we are giving our traditional wisdom a new life in the modern world.*

This institutional transition ensures that while the functional context of the music has changed, its role as a carrier of identity remains intact.

Discussion

The findings of this study demonstrate that Naxi folk music serves as a dynamic oral museum, a concept that resonates with the observations of Sigley (2020), who highlighted how the Ancient Tea Horse Road functioned as a mobility narrative for cultural exchange. The transition of traditional wisdom from the Foundational Era to the Era of Intercultural Exchange confirms that Naxi music is not a stagnant relic but a resilient system capable of absorbing external aesthetics.

However, the current Modern Era presents a critical shift toward commodification. The results indicating that music is increasingly performed for tourism rather than community ritual support the concerns raised by Su (2019) and Mokgachane et al. (2021) regarding the loss of music authenticity. While the institutionalization of music in schools like the Naxi Dongba School (Figure 1) ensures technical survival, it marks a departure from organic oral transmission. This transition is inconsistent with the traditional shamanistic roots described by Tian and Ding (2025) but aligns with the necessity of "active equilibrium" proposed in the introduction. The study finds that by re-contextualizing folk songs within formal education, the Naxi community effectively bridges the generational gap,

a strategy suggested by Chen and Sensai (2024) to maintain literacy and cultural interest among the youth.

This research concludes that the development of Naxi folk music is a continuous trajectory of adaptation. From its spiritual origins in Dongba chants to its current status as a UNESCO-protected heritage, the music has functioned as a primary vessel for Naxi social values and collective memory. The interdisciplinary analysis proves that cultural resilience is achieved through a state of "wisdom in transition"—where the core historical essence is preserved even as performance contexts shift from altars to digital stages. Despite modern threats of urbanization and the disconnect of younger generations, the institutionalization of ethnic music provides a sustainable framework for heritage longevity.

Recommendation

The findings of this study suggest that the sustainability of Naxi folk music requires a strategic shift toward active equilibrium, where historical essence is preserved through modern institutional frameworks. It is highly recommended that local educational authorities in Lijiang further formalize the integration of folk music into school curricula, moving beyond mere vocal performance to include the transmission of the moral and social wisdom embedded in Naxi lyrics. This institutional approach, as demonstrated by the Naxi Dongba School (Figure 1), effectively bridges the generational gap and ensures that traditional wisdom remains a relevant cultural force rather than a stagnant relic of the past (Chen & Sensai, 2024; Sigley, 2020).

For future research, it is essential to investigate the impact of digital transformation and social media platforms on the authenticity and transmission of ethnic minority music. Further studies should adopt a longitudinal approach to evaluate the long-term effectiveness of school-based heritage programs on students' cultural identity. Additionally, conducting cross-cultural comparative

analyses with other ethnic groups along the Ancient Tea Horse Road, such as the Tibetan or Bai people, would provide a broader understanding of musical hybridity and cultural resilience in Southwest China (Wen et al., 2025).

References

Barbeau, A. K., & Mantie, R. (2019). Music performance anxiety and perceived benefits of musical participation among older adults in community bands. Journal of Research in Music Education, 66(4), 408-427. https://doi.org/10.1177/0022429418799362

Bihari, S. (2023). Cultural heritage and indigenous knowledge: Reviving traditions for future generations. Sustainable development goals in SAARC countries: Key issues, opportunities and challenges, 1(12), 24-32.

Boro, S. (2024). A study of the role of folk songs in preserving the culture and heritage: A case study of Bodos. International Journal of Research in Social Science and Humanities (IJRSS), 5(7), 103-110. https://doi.org/10.47505/IJRSS.2024.7.9

Chen, H. H., & Hung, P. Y. (2019). Performing frontier as home: Yuanshengtai performance and the representational politics of Homeland in Southwest China. Space and Culture, 22(4), 324-340. https://doi.org/10.1177/1206331217751779

Chen, H., & Sensai, P. (2024). Education and Literacy in the Development and Transmission of Chinese Yao Nationality Folk Songs. International Journal of Education and Literacy Studies, 12(1), 213-220. https://doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.12n.1p.213

English, H. J., & Davidson, J. W. (2020). Music for good: Reflections on a community music project through the lens of historical nostalgia. international journal of community music, 13(3), 253-270. https://doi.org/10.1386/ijcm_00021_1

Harahap, N., Kahar, I. A., & Nasution, L. H. (2018). Preservation of lullabies songs in forming character based on local wisdom. International journal of linguistics, literature and culture, 5(1), 32-42. https://doi.org/10.21744/ijllc.v5n1.479

Li, D., & Zhou, S. (2021). Evaluating the authenticity of Naxi music in three stages from the perspective of Naxi musicians: An application of Lacan's mirror stage theory. Sustainability, 13(7), 3720. https://doi.org/10.3390/su13073720

Li, J., Dai, T., Yin, S., Zhao, Y., Kaya, D. I., & Yang, L. (2022). Promoting conservation or change? The UNESCO label of world heritage (re) shaping urban morphology in the Old Town of Lijiang, China. Frontiers of Architectural Research, 11(6), 1121-1133. https://doi.org/10.1016/j.foar.2022.05.008

Liao, M. (2024). Exploration of Problems and Phenomena in Ethnomusicology: A Theoretical Analysis of Music Philology. Cultura: International Journal of Philosophy of Culture and Axiology, 21(5), 1-20.

Liu, Y., & Song, Y. (2025). The role of Chinese folk ritual music in biodiversity conservation: an ethnobiological perspective from the Lingnan region. Journal of Ethnobiology and Ethnomedicine, 21(1), 6. https://doi.org/10.1186/s13002-025-00755-7

Mahadevan, R., & Zhang, J. (2022). Tourism in UNESCO world heritage site: divergent visitor views to Lijiang on experiences, satisfaction and future intentions. Journal of China Tourism Research, 18(3), 670-688. https://doi.org/10.1080/19388160.2021.1965061

Mokgachane, T., Basupi, B., & Lenao, M. (2021). Implications of cultural commodification on the authenticity of iKalanga music: a case of Domboshaba traditional music festival in Botswana. Journal of Tourism and Cultural Change, 19(2), 153-165. https://doi.org/10.1080/14766825.2019.1700989

Ping, S., Chuangprakhon, S., Santaveesuk, P., & You, L. (2024). The evolution of Dong small songs and cultural change in Chinese folk music. Journal of Ecohumanism, 3(3), 1530-1540. https://doi.org/10.62754/joe.v3i3.3335

Rees, H. (2021). Music, tourism, and cultural exchange among the Naxi of Southwest China. In Routledge handbook of Asian music: Cultural intersections (pp. 320-354). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003142720-14

Sigley, G. (2020). China's route heritage: mobility narratives, modernity and the Ancient Tea Horse Road. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003050056

Su, J. (2019). Understanding the changing intangible cultural heritage in tourism commodification: the music players' perspective from Lijiang, China. Journal of Tourism and Cultural Change, 17(3), 247-268. https://doi.org/10.1080/14766825.2018.1427102

Tang, T. (2025). Naxi Folksong in the Age of Intangible Cultural Heritage. University of California, Los Angeles.

Tian, M., & Ding, S. (2025, March). The Road to Divine Land: Iconography, Deity, and Aesthetic Style. In Arts (Vol. 14, No. 2, p. 22). MDPI. https://doi.org/10.3390/arts14020022

You, X., & Prathumchan, N. (2024). Literacy Transmission Practices for the Preservation of Wuyue Ceremonial Chinese Folk Songs. International Journal of Education and Literacy Studies, 12(4), 193-201. https://doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.12n.4p.193

Yu, T., & Chuangprakhon, S. (2025). Promoting Traditional Music Literacy: A Case Study of Tuhu Preservation through School Education. International Journal of Education and Literacy Studies, 13(1), 49-55. https://doi.org/10.7575/aiac.ijels.v.13n.1p.48

Yunying, H. & Tho-ard, M. (2025). The Historical Development And Inheritance Plan Of The Performance Of The Southwest Shandong Guchui Ensemble. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(3), 720-738.

THE IMPACT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY ON ORGANIZATIONAL PERFORMANCE OF PRIVATE MANUFACTURING ENTERPRISES IN YUNNAN PROVINCE, CHINA: THE MEDIATING ROLE OF INNOVATION INVESTMENT*

Chen Min[1], Adilla Pongyila[2] and Pornthip Tantivisethsak[3]

[1-3]Dhurakij Pundit University, International College, Thailand

[1]College of Arts and Sciences, Kunming, China

Corresponding Author's Email: 707026082@qq.com

Received 11 April 2026; Revised 27 April 2026; Accepted 29 April 2026

Abstract

This study examines the structural relationships among corporate social responsibility (CSR), innovation investment (INI), and organizational performance (OP) in private manufacturing enterprises in Yunnan Province, China. A quantitative research design was employed, and data were collected from employees and managers, yielding 620 valid responses. Structural Equation Modeling (SEM) was used to test the proposed relationships and mediating mechanism.

The results indicate that CSR has a significant positive direct effect on organizational performance and also positively influences innovation investment. In addition, innovation investment significantly enhances organizational performance. Furthermore, innovation investment plays a partial mediating role

Citation:

* Chen Min, Adilla Pongyila and Pornthip Tantivisethsak. (2026). The Impact Of Corporate Social Responsibility On Organizational Performance Of Private Manufacturing Enterprises In Yunnan Province, China: The Mediating Role Of Innovation Investment. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 866-885.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

in the relationship between CSR and organizational performance, indicating that CSR can indirectly improve performance through promoting innovation activities. These findings provide empirical evidence for understanding the internal mechanism linking CSR and performance in underdeveloped regions and offer practical implications for enhancing sustainable development strategies in private manufacturing enterprises.

Keywords: Corporation social responsibility (CSR), Organizational performance (OP), Innovation investment (INI), Private manufacturing enterprises, Structural Equation Modeling (SEM)

Introduction

Corporate social responsibility (CSR) is considered a key criterion for assessing sustainable business practices. The concept of CSR appeared in the United States at the beginning of the 20th century. CSR refers to "corporate social or environmental behavior that goes beyond the legal or regulatory requirements." Many enterprises have elevated social responsibility to the strategic level, embedded in corporate culture, throughout the daily operation, CSR has gradually become a new marketing method of differentiated competition. Some enterprises, in pursuit of maximizing their own interests, only focus on short-term gains and fail to actively assume social responsibilities (Song, 2024). This has had a huge impact on our environment and the vital interests of the people. In China, the contribution of private enterprises in the manufacturing sector is increasingly prominent. However, the manufacturing industry in Yunnan of China is constrained by issues such as insufficient independent innovation capabilities and aggravated environmental pollution.

Innovation plays an extremely important role in the fierce market competition. The innovation investment (INI) of enterprises, including investment in research and development funds, technical talents, and research equipment,

is the key guarantee for enterprises to enhance their core technical capabilities, launch new products and services, and enter new markets. INI has the characteristics of high risk, high uncertainty, and long cycle. CSR and INI, as important directions of enterprise resource allocation, have complex relationships with enterprise performance. On one hand, enterprises need to invest certain resources to fulfill their social responsibilities, which may have an effect of crowding out innovation investment and thereby affect the short-term performance of the enterprises. On the other hand, proactive social responsibility practices can create a favorable external environment for the enterprises, thereby promoting the improvement of enterprise performance.

This study takes manufacturing private enterprises in Yunnan Province as the research object, combining their "manufacturing attributes" and "private attributes", and theoretically clarifying the internal logic between CSR and OP. This can enrich the theoretical connotation of the research on the social responsibility of manufacturing private enterprises and provide support for the expansion of the application scope of related theories. This study provides practical guidance for manufacturing private enterprises in Yunnan Province to effectively fulfill CSR and enhance OP.

Objectives

1. To examine the structural relationships among corporate social responsibility (CSR), innovation investment (INI), and organizational performance (OP) in private manufacturing enterprises in Yunnan Province.

2. To analyze the direct effects of CSR on organizational performance and innovation investment.

3. To investigate the impact of innovation investment on organizational performance.

4. To test the mediating role of innovation investment in the relationship between CSR and organizational performance.

Literature Review

1. Corporate Social Responsibility (CSR) and Organizational Performance (OP)

As the core issue of interaction between enterprises and society, CSR has long been a research hot spot in the fields of management and economics. However, due to differences in research contexts, variable measurement methods and theoretical perspectives, the conclusions drawn by existing studies regarding the relationship between the two are inconsistent. The current studies have reached four main conclusions regarding the relationship between CSR and performance: positive correlation, negative correlation, nonlinear relationship, and no significant correlation. Each of these viewpoints is supported by empirical evidence.

CSR is significantly positively correlated with an enterprise's financial performance, and this correlation holds true in both emerging economies and developed economies. When CSR investment exceeds the carrying capacity of the enterprise's strategy, CSR redundancy will occur, leading to a decline in performance, that is, a inverted U-shaped relationship. However, the research samples of such studies are mostly concentrated in high-pollution industries, and their universality remains to be verified. Xie et al. (2017) found in their research on Chinese enterprises that the impact of CSR on performance is entirely mediated through customer satisfaction. If this variable is not controlled, the direct relationship between CSR and performance is not significant. The effects of different CSR dimensions on performance cancel each other out, resulting in no significant correlation between overall CSR and performance.

In summary, through a literature review of the relationship between CSR and OP, it can be observed that CSR not only directly affects the financial and non-financial performance of the organization, but also, regulatory variables such as industry characteristics, enterprise size, and market environment significantly influence the relationship between CSR and OP. Hence, the following hypothesis is proposed:

H1. CSR positively influences organizational performance.

2. Corporate Social Responsibility (CSR) and Innovation Investment (INI)

Innovation, as a key driving force for enterprises to maintain their competitive edge and achieve sustainable growth. Existing studies have centered on core issues such as "how CSR affects innovation" and "the mechanism and boundary conditions of their relationship", but no completely consistent conclusions have been reached. Some studies have confirmed that CSR promotes innovation through paths such as resource acquisition and reputation building (Liu et al., 2025; Hanaysha et al., 2025), while other studies have pointed out that CSR may inhibit innovation due to the resource crowding effect. It was found that CSR enhances customer trust and employee identification, providing enterprises with innovative inspiration and human support. Moreover, the stakeholder network established through CSR can share the costs of innovation failure and reduce enterprises' concerns about innovation.

Enterprises with good CSR performance are more likely to attract technical talents and investors, and their R&D intensity is higher than that of their peers. CSR has a positive impact on enterprises' innovation, and the cost of debt financing plays a mediating role between CSR and enterprise innovation. These studies reveal that CSR influences enterprises' INI through different regulatory mechanisms. Compared with non-state-owned enterprises, state-owned enterprises demonstrated a more significant performance in promoting enterprise INI. These research results indicate that the relationship between CSR and

innovation investment may vary depending on the characteristics of the enterprises.

In summary, current research indicates that CSR has a significant positive impact on enterprises' innovation investment. However, the relationship between CSR and INI is not linear. As the amount of INI by enterprises increases, the positive impact of CSR on it gradually weakens. Moreover, the promoting effect of CSR on enterprises' INI is still regulated by various factors, such as the type of the enterprise and environmental uncertainty. Hence, the following hypothesis is proposed:

H2: CSR positively influences innovation investment.

3. Innovation Investment (INI), and Organizational Performance (OP)

Shahzad et al. (2025) conducted a study on the manufacturing industry in China and found that innovation capability has a significant direct positive impact on OP, and this impact is not significantly interfered by enterprise size or industry segmentation. From the mechanism perspective, innovation capability acts on performance through two paths: one is to directly enhance market competitiveness by developing new products and optimizing production processes; the other is to indirectly amplify the performance effects of technological innovation and green innovation by promoting the deep implementation of digital transformation.

Pandey et al. (2025) empirical study on the Indian manufacturing sector indicates that technological innovation has a significant positive effect on OP, this study further points out that technological innovation can achieve a dual improvement in financial performance and product quality. Green innovation has a significant positive impact on organizational performance. Among them, the improvement effect on environmental performance is the most prominent, followed by financial performance and other OP. Bai (2025) found that INI was significantly positively correlated with the enterprise's operating performance.

Green innovation significantly and positively impacts firm performance, however, the effect of green innovation on firm sustainability performance is insignificant. It was found a positive correlation between resource investment and the financial performance of ecological innovation-oriented enterprises. Song (2024) used the heavy-polluting enterprises listed on the A-share market from 2010 to 2022 as a sample, they found that green technological innovation has a direct impact on enterprise performance, but this impact usually has a certain lag period.

In summary, although there have been studies, there are still many unsolved mysteries in this field, such as the non-linear relationship between innovation and performance, and the differences in the effectiveness of innovation across different industries. Hence, the following hypothesis is proposed:

H3: Innovation investment positively influences organizational performance.

4. CSR, Innovation Investment, and Organizational Performance (OP)

CSR mediates its impact on environmental performance through the chain path of "green capability (GC) ⟶ green innovation (GI)". If small and medium-sized enterprises lack green capability, even if they invest in CSR, it is difficult for them to transform into green innovation and environmental performance. In addition, Hanaysha et al. (2025) conducted a survey of small and medium-sized enterprises in multiple industries and verified the impact of green innovation on sustainable performance. They also confirmed that CSR, green entrepreneurial orientation, and technical capabilities have a positive impact on green innovation and sustainable performance.

Mao (2025) based on the data of manufacturing companies listed from 2010 to 2022, the study found that the impact of corporate social responsibility on financial performance exhibited an inverted U-shaped pattern, and the innovation of green technology by enterprises played an important regulatory

role in this process. CSR promotes the integration of environmental performance and financial performance through the promotion of green INI.

A survey in the Indian IT industry shows that investment in technological innovation is a key mediating factor for the impact of CSR on enterprise performance. Enterprises need to rely on the resources accumulated through CSR to support innovation activities in order to achieve performance improvement. Moreover, the mediating effect of INI varies in dimensions: technological INI is more likely to mediate the impact of environmental CSR on OP, while management INI can strengthen the correlation between social CSR and market performance.

In summary, enterprises not only need to focus on economic benefits, but also must assume responsibilities towards society and the environment. At the same time, innovation, as a key factor driving the sustainable development of enterprises, its interaction with CSR is receiving increasing attention. However, existing research has certain differences and deficiencies in exploring how CSR affects INI and how this interaction further influences enterprise performance. Hence, the following hypothesis is proposed:

H4: Innovation investment mediates the relationship between CSR and organizational performance.

Most existing literature focuses on the developed eastern regions or state-owned enterprises, and lacks targeted research on the particularity of CSR in private enterprises in the western regions of China. Innovation investment in Yunnan's private enterprises is often influenced by both "legitimacy resources" and "financial constraints", and the threshold effect between it and CSR needs to be deeply verified. Based on this, this research proposes the following framework.

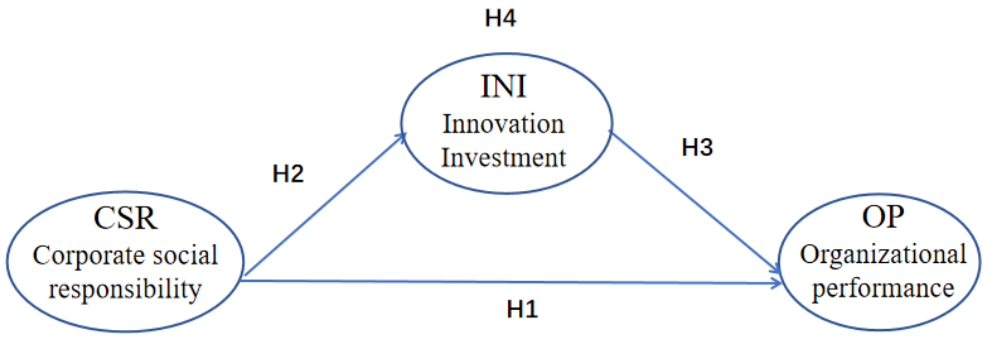

Figure 1 Conceptual Framework (Source: Constructed by the researcher)

Methodology

1. Measurement constructs

The main variables of this study include Corporate Social Responsibility (CSR), Innovation Investment (INI), and Organizational Performance (OP). The measurement of these variables is based on existing literature. All dimensions are measured using the Likert five-point scale, where 1 indicates "strongly disagree" and 5 indicates "strongly agree".

CSR is the independent variable in this study, aiming to measure the enterprises' investment and performance in social responsibility. According to Carroll (1991), the pyramid of CSR includes four dimensions: government responsibility, environmental responsibility, employee moral responsibility, and community charitable responsibility. INI is the mediating variable, representing the enterprises' investment in technological research and development and human resources. INI is measured through the following three dimensions: R & D financial investment, technological transformation investment, and human resource investment. OP is the dependent variable, which is a key indicator for measuring the overall performance of the enterprises. In this study, OP is measured through the following three dimensions: financial performance, employee performance, and market performance.

The measurement tools of this study mainly collect data through questionnaire surveys. The questionnaire design is based on the operational definitions of the aforementioned variables. The scales used in this study are established scales that have been used in previous research.

2. Data Analysis Method

This study uses structural equation model (SEM) for data analysis. The pre-test questionnaires are subjected to item analysis, exploratory factor analysis, and reliability analysis. After removing items from the pre-test questionnaires, the formal questionnaire is formed, and confirmatory factor analysis, descriptive statistical analysis, variance analysis, and correlation analysis are conducted on the valid responses to the formal questionnaire. Finally, test the mediation model to verify the mediating role of INI in the relationship between CSR and organizational performance. Additionally, the bias-corrected non-parametric percentile Bootstrap method with 5000 resampling iterations is used to construct a 95% bias-corrected confidence interval to further validate the research hypotheses.

Results

To ensure alignment between research objectives and findings, the results are presented based on the structural relationships specified in the research objectives and hypotheses.

1. Descriptive analysis of the questionnaire

Before conducting further estimation of the structural equation model (SEM), this study conducted descriptive statistical analysis on all measurement variables to comprehensively understand the basic characteristics of the sample data. Descriptive statistical analysis can provide a better understanding of the distribution of each measurement item, the central tendency and dispersion of the data.

The mean values of all variables range from 2.942 to 3.073, with extremely small fluctuations. The means are all close to 3 points, and the overall distribution shows a "moderately positive slightly positive" characteristic. This indicates that most respondents' scores for each measurement item are at a moderately high level. The standard deviation ranges for all dimensions are from 0.982 to 1.049, all falling within the reasonable dispersion range of 0.8 to 1.2. This indicates the data dispersion is moderate, with good discrimination, and is suitable for subsequent empirical tests. The kurtosis values for all dimensions are negative (ranging from -0.377 to -0.545), all falling within the category of mild platykurtic distribution (the Pearson kurtosis reference value is 0, and an absolute kurtosis value < 1 indicates a mild deviation). This indicates that the data distribution for each dimension is more gentle compared to the standard normal distribution, with fewer extreme values at the tails and a more uniform distribution.

2. The reliability test

To ensure that the measurement tools used in this study have sufficient reliability, this paper employed the Cronbach's Alpha for reliability testing. The Cronbach's Alpha is used to assess the internal consistency among the items in a scale, with a higher coefficient value indicating better internal consistency of the scale. According to Nunnally's (1978) standard, a Cronbach's Alpha greater than 0.7 is generally considered to have good reliability. The Cronbach's Alpha of government responsibility is 0.800, environmental responsibility is 0.816, Employee ethical responsibility is 0.792, community charity responsibility is 0.812; R & D financial investment is 0.775, Technological transformation investment is 0.741, Human resource investment is 0.775, financial performance is 0.881, Employee performance is 0.746, Market Performance is 0.782. The Cronbach's Alpha of all Items are greater than 0.7, all the latent variables in this study have passed the reliability test, indicating that the questionnaire data of this study has good internal consistency and can be further analyzed.

3. Validity testing and model analysis

In this study, the structural or dimensional validity tests conducted through the structural equation model (SEM) were used to evaluate the fit of the model. SEM is a useful statistical tool that can assist researchers in addressing various management and theoretical issues. The data were analyzed through SEM. Since the items are derived from established scales, this study adopts a three-step modeling process. The first step is confirmatory factor analysis (CFA). The second step is to construct a structural model to verify the hypotheses and the relationships among various factors. And the third step is to test the model.

Table 1 Standardized regression weights

Indicator		Constructs	Estimate	S.E.	C.R.	P	AVE	CR
Government responsibility	<---	CSR	0.684					
Environmental responsibility	<---	CSR	0.758	0.074	15.789	***		
Employee ethical responsibility	<---	CSR	0.701	0.07	14.816	***	0.511	0.807
community charity responsibility	<---	CSR	0.713	0.071	15.033	***		
R & D financial investment	<---	INI	0.65					
Technological transformation investment	<---	INI	0.604	0.082	11.541	***	0.412	0.677
Human resource investment	<---	INI	0.67	0.086	12.278	***		
Financial performance	<---	OP	0.875					
Employee performance	<---	OP	0.633	0.039	16.373	***	0.572	0.797

Market performance	<---	OP	0.74	0.038	20.133	***

Note: ***p<.001

As shown in Table 1, the standardized factor loadings are all greater than 0.5, and the C.R. values are all greater than 1.96 ($p < 0.001$), indicating that each indicator has good representativeness for the latent variable to which it belongs. The CR values of the latent variables are all greater than 0.6. Among them, CSR (0.807), OP (0.797), and INI (0.677) is also within the acceptable range, indicating that the internal consistency of the latent variables is good. The AVE of CSR (0.511) and OP (0.572) are both greater than 0.5, while the AVE values of INI (0.412) is slightly below 0.5, but still above the acceptable level of 0.4. Overall, the reliability and convergent validity of the measurement model meet the requirements of the study.

Table 2 Discriminant Validity analysis

	CSR	**INI**	**OP**
CSR	0.715	–	–
INI	0.367	0.642	–
OP	0.710	0.767	0.756
AVE	0.511	0.412	0.572

Note: The diagonal numbers are the square root values of AVE.

As shown in Table 2, the square root of AVE for CSR (0.715) is greater than its correlation coefficients with INI (0.367), and OP (0.710). The square root of AVE for INI (0.642) is greater than its correlation coefficients with CSR (0.367) , although it is slightly less than its correlation coefficient with OP (0.767). Considering that the AVE value of INI is slightly lower and OP is theoretically closely related to INI, this result is within the acceptable range. The square root of AVE for OP (0.756)

is greater than its correlation coefficients with CSR (0.710), and INI (0.767). The result shows that there is a good discriminant validity among the latent variables.

4. Structural equation modelling (SEM)

This study employed the structural equation model (SEM) to analyze the relationships among CSR, INI, and OP. To enhance the accuracy of model estimation, maximum likelihood estimation (MLE) and the bootstrap method were combined for data estimation. The relationships among different dimensions were analyzed to confirm or reject the research hypothesis. Figure 2 presents the structural equation model constructed, covering three core variables: Corporate Social Responsibility (CSR), Innovation Investment (INI), and Organizational Performance (OP).

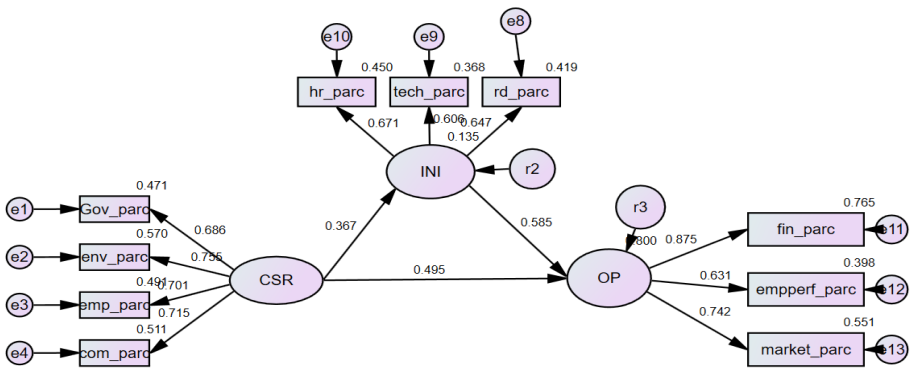

Figure 2 The path diagram of SEM (Source: Constructed by the researcher)

Table 3 SEM model fitting indicators

Indicator	χ^2	*df*	*p*	χ^2/df	GFI	RMSEA	RMR	CFI	NFI	TLI
Criteria	-	-	>0.05	<3	>0.95	<0.06	<0.08	≥0.95	>0.9	≥0.95
values	23	32	0.951	0.625	0.994	0.000	0.010	1.000	0.991	1.008

As shown in Table 3, this model has met or exceeded the standards for good fit in all fitting indicators. The model fitting effect is extremely excellent and can well reflect the structural characteristics of the data. Further exploration can be conducted on the structural relationships among variables, as well as the research hypotheses.

Table 4 Results of analysis of direct effect, indirect effect, and total effect

Variable (Effect Path)	Estimate	S.E.	Bootstrap 95%CI	P
CSR ⟶ INI	0.367	0.050	[0.265, 0.462]	***
INI ⟶ OP	0.585	0.039	[0.509, 0.660]	***
CSR ⟶ INI ⟶ OP	0.215	0.032	[0.155, 0.282]	***
CSR ⟶ OP (Direct Effect)	0.495	0.039	[0.420, 0.568]	***
CSR ⟶ OP (Total Effect)	0.710	0.030	[0.648, 0.771]	***

Note: ***p<0.001

Direct effect test: CSR⟶OP: the path coefficient is 0.495 ($p < 0.01$), and the 95% confidence interval [0.420, 0.568] does not include 0, indicating that CSR has a significant positive direct impact on OP. Hypothesis H1 is supported. CSR ⟶INI: The path coefficient is 0.367 ($p < 0.01$), and the 95% confidence interval

[0.265, 0.462] does not include 0, indicating that CSR has a significant positive direct impact on INI. Hypothesis H2 is supported. INI⟶OP: the path coefficient is 0.585 ($p < 0.01$), and the 95% confidence interval [0.509, 0.660] does not include 0, indicating that INI has a significant positive direct impact on OP. Hypothesis H3 is supported.

Mediation effect test: The indirect effect of CSR through the INI mechanism on OP was 0.215 ($p < 0.01$), with a 95% confidence interval of [0.155, 0.282], which did not include 0. This indicates that the INI played a significant partial mediating role between CSR and OP, supporting Hypothesis H4.

The total effect of CSR on OP was 0.710 ($p < 0.01$), with a direct effect accounting for 69.7% and an indirect effect accounting for 30.3%. This shows that CSR can not only directly enhance OP but also indirectly promote performance growth by driving INI.

Table 5 Summary of Hypothesis Testing

Research Hypothesis	Results
H1: CSR has a positive impact on organizational performance (OP).	Supported
H2: CSR has a positive impact on innovation investment (INI).	Supported
H3: Innovation investment (INI) has a positive impact on organizational performance (OP).	Supported
H4: Innovation investment (INI) plays a mediating role between CSR and organizational performance (OP).	Supported

Discussion

This study is based on the actual situation of private manufacturing enterprises in Yunnan Province, China, focusing on three core variables: corporate social responsibility (CSR), innovation investment (INI), and organizational performance (OP). By questionnaire survey, a total of 620 valid samples were

collected, and the structural equation model was constructed. Through standardized path coefficient tests and Bootstrap mediation effect tests, the influence of CSR on OP, and the mediating roles of INI, were systematically verified. This study revealed the mechanism and transmission path of the impact of CSR on OP, and answered the core research questions raised. These findings are consistent with the research objectives, which focus on examining the structural relationships and mediating mechanisms among CSR, innovation investment, and organizational performance.

This study verified the transmission mechanism of "CSR - INI - OP" through structural equation modeling and Bootstrap testing: CSR has a significant positive direct impact on both INI and OP; INI has a significant positive direct impact on OP; INI plays a significant mediating role between CSR and OP, that is, CSR can directly affect OP, and can also indirectly promote OP improvement by enhancing INI. The above results provide new empirical evidence for understanding the relationship between CSR and performance in border regions, and also offer practical guidance for the sustainable development strategy of enterprises.

Conclusion

Based on the research objectives, this study confirms that CSR significantly influences organizational performance both directly and indirectly through innovation investment, and validates the structural relationships among CSR, innovation investment, and organizational performance.

One of the core findings of this study is that CSR has a complete direct effect + mediating effect mechanism on OP. On the other hand, INI is the key to resolving these challenges. It enables enterprises to directly establish a competitive advantage. Therefore, by mandating the implementation of INI, CSR

has a relatively high transmission efficiency in achieving performance improvement, which is also highly consistent with the empirical results.

Recommendations

First, strengthen the role of INI, and prioritize addressing the shortage of human resources. Based on the key findings of this study, enterprises should take INI as the core lever for performance improvement, and optimize the allocation structure of innovation resources. Prioritize increasing human resource investment, establish an innovation talent recruitment and cultivation platform, and through cooperation with universities, talent introduction subsidies, internal training, etc., fill the shortage of innovation talents in border areas, enhance employees' innovation capabilities, promote the efficient conversion of human resource investment to performance.

Second, strengthen green policy support and guide enterprises to focus on environmental responsibility and green innovation. In line with Yunnan's strategic orientation of green strong province and low-carbon transformation, local governments should refine environmental protection support policies, offer tax exemptions, financial subsidies, etc. to private manufacturing enterprises that actively fulfill environmental responsibilities and increase investment in green innovation, thereby reducing the costs of green production and environmental protection for these enterprises.

Thirdly, we can break through resource constraints and make up for the shortcomings in terms of talents and innovation. increase support for the innovation investment of private manufacturing enterprises, set up innovation funds, focus on supporting enterprises' human resource investment and green technology research and development, promote innovation cooperation among enterprises, and enhance the overall innovation level of the regional manufacturing industry.

References

Bai, M. (2025). Innovation investment, company growth potential and enterprise operating performance: Based on empirical research in the fields of biology and pharmacy. Financial Observation, 11(18), 66–70, 74. https://doi.org/10.3969/j.issn.2096-0808.2025.18.010

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. Business Horizons, 34(4), 39–48.

Hanaysha, J. R., Abusharbeh, M., Dwikat, S. Y., Shubita, M. F., Sharif, M. N., & Alshdaifat, S. M. (2025). Impact of corporate social responsibility, technological capability, and green entrepreneurial orientation on green innovation and sustainable performance. World Development Sustainability, 7, 100233. https://doi.org/10.1016/j.wds.2025.100233

Liu, W., Lan, R., & Liu, Y. (2025). Meta-analysis on relationship between corporate social responsibility and firm performance: Mediating mechanisms of innovation and reputation. Industrial Management & Data Systems. https://doi.org/10.1108/IMDS-12-2024-1189

Mao, Q. (2025). Research on the social responsibility, green technological innovation and financial performance of manufacturing enterprises. Business Observation, 11(7), 20–23. https://doi.org/10.3969/j.issn.2096-0808.2025.07.002

Nunnally, J. C. (1978). Psychometric theory (2nd ed.). McGraw-Hill.

Pandey, B., Khurana, M. K., & Mishra, S. B. (2025). Influence of quality management practices on organizational performance: Mediating role of Industry 4.0 technologies. The TQM Journal. https://doi.org/10.1108/TQM-09-2024-0349

Shahzad, M. A., Chen, S., Wang, X., Li, Z., & Iqbal, T. (2025). Impact of GHRM and innovation capabilities on organizational performance: The role of digital transformation and green leadership. Journal of Manufacturing Technology Management. https://doi.org/10.1108/JMTM-11-2024-0639

Song, Y. (2024). Research on the impact of green technological innovation on the performance of heavy polluting enterprises from the perspective of media supervision [Master's thesis, Shenyang University].

Xie, X., Jia, Y., Meng, X., & Li, C. (2017). Corporate social responsibility, customer satisfaction, and financial performance: The moderating effect of the institutional environment in two transition economies. Journal of Cleaner Production, 150, 26–39. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.02.192

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*

DESIGNING FLIPPED CLASSROOM INSTRUCTION USING MICROLEARNING TO ENHANCE LISTENING SKILLS AND LEARNING ACHIEVEMENT IN CHINESE LANGUAGE AMONG GRADE 12 STUDENTS

บิณฑ์ชฎาทิพย์ หนูเศษ[1], ชวนพิศ ชุมคง[2] และ พัศรเบศวณ์ เวชวิริยะสกุล[3]

Binchadathip Nooset[1], Chuanphit Chumkhong[2], Phatsarabet Wetwiriyasakun[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1-3]Thaksin University, Thailand

Corresponding Author's Email: pamsirilak2425@gmail.com

วันที่รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 9 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 11 พฤษภาคม 2569

Received 1 May 2026; Revised 9 May 2026; Accepted 11 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะการฟังภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง 3) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้น

Citation:

*บิณฑ์ชฎาทิพย์ หนูเศษ, ชวนพิศ ชุมคง และ พัศรเบศวณ์ เวชวิริยะสกุล. (2569). การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 886-903.

Binchadathip Nooset, Chuanphit Chumkhong, Phatsarabet Wetwiriyasakun. (2026). Designing Flipped Classroom Instruction Using Microlearning To Enhance Listening Skills And Learning Achievement In Chinese Language Among Grade 12 Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 886-903.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

มัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ ไมโครเลิร์นนิง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ จังหวัดสงขลา จำนวน 17 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดทักษะการฟัง 3) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าสถิติ t - test สำหรับกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน (Dependent Samples t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีทักษะการฟังหลังเรียน ($\bar{x}$ = 19.52, S.D. = 1.06) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 13.05, S.D. = 6.38) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนหลังเรียน ($\bar{x}$ = 17.29, S.D. = 3.27) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 8.58, S.D. = 6.75) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.37)

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้าน, ไมโครเลิร์นนิง, ภาษาจีน

Abstract

This research study aimed to 1) compare Chinese listening skills of grade 12 students between before and after implementing flipped classroom instruction using microlearning, 2) compare Chinese learning achievement of grade 12 students between before and after implementing flipped classroom instruction using microlearning, and 3) examine satisfaction of grade 12 students towards implementation of flipped classroom instruction using microlearning. The research samples were 17 grade 12 students at Navamindarajudis Thaksin School. The samples were selected through the purposive sampling method. The research instruments were 1) lesson plans, 2) a listening test, 3) a Chinese achievement test, and 4) a questionnaire on satisfaction. The statistics used for

data analysis were mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.), and dependent samples t-test.

The research findings revealed that:

1. the listening skills of grade 12 students after studying through the flipped classroom instruction using microlearning ($\bar{x}$ = 19.52, S.D. = 1.06) were higher than before studying through it ($\bar{x}$ = 13.05, S.D. = 6.38) at a significance level of .05.

2. the Chinese learning achievement after studying through flipped classroom instruction using microlearning ($\bar{x}$ = 17.29, S.D. = 3.27) was higher than before studying through it ($\bar{x}$ = 8.58, S.D. = 6.75) at a significance level of .05.

3. the students' satisfaction towards implementing flipped classroom instruction using microlearning was at the highest level ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.37).

Keywords: Flipped Classroom, Microlearning, Chinese

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปกระบวนทัศน์ทางการศึกษาอย่างขนานใหญ่ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือเสริมในการเรียนรู้เท่านั้น แต่ได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่ปรับเปลี่ยนวิถีการเรียนรู้ของผู้เรียนสู่รูปแบบไร้ขีดจำกัดด้านเวลาและสถานที่ (Anywhere, Anytime) สอดคล้องกับรายงานของ UNESCO (2022) ที่ระบุว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลในสถานศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่จำเป็นอย่างยิ่งในอนาคต

ภาษาจีนในบริบทของประเทศไทยได้ทวีความสำคัญมากขึ้นในฐานะภาษายุทธศาสตร์โลก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะภายใต้ความร่วมมือเส้นทางสายไหมยุคใหม่ (Belt and Road Initiative: BRI) ส่งผลให้ทักษะภาษาจีนกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในระดับสากล กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) พบว่าจำนวนผู้เรียนภาษาจีนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการบุคคลที่มีความสามารถในการสื่อสารภาษาจีน ได้ในระดับวิชาชีพ

แม้ว่าการเรียนการสอนภาษาจีนจะได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติยังคงพบอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านทักษะการฟัง ซึ่งถือเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการสื่อสาร ทั้งนี้ผู้เรียนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศมักประสบปัญหาในการจำแนกระบบเสียงสัทอักษร (พินอิน) และเสียงวรรณยุกต์ ที่มีความซับซ้อนและแตกต่างจากภาษาแม่ ส่งผลต่อความสามารถในการรับรู้เสียงและการประมวลผลภาษาพูดอย่างมีนัยสำคัญ (Keshavarzi et al., 2019) ปัญหานี้ทวีความรุนแรงมากขึ้นในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ต้องเผชิญกับภาระงานและการเตรียมตัวสอบเข้าในระดับอุดมศึกษา ทำให้มีเวลาฝึกฝนทักษะทางภาษาน้อยลง การจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม (Traditional Classroom) ที่ครูเป็นศูนย์กลางจึงไม่สามารถ ตอบโจทย์การพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากเวลาในห้องเรียนส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการอธิบายคำศัพท์และไวยากรณ์ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการฝึกปฏิบัติด้านทักษะการฟังและการโต้ตอบสื่อสาร

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ซึ่งเป็นการพลิกกลับลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ โดยย้ายการถ่ายทอดความรู้พื้นฐาน (Lower-order Thinking) เช่น คำศัพท์และไวยากรณ์ไปไว้นอกห้องเรียนผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองตามศักยภาพเฉพาะบุคคล (Self-paced Learning) และปรับเปลี่ยนเวลาในห้องเรียนให้เป็นพื้นที่การปฏิบัติกิจกรรม (Active Learning) เน้นการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การประยุกต์ใช้ภาษาในสถานการณ์จำลอง และการสะท้อนผลกลับ (Feedback) จากครูผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ซึ่ง Wang และ Tasker (2022) ยืนยันว่ารูปแบบนี้ช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์และสร้างความมั่นใจในการสื่อสารภาษาจีนได้อย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ตามหัวใจสำคัญที่จะขับเคลื่อนห้องเรียนกลับด้านให้ประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพและลักษณะของสื่อการสอนที่ผู้เรียนต้องศึกษาด้วยตนเองนอกห้องเรียน หากสื่อการสอนมีความยาวหรือซับซ้อนเกินไป อาจกลายเป็นภาระและลดทอนความสนใจของผู้เรียนได้ ด้วยเหตุนี้เพื่อให้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านมีประสิทธิภาพสูงสุด และ

สอดคล้องกับพฤติกรรมการบริโภคสื่อของเยาวชนไทยในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการแนวคิดไมโครเลิร์นนิง (Microlearning) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยจัดรูปแบบเนื้อหาให้มีขนาดเล็ก กระชับ และมุ่งเน้นสาระสำคัญเพียงประเด็นเดียวต่อหนึ่งหน่วยการเรียนรู้ (Bite-sized Content) ซึ่ง Alias และ Abdul Razak (2023) ได้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านสื่อสั้นๆที่เข้าถึงได้ง่ายผ่านสมาร์ทโฟนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยลดภาระทางพุทธิปัญญา (Cognitive Load) ของผู้เรียน เนื่องจากโดยธรรมชาติของภาษาจีนนั้นมีระดับความยากในตัวเอง (Intrinsic Load) สูง การย่อยเนื้อหาให้เป็นหน่วยเล็ก ๆ จะช่วยป้องกันไม่ให้ข้อมูลล้นเกินความสามารถในการประมวลผลของหน่วยความจำระยะสั้น ช่วยให้สมองของผู้เรียนสามารถโฟกัสไปที่การจำแนกเสียงและทำความเข้าใจความหมายได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การจดจำและการดึงข้อมูลกลับมาใช้ประสิทธิภาพสูงกว่าการเรียนรู้ผ่านสื่อที่มีความยาวหรือซับซ้อนเกินไป

เมื่อพิจารณาถึงบริบทเฉพาะของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ จังหวัดสงขลา ที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ทว่าจากผลการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในรายวิชาภาษาจีนยังไม่สูงมากนัก โดยเฉพาะทักษะการฟังที่นักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจับใจความสำคัญจากการฟังได้อย่างแม่นยำ กอปรกับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต้องเผชิญกับภาระงานที่หนักหน่วงจากการเตรียมตัวสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัย (TCAS) การติวสอบวัดผลระดับชาติ (O-NET) รวมถึงความจำเป็นในการเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมการสอบวัดระดับทักษะต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกจังหวัด ส่งผลให้เวลาสำหรับการฝึกฝนทักษะทางภาษาจีนในห้องเรียนลดน้อยลง การเรียนการสอนในรูปแบบเดิมที่เน้นการบรรยายเป็นหลักจึงไม่สามารถดึงศักยภาพของนักเรียนออกมาได้อย่างเต็มที่ภายใต้แรงกดดันด้านเวลา

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักว่าการคงรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาการเรียนภาษาจีนของนักเรียนในปัจจุบันอีกต่อไป จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6” โดยมุ่งหวังให้นวัตกรรมนี้เป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้ก้าวข้ามข้อจำกัดด้านเวลาเรียน และเปลี่ยนห้องเรียนให้เป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติที่ทรงคุณค่า ทั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำคัญสำหรับครูผู้สอนในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับบริบทการศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการฟังภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง

3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง

สมมติฐานการวิจัย

1. ทักษะการฟังภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงสูงขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงสูงขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงอยู่ในระดับมาก

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom)

Maria Ijaz Baig และ Elaheh Yadegaridehkord (2023) อธิบายว่า ห้องเรียนกลับด้านเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มอบโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างฐานความรู้พื้นฐานด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์และสื่อดิจิทัลประเภทต่างๆก่อนเข้าสู่การเรียนในห้องเรียนจริง เพื่อให้เวลาในห้องเรียนถูกใช้อย่างคุ้มค่าที่สุดสำหรับการทำกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาทักษะเฉพาะด้านการอภิปรายเชิงลึก และการฝึกฝนผ่านสถานการณ์จำลอง เพื่อกระตุ้นความกระตือรือร้นของผู้เรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น เมตตา มงคลธีระเดช

(2025) กล่าวว่า ห้องเรียนกลับด้านเป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่ยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) อย่างแท้จริง โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือหลักในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้นอกเวลาเรียน เช่น คลิปวิดีโอการสอนหรือชุดแบบฝึกหัดออนไลน์ และมุ่งเน้นให้เวลาในห้องเรียนเป็นพื้นที่สำหรับการลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนทัศนะ และการได้รับข้อเสนอแนะโดยตรงจากครูผู้สอน เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วัชราภรณ์ เกตุช้าง ธีรพงษ์ จันเปรียง และเจนวิทย์ วารีบ่อ (2565) ที่กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านช่วยส่งเสริมความเป็นอิสระของผู้เรียนในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียน และใช้พื้นที่ในห้องเรียนเป็นเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและคอยให้คำชี้แนะอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ ปฏิญญา จันทร์เพ็ญ และ ภัทรพรรณ พรหมคช (2023) ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมถึงต้นกำเนิดของแนวคิดห้องเรียนกลับด้านว่าถูกริเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 2007 โดย Jonathan Bergman และ Aaron Sams มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการเปลี่ยนบทบาทของครูผู้สอนจากการเป็นเพียงผู้บรรยาย (Lecturer) ไปสู่การเป็นที่ปรึกษา (Facilitator) ที่คอยช่วยเหลือผู้เรียนในขณะกำลังประยุกต์ใช้ความรู้ในห้องเรียน ดังนั้นห้องเรียนกลับด้านจึงถือเป็นนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีความโดดเด่นในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเวลาและพื้นที่ของการเรียนรู้ โดยอาศัยการสลับกิจกรรมระหว่างนอกห้องเรียนและในห้องเรียนอย่างเป็นระบบหัวใจสำคัญของห้องเรียนกลับด้านคือการให้ผู้เรียนได้เข้าถึงและศึกษาเนื้อหาล่วงหน้าด้วยตนเองผ่านสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เช่น วิดีโอสั้น เอกสารประกอบการเรียนในรูปแบบไฟล์ที่คัดสรรมาอย่างดี หรือแบบฝึกหัดออนไลน์ที่ทันสมัย ส่งผลให้ครูผู้สอนสามารถใช้เวลาอันมีค่าภายในห้องเรียนสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริง การสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการถาม-ตอบ และการอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดเกี่ยวกับไมโครเลิร์นนิง (Microlearning)

ศยามน อินสะอาด (2021) กล่าวถึงแนวคิดของไมโครเลิร์นนิงไว้ว่า ไมโครเลิร์นนิงคือสื่อการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่แบ่งหัวข้อการเรียนรู้ออกเป็นเนื้อหาย่อยขนาดเล็ก เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้สมองมนุษย์เกิดการรับรู้มากเกินไป ไมโครเลิร์นนิงมีวัตถุประสงค์เพื่อการเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การศึกษาตามอัธยาศัยและส่งเสริมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ รวมถึง ศิริลักษณ์ บุญมาพันธ์ และ ธนกฤต จันทร์ชิดฟ้า (2024) ได้กล่าวอีกว่า ไมโครเลิร์นนิงมาจากคำว่า Micro (ไมโคร) หมายถึงขนาดเล็ก และคำว่า Learning (เลิร์นนิง) หมายถึงการเรียนรู้ ดังนั้นไมโค

รเลิร์นนิงจึงหมายถึงการเรียนรู้ขนาดเล็กที่ใช้ระยะเวลาสั้นๆ เน้นเนื้อหากระชับและตรงประเด็น นอกจากนี้ Mandato (2022, อ้างถึงใน ศิริลักษณ์ บุญมาพันธ์ และ ธนกฤต จันทร์ชิดฟ้า, 2024) ยังกล่าวว่าการออกแบบไมโครเลิร์นนิงในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบได้แก่ วิดีโอแอนิเมชัน Interaction PDFs (iPDF) อินโฟกราฟิก และโซเชียลมีเดีย ดังนั้น ไมโครเลิร์นนิงจึงเป็นสื่อการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง มีลักษณะสำคัญคือการนำเสนอเนื้อหาขนาดเล็กที่สั้น กระชับ ใช้เวลาในการเรียนรู้ไม่นาน และสื่อไมโครเลิร์นนิงอาจประกอบด้วยวิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก พอดแคสต์ เกมมิฟิเคชัน ฯลฯ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย ปรับเวลาและสถานที่ในการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของตนเอง ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

3. การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ร่วมกับการใช้ไมโครเลิร์นนิง (Microlearning)

van Alten et al. (2019) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้ไมโครเลิร์นนิงช่วยส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากผู้เรียนสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น การหยุด การย้อนกลับ การทบทวนเนื้อหาซ้ำ ขณะเดียวกันครูผู้สอนสามารถใช้เวลาในห้องเรียนเพื่อให้คำแนะนำ ดูแล และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างใกล้ชิด ส่งผลให้การเรียนรู้ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ Zainuddin และ Halili (2016) ยังกล่าวว่า การนำแนวคิดของห้องเรียนกลับด้านมาประยุกต์ใช้ร่วมกับไมโครเลิร์นนิงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน เนื่องจากไมโครเลิร์นนิงสามารถใช้เป็นสื่อสำหรับการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาผ่านวิดีโอหรือบทเรียนสั้นๆก่อนเข้าห้องเรียน มีความเข้าใจเนื้อหาเบื้องต้น เมื่อเข้าสู่ห้องเรียนครูผู้สอนสามารถใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) ร่วมกับการใช้ไมโครเลิร์นนิง (Microlearning) จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ผู้วิจัยจึงมองเห็นถึงข้อดีของการบูรณาการแนวคิดห้องเรียนกลับด้านและแนวคิดไมโครเลิร์นนิง กล่าวคือ ห้องเรียนกลับด้านจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาล่วงหน้านอกห้องเรียน โดยผ่านสื่อการเรียนรู้ไมโครเลิร์นนิงที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เรียนรู้ได้ทุกที่ตามความสะดวก

ของผู้เรียน รวมถึงการเรียนรู้ซ้ำได้อย่างไม่จำกัด และสามารถพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ จังหวัดสงขลา จำนวน 3 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 72 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แผนการเรียนศิลป์ภาษาจีน โรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ จังหวัดสงขลา จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 17 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มนักเรียนในแผนการเรียนศิลป์ภาษาจีนโดยตรง นักเรียนมีพื้นฐานความรู้และทักษะด้านภาษาจีนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง 课外生活 (ชีวิตนอกห้องเรียน) ประกอบด้วยบทเรียนย่อย 3 บทเรียน ได้แก่ 1) 下午四点去踢足球，怎么样 (สี่โมงเย็นไปเตะฟุตบอลกันดีไหม) 2) 你来我家吧 (เธอมาที่บ้านฉันเถอะ) 3) 对不起，今天我很忙 (ขอโทษนะ วันนี้ฉันยุ่งมาก) จำนวน 3 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 9 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดังนี้

1) วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับปรับปรุง 2560 และหลักสูตรสถานศึกษา และสร้างแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 9 ชั่วโมง

2) นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 5 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 1.00 ในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้และทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย

3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

2.2 แบบวัดทักษะการฟังภาษาจีนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง 课外生活 (ชีวิตนอกห้องเรียน) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 ข้อ โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ค่าความ

ยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.33-0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.53 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.71

2.3 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่อง 课外生活 (ชีวิตนอกห้องเรียน) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 ข้อ โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.30-0.76 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.26-0.53 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.84

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale) จำนวน 15 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีสอน 3) ด้านสื่อ (ไมโครเลิร์นนิง) โดยได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกรายการประเมิน

2.5 แบบสังเกตพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของนักเรียน จำนวน 15 ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกรายการประเมิน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียน นวมินทราชูทิศ ทักษิณ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลวิจัย

3.2 ใช้แบบวัดทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนก่อนเรียน บันทึกคะแนนไว้สำหรับเปรียบเทียบกับการทดสอบหลังเรียน

3.3 ดำเนินการวิจัยตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง จำนวน 3 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 9 ชั่วโมง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเรียนล่วงหน้า 2) การทำกิจกรรมในห้องเรียน 3) การให้ Feedback

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนการการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้สถิติ t-test ชนิด Dependent Sample

4.2 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ ไมโครเลิร์นนิง โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการฟังภาษาจีนก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	17	20	13.05	6.38	4.54	0.00
หลังเรียน	17	20	19.52	1.06		

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการฟังภาษาจีนของนักเรียนก่อนเรียนเท่ากับ 13.05 หลังเรียนเท่ากับ 19.52 ค่า t เท่ากับ 4.54 ค่า Sig เท่ากับ 0.00 แสดงว่านักเรียนมีทักษะการฟังภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	17	20	8.58	6.75	6.52	0.00
หลังเรียน	17	20	17.29	3.27		

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนก่อนเรียนเท่ากับ 8.58 หลังเรียนเท่ากับ 17.29 ค่า t เท่ากับ 6.52 ค่า Sig เท่ากับ 0.00 แสดงว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับที่
1. ด้านเนื้อหา	4.80	0.38	มากที่สุด	3
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีสอน	4.88	0.35	มากที่สุด	1
3. ด้านสื่อ (ไมโครเลิร์นนิง)	4.84	0.38	มากที่สุด	2
รวม	**4.84**	**0.37**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.37) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยตามรายการประเมินในแต่ละด้านตามลำดับได้ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนรู้และวิธีสอน ($\bar{x}$ = 4.88, S.D. = 0.35) 2) ด้านสื่อ (ไมโครเลิร์นนิง) ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.38) และ 3) ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.38)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สรุปผลได้ดังนี้

1. ทักษะการฟังภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงสูงขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงสูงขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียน กลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิง อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. จากการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังภาษาจีนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนสูงขึ้นหลังจากได้รับการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับแนวคิดของ Zainuddin และ Halili (2016) ที่กล่าวว่าการบูรณาการทั้งสองแนวห้องเรียนกลับด้านและไมโครเลิร์นนิงเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการศึกษายุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการใช้จุดแข็งของไมโครเลิร์นนิงในการเป็นสื่อการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาเบื้องต้นล่วงหน้าได้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ van Alten et al. (2019) ที่ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงส่งเสริมการเรียนรู้โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) อย่างแท้จริง เนื่องจากนักเรียนสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมของตนเอง (Self-pacing) ผ่านคุณลักษณะของไมโครเลิร์นนิงที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนหยุด ย้อนกลับ หรือทบทวนเนื้อหาซ้ำได้อย่างไม่จำกัด สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาที่มีความซับซ้อนได้ง่ายขึ้น และเมื่อผู้เรียนมีความพร้อมทางด้านเนื้อหาล่วงหน้าก่อนเข้าห้องเรียนแล้ว ครูผู้สอนสามารถใช้เวลาในห้องเรียนสำหรับจัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกทักษะการสื่อสารและการมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนพัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2. ทักษะการฟังภาษาจีนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยสำคัญเกิดจากการทลายข้อจำกัดของการเรียนรูปแบบเดิมที่เน้นการฟังจากครูผู้สอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง การบูรณาการไมโครเลิร์นนิงในรูปแบบคลิปวิดีโอ แอนิเมชัน และเกมออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายและยืดหยุ่น โดยสามารถปรับความเร็วหรือฟังซ้ำได้ตามความต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศยามน อินสะอาด (2021) และ ศิริลักษณ์ บุญมาพันธ์ และคณะ (2024) ที่ระบุว่าการย่อยเนื้อหาให้สั้น กระชับ และตรงประเด็น จะช่วยลดภาระทางปัญญาและป้องกันไม่ให้

สมองรับข้อมูลมากเกินไป (Cognitive Overload) ส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการฟังได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนในรูปแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 17 คน มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) = 4.84 และ S.D. = 0.37 ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อค่าเฉลี่ยที่สูงนี้คือความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ที่เอื้อให้นักเรียนสามารถเลือกเวลาและสถานที่ในการศึกษาเนื้อหาได้ตามความเหมาะสมของตนเอง เมื่อนักเรียนได้สร้างฐานความรู้ผ่านสื่อไมโครเลิร์นนิงล่วงหน้าก่อนเข้าสู่ห้องเรียนตามรูปแบบห้องเรียนกลับด้าน จึงเกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ วัชราภรณ์ เกตุช้าง และคณะ (2565) ที่อธิบายว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านช่วยส่งเสริมความเป็นอิสระของผู้เรียน (Learner Autonomy) ในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองนอกห้องเรียน และเปลี่ยนบทบาทของพื้นที่ในห้องเรียนให้กลายเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) และให้คำชี้แนะอย่างใกล้ชิด ความรู้สึกประสบความสำเร็จจากการเรียนรู้ด้วยตนเองและการได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากผู้สอน จึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ในระดับมากที่สุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านโดยใช้ไมโครเลิร์นนิงช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์และทักษะการฟังภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ จังหวัดสงขลา จำนวน 17 คน ได้จริง รวมถึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะทั่วไป** ประกอบด้วย 1.1 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิงไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาจีนในหน่วยการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาจีนของนักเรียนต่อไป 1.2 การเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) จะต้องให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาล่วงหน้า นักเรียนจะต้องมีความรับผิดชอบในการเข้าไปศึกษาเนื้อหาจากสื่อไมโครเลิร์นนิงที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรกำชับหรือ

หาวิธีการตรวจสอบว่านักเรียนได้มีการเข้าไปศึกษาเนื้อหาล่วงหน้าจริง 1.3 จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อด้านเนื้อหาอยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเตรียมเนื้อหาที่เหมาะสมกับนักเรียนให้มากกว่านี้ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น นักเรียนในชั้นอื่น โรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น 2.2 ควรมีการศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิงกับทักษะทางภาษาด้านอื่นๆ เช่น ทักษะการพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาทักษะภาษาจีนในทุกด้านอย่างชัดเจน 2.3 ควรมีการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบของสื่อไมโครเลิร์นนิงที่หลากหลายมากขึ้น เช่น วิดีโอแบบโต้ตอบ เกมการเรียนรู้ หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ เพื่อศึกษาว่าสื่อรูปแบบใดส่งผลต่อการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักเรียนได้ดีที่สุด 2.4 ควรมีการใช้เทคโนโลยีหรือโปรแกรมที่ทันสมัยมากขึ้นในการสร้างสื่อไมโครเลิร์นนิง เช่น การสร้างเว็บไซต์ด้วยแทมเพลตสำเร็จรูปจาก Canva

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) โดยใช้ไมโครเลิร์นนิง เพื่อพัฒนาทักษะการฟังและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนพิศ ชุมคง และที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.พัศรเบศวณ์ เวชวิริยะสกุล ที่ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็น ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยฉบับนี้

ขอขอบพระคุณประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติชัย สุธาสิโนบล และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว ที่ได้ให้เกียรติและสละเวลาอันมีค่าในการเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒนา ศิริกุลพิพัฒน์ ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ เนตรธัญญ

กรวงศ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนพิศ เทียมทัน ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยนเรศวร รวมทั้งคุณครูโรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ จังหวัดสงขลา นางอมราภัสร์ บุณยสิทธิ์เศวต และ นางสาวพัชรี ศรีจำเริญ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณา ให้คำแนะนำและแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชูทิศ ทักษิณ จังหวัดสงขลา ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดียิ่ง จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ทุกท่าน ที่ได้มอบความรู้และประสบการณ์อันทรงคุณค่าแก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

ขอขอบพระคุณคุณพ่อคุณแม่ ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ให้การสนับสนุนส่งเสริม และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยในการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต รวมถึงการช่วยเหลือและสนับสนุนในทุกด้านเสมอมา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน และเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ปฏิญญา จันทร์เพ็ญ และภัทรพรรณ พรหมคช. (2023). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 1(1), 3–6.

วัชราภรณ์ เกตุช้าง, ธีรพงษ์ จันเปรียง และเจนวิทย์ วารีบ่อ. (2022). การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด ห้องเรียนกลับด้าน ในการเสริมสร้างความเข้าใจด้านการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารภาษาปริทัศน์, 39, 46–69.

ศยามน อินสะอาด. (2021). การออกแบบไมโครเลิร์นนิงยุคดิจิทัล. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, 16(20), 18–20.

ศิริลักษณ์ บุญมาพันธ์ และธนกฤต จันทร์ชิดฟ้า. (2024). แนวทางการออกแบบสื่อไมโครเลิร์นนิง. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 23(1), C2–C8.

สถาบันการเรียนรู้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2025). การเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped classroom). เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2569 จาก https://li.kmutt.ac.th/knowledge/

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2022). รายงานสถิติการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีการศึกษา 2565. กระทรวงศึกษาธิการ.

Alias, N. F., & Razak, R. A. (2023). Exploring The Pedagogical Aspects of Microlearning In Educational Settings: A Systematic Literature review. Malaysian Journal of Learning and Instruction, 20(2), 267–294. https://doi.org/10.32890/mjli2023. 20.2.3

Baig, M. I., & Yadegaridehkordi, E. (2023). Flipped classroom in higher education: A systematic literature review and research challenges. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 20(1), 61. https://doi.org/10.1186/s41239-023-00430-5

Consultation process: IFAP Strategic Plan (2022-2025)—UNESCO Digital Library. (n.d.). Retrieved March 1, 2026, from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381521

Keshavarzi, M., Goehring, T., Turner, R. E., & Moore, B. C. J. (2019). Comparison of effects on subjective intelligibility and quality of speech in babble for two algorithms: A deep recurrent neural network and spectral subtraction. The Journal of the Acoustical Society of America, 145(3), 1493–1503. https://doi.org/10.1121/1.5094765

van Alten, D. C. D., Phielix, C., Janssen, J., & Kester, L. (2019). Effects of flipping the classroom on learning outcomes and satisfaction: A meta-analysis. Educational Research Review, 28, 100281. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2019.05.003

Wang, J., & Tasker, T. (2022). Flipped Classroom and Learner Autonomy in Chinese Language Learning. Foreign Language Annals, 55(1). https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/flan.12595

Zainuddin, Z., & Halili, S. H. (2016). Flipped Classroom Research and Trends from Different Fields of Study. The International Review of Research in Open and Distributed Learning, 17(3). https://doi.org/10.19173/irrodl. v17i3.2274

การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์*

MENTAL HEALTH PROMOTION MANAGEMENT FOR TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL BURIRAM PROVINCIAL SPECIAL EDUCATION CENTER

ทชภณ มัยรัตน์[1], สมัคร ไวยขุนทด[2] และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม[3]

Thachapol Maiyarat[1], Samak Waikhuntod[2] and Suvijjuk Mansaraneeyatham[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Tonmoke9099@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 17 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็น ของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 108 คนกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

Citation:

* ทชภณ มัยรัตน์, สมัคร ไวยขุนทด และ สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม. (2569). การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 904-921.

Thachapol Maiyarat, Samak Waikhuntod and Suvijjuk Mansaraneeyatham. (2026). Mental Health Promotion Management For Teachers And Educational Personnel Buriram Provincial Special Education Center. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 904-921.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 -1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .80 และการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี

2. การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระดับการศึกษาพบความแตกต่างในด้านการประเมินและปรับปรุงที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตควรมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาวะทางจิตใจ พร้อมระบบสนับสนุนและกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร

คำสำคัญ: การบริหาร, ส่งเสริมสุขภาพจิต, ครู, บุคลากรทางการศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the management of mental health promotion among teachers and personnel according to the opinions of personnel in special education centers in Buriram Province; 2) compare the management of mental health promotion among teachers and personnel according to the opinions of personnel in special education centers in Buriram Province; and 3) study approaches to promoting mental health management among teachers and educational personnel in special education centers in Buriram Province, categorized by position, educational level, and experience. The sample group used in this research consisted of 108 personnel at special education centers in Buriram Province during the 2025 academic year. The sample size was determined using the Krejcie-Morgan table and stratified random sampling was employed. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with

a content validity index between 0.80 and 1.00. The reliability coefficient of the entire questionnaire was .80, and for the interviews, the statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The majority of respondents were teachers with a bachelor's degree and less than 10 years of work experience.

2. There were no statistically significant differences in the management of mental health promotion for teachers and personnel, categorized by position and experience. However, differences in evaluation and improvement were found at the .05 level based on educational level.

3. Guidelines for promoting mental health should focus on creating a work environment conducive to mental well-being, along with support systems and relationship-building activities within the organization, in order to improve the quality of life and work performance of personnel.

Keywords: Administration, Mental Health Promotion, Teachers, Educational Personnel

บทนำ

การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ มีความคาดหวังสำคัญในการสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการและแนวทางปฏิบัติที่สามารถใช้ได้จริง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะจิตใจของครูและบุคลากร ซึ่งทำงานภายใต้ความกดดันสูงจากการดูแลและพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ความต้องการหลักคือการพัฒนาระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างกลไกการสนับสนุนทางจิตใจ (กรมสุขภาพจิต.2563) การจัดอบรมพัฒนาทักษะการจัดการความเครียด การจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เกื้อกูล และการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับหน่วยงานและชุมชน ผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น คือ สามารถนำไปขยายผลในหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจะทำให้ครูและบุคลากรมีพลังใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างมี

ประสิทธิภาพ ยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษ และช่วยสร้างสังคมที่มีความเข้าใจ เห็นคุณค่า และร่วมมือกันพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม อันจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและการขับเคลื่อนประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว (กิตติคุณ สายเสมา และ วิมลรัตน์ ศรีสุพรรณ, 2564)

การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศด้านการศึกษาและคุณภาพชีวิตคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่ให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” และการเสริมสร้างสุขภาวะกายและจิตใจ เพื่อให้คนไทยมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม รวมทั้งการสร้างสิ่งแวดล้อมและระบบสนับสนุนที่ส่งเสริมสุขภาวะของครูและบุคลากรผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษา นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนในด้านคุณภาพชีวิต ความฉลาดทางอารมณ์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งล้วนเชื่อมโยงกับการมีบุคลากรทางการศึกษาที่มีสุขภาพจิตดีและพร้อมปฏิบัติหน้าที่ ความต้องการสำคัญของงานวิจัยนี้จึงมุ่งสร้างรูปแบบการบริหารจัดการที่สนับสนุนสุขภาพจิตของครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบและยั่งยืน อันจะช่วยให้เกิดผลเชิงบวกต่อคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในศูนย์การศึกษาพิเศษที่ต้องการบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเข้มแข็งทั้งด้านวิชาชีพและสุขภาพจิตอย่างยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565; World Health Organization, 2020)

ปัจจุบันการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะในศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด มีความตื่นตัวและได้รับความสำคัญมากขึ้น สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งเน้นการพัฒนาครู บุคลากร และผู้เรียนให้มีสุขภาวะกายและจิตใจที่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงสภาพจริงของครูและบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ยังพบปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ภาระงานที่มากและซับซ้อน เนื่องจากต้องจัดการเรียนการสอนและการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการเรียนรู้ พฤติกรรม และการบำบัดฟื้นฟู ส่งผลให้ครูเผชิญความเครียดและความกดดันสูง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565; UNESCO, 2021)

นอกจากนี้การสนับสนุนเชิงระบบด้านสุขภาพจิตยังไม่เป็นรูปธรรมเพียงพอ ขาดกลไกการดูแลเชิงป้องกันและการเยียวยาที่ต่อเนื่อง อีกทั้งการจัดอบรมหรือโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับครูและบุคลากร แม้จะมีบ้างเป็นครั้งคราว แต่ยังไม่เป็นระบบที่ยั่งยืน และขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น การขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษา หรือที่ปรึกษาด้านสุขภาพจิตในสถานศึกษา ทำให้การจัดการยังไม่ตอบสนองความต้องการจริงของครูและบุคลากรอย่างเต็มที่ ดังนั้น สภาพปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารที่เป็นระบบ มีมาตรการส่งเสริมและป้องกันที่ชัดเจน รวมถึงสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาพจิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในระยะยาว (กรมสุขภาพจิต, 2566; World Health Organization [WHO], 2022)

ครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ต้องเผชิญกับภาระงานที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิเศษ ตลอดจนการจัดทำเอกสารทางการศึกษา ทำให้เกิดความเครียดและความกดดันสูง นอกจากนี้ ภายในเขตพื้นที่ยังประสบปัญหาขาดระบบการบริหารด้านสุขภาพจิตที่เป็นรูปธรรม ขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการศึกษาและที่ปรึกษาด้านสุขภาพจิต ส่งผลให้การดูแลครูและบุคลากรส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะเฉพาะกิจและขาดความต่อเนื่องการสนับสนุนเชิงนโยบายและงบประมาณ แม้มีโครงการที่เกี่ยวข้อกับการส่งเสริมสุขภาพจิตเป็นระยะ (จิราภรณ์ วิริยะศิริ. 2561)แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการจริง อีกทั้งการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อสุขภาพจิตยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้ครูบางส่วนมีภาวะหมดไฟ (Burnout) และแรงจูงใจในการทำงานลดลง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากเล็งเห็นว่าครูและบุคลากรกลุ่มนี้ต้องปฏิบัติงานภายใต้ภาระหน้าที่ที่ซับซ้อนและมีความกดดันสูง ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การดูแลและบำบัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตลอดจนภาระงานด้านเอกสารและการประสานงานต่าง ๆ การขาดระบบสนับสนุนสุขภาพจิตที่ชัดเจนและยั่งยืน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน รวมถึงคุณภาพการศึกษาโดยรวมของผู้เรียนในศูนย์การศึกษาพิเศษ การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการค้นหารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนามาตรการส่งเสริมสุขภาพจิตที่เป็นระบบ ทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับนโยบาย ผลที่ได้จาก

การวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการยกระดับคุณภาพชีวิตและสุขภาวะจิตใจของครูและบุคลากร ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ นอกจากนี้ งานวิจัยยังสามารถเป็นประโยชน์เชิงวิชาการในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการบริหารจัดการสุขภาพจิตในบริบทสถานศึกษาพิเศษ และเป็นข้อมูลเชิงนโยบายที่สามารถนำไปใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาตามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 150 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ บุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 108 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาการบริหารจัดการส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรคือ บุคลากรที่มีประสบการณ์ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) คือ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ใน ระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi–Structured Interview) จำนวน 5 ประเด็น ซึ่งผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างอิสระ ผู้วิจัยสามารถซักถามเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและชัดเจน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของครูในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษาทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent samples) ส่วนด้านประสบการณ์ วิเคราะห์โดยใช้ F – test

4. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) จากการสัมภาษณ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 ค่าเอฟ (F-test) แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way Analysis of Variance: ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตั้ง 3 กลุ่มขึ้นไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นครูผู้สอน จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 97.2 เป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 ซึ่งมีระดับการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ระดับปริญญาตรี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 67.6 สูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.4 และมีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 84.3 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมและรายด้าน การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต รองลงมาคือ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อ

ต่อสุขภาพจิตและด้านการสร้างเครือข่ายตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ชื่อเรื่องการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายข้อ การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร

ด้านที่ 1 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ศูนย์ฯ ให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวรองลงมา คือ บรรยากาศในที่ทำงานส่งเสริมความรู้สึกผ่อนคลายและลดความเครียด ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีพื้นที่พักผ่อนสำหรับครูและบุคลากรเมื่อรู้สึกเหนื่อยล้า

ด้านที่ 2 การส่งเสริมสุขภาพจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ศูนย์ฯ ส่งเสริมให้ครูดูแลสุขภาพกายควบคู่กับสุขภาพจิต รองลงมา คือ ศูนย์ฯ สนับสนุนการทำกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายความเครียด ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการรณรงค์ให้บุคลากรใส่ใจสุขภาพจิตของตนเอง

ด้านที่ 3 การป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การแก้ปัญหาสุขภาพจิตของครูทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รองลงมา คือ ศูนย์ฯ มีแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการปัญหาความเครียดจากงาน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ครูได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานเมื่อมีปัญหาด้านจิตใจ

ด้านที่ 4 ทักษะทางการศึกษาและการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ครูได้รับโอกาสเข้าร่วมโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตกับหน่วยงานภายนอก รองลงมา คือ มีการจัดเวทีประชุมหรือสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านสุขภาพจิต ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาที่ให้คำปรึกษาแก่ครู

ด้านที่ 5 การประเมินและปรับปรุง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือศูนย์ฯ มีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รองลงมา คือ ศูนย์ฯ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรม

สุขภาพจิต ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการสะท้อนผลการประเมินต่อบุคลากรเพื่อพัฒนาการทำงาน

2. เปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็น

2.1 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรเกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตในด้านนี้ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มรับรู้และให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมหรือแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตในระดับที่ใกล้เคียงกัน

3) ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของบุคลากรในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

4) ด้านการสร้างเครือข่าย ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อความสำคัญของการสร้างความร่วมมือหรือเครือข่ายในการส่งเสริมสุขภาพจิตที่สอดคล้องกัน

5) ด้านการประเมินและปรับปรุง ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้เกี่ยวกับการติดตามประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษาในแนวทางที่คล้ายคลึงกัน

2.2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตในด้านนี้ไม่แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิตในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มให้ความสำคัญต่อกิจกรรมหรือแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพจิตในระดับที่ใกล้เคียงกัน

3) ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตของบุคลากรในสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน

4) ด้านการสร้างเครือข่าย ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมสุขภาพจิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีมุมมองต่อการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในแนวทางที่สอดคล้องกัน

5) ด้านการประเมินและปรับปรุง ครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ต่อกระบวนการประเมินและพัฒนาการดำเนินงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน

2.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประเมินและปรับปรุงมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริม

สุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างเครือข่าย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต และด้านการประเมินและปรับปรุง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์

สรุปเป็นแนวทางเชิงนโยบายและเชิงบริหารเพื่อการส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการจัดทำนโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตให้มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง พร้อมทั้งบูรณาการแนวคิดเรื่องสุขภาพจิตที่ดีเข้าไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้การดูแลสุขภาวะของบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจหลักขององค์กร มิใช่เพียงกิจกรรมเสริมในเชิงนโยบายเท่านั้นในด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความผ่อนคลาย ความปลอดภัยทางจิตใจ และการลดความตึงเครียดจากการทำงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบสนับสนุนทางจิตใจภายในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในรูปแบบของการให้คำปรึกษา การดูแลช่วยเหลือ และการสร้างเครือข่ายการพึ่งพาซึ่งกันและกันในหน่วยงาน ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดี กิจกรรมเสริมสร้างความสุข และความผูกพันในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคม (social capital) และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของบุคลากรต่อองค์กรนอกจากนี้ ควรพัฒนาทักษะการจัดการความเครียด การควบคุมอารมณ์ และการดูแลตนเองของครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ผ่านกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม พร้อมจัดให้มีระบบการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิตที่เข้าถึงง่าย เป็นมิตร และมีความเป็นมืออาชีพ รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานด้านสุขภาพจิตในชุมชน เพื่อเสริมพลังการดูแลในระดับองค์กรและระดับสังคมในเชิงระบบการบริหาร ควรสร้างกลไกเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในบุคลากรอย่างเป็นระบบ เปิดพื้นที่ให้ครูและบุคลากรได้มีโอกาสแสดงออก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พร้อมทั้งปรับปรุงระบบการบริหารงานเพื่อลดภาระงานที่เกินความจำเป็น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเครียดสะสมในระยะยาว ควบคู่กับการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการดูแล

สุขภาพจิตอย่างสม่ำเสมอ และการพัฒนาผู้นำสถานศึกษาให้มีทักษะการบริหารที่คำนึงถึงสุขภาวะของบุคลากรเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความเข้าใจ การเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ควรได้รับการปลูกฝังอย่างเป็นระบบ ผ่านการพัฒนากลไกการประเมินความพึงพอใจและสุขภาวะของบุคลากร และการนำผลการประเมินมาปรับปรุงนโยบายและแนวทางการบริหารอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนกิจกรรมสันทนาการ การพักผ่อน และการฟื้นฟูสภาพจิตใจ ตลอดจนการจัดระบบรางวัลและแรงจูงใจ เพื่อเสริมสร้างกำลังใจและพลังบวกในการทำงานอย่างยั่งยืนควรส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังบวก ความเข้มแข็งทางจิตใจ และความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (resilience) พัฒนาแนวทางการสื่อสารภายในองค์กรให้เปิดกว้าง สร้างสรรค์ และปลอดภัยทางจิตใจ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมด้านสุขภาพจิตในสถานศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้และรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กรในมิติการจัดการเชิงระบบ ควรพัฒนาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในที่ทำงานอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการกำหนดนโยบายด้านสุขภาพจิต จัดทำฐานข้อมูลด้านสุขภาพจิตของบุคลากรเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ และสร้างต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ด้านการดูแลสุขภาพจิต เพื่อนำไปขยายผลในระดับองค์กรและเครือข่ายสถานศึกษาท้ายที่สุด ควรพัฒนาแนวทางการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ในการสร้างระบบนิเวศทางสุขภาพจิต (mental health ecosystem) ที่เข้มแข็ง เกื้อหนุน และยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากร ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพในระยะยาว

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ ศึกษาการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ

ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต รองลงมาคือ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหน่วยงานมีการดำเนินกิจกรรมเชิงรุกในการส่งเสริมสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดกิจกรรมนันทนาการ การส่งเสริมการดูแลสุขภาพกายควบคู่กับสุขภาพจิตและการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความผ่อนคลาย ส่งผลให้บุคลากรรับรู้ถึงความใส่ใจขององค์กรในมิติการดูแลสุขภาวะเชิงบวกมากกว่าการแก้ไขปัญหาเชิงลึกขณะเดียวกัน ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิตอาจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เนื่องจากการดูแลปัญหาสุขภาพจิตในเชิงระบบยังต้องอาศัยบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น นักจิตวิทยาหรือผู้ให้คำปรึกษามืออาชีพ ซึ่งอาจยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ระบบการคัดกรอง และช่องทางการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ ส่งผลให้ครูและบุคลากรรับรู้ว่าการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร

ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษามีความเข้มแข็งในมิติการส่งเสริมเชิงบวก แต่ยังควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการป้องกัน การเฝ้าระวัง และการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดูแลสุขภาวะของครูและบุคลากรเกิดความสมดุลและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิตครูผู้สอน ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการประเมินและปรับปรุง โดยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารและนโยบายด้านสุขภาพจิตเดียวกัน ได้รับการสื่อสารแนวทางการดำเนินงานอย่างทั่วถึง และมีประสบการณ์ร่วมในสภาพแวดล้อมการทำงานเดียวกัน ส่งผลให้การรับรู้ต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตมีความใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ใด

อีกประการหนึ่ง อาจเป็นผลจากลักษณะของการทำงานในศูนย์การศึกษาพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างครูและบุคลากรสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมต่อแนวทางการดูแลสุขภาวะและการสนับสนุนทางจิตใจในองค์กรผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร จันทร์แก้ว (2561) ที่ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารจัดการสุขภาพจิตในสถานศึกษา และพบว่า

บุคลากรในตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากได้รับการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ด้านการประเมินและปรับปรุงมีการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านการวิเคราะห์เชิงระบบมากกว่า จึงมีความคาดหวังต่อกระบวนการประเมินผล การสะท้อนผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่องสูงกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ส่งผลให้การรับรู้ต่อประสิทธิภาพของระบบการประเมินและการปรับปรุงงานมีความแตกต่างกันในขณะเดียวกัน ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพจิต และด้านการสร้างเครือข่าย อาจไม่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่บุคลากรทุกระดับสามารถเข้าถึงและมีประสบการณ์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม ทำให้การรับรู้ต่อการดำเนินงานในด้านดังกล่าวมีแนวโน้มสอดคล้องกัน

2.3 จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ผลการเปรียบเทียบการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร ตามความคิดเห็นของบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูและบุคลากรในศูนย์การศึกษาพิเศษได้รับนโยบาย แนวทางการบริหาร และรูปแบบการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตในทิศทางเดียวกันอย่างทั่วถึง ทำให้ไม่ว่าบุคลากรจะมีประสบการณ์ทำงานมากหรือน้อย ก็มีโอกาสเข้าถึงกิจกรรม การสนับสนุน และระบบการดูแลสุขภาวะในระดับที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ ลักษณะงานในศูนย์การศึกษาพิเศษที่เน้นการทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในองค์กร อาจช่วยลดช่องว่างด้านประสบการณ์ ส่งผลให้การรับรู้ต่อการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตมีความสอดคล้องกันในภาพรวม

3. แนวทางการในการส่งเสริมการบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ควรให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความผ่อนคลาย ความปลอดภัยทาง

จิตใจ และการลดความตึงเครียดจากการทำงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบสนับสนุนทางจิตใจภายในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในรูปแบบของการให้คำปรึกษา การดูแลช่วยเหลือ และการสร้างเครือข่ายการพึ่งพาซึ่งกันและกันในหน่วยงาน ควบคู่กับการส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์อันดี กิจกรรมเสริมสร้างความสุข และความผูกพันในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างทุนทางสังคม (social capital) และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของบุคลากรต่อองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาวะทางจิตใจมีบทบาทสำคัญต่อการลดความเครียด เพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน และส่งเสริมความพึงพอใจในอาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 10 ปี 2.การบริหารส่งเสริมสุขภาพจิตของครูและบุคลากร จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนระดับการศึกษาพบความแตกต่างในด้านการประเมินและปรับปรุงที่ระดับ .05 3. แนวทางการส่งเสริมสุขภาพจิตควรมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อสุขภาวะทางจิตใจ พร้อมระบบสนับสนุนและกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารควรพัฒนาพื้นที่พักผ่อนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการฟื้นฟูสภาพจิตใจ เช่น มุมผ่อนคลาย ห้องพักครูที่เป็นมิตร และพื้นที่สีเขียว เพื่อช่วยลดความตึงเครียดและเพิ่มคุณภาพชีวิตในการทำงาน 2. ควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้ออาทร สนับสนุนระบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer support) และสร้างเครือข่ายความช่วยเหลือภายในองค์กร เพื่อให้บุคลากรรู้สึกปลอดภัยและได้รับการดูแลเมื่อเผชิญปัญหาทางจิตใจ 3. ควรออกแบบกิจกรรมสร้างเครือข่ายให้เหมาะสมกับบุคลากรที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน เช่น ส่งเสริมครูรุ่นใหม่ให้มีโอกาสเรียนรู้จากครูอาวุโส จัดระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) สนับสนุนกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างรุ่น

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2566). รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2566. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานด้านการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กิตติคุณ สายเสมา และวิมลรัตน์ ศรีสุพรรณ. (2564). การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาวะจิตของบุคลากรทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ พงษ์ศิริ. (2566). การพัฒนาสุขภาพจิตครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้แนวคิดการบำบัดเชิงบวก. วารสารจิตวิทยาและการพัฒนา, 8(2), 45–58.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ศิริพร จันทร์แสง. (2566). คุณลักษณะเชิงบวกของครูกับการส่งเสริมสุขภาพจิตในสถานศึกษา. วารสารการศึกษาพิเศษ, 13(1), 25–40.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

UNESCO. (2021). Supporting teachers' mental health and well-being: Global education monitoring report 2021/2. Paris: UNESCO

World Health Organization. (2020). Promoting mental health in schools: An evidence-based framework. Geneva: WHO Press.

World Health Organization. (2022). Mental health and psychosocial well-being in schools: Global status report 2022. Geneva: World Health Organization.

World Health Organization. (2022). Promoting mental health: Concepts, emerging evidence, and practice (Updated ed.). Geneva: World Health Organization.

ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา*

LEADERSHIP AND MANAGEMENT AFFECTING THE ADMINISTRATIVE EFFECTIVENESS OF SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

นำ ปลอดกระโทก[1], ภมร ขันธหัตถ์[2] และ เบญยาศิริ งามสะอาด[3]

Nam Plodkrathok[1], Phom Khanthahat[2] and Benyasiri Ngamsa[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยปทุมธานี

[1-3] Pathumtani University, Thailand

Corresponding Author's Email: m.ngamsaad@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 3 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 5 เมษายน 2569

Received 28 March 2026; Revised 3 April 2026; Accepted 5 April 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา 2) วิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมาเป็นการการวิจัยแบบผสานวิธี ประชากรคือประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปใน อบต. จังหวัดนครราชสีมา 1,502,700 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยสูตรยามาเน่ เชิงคุณภาพสัมภาษณ์ประชาชน 10 คน และผู้นำท้องถิ่น 10 คน เครื่องมือคือแบบสอบถามระดับ 5 และแบบสัมภาษณ์

Citation:

*นำ ปลอดกระโทก, ภมร ขันธหัตถ์ และ เบญยาศิริ งามสะอาด. (2569). ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 922-933.

Nam Plodkrathok, Phom Khanthahat and Benyasiri Ngamsa. (2026). Leadership And Management Affecting The Administrative Effectiveness Of Subdistrict Administrative Organizations In Nakhon Ratchasima Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 922-933.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่าทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านกระบวนการต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านโครงสร้าง ด้านกลยุทธ์ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านวัฒนธรรม

2) ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การ พบว่า ตัวแปรจำนวน 5 ตัวร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ได้ร้อยละ 43.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) แนวทางพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ควรมุ่งยกระดับการบริหารแบบบูรณาการ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค ส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาสาธารณสุขเชิงรุก นำเทคโนโลยีมาใช้ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นผลสัมฤทธิ์ เพื่อการบริหารที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การบริหารจัดการ, ประสิทธิผลการบริหาร, องค์การบริหารส่วนตำบล, จังหวัดนครราชสีมา

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of effectiveness in the administration of Subdistrict Administrative Organisations in Nakhon Ratchasima Province; (2) analyse leadership and management factors affecting organisational effectiveness; and (3) propose guidelines for enhancing the effectiveness of these organisations. A mixed-methods approach was employed. The population comprised 1,502,700 residents aged 18 years and above within Subdistrict Administrative Organisations in Nakhon Ratchasima Province. A sample of 400 respondents was determined using Yamane's formula. For the qualitative component, in-depth interviews were conducted with 10 residents and 10 local

leaders. Research instruments included a five-point Likert scale questionnaire and a structured interview form. Quantitative data were analysed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis, while qualitative data were analysed through content analysis.

The findings revealed that:

1) The overall level of organisational effectiveness was at the highest level. When considered by dimension, all six aspects were also at the highest level, ranked from highest to lowest mean as follows: processes, organisational structure, strategy, environment, technology, and organisational culture.

2) The analysis of leadership and management factors indicated that five variables jointly predicted organisational effectiveness at 43.10%, with statistical significance at the .05 level.

3) Guidelines for development should focus on enhancing integrated management, improving infrastructure and public utilities, promoting occupations and the grassroots economy, strengthening proactive community healthcare, adopting technology in operations, and fostering a results-oriented organisational culture to achieve efficient and sustainable administration.

Keywords: Leadership, Management, Administrative Effectiveness, Subdistrict Administrative Organization, Nakhon Ratchasima Province

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหลักการสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินและการปกครองท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ และการให้บริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ของประชาชน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560 มาตรา 76) อีกทั้งยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งส่งเสริมการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน (มาตรา 249–250) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล 10 ประการ

(สำนักงาน ก.พ.ร., 2546) และแนวคิดคุณภาพการให้บริการ (SERVQUAL Model) ของ Parasuraman et al. (1988) ที่เน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงแนวทางการพัฒนาภาครัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจ และสังคม แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาและวิกฤตในหลายมิติ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและเสถียรภาพของประเทศ ทำให้หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ (พิศสมัย หมกทอง, 2554) นอกจากนี้ แนวคิดประสิทธิผลขององค์การตามแนวทรัพยากรและกระบวนการภายในยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรและระบบการทำงานภายในให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Daft, 2008) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านภาวะผู้นำและการบริหารจัดการมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การ

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกันทั้งด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากร และความต้องการของประชาชน จำเป็นต้องดำเนินงานภายใต้การกระจายอำนาจและการบริหารแบบบูรณาการ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิผล ยิ่งในสถานการณ์วิกฤต เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยิ่งทำให้การบริหารจัดการต้องมีความยืดหยุ่น รวดเร็ว และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ซึ่งความสามารถของผู้นำและระบบการบริหารจัดการถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจของประชาชน

ดังนั้น ประสิทธิผลขององค์การจึงเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร (พิทยา บวรวัฒนา, 2552) การศึกษาภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สะท้อนความคิดเห็นของประชาชน และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ คุ้มค่า และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (mixed methods research) ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มีทะเบียนบ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 243 แห่ง รวม 1,502,700 คน (สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการทะเบียน, 2567) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) และดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ได้แก่ การแบ่งชั้นภูมิตามขนาดประชากร การสุ่มแบบเป็นสัดส่วน และการสุ่มแบบเป็นระบบเพื่อให้ได้ตัวแทนที่เหมาะสมของประชากร ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน ประกอบด้วยประชาชนทั่วไป 10 คน และผู้นำท้องถิ่น 10 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านประเมินแบบสอบถามด้วยดัชนี IOC โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า 0.50–1.00 และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจนผ่านเกณฑ์ทุกข้อ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชนในจังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเที่ยง และวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอ

นบาค โดยกำหนดเกณฑ์ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ผลการทดสอบพบว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .91 ซึ่งอยู่ในระดับสูงและสามารถนำไปใช้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการใน 3 ลักษณะ ดังนี้ (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทางทฤษฎี แนวคิดจากผลงานวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสูงสุดอันแสดงให้เห็นถึงตัวแนวความคิด ทฤษฎี เพื่อการเลือกสรรตัวแปรที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมามาใช้เป็นเกณฑ์ในการชี้วัดได้อย่างถูกต้อง (2) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา และ (3) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative research) จากที่เก็บแบบสอบถามได้ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง โดยนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ตามหลักการเชิงเนื้อหา และเหตุผลทางวิชาการโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริงโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (r) เพื่อวัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อศึกษาผลของตัวแปรอิสระต่อ ตัวแปรตาม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการบันทึกภาคสนามของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน (ประชาชน 10 คน และผู้นำท้องถิ่น 10 คน) เพื่อสรุปสาระสำคัญอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

ประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านสภาพแวดล้อม	4.64	0.35	มากที่สุด	4
2. ด้านเทคโนโลยี	4.62	0.34	มากที่สุด	5
3. ด้านกลยุทธ์	4.64	0.34	มากที่สุด	3
4. ด้านโครงสร้าง	4.64	0.34	มากที่สุด	2
5. ด้านกระบวนการต่าง ๆ	4.72	0.32	มากที่สุด	1
6. ด้านวัฒนธรรม	4.58	0.34	มากที่สุด	6
รวม	4.64	0.29	มากที่สุด	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ = 4.64, S.D. = 0.29) เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่าทุกด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้: ด้านกระบวนการต่าง ๆ ($\overline{x}$ = 4.72, S.D. = 0.32) ด้านโครงสร้าง ($\overline{x}$ = 4.64, S.D. = 0.34) ด้านกลยุทธ์ ($\overline{x}$ = 4.64, S.D. = 0.34) ด้านสภาพแวดล้อม ($\overline{x}$ = 4.64, S.D. = 0.35) ด้านเทคโนโลยี ($\overline{x}$ = 4.62, S.D. = 0.34) และด้านวัฒนธรรม ($\overline{x}$ = 4.58, S.D. = 0.34)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยร่วมกับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าความแตกต่างระหว่างด้านต่าง ๆ ไม่มากนัก แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิผลในหลายด้านค่อนข้างสม่ำเสมอ แต่ด้านกระบวนการต่าง ๆ มีแนวโน้มสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารจัดการงานและให้บริการแก่ประชาชนอย่างเป็นระบบ

2. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ภาวะผู้นำและการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลต่อการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วิธีการถดถอยพหุคูณ

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
Constant	3.510	.280		12.520	.000
ความสามารถในการบริหาร (X_1)	.047	.022	.104	2.113	.035*
บุคลิกภาพ (X_2)	.011	.026	.022	.442	.659
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (X_3)	.031	.024	.065	1.295	.196
ด้านสาธารณูปโภคชุมชน (X_4)	.076	.023	.159	3.245	.001*
ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (X_5)	.038	.023	.087	1.681	.094
ด้านการบริการสาธารณสุขชุมชน (X_6)	.067	.028	.117	2.396	.017*
ด้านการประกอบอาชีพ (X_7)	.078	.034	.128	2.318	.021 *
ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (X_8)	.007	.026	.014	.261	.794
ด้านเศรษฐกิจ (X_9)	.066	.033	.104	2.005	.046 *
ด้านความพร้อมของประชาชน (X_{10})	.010	.026	.019	.366	.714
R = 0.680 , R Square = 0.431					
Std. Error of the Estimate = 0.183 F = 18.743, Sig = 0.000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำและการบริหารจัดการบางด้านมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ได้ ได้แก่ ด้านสาธารณูปโภคชุมชน (X4) ด้านการประกอบอาชีพ (X7) ด้านการบริการสาธารณสุขชุมชน (X6) ความสามารถในการบริหาร (X1) และด้านเศรษฐกิจ (X9) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหาร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .680 แสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูง และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการบริหารได้ร้อยละ 43.10 (R^2 = .431) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 18.743, Sig. = .000) ทั้งนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ด้านสาธารณูปโภคชุมชน รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการบริการสาธารณสุขชุมชน ความสามารถในการบริหาร และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ในขณะที่ตัวแปรด้านการ

ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บุคลิกภาพ ด้านความพร้อมของประชาชน และด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและไม่สามารถร่วมพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารได้

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา

เพื่อพัฒนาประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครราชสีมา ควรดำเนินมาตรการเชิงนโยบายหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นโดยจัดอบรมทักษะการบริหารสมัยใหม่ การสื่อสารสร้างแรงจูงใจ และการคิดเชิงกลยุทธ์ การสนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ เช่น แพลตฟอร์มรับเรื่องร้องเรียนออนไลน์ ระบบ GIS และการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนผ่านประชาพิจารณ์และการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้ชุมชนบริหารจัดการตนเอง การบูรณาการความร่วมมือระหว่าง อบต. และหน่วยงานภาครัฐ-เอกชน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากร ตลอดจนการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) ที่เน้นผลลัพธ์ต่อประชาชนโดยตรง เพื่อให้การบริหารงานของ อบต. มีประสิทธิผลสูงสุดและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การศึกษาในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นต้องมีคุณลักษณะหลากหลายเพื่อขับเคลื่อนองค์กรและให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ และความสามารถในการบริหารจัดการ โดยสำหรับด้านความสามารถในการบริหาร ผู้บริหารแสดงความมุ่งมั่นและเต็มใจในการปฏิบัติภารกิจ ส่งผลให้นโยบายและโครงการดำเนินไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของนเรศ นครศรี (2565) ด้านบุคลิกภาพ พบว่าผู้บริหารสามารถจูงใจและสร้างแรงผลักดันให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้บริหารมีบทบาทในการกระตุ้นและริเริ่มโครงการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative Leadership) ของ ปิยะดา วรรธนะสาร และคณะ (2025) ที่เน้นการพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ และส่งเสริมนวัตกรรมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

ในส่วนของการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประกอบอาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การบริการสาธารณสุขชุมชน สาธารณูปโภคชุมชน ความพึงพอใจของประชาชน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณูปโภคชุมชน อบต. จัดสรรทรัพยากรเพื่อบริการพื้นฐานอย่างทั่วถึง เช่น ไฟฟ้า ประปา และถนน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมชาย น้อยฉ่ำ และคณะ (2559) ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย อบต. จัดระเบียบที่อยู่อาศัยให้ปลอดภัยและวางมาตรการป้องกันเชิงรุก คล้ายกับผลการศึกษาของ ศุภชัย ยาวะประภาษ และคณะ (2562) ด้านการบริการสาธารณสุขชุมชน อบต. ดูแลสุขาภิบาลสัตว์และโรงฆ่าสัตว์ รวมถึงป้องกันโรคระบาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาแนวคิดสุขภาพหนึ่งเดียว (One Health) ของ เชาวลิต ฝักฝ่าย และธนัช กนกเทศ (2566) ด้านการประกอบอาชีพและเศรษฐกิจ อบต. ส่งเสริมโอกาสทำมาหากินและสร้างรายได้ให้ประชาชน พร้อมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อบต. จัดการขยะและดูแลความสะอาดในพื้นที่สาธารณะ โดยมีส่วนร่วมจากประชาชน

ประสิทธิผลของ อบต. ในจังหวัดนครราชสีมาโดยรวมสะท้อนแนวคิด New Public Management ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประภัสสร เจริญนาม (2561) ด้านเทคโนโลยี อบต. ใช้ระบบสารสนเทศที่เสถียรเพื่อลดความผิดพลาดและเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ด้านกลยุทธ์เจ้าหน้าที่มีใจรักการบริการและสื่อสารอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านโครงสร้างมีการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนเพื่อนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการหน่วยงานดำเนินงานอย่างรวดเร็ว ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ และด้านวัฒนธรรม ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนการทำงานเต็มที่ สร้างขวัญกำลังใจและเพิ่มประสิทธิผลองค์กร

ทั้งนี้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านมีความสัมพันธ์และสนับสนุนกัน ส่งผลให้ อบต. สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่าด้านการบริหารและภาวะผู้นำของ อบต. มีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ส่งผลให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด พร้อมตอบสนองต่อความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนอย่างแท้จริง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ควรจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารท้องถิ่นที่เน้นทั้งทักษะการบริหาร การสื่อสารสร้างแรงจูงใจ และความคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อเสริมศักยภาพในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนและยั่งยืน 1.2 จัดทำระบบ Knowledge Management และเวทีสื่อสารเชิงสร้างแรงบันดาลใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาความเป็นทีมและการทำงานอย่างมีเป้าหมาย 1.3 พัฒนาระบบรับแจ้งปัญหาและติดตามผลแบบรวมศูนย์ พร้อมจัดสำรวจความพึงพอใจเป็นประจำ เพื่อให้การบริหารสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนจริง **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรขยายขอบข่ายการวิจัยเชิงคุณภาพในระดับที่ลึกขึ้นโดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาชนเพื่อเข้าใจมิติทางความคิด ความคาดหวัง และอุปสรรคเชิงพฤติกรรม ซึ่งจะช่วยอธิบายเหตุผลเบื้องหลังผลลัพธ์เชิงปริมาณได้ชัดเจน 2.2 ควรศึกษาความแตกต่างของบริบท อบต. เขตเมืองและชนบท พร้อมวิเคราะห์ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อระบุแนวปฏิบัติที่สร้างคุณค่าและคุ้มค่าที่สุด

เอกสารอ้างอิง

นเรศ นครศรี. (2565). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลขององค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารการบริหารและพัฒนา, 20(2), 89–104.

ประภัสสร เจริญนาม. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานของโรงพยาบาลชุมชนในเขตบริการสุขภาพที่ 3-6. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปิยะดา วรรธนะสาร, พูลสุข กิจรัตน์ภร, และ สวนา พรพัฒน์กุล. (2025). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบคล่องตัวกับการบริหารงานตามพันธกิจสถาบันอุดมศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 14(1), 98–113.

พิทยา บวรวัฒนา. (2552). ทฤษฎีองค์กรสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: ศักดิโสภา.

พิศสมัย หมกทอง. (2554). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานเขตบางกอกน้อย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

สมชาย น้อยฉ่ำ และคณะ. (2559). ธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลในการบริหารงานตามหลักการประเมินแห่งดุลยภาพของเทศบาลนคร เจ้าพระยาสุรศักดิ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วารสารเกษมบัณฑิต, 17(2), 240.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). คู่มือคำอธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: สิรบุตย์ การพิมพ์.

ศุภชัย ยาวประภาษ. (2552). นโยบายสาธารณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เชาลิต ฝักฝ่าย และธนัช กนกเทศ. (2566). สุขภาพหนึ่งเดียว การป้องกันการติดเชื้อ สเตร็พโตค็อกคัส ซูอิส. วารสารวิจัยการพยาบาลและวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 15(1), 290-300.

Daft, R. L. (2008). The New Era of Management. Ohio: Thomson Corporation.

Parasuraman, A., Zeitham, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: a Multiple-item Scale for Measuring Consumer Perception of Service Quality (Electronic Version). The Journal of Retention, 64(1), 12–14.

แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัย “แรงจูงใจ-ค้ำจุน” ของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา: การสร้างทฤษฎี การอธิบายกลไก และการทดสอบเชิงประจักษ์*

THE “MOTIVATOR-HYGIENE” DUAL-DRIVE MODEL OF STUDENT ENGAGEMENT: THEORETICAL CONSTRUCTION, MECHANISTIC INTERPRETATION, AND EMPIRICAL TESTING

Richeng Huang[1] และ ธนกร สิริสุคันธา[2]

Richeng Huang[1] and Thanakorn Sirisugandha[2]

[1-2]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย

[1-2]Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author’s Email: 66877010203@g.lpru.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 5 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 พฤษภาคม 2569

Received 3 February 2026; Revised 5 May 2026; Accepted 7 May 2026

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ 1) เพื่อสร้างแบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบ “แรงจูงใจ-ค้ำจุน” ของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา 2) เพื่อทดสอบผลการขับเคลื่อนของปัจจัยทั้งสองโดยใช้ข้อมูลพาเนล และ 3) เพื่อให้ฐานทางทฤษฎีและแนวปฏิบัติสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในการปรับปรุงระบบนิเวศการมีส่วนร่วม งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลพาเนลจากแหล่งข้อมูลทางราชการและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยเก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมของนักศึกษาจากรายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษา

Citation:

* Richeng Huang และ ธนกร สิริสุคันธา. (2569). แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัย “แรงจูงใจ-ค้ำจุน” ของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา: การสร้างทฤษฎี การอธิบายกลไก และการทดสอบเชิงประจักษ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 934-956.

Richeng Huang and Thanakorn Sirisugandha. (2026). The “Motivator-Hygiene” Dual-Drive Model Of Student Engagement: Theoretical Construction, Mechanistic Interpretation, And Empirical Testing. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 934-956.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ในเขตปกครองตนเองกว่างซี ระหว่างปี ค.ศ. 2019–2023 ซึ่งครอบคลุมนักศึกษาสะสมประมาณ 2.8896 ล้านคน-ครั้ง จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา 49 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การปรับแนวโน้ม และการวิเคราะห์ผลการขับเคลื่อนของปัจจัยสองปัจจัย ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีความสัมพันธ์ในลักษณะความก้าวหน้าและการประสานส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยปัจจัยค้ำจุนเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้ปัจจัยจูงใจเกิดประสิทธิผล ปัจจัยทั้งสองร่วมกันเร่งวงจรการเสริมพลังตนเอง “การมีส่วนร่วม ⟶ การเพิ่มขึ้นของความสามารถในการรับรู้ตนเองและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ⟶ การมีส่วนร่วมเชิงลึก” และสามารถสร้างแบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยได้สำเร็จ 2) ข้อมูลเชิงประจักษ์จากพาเนลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว่างซีแสดงให้เห็นว่าปัจจัยค้ำจุนให้การสนับสนุนพื้นฐานแก่การมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยจูงใจผลักดันให้การมีส่วนร่วมมีคุณภาพสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และพบผลการทำงานร่วมกันของปัจจัยทั้งสองอย่างชัดเจน 3) สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพื้นฐานด้านปัจจัยค้ำจุนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงเพิ่มพลังภายในด้านปัจจัยจูงใจ เพื่อเปลี่ยนผ่านการมีส่วนร่วมของนักศึกษาจากแรงผลักดันภายนอกสู่การพัฒนาที่เกิดจากภายใน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของนักศึกษา, ทฤษฎีสองปัจจัย, แบบจำลองแรงจูงใจ-ค้ำจุน, อุดมศึกษา, การทดสอบเชิงประจักษ์, วิทยาลัยอาชีวศึกษากว่างซี

Abstract

The purposes of this study are: 1) to construct a “motivator-hygiene” dual-drive model of student engagement; 2) to test the driving effects of the two factors using panel data; and 3) to provide theoretical and practical grounds for higher education institutions to optimize the participation ecosystem. This study employs official panel data collection and descriptive statistical analysis. It collects student engagement data from the 2019–2023 Quality Annual Reports of Guangxi vocational colleges, covering approximately 2.8896 million student-year observations across 49 colleges. Data analysis is conducted through descriptive statistics, trend fitting, and dual-factor driving effect analysis.The findings indicate that: 1) motivator and hygiene factors exhibit a progressive

synergistic relationship, wherein hygiene factors constitute a necessary prerequisite for the effectiveness of motivator factors. Together, they catalyze a self-reinforcing cycle of "engagement ⟶ enhanced self-efficacy/sense of belonging ⟶ deeper engagement," thereby successfully constructing the dual-drive model. 2) Empirical evidence from the Guangxi vocational college panel data shows that hygiene factors provide baseline support for engagement, while motivator factors significantly drive the quality improvement and upgrading of engagement, with a clear synergistic effect between the two. 3) Higher education institutions should prioritize consolidating the hygiene foundation before strengthening the motivational core, thereby transforming student engagement from externally driven to internally generated development.

Keywords: student engagement, two-factor theory, motivator-hygiene model, higher education, empirical testing, Guangxi vocational colleges

บทนา

ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านของการอุดมศึกษาจากการขยายตัวเชิงปริมาณสู่การพัฒนาเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วมของนักศึกษาได้กลายเป็นตัวชี้วัดหลักของคุณภาพการศึกษาและการทำนายพัฒนาการของผู้เรียน ในฐานะที่เป็นผู้กระทำการเชิงรุกในการเรียนรู้และชีวิตในมหาวิทยาลัย ระดับความลึก ขอบเขต และความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาความสามารถขั้นสูง เช่น การบูรณาการทางวิชาการ การหลอมรวมทางสังคม และการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ (Astin, 2014; Tinto, 2012) การมีส่วนร่วมในระดับสูงไม่เพียงแต่เสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและความสามารถในการรับรู้ความสามารถของตนเองอย่างมีนัยสำคัญ แต่ยังเป็นตัวทำนายที่สำคัญของความพยายามในการศึกษาและความพึงพอใจโดยรวมต่อการศึกษาอีกด้วย ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น การมีส่วนร่วมของนักศึกษามีลักษณะของการร่วมกำหนดรูปแบบเชิงพลวัต (Torkzadeh, Zolfagharian, & Iyer, 2021) โดยการมีส่วนร่วมเชิงลึกสามารถสร้างวงจรการเสริมพลังตนเอง "การมีส่วนร่วม ⟶ การเพิ่มขึ้นของความสามารถในการรับรู้ตนเอง/ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ⟶ การมีส่วนร่วมเชิง

ลึก” ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนภายในที่ขาดไม่ได้สำหรับการบรรลุเป้าหมายการพัฒนานักศึกษาของมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตาม เมื่อวางกรอบทฤษฎีนี้ในบริบทเฉพาะของการอุดมศึกษาของจีน สถานะการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในอุดมคติกลับเผชิญกับความท้าทายที่ร้ายแรง โดยมักแสดงออกมาในรูปแบบของกิจกรรมที่เป็นทางการ มากกว่าเป็นการลงมือทำเชิงรุกและเชิงลึก สาเหตุหลักประการแรกคือความล้มเหลวทางทฤษฎี: การอภิปรายที่มีอยู่ในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่ตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์ เช่น ความพึงพอใจของนักศึกษา ขณะที่กลไกการสร้างแรงจูงใจภายในเบื้องหลังพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกลับได้รับการสำรวจไม่เพียงพอ (Zhang, L., Wen, T., & Zhang, L., 2019) การขาดทฤษฎีดังกล่าวนำไปสู่การแยกตัวระหว่างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกับความสำเร็จทางวิชาการและการพัฒนาส่วนบุคคลในทางปฏิบัติ ทำให้เกิดการรับรู้แบบ “การทำตามแบบแผน” ซึ่งไปลดแรงขับเคลื่อนภายในของการมีส่วนร่วม ในบริบทนี้ บริบทขององค์กรทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของจีนกลับขยายอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ซึ่งปรากฏให้เห็นภายใต้แนวคิดดั้งเดิมและรูปแบบการสอนขนาดใหญ่ ที่เสียงของปัจเจกบุคคลถูกกลบ ทำให้นักศึกษารับรู้คุณค่าและอิทธิพลของการมีส่วนร่วมของตนเองได้ยาก และเกิด “ความเฉื่อยชาในการมีส่วนร่วม” (Bao, W., & Zhang, X. Y., 2012) ส่วนข้อจำกัดพื้นฐานยิ่งกว่านั้น คือ การขาดระบบสนับสนุนที่ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์: การขาดปัจจัยค้ำจุน เช่น ช่องทางการมีส่วนร่วมที่ไม่สะดวก กลไกการตอบกลับที่ล่าช้า ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการรับรู้การมีส่วนร่วมและความเชื่อมั่นในระบบของนักศึกษา ทำให้การมีส่วนร่วมเชิงลึกไม่สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน ความท้าทายทั้งสามประการนี้ประสานกัน สร้างเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่แท้จริงในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาของจีน

ด้วยเหตุนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคเชิงโครงสร้างทางทฤษฎีและการปฏิบัติดังกล่าว บทความนี้นำมาซึ่งทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg et al., 1959) และใช้การออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานของ “การสร้างทฤษฎี + การทดสอบเชิงประจักษ์เบื้องต้น” โดยเริ่มต้นด้วยการย้ายทฤษฎีและการอนุมานเชิงตรรกะเพื่อสร้าง “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน” จากนั้นใช้ข้อมูลพาเนลจากรายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซีประจำปี ค.ศ. 2019–2023 (ครอบคลุมนักศึกษาสะสมประมาณ 2.8896 ล้านคน-ครั้ง) เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการทดสอบเชิงประจักษ์เบื้องต้นต่อ

สมมติฐานหลักของแบบจำลองดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้หลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับพลังอธิบายของแบบจำลองและสนับสนุนข้อมูลสำหรับการปฏิบัติในมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบจำลองทางทฤษฎี การนำทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์กมาประยุกต์ใช้ในสาขาการอุดมศึกษา เพื่อสร้าง “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน” ที่เหมาะสมกับบริบทของจีน และเพื่อเปิดเผยเส้นทางความแตกต่างของอิทธิพลระหว่างปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ตลอดจนกลไกความสัมพันธ์แบบก้าวหน้าและประสานส่งเสริม

2. เพื่อทดสอบแบบจำลองเชิงประจักษ์ การใช้ข้อมูลพาเนลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตปกครองตนเองกว่างซีระหว่างปี ค.ศ. 2019–2023 (ครอบคลุมนักศึกษาสะสมประมาณ 2.89 ล้านคน-ครั้ง) เพื่อทดสอบบทบาทการค้ำจุนขั้นพื้นฐานของปัจจัยค้ำจุน บทบาทการขับเคลื่อนหลักของปัจจัยจูงใจ และผลการทำงานร่วมกันของปัจจัยทั้งสอง อันเป็นการให้หลักฐานเชิงประจักษ์เบื้องต้นสำหรับแบบจำลอง

3. เพื่อเสนอแนวทางปฏิบัติ บนพื้นฐานของแบบจำลองทางทฤษฎีและข้อค้นพบเชิงประจักษ์ นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงระบบสำหรับการดำเนินงานและมาตรการเชิงนโยบายแก่สถาบันอุดมศึกษา ในการวินิจฉัยปัญหาการมีส่วนร่วมและปรับปรุงระบบนิเวศการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้การออกแบบแบบผสมผสานระหว่าง “การสร้างทฤษฎี + การทดสอบเชิงประจักษ์เบื้องต้น” โดยแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นการอธิบายวิธีการสร้างทฤษฎี และส่วนที่สองเป็นการอธิบายวิธีการทดสอบเชิงประจักษ์ (ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างและประชากรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล)

1. วิธีการสร้างทฤษฎี

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการย้ายทฤษฎีและการอนุมานเชิงตรรกะเพื่อสร้าง “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน” รายละเอียดประกอบด้วย (1) การเปรียบเทียบและย้ายทฤษฎี เปรียบเทียบทฤษฎีการมีส่วนร่วมของแอสทิน (Astin, 2014) ทฤษฎีการบูรณาการ

ของทินโต (Tinto, 2012) และทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก ในด้านความเหมาะสมในการอธิบายแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของนักศึกษา แล้วกำหนดให้ทฤษฎีสองปัจจัยเป็นกรอบการวิเคราะห์หลัก (2) การนิยามเชิงปฏิบัติการของแนวคิด: กำหนดนิยามของ “ปัจจัยจูงใจ” ว่าประกอบด้วยสามมิติ คือ การรับรู้ความสำเร็จ การยอมรับในคุณค่า และการตอบสนองความต้องการ ส่วน “ปัจจัยค้ำจุน” ประกอบด้วยสามมิติ คือ การเข้าถึงช่องทาง ความทันเวลาของการตอบสนอง และความเป็นธรรมของกระบวนการ (3) การอนุมานความสัมพันธ์เชิงตรรกะ: ใช้วิธีการพิสูจน์โดยข้อขัดแย้งและการอนุมานแบบก้าวหน้า เพื่อสร้างสายโซ่เหตุผล “ปัจจัยค้ำจุน ⟶ ปัจจัยจูงใจ ⟶ การมีส่วนร่วม” และวงจรการเสริมกำลังตนเอง “การมีส่วนร่วม ⟶ การเพิ่มขึ้นของความสามารถในการรับรู้ตนเอง/ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ⟶ การมีส่วนร่วมเชิงลึก”

2. วิธีการทดสอบเชิงประจักษ์

2.1 กลุ่มตัวอย่างและประชากรที่ศึกษา

งานวิจัยนี้ศึกษาโดยใช้ประชากร คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่จัดตั้งอย่างอิสระในเขตปกครองตนเองกว่างซีระหว่างปี ค.ศ. 2019–2023 กลุ่มตัวอย่างได้มาจากวิทยาลัยอาชีวศึกษา 49 แห่ง ซึ่งจัดการเรียนการสอนอย่างมั่นคงและส่งรายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาครบถ้วนติดต่อกัน 5 ปี ครอบคลุมวิทยาลัยของรัฐและเอกชน รวมถึงวิทยาลัยประเภทบูรณาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์และการเงิน เกษตรกรรมและป่าไม้ การแพทย์และสาธารณสุข เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้เรียนจากภูมิหลังที่หลากหลาย เช่น ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลาย ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ครอบคลุมสาขาวิชาชีพ 19 สาขาวิชาเอก โดยในช่วง 5 ปี มีจำนวนนักศึกษาสะสมประมาณ 2.8896 ล้านคน-ครั้ง ซึ่งสามารถสะท้อนภาพรวมของการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของกว่างซีได้อย่างครบถ้วน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ทฤษฎีสองปัจจัย “แรงจูงใจ-ค้ำจุน” ของเฮิร์ซเบิร์กเป็นกรอบการวิเคราะห์หลัก ร่วมกับชุดตัวชี้วัดของรายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซี เพื่อสร้างเครื่องมือวัดการขับเคลื่อนสองปัจจัยของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา การคัดเลือกตัวชี้วัดเป็นไปตามหลักการจับคู่กับแบบจำลองทางทฤษฎี ความสอดคล้องของนิยามทางสถิติระหว่างปี และไม่มีข้อมูลขาดหาย โดยคัดเลือกตัวชี้วัดหลัก 11 ตัว จากสี่โมดูลหลัก

ได้แก่ พัฒนาการผู้เรียน การปฏิรูปการเรียนการสอน ทรัพยากรการศึกษา และการบริการเพื่อสังคม เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ และทำให้มั่นใจว่าเครื่องมือวิจัยสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกับการสร้างทฤษฎี การอธิบายกลไก และผลการวิจัยของเนื้อหาหลักของงานวิจัย

ปัจจัยค้ำจุน เป็นปัจจัยที่ค้ำประกันเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา สอดคล้องกับมิติการค้ำประกันพื้นฐาน “การเข้าถึงช่องทาง ความทันเวลาของการตอบสนอง ความเป็นธรรมของกระบวนการ” ในแบบจำลอง ประกอบด้วย ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน (ร้อยละ) ความพึงพอใจต่อสถาบัน (ร้อยละ) สัดส่วนอาจารย์คู่คุณวุฒิ (ร้อยละ) และมูลค่าอุปกรณ์การสอนต่อนักศึกษา (หยวน/คน)

ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเชิงลึกและการพัฒนาตนเองเชิงรุกของนักศึกษา สอดคล้องกับมิติแรงขับเคลื่อนภายใน “การรับรู้ความสำเร็จ การยอมรับในคุณค่า การตอบสนองความต้องการ” ในแบบจำลอง ประกอบด้วย จำนวนรางวัลการแข่งขันทักษะวิชาชีพ (รางวัล) สัดส่วนการเริ่มต้นธุรกิจด้วยตนเอง (ร้อยละ) สัดส่วนการเลื่อนตำแหน่ง (ร้อยละ) และระยะเวลาอาสาสมัคร (หมื่นคน-วัน)

การมีส่วนร่วมของนักศึกษา ทำหน้าที่เป็นตัวแปรตาม สอดคล้องกับเป้าหมายสามมิติของแบบจำลอง ได้แก่ การมีส่วนร่วมเชิงพฤติกรรม การมีส่วนร่วมเชิงอารมณ์ และการมีส่วนร่วมเชิงปัญญา ประกอบด้วย อัตราการได้งานทำ (ร้อยละ) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สำเร็จการศึกษา (หยวน) และความพึงพอใจของนายจ้าง (ร้อยละ)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลพาเนลจากแหล่งข้อมูลทางราชการ โดยข้อมูลทั้งหมดได้มาจากรายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของสำนักงานการศึกษาแห่งเขตปกครองตนเองกว่างซีระหว่างปี ค.ศ. 2019–2023 ดำเนินการตามหลักการ “แหล่งข้อมูลเดียวกัน ต่อเนื่อง เปรียบเทียบได้ ไม่มีข้อมูลขาดหาย” โดยคัดเลือกตัวชี้วัดหลัก 11 ตัว ที่มีความสอดคล้องสูงกับแบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัย “แรงจูงใจ-ค้ำจุน” และมีนิยามทางสถิติที่เหมือนกันทุกปี เพื่อสร้างชุดข้อมูลพาเนลที่สมดุลซึ่งติดตามต่อเนื่องกัน 5 ปี ทำให้มั่นใจได้ว่าการคัดเลือกตัวชี้วัดเชื่อมโยงกับแบบจำลองทฤษฎีอย่างแนบแน่น และการวิเคราะห์เชิงประจักษ์สอดคล้องกับคำอธิบายวิธีการ

ตารางที่ 1 การคัดเลือกตัวชี้วัดและความสมบูรณ์ของข้อมูลจากรายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซี พ.ศ. 2562–2566

ปี ค.ศ.	แหล่งข้อมูล	จำนวนตัวชี้วัดเดิมในรายงาน (รายการ)	ตัวชี้วัดคงที่ที่งานวิจัยนี้คัดเลือก (รายการ)	ความสมบูรณ์ของข้อมูล
2019	รายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซี	28	11	สมบูรณ์และใช้ได้
2020	รายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซี	31	11	สมบูรณ์และใช้ได้
2021	รายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซี	33	11	สมบูรณ์และใช้ได้
2022	รายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซี	29	11	สมบูรณ์และใช้ได้
2023	รายงานคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของกว่างซี	30	11	สมบูรณ์และใช้ได้

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้กำหนดให้การมีส่วนร่วมของนักศึกษาเป็นตัวแปรตาม และปัจจัยค้ำจุนกับปัจจัยจูงใจเป็นตัวแปรอธิบายหลัก ใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์แนวโน้ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพาเนล ขั้นตอนการดำเนินการประกอบด้วย (1) การคำนวณค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และอัตราการเปลี่ยนแปลงรายปีของตัวชี้วัดปัจจัยค้ำจุน ปัจจัยจูงใจ และผลลัพธ์

ด้านการมีส่วนร่วมในแต่ละปีระหว่าง ค.ศ. 2019–2023 (2) การใช้วิธีการปรับแนวโน้มเพื่อคำนวณอัตราการเพิ่มขึ้นรวมในระยะ 5 ปี ((ค่าปี ค.ศ. 2023 – ค่าปี ค.ศ. 2019) / ค่าปี ค.ศ. 2019 × 100) (3) การเปรียบเทียบวิเคราะห์อนุกรมเวลาเพื่อระบุจุดเวลาสำคัญที่ปัจจัยค้ำจุนเริ่มมีเสถียรภาพและปัจจัยจูงใจเริ่มเพิ่มขึ้น (4) การใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเชิงผลการทำงานร่วมกันของปัจจัยสองปัจจัย เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอิทธิพลของปัจจัยจูงใจที่มีต่อการมีส่วนร่วม ก่อนและหลังปัจจัยค้ำจุนบรรลุเกณฑ์ที่กำหนด การวิเคราะห์ทางสถิติทั้งหมดดำเนินการโดยใช้โปรแกรม Excel 2021 และ SPSS 26.0 อนึ่ง เนื่องจากข้อจำกัดด้านความพร้อมของข้อมูล งานวิจัยนี้จึงไม่ได้ทำการสถิติอนุมานแบบถดถอยพหุ โดยข้อค้นพบเชิงพรรณนาสามารถเป็นแนวทางสำหรับการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลในอนาคต ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์โดยละเอียดปรากฏในหัวข้อ “2. การทดสอบเชิงประจักษ์เบื้องต้นเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง: โดยใช้ข้อมูลพาเนลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว่างซี” ซึ่งอยู่ในส่วน “ผลการวิจัย”

ผลการวิจัย

1. การสร้างแบบจำลองทางทฤษฎี “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน”

1.1 การยืนยันเส้นทางอิทธิพลของปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน (อาศัยการทบทวนวรรณกรรม)

จากการวิเคราะห์ทางทฤษฎี พบว่า ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีเส้นทางอิทธิพลที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน งานวิจัยเชิงประจักษ์ในบริบทของจีนได้ให้หลักฐานที่เชื่อถือได้ในเรื่องนี้ ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Zhao & Liu (2014) ในมหาวิทยาลัยของนครเทียนจิน ได้ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของนักศึกษาเป็นตัวแปรสื่อกลางที่สำคัญระหว่างสภาพแวดล้อมของสถาบันอุดมศึกษากับพัฒนาการของผู้เรียน โดยพบว่า การรับรู้สภาพแวดล้อมของสถาบันไม่เพียงส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนโดยตรง (β = 0.276) แต่ยังส่งผลทางอ้อมที่แข็งแกร่งกว่าผ่านการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา (ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง β = 0.757, ค่าอิทธิพลทางอ้อมรวม β = 0.391) การค้นพบนี้ยืนยันห่วงโซ่ตรรกะที่ว่า “สภาพแวดล้อมส่งผลต่อผลลัพธ์ผ่านการมีส่วนร่วม” และเป็นพื้นฐานเชิงประจักษ์สำหรับงานวิจัยนี้

เส้นทางเชิงจิตวิทยาที่ปัจจัยจูงใจขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเชิงลึกนั้นอยู่ที่การตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยาระดับสูงของนักศึกษา ซึ่งถือเป็นพลังขับเคลื่อนภายใน โดยเส้นทางดังกล่าวเป็นไปตามลำดับขั้นที่ก้าวหน้า ได้แก่ การรับรู้ความสำเร็จเป็นรากฐาน ช่วยให้นักศึกษาได้รับความรู้สึก “ฉันสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้” จากการมีส่วนร่วมที่แท้จริง การยอมรับในคุณค่าเป็นขั้นของการทำให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยการยอมรับจากระบบจะเปลี่ยนผลงานที่ได้ให้กลายเป็นทุนทางสังคม เสริมสร้างความภูมิใจในตนเองและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ส่วนการตอบสนองความต้องการเป็นขั้นของการยกระดับ ทำให้การมีส่วนร่วมเปลี่ยนจากข้อกำหนดภายนอกไปเป็นเป้าหมายที่เกิดจากสำนึกภายในของตนเอง งานวิจัยเชิงประจักษ์ของ Cayubit (2022) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เชิงบวกได้สนับสนุนกลไกการตอบสนองความต้องการนี้

ปัจจัยค้ำจุนให้การสนับสนุนพื้นฐานผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมการมีส่วนร่วมที่น่าเชื่อถือ โดยบทบาทของปัจจัยค้ำจุนปรากฏในสามระดับที่ก้าวหน้า ได้แก่ ระดับการค้ำประกันพื้นฐาน (การเข้าถึงช่องทางและความสะดวกในการดำเนินการ) ซึ่งกำหนดความเป็นไปได้ทางเทคนิคของการมีส่วนร่วม ระดับการสร้างความเชื่อมั่น (ความทันเวลาของการตอบสนองและความเป็นธรรมของกระบวนการ) ซึ่งสร้างความน่าเชื่อถือของระบบ หากขาดปัจจัยค้ำจุนจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ข้อบกพร่องของช่องทางยับยั้งพฤติกรรม ความไม่เป็นธรรมของกระบวนการก่อให้เกิดความรู้สึกแปลกแยก และท้ายที่สุดนำไปสู่การหลีกเลี่ยงช่องทางที่เป็นทางการของนักศึกษา (Zhu, 2010) ดังนั้น การปรับปรุงปัจจัยค้ำจุนจึงเป็นกระบวนการขจัดอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ

1.2 กรอบแบบจำลองและการออกแบบองค์ประกอบหลัก

จากการวิเคราะห์ทางทฤษฎีข้างต้น งานวิจัยนี้ได้บูรณาการทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์กเพื่อสร้าง “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน” หัวใจสำคัญของแบบจำลองอยู่ที่การอธิบายว่าปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนร่วมกันกำหนดระดับ คุณภาพ และความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมของนักศึกษาผ่านเส้นทางที่แตกต่างกันและการทำงานร่วมกันอย่างไร นวัตกรรมเชิงโครงสร้างของแบบจำลองคือการเปิดเผยความสัมพันธ์แบบก้าวหน้าและไม่สมมาตรที่เคร่งครัดระหว่างปัจจัยทั้งสอง กล่าวคือ ปัจจัยค้ำจุน (การเข้าถึงช่องทาง ความทันเวลาของการตอบสนอง ความเป็นธรรมของกระบวนการ) เป็นสภาพแวดล้อมพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้ปัจจัยจูงใจเกิดประสิทธิผล ส่วนปัจจัยจูงใจ (การ

รับรู้ความสำเร็จ การยอมรับในคุณค่า การตอบสนองความต้องการ) เป็นกลไกหลักที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมไปสู่ระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์แบบ “เงื่อนไขนำ–กลไกหลัก” นี้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้แบบจำลองแตกต่างจากการระบุปัจจัยแบบง่าย ๆ และเป็นกรอบวิเคราะห์ที่แข็งแกร่งสำหรับการอธิบาย “ความล้มเหลว” ของแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในสถานการณ์จริง

ตารางที่ 2 แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุนของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา

มิติของแบบจำลอง	องค์ประกอบหลัก	กลไกการทำงาน	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
ปัจจัยธำรงค์ (การประกันพื้นฐาน)	ความสามารถในการเข้าถึงช่องทางความทันเวลาของการตอบสนองความเป็นธรรมของกระบวนการ	การขจัดอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม การสร้างความไว้วางใจต่อระบบ และการจัดเตรียมเงื่อนไขพื้นฐานในการสนับสนุนพฤติกรรมการมีส่วนร่วม	การธำรงรักษาระดับพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและป้องกันการลดลงของแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม
ปัจจัยจูงใจ (การขับเคลื่อนจากภายใน)	การรับรู้ถึงความสำเร็จ การยอมรับในคุณค่า การตอบสนองซึ่งความต้องการ	การตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยาระดับสูง กระตุ้นแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมเชิงรุก และยกระดับคุณภาพการมีส่วนร่วม	ส่งเสริมพฤติกรรมการมีส่วนร่วมที่ลึกซึ้งต่อเนื่อง และสร้างสรรค์
เป้าหมายหลัก (ระดับการมีส่วนร่วมของนักศึกษา)	การมีส่วนร่วมทางพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางอารมณ์ การมีส่วนร่วมทางปัญญา	ปัจจัยทั้งสองส่งผลกระทบโดยตรงต่อสามมิติของระดับการมีส่วนร่วมผ่านปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อกูล	เพื่อบรรลุสู่สถานะการมีส่วนร่วมของนักศึกษาที่มีคุณภาพสูงและยั่งยืน
กลไกการเสริมพลัง	การมีส่วนร่วม ⟶ การยกระดับความรู้สึกในความสามารถและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ⟶ การมีส่วนร่วมเชิงลึก	ประสบการณ์ความสำเร็จจากการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการตอบรับทางจิตวิทยาในเชิงบวก และทำให้เกิดวัฏจักรเสริมพลังตนเอง	การธำรงรักษาและการพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องโดยเจตจำนงภายในของนักศึกษา

1.3 กลไกการดำเนินงานของแบบจำลอง

กลไกการดำเนินงานของแบบจำลองนี้เป็นกระบวนการหมุนเวียนแบบพลวัตที่มีศูนย์กลางอยู่ที่ประสบการณ์ทางจิตวิทยาของนักศึกษา โดยเริ่มต้นจากการกระตุ้นพื้นฐานของปัจจัยค้ำจุน เฉพาะเมื่อเงื่อนไขพื้นฐาน เช่น ช่องทาง การตอบสนอง และกระบวนการต่าง ๆ มีความครบถ้วนสมบูรณ์ นักศึกษาจึงจะเกิดความเชื่อมั่นพื้นฐานว่า “การมีส่วนร่วมเป็นไปได้” และก้าวเข้าสู่การมีส่วนร่วมขั้นแรก ต่อมาปัจจัยจูงใจจะใช้แรงขับเคลื่อนภายในในสภาพแวดล้อมที่เชื่อถือได้ เมื่อความต้องการด้านความสำเร็จ การยอมรับ และการเติบโตของนักศึกษาได้รับการตอบสนอง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมจะเปลี่ยนจาก “ความเป็นไปได้” ไปเป็น “ความตั้งใจเชิงรุก” และจาก “รูปแบบ” ยกระดับไปสู่ “ความลึกซึ้ง” ท้ายที่สุดแบบจำลองจะนำไปสู่การเสริมกำลังตนเองของการมีส่วนร่วม การเพิ่มขึ้นของความสามารถในการรับรู้ตนเองและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งจากการมีส่วนร่วมเชิงลึกจะส่งเสริมซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นความตั้งใจในการมีส่วนร่วมที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ก่อเกิดเป็นวงจรป้อนกลับทางบวก “การมีส่วนร่วม ⟶ การเพิ่มขึ้นของความสามารถในการรับรู้ตนเองและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ⟶ การมีส่วนร่วมเชิงลึก” ในวงจรนี้ ปัจจัยค้ำจุนจะป้องกันไม่ให้ระบบหยุดชะงักเนื่องจากพื้นฐานที่ไม่มั่นคง ในขณะที่ปัจจัยจูงใจจะผลักดันให้วงจรพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น กลไกพลวัตนี้เผยให้เห็นหลักการทางจิตพลวัตภายในที่ทำให้การมีส่วนร่วมได้รับการยกระดับอย่างต่อเนื่อง

1.4 ข้อได้เปรียบของแบบจำลองเมื่อเทียบกับทฤษฎีดั้งเดิม

เมื่อเทียบกับทฤษฎีดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการอธิบาย “ปริมาณ” ของการมีส่วนร่วม (Astin, 2014) หรือการทำนาย “ความเสี่ยงของความล้มเหลวในการบูรณาการ” (Tinto, 2012) แบบจำลองนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความแตกต่างของ “คุณภาพ” เบื้องหลังพฤติกรรมการมีส่วนร่วมและรากเหง้าของแรงจูงใจ นำเสนอคำอธิบายที่ละเอียดยิ่งขึ้น ที่สำคัญกว่านั้น กลไกความสัมพันธ์แบบก้าวหน้าและการประสานส่งเสริมที่แบบจำลองนี้เปิดเผยนั้นเป็นกรอบทฤษฎีเชิงบูรณาการสำหรับงานวิจัยเชิงประจักษ์ ตัวอย่างเช่น ข้อค้นพบของ Zhao & Liu (2014) ในสถาบันอุดมศึกษาของจีนที่ว่า “การรับรู้สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการผ่านการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วม” สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนด้วยแบบจำลองนี้ นั่นคือ หน้าที่ค้ำจุนของ “การรับรู้สภาพแวดล้อม” เป็นเงื่อนไขนำในการเริ่มต้นการมีส่วนร่วม ในขณะที่ “การมีส่วนร่วม” ที่ถูกกระตุ้นขึ้นมานั้นแฝงไว้ด้วยการลงมือเชิงลึกที่ขับเคลื่อนโดยปัจจัยจูงใจ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองนี้ไม่เพียงแต่เชื่อมโยงและขยายความทฤษฎีคลาสสิกให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเท่านั้น

แต่ยังสามารถตีความการปฏิบัติในบริบทของจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์การศึกษาในวงกว้างของสถาบันอุดมศึกษาจีน และมีพลังอธิบายเฉพาะสำหรับแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมภายใต้วัฒนธรรมแบบรวมหมู่

2. การทดสอบเชิงประจักษ์เบื้องต้นเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง: โดยใช้ข้อมูลพาเนลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตปกครองตนเองกว่างซี

เพื่อทดสอบพลังอธิบายของ “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน” ในบริบททางการศึกษาจริง งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลพาเนลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตปกครองตนเองกว่างซีระหว่างปี ค.ศ. 2019–2023 ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนาเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทั้งสองและความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม โดยข้อมูลของตัวชี้วัดหลักแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สถิติเชิงพรรณนาของตัวชี้วัดหลักการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเขตปกครองตนเองกว่างซี พ.ศ. 2562–2566

มิติ	ตัวชี้วัดจำเพาะ	2019	2020	2021	2022	2023	อัตราการเพิ่มขึ้นรวม 5 ปี (ร้อยละ)
ปัจจัยค้ำจุน	ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน (ร้อยละ)	92.50	93.23	93.31	93.45	93.62	+1.12
	ความพึงพอใจต่อสถาบัน (ร้อยละ)	94.58	93.87	94.10	94.21	94.33	0.25
	สัดส่วนอาจารย์คู่คุณวุฒิ (ร้อยละ)	44.06	49.68	50.11	50.76	51.32	+16.48
	มูลค่าอุปกรณ์การสอนต่อนักศึกษา (หยวน/คน)	11350	14641	12938	13567	14102	+24.25

ปัจจัยจูงใจ	จำนวนรางวัลการแข่งขันทักษะวิชาชีพ (รางวัล)	77	27	78	81	85	+10.39
	สัดส่วนการเริ่มต้นธุรกิจด้วยตนเอง (ร้อยละ)	1.89	1.50	1.15	1.21	1.27	-32.80
	สัดส่วนการเลื่อนตำแหน่ง (ร้อยละ)	39.46	47.59	48.75	49.22	49.68	+25.90
	ระยะเวลาอาสาสมัคร (หมื่นคน-วัน)	160.75	386.38	420.17	445.62	469.35	+192.00
ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วม	อัตราการได้งานทำ (ร้อยละ)	93.49	87.00	87.06	87.41	87.76	-6.13
	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สำเร็จการศึกษา (หยวน)	3108	3258	3273	3346	3419	+10.01
	ความพึงพอใจของนายจ้าง (ร้อยละ)	94.18	94.88	95.15	95.31	95.47	+1.37

2.1 ปัจจัยค้ำจุน การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและการสนับสนุนพื้นฐานสำหรับการมีส่วนร่วม

ดังแสดงในตารางที่ 3 ระหว่างปี ค.ศ. 2019–2023 ปัจจัยค้ำจุนของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว่างซีมีแนวโน้มการปรับปรุงที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและมั่นคง กล่าวคือ สัดส่วนอาจารย์คู่คุณวุฒิเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 44.06 เป็นร้อยละ 51.32 ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.48 ในระยะ 5 ปี มูลค่าอุปกรณ์การสอนต่อนักศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 11,350 หยวนต่อคน เป็น 14,102 หยวนต่อคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 24.25 ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนอยู่ใน

ระดับสูงระหว่างร้อยละ 92.50 ถึง 93.62 ตลอดช่วงเวลา โดยมีค่าเฉลี่ย 5 ปีที่ร้อยละ 93.22 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพียง 0.41 ซึ่งแสดงถึงความผันผวนที่น้อยมาก ส่วนความพึงพอใจต่อสถาบันแม้จะมีความผันผวนเล็กน้อย (ลดลงร้อยละ 0.25) แต่ระดับสัมบูรณ์ยังคงสูงกว่าร้อยละ 94 ข้อมูลเหล่านี้บ่งชี้ว่าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และคุณภาพการบริการมีความมั่นคงและน่าเชื่อถือ

ประเด็นที่น่าสังเกต คือ ในปี ค.ศ. 2020 ซึ่งได้รับผลกระทบจากการระบาดใหญ่ อัตราการได้งานทำลดลงจากร้อยละ 93.49 เหลือร้อยละ 87.00 อย่างไรก็ตาม ภายใต้การสนับสนุนของปัจจัยค้ำจุน ความพึงพอใจของนายจ้างยังคงเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 94.18 เป็นร้อยละ 94.88 โดยไม่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ การค้นพบนี้สอดคล้องกับสมมติฐานของแบบจำลองที่ว่า หน้าที่หลักของปัจจัยค้ำจุนคือการป้องกันการลดลงของแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมและการรักษาระดับพื้นฐานของการมีส่วนร่วม แม้ภายใต้แรงกระแทกจากภายนอก การค้ำประกันพื้นฐานที่ดีก็ยังสามารถรักษาความไว้วางใจและการยอมรับของนายจ้างได้

2.2 ปัจจัยจูงใจ การเติบโตอย่างรวดเร็วและการขับเคลื่อนคุณภาพของการมีส่วนร่วมให้สูงขึ้น

ตัวชี้วัดปัจจัยจูงใจมีลักษณะการเติบโตสูงโดยทั่วไป กล่าวคือ ระยะเวลาอาสาสมัครเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 160.75 หมื่นคน-วัน เป็น 469.35 หมื่นคน-วัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 192.00 ในระยะ 5 ปี สัดส่วนการเลื่อนตำแหน่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 39.46 เป็นร้อยละ 49.68 เพิ่มขึ้นร้อยละ 25.90 จำนวนรางวัลการแข่งขันทักษะวิชาชีพหลังจากลดลงชั่วคราวในปี ค.ศ. 2020 ก็กลับมาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี ค.ศ. 2023 มีจำนวน 85 รางวัล เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.39 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 2019 สอดคล้องกับสิ่งนี้ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สำเร็จการศึกษาเพิ่มขึ้นจาก 3,108 หยวน เป็น 3,419 หยวน เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.01 และความพึงพอใจของนายจ้างเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 94.18 เป็นร้อยละ 95.47 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.37

การเติบโตอย่างรวดเร็วของปัจจัยจูงใจมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของตัวชี้วัดผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับบทบาท “กลไกหลัก” ของแบบจำลองเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ปัจจัยจูงใจ เช่น การรับรู้ความสำเร็จ (เช่น การได้รับรางวัล) การยอมรับในคุณค่า (เช่น การเลื่อนตำแหน่ง) และการตอบสนองความต้องการ (เช่น การเพิ่มขึ้นของรายได้) ได้กระตุ้นการมีส่วนร่วมเชิงลึกของนักศึกษาอย่างมีประสิทธิผล และส่งเสริมการยกระดับคุณภาพของการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 ผลการทำงานร่วมกันของปัจจัยทั้งสอง การขับเคลื่อนของการมีส่วนร่วมที่เพิ่มขึ้นหลังจากปัจจัยค้ำจุนบรรลุเกณฑ์

เมื่อสังเกตแนวโน้มตามเวลา ปัจจัยค้ำจุนของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว่างซีได้ปรับปรุงอย่างรวดเร็วและบรรลุระดับที่ค่อนข้างสูงในช่วงปี ค.ศ. 2019–2020 (สัดส่วนอาจารย์คู่คุณวุฒิเกินร้อยละ 49 ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีเสถียรภาพสูงกว่าร้อยละ 93) หลังจากนั้น (ปี ค.ศ. 2021–2023) อัตราการเติบโตของปัจจัยค้ำจุนชะลอตัวลง ขณะที่ปัจจัยจูงใจเข้าสู่ช่วงการเติบโตอย่างรวดเร็ว (ระยะเวลาอาสาสมัคร สัดส่วนการเลื่อนตำแหน่ง การแข่งขันทักษะวิชาชีพ ฯลฯ) ในช่วงเวลานี้ ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมของนักศึกษา (รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สำเร็จการศึกษา ความพึงพอใจของนายจ้าง) มีความชันของการเพิ่มขึ้นที่ชัดเจนกว่าเมื่อเทียบกับช่วงที่ปัจจัยค้ำจุนปรับปรุงอย่างรวดเร็ว การเปรียบเทียบรายละเอียดตามช่วงเวลาแสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบระยะเวลาของผลการทำงานร่วมกันของปัจจัยทั้งสอง

ช่วงเวลา	สถานะของปัจจัยค้ำจุน	ลักษณะของปัจจัยจูงใจ	ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของการมีส่วนร่วม
2019-2020	ปรับปรุงอย่างรวดเร็ว ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่มีเสถียรภาพ	การเติบโตต่ำ ความผันผวนสูง	ความผันผวนเล็กน้อย เสถียรภาพไม่เพียงพอ
2021-2023	บรรลุเกณฑ์ที่มีเสถียรภาพ ดำเนินการในระดับ plateau	การเติบโตอย่างมาก มีส่วนสนับสนุนโดดเด่น	ปรับตัวดีขึ้นอย่างมั่นคง อัตราการเพิ่มขึ้นขยายตัวอย่างชัดเจน

รูปแบบลำดับเวลาของ “การปรับปรุงปัจจัยค้ำจุนก่อน จากนั้นปัจจัยจูงใจจึงส่งพลังและการมีส่วนร่วมจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว” นี้ ได้ยืนยันเบื้องต้นถึงกลไก “ความสัมพันธ์แบบก้าวหน้าและการประสานส่งเสริม” ที่แบบจำลองนำเสนอ กล่าวคือ หลังจากปัจจัยค้ำจุนบรรลุระดับเกณฑ์แล้ว การเติบโตของปัจจัยจูงใจจะสามารถขยายผลการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมได้อย่างมีนัยสำคัญ ในทางกลับกัน หากปัจจัยค้ำจุนไม่สมบูรณ์ ผลของปัจจัยจูงใจจะถูกยับยั้ง

(ดังเช่นในปี ค.ศ. 2020 ที่จำนวนรางวัลการแข่งขันทักษะวิชาชีพลดลงอย่างรุนแรงสอดคล้องกับอัตราการได้งานทำที่ลดลง)

2.4 การยืนยันเบื้องต้นของแบบจำลองทางทฤษฎีด้วยผลการทดสอบเชิงประจักษ์

จากข้อค้นพบข้างต้น ข้อมูลพาเนลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตปกครองตนเองกว่างซีให้การสนับสนุนเชิงประจักษ์เบื้องต้นสำหรับ “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน” ดังนี้

เส้นทางอิทธิพลของปัจจัยค้ำจุนได้รับการยืนยัน: ปัจจัยค้ำจุน เช่น สภาพการเรียนการสอน บุคลากรครู และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสนับสนุนพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการมีส่วนร่วม และทำหน้าที่เป็น “ตัวรักษาเสถียรภาพ” ภายใต้แรงกระแทกจากภายนอก

เส้นทางอิทธิพลของปัจจัยจูงใจได้รับการยืนยัน: การเติบโตอย่างรวดเร็วของปัจจัยจูงใจ เช่น ระยะเวลาอาสาสมัคร การแข่งขันทักษะวิชาชีพ และการเลื่อนตำแหน่ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สำเร็จการศึกษาและความพึงพอใจของนายจ้าง ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานที่ว่าปัจจัยจูงใจเป็น “กลไกหลัก”

กลไกความสัมพันธ์แบบก้าวหน้าและการประสานส่งเสริมปรากฏให้เห็นเบื้องต้น: หลังจากปัจจัยค้ำจุนได้รับการปรับปรุงและมีเสถียรภาพแล้ว ผลักดันของปัจจัยจูงใจจะเด่นชัดยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับตรรกะในแบบจำลองที่ว่า “ปัจจัยค้ำจุนเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่ทำให้ปัจจัยจูงใจเกิดประสิทธิผล”

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่ง (การสร้างแบบจำลองทางทฤษฎี) ผลการวิจัยพบว่างานวิจัยนี้สามารถนำทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์กมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาการมีส่วนร่วมของนักศึกษาได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถสร้างแบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยที่มีความสัมพันธ์แบบ “เงื่อนไขนำ–กลไกหลัก” แบบก้าวหน้าได้ ทั้งนี้เป็นเพราะทฤษฎีการศึกษาดั้งเดิม (เช่น ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของแอสทิน ทฤษฎีการบูรณาการของทินโต) ขาดการวิเคราะห์เชิงปฏิบัติการของกลไกการสร้างแรงจูงใจระดับจุลภาค ในขณะที่ทฤษฎีสองปัจจัยได้ให้กรอบการวิเคราะห์ที่สามารถแยก “สภาพแวดล้อม” เชิงมหภาคออกเป็นปัจจัย “จูงใจ” และ “ค้ำจุน” ที่สามารถสังเกตและวัดได้ ทำให้ “กล่องดำ” ของแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมถูก

เปิดออกทีละชั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เฮิร์ซเบิร์กและคณะ (1959) เสนอว่า “เส้นทางอิทธิพลของปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีความไม่สมมาตร” อย่างมาก และยังตอบสนองต่อการเรียกร้องของ Zhao & Liu (2014) ที่ว่า “จำเป็นต้องวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับกลไกภายในของเส้นทางตัวแปรสื่อกลาง ‘สภาพแวดล้อม–การมีส่วนร่วม’” งานวิจัยนี้ได้ขยายขอบเขตการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสองปัจจัยเพิ่มเติม กล่าวคือ จากบริบทขององค์กรและการทำงานสู่ขอบเขตของการพัฒนาในระดับอุดมศึกษา

ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สอง (การทดสอบแบบจำลองเชิงประจักษ์) ผลการวิจัยพบว่าข้อมูลพาเนลของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว่างซีแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยค้ำจุน (สัดส่วนอาจารย์คู่คุณวุฒิ มูลค่าอุปกรณ์การสอนต่อนักศึกษา ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน) ได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นการสนับสนุนพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการมีส่วนร่วม ส่วนปัจจัยจูงใจ (ระยะเวลาอาสาสมัคร สัดส่วนการเลื่อนตำแหน่ง การแข่งขันทักษะวิชาชีพ) เติบโตอย่างรวดเร็ว สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้สำเร็จการศึกษาและความพึงพอใจของนายจ้าง และหลังจากที่ปัจจัยค้ำจุนบรรลุเกณฑ์และมีเสถียรภาพแล้ว ผลักดันของปัจจัยจูงใจก็เด่นชัดมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะการเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของการมีส่วนร่วมของนักศึกษาต้องตอบสนองสองเงื่อนไขพร้อมกัน คือ ความเป็นไปได้แบบ “อุปสรรคต่ำ” (การค้ำประกันของปัจจัยค้ำจุน) และคุณค่าแบบ “ผลตอบแทนสูง” (การกระตุ้นของปัจจัยจูงใจ) เมื่อเงื่อนไขพื้นฐาน (ช่องทาง กระบวนการ การตอบสนอง) ไม่สมบูรณ์ ความเชื่อมั่นในระบบจะถูกกัดกร่อน แม้มีโอกาสในการเติบโตก็ยากที่จะมีส่วนร่วมเชิงลึก เฉพาะเมื่อปัจจัยค้ำจุนบรรลุระดับเกณฑ์แล้ว ความต้องการทางจิตวิทยาระดับสูง (ความสำเร็จ การยอมรับ การเติบโต) จึงจะสามารถปลดปล่อยแรงขับเคลื่อนภายในได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Cayubit (2022) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมผ่านความต้องการทางจิตวิทยา และยังให้คำอธิบายระดับแรงจูงใจสำหรับข้อค้นพบของ Zhu (2010) ที่ว่า “ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของการมีส่วนร่วมต่อการเติบโตสูงถึง 0.436” งานวิจัยนี้ได้เปิดเผยรูปแบบลำดับเวลา “ปัจจัยค้ำจุนบรรลุเกณฑ์ ⟶ ปัจจัยจูงใจส่งพลัง ⟶ การมีส่วนร่วมขยายตัว” เป็นครั้งแรกในการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาชีวศึกษาของจีน

ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สาม (การเสนอแนวทางปฏิบัติ) ผลการวิจัยพบว่าแบบจำลองนี้ให้กรอบงานที่เป็นระบบตั้งแต่ “การวินิจฉัย” ถึง “การแทรกแซง” สำหรับการ

บริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษา กล่าวคือ ปัญหาการมีส่วนร่วมที่ต่ำจำเป็นต้องได้รับการวินิจฉัยอย่างแม่นยำในสองมิติ ได้แก่ การขาดปัจจัยค้ำจุน (ช่องทางไม่สะดวก กระบวนการไม่เป็นธรรม) หรือการขาดแคลนปัจจัยจูงใจ (การยอมรับไม่เพียงพอ โอกาสในการเติบโตขาดหาย) ทั้งนี้เป็นเพราะกลไก “ความสัมพันธ์แบบก้าวหน้าและการประสานส่งเสริม” ของแบบจำลองเป็นตัวกำหนดว่าการแทรกแซงเชิงปฏิบัติต้องยึดลำดับความสำคัญ “ปัจจัยค้ำจุนก่อน แล้วจึงปัจจัยจูงใจ” กล่าวคือ เมื่อปัจจัยค้ำจุนไม่สมบูรณ์ มาตรการจูงใจจะไม่มีประสิทธิภาพเนื่องจาก “เกณฑ์พื้นฐาน” ยังไม่บรรลุผล ในทางกลับกัน หากปัจจัยค้ำจุนสมบูรณ์ดีแล้วแต่ปัจจัยจูงใจไม่เพียงพอ การมีส่วนร่วมก็จะคงอยู่ในระดับ “ทำได้แต่ไม่เชิงรุก” ซึ่งเป็นระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับที่ Tinto (2012) เน้นย้ำว่า “การบูรณาการทางวิชาการและสังคมต้องการการค้ำประกันเชิงระบบ” โดยปัจจัยค้ำจุนสอดคล้องกับการค้ำประกันเชิงระบบ ส่วนปัจจัยจูงใจสอดคล้องกับความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและความสามารถในการรับรู้ตนเองที่เกิดขึ้นในกระบวนการบูรณาการ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี จากแบบจำลอง “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัยแบบแรงจูงใจ-ค้ำจุน” ที่สร้างขึ้นข้างต้น คุณูปการทางทฤษฎีของงานวิจัยนี้ปรากฏอยู่ในสามด้านหลัก 1) งานวิจัยนี้ได้บรรลุการสร้างนวัตกรรมเชิงบริบทและการก้าวกระโดดของพลังอธิบายของทฤษฎีสองปัจจัย โดยการนำทฤษฎีของเฮิร์ซเบิร์กมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาของจีนอย่างสร้างสรรค์ ทำให้การย้ายทฤษฎีจากบริบทองค์กรและการทำงานไปสู่ขอบเขตของการพัฒนาทางการศึกษาเสร็จสมบูรณ์ และยืนยันถึงข้อได้เปรียบเฉพาะในการวิเคราะห์แรงจูงใจภายในที่มุ่งเน้นการเติบโต 2) งานวิจัยนี้ได้สร้างกรอบการอธิบายเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงการรับรู้สภาพแวดล้อมระดับมหภาคกับการสร้างแรงจูงใจระดับจุลภาค “แบบจำลองการขับเคลื่อนสองปัจจัย” ได้เปิดเผยกลไกทางจิตวิทยาภายในที่ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมผ่านเส้นทางที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน และสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีแรงจูงใจที่มุ่งเน้นความต้องการทางจิตวิทยาของปัจเจกบุคคลกับทฤษฎีสถาบันที่มุ่งเน้นการออกแบบสภาพแวดล้อมขององค์กรได้สำเร็จ 3) งานวิจัยนี้ได้เพิ่มความลึกให้กับพลังอธิบายของทฤษฎีการศึกษาคลาสสิกต่อ “กล่องดำ” ของพัฒนาการผู้เรียน แบบจำลองแสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจภายในที่ถูกกระตุ้นโดยปัจจัยจูงใจ

นั้นคือสาเหตุทางจิตวิทยาระดับจุลภาคของ “การลงทุนด้วยพลังจิตระดับสูง” ในทฤษฎีการมีส่วนร่วมของแอสทิน ในขณะที่ความเป็นธรรมของกระบวนการและการเข้าถึงช่องทางซึ่งได้รับการค้ำประกันโดยปัจจัยค้ำจุนนั้นเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่นำไปปฏิบัติได้สำหรับ “การบูรณาการทางวิชาการและสังคม” ที่ทฤษฎีการออกกลางคันของทินโตให้ความสำคัญ **2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ** สถาบันอุดมศึกษาควรยึดถือตรรกะแบบก้าวหน้า “ปัจจัยค้ำจุนก่อน แล้วจึงปัจจัยจูงใจ” เพื่อปรับปรุงประสบการณ์การมีส่วนร่วมของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ 1) เสริมสร้างพื้นฐานปัจจัยค้ำจุน สร้างระบบสนับสนุนการมีส่วนร่วมที่ไร้รอยต่อและน่าเชื่อถือ พัฒนาพอร์ทัลการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ สร้างกระบวนการตอบสนองและการตัดสินใจที่ได้มาตรฐานและโปร่งใส เพื่อให้นักศึกษามีความคาดหวังที่มั่นคงว่า “การมีส่วนร่วมเป็นไปได้กฎเกณฑ์น่าเชื่อถือ และความคิดเห็นมีประโยชน์” 2) กระตุ้นแกนกลางปัจจัยจูงใจ ออกแบบกลไกที่ส่งเสริมพลังและการยอมรับภายในตัว สร้าง “วงจรปิดแห่งความรู้สึกสำเร็จ” สร้างเครือข่ายการยอมรับหลายระดับ รับรองว่าประเด็นการมีส่วนร่วมสอดคล้องกับความกังวลด้านพัฒนาการของนักศึกษา ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานจาก “ให้คุณมีส่วนร่วม” ไปสู่ “ฉันต้องการมีส่วนร่วม” 3) ส่งเสริมการหลอมรวมเชิงลึก หล่อหลอมวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมแบบแบ่งปันและเกื้อกูล ผ่านตัวกลางการปฏิบัติที่มีอิทธิพลสูง การผนวกจิตวิญญาณการมีส่วนร่วมเข้ากับหลักสูตรและกิจกรรมชมรม การเผยแพร่กรณีศึกษาที่ดีเยี่ยมอย่างกว้างขวาง เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมจากข้อกำหนดของระบบไปสู่จิตสำนึกทางวัฒนธรรม **3. หลักประกันเชิงนโยบาย** เพื่อเปลี่ยนแบบจำลองให้เป็นการปฏิบัติเชิงสถาบันที่ยั่งยืน สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องสร้างระบบหลักประกันแบบวงจรปิดของ “การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ – การเสริมพลังเชิงระบบ – การฝังตัวในเชิงสถาบัน – การทำซ้ำตามหลักฐาน” ในระดับยุทธศาสตร์ให้นำการมีส่วนร่วมเชิงลึกของนักศึกษาเข้าไว้ในวาระการพัฒนาหลักของสถาบัน ผนวกเข้ากับแผนพัฒนาผู้เรียนและลำดับความสำคัญของการจัดสรรทรัพยากร ในระดับระบบ สร้างกลไกการจัดสรรทรัพยากรและการประเมินผลที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านช่องทางและโครงการสร้างแบรนด์เป็นลำดับแรก ในระดับสถาบัน แก้ไขข้อบังคับเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการมีส่วนร่วม กำหนดมาตรฐานของช่องทาง กระบวนการ การตอบสนอง และกระบวนการตัดสินใจ ในระดับหลักฐาน สร้างคลังตัวชี้วัดหลายมิติ ขับเคลื่อนการปรับนโยบายอย่างแม่นยำผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ **4. ข้อจำกัดและทิศทางในอนาคต** งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดดังต่อไปนี้ ประการแรก การ

สร้างแบบจำลองทางทฤษฎีอาศัยการอนุมานเชิงตรรกะจากวรรณกรรมเป็นหลัก แม้จะมีข้อมูลพาเนลของกว่างซีประกอบ แต่แบบจำลองยังคงต้องการการทดสอบด้วยข้อมูลจากสถาบันประเภทอื่น ๆ เพิ่มเติม ประการที่สอง ส่วนการทดสอบเชิงประจักษ์ใช้สถิติเชิงพรรณนาเป็นหลัก ยังไม่สามารถอนุมานเชิงสาเหตุได้ การวิจัยในอนาคตสามารถแสวงหาความก้าวหน้าในทิศทางต่อไปนี้ 1) ส่งเสริมการทดสอบเชิงประจักษ์และการทำให้แบบจำลองมีความละเอียดมากขึ้น โดยพัฒนาเครื่องมือวัดแบบบูรณาการที่ผสมผสานมาตรวัด HiEduQual (Annamdevula & Bellamkonda, 2016) และมาตรวัด Likert (Kanwar & Sanjeeva, 2022) 2) เพิ่มความลึกให้กับการศึกษาความแตกต่างและการปรับตามบริบท สำรวจความแตกต่างและความจำเพาะของกลไกการทำงานของแบบจำลองในกลุ่มนักศึกษาที่แตกต่างกัน (เช่น ชั้นปี สาขาวิชา ภูมิหลังทางวัฒนธรรม) และในบริบทการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน (การเรียนในชั้นเรียน โครงการวิจัย การบริหารจัดการในมหาวิทยาลัย) 3) สำรวจการบูรณาการเชิงพลวัตของทฤษฎี โดยผสมผสานทฤษฎีการกำกับตนเอง ฯลฯ เข้ากับกรอบงานที่มีอยู่ และใช้วิธีการติดตามตามยาวเพื่อเปิดเผยวิวัฒนาการของแรงจูงใจ 4) งานวิจัยเชิงประยุกต์ที่ก้าวล้ำด้วยเทคโนโลยี ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่และปัญญาประดิษฐ์เพื่อสร้างแบบจำลองการแทรกแซงเชิงทำนาย เพื่อให้บรรลุการสนับสนุนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมเชิงรุกและเฉพาะบุคคล ผ่านการสำรวจเหล่านี้ คาดว่าจะสามารถปรับปรุงระบบทฤษฎีการมีส่วนร่วมของนักศึกษาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และให้การสนับสนุนทางทฤษฎีที่มั่นคงยิ่งขึ้นสำหรับการสร้างระบบนิเวศการศึกษาคุณภาพสูงที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

Annamdevula, S., & Bellamkonda, R. S. (2016). Effect of student perceived service quality on student satisfaction, loyalty and motivation in Indian universities: Development of HiEduQual. Journal of Modelling in Management, 11(2), 488–517.

Astin, A. W. (2014). Student involvement: A developmental theory for higher education. In College student development and academic life(pp. 251–262). Routledge.

Bao, W., & Zhang, X. Y. (2012). The multidimensional structure of college students' academic engagement and its influencing mechanisms in China . Fudan Education Forum, 10(6), 20–28. https://doi.org/10.3969/j.issn.1672-0059.2012.06.005

Cayubit, R. F. O. (2022). Why learning environment matters? An analysis on how the learning environment influences the academic motivation, learning strategies and engagement of college students. Learning Environments Research, 25(2), 581–599.

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). The motivation to work. John Wiley & Sons.

Kanwar, A., & Sanjeeva, M. (2022). Student satisfaction survey: A key for quality improvement in the higher education institution. Journal of Innovation and Entrepreneurship, 11(1), 27.

Tinto, V. (2012). Leaving college: Rethinking the causes and cures of student attrition(2nd ed.). University of Chicago Press.

Torkzadeh, S., Zolfagharian, M., & Iyer, P. (2021). Customer value co-creation behaviors and service outcomes: Insights from a transformative service. Journal of Strategic Marketing, 29(8), 635–657.

Zhang, L., Wen, T., & Zhang, L. (2019). A study on the resistance and motivation mechanisms of college students' classroom silence: An empirical analysis based on 560 questionnaires . Journal of Southwest China Normal University (Natural Science Edition), 44(3), 156–162. https://doi.org/10.13718/j.cnki.xsxb.2019.03.027

Zhao, X. Y., & Liu, J. L. (2014). An empirical study on the impact of school environment factors on college students' development: From the perspective of student engagement and school environment perception. Journal of Southwest Jiaotong University (Social Sciences Edition), 15(2), 107–115.

Zhu, H. (2010). The influencing mechanism of college students' engagement and their growth: An analysis of ten-year data on capital college students' development. Tsinghua Journal of Education, 31(6), 35–43+63. https://doi.org/10.14138/j.1001-4519.2010.06.006

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา*

THE INVOLVEMENT OF PARENTS AND TEACHERS IN THE EDUCATIONAL ADMINISTRATION OF MUNICIPAL EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT CENTERS IN NAKHON RATCHASIMA CITY

มานพ ทองดี[1], สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา[2] และ องอาจ เทียมกลาง[3]

Manop Thongdee[1], Suttisak Kaewjinda[2] and Ongart Thiamklang[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: manop232538@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569

Received 5 May 2026; Revised 8 May 2026; Accepted 10 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3) เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครูผู้สอนและผู้ปกครอง สังกัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมาปีการศึกษา 2568 จำนวน 191 คน แบ่งเป็น ครูผู้สอน จำนวน 15 คน และ

Citation:

* มานพ ทองดี, สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา และองอาจ เทียมกลาง. (2569). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 957-977.

Manop Thongdee, Suttisak Kaewjinda and Ongart Thiamklang. (2026). The Involvement Of Parents And Teachers In The Educational Administration Of Municipal Early Childhood Development Centers In Nakhon Ratchasima City. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 957-977.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผู้ปกครอง จำนวน 176 คน แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัย พบว่า (ผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย)

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านการเป็นอาสาสมัคร ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการร่วมมือกับชุมชน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน และด้านการสื่อสารกับโรงเรียนไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการร่วมมือกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัครด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการร่วมมือกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน 2) ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน 3) ด้านการเป็นอาสาสมัคร 4) ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน 5) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 6) ด้านการร่วมมือกับชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ผู้ปกครอง, ครูผู้สอน, การบริหารการศึกษา, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

This research aims to 1) study the level of parental and teacher participation in the educational administration of municipal early childhood development centers in Nakhon Ratchasima Municipality, and 2) compare the participation of parents and teachers in the educational administration of municipal early childhood development centers in Nakhon Ratchasima Municipality, classified by position, educational level, and size of the early childhood development center. 3) To find ways for parents and teachers to participate in the educational administration of municipal early childhood development centers in Nakhon Ratchasima City. The sample group used in this research consisted of 191 teachers and parents from municipal early childhood development centers in Nakhon Ratchasima City, Nakhon Ratchasima Province, during the 2025 academic year, divided into 15 teachers and 176 parents. The research instrument used was a 5-level Likert scale questionnaire. The level of consistency was determined using statistical methods for data analysis, including frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed (results according to the research objectives and hypothesis testing):

1. The overall participation of parents and teachers in the educational administration of municipal early childhood development centers in Nakhon Ratchasima Municipality was at a high level. When considering each aspect, it was found that: All aspects were practiced at a high level. The aspect with the highest average score was communication with schools, followed by volunteering, home-based childcare training, home-based learning, and participation in decision-making, respectively. The aspect with the lowest average score was collaboration with the community.

2. A comparison of opinions regarding the participation of parents and teachers in the administration of municipal early childhood development centers

in Nakhon Ratchasima Municipality, categorized by position, showed statistically significant differences at the .05 level overall, except for home-based childcare training and school communication, which did not show significant differences. However, when categorized by educational level, there were statistically significant differences at the .05 level overall. Except for volunteering, home-based learning, participation in decision-making, and community collaboration, there were no significant differences. When categorized by school size, overall differences were statistically significant at the .05 level, except for volunteering, home-based learning, participation in decision-making, and community collaboration, which showed no significant differences.

3. Guidelines for parental and teacher participation in the administration of municipal early childhood development centers in Nakhon Ratchasima City consist of 6 areas: 1) Home-based childcare and training; 2) Communication with the school; 3) Volunteering; 4) Home-based learning; 5) Participation in decision-making; and 6) Collaboration with the community.

Keywords: Participation, Parents, teachers, Educational administration, Early childhood development center

บทนำ

การที่ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้า และพัฒนาในด้านต่างๆ ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ เจตคติ ค่านิยม เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขอันจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศทำได้อย่างสะดวก ราบรื่น และรวดเร็ว ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพต้องเริ่มต้นพัฒนาตั้งแต่เด็กปฐมวัย ซึ่งจะต้องมีหน่วยงานจากภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบดำเนินงาน เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพนั้นต้องเกิดจากความร่วมมือของครอบครัว ชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญในการกำหนดแนวทางการ

จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, 2545)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ มาตราที่ 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง สิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ คือ ผู้เรียนต้องได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน บ้าน และสังคมพร้อมกันไปอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนต้องสื่อความเข้าใจให้กับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมไทยได้ทราบว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่และตลอดเวลาการเรียนรู้จากบ้านและโรงเรียนจะสร้างพลังการเรียนรู้ทั้งทางด้านปัญญา และอารมณ์ควบคู่กันไป (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, 2545)

ที่มาและความสำคัญของปัญหา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ให้มีคุณภาพ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญต่อการวางรากฐานด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และพฤติกรรมการเรียนรู้ งานศึกษาทางเศรษฐศาสตร์การศึกษาโดย James Heckman ชี้ให้เห็นว่า การลงทุนในช่วงปฐมวัยให้ผลตอบแทนทางสังคมสูงกว่าการลงทุนในช่วงวัยอื่น เนื่องจากเป็นช่วงที่สมองมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสมจะช่วยลดปัญหาสังคมในระยะยาว ดังนั้นการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพจึงเป็นภารกิจสำคัญของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประเทศไทยได้กำหนดหลักการและทิศทางการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะมาตราเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา ทั้งในระดับนโยบายและระดับสถานศึกษา ต่อมา พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และครอบครัว ต้องร่วมมือกันในการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างบูรณาการ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาเด็กไม่ใช่หน้าที่ของสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในระดับพื้นที่ องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัยผ่านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉพาะในเขตเทศบาลขนาดใหญ่ เช่น นครราชสีมา ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นสังคมเมืองที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครนครราชสีมามีหน้าที่ให้การดูแล พัฒนา และเตรียมความพร้อมเด็กก่อนเข้าสู่ระดับประถมศึกษา

การบริหารจัดการศูนย์ดังกล่าวจึงต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย นโยบายท้องถิ่น และความคาดหวังของผู้ปกครองในชุมชนเมืองที่มีการแข่งขันและการเปลี่ยนแปลงสูง แม้ว่านโยบายและกฎหมายจะกำหนดให้การบริหารการศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและครูผู้สอนมีส่วนร่วม แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดหลายประการ เช่น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจำกัดอยู่เพียงการเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ศูนย์กำหนด การสื่อสารระหว่างศูนย์กับครอบครัวเป็นแบบทางเดียว หรือครูผู้สอนมีบทบาทในเชิงปฏิบัติการมากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายระดับศูนย์ ปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหาร และความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบในทางวิชาการ โดย Sherry Arnstein ได้เสนอ “บันไดการมีส่วนร่วม” (Ladder of Citizen Participation) ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็นหลายขั้น ตั้งแต่การถูกชี้นำ การรับฟังความคิดเห็น ไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างแท้จริง แนวคิดดังกล่าวช่วยให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในระดับใด และเป็นการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์หรือเชิงอำนาจ ในทำนองเดียวกัน Cohen & Uphoff ได้เสนอกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นกรอบที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการกำหนดแผนพัฒนาศูนย์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินคุณภาพภายใน สำหรับบริบทการศึกษาปฐมวัยโดยเฉพาะ Joyce Epstein ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 6 ประเภท ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การสื่อสาร การอาสาสมัคร การส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการประสานความร่วมมือกับชุมชน แนวคิดนี้สะท้อนว่าการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน (partnership) ระหว่างบ้านและสถานศึกษา ไม่ใช่เพียงการเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราว ในมิติการบริหารจัดการ แนวคิด POSDCORB ของ Luther Gulick อธิบายหน้าที่การบริหาร ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหาร

บุคลากร การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการจัดทำงบประมาณ หากนำกรอบนี้มาวิเคราะห์การบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะพบว่าผู้ปกครองและครูผู้สอนสามารถมีบทบาทในหลายขั้นตอน เช่น การร่วมวางแผนกิจกรรม การให้ข้อเสนอแนะด้านงบประมาณสนับสนุน หรือการร่วมประเมินผลการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในบริบทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยจำนวนหนึ่งสะท้อนว่า การบริหารยังคงมีลักษณะรวมศูนย์อยู่ในฝ่ายบริหาร และการเปิดพื้นที่ให้ผู้ปกครองและครูผู้สอนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงยังไม่เป็นระบบ โดยเฉพาะในเขตเมืองขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนด้านโครงสร้างองค์กรและภาระงานของครูการศึกษาการมีส่วนร่วมในบริบทเฉพาะของเทศบาลนครนครราชสีมา จึงมีความจำเป็นเพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์จริง และเสนอแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้บทบาทของผู้ปกครองเปลี่ยนแปลงไป ผู้ปกครองมีความคาดหวังสูงขึ้นต่อคุณภาพการศึกษา ต้องการข้อมูลที่โปร่งใส และต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กของตนเอง ขณะเดียวกัน ครูผู้สอนต้องปรับตัวต่อแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก และการบริหารที่เปิดกว้าง หากระบบการบริหารไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม อาจทำให้เกิดช่องว่างระหว่างบ้านกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครนครราชสีมา จึงมีความสำคัญในหลายมิติ ได้แก่ มิติด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระดับปฐมวัย มิติด้านนโยบาย เพื่อสนับสนุนการกำหนดแนวทางการบริหารของเทศบาลให้สอดคล้องกับกฎหมายและหลักธรรมาภิบาล มิติด้านปฏิบัติ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ปกครองและชุมชน มิติด้านสังคม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสถานศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาประเด็นดังกล่าวอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้ปกครองและครูผู้สอนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครนครราชสีมา เพื่อนำผลการวิจัยไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

เทศบาลนครนครราชสีมา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดจำนวน 6 ศูนย์ได้แก่ 1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสวนหม่อน 2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ 3. ศูนย์พัฒนา

เด็กเล็กเคหะประชาสามัคคี 4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนบ้านหลักร้อย 5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล 1 บูรพาวิทยากร 6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล 2 วัดสมอราย โดยคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีหน้าที่ในการคัดเลือกสถานที่จัดตั้งศูนย์ ปรับปรุงดูแลรักษาอาคารให้เหมาะสมกับการพัฒนาเด็ก คัดเลือก ควบคุม ดูแลและให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็ก พิจารณาคัดเลือกเด็กที่เข้ามารับบริการในศูนย์ โดยมีผู้ดูแลเด็กปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่จะส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัยและการเรียนรู้ที่เหมาะสม และมีองค์การบริหารส่วนตำบลเสาเดียวเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในทุกด้านรวมทั้งสนับสนุนงบประมาณตามกิจกรรมที่ได้รับถ่ายโอนตามนโยบายของรัฐบาล จากสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เทศบาลนครนครราชสีมา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัด จำนวน 6 ศูนย์ จากการประชาคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 6 ศูนย์ พบปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน คือ 1) คณะผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งมีความรู้ความเข้าใจน้อยในเรื่องศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงมีความสนใจและเอาใจใส่น้อยในเรื่องศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพียงแต่ดำเนินการตามกฎหมายกำหนด การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจึงไม่มีชุมชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 2) สภาพความพร้อมของคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กการร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในการร่วมกำหนดทิศทางเกี่ยวกับการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจำกัดด้วยเวลา และเงื่อนไขอื่นที่ต้องเอาเวลาไปประกอบอาชีพของตนเอง การเสียสละเวลาให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีขีดจำกัด และไม่เข้าใจบทบาทของตนเองในการร่วมบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3) ผู้ปกครองเด็กในเขตบริการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ฐานะค่อนข้างยากจน ทิ้งลูกหลานให้อยู่กับตายาย ขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวเพราะไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน ทำให้ชุมชนขาดความพร้อมที่จะสนับสนุนการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้บรรลุเป้าหมาย ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของการศึกษา และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ต้องมีส่วนร่วมและมีส่วนได้เสียกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ปกครองบางส่วนมีทัศนคติไม่ดีต่อบุคลากรในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำให้ขาดความร่วมมือที่ดี 4) การบริหารงานทั่วไป ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประสบปัญหาในการบริหารจัดการองค์กรและบทบาทในการประสานงาน ชุมชนขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การแสวงหาทรัพยากร การดำเนินงาน และร่วมประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพราะการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชุมชน ฉะนั้นแล้วถ้าชุมชนไม่ร่วมมือในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก็ไม่สามารถดำเนินงานได้

ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการศึกษาที่ทำงานดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ตลอดจนเพื่อเป็นการดึงผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นพื้นฐานในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งผลให้การจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการกระตุ้นบรรยากาศการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับครูผู้สอนให้เป็นไปตามนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. เพื่อหาแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนและผู้ปกครองในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมาปีการศึกษา 2568 จำนวน 382 คน แบ่งเป็น ครูผู้สอน จำนวน 30 คน และผู้ปกครอง จำนวน 352 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูผู้สอนและผู้ปกครองสังกัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งสิ้น 191 คน

แบ่งเป็นครูผู้สอน จำนวน 15 คน และผู้ปกครอง จำนวน 176 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sumpling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางในการการมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหารเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ขนาดของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างเกี่ยวข้องกับแนวทางในการจัดการศึกษาของนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อนายกเทศมนตรีนครนครราชสีมา

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 382 ชุด ความคาดเคลื่อนที่ 0.05%

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ (ถ้าต้องจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงต้องแจ้งให้ผู้รับการสัมภาษณ์ทราบ)

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ(Percentage)

2. วิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพในการจัดการศึกษาของนักเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543 : 100) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษา

5.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านการเป็นอาสาสมัคร ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการร่วมมือกับชุมชน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน และด้านการสื่อสารกับโรงเรียนไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการร่วมมือกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัคร ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการร่วมมือกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน 2) ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน 3) ด้านการเป็นอาสาสมัคร 4) ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน 5) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 6) ด้านการร่วมมือกับชุมชน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน ด้านการเป็นอาสาสมัคร ด้าน

การเรียนรู้ที่บ้าน และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการร่วมมือกับชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีระบบความร่วมมือระหว่างบ้านและสถานศึกษาในระดับที่เข้มแข็ง และสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบความร่วมมือเชิงระบบได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พิมพ์ดี ธัญพิชชญา (2021) ที่ใช้กระบวนการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Process) ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน และพบว่าหลังดำเนินโครงการ ผู้ปกครองมีความรู้และทักษะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) รวมทั้งสอดคล้องกับงาน Kinship Involvement in Thailand (2025) ซึ่งพบว่าเครือญาติในครอบครัวไทยมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการด้านร่างกาย จิตสังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยเฉพาะในครอบครัวระดับเศรษฐกิจกลาง–ล่าง แสดงให้เห็นว่าการอบรมดูแลเด็กที่บ้านไม่ได้จำกัดเฉพาะบิดามารดา แต่รวมถึงเครือญาติในระบบครอบครัวขยาย

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

2.1 จำแนกตาม ตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการร่วมมือกับชุมชน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัคร ทั้งนี้อาจเนื่องจากครูตระหนักและให้ความสำคัญกับบทบาทของครอบครัวในการสนับสนุนพัฒนาการเด็ก และเห็นความจำเป็นของการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Epstein’s 6 Types of Involvement ที่ชนม์ธิดา ยาแก้ว และคณะ นำมาใช้ศึกษา โดยเฉพาะมิติ Parenting และ Communicating ที่เน้นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างบ้านและสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาระดับนานาชาติ Responsive Early Childhood Parenting (2025) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยมีผลเสริมกันต่อผลลัพธ์ของเด็ก ครูจึงอาจมีมุมมองเชิงวิชาชีพที่ตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือดังกล่าวมากเป็นพิเศษ ในทางกลับกัน ด้านการเป็นอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครองมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะด้านการร่วมมือกับชุมชนและการเรียนรู้ที่บ้าน ซึ่งมีค่าความแตกต่างค่อนข้างสูง สะท้อนว่าผู้ปกครองมองว่าตนเองมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมเชิงปฏิบัติและความร่วมมือระดับชุมชนมากกว่าที่ครูประเมิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ดี ธัญพิชชญา (2021) ที่พบว่าการเสริมพลังอำนาจแก่ชุมชนทำให้ผู้ปกครองมีบทบาทและความมั่นใจในการส่งเสริม

พัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งสอดคล้องกับงานของปิ่นแก้ว จิตรโคตร และคณะ (2024) ที่พบว่าชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการจัดประสบการณ์แบบ “3 ดี” ในศูนย์เด็กเล็ก จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามตำแหน่งชี้ให้เห็นว่า แม้ทั้งครูผู้สอนและผู้ปกครองจะเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในระดับมาก แต่มีความแตกต่างในมิติของบทบาทและมุมมอง โดยครูให้ความสำคัญกับบทบาทการสื่อสารและการกำกับดูแลเชิงวิชาชีพ ขณะที่ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติ การตัดสินใจ และความร่วมมือกับชุมชน ผลการวิจัยครั้งนี้จึงสอดคล้องกับทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่ชี้ว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วม (shared understanding) และออกแบบระบบบริหารจัดการที่บูรณาการบทบาทของทั้งสองฝ่ายอย่างสมดุล เพื่อให้การบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลเกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนสูงสุด

2.2 จำแนกตาม ระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้านด้านการสื่อสารกับโรงเรียน ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการร่วมมือกับชุมชน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ดี ธัญพิชชญา (2021) ที่พบว่าภายหลังการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองมีความรู้และทักษะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจซึ่งมักสัมพันธ์กับระดับการศึกษา มีผลต่อคุณภาพของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ชนม์ธิดา ยาแก้ว และคณะ ที่อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสามารถพิจารณาได้หลายมิติ ทั้งการสื่อสารการสนับสนุนการเรียนรู้ที่บ้าน และการตัดสินใจ ซึ่งแต่ละมิติจำเป็นต้องอาศัยความพร้อมและศักยภาพของผู้ปกครองแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณาตยา แถวพันธ์ (2024) ที่พบว่าโปรแกรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างบ้านกับโรงเรียน และทำให้เด็กมีพัฒนาการตามเกณฑ์ที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ผู้ปกครองที่มีพื้นฐานการศึกษาสูงมักมีความมั่นใจในการประสานงานและสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาได้มากขึ้น

2.3 จำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน สถานศึกษาขนาดเล็กมักมีความใกล้ชิดระหว่างครูและผู้ปกครอง ทำให้การติดต่อสื่อสารและ

การดูแลเด็กในชีวิตประจำวันทำได้ง่าย ส่วนสถานศึกษาขนาดกลางและใหญ่ มีทรัพยากรบุคลากร และเครือข่ายความร่วมมือมากกว่า จึงเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นแก้ว จิตรโคตร และคณะ (2024) ที่พบว่าการจัดประสบการณ์แบบ 3 ดี จะประสบความสำเร็จได้จากการสนับสนุนของชุมชนและทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งมักพบเด่นชัดในศูนย์ที่มีความพร้อมด้านเครือข่ายความร่วมมือ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ สงแก้ว และคณะ (2023) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในศูนย์เครือข่ายการศึกษาจะ มีประสิทธิภาพเมื่อมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และมีความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในขณะเดียวกัน ผลที่พบว่าสถานศึกษาขนาดเล็กมีความโดดเด่นด้านความใกล้ชิดและการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนม์ธิดา ยาแก้ว และคณะ ที่เสนอว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและการสนับสนุนการเรียนรู้ที่บ้าน มักเกิดขึ้นได้ดีในบริบทที่ผู้ปกครองเข้าถึงครูได้ง่ายและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา

3.1 ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน ได้แก่ 1) การอบรมดูแลเด็กที่บ้านเป็นพื้นฐานสำคัญต่อพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา 2) ผู้ปกครองมีบทบาทในการเอาใจใส่ความเป็นอยู่ สุขภาพ และความปลอดภัยของเด็กอย่างใกล้ชิด 3) การปลูกฝังระเบียบวินัยช่วยให้เด็กมีความรับผิดชอบและจัดการตนเองได้ดี 4) การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ทำให้เด็กเติบโตเป็นคนดีของสังคม 5) การสนับสนุนด้านการเรียนรู้ที่บ้านช่วยเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา 6) การสื่อสารที่ดีในครอบครัวช่วยให้เด็กกล้าแสดงออกและมีสุขภาพจิตที่ดี 7) ผู้ปกครองที่เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงบวกของเด็ก 8) การดูแลการใช้สื่อและเทคโนโลยีช่วยป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง 9) การส่งเสริมทักษะชีวิตทำให้เด็กสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และ10) ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ดี ธัญพิชชญา (2021) กรณีศึกษา ตำบลนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการผสมทฤษฎี Empowerment Process ระบุว่าชุมชนร่วมแนะนำเรื่องอาหารเสริมให้เด็กแรกเกิดและหลัง

ดำเนินโครงการ ผู้ปกครองมีความรู้และทักษะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$)

3.2 ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน ได้แก่ 1) ผู้ปกครองติดตามช่องทางประชาสัมพันธ์ของศูนย์เด็กเล็กอย่างสม่ำเสมอ 2) ผู้ปกครองสามารถติดต่อครูได้สะดวกเมื่อมีข้อสงสัย 3) การสื่อสารระหว่างครู – ผู้ปกครอง มีความชัดเจนและเป็นระบบ 4) ผู้ปกครองสามารถติดต่อครูได้สะดวกเมื่อมีข้อสงสัย 5) ครูให้ข้อมูลพัฒนาการของเด็กแก่ผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ 6) ศูนย์เด็กเล็กเปิดช่องทางให้ผู้ปกครองเสนอความคิดเห็นได้หลายรูปแบบ 7) ศูนย์เด็กเล็กตอบรับข้อเสนอแนะของผู้ปกครองอย่างเหมาะสม 8) ผู้ปกครองรู้สึกว่าสามารถสื่อสารปัญหาต่าง ๆ กับครูได้อย่างเปิดใจ 9) ศูนย์เด็กเล็กประชุมผู้ปกครองตามกำหนดและมีประสิทธิภาพ 10) ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ของศูนย์เด็กเล็กได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นแก้ว จิตรโคตร และคณะ (2024) พื้นที่ศึกษาศูนย์เด็กเล็กบ้านหนองกุดแคน จังหวัดนครพนม รายละเอียด ใช้ CIPPIEST Model ประเมินภาพปัจจุบัน–ที่พึงประสงค์ พบว่า "สื่อดี, พื้นที่ดี, ภูมิดี" ได้รับการประเมินในระดับดีมาก และชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในกระบวนการจัดประสบการณ์

3.3 ด้านการเป็นอาสาสมัคร จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมามีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการเป็นอาสาสมัคร ได้แก่ 1) ผู้ปกครองจัดสภาพแวดล้อมในบ้านที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มุมอ่านหนังสือ โต๊ะทำการบ้าน 2) ผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กทำการบ้านและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ 3) ผู้ปกครองให้คำแนะนำและช่วยอธิบายบทเรียนเมื่อเด็กไม่เข้าใจ 4) ผู้ปกครองสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ เช่น หนังสือแบบฝึกหัด หรือสื่อออนไลน์ที่เหมาะสม 5) ผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน 6) ผู้ปกครองกำหนดเวลาเรียนและเวลาเล่นอย่างเหมาะสม 7) ผู้ปกครองติดตามผลการเรียนและพัฒนาการทางวิชาการของเด็ก8) ผู้ปกครองกระตุ้นให้เด็กใฝ่รู้และตั้งคำถามในสิ่งที่สนใจ 9) ผู้ปกครองส่งเสริมการเรียนรู้จากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหาร การปลูกผัก และ 10) ผู้ปกครองชื่นชมและให้กำลังใจเมื่อเด็กประสบความสำเร็จด้านการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ดี ธัญพิชชญา (2021) กรณีศึกษา ตำบลนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผสมทฤษฎี Empowerment Process ระบุว่าชุมชนร่วมแนะนำเรื่องอาหารเสริมให้เด็กแรกเกิด และหลังดำเนินโครงการ ผู้ปกครองมีความรู้และทักษะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$)

3.4 ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ได้แก่ 1) ผู้ปกครองจัดสภาพแวดล้อมในบ้านที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มุมอ่านหนังสือ โต๊ะทำการบ้าน 2) ผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กทำการบ้านและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ 3) ผู้ปกครองให้คำแนะนำและช่วยอธิบายบทเรียนเมื่อเด็กไม่เข้าใจ 4) ผู้ปกครองสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ เช่น หนังสือ แบบฝึกหัด หรือสื่อออนไลน์ที่เหมาะสม 5) ผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน 6) ผู้ปกครองกำหนดเวลาเรียนและเวลาเล่นอย่างเหมาะสม 7) ผู้ปกครองติดตามผลการเรียนและพัฒนาการทางวิชาการของเด็ก 8) ผู้ปกครองกระตุ้นให้เด็กใฝ่รู้และตั้งคำถามในสิ่งที่สนใจ 9) ผู้ปกครองส่งเสริมการเรียนรู้จากกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การทำอาหาร การปลูกผัก และ 10) ผู้ปกครองชื่นชมและให้กำลังใจเมื่อเด็กประสบความสำเร็จด้านการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณาตยา แถวพันธ์ (2024) พื้นที่ศึกษา โรงเรียนบ้านโนนหนองสิม ผลการวิจัย โปรแกรมเสริมสร้างประสบการณ์ผ่านผู้ปกครองช่วยเพิ่มความไว้วางใจในครู และเด็กมีพัฒนาการตามเกณฑ์ที่พึงประสงค์

3.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากผลการวิจัย พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา มีแนวทางในการพัฒนา ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ 1) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน 2) ผู้ปกครองเข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการของโรงเรียน 3) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางพัฒนาสถานศึกษา 4) ผู้ปกครองร่วมพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกับโรงเรียน 5) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6) ผู้ปกครองร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน 7) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 8) ผู้ปกครองร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับของโรงเรียน 9) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน และ 10) ผู้ปกครองและโรงเรียนร่วมกันตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นแก้ว จิตรโคตร และคณะ (2024) พื้นที่ศึกษา ศูนย์เด็กเล็กบ้าน

หนองกุดแคน จังหวัดนครพนม รายละเอียด ใช้ CIPPIEST Model ประเมินภาพปัจจุบัน–ที่พึงประสงค์ พบว่า "สื่อดี, พื้นที่ดี, ภูมิดี" ได้รับการประเมินในระดับดีมาก และชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในกระบวนการจัดประสบการณ์

3.6 ด้านการร่วมมือกับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา มีแนวทางในการส่งเสริม ด้านการร่วมมือกับชุมชน ได้แก่ 1) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาโรงเรียนร่วมกับชุมชน 2) ผู้ปกครองประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานในชุมชน 3) ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมที่โรงเรียนจัดร่วมกับชุมชน 4) ผู้ปกครองสนับสนุนทรัพยากรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการเรียนรู้ 5) ผู้ปกครองร่วมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้แก่นักเรียน 6) ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชนร่วมกับโรงเรียน 7) ผู้ปกครองช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนสู่ชุมชน 8) ผู้ปกครองร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการดูแลพฤติกรรมนักเรียน 9) ผู้ปกครองสนับสนุนการจัดโครงการบริการสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์ และ 10) ผู้ปกครองและชุมชนร่วมกันวางแผนพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ดี ธัญพิชชญา (2021) กรณีศึกษา ตำบลนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร สรุป ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผสมทฤษฎี Empowerment Process ระบุว่าชุมชนร่วมแนะนำเรื่องอาหารเสริมให้เด็กแรกเกิด และหลังดำเนินโครงการ ผู้ปกครองมีความรู้และทักษะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($P < 0.05$) และ ปิ่นแก้ว จิตรโคตร และคณะ (2024) พื้นที่ศึกษา ศูนย์เด็กเล็กบ้านหนองกุดแคน จังหวัดนครพนม รายละเอียด ใช้ CIPPIEST Model ประเมินภาพปัจจุบันที่พึงประสงค์ พบว่า "สื่อดี, พื้นที่ดี, ภูมิดี" ได้รับการประเมินในระดับดีมาก และชุมชนมีส่วนร่วมสำคัญในกระบวนการจัดประสบการณ์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านการเป็น

อาสาสมัคร ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการร่วมมือกับชุมชน 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา จำแนกตาม ตำแหน่งโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน และด้านการสื่อสารกับโรงเรียนไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม ระดับการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการร่วมมือกับชุมชน ไม่แตกต่างกัน และเมื่อจำแนกตาม ขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการเป็นอาสาสมัครด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการร่วมมือกับชุมชนไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอนในการบริหารการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ด้านการอบรมดูแลเด็กที่บ้าน 2) ด้านการสื่อสารกับโรงเรียน 3) ด้านการเป็นอาสาสมัคร 4) ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน 5) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 6) ด้านการร่วมมือกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ 1. ส่งเสริมการวางแผนการจัดการศึกษาร่วมกันควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และโครงการต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของเด็กและชุมชนอย่างแท้จริง 2. พัฒนารูปแบบการสื่อสารและความร่วมมือหน่วยงานต้นสังกัดและผู้บริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรนำข้อมูลไปปรับปรุงระบบการสื่อสารระหว่างศูนย์ฯ กับผู้ปกครอง เช่น การประชุมผู้ปกครอง การใช้สื่อออนไลน์ หรือสมุดสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและเสริมสร้างความร่วมมือในการดูแลพัฒนาเด็ก 3. ใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประกอบการกำหนดนโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอน ตลอดจนใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ณาตยา แถวพันธ์. (2024). พื้นที่ศึกษา: โรงเรียนบ้านโนนหนองสิม โปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเสริมสร้างประสบการณ์เด็กปฐมวัยที่บ้าน.

ปิ่นแก้ว จิตรโคตร และคณะ. (2024). พื้นที่ศึกษา: ศูนย์เด็กเล็กบ้านหนองกุดแคน จังหวัดนครพนม การประเมินการจัดประสบการณ์แบบ 3 ดี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545.

พิมพ์ดี ธัญพิชชญา. (2021). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเล็ก ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ.

สงแก้ว ณ., อ่อนคง ส., วีระพรกานต์ บ. (2023). พื้นที่ศึกษา: ศูนย์เครือข่ายการศึกษา เขตพื้นที่นครศรีธรรมราช เขต 2 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย.

Kinship involvement in Thailand. (2025). การใช้ข้อมูล MICS–Thailand 2022 สำรวจบทบาทของเครือญาติในพัฒนาการเด็ก

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Responsive early childhood parenting, preschool enrollment, and student outcomes. (2025). การใช้ข้อมูล TIMSS 2019 วิเคราะห์ทั่วโลก (52 ประเทศ) via HLM พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในวัยปฐมวัย

MARGINAL BENEFIT INCIDENCE OF SOCIAL SPENDING IN THAILAND: PANEL EVIDENCE FROM PROVINCIAL EDUCATION, HEALTH, AND WELFARE BUDGETS*

Rachata Juthaphiw[1], Thawatchai Singsoopa[2], Rachan Prueksa[3] and Rumrada Kongchang[4]

[1-4]**Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnbhumi, Thailand**

Corresponding Author's Email: rachata.j@rmutsb.ac.th

Received 25 February 2026; Revised 21 April 2026; Accepted 23 April 2026

Abstract

This research article aims to: 1) estimate how the utilization of public services across income quintiles responds to changes in provincial social spending; 2) derive the marginal benefit incidence (MBI) of additional public expenditure on education, health, and welfare; 3) draw policy implications for restructuring Thailand's social sector budget under fiscal constraints to enhance its redistributive impact. The researchers conduct a quantitative panel data research study collecting data from household socio-economic surveys and fiscal records across 30 Thai provinces (from 2007 to 2023); analyze the data using fixed-effects panel regression models to estimate quintile-specific elasticities and Concentration Index (CI) measurements. The research results found that:

Citation:

* Rachata Juthaphiw, Thawatchai Singsoopa, Rachan Prueksaand Rumrada Kongchang. (2026). Marginal Benefit Incidence Of Social Spending In Thailand: Panel Evidence From Provincial Education, Health, And Welfare Budgets. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 978-1003.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

1) Additional spending on education and welfare is clearly pro-poor at the margin, with the poorest quintile receiving marginal benefits 36% higher than the average incidence $(R_1 = 1.36)$.

2) The marginal incidence of health spending is neutrally distributed, indicating that despite universal coverage, lower-income households still face substantial non-financial barriers to access.

3) Policy simulations reveal that a geographic reallocation of budgets from high-income to low-income provinces generates an 83% progressivity gain, proving significantly more effective at reducing inequality than a uniform expansion of resources.

Keywords: marginal benefit incidence, social spending, income distribution

Introduction

Thailand's social spending on education, health, and welfare has grown substantially as a share of the budget, aimed at building human capital, reducing poverty, and narrowing inequality (Gebregziabher & Niño-Zarazúa, 2014). A pivotal inquiry persists: do increases in marginal spending advantage the impoverished, or do affluent households reap the rewards? As fiscal constraints intensify, policymakers must determine both the budget magnitude and the allocation of each additional baht for optimal equity outcomes. The urgency of analyzing the "marginal" impact of this spending is particularly acute as Thailand grapples with the "middle-income trap" and the fiscal pressures of a rapidly aging society (World Bank, 2021). In this context, ensuring that marginal benefits effectively reach the poor is no longer just a matter of social equity, but a structural necessity for maintaining long-term economic stability (Buracom, 2016; Davoodi et al., 2012; Phongpaichit & Baker, 2015; Wudil et al., 2023).

International evidence from benefit incidence analysis (BIA) demonstrates varied outcomes. Basic education and health services typically favor lower-

income groups, whereas tertiary education and hospital services benefit wealthier populations. In Thailand, Buracom (2016) indicates that spending on primary and secondary education has become increasingly favorable to lower-income groups, while tertiary education remains biased towards the affluent; public hospital expenditures continue to favor wealthier individuals despite the expansion of universal health coverage; and welfare programs show progressively targeted distributions. (Davoodi et al., 2012; Weiss, 2005)

They found that and Study Motivation: Three significant gaps persist in the literature. First, because existing Thai studies rely on isolated cross-sections, they are unable to account for changes in provincial budgets over time and fail to recognize small improvements in services after reforms. Second, traditional Benefit Incidence Analysis (BIA) emphasizes the average distribution of benefits rather than the marginal incidence, a crucial distinction for policymakers in resource allocation. Third, national-level evaluations disregard provincial variety in budget composition and utilization. This neglect misses a critical theoretical link to the political economy of benefit capture following Thailand's 1999 Decentralization Act (Determining Plans and Process of Decentralization to Local Government Organization Act B.E. 2542, 1999). Provincial heterogeneity is not merely a geographic data point, but reflects differences in local institutional capacity and political dynamics that dictate why certain provinces might capture more benefits at the margin than others, thus affecting disadvantaged communities unevenly (Sagarik, 2014; Buracom, 2011, 2016; Suwanmala & Weist, 2008).

Study Objectives and Approach: This study addresses these gaps by extending BIA to marginal benefit incidence (MBI) analysis using provincial panel data. We combine 17 years of provincial budget data (education, health, welfare) for 30 Thai provinces with household survey information on school enrollment, public health utilization, and welfare receipt by income quintile. Using fixed-effects panel regression, we estimate quintile-specific elasticities—how service

use responds to spending changes—then infer marginal benefit distribution across income groups.

Objectives

1. To estimate how the use of public education, health, and welfare services by different income quintiles responds to changes in provincial social spending in Thailand.

2. To derive the marginal benefit incidence of additional government spending on education, health, and welfare across income groups at the provincial level.

3. To draw policy implications for the composition and targeting of Thailand's social sector budget under fiscal constraints, with a view to enhancing its redistributive impact.

Research Question

When Thailand increases social spending, how and why do marginal benefit capture patterns differ significantly between specific sectors—particularly the contrasting dynamics of education and health—and to what extent do provincial institutional capacities and the composition of social spending shape the equity effects of these additional resources?

Literature Review

Thematic Evolution: From Average to Marginal Benefit Incidence

The methodological trajectory of measuring fiscal equity has shifted fundamentally from standard Benefit Incidence Analysis (BIA) to Marginal Benefit Incidence (MBI). Traditional BIA links government spending records with household survey data to estimate how in-kind subsidies are currently distributed, assuming unit public cost proxies the benefit received (Demery, 2000; Davoodi et al., 2003). However, a significant limitation of standard BIA is its static

nature—it describes who benefits from the existing stock of spending but fails to capture behavioral responses to fiscal changes (Ajwad & Wodon, 2004). To address this, MBI methodologies were developed to estimate how service utilization responds dynamically to budget fluctuations, allowing analysts to determine whether incremental resources are more or less pro-poor than existing allocations (Lanjouw & Ravallion, 1999; Younger, 2003, 2012).

Empirical Evidence and the Digital/Quality Divide

Global empirical applications reveal consistent stylized facts: primary education and basic health services are mildly pro-poor or neutral, while tertiary education, hospital care, and traditional network infrastructure tend to be strongly pro-rich (Alabi et al., 2011; Chen et al., 2016; Kruse et al., 2012; Mitra, 2015; World Bank, 2003). However, recent literature emphasizes that purely cost-centered advantages obscure the critical dimensions of service quality and the emerging "digital divide." Access to welfare is no longer just about geographic proximity; it increasingly depends on digital literacy and connectivity (World Bank, 2021). Furthermore, equal unit subsidies do not equate to equal learning or health outcomes, as service quality varies drastically between urban centers and rural peripheries. Consequently, failing to account for quality variations and digital accessibility mechanisms creates a significant conceptual mismatch when evaluating the true redistributive impact of social spending.

Gaps This Study Addresses

While prior research documents average benefit distribution comprehensively, fewer studies examine marginal incidence—the distribution of incremental spending. This distinction is crucial for policymakers: even if current spending is poorly targeted, marginal spending might be highly pro-poor (reaching underserved populations) or might be pro-rich (saturation effects).

Furthermore, traditional cost-centered approaches frequently fail to address the post-2020 economic landscape. By assuming that the unit cost equates to the benefit received, prior studies neglect crucial variations in service

quality and the emerging "digital divide." As welfare access increasingly relies on digital technologies and literacy, treating subsidies purely in financial terms obscures the actual welfare outcomes for marginalized groups.

Additionally, most cross-country studies treat education and health monolithically; they rarely examine sector-specific mechanisms explaining why some services reach the poor better than others at the margin. Finally, provincial-level variation in Thailand has not yet been systematically analyzed for marginal incidence, despite the 1999 decentralization reforms creating substantial spending heterogeneity and differing institutional capacities across regions. This study explicitly addresses these methodological, qualitative, and spatial voids.

Limitations of Standard BIA

Traditional benefit incidence analysis has been criticized for three main reasons. Firstly, it offers a limited view of current distribution, neglecting the implications of spending changes which are vital for policymakers. Lipton and Ravallion observed that political economy can lead to scenarios where existing expenditures benefit the affluent while additional spending assists the impoverished, or the opposite. (Davoodi et al., 2003). *Second,* standard BIA equated spending with benefit, ignoring consumer preferences and behavioral responses. Changes in fees, quality, or accessibility reshape demand and benefit distribution even when average utilization patterns appear stable. *Third*, BIA treated services as uniform, failing to distinguish between primary versus tertiary education, recurrent versus capital spending, or different infrastructure types—which typically benefit different income groups. *Finally*, Data deficiencies in developing nations resulted in the exclusion or considerable assumptions regarding key expenditure sectors. (Alabi et al., 2011; Younger, 2012)

Marginal Benefit Incidence Analysis: Methodological Advances

In reaction to this issue, scholars have devised marginal benefit incidence (MBI) methodologies to evaluate the beneficiaries of fluctuations in fiscal

allocations. Lanjouw and Ravallion pioneered a regression approach exploiting geographic variation in program coverage: they estimated how participation by income quintile responds to differences in higher-level administrative coverage, interpreting coefficients as marginal odds of participation. This method assumes cross-sectional geographic differences proxy temporal changes within a single area (Younger, 2012).

Ajwad and Wodon expanded the paradigm by delineating quintiles based on local income and implementing it in the domains of education, water, power, and sanitation in Bolivia and Paraguay. They discovered that the marginal benefits of education are pro-poor, as impoverished and middle-income municipalities experience greater gains with expanded coverage, particularly in regions where affluent populations already have high access. Conversely, the benefits of infrastructure are pro-rich, with wealthier areas reaping more advantages from the expansion of piped water, electricity, and sewage systems due to lower connection costs and pre-existing access. Younger suggested other approaches—analyzing benefit shares across time and employing demand models for compensating variation—demonstrating that "marginal incidence" is contingent upon the particular policy change assessed (Ajwad & Wodon, 2004; Younger, 2012).

Robust Findings Across Studies

The literature converges on five stylized facts. First, primary education and basic health spending are rarely sharply pro-poor; they distribute roughly proportionally to population share or favor the middle class, while higher education and hospital care clearly favor the wealthy. Second, infrastructure subsidies (water, electricity, sewerage) are most regressive because poor households lack network connections. Third, marginal benefits are often more pro-poor than average benefits when non-poor access is high (especially primary education and preventive health), but NOT for infrastructure (technical constraints favor wealthy areas). Fourth, decentralization affects spending

distribution via local governance and transfer design. Fifth, even pro-poor marginal incidence cannot overcome large initial inequalities—additional benefits still flow mostly to the non-poor unless explicitly targeted (Kruse et al., 2009; Alabi et al., 2011; Ajwad & Wodon, 2004)

Remaining Gaps: Key gaps persist. Cost-centered advantages neglect the dimensions of quality, satisfaction, and the actual health or educational outcomes, thereby obscuring the impacts on welfare. The constraints of longitudinal microdata necessitate a dependence on cross-sectional geographic variability, thereby diminishing the robustness of causal identification. A limited number of investigations address the simultaneous incidence and efficiency—specifically, the extent to which expenditures enhance outcomes across various income strata. Lastly, the scope of coverage remains inadequate for non-social sectors and off-budget initiatives, despite their significant distributional ramifications. (Younger, 2012; Selden & Wasylenko, 1992).

Conceptual Framework

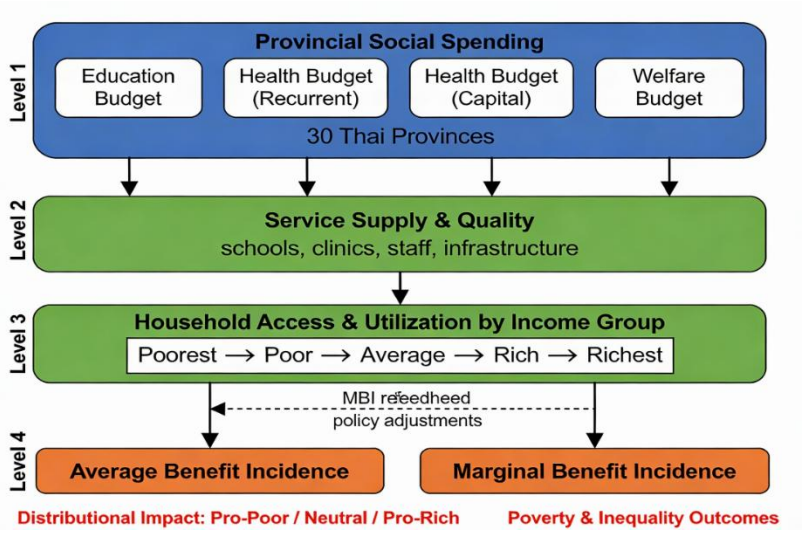

Figure 1 Research conceptual framework: Marginal Benefit Incidence of Social Spending in Thailand - Provincial Education, Health, and Welfare Budgets**.**

Methodology

Population and Sample

The study utilizes a panel dataset comprising 30 provinces in Thailand over a 17-year period from 2007 to 2023. The unit of analysis spans both the macroeconomic (provincial) and microeconomic (household) levels. The household-level sample is drawn from the nationally representative Thai Socio-Economic Survey (SES) conducted by the National Statistical Office (NSO, 2023), allowing households to be ranked by consumption expenditure and divided into five equal income quintiles.

Research Instruments

Given the quantitative panel data design, the primary research instruments are the structured national administrative and survey databases. These structured datasets include:

1. Fiscal Data: Provincial expenditure databases regarding education, health, and welfare, sourced directly from the Bureau of the Budget and the Ministry of Finance (Bureau of the Budget, 2023).

2. Household and Demographic Data: Datasets from the SES and the National Economic and Social Development Council (NESDC, 2023), which capture micro-level variables such as household income, consumption, demographic characteristics, and public service utilization.

Data Collection

Data collection involved the systematic compilation and merging of secondary administrative and survey data into a longitudinal provincial panel dataset. Macro-level fiscal data—specifically, provincial social spending—were collected and divided by total users to calculate the "unit subsidy" for each province and year. These data were seamlessly mapped onto micro-level household survey information, which captured self-reported service utilization,

specifically focusing on school enrollment, public hospital or clinic utilization, and the receipt of welfare assistance across the specified income quintiles.

Data Analysis

The data were analyzed using advanced panel data econometrics, following established methodologies in marginal benefit incidence literature (Ajwad & Wodon, 2007; Alabi et al., 2011; Kruse et al., 2012). The analysis was executed in two sequential stages:

Stage 1 (Average Benefit Incidence): Standard Benefit Incidence Analysis (BIA) was applied to calculate the Average Benefit Incidence (ABI) by computing each quintile's share of the total benefits. Additionally, the Concentration Index (CI) was computed to quantitatively measure the progressivity of the social spending.

Stage 2 (Marginal Benefit Incidence): Fixed-effects panel regression models were employed to estimate quintile-specific spending elasticities, which reflect the Marginal Benefit Incidence (MBI). The models rigorously controlled for household-level variables (e.g., log income, family size, education), as well as unobserved time-invariant provincial characteristics and temporal shocks using province and year fixed effects.

Robustness and Endogeneity: To resolve potential reverse causality and endogeneity, the analysis incorporated lagged spending variables and Instrumental Variables (IV) relying on exogenous provincial characteristics. Standard errors were clustered at the province level to ensure the reliability of the statistical inference.

Table 1 Data Sources

Data	Source	Variables
Fiscal Data	Bureau of Budget, Ministry of Finance	Provincial expenditure (education, health, welfare)

Household Survey	National Statistical Office (Thai SES)	Income, consumption, service utilization
Demographic Data	NSO, NESDC	Population, urbanization, province-level characteristics

Benefit allocation: $B_{ijkt} = U_{ijkt} \times S_{jkt}$ where U_{ijkt} is household i'S utilization of service k in province j year t, and $S_{jkt} = E_{jkt}/TU_{jkt}$ It is crucial to acknowledge the methodological limitation of this "Unit Subsidy" assumption. Equating the cost of provision directly with the benefit received inherently ignores variations in service quality across provinces. Consequently, while the financial incidence may appear equal, the actual welfare or human capital outcomes derived from a remote rural facility versus a well-equipped urban center may differ significantly.

Income quintiles: Households are ranked by consumption expenditure and divided into five equal groups (q = 1, poorest; q = 5, richest).

Aggregated benefits: Benefits are summed by quintile-province-year:

$$B_{q,j,t} = \sum_{i \in Q_q} B_{ijkt}.$$

Stage 1: Average Benefit Incidence

We calculate each quintile's share of total benefits:

$$\text{ABI}_{q,j,t} = \frac{B_{q,j,t}}{\sum_{q=1}^{5} B_{q,j,t}} \times 100\%$$

We also compute the Concentration Index to measure progressivity:

$$\text{CI}_k = \frac{2}{N\mu_k} \sum_{i=1}^{N} B_{ik} \, (R_i - 0.5)$$

where R_i is the cumulative income rank and μ_k is mean benefit. Negative values indicate pro-poor spending.

Stage 2: Marginal Benefit Incidence (Panel Regression)

We estimate spending elasticities by income quintile using fixed-effects panel regression:

$$\ln(U_{ijkt}) = \alpha + \sum_{q=1}^{5} \gamma_q D_{iq} \ln(E_{jkt}) + \delta' \mathbf{X}_{ijkt} + \mu_j + \lambda_t + \epsilon_{ijkt}$$

where γ_q is the spending elasticity for quintile q, D_{iq} is a quintile indicator, $\mathbf{X}_{ijkt}$ includes household controls (log income, family size, education), μ_j are province fixed effects, and λ_t are year fixed effects. Interpretation: If $\gamma_1 > \gamma_5$, the poorest respond more strongly to spending increases (pro-poor marginal incidence).

We estimate separate models for education, health, and welfare services. Standard errors are clustered at the province level.

Robustness and Endogeneity

To address potential reverse causality—where higher utilization might endogenously drive- up provincial budget allocations—we employ lagged spending variables and an Instrumental Variables (IV) approach. We utilize historical provincial rainfall variations and the proportion of provincial land area dedicated to agriculture as strictly exogenous instruments, which affect fiscal prioritization but have no direct path to individual service utilization except through the spending channel. The validity of these instruments was rigorously confirmed: the Wu-Hausman test rejected the null hypothesis of exogeneity for the primary spending variable $(p < 0.05)$, justifying the IV approach, while the Sargan test of overidentifying restrictions confirmed that our instruments are valid and appropriately uncorrelated with the error term $(p > 0.10)$.

Results

1. Descriptive Statistics and Sample Characteristics

The summary statistics of household and provincial characteristics. The mean household income per capita is 4,287 Thai Baht monthly, exhibiting significant variability (SD = 3,156). The highest income quintile averages 10,945 Baht, while the lowest averages 1,082 Baht. Enrollment in education for children of school age stands at 87.2%, with an annual average of 2.1 health clinic visits. Around 15.3% of households benefit from welfare assistance.

At the provincial level, annual per-capita expenditures average 2,847 Baht for education, 1,256 Baht for health, and 312 Baht for welfare. These values demonstrate considerable inter-provincial discrepancies, indicative of varying fiscal capacities and policy priorities.

2. Average Benefit Incidence by Income Quintile

Table 2 Average Benefit Incidence (ABI) by Quintile and Service Sector

Quintile	Education (%)	Health (%)	Welfare (%)	Combined (%)
1 (Poorest)	18.2	16.4	28.7	19.4
2	19.3	18.1	22.5	19.8
3 (Middle)	20.1	20.5	18.6	20.1
4	21.2	22.3	18.7	20.9
5 (Richest)	21.2	22.7	11.5	19.8
Concentration Index	-0.062	+0.124	-0.285	-0.041

Note: Key Findings: *Education*: Weakly pro-poor (CI = -0.062). Poorest receives 18.2% vs. richest 21.2%. *Health*: Pro-rich (CI = +0.124). Poorest receives 16.4% vs. richest 22.7%. *Welfare*: Strongly pro-poor (CI = -0.285). Poorest receives 28.7% vs. richest 11.5%. *Overall* social spending: Weakly pro-poor (CI = -0.041).

According to Table 2 Education spending exhibits a slightly pro-poor distribution, with the poorest quintile receiving 18.2% of benefits compared to 21.2% for the richest (2-percentage point difference). This distribution implies neutrality in education funding. Health spending has significant regressivity, with

the lowest income quintile getting 16.4% in contrast to 22.7% for the top quintile. This indicates that wealthy households utilize health care more frequently, despite universal access. Welfare allocations are distinctly pro-poor, with the lowest quintile receiving 28.7% of benefits compared to 11.5% for the highest quintile. This highlights the successful targeting of social services at lower-income populations.

3. Marginal Benefit Incidence: Spending Elasticities by Quintile

Table 3 Spending Elasticities (γ_q) from Panel Regression Models

Quintile	Education**	Health	Welfare**
1 (Poorest)	0.187	0.142	0.256
2	0.156	0.128	0.208
3 (Middle)	0.133	0.115	0.171
4	0.118	0.102	0.144
5 (Richest)	0.095	0.089	0.098
F-test: $\gamma_1 = \gamma_5$	p = 0.018*	p = 0.156	p = 0.042*
R-squared (Within)	0.428	0.312	0.487

Note: *, **, *** denote significance at 10%, 5%, 1% respectively. Elasticities estimated from fixed-effects panel regression with province and year fixed effects.

Key Findings: Education: Elasticity for poorest (0.187) >> richest (0.095). F-test significant (p = 0.018). ⟶ Pro-poor marginal incidence. Health: Elasticity for poorest (0.142) ≈ richest (0.089). F-test not significant (p = 0.156). ⟶ Neutral marginal incidence. Welfare: Elasticity for poorest (0.256) >> richest (0.098). F-test significant (p = 0.042). ⟶ Strongly pro-poor marginal incidence. Interpretation: A 10% spending increase leads to 1.87% utilization increase for poorest (education), 2.56% (welfare), but only 0.95%–0.98% for richest.

4. Marginal vs. Average Benefit Incidence Comparison

Table 4 Ratio of Marginal to Average Benefit Incidence (R_q)

Quintile	Education	Health	Welfare	Mean
1 (Poorest)	1.24	1.18	1.67	1.36
2	1.08	1.08	1.14	1.10
3 (Middle)	1.01	0.99	0.95	0.98
4	0.94	0.92	0.81	0.89
5 (Richest)	0.82	0.79	0.68	0.76

Key Findings: Poorest quintile (R_1 = 1.36): Marginal benefits are 36% higher than average. ⟶ Expansion is pro-poor; more resources reach the poor. Richest quintile (R_5 = 0.76): Marginal benefits are 24% lower than average. ⟶ Saturation; richest already well-served. Policy implication: Increasing total social spending would improve pro-poor progressivity across all services.

5. Policy Simulation: Counterfactual Scenarios

Table 5 Impact of Spending Scenarios on Concentration Index

Service	Baseline CI	Uniform +10%	Pro-poor Reallocation	Change (Best Case)
Education	-0.062	-0.078	-0.091	-0.029 (-46.8%)
Health	+0.124	+0.108	+0.085	-0.039 (-31.5%)
Welfare	-0.285	-0.312	-0.334	-0.049 (-17.2%)
Combined	-0.041	-0.052	-0.075	-0.034 (-82.9%)

According to Table 4 *Uniform 10% increase*: Improves all services' progressivity. Combined CI becomes -0.052, more pro-poor. *Pro-poor* reallocation (shift 10% from high-spending to low-spending provinces): Strongest improvement. Combined CI reaches -0.075. *Policy recommendations*- Expand overall social spending (uniform increase is pro-poor), Reallocate geographically

from rich to poor provinces (80%+ progressivity gain), Prioritize education and welfare over health for pro-poor targeting.

Discussion

This study reveals heterogeneous marginal benefit incidence across social services. Education and welfare exhibit patterns that are favorable towards impoverished populations (education: γ_1 = 0.187 vs γ_5 = 0.095, p = 0.018; welfare: γ_1 = 0.256 vs γ_5 = 0.098, p = 0.042), whereas the health sector demonstrates a neutral stance (p = 0.156). The pro-poor elasticity associated with education is consistent with the findings of Ajwad & Wodon (2007), indicating the alleviation of access barriers that impede poor children's educational opportunities. The pronounced pro-poor orientation of welfare is indicative of deliberate targeting mechanisms through established eligibility criteria. Health's neutral incidence— despite universal, free provision—supports O'Donnell et al. (2008). Crucially, in the Thai context, qualitative evidence reveals that the "opportunity cost of time" remains a prohibitive non-financial barrier. Low-income citizens working in the informal sector often forfeit daily wages to endure long wait times at public hospitals, and face significant transportation costs from rural areas to provincial centers (Somkotra & Lagrada, 2008; Tangcharoensathien et al., 2015). Thus, simply increasing the health budget without addressing these structural delivery barriers fails to shift the marginal benefit toward the poorest.

Critically, the poorest quintile's marginal benefit incidence exceeds average incidence by 36% (R_1 = 1.36), while the richest quintile's falls 24% below average (R_5 = 0.76). This gradient illustrates that budgetary augmentation is intrinsically advantageous for impoverished populations in the absence of policy reformulation. The geographic redistribution of resources from affluent to underprivileged provinces enhances progressivity by 83% (compared to 27% for uniform increments), indicating a tendency for provincial expenditure to be

concentrated in affluent regions. Providing a reality check on this simulation, this 83% gain underscores a critical flaw in current Thai Bureau of the Budget practices, which historically rely on incremental, baseline-plus-inflation budgeting rather than formula-based geographic equalization. The simulation proves that structural reallocation, rather than mere budget expansion, is the most potent tool for equity.

Body of knowledge

Marginal benefit incidence of social spending builds on and extends the standard benefit incidence analysis (BIA) tradition in public finance. BIA links government spending records with household survey data on service use to estimate how in-kind subsidies from education, health, and welfare budgets are distributed across income groups, typically assuming unit public cost is a reasonable proxy for the benefit received. Cross-country applications show that primary education and basic health services are at best mildly pro-poor or distribution-neutral, while tertiary education, hospital care, and network infrastructure (piped water, electricity, sewerage) tend to be strongly pro-rich because richer, urban households are more likely to be enrolled, insured, or connected. (Demery, 2000)

A key conceptual limitation of standard BIA is its focus on *average* incidence: it describes who benefits from the existing stock of spending but says little about *marginal* incidence—who would gain from budget increases or cuts. To address this, more recent work develops marginal benefit incidence (MBI) methods that estimate how service utilization by income group responds to changes in public spending, typically using regression models that exploit geographic or temporal variation in programme size. In these frameworks, marginal incidence can be expressed as average benefit shares adjusted by elasticities of service use with respect to spending, allowing analysts to see

whether incremental resources are more or less pro-poor than existing allocations. Empirical studies in education, health, and infrastructure generally find that marginal incidence is more pro-poor than average incidence once richer groups have achieved high access, especially for primary schooling and some preventive health services, but that infrastructure expansions often continue to favor better-off areas because of technical and spatial constraints on network expansion. (Demery, 2000)

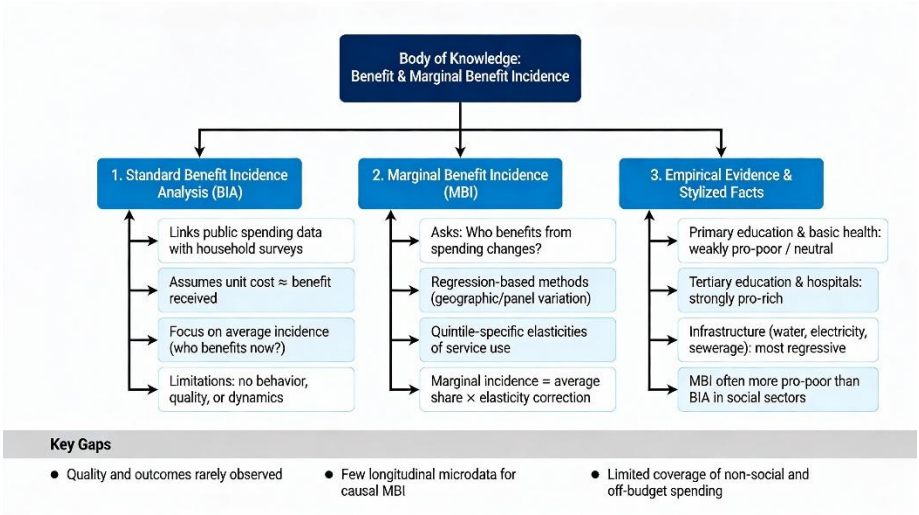

Figure 2: Concept Map of the Body of Knowledge on Benefit and Marginal Benefit Incidence of Social Spending.

Conclusions

This study has successfully addressed the three critical gaps identified in the literature. By employing a robust provincial panel dataset, the research overcame the limitations of static cross-sectional analyses. Furthermore, by transitioning from average to marginal incidence, it provided actionable evidence

for resource allocation, definitively mapping how provincial heterogeneity dictates benefit capture across income strata.

Education and welfare spending effectively reach the poor at the margin. Poorest households' elasticity approximately doubles richest households' elasticity, with statistical significance at 5% level. Expansion is pro-poor policy. Health spending benefits all income groups roughly equally. Neutral marginal incidence reflects that non-financial barriers remain substantial despite free provision.

Marginal spending is more pro-poor than average. Poorest quintile gains 36% more from budget expansion; richest quintile gains 24% less. This justifies budget growth as pro-poor strategy. Geographic reallocation is highly effective. The strategic reallocation of financial resources from provinces characterized by higher income levels to those that are classified as lower income demonstrates a remarkable enhancement in progressivity, quantified at an impressive 83%, which significantly surpasses the incremental benefits derived from a uniformly applied expansion of resources that only amounts to 27%.

Additionally, specific policy implications across various sectors must be addressed: in education, sustained investment in rural areas is crucial to rectify existing disparities; in health, there is an urgent requirement for targeted interventions to eliminate non-financial access barriers, potentially through mobile clinics and community health worker involvement; and in welfare, it is vital to streamline enrollment processes to improve accessibility and efficiency for those in need.

Recommendation

Policy Recommendations

Based on the marginal elasticity findings, the policy implications are structured into two temporal categories:

Short-term Administrative Fixes:

1. Optimize welfare enrollment mechanisms through the adoption of digital technologies and third-party registration nodes (e.g., local temples or schools) to bridge the programmatic coverage gap.

2. Mitigate non-financial health impediments by earmarking specific budget proportions for mobile health clinics and community health volunteers to reduce the opportunity cost of time for the rural poor.

Long-term Structural Reforms:

1. Transition from historical baseline budgeting to formula-based fiscal allocation mechanisms that weigh provincial poverty levels, which our simulation proves can yield an 83% progressivity enhancement.

2. Institute legally binding pro-poor fiscal adjustment protocols to safeguard educational and welfare expenditures during macroeconomic downturns.

Future Research

To build upon the findings of this study, future research should prioritize the following directions:

Sub-sectoral Analysis (Critical Priority): The broad categorizations of "Education" and "Health" are too macroscopic to guide specific, actionable departmental interventions. Therefore, the most critical next step is to disaggregate these macro-domains into their constituent services (e.g., preventive primary care versus specialized hospital care, or general versus vocational education) to scrutinize the diverse operational and distributional mechanisms at play.

Service Quality Variability: Future models should incorporate quality-adjustment factors—such as provider credentials and equipment quality—to assess whether financial investments align with qualitative advantages, rather than relying solely on quantitative utilization results.

Behavioral Mechanisms: Qualitative research should be performed to uncover the specific socio-cultural and non-financial barriers (such as the opportunity cost of time) that impede low-income households from efficiently utilizing expanded health services despite free provision.

Long-term Outcomes: Researchers should conduct longitudinal assessments of educational attainment, health status, and poverty levels to verify whether the short-term elasticity of service use genuinely reflects sustained improvements in welfare and human capital.

Cost-effectiveness Ranking: Integrating Marginal Benefit Incidence Analysis (MBIA) with rigorous cost-effectiveness assessments will systematically guide the optimum distribution of limited fiscal resources across diverse social services.

Regional Heterogeneity: Developing region-specific or cluster-specific models for different areas of Thailand will help examine the complex variations in spatial and geographic processes driven by local institutional capacities.

Limitations

The investigation depends on variations in provincial expenditure for identification purposes instead of employing experimental assignment, thereby constraining causal certainty. The reliance on self-reported utilization data collected through household surveys introduces potential measurement inaccuracies. Unobserved provincial attributes (such as the quality of administration and geographical terrain) may obscure the relationships under scrutiny, despite the application of fixed effects. The scope of welfare programs is confined to the benefits captured within the survey methodology.

References

Ajwad, M. I., & Wodon, Q. (2004). Access to Public Services in Sri Lanka: A Marginal Benefit Incidence Analysis. Social Science Research Network. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=571582

Alabi, R. A., Adams, O. O., Chime, C. C., Aiguomudu, E. E., & Abu, S. O. (2011). Marginal Benefit Incidence Analysis of Public Spending in Nigeria. Social Science Research Network. https://doi.org/10.2139/SSRN.1809018

Buracom, P. (2016). The distributional effects of social spending in Thailand: Evidence from a new database. Asian Politics & Policy, 8(2), 263–279. doi.org/10.1111/aspp.12245

Buracom, P. (2011). The Determinants and Distributional Effects of Public Education, Health, and Welfare Spending in Thailand. Asian Affairs: An American Review, 38(3), 113–142. https://doi.org/10.1080/00927678.2011.565282

Bureau of the Budget. (2023). Thailand's budget in brief fiscal year 2023. Office of the Prime Minister. https://www.bb.go.th/topic3.php?gid=549&mid=312

Chen, M., Palmer, A. J., & Si, L. (2016). Assessing equity in benefit distribution of government health subsidy in 2012 across East China: benefit incidence analysis. International Journal for Equity in Health, 15(1), 15. https://doi.org/10.1186/S12939-016-0306-Z

Davoodi, H. R., Tiongson, E. H., & Asawanuchit, S. S. (2003). How useful are benefit incidence analyses of public education and health spending? (IMF Working Paper No. 03/227). International Monetary Fund. https://doi.org/10.5089/9781451875430.001

Davoodi, H. R., Tiongson, E. R., & Asawanuchit, S. S. (2012). Benefit incidence of public education and health spending worldwide: Evidence from a new database. Poverty & Public Policy, 2(2), 5–52. https://doi.org/10.2202/1944-2858.1055

Demery, L. (2000). Benefit incidence: A practitioner's guide (World Bank Poverty and Social Development Group). World Bank. https://documents1.worldbank.org/curated/en/574221468135940764/pdf/351170Benefit0incidence0practitioner.pdf

Determining Plans and Process of Decentralization to Local Government Organization Act B.E. 2542. (1999). Office of the Permanent Secretary, Prime Minister's Office. https://www.opm.go.th/opmportal/multimedia/panidapa/File/OPM%20Law/8_OPMLAW_2__2542.pdf

Gebregziabher, F. H., & Niño-Zarazúa, M. (2014). Social spending and aggregate welfare in developing and transition economies. UNU-WIDER. https://doi.org/10.35188/UNU-WIDER/2014/803-2

Kruse, I., Pradhan, M., Pradhan, M., & Sparrow, R. (2009). Marginal Benefit Incidence of Public Health Spending: Evidence from Indonesian Sub-National Data. Social Science Research Network. https://doi.org/10.2139/SSRN.1526565

Kruse, I., Pradhan, M., & Sparrow, R. (2012). Marginal benefit incidence of public health spending: evidence from Indonesian sub-national data. Journal of health economics, 31(1), 147–157. https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2011.09.003

Lanjouw, P., & Ravallion, M. (1999). Benefit incidence, public spending reforms, and the timing of program capture. The World Bank Economic Review, 13(2), 257–273. https://doi.org/10.1093/wber/13.2.257

Mitra, A. (2015). Public Spending in Higher Education in India: A Benefit Incidence Analysis. 2(1), 71–91. https://doi.org/10.1177/2347631114558191

National Statistical Office. (2023). The 2023 household socio-economic survey. Ministry of Digital Economy and Society. https://catalog.nso.go.th/dataset/0404_08_0072

O'Donnell, O., van Doorslaer, E., Wagstaff, A., & Lindelow, M. (2008). Analyzing health equity using household survey data: A guide to techniques and their implementation. The World Bank. https://doi.org/10.1596/978-0-8213-6933-3

Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). Poverty and inequality report 2023. Office of the Prime Minister. https://www.nesdc.go.th/download/%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99/

Phongpaichit, P., & Baker, C. (2015). Unequal Thailand: Aspects of income, wealth and power. NUS Press. https://nuspress.nus.edu.sg/products/unequal-thailand-aspects-of-income-wealth-and-power

Sagarik, D. (2014). Educational Expenditures in Thailand: Development, Trends, and Distribution. Citizenship, Social and Economics Education, 13(1), 53–66. https://doi.org/10.2304/CSEE.2014.13.1.54

Selden, T. M., & Wasylenko, M. J. (1992). Benefit incidence analysis in developing countries. Research Papers in Economics. https://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=ecn

Somkotra, T., & Lagrada, L. P. (2008). Payments for health care and its effect on catastrophe and impoverishment: Experience from the transition to Universal Coverage in Thailand. Social Science & Medicine, 67(12), 2027–2035. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.09.047

Suwanmala, C., & Weist, D. (2008). Thailand's decentralization: Progress and prospects. In S. Ichimura & R. Bahl (Eds.), Decentralization policies in Asian development (pp. 193-224). World Scientific. https://doi.org/10.1142/9789812818645_0008

Tangcharoensathien, V., Limwattananon, S., Patcharanarumol, W., Thammatacharee, J., Jongudomsuk, P., & Sirilak, S. (2015). Achieving universal health coverage goals in Thailand: The vital role of strategic purchasing. Health Policy and Planning, 30(9), 1152–1161. https://doi.org/10.1093/heapol/czu120

Weiss, J. (Ed.). (2005). Poverty targeting in Asia. Edward Elgar; Asian Development Bank. https://www.adb.org/sites/default/files/publication/159383/adbi-poverty-targeting-asia.pdf

World Bank. (2003). World Development Report 2004: Making Services Work for Poor People. World Bank; Oxford University Press. doi.org/10.1596/0-8213-5468-X

World Bank. (2021). Thailand economic monitor: Living with COVID in a digital world. World Bank Group. https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/thailand-economic-monitor-december-2021-living-with-covid-in-a-digital-world

Wudil, A. A., Saad, N., Omercic, J., Zakaria, L., & Muhammad, R. (2023). Government budgets and poverty reduction in developing countries: a systematic review of the role of social welfare programs and the challenges ahead. Economics and Finance, 11(2), 67–72. https://doi.org/10.51586/2754-6209.2023.11.2.67.72

Younger, S. D. (2003). Benefits on the margin: observations on marginal benefit incidence. The World Bank Economic Review, 17(1), 89–106. https://doi.org/10.1093/WBER/LHG009

Younger, S. D. (2012). Benefits on the Margin. The World Bank Economic Review. https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1093/wber/lhg009?journalCode=wber

การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2*

SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY-BASED OPERATIONS OF SCHOOLS UNDER TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ศุภรัตน์ หัวหิน

Suparat Huahin

หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

Master of Education Program in Educational Administration,

Southern College of Technology, Thailand

Corresponding Author's Email: vae00005@gmail.com

วันที่รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 13 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 15 พฤษภาคม 2569

Received 1 May 2026; Revised 13 May 2026; Accepted 15 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู 2) เปรียบเทียบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู จำแนกตามตัวแปร เพศ วุฒิทางการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์การทำงาน ขนาดโรงเรียน เพศผู้บริหาร และประสบการณ์การบริหารของผู้บริหาร และ 3) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างคือครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 306 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นสองขั้นตอนตามขนาดโรงเรียนและจำนวนครูแต่ละโรงเรียน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามมาตราส่วน

Citation:

* ศุภรัตน์ หัวหิน. (2569). การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1004-1023.

Suparat Huahin. (2026). Sufficiency Economy Philosophy-Based Operations Of Schools Under Trang Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1004-1023.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .949 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบพหุคูณด้วยการทดสอบค่า LSD

ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามการรับรู้ของครูโดยรวมอยู่ในระดับดี 2) ผลการเปรียบเทียบตามตัวแปรวิทยฐานะ ขนาดโรงเรียน และเพศผู้บริหาร ไม่แตกต่างกัน ตามตัวแปรเพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตัวแปรวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และประสบการณ์การบริหารของผู้บริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และ 3) ปัญหาที่พบคือ ครูขาดการปฏิบัติและติดตามผล ภาระงานมาก ขาดวิทยากรเชี่ยวชาญ และแรงจูงใจไม่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง ข้อเสนอแนะคือ พัฒนาระบบอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง จัดระบบพี่เลี้ยงและเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์สนับสนุนการกำกับติดตาม ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น และสร้างแรงจูงใจเชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

คำสำคัญ: การดำเนินงาน, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, การรับรู้ของครู

Abstract

This research aimed to: (1) examine Sufficiency Economy Philosophy-based operations as perceived by teachers; (2) compare the Sufficiency Economy Philosophy- based operations as perceived by teachers in relevance to their gender, educational degree, academic standing, work experience, school size, administrators' gender and administrative experience; and (3) investigate problems and suggestions regarding school operations based on the Sufficiency Economy Philosophy. The sample consisted of 306 teachers under Trang Primary Educational Service Area Office 2, selected through a two-stage stratified random sampling based on school size and the number of teachers in each school. The instrument was a five-point rating scale questionnaire with consistency indices ranging from .80 to 1.00 and the reliability coefficient of .949. The statistics used comprised-mean, percentage, standard deviation, one-way ANOVA, and multiple comparisons using the LSD test.

The findings indicated that (1) the overall Sufficiency Economy Philosophy-based operations of schools, as perceived by teachers, were at a good level. (2) Comparisons by academic standing, school size, and administrators' gender showed no significant differences, whereas differences by teachers' gender were significant at .05 level, and differences in relevance to educational degree, work experience, and administrators' administrative experience were significant at .001 level. (3) Problems included teachers' lack of practice and follow-up, heavy workloads, a shortage of expert trainers, and motivation that was not linked to actual practice. Suggestions included continuous development of hands-on training system, establishing mentoring system and learning networks, supervision and support from administrators and educational supervisors, reducing unnecessary workloads, and building motivation linked to professional career advancement.

Keywords: Implementation, Sufficiency Economy Philosophy, Teachers' Perceptions

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยมุ่งปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีคุณลักษณะ "อยู่อย่างพอเพียง" ด้วยการยึดหลักสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่เน้นการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนให้มี "ความพอเพียง มีวินัย ใฝ่เรียนรู้" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

การปฏิบัติพบว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ต่างนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในแนวทางที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการบูรณาการในการปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติที่หลากหลายไม่เป็นไปใน

ทิศทางเดียวกัน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2557) จึงจำเป็นต้องพัฒนาการขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียงให้เกิดความชัดเจน มีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 แม้จะมีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา จนสามารถผลักดันให้โรงเรียนในสังกัดส่วนใหญ่ได้รับการรับรองเป็นสถานศึกษาพอเพียงได้ในระยะแรก แต่เมื่อพิจารณาในระยะต่อมา กลับพบว่าโรงเรียนจำนวนน้อยมากที่สามารถพัฒนาตนเองต่อยอดจนผ่านการประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาได้ สะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนหลายแห่งยังขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักปรัชญาดังกล่าว ขาดการบูรณาการแนวคิดนี้เข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ รวมถึงขาดความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน ส่งผลให้ไม่สามารถปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น การศึกษาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามตัวแปร เพศ วุฒิการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน ขนาดโรงเรียน เพศผู้บริหาร และประสบการณ์บริหารของผู้บริหาร

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

2. การดำเนินงานของสถานศึกษาโดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาและดำเนินโครงการ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสังคม ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนมีความรู้ ทักษะปฏิบัติตน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"อยู่อย่างพอเพียง" ผู้ปกครองดำเนินชีวิตและชุมชนมีการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การประเมินสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ซึ่งมีขอบข่ายการขับเคลื่อนประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 การบริหารจัดการสถานศึกษา ครอบคลุมนโยบาย วิชาการ งบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ด้านที่ 2 หลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นการบูรณาการหลักปรัชญาเข้าสู่หน่วยการเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผล ด้านที่ 3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น การแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และการมีส่วนร่วมเพื่อสังคม ด้านที่ 4 การพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญา และมีการติดตามผลเพื่อขยายผลต่อไป และด้านที่ 5 ผลลัพธ์/ความสำเร็จของโรงเรียน ผู้บริหาร บุคลากร และผู้เรียน

ที่สามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุล มีภูมิคุ้มกัน และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สะท้อนความเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่แท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในครั้งนี้เป็น การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากรในการวิจัย คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,494 คน จาก 133 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2, 2568, น. 20) กลุ่มตัวอย่างกำหนดตามตารางของ Krejcie และ Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน 306 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วนของแต่ละโรงเรียนโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และ (2) สุ่มรายชื่อครูผู้สอนจากโรงเรียนที่ถูกเลือกตามสัดส่วนจนได้จำนวนครบตามเกณฑ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (Check list) ตอนที่ 2 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert scale) และตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะจากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.80–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งรายด้านและทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’ Alpha Coefficient) ผลของค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .949

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน จำนวน 10 ข้อ จากนั้นนำไปสัมภาษณ์กับครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 คน ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 2 คน และโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 3 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง

เขต 2 พร้อมทั้งแนบแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ในลักษณะแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวบรวมและตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา ทั้งหมด 285 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.14

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามแต่ละข้อไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย แล้วเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับ 5 ระดับ (Best, J. W., & Kahn, J. V., 1997)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาจากแบบสอบถามและจากแบบสัมภาษณ์ (Content Analysis) ด้านปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู โดยนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 285 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 78.9 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 81.8 มีครูไม่มีวิทยฐานะ คิดเป็นร้อยละ 55.1 มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 72.3 เป็นโรงเรียนขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 63.2 มีผู้บริหารเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54 และประสบการณ์บริหารของผู้บริหาร น้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 47

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผลการวิจัยปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับและอันดับของการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครู โดยรวมและรายด้าน

ที่	การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1	ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา	4.48	.34	ดี	3
2	ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.42	.54	ดี	4
3	ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.57	.47	ดีมาก	1
4	ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา	4.42	.53	ดี	4
5	ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ	4.56	.48	ดีมาก	2
	โดยรวม	**4.49**	**.45**	**ดี**	

จากตารางที่ 1 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.49, S.D = .45) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.57, S.D = .47) รองลงมา ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ = 4.56 , S.D = .48) และด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.48 , S.D = .34) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากัน 2 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.42, S.D = .54) และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา อยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.42 ,S.D = .53)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามตัวแปร เพศ วุฒิการศึกษา วิทยฐานะ ประสบการณ์ทำงาน ขนาดโรงเรียน เพศผู้บริหาร และประสบการณ์บริหารของผู้บริหาร ผลการวิจัยดังนี้

2.1 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามตัวแปร เพศ โดยรวม พบว่า ครูเพศชายมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจของโรงเรียนสูงกว่าครูเพศหญิง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามตัวแปรวุฒิการศึกษา โดยรวม พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสูงกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.3 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามตัวแปรวิทยฐานะ โดยรวม พบว่า ครูที่มีวิทยฐานะต่างกันมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.4 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามตัวแปรประสบการณ์ทำงาน โดยรวม พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.5 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามตัวแปรขนาดโรงเรียน โดยรวม พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.6 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามตัวแปรเพศผู้บริหาร โดยรวม พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีเพศผู้บริหารต่างกันมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.7 การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามตัวแปรประสบการณ์บริหารของผู้บริหาร โดยรวม พบว่า ครูปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่ผู้บริหารมีประสบการณ์บริหารแตกต่างกัน มีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผลการวิจัยดังนี้

ปัญหาที่พบ ได้แก่ ครูและบุคลากรมีภาระงานจำนวนมาก ขาดโอกาสในการเข้ารับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การจัดอบรมส่วนใหญ่เป็นลักษณะเชิงทฤษฎี ขาดวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และไม่มีระบบติดตามผลการนำไปใช้หลังการอบรมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ระบบแรงจูงใจขององค์กรยังไม่เชื่อมโยงกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ คือ ควรพัฒนาระบบสนับสนุนการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ควบคู่กับการจัดระบบพี่เลี้ยงและเครือข่ายการเรียนรู้ (PLC) เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ควรมีบทบาทในการสนับสนุน กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างใกล้ชิด รวมถึงลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาตนเองและการขับเคลื่อนงาน ทั้งนี้ควรสร้างระบบแรงจูงใจที่เชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ตามการรับรู้ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบท โดยมีการบริหารจัดการและการพัฒนาหลักสูตรเป็นกลไกสนับสนุนสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม แม้ภาพรวมจะอยู่ในระดับดีและสะท้อนความเข้มแข็งด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในระดับสถานศึกษา แต่ยังพบว่าด้านการพัฒนาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับศักยภาพครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเชิงลึก และสามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในทั้งการจัดการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมัลลิกา สีดาเดช (2563 : 164) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 พบว่า ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาพอเพียง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของอุปสรา สิทธิพงษ์ และจรัส อติวิทยาภรณ์ (2564 : 2180) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการรับรู้ของครู ตามตัวแปรเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ขนาดโรงเรียน เพศผู้บริหาร และประสบการณ์บริหารของผู้บริหาร

2.1 ครูที่มีเพศแตกต่างกันมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูเพศชายมีการรับรู้สูงกว่าครูเพศหญิง อาจเนื่องจาก ความแตกต่างของบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของครูเพศชายได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานในการดำเนินงานและความร่วมมือด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การวางแผน และการขับเคลื่อนนโยบายของสถานศึกษาที่คล่องตัวมากกว่าครูเพศหญิง ส่งผลให้มีโอกาสรับรู้ภาพรวมของการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจนสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีเรือน ยิ้มย่อง (2558, น. 158-159) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทสิงห์บุรีและอ่างทอง พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทสิงห์บุรีและอ่างทอง จำแนกตามเพศ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีการรับรู้ต่อการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน สะท้อนว่าวุฒิการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความเข้าใจและการตีความการดำเนินงาน โดยครูที่มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรีมีแนวโน้มรับรู้เชิงระบบและเชื่อมโยงแนวคิดสู่การปฏิบัติได้ดีกว่า ขณะที่ครูระดับปริญญาตรีมักรับรู้ในเชิงปฏิบัติเป็นหลัก ความแตกต่างดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่องในทุกระดับวุฒิเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิม ธนาวุฒิกูร (2565 : 87) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่อาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่อาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำแนกตามระดับวุฒิการศึกษา ในภาพรวมมีความ

แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของนำพล เสคำพันธ์, วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม (2566 : 56) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาวังกวางหลักด่าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.3 ครูที่มีวิทยฐานะแตกต่างกันมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนโดยรวมไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนมีแนวทางและการปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ครูทุกระดับวิทยฐานะสามารถรับรู้และมีความเข้าใจในภาพรวมของการดำเนินงานได้ใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของมัลลิกา สีดาเดช (2563 : 97) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22 พบว่า ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานและวิทยฐานะ โดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของปรารถนา นวมน่วม (2560 : 47) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมือง อำเภอเขาสมิงและอำเภอแหลมงอบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า เปรียบเทียบการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดตราด ในอำเภอเมือง อำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ไม่มีวิทยฐานะมีการรับรู้ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จสูงกว่าครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการและครูชำนาญการพิเศษหรือสูงกว่า อาจเนื่องจาก ครูที่ไม่มีวิทยฐานะยังปฏิบัติงานในระดับห้องเรียนและกิจกรรมกับผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จึงสามารถรับรู้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมได้ชัดเจนกว่า ขณะที่ครูที่มีวิทยฐานะชำนาญการและครูชำนาญการพิเศษหรือสูงกว่า อาจมองผลลัพธ์ในเชิงระบบหรือเชิงนโยบายมากกว่า ส่งผลให้ระดับการรับรู้แตกต่างกัน ดังนั้น สถานศึกษาควร

ส่งเสริมให้ครูทุกระดับวิทยฐานะมีส่วนร่วมในการสะท้อนผลลัพธ์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสะท้อนภาพความสำเร็จได้อย่างรอบด้านและนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.4 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีการรับรู้ต่อการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทั้งในภาพรวมและรายด้าน สะท้อนว่าประสบการณ์การทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความเข้าใจและการมองภาพรวมของการดำเนินงาน โดยครูที่มีประสบการณ์ 10–20 ปีมีระดับการรับรู้สูงกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากมีทั้งประสบการณ์เชิงปฏิบัติและบทบาทเชิงรุกในการขับเคลื่อนงาน ทำให้สามารถเชื่อมโยงนโยบายสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจน ขณะที่ครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปีมักอยู่ในช่วงเรียนรู้และปรับตัว และครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 20 ปีมีบทบาทเชิงกำกับมากกว่าการปฏิบัติ ส่งผลให้ระดับการรับรู้แตกต่างกัน ทั้งนี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพครูให้เหมาะสมตามช่วงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการดำเนินงานให้สอดคล้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนำพล เสคำพันธ์, วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม (2566 : 45-58) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาวังกวางหลักด่านสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 พบว่า การจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของบุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงาน 5 ปีขึ้นไป มากกว่าบุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 5 ปี แต่ส่วนด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิม ธนาวุฒิกูร (2565 : 1-157) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่อาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่อาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ทั้งภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกัน

2.5 ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนโดยรวมไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการน้อมนำ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในโรงเรียนมีแนวทางและกรอบการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน คล้องกับงานวิจัยของสุวลักษณ์ สังข์ชัย และนาวี อุดร (2566 : 232-245) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพ ปัญหาและแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม พบว่า การเปรียบเทียบการดำเนินงานสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียน จำแนกตามสถานภาพและขนาดสถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 อาจเนื่องจาก ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กมีการรับรู้ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาสูงกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็กมีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ซับซ้อน การสื่อสารภายในมีความใกล้ชิด และครูมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง ส่งผลให้สามารถรับรู้กระบวนการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะที่ด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งสะท้อนว่าการดำเนินงานในภาพรวมมีความสอดคล้องกันทุกขนาดโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของปรารถนา นวมน่วม (2560 : 1-97) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมือง อำเภอเขาสมิงและอำเภอแหลมงอบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า เมื่อเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.6 ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีเพศผู้บริหารแตกต่างกัน มีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนโดยรวมไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศของผู้บริหารเป็นสำคัญ หากแต่ขึ้นอยู่กับนโยบาย แนวทางการบริหาร และการกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจนของสถานศึกษา ซึ่งทำให้ครูสามารถรับรู้การดำเนินงานในภาพรวมได้ใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาศ ปานเจี้ยง ยุวัลดา ชูรักษ์ และฉัตรจงกล ตุลนิษกะ (2567 : 962-973) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา ชุมชนตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า บุคคลที่มีเพศ สถานภาพสมรส ต่างกันมีส่วนร่วมการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนไม่แตกต่างกัน เมื่อมีระบบและแนวปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผู้บริหารเป็นเพศ

ชายมีการรับรู้สูงกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผู้บริหารเป็นเพศหญิง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องจาก รูปแบบการบริหารของผู้บริหารระหว่างเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันในเชิงการเน้นกิจกรรม การสนับสนุนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และการแสดงผลลัพธ์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผู้บริหารเป็นเพศชายสามารถรับรู้การดำเนินงานด้านดังกล่าวได้ชัดเจนมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีผู้บริหารเป็นเพศหญิง

2.7 ครูปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่ผู้บริหารมีประสบการณ์บริหารแตกต่างกัน มีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่า ระยะเวลาและประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้ของครูต่อการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิม ธนาวุฒิกูร (2565 : 88) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่อาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่อาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ทั้งภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่ผู้บริหารมีประสบการณ์การบริหารแตกต่างกัน มีการรับรู้แตกต่างกันในทุกด้าน โดยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา และด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนระหว่างผู้บริหารที่มีประสบการณ์การบริหารต่างกัน โดยครูที่ปฏิบัติงานร่วมกับผู้บริหารที่มีประสบการณ์ 6–10 ปี มีการรับรู้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี และมากกว่า 10 ปี อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากผู้บริหารที่มีประสบการณ์น้อยที่อาจยังอยู่ในช่วงเรียนรู้ระบบงาน และผู้บริหารที่มีประสบการณ์มากอาจใช้แนวทางการบริหารแบบเดิมมากกว่า ส่งผลให้การขับเคลื่อนงานเศรษฐกิจพอเพียงไม่เด่นชัด สอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาสินี พรรณรัตนศิลป์ (2551 : 153) การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:การวิจัยพหุกรณีศึกษา พบว่า ปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบเกิดจาก

ผู้บริหารมีลักษณะผู้นำ มีประสบการณ์ บุคลากรภายในโรงเรียนให้ความร่วมมือ มีการให้กำลังใจกันเสมอเป็นแรงเสริมให้ทุกคนทุ่มเทในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นส่วนสำคัญที่วางรากฐานให้โรงเรียนต้นแบบกิจการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

3. ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน

3.1 จากผลการวิจัยปัญหาเกิดจากครูและบุคลากรมีภาระงานจำนวนมาก ขาดโอกาสในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การอบรมส่วนใหญ่ยังเน้นเชิงทฤษฎี ขาดวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และไม่มีระบบติดตามผลการนำไปใช้หลังการอบรมอย่างชัดเจน รวมถึงระบบแรงจูงใจที่ยังไม่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริง สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษายังไม่เอื้อต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาสินี พรรณรัตนศิลป์ (2551 : 4) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง:การวิจัยพหุกรณีศึกษา พบว่า สำหรับโรงเรียนในเมือง ครูต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนแผนการสอนให้สอดคล้องกับแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนโรงเรียนนอกเมือง ครูต้องใช้เวลาและความต่อเนื่องในการปลูกฝังแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น ปัญหาที่พบจึงสะท้อนลักษณะของข้อจำกัดเชิงระบบ ทั้งในด้านภาระงาน การพัฒนาบุคลากร และกลไกสนับสนุน ซึ่งส่งผลต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนและยั่งยืนในระยะยาว

3.2 ผลการวิจัยจากข้อเสนอแนะที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบสนับสนุนการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง การสร้างระบบพี่เลี้ยงและเครือข่ายการเรียนรู้ (PLC) ตลอดจนการสนับสนุน กำกับ ติดตาม และประเมินผลโดยผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ รวมถึงการลดภาระงานที่ไม่จำเป็นและการสร้างแรงจูงใจที่เชื่อมโยงกับความก้าวหน้าทางวิชาชีพ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้าง เพื่อเอื้อต่อการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย ดีมูลพันธ์ (2565 : 68) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในสหวิทยศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า ควรมีการพัฒนา

สถานศึกษาให้ได้รับการยอมรับด้านการบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนให้เห็นว่า แม้สถานศึกษาจะมีผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จในระดับมาก แต่ยังคงขาดการรับรู้และการยอมรับจากภายนอก ซึ่งเป็นช่องว่างสำคัญที่ต้องแก้ไข เพราะการยอมรับจากภายนอกไม่เพียงแต่เป็นการยืนยันความสำเร็จ แต่ยังเป็นแรงจูงใจ โอกาสในการพัฒนา และการขยายผลที่จะทำให้การดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดความยั่งยืนและกว้างไกลยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยวัฒน์ ธีระกุลพิศุทธิ์ เสวียน เจนเขว้า และ ระติกรณ์ นิยมะจันทร์ (2565 : 82) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนกลุ่มกรุงเทพกลาง สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ต้องทำให้นักเรียนและครูมีความรู้และทักษะในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในสังคม ครอบครัว นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ถึงประโยชน์ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปใช้และถ่ายทอดได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าที่ได้สรุปและอภิปรายผลมานั้น ผู้ศึกษามีแนวคิดเป็นข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการพัฒนาในการทำการศึกษาครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา โรงเรียนควรพัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้งบประมาณตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง 1.2 ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูมีระบบประเมินและสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน พร้อมนำผลประเมินมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง 1.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนควรพัฒนาระบบติดตามและสะท้อนผลกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ และนำข้อมูลมาปรับปรุงกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน 1.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร โรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ มุ่งเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังทักษะชีวิตและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ

นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาสมรรถนะครูในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

เฉลิม ธนาวุฒิกูร. (2565). สภาพการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในอำเภอแม่อาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ชัยวัฒน์ ธีระกุลพิศุทธิ์, เสวียน เจนเขว้า และระติกรณ์ นิยมะจันทร์. (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนกลุ่มกรุงเทพกลางสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 8(1), 82-98.

ธงชัย ดีมูลพันธ์. (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในสหวิทยศึกษาวังสีทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีเขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นำพล เสคำพันธ์ และวิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2566). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาวังกวางหลักด่านสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. วารสารศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา, 2(2), 45-58.

ประภาศ ปานเลี้ยง, ยุวัลดา ชูรักษ์ และฉัตรจงกล ตุลนิษกะ. (2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านพรุ เขต 2 ตำบลบ้านพรุ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ในการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9 (น. 926-973). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ปรารถนา นวมน่วม. (2560). การศึกษาการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมือง อำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

มัลลิกา สีดาเดช. (2563). ประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาพอเพียงในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วิลาสินี พรรณรัตนศิลป์. (2551). การศึกษารูปแบบการดำเนินงานในโรงเรียนต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การวิจัยพหุกรณีศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีเรือน ยิ้มย่อง. (2558). การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทสิงห์บุรีและอ่างทอง. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(1), 154-164

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2. (2568). ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาประจำปีการศึกษา 2568. เรียกใช้เมื่อ 24 กันยายน 2568 จาก https://drive.google.com/file/d/1XrkCNtnltlYTIwEc7bFJvn-UJwWI-3qK/view

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวทางการขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียง. (ม.ป.ค.). กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2557). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564. (ม.ป.ค.). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

สุวลักษณ์ สังข์ชัย และนาวี อุดร. (2566). สภาพปัญหาและแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาพอเพียงของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. ครุศาสตร์สาร, 17(2), 232-245.

อุปสรา สิทธิพงษ์ และจรัส อติวิทยาภรณ์. (2564). ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. ใน ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปะศาสตร์. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Best, J. W., & Kahn, J. V. (1997). Research in education. New Delhi: Prentice Hall.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*

THE 21ST-CENTURY LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

เกวลิน ชินรัมย์[1], เนรัญ วชิระอังกูร[2] ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม[3]

Kewalin Chinram[1], Nerun Wachira-Angkoon[2] Tanaporn Saelim[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Mintchinram@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 11 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 13 เมษายน 2569

Received 8 April 2026; Revised 11 April 2026; Accepted 13 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานและ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 320 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.0 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ

Citation:

* เกวลิน ชินรัมย์, เนรัญ วชิระอังกูร ธนภรณ์ แซ่ลิ่ม. (2569). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1024-1035.

Kewalin Chinram, Nerun Wachira-Angkoon Tanaporn Saelim. (2026). The 21st-Century Leadership Of School Administrators Under The Buriram Primary Educational Service Area Office 4.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1024-1035.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

0.96 สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารงานเชิงกลยุทธ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและด้านความคิดสร้างสรรค์

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำ, ศตวรรษที่ 21

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of 21st-century leadership among school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 4; (2) compare leadership levels according to position, educational level, and work experience; and (3) explore strategies to enhance the leadership of 21st-century school administrators. The sample comprised 320 school administrators and teachers, with the sample size determined according to Krejcie and Morgan's table and selected through stratified random sampling. The research instrument was a five-point Likert-scale questionnaire, which achieved a content validity index ranging from 0.80 to 1.00 and an overall reliability of 0.96. Data were analysed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The findings revealed that:

1. The overall leadership of 21st-century school administrators under Buriram Primary Educational Service Area Office 4 was at a high level.

2. Comparisons of leadership by position, educational level, and work experience showed no significant differences overall.

3. Strategies for promoting leadership encompassed five areas: strategic management, information technology, interpersonal relations, educational support and facilitation, and creativity.

Keywords: school administrators, leadership, 21st century

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงของโลกภายใต้อิทธิพลของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรม ส่งผลให้ระบบการศึกษาต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมฐานความรู้ (knowledge-based society) แนวคิดการพัฒนาผู้เรียนในยุคใหม่มุ่งเน้นให้เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner-centered approach) ที่ได้รับการรับรองในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553) นอกจากนี้ แนวคิดภาวะผู้นำทางการศึกษา โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Leithwood & Jantzi, 2005; Hallinger, 2003)

แม้จะมีการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบว่าสถานศึกษาหลายแห่งประสบปัญหาในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ยังไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและประสิทธิผลขององค์กร (Robinson et al., 2008) อีกทั้งการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลยังทำให้ผู้บริหารจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีและการบริหารการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหากขาดทักษะดังกล่าวจะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม (Fullan, 2001) ในบริบทประเทศไทย งานวิจัยในฐานข้อมูล ThaiJO ยังสะท้อนว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหลายแห่งยังมีข้อจำกัดด้านการใช้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมของบุคลากร (สุธิกานต์ บริเอก, 2564)

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับพื้นที่ พบว่ายังมีความท้าทายในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับบริบทของศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหาร การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในองค์กร จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องในบริบทใกล้เคียง พบว่าผู้บริหารสถานศึกษายังมีระดับภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน และยังต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ณฐิณี มณีวรรณ, 2563)

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การศึกษาวิจัยในประเด็นนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้ทราบถึงระดับ ลักษณะ และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทจริง ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา ส่งเสริมศักยภาพผู้บริหาร และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการโดยกระบวนวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 191

โรงเรียน รวม 1,895 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการตอบแบบสอบถามตามตารางของ Krejcie & Morgan (1970) ได้จำนวน 320 คน และมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 เป็นผู้บริหารที่มีผลงานดีเด่น จำนวน 5 คน เพื่อใช้ข้อมูลเชิงลึกประกอบการวิเคราะห์และเสนอแนวทางพัฒนาต่อไป

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยเริ่มจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2561) เพื่อกำหนดกรอบเนื้อหา 5 ด้านตามที่ต้องการศึกษา จากนั้นสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert scale) ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.80–1.00) ก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.96 จึงจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อเก็บข้อมูล ส่วนแบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นจำนวน 5 ข้อ ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงตามขั้นตอนเดียวกัน โดยมีค่าความเที่ยงตรงอยู่ในระดับเหมาะสม (IOC = 0.80–1.00) ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จากนั้นส่งหนังสือไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และติดตามรับแบบสอบถามกลับคืนจนครบตามจำนวนที่ต้องการ เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการประมวลผล โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้งภาพรวม รายด้านและรายข้อ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด ต่อมาทำการเปรียบเทียบภาวะผู้นำจำแนกตามตำแหน่งและระดับการศึกษาโดยใช้ t-test และจำแนกตามประสบการณ์การทำงานโดยใช้การวิเคราะห์

ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) หากพบความแตกต่างจะทดสอบรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่ นอกจากนี้ยังวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

ด้านที่	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล	อันดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านบริหารงานเชิงกลยุทธ์	4.12	0.26	มาก	2
2	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.93	0.27	มาก	4
3	ด้านมนุษยสัมพันธ์	4.24	0.25	มาก	1
4	ด้านส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา	4.09	0.24	มาก	3
5	ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.93	0.26	มาก	5
	ภาพรวม	**4.06**	**0.10**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = 0.10) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยด้านมนุษยสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.24, S.D. = 0.25) รองลงมาคือ ด้านการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ ($\bar{x}$ = 4.12, S.D. = 0.26) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ($\bar{x}$ = 4.09, S.D. = 0.24) และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{x}$ = 3.93, S.D. = 0.27) ตามลำดับ ขณะที่ด้านความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x}$ = 3.93, S.D. = 0.26) ซึ่งแม้อยู่ในระดับมาก แต่ยังต่ำกว่าด้านอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมต่อไป

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามตำแหน่ง

ด้านที่	รายการ	ผู้บริหารสถานศึกษา		ครูผู้สอน		t	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านบริหารงานเชิงกลยุทธ์	4.10	0.23	4.12	0.27	-.487	0.62
2	ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.04	0.25	3.92	0.27	2.90*	0.00
3	ด้านมนุษยสัมพันธ์	4.19	0.26	4.24	0.25	-1.39	0.16
4	ด้านส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา	4.10	0.24	4.09	0.23	0.34	0.73
5	ด้านความคิดสร้างสรรค์	3.95	0.26	3.92	0.26	0.49	0.62
	ภาพรวม	**4.08**	**0.10**	**4.06**	**0.11**	**0.94**	**0.34**

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 0.94$, $p = 0.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าส่วนใหญ่ไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านการบริหารงานเชิงกลยุทธ์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา และด้านความคิดสร้างสรรค์ ($p > .05$) อย่างไรก็ตาม พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($t = 2.90$, $p = 0.00$) โดยผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน แสดงให้เห็นว่าตำแหน่งมีผลต่อการรับรู้ในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของภาวะผู้นำ ขณะที่ด้านอื่น ๆ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันทั้งสองกลุ่ม

อนึ่งเมื่อพิจารณาจากประสบการณ์การทำงานพบว่าอยู่ในระดับมากใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี และ 10 ปีขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากัน ($\bar{x} = 4.10$) ขณะที่กลุ่ม 5–10 ปีมีค่าเฉลี่ยเล็กน้อย ($\bar{x} = 4.07$) เมื่อพิจารณารายด้านพบแนวโน้มสอดคล้องกันอย่างชัดเจน คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์สูงที่สุดในทุกกลุ่ม รองลงมาคือด้านบริหารงานเชิงกลยุทธ์ และด้านส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา ส่วนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านความคิด

สร้างสรรค์มีค่าต่ำกว่า โดยเฉพาะกลุ่มประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปีที่มีค่าเฉลี่ยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่ำสุด ($\bar{x}$ = 3.91) สะท้อนให้เห็นว่าทุกช่วงประสบการณ์มีรูปแบบการรับรู้คล้ายกันและยังควรพัฒนาในด้านเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติม

3. ผลการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ตารางที่ 3 แนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำ 5 ด้าน

ด้าน	แนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำ	รายละเอียดสำคัญ
บริหารงานเชิงกลยุทธ์	พัฒนาการวางแผนและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์	วิเคราะห์สภาพแวดล้อม วางวิสัยทัศน์ แปลงแผนสู่การปฏิบัติโดยมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชน ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนการบริหาร ติดตามและปรับปรุงแผนอย่างต่อเนื่อง
เทคโนโลยีสารสนเทศ	ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในงานบริหารและการสอน	ใช้ระบบสารสนเทศและแพลตฟอร์มออนไลน์ พัฒนาทักษะครูด้านเทคโนโลยี ใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและมีจริยธรรม สื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชนอย่างโปร่งใส
มนุษยสัมพันธ์	สร้างความร่วมมือและแรงจูงใจในองค์กร	ส่งเสริมขวัญกำลังใจ ยกย่องชมเชย บริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ สร้างความเชื่อมั่นภายใน และประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา	จัดสรรทรัพยากรและพัฒนาครู	จัดงบประมาณ วัสดุ สื่อ และแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาครู ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
ความคิดสร้างสรรค์	ส่งเสริมการคิดและนวัตกรรม	สร้างวัฒนธรรมการคิดอิสระ สนับสนุนการทดลองและเสนอแนวทางใหม่ พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมครูและบุคลากรด้านความคิดสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 5 คน พบว่า แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 สามารถสรุปเป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านบริหารงานเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์เชิงกลยุทธ์

พร้อมการแปลงแผนสู่การปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน พร้อมพัฒนาทักษะครูและบุคลากรและคำนึงถึงความปลอดภัยและจริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่เน้นการสร้างความร่วมมือและความเชื่อมั่นภายในองค์กร รวมถึงการบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์และการเสริมแรงเชิงบวก ด้านส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาที่มุ่งจัดสรรทรัพยากรและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทดลองแนวทางใหม่ การพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการสนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษาของครูและบุคลากร ทั้งนี้แนวทางทั้ง 5 ด้านมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้ตอบสนองความต้องการของศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืนและครบถ้วน

อภิปรายผล

ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีภาวะผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” (= 4.06, S.D.=0.10) ทุกด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านมนุษยสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= 4.24, S.D.=0.25) และด้านความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= 3.93, S.D.=0.26) ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลนิติ เบ้าจรรยา (2565), เกศรา ครุฑเครือ และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2567) และ จุฑารัตน์ กุลจันทร์ และคณะ (2568) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูงสามารถสนับสนุนครูและบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำ

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตำแหน่ง พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2001) และ Hallinger (2003) ที่ชี้ว่าผู้นำควรเป็นผู้กำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารและการเรียนการสอน ส่วนการเปรียบเทียบตามประสบการณ์ พบว่าผู้บริหารทุกกลุ่มมีภาวะผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านมนุษยสัมพันธ์สูงสุดในทุกกลุ่ม ขณะที่ด้าน

เทคโนโลยีสารสนเทศและความคิดสร้างสรรค์มีค่าต่ำสุดในบางกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุธิกานต์ บริเอก (2564) และ ณฐิณี มณีวรรณ (2563) ที่ระบุว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์ยาวนานสามารถสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้บุคลากรได้ดีกว่าผู้บริหารที่มีประสบการณ์น้อย

แนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหาร 5 คน ระบุแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ (1) การบริหารงานเชิงกลยุทธ์: วิเคราะห์สภาพแวดล้อม วางแผนเชิงกลยุทธ์ และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (กาญจนา พิมพ์แสง, 2566), (2) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ: สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน (Bahee & Kao-ian, 2023), (3) ด้านมนุษยสัมพันธ์: สร้างขวัญกำลังใจ บริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน (Leithwood & Jantzi, 2005; Robinson et al., 2008), (4) ด้านส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา: จัดสรรทรัพยากรและสนับสนุนการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง, และ (5) ด้านความคิดสร้างสรรค์: สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการคิดเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับงานของจุฑารัตน์ กุลจันทร์ และคณะ (2568) ที่พบว่าผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูงส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างชัดเจน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 มีภาวะผู้นำในระดับสูงที่สุดในด้านมนุษยสัมพันธ์ ขณะที่ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและความคิดสร้างสรรค์ยังมีโอกาสพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและความคิดสร้างสรรค์ ควรจัดโครงการอบรม สร้างเวิร์กช็อป และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเพิ่มทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี การวิเคราะห์ข้อมูล และการสร้างนวัตกรรมในการบริหารจัดการศึกษา รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้สามารถประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำในบริบทของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ และระดับ

การศึกษาอื่น เช่น มัธยมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ นอกจากนี้ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ เช่น วัฒนธรรมองค์กร ทรัพยากร และนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมถึงการใช้วิธีวิจัยอื่นที่เพื่อเพิ่มความลึกและความครอบคลุมของผลการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา พิมพ์แสง. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7(1), 50–60.

เกศรา ครุฑเครือ และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์. (2567). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 12(2), 96–106.

จุฑารัตน์ กุลจันทร์ สมศักดิ์ ภูมิกอง และธนาศักดิ์ ศิริปุณยนันท์. (26568). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 10(1), 1857–1868.

กุลนิติ เบ้าจรรยา. (2565). การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอิทธิบาท 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ณฐิณี มณีวรรณ. (2563). ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี]. ThaiLis.

สุธิกานต์ บริเอก. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Bahee, D. O., & Kao-ian, J. (2023). Instructional leadership of 21st century school administrators under Yala Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Education Yala Rajabhat University, 2(1), 15–28.

Fullan, M. (2001). Leading in a culture of change. Jossey-Bass.

Hallinger, P. (2003). Leading educational change: Reflections on the practice of instructional and transformational leadership. Cambridge Journal of Education, 33(3), 329–352.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Leithwood, K., & Jantzi, D. (2005). Transformational leadership. In B. Davies (Ed.), The essentials of school leadership (pp. 31–43). Sage.

Robinson, V. M. J., Lloyd, C. A., & Rowe, K. J. (2008). The impact of leadership on student outcomes: An analysis of the differential effects of leadership types. Educational Administration Quarterly, 44(5), 635–674.

แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์*

ACADEMIC MANAGEMENT TOWARDS EXCELLENCE IN THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SURIN

ชนาธินาถ ยอดอินทร์[1], ศุภธนกฤษ ยอดสละ[2] และ ธัญเทพ สิทธิเสือ[3]

Chanatinart Yord-in[1], Supathanakris Yordsala[2] and Thanyathep Sitthisua[3]

[1-4]มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[1-4]SurindraRajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: thanachanok.pru@srru.ac.th

วันที่รับบทความ : 4 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 7 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 9 เมษายน 2569

Received 4 April 2026; Revised 7 April 2026; Accepted 9 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา 2) พัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา และ 3) ประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ มีกลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จำนวน 71 โรงเรียน จากประชากรทั้งหมด 85 โรงเรียน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครู รวมทั้งสิ้น 231 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 และใช้การประชุมอภิปรายแบบพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ

Citation:

* ชนาธินาถ ยอดอินทร์, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ ธัญเทพ สิทธิเสือ. (2569). แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1036-1054.

Chanatinart Yord-in, Supathanakris Yordsala and Thanyathep Sitthisua. (2026). Academic Management Towards Excellence In The Secondary Educational Service Area Office Surin. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1036-1054.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพจริงที่เป็นอยู่ของการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 11 ด้าน รวม 17 แนวทาง โดยองค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา มี 6 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาสื่อและนวัตกรรม การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาวิชาชีพครู องค์ประกอบที่ 2 ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา มี 5 ด้าน ได้แก่ คุณภาพของผู้เรียน คุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ สมรรถนะและคุณภาพของครู ระบบบริหารงานวิชาการ และผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ 3) ผลการประเมินแนวทางพบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ, ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา, แนวทางการบริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the current state, the desirable state, and the needs assessment of academic administration toward excellence in schools; 2) develop relevant guidelines; and 3) evaluate the developed guidelines under the Secondary Educational Service Area Office Surin. The sample consisted of 71 schools out of a total population of 85 schools, selected through multi-stage random sampling. The informants comprised school administrators and teachers, totaling 231 participants. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.96. A multi-attribute consensus discussion was employed to establish consensus among experts. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation.

The findings revealed that: 1) The current state of academic administration toward excellence was overall at a moderate level, while the desirable state was at the highest level. The dimensions with the highest needs assessment indices were research for educational quality development and academic works and innovations. 2) The guidelines for academic administration toward excellence comprised 2 components, 11 dimensions, and 17 guidelines. Component 1, school academic administration, consisted of 6 dimensions: curriculum development, learning process management, measurement and evaluation, media and innovation development, research for educational quality development, and teacher professional development. Component 2, academic excellence of schools, consisted of 5 dimensions: learner quality, quality of learning process management, teacher competency and quality, academic administration system, and academic works and innovations. 3) The evaluation of the proposed guidelines indicated that their appropriateness and feasibility were overall at the highest level.

Keywords: Academic administration toward excellence, Academic excellence of schools, School administration guidelines

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เศรษฐกิจ และนวัตกรรม ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับความท้าทายของศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยได้กำหนดกรอบทิศทางที่ชัดเจนผ่านแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการปีงบประมาณ พ.ศ. 2568–2569 ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การพัฒนาทักษะดิจิทัล และการนำปัญญาประดิษฐ์มาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2562 ยังมุ่งกระจายอำนาจทางวิชาการสู่สถานศึกษาเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างคล่องตัวและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ซึ่ง Bush (2011) ชี้ว่าการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างครบวงจร

แม้จะมีนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาที่ครอบคลุม แต่ข้อมูลจาก IMD World Competitiveness Yearbook (2024) ระบุว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 55 จาก 67 ประเทศ ด้านความสามารถทางการแข่งขันด้านการศึกษา ต่ำกว่าสิงคโปร์และฮ่องกงอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับผลการประเมิน PISA ปี ค.ศ. 2022 ที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนไทยด้านคณิตศาสตร์ การอ่าน และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ในทุกด้าน (OECD, 2023) สะท้อนให้เห็นว่าการบรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการยังต้องการการพัฒนาอย่างจริงจังและเป็นระบบ ทั้งนี้ Hallinger และ Heck (1998) ชี้ว่าคุณภาพการบริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และ Marzano et al. (2005) ยืนยันว่าการบริหารงานวิชาการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนในทุกระดับ

เมื่อพิจารณาบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 85 โรงเรียน พบว่าผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ยังคงมีค่าเฉลี่ยในหลายวิชาต่ำกว่าต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และผลการสังเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ปีการศึกษา 2566 พบว่า แม้ภาพรวมคุณภาพมาตรฐานการศึกษาจะอยู่ในระดับยอดเยี่ยม แต่ยังคงมีความแตกต่างของคุณภาพการจัดการศึกษาระหว่างสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน และศักยภาพของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อีกทั้งผู้นำองค์กรและครูส่วนใหญ่มีความตระหนักต่อการขับเคลื่อนคุณภาพเพียงระดับปานกลาง นอกจากนี้การบริหารงานวิชาการเดิมยังขาดการบูรณาการองค์ความรู้และการใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์, 2566)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการบรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างแท้จริงยังต้องอาศัยแนวทางและกลไกการบริหารงานวิชาการที่ชัดเจน เป็นระบบ และนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยมุ่งสร้างแนวทางเชิงระบบที่เชื่อมโยงการบริหารงานวิชาการกับผลลัพธ์เชิงคุณภาพของ

ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บริหารและครูในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

3. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา และระยะที่ 3 การประเมินแนวทางที่พัฒนาขึ้น

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จำนวน 85 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จำนวน 213 คน จากสถานศึกษา 71 โรงเรียน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) และใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากสถานศึกษาต้นแบบด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญในการประชุมพหุลักษณะ

เพื่อหาฉันทามติ จำนวน 9 คน และผู้เชี่ยวชาญในการประเมินแนวทาง จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา โดยแบบสอบถามครอบคลุมเนื้อหาตามองค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา จำนวน 2 องค์ประกอบ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา และความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา รวม 11 ด้าน และ 2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมอภิปรายเพื่อหาฉันทามติ ใช้สำหรับรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาแนวทาง

ระยะที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง ใช้สำหรับประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 สังเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา และความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา รวม 11 ด้าน

3.3 สร้างข้อคำถามของแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรและตัวชี้วัดที่กำหนด โดยกำหนดรูปแบบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุม และความเหมาะสมของข้อคำถาม พร้อมทั้งปรับปรุง

แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เฉลี่ยเท่ากับ 0.91 ซึ่งทุกข้อผ่านเกณฑ์ที่กำหนด (IOC ≥ 0.60)

3.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบความชัดเจนของข้อคำถามและความเหมาะสมของเครื่องมือ

3.6 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ซึ่งพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา และดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากสถานศึกษาต้นแบบ

ระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมอภิปรายพหุลักษณะเพื่อหาฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

ระยะที่ 3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางที่พัฒนาขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐาน และใช้การวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการ

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมอภิปรายมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพจริงที่เป็นอยู่ของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.35, S.D. = 0.66) ขณะที่สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.45) โดยด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (PNI = 0.507) และด้านผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ (PNI = 0.474) โดยมีรายละเอียด เป็นดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยสภาพจริงที่เป็นอยู่ (D) ค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็น (I) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) และลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา	สภาพจริงที่เป็นอยู่ (D)			สภาพที่ควรจะเป็น (I)			PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปรผล	$\bar{X}$	S.D.	แปรผล		
องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา								
1. การพัฒนาหลักสูตร	3.36	0.66	ปานกลาง	4.68	0.46	มากที่สุด	0.393	3
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้	3.55	0.60	มาก	4.70	0.45	มากที่สุด	0.324	5
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	3.38	0.65	ปานกลาง	4.66	0.47	มากที่สุด	0.379	4
4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา	3.20	0.70	ปานกลาง	4.63	0.48	มากที่สุด	0.447	2
5. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	3.04	0.73	ปานกลาง	4.58	0.50	มากที่สุด	0.507	1
6. การพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา	3.51	0.61	มาก	4.64	0.48	มากที่สุด	0.322	6
องค์ประกอบที่ 2 ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา								
1. คุณภาพของผู้เรียน	3.35	0.66	ปานกลาง	4.72	0.45	มากที่สุด	0.409	2

2. คุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้	3.44	0.62	ปานกลาง	4.69	0.46	มากที่สุด	0.363	4
3. สมรรถนะและคุณภาพของครู	3.51	0.61	มาก	4.73	0.45	มากที่สุด	0.348	5
4. ระบบบริหารงานวิชาการ	3.38	0.65	ปานกลาง	4.70	0.46	มากที่สุด	0.391	3
5. ผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ	3.12	0.71	ปานกลาง	4.60	0.49	มากที่สุด	0.474	1
รวม	3.35	0.65	ปานกลาง	4.67	0.47	มากที่สุด	-	-

2. ผลการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 11 ด้าน รวม 17 แนวทาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 แนวทาง ได้แก่ 1. สถานศึกษาส่งเสริมการบูรณาการการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary Learning) และการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาและสร้างคุณค่าให้กับสังคม และ 2. สถานศึกษาพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ตัวชี้วัดด้านคุณภาพผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21

2) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 1 แนวทาง ได้แก่ สถานศึกษามีระบบนิเทศ กำกับ และติดตามการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมการสะท้อนผลการสอนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของครูผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 แนวทาง ได้แก่สถานศึกษาใช้ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลไปใช้วางแผนพัฒนาและช่วยเหลือผู้เรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ

4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา จำนวน 3 แนวทาง ได้แก่ 1. สถานศึกษาส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมและมีจริยธรรม เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น การเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียน 2. สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณ และได้รับการสนับสนุนให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มดิจิทัล สำหรับจัดเก็บ เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนนวัตกรรมการเรียนรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเพียงพอและยั่งยืน และ 3. สถานศึกษาพัฒนาระบบคลังสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning Resource Repository) เพื่อรวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่สื่อ นวัตกรรม และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ให้ครูสามารถนำไปใช้และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 2 แนวทาง ได้แก่ (1) สถานศึกษาส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนางานวิจัยทางการศึกษา และ (2) สถานศึกษามีการเผยแพร่ผลงานวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

6) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 1 แนวทาง ได้แก่ สถานศึกษาสนับสนุนให้ครูพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.2 องค์ประกอบที่ 2 ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย

1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน จำนวน 2 แนวทาง ได้แก่ (1) ผู้เรียนมีทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) โดยสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเชิงซับซ้อน กำกับตนเองในการเรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงานหรือนวัตกรรมที่มีคุณค่าและสามารถประยุกต์ใช้ได้ในบริบทจริง และ (2) ผู้เรียนมีทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) สามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณ และใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมในสังคมดิจิทัล

2) ด้านคุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 1 แนวทาง ได้แก่ สถานศึกษามีระบบนิเทศการสอนเชิงพัฒนา (Instructional Coaching) ที่เน้นการสังเกตชั้นเรียน การให้

ข้อมูลย้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ และการพัฒนาวิชาชีพครูร่วมกัน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3) ด้านสมรรถนะและคุณภาพของครู จำนวน 2 แนวทาง ได้แก่ (1) ครูมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาควบคู่กับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ และสามารถบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และ (2) ครูมีความภาคภูมิใจในองค์กร ตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของตนเอง ได้รับการสนับสนุนให้มีแรงจูงใจและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและองค์กรอย่างเต็มศักยภาพ

4) ด้านระบบบริหารงานวิชาการ จำนวน 1 แนวทาง ได้แก่ สถานศึกษามีระบบบริหารความเสี่ยงด้านวิชาการ (Academic Risk Management) โดยมีการวิเคราะห์ คาดการณ์ จัดทำแผน และเตรียมพร้อมรับมือกับปัจจัยเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

5) ด้านผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ จำนวน 1 แนวทาง ได้แก่ สถานศึกษามีผลงานทางวิชาการและนวัตกรรมที่ได้รับการยอมรับในระดับสถานศึกษา เครือข่าย หรือระดับที่สูงขึ้น เช่น การนำเสนอผลงานทางวิชาการ การได้รับรางวัลหรือการยกย่องเชิดชูเกียรติ ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา

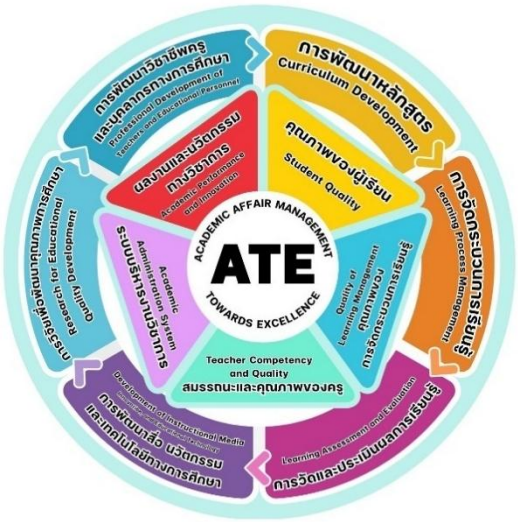

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

3. ผลการประเมินแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.13) และมีความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.21)

อภิปรายผล

1. สภาพจริงที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

1.1 ผลการวิจัยที่พบว่าสภาพจริงที่เป็นอยู่ของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด นั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริวัฒน์ บุญโตนด และสถิรพร เชาวน์ชัย (2565) ที่ศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร โดยพบว่าสภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษายังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์อย่างมีนัยสำคัญ สาเหตุสำคัญมาจากข้อจำกัดด้านทรัพยากร การขาดระบบนิเทศภายในที่เป็นระบบ และการขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาวิชาชีพครู

1.2 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นที่พบว่าด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาคือด้านผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Darling-Hammond (2010) ที่ชี้ว่าวัฒนธรรมการวิจัยในสถานศึกษาต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงระบบจากผู้บริหาร การมีเวลาและทรัพยากรเพียงพอ รวมถึงการมีเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เหมทานนท์ ส., วีระพรกานต์ บ. และสามัคคี ป. (2567) เรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ที่พบว่าสภาพการบริหารงานวิชาการด้านการวิจัยและนวัตกรรมยังคงเป็นจุดอ่อนสำคัญของสถานศึกษา เนื่องจากครูส่วนใหญ่ขาดระบบสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมในการสร้างและเผยแพร่ผลงานวิชาการ อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Hargreaves and Fullan (2012) ที่ยืนยันว่าการสร้างวัฒนธรรมการวิจัยและการผลิต

นวัตกรรมในสถานศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญของทุนทางวิชาชีพ (Professional Capital) ที่จะนำสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 11 ด้าน รวม 17 แนวทาง โดยมีรายละเอียดการอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Taba (1962) ที่เน้นว่าการพัฒนาหลักสูตรที่ดีต้องมีการบูรณาการ (Integration) เชื่อมโยงความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และต้องอาศัยข้อมูลจากสังคมและชุมชนเป็นฐานในการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีความหมาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุลมณี สุระโยธิน, สิริรัตน์ นาคิน และลลิตา ธงภักดี (2566) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการหน่วยการเรียนรู้เข้ากับบริบทของท้องถิ่นและชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มารุต พัฒผล (2554) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย พบว่า การประเมินผลหลักสูตรที่ครอบคลุมทั้งการประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินผลการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน รวมถึงสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาสามารถตัดสินใจปรับปรุงหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลง 2) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เย็นสวัสดิ์ ม. (2564) ที่ได้พัฒนารูปแบบการนิเทศด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สำหรับครูระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น พบว่ารูปแบบการนิเทศดังกล่าวมีประสิทธิภาพสูง ครูมีทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนะจีนะศักดิ์ ป. และคณะ (2567) ที่ศึกษาการนิเทศเชิงรุกตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาสมรรถนะการสร้างหลักสูตรของครูในโรงเรียนตำบลดอนฉิมพลี จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าการนิเทศเชิงรุกที่ใช้กระบวนการ PLC เป็นฐาน ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาสมรรถนะการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ 3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง Data-Driven Decision Making ของ Bernhardt (2013) ที่อธิบายว่าการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจทางการศึกษาเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาลพบุรี (2567) ที่พบว่าเครื่องมือดิจิทัลสำหรับการวัดและประเมินผล เช่น Kahoot, Quizizz และ Google Forms ช่วยให้ครูสามารถเก็บข้อมูลผลการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายรูปแบบ แม่นยำ และนำข้อมูลไปวางแผนช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันเวลา 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา สอดคล้องกับรายงานของ UNESCO (2023) ที่ระบุว่า การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนการสอนเป็นทิศทางสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แต่ต้องดำเนินการภายใต้กรอบจริยธรรมดิจิทัลที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนักการศึกษา (DigCompEdu) ของ Redecker (2017) ที่ระบุว่าครูในยุคดิจิทัลต้องมีสมรรถนะในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัลและสามารถใช้ทรัพยากรดิจิทัลในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Hargreaves and Fullan (2012) ที่อธิบายว่าทุนทางวิชาชีพ (Professional Capital) ของครูจะเพิ่มพูนขึ้นเมื่อมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งซึ่งเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ร่วมกันระหว่างครูและสถาบันการศึกษา และ 6) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของจุลมณี สุระโยธิน, สิริรัตน์ นาคิน และลลิตา ธงภักดี (2566) ที่พบว่าหลักสูตรฝึกอบรมที่ออกแบบให้ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะโดยบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ทำให้ครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นในระดับมาก และผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหาสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และองค์ประกอบที่ 2 ความเป็นเลิศทางวิชาการ ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของ Partnership for 21st Century Learning (2019) ที่ระบุว่าผู้เรียนในยุคปัจจุบันต้องมีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร ความร่วมมือ และทักษะดิจิทัล เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 2) ด้านคุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ

Robinson, Lloyd and Rowe (2008) ที่พบว่าการนำและสนับสนุนการสอน (Leading and Supporting Teaching) เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ผู้นำทางการศึกษามีอิทธิพลสูงสุดต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน โดยเฉพาะเมื่อผู้บริหารมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการพัฒนาและประเมินคุณภาพการสอนของครู 3) ด้านสมรรถนะและคุณภาพของครู ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Darling-Hammond (2010) ที่ชี้ว่าคุณภาพครูเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้เรียนมากที่สุด และการสร้างระบบสนับสนุนครูที่ดีซึ่งรวมถึงการพัฒนาวิชาชีพและการสร้างขวัญกำลังใจ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการยกระดับคุณภาพการศึกษา 4) ด้านระบบบริหารงานวิชาการ ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จุงพันท้าว จ. และศิลาลาย ค. (2566) ที่ศึกษาการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพต้องเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ คาดการณ์ และเตรียมพร้อมรับมือกับปัจจัยเสี่ยงด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยต้องมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกระดับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิริลักษณ์ ซื่อสัตย์ และทวีศิลป์ กุลนภาดล (2565) ที่พัฒนาแบบจำลองวุฒิภาวะของการบริหารความเสี่ยงสำหรับสถาบันการศึกษา พบว่าองค์กรที่มีวุฒิภาวะการบริหารความเสี่ยงสูงจะสามารถจัดการกับปัจจัยที่อาจกระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า และ 5) ด้านผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Hargreaves and Fullan (2012) ที่อธิบายว่าความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาสะท้อนผ่านการผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องพิสูจน์ความสามารถขององค์กร

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่น่าสนใจคือ แนวทางที่มีค่าความเป็นไปได้ต่ำที่สุด คือ การจัดสรรงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล แม้ยังอยู่ในระดับมาก แต่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Warschauer and Matuchniak (2010) ที่พบว่าความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) เป็นอุปสรรคสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้น การดำเนินการตามแนวทางนี้จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานภายนอกในการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น

นอกจากนี้แนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้เป็นกรอบอ้างอิงสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมวัฒนธรรมการวิจัยและนวัตกรรมในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า สภาพจริงที่เป็นอยู่ของการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด และจากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดในองค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านที่มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดในองค์ประกอบที่ 2 ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ รองลงมาคือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน รวมทั้งค้นพบแนวทางในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 11 ด้าน รวมทั้งสิ้น 17 แนวทาง ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 แนวทาง 2) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 1 แนวทาง 3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 1 แนวทาง 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา จำนวน 3 แนวทาง 5) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 2 แนวทาง และ 6) ด้านการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 1 แนวทาง และองค์ประกอบที่ 2 ความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน จำนวน 2 แนวทาง 2) ด้านคุณภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 1 แนวทาง 3) ด้านสมรรถนะและคุณภาพของครู จำนวน 2 แนวทาง 4) ด้านระบบบริหารงานวิชาการ จำนวน 1 แนวทาง และ 5) ด้านผลงานและนวัตกรรมทางวิชาการ

จำนวน 1 แนวทาง **1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมระบบสนับสนุนการวิจัยในระดับเครือข่าย ทั้งการอบรม การพัฒนาครูแกนนำด้านการวิจัย และระบบพี่เลี้ยงทางวิชาการระหว่างโรงเรียน ควบคู่กับการพัฒนาคลังสื่อและนวัตกรรมกลาง และระบบแรงจูงใจ เพื่อกระตุ้นให้ครูและบุคลากรพัฒนาผลงานทางวิชาการและนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง 1.2 สถานศึกษาควรนำแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศที่พัฒนาขึ้นไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการพัฒนาระบบนิเทศ กำกับ และติดตามการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 1.3 สถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงสนับสนุนให้ครูดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนและนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม 1.4 สถานศึกษาควรนำแนวทางที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุดไปทดลองใช้จริง และพัฒนาเป็นระบบการบริหารงานวิชาการที่สามารถวัดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ต่อคุณภาพผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง **2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป** จากผลการวิจัยที่พบว่าด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความต้องการจำเป็นสูงสุด จึงควรมีการศึกษาแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จุลมณี สุระโยธิน, สิริรัตน์ นาคิน และลลิตา ธงภักดี. (2566). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครู. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 27(1), 103-117

จุงพันท้าว, จ. และศิลาลาย, ค. (2566). การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 11(2), 125-137

ชนะจีนะศักดิ์, ป. และคณะ. (2567). การนิเทศเชิงรุกตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการสร้างหลักสูตรของครู. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(11), 13–32.

ซื่อสัตย์, ส. และกุลนภาดล, ท. (2565). แบบจำลองวุฒิภาวะของการบริหารความเสี่ยงสำหรับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. วารสารรัชต์ภาคย์, 16(45), มีนาคม–เมษายน 2565. 197-212

พัฒผล, ม. (2554). Curriculum Development: A Guide to Practice (8th Edition). วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 1(1), 81–83.

เย็นสวัสดิ์, ม. (2564). การพัฒนารูปแบบการนิเทศด้วยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของครูระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น. วารสารชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพครู, 1(2), 169–193.

ศิริวัฒน์ บุญโตนด และสถิรพร เชาวน์ชัย. (2565). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(3), 252–274.

เหมทานนท์ ส., วีระพรกานต์ บ. และสามัคคี ป. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรังกระบี่. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 6(2), 591-620

Bernhardt, V. L. (2013). Data analysis for continuous school improvement (3rd ed.). Routledge.

Darling-Hammond, L. (2010). The flat world and education: How America's commitment to equity will determine our future. Teachers College Press.

Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). Professional capital: Transforming teaching in every school. Teachers College Press.

Marzano, R. J., Waters, T., & McNulty, B. A. (2005). School leadership that works: From research to results. ASCD.

Partnership for 21st Century Learning. (2019). Framework for 21st century learning. Battelle for Kids.

Redecker, C. (2017). European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu. Publications Office of the European Union.

Robinson, V. M. J., Lloyd, C. A., & Rowe, K. J. (2008). The impact of leadership on student outcomes: An analysis of the differential effects of leadership types. Educational Administration Quarterly, 44(5), 635–674.

Taba, H. (1962). Curriculum development: Theory and practice. Harcourt, Brace & World.

UNESCO. (2023). Technology in education: A tool on whose terms? UNESCO Publishing. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2569 จาก https://www.unesco.org/gem-report/en/2023

การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

DEVELOPING MATHEMATICAL PROBLEM-SOLVING SKILLS IN LINEAR EQUATIONS WITH ONE VARIABLE THROUGH COGNITIVELY GUIDED INSTRUCTION AND THINK-PAIR-SHARE TECHNIQUES FOR GRADE 7 STUDENTS

คมเพชร บุญยะวันตัง[1], ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์[2] และ สิริสวัสช์ ทองก้านเหลือง[3]

Kompetch Boonyawantang[1], Paranee Srisawad[2] and Sirisawas Thongkanluang[3]

[1-3]หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[1-3]Degree of Master of Education Filed in Curriculum and Instruction Graduate School, Suratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: kompetch.1997@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 30 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 2 พฤษภาคม 2569

Received 3 January 2026; Revised 30 April 2026; Accepted 2 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 3) พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

Citation:

* คมเพชร บุญยะวันตัง, ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์ และ สิริสวัสช์ ทองก้านเหลือง. (2569). การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1055-1073.

Kompetch Boonyawantang, Paranee Srisawad and Sirisawas Thongkanluang. (2026). Developing Mathematical Problem-Solving Skills In Linear Equations With One Variable Through Cognitively Guided Instruction And Think-Pair-Share Techniques For Grade 7 Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1055-1073.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ของนักเรียน เรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว และ 4) ศึกษาเจตคติทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองโดยสุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวที่มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทุ่งมะพร้าววิทยา จำนวน 43 คน ซึ่งได้มาโดยสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 10 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ 20 ข้อ แบบทดสอบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ 2 ข้อ และแบบวัดเจตคติทางคณิตศาสตร์ 15 ข้อ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด มีค่า E_1/E_2 = 84.49/80.81 และประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด มีค่า E.I. = 0.75 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) เจตคติทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ทักษะการแก้ปัญหา, เจตคติทางคณิตศาสตร์

Abstract

This research aimed to: 1) develop learning activities using cognitively guided instruction and think-pair-share techniques, 2) compare students' learning achievement in linear equations with one variable before and after instruction, 3) develop mathematical problem-solving skills, and 4) study mathematical attitudes following implementation. A single-group experimental design with pre-tests and post-tests was employed. The sample consisted of 43 Grade 7 students at Thungmaphrao Wittaya School, selected via cluster sampling. Instruments included 10 lesson plans, a 20-item achievement test, a 2-item problem-solving test, and a 15-item attitude scale. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The research findings show that 1) the efficiency of the learning management in which teachers implemented cognitively guided instruction and think-pair-share techniques was E1/E2 = 84.49/80.81, and the effectiveness of these approaches had an E.I. value of 0.75. 2) Post-test learning achievement was significantly higher than pre-test scores at the .05 statistical significance level. 3) Post-test mathematical problem-solving skills were significantly higher than pre-test scores at the .05 statistical significance level. and 4) Post test mathematical attitudes had a mean value of = 4.20 is at a high level.

Keywords: Cognitively guided instruction and think-pair-share techniques, learning achievement, problem-solving skills, mathematical attitudes

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะทักษะการแก้ปัญหาและการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่มุ่งเน้นให้คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ช่วยให้ผู้เรียนมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) การศึกษาคณิตศาสตร์จึงมิใช่เพียงการจดจำสูตร แต่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทักษะกระบวนการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการแข่งขันในระดับสากล

แม้คณิตศาสตร์จะมีความสำคัญ แต่สภาพปัญหาในปัจจุบันพบว่า การจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการท่องจำเนื้อหาและขั้นตอนตามแบบจำลองเดิม ส่งผลให้ผู้เรียนขาดทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของวิชาคณิตศาสตร์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี ที่ระบุว่าการเรียนรู้ที่มีคุณภาพต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ ปัญหายังปรากฏชัดในเชิงประจักษ์จากผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ในสาระจำนวนและพีชคณิต (ค 1.3) ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้

เห็นความจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดมากกว่าการหาคำตอบเพียงอย่างเดียว (ทิศนา แขมมณี, 2558)

จากการศึกษาสภาพปัญหาในโรงเรียนทุ่งมะพร้าววิทยา พบว่าผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2564–2566 ในสาระจำนวนและพีชคณิต มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 20.12, 23.35 และ 23.59 ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศและเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากนักเรียนขาดทักษะการแก้ปัญหา ไม่สามารถอธิบายขั้นตอนการคิดหรือเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมได้ ผู้วิจัยจึงพิจารณานำการสอนแนะให้รู้คิด (Cognitive Guided Instruction: CGI) ซึ่งเน้นความเข้าใจในวิธีคิดของผู้เรียน ผสานกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนแนวคิด (Lyman, 1981) มาใช้เพื่อเป็นแนวทางหลักในการแก้ปัญหาดังกล่าว

สรุปได้ว่า การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชยานนท์ ไชยรักษ์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำแนวทางการสอนแบบให้รู้คิดร่วมกับกระบวนการพัฒนาความคิดทางคณิตศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดที่เป็นระบบ มีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ และสามารถนำทักษะไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และค่าดัชนีประสิทธิผลตามเกณฑ์ 0.50 ขึ้นไป

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3. เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4. เพื่อศึกษาเจตคติทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิด

การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิด (Cognitive Guided Instruction: CGI) เป็นแนวทางที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิดและการแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยยึดพื้นฐานความรู้และความเข้าใจเดิมของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะ และตั้งคำถามกระตุ้นการคิด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนอธิบายแนวคิด วิธีการ และเหตุผลในการแก้ปัญหา รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง กระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถสังเคราะห์เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การนำเสนอปัญหา การวิเคราะห์และแก้ปัญหา การรายงานคำตอบ และการอภิปรายสะท้อนวิธีคิด ซึ่งช่วยส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบและการสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (Carpenter & Fennema, 1988; Hankes, 1998; สุรัสดี เกรียมโพธิ์, 2564)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนเป็นคู่ และการนำเสนอแนวคิดต่อชั้นเรียน ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นคิด ขั้นจับคู่ และขั้นแบ่งปัน แนวทางดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการคิด การสื่อสาร การรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย เพิ่มความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น และช่วยให้ครูเข้าใจระดับความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (Sampsel, 2013; สุคนธ์ สินธพานนท์, 2545; ทิพย์วรรณ จันทร์เขียว, 2564)

3. แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงระดับความสำเร็จของผู้เรียนที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนผ่านความก้าวหน้าด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรม อันสามารถวัดและประเมินผลได้จากแบบทดสอบ คะแนน ผลงาน หรือการประเมินร่วมกันหลายด้าน นักวิชาการมองว่าผลสัมฤทธิ์มิได้เกิดจากการจดจำเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการคิด การเชื่อมโยงประสบการณ์ และการนำความรู้ไปใช้ โดยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นคะแนนจากแบบทดสอบคณิตศาสตร์ที่ประเมินกระบวนการคิดตามลำดับขั้นของพุทธิพิสัย ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การประยุกต์ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า (Wilson & Jame W., 1971; Good, 1973; มณีญา สุราช, 2560)

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์หมายถึงความสามารถทางพุทธิพิสัยของผู้เรียนที่แสดงออกผ่านการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ครอบคลุมตั้งแต่การจดจำข้อเท็จจริง ความเข้าใจมโนมติและหลักการ การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์สถานการณ์ใหม่ การค้นหาความสัมพันธ์ และการใช้เหตุผลเชิงตรรกะเพื่อพิสูจน์หรือสร้างกฎเกณฑ์ ซึ่งสะท้อนระดับความคิดจากขั้นพื้นฐานสู่ขั้นสูง การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์จึงต้องพิจารณาทั้งความรู้เชิงเนื้อหา ทักษะการคิด และกระบวนการแก้ปัญหา โดยใช้แบบทดสอบหรือเครื่องมือที่ออกแบบเฉพาะเพื่อวัดสมรรถภาพทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นระบบ (Wilson, 1971)

สรุป จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะเรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ควรใช้การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นกระบวนการคิดและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การสอนแนะให้รู้คิดช่วยส่งเสริมการวิเคราะห์และการอธิบายวิธีคิดอย่างเป็นระบบ ขณะที่เทคนิคเพื่อนคู่คิดช่วยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ร่วมกัน งานวิจัยส่วนใหญ่ยืนยันว่า การบูรณาการทั้งสองแนวคิดสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ใช้รูปแบบการวิจัยแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง (One–Group Pretest–Posttest Design) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 27 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 5,700 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทุ่งมะพร้าววิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพังงา ภูเก็ต ระนอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 43 คน ซึ่งได้มาโดยสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนทุ่งมะพร้าววิทยา เนื่องจากเป็นสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง นักเรียนมีพื้นฐานการเรียนรู้ใกล้เคียงกัน และได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นอย่างดี ทำให้เหมาะสมต่อการดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัย

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว จำนวน 10 แผน รวม 10 ชั่วโมง
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ
3. แบบทดสอบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ แบบอัตนัย จำนวน 2 ข้อ
4. แบบวัดเจตคติทางคณิตศาสตร์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 15 ข้อ

การสร้างเครื่องมือ ดำเนินการโดยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) วิเคราะห์ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตร KR-20 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค ซึ่งผลการตรวจสอบพบว่าเครื่องมือทุกฉบับมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนการทดลอง จากนั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดตามแผนที่กำหนดเป็นเวลา 10 ชั่วโมง เมื่อสิ้นสุดการทดลองทำการทดสอบหลังเรียนด้วยเครื่องมือชุดเดิม และให้ผู้เรียนตอบแบบวัดเจตคติทางคณิตศาสตร์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent t-test) การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ 80/80 และการหาค่าดัชนีประสิทธิผล เพื่อนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และค่าดัชนีประสิทธิผลตามเกณฑ์ 0.50 ขึ้นไปหรือไม่

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) และค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กิจกรรมการเรียนรู้	คะแนนระหว่างเรียน			แบบทดสอบหลังเรียน			ประสิทธิภาพ
	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม n = 43	E_1	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม n = 43	E_2	E_1/E_2
แผนที่ 1	10	365	84.88	-	-	-	84.88
แผนที่ 2	10	366	85.12	-	-	-	85.12
แผนที่ 3	10	361	83.95	-	-	-	83.95
แผนที่ 4	10	370	86.05	-	-	-	86.05
แผนที่ 5	10	362	84.19	-	-	-	84.19
แผนที่ 6	10	366	85.12	-	-	-	85.12
แผนที่ 7	10	358	83.26	-	-	-	83.26

แผนที่ 8	10	364	84.65	-	-	-	84.65
แผนที่ 9	10	359	83.49	-	-	-	83.49
แผนที่ 10	10	362	84.19	-	-	-	84.19
คะแนนรวม	**100**	**3633**	**84.49**	**20**	**695**	**80.81**	**84.49/80.81**
E.I. = 0.75							

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนระหว่างเรียนจากการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม (E_1) มีคะแนนเฉลี่ยคิดเป้นร้อยละ 84.49 และคะแนนหลังเรียนด้วยการเรียนรู้ (E_2) มีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80.81 ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านการสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นให้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผล เท่ากับ 84.49/80.81 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีเท่ากับ 0.75 หรือคิดเป็นร้อยละ 75 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ ร้อยละ 75 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 0.50 ขึ้นไป ตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ให้ผลที่ดีตามเกณฑ์ 80/80 และค่าดัชนีประสิทธิผลตามเกณฑ์ 0.50 ขึ้นไป

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการจัดการเรียนรู้

การทดสอบ	**n**	$\bar{X}$	**S.D.**	**t**
ก่อนเรียน	43	4.21	1.10	44.57
หลังเรียน	43	16.16	2.01	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ก่อนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 และหลังการจัดการเรียนรู้นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.16 และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อพิจารณาค่าร้อยละความก้าวหน้า พบว่า มีความก้าวหน้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 11.95 คะแนน และมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 59.77 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเรียนรู้ จากการทดสอบด้วยสถิติ t-test (Paired-samples t-test) ปรากฏว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ที่ระดับ .05 จึงสรุประดับความมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3. ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	43	1.47	1.65	36.44
หลังเรียน	43	12.23	2.62	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ คะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.47 และคะแนนทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.23 และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียน พบว่า หลังได้รับการจัดการ

เรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อพิจารณาค่าร้อยละความก้าวหน้าพบว่า มีความก้าวหน้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 10.77 คะแนนและมีค่าร้อยละความก้าวหน้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.84 และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน จากการทดสอบด้วยสถิติ t-test (Paired-samples t-test) ปรากฏว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ที่ระดับ .05 จึงสรุประดับความมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. เจตคติทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในระดับใด

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับเจตคติทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ข้อที่	ข้อความ	n = 43		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับเจตคติ
องค์ประกอบที่ 1 ความรู้สึกต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์				
1	ฉันชอบแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ทุกครั้ง	4.21	0.77	มากที่สุด
2	ฉันรู้สึกมีความสุขเมื่อได้แก้ปัญหาคณิตศาสตร์	4.40	0.62	มากที่สุด
3	ฉันคิดว่าวิชาคณิตศาสตร์น่าสนุกและเพลิดเพลิน	4.35	0.72	มากที่สุด
4	ฉันชอบแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ที่ใหม่ ๆ	4.26	0.69	มากที่สุด
5	ฉันชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์มากกว่าวิชาอื่น ๆ	4.19	0.79	มาก
ภาพรวมองค์ประกอบที่ 1		**4.28**	**0.72**	**มากที่สุด**
องค์ประกอบที่ 2 ประโยชน์ของการเรียนวิชาคณิตศาสตร์				
6	ฉันเชื่อว่าความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนคณิตศาสตร์จะเป็นประโยชน์ในชีวิต	4.14	0.71	มาก

7	ฉันคิดว่าการทำงานในอนาคตฉันจะต้องใช้คณิตศาสตร์	4.07	0.77	มาก
8	ฉันได้นำคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างหลากหลาย	4.02	0.77	มาก
9	ฉันคิดว่าคณิตศาสตร์สามารถนำไปต่อยอดในเรื่องอื่น ๆได้	4.12	0.70	มาก
10	ฉันคิดว่าคณิตศาสตร์ให้การคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น	4.18	0.76	มาก
ภาพรวมองค์ประกอบที่ 2		**4.11**	**0.74**	**มาก**
องค์ประกอบที่ 3 ความพร้อมที่จะเรียนวิชาคณิตศาสตร์				
11	ฉันตั้งใจเรียนวิชาคณิตศาสตร์	4.33	0.71	มากที่สุด
12	เมื่อไม่เข้าใจโจทย์คณิตศาสตร์ ฉันจะถามคุณครู	4.14	0.77	มาก
13	ฉันทบทวนบทเรียนวิชาคณิตศาสตร์อยู่สม่ำเสมอ	4.12	0.82	มาก
14	ฉันทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ด้วยตนเอง	4.30	0.67	มากที่สุด
15	ฉันมีความกระตือรือร้นเมื่อถึงเวลาเรียนวิชาคณิตศาสตร์	4.16	0.81	มาก
ภาพรวมองค์ประกอบที่ 3		**4.21**	**0.76**	**มากที่สุด**
รวมทั้งหมด		**4.20**	**0.74**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับเจตคติทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีเจตคติทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุด และมากโดยเรียงคะแนนเฉลี่ย 5 ลำดับแรก ดังนี้ **ฉันรู้สึกมีความสุขเมื่อได้แก้ปัญหาคณิตศาสตร์** ($\overline{X}$= 4.40) **ฉันคิดว่าวิชาคณิตศาสตร์น่าสนุกและเพลิดเพลิน** ($\overline{X}$= 4.35) **ฉันตั้งใจเรียนวิชาคณิตศาสตร์** ($\overline{X}$= 4.33) **ฉันทำการบ้านวิชาคณิตศาสตร์ด้วยตนเอง** ($\overline{X}$= 4.30) และ**ฉันชอบแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ที่ใหม่ ๆ** ($\overline{X}$= 4.26) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาในภาพรวมโดยแยกเป็นองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านพบว่า ในองค์ประกอบที่ 1 ความรู้สึกต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์นักเรียนมีเจตคติทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.28) และภาพรวมของระดับเจต

คติทางคณิตศาสตร์อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.20) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 4 เจตคติทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในระดับมากขึ้นไป

อภิปรายผล

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด

ผลการวิจัย พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.49/80.81 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.75 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระหว่างเรียนและหลังเรียน ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้และความเข้าใจได้อย่างต่อเนื่องจนเกิดความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ในระดับที่น่าพอใจ

ผลดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดเป็นกระบวนการที่มุ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างมีเหตุผลผ่านการตั้งคำถาม การชี้แนะ และการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอธิบายแนวคิดของตนเอง ประกอบกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้ทบทวนความเข้าใจ ตรวจสอบความคิดของตนเอง และสร้างองค์ความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ จึงส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กำหนดผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ชนก เจริญศิริ (2566) ที่พบว่า ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง สมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและคงทนมากยิ่งขึ้น

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความก้าวหน้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 59.77 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างชัดเจน สาเหตุที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจ

เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน ไม่เพียงแต่รับความรู้จากครูโดยตรง แต่ยังได้อภิปราย แลกเปลี่ยน และตรวจสอบคำตอบร่วมกับเพื่อน กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาเรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวได้ลึกซึ้งขึ้น อีกทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนยังช่วยลดความคลาดเคลื่อนทางความคิด และเสริมสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้ จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญารัตน์ เจริญสุข (2564) ที่รายงานว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนแนะให้รู้คิดสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเชื่อว่าผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจได้ดีเมื่อมีโอกาสลงมือคิดและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความก้าวหน้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.84 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสามารถส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลดังกล่าวอาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหา การวางแผน การดำเนินการแก้ปัญหา และการตรวจสอบคำตอบ การที่ผู้เรียนได้อธิบายแนวคิดของตนเองและรับฟังแนวคิดจากเพื่อนช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย และสามารถปรับใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ดียิ่งขึ้น จึงทำให้ทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Carpenter et al. (1999) ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในการแก้ปัญหาผ่านกระบวนการคิดของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลิสรา อินทราช (2566) ที่พบว่า การใช้ CGI ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การศึกษาเจตคติทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีเจตคติทางคณิตศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความรู้สึกต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด การอภิปราย การนำเสนอ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่อง ทำให้

บรรยากาศในชั้นเรียนมีความเป็นมิตรและเอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงรู้สึกมั่นใจ กล้าแสดงออก และเห็นว่าการเรียนคณิตศาสตร์เป็นเรื่องที่เข้าใจได้และน่าสนใจมากขึ้น เมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์ที่ดีจากการเรียนรู้ ย่อมส่งผลให้เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาคณิตศาสตร์ตามมา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ เกตุศรี (2564) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนสามารถส่งเสริมเจตคติและความพึงพอใจต่อการเรียนคณิตศาสตร์ได้ในระดับสูง อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นประสบการณ์เชิงบวกของผู้เรียนเป็นสำคัญ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพโมเดลสะท้อนองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนเป็นแกนกลาง ซึ่งเกิดจากการบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิด (Cognitive Guided Instruction: CGI) ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think–Pair–Share) อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ โมเดลประกอบด้วยองค์ประกอบสนับสนุน 6 ด้าน ได้แก่ การเติบโตทางวิชาการจากการวิเคราะห์โจทย์ การเลือกวิธีแก้ปัญหา และการตรวจสอบคำตอบ สติและความยืดหยุ่นทางความคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนไม่ย่อท้อต่อปัญหาและปรับเปลี่ยนวิธีคิดได้ ความสัมพันธ์ทางสังคมจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสื่อสารแนวคิดทางคณิตศาสตร์กับเพื่อน ความสมดุลทางอารมณ์จากบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง เป้าหมายและแรงจูงใจในการเรียนรู้จากการตระหนักถึงคุณค่าของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และความพร้อมด้านร่างกายและการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์ ซึ่งองค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์มิได้เกิดจากการฝึกทำโจทย์เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่เข้าใจวิธีคิดของผู้เรียนตามแนว CGI ควบคู่กับการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเทคนิคเพื่อนคู่คิด ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการ และตรวจสอบคำตอบของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ

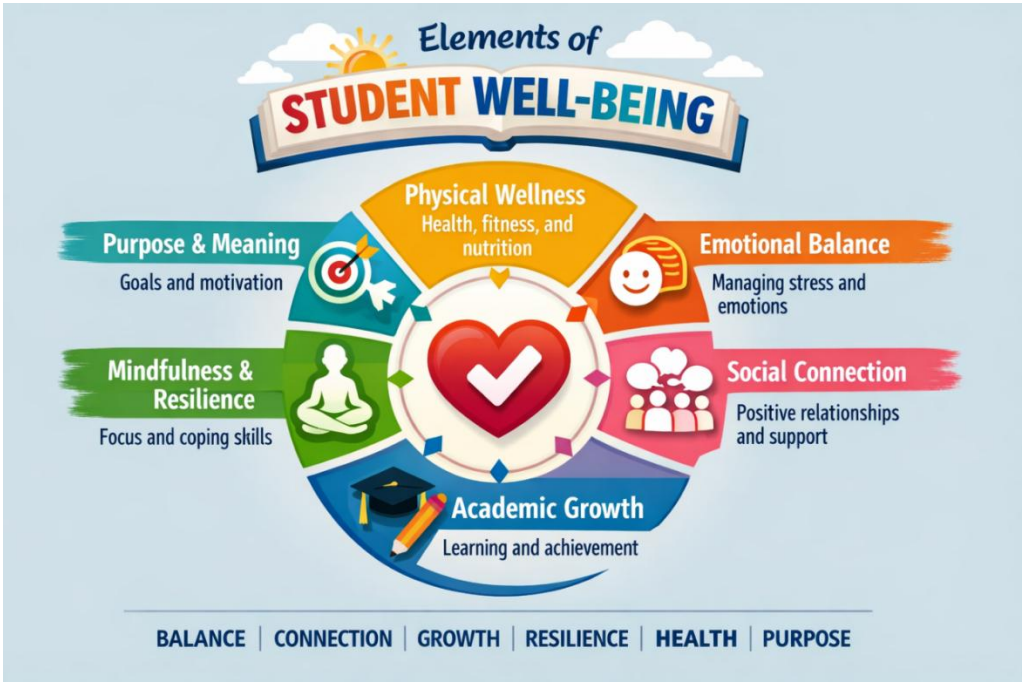

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ด้วยการสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยมีค่า E_1/E_2 เท่ากับ 84.49/80.81 และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.75 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ช่วยพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิผล นอกจากนี้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความก้าวหน้าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน อีกทั้งนักเรียนยังมีเจตคติทางคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยส่งเสริมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ได้แก่ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ควรเน้นกระบวนการแก้ปัญหามากกว่าคำตอบ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนอธิบายวิธีคิดและกระตุ้นให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อผิดพลาดด้วยตนเอง ครูควรมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลายเพื่อใช้ในการชี้แนะอย่างเหมาะสม อีกทั้งควรเพิ่มเวลาในขั้นวางแผนแก้ปัญหา เนื่องจากเป็นขั้นตอนสำคัญที่นักเรียนต้องใช้การคิดวิเคราะห์และยังต้องการการฝึกฝนในช่วงเริ่มต้น **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด เพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนเพิ่มเติม และควรขยายผลการวิจัยไปใช้กับเนื้อหาคณิตศาสตร์เรื่องอื่น ๆ เช่น อสมการ ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน หรืออัตราส่วนตรีโกณมิติ เพื่อยืนยันประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในบริบทที่หลากหลายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ เกตุศรี. (2564). การศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง พื้นที่ผิวและปริมาตร โดยการสอนแนะให้รู้คิด (CGI) ร่วมกับการนึกภาพ (Visualization) กับการสอนแบบปกติ. ในวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กุลิสรา อินทราช. (2566). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแนะให้รู้คิด (CGI) ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think Pair Share) เรื่องอสมการ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ในวิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ทิพย์วรรณ จันทร์เขียว. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทิศนา แขมมณี. (2558). (พิมพ์ครั้งที่ 19). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญารัตน์ เจริญสุข. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการแก้โจทย์ปัญหาสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว โดยประยุกต์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผสานแนวคิดการสอนให้รู้คิดร่วมกับเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พิมพ์ชนก เจริญศิริ. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว. วารสารวิจัยทางการศึกษาศึกษาศาสตร์, 14(1), 95-110.

มณีญา สุราช. (2560). การวัดและประเมินผลการศึกษา. ใน เอกสารประกอบการสอน. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2545). การจัดขั้นตอนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

อุษา ภิรมย์รักษ์. (2562). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด (CGI) ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด (Think-Pair-Share) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Carpenter, T. P. & Fennema, E. (1988). Research and cognitively guided instruction. Integrating Research on Teaching and Learning Mathematics, 2-19.

Chakra, A. & Kandhiraju, L. (2024). Life Skills - The 21st Century Skills. International Journal for Multidisciplinary Research, 6(4). เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2569 จาก https://doi.org/10.36948/ijfmr.2024.v06i04.24402

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.

Good, C. V. (1973). Dictionary of Education. New York: McGraw-Hill Book.

Hankes, J. E. (1998). Native American pedagogy and cognitive-based mathematics Instruction. New York: Taylor & Francis.

Lyman, F. (1981). The Responsive Classroom Discussion: the Inclusion of All Students. In Mainstreaming Digest. University of Maryland.

Sampsel, A. (2013). Finding the effects of think-pair-share on student confidence and participation. ใน Honors Projects. เรียกใช้เมื่อ 11 มีนาคม 2569 จาก https://scholarworks.bgsu.edu/honorsprojects/28

Wilson, J. W. (1971). Evaluation of Learning in Secondary School Mathematics. ใน Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: McGraw-Hill Book.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3*

THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF ADMINISTRATORS AFFECTING THE HAPPINESS ORGANIZATION OF SCHOOL UNDER NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

วินัสนันท์ หนูบุญ

Winatsanan Nooboon

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Anotai_pra@nstru.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 30 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 2 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 30 April 2026; Accepted 2 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา 3) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูสังกัดสำนักงาน

Citation:

* วินัสนันท์ หนูบุญ. (2569). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1074-1095.

Winatsanan Nooboon. (2026).The Transformational Leadership Of Administrators Affecting The Happiness Organization Of School Under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1074-1095.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 313 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ รองลงมา คือ ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีอุดมการณ์

2. การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสมานฉันท์ในองค์กร รองลงมา คือ ด้านคนทำงานมีความสุข และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ทำงานน่าอยู่

3. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม และด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ควรมุ่งเน้น 1) ด้านการมีอุดมการณ์ ผู้บริหารต้องประพฤติตนเป็นต้นแบบแห่งความสุขทั้งกายและใจ การบริหารงานที่มีความยุติธรรม 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานตามความถนัด สนับสนุนงบประมาณและโอกาสในการพัฒนาตนเอง 3) ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา โดยการนิเทศแบบเป็นกัลยาณมิตร มุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมและวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารคอยรับฟังปัญหาทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ให้อิสระในการตัดสินใจ และ 5) ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบร่วมกัน โดยผู้บริหารต้องคอยอำนวยความสะดวกและติดตามงานอยู่เสมอ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, องค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to: (1) study the transformational leadership of administrators; (2) examine the level of happiness organization in educational institutions; (3) investigate the transformational leadership of administrators that affects the happiness organization of educational institutions; and (4) explore guidelines for developing transformational leadership of administrators that influences the happiness organization of school under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 313 teachers under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3. The research instruments included questionnaires and research interviews. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, Pearson's product–moment correlation coefficient, stepwise multiple regression, and content analysis.

The research findings revealed that:

1. The transformational leadership of administrators under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3, overall, was at the highest level. The aspect with the highest mean was inspirational motivation, followed by teamwork, intellectual stimulation, and individualized consideration, respectively. The aspect with the lowest mean was idealized influence.

2. The happiness organization of school under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3, overall, was at the highest level. The aspect with the highest mean was organizational harmony, followed by employees' happiness, while the aspect with the lowest mean was a pleasant workplace environment.

3. The results of the analysis of the transformational leadership of administrators affecting the happiness organization of school under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3, were inspirational motivation, teamwork, and intellectual stimulation, with statistical significance at the .01 level.

4. The guidelines for developing transformational leadership that influences the happiness organization of school under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3 that should be concerned comprised of 1) Idealized influence should be administrators must serve as role models for holistic well-being physical and mental well-being while ensuring fair management. 2) Inspiration also should be concerned encouraging personnel to work according to their expertise and providing budgets and opportunities for self-development. 3)Intellectual stimulation should be concerned by supervision through a friendly mentor approach, focusing on innovation and new pedagogical methods. 4) Individualized consideration should be concerned by administrators should actively listen to both professional and personal issues, while granting them autonomy in decision-making processes. And 5) Teamwork should be promoted to building a culture of collective responsibility, supported by administrators who facilitate operations and consistently monitor progress.

Keywords: Transformational Leadership of Administrators, Characteristics of Transformational Leadership, Happiness Organization of School

บทนำ

การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างการได้เปรียบทั้งในระบบเศรษฐกิจและสังคมของทุกประเทศทั่วโลก และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ในสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างชาติที่ก้าวหน้ามั่นคง การศึกษาถือเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยไม่มีการเอารัดเอาเปรียบในกระแสของสิ่งแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 -

2579 กล่าวถึง เป้าหมายของการจัดการศึกษาไว้ 5 ประการหลักที่สำคัญ ได้แก่ 1) ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) 2) ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) 3) ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) 4) ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) และ5) ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579, 80-81) ในยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั่วโลกจึงได้ให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคมของประเทศและของโลก เป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย คือ การพัฒนาผู้เรียนซึ่งจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หรือไม่นั้น สถานศึกษาย่อมมีหน้าที่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปัจจัยหรือตัวแปรที่สำคัญนั้นคือ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้นำ นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้บริหารที่ดี มีปัญญา ความรู้ ทักษะ และความสามารถ (รุจิกร ตุลาธาร, 2565) เนื่องจากสภาพแวดล้อมขององค์กรทั้งภายในและภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นสถานศึกษาจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีทักษะภาวะความเป็นผู้นำทางความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา สร้างแรงจูงใจแก่ผู้ร่วมงาน ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ภัทรพล สายแวว, 2564) เพื่อให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ได้

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานในปัจจุบัน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นภาวะที่ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการบริหารงานที่ส่งผลให้ผู้ร่วมงานและผู้ตามมีความพยายามที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรมการทำงานนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน กล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในทุกระดับ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร สนับสนุนการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เต็มไปด้วยความเข้าใจและการสร้างขวัญกำลังใจ พร้อมกับการเป็นผู้ฟังที่ดี มีวิสัยทัศน์ในการทำงาน เป็นผู้วางแผนการปฏิบัติงานและรับมือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ สร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ตามหรือใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมความสามารถ

ตามความแตกต่างของบุคคล และกระตุ้นให้มีแรงบันดาลใจในการทำงาน (อรอุมา ศรีประทุมวงศ์, 2565) ผู้นำที่ใส่ใจในความสุขของบุคลากร เห็นคุณค่าในงานของทุกคน และสร้างสมดุลระหว่างการทำงานกับชีวิตส่วนตัวนั้นย่อมมีอิทธิพลต่อผู้ตาม จึงจำเป็นที่ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการ กระบวนการทัศน์วิสัยทัศน์ในการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน และความก้าวหน้าขององค์กรในภาพรวม นอกจากการที่ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อบริหารงานแล้ว ยังต้องมีการบริหารบุคลากรในสถานศึกษา ให้สถานศึกษานั้นเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยใช้แนวคิดที่สำคัญ คือ Happy Workplace เป็นการพัฒนาคนในองค์กรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโต อย่างมีเป้าหมาย และสำเร็จได้อย่างยั่งยืน โดยแนวคิดกล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบที่หนึ่ง คือ คนทำงานมีความสุข (Happy People) คือ บุคลากรขององค์พร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ดี กระตือรือร้นที่จะทำงานที่รับมอบหมายให้สำเร็จในระยะเวลาที่กำหนด หมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง เป็นผู้ที่บริหารจัดการเงินได้ดี มีความมั่นคงในชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข องค์ประกอบที่สอง คือ ที่ทำงานน่าอยู่ (Happy Home) คือ สถานที่ทำงานมีบรรยากาศเหมาะกับการทำงาน มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ แบ่งฝ่ายการทำงาน บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดแก้ปัญหา พัฒนาวางแผนร่วมกัน มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อาคารสถานที่มีความสะอาด อากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอ และมีความปลอดภัย และองค์ประกอบสุดท้ายคือ ความสมานฉันท์ในองค์กร (Happy Teamwork) คือ พฤติกรรมของบุคคลในองค์กร มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน มีความรักความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้คำปรึกษา ชื่นชม ให้กำลังใจ มีการทำงานเป็นทีม และให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยกันพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีร์ธรรม วุฒิชัยแก้ว, 2561) หากผู้นำการเปลี่ยนแปลงมุ่งเน้นเพียงผลสัมฤทธิ์ แต่ไม่คำนึงถึงความสุขของบุคลากรภายในสถานศึกษาย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาองค์กร เนื่องจากครูและบุคลากรขาดขวัญกำลังใจในทำงาน ผลงานที่ได้อาจขาดประสิทธิภาพและอาจเกิดความขัดแย้ง แต่หากผู้นำคำนึงถึงการพัฒนางานและการพัฒนาคนควบคู่กันไป มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นบรรยากาศในการทำงานที่ดี ย่อมส่งผลให้ครูและบุคลากรรู้สึกรักผูกพันกับเพื่อนร่วมงานและองค์กร เกิดความทุ่มเทให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารย่อมส่งผลต่อการสร้างให้สถานศึกษากลายเป็นองค์กรแห่งความสุขได้ ผู้บริหารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นส่วนช่วยในการขับเคลื่อนและพัฒนาสถานศึกษา ให้สามารถบริหารและจัดการศึกษาได้บรรลุตามเป้าหมายและพันธกิจที่กำหนดไว้ของสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารย่อมมีความเข้าใจ มีมุมมองที่กว้างไกล สร้างสรรค์ มีอุดมการณ์ที่ชัดเจน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการในด้านต่าง ๆ ของบุคลากรในสถานศึกษา คำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล กระตุ้นให้เกิดการใช้ความรู้ปัญญา มีความรัก ผูกพันระหว่างกันในสถานศึกษาของตนเอง ก่อให้เกิดบรรยากาศของการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสมานฉันท์กลายเป็นองค์กรแห่งความสุข ครูและบุคลากรทางการศึกษามีขวัญและกำลังใจ มีความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้ครูมีแรงบันดาลใจในการทำงานให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี และส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นทรัพยากรบุคคลของประเทศที่มีความสามารถ มีคุณภาพต่อไป และผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาโรงเรียนโดยใช้ศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ เต็มตามศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นหากผู้บริหารมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในตนแล้วย่อมจะสามารถเปลี่ยนสถานศึกษาให้กลายเป็นองค์กรแห่งความสุขที่จะมุ่งสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จแล้วก้าวเข้าสู่ยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านได้เป็นอย่างดี ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มุ่งเน้นให้มีการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามศักยภาพ พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เพิ่มโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม พัฒนาสถานศึกษาและระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับให้มีความปลอดภัย และจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาในสังกัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหมาะสมกับบริบทโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

จากประเด็นความสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารจัดการครูและบุคลากรภายในสถานศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลให้เป็นผู้ที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เพราะผู้บริหารมีความสำคัญในการบริหารงานให้ครูและบุคลากรมีความสุขเมื่อมาปฏิบัติงานในสถานศึกษา อันจะมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จในภาพรวมของสถานศึกษา องค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องอาศัยความทุ่มเท ทักษะความรู้ ความสามารถอย่างเต็มที่ และมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติภารกิจที่มีประสิทธิภาพในยุคของสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง จะต้องปรับปรุงพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อทัน

ต่อการแข่งขัน ส่งผลให้ครูและบุคลากรมีความก้าวหน้า สถานศึกษามีความน่าเชื่อถือต่อชุมชน สังคมและประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

2. เพื่อศึกษาการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครู จำนวน 1,665 คน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ปีการศึกษา 2568

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ครู จำนวน 313 คน ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวนตามเกณฑ์การเปิดตารางของเครซี่และมอร์แกน ได้มาโดยวิธีการคัดเลือกแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลแบบสอบถาม ประกอบด้วยครู โรงเรียนละ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 313 คน และผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้บริหารที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วยเพศสภาพ ระดับวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา เป็นตัวเลือกที่กำหนดคำตอบไว้ให้ (Forced Choice)

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 แบ่งเป็นแบบสอบถาม 5 ด้าน คือ 1) ด้านการมีอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา 4) ด้านด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และ 5) ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตรวัดส่วนประมาณค่า (Rating Scales) โดยมีเกณฑ์ ประเมินค่าวัดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีการแบ่งเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert' s Scale) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2554 : 224-226)

ตอนที่ 3 การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 แบ่งเป็นแบบสอบถาม 3 ด้าน คือ 1) ด้านคนทำงานมีความสุข 2) ด้านที่ทำงานน่าอยู่ และ 3) ด้านความสมานฉันท์ในองค์กร ประกอบด้วย โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตร วัดส่วนประมาณค่า (Rating Scales) โดยมีเกณฑ์ประเมินค่า

วัดการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา มีการแบ่งเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert' s Scale) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2554 : 224-226)

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ตำแหน่ง สถานที่ ทำการสัมภาษณ์ และวันเดือนปีที่ทำการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ด้านการมีอุดมการณ์, ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ, ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา, ด้านด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคลและด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์คุณสมบัติและองค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือแบบสอบถาม

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้สังเคราะห์คุณสมบัติและองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา ได้กำหนดเป็นกรอบการวิจัยและปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นกำหนดเป็นเครื่องมืองานวิจัย

2. สร้างเครื่องมือในการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม

3. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ หลังจากนั้นนำไปแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

4.นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องของภาษา กำหนดค่า IOC (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2554, 241) ผลที่ได้คือ ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ที่ 0.67-1.00

5. นำเครื่องมือปรับปรุงแก้ไข นำไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด จากนั้นวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1970, 161) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นและสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป

เครื่องมือแบบสัมภาษณ์

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทฤษฎี เอกสารและวิธีการ การออกแบบแบบสัมภาษณ์และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนั้นกำหนดเป็นเครื่องมืองานวิจัย

2. กำหนดแบบสัมภาษณ์ มีรายการสัมภาษณ์จำนวน 5 ข้อ นำเสนอต่อประธานกรรมการควบคุมงานวิทยานิพนธ์ และนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ได้พิจารณาความเหมาะสมและความตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity)

3. นำเสนอแบบสัมภาษณ์ ผ่านการปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำมาสร้างเป็นคำถามเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความสอดคล้องรวมที่ 1.00 แปลผลได้ว่าเครื่องมือ ใช้ได้ โดยมีข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับปรุงข้อคำถามในเครื่องมือวิจัย

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ทางราชการในการรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 คน พร้อมแนบแบบสอบถาม โดยใช้รูปแบบออนไลน์ Google Form จากนั้น นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นตามแนววิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970, 161) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

3. ผู้วิจัยได้แนบแบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่นและสมบูรณ์แล้ว โดยใช้รูปแบบออนไลน์ Google Form ถึงโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง

4. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามโดยจัดทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้รูปแบบออนไลน์

5. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลครบตามจำนวนแล้ว ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ผ่าน Google Form และ Google Sheet จากนั้นนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสรุป

6. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 3 คน

7. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็นสาระสำคัญอภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา และวิเคราะห์การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถาม และการแปรปรวนความหมายของคะแนนที่กำหนดไว้

2. การวิเคราะห์เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

3. หาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็นสาระสำคัญ และนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปประเด็น สาระสำคัญ และนำเสนอโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ผู้เขียนสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ รองลงมา คือ ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการมีอุดมการณ์

2. การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสมานฉันท์ในองค์กร รองลงมา คือ ด้านคนทำงานมีความสุข และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ทำงานน่าอยู่

3. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม และด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ควรมุ่งเน้น 1) ด้านการมีอุดมการณ์ ผู้บริหารต้องประพฤติตนเป็นต้นแบบแห่งความสุขทั้งกายและใจและการบริหารงานที่มีความยุติธรรม 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมให้บุคลากรทำงานตามความถนัด สนับสนุนงบประมาณและโอกาสในการพัฒนาตนเอง 3) ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา โดยการนิเทศแบบเป็นกัลยาณมิตร มุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมและวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารคอยรับฟังปัญหาทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ให้อิสระในการตัดสินใจ และ 5) ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบร่วมกัน โดยผู้บริหารต้องคอยอำนวยความสะดวกและติดตามงานอยู่เสมอ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ รองลงมา คือ ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ตามลำดับ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญ มุ่งเน้นการสร้างแรง

บันดาลใจให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรในองค์กร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับด้านนี้สะท้อนถึงความสามารถในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีความกระตือรือร้น และสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร จนเกิดแรงจูงใจภายในที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานโดยไม่ต้องอาศัยการบังคับ ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้ด้านการสร้างแรงบันดาลใจมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ ภัทรดำเนินสุข (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรสงคราม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มะสุกรี ตายะกาเร็ง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสมานฉันท์ในองค์กร ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ให้ความสำคัญในเรื่องความสมานฉันท์ภายในองค์กรมีวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ปัจจัยด้านคนทำงานมีความสุขสูงตามไปด้วย ผลลัพธ์นี้ยืนยันว่าความสุขจากความสัมพันธ์ในองค์กรนั้น คือสิ่งขับเคลื่อนให้บุคลากรมีแรงกาย แรงใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ ใช้ความรักความสามัคคีเป็นตัวนำในการสร้างความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ น้อยโคตร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีความคิดเห็นต่อสภาพที่พึงประสงค์ของความเป็นองค์กรแห่งความสุขในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิกร ตุลาธาร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี พบว่า การ

เป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Claypool (2017) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จขององค์กร ความเป็นมาของความสุขในปัจจุบัน ผลกระทบต่อการทำงานของพนักงานที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร พบว่า การมีส่วนร่วมของพนักงานเป็นสิ่งที่จะช่วยให้องค์กรต่าง ๆ บรรลุความสำเร็จ เนื่องจากพนักงานที่มีความกระตือรือร้นจะมั่นใจในการทำงานย่อมมีประสิทธิผลในการทำงาน และความสุขในที่ทำงาน เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งเสริมให้พนักงานมีการแข่งขันทางด้านความสามารถ ความคิด ออกมาในรูปของนวัตกรรม จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและส่งผลอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กร

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม และด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา แสดงว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารทั้ง 3 ด้าน ร่วมกันพยากรณ์ผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุจิกร ตุลาธาร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คนทำงานมีความสุข 2) ที่ทำงานน่าอยู่ ซึ่งในด้านนี้ กล่าวว่าลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สนับสนุนบุคลากรมีความคิดเห็นที่หลากหลาย ย่อมจะส่งผลต่อการกระตุ้นในแง่ของการร่วมพัฒนาให้โรงเรียนเป็นพื้นที่แห่งความคิดสร้างสรรค์ 3) ชุมชนสมานฉันท์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ น้อยโคตร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความสมานฉันท์ในองค์กร 2) ทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ 3) สถานที่ทำงานน่าอยู่ และ 4) คนทำงานมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาวัชนนท์ อิ่มเพ็ง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า มีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลได้แก่ ด้านการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านการสร้าง

แรงบันดาลใจ และด้านการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูวิศ สิงสีดา (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลมีด้วยกัน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา

4. แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร จำนวน 3 ท่าน อภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการมีอุดมการณ์ ผู้บริหารจะต้องเริ่มต้นจากการเป็นต้นแบบแห่งความสุข มีสุขภาพกายใจที่แข็งแรง และมีภาวะผู้นำในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน โดยยึดหลักการบริหารงานบุคคลที่เน้นความยุติธรรม และการจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงานตามความถนัด ผู้บริหารที่รับฟังด้วยความเข้าใจ เมื่อครูมีความสุขและมั่นใจในระบบการบริหารจะเกิดความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้และส่งต่อความรักไปยังนักเรียน นำไปสู่คุณภาพผู้เรียนที่เปี่ยมด้วยองค์ความรู้และเจตคติที่ดี อันเป็นผลผลิตเชิงประจักษ์ที่สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มะสุกรี ตายะกาเร็ง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า แนวทางเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ด้านการมีอุดมการณ์ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการจัดการหรือการทำงานที่เป็นกระบวนการหรือเป็นระบบ และควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นศรัทธา มีไหวพริบเชื่อมั่นในตนเองจนสามารถถ่ายทอดไปยังครูในการทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพัชร งามไตรไร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการมีอุดมการณ์ ผู้บริหารควรประพฤติตัวเป็น

แบบอย่าง และเป็นที่ยอมรับ เคารพ และศรัทธาไว้วางใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น ผู้บริหารควรมีเป้าหมาย และทิศทางขององค์กรเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตระหนักถึงผลสัมฤทธิ์ขององค์กร

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสร้างแรงบันดาลใจเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนร่วมกัน โดยผู้บริหารต้องเชื่อมั่นในศักยภาพที่แตกต่างของบุคลากร ส่งเสริมให้ครูได้ทำงานในด้านที่ถนัดและตรงกับวิชาเอก เพื่อให้เกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจในผลงาน ขณะเดียวกันต้องสนับสนุนทั้งงบประมาณ โอกาส และการสร้างเครือข่ายภายนอกเพื่อพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ สิ่งสำคัญคือการสร้างพลังบวกและขวัญกำลังใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มะสุกรี ตายะกาเร็ง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า แนวทางเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารโรงเรียนควรให้คำชมเชย ยกย่อง ให้สวัสดิการหรือของขวัญให้ครู เพื่อสร้างแรงจูงใจและให้กำลังใจและความมั่นคงในชีวิต มีสวัสดิการพิเศษตามโอกาสหรือทุกภาคการศึกษา หรือทุกปีการศึกษา

ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา ผู้บริหารขับเคลื่อนองค์กรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีและภูมิหลังของบุคลากร เพื่อมอบหมายงานให้ตรงตามความถนัดและศักยภาพ ใช้กระบวนการ PLC (Professional Learning Community) และการนิเทศเชิงกัลยาณมิตรเป็นกลไกหลักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมให้ครูที่เชี่ยวชาญในวิชาหรือด้านต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาครูรุ่นน้อง ควบคู่ไปกับการสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และการทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อนำความรู้มาปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้บริหารคอยให้กำลังใจและแสดงความเชื่อมั่นในตัวบุคลากร ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดแรงบันดาลใจในการใช้ความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มกำลังตามความเชี่ยวชาญของตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มะสุกรี ตายะกาเร็ง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า แนวทางเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา ผู้บริหารโรงเรียนควรกระตุ้นครูให้เห็นวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา โดยการนัดประชุมหรือพบปะแลกเปลี่ยนทางความคิด

ระหว่างผู้บริหารและครูในโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสนำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพัชร งามไตรไร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา ผู้บริหารแสดงให้เห็นว่า สามารถเอาชนะอุปสรรคปัญหาจากความร่วมมือของผู้ร่วมงานทุกคน ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้างความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งควรส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารต้องรู้จักและใช้คนให้ถูกกับงาน โดยศึกษาให้ลึกถึงความเชี่ยวชาญและความถนัดเฉพาะตัวของครูแต่ละคน เปิดโอกาสให้ได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่โดยไม่ปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยงที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง พร้อมรับฟังและร่วมแก้ปัญหาทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวอย่างเห็นอกเห็นใจ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณอย่างยืดหยุ่นเพื่อไม่ให้มีข้อจำกัด ยอมรับในความผิดพลาดและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางวิสัยทัศน์ไปจนถึงการประเมินผล ส่งผลให้ครูทุ่มเทในการปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพของตนเองได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มะสุกรี ตายะกาเร็ง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา พบว่า แนวทางเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนควรมอบหมายงานให้ครูเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละคนและให้อิสระต่อการตัดสินใจต่องานนั้น ๆ และควรดูแลเอาใจใส่ครูเป็นรายบุคคล ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยแก้ปัญหาของครู และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพัชร งามไตรไร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ผู้บริหารมีการ

ปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำงาน รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะ และการช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงานร่วมกัน

ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้บริหารและครู บุคลากร ร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการจัดวางบุคลากรให้เหมาะสมกับงานตามความถนัด โดยใช้กระบวนการ PLC และการบริหารงานเชิงระบบ (PDCA) เป็นกลไกหลักในการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนานวัตกรรมโดยไม่สร้างภาระเพิ่มแก่ครู หัวใจสำคัญคือการสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบร่วมกัน ที่สมาชิกในทีมมีบทบาททั้งผู้นำและผู้ตามผู้บริหารทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงที่คอยสนับสนุนอำนวยความสะดวก ติดตามงานเพื่อสร้างขวัญกำลังใจมากกว่าการจับผิด และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เมื่อทีมประสบความสำเร็จ ผู้บริหารต้องให้การยกย่องชื่นชมและให้ผลตอบแทนที่ยุติธรรม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและพลังในการขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัษฎา ศรีล้านมี (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในยุควิถีใหม่ที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร พบว่า แนวทางในการพัฒนาภาวะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในยุควิถีใหม่ที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร ผู้บริหารโรงเรียนทุกระดับควรให้ความสำคัญและสร้างทีมในการทำงานของครูให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความผูกพันต่อโรงเรียน สนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การทุ่มเทความพยายามในการทำงาน สร้างเจตคติที่ดีและส่งเสริมการคิดในเชิงบวก เพื่อให้เกิดความศรัทธาแก่ครูและทีมงาน ความศรัทธาจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นที่จะร่วมกันทำงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โดยการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ผู้วิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ

2. การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสมานฉันท์ในองค์กร 3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม และด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา 4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นการใช้ความรู้และปัญญา ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และด้านการทำงานร่วมกันเป็นทีม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ควรมีการส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยการจัดกิจกรรมที่เน้นการเสริมสร้างทัศนคติที่มุ่งเน้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้าง จัดชั่วโมง PLC ร่วมกับบุคลากร เพื่อสื่อสารถึงทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษาร่วมกัน 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้มีความปลอดภัย สะอาด และเอื้อต่อการทำงาน โดยการจัดพื้นที่ส่วนกลางเพื่อการผ่อนคลายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Co-working Space) พร้อมทั้งนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยลดขั้นตอนภาระงานเอกสารที่ซ้ำซ้อน เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่คล่องตัว ลดความตึงเครียด และส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้สึกที่ผ่อนคลายในการมาปฏิบัติงานในทุก ๆ วัน 1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3 ควรใช้ผลจากการวิจัยเป็นสารสนเทศในการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดให้กลายเป็นองค์กรแห่งความสุข โดยผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดร่วมกันประชุมจัดทำร่างแนวปฏิบัติ (Action Plan) เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้นำไปปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3 2.2 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3 2.3 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3

เอกสารอ้างอิง

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีร์ธรรม วุฒฒิวัตรชัยแก้ว. (2561). องค์กรแห่งความสุข 4.0. (2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอทโฟร์พริ้นท์ จำกัด.

ณัฐพงษ์ น้อยโคตร. (2565). แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่ง ความสุข สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 6, 1.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2554). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: เฮาส์ ออฟ เคอร์มิสท์.

ภัทรพล สายแวว. (2564). แนวทางการส่งเสริมองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันเทคโนโลยราชมงคลธัญบุรี.

ภูวิศ สิงสีดา. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 85(65), 97.

มะสุกรี ตายะกาเร็ง. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏยะลา.

รุจิกร ตุลาธาร. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี. ในรายงานการวิจัย. สถาบันศิลปากร.

สิริพัชร งามไตรไร. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์กรณีศึกษา เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ในรายงานการวิจัย. สถาบันสงขลานครินทร์.

อัษฎา ศรีล้านมี. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในยุควิถีใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏสกลนคร.

อาวัชนนท์ อิ่มเพ็ง. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏสกลนคร.

อรวรรณ ภัทรดำเนินสุข. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันศิลปากร.

อรอุมา ศรีประทุมวงศ์. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏสกลนคร.

Claypool, K. K. (2017). Organizational Success: How The Presence Of Happiness In The Workplace Affects Employee Engagement That Leads To Organizational Success. Doctor’s Degree Dissertation, Pepperdine University, Graduate School of Education and Psychology.

Cronbach, L.J. (1970). Essentials of psychological testing. (3rded.). New York: Harper & Row

Likert, R. (1967). The human organization: It’s management and value. New York: McGraw-Hill.

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์*

VISIONARY LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE CHANGE MANAGEMENT IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE SURIN

ธนัชชา บุญร่วม[1], ศุภธนกฤษ ยอดสละ[2] และ พนา จินดาศรี[3]

Thanatcha Boonruam[1], Supathanakrit Yodsala[2] and Phana Jindasri[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[1-3]SurindraRajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: Thanatcha.b@pwk.ac.th

วันที่รับบทความ : 4 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 7 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 9 เมษายน 2569

Received 4 April 2026; Revised 7 April 2026; Accepted 9 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 2) ระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 4) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

Citation:

* ธนัชชา บุญร่วม, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ พนา จินดาศรี. (2569). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1096-1113.

Thanatcha Boonruam, Supathanakrit Yodsala and Phana Jindasri. (2026). Visionary Leadership Of School Administrators Affecting The Change Management In Schools Under The Secondary Educational Service Area Office Surin. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1096-1113.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จำนวน 341 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .973 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.857 4) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ร้อยละ 73.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์, การบริหารการเปลี่ยนแปลง ,สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

Abstract

This research aimed to examine 1) the level of visionary leadership of school administrators under the secondary educational service area office surin, 2) the level of change management in schools under The secondary educational service area office surin, 3)the relationship between visionary leadership of school administrators and the change management in school. 4) Visionary leadership of school administrators affecting the change management in schools under The secondary educational service area office surin.This study employed a quantitative research design and collected data from 341 administrators and teachers under the Secondary Educational Service Area Office Surin. The research instrument was a five-rating scale questionnaire with a confidence of the entire questionnaire of 0.973. The data were statistically analyzed using the mean,

standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and simple regression analysis.

The results showed that 1) Both the overall and specific aspects of visionary leadership of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Surin were rated at the high level. 2) Both the overall and specific aspects of the change management in schools under the Secondary Educational Service Area Office Surin were rated at the high level. 3) Visionary leadership is associated with the change management in schools. Statistically significant at the level of .01, with a correlation coefficient (r) = 0.857 4) Visionary leadership had a statistically significant effect on the change management in schools by 73.50% at a level of .01.

Keywords: Visionary Leadership, The Change Management, The Secondary Educational Service Area Office Surin

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 โลกได้เข้าสู่ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อนทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจดิจิทัล และการแข่งขันในตลาดแรงงานระดับโลก ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อภาคการศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคต (Drucker, 1993) รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวและดำเนินการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่วางรากฐานการจัดการศึกษาให้มุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน รวมทั้งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ เป็นธรรม และสามารถแข่งขันได้ในเวทีสากล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาในฐานะหน่วยงานหลักที่นำนโยบายสู่การปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่สามารถกำหนดทิศทาง สร้างแรงบันดาลใจ และนำพาองค์การปรับตัวได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter (2012) ที่กล่าวว่าองค์การที่

ประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 คือองค์การที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยมีการเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์การ

แม้ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จะมีความสำคัญต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การ แต่ในทางปฏิบัติพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนมากยังขาดความชัดเจนในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการขององค์การ บางท่านมีวิสัยทัศน์เป็นเพียงคำขวัญโดยไม่สามารถสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจและยอมรับได้อย่างแท้จริง หรือขาดทักษะในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์สู่แผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ยิ่งไปกว่านั้น กระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงมักเผชิญกับการต่อต้านจากบุคลากรที่ไม่เข้าใจเหตุผลของการเปลี่ยนแปลง ข้อจำกัดด้านทรัพยากร และวัฒนธรรมองค์การเดิมที่ฝังรากลึก (Schein, 2010) ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงล้มเหลวหรือไม่บรรลุเป้าหมาย (Beer & Nohria, 2000) นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดการติดตามประเมินผลความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ และการไม่สามารถปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ทันท่วงที (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ส่งผลให้สถานศึกษาไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ตามที่คาดหวัง และกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนในที่สุด

เมื่อพิจารณาในบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่าสถานศึกษาเหล่านี้ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ได้แก่ การแข่งขันจากสถานศึกษาเอกชนและโรงเรียนขนาดใหญ่ในเขตเมือง การขาดแคลนครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลนโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนาเทคโนโลยีและบุคลากร ตลอดจนปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวผู้เรียนที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนรู้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์, 2566) ท่ามกลางความท้าทายเหล่านี้ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาบางท่านยังขาดความชัดเจนในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษา ไม่สามารถสื่อสารและสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงขาดทิศทางที่ชัดเจน บุคลากรขาดแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการร่วมขับเคลื่อน และสถานศึกษาไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ (Leithwood & Jantzi, 2006)

จากปัญหาและความท้าทายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการ

เปลี่ยนแปลงองค์การ เนื่องจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้บุคลากรมีส่วนร่วม และนำพาองค์การผ่านพ้นอุปสรรคไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Nanus, 1992) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยคาดว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและยกระดับศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถนำองค์การสู่เป้าหมายการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานต้นสังกัดในการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และสามารถพัฒนาทุนมนุษย์ในพื้นที่ให้มีความพร้อมดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

2. เพื่อศึกษาระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน

2. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จำนวน 85 แห่ง จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 193 คน และครูผู้สอน 2,756 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จำนวนทั้งสิ้น 340 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 22 คน ครู 319 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยได้มาจากการเปิดตารางสำเร็จรูป เครจซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 608)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnarire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา และขนาดสถานศึกษาที่ปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยมีขอบเขตของตัวแปรแบ่งออกมาเป็น 4 ด้าน คือ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ 2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ 3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 4) การเป็นแบบอย่างที่ดี แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยมีขอบเขตของตัวแปรแบ่งออกมาเป็น 8 ด้าน คือ 1) การสร้างความตระหนักถึงความเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลง 2) การสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ 4) การสื่อสารวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 5) การขจัดอุปสรรค 6) การสร้างประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในเวลาอันสั้น 7) การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่าง

ต่อเนื่อง 8) การสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์การใหม่ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขอหนังสือเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามจากสำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

3.2 นำหนังสือจากสำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

3.3 นำส่งแบบสอบถามโดยใช้แบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ ขอความอนุเคราะห์ ให้ ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้กำหนดการตั้งค่าแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ให้ผู้ตอบ แบบสอบถามตอบข้อคำถามทุกข้อ เพื่อลดความคลาดเคลื่อนจากการตอบแบบสอบถามใน กรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อมูลไม่ครบตามจำนวนข้อ และติดตามการส่งแบบสอบถามกลับคืน จากโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) และสถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis

ผลการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา		ระดับการปฏิบัติ		
		$\overline{x}$	S.D.	ระดับ
1	การสร้างวิสัยทัศน์	4.43	0.47	มาก
2	การเผยแพร่วิสัยทัศน์	4.37	0.47	มาก
3	การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์	4.34	0.51	มาก
4	การเป็นแบบอย่างที่ดี	4.31	0.46	มาก
	รวม	**4.36**	**0.41**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.34, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การสร้างวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.43, S.D. = 0.47) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.37, S.D. = 0.47) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.34, S.D. = 0.51) และการเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.31, S.D. = 0.46)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมและรายด้าน

	การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ		
		$\overline{x}$	S.D.	ระดับ
1	การสร้างความตระหนักถึงความเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลง	4.03	0.53	มาก
2	การสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง	4.10	0.51	มาก
3	การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์	4.05	0.54	มาก
4	การสื่อสารวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	4.16	0.51	มาก
5	การขจัดอุปสรรค	4.06	0.53	มาก
6	การสร้างประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในเวลาอันสั้น	4.21	0.49	มาก
7	การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง	4.15	0.50	มาก
8	การสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์การใหม่	4.04	0.54	มาก
	รวม	**4.10**	**0.42**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.10, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การสร้างประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในเวลาอันสั้น ($\overline{x}$ = 4.21, S.D. = 0.49) การสื่อสารวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\overline{x}$ = 4.16, S.D. = 0.51) การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ($\overline{x}$ = 4.15, S.D. = 0.50) การสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\overline{x}$ = 4.10, S.D. = 0.51) การขจัดอุปสรรค ($\overline{x}$ = 4.06, S.D. = 0.53) การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ ($\overline{x}$ = 4.05, S.D. = 0.54) การสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์การใหม่ ($\overline{x}$ = 4.04, S.D. = 0.54) การสร้างความตระหนักถึงความเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลง ($\overline{x}$ = 4.03, S.D. = 0.53)

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)

ตัวแปร	การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา
ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา	0.857**

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.857 แสดงว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ อยู่ในระดับสูง

4. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ตารางที่ 4 การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression Analysis)

ตัวแปร	(n=338)		β	df	r	a	b
	$\overline{X}$	S.D.					
ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์	4.36	0.41	0.857**	340	0.857**	0.313	0.868
การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	4.10	0.42					
R^2 = 0.735 SE_{est} = 0.21583 F=940.648 adjusted R^2 = 0.734							

** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 23 พบว่า การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ร้อยละ 73.50 % และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.21583 สามารถสร้างสมการพยากรณ์การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y}$ = 0.313 + 0.868**X

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายตามประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การสร้างวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก การเผยแพร่วิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก และการเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์พัฒนาศักยภาพผู้บริหารอย่างต่อเนื่องผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศติดตาม ส่งผลให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทาง สื่อสารวิสัยทัศน์ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจุฑาทิพย์ บุตรแสนคม และ อภิสิทธิ์ ศรีสมสุข (2566) ที่กล่าวว่า การสร้างวิสัยทัศน์นับเป็นองค์ประกอบสำคัญลำดับแรก ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการวิเคราะห์สภาพองค์การ กำหนดเป้าหมายระยะยาว และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรในองค์การ และยังสอดคล้องกับภาณุวัฒน์ เหมนวล (2563) ที่กล่าวว่าการเผยแพร่วิสัยทัศน์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานคุณภาพภายในสถานศึกษา เนื่องจากการที่ผู้บริหารสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจและยอมรับร่วมกันนั้น ย่อมทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาองค์การในทิศทางเดียวกัน อันเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับจาตุรงค์ ยตะโคตร (2564) ที่กล่าวว่าด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ของผู้บริหารส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลการบริหารงาน

วิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับแนวคิดของทัศนียา ชื่นเจริญ (2561) ที่กล่าวว่า ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้บุคลากรในสถานศึกษาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามแนวทางของวิสัยทัศน์องค์การ

2. ระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การสร้างประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในเวลาอันสั้น การสื่อสารวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง การขจัดอุปสรรค การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ การสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์การใหม่ และการสร้างความตระหนักถึงความเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ดำเนินนโยบายส่งเสริมการบริหารจัดการเชิงรุก โดยพัฒนาศักยภาพผู้บริหารอย่างต่อเนื่องผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศติดตาม เพื่อให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทาง วางแผนกลยุทธ์ และขับเคลื่อนองค์การสู่การเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการดำเนินงานตามนโยบาย Quick Win ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กำหนดให้สถานศึกษาแสดงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้ด้านการสร้างประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในเวลาอันสั้นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter (1996) ที่เสนอกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การ 8 ขั้นตอน ซึ่งกล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงองค์การจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องเริ่มจากการสร้างความตระหนักถึงความเร่งด่วน การสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เข้มแข็ง การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ การสื่อสารวิสัยทัศน์สู่บุคลากรทุกระดับ การขจัดอุปสรรคที่ขัดขวางการเปลี่ยนแปลง การสร้างผลสำเร็จในระยะสั้นเพื่อสร้างแรงขับเคลื่อน การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้หยั่งรากเป็นวัฒนธรรมองค์การอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับสิงห์คำ ยอดปานันท์ (2562) ที่กล่าวว่าระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสิริกมล ศรีเดช และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ (2567) ที่กล่าวว่าการบริหารการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการสร้างความสำเร็จให้กับเป้าหมายระยะสั้นมีค่าเฉลี่ยสูง

3. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.857 แสดงว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ อยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กล่าวไว้ หากพิจารณาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน ด้านการสร้างวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงองค์การ โดยเฉพาะด้านการสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษา จะช่วยให้บุคลากรมองเห็นทิศทางการพัฒนาร่วมกัน เกิดความเข้าใจและร่วมมือในการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย อันเอื้อต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter (1996) ที่อธิบายว่า วิสัยทัศน์คือภาพอนาคตที่ผู้นำมองเห็นและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนมุ่งไปสู่อนาคตนั้น และเมื่อผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนก็ย่อมสามารถนำพาสถานศึกษาผ่านการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีทิศทาง สอดคล้องกับวิยะดา หลวงน้อย (2559) ที่กล่าวว่า วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากกับการประกับคุณภาพภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับอรกาญจน์ เฉียงกลาง (2562) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของครูระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ร้อยละ 73.50 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ 0.21583 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กล่าวไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในระดับสูงย่อมมีความสามารถในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์การได้อย่างชัดเจน สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ไปสู่บุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความเข้าใจ

และมุ่งมั่นปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีทิศทาง รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิงห์คำ ยอดปานันท์ (2562) ที่กล่าวว่าผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนสามารถนำพาสถานศึกษาให้ปรับตัวและรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนา คนไว (2565) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารส่งผลเชิงบวกต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การ สะท้อนให้เห็นว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญต่อประสิทธิผลขององค์การโดยรวม ในส่วนของการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การสถานศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จาตุรงค์ ยตะโคตร (2564) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีอำนาจพยากรณ์ต่อประสิทธิผลการบริหารงานอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งยืนยันถึงความสำคัญของวิสัยทัศน์ผู้บริหารในฐานะปัจจัยที่ส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงขององค์การ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลจากศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยทำให้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การสร้างวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก การเผยแพร่วิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก และการเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับมาก

2. ระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การสร้างประสิทธิผลให้เกิดขึ้นในเวลาอันสั้น การสื่อสารวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การสร้างทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลง การขจัดอุปสรรค การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ การสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์การใหม่ และการสร้างความตระหนักถึงความเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลง

3. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.857 แสดงว่าภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ อยู่ในระดับสูง หากพิจารณาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน ด้านการสร้างวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการเผยแพร่วิสัยทัศน์ และการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ตามลำดับ

4. การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถร่วมกันพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ร้อยละ 0.735 หรือ 73.50 % และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.21583 สามารถสร้างสมการพยากรณ์การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y}$ = 0.313 + 0.868**X

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 1. ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดผู้บริหารควรปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์องค์กรอย่างสม่ำเสมอและสำนักงานเขตพื้นที่ควรจัดอบรมด้านภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมพร้อมกำหนดเกณฑ์ประเมินพฤติกรรมผู้นำอย่างเป็นรูปธรรม 2. ระดับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า ด้านการสร้างความตระหนักถึงความเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรสื่อสารสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ให้บุคลากรรับรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ผ่านการประชุม และการสื่อสารภายในองค์กรเพื่อให้บุคลากรเห็นความจำเป็นและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที 3. ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีมีความสัมพันธ์ต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาพฤติกรรมผู้นำด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเข้ารับการอบรมด้านจริยธรรมและภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่อง นำผลการประเมินแบบรอบด้านมาปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง และศึกษาแนวปฏิบัติจากผู้บริหารต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ เพื่อยกระดับบทบาทในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ 4. จากการศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ สามารถร่วมกันพยากรณ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ดังนั้นในการจะพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษานั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดให้มีโปรแกรมพัฒนาผู้บริหารที่ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การเสริมสร้างด้านการสร้างและเผยแพร่วิสัยทัศน์ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถอดบทเรียน ควบคู่กับการยกระดับด้านการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์และการเป็นแบบอย่างที่ดีผ่านการโค้ชชิ่งและการนิเทศจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). ภาวะผู้นำทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2562). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา.

จาตุรงค์ ยตะโคตรและคณะ. (2564). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 15(3), 17–29.

จุฑาทิพย์ บุตรแสนคม และอภิสิทธิ์ ศรีสมสุข. (2566). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, 9(3), 2007-2014.

ทัศนียา ชื่นเจริญ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

นพรินทร์ สุบินรัตน์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

นาคนครา เหลนปก. (2565). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนสู่ความเป็นเลิศตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ภาณุวัฒน์ เหมนวล. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

รัตนา คนไว. (2566). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร. Journal of Modern Learning Development, 8(3), 216-222.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). รายงานการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. (2566). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีการศึกษา 2566. สุรินทร์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.

สิงห์คำ ยอดปานันท์. (2562). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาศึกษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สิริกมล ศรีเดช และลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. (2567). การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ความปกติใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต1. วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, 9(1), 1241-1254

อรพรรณ หันแถลง. (2563). การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างภาวะผู้นำชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิยะดา หลวงน้อย. (2559). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

Beer, M., & Nohria, N. (2000). Breaking the code of change. Harvard Business School Press.

Drucker, P. F. (1999). Management challenges for the 21st century. HarperBusiness.

Kotter, J. P. (1996). Leading change. Harvard Business Review Press.

Leithwood, K., & Jantzi, D. (2006). Transformational school leadership for large-scale reform: Effects on students, teachers, and their classroom practices. School Effectiveness and School Improvement, 17(2), 201–227.

Nanus, B. (1992). Visionary leadership : Creating a compelling sense of direction for your organization**.** San Francisco : Jossey-Bass.

Schein, E. H. (2010). Organizational culture and leadership (4th ed.). San Francisco : Jossey-Bass.

ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ*

DIGITAL LEADERSHIP SKILLS FOR PERSONNEL MANAGEMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS OF HOR-TRI CONSORTIUM UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE OF UBON RATCHATHANI AND AMNAT CHAROEN

เบญจลักษณ์ รายะนาคร[1] และ เมธาวี โชติชัยพงศ์[2]

Benjaluk Rayanakorn[1] and Methavee Chotchaipong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-2]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: m6751038@rtu.ac.th

วันที่รับบทความ : 31 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 20 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 22 เมษายน 2569

Received 31 March 2026; Revised 20 April 2026; Accepted 22 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2. ศึกษาข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา อำนาจเจริญ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 172 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน และครูผู้สอน

Citation:

* เบญจลักษณ์ รายะนาคร และ เมธาวี โชติชัยพงศ์. (2569). ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1114-1133.

Benjaluk Rayanakorn and Methavee Chotchaipong. (2026). Digital Leadership Skills For Personnel Management Of School Administrators Of Hor-Tri Consortium Under The Secondary Education Service Area Office Of Ubon Ratchathani And Amnat Charoen. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1114-1133.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จำนวน 164 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง .57-.80 และความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และ 2) ข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ (1) ผู้บริหารควรมีทักษะในการนำระบบ HR Analytics วิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร เพื่อวางแผนอัตรากำลังล่วงหน้า 3-5 ปี ได้อย่างแม่นยำ แทนการวางแผนแบบตั้งรับ (2) ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการนำร่องการใช้เครื่องมือวางแผนอัตรากำลังดิจิทัลในกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างต้นแบบความสำเร็จ (3) ผู้บริหารควรใช้ AI หรือระบบคะแนนอัตโนมัติ ช่วยประเมินผู้สมัครอย่างเป็นธรรมและอิงข้อมูลจริง และ (4) ผู้บริหารควรมุ่งพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบในหน้าที่ โดยให้มีบุคลากรที่เป็นแกนนำหลัก

คำสำคัญ: ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัล, การบริหารงานบุคคล, สหวิทยาเขตหอไตร, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

Abstract

The objectives of this research were 1. To study the digital leadership skills for human resource management of school administrators 2. To study proposals for developing digital leadership skills for human resource management of school administrators. The sample group used in the research consisted of 172 people, divided into 8 school administrators and 164 teachers, selected by Stratified Random Sampling. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire with a discrimination power per item ranging from .57-.80, and a reliability of .96. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows: 1) The digital leadership skills for human resource management of school administrators in the Ho Trai Interdisciplinary District, under the Secondary Educational Service Area Office Ubon Ratchathani Amnat Charoen, were at a high level overall and in each aspect. and 2) The proposals for developing digital leadership skills for human resource management of school administrators in the Ho Trai Interdisciplinary District, under the Secondary Educational Service Area Office Ubon Ratchathani Amnat Charoen, included the following key development proposals: (1) Administrators should have skills in using HR Analytics to analyze personnel data for accurate 3-5 years workforce planning, instead of reactive planning. (2) Administrators should lead in piloting the use of digital workforce planning tools among administrators and relevant staff to create a successful model. (3) Administrators should use AI or automated scoring systems to fairly and data-drivenly evaluate applicants. and (4) Administrators should focus on personnel development and promote the advancement of personnel to increase their knowledge and abilities related to their responsibilities, by having key leading personnel.

Keywords: The Digital Skills Leadership, Personnel Management, Hor-Tri Consortium, The Secondary Education Service Area Office of Ubon Ratchathani and Amnat Charoen

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ การบริหารทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัล (Digital HR) เพื่อเตรียมความพร้อมให้บุคลากรรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน องค์กรไม่สามารถใช้วิธีการบริหารแบบเดิมได้อีกต่อไป แต่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ที่เท่าทันโลกและการปรับกลยุทธ์ให้ยืดหยุ่นอยู่เสมอ (มณีรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉิรินัง, 2566) ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญคือ ความเป็นผู้นำด้านดิจิทัล (Digital Leadership) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2567) ระบุว่าประกอบด้วย 3

องค์ประกอบหลัก คือ ประกอบด้วย ผู้นำดิจิทัล การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล และการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการ

การบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนสรรหา การบำรุงรักษา ไปจนถึงการพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม การบริหารงานบุคคลในปัจจุบันยังคงเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ คือ ผู้บริหารบางส่วนยังติดการบริหารแบบควบคุมและให้ความสำคัญกับผู้บังคับบัญชา มากกว่าการเน้นผู้รับบริการและการมีส่วนร่วม กฎระเบียบที่ซับซ้อนและการทำงานแบบแยกส่วน ทำให้ขาดการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ และมักยึดประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องเป็นที่ตั้ง ผู้บริหารบางกลุ่มขาดความเข้าใจในนวัตกรรมการบริหารใหม่ ๆ โดยเลือกบริหารงานตามประสบการณ์เดิมและไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการแบ่งชนชั้นตามตำแหน่งและหน้าที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานเป็นทีม ทำให้ภาพรวมขององค์กรขาดประสิทธิภาพ (ปทุมพร กาญจนอัตถ์, 2561) จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนทั้งกระบวนทัศน์ และรูปแบบการทำงาน โดยมุ่งเน้นการออกแบบวัฒนธรรมและระบบนิเวศนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทขององค์กร สิ่งสำคัญคือการเปลี่ยนผ่านสู่การทำงานเชิงดิจิทัลที่ไม่ได้ใช้เพียงเพื่ออำนวยความสะดวกเท่านั้น แต่ต้องใช้เพื่อยกระดับการดูแลใส่ใจบุคลากร สร้างความผูกพันในองค์กร และบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันต่อสถานการณ์โลกที่ผันผวน เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

โรงเรียนในสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ พบปัญหาการบริหารจัดการของโรงเรียน ในภาพรวม อาทิ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยรวมต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในทุกรายวิชายังต่ำ เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ขาดเทคโนโลยีที่ใหม่ ๆ มาใช้ในระบบบริหารจัดการการศึกษา ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน: ระบบอินเทอร์เน็ตล่าช้า และแหล่งเรียนรู้ไม่รองรับทักษะในศตวรรษที่ 21 ครูขาดทักษะการใช้สื่อและนวัตกรรมที่ทันสมัย แม้ภาพรวมครูและบุคลากรจะใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้ เช่น การสอนออนไลน์ หรือการใช้ Line สื่อสาร แต่ปัญหาที่มักพบในสหวิทยาเขตคือการบริหารงานบุคคลผ่านระบบดิจิทัลยังติดขัดในขั้นตอนการวางแผนเชิงบูรณาการ ทำให้การจัดเก็บข้อมูลบุคลากรหรือการประเมินผลการปฏิบัติงานในภาพรวมของสหวิทยาเขตยังไม่เป็นระบบฐานข้อมูลเดียวกัน ส่วนผู้เรียนยังใช้เทคโนโลยีในทางที่ไม่เหมาะสม ผู้บริหารยังขาด

การเอาใจใส่ต่อความต้องการและขวัญกำลังใจของบุคลากร ขาดแคลนบุคลากร และมีการให้ความสำคัญกับการอบรมด้านวินัย/ระเบียบในระดับที่น้อยเกินไป บุคลากรใหม่ขาดความกระตือรือร้น ในขณะที่บุคลากรอาวุโสไม่เปิดรับนวัตกรรมใหม่ และขาดการทำงานเป็นทีมและความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันจนนำไปสู่ปัญหาความสัมพันธ์ในองค์กร (โรงเรียนมัธยมตระการพืชผล, 2567; โรงเรียนเกษมสีมาวิทยาคาร, 2567; โรงเรียนโนนกุงวิทยาคม, 2567; โรงเรียนขุมคำวิทยาคาร, 2567; โรงเรียนกุดข้าวปุ้นวิทยา, 2567; โรงเรียนสะพือวิทยาคาร, 2567)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ คาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามแนวคิดทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อให้องค์การอยู่รอดและเติบโตท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2. เพื่อศึกษาข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัล

เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Era) ทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเป็นไปอย่างก้าวกระโดด เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตใหม่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะยุคดิจิทัลเป็นยุคที่ทุกคนสามารถเข้าถึงอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความ

รวดเร็วในการสื่อสาร การส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ภาพหรือวิดีโอที่ส่งได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่และทุกเวลา ดังนั้น ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิดการบริหารของตนเองให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (มลฤดี เพ็งสง่า และมัทนา วังถนอมศักดิ์, 2566) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2567) ได้เสนอไว้ว่า เพื่อกระตุ้นให้ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ นำความรู้ ทักษะและประสบการณ์จากการเรียนรู้และพัฒนาไปใช้ในการปฏิบัติงาน หรือพัฒนางานได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงกำหนดให้บุคลากรสามารถเลือกการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลตามภารกิจที่ปฏิบัติ การได้รับมอบหมาย หรือความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ได้อย่างยืดหยุ่น ทั้งนี้สามารถผสมผสานการกำหนดกรอบการเรียนรู้และพัฒนาด้านดิจิทัลร่วมกับการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานเพื่อขับเคลื่อนภารกิจภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้เสนอทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลตามแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566-2570 ของ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. ผู้นำดิจิทัล 2. การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล และ 3. การบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการ

จากแนวคิดเกี่ยวกับทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลดังกล่าว สรุปได้ว่า ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารและอินเทอร์เน็ตทลายขีดจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องก้าวข้ามบทบาทเดิมสู่การเป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล ที่เท่าทันต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยมีคุณลักษณะสำคัญที่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยต้องสามารถกำหนดทิศทางองค์กรให้สอดคล้องกับสังคมศตวรรษที่ 21 และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการเชิงสร้างสรรค์ ทักษะดิจิทัลและการสื่อสาร และการสร้างทีมและแรงจูงใจ เป็นต้น

2. แนวคิดและหลักการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล มีความสำคัญอย่างยิ่งและต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องไม่มีวันสิ้นสุด เพราะทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบริหารงาน ซึ่งการบริหารงานบุคคลนั้นจะเริ่มตั้งแต่การสรรหาบุคลากรที่มีความรู้การมอบหมายงานการพัฒนางาน การสร้างขวัญและกำลังใจ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้องค์การพัฒนาจนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล (บริพัฒน์ สารผล, 2565) ดังที่ เพ็ญนภา สีหาบุญจันทร์ (2562) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา จะต้องใช้หลักประชาธิปไตย โดยการเคารพในสิทธิและความสามารถของบุคคล บริหารงานโดยมีการยืดหยุ่น

มีความยุติธรรม มีการพัฒนาและการให้ขวัญและกำลังใจบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ ตลอดทั้งจัดสวัสดิการ และสร้างบรรยากาศที่ดีในการบริหารงาน สนับสนุนให้มีการวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่องขอบเขตในการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา ส่วน เดชา เดชาวัฒนาไพศาล (2563) ได้กำหนดหลักการบริหารงานบุคคล ไว้ว่าเป็นภารกิจวางแผนและสรรหาทรัพยากรบุคลากร ภารกิจบริหารการใช้งานและพัฒนาทรัพยากรบุคลากร และเป็นภารกิจธำรงรักษาทรัพยากรบุคลากร ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ได้ระบุไว้ว่า ขอบข่ายและภาระงานการบริหารงานบุคคล ประกอบด้วย 1) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2) การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง 3) การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4) วินัยและการรักษาวินัย และ 5) การออกจากราชการ

จากแนวคิดและหลักการบริหารงานบุคคล สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา ต้องใช้หลักประชาธิปไตย เคารพในสิทธิและความสามารถของบุคคล มีความยุติธรรม เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาไปสู่การปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารต้องประยุกต์ความรู้ หลักการและทฤษฎีไปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการบริหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลตามแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566-2570 ของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2567) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. ผู้นำดิจิทัล 2. การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล และ 3. การบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ตามคู่มือหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง 2. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง 3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 4. วินัยและการรักษาวินัย และ 5. การออกจากราชการ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2567 มีโรงเรียนจำนวน 6 โรงเรียน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 307 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 14 คน และครูผู้สอน จำนวน 293 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2567 มีโรงเรียนจำนวน 6 โรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 172 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน และครูผู้สอน จำนวน 164 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามโรงเรียน และการสุ่มอย่างง่าย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และมีข้อคำถามปลายเปิด แบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 3 ท่าน นำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์กับข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) คัดเฉพาะข้อที่มีค่าคะแนน .50 ขึ้นไป พบว่า แบบสอบถาม มีค่า IOC เท่ากับ .67-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ด้วยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) โดยใช้สูตรของ Pearson และหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach พบว่า แบบสอบถาม มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) มีค่าระหว่าง .57 - .80 ความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .96 และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมแบบสอบถาม เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียน สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ด้วยตนเอง และรับกลับคืนด้วยตนเอง จำนวน 172 ฉบับ ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา จำนวน 172 ฉบับ มีความสมบูรณ์ ทุกฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 ทำการบันทึกคะแนน แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ พ.ศ. 2567-2568

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และหาค่าความถี่

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติ และอันดับที่ของทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยรวมและรายด้าน

ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัล เพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
1. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	4.20	.64	มาก	5
2. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง	3.90	.60	มาก	8
3. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	3.25	.67	ปานกลาง	13

ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัล เพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
4. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับวินัยและการรักษาวินัย	3.68	.65	มาก	10
5. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการออกจากราชการ	4.39	.47	มาก	2
6. ทักษะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	3.60	.80	มาก	11
7. ทักษะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลเกี่ยวกับการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง	4.33	.48	มาก	3
8. ทักษะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	3.23	.73	ปานกลาง	14
9. ทักษะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลเกี่ยวกับวินัยและการรักษาวินัย	3.71	.53	มาก	9
10. ทักษะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลเกี่ยวกับการออกจากราชการ	3.91	.64	มาก	7
11. ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการ เกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	3.97	.65	มาก	6
12. ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการเกี่ยวกับการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง	4.46	.45	มาก	1
13. ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	3.15	.78	ปานกลาง	15
14. ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการเกี่ยวกับวินัยและการรักษาวินัย	3.44	.65	ปานกลาง	12
15. ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการเกี่ยวกับการออกจากราชการ	4.27	.53	มาก	4
รวม	**3.83**	**.22**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = .22) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการเกี่ยวกับการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = .45) รองลงมา คือ ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการออกจากราชการ ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = .47) และด้านที่มี

ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ($\overline{X}$ = 3.15, S.D. = .78)

2. ข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

ตารางที่ 2 ข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

ข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา		ความถี่
1. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง		
1.	ผู้บริหารควรมีทักษะในการนำระบบ HR Analytics วิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร เพื่อวางแผนอัตรากำลังล่วงหน้า 3-5 ปี ได้อย่างแม่นยำ แทนการวางแผนแบบตั้งรับ	33
2.	ผู้บริหารควรผลักดันให้เกิดการใช้ระบบสารสนเทศทรัพยากรบุคคล (HRIS) เพื่อรวบรวมข้อมูลบุคลากรของทั้งสหวิทยาเขตไว้ในที่เดียว และสามารถแสดงผลในรูปแบบ Dashboard ที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้บริหารสามารถดูภาพรวมและสถานะของอัตรากำลังและตำแหน่งว่างได้แบบ Real-time	31
2. ทักษะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง		
1.	ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการนำร่องการใช้เครื่องมือวางแผนอัตรากำลังดิจิทัลในกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างต้นแบบความสำเร็จ	28
2.	ผู้บริหารควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การที่ เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงการบริหารบุคลากร	24
3. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง		
1.	ผู้บริหารควรใช้ AI หรือระบบคะแนนอัตโนมัติ ช่วยประเมินผู้สมัครอย่างเป็นธรรมและอิงข้อมูลจริง	36
2.	ผู้บริหารควรนำข้อมูลด้านประวัติการทำงานและคุณสมบัติเฉพาะมาวิเคราะห์ด้วยระบบอัตโนมัติ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและปราศจากอคติ	32
4. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ		

ข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา		ความถี่
1.	ผู้บริหารควรมุ่งพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบในหน้าที่ โดยให้มีบุคลากรที่เป็นแกนนำหลัก	37
2.	ผู้บริหารควรผลักดันให้มีการใช้แพลตฟอร์มในการกำหนดเป้าหมาย ติดตามผล และให้ Feedback แก่บุคลากรแบบต่อเนื่อง	33

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหาร งานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรมีทักษะในการนำระบบ HR Analytics วิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร เพื่อวางแผนอัตรากำลังล่วงหน้า 3-5 ปี ได้อย่างแม่นยำ แทนการวางแผนแบบตั้งรับ (ความถี่ 33) และ 2) ผู้บริหารควรผลักดันให้เกิดการใช้ระบบสารสนเทศทรัพยากรบุคคล (HRIS) เพื่อรวบรวมข้อมูลบุคลากรของทั้งสหวิทยาเขตไว้ในที่เดียว และสามารถแสดงผลในรูปแบบ Dashboard ที่เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้บริหารสามารถดูภาพรวมและสถานะของอัตรากำลังและตำแหน่งว่างได้แบบ Real-time (ความถี่ 31)

2. ทักษะการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการนำร่องการใช้เครื่องมือวางแผนอัตรากำลังดิจิทัลในกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างต้นแบบความสำเร็จ (ความถี่ 28) และ 2) ผู้บริหารควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การที่ เปิดรับการเปลี่ยนแปลง และใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงการบริหารบุคลากร (ความถี่ 24)

3. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรใช้ AI หรือระบบคะแนนอัตโนมัติ ช่วยประเมินผู้สมัครอย่างเป็นธรรมและอิงข้อมูลจริง(ความถี่ 36) 2) ผู้บริหารควรนำข้อมูลด้านประวัติการทำงานและคุณสมบัติเฉพาะมาวิเคราะห์ด้วยระบบอัตโนมัติ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและปราศจากอคติ (ความถี่ 32)

4. ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรมุ่งพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบในหน้าที่ โดยให้มีบุคลากรที่เป็นแกนนำหลัก (ความถี่ 37) และ 2) ผู้บริหารควรผลักดันให้มีการใช้แพลตฟอร์มในการกำหนดเป้าหมาย ติดตามผล และให้ Feedback แก่บุคลากรแบบต่อเนื่อง (ความถี่ 33)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาอภิปรายผลในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ

โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ ชี้ให้เห็นถึงผู้บริหารได้ตระหนักและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารสามารถนำแพลตฟอร์มและเครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ มาใช้ในการขับเคลื่อนงานบุคคลได้เป็นอย่างดี เช่น การจัดทำฐานข้อมูลบุคลากร การประเมินผลออนไลน์ และการสื่อสารภายในองค์การ เพื่อช่วยให้การบริหารงานบุคคลมีความสะดวก รวดเร็ว และเป็นระบบมากขึ้น ทำให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ และผู้บริหารใช้ข้อมูลจากระบบดิจิทัลมาประกอบการตัดสินใจ เช่น การวางแผนอัตรากำลัง การกำหนดตำแหน่ง และการมอบหมายงานให้ตรงกับสมรรถนะของบุคลากร อาจด้วยเหตุผลดังกล่าวที่ทำให้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติงาน ในโรงเรียน สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีความคิดเห็นต่อทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัล เพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่ายังมีบางประเด็นที่อยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่า แม้ว่าผู้บริหารอาจใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้ดี แต่เมื่อต้องใช้เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง หรือ บริหารกลยุทธ์ ซึ่งต้องอาศัยการปรับกระบวนทัศน์ และการวางแผนเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อน หรืออาจเพราะผู้บริหารอาจเก่งในด้านปฏิบัติการ แต่ยังขาดทักษะการบริหารจัดการโครงการเชิงบูรณาการ เช่น การวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านข้อมูล และในการกำกับดูแลวินัยในยุคดิจิทัลมีความซับซ้อน เช่น จริยธรรมการใช้

สื่อสังคมออนไลน์ หรือการรักษาความลับทางราชการในระบบคลาวด์ หากผู้บริหารยังติดกรอบการบริหารวินัยแบบดั้งเดิม อาจทำให้ไม่สามารถประยุกต์ใช้กฎระเบียบเข้ากับพฤติกรรมดิจิทัลของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotter (2012) ที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างความเร่งด่วนและวิสัยทัศน์ในการเปลี่ยนแปลง และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Westerman et al. (2014) ที่ระบุว่า ความเป็นผู้นำดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยี และการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหากขาดด้านใดด้านหนึ่งจะทำให้การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ตัวแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพบว่า คุณลักษณะด้านดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ การรู้เท่าทันดิจิทัล ทักษะด้านการรู้เท่าทันดิจิทัล ทักษะด้านดิจิทัลทัศนคติ และภาวะผู้นำด้านดิจิทัล เป็นปัจจัยมีผลต่อคุณลักษณะด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มากที่สุด และองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุด คือ องค์ประกอบภาวะผู้นำด้านดิจิทัล โดยผู้บริหารสามารถดำเนินการโดยวิธีการฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติจากกรณีศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการใช้เครื่องมือทางการบริหารจัดการ

2. ข้อเสนอการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง มีข้อเสนอการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ (1) ผู้บริหารควรมีทักษะในการนำระบบ HR Analytics วิเคราะห์ข้อมูลบุคลากร เพื่อวางแผนอัตรากำลังล่วงหน้า 3-5 ปี ได้อย่างแม่นยำ แทนการวางแผนแบบตั้งรับ (2) ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการนำร่องการใช้เครื่องมือวางแผนอัตรากำลังดิจิทัลในกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างต้นแบบความสำเร็จ (3) ผู้บริหารควรใช้ AI หรือระบบคะแนนอัตโนมัติ ช่วยประเมินผู้สมัครอย่างเป็นธรรมและอิงข้อมูลจริง และ (4) ผู้บริหารควรมุ่งพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบในหน้าที่ โดยให้มีบุคลากรที่เป็นแกนนำหลัก ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของ ชริญญา สิทธิมงคล และอัจศรา ประเสริฐสิน (2567) ที่ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ มีข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรแสดงทักษะการเป็นผู้นำดิจิทัลในการขับเคลื่อนงานบุคคล โดยมุ่งเน้นการวางแผนอัตรากำลังเชิงรุกและการกำหนดตำแหน่งงานที่สอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา ควรพิจารณาข้อมูลเพื่อขอเพิ่มอัตรากำลังเพื่อให้เพียงพอและเหมาะสมต่อความต้องการขององค์การ มีการวิเคราะห์ตำแหน่งของบุคลากรมีความพร้อมด้านข้อมูลในการวางแผนบุคลากร ให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการวางแผนบุคลากรโดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสื่อสาร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฝนทิพย์ หาญชนะ และคึกฤทธิ์ ศิลาลาย (2565) ที่ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู โรงเรียนสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัลการทำงานและบรรยากาศในสถานศึกษาให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างแพร่หลาย ครูควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจนเป็นปกติในการจัดการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานอื่น การสร้างระบบการปฏิบัติงานที่มีความกระชับ คล่องตัว และมีประสิทธิภาพ ควรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ในการติดต่อสื่อสาร มีการประชาสัมพันธ์ การสร้างเครือข่ายระหว่างกัน เป็นการปรับเปลี่ยนสถานศึกษาให้มีความสะดวกรวดเร็ว สามารถเลือกใช้บริการได้อย่างเหมาะสม คุ้มค่าและเพียงพอต่อการใช้งานในด้านการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัฐนันท์ รถทอง (2568) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า มีแนวทางพัฒนา คือ ควรกำหนดแผนการพัฒนาสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล ควรพัฒนาครูและบุคลากรในการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ควรจัดหาอุปกรณ์ หรือเครื่องมือ (Toolset) ที่ใช้กับแนวคิดใหม่ที่นำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารควรผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและสร้างความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการและบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้ยอมรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในกระบวนการทำงาน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาผู้นำดิจิทัลในการบริหารงานบุคคล โดยแบ่งระดับการพัฒนาออกเป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ ดังภาพที่ 1

D1: Data	D2: Demonstration	D3: Development
กิจกรรมหลัก: ใช้ HR Analytics & AI ผลลัพธ์ที่คาดหวัง: ความแม่นยำและเป็นธรรม	กิจกรรมหลัก: นำร่องเครื่องมือ & เป็นแบบอย่าง ผลลัพธ์ที่คาดหวัง: การยอมรับและวัฒนธรรมใหม่	กิจกรรมหลัก: สร้างแกนนำและแพลตฟอร์มเรียนรู้ ผลลัพธ์ที่คาดหวัง: องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 โมเดล 3D สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

จากภาพที่ 1 โมเดล 3D สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวางรากฐานด้วยข้อมูล (Data-Driven Foundation) ดังนี้ HR Analytics: เปลี่ยนการทำงานแบบ ตั้งรับ เป็น เชิงรุก โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวางแผนอัตรากำลังล่วงหน้า 3-5 ปี และ 2. AI Assessment: ใช้ปัญญาประดิษฐ์และระบบคะแนนอัตโนมัติในการประเมินผล เพื่อสร้างความโปร่งใสและเป็นธรรมที่อิงตามข้อเท็จจริง (Evidence-based)

ส่วนที่ 2 การนำร่องและสร้างวัฒนธรรม (Leading the Change)ดังนี้ 1. Digital Pilot: ผู้บริหารต้องทำหน้าที่เป็น Sandbox Leader หรือผู้นำที่กล้าทดลองใช้เครื่องมือดิจิทัลในกลุ่มเล็กก่อน เพื่อสร้างต้นแบบความสำเร็จ (Success Model) ให้คนเห็นภาพชัดเจน และ 2. Digital Culture Role Model: ผู้บริหารต้องแสดงตัวตนเป็น Digital Citizen ที่ใช้งานและเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดแรงต้านจากบุคลากร

ส่วนที่ 3 การสร้างความยั่งยืนผ่านคน (Sustainability through People) ดังนี้ 1. Talent Scouting & Leading Core: ระบุตัวตนบุคลากรที่มีศักยภาพ (Digital Champions) ให้เป็นแกนนำหลักในการช่วยขับเคลื่อนเพื่อนร่วมงาน และ 2. Continuous Digital Learning: ปรับกระบวนการพัฒนาครูจากการอบรมแบบเดิม เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ที่สอดคล้องกับภาระงานจริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา จำเป็นต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก จำเป็นต้องส่งเสริมให้การบริหารงานบุคคลเสริมทักษะใหม่ให้ตอบสนองในยุคดิจิทัล ตลอดจนพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในองค์การด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อช่วยให้องค์การมีความแข็งแกร่ง และสามารถยืนหยัดท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีทักษะความเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้สามารถนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัลได้อย่างมั่นคง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานีอำนาจเจริญ ควรจัดอบรมหลักสูตรการวางแผนกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เช่น โครงการเพิ่มสมรรถนะการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยกิจกรรมหลัก คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ “Strategic Alignment Workshop” เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถออกแบบทิศทางของโรงเรียนให้เชื่อมโยงกับเป้าหมายของเขตพื้นที่ฯ และกระทรวงศึกษาธิการ 1.2 ทักษะการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการเกี่ยวกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้บริหารสถานศึกษา ควรตระหนักและให้ความสำคัญในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ โดยอบรมเกี่ยวกับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ นโยบายองค์การ และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจในภาพรวมขององค์การ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้สั่งการ” เป็น “นักยุทธศาสตร์” เข้าอบรม “หลักสูตรเข้มข้น: การบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการสู่ความเป็นเลิศ” มีวัตถุประสงค์เพื่อปิดช่องว่างทักษะ (Skill Gap) ด้านการวางแผนและการประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ 2.1 ศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะความเป็นผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคล สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดและวางแผนพัฒนาการบริหารงานบุคคลอย่างมีทิศทาง และ 2.2 ศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำด้านดิจิทัลเพื่อการบริหารงานบุคคลที่เหมาะสมกับบริบท สหวิทยาเขตหอไตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพจริงของสหวิทยาเขต

เอกสารอ้างอิง

ชริญญา สิทธิมงคล และอัจศรา ประเสริฐสิน. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 21(40), 142-152.

เดชา เดชาวัฒนไพศาล. (2563). (พิมพ์ครั้งที่ 2). การจัดการทรัพยากรบุคคลพื้นฐานแนวคิดเพื่อการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บริพัฒน์ สารผล. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ปทุมพร กาญจนอัตถ์. (2561). แนวทางการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ฝนทิพย์ หาญชนะ และคึกฤทธิ์ ศิลาลาย. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู โรงเรียนสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(6), 117–133.

เพ็ญนภา สีหาบุญจันทร์. (2562). สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มณีรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉิรินัง. (2566). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล (Digital HR). วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 11(1), 104-115.

มลฤดี เพ็งสง่า และมัทนา วังถนอมศักดิ์. (2566). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ, 24(2), 162-175.

รัฐนันท์ รถทอง. (2568). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. Journal of Buddhist Education and Research (JBER), 11(3), 520-535.

โรงเรียนกุดข้าวปุ้นวิทยา. (2567). รายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

โรงเรียนเกษมสีมาวิทยาคาร. (2567). รายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

โรงเรียนขุมคำวิทยาคาร. (2567). รายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

โรงเรียนโนนกุงวิทยาคม. (2567). รายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

โรงเรียนมัธยมตระการพืชผล. (2567). รายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

โรงเรียนสะพือวิทยาคาร. (2567). รายงานผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์ และคณะ (2564). ตัวแบบการพัฒนาคุณลักษณะด้านดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารศิลปการจัดการ, 5(3), 688–702.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). คู่มือหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2567). แนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

Kotter, J. P. (2012). Leading change. Boston, MA: Harvard Business Review Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). Leading digital: Turning technology into business transformation. Boston, MA: Harvard Business Review Press.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์*

CREATIVE LEADERSHIP AFFECTING THE ACADEMIC ADMINISTRATION OF SCHOOLS UNDER THE SURIN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

ธนชนก พฤฒิพันธ์พิศุทธ์[1], ศุภธนกฤษ ยอดสละ[2] และ พนา จินดาศรี[3]

Thanachanok Pruethipanpisut[1], Supathanakrit Yodsala[2] amd Phana Jindasri[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[1-3]SurindraRajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: thanachanok.pru@srru.ac.th

วันที่รับบทความ : 2 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 7 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 9 เมษายน 2569

Received 2 April 2026; Revised 7 April 2026; Accepted 9 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาระดับของการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 4) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เก็บข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัด

Citation:

* ธนชนก พฤฒิพันธ์พิศุทธ์, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ พนา จินดาศรี. (2569). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1134-1150.

Thanachanok Pruethipanpisut, Supathanakrit Yodsala amd Phana Jindasri. (2026). Creative Leadership Affecting The Academic Administration Of Schools Under The Surin Secondary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1134-1150.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จำนวน 350 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับซึ่งมีค่าความเชื่อมันของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า

1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2) การบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับการบริหารวิชาการในสถานศึกษาในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.86

4) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาได้ร้อยละ 74.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเขียนในรูปสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.811 + 0.273\ (X_1) + 0.202\ (X_3) + 0.186\ (X_2) + 0.159\ (X_4)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.346\ (Z_{x_1}) + 0.263\ (Z_{x_3}) + 0.236\ (Z_{x_2}) + 0.184\ (Z_{x_4})$$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, การบริหารวิชาการ

Abstract

This research aimed to: 1) study the creative leadership of school administrators effectiveness**,** 2) study the academic administration in schools effectiveness, 3) study the relationship between creative leadership and academic administration in schools, 4) create a predictive equation for the Creative Leadership Affecting the academic administration of Schools under the Surin Secondary Education Area Office. Data were collected from 350 school administrators and teachers, selected through stratified random sampling.

A five-point Likert scale questionnaire, with an overall reliability coefficient of 0.98, served as the research instrument. Data analysis involved mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The research results revealed that: 1) The overall level of creative leadership among school administrators was high, with all dimensions rated at a high level. 2) The overall level of academic administration in these schools was also high across all dimensions. 3) The creative leadership of school administrators and the academic administration of schools showed a strong positive correlation, with a Pearson correlation coefficient significant at the .01 level. 4) Creative Leadership explained 74.40% of the variance in Academic Administration, with statistical significance at the .01 level, allowing for the creation of a predictive equation in the form of raw scores: $\hat{Y} = 0.811 + 0.273(X_1) + 0.202(X_3) + 0.186(X_2) + 0.159(X_4)$ and a predictive equation in the form of standard scores: $\hat{Z}_y = 0.346(Z_{x_1}) + 0.263(Z_{x_3}) + 0.236 (Z_{x_2}) + 0.184 (Z_{x_4})$

Keywords: creative leadership, academic administration

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความท้าทายที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล การแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับโลก และความต้องการทักษะใหม่ของตลาดแรงงานในอนาคต ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารวิชาการซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของประเทศและทิศทางการพัฒนาในระดับสากล ทั้งนี้ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง ภายใต้บริบทดังกล่าวภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการบริหารวิชาการ เนื่องจากเป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่เน้นการคิดนอก

กรอบ การสร้างนวัตกรรม การมองเห็นโอกาสในปัญหา และการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรสามารถร่วมกันพัฒนาองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศได้อย่างยั่งยืน

แม้ว่าการบริหารวิชาการจะมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา แต่จากการศึกษาพบว่าสถานศึกษายังประสบปัญหาในการดำเนินงานในหลายด้าน โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านทรัพยากร รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ยังคงยึดแนวทางเดิม และการขาดการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ขนิษฐา วรวัตร (2567) ระบุว่าการบริหารวิชาการในยุคปัจจุบันไม่สามารถใช้วิธีการแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียวได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนโดยเน้นการเรียนรู้เชิงรุก การใช้เทคโนโลยี และการประเมินผลที่หลากหลาย นอกจากนี้ ปิยโชติ รอดหลง (2565) ยังเน้นถึงความสำคัญของการส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง คณวัชร์ ประทุมชัย และคณะ (2566) พบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจ สภาพแวดล้อมองค์กร และความเชี่ยวชาญของผู้บริหาร ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารวิชาการยังคงต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในบริบทของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย ทั้งข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความแตกต่างของบริบทชุมชน และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ข้อมูลจากกลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ (2566) ระบุว่า ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในพื้นที่มีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยเฉพาะในรายวิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ ขณะเดียวกัน ผลการประเมิน PISA ยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ การขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ โครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ล้าสมัย รวมถึงข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวผู้เรียน ตลอดจนค่านิยมที่ยังเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการสอบมากกว่าการพัฒนาทักษะอย่างรอบด้าน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาในพื้นที่

จากสภาพปัญหาและบริบทดังกล่าว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการบริหารวิชาการและการยกระดับคุณภาพการศึกษา ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผล

ต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จึงมีความจำเป็นทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยผลการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจถึงลักษณะรูปแบบ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการบริหารวิชาการ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการนำภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไปใช้ ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารให้มีศักยภาพในการขับเคลื่อนสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียน ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาระดับของการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม ศึกษาสุรินทร์ จำนวน 85 โรงเรียน ประกอบด้วย 1) สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 7 โรงเรียน 2) สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 57 โรงเรียน 3) สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 11 โรงเรียน 4) สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 10 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรคำนวนเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie

and Morgan. 1970 ; อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 70 โรงเรียน ใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นภูมิ ในการแบ่งแล้วทำการคำนวณตามสัดส่วนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจะได้โรงเรียนที่ต้องให้ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูล โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิคือ กำหนดผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 5 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 4 คน รวมเป็น 350 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีความหมายแต่ละระดับ ดังนี้

5 หมายถึง องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 การบริหารวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีความหมายแต่ละระดับ ดังนี้

5 หมายถึง การบริหารวิชาการในโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง การบริหารวิชาการในโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง การบริหารวิชาการในโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง การบริหารวิชาการในโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง การบริหารวิชาการในโรงเรียน มีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัยส่งถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามผ่านแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ (Google Forms) ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถามและส่งกลับผ่านแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์

3. ผู้วิจัยติดตามการตอบแบบสอบถาม โดยตรวจสอบข้อมูลในแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ และติดต่อผู้รับผิดชอบของแต่ละโรงเรียนทางโทรศัพท์เพื่อติดตามผลการดำเนินการ

4. ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ และระดับของการบริหารวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายด้านและรายข้อ

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยการวิเคราะห์หาค่า

สัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)

3. วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Enter multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถนำเสนอแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร	ค่าสถิติ		ระดับความคิดเห็น
	$\bar{X}$	S.D.	
1. การมีวิสัยทัศน์	4.38	0.56	**มาก**
2. ความยืดหยุ่น	4.43	0.56	**มาก**
3. การจินตนาการ	4.32	0.57	**มาก**
4. การทำงานเป็นทีม	4.29	0.51	**มาก**
เฉลี่ยภาพรวม	**4.35**	**0.46**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ความยืดหยุ่น การมีวิสัยทัศน์ การจินตนาการ และการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์

การบริหารวิชาการ	ค่าสถิติ		ระดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ความคิดเห็น
1. การพัฒนาหลักสูตร	4.34	0.50	มาก
2. การจัดการเรียนรู้	4.43	0.54	มาก
3. การวัดและประเมินผล	4.31	0.53	มาก
4. การนิเทศการศึกษา	4.41	0.56	มาก
5. การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี	4.42	0.58	มาก
6. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.39	0.55	มาก
เฉลี่ยภาพรวม	**4.38**	**0.44**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ระดับการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การนิเทศการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการวัดและประเมินผล ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ ในแต่ละด้าน โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X	Y
การมีวิสัยทัศน์ (X_1)	1					
ความยืดหยุ่น (X_2)	0.607**	1				
จินตนาการ (X_3)	0.624**	0.677**	1			
การทำงานเป็นทีม (X_4)	0.577**	0.478**	0.543**	1		
X	0.847**	0.837**	0.863**	0.771**	1	
Y	0.760**	0.713**	0.739**	0.640**	0.860**	1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์แต่ละด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง หากพิจารณาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์รายด้าน ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีความสัมพันธ์กับการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสูงสุด รองลงมาคือ ด้านจินตนาการ ด้านความยืดหยุ่น และด้านการทำงานเป็นทีม

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบวิธีการคัดเลือกเข้า

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์	b	β	SE_b	t	p-value
การมีวิสัยทัศน์ (X_1)	0.273	0.346	0.031	8.877**	0.001
ความยืดหยุ่น (X_2)	0.186	0.236	0.031	6.025**	0.001
จินตนาการ (X_3)	0.202	0.263	0.031	6.455**	0.001
การทำงานเป็นทีม (X_4)	0.159	0.184	0.030	5.289**	0.001
R = 0.863	SE_{est} = 0.224		F = 250.651		
R^2 = 0.744	a = 0.811				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่าตัวแปรภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การมีวิสัยทัศน์ ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสูงสุด รองลงมาได้แก่ จินตนาการ ความยืดหยุ่น และการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ โดยตัวแปรร่วมกันส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาได้ร้อยละ 74.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการวิเคราะห์ตารางที่ 4 ข้างต้น สามารถนำมาเขียนในรูปของสมการพยากรณ์ได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.811 + 0.273 (X_1) + 0.202 (X_3) + 0.186 (X_2) + 0.159 (X_4)$$

2. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.346 (Z_{x_1}) + 0.263 (Z_{x_3}) + 0.236 (Z_{x_2}) + 0.184 (Z_{x_4})$$

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จากการศึกษา พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ความยืดหยุ่น การมีวิสัยทัศน์ การจินตนาการ และการทำงานเป็นทีม ซึ่งผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์กำหนดเป้าประสงค์หลักให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งจิตวิญญาณความเป็นครู จึงส่งผลให้ผู้บริหารมีความยืดหยุ่นในการบริหารงานในระดับสูงสุด ประกอบกับวิสัยทัศน์องค์กรที่มุ่งสู่องค์กรคุณภาพมาตรฐานระดับสากล สร้างคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมอนาคตอย่างยั่งยืน เป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา สอดคล้องกับอนุสรณ์ สุทธหลวง (2565) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารทั้ง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับจินตนา แสนภูวา (2566) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับของการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า ระดับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

การนิเทศการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการวัดและประเมินผล ซึ่งผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์มีการบริหารงานด้านวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้และการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นผลมาจากนโยบายและทิศทางการพัฒนาการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการ สอดคล้องกับศิริพร เครือทอง (2566) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาที่ งานบริหารวิชาการถือเป็นหัวใจหลักของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารควรดำเนินงานร่วมกับคณะครูในการกำหนดมาตรการและแนวทางปฏิบัติด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจงดี เพชรสังคูณ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แสดงว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา ทางบวกอยู่ในระดับสูง หากพิจารณาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน พบว่าด้านวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการสูงสุด รองลงมาคือด้านการจินตนาการ ด้านความยืดหยุ่น และด้านการทำงานเป็นทีมตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์สามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนางานวิชาการได้อย่างชัดเจน ทำให้ครูและบุคลากรดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ผู้บริหารที่มีการจินตนาการสูงสามารถคิดค้นแนวทางใหม่และออกแบบนวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างหลากหลาย ด้านความยืดหยุ่นและการทำงานเป็นทีมช่วยให้ครูร่วมกันพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้และปรับรูปแบบการสอนให้

เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับอมรรัตน์ ปิ่นป้อง และคึกฤทธิ์ ศิลาลาย (2567) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร กับการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้ผลที่พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 สอดคล้องกับกชภาภัค จงทอง (2568) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถร่วมกันพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ 74.40% และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.225 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษามีการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครู การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของครูในสถานศึกษา ซึ่งแนวทางดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบทบาทของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการกำหนดทิศทาง สนับสนุนทรัพยากร และสร้างแรงจูงใจให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับอัชฎาวุฒิ เขียนนา (2567) ได้ศึกษาเรื่อง ผู้บริหารสถานศึกษายุค Disruptive Technology กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการวางแผนระยะยาวเพื่อความยั่งยืนขององค์กร ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้างสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรม อันเป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการในอนาคต และส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับเปรมอนันต์ เจือกโว้น (2568) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง

ของสถานศึกษา ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลจากศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยทำให้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังนี้ 1. ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุก ด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ความยืดหยุ่น การมีวิสัยทัศน์ การจินตนาการ และการทำงานเป็นทีม 2. ระดับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี การนิเทศการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการวัดและประเมินผล 3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ หากพิจารณาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษารายด้าน ด้านวิสัยทัศน์มีความสัมพันธ์กับการบริหารวิชาการสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจินตนาการ ด้านความยืดหยุ่น และด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ 4. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารส่งผลต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถพยากรณ์การบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ 74.40% และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.224 สามารถสร้างสมการพยากรณ์การส่งผลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.811 + 0.273\ (X_1) + 0.202\ (X_3) + 0.186\ (X_2) + 0.159\ (X_4)$$

$$\hat{Z}_Y = 0.346\ (Z_{X_1}) + 0.263\ (Z_{X_3}) + 0.236\ (Z_{X_2}) + 0.184\ (Z_{X_4})$$

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย 1. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการทำงานเป็นทีม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหาร เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมอย่างเป็นรูปธรรม ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับครู จัดระบบพี่เลี้ยงโค้ชทีม และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง จนเกิดวัฒนธรรมคุณภาพที่ยั่งยืน 2. การบริหารวิชาการในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่ด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการประเมินผลระหว่างสถานศึกษาในสังกัด พัฒนาคลังข้อสอบมาตรฐาน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนเชิงรุก จัดอบรมการออกแบบเครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพ เพื่อยกระดับการบริหารวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการบริหารวิชาการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรใช้องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นกรอบในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากรก่อนเข้ารับตำแหน่งผู้บริหาร ผ่านการอบรมและการนิเทศแบบให้คำปรึกษา ในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับครูและคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาวิชาการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และส่งเสริมวัฒนธรรมกล้าทดลองนวัตกรรมการสอนในโรงเรียน 4. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านวิสัยทัศน์และด้านจินตนาการเป็นตัวพยากรณ์การบริหารวิชาการที่สำคัญที่สุดสองลำดับแรก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดโครงการพัฒนาผู้นำวิสัยทัศน์เชิงวิชาการระดับเขต ร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ และส่งเสริมโครงการนวัตกรรมการบริหารวิชาการ รวมถึงการประกวด Best Practice เพื่อสร้างฐานข้อมูลนวัตกรรมการสอนที่ทุกโรงเรียนเข้าถึงได้ ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาควรขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมกับทุกภาคส่วน และเปิดพื้นที่ให้ครูทดลองวิธีสอนแบบใหม่ผ่านการบูรณาการอัตลักษณ์ท้องถิ่นสุรินทร์สู่หลักสูตร เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กชภาภัค จงทอง. (2568). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์, 3(3), 23–30.

กลุ่มนโยบายและแผนสำนักงานงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. สุรินทร์: สำนักงานงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์.

ขนิษฐา วรวัตร. (2567). การบริหารงานวิชาการเชิงรุกในยุคดิจิทัล กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพ ศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายที่ 9 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. วารสารการบริหารการศึกษา, 4(3), 1-15.

คณวัชร์ ประทุมชัย และคณะ. (2566). ปัจจัยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 5(4), 13-28.

จงดี เพชรสังคูณ. (2566). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 2(5), 39-51.

จินตนา แสนภูวา. (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปิยโชติ รอดหลง. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับประสิทธิผล ของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยนาท. วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 10(2), 187-203.

เปรมอนันต์ เจือกโว้น. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรังกระบี่. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 3(9), 1307-1322.

ศิริพร เครือทอง. (2567). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มบีซีจี. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 39(20), 12-20.

อนุสรณ์ สุทธหลวง และคณะ. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 19(86), 106-122.

อมรรัตน์ ปิ่นป้อง และคึกฤทธิ์ ศิลาลาย. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 21(41), 113-122.

อัชฎาวุฒิ เขียนนา. (2567). ผู้บริหารสถานศึกษา ยุค Disruptive Technology. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 41(21), 83-94.

THE DUAL-PATH EFFECT OF POSITIVE AND NEGATIVE LEADERSHIP ON LEADERSHIP PERFORMANCE: A STUDY OF CHINESE EMPLOYEES*

Ruizhu Yang[1], Jennifer Min Chen-Hua[2] and I-Chun Chen[3]

[1-3]Thai-Chinese International School of Management, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding Author's Email: jenniferchen_huaMin@utcc.ac.th

Received 5 March 2026; Revised 14 March 2026; Accepted 16 March 2026

Abstract

This study aimed to investigate the dual-path mechanisms through which authentic and abusive leadership styles influence leadership performance. A quantitative research design was employed, utilizing survey data collected from 714 employees working in various enterprises across China. The study measured authentic leadership, abusive leadership, employee task performance, affective commitment, and leadership performance using validated scales. Structural equation modeling (SEM) was conducted to test the proposed mediation model.

The findings revealed that authentic leadership enhances leadership performance both directly and indirectly by significantly boosting employees' task performance and affective commitment. Conversely, abusive leadership diminishes leadership performance by eroding these same employee-level factors. The results confirm that task performance and affective commitment serve as critical mediating mechanisms, explaining the "how" and "why" behind a

Citation:

* Ruizhu Yang, Jennifer Min Chen-Hua and I-Chun Chen. (2026). The Dual-Path Effect Of Positive And Negative Leadership On Leadership Performance: A Study Of Chinese Employees. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1151-1168.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

leader's effectiveness. This study concludes that a leader's success is intrinsically built upon the productivity and loyalty of their team. Grounded in Social Exchange Theory, these findings underscore the importance for organizations to develop authentic leaders and implement policies to prevent abusive behaviors, as leadership performance is ultimately a reflection of the climate a leader cultivates.

This article is part of the doctoral dissertation of RUIZHU YANG,a doctoral student at the Thai-Chinese International School of Maragement, University of the Thai Chamber of Commerce.

Keywords: Authentic Leadership, Abusive Leadership, Leadership Performance, Task Performance, Affective Commitment, Social Exchange Theory

Introduction

In the dynamic landscape of modern organizations, the quest to understand and enhance leadership performance remains a central concern for both academics and practitioners (Avolio, Walumbwa & Weber, 2009). Leadership performance, defined as a leader's effectiveness in achieving organizational goals and fostering a productive work environment, is pivotal for sustained competitive advantage. While a substantial body of research has explored the direct consequences of various leadership styles, the intricate pathways through which these styles translate into effective leadership are less understood. Traditional approaches often focus on the direct leader-follower dyad, but a more comprehensive view requires examining how a leader's behavior shapes the fundamental building blocks of team and organizational success: the performance and commitment of their people.

Two leadership styles that have garnered significant attention for their contrasting effects are authentic leadership and abusive leadership. Authentic leadership, characterized by transparency, ethical behavior, and a genuine

concern for followers' development, is consistently linked to positive employee outcomes (Walumbwa et al., 2008). Conversely, abusive leadership, marked by sustained hostile verbal and nonverbal behaviors, is a powerful predictor of employee deviance, distress, and poor performance (Tepper, 2000). However, the critical question of how these leadership styles translate into the leader's own perceived effectiveness—their leadership performance—requires a deeper investigation of the mediating mechanisms at play.

This study addresses this gap by proposing that the impact of leadership styles on leadership performance is channeled through their influence on two key employee-level outcomes: task performance and affective commitment. Task performance represents the core technical and functional contributions of employees to the organization's goals (Borman & Motowidlo, 1993). Affective commitment, a component of organizational commitment, reflects an employee's emotional attachment to, identification with, and involvement in the organization (Meyer & Allen, 1991). A leader's success is intrinsically tied to their ability to foster a workforce that is both highly productive (high task performance) and deeply loyal (high affective commitment).

Objectives

This study is guided by the following three objectives:

1. To examine the direct impact of authentic leadership on leadership performance.

This objective corresponds to the analysis, which investigates how authentic leadership directly predicts a leader's perceived effectiveness in terms of both task performance and affective commitment.

2. To examine the direct impact of abusive leadership on leadership performance. This objective corresponds to the analysis, which investigates how abusive leadership directly undermines a leader's perceived effectiveness.

3. To investigate the mediating roles of employee task performance and affective commitment in the relationships between leadership styles (authentic and abusive) and leadership performance. This objective corresponds to the analysis, which tests the dual-path mediation model and demonstrates how these employee-level variables act as key mechanisms linking leadership behaviors to overall leadership performance.

Literature Review

1. Authentic Leadership and Its Outcomes

Authentic leadership is conceptualized as a pattern of leader behavior that draws upon and promotes both positive psychological capacities and a positive ethical climate, to foster greater self-awareness, an internalized moral perspective, balanced processing of information, and relational transparency on the part of leaders working with followers (Walumbwa et al., 2008). Research has consistently demonstrated its positive influence. For instance, Avolio and Gardner (2005) posited that authentic leaders build enduring trust and identification with their followers. Studies by Ilies, Morgeson, and Nahrgang (2005) found that authentic leadership enhances followers' eudaimonic well-being and personal and social identification, leading to more positive work behaviors. In the Chinese context, authentic leadership has been shown to positively correlate with employee creativity and voice behavior (Zhang, 2020), suggesting its broad applicability and positive impact.

2. Abusive Leadership and Its Outcomes

Abusive leadership refers to subordinates' perceptions of the extent to which their supervisors engage in the sustained display of hostile verbal and nonverbal behaviors, excluding physical contact (Tepper, 2000). Examples include public ridicule, silent treatment, and blaming subordinates for mistakes to save face. The detrimental effects of abusive leadership are well-documented.

Tepper (2007) reviewed a decade of research and confirmed its negative relationship with job satisfaction, life satisfaction, and organizational commitment, and its positive relationship with psychological distress, turnover intentions, and workplace deviance. Martinko, Harvey, Brees, and Mackey (2013) further highlighted that abusive supervision leads to a range of negative outcomes because it violates the norms of fairness and respect central to healthy social exchange.

3. Task Performance and Affective Commitment

Task performance, as defined by Campbell (1990), involves the proficiency with which employees perform activities that are formally recognized as part of their jobs. It is the foundational element of individual-level contribution to organizational effectiveness. Affective commitment, a key dimension of Meyer and Allen's (1991) three-component model of commitment, is an employee's emotional attachment to, identification with, and involvement in the organization. Employees with a strong affective commitment remain with the organization because they want to. Research by Rhoades and Eisenberger (2002) demonstrated that perceived organizational support strongly fosters affective commitment, which in turn leads to increased performance and reduced withdrawal behaviors.

Conceptual Framework

This study proposes a model where leadership performance is an outcome shaped by both a leader's direct influence and, more importantly, their indirect influence through employees. Authentic and abusive leadership are posited to have opposing effects on the key employee mediators of task performance and affective commitment. These employee-level states and behaviors, in turn, collectively determine the leader's overall performance. The

framework suggests that a leader's success is built upon the foundation of a motivated and high-performing team.

Independent Variables (Left): Authentic Leadership, Abusive Leadership

Arrows pointing to: Task Performance (Center) and Affective Commitment (Center)

Arrows pointing from: Task Performance and Affective Commitment to Leadership Performance (Right)

Label: This illustrates the dual-path mediating model.

This conceptual framework diagram illustrates the dual-path mediating model of leadership performance, demonstrating how authentic and abusive leadership indirectly influence leadership performance by enhancing or inhibiting employees' task performance and affective commitment. As shown in Figure 1.

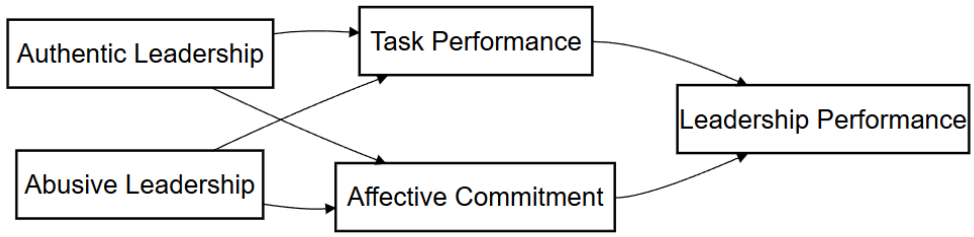

Figure 1 Conceptual Framework (Source: Constructed by the researcher)

Methodology

1) Research Design

This study employed a quantitative research design using a cross-sectional survey approach. The quantitative method was selected as it allows for the measurement of relationships between variables and the testing of theoretical models using statistical techniques. The design is appropriate for examining the direct and indirect effects of authentic and abusive leadership on leadership performance through employee task performance and affective commitment, as outlined in the research objectives. The use of structured

questionnaires enabled the collection of standardized data from a large sample, facilitating generalizability and replicability.

2) Population and Sample

The target population of this study consisted of employees working in various enterprises across China. Given the impracticality of surveying the entire population, a sample was drawn using a multi-stage sampling technique. First, organizations were selected through stratified random sampling based on industry type (e.g., manufacturing, service, technology). Then, within each organization, employees were randomly selected to participate. The final sample comprised 714 valid responses, which exceeds the minimum sample size recommended for Structural Equation Modeling (SEM) based on the complexity of the proposed model (Hair et al., 2010). The sample was diverse in terms of gender (58% female), age (63.3% aged 26–35), and organizational tenure, enhancing the representativeness of the findings.

3) Research Instruments

Data were collected using a structured questionnaire divided into five sections, each measuring a key construct in the study. All items were rated on a 5-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The instruments were originally developed in English and translated into Chinese using a back-translation procedure to ensure linguistic and cultural equivalence (Brislin, 1970).

Authentic Leadership: Measured using a 4-item scale adapted from Walumbwa et al. (2008). Items assessed dimensions such as self-awareness, relational transparency, and internalized moral perspective (e.g., “My leader shows he/she understands his/her strengths and weaknesses”).

Abusive Leadership: Measured using a 4-item scale adapted from Tepper (2000), capturing perceptions of hostile verbal and nonverbal behaviors (e.g., “My leader ridicules me”).

Task Performance: Measured using a 3-item scale based on Williams and Anderson (1991), focusing on employees' self-rated completion of core job responsibilities (e.g., "I adequately complete my assigned duties").

Affective Commitment: Measured using a 3-item scale from Meyer and Allen (1991), reflecting emotional attachment to the organization (e.g., "I would be very happy to spend the rest of my career with this organization").

Leadership Performance: Measured using a 4-item scale adapted from prior studies to assess perceived leader effectiveness in achieving goals and motivating the team (e.g., "My leader is effective in meeting organizational goals").

To ensure content validity, all items were reviewed by three experts in organizational behavior and management. Item-Objective Congruence (IOC) indices were calculated, and only items with IOC scores above 0.5 were retained. A pilot test with 50 employees was conducted to assess the reliability of the instrument. Cronbach's alpha coefficients for all constructs exceeded the acceptable threshold of 0.70, indicating high internal consistency (Nunnally & Bernstein, 1994).

4) Data Collection

Data were collected over a two-month period from March to April 2023. With the permission of participating organizations, questionnaires were distributed electronically via email and workplace communication platforms (e.g., WeChat Work). Each questionnaire was accompanied by a cover letter explaining the purpose of the study, assuring anonymity and confidentiality, and emphasizing voluntary participation. To reduce common method bias, data were collected in two stages with a two-week interval: Time 1 measured authentic and abusive leadership, while Time 2 measured task performance, affective commitment, and leadership performance. A total of 1,000 questionnaires were distributed, and 714 usable responses were returned, yielding a response rate of 71.4%.

5) Data Analysis

Data analysis was conducted using SPSS (version 26) and AMOS (version 24). The following analytical procedures were employed:

Descriptive Statistics: Means, standard deviations, and Pearson correlations were computed to summarize the data and examine preliminary relationships among variables.

Reliability and Validity: Internal consistency was assessed using Cronbach's alpha. Confirmatory factor analysis (CFA) was conducted to evaluate the discriminant and convergent validity of the measurement model.

Structural Equation Modeling (SEM): SEM was used to test the hypothesized relationships among authentic leadership, abusive leadership, task performance, affective commitment, and leadership performance. Model fit was evaluated using standard indices: Chi-square/df ratio, CFI, TLI, RMSEA, and SRMR.

Mediation Analysis: To test the indirect effects, a bootstrapping procedure with 5,000 resamples was employed, generating 95% confidence intervals for the indirect paths. This method is recommended for testing mediation as it does not assume normality of the sampling distribution (Preacher & Hayes, 2008).

All statistical tests were two-tailed, and significance was determined at $p < .05$.

Results

1. The Direct Impact of Authentic Leadership on Leadership Performance

Addressing the first research objective, this study examined the direct effect of authentic leadership on leadership performance, measured through its two key components: task performance and affective commitment. A structural equation modeling (SEM) analysis was conducted, and the results are presented in Table 1.

Table 1 Direct Effects of Authentic Leadership on Leadership Performance

Path	Standardized Coefficient (β)	S.E.	C.R.	P
Authentic Leadership -> Task Performance	0.836	0.032	26.350	***
Authentic Leadership -> Affective Commitment	0.598	0.053	11.354	***
Authentic Leadership -> Leadership Performance	0.613	0.041	14.950	***

*Note: *** p < .001*

As shown in Table 1, authentic leadership demonstrates a strong, positive, and statistically significant direct effect on all three outcome variables. Specifically, authentic leadership significantly enhances employees' task performance (β = 0.836, p < .001), indicating that leaders who exhibit transparency, ethical behavior, and genuine concern effectively motivate their employees to perform their core job duties at a higher level. Furthermore, authentic leadership significantly increases employees' affective commitment (β = 0.598, p < .001), suggesting that such leadership fosters a deeper emotional attachment and loyalty to the organization. Consequently, authentic leadership also exerts a strong positive direct effect on overall leadership performance (β = 0.613, p < .001). These findings confirm that authentic leaders are perceived

as more effective, partly because they cultivate a workforce that is both highly productive and emotionally invested.

2. The Direct Impact of Abusive Leadership on Leadership Performance

Addressing the second research objective, this study examined the direct effect of abusive leadership on the same leadership performance indicators. The results of this analysis are presented in Table 2.

Table 2 Direct Effects of Abusive Leadership on Leadership Performance

Path	Standardized Coefficient (β)	S.E.	C.R.	P
Abusive Leadership -> Task Performance	-0.512	0.094	-5.462	***
Abusive Leadership -> Affective Commitment	-0.209	0.090	-2.315	*
Abusive Leadership -> Leadership Performance	-0.134	0.032	-4.190	***

*Note: *** p < .001, * p < .05*

The results in Table 2 reveal a starkly contrasting pattern. Abusive leadership has a significant negative direct effect on all three outcome variables. It substantially reduces employees' task performance (β = -0.512, p < .001), demonstrating that hostile and demeaning behaviors actively impair an employee's ability to complete their core work task effectively. It also significantly diminishes affective commitment (β = -0.209, p < .05), indicating that such

treatment severs the emotional bond between the employee and the organization. This erosion of employee productivity and loyalty directly contributes to a significant negative effect on overall leadership performance (β = -0.134, $p < .001$). The data clearly show that leaders who employ abusive tactics are ultimately undermining their own success.

3. The Mediating Roles of Task Performance and Affective Commitment

Addressing the third research objective, this study tested the dual-path mediation model, investigating whether task performance and affective commitment serve as key mechanisms through which leadership styles influence leadership performance. A bootstrapping procedure with 5,000 resamples was employed to test the significance of the indirect effects. The results are summarized in Table 3.

Table 3 Mediation Analysis Results through Task Performance and Affective Commitment

Path	Direct Effect (without mediator)	Indirect Effect	95% Confidence Interval	Result
Authentic Leadership (AL)				
AL -> Task Performance -> Leadership Performance	0.836***	0.218	[0.116, 0.312]	Partial Mediation
AL -> Affective Commitment -> Leadership Performance	0.598***	0.163	[0.054, 0.271]	Partial Mediation
Abusive Leadership (AbL)				

AbL -> Task Performance -> Leadership Performance	-0.512***	0.195	[0.091, 0.299]	Partial Mediation
AbL -> Affective Commitment -> Leadership Performance	-0.209*	0.137	[0.041, 0.232]	Partial Mediation

*Note: *** p < .001, * p < .05. All indirect effects are significant as the 95% CI does not contain zero.*

The results in Table 3 provide strong empirical support for the dual-path mediation model. For authentic leadership, the indirect effects through both task performance (β = 0.218, 95% CI [0.116, 0.312]) and affective commitment (β = 0.163, 95% CI [0.054, 0.271]) are significant. Since the direct effect of authentic leadership on leadership performance remains significant after including the mediators, this indicates partial mediation. This finding suggests that authentic leaders not only directly influence their own performance but also achieve their effectiveness by building a team that is more productive and more emotionally committed.

For abusive leadership, the indirect effects through task performance (β = 0.195, 95% CI [0.091, 0.299]) and affective commitment (β = 0.137, 95% CI [0.041, 0.232]) are also significant. The negative direct effect of abusive leadership becomes weaker when these mediators are included, indicating that a substantial portion of the damage caused by abusive leaders is explained by their corrosive impact on employees' task performance and their willingness to remain affectively committed to the organization. In essence, abusive leaders fail because they destroy the very foundations—employee productivity and loyalty—upon which their success depends.

Discussion

This study aimed to disentangle the intricate relationship between contrasting leadership styles and leadership performance. The results provide several critical insights that both support and expand upon established leadership theories. Chief among these contributions is the empirical confirmation of a dual-path model, revealing that leader effectiveness or failure is predominantly transmitted through the fundamental elements of organizational functioning: employees' task performance and affective commitment.

First, the beneficial influence of authentic leadership on leadership performance aligns with core tenets of Social Exchange Theory (Blau, 1964). By cultivating a climate of trust and support, authentic leaders elicit reciprocal behaviors from employees in the form of enhanced performance and deepened loyalty. This echoes the conclusions of Walumbwa et al. (2008), who demonstrated that authentic leadership promotes favorable work environments and positive employee outcomes. Nevertheless, the present study extends prior work by quantifying the extent to which this effectiveness is channeled through heightened task performance and strengthened affective commitment. The implication is that employees under authentic leaders not only feel more engaged—they also perform more effectively and with greater dedication.

Second, the findings compellingly reveal the damaging effects of abusive leadership. While prior scholarship (e.g., Tepper, 2000) has established its negative repercussions, this research uncovers the specific pathways through which such harm occurs. Abusive leaders do more than generate dissatisfaction; they actively impair employees' capacity to execute essential job tasks and undermine their emotional attachment to the organization. The substantial negative indirect effects indicate that a leader's poor performance evaluations are, in meaningful part, attributable to the underperformance and disengagement

they have fostered within their teams. This reveals a notable paradox: leaders who undermine their followers ultimately erode their own success.

The dual-path model introduced here offers a distinctive contribution. Whereas prior studies often examine employee performance and commitment separately, this research integrates them, showing that both simultaneously act as crucial mechanisms through which leaders exert influence. The presence of partial mediation across all paths implies that, while these are essential conduits, additional mechanisms—such as team innovation or leader-member exchange quality—may also be operative. For example, the residual direct effect observed in abusive leadership could reflect the leader's failure to develop strategic networks, an aspect not accounted for by employee-level mediators.

This study concludes that leadership performance is not an isolated attribute of the individual leader but emerges from their capacity to influence followers. The research robustly demonstrates that: (1) Authentic leadership improves leadership performance both directly and indirectly by promoting employee task performance and affective commitment. (2) Abusive leadership undermines leadership performance both directly and indirectly by diminishing task performance and eroding affective commitment. (3) Ultimately, a leader's performance mirrors the climate they create and the workforce they cultivate. Positive leadership fosters capable and committed employees, thereby enhancing the leader's own effectiveness. Conversely, negative leadership destabilizes this foundation, culminating in the leader's failure.

Recommendations

Based on these findings, several recommendations for theory and practice can be made:

1. Theoretical Implications:

This study contributes to leadership theory by moving beyond simple bivariate relationships to a more nuanced mediation model. Future research should explore additional mediators, such as employee creativity, knowledge sharing, or team resilience, to build a more comprehensive model. Furthermore, cross-cultural comparative studies could examine if the strength of these mediating paths varies across different cultural contexts, such as between high and low power distance societies. Finally, longitudinal research is needed to firmly establish the causal direction of these relationships over time.

2. Practical Recommendations:

For organizations, the implications are clear:

Prioritize Authentic Leadership Development: Organizations should invest heavily in selecting and developing leaders who demonstrate self-awareness, transparency, and a genuine concern for others. Training programs should focus on building these competencies, as they have a direct and indirect impact on organizational performance.

Implement Zero-Tolerance Policies for Abusive Behavior: Given the potent and corrosive effect of abusive leadership, organizations must establish clear policies and reporting mechanisms to identify and address such behavior. This includes creating a safe environment for employees to voice concerns without fear of retribution.

Focus on Employee Engagement and Performance: Performance management systems should not only evaluate bottom-line results but also monitor the health of the leader-follower relationship. Regular employee engagement surveys that measure task clarity and affective commitment can serve as leading indicators of a leader's future performance.

By understanding that leadership success is built through the people they lead, organizations can foster a culture where leaders are not just managers, but architects of high-performing and deeply committed teams.

References

Avolio, B. J., & Gardner, W. L. (2005). Authentic leadership development: Getting to the root of positive forms of leadership. The Leadership Quarterly, 16(3), 315-338.

Avolio, B. J., Walumbwa, F. O., & Weber, T. J. (2009). Leadership: Current theories, research, and future directions. Annual Review of Psychology, 60, 421-449.

Blau, P. M. (1964). Exchange and power in social life. John Wiley & Sons.

Borman, W. C., & Motowidlo, S. J. (1993). Expanding the criterion domain to include elements of contextual performance. In N. Schmitt & W. C. Borman (Eds.), Personnel selection in organizations (pp. 71-98). Jossey-Bass.

Campbell, J. P. (1990). Modeling the performance prediction problem in industrial and organizational psychology. In M. D. Dunnette & L. M. Hough (Eds.), Handbook of industrial and organizational psychology (2nd ed., Vol. 1, pp. 687-732). Consulting Psychologists Press.

Ilies, R., Morgeson, F. P., & Nahrgang, J. D. (2005). Authentic leadership and eudaemonic well-being: Understanding leader–follower outcomes. The Leadership Quarterly, 16(3), 373-394.

Martinko, M. J., Harvey, P., Brees, J. R., & Mackey, J. (2013). A review of abusive supervision research. Journal of Organizational Behavior, 34(S1), S120-S137.

Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. Human Resource Management Review, 1(1), 61-89.

Rhoades, L., & Eisenberger, R. (2002). Perceived organizational support: A review of the literature. Journal of Applied Psychology, 87(4), 698-714.

Tepper, B. J. (2000). Consequences of abusive supervision. Academy of Management Journal, 43(2), 178-190.

Tepper, B. J. (2007). Abusive supervision in work organizations: Review, synthesis, and research agenda. Journal of Management, 33(3), 261-289.

Walumbwa, F. O., Avolio, B. J., Gardner, W. L., Wernsing, T. S., & Peterson, S. J. (2008). Authentic leadership: Development and validation of a theory-based measure. Journal of Management, 34(1), 89-126.

Williams, L. J., & Anderson, S. E. (1991). Job satisfaction and organizational commitment as predictors of organizational citizenship and in-role behaviors. Journal of Management, 17(3), 601-617.

Zhang, T. (2020). The influence mechanism of authentic leadership on employees' voice behavior. In Master's thesis, Shaanxi Normal University. CNKI.

THE INFLUENCE OF MARKETING FACTORS ON ONLINE PURCHASE DECISION BEHAVIOR IN THE UPPER NORTHERN REGION OF THAILAND*

Walailak Panturee[1] and Kajornatthapol Pongwiritthon[2]

[1]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand

[2]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand,

IQRA Business School, University of Geomatika Malaysia

Corresponding Author's Email: tok2029@gmail.com

Received 8 April 2026; Revised 19 April 2026; Accepted 21 April 2026

Abstract

This study examines the influence of marketing factors on online purchase decision behavior in the upper northern region of Thailand by integrating traditional marketing constructs with digital-era variables. A quantitative research design was employed, and data were collected from 450 respondents with prior online purchasing experience using a convenience sampling technique. Structural Equation Modeling (SEM) was applied to test the hypothesized relationships among marketing factors (7Ps), user-generated content (UGC), customer trust, social commerce, and perceived convenience.

The results indicate that marketing factors have a significant positive effect on purchase decision behavior (β = 0.41, $p < 0.001$), with process and place emerging as particularly influential dimensions. UGC significantly influences customer trust (β = 0.52, $p < 0.001$), which in turn affects purchase decisions (β

Citation:

* Walailak Panturee and Kajornatthapol Pongwiritthon. (2026). The Influence Of Marketing Factors On Online Purchase Decision Behavior In The Upper Northern Region Of Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1169-1192.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

= 0.36, p < 0.001), confirming its mediating role. Additionally, social commerce (β = 0.29, p < 0.01) and perceived convenience (β = 0.33, p < 0.001) were found to significantly impact purchase behavior. The structural model demonstrated a good fit with the empirical data (CFI = 0.93, TLI = 0.92, RMSEA = 0.057), confirming its robustness and validity.

The findings contribute to the literature by integrating traditional marketing theory with digital consumer behavior frameworks, providing a comprehensive model for understanding online purchasing behavior in emerging markets. From a practical perspective, the study highlights the importance of enhancing service processes, platform accessibility, and digital engagement strategies. At the policy level, the results emphasize the need for digital infrastructure development, consumer protection, and digital literacy to support sustainable growth in Thailand's e-commerce sector.

Keywords: Online Purchase Behavior, Perceived Convenience, Customer Trust Social Commerce, User-Generated Content (UGC)

Introduction

The rapid expansion of digital technology has significantly transformed consumer behavior, particularly in the context of online purchasing. Over the past decade, the proliferation of internet access, mobile devices, and social media platforms has reshaped how consumers search for information, evaluate alternatives, and make purchasing decisions. In emerging economies such as Thailand, this transformation has been particularly evident, with online commerce becoming an integral part of daily life. According to Statista (2023), Thailand is among the fastest-growing e-commerce markets in Southeast Asia, driven by increasing digital adoption and the widespread use of social media platforms. Consequently, understanding the determinants of online purchase

decision behavior has become a critical area of inquiry for both scholars and practitioners.

Traditional marketing theories, particularly the marketing mix framework (7Ps), have long been used to explain consumer behavior. The 7Ps product, price, place, promotion, people, process, and physical evidence provide a comprehensive framework for analyzing how marketing strategies influence consumer decisions (Kotler & Keller, 2016). While this framework remains foundational, it is primarily grounded in firm-controlled environments in which value is created and delivered through structured and linear processes. However, in digital environments especially within social commerce contexts consumer behavior is increasingly shaped by decentralized interactions, real-time communication, and user participation. As a result, the explanatory power of the traditional 7Ps framework becomes limited, as it does not fully account for the dynamic, interactive, and co-created nature of value in digital marketplaces.

In recent years, the emergence of social commerce has introduced new dynamics into the online purchasing environment. Social commerce, defined as the use of social media platforms to facilitate online buying and selling activities, has become increasingly prevalent in Thailand. Platforms such as Facebook, Instagram, and TikTok have evolved beyond communication tools to become key channels for commercial transactions. Unlike traditional e-commerce, social commerce integrates social interaction, user participation, and content sharing, thereby influencing consumer perceptions and decision-making processes (Hajli, 2015). In this context, purchasing decisions are not solely driven by firm-generated marketing efforts but are significantly influenced by peer interactions, algorithm-driven content exposure, and viral trends. This shift highlights a critical theoretical gap, as traditional marketing frameworks do not sufficiently capture the role of user-driven content and social influence in shaping consumer behavior.

This limitation creates a fundamental tension between traditional marketing logic and contemporary digital consumption patterns. Conventional marketing assumes that firms control key elements of the marketing mix and guide consumers through structured decision-making processes. In contrast, social commerce platforms such as TikTok and Instagram operate through decentralized and rapidly evolving ecosystems, where consumers are both content creators and decision influencers. Viral product trends, influencer endorsements, and peer-generated reviews can significantly shape purchasing behavior independent of formal marketing strategies. In regional contexts such as the upper northern region of Thailand, this tension becomes even more pronounced, as consumers simultaneously engage with traditional retail structures and digitally mediated social commerce environments. Therefore, relying solely on the 7Ps framework may overlook critical mechanisms driving consumer decision-making in such hybrid contexts.

User-generated content (UGC), in particular, has emerged as a powerful influence on consumer behavior. UGC refers to any form of content created by users, including reviews, ratings, comments, and shared experiences. Prior research has consistently demonstrated that consumers tend to perceive UGC as more credible and trustworthy than firm-generated content (Chevalier & Mayzlin, 2006). In the context of online purchasing, UGC serves as a form of electronic word-of-mouth (eWOM), which significantly reduces information asymmetry and perceived risk. This is especially important in digital environments where consumers cannot physically inspect products before purchase. Therefore, integrating UGC into the analysis of online purchase behavior provides a more accurate representation of contemporary consumer decision-making processes.

Another critical factor influencing online purchase behavior is customer trust. Trust has been widely recognized as a fundamental determinant of online transactions, particularly in environments characterized by uncertainty and risk (Gefen, Karahanna, & Straub, 2003). In online and social commerce settings, trust

is not only directed toward sellers but also toward platforms, payment systems, and other users. The presence of credible reviews, transparent information, and secure transaction processes can enhance customer trust, thereby increasing the likelihood of purchase decisions. Conversely, a lack of trust can deter consumers from engaging in online transactions, regardless of the attractiveness of marketing offerings.

In addition to trust, perceived convenience plays a significant role in shaping online purchase behavior. Perceived convenience refers to the extent to which consumers believe that online shopping processes are easy, efficient, and time-saving. In the digital era, consumers increasingly value seamless user experiences, including intuitive interfaces, quick navigation, and efficient payment systems. Research has shown that perceived ease of use and convenience significantly influence consumer attitudes and behavioral intentions in online contexts (Davis, 1989). In Thailand, where mobile commerce is highly prevalent, convenience has become a key competitive factor among online platforms.

Despite the growing body of literature on online consumer behavior, several research gaps remain. First, many existing studies continue to rely heavily on traditional marketing mix frameworks without adequately incorporating digital-era constructs such as UGC, social commerce, and platform-based trust. Second, empirical research in Thailand has predominantly focused on major urban areas, particularly Bangkok, which may not fully reflect the diversity of consumer behavior across regions. The upper northern region of Thailand, which includes provinces such as Chiang Mai and Chiang Rai, represents a distinctive socio-economic and cultural context characterized by a hybrid of urban and rural lifestyles, strong community-based consumption patterns, and rapidly increasing digital adoption. Compared to the Bangkok metropolitan area, where consumption is highly urbanized and infrastructure-driven, consumers in this region often rely on mobile-based social commerce while maintaining localized

purchasing behaviors and social networks. This unique combination creates a context in which traditional and digital consumption logics coexist, making it particularly important to examine how marketing and digital factors jointly influence purchase decisions.

Furthermore, previous studies often employ basic statistical techniques such as regression analysis, which may not fully capture the complex relationships among multiple variables. Advanced analytical approaches, such as Structural Equation Modeling (SEM), allow for the simultaneous examination of direct and indirect effects, including mediating variables such as trust and perceived convenience. By adopting SEM, researchers can develop a more comprehensive understanding of the underlying mechanisms that drive online purchase behavior.

In response to these gaps, this study aims to examine the influence of marketing factors on online purchase decision behavior in the upper northern region of Thailand by integrating traditional marketing constructs with digital-era variables, including user-generated content, social commerce, customer trust, and perceived convenience. Specifically, this study seeks to develop and test a conceptual model that explains how these factors interact to influence consumer behavior in a regional context. By doing so, the study not only extends existing theoretical frameworks but also provides practical insights for businesses operating in digital marketplaces.

The significance of this study lies in its contribution to both theory and practice. From a theoretical perspective, the study advances the understanding of consumer behavior by integrating traditional and contemporary constructs into a unified framework. From a practical perspective, the findings can inform marketers, entrepreneurs, and policymakers about the key drivers of online purchasing behavior in regional markets, thereby supporting the development of effective digital marketing strategies.

In conclusion, as digital technologies continue to evolve and reshape consumer behavior, it is essential to revisit and refine existing theoretical models to reflect contemporary realities. By focusing on the upper northern region of Thailand and incorporating key digital factors such as UGC, social commerce, trust, and perceived convenience, this study aims to provide a more comprehensive and contextually relevant understanding of online purchase decision behavior. The insights gained from this research will contribute to the growing body of knowledge in digital marketing and consumer behavior, while also offering practical implications for enhancing competitiveness in the digital economy.

Objectives

1. To examine the influence of marketing factors (7Ps) on online purchase decision behavior among consumers in the upper northern region of Thailand.

2. To investigate the effect of user-generated content (UGC) and social commerce on customer trust and perceived convenience.

3. To assess the influence of customer trust and perceived convenience on online purchase decision behavior.

4. To analyze the mediating roles of customer trust and perceived convenience in the relationships between digital marketing factors and online purchase behavior.

5. To develop and validate a structural equation model (SEM) explaining online purchase decision behavior in the context of social commerce.

Literature Review

The study of online purchase behavior has evolved significantly alongside the advancement of digital technologies and the rapid expansion of e-commerce and social commerce platforms. Traditional frameworks, particularly the

marketing mix (7Ps), have long provided a foundational basis for understanding consumer decision-making processes. The 7Ps framework product, price, place, promotion, people, process, and physical evidence offers a structured approach for analyzing how firm-controlled marketing strategies influence consumer behavior (Kotler & Keller, 2016). In online contexts, elements such as process and place remain highly relevant, as they are closely associated with accessibility, usability, and transaction efficiency. However, the applicability of this framework becomes increasingly constrained in digital environments characterized by user participation, decentralized information flows, and platform-mediated interactions.

To address these limitations, contemporary research has incorporated constructs from the Technology Acceptance Model (TAM), trust theory, and social commerce literature. TAM emphasizes perceived ease of use and perceived usefulness as key determinants of technology adoption (Davis, 1989), which align conceptually with perceived convenience in online purchasing contexts. Trust theory further extends this perspective by highlighting the role of perceived reliability and risk reduction in shaping consumer intentions (Gefen et al., 2003). While these frameworks provide valuable insights, they originate from different theoretical traditions and are often applied independently. In social commerce environments, however, these constructs converge. Specifically, marketing factors (7Ps) influence the structural design of the purchasing environment, TAM-related constructs explain user interaction with digital platforms, and trust mediates the relationship between information exposure and behavioral outcomes. This convergence suggests the need for an integrated framework that captures both firm-driven and user-driven mechanisms of value creation in digital marketplaces.

Within this integrated perspective, user-generated content (UGC) has emerged as a central construct influencing consumer behavior. UGC encompasses various forms of content created by users, including text-based

reviews, numerical ratings, images, and short-form videos. Importantly, different types of UGC may exert varying levels of influence on consumer trust and decision-making. For instance, text-based reviews and ratings provide structured and cognitive evaluations of products, while visual and video-based content particularly on platforms such as TikTok offer experiential, affective, and highly engaging forms of information. Recent studies have shown that video-based UGC and live-stream interactions significantly enhance perceived authenticity and trust compared to static content (Wongkitrungrueng & Assarut, 2020; Sun et al., 2023). This distinction is particularly relevant in high-engagement social commerce environments, where consumers rely on immersive and interactive content to reduce uncertainty and evaluate products.

Closely associated with UGC is the concept of customer trust, which remains a fundamental determinant of online purchase behavior. Trust is especially critical in digital environments characterized by uncertainty, information asymmetry, and the absence of physical product inspection (Gefen et al., 2003). In social commerce contexts, trust extends beyond the seller to include the platform, content creators, and peer communities. The credibility of UGC, transparency of communication, and perceived authenticity of influencers all contribute to trust formation. Moreover, recent research highlights that influencer marketing and live commerce play an increasingly important role in shaping trust and purchase intentions in Southeast Asia (Lim et al., 2023; Nguyen et al., 2024). These developments underscore the evolving nature of trust in digitally mediated environments, where interpersonal influence and social validation are central mechanisms.

Another critical construct in digital consumer behavior is perceived convenience, which reflects the extent to which consumers perceive online shopping as efficient, effortless, and time-saving. Rooted in TAM, perceived convenience is closely linked to ease of use and system usability (Davis, 1989).

In social commerce, convenience is further enhanced by platform features such as integrated payment systems, real-time interaction, and seamless navigation. Empirical studies have demonstrated that higher levels of perceived convenience lead to stronger purchase intentions and more favorable consumer attitudes (Sun et al., 2023). As mobile commerce continues to dominate in regions such as Southeast Asia, convenience has become a key competitive factor influencing platform choice and consumer loyalty.

In addition to these constructs, social commerce itself represents a transformative paradigm that reshapes traditional purchasing processes. Social commerce integrates social media functionalities with commercial activities, enabling consumers to engage in interactive, community-driven, and content-rich environments (Hajli, 2015). Unlike traditional e-commerce, which is largely transactional and firm-driven, social commerce emphasizes participation, engagement, and co-creation of value. Emerging trends such as live commerce where products are promoted and sold through live-streaming events and influencer marketing have further amplified the role of social interaction in shaping consumer behavior. Recent studies indicate that live commerce significantly increases purchase intention by enhancing perceived enjoyment, trust, and immediacy of interaction (Sun et al., 2023; Nguyen et al., 2024).

Despite the growing body of literature, several gaps remain. First, existing studies often examine marketing mix factors, TAM constructs, and trust mechanisms in isolation, without adequately synthesizing their interrelationships within a unified framework. Second, the diversity of UGC types and their differential impacts on trust and behavior remain underexplored, particularly in high-engagement platforms such as TikTok. Third, while recent studies have begun to address emerging phenomena such as live commerce and influencer marketing, empirical research in regional contexts particularly in the upper northern region of Thailand remains limited.

Therefore, this study aims to address these gaps by developing an integrated conceptual framework that combines traditional marketing factors (7Ps) with digital-era constructs, including user-generated content, social commerce, customer trust, and perceived convenience. By synthesizing these theoretical perspectives, the study seeks to provide a more comprehensive and contextually grounded understanding of online purchase decision behavior in contemporary digital environments.

Methodology

This study employs a quantitative research design to examine the influence of marketing factors on online purchase decision behavior in the upper northern region of Thailand. The research framework integrates traditional marketing constructs with digital-era variables, including user-generated content (UGC), social commerce, customer trust, and perceived convenience. A structured survey method was adopted to collect empirical data, enabling statistical analysis and hypothesis testing.

Research Design and Population. The target population comprised consumers residing in the upper northern region of Thailand, including Chiang Mai, Chiang Rai, Lampang, Lamphun, Phayao, Phrae, Nan, and Mae Hong Son, who have prior experience purchasing products through online or social commerce platforms. Individuals actively engaging with Facebook, Instagram, and TikTok for purchasing purposes were included.

Due to the absence of a complete sampling frame, a non-probability sampling method, specifically convenience sampling, was employed. While this approach is widely used in consumer behavior research for its practicality and efficiency (Hair et al., 2019), it may introduce sampling bias and limit the generalizability of the findings. To mitigate this limitation, key demographic variables including age, gender, education level, and income were collected and

treated as control variables in the analysis. These variables were incorporated to account for potential heterogeneity among respondents and to improve the robustness of the estimated relationships.

Sample Size. The sample size was determined following Structural Equation Modeling (SEM) guidelines, which recommend 10–20 observations per estimated parameter (Hair et al., 2019). Accordingly, a sample size of 400–500 respondents was deemed sufficient to ensure statistical power and model stability. A total of 450 valid responses were collected, meeting the recommended threshold for SEM analysis.

Research Instrument. Data were collected using a structured questionnaire developed based on validated scales from prior studies. The questionnaire consisted of two main sections: (1) demographic information and (2) measurement items for the study variables. All constructs were measured using a five-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree).

To ensure cultural and linguistic appropriateness, the questionnaire was translated into Thai using a back-translation procedure. The initial English version was translated into Thai and subsequently translated back into English by independent bilingual experts to ensure semantic equivalence. Additionally, the measurement items were contextualized to reflect local usage patterns in northern Thailand. For example, items related to social commerce were adapted to include references to commonly used platforms such as Facebook, Instagram, and TikTok, and phrased in a way that reflects everyday consumer experiences (e.g., “I trust product reviews from other users on social media platforms” and “It is convenient to purchase products through mobile applications”). A pilot test was conducted with a small group of respondents to ensure clarity, relevance, and comprehension of the questionnaire items.

The measurement items were adapted as follows: marketing factors (7Ps) were derived from Kotler and Keller (2016); user-generated content from

Chevalier and Mayzlin (2006); customer trust from Gefen et al. (2003); perceived convenience from Davis (1989); and social commerce constructs from Hajli (2015). The questionnaire was reviewed by experts to ensure content validity.

Validity and Reliability. The study ensured strong validity and reliability of the measurement model. Content validity was confirmed using Item-Objective Congruence (IOC) values ranging from 0.67 to 1.00. Reliability analysis demonstrated high internal consistency, with Cronbach's alpha values between 0.82 and 0.94. Construct validity was verified through confirmatory factor analysis (CFA), indicating adequate convergent validity, as factor loadings exceeded 0.60, composite reliability ranged from 0.83 to 0.95, and average variance extracted (AVE) values were above 0.50. Discriminant validity was established using the Fornell–Larcker criterion and HTMT ratios below 0.85. Overall, these results confirm that the measurement model is statistically reliable and valid for SEM analysis.

To assess potential common method bias (CMB) arising from self-reported data, Harman's single-factor test was conducted. The results indicated that a single factor did not account for the majority of the variance, with the first factor explaining less than 50% of the total variance. This suggests that common method bias is unlikely to pose a serious threat to the validity of the findings.

Data Analysis. Data analysis was conducted in two stages. First, descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were used to summarize respondents' characteristics and general responses. Second, inferential statistical analysis was performed using Structural Equation Modeling (SEM) to test the hypothesized relationships among variables.

SEM was selected as the primary analytical technique due to its ability to simultaneously examine complex relationships among multiple latent variables, including both direct and indirect effects (Byrne, 2016). The analysis consisted of two components: the measurement model and the structural model. The

measurement model was evaluated using CFA to ensure reliability and validity, while the structural model was used to test the hypothesized relationships among marketing factors, UGC, social commerce, customer trust, perceived convenience, and online purchase decision behavior.

Model fit was assessed using multiple fit indices, including the chi-square statistic (χ^2), comparative fit index (CFI), Tucker–Lewis index (TLI), and root mean square error of approximation (RMSEA). Acceptable model fit was determined based on recommended thresholds, with CFI and TLI values above 0.90 and RMSEA below 0.08 (Hu & Bentler, 1999).

Ethical Considerations. Participation in the study was voluntary, and respondents were informed of the purpose of the research prior to completing the questionnaire. Confidentiality and anonymity were ensured, and all data were used solely for academic purposes.

Results

Descriptive Statistics. A total of 450 valid responses were collected. The majority of respondents were female (58.2%), aged between 21–35 years (62.4%), and held a bachelor's degree (54.7%). Most participants reported purchasing products online at least 2–3 times per month, primarily via social commerce platforms such as Facebook and TikTok. These findings indicate that the sample represents active online consumers, suitable for analyzing purchase behavior in digital contexts.

Assessment of Normality. Prior to SEM analysis, the normality of the data distribution was assessed using skewness and kurtosis statistics. The results indicate that skewness values ranged from −1.12 to 0.98 and kurtosis values ranged from −1.05 to 1.21, which fall within the acceptable thresholds of ±2 for skewness and ±7 for kurtosis (Hair et al., 2019). These results suggest that the

data approximate a normal distribution and support the use of Maximum Likelihood (ML) estimation in Structural Equation Modeling.

Measurement Model Evaluation. Confirmatory factor analysis (CFA) was conducted to assess the validity and reliability of the constructs. The results indicate that the measurement model demonstrates a good fit with the data: $\chi^2/df = 2.31$, CFI = 0.94, TLI = 0.93, and RMSEA = 0.054, meeting the recommended thresholds (Hu & Bentler, 1999). All factor loadings were statistically significant and exceeded 0.60, confirming indicator reliability. Composite reliability (CR) values ranged from 0.84 to 0.95, while average variance extracted (AVE) values ranged from 0.56 to 0.78, indicating strong convergent validity (Hair et al., 2019). Discriminant validity was established using the Fornell–Larcker criterion, as the square root of AVE for each construct exceeded inter-construct correlations.

Table 1: Measurement Model Results

Construct	Factor Loadings	CR	AVE
Marketing Factors	0.65–0.88	0.91	0.62
UGC	0.68–0.90	0.89	0.66
Customer Trust	0.70–0.92	0.93	0.72
Perceived Convenience	0.66–0.87	0.88	0.59
Social Commerce	0.64–0.89	0.90	0.63
Purchase Decision	0.71–0.91	0.94	0.75

Structural Model Analysis. Structural Equation Modeling (SEM) was employed to test the hypothesized relationships among variables. The structural model demonstrated a satisfactory fit: $\chi^2/df = 2.45$, CFI = 0.93, TLI = 0.92, and RMSEA = 0.057.

The results reveal that marketing factors have a significant positive effect on online purchase decision behavior (β = 0.41, $p < 0.001$), supporting the first research objective. User-generated content (UGC) was found to have a strong positive impact on customer trust (β = 0.52, $p < 0.001$). Customer trust, in turn, significantly influenced purchase decision behavior (β = 0.36, $p < 0.001$).

Social commerce also demonstrated a significant positive effect on purchase behavior (β = 0.29, $p < 0.01$), while perceived convenience significantly influenced purchase decisions (β = 0.33, $p < 0.001$). These findings confirm that both traditional marketing factors and digital constructs play significant roles in shaping consumer behavior.

Table 2: Structural Model Results

Hypothesis	Path	β	t-value	Result
H1	Marketing Factors ⟶ Purchase Decision	0.41	6.72	Supported
H2	UGC ⟶ Customer Trust	0.52	8.15	Supported
H3	Customer Trust ⟶ Purchase Decision	0.36	5.89	Supported
H4	Social Commerce ⟶ Purchase Decision	0.29	4.12	Supported
H5	Perceived Convenience ⟶ Purchase Decision	0.33	5.21	Supported

Moderation Analysis. To explore whether demographic characteristics influence the relationship between perceived convenience and purchase decision behavior, a multi-group analysis was conducted based on age and gender. The results indicate that the relationship between perceived convenience and purchase decision behavior is stronger among younger

consumers (aged 21–35) compared to older age groups. However, no significant differences were observed between male and female respondents.

These findings suggest that age may act as a moderating factor in shaping the impact of perceived convenience on purchase decisions, particularly in digitally active consumer segments.

Overall, the results confirm that both traditional marketing factors and digital constructs significantly influence online purchase behavior. Marketing factors remain a strong predictor, while UGC, social commerce, and perceived convenience reflect the growing importance of digital environments. Customer trust plays a crucial mediating role, and demographic differences particularly age further shape consumer responses in social commerce contexts.

The Structural Equation Model (SEM) illustrates the relationships among key factors influencing online purchase decisions and demonstrates good model fit (χ^2/df = 2.45, CFI = 0.93, TLI = 0.92, RMSEA = 0.057), indicating strong consistency with empirical data. As shown in Figure 1.

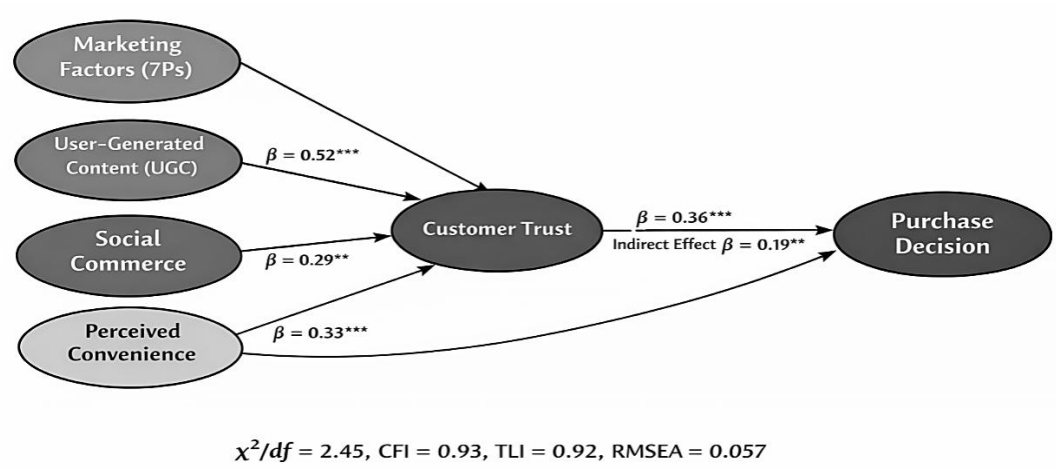

Figure 1: Structural Equation Model of Marketing Factors Influencing Online Purchase Decision Behavior in the Upper Northern Region of Thailand

Discussion

This study aimed to examine the influence of marketing factors and digital constructs on online purchase decision behavior in the upper northern region of Thailand. The findings provide strong empirical support for the proposed model, confirming that both traditional marketing variables and digital-era factors significantly influence consumer behavior in social commerce contexts.

Regarding the first objective, the results reveal that marketing factors (7Ps) have a significant positive effect on online purchase decision behavior. This finding is consistent with the foundational framework proposed by Kotler and Keller (2016), indicating that core elements such as product quality, pricing strategies, and service processes remain influential even in digitally mediated environments. Rather than being replaced, these traditional marketing elements are extended and recontextualized within online platforms.

A particularly notable finding of this study is the strong effect of user-generated content (UGC) on customer trust ($\beta = 0.52$, $p < 0.001$). This relatively high coefficient suggests that UGC is not merely a supplementary information source but a primary driver of trust formation in social commerce environments. While prior studies have established the importance of electronic word-of-mouth (Chevalier & Mayzlin, 2006), the magnitude of this effect indicates a shift toward user-dominated influence structures, especially on high-engagement platforms. From a practical perspective, this implies that businesses should move beyond passive reliance on customer reviews and actively design mechanisms to encourage content creation. However, such strategies must carefully balance incentivization with perceived authenticity. For instance, firms may encourage organic content through non-monetary recognition (e.g., featuring customer content, community engagement, or social visibility) rather than direct financial rewards, which could undermine credibility. Additionally, facilitating interactive

formats such as live reviews or short-form video sharing may further enhance trust without compromising authenticity.

In relation to the mediating mechanism, customer trust was found to fully mediate the relationship between UGC and purchase decision behavior. This finding reinforces the trust-based model in e-commerce (Gefen et al., 2003) and suggests that UGC alone does not directly translate into purchasing decisions unless it is internalized as trust. This highlights the critical role of trust as a psychological conversion mechanism that transforms information exposure into behavioral outcomes.

While most findings align with existing literature, several results provide important nuances and partial incongruence with prior expectations. Notably, although social commerce and perceived convenience were both significant predictors of purchase decisions, their effects were relatively moderate compared to the influence of UGC and marketing factors. This contrasts with some recent studies that position social commerce features and platform usability as dominant drivers of online purchasing behavior. One possible explanation lies in the regional context of the upper northern region of Thailand, where consumers may place greater emphasis on interpersonal trust and peer validation than on platform functionality alone. Additionally, the non-significant direct effect of UGC on purchase decisions (in the presence of trust) suggests a more complex causal structure than commonly assumed in prior models. These findings indicate that, in this context, social influence operates indirectly through trust rather than as a direct behavioral trigger. Such nuances highlight the importance of contextualizing digital consumer behavior models within specific socio-cultural environments.

Another important insight emerges from the moderation analysis, which indicates that perceived convenience has a stronger influence on purchase decisions among younger consumers. This finding suggests that digitally native

users are more responsive to usability and efficiency factors, whereas other demographic groups may rely more heavily on trust and social validation. This demographic variation adds an additional layer of complexity to consumer behavior models and underscores the importance of segmentation in digital marketing strategies.

From a theoretical perspective, this study makes a significant contribution by proposing an "Integrated Body of Knowledge Framework" that synthesizes traditional marketing theory, the Technology Acceptance Model (TAM), and trust-based models within a social commerce context. While TAM (Davis, 1989) emphasizes perceived ease of use and usefulness as determinants of technology adoption, the present framework extends TAM in two important ways. First, it incorporates user-generated content as an external, user-driven information source that shapes both perceived usefulness and trust. Second, it positions trust as a central mediating mechanism that connects technological interaction (TAM) and social influence (UGC and social commerce) to behavioral outcomes. In this sense, the framework shifts from a technology-centric perspective to a socio-technical perspective, where consumer decisions are co-created through interactions between platform features, marketing strategies, and user communities.

Furthermore, the integration of the 7Ps framework with digital constructs demonstrates that traditional marketing elements remain relevant but are dynamically reinforced by digital engagement factors. Rather than functioning independently, marketing mix elements, technological perceptions, and social influences interact synergistically to shape consumer behavior. This integrated approach addresses limitations in prior research, which often examines these constructs in isolation, and provides a more holistic understanding of online purchase decision behavior in contemporary digital environments.

From a practical standpoint, the findings suggest that businesses should adopt a hybrid strategy that combines strong marketing fundamentals with active

digital engagement. In particular, firms should prioritize building trust through authentic user interactions, enhancing platform convenience, and leveraging social commerce features to facilitate community-driven purchasing. Policymakers, in turn, can support these developments by promoting digital literacy, strengthening consumer protection mechanisms, and investing in digital infrastructure to ensure inclusive participation in the digital economy.

In conclusion, this study demonstrates that online purchase decision behavior in the upper northern region of Thailand is shaped by a complex interplay of traditional marketing factors and digital-era constructs. By highlighting the central role of UGC-driven trust and proposing an integrated theoretical framework, the study contributes to both the advancement of academic knowledge and the development of practical strategies in the evolving landscape of social commerce.

Furthermore, the validated SEM framework offers a robust analytical tool for future research, enabling scholars to explore complex relationships among latent variables in emerging markets. This integrative knowledge not only advances academic discourse but also supports practical innovation and national economic development in Thailand. As shown in Figure 2.

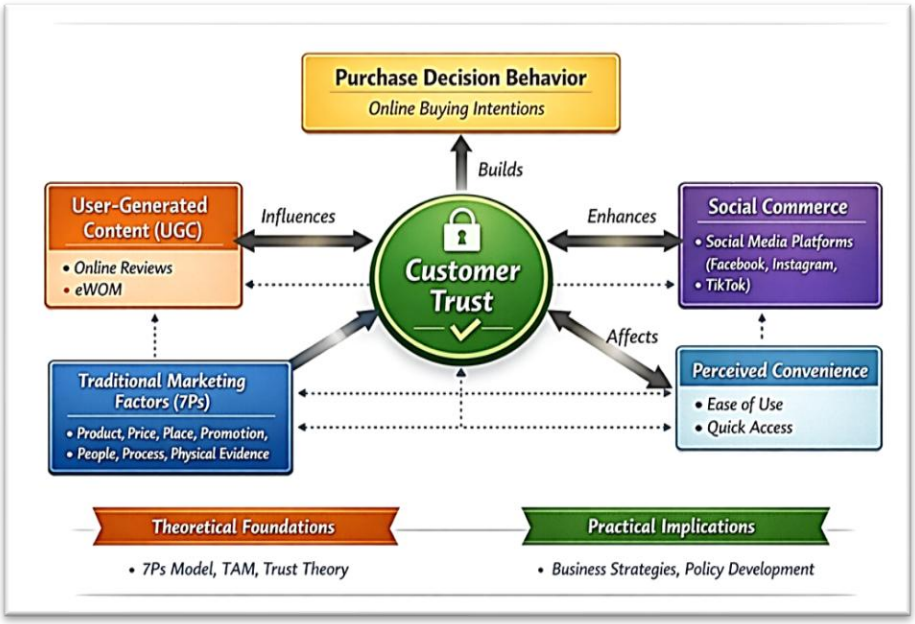

Figure 2: Integrated Body of Knowledge Framework for Digital Consumer Behavior in Thailand

Recommendation

This study investigates the influence of traditional marketing factors and digital-era constructs on online purchase decision behavior in the upper northern region of Thailand. By integrating the 7Ps marketing mix with user-generated content (UGC), social commerce, customer trust, and perceived convenience, the study develops a comprehensive framework that reflects contemporary consumer behavior in digital environments.

The findings confirm that marketing factors remain a significant predictor of purchase decisions, demonstrating that traditional marketing principles continue to be relevant in online contexts. However, digital constructs play an increasingly critical role. Notably, UGC has a strong positive effect on customer trust, which fully mediates its impact on purchase decisions. This highlights trust

as a key mechanism through which online information influences consumer behavior. Social commerce and perceived convenience also significantly affect purchasing decisions, emphasizing the importance of interactive platforms and user-friendly systems.

The study contributes theoretically by proposing an integrated framework that extends the Technology Acceptance Model (TAM) into a socio-technical perspective, incorporating both firm-driven and user-driven influences. Practically, the findings suggest that businesses should focus on fostering authentic UGC, enhancing platform usability, and strengthening trust-building mechanisms. SMEs should prioritize community engagement and credibility signals, while large firms should invest in advanced systems and omnichannel integration.

At the policy level, the study highlights the need for improved digital infrastructure, particularly in rural and mountainous areas, alongside digital literacy and consumer protection initiatives. For future research, longitudinal designs are recommended to examine how trust evolves over time across repeated transactions.

Overall, this study provides a comprehensive and context-specific understanding of online consumer behavior, contributing to both academic knowledge and practical development in Thailand's digital economy.

References

Byrne, B. M. (2016). Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming. (3rd ed.). Routledge.

Chevalier, J. A., & Mayzlin, D. (2006). The effect of word of mouth on sales: Online book reviews. Journal of Marketing Research, 43(3), 345–354.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319–340.

Filieri, R. (2015). What makes online reviews helpful? A diagnosticity-adoption framework to explain informational and normative influences in e-WOM. Journal of Business Research, 68(6), 1261–1270.

Gefen, D., Karahanna, E., & Straub, D. W. (2003). Trust and TAM in online shopping: An integrated model. MIS Quarterly, 27(1), 51–90.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). Multivariate data analysis (8th ed.). Cengage Learning.

Hajli, N. (2015). Social commerce constructs and consumers' intention to buy. International Journal of Information Management, 35(2), 183–191.

Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal, 6(1), 1–55.

Kotler, P. (1967). Marketing management: Analysis, planning, and control. Prentice-Hall.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing management (15th ed.). Pearson.

Lim, X. J., Radzol, A. R. M., Cheah, J. H., & Wong, M. W. (2023). The impact of social media influencers on purchase intention and the mediation effect of customer trust. Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics, 35(1), 45–62.

Nguyen, T. H., Nguyen, N., & Tran, M. D. (2024). Live commerce and consumer purchase behavior in Southeast Asia: The role of trust and interactivity. Journal of Retailing and Consumer Services, 75, 103456.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). Psychometric theory (3rd ed.). McGraw-Hill.

Statista. (2023). E-commerce in Thailand. Retrieved from https://www.statista.com

Wongkitrungrueng, A., & Assarut, N. (2020). The role of live streaming in building consumer trust and engagement with social commerce. Journal of Business Research, 117, 543–556.

มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*

CONCEPT IN ECONOMIC LEARNING AREA OF JUNIOR HIGH SCHOOL

กฤษกร โชติเธียรชัย

Kritsakorn Chorttienchai

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author's Email: kritsakornchorttienchai@gmail.com

วันที่รับบทความ : 19 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 2 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 4 เมษายน 2569

Received 19 March 2026; Revised 2 April 2026; Accepted 4 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาและเสนอตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้ 1) กำหนดมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ โดยวิเคราะห์จากตัวชี้วัด สาระเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) กำหนดคำอธิบายมโนทัศน์และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา 3) กำหนดตัวอย่างจากมโนทัศน์เศรษฐศาสตร์ และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในมโนทัศน์วิชาเศรษฐศาสตร์ได้อย่างถูกต้องและตรงตามเป้าหมายการเรียนรู้

Citation:

* กฤษกร โชติเธียรชัย. (2569). มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1193-1206.

Kritsakorn Chorttienchai. (2026). Concept In Economic Learning Area Of Junior High School. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1193-1206.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า 1) ได้มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ จำนวน 27 มโนทัศน์ ได้คำอธิบายมโนทัศน์รวมทั้งหมด 59 คำอธิบาย และได้ตัวอย่างมโนทัศน์รวมทั้งสิ้น 92 ตัวอย่าง 2) ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ มีความเหมาะสม โดยมี 9 คำอธิบายมโนทัศน์ ที่ทุกคนเห็นตรงกัน ว่า มีความเหมาะสม และมี 3 คำอธิบายมโนทัศน์ ที่มีความเห็นใกล้เคียงกันระหว่าง เหมาะสม กับ ไม่เหมาะสม 3) ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ตัวอย่างที่กำหนด มีความเหมาะสม โดยมี 69 ตัวอย่าง ที่ทุกคน ให้ความเห็นตรงกันว่า มีความเหมาะสม

คำสำคัญ: มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์, คำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์, ตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์, มัธยมศึกษาตอนต้น

Abstract

The objectives of this research were to develop economic concepts and provide examples of these concepts for lower secondary education. The research methodology comprised the following steps: (1) Identifying economic concepts by analyzing indicators from the Economic Strand under the Social Studies, Religion, and Culture learning area of the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008); (2) Formulating explanations of concepts and collecting data through expert opinion questionnaires from 11 experts selected through purposive sampling. The data were analyzed by using percentage, frequency, and content analysis; (3) Constructing examples of economic concepts and collecting data through expert opinion questionnaires from 8 experts, also selected through purposive sampling. The data were analyzed using percentage, frequency, and content analysis. The research findings can be utilized to improve teaching strategies and promote correct economic conceptualization according to the desired learning outcomes.

The research findings revealed that: (1) A total of 27 economic concepts were identified, from which 59 explanations of economic concepts and 92 concept examples were developed; (2) Most experts agreed that the economic

concepts and explanations of economic concepts were appropriate, with 9 explanations of economic concepts unanimously deemed appropriate and 3 explanations of economic concepts receiving mixed opinions–some experts rated them “appropriate” while others rated them “inappropriate”; (3) Most experts agreed that the examples were appropriate, with 69 examples unanimously rated as appropriate.

Keywords: Economic Concepts, Explanations of Economic Concepts, Economic Concept Examples, Secondary Education

บทนำ

วิชาเศรษฐศาสตร์ เป็นหนึ่งในสาระที่สำคัญของวิชาสังคมศึกษา ที่มีบทบาทในการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของการผลิต การบริโภค การจัดสรรทรัพยากร สามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยในบริบทของวิชาเศรษฐศาสตร์ การสร้างมโนทัศน์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน พร้อมทั้งการเลือกใช้ตัวอย่างหรือกรณีศึกษาให้สอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดระบบความคิด ตลอดจนสามารถอธิบายคุณลักษณะองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ของแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยความสามารถของผู้สอนในการอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และเลือกใช้ตัวอย่างประกอบที่เหมาะสม สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม การเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ยังขาดการพัฒนามโนทัศน์อย่างเป็นระบบ เนื่องด้วยเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์มีความยากและซับซ้อนที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำมากกว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจในหลักการของเศรษฐศาสตร์ ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นำไปสู่ความเข้าใจผิดในแนวคิดและทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ (Federal Reserve Bank of St. Louis, 2022) รวมถึงการที่ผู้สอนขาดความเข้าใจที่ถูกต้องและลึกซึ้งในเนื้อหา ทำให้การยกตัวอย่างหรือสร้างสถานการณ์ประกอบการเรียนรู้คลาดเคลื่อนไปจากแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่แท้จริง (ศศิธร วงศ์กิตติรักษ์, 2560) ส่งผลต่อการจัดการ

เรียนรู้ที่ไม่ตอบสนองต่อธรรมชาติของวิชาและไม่พัฒนาไปตามแนวทางที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกไม่อยากเรียน และเกิดทัศนคติในแง่ลบต่อวิชาเศรษฐศาสตร์ในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาและเสนอตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้ผู้สอนเศรษฐศาสตร์มีมโนทัศน์และตัวอย่างที่ถูกต้อง จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้สอนในการจัดการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ โดยสามารถนำมโนทัศน์และตัวอย่างไปใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ได้ตามบริบทและความเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการคิดเศรษฐกิจอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนามโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เสนอตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. วิชาเศรษฐศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา

วิชาเศรษฐศาสตร์ มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การจัดสรรทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการมนุษย์ มุ่งเน้นการวิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ในด้านการตัดสินใจ ทั้งในระดับบุคคล ครัวเรือน องค์กร และรัฐบาล รวมถึงการศึกษากลไกตลาดและผลกระทบทางเศรษฐกิจในภาพรวม (Samuelson & Nordhaus, 2010) ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อสามารถนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปใช้ในการแก้ไขปัญหา วางแผน และจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น เช่น การตัดสินใจเลือกใช้เงิน การเลือกอาชีพ การเลือกลงทุน การวางแผนใช้เวลา และการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ (ณพล สุกใส และคณะ, 2567)

การจัดการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา จึงต้องเน้นไปที่การสร้างทักษะให้ผู้เรียนได้เกิดการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และการปลูกฝังทัศนคติที่เหมาะสมในการใช้ทรัพยากรและตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจอย่างมีความรับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) สามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้ให้เข้ากับบริบทของสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การจัดการเรียนรู้วิชา

เศรษฐศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ ที่จะมุ่งเน้นการเชื่อมโยงเนื้อหาทฤษฎีกับสถานการณ์จริงผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย (Krugman & Wells, 2018) แต่อย่างไรก็ตาม วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน (วัลยา แซ่จิว, 2558) การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงเป้าหมายจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายผู้สอนเป็นอย่างมาก

2. การเรียนรู้มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์

การออกแบบมโนทัศน์ที่ดี เข้าใจง่าย และไม่ซับซ้อน จะช่วยเสริมสร้างทักษะกระบวนการให้กับผู้เรียน (เกียรติศักดิ์ แสงทอง, 2564) การเรียนรู้เพื่อพัฒนามโนทัศน์มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ในประเด็นหรือบริบทต่าง ๆ และการใช้ตัวอย่างและสถานการณ์ที่เหมาะสม มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีกระบวนในการจัดการเรียนรู้ที่มีระบบ สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน โดยจำลองสถานการณ์ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เพื่อกระตุ้นการคิดเชิงระบบและพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียน (จารุภา นวลเพ็ง, 2566) ด้วยวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวคิดที่ซับซ้อน มีความเป็นนามธรรมสูง และมีเงื่อนไขและข้อจำกัดในบริบทต่าง ๆ จำนวนมาก การสร้างกรอบความคิดที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความเข้าใจในมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์อย่างถูกต้อง จะทำให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ต่าง ๆ ส่งเสริมกระบวนการคิดของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้อย่างมีเหตุผล (จตุพล สังวังเลาว์, 2563)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการวิเคราะห์ภาพรวมของการศึกษางานวิจัยในประเทศด้านการจัดการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์ พบว่าจุดเน้นส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความซับซ้อนของเนื้อหาผ่านการสร้าง "มโนทัศน์ที่ถูกต้อง" เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทั่วไปมักมีจุดอ่อนในการละเลยมิติของ "มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน" รวมถึงยังขาดการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ถึงกระบวนการสร้างความหมาย ที่เชื่อมโยงทฤษฎีนามธรรมเข้ากับบริบททางเศรษฐกิจในชีวิตจริง ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษางานวิจัยในประเทศส่วนใหญ่เน้นการถ่ายโอนความรู้เชิงทฤษฎี มากกว่าการสำรวจกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางความคิด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้มโนทัศน์เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ พบว่าจุดเน้นสำคัญคือ การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ในวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นประเด็นหลัก เน้นการพัฒนากระบวนการการคิด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการตัดสินใจภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ได้อย่างมีวิจารณญาณ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยทั่วไป พบว่าทักษะที่ยังต้องพัฒนา คือ การเชื่อมโยงทักษะการคิดขั้นสูงเข้ากับบริบทเฉพาะทาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดรูปแบบการคิดแบบนักเศรษฐศาสตร์ ที่สามารถประเมินปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการ โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการพัฒนามโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวชี้วัดสาระเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) เพื่อนำไปสู่การกำหนดมโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ที่เหมาะสม โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลังจากนั้นประเมินคุณภาพของมโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้มาตรวัด 2 ระดับ คือ “เหมาะสม” และ “ไม่เหมาะสม”และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงมโนทัศน์ให้สมบูรณ์

2. ขั้นตอนการเสนอตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวอย่างตามมโนทัศน์ จากนั้นได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของตัวอย่างที่กำหนดขึ้นโดยใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยสอบถามความคิดเห็นใช้มาตรวัด 2 ระดับ คือ “เหมาะสม” และ “ไม่เหมาะสม”และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อปรับปรุงตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ให้มีความถูกต้อง ครอบคลุม และเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในบริบทการจัดการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

1. ผลการศึกษาการพัฒนามโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.1 การวิเคราะห์มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้มโนทัศน์ทั้งสิ้น 27 มโนทัศน์ ดังนี้ 1) อุปสงค์ 2) อุปทาน 3) ความสัมพันธ์ของอุปสงค์ และอุปทาน 4) กลไกราคา 5) ดุลยภาพของตลาด 6) การแทรกแซงราคา 7) สิทธิผู้บริโภค 8) ค่านิยมและพฤติกรรมการบริโภค 9) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 10) สหกรณ์ 11) การออมและการลงทุน 12) สถาบันการเงิน13) ทรัพย์สินทางปัญญา 14) กิจกรรมทางเศรษฐกิจ 15) รัฐกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 16) ระบบเศรษฐกิจ 17) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม 18) ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม 19) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม 20) ปัญหาเศรษฐกิจในภายประเทศ 21) ภาวะเงินเฟ้อ 22) ภาวะเงินฝืด 23) การว่างงาน 24) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ 25) การค้าระหว่างประเทศ 26) การลงทุนทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และ 27) มาตรการกีดกันทางการค้า

1.2 การวิเคราะห์มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้วิจัยกำหนดคำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ได้คำอธิบายมโนทัศน์ ทั้งสิ้น 61 คำอธิบาย

1.3 การตรวจสอบความเหมาะสมของคำอธิบายมโนทัศน์ที่พัฒนาขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่ “มีความเหมาะสม” และมีคำอธิบายมโนทัศน์ 3 คำอธิบาย ที่ผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นใกล้เคียงกันระหว่าง “เหมาะสม” กับ “ไม่เหมาะสม” แสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์และคำอธิบายที่กำหนดขึ้นนั้น มีความเหมาะสมในระดับสูง

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้แก้ไขข้อความของคำอธิบายในบางมโนทัศน์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1) ไม่ได้ปรับแก้ตามความเห็น เพราะ ผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความเห็นว่าเป็นคำอธิบายมโนทัศน์ที่มีความเหมาะสม 2) ปรับแก้ตามความเห็น โดยมีการเปลี่ยนคำที่ใช้ให้มีความหมายครอบคลุมมากขึ้น รวมถึงการปรับข้อความให้กระชับขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมและตัดคำอธิบายในบางมโนทัศน์ออก ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้คำอธิบายมโนทัศน์รวมทั้งหมด ลดลงจาก 61 คำอธิบาย เหลือ 59 คำอธิบาย

ตารางที่ 1 ตารางแสดงมโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์

มโนทัศน์	คำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษศาสตร์
อุปสงค์	ความต้องการ ความเต็มใจ และความสามารถที่จะบริโภคสินค้าและบริการ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง ณ ระดับราคาใดราคาหนึ่ง เมื่อกำหนดให้ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์อื่น ๆ มีค่าคงที่

2. ผลการเสนอตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 การกำหนดตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างที่สอดคล้องกับคำอธิบายมโนทัศน์แต่ละมโนทัศน์ จากการนำมโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ จำนวน 59 คำอธิบาย มากำหนดเป็นตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ได้จำนวน 95 ตัวอย่าง โดยบางตัวอย่างนั้น มีการใช้ร่วมกับคำอธิบายอื่น ๆ ในมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งตัวอย่างที่กำหนดขึ้นมีทั้ง สถานการณ์สมมติ ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น เหตุการณ์จริงที่ผู้วิจัยสืบค้น รวบรวมจากข่าวที่เผยแพร่จากสื่อต่าง ๆ รวมถึงเว็บไซต์และแผนภูมิ

2.2 การตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเนื้อหาของตัวอย่างและคำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์นั้น ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของเนื้อหา พบว่า มี 69 ตัวอย่าง ที่ผู้เชี่ยวชาญทุกคน ให้ความเห็นตรงกันว่า “มีความเหมาะสม” แสดงให้เห็นว่า ตัวอย่างที่กำหนดขึ้นนั้น มีความเหมาะสมในระดับสูง

นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้แก้ไขตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1) เปลี่ยนตัวอย่าง เพื่อให้สมจริง และสอดคล้องกับคำอธิบายมโนทัศน์ที่กำหนด 2) อธิบายเพิ่มเติม เพื่อขยายความให้ชัดเจน และสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน และ 3) เปลี่ยนตัวอย่าง

ตารางที่ 2 ตารางแสดงคำอธิบายมโนทัศน์และตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์

คำอธิบายมโนทัศน์	ตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์
ความต้องการ ความเต็มใจ และความสามารถที่จะบริโภคสินค้าและบริการ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง ณ ระดับราคาใดราคาหนึ่ง เมื่อกำหนดให้ปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์อื่น ๆ มีค่าคงที่	ในชีวิตประจำวัน ราคาของเนื้อหมูมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง บางช่วงมีราคาแพง บางช่วงมีราคาถูก เมื่อผู้บริโภคทราบว่าราคาเนื้อหมูมีการเปลี่ยนแปลง ความต้องการในเนื้อหมูก็จะมีการเปลี่ยนแปลงด้วย เช่น ถ้าเนื้อหมูแพง ผู้บริโภคก็อาจจะซื้อน้อยลง หรือบางครั้งอาจจะไม่ซื้อเลย แต่ถ้าเนื้อหมูราคาถูก ผู้บริโภคก็อยากซื้อในปริมาณที่มากขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ ระหว่างราคาเนื้อหมูและปริมาณเนื้อหมูที่ซื้อสามารถอธิบายได้ดังกราฟ 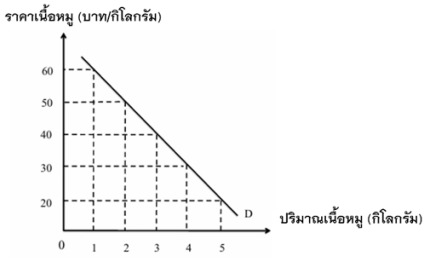 จะเห็นว่าถ้าเนื้อหมูมีราคากิโลกรัมละ 60 บาท ปริมาณการซื้อจะอยู่ที่ 1 กิโลกรัม แต่ยิ่งราคาของเนื้อหมูลดลง ปริมาณการซื้อเนื้อหมูของผู้บริโภค ก็จะเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามกฎของอุปสงค์

อภิปรายผล

จากผลวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยขออภิปรายผลใน 2 ประเด็นดังนี้

1. การศึกษาการพัฒนามโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.1 ด้านเนื้อหาของมโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์นั้น ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นว่า มีเนื้อหาที่เหมาะสมและไม่ซับซ้อน ทั้งนี้ เพราะ มโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ดังกล่าว มีเนื้อหาครอบคลุมสาระสำคัญของมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้อธิบายเรื่องทางเศรษฐศาสตร์ได้ครบถ้วน ส่งผลให้กรอบแนวคิดในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระบบและถูกต้อง ซึ่งตรงกับที่ วิภาดา พินลา และ วิภาพรรณ พินลา (2563) กล่าวถึงในงานวิจัยว่า การจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ที่เน้นมโนทัศน์พื้นฐาน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้มโนทัศน์และ

คำอธิบายมโนทัศน์ที่กำหนดขึ้นมีลักษณะเน้นความเข้าใจ ซึ่งตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy (Bloom, 1956; Wiggins & McTighe, 2005) ที่ว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ (Understanding) ซึ่งเป็นขั้นแรกของการเรียนรู้ก่อนที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ (Applying), วิเคราะห์ (Analyzing), ประเมิน (Evaluating), และสร้างสรรค์ (Creating) การมีมโนทัศน์ที่เข้าใจง่ายจะช่วยลดความคลุมเครือของเนื้อหาในสาระเศรษฐศาสตร์ ดังเช่น งานวิจัยของ ทองคำ นาสมตรึก และคณะ (2555) ที่ทำงานวิจัยเกี่ยวกับ การวิเคราะห์มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนเกิดจากการตีความผิดและการอธิบายที่ไม่ชัดเจน ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจแนวคิดที่ถูกต้องและเกิดความสับสนในการเรียนรู้

รวมถึงมโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ที่กำหนดขึ้น มีออกแบบและจัดเรียงอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจทีละมโนทัศน์อย่างเป็นลำดับ สามารถเชื่อมโยงและอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ ได้ ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ได้ง่ายขึ้น ดังแนวคิดเรื่อง การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่ว่า การรวบรวมและจัดระเบียบความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถเข้าถึงและนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความซับซ้อนของกระบวนการเรียนรู้ (Garfield, 2014; สำนักหอสมุดแห่งชาติ, 2564) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียรติศักดิ์ แสงทอง (2564) ที่ว่า การออกแบบมโนทัศน์ที่ดี เข้าใจง่าย และไม่ซับซ้อน จะช่วยเสริมสร้างทักษะกระบวนการให้กับผู้เรียน

1.2 ด้านการภาษาและการเขียน ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ปรับปรุงภาษาในการเขียนให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งในส่วนนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเพราะวิธีการเขียนคำอธิบายมโนทัศน์ไม่มีข้อกำหนดตายตัว ดังที่งานวิจัยของ Enago Academy. (2025) อธิบายว่า การนิยามมโนทัศน์ (conceptual definition) ในงานวิจัยสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การนิยามเชิงทฤษฎี (conceptual), เชิงปฏิบัติการ (operational), เชิงพจนานุกรม (lexical) และเชิงพรรณนา (descriptive) โดยมีจุดเน้นสำคัญ คือ การกำหนดนิยามที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของการศึกษา เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน

2. การเสนอตัวอย่างมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 การกำหนดตัวอย่างโดยเน้นความน่าสนใจและเป็นเรื่องใกล้ตัว ชัดเจน โดยเลือกใช้สถานการณ์ที่เป็น ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจ มีรูปแบบที่หลากหลาย เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเปรียบเทียบ วิเคราะห์ เชื่อมโยงประสบการณ์ และมีส่วนร่วมในชั้นเรียนได้ดีขึ้น เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ หรือการเล่าเรื่อง (Storytelling) ซึ่งทั้งหมดถูกเลือกและนำมาเรียบเรียงใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับ

มโนทัศน์ที่ต้องการ เพื่อให้ตรงกับประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน เช่นเดียวกับงานวิจัยของจารุภา นวลเพ็ง (2566) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์เป็นฐาน โดยจำลองสถานการณ์ใกล้เคียงกับชีวิตจริง เพื่อกระตุ้นการคิดเชิงระบบและพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียน และ งานวิจัยของ อภิชญาวีร์ จันทรเขตต์ (2563) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้กรณีศึกษาจากสื่อในชีวิตประจำวัน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าสามารถพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนได้

2.2 มีการใช้ตัวอย่างที่สามารถนำไปใช้อธิบายมโนทัศน์ได้มากกว่าหนึ่งข้อ ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายและสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบผ่านการเลือกใช้ตัวอย่างในหลายรูปแบบ เช่น ข่าว บทความ แผนภูมิ และออกแบบให้ตัวอย่างเดียวสามารถอธิบายได้หลายมโนทัศน์ เพื่อสะท้อนธรรมชาติของวิชาเศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบสัมพันธ์กัน ช่วยให้ผู้เรียนฝึกการคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และมองเห็นภาพรวมของเศรษฐกิจที่ซับซ้อนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังที่ วัลยา แซ่จิว (2558) ทำงานวิจัย เกี่ยวกับ การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งอธิบายว่า วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นระบบที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนามโนทัศน์ในงานวิจัยนี้เป็นการตรวจสอบเชิงทฤษฎีและเนื้อหาจากมุมมองของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก ซึ่งหากมีการนำมโนทัศน์เหล่านี้ไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้เรียนจริงในลำดับถัดไป จะช่วยยืนยันได้ว่าภาษาหรือสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นนั้น "ง่ายต่อการเข้าใจ” หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล และเพื่อให้มั่นใจว่ามโนทัศน์ดังกล่าวสามารถลดความคลาดเคลื่อนทางการเรียนรู้ได้จริงในบริบทชั้นเรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า 1) จากการพัฒนาและเสนอตัวอย่างมโนทัศน์ ทำให้ได้มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ จำนวน 27 เรื่อง ได้คำอธิบายมโนทัศน์รวมทั้งหมด 59 คำอธิบาย และได้ตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 92 ตัวอย่าง 2) การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของมโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มโนทัศน์และคำอธิบายมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำหนดขึ้นในแต่ละเรื่อง มีความเหมาะสม โดยมีข้อเสนอแนะให้

แก้ไขข้อความของคำอธิบายมโนทัศน์ โดยการปรับแก้ข้อความของคำอธิบายมโนทัศน์ ให้มีความหมายครอบคลุมและกระชับขึ้น รวมถึงปรับรูปแบบและวิธีการเขียนข้อความในเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกันให้ไปในทางเดียวกัน 3) การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของตัวอย่างที่กำหนดขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ตัวอย่างที่กำหนด มีความเหมาะสม โดยเสนอแนะให้แก้ไขตัวอย่าง โดยการปรับข้อความเพื่อให้สมจริง และให้อธิบายตัวอย่างเพิ่มเติมเพื่อขยายความให้ชัดเจนและสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ผู้สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตลอดจนนักการศึกษาและผู้ที่สนใจ สามารถนำมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญ พร้อมคำอธิบายและตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง ไปปรับใช้โดยสามารถเลือกตัวอย่างให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสาระทางเศรษฐศาสตร์ได้ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นระบบ 1.2 เอกสารชุดนี้สามารถส่งเสริมแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น “การพัฒนามโนทัศน์” ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา ตามแนวคิดที่ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในสาระเศรษฐศาสตร์ รวมถึงใช้เป็นกรอบแนวทางสำหรับการพัฒนาเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่อิงมโนทัศน์ เพื่อการประเมินที่ลึกซึ้งและมีความหมายมากขึ้นกว่าการวัดผลในระดับความจำ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ศึกษารูปแบบที่ผู้สอนเศรษฐศาสตร์นำมโนทัศน์และตัวอย่างไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ 2.2 ศึกษาผลการพัฒนามโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ที่เกิดกับผู้เรียน 2.3 ศึกษาผลกระทบหรือผลลัพธ์ในระยะยาวของการใช้มโนทัศน์และตัวอย่างที่พัฒนาขึ้น และ 2.4 ควรเพิ่มเติมตัวอย่างของมโนทัศน์ให้มีความหลากหลายและทันสมัยตามเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลง ทั้งในแง่ของสถานการณ์บริบทในชีวิตจริง แหล่งที่มาของข้อมูลและรูปแบบการนำเสนอ

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ แสงทอง. (2564). การศึกษาความรู้เชิงมโนทัศน์และความรู้เชิงกระบวนการ เรื่อง เวกเตอร์ในสามมิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GeoGebra. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินวิโรฒ.

จตุพล สังวังเลาว์. (2563). การประยุกต์แนวคิดการรู้ทางเศรษฐกิจในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 22(3), 324-336.

จารุภา นวลเพ็ง. (2566). การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์เป็นฐานที่ส่งเสริมการคิดเชิงระบบ เรื่อง ระบบนิเวศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ณพล สุกใส และคณะ. (2567). เศรษฐศาสตร์ ‘มัธยม’: แง่มุมอันหลากหลายในชีวิตประจำวัน: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทองคำ นาสมตรึก, สมทรง สุวพานิช และอรุณี จันทร์ศิลา. (2555). การวิเคราะห์มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 4(1), 75-88.

วัลยา แซ่จิว. (2558). การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้. วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(3).

วิภาดา พินลา และวิภาพรรณ พินลา. (2563). มโนทัศน์พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์กับการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาผ่านการสอนสาระการเรียนรู้วิชาเศรษฐศาสตร์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 20(2), 1-15.

ศศิธร วงศ์กิตติรักษ์. (2560). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2564). กระบวนการจัดการความรู้. จาก https://www.dla.go.th/work/km/home/ kmstory/kmstory4.htm

อภิชญาวีร์ จันทรเขตต์. (2563). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจากสื่อในชีวิตประจำวัน เรื่อง พฤติกรรมการบริโภค เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดไตร่ตรอง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. In Handbook I: Cognitive domain. Longmans, Green.

Enago Academy. (2025, January 5). The role of operational and conceptual definitions in research. Enago. https://www.enago.com/academy/role-of-operational-and-conceptual-definitions-in-research/

Federal Reserve Bank of St. Louis. (2022). Economics & personal finance are complements, not substitutes. https://www.stlouisfed.org/open-vault/2022/oct/economics-personal-finance-are-complements-not-substitutes

Garfield, S. (2014, August 11). 15 knowledge management benefits. LinkedIn. https:// www.linkedin.com/pulse/20140811204044-2500783-15-knowledge-management-benefits

Krugman, P., & Wells, R. (2018). Economics (5th ed.). Worth Publishers.

Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2010). Economics (19th ed.). McGraw-Hill Education.

การสื่อสารเพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

COMMUNICATION FOR BUILDING A COLLABORATIVE NETWORK FOR MUNICIPAL ADMINISTRATION AT THUNG SONG TOWN MUNICIPALITY NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

สมฤดี หวังวณิชชากร[1], กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์[2] และ วิทยาธร ท่อแก้ว[3]

Somradee Wungvanitchakorn[1], Kawit Srisamrit[2] and Wittayatorn Tokaew[3]

[1-3]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1-3]School of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author's Email: koysomradee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 11 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 13 พฤษภาคม 2569

Received 1 May 2026; Revised 11 May 2026; Accepted 13 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษากระบวนการสื่อสาร 2) ศึกษาวิธีการสื่อสาร 3) เปรียบเทียบการสื่อสารตามลักษณะประชากร และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับประชาชนในเขตเทศบาล จำนวน 394 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test, One-way ANOVA และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

Citation:

* สมฤดี หวังวณิชชากร, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์ และ วิทยาธร ท่อแก้ว. (2569). การสื่อสารเพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1207-1220.

Somradee Wungvanitchakorn, Kawit Srisamrit and Wittayatorn Tokaew. (2026). Communication For Building A Collaborative Network For Municipal Administration At Thung Song Town Municipality Nakhon Si Thammarat Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1207-1220.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) การสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านกระบวนการและวิธีการสื่อสาร

2) การสื่อสารแบบสองทางมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการสื่อสารทางเดียว

3) ประชาชนที่มีเพศ อายุ และสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปัจจัยด้านระยะเวลาอาศัย เพศ และระดับการศึกษา สามารถร่วมกันทำนายการสื่อสารได้ร้อยละ 13.3

4) ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารในระดับมาก

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: การสื่อสาร, เครือข่ายความร่วมมือ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, ความพึงพอใจ

Abstract

This research article aimed to 1) study the communication process, 2) examine communication methods, 3) compare communication based on demographic characteristics, and 4) investigate public satisfaction toward communication in building collaborative networks for the administration of Thung Song Municipality. This study employed a quantitative research approach. Data were collected from 394 residents living within the municipal area. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including t-test, One-way ANOVA, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that:

1) Overall, communication for building collaborative networks was at a high level in both communication processes and communication methods.

2) Two-way communication had a higher mean score than one-way communication.

3) People with different genders, ages, and marital statuses demonstrated significantly different levels of communication at the statistical significance level. Furthermore, length of residence, gender, and educational level could jointly predict communication at 13.3 percent.

4) Public satisfaction toward communication was at a high level.

The results indicated that effective communication and opportunities for public participation are important factors in strengthening collaborative networks and enhancing the administrative efficiency of local government organizations.

Keywords: Communication, Collaborative Network, Local Government, Participation, Satisfaction

บทนำ

การสื่อสารเป็นกระบวนการพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน (Wood, 2000) ในบริบทขององค์การ การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงบุคลากรและภาคีเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายการสื่อสารที่ชี้ว่าการไหลเวียนของข้อมูลมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ (Goldhaber & Rogers, 1979) รวมถึงแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2556) ภายใต้กรอบการบริหารภาครัฐแนวใหม่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2560)

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาการสื่อสารในองค์การ เช่น การสื่อสารไม่ทั่วถึง ขาดการมีส่วนร่วม และไม่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและความร่วมมือของเครือข่าย (Clampitt, 2016) โดยเฉพาะในภาครัฐที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพอาจทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชนและลดความไว้วางใจ (OECD, 2020)

สำหรับเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีทั้งประชากรตามทะเบียนและประชากรแฝงจำนวนมาก การบริหารงานจึงจำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึง (สำนักทะเบียนราษฎร์ เทศบาลเมืองทุ่งสง, 2565) อย่างไรก็ตาม การสื่อสารเพียงภายในองค์กรไม่เพียงพอ จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายความร่วมมือ (Agranoff & McGuire, 2003)

ดังนั้น การศึกษาการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจึงมีความสำคัญ เพื่อพัฒนาแนวทางการสื่อสารที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง
2. เพื่อศึกษาวิธีการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง
3. เพื่อเปรียบเทียบวิธีการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานเทศบาลเมืองทุ่งสงตามลักษณะประชากร
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนจากการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารและเครือข่ายความร่วมมือ

การสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร และความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยต้องเกิดความเข้าใจร่วมกันจึงจะถือว่ามีประสิทธิภาพ (DeVito, 2000) และเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่มีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในองค์การ (Wood, 2000) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ การประสานงาน และการตัดสินใจร่วมกัน

แนวคิดเครือข่ายการสื่อสารอธิบายว่าการไหลเวียนของข้อมูลภายในเครือข่ายส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การ (Goldhaber & Rogers, 1979) สอดคล้องกับแนวคิดเครือข่าย

ความร่วมมือที่เน้นการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วนเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Agranoff & McGuire, 2003) ขณะเดียวกัน แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมชี้ให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและความยั่งยืนของการพัฒนา โดยเฉพาะการสื่อสารแบบสองทางที่ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันได้ดีกว่าการสื่อสารทางเดียว (Servaes, 2008)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความร่วมมือในองค์กร (Clampitt, 2016) ในขณะที่การสื่อสารที่ไม่ทั่วถึงหรือไม่ชัดเจนเป็นสาเหตุสำคัญของความล้มเหลวในการดำเนินงาน (Tubbs & Moss, 2004) สำหรับภาครัฐ การสื่อสารที่ดีช่วยเพิ่มความโปร่งใส ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน (OECD, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นการใช้การสื่อสารและเครือข่ายความร่วมมือในการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะ (Osborne & Gaebler, 1992)

ในบริบทของประเทศไทย การสื่อสารเชิงเครือข่ายมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานในระดับพื้นที่ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2556) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของเทศบาลเมืองทุ่งสงที่พบว่าการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน

โดยสรุป การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยเฉพาะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างขององค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการและวิธีการสื่อสารเชิงเครือข่ายในบริบทเฉพาะของเทศบาลเมืองทุ่งสง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มุ่งเติมเต็มองค์ความรู้ดังกล่าวและเสนอแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งศึกษาการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 29,463 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 394 คน

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างเหมาะสม

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ชนิดมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งพัฒนาขึ้นจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและเครือข่ายความร่วมมือ โดยแบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้แก่

1. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและวิธีการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
3. ความพึงพอใจต่อการสื่อสารในการบริหารงาน

แบบสอบถามดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง โดยดำเนินการในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม พ.ศ. 2567 และรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไป

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษากระบวนการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกระบวนการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยรวม

ข้อ	กระบวนการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\overline{X}$	S.D.	
1.	ด้านผู้ส่งสาร	4.07	0.58	มาก
2.	ด้านสาร	4.14	0.64	มาก
3.	ด้านช่องทางการสื่อสาร	4.15	0.54	มาก
4.	ด้านผู้รับสาร	4.03	0.57	มาก
	โดยรวม	**4.10**	**0.49**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า กระบวนการสื่อสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.10) โดยด้านผู้ส่งสารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านผู้รับสาร ด้านสาร และด้านช่องทางการสื่อสาร ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาวิธีการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของวิธีการสื่อสาร

ข้อ	วิธีการสื่อสาร	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	การสื่อสารทางเดียว	4.10	0.63	มาก
2.	การสื่อสารสองทาง	4.25	0.55	มาก
	โดยรวม	**4.18**	**0.59**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า วิธีการสื่อสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยการสื่อสารสองทางมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการสื่อสารทางเดียว แสดงให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

3. ผลการเปรียบเทียบการสื่อสารตามลักษณะประชากร

3.1 เปรียบเทียบตามเพศ

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการสื่อสารจำแนกตามเพศ (t-test)

เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	4.10	0.61	2.35	0.019*
หญิง	4.25	0.56		

* $p < .05$

จากตารางที่ 3 พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีระดับการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 เปรียบเทียบตามอายุ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกตามอายุ (ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	4.52	3	1.51	3.87	0.010*
ภายในกลุ่ม	151.20	390	0.39		
รวม	**155.72**	**393**			

* p < .05

จากตารางที่ 4 พบว่า อายุที่แตกต่างกันมีระดับการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 เปรียบเทียบตามสถานภาพสมรส

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกตามอายุ (ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	3.86	2	1.93	4.21	0.015*
ภายในกลุ่ม	179.14	391	0.46		
รวม	**183.00**	**393**			

* p < .05

จากตารางที่ 5 พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีระดับการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีสถานภาพสมรสมีแนวโน้มที่จะมีระดับการสื่อสารและการมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มโสดและกลุ่มหม้าย/หย่าร้าง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีครอบครัวมักให้ความสำคัญกับข่าวสาร กิจกรรมชุมชน และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นมากขึ้น

3.4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสาร

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ตัวแปร	B	β	t	Sig.
ระยะเวลาอาศัย	0.215	0.28	4.12	0.000*
เพศ	0.134	0.19	2.95	0.003*
การศึกษา	0.121	0.17	2.61	0.009*

$R = 0.365$, $R^2 = 0.133$ * $p < .05$

จากตารางที่ 6 พบว่า ระยะเวลาอาศัย เพศ และระดับการศึกษา สามารถร่วมกันทำนายการสื่อสารได้ร้อยละ 13.3

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของประชาชน

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจ

ข้อ	ความพึงพอใจ	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		$\bar{x}$	S.D.	
1	ความชัดเจนของข้อมูล	4.20	0.58	มาก
2	ความสะดวกในการเข้าถึง	4.18	0.60	มาก
3	ความเหมาะสมของช่องทาง	4.15	0.62	มาก
4	การมีส่วนร่วม	4.22	0.57	มาก
	โดยรวม	**4.19**	**0.59**	**มาก**

จากตารางที่ 7 พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

สรุปภาพรวมผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของเทศบาลเมืองทุ่งสงอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านกระบวนการและวิธีการสื่อสาร โดยการสื่อสารแบบสองทางมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือ และปัจจัยส่วนบุคคลบางประการสามารถอธิบายความ

แตกต่างของการสื่อสารได้ นอกจากนี้ ประชาชนยังมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการบริหารงานผ่านเครือข่ายความร่วมมือ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. กระบวนการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการสื่อสารโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร มีความสอดคล้องและเอื้อต่อประสิทธิภาพการสื่อสาร สอดคล้องกับแนวคิดของ DeVito (2000) และ Wood (2000) ที่มองว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องเกิดจากปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ รวมถึงสอดคล้องกับ Goldhaber and Rogers (1979) ที่ชี้ว่าโครงสร้างเครือข่ายการสื่อสารที่ดีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ

2. วิธีการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

ผลการวิจัย พบว่า วิธีการสื่อสารอยู่ในระดับมาก โดยการสื่อสารแบบสองทางมีความสำคัญมากกว่าการสื่อสารทางเดียว ซึ่งสะท้อนบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของ Servaes (2008) และแนวคิดของ Tubbs และ Moss (2004) ที่ระบุว่าการสื่อสารสองทางช่วยเพิ่มความเข้าใจและลดความคลาดเคลื่อน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้แตกต่างจากแนวทางการสื่อสารแบบดั้งเดิมของภาครัฐที่เน้นการสื่อสารทางเดียว แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวสู่การบริหารแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. การเปรียบเทียบตามลักษณะประชากร

ผลการวิจัย พบว่า เพศ อายุ และสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการสื่อสารในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลมีบทบาทต่อการรับรู้ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ DeFleur, Kearney & Plax (1992) ที่อธิบายว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์และพื้นฐานทางสังคมของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสารและการตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers (2003) ที่ระบุว่า บุคคลที่มี

พื้นฐานทางสังคมและประสบการณ์ชีวิตแตกต่างกัน จะมีรูปแบบการเปิดรับข่าวสารและการยอมรับการสื่อสารที่แตกต่างกันด้วย

ผลการวิจัยยัง พบว่า ระยะเวลาในการอยู่อาศัย เพศ และระดับการศึกษา สามารถร่วมกันทำนายระดับการสื่อสารได้ร้อยละ 13.3 แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ขึ้นอยู่เพียงรูปแบบการสื่อสารของหน่วยงานเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและคุณลักษณะของประชาชนในพื้นที่ด้วย โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลานานมักมีความคุ้นเคยกับกิจกรรมของเทศบาลและมีโอกาสเข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือมากกว่า ขณะที่ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มในการเข้าถึงและทำความเข้าใจข้อมูลข่าวสารได้ดีกว่า ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของ Servaes (2008) ที่เน้นว่าประสิทธิภาพของการสื่อสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้รับสารมีโอกาสเข้าถึง เข้าใจ และมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ แม้ว่าตัวแปรดังกล่าวจะสามารถอธิบายการสื่อสารได้บางส่วน แต่ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลร่วมด้วย เช่น ความไว้วางใจต่อหน่วยงานภาครัฐ ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน และการเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต

4. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการสื่อสาร

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการสื่อสารอยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าการสื่อสารของเทศบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Osborne & Gaebler (1992) และ OECD (2020) ที่ชี้ว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความไว้วางใจของประชาชน

โดยสรุป การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการทำงานแบบเครือข่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปได้ว่า การสื่อสารทั้งในด้านกระบวนการและวิธีการอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการสื่อสารแบบสองทางที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความพึงพอใจในระดับสูง นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการอยู่อาศัย มีอิทธิพลต่อระดับการสื่อสาร สะท้อนว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงภาครัฐกับประชาชนและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ด้านนโยบาย ควรกำหนดนโยบายการสื่อสารเชิงรุกและพัฒนาระบบการสื่อสารให้ครอบคลุมทุกกลุ่มประชาชน 1.2 ด้านการมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมการสื่อสารแบบสองทางและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 1.3 ด้านช่องทาง ควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารให้ทันสมัยและหลากหลาย โดยเฉพาะสื่อดิจิทัล 1.4 ด้านบุคลากร ควรพัฒนาทักษะการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 1.5 ด้านเครือข่าย ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยใช้การสื่อสารเป็นกลไกหลัก **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เช่น วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี หรือภาวะผู้นำ 2.2 ควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก 2.3 ควรศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2.4 ควรขยายพื้นที่ศึกษาเพื่อเปรียบเทียบและเพิ่มความทั่วไปของผลการวิจัย 2.5 ควรศึกษาผลลัพธ์ระยะยาว เช่น ความไว้วางใจของประชาชนและประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยสรุป การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเน้นการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและยกระดับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). การบริหารภาครัฐแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

สำนักทะเบียนราษฎร์ เทศบาลเมืองทุ่งสง. (2565). ข้อมูลจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง. นครศรีธรรมราช: เทศบาลเมืองทุ่งสง.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2556). การสื่อสารกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Agranoff, R., & McGuire, M. (2003). Collaborative public management: New strategies for local governments. Georgetown University Press.

Clampitt, P. G. (2016). Communicating for managerial effectiveness. (6th ed.). Sage Publications.

DeFleur, M. L., Kearney, P., & Plax, T. G. (1992). Fundamentals of human communication. Mayfield Publishing Company.

DeVito, J. A. (2000). Human communication: The basic course. (8th ed.). Longman.

Goldhaber, G. M., & Rogers, D. P. (1979). Audiences and communication. Kendall/Hunt Publishing Company.

OECD. (2020). Innovative citizen participation and new democratic institutions: Catching the deliberative wave. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/339306da-en

Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector. Addison-Wesley.

Servaes, J. (2008). Communication for development and social change. Sage Publications.

Tubbs, S. L., & Moss, S. (2004). Human communication: Principles and contexts. (9th ed.). McGraw-Hill.

Wood, J. T. (2000). Communication mosaics: An introduction to the field of communication. (2nd ed.). Wadsworth.

Yamane, T. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: Harper & Row.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานเทศบาล ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว*

FACTORS AFFECTING ORGANIZATIONAL COMMITMENT OF EMLOYEES IN KHAO CHAKAN SUBDISTRICT MUNICIPALITY, KHAO CHAKKRAN DISTRICT, SA KAEO PROVINCE

ทิฆัมพร ภูกาบขาว[1] และ วลัยลักษณ์ พันธุรี[2]

Tikhamporn Pookabkaow[1] and Walailak Panturee[2]

[1-2]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1-2]Business Administration program, Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: t.pookabkaow@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 2 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 4 เมษายน 2569

Received 29 March 2026; Revised 2 April 2026; Accepted 4 April 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ 2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ และ 3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นพนักงานที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปกติ

Citation:

* ทิฆัมพร ภูกาบขาว และ วลัยลักษณ์ พันธุรี. (2569). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1221-1236.

Tikhamporn Pookabkaow and Walailak Panturee. (2026). Factors Affecting Organizational Commitment Of Emloyees In Khao Chakan Subdistrict Municipality, Khao Chakkran District, Sa Kaeo Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1221-1236.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการศึกษา พบว่า 1. ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 7 ค่า ตัวแปรที่มีค่าสูงสุด คือ ความก้าวหน้า (X10) กับสภาพการทำงาน (X5) (r = .40) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรกับตัวแปรอื่น ๆ พบว่า ตัวแปรอิสระจำนวน 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ (X1) (r = .44) และความก้าวหน้า (X10) (r = .24) และ3. ตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ตัว คือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (X2 ความก้าวหน้า (X10) และค่าตอบแทนและสวัสดิการ (X1) ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานตามลำดับดังนี้

$Y = 2.310 + 0.227X_2 + 0.214X_{10} + 0.148X_1$

$Z_Y = 0.251Z_2 + 0.344Z_{10} + 0.278Z_1$

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์กร, พนักงานเทศบาลตำบล

Abstract

The purposes of the study seemed to (1) To study the level of organizational commitment of employees in Khao Chakan subdistrict municipality, (2) investigate the relationships between the independent variables and organizational commitment of employees in Khao Chakan subdistrict municipality, and (3) explore the predictors affecting Organizational commitment of employees in Khao Chakan subdistrict municipality. The samples of the study were 70 executives, The study instrument was questionnaires, The collected data were analyzed by frequency, percentages, mean, standard deviation, the Pearson product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The findings of the research indicated that;

1. In terms of the level of commitment to the organization commitment of employees in Khao Chakan subdistrict municipality, to be overall at a high level of commitment. 2. The intraclass correlation coefficient between independent variables they were statistically significant at the 0.05 level totaling 7 values. The variable with the highest score seemed to be the advancement (X10) and working conditions (X5) (r = .40), When the correlation coefficients between employee organizational commitment to the organization and other variables were considered, it was found that 2 predictors seemed to have the relationships of employee commitment to the organization with the statistical significance at the 0.05 level. The Compensation and benefits (X1) (r = .44), and the advancement (X10) (r = .24). 3. The independent variables that affect the organizational commitment of employees in Khao Chakan subdistrict municipality , Khao Chakkran District, Sa Kaeo Province with the statistical significance at the 0.05 level there were 3 pieces consisting of Relationships with supervisors (X2) with the positive influence at .227, the advancement (X10), and Compensation and benefits (X1). Which can write the prediction equations based on raw scores and standard scores respectively as follows;

$Y = 2.310 + 0.227X_2 + 0.214X_{10} + 0.148X_1$

$Z_Y = 0.251Z_2 + 0.344Z_{10} + 0.278Z_1$

Keywords: Organizational commitment, Employees in subdistrict municipality

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีความเจริญเติบโตเป็นอย่างมากส่งผลให้มีความก้าวหน้าที่ดีในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาทำให้ปัจจุบันมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์กรในด้านของ

สภาพแวดล้อมขององค์กรทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นในด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร เรื่องของประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กรย่อมมีผลด้วยเช่นกัน การที่จะพัฒนาองค์การให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นจึงควรมีบุคลากรที่มีแรงจูงใจ และมีความผูกพันต่อองค์การ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ เป็นตัวเชื่อมระหว่างความต้องการของบุคคลให้สอดคล้องกับเป้าหมายองค์การ และมีความต้องการที่จะตอบแทนให้กับองค์การ เมื่อบุคคลนั้นมีความผูกพันกับองค์การ จึงส่งผลให้สมาชิกทุ่มเทในการทำงานมากยิ่งขึ้น (Schappe, 1988 : 227) ซึ่งการบริหารงานเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจึงขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคลากรทุกคนในองค์กร โดยการส่งเสริมให้บุคลากรมีความรัก มีความผูกพันกับองค์กร หากบุคลากร มีความผูกพันต่อองค์กรแล้วสิ่งที่องค์กรจะได้มากกว่างาน คือ ร่างกายและหัวใจ การอุทิศตน ทุ่มเทความรู้ ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มกำลัง ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ปกป้องชื่อเสียง ภาพลักษณ์ขององค์กร ต้องการให้องค์กรเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป ความผูกพันกับองค์กรจึงเกี่ยวข้องกับความสามารถในการรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพเหล่านี้ไว้ให้อยู่กับองค์กรให้นานที่สุด (คำนาย อภิปรัชญาสกุล, 2560)

เทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์เป็นหนึ่งในเทศบาลตำบลจำนวน 980 แห่งที่ยกฐานะมาจากสุขาภิบาล เมื่อ วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลง ฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ตามประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 116 ตอนที่ 9ก ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 ซึ่งปัจจุบันมีเทศบาลตำบลในประเทศ ไทยจำนวน 2,247 แห่ง (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2563) ทำให้ทุกวันนี้มีปริมาณงานที่เพิ่มมากขึ้นตามความเจริญและการขยายตัวของชุมชนในจังหวัด โดยในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เป็นองค์กรที่ประกอบด้วยบุคลากรหลายๆ ฝ่ายจึงต้องมีการศึกษาพฤติกรรม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมทัศนคติของแต่ละคน เพื่อสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์การ ซึ่งจะทำให้เกิดการทุ่มเทความรู้ความสามารถ และเต็มใจที่จะปฏิบัติงานขององค์การให้บรรลุเป้าหมาย (เทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว, 2566) แต่ปัจจุบันองค์กรต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานและความสัมพันธ์ภายในองค์กร ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรสามารถแบ่งออกเป็นหลายด้าน ได้แก่ 1. การขาดความชัดเจนในการสื่อสาร จากการศึกษาหลายๆ แหล่งพบว่าการสื่อสารที่ไม่ชัดเจนหรือไม่โปร่งใสในองค์กรสามารถทำให้พนักงานรู้สึกไม่มั่นใจในทิศทางขององค์กร และอาจลดทอนความผูกพันที่มีต่อองค์กรได้ การ

สื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างองค์กรและพนักงาน 2. การขาดการยอมรับและการสนับสนุนการที่พนักงานรู้สึกว่าการทำงานของตนไม่ถูกยอมรับหรือไม่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรในเรื่องต่าง ๆ เช่น การพัฒนาอาชีพ หรือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถลดทอนความผูกพันได้อย่างมาก การมีระบบการสนับสนุนที่ดี เช่น การมีโค้ชหรือที่ปรึกษาภายในองค์กรจะช่วยส่งเสริมความผูกพันที่มีต่อองค์กร 3. วัฒนธรรมองค์กรที่ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมองค์กรที่ไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมหรือการรับฟังความคิดเห็นของพนักงาน อาจทำให้พนักงานรู้สึกว่าพวกเขาไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือไม่ได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร ซึ่งส่งผลต่อความผูกพันและความพึงพอใจในการทำงาน 4. การขาดการพัฒนาตนเอง องค์กรที่ไม่มีการสนับสนุนหรือโอกาสในการพัฒนาทักษะและความสามารถของพนักงานอาจทำให้พนักงานรู้สึกว่าการทำงานในองค์กรนั้นไม่มีความหมายในระยะยาว และจะขาดความผูกพันในระยะยาว

จากเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญและมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษาวิธีการหรือแนวทาง เพื่อให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งผลของการศึกษาในครั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงระดับความคิดเห็นและแนวทางที่จะส่งเสริมความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ รวมถึงสามารถนำผลจากการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางนโยบายการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาการบริหารงานตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้ทรัพยากรบุคคลที่มีค่าคงอยู่กับองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

สมมติฐานการศึกษา

1. ตัวแปรอิสระกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว มีความสัมพันธ์กัน

2. ปัจจัยอิสระส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรม ความผูกพันต่อองค์กร เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลและองค์กร เป็นทัศนคติ หรือความรู้สึกที่สมาชิกมีต่อองค์กร เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการผลักดันให้พนักงานมีความเต็มใจที่จะพยายามกระทำในสิ่งที่ดีให้กับองค์กร เพื่อประโยชน์ขององค์กรและมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงอยู่เป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป เพื่อปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความมีประสิทธิผลขององค์กร ซึ่ง Backer (1960) กล่าวว่าความผูกพันต่อองค์การ หมายถึงการที่บุคคลเข้าไปเป็นสมาชิกขององค์การในช่วงระยะเวลาหนึ่งจะก่อให้เกิดการลงทุนเรียกว่า “Side Bet” ซึ่งอาจเป็นรูปเวลา กำลังกายกำลังสติปัญญาที่เสียไป เมื่อเป็นเช่นนี้บุคคลนั้นย่อมหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับไม่คุ้มค่า เพราะฉะนั้นการที่บุคคลได้เข้ามาทำงานหรือเป็นสมาชิกขององค์การยิ่งนานเท่าไรก็เท่ากับการลงทุนของเขาได้สะสมเพิ่มขึ้น นำมาซึ่งความยากลำบากที่จะตัดสินใจลาออกจากองค์การ เพราะหากการตัดสินใจนี้เป็นผลมาจากความผูกพันต่อองค์การ ดังที่ อเลนและเมเยอร์ กล่าวว่า ความผูกพันต่อองค์กรมีความสัมพันธ์กับแนวโน้มในการลาออกและพฤติกรรมการลาออก โดยเฉพาะความผูกพันด้านความรู้สึกจะมีความสัมพันธ์มากที่สุด ความผูกพันด้านความรู้สึกมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจขาดงานของพนักงานแต่ไม่พบความสัมพันธ์นี้กับความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์กร แต่จะพบความสัมพันธ์ระหว่างการขาดงานอย่างจงใจกับปฏิกิริยาระหว่างความผูกพันด้านความรู้สึกกับการคงอยู่กับองค์กรและพบว่ามีความสัมพันธ์กับความผูกพันด้านบรรทัดฐานเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความผูกพันต่อองค์กร

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ซึ่งการจะเป็นพนักงานที่มีความผูกพันต่อองค์กรขึ้นอยู่กับ

ปัจจัยหลายประการ ผู้ศึกษาจึงประยุกต์ใช้ทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1959) ได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงานของมนุษย์พบว่ามีปัจจัยอยู่ 2 ประการที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงและมีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานคนละแบบ ประการแรก เมื่อคนงานไม่พอใจต่อการทำงานของตนมักจะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเรียกปัจจัยเหล่านี้ว่า “ปัจจัยค้ำจุน”หรือ “ปัจจัยสุขอนามัย” (hygiene factor) ประการที่สอง ส่วนคนงานที่พูดถึงความพอใจในงานมักจะพูดถึงเนื้อหาของงานที่เขาให้ชื่อว่า “ปัจจัยกระตุ้น” หรือ “ปัจจัยจูงใจ” (motivation factor) ซึ่งปัจจัยใดที่เป็นแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล เพื่อที่จะให้บุคคลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและทำงานให้องค์กรอย่างเต็มที่และทราบว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงานเพื่อช่วยให้บุคคลไม่คิดที่จะลาออกจากงาน อันเป็นการบำรุงรักษาขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจซึ่งหากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นได้รับการยอมรับก็จะส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้น การให้ความสำคัญต่อปัจจัยกระตุ้นมิได้หมายความว่าปัจจัยค้ำจุนไม่เป็นสิ่งสำคัญแท้ที่จริงแล้ว ปัจจัยเหล่านี้ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ให้มากเพราะเป็นสาเหตุของการเกิดความไม่พอใจของผู้ปฏิบัติงานได้ง่าย เช่น นโยบายการบริหารที่มุ่งงานโดยไม่สนใจความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติงาน การควบคุมอย่างเข้มงวด ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การเต็มไปด้วยความขัดแย้งแข่งขัน ชิงดีชิงเด่น มีสวัสดิการที่ไม่เพียงพอทำให้ผู้ปฏิบัติงานขวัญเสีย ขาดสิ่งกระตุ้นในการทำงานและนำไปสู่การลดผลงานลงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามารถทำงานได้ผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงบรรลุเป้าหมายขององค์การ บุคคลหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานก็จะต้องบรรลุ เป้าหมายของตนเองด้วยจึงจะทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

3. ความผูกพันของพนักงาน

ความผูกพันของพนักงานถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จ เนื่องจากประสิทธิภาพระดับสูงขององค์การนั้นเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของพนักงานที่มีระดับความผูกพันของพนักงานในระดับสูง เพื่อให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพสูงและและงานที่ต้องการความรวดเร็ว นวัตกรรม และความยืดหยุ่น องค์การจำเป็นต้องให้พนักงานรู้สึกผูกพันกับองค์การ (Sayuti et al., 2021) ในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ นอกเหนือจากการแสวงหาพนักงานที่มีความรู้และมีคุณค่าให้กับองค์การแล้ว ความผูกพันของพนักงานยังเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาพนักงานไว้ภายใน องค์การในระยะยาว เป็นที่สังเกตได้ว่าในองค์การที่ใช้กลยุทธ์การเพิ่มความผูกพันของพนักงานมีแนวโน้มที่จะมีระดับความพึงพอใจของพนักงานที่สูงขึ้น

ซึ่งนำไปสู่การเติบโตและการพัฒนาของ องค์การ (Lockwood, 2006) นอกจากนี้ Konrad (2009) ยังเสริมอีกว่าความผูกพันของพนักงาน ส่งผลให้การลาออกของพนักงานลดลง

กรอบแนวคิดในการศึกษา

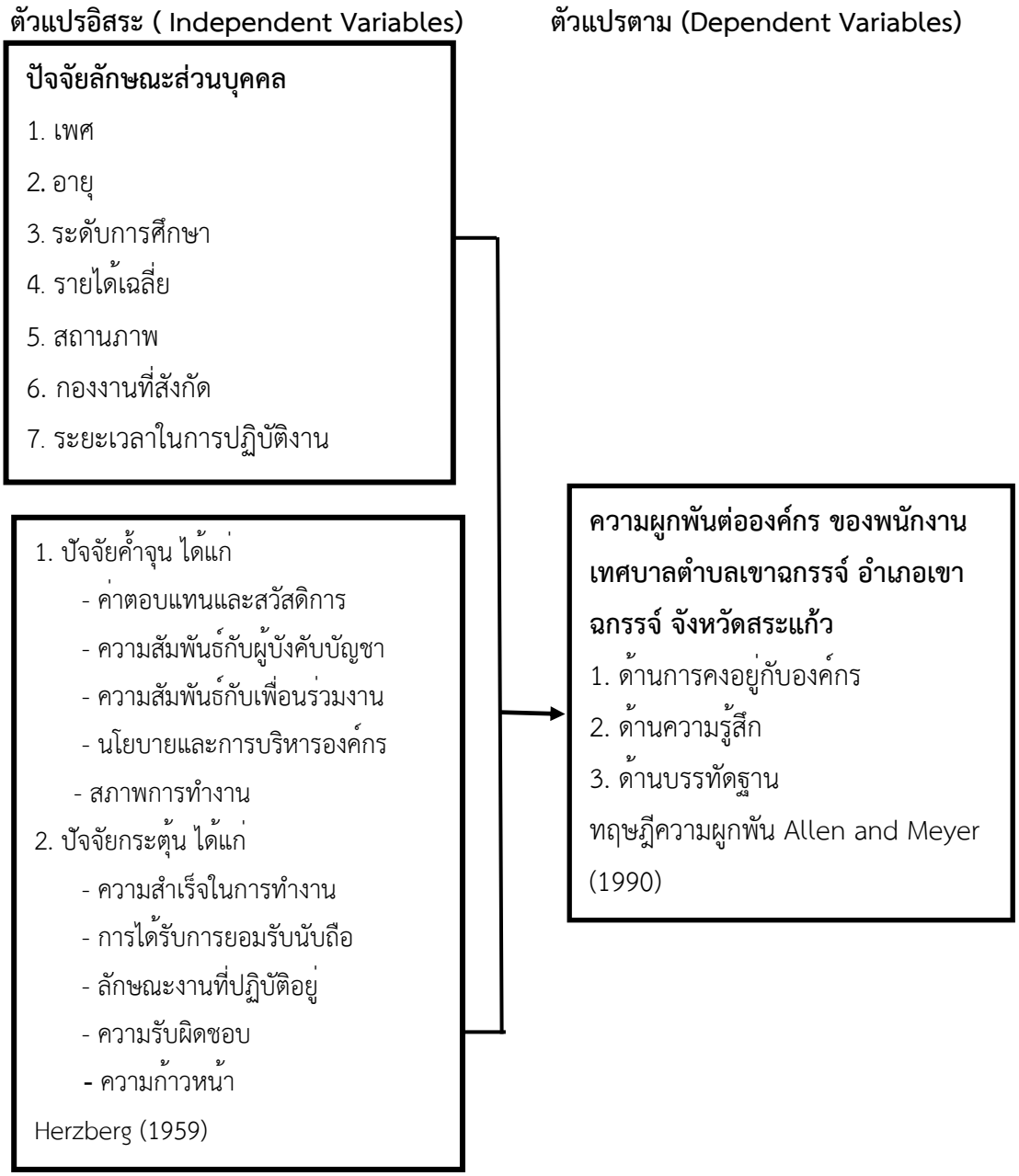

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ คือ พนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 82 คน (เทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ที่ปฏิบัติงาน ในเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ จำนวน 70 คน ได้มาโดยวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie & Morgan

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเพื่อสอบถามพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ กองงานที่สังกัด ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยค้ำจุนของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ได้แก่ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน นโยบายและการบริหารองค์กร และสภาพการทำงาน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยกระตุ้นของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้า

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ด้านการคงอยู่กับองค์กร ด้านความรู้สึก และด้านบรรทัดฐาน

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

ศึกษาค้นคว้าจากตำรา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยกำหนดประเด็นของคำถามให้

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามปฏิบัติการของตัวแปรที่ศึกษา โดยสร้างเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และนำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของแบบสอบถาม พร้อมแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) คัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) > 0.60 และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ศึกษาจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .895

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีแจกแบบสอบถามให้กับข้าราชการพนักงานและลูกจ้าง ของเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว จำนวน 70 ชุด ด้วยตนเองได้ครบถ้วนตามจำนวนที่กำหนด และนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เสนอในรูปแบบตาราง

2. การวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิรสระกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว โดยใช้สถิติวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’ s product-moment correlation coefficient) โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะมีค่าระหว่าง $-1 < r < 1$

4. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิการถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Multiple Regression Coefficients)

5. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปเป็นรายข้อ

ผลการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.46, S.D.= .17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความผูกพันอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน อันดับแรก คือ ด้านการคงอยู่กับองค์กร ($\overline{X}$ =4.49, S.D.= .32) รองลงมา คือ ด้านความรู้สึก ($\overline{X}$ =4.46, S.D.=.24) และด้านบรรทัดฐาน ($\overline{X}$ =4.44, S.D.= .32) ตามลำดับ

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 10 ตัวแปร รวมทั้งสิ้น 55 ค่า มีค่าบวก 35 ค่า มีค่าลบ 20 ค่า และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 7 ค่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง -.99 ถึง .40 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระที่มีค่าสูงสุด คือ ความก้าวหน้า (X10) กับสภาพการทำงาน (X5) (r = .40) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระที่มีค่าต่ำสุด คือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (X3) กับค่าตอบแทนและสวัสดิการ (X1) (r = .26) เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรกับตัวแปรอื่น ๆ พบว่า ตัวแปรอิสระ จำนวน 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .24 ถึง .32 โดยสามารถเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย คือ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ (X1) (r = .44) และความก้าวหน้า (X10) (r = .24)

3. ตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ตัว คือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (X2) มีอิทธิพลในทิศทางบวก มีขนาด .227 ความก้าวหน้า (X10) มีอิทธิพลในทิศทางบวก มีขนาด .214 และค่าตอบแทนและสวัสดิการ (X1) มีอิทธิพล

ในทิศทางบวก มีขนาด .148 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานตามลำดับดังนี้

$$Y = 2.310 + 0.227X_2 + 0.214X_{10} + 0.148X_1$$

$$Z_Y = 0.251Z_2 + 0.344Z_{10} + 0.278Z_1$$

อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว อภิปรายผลดังนี้

1. ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความผูกพันอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน อันดับแรก คือ ด้านการคงอยู่กับองค์กร รองลงมา คือ ด้านความรู้สึก และด้านบรรทัดฐาน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์มีการบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้พนักงานมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ซึ่งอาจเกิดจากวัฒนธรรมองค์กรหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงาน นอกจากนี้การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับเรื่องความเป็นอยู่ และการดูแลเอาใจใส่พนักงาน ทำให้เกิดความพอใจในการทำงาน และส่งผลต่อความเชื่อมั่นในองค์กร จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้พนักงานทุ่มเททำงานอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับ อเลนและเมเยอร์ (Allen and Meyer, 1990) มีแนวคิดที่ว่า ความผูกพันต่อองค์กรที่เกิดขึ้น จากความรู้สึกภายในส่วนบุคคลเป็นความรู้สึกผูกพันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กร รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เต็มใจที่จะทุ่มเทและอุทิศตนให้กับองค์กร และยังสอดคล้องกับทฤษฎีของ เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1959) ที่กล่าวว่า ปัจจัยใดที่เป็นแรงจูงใจในการทำงานของบุคคล จะทำให้บุคคลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและทำงานให้องค์กรอย่างเต็มที่ และปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงานเพื่อช่วยให้บุคคลไม่คิดที่จะลาออกจากงาน อันเป็นการบำรุงรักษาขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจซึ่งหากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นได้รับการยอมรับก็จะส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้น อันจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถต่อไป

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 10 ตัวแปร รวมทั้งสิ้น 55 ค่า มีค่าบวก 35 ค่า มีค่าลบ 20 ค่า และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 7 ค่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง -.99 ถึง .40 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรอิสระที่มีค่าสูงสุด คือ ความก้าวหน้า กับสภาพการทำงาน เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์กรกับตัวแปรอื่น ๆ พบว่า ตัวแปรอิสระ จำนวน 2 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .24 ถึง .32 โดยสามารถเรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย คือ ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และความก้าวหน้า จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า พนักงานของเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ให้ความสำคัญกับ "ปัจจัยค้ำจุน" ตามทฤษฎีของ Herzberg ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความมั่นคงในชีวิตและโอกาสในการเติบโตในสายงานเป็นแรงจูงใจหลักที่ทำให้พนักงานอยากทำงานอยู่ในองค์กร มากกว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมหรือความสัมพันธ์ เนื่องจากเงินเดือนและสวัสดิการ เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต และเมื่อรวมกับปัจจัยกระตุ้นคือ ความก้าวหน้าจะส่งผลให้พนักงานเกิดความผูกพันและอยากปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญจฎาภรณ์ นวลนุ่น (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรกรณีศึกษา สำนักงานธนารักษ์พื้นที่พังงา พบว่า ค่าตอบแทนและสวัสดิการมีผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรสำนักงานธนารักษ์พื้นที่พังงา เนื่องจากเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคลากรยังคงเลือกปฏิบัติงาน อยู่ในองค์การต่อไป การได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมทำให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงาน และมีความพึงพอใจและเกิดความรู้สึกผูกพันกับองค์การ ซึ่งบุคลากรที่เป็นข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างต่างได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ถือว่าดีในระดับนึง ทั้งนี้ในอนาคตควรจะต้องมีการปรับอัตราเงินเดือนให้เหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งการได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจและค่าครองชีพในปัจจุบัน ส่งผลต่อแรงจูงใจให้บุคลากรในหน่วยงาน ปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องและยาวนานจนเกิดเป็นความผูกพันต่อองค์การ

3. ตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ตัว คือ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา มีอิทธิพลในทิศทางบวก มีขนาด .227 ความก้าวหน้า มีอิทธิพลในทิศทางบวก มีขนาด .214 และค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีอิทธิพลในทิศทางบวกมีขนาด

.148 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ให้ความสำคัญกับพนักงานอย่างเท่าเทียม ได้รับคำแนะนำ ให้การสนับสนุน การยอมรับ และความเป็นธรรมในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในงาน นอกจากนี้ยังได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม จึงสร้างความพึงพอใจในการทำงาน จึงเกิดแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญจฎาภรณ์ นวลนุ่น (2565) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรกรณีศึกษา สำนักงานธนารักษ์พื้นที่พังงา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์การ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรสำนักงานธนารักษ์พื้นที่พังงาอย่างมาก เนื่องจากบุคลากรภายในหน่วยงานมีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและองค์การ เกิดความร่วมมือร่วมใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้บังคับบัญชามีการยอมรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา มีความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง พร้อมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในทุกด้าน ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความนับถือเลื่อมใสและเชื่อมั่นพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ และเนื่องด้วยลักษณะงานของหน่วยงานที่แต่ละส่วนจะต้องทำงานเกี่ยวเนื่องกัน ทำให้บุคลากรจะต้องประสานงานร่วมกันจึงก่อให้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนร่วมงาน มีความสนิทสนมกันเป็นอย่างดีก่อให้เกิดความสามัคคีกันในหน่วยงานและเกิดเป็นความผูกพัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ 1. ควรมีการส่งเสริมให้พนักงานเกิดความผูกพันต่อองค์กรในทุกด้าน ทั้งพฤติกรรมที่แสดงออก ด้านความรู้สึก และด้านการรับรู้ 2. ควรกล่าวชมเชยเมื่อพนักงานสามารถปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมทั้งหัวหน้างานควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานสำคัญ อันส่งผลต่อภาพลักษณ์ขององค์กร 3. ควรจัดการสัมมนาเกี่ยวกับความผูกพันในองค์กร เพื่อให้พนักงานมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความผูกพันในองค์กร รวมทั้งก่อให้เกิดความตั้งใจในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) เพื่อหาคำตอบว่าเหตุใดตัวแปรอื่นๆ จึงไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กรในบริบทของพื้นที่นี้ 2. ควรศึกษาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความผูกพันในองค์กรเช่น ความเครียด ในการทำงาน ความ

คาดหวังในการทำงาน บรรยากาศในองค์กร เป็นต้น เพื่อจะได้นำปัจจัยเหล่านั้น ไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของพนักงานเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ 3. ควรขยายขอบเขตเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้กว้างขึ้น นอกเหนือจากการใช้แบบสอบถาม เช่น การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกประกอบกับข้อมูลเชิงปริมาณ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนและถูกต้องมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กัญจฎาภรณ์ นวลนุ่น. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันองค์การของบุคลากรกรณีศึกษาสำนักงานธนารักษ์พื้นที่พังงา. ใน การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรรัฐประศาสนศาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). คู่มือปฏิบัติงานท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2560). การเพิ่มประสิทธิภาพภายในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: โฟกัสมีเดีย แอนด์พับลิชชิ่ง.

เทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์. (2566). กรมการปกครองท้องถิ่น. สระแก้ว: เทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์.

_____. (2568). กรมการปกครองท้องถิ่น. สระแก้ว: เทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์.

บงกช ตั้งจิระศิลป์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์การ ความจงรักภักดีต่อองค์การ และผลการปฏิบัติงานของนักบัญชีในจังหวัดระยอง. วารสารบริหารธุรกิจอุตสาหกรรม, 3(2),55-70.

Allen, N. J., & Meyer, J. P. (1990). The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. Journal of Occupational Psychology, 63(1), 1–18.

Herzberg, F. (1959). Federick; Mausner, Bernard; and Synderman, Block the Motivation to Work. New York: John Willey.

Schappe, S. P.. (1988). The Influence of Job Satisfaction, organization commitment, and famines perceptions or organizational citizenship behavior," Journal of Applied Psychology, 132, 3.

ความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*

ENGLISH SENTENCE WRITING ABILITY AND ACADEMIC ACHIEVEMENT THROUGH THE SIX WRITING STEPS TECHNIQUE AMONG MATHAYOMSUKSA 1 STUDENTS

วริษฐา มิตรคุณ[1], ชวนพิศ ชุมคง[2] และ นพเก้า ณ พัทลุง[3]

Warittha Mitkhun[1], Chuanphit Chomkong[2] and Noppakao Na Phatthalung[3]

[1]โรงเรียนดาวนายร้อย จังหวัดสงขลา

[1]Daonairoi Changwatsongkhla School, Thailand

[2-3]คณะศึกษาศาตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[2-3]Faculty of Education, Thaksin University, Songkhla Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Praerywarit@gmail.com

วันที่รับบทความ : 22 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 1 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 3 พฤษภาคม 2569

Received 22 April 2026; Revised 1 May 2026; Accepted 3 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการเรียนด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคการสอน Six Writing Steps และ 3) เพื่อศึกษาระดับความพึง

Citation:

* วริษฐา มิตรคุณ, ชวนพิศ ชุมคง และ นพเก้า ณ พัทลุง. (2569). ความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1237-1250.

Warittha Mitkhun, Chuanphit Chomkong and Noppakao Na Phatthalung. (2026). English Sentence Writing Ability And Academic Achievement Through The Six Writing Steps Technique Among Mathayomsuksa 1 Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1237-1250.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

พอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนดาวนายร้อย จังหวัดสงขลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 31 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ รวม 12 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน Six Writing Steps จำนวน 6 แผน แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษแบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ เครื่องมือทุกชิ้นผ่านการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test แบบ Dependent)

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps มีความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษหลังเรียน ($\bar{X}$ = 15.11) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 7.73) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษโดยรวมหลังเรียน ($\bar{X}$ = 3.05) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 1.56) จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.84) แสดงให้เห็นว่าเทคนิคการสอน Six Writing Steps สามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: Six Writing Steps, การเขียนประโยคภาษาอังกฤษ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ

Abstract

This research study aimed to 1) compare English sentencewriting ability among Matthayomsuksa 1 students between before and after learning through the six writing steps technique, 2) develop academic achievement of Matthayomsuksa 1 students through the six writing steps technique, and 3)

examine the satisfaction of Matthayomsuksa 1 students towards learning management through the six writing steps technique. The research samples were 31 Matthayomsuksa 1 students at Daonairoi School, Songkhla province, in semester 2 of academic year 2025, who were selected by cluster sampling method in the duration of 6 weeks, a total of 12 hours. The research instruments were 6 six-writing-steps lesson plans, a 20-item English sentence writing test, and a 5-scale questionnaire on satisfaction, 20 items. All instruments were validated to evaluate the Index of Item-Objective Congruence (IOC) by 3 experts. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and dependent sample t-test.

The research findings revealed that 1) the English sentence writing ability of the students who learned through the six-writing-steps technique was improved; the post-mean score ($\bar{X}$ = 15.11) was higher than the pre-test score ($\bar{X}$ = 7.73) at the statistical significance level of .05. 2) The academic achievement of the students after learning through the technique ($\bar{X}$ = 3.05) was higher than before learning through it ($\bar{X}$ = 1.56), out of the total score of 4 at the statistical significance level of .05 in all aspects. 3) The results of the students satisfaction examination showed that the students were satisfied by learning through the six-writing-steps technique at the very good level holistically ($\bar{X}$ = 4.84), which indicated that the technique could develop the students' English sentence writing ability and academic achievement effectively and could establish positive attitudes towards learning English well.

Keywords: Six Writing Steps, English Sentence Writing, Academic Achievement, Satisfaction

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่สังคมโลกเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาสากลที่ ใช้ในการสื่อสารระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง

สังคม หรือเทคโนโลยี การศึกษาภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในระบบการศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งวางรากฐานให้นักเรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การแสวงหาความรู้ และเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการดำรงชีวิตในสังคมโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ทักษะการเขียน (Writing Skill) ถือเป็นทักษะการใช้ภาษาที่ซับซ้อนที่สุดในบรรดาทักษะทั้งสี่ของภาษา เพราะต้องอาศัยทั้งความรู้ทางภาษา ความสามารถในการวางโครงสร้าง และทักษะในการจัดเรียงให้สอดคล้องและต่อเนื่องกัน (Harmer, 2004) การเขียนไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดความคิดลงบนกระดาษเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบของผู้เขียน ตลอดจนความสามารถในการใช้ภาษาอย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยค และความสามารถในการสื่อความหมายอย่างชัดเจน

การฝึกฝนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทักษะการเขียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brookes and Withrow (1988) ที่เสนอเทคนิค "Six Writing Steps" ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) Pre-writing 2) Drafting 3) Revising 4) Editing 5) Publishing และ 6) Reflecting กระบวนการเขียนตามขั้นตอนดังกล่าวช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการวางแผน การร่างเนื้อหา การตรวจสอบ และการปรับปรุงผลงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่ช่วยให้งานเขียนมีคุณภาพมากขึ้น แต่ยังส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดระบบความคิด และการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 อีกด้วย (Trilling & Fadel, 2009)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค Six Writing Stepsในการพัฒนาความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ และนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังการเรียนด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps

2. เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เทคนิคการสอน Six Writing Steps

3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ

ทักษะการเขียน (Writing Skill) เป็นทักษะที่สำคัญและมีความซับซ้อนในการเรียนรู้ภาษา เนื่องจากการเขียนที่ดีต้องอาศัยทั้งความรู้ด้านคำศัพท์ โครงสร้างประโยค ไวยากรณ์ และความสามารถในการสื่อความหมายอย่างชัดเจน Harmer (2004) ระบุว่า การเขียนไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความคิดลงบนกระดาษ แต่ต้องสะท้อนถึงกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบของผู้เขียน Byrne (1982) ได้แบ่งองค์ประกอบของการเขียนออกเป็น 2 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านรูปแบบ (Form) ซึ่งครอบคลุมการใช้ตัวอักษร เครื่องหมายวรรคตอน การสะกดคำ และโครงสร้างประโยค และด้านเนื้อหา (Content) ซึ่งครอบคลุมความสอดคล้องของเนื้อหา ความถูกต้องของข้อมูล และการลำดับความคิดอย่างสมเหตุสมผล

ในบริบทของผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (EFL Learners) ปัญหาที่พบบ่อยในการพัฒนาทักษะการเขียน ได้แก่ การขาดความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างประโยคที่ถูกต้อง

การใช้ คำศัพท์ที่ไม่เหมาะสม และการขาดกระบวนการคิดที่มีระบบก่อนการเขียน (Faraj, 2015) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้งานเขียนของนักเรียนขาดความชัดเจนและไม่สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เทคนิคการสอน Six Writing Steps

เทคนิคการสอน Six Writing Steps ได้รับการพัฒนาโดย Brookes and Withrow (1988) โดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดการเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process Writing Approach) ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเขียนมากกว่าผลผลิตของการเขียน เทคนิคนี้ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Pre-writing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้ระดมความคิด (Brainstorming) วางโครงร่าง (Outlining) และรวบรวมข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการเขียน เพื่อให้เกิดความพร้อมก่อนลงมือเขียนจริง

ขั้นที่ 2 การร่างข้อความ (Drafting) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนลงมือเขียนตามแนวคิดและโครงร่างที่วางไว้ โดยไม่ต้องกังวลกับความสมบูรณ์แบบในขั้นนี้ เพื่อให้ได้ร่างแรกของงานเขียน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบ (Revising) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนตรวจสอบเนื้อหา โครงสร้าง และความสอดคล้องของงานเขียน โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนข้อเสนอแนะกับเพื่อน (Peer Review)

ขั้นที่ 4 การแก้ไข (Editing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดทางด้านไวยากรณ์ การสะกดคำ และเครื่องหมายวรรคตอน เพื่อให้งานเขียนมีความถูกต้องตามหลักภาษา

ขั้นที่ 5 การนำเสนอผลงาน (Publishing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำเสนอผลงานการเขียนที่สมบูรณ์แล้วต่อครูหรือเพื่อนร่วมชั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลการเรียนรู้ที่ได้รับ

ขั้นที่ 6 การสะท้อนความคิด (Reflecting) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนทบทวนกระบวนการเขียนของตนเอง ประเมินจุดแข็งและจุดอ่อน เพื่อนำไปปรับปรุงในงานเขียนครั้งต่อไป (Brookes & Withrow, 1988)

สรุปว่า ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่มีความซับซ้อน ผู้เรียน EFL มักประสบปัญหาด้านโครงสร้างประโยค คำศัพท์ และการขาดกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เทคนิค Six Writing Steps ของ Brookes and Withrow (1988) จึงเป็นแนวทางที่ช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว โดยเน้นกระบวนการเขียนอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนจนถึงการสะท้อนความคิด เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 116 คน โรงเรียนดาวนายร้อย จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 31 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) ในภาคเรียนที่ 2 ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองคือ 6 สัปดาห์ รวมเป็น 12 ชั่วโมง

2. แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งเป็นแบบแผนที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพัฒนาการของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps

3. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 4 ชนิด ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน Six Writing Steps จำนวน 6 แผน (แผนละ 2 ชั่วโมง) มุ่งพัฒนาความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษ โดยบูรณาการขั้นตอน Pre-writing, Drafting, Revising, Editing, Publishing และ Reflecting เข้ากับเนื้อหาในหลักสูตร

3.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษแบบอัตนัย จำนวน 20 ข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น Pre-test และ Post-test เพื่อใช้วัดความสามารถในการเขียนก่อนและหลังการเรียน

3.3 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงสร้างประโยค (Subject + Verb + Object) การใช้คำศัพท์และการเลือกใช้คำที่เหมาะสม (Vocabulary & Word Choice) หลักไวยากรณ์เบื้องต้น (Tense & Grammar Rules) กระบวนการเขียนตาม Six Writing Steps และการตรวจสอบและปรับปรุงประโยค (Editing & Revising)

3.4 แบบสอบถามความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) จำนวน 20 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนและเตรียมการสอน ด้านการใช้

เทคนิค Six Writing Steps ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผลลัพธ์ต่อทักษะเขียนภาษาอังกฤษ และด้านการวัดและประเมินผล

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือทุกชิ้นผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) คัดเลือกข้อที่มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ชี้แจงวัตถุประสงค์และระยะเวลาการดำเนินงานให้กลุ่มตัวอย่างทราบ

ขั้นที่ 2 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test)

ขั้นที่ 3 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง

ขั้นที่ 4 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)

ขั้นที่ 5 ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจหลังสิ้นสุดการทดลอง

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้ 1) ค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 2) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางการเรียน 3) การทดสอบค่าที (t-test for Dependent Samples)

ผลการวิจัย

1. ความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษก่อนและหลังการเรียนด้วยเทคนิค Six Writing Steps

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษก่อนและหลังการเรียน

ตัวแปร	ก่อนเรียน $\bar{x}$	S.D.	หลังเรียน $\bar{x}$	S.D.	t
ความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษ	7.73	2.19	15.11	2.45	-18.844*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษเฉลี่ย ($\bar{x}$) ก่อนเรียนเท่ากับ 7.73 คะแนน และค่าเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x}$) เท่ากับ 15.11 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ก่อนเรียนเท่ากับ 2.19 และหลังเรียน (S.D.) เท่ากับ 2.45 เมื่อทดสอบค่าที พบว่า t = -18.844 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษก่อนและหลังการเรียนด้วยเทคนิค Six Writing Steps

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษก่อนและหลังการเรียน

ด้านผลสัมฤทธิ์	เต็ม	ก่อน $\bar{x}$	S.D.	หลัง $\bar{x}$	S.D.	t
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโครงสร้างประโยค (S+V+O)	4	1.27	0.65	2.61	0.54	-10.281*
การใช้คำศัพท์และการเลือกใช้คำที่เหมาะสม	4	2.04	0.49	3.55	0.52	-15.174*
หลักไวยากรณ์เบื้องต้น (Tense & Grammar Rules)	4	1.39	0.48	3.29	0.64	-18.165*
กระบวนการเขียนตาม Six Writing Steps	4	1.65	0.49	3.11	0.73	-10.145*
การตรวจสอบและปรับปรุงประโยค (Editing & Revising)	4	1.47	0.64	2.71	0.53	-13.040*
รวมทั้งหมด	20	1.56	0.43	3.05	0.50	-19.938*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนในทุกด้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีพัฒนาการสูงสุดคือ ด้านหลักไวยากรณ์เบื้องต้น (ก่อนเรียน $\overline{x}$ = 1.39, หลังเรียน $\overline{x}$ = 3.29, t = -18.165) และด้านการใช้คำศัพท์และการเลือกใช้คำที่เหมาะสม (ก่อนเรียน $\overline{x}$ = 2.04, หลังเรียน $\overline{x}$ = 3.55, t = -15.174) ผลสัมฤทธิ์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน 1.56 และหลังเรียน 3.05 จากคะแนนเต็ม 4 คะแนน

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยเทคนิค Six Writing Steps

รายการประเมิน	$\overline{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการวางแผนและเตรียมการสอน	4.93	0.20	มากที่สุด
ด้านการใช้เทคนิค Six Writing Steps	4.86	0.46	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.82	0.42	มากที่สุด
ด้านผลลัพธ์ต่อทักษะเขียนภาษาอังกฤษ	4.76	0.43	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.85	0.39	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.84	0.38	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ในภาพรวมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการมีเรียนรู้โดยใช้เทคนิค Six Writing Steps อยู่ในระดับ "มากที่สุด" โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ที่ 4.84 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ที่กำหนดไว้ในสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการวางแผนและเตรียมการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{x}$ = 4.93) รองลงมาคือ ด้านการใช้เทคนิค Six Writing Steps ($\overline{x}$ = 4.86) ด้านการวัดและประเมินผล ($\overline{x}$ = 4.85) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\overline{x}$ = 4.82) และด้านผลลัพธ์ต่อทักษะเขียนภาษาอังกฤษ ($\overline{x}$ = 4.76) ตามลำดับ โดยทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ด้านความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษ

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brookes, A. & Withrow, J. (1988) ที่เสนอว่าเทคนิค Six Writing Steps เป็นกระบวนการเขียนที่มีขั้นตอนชัดเจน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวางแผน ร่าง ตรวจสอบ และปรับปรุงงานเขียนได้อย่างเป็นระบบ อันส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของงานเขียนทั้งในด้านความถูกต้องทางภาษา ความชัดเจนของเนื้อหา และความสมบูรณ์ของโครงสร้างประโยค สาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษสูงขึ้นภายหลังการเรียนด้วยเทคนิค Six Writing Steps อาจเนื่องมาจากการที่เทคนิคดังกล่าวส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกฝนกระบวนการคิดอย่างมีระบบก่อนการเขียน โดยเฉพาะในขั้น Pre-writing ที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจัดระเบียบความคิด วางโครงร่าง และเลือกใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมได้ ทำให้เมื่อถึงขั้นการเขียนจริง นักเรียนสามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจนและถูกต้องตามหลักภาษามากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Harmer, J. (2004) ที่กล่าวว่า ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ซับซ้อน เพราะต้องอาศัยทั้งความรู้ทางภาษา ความสามารถในการวางโครงสร้าง และทักษะในการจัดเรียงความคิดให้สอดคล้องและต่อเนื่องกัน

2. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ

ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนทุกด้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านที่มีพัฒนาการสูงสุดคือ ด้านหลักไวยากรณ์เบื้องต้น (Tense & Grammar Rules) ซึ่งมีค่า t = -18.165 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในกระบวนการ Editing ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ 4 ของ Six Writing Steps นักเรียนได้รับการฝึกตรวจสอบและแก้ไขไวยากรณ์ในการเขียนของตนเองอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความเข้าใจในหลักไวยากรณ์จากการปฏิบัติจริง

ด้านการใช้คำศัพท์และการเลือกใช้คำที่เหมาะสม (Vocabulary & Word Choice) ที่มีพัฒนาการรองลงมา สอดคล้องกับแนวคิดด้านการพัฒนาคลังคำศัพท์ (Vocabulary Development) ที่ระบุว่า การพัฒนาคำศัพท์เกิดขึ้นได้ดีที่สุดผ่านการใช้ภาษาในบริบทที่มีความหมาย เทคนิค Six Writing Steps ช่วยสร้างบริบทดังกล่าวผ่านขั้น Pre-writing ที่กระตุ้นให้นักเรียนคิดและเลือกคำศัพท์ที่เหมาะสมกับหัวข้อที่กำหนด รวมถึงขั้น Revising ที่ส่งเสริมให้

นักเรียนพิจารณาและปรับปรุงการเลือกใช้คำศัพท์มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Khatib, M. & Meihami, H. (2015)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พัฒนาขึ้นในทุกด้านยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐชยา สมมาศเดชสกุล และคณะ (2565) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการมีพัฒนาการทางการเขียนภาษาอังกฤษสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75 และงานวิจัยของ Hassan, I., et al. (2021) ที่พบว่าการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจนมีประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการเขียนในหมู่นักเรียน ESL

3. ด้านความพึงพอใจของนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยเทคนิคการสอน Six Writing Steps โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ = 4.84) ซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่า ลักษณะของเทคนิค Six Writing Steps ที่มีขั้นตอนชัดเจน ช่วยให้นักเรียนเห็นแนวทางในการเขียนและรู้สึกมีความมั่นใจมากขึ้น ลดความกังวลในภาษาอังกฤษซึ่งเป็นปัญหาหลักของผู้เรียน ทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ด้านที่นักเรียนมีความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านการวางแผนและเตรียมการสอน ($\overline{x}$ = 4.93) ซึ่งให้เห็นว่า นักเรียนให้ความสำคัญกับความพร้อมของครูในการเตรียมเนื้อหา สื่อ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความชัดเจน ครบถ้วน และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดด้านแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่ระบุว่าความพร้อมของครูและบรรยากาศการเรียนที่เป็นระบบมีส่วนสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในการเรียน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา สถิตเกิด (2565) ที่พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้เทคนิค Six Writing Steps ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{x}$ = 4.54) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ha, T. T. (2021) ที่พบว่าผู้เรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนมากขึ้นขึ้นเมื่อได้รับการสอนที่มีขั้นตอนชัดเจน โดยรวมแล้ว ระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุดของนักเรียนในทุกด้านสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Six Writing Steps ได้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ท้าทาย และน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างเต็มที่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Six Writing Steps ช่วยพัฒนาความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในทุก

ด้านได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านหลักไวยากรณ์มีพัฒนาการสูงสุด เนื่องจากกระบวนการเขียนที่เป็นขั้นตอนช่วยให้นักเรียนฝึกตรวจสอบและแก้ไขภาษาได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยรวมในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าเทคนิคดังกล่าวสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีระบบ น่าสนใจ และช่วยลดความกังวลในการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** ประกอบด้วย 1. ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรนำเทคนิคการสอน Six Writing Steps ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ทักษะการเขียน เนื่องจากผลการวิจัยยืนยันว่าสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนประโยคภาษาอังกฤษและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ในการนำเทคนิค Six Writing Steps ไปใช้ควรเน้นให้นักเรียนผ่านกระบวนการ Pre-writing อย่างเพียงพอ เนื่องจากขั้นตอนนี้เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจัดระเบียบความคิด วางแผนเนื้อหา และเลือกใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมก่อนลงมือเขียนจริง 3. ครูควรให้ความสำคัญกับขั้นตอน Reflecting เป็นพิเศษ เนื่องจากสะท้อนความคิดช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงจุดแข็งและจุดอ่อนในการเขียนของตนเอง นำไปสู่การพัฒนาทักษะการเขียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 4. ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การทำงานกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อน (Peer Learning) และการนำเสนอผลงาน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนที่กระตือรือร้นและส่งเสริมความกล้าแสดงออกของนักเรียน 5. ครูควรชี้แจงเกณฑ์การประเมินผลให้นักเรียนทราบล่วงหน้า เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าด้านการวัดและประเมินผลมีระดับความพึงพอใจสูงการที่นักเรียนทราบว่าจะถูกประเมินจากเกณฑ์ใดช่วยให้นัก เรียนสามารถพัฒนางานเขียนได้ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด 6. ควรนำเทคนิค Six Writing Steps ไปบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาอังกฤษอื่น ๆ หรือบูรณาการกับทักษะภาษาอื่น เช่น การอ่าน การฟัง และการพูด เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างครบถ้วนในทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา สถิตเกิด. (2565). การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษโดยใช้เทคนิค Six Writing Steps ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ณัฐชยา สมมาศเดชสกุล และคณะ. (2565). ผลของการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการที่มีต่อความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 24(1), 45-58.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

Brookes, A. & Withrow, J. (1988). Writing: A process approach. Melbourne: Longman Cheshire.

Byrne, D. (1982). Teaching writing skills. London: Longman.

Faraj, A. K. A. (2015). Scaffolding EFL students' writing through the writing process approach. Journal of Education and Practice, 6(13), 131-141.

Ha, T. T. (2021). Effects of process-genre approach on EFL students' writing performance and attitudes. International Journal of Instruction, 14(3), 431-448.

Harmer, J. (2004). How to teach writing. Harlow: Pearson Education.

Hassan, I., et al. (2021). The effect of structured learning approach on ESL learners' writing performance. Asian Journal of University Education, 17(2), 78-89.

Khatib, M. & Meihami, H. (2015). The effect of process-based writing on EFL learners' writing accuracy and fluency. Theory and Practice in Language Studies, 5(4), 768-776.

Trilling, B. & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. San Francisco: Jossey-Bass.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย*

THE DEVELOPMENT OF ANALYTICAL THINKING ACTIVITY PACKAGES USING PROJECT-BASED LEARNING MANAGEMENT IN HISTORY SUBJECT TO DEVELOP ANALYTICAL THINKING SKILLS OF MATHAYOM 4 STUDENTS AT THE GENERAL EDUCATION DEPARTMENT OF THE BUDDHIST STUDIES SCHOOL, NONG KHAI PROVINCE

พระมหาศิริพงศ์ ปญฺญาวชิรเมธี[1], พระมหาอภิสิทธิ์ ภูริปญฺโญ[2], ปาณจิตร สุกุมาลย์[3] และ สมชัย ศรีนอก[4]

Phra Maha Siriphong Panyawachiramethi [1], Phra Maha Apisit Phuripanyo[2], Panjitr Sukumal[3] and Panjitr Sukumal[4]

[1-4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: ballesd43@gmail.com

วันที่รับบทความ : 1 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 9 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 11 พฤษภาคม 2569

Received 1 May 2026; Revised 9 May 2026; Accepted 11 May 2026

Citation:

* พระมหาศิริพงศ์ ปญญาวชิรเมธี, พระมหาอภิสิทธิ์ ภูริปญโญ, ปาณจิตร สุกุมาลย์ และ สมชัย ศรีนอก. (2569). การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1251-1267.

Phra Maha Siriphong Panyawachiramethi, Phra Maha Apisit Phuripanyo, Panjitr Sukumal and Panjitr Sukumal. (2026). The Development Of Analytical Thinking Activity Packages Using Project-Based Learning Management In History Subject To Develop Analytical Thinking Skills Of Mathayom 4 Students At The General Education Department Of The Buddhist Studies School, Nong Khai Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1251-1267.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน 2) พัฒนาแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ให้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 3) เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน 4) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดหนองคาย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาสภาพ รวมทั้งสิ้น 144 รูป กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี่แอนมอร์แกรน และสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 36 รูป โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ใช้การสุ่มตัวอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ 1)แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้ 2)แผนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย 3) แบบวัดการคิดวิเคราะห์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที (t-test)

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้การพัฒนาแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.04, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. ประสิทธิภาพของของแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.62/86.87 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยด้วยแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 4. ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.36)

คำสำคัญ: การคิดวิเคราะห์, การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน, ความพึงพอใจของผู้เรียน, ประวัติศาสตร์ไทย, แบบฝึกทักษะ

Abstract

This research aimed to: 1) study the learning management conditions in the History course using project-based learning; 2) develop analytical thinking skill exercises with an efficiency criterion of 80/80; 3) compare students' analytical thinking skills before and after learning; and 4) examine students' satisfaction toward the analytical thinking skill exercise model. This study employed a quasi-experimental research design. The sample group consisted of Matthayom Suksa 4 students in Phra Pariyattidhamma Schools in Nong Khai Province. A total of 144 students were selected for the study of learning management conditions, with the sample size determined according to the Krejcie and Morgan table and selected through simple random sampling. The experimental group consisted of 36 Matthayom Suksa 4 students from Pali Satit Sueksa Wat Sisaket School, Nong Khai Province, selected through simple random sampling using classrooms as the sampling units. The research instruments included: 1) a questionnaire on learning management conditions, 2) Thai History lesson plans, 3) an analytical thinking skills assessment test, and 4) a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and t-test statistics.

The research findings revealed that: 1) the overall conditions and problems in learning management for the development of analytical thinking skill exercises using project-based learning in the History course were rated at a high level ($\bar{x}$ = 4.04, S.D. = 0.37). When considering each aspect individually, all aspects were found to be at a high level. 2) The efficiency of the analytical thinking skill exercises in the History course developed through project-based learning, based on the 80/80 criterion, showed that the developed exercises achieved an efficiency score (E1/E2) of 81.62/86.87, which was higher than the established criterion. 3) Matthayom Suksa 4 students who learned through the analytical thinking skill exercises using project-based learning demonstrated significantly

higher post-learning achievement scores than pre-learning scores at the 0.01 level of statistical significance. 4) Students' satisfaction toward the analytical thinking skill exercise model using project-based learning was overall at a high level ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.36).

Keywords: Analytical Thinking, Project-Based Learning, Student Satisfaction, Thai History, Skill Exercises

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความผันผวนสูง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตถูกนำมาใช้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในทุกมิติ ส่งผลให้รูปแบบการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยมีเทคโนโลยีเป็นทั้งเครื่องมือและฐานความรู้ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต (ธานินทร อินทรวิเศษ, 2562 : 478)

ในขณะเดียวกัน การศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองและปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็น โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้และทักษะการคิด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ อันนำไปสู่การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน การจัดการเรียนรู้จึงควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ และรูปแบบการเรียนรู้ พร้อมทั้งมุ่งพัฒนาองค์ความรู้ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสมดุล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 16)

นอกจากนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม

มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองทั้งในระดับชาติและสากล ตลอดจนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 4)

ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะสาระประวัติศาสตร์ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษยชาติ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไม่ได้มุ่งเพียงการจดจำเหตุการณ์ในอดีต แต่เน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้น วิเคราะห์ และตีความข้อมูล เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตอย่างมีเหตุผล และเกิดการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 3)

อย่างไรก็ตาม จากสภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน พบว่าผู้เรียนจำนวนมากยังคงเน้นการเรียนรู้แบบท่องจำมากกว่าการเข้าใจเชิงลึก ส่งผลให้ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งรูปแบบการสอนที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางยังจำกัดโอกาสในการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงเท่าที่ควร

ดังนั้น การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ในรายวิชาประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญ โดยควรใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การวิเคราะห์เหตุการณ์ การเปรียบเทียบข้อมูล การอภิปราย และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จำลอง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning: PBL) เป็นแนวทางหนึ่งที่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะดังกล่าว โดยเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การทำงานร่วมกัน การตั้งคำถาม การค้นคว้าข้อมูล และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยส่งเสริมทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง

สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีความหลากหลายของผู้เรียน ทั้งในด้านความสามารถและประสบการณ์ จำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทดังกล่าว โดยเฉพาะในรายวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงลึก อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่านักเรียนยัง

มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับปานกลางถึงต่ำ และยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและส่งเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนักเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่องเวลาและการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ให้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย

สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนหลังจากใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในรูปแบบการวิจัย R&D (Research and Development) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มที่ใช้ในการศึกษาสภาพ

1) ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มเครือข่ายเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 จังหวัดหนองคาย สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 จำนวน ทั้งสิ้น 230 รูป

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มเครือข่ายเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 จังหวัดหนองคาย สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 จำนวน 12 โรงเรียน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจาก 12 โรงเรียน ได้ 6 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 144 รูป โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซซี่แอนมอร์แกรน (Krejcie and Morgan) และสุ่มอย่างง่าย Sample Random Sampling โดยการจับฉลาก

2. กลุ่มที่ใช้ในการทดลองชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์

กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 1 จำนวน 36 รูป โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 8 โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม cluster random sampling

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ 1)แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนรู้ 2)แผนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย 3) แบบวัดการคิดวิเคราะห์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที (t-test)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่ คือ สามเณร จำนวน 120 รูป คิดเป็นร้อยละ 83.33 และพระภิกษุ จำนวน 24 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.67 ส่วนมาก มีอายุ ต่ำกว่า 16 ปี จำนวน 114 รูป คิดเป็นร้อยละ 58.33 อายุ 17 ปี ขึ้นไป จำนวน 30 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.83 ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมาจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน 144 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.67 ต่อโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา มจร. โรงเรียนวัดโกเสยเขต โรงเรียนวัดพระธาตุวิทยา โรงเรียนวัดโพธิสมภาร โรงเรียนวัดพระธาตุบังพวน และโรงเรียนปริยัติธรรมวัดบ้านบอนวิทยา

2) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่ คือ สามเณร จำนวน 26 รูป คิดเป็นร้อยละ 72.22 และพระภิกษุ จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 27.78 ส่วนมาก มีอายุ ต่ำกว่า 16 ปี จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 58.33 อายุ 17 ปี ขึ้นไป จำนวน 15 รูป คิดเป็นร้อยละ 41.67 การศึกษาทางนักธรรมชั้นตรี จำนวน 6 รูป คิดเป็นร้อยละ16.67 ตามลำดับ การศึกษาทางนักธรรมชั้นโท จำนวน 10 รูป คิดเป็นร้อยละ 27.78 การศึกษาทางนักธรรมชั้นเอก จำนวน 20 คิดเป็นร้อยละ 55.56 ไม่มีการศึกษาทางบาลี จำนวน 31 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.89 มีเปรียญธรรม 1-2 ประโยค จำนวน 5 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.89 ตามลำดับ

2. ผลวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย

ผลวิเคราะห์ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนพระ

ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุด คือ ด้านการวิเคราะห์หลักการ ($\bar{X}$ =4.31, S.D. = 0.47) รองลงมา ด้านสื่อการสอนของชุดฝึกทักษะ ($\bar{X}$ =4.29, S.D. = 0.45) ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา ($\bar{X}$ =4.00, S.D. = 0.34) และด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ($\bar{X}$ =3.57, S.D. = 0.22) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ผลวิเคราะห์ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก $\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 4.34) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ การเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนใช้เหตุผลในการวิเคราะห์รายละเอียดของเนื้อหาที่เรียน ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 4.32) รองลงมาคือ มีความรู้ในการแยกแยะข้อเท็จจริงจากเนื้อหาประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ ผู้เรียนสามารถปฏิบัติในการเลือกข้อมูลที่ถูกต้องจากบทเรียนประวัติศาสตร์เพื่อนำมาใช้ต่อได้ ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.34) มีทัศนคติ ที่เห็นความสำคัญของการวิเคราะห์เนื้อหาประวัติศาสตร์ ไม่เพียงแค่การท่องจำ ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.35) และข้อที่น้อยที่สุดคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = 0.36)

2) ผลวิเคราะห์ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก $\bar{X}$ = 3.57, S.D. = 0.22) การเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนใช้ความคิดเชิงเหตุผลเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เหตุการณ์ และผลลัพธ์ ($\bar{X}$ = 3.62, S.D. = 0.23) รองลงมาคือ มีความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = 0.24) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ ($\bar{X}$ = 3.57, S.D. = 0.21) สามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับสถานการณ์ปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.55, S.D. = 0.22) และข้อที่น้อยที่สุด

คือ มีทัศนคติ ที่เปิดกว้างต่อการมองเหตุการณ์จากหลายมุมมองเพื่อเข้าใจความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.22)

3) ผลวิเคราะห์ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ด้านการวิเคราะห์หลักการ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ ช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักการทางประวัติศาสตร์ในบริบทที่หลากหลาย ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.47) รองลงมาคือ มีความรู้ในการอธิบายหลักการหรือแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.48) รองลงมาคือ สนับสนุนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการใช้หลักการประวัติศาสตร์เป็นแนวทางในการคิดและการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 4.32, S.D. = 0.47) มีทัศนคติ ที่เชื่อว่าการเรียนประวัติศาสตร์ช่วยให้เข้าใจหลักการที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.50) และข้อที่น้อยที่สุดคือ นักเรียนสามารถปฏิบัติ ในการประยุกต์ใช้หลักการที่ได้จากบทเรียนทางประวัติศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.46)

4) ผลวิเคราะห์ สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์วิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย ด้านสื่อการสอนของชุดฝึกทักษะ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ สื่อการสอนอุปกรณ์ที่ใช้สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.43) รองลงมาคือ สื่อใช้งานสะดวกปลอดภัย และสามารถใช้ซ้ำได้ ($\overline{X}$ = 4.29, S.D. = 0.45) รองลงมาคือ สื่อการสอนที่ใช้ มีความทันสมัยและเหมาะสมกับผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.46) ใช้สื่อการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.44) และข้อที่น้อยที่สุดคือ สื่อมีความหลากหลาย กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = 0.47)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ตามเกณฑ์ 80/80

ประสิทธิภาพของของแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษา

วัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.62/86.87 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

4. ผลการเปรียบเทียบคะแนนการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนของของแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ รายวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเท่ากับ ($\overline{\mathbf{X}}$ = 14.86, S.D. = 1.32) และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ ($\overline{\mathbf{X}}$ = 26.06, S.D. = 0.99) แสดงว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (= 4.35, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน (=4.45, S.D. = 0.39) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ (=4.34, S.D. = 0.42) ด้านการวัดและประเมินผล (=4.24, S.D. = 0.42) และ ด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านกระบวนการกลุ่ม (=4.33, S.D. = 0.39) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{\mathrm{X}}$ = 4.34, S.D. = 0.42) เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็น พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ข้อที่ 4 ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ ($\overline{\mathrm{X}}$ =4.56, S.D. = 0.62)

รองลงมา คือ ข้อที่ 2 ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ($\overline{X}$ =4.56, S.D. = 0.50) ข้อที่ 3 นักเรียนได้รับการกระตุ้นการเรียนรู้จากเพื่อนในกลุ่ม ($\overline{X}$ =4.53, S.D. = 0.68) ข้อที่ 1 ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาได้ดีขึ้น ($\overline{X}$ =4.46, S.D. = 0.50) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือข้อที่ 5 ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = 0.46) ตามลำดับ

2) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.39) เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็น พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ข้อที่ 5 ครูมีการจัดหา/จัดซื้อ สื่อเทคโนโลยีทีทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ =4.63, S.D. = ๐.๔๙) รองลงมา คือ ข้อที่ 2 ครูมีการนำสื่อการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ =4.46, S.D. = 0.57) ข้อที่ 1 ครูมีสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอต่อความต้องการ ($\overline{X}$ =4.46, S.D. = 0.62) ข้อที่ 3 ครูใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนทำให้เข้าใจง่าย ($\overline{X}$ =4.36, S.D. = 0.60) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือข้อที่ 4 ครูมีการผลิตสื่อการสอนขึ้นเองเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

3) ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ด้านกระบวนการกลุ่ม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.24) เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็น พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ข้อที่ 1 นักเรียนได้ฝึกการับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ($\overline{X}$ =4.50, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ ข้อที่ ๒ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการแก้ไขปัญหาในการทำงานเป็นกลุ่ม ($\overline{X}$ =4.33, S.D. = 0.84) ข้อที่ 5 นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์จากการเรียนรู้กับเพื่อนในกลุ่ม ($\overline{X}$ =4.30, S.D. = 0.65) ข้อที่ 3 ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อนร่วมห้อง ($\overline{X}$ =4.03, S.D. = 0.76) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือข้อที่ 4 นักเรียนมีความเมตตากับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ($\overline{X}$ = 4.03, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

4) ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ด้านการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.34, S.D.

= 0.42) เมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็น พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด คือ ข้อที่ 4 การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดที่สูงขึ้น ($\overline{X}$ =4.56, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ ข้อที่ 3 การจัดการเรียนรู้ช่วยให้จำเนื้อหาและเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย ($\overline{X}$ =4.33, S.D. = 0.60) ข้อที่ 1 การจัดการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้ ($\overline{X}$ =4.33, S.D. = 0.84) ข้อที่ 2 การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาอื่น ๆ ($\overline{X}$ =4.30, S.D. = 0.46) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือข้อที่ 5 นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\overline{X}$ = 4.16, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.04, S.D. = 0.37) โดยด้านการวิเคราะห์หลักการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านสื่อการสอนของชุดฝึกทักษะ ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา และด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการคิดเชิงเหตุผล การเชื่อมโยงเหตุการณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลายมิติ ซึ่งการใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการค้นคว้าข้อมูล และอภิปรายร่วมกัน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกมากกว่าการเรียนรู้แบบท่องจำ สอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2553) ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Thomas (2000) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการสืบค้นและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 81.62/86.87 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งใน

ระหว่างเรียนและหลังเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เรียน มีการใช้สื่อที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการทำงานกลุ่ม การค้นคว้า และการนำเสนอผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey (1938) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติจริงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงและสามารถพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blumenfeld et al. (1991) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

3. ผลการเปรียบเทียบคะแนนการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 14.86 และหลังเรียนเท่ากับ 26.06 แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดกระบวนการตั้งแต่การตั้งคำถาม การค้นคว้าข้อมูล การอภิปราย และการสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) ที่ระบุว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและได้ร่วมกันสร้างองค์ความรู้กับผู้อื่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bell (2010) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.36) โดยด้านสื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านกระบวนการกลุ่ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความหลากหลาย น่าสนใจ และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมทั้งมีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ นอกจากนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขและความภาคภูมิใจในการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Slavin (1995) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยส่งเสริมแรงจูงใจและพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีก

ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ของ Piaget (1964) ที่เน้นว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดหนองคาย ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนของของแบบฝึกทักษะ และความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษาวัดศรีษะเกษ จังหวัดหนองคาย ที่ใช้แบบฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐานรายวิชาประวัติศาสตร์ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ 4) ขั้นแสวงหาความรู้ 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ 6) ขั้นนำเสนอผลงาน นั้น ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพ พร้อมคำอธิบาย ดังแสดงใน ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน รายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ พัฒนาชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน และศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อชุดกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวิเคราะห์หลักการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านสื่อการสอน ด้านการวิเคราะห์เนื้อหา และด้านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ตามลำดับ ชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.62/86.87 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมดังกล่าวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งผู้เรียนยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านสื่อการเรียนการสอนและด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชุดกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม น่าสนใจ และช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี **1. ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้** 1.1 ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนเนื่องจากมีการเปลี่ยนจากการฟังเพียงอย่างเดียวให้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้นมีการได้พูดคุยปรึกษากันในกลุ่ม และแสดงความของตนเองได้อย่างเต็มที่ 1.2 ควรชี้แจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อการเรียนการสอน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงเรียนหรือบริบทอื่น เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย 2.2 ควรศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ทักษะการคิดขั้นสูงหรือทักษะการทำงานร่วมกัน 2.3 ควรพัฒนาแบบฝึกในรูปแบบสื่อดิจิทัล และศึกษาผลในระยะยาว รวมทั้งเปรียบเทียบกับรูปแบบการสอนอื่น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. The Clearing House, 83(2), 39–43.

Blumenfeld, P. C., Soloway, E., Marx, R. W., Krajcik, J. S., Guzdial, M., & Palincsar, A. (1991). Motivating Project-Based Learning: Sustaining the Doing, Supporting the Learning. Educational Psychologist, 26(3-4), 369–398.

Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.

Piaget, J. (1964). Development and Learning. Journal of Research in Science Teaching, 2(3), 176–186.

Slavin, R. E. (1995). Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice. Boston: Allyn and Bacon.

Thomas, J. W. (2000). A Review of Research on Project-Based Learning. California: The Autodesk Foundation.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล*

FACTORS INFLUENCING CONFIDENCE, TRUST, SATISFACTION, AND CHOICE OF SERVICES FROM PRIVATE INSURANCE BROKERS IN THE DIGITAL AGE

สุชาติ ปรักทยานนท์

Suchart Prakthayanon

ที่ปรึกษาฝ่ายวิจัยและพัฒนา บริษัทบริษัท ไรเดอร์ อินชัวรันส์ โบรกเกอร์ จำกัด (มหาชน)

Research and development Consultant, Rider Insurance Broker Public Company Limited, Thailand

Corresponding Author's Email: SuchartPrakthayanon@gmail.com

วันที่รับบทความ : 9 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 8 มิถุนายน 2569

Received 9 May 2026; Revised 6 June 2026; Accepted 8 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล (2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของข้อมูลเชิงประจักษ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน (3) เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างการตัดสินใจเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ลูกค้าของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน จำนวน 381,495 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจนของ

Citation:

* สุชาติ ปรักทยานนท์. (2569). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1268-1291.

Suchart Prakthayanon. (2026). Factors Influencing Confidence, Trust, Satisfaction, And Choice Of Services From Private Insurance Brokers In The Digital Age. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1268-1291.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

(Hair, et al, 2010 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 460 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 ท่าน ได้แก่ ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ ด้านธุรกิจนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบถามตอบ โดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล ได้แก่ ภาพลักษณ์บริษัท การรับรู้คุณภาพบริการ ความไว้วางใจ ความพึงพอใจของลูกค้า และการตัดสินใจเลือกใช้บริการ อยู่ในระดับมาก (2) องค์ประกอบเชิงยืนยันข้อมูลเชิงประจักษ์ของปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท ด้านการรับรู้คุณภาพบริการด้านความไว้วางใจ และด้านความพึงพอใจของลูกค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องของโมเดลจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสม

คำสำคัญ: ความเชื่อมั่น, ความไว้วางใจ, ความพึงพอใจ, นายหน้าประกันภัย

Abstract

The objective of this research were (1) to study aims to investigate the factors related to corporate image, perceived service quality, trust, customer satisfaction, and the decisionmaking process in choosing private insurance brokerage services in the digital age. (2) to examine the confirmatory components of the empirical data of the factors of company image, perceived service quality, trust, customer satisfaction, and decision to use the services of private insurance brokerage companies in the digital age. (3) to examine the goodness-of-fit of structural equation models in the decision-making process for selecting private insurance brokerage services in the digital age. This research is a mixed-methods study combining quantitative and qualitative research. The study population consisted of 381,495 clients of a private insurance brokerage company. The sample size was determined according to the law of clarity (Hair, et al, 2010) A

total of 460 participants were sampled, This qualitative research employed structured, open-ended, in-depth interviews with eight key informants: entrepreneurs and experts in the private insurance brokerage business in the digital age. Data was collected using interview questionnaires. Statistical analysis employed percentages, means, standard deviations, and structural equation modeling techniques.

Major Findings: (1) Factors influencing confidence, trust, satisfaction, and choice of services from private insurance brokers in the digital age include company image, perceived service quality, trust, customer satisfaction, and the decision to use their services, all at a high level. (2) The confirmatory factors of corporate image, perceived service quality, trust, and customer satisfaction influence service choice decisions. The structural equation modeling model's fit with the empirical data was measured with values of $\chi 2$ = 30.894, df = 20, CMIN/DF = 1.545, P-value = .057, GFI = .994, AGFI = .937, CFI = .999, RMSEA = .033, and RMR = .005. and (3) Factors related to company image, perceived service quality, trust, and customer satisfaction, which influence service choice decisions, are interconnected with each other.

Keywords: Confidence, trust, satisfaction, insurance broker

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาอย่างรวดเร็ว เช่นเกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีแบบ ก้าวกระโดด (Exponential Transformation) การไม่พัฒนาในตัวองค์กรจะถูกผู้เข้ามาแข่งขันในธุรกิจในยุคดิจิทัล (Disruptive Challenge) มาครอบครองส่วนแบ่งการตลาด ปัจจัยเหล่านี้ได้เข้ามาในอุตสาหกรรมภาคต่าง ๆ มากขึ้น และทำให้เกิดการสั่นสะเทือนในวงการธุรกิจเป็นอย่างมาก (Aphikiat, 2017) ตัวอย่างธุรกิจที่ถูก Disruption ที่ทำให้ วงการสื่อและวงการบันเทิง หรือวงการค้าขายต้อง “หยุดชะงัก” ได้แก่ Amazon, Alibaba, Netflix, Hulu Plus, Spotify โดยเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่เหล่านี้ เข้ามาเปลี่ยนวิถีการเข้าถึงของผู้บริโภค และสร้างรายได้จากการลงโฆษณา ของผู้ที่จะโฆษณาในแพลตฟอร์ม

นั้น ๆ Digital Disruption เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกวงการในยุคปัจจุบัน เช่น ภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษา การเงินการธนาคาร ประกันภัย การค้าและอื่น ๆ ทำให้ธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการที่ปรับตัวให้ธุรกิจมีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้นต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น Cloud, Big data, Robotics, Machine Learning, Artificial Intelligence (Al) และอื่น ๆ เข้ามาช่วยในการทำธุรกิจ แต่อาศัยเพียงแค่เทคโนโลยีนั้นไม่เพียงพอ วิสัยทัศน์ของผู้นำในองค์กรก็เป็นสิ่งสำคัญ (Aphikiat. 2017) Digital Disruption สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน จึงเป็นทางเลือกใหม่ในการสร้างสิ่งที่แตกต่างจากผู้นำตลาด หรือบรรดาคู่แข่งในตลาดที่มีอยู่ ซึ่งแน่นอนว่า "ถ้าทำสำเร็จ" จะส่งผลกระทบทำให้ผู้นำตลาดในทุก ๆ อุตสาหกรรม จะต้องพบกับความท้าทายใหม่ ในการตัดสินใจครั้งใหญ่เกี่ยวกับอนาคตขององค์กร ว่าจะมีแนวทางในการเดินหน้า ธุรกิจอย่างไรต่อไปที่จะแข่งขันกับองค์กรขนาดเล็ก แต่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ ที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการ ทำงาน และกำลังก่อตัวเพื่อจะเข้ายึดพื้นที่ส่วนแบ่งทางการตลาด (Market Share) ของอุตสาหกรรมนั้น ๆ ทำให้องค์กรเดิมที่มีอยู่เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำธุรกิจอย่างแน่นอนถ้าหากยังดำรงอยู่ในตลาดในรูปแบบเก่าใช้ วิธีการแบบทำการตลาดแบบดั้งเดิม (Traditional Marketing) อนาคตธุรกิจไม่มั่นคงก็ต้องล้มเลิกธุรกิจออกจากพื้นที่นี้ไปเพราะไม่ใช่ยุคของ “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก" แต่เป็นยุคของ “ปลาเร็วกินปลาช้า"

ธุรกิจประกันภัยเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในอนาคต (ปัญจมพงศ์ เสริมสวัสดิ์ศรี, 2561) InsurTech ได้พัฒนาการมาจากเทคโนโลยีการเงินการธนาคาร (FinTech) เพื่อที่ให้บริษัทประกันภัยนำไปปรับปรุงกลยุทธ์ขององค์กร แต่ถ้าบางบริษัทประกันไม่ทันต่อเทคโนโลยี นั่นหมายถึง InsurTech อาจ เข้ามา Disrupt กับบริษัทประกันภัยนั้นเหมือนกับบางธุรกิจเช่น AirBnB disrupt ธุรกิจโรงแรม และ Uber disrupt ธุรกิจแท็กซี่ เป็นต้น ปัจจุบันหลักการรับประกันมีการพัฒนาไปมาก และมีความซับซ้อนสูง เป็นอุปสรรคใหญ่ของคู่แข่งขันรายใหม่โดยเฉพาะกับคู่แข่งขันที่มีเพียงความรู้ทางด้านเทคโลยี (Technology) โดยตรง อีกปัจจัยหนึ่งก็คือ ธุรกิจประกันเป็นธุรกิจที่มีการกำกับดูแล โดยหน่วยงานกำกับดูแลของไทยคือคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการ ประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) การที่ธุรกิจ Startup หน้าใหม่จะเข้ามาพลิกโฉมธุรกิจประกันจึงต้องใช้ทั้งความรู้ทั้ง ในศาสตร์ของหลักการรับประกัน และกฎระเบียบเชิงบังคับ (Regulation) ส่วนบริษัทประกันก็เช่นเดียวกัน ด้วยความที่เป็นธุรกิจเกี่ยวกับตัวหนังสือบนกระดาษ ซึ่งใช้ทักษะการเขียนหรือ

ตีความบนข้อความเน้นระบบระเบียบเป็นสำคัญ จึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การปรับตัวเพื่อให้ทันกับโลกดิจิทัลเป็นเรื่องท้าทายเป็นอย่างมาก สำหรับบริษัทประกันจะตระหนักถึงความท้าทายในส่วนนี้เป็นอย่างดีผู้ประกอบการจึงเล็งเห็นการมีหุ้นส่วนแบบใกล้ชิดระหว่างบริษัทประกัน กับ InsurTech ในหมวดหมู่ Online Channel ตัวอย่างเช่น บริษัทกรุงไทยพานิชประกันภัย กับ Roojai และ ฟอลคอน ประกันภัย กับ Direct Asia เป็นต้น เป็นการเสริมความแข็งแกร่งทางด้านดิจิทัลโดยการมีส่วนร่วมหุ้นส่วน (Partner) กับบริษัทที่มีจุดแข็งทางด้านเทคโนโลยีมากกว่า

ปัจจุบัน InsurTech ของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจเพิ่มช่องทางการขาย จากการขายแบบออฟไลน์ เป็นการขายผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกและปรับให้เข้ากับไลฟ์สไตล์ดิจิทัล ธุรกิจประกันภัยเฉพาะทาง (Domain Expertise) ไม่มากนัก ระบบการจัดการประกันภัยยังมีอีกหลายส่วนที่เทคโนโลยีสามารถเข้าไปช่วยได้ ทั้งการทำให้ขั้นตอนกระบวนการทำงานในปัจจุบันมีประสิทธิภาพมากขึ้น และการนำเสนอขั้นตอนวิธี หรือกระบวนการใหม่ ๆ เพื่อพลิกโฉมธุรกิจประกัน ยกตัวอย่างเช่น 1) บริษัท Etiga Insurance ที่ให้บริการเกี่ยวกับการจ่ายสินไหมทดแทนประกันภัยการเดินทางกรณีเที่ยวบินล่าช้าแบบจ่ายทันที (Real-Time) โดยนอกจากในส่วนค่า สินไหมทดแทน (Claim) แล้ว ยังมีอีกหลายส่วนที่สามารถทำได้ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนการรับประกัน (Underwriting) การประกันภัยต่อ (Reinsurance) หรือการป้องกันการฉ้อโกง (Fraud Prevention) ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนใช้ ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้อง Domain Expertise ของทั้งบริษัทประกันภัยและบริษัทที่มุ่งเน้นเทคโนโลยี (Tech) ร่วมกันในการทำให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นและเมื่อ InsurTech ในต่างประเทศ เราจะเห็นนวัตกรรมใหม่ ๆ ค่อนข้างมาก เช่น Cover เป็นแอพพลิเคชั่น (Application) ที่ให้คุณสามารถประกันสิ่งของทุกอย่างเพียงแค่ถ่ายรูปส่งเข้ามา หรือ Root Car Insurance ประกัน รถยนต์ที่ให้คุณขับรถก่อนซื้อ เพื่อประเมินลักษณะการขับขี่ของคุณ และนำมาใช้ในการคำนวณเบี้ยประกัน ในส่วนของประเทศไทยเรา ถึงแม้ว่า InsurTech ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะช่องทางออนไลน์ (Online Channel) แต่ก็มีหลาย บริษัทที่พยายามทำอะไรที่ต่างออกไป และ 2) บริษัท Fair Dee และ Carpool จะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยเป็นบริษัทที่ ทำประกันภัยรถยนต์แบบกลุ่ม โดยมีการคืนเงินให้สูงสุดร้อยละ 30 ในกรณีที่ไม่เคยมีอุบัติเหตุ ซึ่งเงินในส่วนนี้เรียกว่า No-claim Bonus (NCB) ระบบ Claim Di เป็น InsurTech สัญชาติไทยที่ระดมทุน Series A ไปกว่า 2 ล้านเหรียญสหรัฐ เป็นบริษัทที่จัดหาระบบ (Solution) การเคลมประกันรถยนต์แบบครบวงจร ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งอุบัติเหตุด้วยตนเอง ผ่านแอพพลิเคชั่น หรือบริการ

ร่วมสำรวจภัย (Risk surveyor) ภายใต้ชื่อ Claim Di Bike หรือประกันประเภทที่ต้องใช้ตัวแทนให้คำแนะนำ และมีการกรอก ข้อมูลค่อนข้างเยอะอย่างประกันชีวิตก็มีผลิตภัณฑ์ ที่ชื่อ AgentMate ของ AppMan ที่ช่วยทำให้กระบวนการเหล่านี้สะดวกขึ้น และยังทำให้ข้อมูลถูกจัดเก็บอยู่ในรูปแบบของดิจิทัลซึ่งง่ายต่อการประมวลผล

ทีมผู้วิจัยมองว่า Online Channel เป็นเพียงการเพิ่มช่องทางการขาย เพื่อตอบสนองผู้บริโภครุ่นใหม่ แต่อาจจะยังไม่ได้เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของ Value Chain ในธุรกิจประกันภัยมากนัก ดังนั้น InsurTech Startup และบริษัทประกันต้องพิจารณาว่าจะทำอย่างไรถึงสามารถใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยลดต้นทุน (Cost) และไร้ประสิทธิภาพ (Inefficiency) ของ Value Chain ในปัจจุบันให้ได้มากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล

2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของข้อมูลเชิงประจักษ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน

3. เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างการตัดสินใจเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ภาพลักษณ์ของบริษัท มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจ

สมมติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์บริษัท มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า

สมมติฐานที่ 3 การรับรู้คุณภาพบริการ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจ

สมมติฐานที่ 4 การรับรู้คุณภาพบริการ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า

สมมติฐานที่ 5 ความไว้วางใจ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า

สมมติฐานที่ 6 ภาพลักษณ์บริษัท มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

สมมติฐานที่ 7 การรับรู้คุณภาพบริการ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

สมมติฐานที่ 8 ความไว้วางใจ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

สมมติฐานที่ 9 ความพึงพอใจของลูกค้า มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สามารถอธิบายได้ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (population)

ประชากรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ลูกค้าของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน จำนวน 381,495 คน (สมาคมนายหน้าประกันภัยไทย, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง (samples)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกฎแห่งความชัดเจนของ (Hair, et al, 2010) ซึ่งได้แนะนำถึงงานวิจัยประเภทนี้ว่าควรใช้ขนาดตัวอย่างระหว่าง 10-20 ตัวอย่าง ต่อ 1 พารามิเตอร์ที่เป็นตัวแปร 23 ตัวแปร ซึ่งขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมและเพียงพอจึงควรมีอย่างน้อย 300 ตัวอย่าง (20 × 23 = 460 ตัวอย่าง)

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงได้กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 460 คน ซึ่งมีจำนวนเพียงพอและมากกว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology) ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล โดยนำข้อมูลมาพัฒนาสร้างแบบสอบถาม แบบจำลองปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้า

ประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล โดยกำหนดขอบข่ายของการวิจัยและสร้างแบบสอบถามการดำเนินการ เพื่อวัดระดับความคิดเห็นที่บ่งชี้ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เพื่อตรวจสอบสถานภาพหรือคุณสมบัติทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสารสนเทศ (Informant) โดยลักษณะเครื่องมือเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาในการทำงาน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์บริษัท จำแนกเนื้อหาตามตัวแปรสังเกต 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์องค์กร 2) ภาพลักษณ์การบริการและ 3) ภาพลักษณ์ตราสินค้า โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ คือ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 เท่ากับ เห็นด้วยน้อย 3 เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 4 เท่ากับ เห็นด้วยมาก และ 5 เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้คุณภาพบริการ จำแนกเนื้อหาตามตัวแปรสังเกต 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) สิ่งที่เป็นรูปธรรม 2) ความเชื่อมั่นในการบริการ 3) การตอบสนองลูกค้า 4) ความมั่นใจ และ 5) การเอาใจใส่ลูกค้า โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ คือ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 เท่ากับ เห็นด้วยน้อย 3 เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 4 เท่ากับ เห็นด้วยมาก และ 5 เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความไว้วางใจ จำแนกเนื้อหาตามตัวแปรสังเกต 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ชื่อเสียง 2) ด้านความเชื่อมั่น 3) ด้านความรับผิดชอบ 4) ด้านสัญญาล่วงหน้า และ 5) ด้านภาพลักษณ์ โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ คือ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 เท่ากับ เห็นด้วยน้อย 3 เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 4 เท่ากับ เห็นด้วยมาก และ 5 เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้า จำแนกเนื้อหาตามตัวแปรสังเกต 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) ความสะดวกสบายที่ได้รับ 2) เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ 3) คุณภาพบริการที่ได้รับ 4) ระยะเวลาในการดำเนินงาน และ 5) ข้อมูลที่ได้รับจากบริการ 5 ระดับ คือ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 เท่ากับ เห็นด้วยน้อย 3 เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 4 เท่ากับ เห็นด้วยมาก และ 5 เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ จำแนกเนื้อหาตามตัวแปรสังเกต 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) การรับรู้ความต้องการของปัญหา 2) การแสวงหาข้อมูล 3) การประเมินทางเลือก 4) การตัดสินใจซื้อ และ 5) พฤติกรรมภายหลังการซื้อ โดยใช้แบบประเมินค่า 5 ระดับ คือ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด 2 เท่ากับ เห็นด้วยน้อย 3 เท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 4 เท่ากับ เห็นด้วยมาก และ 5 เท่ากับ เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 7 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของลูกค้า เป็นคำถามปลายปิด จำนวน 2 คำถาม

การสร้างมาตรวัดเครื่องมือแบบสอบถามในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวัดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยพัฒนาขึ้นตามเกณฑ์ของ Likert's scale) ดังนี้

คะแนน 5 หมายความว่า มีความคิดเห็นในระดับพึงพอใจมากที่สุด

คะแนน 4 หมายความว่า มีความคิดเห็นในระดับพึงพอใจมาก

คะแนน 3 หมายความว่า มีความคิดเห็นในระดับพึงพอใจปานกลาง

คะแนน 2 หมายความว่า มีความคิดเห็นในระดับพึงพอใจน้อย

คะแนน 1 หมายความว่า มีความคิดเห็นในระดับพึงพอใจน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล" ทีมผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ด้วยการนำใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และโปรแกรม AMOS โดยการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยวิธีการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC)

2. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการทดสอบวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach Alpha Coefficient

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด (Structure In-depth Interview) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาข้อมูลที่ทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบ

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ ด้านธุรกิจนายหน้าประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล จำนวน 8 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะร่วมกัน และเสนอแนวทางการพัฒนาตัวแทนนายหน้าประกันภัยเอกชน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัย

1. การเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ ด้านธุรกิจนายหน้าประกันภัยเอกชน (สมาคมนายหน้าประกับภัยไทย, 2568) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยได้จัดส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจบริษัทนายหน้าประกันภัย

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้มาจากการวิจัยเอกสารจากแนวคิดทฤษฎี ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ลักษณะเครื่องมือที่ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบถามตอบเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ

2. การสร้างเครื่องมือศึกษาโครงสร้างตัวแปรประกอบด้วย กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล ความสามารถในการปรับตัว การมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกอบการ ความสามารถในการแข่งขัน และผลการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยใช้แนวคิดของ Triple Bottom Line (TBL) (2003) รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง เพื่อใช้ยืนยันผลของการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลในส่วนของแบบสอบถามปลายเปิด ที่ได้สร้างขึ้นจากตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยและใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ของข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดเพื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอสรุปในรูปความเรียง ซึ่งใช้ศึกษาวิจัยเพียงบางประเด็น และนอกจากนั้น การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาใช้สนับสนุนและยืนยันข้อค้นพบของวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ รวมถึงจุดมุ่งเน้นหรือจุดด้อยประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของตัวแทนนายหน้าบริษัทประกันภัยเอกชนในยุคดิจิทัล

โดยสรุป การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญธุรกิจนายหน้าประกันภัยเป็นการศึกษาในเพียงบางประเด็นเท่านั้น เพื่อช่วยเสริมให้งานวิจัยเชิงปริมาณมีความถูกต้อง และความสมบูรณ์เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้ การสรุปผลการวิจัยแบ่งหัวข้อการนำเสนอออกเป็น 6 หัวข้อ คือ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรสังเกตได้ของปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการ ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า และปัจจัยด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการ (3) ผลการตรวจสอบเกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท การรับรู้คุณภาพบริการ ความไว้วางใจ ความพึงพอใจของลูกค้า และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล และ (4) ผลการตรวจสอบอิทธิพลของตัวแปรตามสมมติฐานการวิจัยด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 52.61 และเป็นเพศชาย จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 47.40 ผู้ตอบแบบสอบถาม มีอายุ 41 – 45 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 18.04 รองลงมาอายุ 31 – 35 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 16.74 อายุ 46 – 50 ปี จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 13.69 และมีอายุ 36 – 40 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 11.09 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพแต่งงาน จำนวน 316 คน คิดเป็นร้อยละ 68.70 รองลงมามีสถานภาพโสด จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 27.17 และสถานภาพหย่าร้าง/หม้าย จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.13 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 49.48 รองลงมาได้แก่ ระดับปริญญาเอก จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 17.17 และระดับวิชาชีพชั้นสูง จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 14.13 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 34.35 รองลงมา ได้แก่ มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 24.35 และมีรายได้ 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 17.39 ตามลำดับ และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลา

ในการทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 45.87 รองลงมา มีระยะเวลาในการทำงานมากกว่า 9 – 10 ปี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 14.13 และมีระยะเวลาในการทำงานมากกว่า 7 – 8 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของตัวแปรสังเกตได้ของปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการ ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า และปัจจัยด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

2.1 ปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท มีค่าน้ำหนักปัจจัยระหว่าง .90 ถึง .98 เรียงค่าน้ำหนักปัจจัยจากมากไปน้อย คือ เป็นบริษัทนายหน้าประกันภัยที่มีระบบการบริหารจัดการด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ผลิตภัณฑ์และบริการมีความถูกต้องว่องไว และมีระบบป้องกันความปลอดภัยที่ดี ตราสัญลักษณ์ของบริษัทนายหน้าประกันภัย โดดเด่นจดจำง่าย ตามลำดับ

2.2 ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการ มีค่าน้ำหนักปัจจัยระหว่าง .69 ถึง .95 เรียงค่าน้ำหนักปัจจัยจากมากไปน้อย คือ มีสถานที่บริการ และสถานที่จอดรถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกสบายและมีระบบรักษาความปลอดภัยให้ลูกค้าในเวลาใช้บริการ มีเครื่องแบบที่เป็นเอกลักษณ์และสวยงามให้แก่เจ้าหน้าที่และพนักงานปิดแมสในเวลาบริการลูกค้าเสมอ สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านเอกสาร และเครื่องมือ อุปกรณ์ มีไว้เพียงพอสำหรับให้บริการลูกค้าอยู่ตลอดเวลา พนักงานที่ให้บริการลูกค้าเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความสามารถ และพนักงานที่ให้บริการ ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำสร้างความ เชื่อมั่นและมีความรู้สึกปลอดภัยในการใช้บริการ ตามลำดับ

2.3 ปัจจัยด้านความไว้วางใจ มีค่าน้ำหนักปัจจัยระหว่าง .82 ถึง .98 เรียงค่าน้ำหนักปัจจัยจากมากไปน้อยคือ บริษัทประกันภัยที่ท่านเลือกใช้บริการ เป็นบริษัทที่รู้จักและมีความน่าเชื่อถือ ท่านเชื่อมั่นว่าจะได้รับความคุ้มครองจากบริษัทประกันภัย เมื่อเกิดเหตุไม่คาดฝัน มีการเคลมและการดูแลลูกค้าที่รวดเร็วและได้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทฯสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากร มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างทุ่มเทและเต็มศักยภาพบริษัทฯ เชื่อมั่นว่าบริษัทฯ มีภาพลักษณ์ที่ดี และมีการบริการที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ตามลำดับ

2.4 ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า มีค่าน้ำหนักปัจจัยระหว่าง .82 ถึง .93 เรียงน้ำหนักปัจจัยจากมากไปน้อย คือ พนักงานที่ให้บริการมีความสุภาพอ่อนน้อมและมีมารยาท

พนักงานที่ให้บริการ บริการลูกค้าด้วยความซื่อสัตย์ ถูกต้อง ชัดเจนและรวดเร็ว พนักงานที่ให้บริการ เอาใจใส่ดูแลลูกค้าทุกท่านเท่าเทียมกัน ข้อมูลที่ลูกค้าได้รับจากพนักงานหรือเจ้าหน้าที่บริษัทประกันภัยมีความผิดพลาดน้อยและสามารถแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว ตามลำดับ

2.5 ปัจจัยด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการ มีค่าน้ำหนักปัจจัยระหว่าง .87 ถึง .95 เรียงค่าน้ำหนักปัจจัยจากมากไปน้อยคือ ท่านตัดสินใจเลือกทำประกันภัย เพราะกังวลต่อสภาพทางการเงินในอนาคต หากเกิดเหตุที่ไม่คาดฝัน ท่านสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประกันภัยจากเพื่อนหรือญาติที่เคยซื้อประกัน ท่านเลือกซื้อประกันภัยที่ได้ประโยชน์จากความคุ้มครองเมื่อเกิดอุบัติเหตุได้สูงสุด ท่านเลือซื้อประกันภัยเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและคนรอบข้าง และหลังจากท่านซื้อประกันภัยแล้วท่านพึงพอใจที่จะซื้อประกันภัยประเภทอื่นของบริษัทเพิ่มตามลำดับ

3. ผลการตรวจสอบเกี่ยวกับองค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท การรับรู้คุณภาพบริการ ความไว้วางใจ ความพึงพอใจของลูกค้า และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล

สรุปได้ว่า โมเดลสมการโครงสร้างที่ทีมผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า χ^2 = 1871.269, df = 160, CMIN/DF = 11.695, P-value = .000, GFI = .753, AGFI = .676, = CFI = .870, RMSEA = .146 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล ทีมผู้วิจัยดำเนินการปรับโมเดล โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี และอาศัยดัชนีปรับโมเดล (Model Modification Indices : MI) โดยปรับโมเดลตามลักษณะการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง ระบุความสัมพันธ์ของความคลาดเคลื่อนที่ได้จากการวัดตัวแปรสังเกตได้ หลังการปรับโมเดล พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติทดสอบ ได้แก่ χ^2 = 30.894, df = 20, CMIN/DF = 1.545, P-value = .057, GFI = 994, AGFI = .936, CFI = .999, RMSEA = .033, RMR = .005 ซึ่งค่าสถิติเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. ผลการตรวจสอบอิทธิพลของตัวแปรตามสมมติฐานการวิจัยด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

4.1 ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านภาพลักษณ์บริษัท สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจ

เลือกใช้บริการ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย แต่มีอิทธิพลทางอ้อม 1 เส้นทาง คือ การส่งผ่านตัวแปรความไว้วางใจ มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 104 และมีอิทธิพลรวมที่ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .038 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

4.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านการรับรู้คุณภาพบริการลูกค้า สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .549 มีอิทธิพลทางอ้อม 1 เส้นทาง คือ การส่งผ่านตัวแปรความไว้วางใจ มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .167 และมีอิทธิพลรวมที่ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .716 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

4.3 ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านความไว้วางใจ สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 1001 มีขนาดอิทธิทธิพลเท่ากับ .316 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยแต่ไม่มีอิฬธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ และมีอิทธิพลรวมที่มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .316 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

4.4 ปัจจัยเชิงลาเหตุด้านความพึงพอใจของลูกค้า สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

สรุปได้ว่า 1) ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้ามีอิทธิพลทางตรง และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผ่านความไว้วางใจ ที่มีอิทธิทธิพลรวมสูงที่สุด 2) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ แต่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความไว้วางใจ ด้วยค่าน้ำหนักปัจจัยเพียงเล็กน้อย 3) ปัจจัยด้านความไว้วางใจ มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ แต่มีอิทธิผลทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ 4) ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

อภิปรายผล

1. อภิปรายเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล

จากสมมติฐานการวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยอภิปรายผลแยกตามสมมติฐาน ดังนี้

1.1 ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้า สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งเป็นไปตามสมติฐาน แสดงว่าปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้าสามารถส่งอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานได้ โดยลักษณะการส่งอิทธิพลทางอ้อมคือ การส่งอิทธิพลผ่านความไว้วางใจ ซึ่งเรียกลักษณะการส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรส่งผ่านนี้ว่าการส่งผ่านแบบบางส่วน (Partial mediation) และขนาดของอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .549 มากกว่าขนาดของอิทธิพลทางอ้อมที่มีค่าเท่ากับ .167

การที่ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้า ซึ่งประกอบด้วย 1) พนักงานที่ให้บริการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ลูกค้าสร้างความเชื่อมั่นและมีความรู้สึกปลอดภัยในการใช้บริการ 2)พนักงานที่ให้บริการมีความเต็มใจที่จะแก้ไขปัญหาให้ลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว 3) พนักงานที่ให้บริการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าทุกคนเป็นอย่างดี และ 4) พนักงานมีเพียงพอสำหรับการให้บริการลูกค้าอยู่ตลอดเวลา ส่งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งประกอบด้วย 1) แนะนำเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับจากธนาคารนี้ให้บุคคลอื่นรู้จัก 2) แนะนำครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่นให้มาใช้บริการกับธนาคารนี้อย่างแน่นอน 3) ยินดีแนะนำผลิตภัณฑ์และบริการของธนาคารนี้ให้บุคคลอื่นรู้จัก และ 4) พูดถึงประสบการณ์ดี ๆ ที่ได้รับจากธนาคารนี้ให้กับครอบครัวมิตรสหาย เพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่นฟังอยู่เสมอ อาจเนื่องมาจากลักษณะงานของธนาคาร เป็นธุรกิจรูปแบบการให้บริการที่ต้องส่งมอบบริการอย่างเป็นรูปธรรม สร้างความเชื่อมั่นในการบริการตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้เกิดความมั่นใจ และเอาใจใส่ลูกค้าด้วยความเต็มใจ และส่งอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของลูกค้าได้โดยที่ไม่ต้องผ่านตัวแปรอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khan and Fasih (2014: 331) ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพบริการในมิติ ความเป็นรูปธรรรม ความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และความเอาใจใส่ มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารเอกชนในปากีสถาน งานวิจัยของ Oman and Sentosa (2014: 115) พบว่า คุณภาพบริการมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล งานวิจัยของ Abduh and Alobaad (2015: 167) พบว่า การรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ใช้บริการธนาคารอิสลามในประเทศคูเวต งานวิจัยของ Koloor (2015: 86)

พบว่าคุณภาพบริการธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ในเมืองอาร์ดาบิลของอิหร่าน งานวิจัยของ Tee, Preko and Tee (2018: 1) พบว่า องค์ประกอบของคุณภาพบริการมีอิทธิพลโดยรวมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ที่ใช้บริการธนาคารในกานา งานวิจัยของ Yonggris et al (2018: 35) พบว่า คุณภาพบริการ มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ที่ใช้บริการประกันภัย ของอินโดนีเซีย งานวิจัยของ Bisimwa, Nuwagaba and Samuel (2019: 100) พบว่า การรับรู้คุณภาพบริการมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ใช้บริการประกันภัยที่เมืองบุคาวู ในภาคตาวันออกของสาธารณรัฐกงโก และงานวิจัยของ Shahzad et al (2019: 24) พบว่า คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ใช้บริการประกันภัยที่เมืองนานจิ่ง มณฑลเชี่ยนสุ ประเทศจีน

และจากผลวิจัยที่พบว่า ค่าเฉลี่ยของการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้า อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม สะท้อนให้เห็นว่าในสภาพปัจจุบัน ลูกค้าบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล แสดงความเห็นว่าบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน มีคุณภาพการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยพบว่า การรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้าส่งอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ และมีขนาดของอิทธิพลมากกว่าตัวแปรอื่น จึงจำเป็นบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการต่อลูกค้าในทุกด้านเพิ่มขึ้นอันจะช่วยให้ลูกค้าเกิดการตัดสินใจเลือกใช้บริการของบริษัทประกันภัยเพิ่มขึ้นเช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Dehghan and Shahin (2011: 1-3) ที่ได้กล่าวว่า การตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้ากลายเป็นสิ่งสำคัญในด้านการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารอิทธิพลกับลูกค้า ซึ่งการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จและผลกำไรขององค์กร เหตุเพราะการตอบสนองด้านพฤติกรรมของผู้บริโภคที่แสดงให้เห็นถึงระดับความจงรักภักดีที่สูงต่อการบริการจะมีแนวโน้มในการซื้อซ้ำ รวมถึงสภาวะการจับจ่ายที่มีความถี่มากขึ้นและใช้จ่ายกับผลิตภัณฑ์และบริการมากขึ้น ผลตอบรับที่ดีในความจงรักภักดีอาจนำไปสู่ทัศนคติและพฤติกรรมที่ดี เช่น การกระทำซ้ำ การอุปถัมภ์และการซื้อซ้ำสินค้า และการแนะนำในเชิงบวกซึ่งอาจส่งผลต่อลูกค้ารายอื่น ๆ ให้เป็นลูกค้าที่แท้จริงขององค์กรในที่สุด ทั้งนี้ การตัดสินใจเลือกใช้บริการยังมีส่วนช่วยในการรักษาลูกค้าที่มีคุณค่าสำหรับองค์กร เพื่อลดจำนวนการแสวงหาลูกค้าใหม่ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าจะสร้างความเติบโตและผลกำไรให้แก่ธุรกิจอย่างยั่งยืน และสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ Magasi (2016 : 574) พบว่า ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้บริการได้รับอิทธิพลโดยตรงจากคุณภาพการให้บริการ และงานวิจัยของ Stevano and Rahayu (2019: 773) พบว่า การตัดสินใจเลือกใช้บริการได้รับอิทธิพลโดยตรงจากคุณภาพการให้บริการนั้นเอง

นอกจากนี้ การศึกษาพบว่า การรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้า มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผ่านตัวแปรความไว้วางใจ อาจอธิบายได้ว่า เมื่อลูกค้ามาใช้บริการที่บริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชนแล้ว จะทำให้บุคคลอื่นรู้จักลูกค้ามากขึ้น ช่วยให้ดูเป็นคนทันสมัย ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของลูกค้า และทำให้ลูกค้ามีเวลาเพื่อสังคมมากขึ้น ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวจะทำให้ลูกค้าเกิดการตัดสินใจเลือกใช้บริการรวดเร็วมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธี หล่อวาเหล็ก และสุจิตรา รอดสมบุญ (2561: 1068) พบว่า ความไว้วางใจ อิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าที่ใช้บริการบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล งานวิจัยของ Hasan, Kiong and Ainudddin (2014: 137) พบว่า การรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ที่ใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัย งานวิจัยของ Rahi, Ghani and Alnaser (2017: 1) พบว่า ความไว้วางใจ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ที่ใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยในปาถีสถาน และงานวิจัยของ Shahzad et al (2019: 24) พบว่า การรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ที่ใช้บริการบริษัทนายหน้าประกันภัย ในเมืองนานจิ่ง มณฑลเชี่ยนสุของประเทศจีน

1.2 ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านภาพลักษณ์บริษัท สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีอิทธิพลทางตรง แต่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผ่านตัวแปรความไว้วางใจ มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ .104 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน แสดงว่าปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท ที่ประกอบด้วย เป็นบริษัทนายหน้าประกันภัยที่มีระบบการบริหารจัดการด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ผลิตภัณฑ์และบริการมีความถูกต้องว่องไวและมีระบบป้องกันความปลอดภัยที่ดี ตราสัญลักษณ์ของบริษัทนายหน้าประกันภัย โดดเด่นจดจำง่าย ซึ่งเรียกลักษณะการส่งอิทธิพลนี้ว่าอิทธิพลของภาพลักษณ์บริษัท มีต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผ่านความไว้วางใจ โดยสมบูรณ์ (Complete mediation) อาจเนื่องมาจากเมื่อลูกค้าพิจารณาภาพลักษณ์บริษัท แล้วจะไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการได้โดยตรง แต่หากลูกค้ารับรู้ว่าภาพลักษณ์บริษัททำให้เมื่อลูกค้ามาใช้บริการแล้วจะทำให้บุคคลอื่นรู้จักลูกค้ามากขึ้น ช่วยให้ดูเป็นคนทันสมัย ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของลูกค้าและทำให้ลูกค้ามีเวลาเพื่อสังคมมากขึ้น จึงทำให้ลูกค้าเกิดการ

ตัดสินใจเลือกใช้บริการได้รวดเร็วขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Farida and Ardyan (2018: 15) พบว่า ภาพลักษณ์องค์กร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจที่ใช้บริการบริษัทประกันภัยในเมืองเซมารังของประเทศอินโดนีเซีย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vithayaporn and Khongharn (2019: 8) พบว่า ภาพลักษณ์มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจที่ใช้บริการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย

1.3 ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านความไว้วางใจ สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน แสดงว่าปัจจัยด้านความไว้วางใจ สามารถส่งเฉพาะอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Zeithaml and Bitner (1988: 28) กล่าวว่าคุณค่าที่รับรู้เกิดจากการให้ลูกค้าประเมินผลประโยชน์โดยรวมของสินค้าและบริการระหว่างผลประโยชน์โดยรวมของคุณค่าทั้งหมดที่ลูกค้ารับรู้ (Total Customer Value) กับต้นทุนทั้งหมดที่ลูกค้าจ่ายไป (Total Customer Cost) หรือการเปรียบเทียบระหว่างการให้กับการรับ (Give-Versus-Get) โดยการเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้และต้นทุนทั้งในรูปตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน และแนวคิดของ Rust and Oliver (1994: 15) ได้กล่าวว่า คุณค่าที่รับรู้คือ การพัฒนาการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้บริโภคที่สามารถเพิ่มความถี่ให้การซื้อสินค้าหรือใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hasan, Kiong and Ainuddin (2014: 137) พบว่า ความไว้วางใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการในต่างประเทศในเมือง Sabah ของมาเลเซีย งานวิจัยของ Rahi, Ghani and Alnaser (2017: 1) พบว่า ความไว้วางใจของลูกค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในปากีสถาน งานวิจัยของ Farida and Ardyan (2018: 15) พบว่าความไว้วางใจของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าที่ใช้บริการบริษัทประกันภัยในเมืองเซมารังของอินโดนีเซีย งานวิจัยของ Fitri et al (2019: 48) พบว่า ความไว้วางใจของลูกค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่ใช้บริการในเมืองจามบีของอินโดนีเซีย และงานวิจัยของ Shahzad et al (2019: 24) พบว่า การรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าที่ใช้บริการรในเมืองนานจิ่ง มณฑลเขียนสุของประเทศจีน

1.4 ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านความพึงพอใจของลูกค้า สมมติฐาน คือ มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการศึกษา พบว่า ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้

บริการ อาจเนื่องจากการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าได้รับอิทธิพลทางตรงจากการรับรู้คุณภาพบริการมากที่สุด .549 และคุณภาพบริการ ส่งอิทธิพลทางตรงต่อความพึงพอใจของลูกค้ามาก .450 เมื่อคุณภาพการให้บริการได้รับการตอบสนองในระดับที่ดีแล้วก็นำไปสู่ความภักดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang et al (2017: 1) ที่วิจัยเรื่องการท่องเที่ยวด้วยรถยนต์ในมณฑลชินเจียง ได้วิจัยเรื่องอิทธิพลของคุณค่าที่รับรู้ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของจุดปลายทางท่องเที่ยวและการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fith et al (2019: 48) ได้วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของอิทธิพลความพึงพอใจของลูกค้าและการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าในประเทศอินโดนีเซีย ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าทั้งทางตรงและทางอ้อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tee, Preko and Tee (2018: 1) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการ ความพึงพอใจของลูกค้า และการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทประกันภัยสาขาย่อยของประเทศกานา ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

2. อภิปรายเกี่ยวกับโมเดลสมการโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล

2.1 ผลการพัฒนาและตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างการเลือกใช้บริการของลูกค้าบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล กับข้อมูลเชิงประจักษ์ สรุปได้ว่า รูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า χ^2= 1871.269, df = 160, CMIN/DF = 11.695, P-value = .000, GFI = .753, AGFI = .676, CFI = .870, RMSEA = .146 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล ผู้วิจัยดำเนินการปรับโมเดล โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี และอาศัยดัชนีปรับโมเดล (Model Modification Indices : MI) โดยปรับโมเดลตามลักษณะการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้าง ระบุความสัมพันธ์ของความคลาดเคลื่อนที่ได้จากการวัดตัวแปรสังเกตได้ หลังการปรับรูปแบบ พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างการเลือกใช้บริการของบริษัทนายหน้าประกันภัยเอกชน ในยุคดิจิทัล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติทดสอบ ได้แก่ ค่า χ^2= 30.894, df = 20, CMIN/DF = 1.545, P-value = .057, GFI = .994, AGFI = .937, CFI = .999, RMSEA = .033, RMR = .005 ซึ่งค่าสถิติเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากการปรับรูปแบบการวิจัยเบื้องต้น พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพ

บริการของลูกค้า มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด แสดงว่าการให้บริการจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของงานบริการอย่างมาก สอดคล้องกับแนวคิดของชัยสมพร ชาวประเสริฐ (2546: 106-107) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพบริการเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้เหนือกว่าคู่แข่งขันได้ การเสนอคุณภาพการให้บริการที่ตรงกับความคาดหวังของผู้รับบริการเป็นสิ่งต้องกระทำผู้รับบริการจะถูกใจถ้าได้รับสิ่งที่ต้องการเมื่อผู้รับบริการมีความต้องการสถานที่ที่ผู้รับบริการต้องการและในรูปแบบที่ต้องการ ลอดคล้องกับแนวคิดของ Zeitharnl and Bitner (1988: 28) หมายถึง สิ่งที่กำหนดความพอใจหรือไม่พอใจของผู้บริโภค ซึ่งมี 5 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ และเป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพดังนี้ 1) ความเชื่อถือและไว้วางใจได้ (Reliabity) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีอิสระในการให้บริการที่องค์กรสัญญาต่อผู้รับบริการถึงความเชื่อถือได้ในบริการมีความถูกต้องและมีความแน่นอนในการให้บริการทุกครั้ง นั่นหมายความว่าผู้รับบริการจะได้รับการสนองตอบความพึงพอใจในทุกครั้งที่ใช้บริการ 2) การตอบสนองต่อผู้รับบริการ (Responsiveness) หมายถึง บุคลากรผู้ให้บริการมีความเต็มใจในการให้การช่วยเหลือและพร้อมที่จะให้บริการทุกเรื่องแก่ผู้รับบริการ 3) การรับรองความเชื่อมั่น การรับประกัน (Assurance) หมายถึง ความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความสุภาพอ่อนน้อม มีมารยาทอันดีงามในการให้บริการของบุคลากรและความสามารถของผู้ให้บริการที่สร้างความเชื่อถือ ศรัทธาและความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการ 4) การเอาใจใส่ผู้รับบริการ (Empathy) หมายถึง ความพยายามของผู้ให้บริการในการเข้าใจถึงความต้องการของผู้รับบริการและจัดการให้บริการที่เหมาะสมเฉพาะบุคคลด้วยพฤติกรรมที่เอื้ออาทร ห่วงใย และเข้าใจความรู้สึกความต้องการของผู้รับบริการเป็นอย่างดี และ 5) สิ่งที่เป็นรูปธรรม (Tangibles) หมายถึง ลักษณะที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนทางกายภาพของสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อุปกรณ์เครื่องมือ บุคลากรและอุปกรณ์ในการสื่อสาร เช่น การจัดสถานที่และตกแต่งห้องบริการให้สวยงามสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย เสื้อผ้าเครื่องแบบของผู้ให้บริการที่สวยงามเหมาะสมกับลักษณะของงานและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการรวมถึงเครื่องมืออุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับบริการด้วย

2.2 ปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางน้อยที่สุด และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ อาจเนื่องมาจากภาพลักษณ์บริษัทได้ส่งอิทธิพลผ่านทางการรับรู้คุณค่าของลูกค้า สอดคล้องกับแนวคิดของ Robinson and Barlow (1959: 7) ได้ให้ความหมายว่าภาพลักษณ์ (Image) เป็นภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับความรู้สึก

นึกคิดต่อองค์กร ซึ่งภาพที่เกิดขึ้นอาจได้จากประสบการณ์ทางตรงหรือทางอ้อมของตัวเขาเอง ส่วน Kotter (2000: 14) ได้ให้ความหมายว่า ภาพลักษณ์เป็นผลรวมของความเชื่อ ความคิด ความประทับใจที่บุคคลหนึ่งมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นจิตภาพ ทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม สำหรับ ประเสริฐชัย ไตรเสถียรพงศ์ และพรนพ พุกกะพันธุ์ (2566: 275) ได้ให้ความหมายของภาพลักษณ์หรือภาพพจน์ขององค์กรคือการสร้างความรับรู้และความเข้าใจอันนำไปสู่ความศรัทธาเชื่อถือก็คือการสร้างภาพพจน์ ซึ่งเป็นภารกิจขององค์กรขนาดใหญ่ที่จะต้องดำเนินงานควบคู่ไปกับการประกอบธุรกิจทางการเงิน การผลิตการวิจัยผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ การบริหารทรัพยากรบุคคล และอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประกอบธุรกิจที่มีขอบเขตกว้างขวาง การยอมรับในชื่อเสียงจะเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จ และยิ่งเป็นสถาบันการเงินด้วยแล้วจำเป็นจะต้องสร้างความน่าเชื่อถือต่อลูกค้าประชาชนว่า ได้ตั้งมั่นอยู่บนความน่าเชื่อถือศรัทธาไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การสร้างภาพพจน์หรือภาพลักษณ์เป็นพื้นฐานขององค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ทุกแห่งจะต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะธนาคาร ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่อยู่ได้ก็เพราะความไว้วางใจ เชื่อใจ และศรัทธาจากลูกค้าผู้ใช้บริการ การสร้างภาพพจน์ของธนาคารให้ดีที่สุดในจิตสำนึกของลูกค้าผู้มาใช้บริการเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ถ้าธนาคารสามารถสร้างภาพพจน์ที่ดีที่สุดไว้ในใจลูกค้าหรือไปนั่งในใจลูกค้าได้ ก็เท่ากับว่าได้วางรากฐานขององค์กรไว้อย่างหนาแน่น แม้เมื่อเกิดปัญหาหรือวิกฤตการณ์ใด ๆ ก็ย่อมไม่สั่นคลอนและสามารถแก้ไขให้ลุล่วงได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang et al (2017: 1) พบว่า ภาพลักษณ์พื้นที่ปลายทางแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของนักท่องเที่ยว ที่ใช้บริการรถนำเที่ยวแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติใน Tianchi ประเทศจีน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vithayaporn and Khongham (2019: 8) พบว่าภาพลักษณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ 1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ และมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด โดยลูกค้าให้ความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของพนักงานที่จะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ลูกค้าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมีความเต็มใจที่จะแก้ไขปัญหาให้ลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ดูแลเอาใจใส่ลูกค้าทุกคนเป็นอย่างดี พนักงานมีทักษะและความรู้มากพอที่จะช่วยแก้ปัญหาให้กับลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ให้บริการลูกค้าทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อทำให้

ลูกค้ารู้สึกเชื่อมั่น ไว้วางใจเมื่อมาใช้บริการ บริษัทประกันภัยควรใช้หลักการให้บริการแบบยึดลูกค้าเป็นศูนย์กลางมาใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินธุรกิจด้านการบริการทุกประเภท “ความพึงพอใจของลูกค้า” เป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญของธุรกิจอย่างหนึ่ง ดังนั้น บริษัทจึงต้องมีการสำรวจความต้องการของลูกค้าเพื่อนำมาเป็นแนวทางการวางแผนงานของบริษัทเพื่อให้บริษัทสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาพลักษณ์บริษัท มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อม ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ผ่านตัวแปรความไว้วางใจ แสดงว่าปัจจัยด้านภาพลักษณ์บริษัท ที่พิจารณาจากตราสัญลักษณ์ของบริษัทนายหน้าประกันภัย โดดเด่นจดจำง่าย สามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินภารกิจของบริษัทประกันภัยได้อย่างชัดเจน แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะของการบริการได้ดี และมีเอกลักษณ์โดดเด่น จดจำง่าย สามารถส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ได้เท่านั้น นั่นคือ เป็นบริษัทนายหน้าประกันภัยที่มีระบบการบริหารจัดการด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ แต่ไม่สามารถสร้างการตัดสินใจเลือกใช้บริการได้โดยตรง ดังนั้น บริษัทประกันภัยเอกชนจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจของลูกค้าที่มีต่อบริษัท ฯ ให้ชัดเจน จึงจะสร้างการตัดสินใจเลือกใช้บริการของลูกค้าได้รวดเร็วในท้ายที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรมุ่งเน้นการปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และการรับมือกับบริบทสังคมสูงวัย โดยครอบคลุมประเด็นเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์เฉพาะบุคคล การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการที่รวดเร็ว และการบริหารความเสี่ยงภัยใหม่ๆ เพื่อความยั่งยืน 2. ศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการแข่งขันที่ผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจประกันวินาศภัยอื่น ๆ และศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงแบบองค์รวมตามหลักสากล เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางการเงิน 3. หากมีการศึกษาในโอกาสต่อไป ควรทำการศึกษาถึงแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงาน บริษัทที่เป็นกรณีศึกษาในระดับสาขา เพื่อศึกษาต่อไปว่าลักษณะการดำเนินงานของบริษัทที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้บริษัทจะสามารถพัฒนากระบวนการบริหารอย่างไรบ้าง เพื่อให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็งมีประสิทธิภาพและพัฒนาสู่การเป็นบริษัทประกันภัยที่เป็นที่ยอมรับทั้งระดับประเทศและระดับสากลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ณัฐนรี ดำรงเลาหพันธ์. (2565). การโน้มน้าวใจของตัวแทนขายประกันที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์คณะการสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประเสริฐชัย ไตรเสถียรพงศ์ และพรนพ พุกกะพันธุ์. (2566). การบริหารธนาคารพาณิชย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์.

สุพจน์ กลุลาตี, มนตรี วีรยางกูร และศิรวิทย์ ศิริรักษ์. (2561). ปัจจัยการตลาดดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความพึงพอใจและความภักดีแก่ลูกค้าในธุรกิจโรงแรมกลุ่มจังหวัดสามเหลี่ยมอันดามัน ประเทศไทย. วารสารสมาคมนักวิจัย, 23(3), 217-228.

สุธาสินี ตุลานนท์. (2562). การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis. 7 th ed. New Jersey: Pearson Education, Inc.

H. Hasan, T. P. Kiong, and R. A. Ainuddin. (2014). Effects of perceived value and trust on customer loyalty towards foreign banks in Sabah, Malaysia. Glob.

Kotler, P. (2000). Marketing management (10th ed.). New Jersey: Prentice–Hall.

Rahi, S., Ghani, M., & Alnaser, F. (2017). Predicting Customer's Intentions to Use Internet Banking: The Role of Technology Acceptance Model (TAM) in E-Banking. Management Science Letters, 7, 513-524.

Robinson & Barlow. (2012). Image public relations. Public Relations Journal, 15, 10-13.

Rust and Oliver. (1994). Service Quality: Insights and Managerial Implications from the Frontier. In: Rust, R.T. and Oliver, R.L., Eds., Service Quality: New Directions in Theory and Practice, Sage Publications, Thousand Oaks, 1-19.

Shahzad, M., et al. (2019). A Population-Based Approach to Integrated Healthcare Delivery: A Scoping Review of Clinical Care and Public Health Collaboration. BMC Public Health, 19, Article No. 708.

Tee, D. K., Preko, A., & Tee, E. (2018). Understanding the relationship between service quality, customer satisfaction and customer loyalty: An investigation of Ghana's retail banking sector. British Journal of Marketing Studies, 2(6), 1-19.

Vithayaporn, S., & Khongharn, R. (2019). Satisfaction Confirmatory Factor Analysis of Tourists toward Eco-Friendly Hotel Business in Central Region of Thailand. International Journal of Research in Tourism and Hospitality, 5(2), 8-16.

Wang & Wang; & Liang. (2014). Embodiment and analysis of the concept of sustainable development in scenic spot tourism planning. Retrieved from https://kns.cnki.net/kns8/defaultresult/index.

Zeithamt, Valarie A. (1988). Consumer Response to In-Store Price Information Environments. Journal of Consumer Research, 8 (March), 357-69.

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ*

THE RESULTS OF LEARNING MANAGEMENT WITH CIPPA MODEL AND MIND MAPPING SPIDER WEB PATTERN TO DEVELOP LEARNING ACHIEVEMENT IN THE SUBJECT OF MECHANICAL PROPERTIES OF SUBSTANCES, PHYSICS OF MATHAYOM 6 STUDENTS UNDER THE JURISDICTION OF THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, UBON RATCHATHANI – AMNAT CHAROEN

ประภัสสร มาคำผุย[1], ระพิน ชูชื่น[2] และ ปิยานี สมบูรณ์ทรัพย์[3]

Praphatson Makhamphui[1], Rapin Chuchuen[2] and Piyanee Somboontap[3]

[1-3]บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-3]Graduate School Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: prapussorn.2301@gmail.com

วันที่รับบทความ : 24 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 2 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 4 พฤษภาคม 2569

Received 24 April 2026; Revised 2 May 2026; Accepted 4 May 2026

Citation:

* ประภัสสร มาคำผุย, ระพิน ชูชื่น และ ปิยานี สมบูรณ์ทรัพย์. (2569). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1292-1311.

Praphatson Makhamphui, Rapin Chuchuen and Piyanee Somboontap. (2026). The Results Of Learning Management With Cippa Model And Mind Mapping Spider Web Pattern To Develop Learning Achievement In The Subject Of Mechanical Properties Of Substances, Physics Of Mathayom 6 Students Under The Jurisdiction Of The Secondary Educational Service Area Office, Ubon Ratchathani – Amnat Charoen. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1292-1311.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม ตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำนวน 40 คน เลือกโดยใช้วิธีแบบการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 แผน มีค่าความเหมาะสม เฉลี่ย 4.66 อยู่ในระดับมากที่สุด 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.88 และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน จำนวน 20 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าที (t-test) แบบ Dependent Sampling

ผลการวิจัย พบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เท่ากับ 81.53/82.69 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.62)

คำสำคัญ: รูปแบบซิปปาโมเดล, ผังความคิดแบบใยแมงมุม

Abstract

The objectives of this research were to 1) determine the efficiency of lesson plans based on the CIPPA Model integrated with spider web mind mapping on the 80/80 efficiency criterion; 2) compare the learning achievement of Mathayom 6 students before and after learning through the CIPPA Model integrated with spider web mind mapping; and 3) investigate students'

satisfaction toward the learning management using the CIPPA Model integrated with spider web mind mapping. The sample group consisted of one class of 40 Mathayom 6 students from Benjamarachutit School, under the Secondary Educational Service Area Office of Ubon Ratchathani–Amnat Charoen, selected using a cluster sampling method. The research instruments included: 1) nine lesson plans with an average appropriateness rating of 4.66 at the highest level, 2) a 40-item learning achievement test with a reliability coefficient of 0.88, and 3) a 20-item student satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis included percentages, means, standard deviations, and t-tests Dependent Sampling.

The results of the study were as follows: 1) The efficiency of the lesson plans based on the CIPPA Model integrated with spider web mind mapping was 81.53/82.69, which met the established 80/80 criterion. 2) The learning achievement of Mathayom 6 students after the implementation was significantly higher than before at the .05 level of statistical significance and 3) The students' overall satisfaction with the learning management was at the highest level ($\overline{X}$ =4.62).

Keywords: CIPPA Model, Spider Web Mind Mapping

บทนำ

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมในปัจจุบันเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจโลกและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลทั้งยังเป็นแรงสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคตการเรียนรู้ด้านนี้มุ่งให้เข้าใจธรรมชาติและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมควบคู่กับการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิต ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาคนไทยสู่ความยั่งยืนในอนาคต (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อต้องการพัฒนาคนให้มีศักยภาพซึ่งหัวใจสำคัญคือการปฏิรูปการเรียนรู้ โดย

การเปลี่ยนแปลงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากเดิมที่เน้นครูเป็นสำคัญให้ผู้เรียนเป็นสำคัญแทน โดยมีกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง คิดเป็น และร่วมกันแก้ปัญหา โดยครูมีหน้าที่ในการจัดการสื่อการเรียนการสอนและชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน รวมทั้งแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

จากการศึกษารายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2566-2567 ของระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย วิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า ปีการศึกษา 2566 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.59 ปีการศึกษา 2567 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.05 จะเห็นได้ว่ามีแนวโน้มลดลง (สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.), 2568) และจากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) วิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เมื่อเปรียบเทียบระดับชาติ พบว่า ปีการศึกษา 2566 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.09 ปีการศึกษา 2567 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.76 และเปรียบเทียบระดับโรงเรียน พบว่า ปีการศึกษา 2566 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 51.49 ปีการศึกษา 2567 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 37.54 (โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช, 2568) ซึ่งจัดได้ว่ายังต่ำกว่าเกณฑ์ และมีแนวโน้มลดลง จากผลคะแนนที่มีแนวโน้มที่ต่ำลงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางการศึกษาที่สำคัญที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจังเร่งด่วน แนวทางในการแก้ปัญหานักเรียนให้มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์นั้น ถ้ามีการจัดการเรียนรู้ที่ดีแล้วย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์กับผู้เรียน

จากการศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบซิปปาโมเดลของ ดร.ทิศนา แขมมณี เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ สามารถสร้างและค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการสอนมี 7 ขั้นตอน ได้แก่ การทบทวนความรู้เดิม การแสวงหาความรู้ใหม่ การศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม การสรุปและการจัดระเบียบความรู้ การแสดงผลงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการสอนที่สามารถเชื่อมโยงจากความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่จากสิ่งง่ายไปยาก รวมทั้งนักเรียนสามารถค้นพบการเรียนรู้ด้วย

ตนเอง (ทิศนา แขมมณี, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไล รัตนทิพย์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่องสารและการจำแนก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังกราฟิก พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยแผนจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องสารและการจำแนก โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาโมเดลร่วมกับผังกราฟิก มีคะแนนเฉลี่ยในการคิด วิเคราะห์หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประกอบกับในการจัดการเรียนการสอนได้ใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุมร่วมด้วย ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิดในรูปแบบแผนภาพที่มีแนวคิดหลักอยู่ตรงกลาง และแตกแขนงเป็นความคิดย่อย ๆ เชื่อมโยงกันด้วยคำ ข้อความ สี และสัญลักษณ์ เพื่อช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นระบบและเข้าใจได้ง่ายขึ้น (นาถสินี ไทยอ่อน, 2564) ยังช่วยบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดรวบยอดได้ชัดเจน เน้นสาระสำคัญของเนื้อหา และส่งเสริมทักษะด้านการอ่าน การเขียน และการคิด นอกจากนี้ยังช่วยในการวางแผนการเรียน การสอน การอภิปราย และใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2557) สอดคล้องกับรัตน์ติยา ใช้สอย (2565) กล่าวว่า ผังความคิดแบบใยแมงมุมมีประโยชน์ในการพัฒนาสมองทั้งสองซีกไปพร้อมๆ กัน ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ ใช้ในการสรุปเนื้อหาสาระหรือข้อมูลในการเรียนหรือการทำงาน ทำให้ผู้เรียนสามารถจัดระบบความคิดได้อย่างเป็นระบบเป็นหมวดหมู่ และง่ายต่อการจดจำ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้จัดทำจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อแนวทางสำหรับครู ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์

สมมติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ สูงกว่าก่อนเรียน

การทบทวนวรรณกรรม

1. การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL)

ทิศนา แขมมณี (2560) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบซิปปา คือรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางรูปแบบหนึ่ง ที่มีหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ หลักการสร้างความรู้ หลักการปฏิสัมพันธ์ หลักการมีส่วนร่วมทางกาย หลักการเรียนรู้กระบวนการ และหลักการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยแบ่งขั้นตอนการเรียนการสอน ออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ทบทวนความรู้เดิม เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ ขั้นที่ 2 แสวงหาความรู้ใหม่ โดยค้นคว้าจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 ทำความเข้าใจและเชื่อมโยงความรู้ ผ่านการคิด วิเคราะห์ และทำงานร่วมกัน ขั้นที่ 4 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเพื่อแบ่งปันความคิดเห็นและตรวจสอบความเข้าใจ ขั้นที่ 5 สรุปและจัดระเบียบความรู้ ให้เป็นระบบและเข้าใจง่าย ขั้นที่ 6 ปฏิบัติหรือสร้างผลงาน เพื่อแสดงความเข้าใจและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และขั้นที่ 7 ประยุกต์ใช้ความรู้ ในสถานการณ์ใหม่เพื่อพัฒนาทักษะและการแก้ปัญหา

สรุปภาพรวม ขั้นที่ 1–6 เป็นกระบวนการสร้างความรู้ (CIPP) ที่เน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยน และการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่วนขั้นที่ 7 เป็นการนำความรู้ไปใช้จริง (Application) ทำให้กระบวนการเรียนรู้นี้สมบูรณ์ตามแนวคิด CIPPA

2. แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม

แผนผังความคิดเป็นการนำทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด การเขียนแผนผังความคิดนั้นเกิดจากการใช้ทักษะทั้งหมดของสมองหรือเป็นการทำงานร่วมกันของสมองทั้งสมองซีกซ้าย และซีกขวา (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2557) ซึ่งแผนผังใยแมงมุมเป็นหนึ่งในเทคนิคของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ผังกราฟิก ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม สร้างความเข้าใจในเนื้อหาและข้อมูลที่เรียนรู้ รวมทั้งช่วยจัดระเบียบความคิด ทำให้จดจำได้ง่ายยิ่งขึ้น (ทิศนา แขมมณี, 2560) มีวิธีนำเสนอโดยการเขียนความคิดรวบยอดหลักที่สำคัญไว้ตรงกลางหน้ากระดาษ แล้วเขียนอธิบายหรือบอกลักษณะของความคิดรองลงไปไว้ในลักษณะของใยแมงมุม นำไปเขียนสรุปเรื่องที่อ่าน นำไปเขียนเรื่องใหม่ (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2557)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA) เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด และการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนรูปแบบของแผนผังใยแมงมุม (a Spider Map) เป็นแผนภาพที่ใช้ในการจัดระเบียบข้อมูลหรือความคิด โดยมีลักษณะคล้ายใยแมงมุม คือมีจุดศูนย์กลางและแตกแขนงออกไปเป็นกิ่งก้านต่าง ๆ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแผนผังความคิดแบบใยแมงมุม (Spider Map) มาใช้ประกอบในการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องสมบัติเชิงกลของสารรายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 ห้องเรียน ทั้งหมด 540 คน โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ปี

การศึกษา 2568 จำนวน 40 คน ซึ่งเลือกโดยใช้วิธีแบบการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 แผน โดยมีรายละเอียดการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาโมเดลร่วมกับแผนผังความคิดแบบใยแมงมุม

1.2 วิเคราะห์หลักสูตร สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่องสมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามสาระการเรียนรู้

1.3 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่องสมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 แผน

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหา การใช้ภาษาให้ชัดเจน เว้นวรรคตอนและใช้คำให้ถูกต้อง ปรับปรุงขั้นตอนการจัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ผู้ศึกษาจึงนำข้อบกพร่องดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไข

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้พร้อมด้วยแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ เวลา ความเหมาะสมของข้อคำถาม รูปแบบการเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 9 แผน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.56-4.72 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน 3.51 ขึ้นไปทุกแผน

1.6 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายเดียวกัน ดังนี้ 1) การทดลองแบบรายบุคคล (1 : 1) โดยทดลองกับนักเรียน จำนวน 3 คน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 64.44/65.83 2) การทดลองแบบกลุ่มเล็ก (1 : 10) โดยทดลองกับนักเรียน จำนวน 10 คน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 74.06/77.75 และ 3) การทดลองแบบภาคสนาม (1 : 100) โดยทดลองกับ

นักเรียน จำนวน 30 คน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 80.93/81.50

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องจนมีความสมบูรณ์แล้ว ไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาฟิสิกส์ เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร ชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 6 แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ โดยมีรายละเอียดการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิธีการสร้างแบบทดสอบ

2.2 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ จำนวน 60 ข้อ โดยกำหนดเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตร แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้อง เหมาะสม และใช้คำให้ถูกต้อง ผู้ศึกษาจึงนำข้อบกพร่องดังกล่าวมาปรับปรุงแก้ไข

2.4 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้

2.5 นำผลการประเมินที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาความสอดคล้องของข้อคำถาม IOC ตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาความสอดคล้องไว้ที่ 0.50-1.00 แล้วคัดเลือกข้อสอบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พบว่า ข้อสอบทั้ง 60 ข้อ มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทุกข้อ

2.6 นำแบบทดสอบที่ได้ปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วหาคุณภาพแบบทดสอบรายข้อ โดยนำไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.7 ตรวจให้คะแนนข้อสอบข้อละ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก ข้อละ 0 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบผิด นำมาวิเคราะห์คุณภาพ เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพ โดยวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (B) แล้วทำการคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายที่ใช้ได้ อยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 - 1.00 พบว่า ข้อสอบมีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 - 0.50 และมีค่าอำนาจจำแนก (B) ระหว่าง 0.55 - 0.80

2.8 นำข้อสอบที่คัดเลือกไว้จำนวน 40 ข้อ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตรของ Kuder-Richardson พบว่า ข้อสอบที่เลือกทั้ง 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ อยู่ที่ 0.88

2.9 จัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกระบวนการสอนด้วยรูปแบบซิปปาโมเดลร่วมกับแผนผังความคิดแบบใยแมงมุม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ โดยมีรายละเอียดการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิธีการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจจากหนังสือ เอกสารทางการวิชาการ

3.2 สร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 15 ข้อ

3.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจพร้อมแนบแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างนิยามเชิงปฏิบัติการของความพึงพอใจ และนำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าความสอดคล้องโดยใช้เกณฑ์คัดเลือกแบบสอบถามจากข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พบว่า ข้อคำถามทั้ง 20 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทุกข้อ

3.5 จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วนำไปทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในชั่วโมงแรกเพื่อเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบเพื่อนำไปวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

2. ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกระบวนการสอนด้วยรูปแบบซิปปาโมเดลร่วมกับแผนผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่องสมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 6 จำนวน 9 แผน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 เก็บคะแนน

ระหว่างเรียนจากการทำกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ และการทดสอบย่อยในแต่ละเนื้อหา

3. ทดสอบหลังเรียน (Post-test) หลังทำการทดลองสอนครบ 9 แผน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นฉบับเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

4. ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม และตรวจเก็บคะแนนเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ E_1/E_2

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบ t-test แบบ Dependent Samples

3. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนด

ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.51 - 5.00	หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด
3.51 - 4.50	หมายถึง พึงพอใจมาก
2.51 - 3.50	หมายถึง พึงพอใจปานกลาง
1.51 - 2.50	หมายถึง พึงพอใจน้อย
1.00 - 1.50	หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร (E_1/E_2) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 80/80

ผลการเรียน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	40	180	146.75	2.61	81.53
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	40	40	33.08	1.83	82.69
ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 81.53/82.69					

จากตารางที่ 1 พบว่า ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียน เท่ากับ 81.53 และร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เท่ากับ 82.69 ดังนั้น ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เท่ากับ 81.53/82.69 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์

การทดลอง	n	$\overline{X}$	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	t	p
ก่อนเรียน (40 คะแนน)	40	19.70	2.17	535	7,611	24.75*	0.00
หลังเรียน (40 คะแนน)	40	33.08	1.83				

*ที่ระดับ .05, df(n-1) = 39

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานในการวิจัยได้กำหนดไว้ โดยก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 19.70 คิดเป็นร้อยละ 49.25 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 33.08 คิดเป็นร้อยละ 82.69

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่องสมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ โดยรวมรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.15 โดยลำดับที่ 1 ครูอธิบายได้ชัดเจนและมีลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.78 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.42 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ลำดับที่ 2 สื่อการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.75 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.44 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ลำดับที่ 3 นักเรียนมีความพอใจที่ได้ศึกษาและสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.73 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในครั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีประสิทธิภาพตาม

กระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.53 และและประสิทธิภาพผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 82.69 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญครบถ้วน ได้แก่ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน อีกทั้งมีการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน จึงเอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ (System Approach) ที่เน้นความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ (2552) ได้กล่าวถึงลักษณะของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีว่า ควรกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน กิจกรรมการสอนที่จัดขึ้นนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีการบูรณาการองค์ความรู้เชื่อมโยงองค์ความรู้ไปได้อย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อการเรียนรู้มีความทันสมัย รวมถึงการวัดผลประเมินผลซึ่งสามารถยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ของ ทิศนา แขมมณี (2564) มาใช้ในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการทบทวนความรู้เดิม ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ขั้นการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม ขั้นการสรุปและการจัดระเบียบความรู้ ขั้นการแสดงผลงาน และขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งเป็นรูปแบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ ปิยะมาศ พยัฆเดช (2560) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบซิปปาจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียน สามารถอธิบาย ชี้แจง ตอบคำถามได้ เป็นการพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นกลุ่ม การสื่อสาร รวมทั้งเกิดความใฝ่รู้ ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านกาย ทางสติปัญญา มีส่วนร่วมทางสังคม และมีส่วนร่วมทางอารมณ์ อีกทั้งการใช้ผังความคิดแบบใยแมงมุมเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ ยังช่วยเสริมสร้างการจัดระเบียบความคิดของผู้เรียน ทำให้สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ เช่น

ความสัมพันธ์ระหว่างความเค้น ความเครียด และโมดูลัสของยัง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการประมวลผลสารสนเทศ (Information Processing Theory) ที่กล่าวว่าการจัดโครงสร้างความรู้ที่เป็นระบบจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจดจำและการนำไปใช้ สอดคล้องกับ พัชรี พิชัยรัตน์ (2563) กล่าวว่า แผนผังความคิดว่าเป็นเทคนิคที่ช่วยในจดจำ และเครื่องมือที่ช่วยในการจัดระบบความคิด ความรู้อย่างเป็นระบบ เป็นแสดงความคิดที่เกิดจากมโนภาพของสมองและเชื่อมโยงไปยังความคิดอื่น ๆ ทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียน การอ่าน และการเขียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านสื่อการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ได้มีการใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหา ทั้งสื่อภาพ แผนผัง และกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจและเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในหลายรูปแบบ (Multiple Intelligences) ส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้มีการประเมินผลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และได้รับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพก่อนนำไปทดลองใช้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรินทร์ มาตทะวัน (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการเรียนจากโปรแกรมบทเรียนแบบซิปปาโมเดลกับการเรียนปกติ พบว่า โปรแกรมบทเรียนแบบซิปปาโมเดล เรื่อง เอกภพ ของนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.04/80.48 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยแต่ละขั้นตอนของรูปแบบ CIPPA MODEL ตามแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2564) ทำหน้าที่ส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน รวมทั้งการใช้ผังความคิดแบบใยแมงมุม ตามแนวคิดของ วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2557) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยจัดโครงสร้างความรู้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบ CIPPA Model ทั้ง 7 ขั้นตอน จะช่วยส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับสมบัติเชิงกลของสาร ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์และการทดลองประกอบ สอดคล้องกับ ศรินยา ว่องไว (2561) กล่าวว่า หลักการของการสอนแบบซิปปาโมเดลเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมอย่าง

กระตือรือร้น ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และสังคม ผ่านการลงมือปฏิบัติ คิดสร้างสรรค์ และทำงานร่วมกัน จนเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ร่วมกับการใช้ผังความคิดแบบใยแมงมุม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของเนื้อหาและความเชื่อมโยงของแนวคิดได้ชัดเจน ลดความซับซ้อน และทำให้เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2560) กล่าวว่า แผนผังความคิดเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดระเบียบข้อมูลให้เป็นระบบ เข้าใจง่าย และจดจำได้ดี นอกจากจะใช้ในการสรุปและจัดความรู้แล้ว ยังช่วยส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี เพราะสามารถถ่ายทอดความคิดที่เป็นนามธรรมในสมองออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ทำให้มองเห็นและอธิบายความคิดได้อย่างชัดเจน เป็นระบบและประหยัดเวลา ดังนั้น เมื่อพิจารณาภาพรวม จะเห็นได้ว่ากระบวนการทั้ง 7 ขั้นของ CIPPA Model ทำหน้าที่พาผู้เรียนจากการทบทวนความรู้เดิมไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ การแลกเปลี่ยน การจัดระบบความคิด และการนำไปใช้จริง ขณะที่ผังความคิดแบบใยแมงมุมช่วยเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดระเบียบและเชื่อมโยงความรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกและเป็นระบบ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไล รัตนทิพย์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง สารและการจำแนก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังกราฟิก พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องสารและการจำแนก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนซิปปาโมเดลร่วมกับผังกราฟิก มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุม เรื่อง สมบัติเชิงกลของสาร รายวิชาฟิสิกส์ พบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้มีคุณลักษณะของรูปแบบการสอนที่ชัดเจน เป็นระบบ เน้นการลงมือปฏิบัติจริง และเสริมด้วยการใช้ผังความคิดแบบใยแมงมุมที่ช่วยจัดโครงสร้างความรู้ ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายและเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม อีกทั้งการใช้สื่อประกอบที่สอดคล้องกับขั้นตอนของ CIPPA และสนับสนุนการสร้างผังความคิดแบบใยแมงมุม ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและคล้อยตามกิจกรรม ส่งผลให้มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่สนุกและไม่น่าเบื่อ จึงส่งผลให้ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา เชยโพธิ์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนา

กิจกรรมการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้โมเดลซิปปา พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมต่อกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา โยธายุทธ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอร์ ประกอบแผนผังความคิดประเภทใยแมงมุม เรื่อง พุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ ประกอบแผนผังความคิดประเภทใยแมงมุม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.53/82.69 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าวิธีการจัดการเรียนรู้นี้ช่วยพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิผล อีกทั้งนักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการเรียนในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความเหมาะสมและความน่าสนใจของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว **ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย** มีดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังความคิดแบบใยแมงมุมไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาฟิสิกส์หัวข้ออื่น ๆ ที่เน้นการคิดวิเคราะห์และความสัมพันธ์ของแนวคิด เนื่องจากช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.2 ครูผู้สอนควรใช้ผังความคิดแบบใยแมงมุมร่วมกับกิจกรรมในแต่ละขั้นของ CIPPA Model เพื่อช่วยให้นักเรียนจัดลำดับความคิด สรุปสาระสำคัญ และพัฒนาการเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและแบบกลุ่ม 1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยสนับสนุนการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับ CIPPA Model และผังความคิด เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวมของโรงเรียน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านจำนวนโรงเรียน ระดับชั้น หรือสภาพแวดล้อมทางการศึกษา เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงภายนอกของผลการวิจัยและทำให้ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง และ 2.2 ควรศึกษาตัวแปรอื่นร่วมด้วย เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เจตคติต่อวิชาฟิสิกส์ หรือความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นผลกระทบของรูปแบบ CIPPA Model ร่วมกับผังความคิดแบบใยแมง

มุมอย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น รวมถึงการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ เพื่อสะท้อนพฤติกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนได้ลึกซึ้งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: สยามสปอรต์ซินดิเคท.

ทิศนา แขมมณี. (2560). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา เขมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นาถสินี ไทยอ่อน. (2564). การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นบูรณาการและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับแผนผังความคิด. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปิยะมาศ พยัคฆเดช. (2560). การศึกษาผลการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้โลกาภิวัฒน์และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบซิปปาร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ Connectivism. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พัชรี พิชัยรัตน์. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R ร่วมกับเทคนิคแผนผังความคิดเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษ และทักษะการรู้คิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านจ้อง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

รัตน์ติยา ใช้สอย (2565). การจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังความคิดที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช. (2568). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2568. อุบลราชธานี: โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2557). การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบ Backward Design. มหาสารคาม: กากะเยีย.

วิไล รัตนทิพย์. (2556). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องสารและการจำแนกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบซิปปาโมเดลร่วมกับผังกราฟิก. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศรินยา ว่องไว. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวันกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปร่วมกับการจัดการเรียนรู้ซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL). ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สถาบันทดสอบการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.). (2568). รายงานสรุปผลการทดสอบ O-NET ปีการศึกษา 2566-2567. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://www.niets.or.th/th/catalog/view/497

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สมนึก ภัททิยธนี. (2562). การวัดผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สุกัญญา เชยโพธิ์. (2561). การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้โมเดลซิปปา. นครราชสีมา: คณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

สุกัญญา โยธายุทธ. (2561). การพัฒนาการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอร์ ประกอบแผนผังความคิดประเภทใยแมงมุม เรื่อง พุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุวิทย์ มูลคำ. (2552). 20 วิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จริยธรรมค่านิยม และการเรียนรู้โดยแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

อมรินทร์ มาตทะวัน. (2555). การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการเรียนจากโปรแกรมบทเรียนแบบซิปปาโมเดลกับการเรียนปกติ. ในรายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ : การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม*

POWER AND LEGITIMACY IN LONG-TERM CARE SERVICE PROVISION FOR THE ELDERLY BY SAMUTPRAKAN MUNICIPALITY: A POLICY POLITICS ANALYSIS IN AN AGING SOCIETY WITHIN AN INDUSTRIAL URBAN CONTEXT

ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร

Rachen Noppanatwongsakorn

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Southeast Asia University, Thailand

Corresponding Author's Email: Rachenn@sau.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 16 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 18 มิถุนายน 2569

Received 3 June 2026; Revised 16 June 2026; Accepted 18 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอำนาจ บทบาท และกลไกการดำเนินงานของเทศบาลนครสมุทรปราการ ในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ 2) วิเคราะห์กระบวนการต่อรองเชิงนโยบายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในบริบทสังคมสูงวัยเขตเมืองอุตสาหกรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง

Citation:

* ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2569). อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ : การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1312-1332.

Rachen Noppanatwongsakorn. (2026). Power And Legitimacy In Long-Term Care Service Provision For The Elderly By Samutprakan Municipality: A Policy Politics Analysis In An Aging Society Within An Industrial Urban Context. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1312-1332.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

คุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารเทศบาลนครสมุทรปราการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 28 คน ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1) เทศบาลนครสมุทรปราการมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในฐานะหน่วยปฏิบัติการเชิงพื้นที่ โดยดำเนินงานร่วมกับหน่วยบริการสุขภาพ เครือข่ายชุมชน และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติผ่านกลไก Care Manager (CM) และ Care Giver (CG) อย่างไรก็ตามเทศบาลนครสมุทรปราการ ยังประสบข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และอำนาจในการกำหนดนโยบาย ซึ่งยังอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐส่วนกลาง

2) การจัดบริการดูแลระยะยาวสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองเชิงนโยบายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยบริการสุขภาพ และเครือข่ายชุมชน โดยการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุถูกใช้เป็นกลไกในการสร้างความชอบธรรมและความไว้วางใจทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ

3) แนวทางการพัฒนาการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุควรมุ่งเน้นการกระจายอำนาจด้านงบประมาณและการตัดสินใจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุให้มีความเชื่อมโยงและทั่วถึง

คำสำคัญ: การดูแลระยะยาวผู้สูงอายุ, ความชอบธรรมเชิงสวัสดิการท้องถิ่น, การเมืองเชิงนโยบาย

Abstract

This research aimed to: 1) examine the power, roles, and operational mechanisms of Samut Prakan Municipality in providing long-term care services for the elderly; 2) analyze the policy bargaining processes and power relations between local government organizations and relevant agencies; and 3) propose guidelines for improving long-term care services for older persons within the context of an aging society in an industrial urban area. This study employed a

qualitative research approach. Data were collected through in-depth interviews Participant observation and Documentary Analysis. The key informants consisted of 28 participants, including executives of Samut Prakan Municipality and other relevant stakeholders. The collected data were analyzed using the Content Analysis method.

The findings revealed that: Documentary Analysis

1) Samut Prakan Municipality plays a significant role as a local operational mechanism in providing long-term care services for older persons through collaboration with healthcare agencies, community networks, and the National Health Security Office via the Care Manager (CM) and Care Giver (CG) systems. However, the municipality still encounters limitations regarding budget allocation, personnel, and policy-making authority, which remain under the control of the central government.

2) The provision of long-term care services reflects policy bargaining processes and power relations among local government organizations, state agencies, healthcare service providers, and community networks. Social welfare provision for the elderly has also been utilized as a mechanism for creating political legitimacy and public trust toward local government organizations and

3) Guidelines for improving long-term care services for older persons should emphasize decentralization of budgetary and decision-making authority to local government organizations, personnel capacity development, strengthening community collaborative networks, and improving integrated and accessible elderly database systems.

Keywords: Long-Term Care for the Elderly, Local Welfare Legitimacy, Policy Politics

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยระดับสมบูรณ์” (Aged Society) อย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่องควบคู่กับความก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ส่งผลให้อายุคาดเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้น โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566) ระบุว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน กรมกิจการผู้สูงอายุ (2566) ชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มดังกล่าวส่งผลให้ความต้องการบริการด้านสุขภาพและสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ซึ่งกลายเป็นประเด็นสำคัญทางนโยบายสาธารณะของประเทศไทยในปัจจุบัน

ในบริบทของรัฐบาลไทยได้ผลักดันระบบการดูแลระยะยาวผ่านกลไกของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและการดูแลอย่างต่อเนื่องในชุมชน (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2566) อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทดังกล่าว เทศบาลนครสมุทรปราการ ถือเป็นพื้นที่ศึกษาที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในเขตปริมณฑลที่มีความซับซ้อนทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มีทั้งชุมชนดั้งเดิม ชุมชนเมืองใหม่ ชุมชนแออัด และประชากรแรงงานย้ายถิ่นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการดำรงชีวิตและโครงสร้างครอบครัวของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการลดบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ส่งผลให้ภาระการดูแลผู้สูงอายุตกอยู่กับรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

นอกจากนี้ จังหวัดสมุทรปราการยังมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2567) ระบุว่า จังหวัดสมุทรปราการมีผู้สูงอายุประมาณ 246,934 คน คิดเป็นร้อยละ 18.22 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งอยู่ในภาวะพึ่งพิงหรือมีปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ทำให้ความต้องการบริการดูแลระยะยาวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เทศบาลนครสมุทรปราการในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ได้ดำเนินนโยบายและโครงการด้านการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาระบบ Care Manager (CM) และ Care Giver (CG) การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง และการสนับสนุนอุปกรณ์ทาง

การแพทย์ในชุมชน (เทศบาลนครสมุทรปราการ, 2567) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินงานดังกล่าวจะสะท้อนบทบาทเชิงรุกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ แต่ก็ยังปรากฏคำถามสำคัญในเชิงรัฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี “อำนาจ” ในการกำหนดทิศทางนโยบายมากน้อยเพียงใด และ “ความชอบธรรม” ในการจัดบริการดูแลระยะยาวเกิดขึ้นจากปัจจัยใด ยิ่งไปกว่านั้น ในบริบทของเมืองอุตสาหกรรมที่มีความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างสูงอย่างสมุทรปราการ การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุอาจถูกใช้ทั้งในฐานะ “สิทธิทางสังคม” และ “เครื่องมือสร้างความชอบธรรมทางการเมือง” ของรัฐท้องถิ่น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องสร้างความไว้วางใจและการยอมรับจากประชาชนผ่านการจัดบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ (Foucault, 2021)

จากสภาพปัญหาและบริบทดังกล่าว การศึกษาวิจัยเรื่อง “อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ: การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม” จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เนื่องจากจะช่วยอธิบายพลวัตความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กระบวนการต่อรองเชิงนโยบาย และเงื่อนไขแห่งความชอบธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในบริบทสังคมสูงวัยของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอำนาจ บทบาท และกลไกการดำเนินงานของเทศบาลนครสมุทรปราการในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในบริบทสังคมสูงวัยเขตเมืองอุตสาหกรรม

2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการต่อรองเชิงนโยบายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเทศบาลนครสมุทรปราการกับหน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และสอดคล้องกับบริบทสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ: การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม” ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ทางนโยบายสาธารณะ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการจัดบริการสาธารณะด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแบ่งการทบทวนวรรณกรรมออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสูงวัยและการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2021) อธิบายว่า “สังคมสูงวัย” เป็นปรากฏการณ์ที่สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รัฐจำเป็นต้องพัฒนาระบบสวัสดิการและบริการสาธารณะเพื่อรองรับความต้องการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ซึ่งต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม

สำหรับประเทศไทย กรมกิจการผู้สูงอายุ (2566) ระบุว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสมบูรณ์ และกำลังเผชิญปัญหาการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุที่มีภาวะติดบ้าน ติดเตียง และขาดผู้ดูแลในครอบครัว อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวและวิถีชีวิตในสังคมเมือง ส่งผลให้การจัดบริการดูแลระยะยาว (Long-Term Care: LTC) กลายเป็นภารกิจสำคัญของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (2566) อธิบายว่า ระบบ LTC ของประเทศไทยดำเนินการผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยบริการสาธารณสุข และเครือข่ายชุมชน โดยมีบุคลากรสำคัญ ได้แก่ Care Manager (CM) และ Care Giver (CG) ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชน

แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การดูแลระยะยาวมิได้เป็นเพียงภารกิจด้านสุขภาพ แต่ยังเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม การกระจายทรัพยากร และความสามารถของรัฐในการจัดบริการสาธารณะอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

2. แนวคิดการกระจายอำนาจและบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นแนวคิดสำคัญที่มุ่งถ่ายโอนอำนาจ หน้าที่ และทรัพยากรจากรัฐส่วนกลางสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Rondinelli, 2017)

โกวิทย์ พวงงาม (2564) อธิบายว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการจัดบริการสาธารณะด้านสุขภาพและสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุภายใต้บริบทสังคมสูงวัย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกระจายอำนาจในเชิงนโยบาย แต่ในทางปฏิบัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงต้องพึ่งพางบประมาณ กฎระเบียบ และแนวทางการดำเนินงานจากส่วนกลาง ทำให้เกิดข้อจำกัดด้านอิสระในการบริหารจัดการ

Pierre และ Peters (2020) อธิบายเพิ่มเติมว่า การบริหารภาครัฐยุคใหม่มิได้เป็นเพียงระบบสั่งการจากบนลงล่าง แต่เป็นรูปแบบ “การบริหารแบบเครือข่าย” (Network Governance) ที่เกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุถือเป็นตัวอย่างสำคัญของการบริหารแบบเครือข่ายในระดับพื้นที่ การศึกษาบทบาทของเทศบาลนครสมุทรปราการในการจัดบริการ LTC จึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติของการกระจายอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. แนวคิดอำนาจและความชอบธรรมทางการเมือง

Weber (2019“ความชอบธรรม” (Legitimacy) คือ การที่ประชาชนยอมรับอำนาจของรัฐหรือองค์กรทางการเมืองว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมและสมควรได้รับการยอมรับ ซึ่งความชอบธรรมสามารถเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย เช่น กฎหมาย ประเพณี หรือประสิทธิภาพในการบริหารงาน

ในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความชอบธรรมมิได้เกิดจากการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดบริการสาธารณะให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม Habermas (2015) อธิบายว่า รัฐสมัยใหม่เผชิญ “วิกฤตความชอบธรรม” เมื่อรัฐไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น การจัดบริการสาธารณะจึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความยอมรับจากประชาชน

การจัดบริการ LTC ของเทศบาลนครสมุทรปราการจึงสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งในฐานะ “ภารกิจด้านสวัสดิการ” และ “กลไกสร้างความชอบธรรมทางการเมือง” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. บริบทเมืองอุตสาหกรรมกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

เมืองอุตสาหกรรมเป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โครงสร้างครอบครัวและชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการลดบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ Castells (2018) อธิบายว่า เมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่มีลักษณะสำคัญคือความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่และความแตกต่างด้านการเข้าถึงบริการสาธารณะ ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มเผชิญความเปราะบางทางสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น

ในกรณีของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและแรงงานย้ายถิ่นส่งผลให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งขาดการดูแลจากครอบครัวและต้องพึ่งพาระบบบริการของรัฐมากขึ้น ดังนั้น การศึกษาการจัดบริการ LTC ในเขตเมืองอุตสาหกรรมจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและบทบาทของรัฐท้องถิ่นในการจัดสวัสดิการสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ: การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองเชิงลึกเกี่ยวกับอำนาจ บทบาท ความสัมพันธ์เชิงนโยบาย และความชอบธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ผ่านมุมมองและประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ศึกษา

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากเป็นวิธีการที่เหมาะสมต่อการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองที่มีความซับซ้อน สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็น ประสบการณ์ และมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งช่วยอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจและบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายสาธารณะ

2. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ เทศบาลนครสมุทรปราการ ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ในเขตปริมณฑล มีลักษณะเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยชุมชนดั้งเดิม ชุมชนเมือง และประชากรแรงงานย้ายถิ่นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างชัดเจน

การเลือกพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจากเทศบาลนครสมุทรปราการมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุผ่านระบบ Long-Term Care (LTC) และมีความน่าสนใจในเชิงการเมืองของนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในประเด็นการกระจายอำนาจ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานส่วนกลาง และการสร้างความชอบธรรมผ่านการจัดบริการสาธารณะ

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และการปฏิบัติงานด้านการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าวผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยจำนวนประมาณ 28 คน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

3.1 กลุ่มผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 5 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีรองนายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองสาธารณสุข และจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

กลุ่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย อำนาจในการตัดสินใจ การจัดสรรงบประมาณ และแนวทางการดำเนินงานด้าน LTC ของเทศบาล

3.2 กลุ่มเจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้สูงอายุจำนวน 6 คน ได้แก่ Care Manager (CM) Care Giver (CG) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่

กลุ่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน และความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 กลุ่มผู้สูงอายุและครอบครัวผู้รับบริการ จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงครอบครัวหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ

กลุ่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าถึงบริการ ความพึงพอใจต่อการบริการ และมุมมองต่อบทบาทของเทศบาลในการดูแลผู้สูงอายุ

3.4 กลุ่มผู้นำชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชน จำนวน 6 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประธานชมรมผู้สูงอายุ ตัวแทนเครือข่ายภาคประชาชน

กลุ่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน และการสร้างความชอบธรรมของเทศบาลในสายตาประชาชน

3.5 กลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และเจ้าหน้าที่หน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่

กลุ่มนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายส่วนกลาง การสนับสนุนงบประมาณ และความสัมพันธ์เชิงนโยบายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 28 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

4.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมประเด็น ได้แก่ อำนาจและบทบาทของเทศบาล กระบวนการต่อรองเชิงนโยบาย ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ความชอบธรรมในการจัดบริการ LTC แนวทางการพัฒนาระบบบริการ

4.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตการดำเนินงานด้าน LTC ของเทศบาล เช่น การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ การประชุมเครือข่าย และกิจกรรมชุมชน เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์และบริบททางสังคมในพื้นที่จริง

4.3 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากแผนพัฒนาท้องถิ่นราย งานผลการดำเนินงาน LTC เอกสารงบประมาณ ระเบียบและนโยบายของรัฐ งานวิจัยและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเอกสารและบริบทพื้นที่ จากนั้นจึงประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เวลาประมาณ 30 นาทีต่อคน โดยผู้วิจัยใช้วิธีบันทึกเสียงร่วมกับการจดบันทึกภาคสนาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการบันทึกข้อมูลทุกครั้ง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ถอดเทปและจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อ่านและทบทวนข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อค้นหารูปแบบและประเด็นสำคัญ จำแนกข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เช่น อำนาจและบทบาท การต่อรองเชิงนโยบาย ความชอบธรรม ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการพัฒนา วิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์ผลการวิจัยเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางนโยบายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

7. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสังเกต ข้อมูลจากเอกสาร รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลบางส่วน (Member Checking) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 คน ประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข บุคลากรในระบบดูแลระยะยาว ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสังเกตการณ์ภาคสนามและการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องผลการวิจัยสามารถนำเสนอให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. ผลการศึกษาอำนาจ บทบาท และกลไกการดำเนินงานของเทศบาลนครสมุทรปราการในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

ผลการวิจัย พบว่า เทศบาลนครสมุทรปราการ มีบทบาทสำคัญในฐานะ “หน่วยปฏิบัติการเชิงพื้นที่” ในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ภายใต้ระบบ Long-Term

Care (LTC) ของประเทศไทย โดยเทศบาลทำหน้าที่ทั้งด้านการบริหารงบประมาณ การประสานเครือข่าย การสนับสนุนบุคลากร และการติดตามดูแลผู้สูงอายุในชุมชนในเชิงโครงสร้าง พบว่าเทศบาลมีการดำเนินงานผ่านความร่วมมือระหว่างกองสาธารณสุข หน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ อาสาสมัครสาธารณสุข และเครือข่ายชุมชน โดยมี Care Manager (CM) และ Care Giver (CG) เป็นกลไกสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง

อย่างไรก็ตาม แม้เทศบาลจะมีบทบาทเชิงรุกในการจัดบริการ แต่ยังพบข้อจำกัดด้านอำนาจในการตัดสินใจ เนื่องจากระบบ LTC ยังอยู่ภายใต้กรอบนโยบายและเงื่อนไขงบประมาณจากส่วนกลาง โดยเฉพาะสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ส่งผลให้เทศบาลไม่สามารถกำหนดรูปแบบบริการได้อย่างอิสระทั้งหมด

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนว่า เทศบาลมี “อำนาจเชิงปฏิบัติการ”มากกว่า“อำนาจเชิงนโยบาย”กล่าว คือ สามารถบริหารจัดการในระดับพื้นที่ได้ แต่ยังไม่สามารถกำหนดทิศทางนโยบายหรือจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเต็มที่นอกจากนี้ ยังพบปัญหาสำคัญ ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ จำนวนบุคลากร CG ไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้สูงอายุ ภาระงานของเจ้าหน้าที่เพิ่มสูงขึ้น ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุในบางชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนแออัดและครอบครัวแรงงานย้ายถิ่น ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งขาดผู้ดูแลและเข้าไม่ถึงบริการอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยจึงสะท้อนว่า บทบาทของเทศบาลนครสมุทรปราการมิได้เป็นเพียง“ผู้ให้บริการสาธารณะ” แต่ยังทำหน้าที่เป็น “รัฐสวัสดิการระดับพื้นที่” ที่ต้องรับภาระจัดการปัญหาสังคมสูงวัยภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบราชการรวมศูนย์

2. ผลการวิเคราะห์กระบวนการต่อรองเชิงนโยบายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเทศบาลนครสมุทรปราการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า การจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุเป็น “พื้นที่ทางการเมืองของนโยบายสาธารณะ” ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการต่อรองระหว่างหน่วยงานหลายระดับ ทั้งรัฐส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยบริการสุขภาพ และเครือข่ายชุมชนในเชิงนโยบาย พบว่าเทศบาลนครสมุทรปราการต้องดำเนินงานภายใต้กรอบนโยบายและข้อกำหนดของ สปสช. ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในการจัดสรรงบประมาณและกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานด้าน LTC ส่งผลให้เทศบาลจำเป็นต้องปรับ

แนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของส่วนกลาง แม้ว่าบางครั้งจะไม่สอดคล้องกับบริบทปัญหาของพื้นที่ก็ตาม

ผู้ให้ข้อมูลจากเทศบาลสะท้อนว่า การจัดบริการ LTC ต้องอาศัย “การต่อรองเชิงงบประมาณ” อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขอสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม การขยายจำนวนผู้รับบริการ และการกำหนดอัตราค่าตอบแทนของบุคลากร CG ขณะเดียวกัน ยังพบการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างเทศบาลกับหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุ โดยบางกรณีเกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานและความไม่ชัดเจนของอำนาจหน้าที่ระหว่างหน่วยงาน นอกจากนี้ เครือข่ายชุมชนและผู้นำชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันและตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล โดยเฉพาะการคัดเลือกผู้สูงอายุเข้ารับบริการและการติดตามการทำงานของบุคลากรในพื้นที่

ผลการวิจัยยัง พบว่า “การเมืองท้องถิ่น” มีอิทธิพลต่อการจัดบริการดูแลระยะยาวในบางมิติ เช่น การจัดสรรทรัพยากร การสร้างภาพลักษณ์ของผู้บริหารท้องถิ่น และการสร้างความนิยมทางการเมืองผ่านการจัดบริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุอย่างไรก็ตาม แม้จะมีลักษณะของการเมืองเชิงผลประโยชน์ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังมองว่า การที่เทศบาลเข้ามามีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุถือเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากช่วยลดภาระของครอบครัวและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ

ดังนั้น กระบวนการจัดบริการ LTC จึงสะท้อนให้เห็นถึง “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบเครือข่าย” (Network Power Relations) ที่ต้องอาศัยการต่อรอง ความร่วมมือ และการประสานผลประโยชน์ระหว่างหลายภาคส่วน

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการควรดำเนินการใน 5 ด้านสำคัญ ดังนี้

3.1 การเพิ่มอำนาจและความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เสนอว่า รัฐควรกระจายอำนาจด้านงบประมาณและการตัดสินใจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อให้เทศบาลสามารถออกแบบบริการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

3.2 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการดูแลผู้สูงอายุ ควรเพิ่มจำนวน Care Giver และพัฒนาทักษะของบุคลากรด้าน LTC อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปรับปรุงค่าตอบแทนและสวัสดิการเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

3.3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ชมรมผู้สูงอายุและ ภาคประชาสังคมในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อสร้างระบบดูแลแบบมีส่วนร่วม และลดภาระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.4 การพัฒนาระบบข้อมูลและการเข้าถึงบริการ ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุที่มีความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้สามารถติดตามและเข้าถึงผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนแออัดและกลุ่มเปราะบาง

3.5 การสร้างความชอบธรรมผ่านการบริการสาธารณะ

ผลการวิจัยพบว่า ความชอบธรรมของเทศบาลมิได้เกิดจากอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก “ประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะ” และ “ความใกล้ชิดกับประชาชน” ดังนั้น การพัฒนาระบบ LTC ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพบริการ ความโปร่งใส และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนว่า การจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในเขตเมืองอุตสาหกรรมมิได้เป็นเพียงภารกิจด้านสาธารณสุขหรือสวัสดิการสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็น “พื้นที่ทางการเมือง” ที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การต่อรองเชิงนโยบาย และการสร้างความชอบธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทสังคมสูงวัยไทย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “อำนาจและความชอบธรรมในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ การวิเคราะห์การเมืองเชิงนโยบายในสังคมสูงวัยในเขตเมืองอุตสาหกรรม” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. อภิปรายผลการศึกษาอำนาจ บทบาท และกลไกการดำเนินงานของเทศบาลนครสมุทรปราการในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลนครสมุทรปราการ มีบทบาทสำคัญในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในฐานะ “หน่วยปฏิบัติการเชิงพื้นที่” โดยทำหน้าที่ประสานงาน

สนับสนุนบุคลากร และดำเนินกิจกรรมด้านการดูแลผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยบริการสุขภาพและเครือข่ายชุมชน อย่างไรก็ตาม แม้เทศบาลจะมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้น แต่ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านอำนาจ งบประมาณ และการกำหนดนโยบาย ซึ่งยังอยู่ภายใต้กรอบการกำกับจากรัฐส่วนกลาง ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) ที่อธิบายว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนและเข้าใจบริบทพื้นที่มากที่สุด แต่ในทางปฏิบัติยังคงต้องพึ่งพาทรัพยากรและอำนาจจากรัฐส่วนกลาง (Rondinelli, 2017) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานศึกษาของโกวิทย์ พวงงาม (2564) ที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยมีบทบาทเพิ่มขึ้นในการจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมและการดูแลผู้สูงอายุ แต่ยังเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างราชการรวมศูนย์ โดยเฉพาะด้านงบประมาณและอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ “การพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวแบบมีส่วนร่วม จังหวัดพะเยา” ที่พบว่า การดำเนินงาน LTC จำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของหลายภาคส่วน ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยบริการสุขภาพ และชุมชน เพื่อให้เกิดระบบการดูแลที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังสะท้อนว่า เทศบาลนครสมุทรปราการมิได้ทำหน้าที่เพียง “ผู้ให้บริการสาธารณะ” แต่ยังทำหน้าที่เป็น “รัฐสวัสดิการระดับพื้นที่” ที่ต้องรับภาระในการจัดการปัญหาสังคมสูงวัยภายใต้ข้อจำกัดของระบบราชการรวมศูนย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pierre และ Peters (2020) ที่อธิบายว่า การบริหารภาครัฐยุคใหม่ต้องอาศัยรูปแบบการบริหารแบบเครือข่าย (Network Governance) มากกว่าการสั่งการแบบรวมศูนย์จากส่วนกลาง

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ LTC โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนแออัดและกลุ่มแรงงานย้ายถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Castells (2018) ที่อธิบายว่า เมืองอุตสาหกรรมสมัยใหม่มักเผชิญความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่และความแตกต่างด้านการเข้าถึงบริการสาธารณะ

2. อภิปรายผลการวิเคราะห์กระบวนการต่อรองเชิงนโยบายและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเทศบาลนครสมุทรปราการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า การจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุเป็น “พื้นที่ทางการเมืองของนโยบายสาธารณะ” ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การต่อรอง และการประสานผลประโยชน์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ หน่วยบริการสุขภาพ และเครือข่ายชุมชน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการเมืองเชิงนโยบาย (Politics of

Public Policy) ของ Dye (2017) ที่อธิบายว่า นโยบายสาธารณะมิได้เกิดขึ้นจากกระบวนการเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลของการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

ในกรณีของเทศบาลนครสมุทรปราการ พบว่า การดำเนินงาน LTC ต้องอาศัยการต่อรองกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ในด้านงบประมาณ หลักเกณฑ์ และจำนวนผู้รับบริการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทในการดำเนินงานระดับพื้นที่ แต่รัฐส่วนกลางยังคงมีอำนาจสำคัญในการกำหนดกรอบนโยบาย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ” ที่พบว่า ปัญหาสำคัญของการจัดบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยคือความทับซ้อนของภารกิจระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น และข้อจำกัดด้านการจัดสรรทรัพยากร นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า เครือข่ายชุมชนและผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการผลักดันและตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของศุภชัย บุญอำพันธ์และมนัสชกรณ์ พิชัยจุมพล(2024) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของระบบ LTC ในระดับพื้นที่ ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังสะท้อนว่า การจัดบริการดูแลระยะยาวถูกใช้เป็น “เครื่องมือทางการเมือง” ในการสร้างภาพลักษณ์และความนิยมของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Governmentality ของ Foucault (2021) ที่อธิบายว่า รัฐใช้กลไกด้านสุขภาพและสวัสดิการเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการประชากรและสร้างการยอมรับทางการเมืองผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า การจัดบริการ LTC มิได้เป็นเพียงภารกิจด้านสวัสดิการสังคม แต่ยังเป็น “พื้นที่ต่อรองทางอำนาจ” ที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ การบริหารทรัพยากร และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนในระดับพื้นที่

3. อภิปรายผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางสำคัญในการพัฒนาการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การเพิ่มอำนาจในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน และการพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อเข้าถึงผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงของกองทุนดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด

ขอนแก่น” ที่พบว่า การพัฒนาระบบ LTC จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและการพัฒนากลไกการดูแลในระดับชุมชน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ที่เสนอว่า การพัฒนาระบบบริการผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาบุคลากร และการสร้างนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ผลการวิจัยยังพบว่า “ความชอบธรรม” ของเทศบาลมิได้เกิดจากอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความสามารถในการจัดบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความชอบธรรมทางการเมืองของ Weber (2019) ที่อธิบายว่า ประชาชนจะยอมรับอำนาจของรัฐเมื่อรัฐสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Habermas (2015) ที่อธิบายว่า รัฐสมัยใหม่จำเป็นต้องสร้าง “ความไว้วางใจ” ผ่านการจัดบริการสาธารณะ เพราะหากรัฐไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ จะนำไปสู่วิกฤตความชอบธรรมทางการเมืองดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนว่า การพัฒนาระบบ LTC ในบริบทสังคมสูงวัยไทยควรมุ่งสร้าง “รัฐสวัสดิการระดับพื้นที่” ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและทรัพยากรเพียงพอในการจัดบริการสาธารณะ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อให้เกิดระบบการดูแลผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ค้นพบว่า การจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลนครสมุทรปราการ มิได้เป็นเพียง “การจัดบริการสาธารณะด้านสวัสดิการสังคม” เท่านั้น แต่เป็น “พื้นที่ทางการเมืองของนโยบายสาธารณะ” ที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การต่อรองเชิงนโยบาย และการสร้างความชอบธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทสังคมสูงวัยเขตเมืองอุตสาหกรรม “การจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ” เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสร้าง “ความชอบธรรมเชิงสวัสดิการ” ผ่านการตอบสนองต่อปัญหาสังคมสูงวัยในระดับพื้นที่ โดยความชอบธรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้กระบวนการ

ต่อรองเชิงอำนาจระหว่างรัฐ ท้องถิ่น และภาคประชาชนในบริบทเมืองอุตสาหกรรมของสังคมไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยจึงเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบผังแนวคิด ดังนี้

ผังองค์ความรู้ใหม่ (Conceptual Flowchart)

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัยได้ว่า เทศบาลนครสมุทรปราการมีบทบาทสำคัญในฐานะหน่วยปฏิบัติการเชิงพื้นที่ในการจัดบริการดูแลระยะยาว (LTC) สำหรับผู้สูงอายุ โดยทำหน้าที่บริหารงบประมาณ ประสานเครือข่าย และสนับสนุนการดูแลผ่าน Care Manager และ Care Giver อย่างไรก็ตาม เทศบาลมีอำนาจเชิงปฏิบัติการมากกว่าอำนาจเชิงนโยบาย เนื่องจากยังต้องดำเนินงานภายใต้กรอบนโยบายและงบประมาณจากส่วนกลาง โดยเฉพาะ สปสช. ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการกำหนดรูปแบบบริการให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ นอกจากนี้ยังประสบปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอ ภาระงานสูง และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ พบว่าการจัดบริการ LTC เป็นพื้นที่ทางการเมืองของนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการต่อรองระหว่างหน่วยงานหลาย

ระดับ ทั้งส่วนกลาง ท้องถิ่น หน่วยบริการสุขภาพ และชุมชน โดยเทศบาลต้องต่อรองทั้งด้านงบประมาณ บทบาทหน้าที่ และการจัดสรรทรัพยากร ขณะที่การเมืองท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานบางมิติ แต่ประชาชนยังมองว่าเทศบาลมีความจำเป็นต่อการดูแลผู้สูงอายุ กระบวนการดังกล่าวสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบเครือข่ายที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน **ข้อเสนอแนะ 1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย** 1.1 ควรเพิ่มอำนาจด้านการบริหารจัดการและงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐส่วนกลางควรกระจายอำนาจด้านงบประมาณ การตัดสินใจ และการบริหารจัดการด้านการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อให้สามารถออกแบบบริการที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง 1.2 ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มจำนวน Care Manager (CM) และ Care Giver (CG) ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านการดูแลผู้สูงอายุ การสื่อสาร และการจัดการภาวะฉุกเฉิน เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการในระดับพื้นที่ 1.3 ควรสร้างระบบความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและเครือข่ายชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการร่วมกับหน่วยบริการสุขภาพ ชุมชน อาสาสมัคร และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างเครือข่ายการดูแลผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม และลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงานระหว่างหน่วยงาน 1.4 ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุให้มีความเชื่อมโยงและทันสมัย ควรมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยบริการสุขภาพ และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้สามารถติดตาม ดูแล และเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางในชุมชนเมืองและชุมชนแออัด **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ต่างบริบท การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เมืองอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยว และพื้นที่ชนบท เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการ ปัญหาอุปสรรค และเงื่อนไขความสำเร็จของแต่ละพื้นที่ 2.2 ควรศึกษาการเมืองของงบประมาณด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ ควรมีการศึกษาประเด็นการจัดสรรงบประมาณ การต่อรองเชิงนโยบาย และผลประโยชน์ทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการผู้สูงอายุ เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างอำนาจและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรด้านสวัสดิการสังคม 2.3 ควรศึกษามุมมองและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับบริการโดยตรง การวิจัยในอนาคตควรเน้นการศึกษาประสบการณ์ตรงของ

ผู้สูงอายุและครอบครัวผู้ดูแล เพื่อสะท้อนปัญหา ความต้องการ และผลกระทบของระบบ LTC ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับพื้นที่ 2.4 ควรพัฒนาการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ควรมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้สามารถอธิบายทั้งมิติทางสังคม การเมือง และข้อมูลเชิงสถิติด้านการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ.

โกวิทย์ พวงงาม. (2564). การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ชุติมา กองจันทร์. (2566). การพัฒนารูปแบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม, 7(14), 85–101

เทศบาลนครสมุทรปราการ. (2567). แผนพัฒนาท้องถิ่นและรายงานผลการดำเนินงานด้านการดูแลผู้สูงอายุ. สมุทรปราการ: เทศบาลนครสมุทรปราการ.

ปิยะ อินทกูล และชุติมา กันหาล่า. (2567). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสุขภาพและการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครราชสีมา. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(1), 45–60.

รุ่งทิวา ศรีขจรวงศ์ และประสพชัย ชัชพสุนนท์. (2566). กระบวนการเชิงบูรณาการในการกำหนดสวัสดิการภาครัฐด้านการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ. วารสารการจัดการนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9(4)

รุ่งทิวา ศรีขจรวงศ์, ประยูร เคณาภูมิ และประสพชัย ชัชพสุนนท์. (2566). นวัตกรรมการจัดการบริการสาธารณสุขด้านการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตสุขภาพที่ 7. วารสารสหวิทยาการวิชาการและการวิจัย, 3(6), 1041–1058.

ลัดดาวัลย์ สิริวรรณ. (2567). แนวทางการพัฒนานโยบายผู้สูงอายุระดับท้องถิ่นในประเทศไทย. Asia Social Issues, 17(6), 1–18

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). สถิติผู้สูงอายุประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานสถานการณ์สังคมไทยและแนวโน้มประชากรสูงวัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อภิรักษ์ บริหาร. (2565). สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภายใต้การเมืองท้องถิ่น. วารสารสหวิทยาการวิชาการและการวิจัย, 2(4), 1–16

Aung, M. N., Moolphate, S., Aung, T. N. N., Koyanagi, Y., Kurusattra, A., Chantaraksa, S., Supakankunti, S., & Yuasa, M. (2022). Effectiveness of a community-integrated intermediary care service model to enhance family-based long-term care for Thai older adults in Chiang Mai, Thailand: A cluster-randomized controlled trial. Health Research Policy and Systems, 20, 1–12

Castells, M. (2018). The power of identity (2nd ed.). Oxford: Wiley-Blackwell.

Dye, T. R. (2017). Understanding public policy (15th ed.). Boston: Pearson.

Foucault, M. (2021). The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France 1978–1979. London: Palgrave Macmillan.

Habermas, J. (2015). The theory of communicative action. Boston: Beacon Press.

Pierre, J., & Peters, B. G. (2020). Governance, politics and the state (2nd ed.). London: Red Globe Press.

Rondinelli, D. A. (2017). Development projects as policy experiments: An adaptive approach to development administration. London: Routledge.

Teerawichitchainan, B., Pothisiri, W., & Long, G. T. (2021). Long-term care (LTC) policy in Thailand on the homebound and bedridden elderly happiness. Health Policy Open,

Weber, M. (2019). Economy and society: A new translation. Cambridge: Harvard University Press.

World Health Organization. (2021). Decade of healthy ageing: Baseline report. Geneva: World Health Organization.

การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2*

ACADEMIC ADMINISTRATION FOR QUALITY OF THE DIGITAL ERA STUDENTS OF SCHOOL NETWORK 1-4 ADMINISTRATION IN TRAKAN PHUET PHON DISTRICT, UNDER UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

สุดารัตน์ โสสอน[1] และ เมธาวี โชติชัยพงศ์[2]

Sudarat Soson[1] and Methavee Chotchaipong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชธานี

[1-2]Ratchathani University, Thailand

Corresponding Author's Email: sudarat.soson67tucktick@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 8 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 10 เมษายน 2569

Received 28 March 2026; Revised 8 April 2026; Accepted 10 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน และ 2. ศึกษาข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 163 คน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 156 คน คิดเป็น 95.71% เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5

Citation:

* สุดารัตน์ โสสอน และ เมธาวี โชติชัยพงศ์. (2569). การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1333-1352.

Sudarat Soson and Methavee Chotchaipong. (2026). Academic Administration For Quality Of The Digital Era Students Of School Network 1-4 Administration In Trakan Phuet Phon District, Under Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1333-1352.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ระดับ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง .45-.86 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมาก และ 2) ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน มีข้อเสนอที่สำคัญ ดังนี้ (1) ผู้บริหารควรร่วมกันกับครูสร้างหลักสูตรที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และการแก้ปัญหาเป็น โดยบูรณาการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน (2) ผู้บริหารควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (3) ผู้บริหารควรใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อดิจิทัลในการนิเทศ เพื่อเพิ่มความสะดวกและเข้าถึงข้อมูลการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น (4) ผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีสำหรับทั้งครูและนักเรียน และ (5) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าสถานศึกษาจะใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารรอบด้าน

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัล, ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

This research article aims to: 1) The academic administration for quality of the digital era students, and 2) The recommendations to develop academic administration for quality of the digital era students. This is a quantitative research study. The sample group consisted of 163 school administrators and teachers. 156 people responded to the questionnaire, representing 95.71%. The research instrument was a 5-level rating scale questionnaire with a discrimination power per item ranging from .45-.86, and a reliability of .97. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings revealed that: 1) The academic administration for quality of the digital era students as a whole and in each aspect were practiced

at the high levels, and 2) The recommendations to develop the academic administration for quality of the digital era students, revealed important highlights: (1) Should collaborate with teachers to create a curriculum that trains students to use higher-order thinking skills, analytical thinking, synthesis, and problem-solving, by integrating with real-life problems. (2) Administrators should update the curriculum to be modern and responsive to technological changes. (3) Administrators should use online platforms and digital media for supervision to increase convenience and easier access to teaching and learning information. (4) Administrators should organize training and provide knowledge about ethics and safety in using technology for both teachers and students. and (5) Administrators should clearly define a policy that the educational institution will use media, innovations, and technology to develop comprehensive communication skills.

Keywords: Academic administration, Developing student quality in the digital age, School administrators

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของศตวรรษที่ 21 ทำให้ภาคการศึกษาไทยต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคน โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้ได้ทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต สถานศึกษา จำเป็นต้อง มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นตัวแปรสำคัญในการบริหารจัดการการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของผลลัพธ์ที่เกิดจากการบริหารตามนโยบาย และมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการบริหารงานวิชาการเพื่อให้งานวิชาการของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา พบประเด็นความท้าทายที่ซับซ้อนและส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อคุณภาพการศึกษา โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่ ความไม่สอดคล้องระหว่างโครงสร้างหลักสูตรกับบริบทจริง ซึ่ง พัชมณ สระแก้ว และคณะ (2560) ระบุว่า หลักสูตรแกนกลางยังขาดการเชื่อมโยงกับหลักสูตรสถานศึกษาและวิถีชีวิตของผู้เรียน อีกทั้งยังขาดระบบการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนได้ วิกฤตที่สำคัญประการต่อมาคือ ข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและภาระงาน โดยมักพบปัญหาครูมีจำนวนน้อยและต้องสอนในรายวิชาที่ไม่ตรงตามวุฒิการศึกษา ซึ่ง พระราชวุธ ปญญาวชิโร (เพชรไพร) (2562) พบว่า ครูต้องแบกรับภาระงานนอกเหนือจากการสอนมากเกินไป โดยเฉพาะภาระจากการเตรียมรับการประเมินโรงเรียนที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเวลาในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ยังขาดบุคลากรสายสนับสนุนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น งานทะเบียนและงานวัดผล ทำให้เครื่องมือที่ใช้ประเมินผู้เรียนขาดความหลากหลายและไม่สะท้อนสมรรถนะที่แท้จริง จากสภาพปัญหาข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่อาจละเลยภาระหน้าที่ในการวางระบบบริหารจัดการวิชาการให้มีประสิทธิภาพ เพื่อมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับยุคดิจิทัล โดยเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัล ไม่ได้เป็นเพียงการมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเท่านั้น แต่คือการยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในโลกอนาคตได้อย่างมีความสุขตามศักยภาพของตนเอง เพราะคุณภาพชีวิตที่ดีคือปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้และคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (ลลิตวดี ระดาบุตร และคณะ, 2565)

กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จากการวิเคราะห์รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2566 พบประเด็นวิกฤตที่ต้องเร่งแก้ไขในกลุ่มโรงเรียนเครือข่าย โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (RT) ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 รวมถึงผลการทดสอบระดับชาติ (NT และ O-NET) ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2565 ล้วนอยู่ในระดับต้องปรับปรุง นอกจากนี้ ยังพบว่าการดำเนินโครงการสำคัญต่าง ๆ ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร โดยมีสาเหตุหลักจากข้อจำกัด ดังนี้ ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ โครงการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะขาดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) และการถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ทำให้การนำ

หลักสูตรไปใช้จริงไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ด้านการมีส่วนร่วมและพื้นฐานสำคัญ โครงการยกระดับคุณภาพภาษาไทย "เด็กไทยวิถีใหม่ อ่านออกเขียนได้ทุกคน" มีสัดส่วนการเข้าร่วมจากสถานศึกษาน้อย ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อรากฐานการเรียนรู้อื่น ๆ ด้านการบริหารจัดการและบุคลากร พบปัญหาการดำเนินงานด้านการตรวจสอบภายในไม่ถูกต้องตามระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน รวมถึงวิกฤตขาดแคลนอัตรากำลัง และบุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษายุคใหม่ สภาพการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการศึกษาที่ยังต้องได้รับการยกระดับอย่างเร่งด่วน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการบริหารงานวิชาการเชิงรุก โดยเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัลควบคู่ไปกับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ เพื่อสร้างคุณภาพผู้เรียนที่พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าว จึงศึกษาเรื่อง การพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ผลการศึกษาจะเป็นสารสนเทศที่สำคัญเพื่อใช้ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน และเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปปรับใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงาน ตลอดจนวางแผนการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

2. เพื่อศึกษาข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจหลักแรกของการบริหารสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียนให้ดีมีประสิทธิภาพ ถือเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุด หรือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ทั้งผู้บริหาร คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ให้ความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวทางปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งนี้ Smith (1961) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้เวลาในการบริหารและการให้ความสำคัญของงานในสถานศึกษา โดยแยกงานออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ งานบริหารวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 40 งานบริหารบุคลากร คิดเป็นร้อยละ 20 งานบริหารกิจการนักเรียนนักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 20 งานบริหารการเงิน งานบริหารอาคารสถานที่ งานบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน และงานบริหารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 5 ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวปรับวิสัยทัศน์ เพื่อการพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กร ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) สรุปกรอบแนวคิดการบริหารงานวิชาการที่เป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 5) การนิเทศการศึกษา

2. แนวคิดคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัล ตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ของ สำนักทดสอบทางการศึกษา (2565) ได้ระบุไว้ว่า สมรรถนะที่สำคัญในลักษณะของคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัล ต้องมีความสามารถ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Prensky (2012) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนในยุคดิจิทัล ผู้เรียนเป็นดังจรวดที่มีความสามารถในการควบคุมหรือนำทางตนเอง และต้องการเชื้อเพลิงที่เหมาะสมจากครูเพื่อช่วยให้เดินทางไปยังที่หมายใหม่ ๆ และกว้างไกลกว่าเดิน ซึ่งบทบาทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ควรมีลักษณะดังนี้ นักวิจัย ผู้ใช้และผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยี นักคิดและนักสื่อความคิด ผู้เปลี่ยนโลก และเป็นครูของตนเอง

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แนวคิดการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) สรุปกรอบแนวคิดการบริหารงานวิชาการที่เป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 5) การนิเทศการศึกษา และแนวคิดคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัล ตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ของ สำนักทดสอบทางการศึกษา (2565) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยนำตัวแปรมาบูรณาการได้กรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรูปแบบของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 มีโรงเรียน จำนวน 45 โรงเรียน ปีการศึกษา 2567 มีประชากรรวม จำนวน 283 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 36 คน และครูผู้สอน จำนวน 247 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่ปฏิบัติในโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 มีโรงเรียนจำนวน 45 โรงเรียน ปีการศึกษา 2567 กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้จำนวน 163 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 21 คน และครูผู้สอน จำนวน 142 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามเครือข่ายสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งงาน และกลุ่มเครือข่ายที่ปฏิบัติงาน เป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 3 ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 เป็นข้อคำถามปลายเปิด

ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) และแนวคิดคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัล ตามสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ของสำนักทดสอบทางการศึกษา (2565) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เสนอแนะ แล้วนำแบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน แบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ นำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์กับข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า แบบสอบถาม ตอนที่ 1 จำนวน 2 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ตอนที่ 2 จำนวน 50 ข้อ มีค่า IOC ระหว่าง .67-1.00 ตอนที่ 3 จำนวน 25 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ด้วยการหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (r) โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) โดยใช้สูตรของ Pearson และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach พบว่า แบบสอบถาม จำนวน 50 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (r) อยู่ระหว่าง .45-.86 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .97 และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี นำหนังสือดังกล่าว เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ตอบแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms)ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด มีความสมบูรณ์ จำนวน 156 ฉบับ คิดเป็น 95.71% ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 163 คน และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ระยะเวลาที่ศึกษา คือ ปีการศึกษา 2567-2568

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งงาน และกลุ่มเครือข่ายที่ปฏิบัติงาน ด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2 วิเคราะห์การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.3 วิเคราะห์ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาหาค่าความถี่ (Frequency)

ผลการวิจัย

1. การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 – 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จำแนกเป็นโดยรวมและรายด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติ และอันดับที่ของการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ	อันดับที่
1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการสื่อสาร	4.01	.73	มาก	19
2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการคิด	3.55	.54	มาก	25
3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการแก้ปัญหา	4.09	.71	มาก	12
4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.07	.55	มาก	14
5. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	3.79	.50	มาก	24
6. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการสื่อสาร	4.13	.73	มาก	8
7. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการคิด	4.03	.59	มาก	18
8. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการแก้ปัญหา	4.11	.79	มาก	9
9. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.22	.55	มากที่สุด	2
10. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4.00	.78	มาก	21
11. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร	4.04	.76	มาก	17
12. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด	4.20	.75	มาก	4

13. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา	4.13	.49	มาก	7
14. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.15	.69	มาก	6
15. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4.09	.55	มาก	11
16. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อความสามารถในการสื่อสาร	4.06	.82	มาก	15
17. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อความสามารถในการคิด	4.04	.51	มาก	16
18. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อความสามารถในการแก้ปัญหา	4.01	.78	มาก	20
19. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.19	.79	มาก	5
20. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4.08	.75	มาก	13
21. การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร	4.24	.71	มากที่สุด	1
22. การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิด	4.11	.82	มาก	10
23. การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา	3.93	.56	มาก	23
24. การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	4.20	.70	มาก	3
25. การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	3.98	.53	มาก	22
รวม	4.06	.46	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = .46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนิเทศ

การศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = .71) รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = .55) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการคิด ($\overline{X}$ = 3.55, S.D. = .54)

2. ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน	ความถี่
ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการคิด ผู้บริหารควรร่วมกันกับครูสร้างหลักสูตรที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหาเป็น โดยบูรณาการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน	46
ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี	24
ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อดิจิทัลในการนิเทศ เพื่อเพิ่มความสะดวกและเข้าถึงข้อมูลการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น	22
ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีสำหรับทั้งครูและนักเรียน	21
ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อความสามารถในการสื่อสาร ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าสถานศึกษาจะใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารรอบด้าน	21

จากตารางที่ 2 พบว่า ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 มีข้อเสนอที่สำคัญสูงสุด 5 ประการ เรียงตามลำดับ ดังนี้ (1) ผู้บริหารควรร่วมกันกับครูสร้างหลักสูตรที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหาเป็น โดยบูรณาการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน (ความถี่ 46) (2) ผู้บริหารควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (ความถี่ 24) (3) ผู้บริหารควรใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อดิจิทัลในการนิเทศ เพื่อเพิ่มความสะดวกและเข้าถึงข้อมูลการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น (ความถี่ 22) (4) ผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีสำหรับทั้งครูและนักเรียน (ความถี่ 21) และ (5) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าสถานศึกษาจะใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารรอบด้าน (ความถี่ 21)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาอภิปรายผลในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของโรงเรียน ที่มีการปรับตัวเข้าสู่การบริหารจัดการสมัยใหม่ จุดแข็งที่โดดเด่น (ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด) คือ ด้านการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสาร อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารเน้นการนิเทศเพื่อพัฒนาการสื่อสาร สะท้อนถึงวิสัยทัศน์ที่มองว่า การสื่อสาร คือ สะพานเชื่อมความรู้ในยุคดิจิทัล การสื่อสารที่ชัดเจนและสุภาพช่วยสร้างความไว้วางใจและลดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา รองลงมา คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารได้เน้นถึงการเน้นเรียนรู้จากประสบการณ์จริง แสดงถึงการก้าวข้ามการเรียนแบบบรรยาย สู่การสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน ส่วนประเด็นที่ควรพัฒนา (ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด) คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการคิด เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก

ความซับซ้อนของสมรรถนะการคิด ด้วยการพัฒนาทักษะการคิด (โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์) เป็นนามธรรมที่ต้องอาศัยการออกแบบหลักสูตรที่ลุ่มลึกและต่อเนื่อง มากกว่าการปรับเปลี่ยนเพียงเนื้อหาเบื้องต้น หรืออาจเป็นเพราะหลักสูตรสถานศึกษาอาจยังยึดติดกับตัวชี้วัดความรู้ มากกว่าการวัดสมรรถนะ ทำให้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดเชิงระบบหรือการคิดนอกกรอบยังมีจำกัด และแม้จะมีการพัฒนาหลักสูตร แต่การติดตามผลและปรับปรุงให้สอดคล้องกับความถนัดเฉพาะบุคคลของผู้เรียน ยังดำเนินการได้ค่อยข้างยากในทางปฏิบัติเมื่อเทียบกับการนิเทศ หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั่วไป ซึ่งสอดคล้องบทความของจีรวัฒน์ ภูอาบทอง และคณะ (2564) ที่ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้เกิดกับผู้เรียน สถานศึกษาใช้กระบวนการนิเทศการศึกษา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีความสามารถในการแข่งขัน และเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงพัฒนาครูและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน และจำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษตามระดับชั้น การคิดคำนวณการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ และยกระดับผลการทดสอบระดับชาติของผู้เรียนมีพัฒนาการสูงขึ้นหรือมีคุณภาพเป็นไปตามเป้าหมาย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฏฐณิกานต์ ทองโคตร และวานิช ประเสริฐพร (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า สภาพปัจจุบันในการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ข้อเสนอการพัฒนาการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 มีข้อเสนอที่สำคัญสูงสุด 5 ประการ เรียงตามลำดับ ดังนี้ (1) ผู้บริหารควรร่วมกันกับครูสร้างหลักสูตรที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหาเป็น โดยบูรณาการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน (2) ผู้บริหารควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (3) ผู้บริหารควรใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อดิจิทัลในการนิเทศเพื่อเพิ่มความสะดวกและเข้าถึงข้อมูลการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น (4) ผู้บริหารควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีสำหรับทั้งครูและนักเรียน และ (5) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าสถานศึกษาจะใช้สื่อ นวัตกรรม

และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชะเอม มีเชาว์ (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้และแนวทางการบริหารงานวิชาการในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออก พบว่า ผู้บริหารควรนำกระบวนการวงจรควบคุมคุณภาพ มาใช้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาสำคัญที่สุดเพราะ คือ แผนการทำงานตามแผน สื่อและนวัตกรรมเป็นตัวเสริม เพื่อทำให้กระบวนการศึกษามุ่งสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ผู้บริหารควรพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อจะขับเคลื่อนงานวิชาการ พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนให้มีความทันสมัยไม่ล้าหลัง การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก คุณสมบัติของผู้บริหารยุคใหม่ควรมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย จะทำให้กระชับฉับไวตลอดเวลา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาณุพงศ์ ธงศรี (2567) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคการเปลี่ยนฉับพลันทางดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 พบว่า แนวทางการพัฒนางานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลบนฐานของเทคโนโลยีดิจิทัล ออกแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาการใช้เครื่องมือและการสร้างเนื้อหาผ่านเทคโนโลยีในยุคการเปลี่ยนฉับพลันทางดิจิทัล กำหนดวัตถุประสงค์โครงสร้าง และการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับสถานการณ์ของยุคการเปลี่ยนฉับพลันทางดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สรุปดังภาพที่ 1

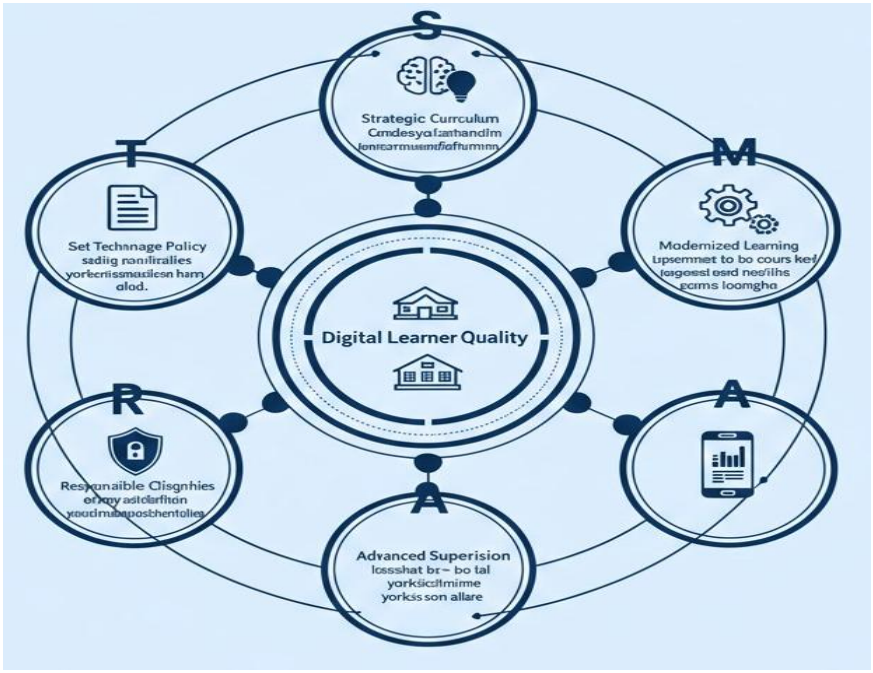

ภาพที่ 1 SMART-A Model (Academic Management for Digital Era)

จากภาพที่ 1 SMART-A Model (Academic Management for Digital Era) โมเดลนี้มุ่งเน้นการปฏิรูปหลักสูตร ให้เป็นฐานของการคิดระดับสูง โดยมีเทคโนโลยี เป็นทั้งเครื่องมือในการนิเทศและสื่อการสอน ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และมีนโยบายที่ชัดเจนจากผู้บริหาร เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายสุดท้ายคือคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้เรียนในโลกอนาคต สรุปดังนี้

1. S: Strategic Curriculum : ร่วมพัฒนาหลักสูตรคิดขั้นสูง บูรณาการการแก้ปัญหาจากชีวิตจริง โดยผู้บริหารร่วมกันกับครูสร้างหลักสูตรที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูง คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหาเป็น โดยบูรณาการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน

2. M: Modernized Learning: ปรับปรุงหลักสูตรทันสมัย เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี โดยผู้บริหารปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

3. A: Advanced Supervision: ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ยกระดับการนิเทศอัจฉริยะ โดยผู้บริหารใช้แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อดิจิทัลในการนิเทศ เพื่อเพิ่มความสะดวกและเข้าถึงข้อมูลการเรียนการสอนได้ง่ายขึ้น

4. R: Responsible Citizenship: ปลูกฝังจริยธรรมดิจิทัล และความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี โดยผู้บริหารจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมและความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีสำหรับทั้งครูและนักเรียน

5. T: Technology Policy: ขับเคลื่อนนโยบายสื่อวิจัย และนวัตกรรมการสื่อสารรอบด้าน โดยผู้บริหารกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าสถานศึกษาจะใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารรอบด้าน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีข้อเสนแนะสูงสุด คือ ผู้บริหารควรร่วมกันกับครูสร้างหลักสูตรที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการแก้ปัญหาเป็น โดยบูรณาการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทเชิงรุกในการวางระบบบริหารจัดการวิชาการที่ทันสมัย และการบริหารงานวิชาการยุคใหม่จึงต้องมีความกระชับ ฉับไว และใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน เพื่อสร้างนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนอย่างแท้จริง ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ควรพัฒนาแพลตฟอร์ม ห้องปฏิบัติการฝึกสอนดิจิทัล (Digital Coaching Lab) ระดับเขตพื้นที่ฯ เพื่อเป็นคลังสื่อและแผนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิด และใช้ระบบนิเทศแบบออนไลน์ ระหว่างครูในกลุ่มเครือข่ายที่ 1-4 เพื่อแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอนที่กระตุ้นการถาม-ตอบเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้บริหารมีเครื่องมือในการนิเทศที่ทันสมัย และครูได้รับคำแนะนำในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดอย่างสม่ำเสมอ และ 1.2 ด้านการพัฒนา

หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความสามารถในการคิด เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรเร่งดำเนินการแก้ไขเชิงรุก โดยควรวิเคราะห์และปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร ด้วยการตรวจสอบว่าโครงสร้างรายวิชาใดต้องปรับเพิ่มสัดส่วนตัวชี้วัดที่เน้นการวิเคราะห์ และการประเมินค่า ควรแทรกสถานการณ์จริง หรือประเด็นร่วมสมัยลงในคำอธิบายรายวิชา เพื่อให้นักเรียนต้องฝึกคิดวิเคราะห์เพื่อหาทางออก มากกว่าการหาคำตอบที่ถูกเพียงข้อเดียว และควรใช้รูปแบบการสอนที่กระตุ้นการคิด นำเทคโนโลยีมาช่วยวิเคราะห์ ปฏิรูประบบการวัดและประเมินผล โดยลดข้อสอบปรนัย และการประเมินตามสภาพจริง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนที่วัดทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างชัดเจน **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ 2.1 ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ประเด็นร่วมสมัยของผู้เรียน โรงเรียนกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 และ 2.2 ศึกษาความพร้อมและแนวทางการนำ AI มาบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษา ของผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 1 - 4 อำเภอตระการพืชผล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

เอกสารอ้างอิง

จีรวัฒน์ ภูอาบทอง และคณะ. (2564). การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 40(3), 38.

ชะเอม มีเชาว์. (2565). การพัฒนาตัวบ่งชี้และแนวทางการบริหารงานวิชาการในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออก. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฏฐณิกานต์ ทองโคตร และวานิช ประเสริฐพร. (2564). แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ, 10(37), 113-123.

พระราชวุธ ปญญาวชิโร (เพชรไพร). (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตมหาจุฬาขอนแก่น. 6(2). 130-142.

พัชมณ สระแก้ว และคณะ. (2560). ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 32. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ระดับชาติและนานาชาติ 2560 (1540-1548). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาณุพงศ์ ธงศรี. (2567). การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคการเปลี่ยนฉับพลันทางดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ลลิตวดี ระดาบุตร และคณะ. (2565). การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 10(38), 136-144.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. (2566). รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปี 2566. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). คู่มือหลักสูตรการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2565). แนวทางการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Smith, E. W. (1961). The education is encyclopedia. New York: Methuen.

ทุนสีเทาในเงามืด: การศึกษาพลวัตอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติของกลุ่มทุนจีนสีเทาในบริบทสังคมไทย*

GREY CAPITAL IN THE SHADOWS: A STUDY OF THE DYNAMICS OF TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME INVOLVING GREY CHINESE CAPITAL IN THE CONTEXT OF THAI SOCIETY

จักรพงษ์ ใจดี[1] และ สุมนทิพย์ จิตสว่าง[2]

Jakapong Jaidee[1] and Sumonthip Chitsawang[2]

[1-2]หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[1-2]Doctor of Philosophy Program in Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: 6681003824@student.chula.ac.th

วันที่รับบทความ : 4 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 5 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 พฤษภาคม 2569

Received 4 May 2026; Revised 5 May 2026; Accepted 7 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพลวัตและรูปแบบในการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย 2) ศึกษาสาเหตุในการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย และ 3) เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวน

Citation:

* จักรพงษ์ ใจดี และ สุมนทิพย์ จิตสว่าง. (2569). ทุนสีเทาในเงามืด: การศึกษาพลวัตอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติของกลุ่มทุนจีนสีเทาในบริบทสังคมไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1353-1367.

Jakapong Jaidee and Sumonthip Chitsawang. (2026). Grey Capital In The Shadows: A Study Of The Dynamics Of Transnational Organized Crime Involving Grey Chinese Capital In The Context Of Thai Society. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1353-1367.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ชายแดน เจ้าหน้าที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่กรมการปกครอง ล่ามและนักแปลเอกสารนิติกรรมสัญญา และร้านค้าชาวจีนในพื้นที่ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) กลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทยมีลักษณะเป็นเครือข่ายอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติที่ซับซ้อนและปรับตัวได้สูง โดยใช้ธุรกิจถูกกฎหมาย ผู้ถือหุ้นแทน บัญชีม้า ระบบการเงินดิจิทัล และพื้นที่ชายแดนเป็นกลไกในการอำพราง เคลื่อนย้าย และฟอกเงิน 2) สาเหตุสำคัญเกิดจากช่องว่างของกฎหมาย การกำกับดูแลทุนต่างชาติที่ยังไม่รัดกุม การทำงานแบบแยกส่วนของหน่วยงานรัฐ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระดับพื้นที่ และ 3) แนวทางแก้ไขปัญหาควรใช้มาตรการเชิงระบบ โดยเชื่อมโยงฐานข้อมูลรัฐ ตรวจสอบผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง กำกับธุรกรรมทางการเงินและสินทรัพย์ดิจิทัล คัดกรองความเสี่ยงด้านการเข้าเมือง และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

คำสำคัญ: ทุนจีนสีเทา, อาชญากรรมองค์กรข้ามชาติ, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ, การฟอกเงิน

Abstract

This research aimed to 1) examine the dynamics and patterns of crime committed by grey Chinese capital groups in Thailand, 2) investigate the causes of such crime, and 3) propose approaches to addressing crime committed by grey Chinese capital groups in Thailand. This study employed a qualitative research design. Data were collected through documentary research and in-depth interviews with 16 key informants, including police officers, immigration police officers, border patrol police officers, officials from the Anti-Money Laundering Office, officials from the Department of Provincial Administration, interpreters and translators of legal transaction documents, and Chinese shop operators in the study areas. The data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that 1) grey Chinese capital groups in Thailand operated as complex and highly adaptive transnational organized crime networks, using legal businesses, nominee shareholders, mule accounts, digital financial systems, and border areas as mechanisms to conceal, transfer, and

launder illicit proceeds; 2) the major causes of such crime included legal loopholes, insufficient foreign capital regulation, fragmented state agency operations, technological advancement, and patronage relationships at the local level; and 3) effective solutions should rely on systemic measures, including integrated state databases, verification of beneficial ownership, regulation of financial transactions and digital assets, immigration risk screening, and strengthened international cooperation.

Keywords: Grey Chinese Capital, Transnational Organized Crime, Economic Crime, Money Laundering

บทนำ

การขยายตัวของทุนจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มิได้จำกัดอยู่เพียงการลงทุน การค้า และการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น หากแต่ปรากฏทุนบางส่วนที่เคลื่อนตัวอยู่ในพื้นที่สีเทาระหว่างเศรษฐกิจในระบบกับเศรษฐกิจนอกระบบ โดยอาศัยความพรุนของสถาบันรัฐ ช่องว่างของกฎหมาย ความไม่ชัดเจนระหว่างกิจกรรมถูกกฎหมายกับกิจกรรมผิดกฎหมาย ตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างภาคธุรกิจ ผู้มีอิทธิพล และเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน (Raymond, 2024) ปรากฏการณ์ดังกล่าวปรากฏเด่นชัดในรูปของศูนย์หลอกลวงออนไลน์ คาสิโนชายแดน การค้ามนุษย์ การบังคับใช้แรงงาน การฟอกเงิน และการใช้สินทรัพย์ดิจิทัลในการเคลื่อนย้ายเงินทุน โดยเฉพาะในเมียนมา กัมพูชา ลาว และฟิลิปปินส์ ซึ่งศูนย์ปฏิบัติการหลอกลวงออนไลน์ได้พัฒนาไปสู่ “เศรษฐกิจแบบคอมพาวด์” ที่เชื่อมโยงทุนจีน กลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติ และผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในประเทศปลายทางเข้าด้วยกันอย่างซับซ้อน (Franceschini et al., 2023; Peng, 2024; Luong, 2025) ขณะเดียวกัน รายงานของ Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2025) และงานศึกษาของ Lazarus et al. (2026) ยังชี้ให้เห็นว่า เครือข่ายหลอกลวงออนไลน์ในลุ่มน้ำโขงมีโครงสร้างหลายชั้น ตั้งแต่ผู้วางกลยุทธ์ ผู้จัดการระดับกลาง ผู้ควบคุมพื้นที่ ไปจนถึงกลุ่มอำนาจท้องถิ่นที่ทำหน้าที่คุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกแก่กิจกรรมผิดกฎหมาย

เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย ปรากฏการณ์ “ทุนจีนสีเทา” ได้กลายเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงโดยตรงกับพื้นที่เมือง พื้นที่เศรษฐกิจ และพื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะพื้นที่ที่มี

ความหนาแน่นของกิจกรรมทางธุรกิจ การท่องเที่ยว การเคลื่อนย้ายของคนต่างชาติ และธุรกรรมทางการเงิน เช่น ย่านธุรกิจในกรุงเทพมหานคร เมืองท่องเที่ยวสำคัญ พื้นที่ชายแดน และพื้นที่ที่มีชุมชนธุรกิจชาวจีนหนาแน่น กลุ่มทุนดังกล่าวมิได้ดำรงอยู่ในฐานะอาชญากรรมเฉพาะรายหรือความผิดของปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากแต่มีลักษณะเป็นเครือข่ายอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติที่ฝังตัวอยู่ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของไทย ผ่านกิจกรรมที่ทับซ้อนระหว่างธุรกิจถูกกฎหมายกับธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น บริษัทนอมินี สถานบันเทิง อสังหาริมทรัพย์ การพนัน ยาเสพติด การฟอกเงิน การค้ามนุษย์ และเครือข่ายหลอกลวงออนไลน์ (Boonkong & O'Connor, 2022; Ngamkham, 2022) การดำเนินธุรกิจโดยใช้บุคคลสัญชาติไทยเป็นผู้ถือหุ้นแทนหรือผู้ถือกรรมสิทธิ์แทน จึงกลายเป็นช่องทางสำคัญในการหลีกเลี่ยงข้อจำกัดทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 และเปิดโอกาสให้ทุนต่างชาติบางส่วนเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับคนไทย (Press Release, 2022)

สภาพปัญหาดังกล่าวมีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อกลุ่มทุนสีเทาสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบการเงินออนไลน์ บัญชีม้า สินทรัพย์ดิจิทัล และแพลตฟอร์มสื่อสารแบบปิด เป็นกลไกในการอำพรางตัวตน เคลื่อนย้ายเงิน และลดความเสี่ยงจากการตรวจสอบของรัฐ ขณะเดียวกัน ระบบการกำกับดูแลของไทยยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ การตรวจสอบผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงของนิติบุคคลยังไม่เข้มแข็ง การเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานยังไม่เป็นเอกภาพ การติดตามเส้นทางการเงินข้ามพรมแดนทำได้ยาก และการบังคับใช้กฎหมายยังมักดำเนินการเป็นรายกรณีมากกว่าการวิเคราะห์เชิงเครือข่ายทั้งระบบ กรณีคดีนายตู้ห่าวและการเปิดโปงเครือข่ายทุนจีนสีเทาหลายกรณี สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างนักธุรกิจเชื้อสายจีน เครือข่ายอาชญากรรม เจ้าหน้าที่รัฐ นักการเมือง และโครงสร้างอำนาจแบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย (Thai PBS World's Political Desk, 2023; ไทยพีบีเอส, 2566a; ไทยพีบีเอส, 2566b) ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เส้นแบ่งระหว่างผลประโยชน์สาธารณะกับผลประโยชน์ส่วนตนพร่าเลือน และเอื้อให้กลุ่มทุนสีเทาสามารถดำรงอยู่และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง (Raymond, 2024; Levi & Soudijn, 2020; Ho et al., 2025)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรื่อง "ทุนสีเทาในเงามืด: การศึกษาพลวัตอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติของกลุ่มทุนจีนสีเทาในบริบทสังคมไทย" จึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจอาชญากรรมข้ามชาติรูปแบบใหม่ที่มิได้แยกตัวอยู่นอกระบบเศรษฐกิจ หากแต่ฝังตัวอยู่ภายในโครงสร้างธุรกิจ การเงิน เทคโนโลยี พื้นที่ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคมไทย การศึกษา

นี้จึงมุ่งอธิบายพลวัต รูปแบบ และสาเหตุที่เอื้อให้กลุ่มทุนจีนสีเทาสามารถดำรงอยู่และขยายตัว รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยมองทุนสีเทาเป็น “เครือข่ายอาชญากรรมเชิงระบบ” ที่ต้องจัดการผ่านการบูรณาการฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงาน การตรวจสอบผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง การติดตามเส้นทางการเงิน การกำกับทุนต่างชาติบนฐานความเสี่ยง และความร่วมมือระหว่างประเทศ ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย มาตรการป้องกัน และแนวทางบังคับใช้กฎหมายที่สามารถตัดวงจรอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาได้อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตและรูปแบบในการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาสาเหตุในการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย

3. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาและอธิบายพลวัต รูปแบบ และเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติของกลุ่มทุนจีนสีเทาในบริบทสังคมไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล ที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 แหล่งข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วย หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย เอกสารกฎหมาย รายงานของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรระหว่างประเทศ รายงานข่าวเชิงสืบสวน และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ การฟอกเงิน ธุรกิจบังหน้า ผู้ถือหุ้นแทน และกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน

เจ้าหน้าที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เจ้าหน้าที่กรมการปกครอง ล่ามและนักแปลเอกสารนิติกรรมสัญญา และร้านค้าชาวจีนในพื้นที่ศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบและพลวัตของกลุ่มทุนจีนสีเทา เงื่อนไขที่เอื้อต่อการเกิดอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติ ช่องว่างของกฎหมายและระบบกำกับดูแล ตลอดจนแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวจัดทำทั้งภาษาไทยและภาษาจีน เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยเฉพาะกลุ่มร้านค้าชาวจีน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคำถามสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจน ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมทางจริยธรรมการวิจัย รวมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีนตรวจสอบและแปลกลับ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตรงกันของความหมายก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ กฎหมาย รายงานของหน่วยงานรัฐ องค์กรระหว่างประเทศ รายงานข่าว และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย สร้างเครื่องมือวิจัย และใช้ประกอบการตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานและผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามเกณฑ์ที่กำหนด พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล สิทธิของผู้ให้ข้อมูล การรักษาความลับ และการไม่เปิดเผยตัวตน ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ โดยการเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธการตอบคำถามบางข้อหรือถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ การสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 45–60 นาทีต่อราย และในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลยินยอม ผู้วิจัยได้บันทึกเสียงเพื่อความถูกต้องของข้อมูล หากไม่ประสงค์ให้บันทึกเสียง ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกภาคสนามแทน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกถูกนำมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัย จากนั้นวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความหมายของข้อมูล ประเด็นร่วม ความแตกต่าง รูปแบบที่ปรากฏซ้ำ และความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างบุคคล นิติบุคคล ธุรกิจ เส้นทางการเงิน เทคโนโลยี พื้นที่ และกลไกการบังคับ

ใช้กฎหมาย เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อค้นพบเกี่ยวกับพลวัต สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยและลดอคติจากแหล่งข้อมูลใดแหล่งข้อมูลหนึ่ง

5. ข้อจำกัดของการวิจัย เนื่องจากประเด็นการวิจัยเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติ หน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย เครือข่ายธุรกิจสีเทา และข้อมูลที่มีความอ่อนไหว ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมการวิจัย โดยใช้เฉพาะข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลยินยอมเปิดเผย ไม่ใช้ข้อมูลลับทางราชการหรือข้อมูลที่อาจกระทบต่อความปลอดภัยของบุคคลและหน่วยงาน นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จะถูกนำเสนอในภาพรวมเชิงวิชาการ โดยไม่เปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง หรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้ เพื่อคุ้มครองสิทธิ ความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลอย่างเคร่งครัด

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาพลวัตและรูปแบบในการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย พบว่า กลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทยมีลักษณะเป็นเครือข่ายอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติที่มีความซับซ้อน ยืดหยุ่น และปรับตัวได้สูง มิได้ดำเนินการในลักษณะการกระทำผิดเฉพาะราย หากแต่เป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงทุน บุคคล ธุรกิจ เทคโนโลยี เส้นทางการเงิน และช่องว่างของระบบกฎหมายเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตั้งแต่ผู้ลงทุน ผู้สั่งการ ผู้จัดการเครือข่าย ผู้ถือหุ้นแทน ผู้เปิดบัญชีม้า ผู้ฟอกเงิน ตลอดจนผู้เอื้อประโยชน์ในพื้นที่

รูปแบบสำคัญของการประกอบอาชญากรรม ได้แก่ การใช้ธุรกิจถูกกฎหมายเป็นฉากบังหน้า เช่น ร้านอาหาร สถานบันเทิง ธุรกิจท่องเที่ยว อสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจบริการ เพื่ออำพรางแหล่งที่มาของเงินทุนและฟอกเงิน การใช้นอมินีและนิติบุคคลไทยเพื่อหลีกเลี่ยงข้อจำกัดทางกฎหมาย การใช้บัญชีม้าและระบบการเงินดิจิทัลในการเคลื่อนย้ายและซ่อนเร้นเงินที่ได้จากอาชญากรรม ตลอดจนการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชันสื่อสารแบบปิด และสินทรัพย์ดิจิทัลเพื่อประสานงาน หลอกลวง และลดความเสี่ยงจากการถูกตรวจจับ

นอกจากนี้ กลุ่มทุนจีนสีเทายังใช้ระบบเข้า–ออกประเทศ วีซ่า และพื้นที่ชายแดนเป็นกลไกสนับสนุนการเคลื่อนย้ายบุคคล ทุน เอกสาร และเครือข่ายปฏิบัติการข้ามพรมแดน ขณะเดียวกันยังมีการฝังตัวในพื้นที่เมือง พื้นที่เศรษฐกิจ และชุมชนธุรกิจ โดยอาศัยเครือข่าย

ความสัมพันธ์ ระบบอุปถัมภ์ และผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ เพื่อสร้างความชอบธรรม ลดแรงเสียดทานจากการตรวจสอบ และทำให้กิจกรรมผิดกฎหมายกลมกลืนกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจปกติ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนว่าอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาเป็นกระบวนการต่อเนื่องแบบต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตั้งแต่การจัดเตรียมทรัพยากร การดำเนินกิจกรรมผิดกฎหมาย ไปจนถึงการฟอกและแปรสภาพผลประโยชน์เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ

2. ผลศึกษาสาเหตุในการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย พบว่า สาเหตุของการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทยมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง แต่เป็นผลจากการซ้อนทับกันของปัจจัยเชิงโครงสร้าง เศรษฐกิจ กฎหมาย เทคโนโลยี สังคม และข้อจำกัดของระบบบังคับใช้กฎหมาย โดยปัจจัยสำคัญประการแรก คือ โครงสร้างเศรษฐกิจไทยที่เปิดกว้างและพึ่งพาทุนต่างชาติ การท่องเที่ยว และการลงทุนจากต่างประเทศ ทำให้ทุนต่างชาติสามารถเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจไทยได้สะดวก หากขาดระบบคัดกรองที่มีประสิทธิภาพย่อมเปิดช่องให้ทุนที่มีความเสี่ยงหรือมีที่มาไม่ชัดเจนแฝงตัวเข้ามาได้

ประการต่อมา คือ ช่องว่างของกฎหมายและข้อจำกัดในการกำกับดูแลทุนต่างชาติ โดยเฉพาะการตรวจสอบผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง การใช้นอมินี การจดทะเบียนนิติบุคคลไทย และการใช้ธุรกิจบังหน้า ซึ่งทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถเข้าถึงผู้ควบคุมหรือผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการทำงานของหน่วยงานรัฐยังมีลักษณะแยกส่วน ข้อมูลด้านนิติบุคคล เส้นทางการเงิน การเข้า–ออกประเทศ สถานะบุคคล และข้อมูลคดีอาญากระจายอยู่หลายหน่วยงาน ส่งผลให้การมองเห็นภาพรวมของเครือข่ายอาชญากรรมทำได้จำกัด

นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบการเงินออนไลน์ยังเป็นปัจจัยเร่งให้กลุ่มทุนจีนสีเทาสามารถประกอบอาชญากรรมได้รวดเร็วและตรวจสอบยากขึ้น โดยใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ บัญชีม้า e-Wallet สินทรัพย์ดิจิทัล และการโอนเงินหลายทอดเพื่อปกปิดเส้นทางเงิน ขณะเดียวกันพื้นที่เมือง พื้นที่เศรษฐกิจ และพื้นที่ชายแดนยังเป็นเงื่อนไขเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการแฝงตัว การเคลื่อนย้าย และการขยายเครือข่าย ประกอบกับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์และการแทรกซึมในระดับท้องถิ่น ทำให้กลุ่มทุนจีนสีเทาสามารถเข้าถึงข้อมูล ทรัพยากร และกลไกอำนวยความสะดวกบางประการได้

แรงจูงใจทางเศรษฐกิจและผลตอบแทนสูงจากอาชญากรรมเป็นอีกสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้เครือข่ายดังกล่าวดำรงอยู่และขยายตัว เนื่องจากกิจกรรมผิดกฎหมาย เช่น การพนันออนไลน์ การหลอกลวงออนไลน์ การฟอกเงิน และธุรกิจผิดกฎหมาย สามารถสร้างรายได้จำนวนมากในระยะเวลาอันสั้น ขณะเดียวกันข้อจำกัดของความร่วมมือระหว่างประเทศและ

ความเปราะบางของประชาชนที่ถูกใช้เป็นบัญชีม้า นอมินี หรือเครื่องมือของเครือข่าย ยิ่งทำให้ปัญหาดังกล่าวมีความซับซ้อนและยากต่อการจัดการ

3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การแก้ไขปัญหาการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการด้วยมาตรการเฉพาะหน้าหรือการจับกุมผู้กระทำผิดรายบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องใช้มาตรการเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งการป้องกัน การตรวจจับ การปราบปราม การตัดวงจรทางการเงิน และการลดเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายอาชญากรรม

แนวทางสำคัญ ได้แก่ การยกระดับระบบคัดกรองและกำกับดูแลทุนต่างชาติ โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของเงินทุน โครงสร้างผู้ถือหุ้น ผู้มีอำนาจควบคุมกิจการ และผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง โดยเฉพาะในธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูง เช่น สถานบันเทิง ธุรกิจท่องเที่ยว อสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจบริการ และแพลตฟอร์มออนไลน์ ควบคู่กับการปรับปรุงกฎหมายและมาตรการบังคับใช้เกี่ยวกับนอมินี นิติบุคคลบังหน้า การฟอกเงิน และการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวให้สามารถเข้าถึงผู้ควบคุมเครือข่ายและผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงได้มากขึ้น

อีกแนวทางหนึ่ง คือ การบูรณาการฐานข้อมูลและการทำงานระหว่างหน่วยงานรัฐ ได้แก่ ตำรวจ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กรมที่ดิน หน่วยงานด้านภาษี และหน่วยงานด้านความมั่นคง เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างบุคคล นิติบุคคล เส้นทางเงิน ทรัพย์สิน การเดินทาง และกิจกรรมผิดกฎหมายได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ควรยกระดับศักยภาพด้านการสืบสวนดิจิทัล การติดตามธุรกรรมออนไลน์ การตรวจสอบบัญชีม้า e-Wallet และสินทรัพย์ดิจิทัล เพื่อให้ทันต่อรูปแบบอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ในเชิงพื้นที่ ควรเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบพื้นที่เสี่ยง ทั้งพื้นที่เมือง พื้นที่เศรษฐกิจ พื้นที่ท่องเที่ยว และพื้นที่ชายแดน โดยเชื่อมโยงข้อมูลด้านธุรกิจ การเข้าเมือง การเงิน และความมั่นคงเข้าด้วยกัน ขณะเดียวกันควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวกรอง การสืบสวนร่วม การติดตามเส้นทางการเงิน การอายัดทรัพย์สิน และการดำเนินคดีข้ามพรมแดน เพื่อจัดการกับเครือข่ายที่มีฐานปฏิบัติการและผลประโยชน์กระจายอยู่หลายประเทศ

ท้ายที่สุด การแก้ไขปัญหาควรให้ความสำคัญกับการลดความเปราะบางของประชาชน โดยสร้างความรู้เท่าทันเกี่ยวกับบัญชีม้า นอมินี ภัยหลอกลวงออนไลน์ และการถูกใช้เป็นเครื่องมือของเครือข่ายอาชญากรรม รวมทั้งพัฒนากลไกคุ้มครองผู้เสียหายและผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามกลุ่มทุนจีนสีเทาเป็นไปอย่างรอบด้าน ยั่งยืน และไม่จำกัดอยู่เพียงการดำเนินคดีเฉพาะราย แต่สามารถตัดวงจรของเครือข่ายอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

1. กลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทยมีลักษณะเป็นเครือข่ายอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติที่มีความซับซ้อน ยืดหยุ่น และปรับตัวได้สูง โดยใช้ธุรกิจถูกกฎหมาย ผู้ถือหุ้นแทน บัญชีม้า ระบบการเงินดิจิทัล และพื้นที่ชายแดนเป็นกลไกสำคัญในการอำพรางและเคลื่อนย้ายผลประโยชน์จากอาชญากรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจากอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทามิได้ดำเนินการในลักษณะเฉพาะราย แต่มีการจัดโครงสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบ แบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างผู้ลงทุน ผู้ควบคุม ผู้ประสานงาน ผู้ถือหุ้นแทน ผู้เปิดบัญชี และผู้สนับสนุนในพื้นที่ ทำให้สามารถลดความเสี่ยงจากการตรวจสอบและปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Albanese (2025) ที่พบว่า องค์กรอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการทุจริตที่เอื้อให้เครือข่ายอาชญากรรมสามารถดำรงอยู่ได้ และยังสอดคล้องกับ Raymond (2024) ที่ชี้ว่า ทุนจีนสีเทาในประเทศไทยมีลักษณะฝังตัวอยู่ในระบบเศรษฐกิจผ่านธุรกิจบังหน้า ผู้ถือหุ้นแทน และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ จนทำให้เส้นแบ่งระหว่างกิจกรรมถูกกฎหมายกับผิดกฎหมายพร่าเลือนลง

2. สาเหตุในการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาเกิดจากการซ้อนทับของปัจจัยหลายด้าน ได้แก่ ช่องว่างของกฎหมาย การกำกับดูแลทุนต่างชาติที่ยังไม่รัดกุม การทำงานแบบแยกส่วนของหน่วยงานรัฐ เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบการเงินออนไลน์ ผลตอบแทนสูงจากอาชญากรรม และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระดับพื้นที่ ทั้งนี้อาจเนื่องจากประเทศไทยมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่เปิดรับทุน การลงทุน และการเคลื่อนย้ายของคนต่างชาติ ขณะที่กลไกการตรวจสอบผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง การเชื่อมโยงฐานข้อมูลรัฐ และการติดตามเส้นทางการเงินยังไม่สามารถรองรับอาชญากรรมข้ามชาติที่มีความซับซ้อนสูงได้อย่างเพียงพอ ส่งผลให้เครือข่ายทุนสีเทาสามารถใช้ช่องว่างดังกล่าวเป็นโอกาสในการแฝงตัวและขยายกิจกรรมผิด

กฎหมาย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Cornish และ Clarke (1986) ที่อธิบายว่า ผู้กระทำผิดมักตัดสินใจกระทำผิดเมื่อประเมินแล้วว่าผลประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าความเสี่ยงในการถูกจับกุม และยังสอดคล้องกับ Cohen และ Felson (1979) ที่เสนอว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นได้ง่ายเมื่อมีผู้กระทำผิดที่มีแรงจูงใจ มีเป้าหมายที่เหมาะสม และขาดกลไกคุ้มกันที่มีประสิทธิภาพ

3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการประกอบอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทาควรเป็นมาตรการเชิงระบบ ไม่ใช่การดำเนินการเฉพาะรายหรือการปราบปรามปลายทางเท่านั้น โดยต้องครอบคลุมการคัดกรองทุนต่างชาติ การตรวจสอบผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง การเชื่อมโยงฐานข้อมูลรัฐ การติดตามเส้นทางการเงิน การควบคุมบัญชีม้าและสินทรัพย์ดิจิทัล การยึดอายัดทรัพย์สิน และความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งนี้อาจเนื่องจากอาชญากรรมของกลุ่มทุนจีนสีเทามีลักษณะเป็นห่วงโซ่ที่เชื่อมโยงตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ กล่าวคือ มีทั้งการจัดตั้งธุรกิจบังหน้า การดำเนินกิจกรรมผิดกฎหมาย การเคลื่อนย้ายเงิน และการฟอกเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจปกติ หากมาตรการของรัฐมุ่งดำเนินคดีกับผู้ปฏิบัติการระดับล่างเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่สามารถตัดวงจรของเครือข่ายได้อย่างแท้จริง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Levi และ Soudijn (2020) ที่เสนอว่า การจัดการอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและการฟอกเงินต้องมุ่งติดตามเส้นทางเงิน ผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง และโครงสร้างสนับสนุนที่อยู่เบื้องหลัง มากกว่าการดำเนินคดีกับผู้เกี่ยวข้องระดับล่างเท่านั้น และยังสอดคล้องกับ Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2025) ที่ชี้ว่า การรับมือกับเครือข่ายอาชญากรรมข้ามชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวกรองทางการเงิน การสืบสวนร่วม และความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ กรอบการอธิบายทุนจีนสีเทาในฐานะระบบอาชญากรรมเศรษฐกิจข้ามชาติแบบฝังตัว ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ทุนสีเทามิได้ดำรงอยู่ในรูปของการกระทำผิดเฉพาะราย หากแต่เป็นระบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงทุน อำนาจ กลไกรัฐ ธุรกิจ และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันอย่างซับซ้อน องค์ความรู้นี้ทำให้การทำความเข้าใจทุนสีเทาต้องเปลี่ยนจากการมอง “ผู้กระทำผิด” ไปสู่การมอง “โครงสร้างเครือข่ายและวงจรผลประโยชน์” ที่เอื้อให้อาชญากรรมดำรงอยู่และขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มทุนจีนสีเทาในประเทศไทยมีลักษณะเป็นเครือข่ายอาชญากรรมองค์กรข้ามชาติที่ฝังตัวอยู่ในระบบเศรษฐกิจ สังคม และพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ของไทย โดยอาศัยธุรกิจถูกกฎหมาย ผู้ถือหุ้นแทน บัญชีม้า ระบบการเงินดิจิทัล และพื้นที่ชายแดนเป็นกลไกในการอำพราง เคลื่อนย้าย และฟอกเงินจากกิจกรรมผิดกฎหมาย สาเหตุสำคัญเกิดจากช่องว่างของกฎหมาย การกำกับดูแลทุนต่างชาติที่ยังไม่รัดกุม การทำงานแบบแยกส่วนของหน่วยงานรัฐ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระดับพื้นที่ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาจึงต้องดำเนินการในเชิงระบบ โดยมุ่งตรวจสอบผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง เชื่อมโยงฐานข้อมูลรัฐ ติดตามเส้นทางการเงิน ควบคุมธุรกรรมดิจิทัล และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถตัดวงจรอาชญากรรมได้ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) จัดตั้งกลไกบูรณาการข้อมูลทุนสีเทาและอาชญากรรมเศรษฐกิจข้ามชาติ รัฐควรกำหนดกลไกกลางในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กรมการปกครอง กรมที่ดิน หน่วยงานด้านภาษี และสถาบันการเงิน เพื่อใช้ตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างบุคคล นิติบุคคล ผู้ถือหุ้น เส้นทางการเงิน ทรัพย์สิน สถานะการพำนัก และประวัติคดีอย่างเป็นระบบ 2) กำหนดมาตรการตรวจสอบธุรกิจเสี่ยงและผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง รัฐควรกำหนดมาตรการตรวจสอบธุรกิจที่มีความเสี่ยงต่อการถูกใช้เป็นฉากบังหน้า เช่น ธุรกิจท่องเที่ยว สถานบันเทิง อสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจบริการ แพลตฟอร์มออนไลน์ และกิจการที่มีธุรกรรมเงินสดหรือธุรกรรมดิจิทัลจำนวนมาก โดยให้ความสำคัญกับการตรวจสอบโครงสร้างผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นแทน ผู้ควบคุมกิจการจริง แหล่งที่มาของเงินทุน และผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริง 3) พัฒนาระบบติดตามเส้นทางการเงินและตัดวงจรบัญชีม้าเชิงรุก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบเฝ้าระวังธุรกรรมทางการเงิน บัญชีม้า e-Wallet สินทรัพย์ดิจิทัล และการโอนเงินข้ามพรมแดน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์เครือข่าย เพื่อให้สามารถอายัดบัญชี ติดตามทรัพย์สิน และดำเนินคดีกับผู้ควบคุมหรือผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงได้อย่างรวดเร็ว ไม่จำกัดอยู่เพียงผู้ปฏิบัติการระดับล่าง **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1) การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบทุนสีเทาและอาชญากรรมเศรษฐกิจข้ามชาติในประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน 2) การฟอกเงินผ่านสินทรัพย์ดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ของเครือข่ายอาชญากรรมข้าม

ชาติในประเทศไทย 3) บทบาทของผู้ถือหุ้นแทนไทยในการอำพรางผู้ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงของกลุ่มทุนต่างชาติสีเทา 4) การพัฒนาแบบจำลองประเมินความเสี่ยงทุนสีเทาในธุรกิจนิติบุคคลต่างชาติในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

ไทยพีบีเอส. (2566a). ผบช.สตม.รับตำรวจ ตม. 110 นาย เอี่ยวทำวีซ่าปลอมให้กลุ่มทุนสาธารณรัฐประชาชนจีน. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2569 จาก https://www.thaipbs.or.th/news/content/324279

ไทยพีบีเอส. (2566b). “ทุนจีนสีเทา” คุกคาม ลุกลาม กินรวบ ปราบเท่าไหร่...ก็ไม่หมด?. เรียกใช้เมื่อ 18 มีนาคม 2569 จากhttps://www.thaipbs.or.th/now/content/83

Albanese, J. S. (2025). Corruption as the cause, not the effect, of organized crime? A review and assessment of cases across the world. Journal of Economic Criminology, 7, 100137.

Boonkong, C., & O’Connor, P. (2022). Cash is still king in Thailand with a cashless society not on the cards here anytime soon. Thai Examiner. Retrieved October 20, 2025, from https://www.thaiexaminer.com/thai-news-foreigners/2022/05/01/cash-stillking-people-reject-app-payments/

Ceccagno, A., & Thunø, M. (2022). Digitized diaspora governance during the COVID-19 pandemic: China’s diaspora mobilization and Chinese migrant responses in Italy. Global Networks. Advance online publication. https://doi.org/10.1111/glob.12389

Chen, W. (2022). Harden the hardline, soften the softline: Unravelling China’s qiaoling-centred diaspora governance in Laos. The China Quarterly, 250, 397–416.

Clarke, R. V. (1983). Situational crime prevention: Its theoretical basis and practical scope. Crime and Justice, 4, 225–256.

Felson, M. (1987). Routine activities and crime prevention in the developing metropolis. Criminology, 25(4), 911–931.

Franceschini, I., Li, L., & Bo, M. (2023). Compound capitalism: A political economy of Southeast Asia's online scam operations. Critical Asian Studies, 55(4), 575–603.

Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2025). Compound crime: Cyber scam operations in Southeast Asia. Retrieved December 1, 2025, from https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2025/05/GI-TOC-Compound-crime-Cyber-scam-operations-in-Southeast-Asia-May2025.pdf

Ho, S., Gong, X., & Freeman, C. P. (2025). China's interventions in 'gray special economic zones' in Southeast Asia's borderlands. Journal of Contemporary China. Advance online publication. https://doi.org/10.1080/10670564.2025.2484205

Lazarus, S., Chiang, M., Dimitrova, R. S., Thu, T. T., & Essien, E. (2025). What do we know about human trafficking and scam compounds in Southeast Asia (2020–2025)? A qualitative meta-synthesis of coercive deviant enterprises. Deviant Behavior. Advance online publication. https://doi.org/10.1080/01639625.2025.2604138

Levi, M., & Soudijn, M. (2020). Understanding the laundering of organized crime money. Crime and Justice, 49(1), 579–631.

Luong, H. T. (2025). "Simple job, high salary": Unveiling the complexity of scam-forced criminality in Southeast Asia. Humanities and Social Sciences Communications, 12, Article 1305.

Ngamkham, W. (2022). Tuhao nominee grilled. Bangkok Post. Retrieved October 20, 2025, from https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2454465/tuhao-nominee-grilled

Peng, X. (2024). Playing with fire: How engagement with illicit economies shapes the survival and resilience of ethnic armed organisations in the China–Myanmar borderlands. China Perspectives, 138, 9–20.

Press Release. (2022). Business Governance Division. Retrieved October 20, 2025, from https://www.dbd.go.th/news_view.php?nid=469423193

Raymond, G. V. (2024). Explaining ‘grey capital’: The sociology of transnational Chinese companies and crime in Thailand. Journal of Contemporary China, 34(152), 350–365.

Thai PBS World’s Political Desk. (2023). China’s triads and corrupt Thai cops undermined national security. Thai PBS World. Retrieved October 20, 2025, from https://www.thaipbsworld.com/chinas-triads-and-corrupt-thai-cops-underminednational-security/

Thunø, M., & Wang, Y. (2024). China’s smart diaspora governance: Extraterritorial social control through digital platforms. China Information, 54(1), 48-72.

Zhang, X., Dumitrica, D., & Jansz, J. (2024). Mapping Chinese digital nationalism: A literature review. International Journal of Communication, 18, 1891–1912. https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/20767/4545

การออกแบบและพัฒนาพอดแคสต์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ*

DESIGN AND DEVELOPMENT OF PODCASTS TO ENHANCE THAI NATIONAL HISTORY LEARNING FOR VOCATIONAL CERTIFICATE STUDENTS

อรวรรณ นิ่มดวง[1], นฤมล ศิระวงษ์[2] และ รัฐพล ประดับเวทย์[3]

Orawan Nimduang[1], Naruemon Sirawong[2] and Rathapol Pradubwate[3]

[1]นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1]Graduate Student, Master of Education Program in Educational Technology,

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand

[2-3]อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[2-3]Lecturer, Educational Technology Department, Faculty of Education,

Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding Author's Email: orawan3560@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 13 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 15 พฤษภาคม 2569

Received 5 May 2026; Revised 13 May 2026; Accepted 15 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบพอดแคสต์ 2) พัฒนาพอดแคสต์ และ 3) ศึกษาผลการใช้พอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนาร่วมกับการวิจัยแบบกึ่งทดลอง แบ่งเป็น

Citation:

* อรวรรณ นิ่มดวง, นฤมล ศิระวงษ์ และ รัฐพล ประดับเวทย์. (2569). การออกแบบและพัฒนาพอดแคสต์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1368-1382.

Orawan Nimduang, Naruemon Sirawong and Rathapol Pradubwate. (2026). Design And Development Of Podcasts To Enhance Thai National History Learning For Vocational Certificate Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1368-1382.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

2 ระยะ ระยะที่ 1 การออกแบบและพัฒนาพอดแคสต์ แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสาร หลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย แนวคิดการออกแบบพอดแคสต์ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือ ได้แก่ ต้นแบบพอดแคสต์ แบบประเมินต้นแบบพอดแคสต์ พอดแคสต์ฉบับสมบูรณ์ และแบบประเมินคุณภาพพอดแคสต์ ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอและรูปแบบ ด้านคุณภาพการผลิต และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เครื่องมือมีค่า IOC ระหว่าง 0.67–1.00 ต้นแบบพอดแคสต์มีคุณภาพระดับมากที่สุด และพอดแคสต์ฉบับสมบูรณ์มีคุณภาพระดับมากที่สุด ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้พอดแคสต์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน ปวช. ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคตรัง จำนวน 62 คน ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 33 คน และกลุ่มควบคุม 29 คน เครื่องมือ คือ แบบวัดเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทย แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่าพอดแคสต์ที่เหมาะสมคือพอดแคสต์แบบเล่าเรื่องจากผู้เชี่ยวชาญ มีจำนวน 4 ตอน ความยาวตอนละ 10–15 นาที นักเรียนกลุ่มทดลองมีเจตคติหลังเรียนอยู่ในระดับดีมาก สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พอดแคสต์, ประวัติศาสตร์ชาติไทย, นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ, ADDIE Model

Abstract

This study aimed to: 1) design podcasts, 2) develop podcasts, and 3) examine the effects of using podcasts to promote attitudes toward Thai national history among vocational certificate students. The study employed a research and development approach integrated with a quasi-experimental design and was conducted in two phases. Phase 1 involved the design and development of podcasts. The data sources included documents, the Thai National History course curriculum, concepts related to podcast design, history learning management, and experts. The research instruments consisted of a podcast

prototype, a podcast prototype evaluation form, the completed podcasts, and a podcast quality evaluation form. The evaluation forms used a five-point rating scale covering four aspects: content, presentation and format, production quality, and learning promotion. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The instruments had IOC values ranging from 0.67 to 1.00. The podcast prototype was rated at the highest level of quality, and the completed podcasts were also rated at the highest level. Phase 2 examined the effects of using the podcasts. The sample consisted of 62 second-year vocational certificate students at Trang Technical College, selected through cluster random sampling. They were divided into an experimental group of 33 students and a control group of 29 students. The research instrument was a five-point rating scale measuring attitudes toward Thai national history, consisting of 25 items across three aspects: cognition, affect, and behavior. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test. The findings revealed that the most appropriate podcast format was an expert storytelling podcast, consisting of four episodes, each approximately 10–15 minutes long. The students in the experimental group demonstrated post-learning attitudes at a very good level, which were significantly higher than those of the control group taught through conventional instruction at the .05 level.

Keywords: podcast, Thai national history, vocational certificate students, ADDIE Model

บทนำ

ประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาประสบการณ์ ความคิด และการกระทำของมนุษย์ตามมิติของเวลา จึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ชีวิต สังคม และวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในชาติ เห็นคุณค่าของความสำเร็จ ความเสียสละ และบทเรียนจากอดีต เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงชี้ให้เห็นว่าวิชาประวัติศาสตร์

เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะทุกสังคมมีรากฐานจากอดีต ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน และพัฒนาไปสู่อนาคต หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 ได้กำหนดรายวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทยไว้ในกลุ่มสมรรถนะทางสังคมและการดำรงชีวิต หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีต่อประวัติศาสตร์ชาติไทย อันสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม เจตคติที่ดี ความภาคภูมิใจและการรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ชาติไทยในปัจจุบันยังประสบปัญหาสำคัญ เนื่องจากผู้เรียนจำนวนหนึ่งมองว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ยากต่อการทำความเข้าใจ และมักเน้นการจดจำเนื้อหาจำนวนมาก การสอนที่เน้นการบรรยายและการใช้ตำราเป็นหลักจึงอาจทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ ไม่สามารถจับประเด็นสำคัญ วิเคราะห์ลำดับเหตุการณ์ หรือเชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์กับชีวิตปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิจิตรา นพรัตน, 2558)

แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในยุคปัจจุบันจึงควรปรับจากการถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียวไปสู่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม ประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเชื่อมโยงบทเรียนจากอดีตกับสังคมร่วมสมัย การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อดิจิทัล จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความสนใจและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ พอดแคสต์เป็นสื่อเสียงออนไลน์ที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้เรียนสามารถเลือกฟังเนื้อหาที่สนใจได้ทุกที่ทุกเวลา ผ่านอุปกรณ์ดิจิทัล และสามารถฟังซ้ำเพื่อทบทวนความรู้ได้ สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่ โดยข้อมูลในปี 2021 พบว่าคนไทยชื่นชอบการฟังพอดแคสต์สูงเป็นอันดับ 6 ของโลก (We Are Social & Hootsuite, 2021) และจำนวนช่องรายการพอดแคสต์ในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (วิทย์ บุญ, 2565; RISJ & University of Oxford, 2021)

ในฐานะผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย มีแนวคิดที่จะพัฒนาสื่อการสอนที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยการศึกษารูปแบบของพอดแคสต์ที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ชิตไทย โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีความกระตือรือร้นและเจตคติที่ดีในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบพอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

2. เพื่อพัฒนาพอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

3. เพื่อศึกษาผลการใช้พอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยแบบผสานวิธี (Mixsd methods Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคตรัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 รวมจำนวนนักเรียน 400 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเทคนิคตรัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2 ห้อง นักเรียน 62 คน ได้จากสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การออกแบบและพัฒนาพอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทย ประกอบด้วย ร่างต้นแบบพอดแคสต์ แบบประเมินต้นแบบพอดแคสต์ พอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทย และแบบประเมินคุณภาพพอดแคสต์ และระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้พอดแคสต์ ประกอบด้วย แบบวัดเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ รายวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสวิชา 20000-1502 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบพอดแคสต์ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และการวัดเจตคติ โดยพอดแคสต์ที่พัฒนาขึ้นเป็นสื่อเสียงประกอบภาพ ใช้รูปแบบการเล่าเรื่องโดยผู้เชี่ยวชาญ มีผู้ดำเนินรายการ 2 คน ความยาวตอนละประมาณ 10–15 นาที และพัฒนาตามกระบวนการ ADDIE Model ส่วนแบบประเมินต้นแบบและแบบประเมิน

คุณภาพพอดแคสต์เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการนำเสนอและรูปแบบ ด้านคุณภาพการผลิต และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับแบบวัดเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พบว่า เครื่องมือมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินคุณภาพร่างต้นแบบพอดแคสต์อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.32 และผลการประเมินคุณภาพพอดแคสต์ฉบับพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.69 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 จากนั้นนำพอดแคสต์ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อปรับปรุงสื่อก่อนนำไปใช้จริง

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นก่อนการทดลอง ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หมายเลขรับรอง SWUEC-682653 และขออนุญาตเก็บข้อมูลจากวิทยาลัยเทคนิคตรัง 2) ขั้นทดลอง สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 2 ห้องเรียน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม รวม 62 คน จากนั้นปฐมนิเทศนักเรียน วัดเจตคติก่อนการทดลอง และดำเนินการจัดการเรียนรู้ โดยกลุ่มทดลองเรียนรู้ด้วยพอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทย ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนรู้ด้วยวิธีปกติ ใช้เวลาทดลองรวม 6 ชั่วโมง เป็นเวลา 3 สัปดาห์ และ 3) ขั้นหลังการทดลอง ให้นักเรียนทั้งสองกลุ่มทำแบบวัดเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยอีกครั้ง แล้วนำคะแนนไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ลงรหัส ตรวจให้คะแนน และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือนิยามเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Rovinelli and Hambleton โดยกำหนดค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์ผ่าน ส่วนการวิเคราะห์เจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบเจตคติก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองด้วยสถิติ Paired Samples t-test เปรียบเทียบเจตคติหลังการ

ทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติ Independent Samples t-test และวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลของการทดลองด้วย Cohen's d

ผลการวิจัย

1. ผลการออกแบบพอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า พอดแคสต์ที่เหมาะสมสำหรับส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ คือ พอดแคสต์รูปแบบเล่าเรื่องจากผู้เชี่ยวชาญ หรือ Expert Storytelling Podcast ภายใต้ชื่อรายการ Thai History Podcast: พระมหากษัตริย์ไทย เรื่องราวที่อาจไม่เคยรู้ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 รายวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย รหัสวิชา 20000-1502 และเหมาะสมกับลักษณะผู้เรียนกลุ่ม Generation Z ที่คุ้นเคยกับสื่อดิจิทัล ชอบเนื้อหาที่กระชับ เข้าใจง่าย และสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา

พอดแคสต์ที่ออกแบบมีจำนวน 4 ตอน เนื้อหาเกี่ยวกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ความยาวตอนละประมาณ 10–15 นาที โดยแต่ละตอนมีโครงสร้าง 3 ส่วน ได้แก่ บทนำ เนื้อหาหลัก และบทสรุป ซึ่งบทนำทำหน้าที่กระตุ้นความสนใจ เนื้อหาหลักใช้การเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ผสมผสานการถาม–ตอบกับผู้เชี่ยวชาญ และบทสรุปเน้นการสรุปสาระสำคัญพร้อมเชื่อมโยงคุณค่าทางประวัติศาสตร์กับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

2. ผลการพัฒนาพอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า ผลการพัฒนาพอดแคสต์ดำเนินการตามกระบวนการ ADDIE Model ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล โดยผู้วิจัยได้ผลิตต้นแบบพอดแคสต์ ทดลองประเมินคุณภาพ และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงก่อนผลิตพอดแคสต์ฉบับสมบูรณ์ เรื่อง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วีรบุรุษแห่งกรุงธนบุรี จำนวน 4 ตอน

ผลการประเมินคุณภาพพอดแคสต์ฉบับสมบูรณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.69 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนำเสนอและรูปแบบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านคุณภาพการผลิต ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ และด้านเนื้อหา ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพพอดแคสต์ Thai History Podcast ฉบับสมบูรณ์

ด้านการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านเนื้อหา	4.60	0.25	มากที่สุด
ด้านการนำเสนอและรูปแบบ	4.75	0.19	มากที่สุด
ด้านคุณภาพการผลิต	4.70	0.22	มากที่สุด
ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้	4.69	0.24	มากที่สุด
รวม	**4.69**	**0.23**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า พอดแคสต์ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการนำเสนอและรูปแบบ ซึ่งสะท้อนว่าการใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง การใช้ภาษาที่เหมาะสม การแบ่งโครงสร้างรายการ และการดำเนินเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง มีส่วนสำคัญต่อการทำให้พอดแคสต์มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ นอกจากนี้ ผลการทดลองใช้เบื้องต้นกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักเรียนเห็นว่าพอดแคสต์มีความน่าสนใจ เข้าใจง่าย แตกต่างจากการเรียนแบบบรรยาย และช่วยกระตุ้นความอยากรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอแนะให้ปรับความเร็วในการเล่าเรื่องบางช่วง และเพิ่มคำอธิบายศัพท์ทางประวัติศาสตร์ที่ยากให้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยจึงนำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

3. ผลการใช้พอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยอยู่ในระดับน้อยใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 และกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองที่เรียนรู้ด้วยพอดแคสต์มีเจตคติเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ส่วนกลุ่มควบคุมที่เรียนรู้ด้วยวิธีปกติมีเจตคติเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	ค่าเฉลี่ยก่อนทดลอง	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ยหลังทดลอง	S.D.	แปลผล
กลุ่มทดลอง	2.51	0.20	น้อย	4.55	0.11	ดีมาก
กลุ่มควบคุม	2.57	0.13	น้อย	3.66	0.15	ดี

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยเพิ่มขึ้นหลังการทดลอง แต่กลุ่มทดลองที่เรียนรู้ด้วยพอดแคสต์มีการพัฒนาเจตคติสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน โดยเพิ่มจากระดับน้อยเป็นระดับดีมาก ขณะที่กลุ่มควบคุมเพิ่มจากระดับน้อยเป็นระดับดีเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเจตคติระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนการทดลอง คะแนนเจตคติของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานเจตคติที่เทียบเคียงกันได้ก่อนเริ่มการทดลอง ส่วนหลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเจตคติสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

การเปรียบเทียบ	ค่าเฉลี่ยกลุ่มทดลอง	ค่าเฉลี่ยกลุ่มควบคุม	t	df	Sig.	ผลการทดสอบ
ก่อนการทดลอง	64.21	62.67	0.761	60	.450	ไม่แตกต่างกัน
หลังการทดลอง	113.73	91.41	-16.811	60	.000	แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จากตารางที่ 3 พบว่า ก่อนการทดลอง คะแนนเจตคติของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเจตคติสูง

กว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้พอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทยส่งผลต่อการพัฒนาเจตคติของนักเรียนได้ดีกว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีปกติ

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาพอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า คุณภาพของต้นแบบพอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยผู้เชี่ยวชาญประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบที่เหมาะสม คือ พอดแคสต์แบบเล่าเรื่องจากผู้เชี่ยวชาญ (Expert Storytelling Podcast) แบ่งเนื้อหาเป็นตอนสั้น ๆ ตอนละไม่เกิน 15 นาที มีการเล่าเรื่องร่วมกับการถาม–ตอบระหว่างผู้ดำเนินรายการและผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ใช้ภาพประกอบ แหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ และคำอธิบายศัพท์ประกอบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่มีความซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การออกแบบพอดแคสต์ดำเนินการตามกระบวนการ ADDIE Model 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล ทำให้การกำหนดเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และองค์ประกอบของสื่อมีความเป็นระบบ อีกทั้งโครงสร้างรายการที่ประกอบด้วยบทนำ เนื้อหาหลัก และบทสรุป ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง ถ่ายทอดเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง และสรุปสาระสำคัญได้ชัดเจน โดยเฉพาะการใช้รูปแบบเล่าเรื่องผสมผสานการถาม–ตอบกับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งช่วยสร้างอารมณ์ร่วม กระตุ้นจินตนาการ และทำให้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ นราธิป แก้วทอง และพิไลลักษณ์ คำมาระ (2566) ที่พบว่าพอดแคสต์รูปแบบการเล่าเรื่องร่วมกับดนตรีพื้นหลังและเอฟเฟกต์เสียงช่วยสร้างอารมณ์ร่วมในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านการฟัง อีกทั้งสอดคล้องกับ ดวงจันทร์ แก้วกงพาน และชิสาพัชร์ ชูทอง (2567) ที่อธิบายว่า ADDIE Model ช่วยออกแบบการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิปัญญา ทักษะ และเจตคติ รวมถึงสอดคล้องกับรัชนีย์ วิมล และวิเชียร ธำรงโสตถิสกุล (2567) ที่พบว่าพอดแคสต์ขนาดสั้นเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2546) และเฉลิม มลิลา นิติเขตต์ปรีชา (2559) ที่เน้นการใช้สื่อ เทคโนโลยี และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อทำให้การเรียนประวัติศาสตร์น่าสนใจและเข้าถึงผู้เรียนมากขึ้น

2. ผลการพัฒนาพอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า พอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทยที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และสามารถนำไปใช้ส่งเสริมเจตคติของนักเรียนต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยได้พัฒนารายการ Thai History Podcast: มหากษัตริย์ไทย เรื่องราวที่อาจไม่เคยรู้ เรื่อง วีรบุรุษแห่งกรุงธนบุรี ตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จำนวน 4 ตอน ได้แก่ 1) จากเด็กชายสินถึงแม่ทัพผู้กล้า 2) การกอบกู้และสถาปนากรุงธนบุรี 3) มหาราชผู้ทรงปฏิรูปและพัฒนา และ 4) บทสุดท้ายและมรดกอันยิ่งใหญ่ โดยเนื้อหาครอบคลุมชีวิต วีรกรรม การกอบกู้เอกราช การปกครอง การฟื้นฟูเศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา ตลอดจนมรดกทางประวัติศาสตร์และบทเรียนที่คนไทยควรนำไปใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้พัฒนาพอดแคสต์อย่างเป็นระบบ โดยศึกษาตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 และบริบทของผู้เรียน จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาและพัฒนาพอดแคสต์ตามต้นแบบที่ออกแบบไว้ ทำให้พอดแคสต์มีเนื้อหาถูกต้อง เข้าใจง่าย เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และสอดคล้องกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล อีกทั้งยังผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ การปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และการทดลองใช้เบื้องต้นแบบ One-to-One Try-Out เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมด้านเนื้อหา ภาษา รูปแบบการนำเสนอ ระยะเวลา และผลต่อผู้เรียนก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงจันทร์ แก้วกงพาน และชิสาพัชร์ ชูทอง (2567) ที่อธิบายว่า ADDIE Model ในขั้นการวิเคราะห์ต้องพิจารณาความจำเป็น เนื้อหา ความรู้พื้นฐาน และความต้องการของผู้เรียน ทำให้การออกแบบสื่อสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพัชรินทร์ จันที (2565) ที่พบว่าพอดแคสต์ที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับระดับผู้เรียนเข้าใจง่าย ถูกต้อง ทันสมัย และน่าสนใจ ช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์และแรงจูงใจในการเรียนได้ดี รวมทั้งสอดคล้องกับรัชนีย์ วิมล และวิเชียร ธำรงโสตถิสกุล (2567) ที่พบว่าการใช้พอดแคสต์กับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้และทำให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่าพอดแคสต์เป็นสื่อที่มีประสิทธิผลสำหรับผู้เรียนระดับ ปวช. และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในหลายรายวิชา รวมถึงรายวิชาประวัติศาสตร์

3. ผลการใช้พอดแคสต์ที่ส่งเสริมเจตคติประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้พอดแคสต์ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพมีเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก และกลุ่ม

ทดลองมีคะแนนเจตคติสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าพอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก พอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทยมีรูปแบบและคุณภาพที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยใช้การเล่าเรื่องจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าสนใจ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีคำศัพท์และภาพประกอบช่วยให้จดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น อีกทั้งมีคุณภาพเสียงชัดเจน ไม่มีเสียงรบกวน มีดนตรีประกอบช่วยสร้างบรรยากาศ และมีรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างจากการสอนแบบบรรยายทั่วไป จึงช่วยดึงดูดความสนใจ กระตุ้นความรู้สึกชื่นชม ภาคภูมิใจ และผูกพันกับประวัติศาสตร์ชาติไทย รวมทั้งส่งเสริมแนวโน้มพฤติกรรมเชิงบวก เช่น การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม การเข้าร่วมกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ Abdulrahman, Basalama, and Widodo (2018) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ผ่านพอดแคสต์มีผลสัมฤทธิ์และเจตคติเชิงบวกสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติ และสอดคล้องกับณัฏฐ์ชฎิล มาอินแก้ว (2560) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีที่แตกต่างจากการสอนแบบดั้งเดิมช่วยพัฒนาเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ได้สูงกว่าวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการใช้พอดแคสต์เชิงเล่าเรื่องจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยของผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์มิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาหรือการจดจำเหตุการณ์ แต่สามารถออกแบบให้เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านสื่อเสียงดิจิทัลที่กระตุ้นทั้งความรู้ ความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ

รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องและเชื่อมโยงชีวิตปัจจุบัน 2) การเล่าเรื่องโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) โครงสร้างรายการที่กระชับเป็นตอนสั้น 4) สื่อเสียงและภาพประกอบที่ช่วยสร้างอารมณ์ร่วม และ 5) การออกแบบกิจกรรมการฟังที่มุ่งส่งเสริมเจตคติ โดยองค์ประกอบเหล่านี้ร่วมกันทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า ภาคภูมิใจ และมีแนวโน้มแสวงหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยเพิ่มเติม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พอดแคสต์ที่เหมาะสมสำหรับส่งเสริมเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ คือ พอดแคสต์แบบเล่าเรื่องจากผู้เชี่ยวชาญ โดยออกแบบเป็นตอนสั้น มีเนื้อหาถูกต้อง เข้าใจง่าย มีการถาม–ตอบประกอบการเล่าเรื่อง และเชื่อมโยงคุณค่าทางประวัติศาสตร์กับชีวิตปัจจุบัน ผลการประเมินคุณภาพพอดแคสต์โดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสื่อที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา การนำเสนอ คุณภาพการผลิต และการส่งเสริมการเรียนรู้ เมื่อนำไปใช้กับนักเรียน พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีเจตคติต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าพอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทยสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมความรู้ ความรู้สึกเชิงบวก และแนวโน้มพฤติกรรมที่ดีต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) พอดแคสต์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดเจตคติเชิงบวกต่อประวัติศาสตร์ชาติไทย มีความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยสามารถใช้เป็นสื่อเสริมให้กับนักเรียนได้ เพราะสะดวกต่อการเรียนรู้ของนักเรียน 2) หลังจากใช้พอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทยในการจัดการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความคิดเห็นต่อพอดแคสต์ที่ออกแบบและพัฒนาขึ้น ว่ามีส่วนใดบ้างที่นักเรียนชื่นชอบหรือยังพบข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาพอดแคสต์ให้ดียิ่งขึ้น 3) หลังจากนำพอดแคสต์ประวัติศาสตร์ชาติไทยไปใช้ในชั้นเรียน ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์หลังการฟัง เช่น การอภิปรายกลุ่ม การเขียนสะท้อนความคิด หรือการทำแบบฝึกหัดที่เชื่อมโยงเนื้อหาในพอดแคสต์กับชีวิตจริง เพื่อให้นักเรียนสามารถนำบทเรียนจากประวัติศาสตร์ นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1) การศึกษาเจตคติของนักเรียนต่อประวัติศาสตร์ชาติไทยหลังจากใช้พอดแคสต์ ควรศึกษาความคงทนของเจตคติ (Attitude Retention) ที่เกิดขึ้นจากการใช้พอดแคสต์ในระยะยาวเพิ่มเติม เนื่องจากเจตคติมีความคงทน และการเปลี่ยนแปลงใช้เวลานาน ดังนั้นจึงควรติดตามผลในระยะ 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือนหลังการทดลอง 2) จากผลการศึกษามีการจัดทำพอดแคสต์ในลักษณะ Video Podcast ควรศึกษาการพัฒนาพอดแคสต์ร่วมกับสื่อมัลติมีเดียประเภทอื่นที่ผสมผสาน เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลระหว่างรูปแบบสื่อที่แตกต่างกัน

ในการส่งเสริมเจตคติด้านประวัติศาสตร์ 3) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการใช้พอดแคสต์เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เช่น ทักษะดิจิทัลของครูผู้สอน ความพร้อมด้านอินเทอร์เน็ตของนักเรียนและสถานศึกษา และบริบทของสถานศึกษาทั้งในเขตเมืองและชนบท เพื่อให้ได้แนวทางการนำไปใช้ที่เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). มิตรคู่ครู: แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เฉลิม มลิลา นิติเขตต์ปรีชา. (2559). เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฏฐ์ชฎิล มาอินแก้ว. (2560). ผลการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับแนวคิดการศึกษาอิงสถานที่ที่มีต่อความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร.

ดวงจันทร์ แก้วกงพาน และชิสาพัชร์ ชูทอง. (2567). การพัฒนาการออกแบบเขียนแผนการจัดการเรียนรู้สู่การสอนแบบจุลภาค เพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาครูวิทยาศาสตร์ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 14(1), 275-292.

นราธิป แก้วทอง และพิไลลักษณ์ คำมาระ. (2566). การพัฒนาสื่อพอดแคสต์เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออก 2 สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5. วารสารสหวิทยาการวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา, 2(2), 43-52.

พัชรินทร์ จันที. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ด้านการฟังภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการจัดการเรียนรู้ผ่านพอดคาสต์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเชียงดาววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิจิตรา นพรัตน. (2558). การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิทย์ บุญ. (2565, พฤษภาคม 22). ‘พอดแคสต์’ สื่อใหม่ที่ดูจะฮิต แต่ผู้ผลิตรายการในไทยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถ ‘สร้างรายได้’. Thairath Plus. จาก https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/101541

รัชนีย์ วิมล และวิเชียร ธำรงโสตถิสกุล. (2567). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษตามแนวคิดอภิปัญญาผ่านการใช้พอดแคสต์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการฟังอย่างเข้าใจสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(2), 359-372.

Abdulrahman, T. R., Basalama, N., & Widodo, M. R. (2018). The impact of podcasts on EFL students’ listening comprehension. International Journal of English Linguistics, 8(6), 122-130.

Reuters Institute for the Study of Journalism, & University of Oxford. (2021). Digital news report 2021. Retrieved from https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021

We Are Social, & Hootsuite. (2021). Digital 2021: Global overview report. Retrieved from https://wearesocial-net.s3-eu-west-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/common/reports/digital-2021/digital-2021-global.pdf

การวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ*

CONTENT ANALYSIS OF THAI TEXTBOOKS FOR FOREIGNERS

นาง บัวคำ

Nang Woe Kham

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiat University, Thailand

Corresponding Author's Email: nanmoair@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 12 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 14 เมษายน 2569

Received 29 March 2026; Revised 12 April 2026; Accepted 14 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติทั้งสิ้น 35 เล่ม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และใช้แบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1) เนื้อหาทางภาษาพื้นฐาน ครอบคลุมพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การสะกดคำ และโครงสร้างประโยคพื้นฐาน โดยบางเล่มใช้สัทอักษรช่วยพัฒนาการออกเสียง

2) คำศัพท์และสำนวนในบริบทชีวิตจริง มุ่งเน้นการใช้ภาษาในสถานการณ์ประจำวันผ่านบริบททางสังคมไทย

3) โครงสร้างไวยากรณ์และประโยค ซึ่งพัฒนาจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่ซับซ้อนโดยบูรณาการกับบทสนทนาและบทอ่าน

Citation:

* นาง บัวคำ. (2569). การวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1383-1397.

Nang Woe Kham. (2026). Content Analysis Of Thai Textbooks For Foreigners. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1383-1397.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

4) ทักษะการสื่อสาร ที่เน้นการพัฒนาทักษะฟัง พูด อ่าน และเขียนอย่างบูรณาการผ่านกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ

5) เนื้อหาทางวัฒนธรรมและบริบทสังคมไทย ซึ่งสอดแทรกผ่านบทเรียนต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ทั้งนี้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติมีการออกแบบเนื้อหาอย่างหลากหลายและสอดคล้องกับแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติในอนาคต

คำสำคัญ: การวิเคราะห์เนื้อหา, แบบเรียนภาษาไทย, ชาวต่างชาติ

Abstract

The purpose of this research article is to analyze the content of Thai language textbooks for foreigners. This is a qualitative research study analyzing data from 35 Thai language textbooks for foreigners. Using content analysis and a content analysis recording form as a data collection tool.

The research findings showed that:

1) Basic linguistic content covering consonants, vowels, tones, spelling, and basic sentence structures. Some books use phonetic transcription to aid pronunciation development.

2) Vocabulary and expressions in real-life contexts: Focuses on the use of language in everyday situations within the context of Thai society.

3) Grammatical and sentence structures, developing from basic to complex levels, integrated with dialogues and readings.

4) Communication skills, focusing on the integrated development of listening, speaking, reading, and writing skills through learner-centered activities.

5) Cultural content and social context of Thailand, which are integrated into various lessons to promote understanding of cross-cultural communication.

The research findings indicate that Thai language textbooks for foreigners are designed with diverse content that aligns with communicative language

teaching approaches, which is beneficial for the future development of Thai language teaching for foreign learners.

Keywords: Content analysis, Thai language textbooks, Foreigners.

บทนำ

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน โดยอาจปรากฏในรูปแบบของภาษาพูด ภาษาเขียน ท่าทาง หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคม อีกทั้งภาษายังสะท้อนถึงวัฒนธรรม การเรียนรู้ และพัฒนาการของมนุษย์ในฐานะสัตว์สังคม กล่าวได้ว่าภาษาไม่ได้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการส่งและรับสารเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม วิวัฒนาการ การเรียนรู้ และวัฒนธรรมของมนุษย์ อันนำไปสู่การสร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะ (ศรีนราวัฒน์ และคณะ, 2559 : 8) ทั้งนี้ ภาษามีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับมนุษย์ตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้าย โดยเป็นเครื่องมือในการสื่อสารของมนุษย์และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากภาษาพูดสู่ภาษาเขียน มีบทบาทสำคัญในการสั่งสมและถ่ายทอดองค์ความรู้ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559 : 15)

ในสังคมปัจจุบัน การสื่อสารได้ขยายจากระดับวัฒนธรรมไปสู่การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษา เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์ (2564 : 1) กล่าวว่าในยุคการสื่อสารไร้พรมแดน ภาษาไทยได้ถูกใช้ในการติดต่อสื่อสารทั้งระหว่างคนไทยและชาวต่างชาติมากขึ้นในหลากหลายมิติ ส่งผลให้บทบาทของภาษาไทยเป็นภาษาที่ชาวต่างชาติเรียนรู้และใช้สื่อสารในระดับสากลมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ภาษาไทยจึงได้รับความสนใจในฐานะภาษาที่สองอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจึงมีการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาพร้อมทั้งขยายจากระดับอุดมศึกษาไปสู่สถาบันสอนภาษา รวมถึงการเรียนรู้ทั้งแบบห้องเรียนและออนไลน์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในบริบทที่หลากหลาย (เยาวรัตน์ รุธีรยุทธ, 2560 : 312)

การขยายตัวของการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติสะท้อนผ่านการพัฒนาแบบเรียน ตำรา และสื่อการสอนที่มีความหลากหลายทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และดิจิทัล

ครอบคลุมทักษะภาษาและวัฒนธรรมในทุกระดับ โดยแบบเรียนถูกพัฒนาขึ้นในหลายภูมิภาค เช่น ยุโรป อเมริกา เอเชีย และประเทศไทย ตั้งแต่เนื้อหาพื้นฐานด้านอักษรและการออกเสียง ไปจนถึงไวยากรณ์และการสื่อสาร ซึ่งแสดงถึงการปรับตัวของภาคการศึกษาต่อบริบทการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน (วันเพ็ญ สกุลทอง, 2552 : 1-2) นอกจากนั้นแล้ว แบบเรียนและตำรานับเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ การคัดเลือกและพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตร ระดับผู้เรียน และบริบททางภาษาและวัฒนธรรม โดยแบบเรียนทำหน้าที่กำหนดสาระและแนวทางการเรียนรู้ (วันเพ็ญ สกุลทอง, 2552 : 1; สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2549 อ้างถึงใน สุมนทิพย์ วัฒนา และคณะ, 2563 : 214)

กล่าวได้ว่า หนังสือแบบเรียนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ เนื่องจากเป็นเครื่องมือหลักที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากแบบเรียนมีคุณภาพก็จะช่วยให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จมากขึ้น (วันเพ็ญ สกุลทอง, 2552 : 1) ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองและเป็นผู้เปิดสถาบันสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ เล็งเห็นว่าปัจจุบันหนังสือภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติได้รับการผลิตออกมาเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นแบบเรียนใช้สอนสำหรับการศึกษาในระบบ และใช้สอนสำหรับการศึกษานอกระบบ ตลอดจนสำหรับศึกษาด้วยตนเอง จึงศึกษาตำราและแบบเรียนที่จัดทำขึ้นสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทยให้กับชาวต่างชาติทั้งในและนอกระบบการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ถึงเนื้อหาของหนังสือแบบเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาและการผลิตแบบเรียนสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษารูปแบบ โครงสร้าง และเนื้อหาของแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ โดยประยุกต์ใช้กรอบการวิเคราะห์เนื้อหา (Textbook analysis) และการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical analysis) เพื่อพิจารณาลักษณะร่วม ข้อดี และข้อจำกัดของแบบเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาแบบเรียนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการทางภาษาศาสตร์และบริบทผู้เรียน พร้อมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาองค์ความรู้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ

การทบทวนวรรณกรรม

1. การพัฒนาแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติควรจัดลำดับเนื้อหาให้ชัดเจน แทรกความรู้ด้านการใช้ภาษาและวัฒนธรรม แนะนำการใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติ ฝึกทักษะการฟังเสียงเจ้าของภาษา และออกแบบแบบฝึกหัดที่เน้นความเข้าใจควบคู่การสื่อสาร เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศศิธร มัตชิโมโตะ, 2568, การประชุมวิชาการระดับชาติ การสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ ครั้งที่ 3 เรื่อง ตำราสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ)

2. การพัฒนาบทเรียนที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยบทเรียนควรสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก อีกทั้งควรออกแบบให้เหมาะสมกับช่วงวัยและพื้นฐานของผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพอย่างรอบด้าน (สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2548 : 261)

3. แบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างชาติควรมุ่งพัฒนาทักษะภาษาให้ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยเรียงลำดับจากการฟังซึ่งเป็นพื้นฐานในการคุ้นเคยกับเสียงภาษา ไปสู่การพูด การอ่าน และการเขียนตามลำดับ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ภาษาที่เป็นธรรมชาติและช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์, 2564 : 12)

4. ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์เพื่อการสื่อสารที่ต้องอาศัยความเข้าใจร่วมกัน และเป็นแบบแผนที่ถ่ายทอดจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของสังคม โดยภาษามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัฒนธรรมเพราะสะท้อนความคิด ค่านิยม และวิถีชีวิต ดังนั้น การสอนภาษาควรบูรณาการวัฒนธรรมควบคู่กัน เพื่อให้การสื่อสาร โดยเฉพาะข้ามภาษา มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (พระอุดมธีรคุณ และบัณฑิกา จารุมา, 2563 : 62)

5. งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เริ่มเรียนชาวต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมด้านการสอนเสียง ศัพท์ และวัฒนธรรมในแบบเรียนชุด A.U.A. Language Center Thai Course ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนมีการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เน้นคำศัพท์ในชีวิตประจำวัน การฝึกออกเสียงที่เป็นปัญหา

สำหรับชาวต่างชาติ และการสื่อสารเชิงภาษาพูดเป็นหลัก ช่วยให้ผู้เรียนสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยมีค่อนข้างน้อย จึงยังไม่สะท้อนวัฒนธรรมได้ชัดเจน (อัมราพร พงษธา, 2518)

6. งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาและคำศัพท์ในแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างชาติ ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนมีความหลากหลายตามกลุ่มเป้าหมายและบริบทการเรียนรู้ แต่โดยทั่วไปมีการจัดเนื้อหาและคำศัพท์จากง่ายไปยาก เน้นคำศัพท์ในชีวิตประจำวัน และมุ่งให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้จริง ทั้งนี้ บางเล่มใช้สื่อช่วย เช่น อักษรถ่ายเสียงหรือซีดี เพื่อพัฒนาการออกเสียง นอกจากนี้ ยังพบหมวดคำศัพท์พื้นฐานที่สอดคล้องกัน เช่น การทักทาย ครอบครัว อาหาร การเดินทาง และคำใช้บ่อย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างด้านวัตถุประสงค์และบริบทการเรียน ส่งผลให้รูปแบบเนื้อหา วิธีสอน และการคัดเลือกคำศัพท์แตกต่างกันไป (สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์, 2564)

งานวิจัยด้านที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติควรให้ความสำคัญกับการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน พร้อมทั้งพัฒนาทักษะภาษาให้ครบทั้ง 4 ด้าน โดยเริ่มจากการฟังไปสู่การพูด อ่าน และเขียนตามธรรมชาติ ควบคู่กับการเน้นคำศัพท์ในชีวิตประจำวันและการสื่อสารจริง นอกจากนี้ ควรบูรณาการวัฒนธรรมเข้ากับการเรียนการสอน ใช้สื่อและกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ความมั่นใจ และประสิทธิภาพในการใช้ภาษาไทยของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติทั้งสิ้น 35 เล่ม โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. แบบเรียนที่ผลิตโดยหน่วยงานระดับสถาบันศึกษาหรือมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นแบบเรียนสำหรับชาวต่างชาติ จำนวน 16 เล่ม ประกอบไปด้วย

1) หนังสือเรียนภาษาไทย เล่ม3 ของ Peking University Press

2) Everyday Thai For Beginners ของ Wiworn Kesavatana-Dohrs

3) เรียนภาษาไทย Leraning Thai ของ Nitaya Kanchanawan and Matthew J.Eynon

4) Introduction to Thai ของ Rachanee Kamphangkaew

5) Thai Foreigners ภาษาไทยสำหรับชาวต่างประเทศ ของ สถิต เจนเลื่อย

6) ตำราเรียนภาษาไทยสำหรับชาวจีน ของ พิชัย พินัยกุล

7) แบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นในบริบทไทยศึกษาสำหรับชาวต่างชาติ ของ สมพงศ์ วิทยาศักดิ์พันธุ์ และคณะ

8) การเขียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ของ วนิสา สัมภวะผล

9) ภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับผู้พูดภาษาจีน ของ อุดม วโรตม์สิกขดิตถ์ และคณะ

10) Sabai Sabai An Element Thai Coures ของ คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล

11) การอ่านหนังสือพิมพ์ภาษาไทย ของ จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ

12) พื้นฐานการอ่านภาษาไทยสำหรับชาวจีน ของ พิฐชญาณ์ อธิเลิศธนานนท์

13) หลักภาษาไทย ของ วชิรา เจริญจิตร์

14) Thai For Beginners Basic I ของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

15) Thai For Foreigners ของ อรทัย เพียยุระ

16) การพูดภาษาไทย ของ จรัสศรี จิรภาส

2. แบบเรียนที่ผลิตและจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์เอกชน จำนวน 19 เล่ม ประกอบไปด้วย

1) ฝึกพูดภาษาไทยไว้ใช้งาน Thai For Daily Use ของ กมลวัตร ณัฐวรา

2) คำและวลีฝึกพูดภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ของ นิรณี พลพินิจ

3) พูด (ภาษา) ไทยให้เก่ง 1 ของ บุษบา บรรจงมณี และคณะ

4) พูด (ภาษา) ไทยให้เก่ง 2 ของ บุษบา บรรจงมณี และคณะ

5) 199 Everyday Thai Pheases ของ Smart Tourist

6) Aan Thai Basic thai Reading Textbook ของ Titima Suthiwan and Rungnapa Kitiarsa

7) Thai Stories For Language Learner ของ Jintana Rattanakhemakorn และ Dylan Southard

8) Read and Write Thai Today ของ Lan Fereday และ Rattanaporn Pimsuwan

9) Reading & Writing Thai ของ Jintana Rattanakhemakorn

10) Thai An Essential Grammar ของ David Smyth

11) Thai Reference Grammar ของ James Higbie และ Snea Thinsan

12) Thai For Intermediate Learners ของ เบญจวรรณ ภูมิแสน เบคเกอร์

13) Essential THAI ของ James Higbie

14) Thai for Beginners ของ Benjawan Poomsan Becker

15) ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน Thai in Daily Life ของ ผกาศรี เย็นบุตร, วัลลภา ไทยจินดา และสุภัค มหาวรกร

16) Learn Thai: Quick Guide for Beginners คู่มือเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ ของ นันทนา โอซาว่า

17) Learn Thai Language – Generation Next ของ Sam Kittayapong และ Ysaan Institute

18) สนทนาภาษาไทยธุรกิจ ของ ปาจรีย์ จึงประเสริฐสุข และคณะ

19) Conversation Thai For Beginner ของ ธรพร โถวรุ่งเรือง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียนสำหรับชาวต่างชาติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ และการวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียน เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

2) สำรวจและรวบรวมแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ

3) คัดเลือกแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ จำนวน 35 เล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ จำนวน 35 เล่ม โดยดำเนินการจำแนกเนื้อหาออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะและสาระสำคัญของเนื้อหา แล้วจึงทำการวิเคราะห์รายละเอียดของเนื้อหาในแต่ละประเภทอย่างเป็นระบบ เพื่อทำความเข้าใจแนวโน้ม รูปแบบ และลักษณะของเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่ผู้เรียนชาวต่างชาติ

ผลการวิจัย

1. เนื้อหาทางภาษาพื้นฐาน พบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ จำนวน 35 เล่ม ส่วนใหญ่มีการนำเสนอเนื้อหาด้านภาษาพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยการสอนหลักการอ่านและการเขียนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ รวมถึงการสอนไวยากรณ์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการสะกดคำและโครงสร้างประโยคเบื้องต้น นอกจากนี้ แบบเรียนจำนวนมากยังมีการใช้สัทอักษรเพื่อช่วยส่งเสริมความถูกต้องในการออกเสียงของผู้เรียนชาวต่างชาติ เมื่อพิจารณาแบบเรียนทั้งหมด พบว่า แบบเรียนที่ปรากฏเนื้อหาด้านภาษาพื้นฐานครบถ้วนทุกประเด็นมีจำนวน 19 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 54 ของแบบเรียนกลุ่มตัวอย่าง ขณะที่แบบเรียนที่ปรากฏเนื้อหาด้านภาษาพื้นฐานเพียงบางประเด็นมีจำนวน 6 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 17 และแบบเรียนที่ไม่ปรากฏเนื้อหาด้านภาษาพื้นฐานเลยมีจำนวน 10 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 28 ของแบบเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2. คำศัพท์และสำนวนในบริบทชีวิตจริง พบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกมาข้างต้น ปรากฏลักษณะเด่นร่วมกันคือการใช้ภาษาไทยมาตรฐาน หรือภาษาไทยพื้นฐานที่เน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นหลัก แต่ละเล่มจะปรากฏคำศัพท์และสำนวนประโยคจากการใช้จริงในสังคมไทย มีการจัดลำดับคำศัพท์จากง่ายไปยากเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างเป็นขั้นตอน แบบเรียนส่วนใหญ่มุ่งเน้นระดับภาษาที่สุภาพและทั่วไป เหมาะสมกับการสื่อสารในชีวิตประจำวันและในบริบททางสังคมที่หลากหลาย พร้อมทั้งนำเสนอรูปประโยคที่ชัดเจนและเป็นธรรมชาติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนชาวต่างชาติเข้าใจโครงสร้างภาษาและสามารถนำไปใช้สื่อสารได้จริง นอกจากนี้หลายเล่มยังออกแบบเนื้อหาให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางภาษาของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และบางเล่มเชื่อมโยงการเรียนภาษาเข้ากับบริบททางวัฒนธรรมและวิชาชีพ ลักษณะร่วมดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการเรียนการสอนภาษาไทยที่เน้นการสื่อสารควบคู่กับความถูกต้องทางภาษา ด้วยการเลือกคำศัพท์และรูปประโยคสำนวนอย่างง่าย ประกอบการใช้สัทอักษรช่วยให้ออกเสียงอย่างถูกต้อง มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้เข้าใจความหมายมากขึ้น ทำให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนชาวต่างชาติ

3. โครงสร้างไวยากรณ์และประโยค พบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติแต่ละเล่ม พบทั้งลักษณะร่วมและลักษณะต่างด้านโครงสร้างไวยากรณ์และโครงสร้างประโยคอย่างชัดเจน ลักษณะร่วม คือ หนังสือส่วนใหญ่นำเสนอโครงสร้าง

ไวยากรณ์อย่างเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปยาก โดยเริ่มจากรูปประโยคพื้นฐานของภาษาไทย แล้วจึงขยายไปสู่การสร้างประโยคที่ซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเน้นการใช้โครงสร้างประโยคที่พบได้จริงในภาษาไทยพื้นฐาน และมักบูรณาการไวยากรณ์เข้ากับบทสนทนา บทอ่าน หรือการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหน้าที่ของโครงสร้างภาษาในบริบทการใช้งานจริง ในขณะที่ แบบเรียนแต่ละเล่มยังมีลักษณะแตกต่างกัน ที่ปรากฏตามจุดมุ่งหมายและระดับของแบบเรียน หนังสือที่เน้นการสื่อสารในชีวิตประจำวันและการพูดมักนำเสนอไวยากรณ์ผ่านประโยคสั้น ๆ และบทสนทนา โดยไม่เน้นคำอธิบายเชิงทฤษฎี ส่วนแบบเรียนที่มุ่งพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน จะเน้นโครงสร้างประโยคภาษาเขียน การขยายความ และประโยคซ้อน ขณะที่ตำราไวยากรณ์เชิงอ้างอิงจะอธิบายโครงสร้างประโยคอย่างละเอียดและเป็นเชิงวิเคราะห์ นอกจากนี้ แบบเรียนเฉพาะกลุ่มผู้เรียนหรือเฉพาะวัตถุประสงค์ เช่น ผู้เรียนชาวจีนหรือภาษาไทยเชิงธุรกิจ จะปรับการนำเสนอไวยากรณ์และโครงสร้างประโยคให้สอดคล้องกับพื้นฐานภาษาและบริบทการใช้งาน ลักษณะร่วมและแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติมีความหลากหลายด้านแนวคิดการสอน แต่ล้วนมุ่งพัฒนาความเข้าใจโครงสร้างภาษาไทยอย่างเหมาะสมกับเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

4. เนื้อหาด้านทักษะการสื่อสาร พบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติทั้งที่ผลิตโดยสถาบันอุดมศึกษาและสำนักพิมพ์เอกชนสะท้อนแนวโน้มร่วมกันในการจัดเนื้อหาด้านทักษะการสื่อสารตามกรอบแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) ซึ่งมุ่งพัฒนาความสามารถทางภาษา โดยครอบคลุมทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำภาษาไทยไปใช้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบททางสังคมที่หลากหลาย แบบเรียนที่ผลิตโดยมหาวิทยาลัยมักให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทั้งสี่ด้านและเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเชิงวิชาการ ขณะที่แบบเรียนจากสำนักพิมพ์เอกชนมุ่งเน้นการสื่อสารเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะทักษะการฟัง–พูด อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มต่างให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้สอน บทบาทของผู้สอนในฐานะผู้สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดจนการใช้กลวิธีการสอนเชิงรุก เช่น บทสนทนาจำลอง บทบาทสมมติ งานกลุ่ม และภาระงานทางภาษา ซึ่งเอื้อต่อการเจรจาความหมาย การปรับการใช้ภาษา และการแก้ไขความคลาดเคลื่อนในการสื่อสาร

5. เนื้อหาทางวัฒนธรรมและบริบทสังคมไทย พบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติทั้งที่ผลิตโดยสถาบันอุดมศึกษาและสำนักพิมพ์เอกชนต่างมีแนวโน้มร่วมกันในการบูรณาการเนื้อหาทางวัฒนธรรมและบริบทสังคมไทยเข้ากับการสอนภาษาอย่างเป็นระบบ ผ่านบทอ่าน บทสนทนา ภาพประกอบ และกิจกรรมที่สะท้อนค่านิยม ความเชื่อ มารยาท ลำดับชั้นทางสังคม และวิถีชีวิตของคนไทย แบบเรียนจากมหาวิทยาลัยมักเน้นการอธิบายภาษาในกรอบวิชาการและบริบทสังคมโดยละเอียด ขณะที่แบบเรียนจากสำนักพิมพ์เอกชนมุ่งเน้นการใช้ภาษาในสถานการณ์จริงและการปรับตัวทางสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มล้วนสะท้อนแนวคิดเดียวกันว่า ภาษาไม่อาจแยกออกจากวัฒนธรรมและสังคมได้ และการเรียนรู้ภาษาจึงจำต้องมีเรียนรู้วัฒนธรรมของภาษานั้น ๆ ควบคู่ไปด้วย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ จำนวน 35 เล่ม สามารถอภิปรายผลตามประเด็นการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาทางภาษาพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการนำเสนอเนื้อหาทางภาษาพื้นฐาน ได้แก่ การอ่านและการเขียนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ตลอดจนไวยากรณ์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการสะกดคำและโครงสร้างประโยคเบื้องต้น สะท้อนให้เห็นว่า ผู้เขียนแบบเรียนและสถาบันผู้ผลิตแบบเรียนตระหนักถึงความสำคัญของระบบอักษรไทยซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากระบบอักษรของภาษาอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการสอนภาษาที่สองที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นฐานทางภาษา เพราะแบบเรียนที่มีการปูพื้นฐานและจัดเนื้อหาจากง่ายไปยากอย่างเป็นลำดับ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ทีละขั้น เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและพัฒนาทักษะการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อัมราพร พงษธา (2518) ที่พบว่า แบบเรียนสำหรับชาวต่างชาติมักมีการจัดลำดับเนื้อหาโดยเริ่มจากการเรียนรู้คำศัพท์ ไวยากรณ์พื้นฐาน และเสียงตามลำดับ เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. คำศัพท์และสำนวนในบริบทชีวิตจริง ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติส่วนใหญ่เน้นการนำเสนอคำศัพท์และสำนวนที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้ภาษาไทยพื้นฐานเป็นหลัก พร้อมทั้งจัดลำดับจากง่ายไปยาก เพื่อให้

ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ทางภาษาได้อย่างเป็นขั้นตอน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดการจัดการเรียนการสอนภาษาที่เน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารจริงในชีวิตประจำวัน ตามแนวคิดของรุ่งฤดี แผลงศร (2561, น. 92) ที่กล่าวว่าการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้ตามบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ การเรียนการสอนจึงเน้นกิจกรรมที่เลียนแบบสถานการณ์จริงอย่างใกล้เคียงที่สุด ซึ่งสอดคล้องการงานวิจัยของสุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์ (2564) ที่พบว่า แบบเรียนส่วนใหญ่ยึดหลักการนำเสนอคำศัพท์จากง่ายไปยาก โดยเริ่มจากคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวก่อน แล้วจึงขยายไปสู่คำศัพท์ที่ซับซ้อนหรือมีความเฉพาะทางมากขึ้น

3. โครงสร้างไวยากรณ์และประโยค ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติมีการนำเสนอโครงสร้างไวยากรณ์และโครงสร้างประโยค ทั้งในแง่ของการจัดลำดับเนื้อหาโดยเริ่มจากโครงสร้างประโยคพื้นฐานก่อน แล้วขยายไปสู่การสร้างประโยคที่ซับซ้อนขึ้น และในแง่ของวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในแต่ละด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของรุ่งฤดี แผลงศร (2561, น. 68) ที่กล่าวว่าการสอนไวยากรณ์เน้นพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนเป็นหลัก โดยผู้เรียนจะศึกษากฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์อย่างเป็นระบบ วิธีการเรียนรู้จึงเน้นการท่องจำกฎไวยากรณ์ตลอดจนคำศัพท์และคำจำกัดความที่เกี่ยวข้องในภาษาที่กำลังศึกษา ผู้เรียนต้องจดจำคำศัพท์จำนวนมากควบคู่กับความหมายในภาษาของตนเอง ภายหลังจากนั้น ผู้เรียนจะนำกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์และคลังคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแปลประโยคจากภาษาแม่เป็นภาษาที่ศึกษา หรือจากภาษาที่ศึกษากลับไปเป็นภาษาแม่ต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของอัมราพร พงษธา (2518) ที่พบว่าแบบเรียนมักมีการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบจากง่ายไปยาก ทั้งคำศัพท์ ไวยากรณ์ และการออกเสียง โดยเนื้อหามักมีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่และเน้นการใช้ภาษาพูดเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคล

4. เนื้อหาด้านทักษะการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติทั้งที่ผลิตโดยสถาบันอุดมศึกษาและสำนักพิมพ์เอกชนมีแนวโน้มร่วมกันในการจัดเนื้อหาที่สอดคล้องกับแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร โดยมุ่งพัฒนาทักษะทางภาษาอย่างบูรณาการทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน การใช้บทสนทนาจำลอง บทบาทสมมติ งานกลุ่ม และภาระงานทางภาษา ตามที่ปฏิพัทธ์ อุกฤษ (2564, น. 16) อธิบายว่าแนวคิดการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารมุ่งพัฒนาความสามารถในการสื่อสารของผู้เรียน ให้

สามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในบริบททางสังคมจริง โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทั้งสี่ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้การใช้ภาษาเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ ทั้งยัง สะท้อนแนวคิดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาเพื่อสร้างความหมายและการสื่อสารจริง สอดคล้องกับงานของนริศา ไพเจริญ (2559) ที่พบว่าบทสนทนาในแบบเรียนมักสะท้อนการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในสถานการณ์พื้นฐาน เช่น การทักทาย การลาจาก และการขอบคุณ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับบทสนทนาในบริบทจริง พบว่าโครงสร้างการปฏิสัมพันธ์และลักษณะการใช้ภาษาโดยรวมมีความสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีความแตกต่างในรายละเอียดบางประการ โดยเฉพาะการเลือกใช้ถ้อยคำและรูปแบบการสื่อสารที่สะท้อนลักษณะทางวัฒนธรรมไทย

5. เนื้อหาทางวัฒนธรรมและบริบทสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีการบูรณาการเนื้อหาทางวัฒนธรรมและบริบทสังคมไทยเข้ากับการสอนภาษาอย่างชัดเจน ผ่านบทอ่าน บทสนทนา ภาพประกอบ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยม และมารยาททางสังคมของคนไทย ลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดสำคัญของการสอนภาษาที่สองในปัจจุบันที่มองว่า ภาษาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การบูรณาการวัฒนธรรมในการเรียนการสอนภาษาไทยยังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความสามารถในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ซึ่งมุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการเข้าใจและใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ตามแนวคิดความสามารถในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระอุดมธีรคุณและบัณฑิกา จารุมา (2563) ที่มองว่าการเรียนการสอนภาษาไทยจำเป็นต้องบูรณาการการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมควบคู่กับทักษะทางภาษาร่วมด้วย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทจริงของสังคมไทยในการสื่อสารข้ามภาษาและวัฒนธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่าแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติมีการจัดเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมพื้นฐานภาษา คำศัพท์ในชีวิตจริง ไวยากรณ์ ทักษะการสื่อสาร และวัฒนธรรมไทย โดยเน้นการสื่อสารและการใช้ภาษาในบริบทจริง แม้จะแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์และ

กลุ่มผู้เรียน ผู้วิจัยได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาแบบเรียนที่มีประสิทธิภาพควรเน้นการปูพื้นฐานอย่างเป็นลำดับ การใช้ภาษาในสถานการณ์จริง การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการบูรณาการวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสื่อสารอย่างเหมาะสมในบริบทจริง **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1.1 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้พัฒนาแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติในการออกแบบเนื้อหาให้ครอบคลุมทั้งด้านภาษาพื้นฐาน คำศัพท์ในบริบทชีวิตจริง โครงสร้างไวยากรณ์ ทักษะการสื่อสาร และบริบททางวัฒนธรรม เพื่อให้การเรียนรู้ภาษาไทยมีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง 1.2 สถาบันการศึกษาและผู้สอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการคัดเลือกหรือปรับใช้แบบเรียนให้เหมาะสมกับระดับภาษาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติในมิติอื่นเพิ่มเติม เช่น วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการประเมินผล หรือการใช้สื่อดิจิทัลประกอบการเรียนการสอน 2.2 ควรศึกษาประสิทธิผลของแบบเรียนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติจากมุมมองของผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้เห็นผลการใช้แบบเรียนในสถานการณ์จริงของการเรียนการสอน

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). ภาษาศาสตร์เบื้องต้น. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดียู ศรีนราวัฒน์. (2559). ภาษาและภาษาศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นริศา ไพเจริญ. (2559). การวิเคราะห์บทสนทนาในแบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปฏิพัทธ์ อุกฤษ. (2564). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารร่วมกับแบบฝึกทักษะที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระอุดมธีรคุณ และ บัณฑิกา จารุมา. (2563). ภาษาและวัฒนธรรม: ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างกัน. วารสารมหาจุฬาวิชาการ, 7(2), 53–63.

เยาวรัตน์ รุธีรยุทธ. (2560). การสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติผ่านสื่อออนไลน์. ใน ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: รวมบทความวิจัยและบทความวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2560 (น. 311–320). เชียงใหม่: สมพรการพิมพ์.

รุ่งฤดี แผลงศร. (2561). ศาสตร์การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันเพ็ญ สกุลทอง. (2552). การสร้างแบบเรียนเรื่องพยัญชนะไทยสำหรับชาวต่างชาติ. ใน สารนิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศศิธร มัตชิโมโตะ. (2568). ตำราสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ การสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ ครั้งที่ 3.

สุมณฑา ศักดิ์ชัยสมบูรณ์. (2564). การวิเคราะห์เนื้อหาและคำศัพท์ในแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างชาติ. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

สุมนทิพย์ วัฒนา, ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร และ มยุรี ถาวรพัฒน์. (2563). การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: การสอนแบบแม่สอนลูก. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 20, 204–233.

สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. (2548). การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. วรรณวิทัศน์, 5, 215–261.

อัมราพร พงษธา. (2518). การวิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทยสำหรับผู้เริ่มเรียนชาวต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผ่านห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับการใช้ AI สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู*

DEVELOPING ACTIVE LEARNING MANAGEMENT THROUGH VIRTUAL CLASSROOMS INTEGRATED WITH AI FOR GRADUATE DIPLOMA IN TEACHING PROFESSION STUDENTS

กนกอร ทองศรี[1], ประยงค์ หัตถพรหม[2] และ เชวงศักดิ์ พฤกษเทเวศ[3]

Kanokon Tongsri[1], Prayong Hattaprom[2] and Chawengsak Prueksathewet[3]

[1-3]วิทยาลัยพิชญบัณฑิตหนองบัวลำภู

[1-3]Pichayabundit College, Nong Bua Lamphu, Thailand

Corresponding Author's Email: nanmoair@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 5 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 พฤษภาคม 2569

Received 29 April 2026; Revised 5 May 2026; Accepted 7 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผ่านห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับการใช้ AI สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (2) เพื่อศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น และ (3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยทำการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประชากร คือ นักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิต ปีการศึกษา 2568 จำนวน 154 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ

Citation:

* กนกอร ทองศรี, ประยงค์ หัตถพรหม และ เชวงศักดิ์ พฤกษเทเวศ. (2569). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผ่านห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับการใช้ AI สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1398-1409.

Kanokon Tongsri, Prayong Hattaprom and Chawengsak Prueksathewet. (2026). Developing Active Learning Management Through Virtual Classrooms Integrated With Ai For Graduate Diploma In Teaching Profession Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1398-1409.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิจัย คือ นักศึกษา จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย และกลุ่มผู้ประเมินรูปแบบคือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก AIVA-PBL Model แบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 5 ด้าน การเก็บรวบรวม โดยทำเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจแบบมาตราส่วน 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (Paired-samples t-test)

ผลการวิจัย พบว่า (1) รูปแบบ AIVA-PBL Model ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ที่บูรณาการ กันอย่างต่อเนื่อง ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.72, S.D. = 0.38) โดยด้านการประเมินผลเชิงรุกด้วย AI ได้รับการประเมินสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.85) และด้านการโต้ตอบในห้องเรียนเสมือนจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.60) (2) สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษา (n = 30) หลังการใช้รูปแบบ AIVA-PBL สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 16.83$, $df = 29$, $p < .001$) โดยค่าเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 3.22 เป็น 4.50 ดังรายละเอียดใน (3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนเสมือนจริง ร่วมกับ AI โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.46) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ ($\bar{x}$ = 4.74)

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก, ห้องเรียนเสมือนจริง, ปัญญาประดิษฐ์, ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู, รูปแบบการสอน

Abstract

This research study aimed to (1) develop an active learning model through a virtual classroom integrated with artificial intelligence (AI) for graduate diploma in teaching profession students, (2) examine students' active learning management competencies before and after implementing the developed model, and (3) evaluate student satisfaction with the developed model. A mixed-methods approach was employed using a research and development (R&D) design. The population consisted of 154 graduate diploma students enrolled in the 2025 academic year. The sample comprised 30 students selected through simple random sampling, along with a panel of 5 experts who evaluated the

model. Research instruments included the AIVA-PBL active learning model, a five-dimension active learning management competency assessment, and a five-point Likert scale satisfaction questionnaire. Data were analyzed using means, standard deviations, and a paired-samples t-test.

The findings were as follows. (1) The developed AIVA-PBL Model consisted of five continuously integrated components. Experts rated the overall appropriateness at the highest level ($\bar{x}$ = 4.72, S.D. = 0.38), with active assessment using AI receiving the highest score ($\bar{x}$ = 4.85) and virtual classroom interaction receiving the lowest score, though still at a high level ($\bar{x}$ = 4.60). (2) Students' (n = 30) active learning management competencies after implementing the AIVA-PBL model were significantly higher than before implementation at the .05 level ($t = 16.83$, $df = 29$, $p < .001$), with the overall mean increasing from 3.22 to 4.50. (3) Students expressed the highest level of overall satisfaction with the active learning model delivered through the virtual classroom integrated with AI ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.46), with the dimension of professional development benefits recording the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.74).

Keywords: Active Learning, Virtual Classroom, Artificial Intelligence, Graduate Diploma in Teaching Profession, Instructional Model

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในยุคประเทศไทย 4.0 มีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากอดีตคือจากเดิมการศึกษาของประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่มุ่ง “ใส่” เนื้อหาให้ผู้เรียน (Input-based Education) เราคิดว่านักเรียนนักศึกษาควรจะต้องมีความรู้อะไร เราก็จะ “ใส่ความรู้” (Input) เข้าไป โดยวิธีการ “บรรยาย” ให้ฟัง และบังคับให้จำด้วยการ“สอบ” การเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษาไทยจึงเป็นการฟังบรรยาย (Lecture-based Learning) โดยอาจารย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษา (Teacher-centered) การศึกษาเช่นนี้มุ่งการ “จำ” ไม่ได้มุ่งที่การ “คิด” (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2558)

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เรียกร้องให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และความสามารถในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นสมรรถนะที่การสอนแบบบรรยายทางเดียว (Passive Learning) ยากจะพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงได้รับการส่งเสริมอย่างกว้างขวางในระดับนโยบายสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สภาพปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ส่วนใหญ่ยังเน้นการบรรยายและถ่ายทอดความรู้ทางเดียว ส่งผลให้ผู้เรียนซึ่งเป็นครูในอนาคต ขาดประสบการณ์จริงในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก งานวิจัยของ Freeman et al. (2014) การศึกษา ยืนยันว่าการเรียนรู้เชิงรุกช่วยลดอัตราการสอบตกลงร้อยละ 1.5 และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับการสอนแบบบรรยายดั้งเดิม

สำหรับนักศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูประจำการ มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom) จึงเป็นทางออกที่สำคัญ อย่างไรก็ดี การเรียนออนไลน์ยังพบปัญหาด้านการขาดปฏิสัมพันธ์และการสนับสนุนเฉพาะรายบุคคล เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) อาจช่วยอุดช่องว่างดังกล่าวได้ ด้วยความสามารถในการให้ผลป้อนกลับอัตโนมัติและปรับเนื้อหาตามระดับผู้เรียนแต่ละคน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการห้องเรียนเสมือนจริง เข้ากับเทคโนโลยี AI อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งยกระดับสมรรถนะการสอนของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู และเป็นต้นแบบสำหรับสถาบันผลิตครูที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในบริบทที่หลากหลาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับการใช้ AI สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

2. เพื่อศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับ AI

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผ่านห้องเรียนเสมือนจริงร่วมกับ AI อยู่ในระดับมากขึ้นไป

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

การเรียนรู้เชิงรุกหมายถึงกระบวนการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการสร้างองค์ความรู้ โดย Bonwell และ Eison (1991) ให้นิยามว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ใด ๆ ที่ให้นักศึกษาได้ลงมือทำ และสะท้อนคิดในสิ่งที่กำลังเรียนรู้อยู่ Silberman (1996) เสนอว่าองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ การตั้งคำถาม การอภิปราย การแก้ปัญหา และการสอนผู้อื่น ซึ่งล้วนเน้นการมีบทบาทของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ Prince (2004) ได้ทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์และสรุปว่าการเรียนรู้เชิงรุก ช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนได้อย่างชัดเจน

2. ห้องเรียนเสมือนจริงและการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Virtual Classroom and Blended Learning)

ห้องเรียนเสมือนจริงคือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัลที่ช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนโต้ตอบกันได้ ทั้งแบบเรียลไทม์ (Synchronous) และแบบต่างเวลา (Asynchronous) Means et al. (2013) รายงานจากการวิเคราะห์อภิมานว่า นักเรียนที่เรียนในรูปแบบผสมผสานมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่า นักเรียนที่เรียนแบบเผชิญหน้าหรือออนไลน์ล้วนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสนับสนุนการนำห้องเรียนเสมือนจริงมาบูรณาการกับการสอนในชั้นเรียน

3. ปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษา (Artificial Intelligence in Education)

เทคโนโลยี AI ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาอย่างหลากหลาย ตั้งแต่ระบบให้คำปรึกษาอัจฉริยะ (Intelligent Tutoring Systems) ไปจนถึงการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้

(Learning Analytics) Luckin et al. (2016) ชี้ว่า AI ช่วยให้การเรียนรู้มีความเป็นส่วนตัว (Personalized Learning) มากขึ้น ขณะที่ Hattie (2009) พบว่าผลป้อนกลับ (Feedback) มีขนาดผล (Effect Size) สูงที่สุด ในบรรดากลยุทธ์การสอน ซึ่ง AI สามารถให้ผลป้อนกลับเฉพาะรายได้อย่างทันทีและต่อเนื่อง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐพล ไชยพิศาลสกุล (2564) ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าครูมีสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อรนุช ศรีสะอาด (2565) พบว่าการใช้ AI ในห้องเรียนออนไลน์ช่วยลดภาระงานครูและเพิ่มความพึงพอใจของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Zawacki-Richter et al. (2019) สรุปว่าการนำ AI มาใช้ในอุดมศึกษาช่วยพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้และผลลัพธ์ทางการศึกษาอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่บูรณาการทั้งสามองค์ประกอบได้แก่ การเรียนรู้เชิงรุก ห้องเรียนเสมือนจริง และ AI เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ในบริบทหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ดำเนินการตามแนวทางของ Borg and Gall (2003) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ผู้วิจัยทบทวนเอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสำรวจสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาผ่านแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จำนวน 8 คน

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลจากระยะที่ 1 เพื่อออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก AIVA-PBL Model ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) Activation การกระตุ้นการเรียนรู้ด้วย AI (2) Interaction การโต้ตอบในห้องเรียนเสมือนจริง (3) Virtual Practice การฝึกปฏิบัติในสภาพแวดล้อมเสมือน (4) Assessment การประเมินผลเชิงรุกด้วย AI และ (5) Reflection การสะท้อนคิดและพัฒนาต่อเนื่อง รูปแบบดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ ดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ปีการศึกษา 2568 จำนวน 154 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan และใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับการทดลอง คือ จำนวน 30 คน ดำเนินการสอนตามรูปแบบ AIVA-PBL ตลอดภาคเรียนที่ 1 รวม 15 สัปดาห์

ระยะที่ 4 การประเมินและปรับปรุง เก็บรวบรวมข้อมูลผลการทดลองและนำไปปรับปรุงรูปแบบ เพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์พร้อมสำหรับการขยายผลเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก AIVA-PBL Model พร้อมแผนการจัดการเรียนรู้ 15 แผน (2) แบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 5 ด้าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่น 0.91 (3) แบบสอบถามความพึงพอใจมาตราส่วน 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น 0.89 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (Paired-samples t-test)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 รูปแบบ AIVA-PBL Model ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ด้านที่บูรณาการ กันอย่างต่อเนื่อง ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.72, S.D. = 0.38) โดยด้านการประเมินผลเชิงรุกด้วย AI ได้รับการประเมินสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.85) และด้านการโต้ตอบในห้องเรียนเสมือนจริงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.60)

วัตถุประสงค์ที่ 2 สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษา (n = 30) หลังการใช้รูปแบบ AIVA-PBL สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 16.83$, $df = 29$, $p < .001$) โดยค่าเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 3.22 เป็น 4.50 ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนและหลังการใช้รูปแบบ AIVA-PBL

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	ก่อนทดลอง ($\bar{x}$)	หลังทดลอง ($\bar{x}$)	ผลต่าง	ระดับ (หลังทดลอง)
ด้านการวางแผนการสอน	3.24	4.41	1.17	มาก
ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	3.18	4.53	1.35	มากที่สุด
ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยี	3.31	4.65	1.34	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	3.20	4.44	1.24	มาก
ด้านการสะท้อนผลการสอน	3.15	4.47	1.32	มาก
รวมทุกด้าน	**3.22**	**4.50**	**1.28**	**มาก**

วัตถุประสงค์ที่ 3 นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านห้องเรียนเสมือนจริง ร่วมกับ AI โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.46) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ ($\bar{x}$ = 4.74) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก AIVA-PBL

ด้านความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	S.D.	ระดับ
ความสะดวกในการใช้งานระบบ	4.52	0.49	มากที่สุด
คุณภาพของสื่อและเนื้อหา	4.48	0.51	มาก
การตอบสนองจาก AI ผู้ช่วยสอน	4.63	0.43	มากที่สุด

ประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพ	4.74	0.37	มากที่สุด
ความพึงพอใจโดยรวม	4.59	0.46	มากที่สุด

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่พบว่ารูปแบบ AIVA-PBL มีความเหมาะสมระดับมากที่สุดนั้น สะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบที่ยึดหลักการเรียนรู้เชิงรุกและบูรณาการเทคโนโลยีอย่างมีเป้าหมายชัดเจน ทำให้ผู้เชี่ยวชาญเห็นความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล ไชยพิศาลสกุล (2564) และ Freeman et al. (2014) ที่ยืนยันว่าการจัดการเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหลักส่งผลต่อสมรรถนะที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน

การที่สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนั้น อธิบายได้จากการที่ AI ให้ผลป้อนกลับทันทีและเฉพาะรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hattie (2009) ที่ระบุว่า Feedback มีขนาดผลต่อผลสัมฤทธิ์สูงที่สุด ในบรรดากลยุทธ์การสอน นอกจากนี้ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยสูงสุดหลังการทดลอง สะท้อนว่านักศึกษาซึ่งเป็นครูประจำการมีแรงจูงใจสูงในการนำเทคโนโลยีใหม่ไปพัฒนาการสอน

ระดับความพึงพอใจโดยรวมที่อยู่ในระดับมากที่สุดนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรนุช ศรีสะอาด (2565) ที่พบว่านักศึกษาครูมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วย AI ในระดับสูง ที่น่าสังเกตคือด้านประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.74) แสดงว่านักศึกษาสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้กับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูของตนได้ชัดเจน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ ได้สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใหม่ที่เรียกว่า AIVA-PBL Model (Activation – Interaction – Virtual Practice – Assessment – Reflection with Problem-Based Learning) ซึ่งเป็นการบูรณาการอย่างเป็นระบบระหว่างหลักการเรียนรู้เชิงรุก ห้องเรียนเสมือนจริง และเทคโนโลยี AI รูปแบบนี้มีลักษณะเด่นแตกต่างจากรูปแบบเดิม 3 ประการ ได้แก่ (1) การใช้ AI เพื่อสร้างสถานการณ์ปัญหาแบบปรับตัวตามระดับผู้เรียน (Adaptive Problem Scenario) (2) การสะท้อนคิดร่วมกันผ่านพื้นที่เสมือนจริงแบบเรียลไทม์

และ (3) การประเมินสมรรถนะต่อเนื่องด้วย AI ที่ให้ผลป้อนกลับเฉพาะรายทันที รูปแบบนี้สามารถขยายผลไปยังหลักสูตรผลิตและพัฒนาครูในบริบทต่าง ๆ ได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบ AIVA-PBL Model ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยค่าเฉลี่ยรวมสมรรถนะเพิ่มขึ้นจาก 3.22 เป็น 4.50 อย่างมีนัยสำคัญ และนักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ซึ่งยืนยันว่าการบูรณาการ การเรียนรู้เชิงรุกห้องเรียนเสมือนจริง และ AI เป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้และมีประสิทธิภาพ สำหรับการพัฒนาสมรรถนะครูในบริบทของสถาบันผลิตครูไทย **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** มี 3 ประการ ประการที่ 1 ด้านนโยบาย สถาบันผลิตครูควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้รูปแบบ AIVA-PBL ในทุกรายวิชาของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู พร้อมจัดสรรงบประมาณสนับสนุน โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและการพัฒนาอาจารย์ผู้สอน ประการที่ 2 ด้านการปฏิบัติ อาจารย์ผู้สอนควรได้รับการพัฒนาสมรรถนะ AI Literacy ก่อนนำรูปแบบไปใช้ เพื่อให้สามารถออกแบบสถานการณ์ปัญหาและเลือกใช้เครื่องมือ AI ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและบริบท ประการที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้และเพิ่มแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาผลระยะยาวของรูปแบบ AIVA-PBL ต่อสมรรถนะการสอนจริงในชั้นเรียนของนักศึกษาภายหลังสำเร็จการศึกษา รวมถึงขยายการศึกษาไปยังครูในพื้นที่ห่างไกลซึ่งมีความต้องการพิเศษด้านการพัฒนาวิชาชีพ และควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของ AI Generative ประเภทต่าง ๆ ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทการศึกษาไทย

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพล ไชยพิศาลสกุล. (2564). การพัฒนาสมรรถนะครูด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและเทคโนโลยีดิจิทัล. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ, 19(2), 45-62.

อรนุช ศรีสะอาด. (2565). ผลการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการสนับสนุนการสอนออนไลน์ของครูระดับมัธยมศึกษา. วารสารการศึกษาและเทคโนโลยี, 8(1), 112-128.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2558). การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-based Education) โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered) และใช้โครงงานเป็นฐานในการเรียนรู้ (Project-based Learning). ใน เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “Active –Based Learning: What, Why and How?” และเรื่อง “Workshop : Howto Implement Active –Based Learning in Your Classroom?”. เชียงใหม่:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington, D.C.: George Washington University.

Borg, W. R., & Gall, M. D. (2003). Educational research: An introduction (7th ed.). New York: Longman.

Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(23), 8410-8415.

Hattie, J. (2009). Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. New York: Routledge.

Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning. Boston: Center for Curriculum Redesign.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence unleashed: An argument for AI in education. London: Pearson Education.

Means, B., Toyama, Y., Murphy, R., & Bakia, M. (2013). The effectiveness of online and blended learning: A meta-analysis of the empirical literature. Teachers College Record, 115(3), 1-47.

Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. Journal of Engineering Education, 93(3), 223-231.

Silberman, M. (1996). Active learning: 101 strategies to teach any subject. Boston: Allyn and Bacon.

Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16(1), 39.

การประเมินกระบวนการและผลการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนอีโคสคูล กรณีศึกษา โรงเรียน อบจ. บ้านนาบอน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต*

AN EVALUATION OF THE IMPLEMENTATION PROCESS AND OUTCOMES OF THE ECO–SCHOOL PROGRAM : A CASE STUDY OF BAAN NABON P.P.A.O. SCHOOL UNDER THE PHUKET PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

สุรีวัลย์ สิขิวัฒน์[1] และ ชิรวัฒน์ นิจเนตร[2]

Sureewan Sikhiwat[1] and Chirawat Nijaneat[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

[1-2]Phuket Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: gingnathegiven@gmail.com

วันที่รับบทความ : 2 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 10 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 12 เมษายน 2569

Received 2 April 2026; Revised 10 April 2026; Accepted 12 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินการบริหารจัดการการดำเนินงานโรงเรียนอีโคสคูล ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิผล ความยั่งยืน และการถ่ายทอดส่งต่อ ของโรงเรียน อบจ. บ้านนาบอน 2) ระบุจุดแข็งและข้อบกพร่องของแนวทางปัจจุบันในการดำเนินงาน และ 3) เสนอแนวทางพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร

Citation:

* สุรีวัลย์ สิขิวัฒน์ และ ชิรวัฒน์ นิจเนตร. (2569). การประเมินกระบวนการและผลการดำเนินงานของโครงการโรงเรียนอีโคสคูล กรณีศึกษา โรงเรียน อบจ. บ้านนาบอน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1410-1421.

Sureewan Sikhiwat and Chirawat Nijaneat. (2026). An Evaluation Of The Implementation Process And Outcomes Of The Eco–School Program : A Case Study Of Baan Nabon P.P.A.O. School Under The Phuket Provincial Administrative Organization. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1410-1421.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน จำนวน 249 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารจัดการโครงการโดยรวมอยู่ในระดับดีมากทุกด้านตามกรอบ CIPPIEST Model สะท้อนถึงความสอดคล้องของนโยบายกับบริบทโรงเรียนและชุมชน การได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรและเครือข่ายอย่างเหมาะสม และการบูรณาการกิจกรรมสิ่งแวดล้อมสู่การเรียนรู้และการบริหารอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมที่เหมาะสม ตลอดจนเกิดผลกระทบเชิงบวกต่อครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

2) จุดแข็งของการดำเนินงาน ได้แก่ การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และภาคีเครือข่าย และการมีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน ส่วนข้อบกพร่อง ได้แก่ ระบบติดตามและประเมินผลระยะยาว การจัดเก็บองค์ความรู้ และกลไกสนับสนุนความยั่งยืน

3) แนวทางการพัฒนา ควรมุ่งพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลให้เป็นรูปธรรม จัดทำคลังแนวปฏิบัติที่ดี ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับการดำเนินงานให้มีความยั่งยืนและสามารถถ่ายทอดเป็นแบบอย่างสู่สถานศึกษาอื่นได้อย่างแพร่หลาย

คำสำคัญ: โรงเรียนอีโคสคูล, การประเมินโครงการ, CIPPIEST Model, ความยั่งยืน, การบริหารจัดการสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to (1) evaluate the management of Eco-School operations at Baan Nabon P.P.A.O. School across the dimensions of context, input, process, product, impact, effectiveness, sustainability, and knowledge transfer, (2) identify the strengths and limitations of the current implementation approach, and (3) propose guidelines to enhance management effectiveness. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 249

participants, including administrators, teachers, school board members, and students. The research instruments included structured interviews and a five-point Likert-scale questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The findings revealed that

(1) the overall management of the project was rated at a very high level across all dimensions based on the CIPPIEST Model, reflecting clear environmental policies aligned with the school and community contexts, adequate support in terms of resources and collaborative networks, and systematic integration of environmental activities into both learning and administrative processes, resulting in students' appropriate knowledge, awareness, and behaviors, as well as positive impacts on families, the community, and the school environment.

(2) the strengths included continuous administrative support, active participation of teachers, students, and partner networks, and well-defined environmental policies, while the limitations involved insufficient long-term monitoring and evaluation systems, lack of systematic knowledge management, and inadequate mechanisms for sustainability.

(3) the development guidelines emphasize establishing systematic monitoring and evaluation processes, developing best-practice repositories, strengthening collaborative networks, and promoting stakeholder participation to enhance sustainability and enable effective replication in other educational institutions.

Keywords: Eco-School, CIPPIEST Model, Program Evaluation, Educational Management, Sustainability

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้น อันเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่เร่งตัว ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกินขีดจำกัด ควบคู่กับการปล่อยมลพิษและก๊าซเรือนกระจกที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสมดุลของสิ่งแวดล้อม ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น เช่น อุทกภัย ไฟป่า และพายุ องค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านความร่วมมือระดับโลก เช่น การประชุมด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ ณ กรุงสตอกโฮล์ม และความตกลงปารีส ซึ่งล้วนเน้นการสร้างสังคมที่ยั่งยืนผ่านการพัฒนาอย่างสมดุล (ณัฐวิคม พันธุวงศ์ภักดี, 2565) ขณะที่ประเทศไทยได้นำแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาบูรณาการในนโยบายระดับชาติ ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

อย่างไรก็ตาม แม้ระบบการศึกษาจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียน แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ยังคงเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษายังไม่สามารถปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง แนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD) จึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (UNESCO, 2017) และ (Tilbury, 2011) แนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลคือ “โรงเรียนอีโคสคูล (Eco-School)” ซึ่งใช้แนวคิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) เพื่อบูรณาการประเด็นสิ่งแวดล้อมเข้าสู่การบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

สำหรับบริบทของโรงเรียน อบจ.บ้านนาบอน ซึ่งเป็นสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ได้กำหนดอัตลักษณ์ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และเข้าร่วมโครงการโรงเรียนอีโคสคูลมาอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่เมืองที่มีการจราจรหนาแน่น ทำให้ต้องเผชิญกับปัญหามลภาวะทาง

อากาศ รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากรในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม แม้จะมีการจัดกิจกรรมและบูรณาการการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างหลากหลาย เช่น การจัดการขยะตามหลัก 3R การอนุรักษ์พลังงาน และการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ แต่ยังขาดการประเมินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบในทุกมิติ ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการในระยะยาว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการประเมินการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนอีโคสคูลของโรงเรียน อบจ.บ้านนาบอน โดยใช้กรอบแนวคิดการประเมินแบบ CIPPIEST Model ครอบคลุมด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิผล ความยั่งยืน และการถ่ายทอดส่งต่อ เพื่อวิเคราะห์ระดับความสำเร็จของการดำเนินงาน ระบุจุดแข็งและข้อบกพร่อง ตลอดจนเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นต้นแบบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และสามารถขยายผลไปยังสถานศึกษาอื่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินการบริหารจัดการในการดำเนินงานโรงเรียนอีโคสคูล (Eco-School) ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน ด้านการถ่ายทอดส่งต่อ ของโรงเรียน อบจ. บ้านนาบอน

2. เพื่อระบุจุดแข็งและข้อบกพร่องของแนวทางปัจจุบันในการดำเนินงานโรงเรียนอีโคสคูล (Eco-School) ของโรงเรียน อบจ. บ้านนาบอน

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในพัฒนาและปรับปรุงแนวทางบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและพัฒนาการของการประเมินโครงการ การประเมินโครงการเป็นกระบวนการสำคัญในการจัดหาสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงบริหาร โดยเฉพาะรูปแบบ CIPP Model ซึ่งประกอบด้วยการประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต อันช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ความเหมาะสม ความพร้อม และผลลัพธ์ของ

โครงการได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุม ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาโดย (Stufflebeam, 1971) ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นกรอบ CIPPIEST Model โดยเพิ่มมิติของผลกระทบ ประสิทธิผล ความยั่งยืน และการถ่ายทอดส่งต่อ เพื่อให้การประเมินสามารถสะท้อนผลลัพธ์ในระยะยาวได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น (Stufflebeam & Coryn, 2014)

2. กรอบ CIPPIEST Model กับการประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษา กรอบ CIPPIEST Model เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบททางการศึกษา เนื่องจากสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเฉพาะมิติด้านความยั่งยืนและการถ่ายทอดส่งต่อ ซึ่งสะท้อนความสำเร็จเชิงระบบของสถานศึกษา และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการได้อย่างต่อเนื่อง (Stufflebeam & Coryn, 2014)

3. แนวคิดโรงเรียนอีโคสคูล และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการบูรณาการการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติจริงในบริบทของสถานศึกษาและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การยูเนสโก (UNESCO, 2017) ที่มุ่งส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียนในระยะยาว การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงระบบและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Freeman, 1984) และแนวคิดการมีส่วนร่วม (Arnstein, 1969) ที่เน้นบทบาทของการมีส่วนร่วมต่อความสำเร็จของการพัฒนา

4. ทฤษฎีสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนอีโคสคูล สามารถอธิบายผ่านกรอบทฤษฎีที่หลากหลาย โดยแนวคิดพฤติกรรมตามแผน (Ajzen, 1991) อธิบายว่าพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนเกิดจากเจตคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถของตนเอง ขณะที่แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kolb, 1984) เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะกิจกรรมของโรงเรียนอีโคสคูล

นอกจากนี้ แนวคิดการมีส่วนร่วม (Arnstein, 1969) ยังสะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในกระบวนการดำเนินงาน จะช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของและความยั่งยืนของโครงการในระยะยาว

5. จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ พบว่า การประเมินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาที่ใช้กรอบ CIPPIEST Model สามารถสะท้อนผลการดำเนินงานได้

อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะในมิติของผลกระทบและความยั่งยืน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในระยะยาวของโครงการ (Stufflebeam & Coryn, 2014) ในบริบทประเทศไทย พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนอีโคสคูล ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความพร้อมด้านทรัพยากร และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน (วีระพงษ์ พิมพ์สาร, 2561)

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แม้จะมีการนำกรอบ CIPPIEST Model มาใช้ในการประเมินโครงการทางการศึกษาอย่างแพร่หลาย และมีการศึกษาการดำเนินงานโรงเรียนอีโคสคูลในหลากหลายบริบทแล้วก็ตาม แต่ยังพบข้อจำกัดในด้านการประเมินที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ในระยะสั้น ขาดการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงลึกในมิติของความยั่งยืน และการถ่ายทอดส่งต่ออย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งประเมินการบริหารจัดการโรงเรียนอีโคสคูลตามกรอบ CIPPIEST Model เพื่อให้ได้สารสนเทศเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง และยกระดับการดำเนินงานให้เกิดความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 ของโรงเรียน อบจ.บ้านนาบอน รวมจำนวนทั้งสิ้น 457 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 53 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้จำนวน 196 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 249 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้เป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับจุดแข็ง ข้อบกพร่อง และแนวทางการพัฒนาการ

ดำเนินงานโรงเรียนอีโคสคูลในมิติต่าง ๆ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และมีการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) โดยการบันทึกเสียงและถอดความข้อมูลอย่างเป็นระบบ

2.2 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

(1) ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

(2) ตอนที่ 2 แบบประเมินการบริหารจัดการตามนโยบายโครงการโรงเรียนอีโคสคูล เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามกรอบการประเมิน CIPPiest Model

(3) ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด สำหรับแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น อยู่ระหว่าง 0.68–0.87

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการจนได้รับอนุมัติก่อนการเก็บข้อมูล

3.2 ภายหลังได้รับอนุมัติ ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการเก็บข้อมูลเมื่อได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการ

3.3 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms ในรูปแบบ QR Code พร้อมเอกสารยินยอม (Informed Consent) เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ สิทธิ และการรักษาความลับของผู้ตอบ

3.4 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง มีการนัดหมายล่วงหน้า และขอความยินยอมในการบันทึกเสียง

3.5 ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิด CIPPiest Model

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละสำหรับข้อมูลทั่วไป และใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์

ระดับผลการดำเนินงานตามกรอบ CIPPiest Model จากนั้นแปลผลตามเกณฑ์มาตรประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อเสนอแนะปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และ โดยการถอดความอย่างครบถ้วน อ่านทบทวนข้อมูล และจัดหมวดหมู่ ตามกรอบ CIPPiest Model จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสังเคราะห์สาระสำคัญและตีความข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนอีโคสคูลโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกด้านตามกรอบ CIPPIEST Model สะท้อนถึงความสอดคล้องของนโยบายกับบริบทสถานศึกษาและชุมชน (Context) การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม (Input) กระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีส่วนร่วม (Process) และผลผลิตที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ (Product) รวมทั้งมิติขยาย ได้แก่ ผลกระทบ ประสิทธิผล ความยั่งยืน และการถ่ายทอดส่งต่อ ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของโครงการในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสร้างคุณค่าในระยะยาว

จุดแข็งของการดำเนินงาน ได้แก่ การมีนโยบายและทิศทางที่ชัดเจน การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดและเครือข่ายความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน รวมถึงการบูรณาการกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามพบข้อบกพร่องในด้านระบบการติดตามและประเมินผลที่ยังเน้นการรายงานมากกว่าการนำข้อมูลไปใช้พัฒนา การดำเนินงานบางส่วนยังพึ่งพาบุคลากรหลัก และการถ่ายทอดองค์ความรู้ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร

แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเสริมสร้างระบบติดตามและประเมินผลที่เน้นการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการตัดสินใจ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ส่งเสริมบทบาทของผู้เรียนในการมีส่วนร่วมออกแบบและดำเนินกิจกรรม เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากร และพัฒนากลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิผลและสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนอีโคสคูลโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน สะท้อนถึงความสอดคล้องของนโยบายกับบริบทสถานศึกษาและชุมชน การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม และกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ส่งผลให้สามารถบรรลุผลผลิตตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งมิติขยายได้แก่ ผลกระทบ ประสิทธิผล ความยั่งยืน และการถ่ายทอดส่งต่อ ซึ่งแสดงถึงศักยภาพในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการประเมิน (Stufflebeam, 2007) ที่มุ่งเน้นการตัดสินคุณค่าโครงการอย่างเป็นระบบในทุกมิติ

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จุดแข็งของการดำเนินงาน ได้แก่ การมีนโยบายที่ชัดเจน การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดและเครือข่ายความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการบูรณาการประเด็นสิ่งแวดล้อมในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Freeman, 1984) และระดับการมีส่วนร่วม (Arnstein, 1969) อย่างไรก็ตาม ข้อบกพร่องที่พบ ได้แก่ ระบบการติดตามและประเมินผลที่ยังไม่เน้นการใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนา การพึ่งพาบุคลากรหลัก และการจัดการองค์ความรู้ที่ยังไม่เป็นระบบ ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดด้านการจัดการความรู้ (Nonaka & Takeuchi, 1995)

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาควรมุ่งยกระดับระบบติดตามและประเมินผลให้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ ควบคู่กับการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือและชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ควรเสริมสร้างบทบาทของผู้เรียนในการมีส่วนร่วม และพัฒนากลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เป็นระบบเพื่อลดการพึ่งพาบุคลากรเฉพาะรายและเพิ่มความยั่งยืนของโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Kolb, 1984) แนวคิดการแพร่กระจายนวัตกรรม (Rogers, 2003) และแนวคิดการประเมินเชิงใช้ประโยชน์ (Patton, 2002)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า การบริหารจัดการโรงเรียนอีโคสคูลมีประสิทธิภาพในภาพรวม และสามารถดำเนินงานได้สอดคล้องกับบริบทและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาในด้านระบบการติดตามและประเมินผล การจัดการ

องค์ความรู้ และการเสริมสร้างความยั่งยืนของการดำเนินงานในระยะยาว จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้และการศึกษาต่อยอด ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นสารสนเทศในการยกระดับการดำเนินงานสู่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) เพื่อพัฒนาคุณภาพและความต่อเนื่องของโครงการอย่างยั่งยืน 1.2 ควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผล (M&E) ที่เป็นระบบ โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อสนับสนุนการวางแผน ตัดสินใจ และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 1.3 ควรขยายผลการดำเนินงานสู่สถานศึกษาอื่น โดยจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติ พร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีวิชาการหรือเครือข่ายความร่วมมือ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรดำเนินการวิจัยเชิงติดตาม (Longitudinal Study) เพื่อศึกษาความยั่งยืนและผลกระทบของโครงการในระยะยาว 2.2 ควรศึกษาการดำเนินงานในบริบทสถานศึกษาที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบ ปัจจัยความสำเร็จ และข้อจำกัดเชิงระบบ 2.3 ควรศึกษาปัจจัยด้านการบริหารจัดการ เช่น ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการ

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวิคม พันธุวงศ์ภักดี. (2565). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อม.

วีระพงษ์ พิมพ์สาร. (2561). การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Eco-School) ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมคิด พรมจุ้ย. (2552). การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179–211.

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of Planners, 35(4), 216–224.

Freeman, R. E. (1984). Strategic management: A stakeholder approach. Boston: Pitman.

Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. New York: Oxford University Press.

Patton, M. Q. (2002). Qualitative research & evaluation methods (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations (5th ed.). New York: Free Press.

Stufflebeam, D. L. (1971). The relevance of the CIPP evaluation model for educational accountability. Journal of Research and Development in Education, 5(1), 19–25.

Stufflebeam, D. L. (2007). The CIPP evaluation model: How to evaluate for improvement and accountability. New York: Guilford Press.

Stufflebeam, D. L. & Coryn, C. L. S. (2014). Evaluation theory, models, and applications (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Tilbury, D. (2011). Education for sustainable development: An expert review of processes and learning. Paris: UNESCO.

UNESCO. (2017). Education for sustainable development goals: Learning objectives. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2*

INNOVATION LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING TEACHERS AS EDUCATIONAL INNOVATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

รวิสรา รุ่งเรือง[1], ศุภธนกฤษ ยอดสละ[2] และ พนา จินดาศรี[3]

Rawisara Rungruang[1], Suphatanakris Yordsala[2] and Phana Jindasri[3]

[1-3]หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

[1-3]Master of Education, Educational Administration, Surindra Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 67054010115@srru.ac.th

วันที่รับบทความ : 5 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 7 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 9 เมษายน 2569

Received 5 April 2026; Revised 7 April 2026; Accepted 9 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู และ 4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 288 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

Citation:

* รวิสรา รุ่งเรือง, ศุภธนกฤษ ยอดสละ และ พนา จินดาศรี. (2569). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1422-1440.

Rawisara Rungruang, Suphatanakris Yordsala and Phana Jindasri. (2026). Innovation Leadership Of School Administrators Affecting Teachers As Educational Innovators Under The Buriram Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1422-1440.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ตามตารางเครจซี่และมอร์แกน สุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดโรงเรียน จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และแบบสอบถามความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.964 และ 0.911 ตามลำดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.844 และ 4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู ได้ร้อยละ 71.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y}$ = -0.464 + 0.249(X_1) + 0.232(X_2) + 0.211(X_3) + 0.184(X_4) + 0.227(X_5) และสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z}_Y$ = 0.297(Z_{X_1}) + 0.282(Z_{X_2}) + 0.272(Z_{X_3}) + 0.239(Z_{X_4}) + 0.270(Z_{X_5})

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ความเป็นนวัตกรการศึกษา

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of innovative leadership among school administrators; (2) investigate the level of teachers as educational innovators; (3) analyze the relationship between school administrators' innovative leadership and teachers as educational innovators; and (4) determine the predictive power of innovative leadership on teachers as educational innovators. The sample comprised 288 participants under the Buriram Primary Educational Service Area Office 2 in the academic year 2025, including school administrators and teachers. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table. Stratified random sampling based on school size was employed, followed by simple random sampling. The research instruments consisted of the

innovative leadership questionnaire for school administrators and the teachers as educational innovators questionnaire, with reliability coefficients of 0.964 and 0.911, respectively. The index of item-objective congruence (IOC) ranged from 0.80 to 1.00. Data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis-enter method.

The findings revealed that: (1) the overall level of innovative leadership among school administrators was high; (2) the overall level of teachers as educational innovators was high; (3) innovative leadership among school administrators was positively correlated with teachers as educational innovators at the 0.01 level of statistical significance, with a correlation coefficient of 0.844; and (4) innovative leadership among school administrators significantly predicted teachers as educational innovators at the 0.01 level of statistical significance, accounting for 71.50% of the variance. The predictive equation in raw scores was: $\hat{Y}$ = -0.464 + 0.249(X_1) + 0.232(X_2) + 0.211(X_3) + 0.184(X_4) + 0.227(X_5), and the predictive equation in standardized scores was: $\hat{Z}_Y$ = 0.297(Z_{X_1}) + 0.282(Z_{X_2}) + 0.272(Z_{X_3}) + 0.239(Z_{X_4}) + 0.270(Z_{X_5})

Keywords: Innovative Leadership, Educational Innovators

บทนำ

ท่ามกลางบริบทของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และเชื่อมโยงกันในทุกมิติ ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และองค์ความรู้ใหม่ การจัดการศึกษาจึงไม่อาจดำรงอยู่ภายใต้กรอบคิดแบบเดิมที่มุ่งถ่ายทอดความรู้เป็นสำคัญ หากแต่ต้องปรับฐานคิดสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในอนาคต โดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการปรับตัวและความยืดหยุ่นของมนุษย์ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและสังคม (OECD, 2023) ขณะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาไทยไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย สร้างสังคม

แห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรม ส่วนราชกิจจานุเบกษา (2561) ได้ประกาศใช้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580 ซึ่งกำหนดให้การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้ทิศทางดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันมิได้มุ่งเพียงให้ผู้เรียน “รู้” หากแต่ต้องมุ่งให้ผู้เรียน “คิดเป็น ทำเป็น และสร้างสรรค์เป็น” อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองในโลกอนาคต

ในบริบทเช่นนี้ สถานศึกษาจึงมิใช่เพียงหน่วยปฏิบัติการที่ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร หากแต่ต้องเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่สามารถสร้างสรรค์ พัฒนา และต่อยอดนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนกลางของการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม อันสะท้อนถึงความสามารถในการกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ มองการณ์ไกล กล้าปรับเปลี่ยน สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในนัยสำคัญ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงมิใช่เพียงคุณลักษณะเชิงบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา หากแต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่ทำให้สถานศึกษาสามารถแปลงนโยบายด้านคุณภาพ การวิจัย และนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 (2568) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาระดับพื้นที่โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษา การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นฐานของการพัฒนาการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ที่มุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมในระดับชาติ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการกำหนดทิศทางขององค์กร การสร้างวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลง และการส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาแนวปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมยังสามารถเชื่อมโยงวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเข้ากับบริบทของชุมชนและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ทำให้การบริหารจัดการมิได้หยุดอยู่เพียงการดำเนินงานตามภารกิจประจำ แต่ขยายไปสู่การสร้างระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ครูได้ทดลอง คิดค้น และประยุกต์ใช้แนวทางใหม่ในการจัดการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ อันจะส่งผลต่อการยกระดับสมรรถนะของครูและการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ในอีกด้าน

หนึ่ง ภาวะผู้นำลักษณะดังกล่าวยังมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อความไว้วางใจ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ร่วมกันทางวิชาชีพ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ครูสามารถพัฒนาตนเองสู่ความเป็นนวัตกรการศึกษาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ขณะเดียวกัน ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้สอดรับกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากครูเป็นผู้แปลงนโยบาย หลักสูตร และเป้าหมายทางการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ครูในฐานะนวัตกรการศึกษาจึงมิได้มีบทบาทเพียงการถ่ายทอดสาระความรู้ หากแต่ทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ ผู้ริเริ่มและทดลองวิธีการใหม่ ผู้ประยุกต์ใช้นวัตกรรม และผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียนอย่างมีความหมาย การพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะดังกล่าวจึงนับเป็นเงื่อนไขสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ได้สะท้อนปัญหาเชิงระบบว่า การจัดการศึกษาไทยจำนวนไม่น้อยยังให้น้ำหนักกับการเรียนรู้แบบเน้นเนื้อหาและการท่องจำ มากกว่าการพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การวิจัย และการสร้างสรรค์ ซึ่งย่อมส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและศักยภาพด้านนวัตกรรมในระยะยาว สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการยกระดับครูให้ก้าวสู่ความเป็นนวัตกรการศึกษาไม่อาจอาศัยเพียงศักยภาพเฉพาะบุคคล หากแต่ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์และสามารถออกแบบสภาพแวดล้อมขององค์การให้เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน การทดลองสิ่งใหม่ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการพัฒนานวัตกรรมอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงประจักษ์เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อการพัฒนาครูสู่ความเป็นนวัตกรการศึกษา ซึ่งจะเป็นสารสนเทศสำคัญในการกำหนดแนวทางและกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาผู้บริหาร ครู และสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเสริมสร้างความสามารถของสถานศึกษาในการขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่คุณภาพและนวัตกรรมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาและการส่งเสริมศักยภาพครูให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

2. เพื่อศึกษาระดับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 มีความสัมพันธ์เชิงบวก

2. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน สามารถพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,597 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จำนวน 288 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาและกรอบแนวคิดการวิจัย โดยกำหนดให้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง 2) การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม 3) การคิดสร้างสรรค์ 4) การบริหารความเสี่ยง และ 5) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม ส่วนความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูเป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) การตั้งคำถาม 3) การสังเกต 4) การทดลองแนวคิดใหม่ และ 5) การสร้างเครือข่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่งการทำงาน ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา แบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีค่าความเชื่อมั่น 0.964 และแบบสอบถามความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูมีค่าความเชื่อมั่น 0.911

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เสนอต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ โดยกำหนดให้ผู้ตอบตอบแบบสอบถามครบทุกข้อ เพื่อลดความคลาดเคลื่อนจากการตอบไม่

ครบถ้วนตามจำนวนข้อ และติดตามการส่งแบบสอบถามกลับคืนจากกลุ่มตัวอย่างครบ 288 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

2. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู วิเคราะห์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู วิเคราะห์โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบวิธีการคัดเลือกเข้า (Multiple Regression Analysis-Enter Method)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.99, S.D. = 0.36) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.55) ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0.56) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม ($\overline{X}$ = 4.00, S.D. = 0.55) ด้านการคิดสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 3.90, S.D. = 0.60) และด้านการบริหารความเสี่ยง ($\overline{X}$ = 3.81, S.D. = 0.60) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยรวมและรายด้าน (n=288)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง X_1	4.17	0.55	มาก
2. การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม X_2	4.07	0.56	มาก
3. การคิดสร้างสรรค์ X_3	3.90	0.60	มาก
4. การบริหารความเสี่ยง X_4	3.81	0.60	มาก
5. การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม X_5	4.00	0.55	มาก
รวม	**3.99**	**0.36**	**มาก**

2. ระดับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.95, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างเครือข่าย ($\overline{X}$ = 4.14, S.D. = 0.55) ด้านการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\overline{X}$ = 4.02, S.D. = 0.56) ด้านการสังเกต ($\overline{X}$ = 3.93, S.D. = 0.57) ด้านการตั้งคำถาม ($\overline{X}$ = 3.89, S.D. = 0.59) และด้านการทดลองแนวคิดใหม่ ($\overline{X}$ = 3.78, S.D. = 0.60) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยรวมและรายด้าน (n=288)

ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู	$\overline{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1. การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ Y_1	4.02	0.56	มาก
2. การตั้งคำถาม Y_2	3.89	0.59	มาก
3. การสังเกต Y_3	3.93	0.57	มาก
4. การทดลองแนวคิดใหม่ Y_4	3.78	0.60	มาก

5. การสร้างเครือข่าย Y_5	4.14	0.55	มาก
รวม	**3.95**	**0.46**	**มาก**

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.844 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 1 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูสูงสุด (r = 0.532) รองลงมา ได้แก่ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม (r = 0.531) ด้านการบริหารความเสี่ยง (r = 0.529) ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม (r = 0.524) และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (r = 0.514) ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยรวมและรายด้าน (n=288)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	**ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู**					
	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	**โดยรวม(Y)**
X_1	0.582**	0.361**	0.428**	0.294**	0.421**	0.514**
X_2	0.464**	0.458**	0.443**	0.325**	0.430**	0.524**
X_3	0.389**	0.408**	0.503**	0.396**	0.458**	0.532**
X_4	0.371**	0.325**	0.462**	0.591**	0.380**	0.529**
X_5	0.394**	0.407**	0.412**	0.355**	0.586**	0.531**
โดยรวม(X)	**0.702****	**0.627****	**0.722****	**0.634****	**0.727****	**0.844****

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู พบว่า ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูสูงสุด คือ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (X_1) (β = 0.297) รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมและ

การทำงานเป็นทีม (X_2) (β = 0.282) การคิดสร้างสรรค์ (X_3) (β = 0.272) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม (X_5) (β = 0.270) และการบริหารความเสี่ยง (X_4) (β = 0.239) ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้ง 5 ด้านร่วมกันพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูได้ร้อยละ 71.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 2 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบวิธีการคัดเลือกเข้า (Multiple Regression Analysis-Enter Method) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

ตัวแปรพยากรณ์	b	β	SE_b	t	p-value
การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (X_1)	0.249	0.297	0.028	8.874**	< .001
การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม (X_2)	0.232	0.282	0.028	8.268**	< .001
การคิดสร้างสรรค์ (X_3)	0.211	0.272	0.027	7.860**	< .001
การบริหารความเสี่ยง (X_4)	0.184	0.239	0.027	6.844**	< .001
การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม (X_5)	0.227	0.270	0.029	7.845**	< .001
R = 0.846 R^2 = 0.715 SEest = 0.250 a = -0.464 F = 141.418					

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถนำมาเขียนในรูปของสมการได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = -0.464 + 0.249(X_1) + 0.232(X_2) + 0.211(X_3) + 0.184(X_4) + 0.227(X_5)$$

2. รูปของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.297(Z_{x_1}) + 0.282(Z_{x_2}) + 0.272(Z_{x_3}) + 0.239(Z_{x_4}) + 0.270(Z_{x_5})$$

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยในประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม ด้านการคิดสร้างสรรค์ และด้านการบริหารความเสี่ยง ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากผู้บริหารสามารถปรับบทบาทการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา กำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษาได้ชัดเจน และสื่อสารให้บุคลากรเกิดความเข้าใจร่วมกัน จึงเอื้อต่อการขับเคลื่อนนวัตกรรมในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรพงศ์ ทัศนบรรจง และจิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย (2563) ที่ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ Ubaidillah et al. (2018) เรื่อง Innovation Leadership in Improving The Quality of Education ที่เสนอว่า ผู้นำเชิงนวัตกรรมจำเป็นต้องมีความมุ่งมั่น เข้าใจบริบทขององค์กร มีการสื่อสารที่ดี และสามารถนำพาสถานศึกษาให้พัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. ระดับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างเครือข่าย ด้านการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการสังเกต ด้านการตั้งคำถาม และด้านการทดลองแนวคิดใหม่ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากบริบทการจัดการศึกษาของพื้นที่ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการเรียนรู้สิ่งใหม่ การประยุกต์ใช้นวัตกรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกับผู้อื่น จึงเอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรการศึกษาในภาพรวมให้อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ มุนินทร์ นวลเนตร และคณะ (2568) ที่พบว่า ความเป็นนวัตกรของครูโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ

แนวคิดของ Dyer et al. (2011) ที่มองว่า การสร้างเครือข่ายเป็นทักษะสำคัญของนวัตกร เพราะทำให้ได้มุมมองใหม่และความรู้ที่หลากหลายจากผู้คนต่างสาขา เช่นเดียวกับ Kieu (2017) ที่เสนอว่า เครือข่ายที่ดีเกิดจากการสนทนาที่ดี การรับฟังอย่างตั้งใจ และการมีบุคคลหลากหลายเข้ามาแลกเปลี่ยน ทำให้ผู้เป็นนวัตกรสามารถมองเห็นแนวทางและโอกาสใหม่ ๆ ได้มากขึ้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู พบว่ามีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) = 0.844 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมแต่ละด้าน ด้านการคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์กับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนว่า เมื่อผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทาง สนับสนุนแนวคิดใหม่ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ย่อมส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองสู่ความเป็นนวัตกรการศึกษาได้มากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของกุลชลี จงเจริญ (2561) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการบริหารบุคลากรในองค์กร เพราะช่วยผลักดันให้บุคลากรเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเป้าหมายร่วมกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีและความเชื่อมั่นระหว่างกันในการทำงาน ตลอดจนสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงนวัตกรรมได้และ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ Lin (2022), Mo et al. (2023) และ Sherwood (2001) ที่ชี้ให้เห็นตรงกันว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของครู ทั้งผ่านการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม การสนับสนุนทางวิชาชีพ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลองสิ่งใหม่ อันสอดรับกับข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู

4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่าตัวแปรที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และด้านการบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ โดยตัวแปรทุก ด้านร่วมกันพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูได้ร้อยละ 71.50 อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้อธิบายได้ว่าผู้บริหารที่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ชัดเจน เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ย่อมเอื้อต่อการพัฒนาครูสู่ความเป็นนวัตกรการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นจุดตั้งต้นของการสร้างความเข้าใจร่วมและการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ บริพัฒน์ สารผล (2565) และ เมธี ตั้งสิริพัฒนา (2564) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสามารถพยากรณ์ผลลัพธ์หรือคุณลักษณะทางวิชาชีพของครูได้ในระดับสูง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Ubaidillah et al. (2018) ที่เสนอว่า ผู้นำเชิงนวัตกรรมต้องมีวิสัยทัศน์ เข้าใจบริบทขององค์กร และสามารถนำพาองค์กรให้พัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้น พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้มีความหมายเพียงในฐานะคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ หากแต่เป็นพลังขับเคลื่อนเชิงโครงสร้างที่มีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมและยกระดับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สะท้อนว่าผู้บริหารที่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างชัดเจน สื่อสารเป้าหมายร่วมได้อย่างเป็นรูปธรรม และนำพาการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ย่อมเอื้อต่อการพัฒนาครูให้ก้าวสู่บทบาทของผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาได้เด่นชัดยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม การคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และการบริหารความเสี่ยง ต่างเป็นองค์ประกอบเกื้อหนุนที่ช่วยเสริมให้ครูสามารถริเริ่มแนวคิดใหม่ ตั้งคำถามเชิงพัฒนา สังเกตและทดลองวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ ตลอดจนสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นฐานสำคัญในการกำหนดทิศทาง สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และออกแบบสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันและการสร้างนวัตกรรม ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูอย่างชัดเจน ทั้งในมิติของความสัมพันธ์และอำนาจการพยากรณ์ โดยพบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูในระดับสูง และสามารถร่วมกันพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูได้ร้อยละ 71.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การยกระดับคุณภาพครูและคุณภาพการจัดการศึกษาจำเป็นต้องขับเคลื่อนผ่านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศและเงื่อนไขสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันของครูอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวทางพัฒนาเชิงนโยบาย เชิงบริหาร และเชิงวิชาชีพ ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. การบริหารความเสี่ยง เป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แม้ภาพรวมจะอยู่ในระดับมากก็ตาม ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการคาดการณ์ความเปลี่ยนแปลง การประเมินผลกระทบ และการตัดสินใจเชิงบริหารภายใต้บริบทที่มีความไม่แน่นอนสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรกำหนดแผนพัฒนาผู้บริหารที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะด้านการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ ทั้งในมิติความเสี่ยงเชิงนโยบาย ความเสี่ยงจากการนำนวัตกรรมมาใช้ ความเสี่ยง ด้านคุณภาพผู้เรียน และความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการภายในโรงเรียน โดยอาจดำเนินการผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศแบบให้คำปรึกษา การใช้สถานการณ์จำลอง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกรณีศึกษาของสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาควรบูรณาการการบริหารความเสี่ยงเข้ากับการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาการบริหารโครงการ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมตั้งอยู่บนฐานของความรอบคอบ ความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และความยั่งยืนในการดำเนินงาน 2. การทดลองแนวคิดใหม่เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู สะท้อนว่าครูยังอาจเผชิญข้อจำกัดในการนำแนวคิดใหม่ไปสู่การปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นด้านเวลา ทรัพยากร ความเชื่อมั่น หรือสภาพแวดล้อมทางวิชาชีพที่ยังไม่เอื้อต่อการทดลองอย่างเต็มที่ สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาจึงควรจัดระบบสนับสนุนการพัฒนาครูให้ครอบคลุมทั้งทรัพยากร สื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ เครือข่ายวิชาชีพ และเวทีเผยแพร่ผลงาน เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้ออกแบบ ทดลอง ปรับปรุง และแลกเปลี่ยนผลการใช้นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศทางวิชาชีพที่เอื้อต่อการลองผิดลองถูกอย่างสร้างสรรค์ เปิดพื้นที่ให้ครูพัฒนาบทเรียน ทดลองแนวคิดใหม่ในชั้นเรียน ใช้ข้อมูลสารสนเทศสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ และได้รับการยอมรับต่อความพยายามเชิงวิชาชีพอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อให้การทดลองแนวคิดใหม่พัฒนาไปสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมภายในโรงเรียน 3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูในระดับสูง จึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาครูสู่ความเป็นนวัตกรการศึกษาไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการพัฒนาสมรรถนะรายบุคคลเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาบทบาทของผู้บริหารในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงควบคู่กันไปด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรออกแบบนโยบายและโครงการพัฒนาผู้บริหารและครูให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบมิใช่ดำเนินการแบบแยกส่วน โดยมุ่งพัฒนาผู้บริหารในด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสร้างทีมงาน การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และการบริหารความเสี่ยง ควบคู่กับการพัฒนาครูในด้านการออกแบบนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ ส่วนในระดับสถานศึกษา ผู้บริหารควรแสดงบทบาทนำอย่างชัดเจนในการสื่อสารทิศทางการพัฒนาโรงเรียน สร้างเป้าหมายร่วม เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และจัดสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้ครูรับรู้ถึงการได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริงและ เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 ด้านร่วมกันสามารถพยากรณ์ความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูได้ร้อยละ 71.50 สะท้อนนัยสำคัญเชิงนโยบายว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารมิใช่เพียงองค์ประกอบสนับสนุนทั่วไป หากเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาศักยภาพครูและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรกำหนดให้การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นวาระสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเชื่อมโยงเข้ากับแผนพัฒนาการศึกษา ระบบนิเทศติดตามการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหาร การพัฒนาเครือข่ายโรงเรียน และการยกย่องเชิดชูแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อสร้างแรงขับเชิงโครงสร้างอย่างต่อเนื่อง ส่วนในระดับสถานศึกษาผู้บริหารควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นฐานในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนในลักษณะองค์รวม

มิใช่มุ่งพัฒนาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง แต่ควรบูรณาการการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม การคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งนวัตกรรม และการบริหารความเสี่ยงให้ดำเนินไปพร้อมกัน เพื่อหล่อหลอมให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาครูและการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างยั่งยืน 5. การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความเป็น นวัตกรการศึกษาของครู สะท้อนว่า การเปลี่ยนแปลงที่มีพลังในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารสามารถมองเห็นทิศทางอนาคตของโรงเรียนอย่างชัดเจน และถ่ายทอดวิสัยทัศน์ดังกล่าวให้กลายเป็นเป้าหมายร่วมของครูและบุคลากรได้อย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงควรส่งเสริมการพัฒนาผู้บริหารให้มีสมรรถนะด้านการคิดเชิงยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้วิสัยทัศน์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกัน ทั้งการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาครู การออกแบบโครงการนวัตกรรม การสร้างข้อตกลงร่วมทางวิชาชีพ และการติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เพราะเมื่อวิสัยทัศน์ได้รับการแปลงเป็นการปฏิบัติที่ชัดเจน ย่อมช่วยให้ครูเห็นความหมายของการเปลี่ยนแปลง เข้าใจทิศทางของโรงเรียน และพร้อมพัฒนาตนเองสู่ความเป็นนวัตกรการศึกษา 6. โดยสรุป การนำผลการวิจัยไปใช้ควรมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงระบบมากกว่าการพัฒนาแบบแยกส่วน กล่าวคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรทำหน้าที่เป็นกลไกกำหนดทิศทาง สนับสนุนทรัพยากร สร้างระบบพัฒนาและนิเทศติดตามตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ขณะที่สถานศึกษาควรมุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการคิดใหม่ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ร่วมกัน และการสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง หากทั้งสอง ระดับสามารถขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันบนฐานของผลการวิจัยเชิงประจักษ์ ย่อมจะช่วยให้การพัฒนาผู้บริหารและครูเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นนวัตกรการศึกษาของครู เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่มีอำนาจพยากรณ์สูงสุด 2. ควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารและด้านการทดลองแนวคิดใหม่ของครู เพื่อยกระดับองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ 3. ควรศึกษาตัวแปรภาวะผู้นำรูปแบบอื่น หรือใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและแบบผสมผสานเพิ่มเติม เพื่อขยายความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความ

เป็นนวัตกรการศึกษาของครู 4. ควรศึกษาผลของความเป็นนวัตกรการศึกษาของครูที่มีต่อคุณภาพผู้เรียน เพื่อขยายองค์ความรู้ในมิติผลลัพธ์ทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กุลชลี จงเจริญ. (2561). เอกสารประกอบการสอนหน่วยที่ 12 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ชุดวิชา 23728 นวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บริพัฒน์ สารผล. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

เมธี ตั้งสิริพัฒนา. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มุนินทร์ นวลเนตร, เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม, และจำรัส สอนกล้า. (2568). การพัฒนาคุณลักษณะนวัตกรของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 8(6), 601–613.

ราชกิจจานุเบกษา. (2561, 13 ตุลาคม). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). ราชกิจจานุเบกษา, 135(82 ก), 1–71.

วัชรพงศ์ ทัศนบรรจง, และจิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2563). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนประชารัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 12(1), 330–342.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. (2568). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2568). บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557–2558: จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Dyer, J. H., Gregersen, H. B., & Christensen, C. M. (2011). The innovator's DNA: Mastering the five skills of disruptive innovators. Harvard Business Press.

Kieu, P. (2017). 8 skills that make a successful innovator. The Sociable. Retrieved from https://sociable.co/business/innovation-8-skills.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Lin, Q. (2022). The relationship between distributed leadership and teacher innovativeness: Mediating roles of teacher autonomy and professional collaboration. Frontiers in Psychology, 13, 948152.

Mo, D., Abdul Kadi, S., Kang, E. K. M. S., & Hassan, R. (2023). The influence of principal inclusive leadership and teacher efficacy on teachers' innovative behaviour. International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development, 12(4), 259–275.

OECD. (2023). OECD skills outlook 2023: Skills for a resilient green and digital transition. OECD Publishing.

Sherwood, D. (2001). Smart things to know about innovation & creativity. Oxford: Capstone Publishing Limited.

Ubaidillah, M., Imron, A., Wiyono, B. B., & Arifin, I. (2018). Innovation leadership in improving the quality of education. International Journal of Mechanical Engineering and Technology, 9(7), 1288–1299.

การพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำคำศัพท์ โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ Game Base Learning ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking words ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5*

THE DEVELOPMENT OF VOCABULARY LEARNING AND VOCABULARY RETENTION THROUGH GAME-BASED LEARNING COMBINED WITH THE LINKING WORDS PICTURE TECHNIQUE FOR GRADE 5 STUDENTS

พรชิตา โพธิ์สาลี[1], ชวนพิศ ชุมคง[2] และ วิทวัฒน์ ขัตติยะมาน[3]

Pornchita Posalee[1], Chuanphit Chomkong[2] and Withawat Khattiyamarn[3]

[1-3]สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

[1-3]Curriculum and Instruction Program, Thaksin University, Songkhla Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: 6719970117@tsu.ac.th

วันที่รับบทความ : 22 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 30 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 2 พฤษภาคม 2569

Received 22 April 2026; Revised 30 April 2026; Accepted 2 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ 2) ศึกษาความคงทนในการจำ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ Game Based Learning (GBL) ร่วมกับเทคนิคภาพ Linking Words กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหวังดี จังหวัดสงขลา จำนวน 26 คน การวิจัยนี้ใช้รูปแบบ การวิจัย

Citation:

* พรชิตา โพธิ์สาลี, ชวนพิศ ชุมคง และ วิทวัฒน์ ขัตติยะมาน. (2569). การพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำคำศัพท์ โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ Game Base Learning ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking words ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1441-1454.

Pornchita Posalee, Chuanphit Chomkong and Withawat Khattiyamarn. (2026). The Development Of Vocabulary Learning And Vocabulary Retention Through Game-Based Learning Combined With The Linking Words Picture Technique For Grade 5 Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1441-1454.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เชิงทดลอง ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 เป็นเวลา 6 สัปดาห์ (12 ชั่วโมง) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ 12 แผน แบบทดสอบวัดความสามารถและความคงทนในการจำคำศัพท์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้คำศัพท์หลังเรียนทันทีของชุดที่ 1 และ 2 เท่ากับร้อยละ 73.80 และ 73.50 ตามลำดับ และเมื่อวัดความคงทนในการจำหลังผ่านไป 2 สัปดาห์ คะแนนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75.80 และ 75.40 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านความพึงพอใจ นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.65 หรือร้อยละ 93) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 สรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนรู้นี้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการเรียนรู้และความคงทนในการจำคำศัพท์ รวมถึงสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน, การเชื่อมโยงคำศัพท์, การเรียนรู้คำศัพท์, ความคงทนในการจำ

Abstract

The objectives of this experimental research were: 1) to develop vocabulary learning; 2) to study vocabulary retention; and 3) to examine student satisfaction towards Game-Based Learning (GBL) integrated with the Linking Words pictorial technique. The target group consisted of 26 grade 5 students at Wangdee School, Songkhla Province, during the second semester of the 2025 academic year. The experiment was conducted over a period of 6 weeks, totaling 12 instructional hours.

The research instruments included 12 lesson plans, vocabulary proficiency and retention tests, and a satisfaction questionnaire. All instruments were validated through the Index of Item-Objective Congruence (IOC) by experts. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test.

The results revealed that the students' immediate post-test mean scores for Vocabulary Sets 1 and 2 were 73.80% and 73.50%, respectively. When re-tested after two weeks to measure retention, the scores increased to 75.80% and 75.40%, which were significantly higher than the 70% threshold at the .05 level. Regarding satisfaction, students expressed the highest level of satisfaction ($\bar{x}$ = 4.65, or 93.00%), surpassing the 80% criterion. In conclusion, this learning model is effective in enhancing vocabulary acquisition and retention, while fostering a positive attitude toward English language learning.

Keywords: Game-Based Learning, Linking Words, Vocabulary Learning, Vocabulary Retention

บทนำ

องค์ประกอบสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในทุกทักษะ ได้แก่ คำศัพท์ Nunan (2000) ได้กล่าวว่าการส่งเสริมความรู้ด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาแนวทางการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารโดยกระบวนการสอนแสดงให้เห็นว่าการเริ่มเรียนรู้และการใช้ภาษาที่สองควรเน้นการเรียนคำศัพท์เป็นลำดับแรกก่อนที่จะศึกษาไวยากรณ์สอดคล้องกับ Schmitt (2000) ที่ระบุว่าผู้เรียนที่มีคลังคำศัพท์ที่กว้างจะสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นใจมากยิ่งขึ้นอย่างไรก็ตามการเรียนรู้คำศัพท์ด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม เช่น การท่องจำและการคัดลอกมักส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจและไม่สามารถจดจำคำศัพท์ได้อย่างคงทนจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นแนวทางหนึ่งที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-Based Learning: GBL) Gee (2003) ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ผ่านเกมช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาได้หลากหลายด้าน เช่น การเข้าใจบริบทของคำศัพท์การสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างคำ และการจดจำคำศัพท์ผ่านการใช้งานจริงในสถานการณ์จำลอง ส่งผลให้เกิดความคงทนในการจดจำคำศัพท์ นอกจาก Game-Based Learning เทคนิคการสอนคำศัพท์ด้วยภาพแบบ Linking Wordsยังเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยส่งเสริมความคงทนในการจำคำศัพท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเทคนิคนี้มุ่งเชื่อมโยงคำศัพท์เข้ากับภาพที่มีความหมายสัมพันธ์กัน ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความเชื่อมโยงระหว่างคำศัพท์และความหมายได้อย่างเป็น

รูปธรรมสอดคล้องกับทฤษฎีการเข้ารหัสคู่ (Dual Coding Theory) ของ Paivio (1986)ที่กล่าวว่าการทำงานร่วมกันของภาษาและภาพช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการประมวลผลของสมองซึ่งช่วยลดภาระในการจดจำและเพิ่มความคงทนของข้อมูลในหน่วยความจำจากการศึกษาสภาพปัญหาในบริบทของโรงเรียนหวังดี จังหวัดสงขลา พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลการเรียนรู้ด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษต่ำกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดไว้สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนยังขาดความสามารถในกาจดจำคำศัพท์และนำไปใช้ได้อย่างคงทน ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพโดยนำรูปแบบ GBL ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking Words มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำคำศัพท์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ GBL ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking words

2. เพื่อศึกษาความคงทนในการจำคำศัพท์โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ GBL ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking words

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ GBL ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking words

การทบทวนวรรณกรรม

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Game-Based Learning (GBL)

Game-Based Learning (GBL) หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการสอนที่ใช้เกมเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ โดยผสมผสานเกมเข้ากับเนื้อหาการสอนอย่างสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียนของผู้เรียน Gee (2003) ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านเกมช่วยพัฒนาทักษะทางภาษาได้หลากหลายด้าน ทั้งการเข้าใจบริบทของคำศัพท์ การสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างคำ และการจดจำคำศัพท์ผ่านการใช้งานจริงในสถานการณ์จำลอง ส่วน Prensky (2001) เน้นว่าเกมสามารถกระตุ้นความสนใจและเพิ่มแรงจูงใจ เนื่องจากลักษณะของเกมมีความท้าทายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามเอาชนะปัญหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วย

GBL ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นเตรียมการ (Preparation) ขั้นการเล่นเกม (Game Playing) และขั้นสรุปผล (Debriefing) โดยขั้นสรุปผลถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้จากการเล่นเกมกับเนื้อหาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

2. เทคนิคการสอนคำศัพท์ด้วยภาพแบบ Linking Words

เทคนิค Linking Words อาศัยหลักทฤษฎีการเข้ารหัสคู่ (Dual Coding Theory) ของ Paivio (1986) ซึ่งกล่าวว่ามนุษย์ประมวลผลข้อมูลผ่านสองระบบคือ ระบบทางภาษาและระบบทางภาพ การทำงานร่วมกันของทั้งสองระบบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจดจำและความคงทนของข้อมูล เทคนิคนี้นำภาพสถานการณ์ที่สอดคล้องกับหมวดหมู่คำศัพท์ให้ผู้เรียนวิเคราะห์และจำแนกคำศัพท์ที่รู้แล้วและอยากรู้ จากนั้นนำคำศัพท์ที่จำแนกแล้วมาเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในภาพ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสร้างภาพในจินตนาการเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับความหมาย

3. ทฤษฎีความคงทนในการจำ

Atkinson และ Shiffrin (1968) เชื่อว่าการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการจดจำและมีความคงทนในการจำ (ความจำระยะยาว) ต้องเริ่มจากการมีสิ่งเร้าต่าง ๆ มากระตุ้นและส่งเข้าหน่วยความจำต่าง ๆ โดยการที่จะย้ายข้อมูลเข้าสู่หน่วยความจำระยะยาวได้นั้น ต้องผ่านการถอดรหัส ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงเข้าประสบการณ์จริง การลงมือปฏิบัติ หรือการเชื่อมโยงความคิด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดึงข้อมูลกลับมาใช้ได้แม้ว่าจะลืมไปแล้วก็ตาม

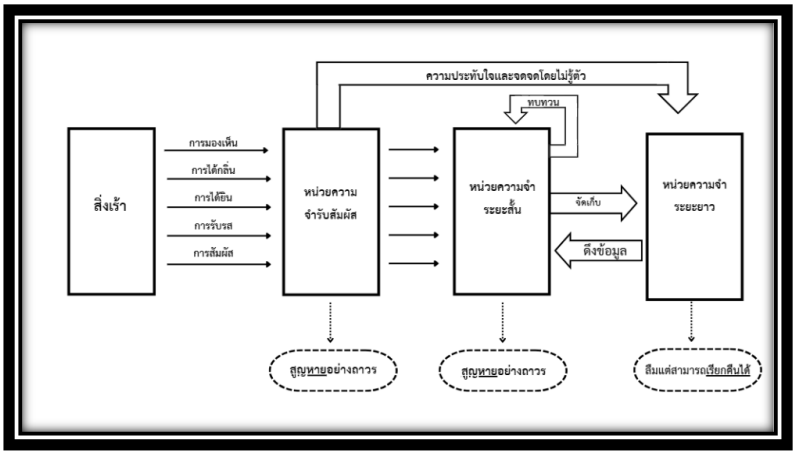

รูปที่ 1 โมเดลการทำงานของสมองแบบคู่หน่วยความจำตามทฤษฎีของ Atkinson และ Shiffrin
ที่มา: สังเคราะห์จาก Atkinson & Shiffrin (1968)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฐิติมา วัฒนานนท์ (2018) ศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้ GBL ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และพบว่า GBL ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น เนื่องจากการเล่นเกมทำให้การเรียนรู้มีความหมายมากขึ้น นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น และมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้อย่างสนุกสนาน สุภัทรพงษ์ ผลินยศ และสุรกานต์ จังหาร (2566) พบว่าการใช้เกมในการสอนสามารถเพิ่มความสนุกและแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษดีขึ้น สาธิต โภคี (2565) พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้คำศัพท์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และคะแนนทดสอบความคงทนในการจำคำศัพท์หลังจากเรียนผ่านไป 2 สัปดาห์ไม่แตกต่างจากคะแนนหลังเรียน นอกจากนี้ Bates และ Son (2020) พบว่าการใช้ภาพง่าย ๆ ส่งผลบวกในการเรียนรู้คำศัพท์และมีอิทธิพลสำคัญต่อการทบทวนคำศัพท์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาการเรียนรู้และความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-Based Learning) ร่วมกับเทคนิคภาพเชื่อมโยง (Linking Words)" ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหวังดี จังหวัดสงขลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 26 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน (แผนละ 1 ชั่วโมง) หมวดคำศัพท์ Wild Animals และ Adjectives

2.2 เกมการศึกษา สอดคล้องกับเนื้อหาในแต่ละแผนการเรียนรู้ เช่น Bingo, Spelling Bee และ Whisper Game เป็นต้น

2.3 แบบทดสอบวัดการเรียนรู้และความคงทนในการจำ ได้แก่ การจับคู่ภาพ เขียนตามคำบอก และการเติมตัวอักษร เป็นต้น

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกเรียนรู้ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) นำแผนการจัดการเรียนรู้ เกม และแบบทดสอบ ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00

3.2 การทดลองใช้ (Try Out) นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย) ก่อนนำไปปรับปรุงเพื่อใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์และระยะเวลาการดำเนินงานให้กลุ่มเป้าหมายทราบ

4.2 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้รวม 12 คาบเรียน

4.3 ทดสอบหลังเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

4.4 วัดความคงทนในการจำ ดำเนินการทดสอบซ้ำหลังจากสิ้นสุดการเรียนไปแล้ว 2 สัปดาห์

4.5 ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวัดระดับคะแนนการเรียนรู้และความพึงพอใจ

2. ค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางการเรียน

3. การวิเคราะห์ความคงทน คะแนนสอบหลังเรียนทันทีและคะแนนสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 คะแนนสอบหลังเรียนทันทีของคำศัพท์ชุดที่ 1
ผลการวิเคราะห์ One-Sample t-test (เกณฑ์ที่เทียบเท่ากับ 70)

ตัวแปร	*n*	$\bar{x}$	*S.D.*	*t*	*df*	*p*
คะแนนสอบหลังเรียนทันที	26	7.38	1.10	1.79	25	.043*

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบ ได้ค่า t = 1.79, df = 25, p .043* จึงสรุปได้ว่า คะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน คือ คะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2 คะแนนสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์ของคำศัพท์ชุดที่ 1
ผลการวิเคราะห์ One-Sample t-test (เกณฑ์ที่เทียบเท่ากับ 70)

ตัวแปร	*n*	$\bar{x}$	*S.D.*	*t*	*df*	*p*
คะแนนสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์	26	7.58	1.21	2.44	25	.011*

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบ ได้ค่า t = 2.44, df = 25, p .011* จึงสรุปได้ว่า คะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน คือ คะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบ Game Based Learning (GBL) ร่วมกับเทคนิคภาพ Linking words มีคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียนทันทีเท่ากับ 7.23 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 72.30 และมีคะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์ เท่ากับ 7.58 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10

คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.80 ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 70) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมดังกล่าวสามารถส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนได้จริง

ตารางที่ 3 คะแนนสอบหลังเรียนทันทีของคำศัพท์ชุดที่ 2
ผลการวิเคราะห์ One-Sample t-test (เกณฑ์ที่เทียบเท่ากับ 70)

ตัวแปร	*n*	$\bar{x}$	*S.D.*	*t*	*df*	*p*
คะแนนสอบหลังเรียนทันที	26	7.35	1.02	1.73	25	.048*

ผลการทดสอบ ได้ค่า t = 1.73, df = 25, p .048* จึงสรุปได้ว่าคะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน คือ คะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 คะแนนสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์ของคำศัพท์ชุดที่ 2
ผลการวิเคราะห์ One-Sample t-test (เกณฑ์ที่เทียบเท่ากับ 70)

ตัวแปร	*n*	χ	*S.D.*	*t*	*df*	*p*
คะแนนสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์	26	7.54	1.48	1.86	25	.037*

ผลการทดสอบ ได้ค่า t = 1.86, df = 25, p .037* จึงสรุปได้ว่าคะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน คือ คะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (7) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบ Game Based Learning (GBL) ร่วมกับเทคนิคภาพ Linking words มีคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียนทันทีเท่ากับ 7.35 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.50

และมีคะแนนเฉลี่ยคะแนนสอบหลังเรียน 2 สัปดาห์ เท่ากับ 7.54 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 75.40 ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 70) พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมดังกล่าวสามารถส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนได้จริง

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ผลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการสอนแบบ Game Base Learning ร่วมกับการเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Liking words ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5

รายการการประเมิน	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. นักเรียนมีความสุขและสนุกที่ได้เรียนในบทเรียนที่ภาพและเกมเป็นสื่อ	26	5.00	0.00	มากที่สุด
2. นักเรียนคิดว่าคำศัพท์ (เช่น สัตว์ป่า, คำเปรียบเทียบ) มีความน่าสนใจ	26	4.50	0.51	มาก
3. นักเรียนชอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในคาบเรียน (เกม, ภาพ/วิดีโอ ฯลฯ)	26	5.00	0.00	มากที่สุด
4. นักเรียนเข้าใจใบงาน (แบบฝึกหัด) และทำได้ด้วยตนเอง	26	4.50	0.71	มาก
5. นักเรียนเข้าใจสิ่งที่ครูอธิบายและสอน	26	4.38	0.64	มาก
6. นักเรียนชอบที่ได้ทำงานเป็นทีมหรือสร้างบทสนทนาและทำกิจกรรมต่าง ๆ กับเพื่อน	26	4.85	0.37	มากที่สุด
7. นักเรียนรู้สึกกล้าพูดและใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น	26	4.58	0.50	มากที่สุด
8. นักเรียนคิดว่าบทเรียนนี้มีประโยชน์และนำไปใช้ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	26	4.38	0.64	มาก

รายการการประเมิน	N	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
รวม		4.65	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ในภาพรวมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ GBL ร่วมกับเทคนิคภาพ Linking words อยู่ในระดับ "มากที่สุด" โดยมีค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ที่ 4.65 คิดเป็นร้อยละ 93 เมื่อพิจารณาเป็นรายการประเมินแต่ละด้านพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ผ่านเกมที่สร้างความสนุกสนานและเทคนิคภาพที่ช่วยให้การจำคำศัพท์เป็นเรื่องง่าย ซึ่งผลการประเมินในภาพรวม สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้ในสมมติฐานการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่านวัตกรรมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังช่วยสร้างทัศนคติเชิงบวกและบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้เรียนระดับประถมศึกษาการเรียนรู้และความคงทนนักเรียนมีคะแนนการเรียนรู้คำศัพท์เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยผลการทดสอบความคงทนในการจำหลังผ่านไป 2 สัปดาห์ พบว่านักเรียนยังคงสามารถสะกดคำและระบุความหมายได้ถูกต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และจากการสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนผลการวิเคราะห์พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 80 ขึ้นไป) โดยให้ความเห็นว่าการใช้ภาพจริงร่วมกับเกมช่วยให้จดจำคำศัพท์ได้รวดเร็วและไม่น่าเบื่อ

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ Game-Based Learning (GBL) ร่วมกับเทคนิคการสอนแบบใช้ภาพ Linking Words ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถอภิปรายผลแบ่งตามประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำ ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความคงทนในการจำคำศัพท์หลังผ่านไป 2 สัปดาห์ ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้แบบ GBL ที่เปลี่ยนการท่องจำแบบเดิมให้เป็นการเรียนรู้ที่สนุกสนานและท้าทาย สอดคล้องกับแนวคิดของ ศุภชัย ไกรทอง (2017) ที่ระบุว่าการใช้เกมช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย เพิ่มแรงจูงใจ และลดความเบื่อหน่ายในบทเรียนที่มีความซับซ้อน

2. ประสิทธิภาพของเทคนิคภาพ Linking Words และการประมวลผลข้อมูล การนำรูปภาพมาเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยง "ภาพ เสียง และความหมาย" ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการวิเคราะห์และถอดรหัสคำศัพท์ด้วยตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้รหัสคู่ (Dual Coding Theory) ของ Allan Paivio (1986) ที่อธิบายว่าการทำงานร่วมกันระหว่างระบบภาษาและระบบภาพช่วยลดภาระในการประมวลผลของสมอง (Cognitive Load) และช่วยย้ายข้อมูลเข้าสู่หน่วยความจำระยะยาว (Long-term Memory) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาครั้งนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาธิต โภคี (2565) และ ธีร์วรา ปลาตะเพียนทอง และคณะ (2563) ที่พบว่าเทคนิคการใช้ภาพและบัตรคำศัพท์ช่วยเสริมสร้างความคงทนในการจำคำศัพท์ได้ดีกว่าการเรียนแบบปกติ

3. ด้านความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับ "มากที่สุด" (ค่าเฉลี่ย 4.65 หรือร้อยละ 93) โดยเฉพาะในด้านความสนุกสนานและเทคนิคภาพที่ช่วยให้การจำคำศัพท์ง่ายขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Good (1973) และงานวิจัยของ สุภัทรพงษ์ ผลินยศ และ สุรกานต์ จังหาร (2566) พบว่า การใช้เกมในการสอนสามารถเพิ่มความสนุกและแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักเรียนเกิดความตื่นเต้นสนุกสนานในการร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน การตอบคำถาม และการสืบค้นคำศัพท์ ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษดีขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ Game-Based Learning (GBL) ร่วมกับเทคนิคการสอนด้วยภาพแบบ Linking Words สามารถพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนทั้งสองชุดคำศัพท์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อวัดความคงทนในการจำหลังผ่านไป 2 สัปดาห์ พบว่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการทดสอบหลังเรียนทันที แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมดังกล่าวส่งเสริมการย้ายข้อมูลไปสู่หน่วยความจำระยะยาวได้จริง นอกจากนี้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 93) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 80) สะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการเกมและเทคนิคภาพไม่เพียงช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี **ข้อเสนอแนะในการนำ**

ผลการวิจัยไปใช้ 1. การเลือกเกมและภาพประกอบ ครูผู้สอนควรพิจารณาเลือกรูปแบบเกมและภาพประกอบให้เหมาะสมกับวัยและระดับความสามารถของผู้เรียน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสุขและสนุกที่สุด เมื่อใช้สื่อเหล่านี้ ดังนั้นการใช้ภาพที่ทันสมัย สวยงาม หรือเป็นสิ่งที่นักเรียนสนใจในชีวิตประจำวัน จะช่วยกระตุ้นการเชื่อมโยงข้อมูลและย้ายข้อมูลไปยังหน่วยความจำระยะยาวได้ดียิ่งขึ้น 2. การสร้างบรรยากาศการทำงานเป็นทีม จากผลความพึงพอใจที่สูงในด้านการทำงานร่วมกับเพื่อน ครูผู้สอนควรเน้นกิจกรรมเกมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยเหลือกันหรือทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อลดความประหม่าในการใช้ภาษาอังกฤษและส่งเสริมความมั่นใจของผู้เรียน 3. การเพิ่มความซับซ้อนของคำศัพท์ ครูควรนำเทคนิคนี้ไปใช้กับคำศัพท์ที่มีความซับซ้อนหรือคำศัพท์ในบทเรียนอื่นๆ เพื่อช่วยลดภาระในการท่องจำของนักเรียนให้ข้อมูลย้ายไปสู่หน่วยความจำระยะยาวได้จริง **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1. การศึกษาในระยะยาว ควรมีการศึกษาความคงทนในการจำคำศัพท์ในระยะที่ยาวนานขึ้น เช่น 4 สัปดาห์ หรือ 1 เดือนเป็นต้นไป เพื่อทดสอบว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบ Game Base Learning ร่วมกับเทคนิคการสอนแบบใช้ภาพ Linking words ยังคงรักษาประสิทธิภาพการจำในระยะยาวได้หรือไม่ 2. การขยายผลสู่ทักษะต่าง ๆ ควรมีการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้รูปแบบ Game Base Learning ร่วมกับเทคนิคการสอนแบบใช้ภาพ Linking words ในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านอื่นๆ เช่น การเขียนประโยคสั้น ๆ หรือการสื่อสารในสถานการณ์จำลอง เพื่อดูความต่อเนื่องของการนำคำศัพท์ไปใช้จริง

เอกสารอ้างอิง

ธีร์วรา ปลาตะเพียนทอง และภัทร์ธีรา เทียนเพิ่มพูล. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้านคำศัพท์และความคงทนโดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับสมุดภาพคำศัพท์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครปฐม. ใน การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สาธิต โภคี. (2565) ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการใช้บัตรคำศัพท์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์และความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุภัทรพงษ์ ผลินยศ และ สุรกานต์ จังหาร. (2023). การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำร่วมกับเกมทางภาษา. ใน สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Atkinson, R. C., & Shiffrin, R. M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes. Psychological Review, 89(2), 63–82.

Gee, J. P. (2003). What video games have to teach us about learning and literacy. Computers in Entertainment (CIE), 1(1), 20–20.

Good, C. V. (1973). Dictionary of education (3rd ed.). McGraw-Hill.

Nunan, D. (2000). Language Teaching Methodology : A Textbook for Teachers. New York. Prentice Hall.

Paivio, A. (1986). Mental representations: A dual coding approach. Oxford University Press.

Schmitt, N. (2000). Vocabulary in language teaching. Cambridge University Press.

สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายของเทคโนโลยีสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*

SMART ENVIRONMENT: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF TECHNOLOGY TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ณฐาภพ วิชรศรณ์

Nathapob Witcharason

คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Social Development and Management Strategic,

National Institute of Development Administration, Thailand

Corresponding Author's Email: ohhoohdee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 27 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 29 เมษายน 2569

Received 11 April 2026; Revised 27 April 2026; Accepted 29 April 2026

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยี IoT (Internet of Thing) ในการ-จัดการสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทย โดยวิเคราะห์จากนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City ที่ใช้ยกระดับคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในเขตเมือง แม้ปัจจุบันสังคมไทยจะมีการปรับตัวและคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันอย่างรวดเร็ว แต่ความท้าทายที่แท้จริงเป็นการปฏิรูปประเทศให้ก้าวทันโลกโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ที่สำคัญต้องเป็นการพัฒนาบนความยั่งยืน การสร้างเมืองอัจฉริยะในบริบทของไทยเป็นการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การกินดีอยู่ดีของสังคม และการรักษาระบบนิเวศ โดยเน้นการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงรุก การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากการเปลี่ยนจากการ

Citation:

* ณฐาภพ วิชรศรณ์. (2569). สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายของเทคโนโลยีสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1455-1473.

Nathapob Witcharason. (2026). Smart Environment: Opportunities And Challenges Of Technology To Sustainable Development. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1455-1473.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ตรวจสอบแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบตรวจสอบสภาพแวดล้อมอัจฉริยะที่ผสานเทคโนโลยี IoT และ Machine Learning เข้าด้วยกัน เพื่อเฝ้าระวังมลพิษทางอากาศ น้ำ และภัยพิบัติต่าง ๆ แบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยให้ภาครัฐและประชาชนสามารถตัดสินใจรับมือกับปัญหาได้อย่างแม่นยำ อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะที่ยั่งยืนนั้นต้องยึด "ความ-ยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม" เป็นแกนหลัก โดยรัฐต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้สั่งการ กลายเป็นผู้สนับสนุนให้ประชาชนเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างทั่วถึง ทลายกำแพงระบบราชการที่ซับซ้อน เพื่อให้เทคโนโลยีทำหน้าที่ยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์และรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อคนรุ่นต่อไปได้ การมองเมืองอัจฉริยะผ่านวิธีเชิงระบบ พบข้อสรุปสำคัญว่าเมืองอัจฉริยะไม่ใช่ "ผลลัพธ์" (Output) ที่เสร็จสิ้นในครั้งเดียว แต่เป็น "กระบวนการ" (Process) ที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วย ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีแรงขับเคลื่อนร่วมกันจากสองทาง ทั้งการส่งต่อนโยบายจากภาครัฐสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน ควบคู่กับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้คนในสังคมเกิดความตระหนักและร่วมกันสร้างสังคมอัจฉริยะที่เพียบพร้อมทั้งนวัตกรรมและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน เนื่องจากสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะในไทยยังเผชิญกับกำแพงสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขในเชิงนโยบาย ทั้งเรื่องของการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ความเป็นธรรมทางดิจิทัล ธรรมาภิบาลข้อมูล และความท้าทายของความยั่งยืนเชิงสถาบัน

คำสำคัญ: การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ, สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ, การพัฒนาที่ยั่งยืน, เทคโนโลยี IoT

Abstract

This article aims to analyze the role of Internet of Things (IoT) technology in environmental management and proposes strategic guidelines for developing sustainable smart cities within the Thai social context. The analysis is framed by Smart City development policies aimed at elevating the quality of life and environmental standards, particularly in urban areas. Although Thai society has demonstrated a rapid adaptation to digital integration in daily life, the fundamental challenge remains the national transformation to keep pace with global trends under the principle of leaving no one behind. Crucially, such progress must be anchored in sustainability. The construction of smart cities in Thailand utilizes technology as a strategic instrument to balance economic

growth, social well-being, and ecological preservation, with an emphasis on proactive environmental management. This paradigm shift involves transitioning from traditional monitoring methods to Smart Environmental Monitoring Systems that integrate IoT and Machine Learning. These technologies facilitate real-time surveillance of air, water, and potential disasters, empowering both the public sector and citizens to make highly accurate, data-driven decisions. However, driving a sustainable smart environment requires "environmental sustainability" to serve as the core axis. The state must pivot its role from a top-down commander to a facilitator, ensuring equitable access to technology and dismantling complex bureaucratic barriers. This ensures that technology effectively fulfills its purpose of enhancing human life and preserving the environment for future generations. Through a systems thinking approach, this study concludes that a smart city is not a one-time "output" but an ongoing "process" of continuous development. Tangible success can only be achieved through a dual-driven momentum: the clear translation of government policy into practice, coupled with robust civic engagement. This synergy fosters social awareness and the collective creation of a smart society characterized by both innovation and sustainable quality of life. Nevertheless, smart environments in Thailand still face significant policy-level obstacles that require urgent resolution, specifically regarding inter-agency integration, digital equity, data governance, and the challenges of institutional sustainability.

Keywords: Smart City, Smart Environment, Sustainable development, IoT (Internet of Things)

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความเป็นอยู่และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีความเจริญ ประเทศไทยได้ให้

ความสำคัญและมีการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาความเป็นเมืองอัจฉริยะ โดยได้มีการกำหนดนโยบายในการดำเนินเมืองอัจฉริยะไว้อย่างชัดเจนภายใต้แผนระดับชาติ และแผนระดับท้องถิ่น การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยก็เพื่อที่จะพัฒนาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ให้มีความน่าอยู่ปลอดภัย มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มีการจัดโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและโครงสร้างทางสังคม ให้ประชาชนอยู่ดีกินดีสอดคล้องกับยุคสมัย (ฤทัยชนก เมืองรัตน, ม.ป.ป.)

สังคมไทยในปัจจุบันพร้อมที่จะปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลง ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมทั้งการทำงานและใช้ชีวิตเปลี่ยนไปอย่างไม่รู้ตัว ไปสู่การใช้เทคโนโลยีมากขึ้นในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้การใช้เทคโนโลยีกลายเป็นพฤติกรรมปรกติของสังคมไทยที่นับวันจะยิ่ง แผ่กว้างและเร่งตัว เป็นเรื่องที่น่ายินดีทั้งในแง่ประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจและความสามารถ ในการปรับตัวของคนในสังคม (บัณฑิต นิจถาวร, 2566) แต่นี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ชี้ว่าสังคมไทยกำลังคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยี ความท้าทายต่อไปคือการปฏิรูปหรือการ transform ประเทศโดยใช้เทคโนโลยีนำประเทศไปสู่การพัฒนา ในระดับที่สูงขึ้น เพื่อให้ประเทศตามทันความก้าวหน้าของโลกและไม่ถูกลืม และยกระดับความเป็นอยู่ของคน ในประเทศให้ดีขึ้น ซึ่งบทบาทของเทคโนโลยีอาจมีที่ส่งผลดีและผลเสีย โดยการพัฒนาด้านเทคโนโลยีต้องคำนึงเพื่อพัฒนาความยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบกับทุกคนในสังคมได้มีคุณภาพชีวิตดี สิ่งแวดล้อมน่าอยู่แบบระยะยาวไปถึงคนรุ่นต่อไปในอนาคต เทคโนโลยีอัจฉริยะกำลังยังมีบทบาทสำคัญต่อการตรวจสอบ และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจ (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

หากมองมิติสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว เป้าหมายของการวางแผนสร้างเมืองยั่งยืน มุ่งเป้าไปที่การมีชีวิตที่ดีโดยขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการที่ประชาชนสามารถใช้แนวทางการพัฒนาใหม่ ๆ ที่สามารถสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งในเชิงนิเวศร่วมกับการพัฒนาด้านสังคม รวมถึงยกระดับเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวคือ การวางแผนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการมองดูภาพใหญ่ของการพัฒนาชุมชนและเมือง การที่จะพัฒนาอย่างไรเพื่อลดผลกระทบของสภาวะที่เกิดจากมลพิษในเมืองและลดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในการสร้างแนวทางการพัฒนาเมืองควรนำประเด็นดังกล่าวมาใช้ประกอบการวางแผนเพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน ซึ่งมีรายละเอียดครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ (ภาวิณี เอี่ยมตระกูล, 2563) ดังนี้

1. การอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่เมือง การวางแผนต้องถือหลักของการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญ อันรวมถึง พื้นดิน น้ำ อากาศ พืชพันธุ์ และสัตว์ โดยต้องพยายามเริ่มจากการจัดลำดับความสำคัญจากขนาดพื้นที่เล็กๆ (Small Scale) เพื่อที่จะสงวนรักษาคุณภาพต้นน้ำ ระหว่างการสำเลียงส่งไปสู่ท่อขนาดใหญ่ สำหรับใช้น้ำเพื่อการอุปโภคหรือบริโภคโดยเฉพาะในบริเวณปลายน้ำซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ในเมือง อันจะต้องคำนึงถึงเรื่องการสงวนรักษาพื้นที่โล่งและพื้นที่ทางธรรมชาติให้เกิดความสมดุล

2. การรักษาพื้นที่สีเขียว การวางแผนชุมชนเมืองนั้นควรเน้นการพิจารณาเรื่องการลดผลกระทบด้านสภาพแวดล้อม และส่งเสริมการพัฒนาเมืองในแนวทางใหม่ เพื่อที่จะสร้างความยั่งยืนให้มากขึ้นกับประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชน รวมถึงต้องพยายามที่จะรักษาความเรียบง่ายและช่วยให้ประชาชนสามารถใช้พื้นที่เพื่อการเดิน การใช้จักรยากกว่าการใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือสร้างข้อกำหนดในการวางแผนสำหรับการสร้างประหยัดพลังงาน แม้ว่าสิ่งเหล่านี้สามารถลดการใช้พลังงานได้เพียงเล็กน้อย แต่เพื่อที่จะสามารถจัดการพลังงานได้ในระดับต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและลดการใช้พลังงานของอาคารในภาพรวมของเมืองได้

3. มองการวางแผนให้เป็นภาพใหญ่ หลายๆ ชุมชนเมืองควรตระหนักในเรื่องการลดผลกระทบต่อปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่โดยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ซึ่งในหลายพื้นที่ได้วางแผนเพื่อที่จะลดพื้นที่ดาดแข็งแทนที่ด้วยการสร้างพื้นที่สีเขียวให้มากขึ้น รวมถึงการบริโภคให้น้อยลงซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดควรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำมันเชื้อเพลิงรวมถึงการลดปริมาณมลพิษทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ฉะนั้นเพื่อวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีในการจัดการสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทย กลไกที่จะสามารถบรรลุผลของการดำเนินการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนให้สำเร็จ ต้องอาศัยงานด้านการบริหารการพัฒนาสังคมมาช่วยให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม หลัก ๆ คือ กลไกจากนโยบายของรัฐบาลสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ และกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้ขับเคลื่อนหลัก เพื่อให้การพัฒนาเมืองเป็นอย่างเป็นรูปธรรม สามารถทำให้ประชาชนในสังคมตระหนักถึงปัญหามลพิษทางอากาศ และมีส่วนร่วมในการรักษาและสร้างสภาพสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้สังคมไทยสู่สังคมอัจฉริยะในอนาคต (SDG Move, 2564)

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City

คำจำกัดความของเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City ถูกใช้กันอย่างหลากหลายทั่วโลก โดยมักจะให้ความหมายที่หลากหลายและสอดคล้องกัน Smart City เป็นคำเรียกเมืองที่มีระบบสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทำให้คุณภาพในการใช้ชีวิตในเมืองนั้นดีขึ้น ลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และลดการใช้พลังงานของเมืองลง โดยคำจำกัดความที่นิยมพูดถึง อาทิ เมืองที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลที่ฝังอยู่ในทุกฟังก์ชั่นของเมือง เมืองที่มีการเชื่อมโยงเครือข่ายของโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ โครงสร้างพื้นฐานด้าน IT โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานทางธุรกิจ เพื่อทำให้เกิดการยกระดับความอัจฉริยะของเมือง โดยมีเป้าประสงค์ของการพัฒนาเมืองที่เป็นการรวมกันระหว่างเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และโครงสร้างการวางแผนและออกแบบเพื่อที่จะทำให้เป็นรูปร่างและเพิ่มความเร็วในกระบวนการของระบบราชการ และสื่อถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาการจัดการความซับซ้อนของเมืองเพื่อความน่าอยู่และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (เอกชัย สุมาลี และคณะ, 2563)

แรงขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดเมืองอัจฉริยะนั้น เกิดจากสถิติที่มีการคาดการณ์ว่าในอนาคตประชากรบนโลก 60 เปอร์เซ็นต์ มีแนวโน้มจะย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ในเมือง ในขณะที่เมืองทั้งโลกรวมกันคิดเป็นเพียง 3 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่เหนือน้ำบนโลกทั้งหมด เมื่อมีการไหลเข้าเมืองจนเกิดความแออัดมากขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาด้านอาชญากร ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาความไม่เท่าเทียม การแข่งขันในธุรกิจจะเกิดสูงขึ้น จนเป็นปัญหาเรื้อรังขนาดใหญ่ที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นจนกระทั่งความเป็นระเบียบความเรียบร้อย กฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคมถึงจุดหายนะ จนเกิดการล่มสลายของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เมืองเสียหายจนไม่สามารถกลับไปแก้ไขได้ ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนในสังคมต่างก็อยากจะมีชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่ดี มีความปลอดภัย ได้มีโอกาสเพิ่มคุณค่าใหม่ ๆ ให้ชีวิต แต่ด้วยการใช้ชีวิตของสังคมเมืองในปัจจุบันบวกกับทรัพยากรที่มีจำกัด และแนวโน้มของทรัพยากรน้อยลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่กำลังหมดไป ทำให้เมืองที่เราอยู่ไม่อาจตอบสนองความต้องการต่อไปได้อีกในอนาคต เราต้องการเมืองที่มีชีวิต ต้องการเทคโนโลยีที่สามารถรับข้อมูลของภายในเมืองเพื่อให้คนในเมืองสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้น ฉลาดขึ้น มีผลดีตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เข้ามาจัดการและทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ แบบเรียลไทม์เพื่อตอบสนองให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (กฤดากร

คเชนทร์ชัย และอรรภพร จงรักศักดิ์, 2564) โดยลักษณะของเมืองอัจฉริยะ จากนิยามของสำนักงานเมืองอัจฉริยะ (2564) ได้นิยามลักษณะของเมืองอัจฉริยะ ประกอบด้วย ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) เป็นเมืองที่มุ่งเน้นปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการบริหารจัดการ และติดตามเฝ้าระวัง สิ่งแวดล้อมและสภาวะแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดการน้ำ การดูแลสภาพอากาศ การเฝ้าระวังภัยพิบัติ ตลอดจนเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2. การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) เป็นเมืองที่มุ่งเน้นเพิ่มความสะดวก ประสิทธิภาพ และความปลอดภัยในการเดินทางและขนส่ง และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) เป็นเมืองที่มุ่งเน้นให้บริการที่อำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต เช่น การบริการด้านสุขภาพให้ประชาชนมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่สังคมสูงอายุ การเพิ่มความปลอดภัยของประชาชนด้วยการเฝ้าระวังภัยจากอาชญากรรม ไปจนถึงการส่งเสริมให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

4. พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) เป็นเมืองที่มุ่งเน้นพัฒนาพลเมืองให้มีความรู้และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและการดำรงชีวิต สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้นอกระบบ รวมถึงการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความหลากหลายทางสังคม

5. พลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) เป็นเมืองที่มุ่งเน้นเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานของเมือง หรือใช้พลังงานทางเลือกอันเป็นพลังงานสะอาด (Renewable Energy) เช่น เชื้อเพลงชีวมวล ไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน และไฟฟ้าจากพลังงานอื่นๆ เป็นต้น

6. เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) เป็นเมืองที่มุ่งเน้นเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ สร้างให้เกิดความเชื่อมโยงและความร่วมมือทางธุรกิจ และประยุกต์ใช้นวัตกรรม ในการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนธุรกิจ เช่น เมืองเกษตรอัจฉริยะ เมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะ เป็นต้น

7. การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) เป็นเมืองที่มุ่งเน้นพัฒนาระบบบริการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการภาครัฐสะดวก รวดเร็ว เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการเปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้

สำหรับประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาเมืองอัจฉริยะเริ่มมีผลเป็นรูปธรรม เมื่อได้มีการประกาศแผนส่งเสริมการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในปี พ.ศ. 2562 เพื่อเป็นแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในอนาคต ให้เกิดความสอดคล้องกับปัญหา ความต่องการ และแนวทางในการนำเทคโนโลยีมาประ-ยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ และให้เกิดการดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป้าหมายของเมืองอัจฉริยะ มีความเชื่อมโยงกับหมุดหมายกับเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 หมุดหมายที่ 8 ซึ่งกำหนดให้ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน มีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) หนึ่งในนั้นคือยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเป้าหมายการใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุล ภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ ยังมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายการพัฒนาทั้ง 17 ข้อ สะท้อน 3 เสาหลักของมิติความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) คือ มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติสิ่งแวดล้อม บวกกับอีก 2 มิติ คือ มิติด้านสันติภาพและสถาบัน และมิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา ที่เชื่อมร้อยทุกมิติของความยั่งยืนไว้ด้วยกัน หากมองในมิติของสิ่งแวดล้อมจะเชื่อมโยงในเป้าหมายเพื่อสร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน เป้าหมายย่อย คือบรรลุการจัดการที่ยั่งยืนและการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ภายในปี 2573 และเป้าหมายการปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เป้าหมายย่อย คือ สร้างหลักประกันว่าจะมีการอนุรักษ์ระบบนิเวศภูเขาและความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศเหล่านั้น เพื่อจะเพิ่มพูนขีดความสามารถของระบบนิเวศเหล่านั้นที่จะให้ผลประโยชน์อันสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ภายในปี 2573

แม้จะมีการให้ความหมายของเมืองอัจฉริยะไว้หลากหลาย แต่ผู้เขียนขอนิยามเมืองอัจฉริยะเพื่อใช้เป็นแกนหลักในบทความนี้ให้ชัดเจนมากขึ้น สรุปได้ว่าเมืองอัจฉริยะเป็นเมืองที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการบ้านเมือง ลดการใช้ทรัพยากรและค่าใช้จ่าย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีความสุข ความปลอดภัย และการเติบโตอย่างยั่งยืน ภายใต้การออกแบบและการมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชน

เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ยุคของการเปลี่ยนแปลงเพื่อความยั่งยืน ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงในเรื่องของพฤติกรรมการบริโภค และเรื่องของเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของทุกคน พฤติกรรมการบริโภค และการผลิตที่เพิ่มขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ทำให้เทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้น เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการพัฒนาโดยจากการรายงาน The Human Development Report 2010 โดย United Nations Development Program (UNDP) ได้ระบุว่า เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและขจัดปัญหาความยากจนในประเทศกำลังพัฒนา เพราะเทคโนโลยีสามารถลดข้อจำกัดทางสังคม เศรษฐกิจและพื้นที่ที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ชนบทต้องอยู่ในภาวะความแปลกแยกนั้น ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ การศึกษา และเอื้ออำนวยให้คนยากจนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองได้ โดยประเทศที่ประสบความสำเร็จในการผสานศักยภาพของเทคโนโลยีจะสามารถเพิ่มความเติบโตทางเศรษฐกิจ พัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และมีความเข้มแข็งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (บดินทร์ รัศมีเทศ, 2555)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2566) กล่าวถึงการพัฒนาภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เมืองทันสมัยให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขอย่างยั่งยืนเป็นเมืองที่มุ่งเน้นปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการบริหารจัดการ และติดตามเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อม และสภาวะแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดการน้ำ การดูแลสภาพอากาศ การเฝ้าระวังภัยพิบัติตลอดจนเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาต้นแบบเมืองสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะได้ออกแบบให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเมืองอัจฉริยะของสำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย บนฐานที่ตั้งของเมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ทันสมัยและนวัตกรรมที่ชาญฉลาดเพื่อจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากรของเมืองและประชากรเป้าหมาย โดยเน้นที่การออกแบบที่ดี และการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและประชาชนในการพัฒนาเมือง

สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) หนึ่งในลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จึงหมายถึง การสามารถเข้าใจสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริงเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเมืองที่มุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพและ

ประสิทธิผลของการบริหารจัดการตลอดจน การติดตามเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมและสภาวะแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เช่น การดูแลสภาพอากาศเพื่อมุ่งสู่การเป็นเมืองคาร์บอนต่ำ การจัดการขยะให้เป็นศูนย์ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างสรรค์ระบบนิเวศในพื้นที่สีเขียว โดยการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพและสุขอนามัย เป็นองค์ประกอบสำคัญของความยั่งยืนของประชาชนและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในสังคมนั้นมาจากสภาพแวดล้อมที่สะอาด ปราศจากมลภาวะ และปราศจากอันตราย ดังนั้น การเฝ้าติดตามจึงมีความสำคัญเพื่อให้แน่ใจว่าพลเมืองของประเทศ มีสุขภาพที่ดี การตรวจสอบสภาพแวดล้อม หรือ Environment Monitoring (EM) ประกอบด้วย การวางแผนและการจัดการภัยพิบัติควบคุมมลภาวะต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และสามารถจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นจากสภาวะที่ส่งผลต่อสุขภาพ การตรวจสอบสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ รังสีอันตราย สภาพอากาศ เหตุการณ์แผ่นดินไหว ฯลฯ แหล่งที่มาของมลพิษมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการที่มนุษย์สร้างขึ้น และสาเหตุอื่น ๆ ที่มาจากสาเหตุตามธรรมชาติความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยเฉพาะเทคโนโลยี IoT และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ได้กลายเป็นระบบตรวจสอบสภาพแวดล้อมอัจฉริยะ หรือ Smart Environment Monitoring (SEM) เนื่องจากเทคโนโลยีได้เปิดใช้งานวิธีการการเฝ้าระวัง ตามภาพที่ 1 เพื่อติดตามปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างแม่นยำ ด้วยการควบคุมที่เหมาะสมในการจัดการกับสภาพอากาศและผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์อื่น ๆ การออกแบบเมืองสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะกำลังเข้ามาแทนที่ของเก่าและวิธีการดั้งเดิมในการสร้างและวางแผนสภาพแวดล้อมภายในเมือง (Ullo & Sinha, 2020)

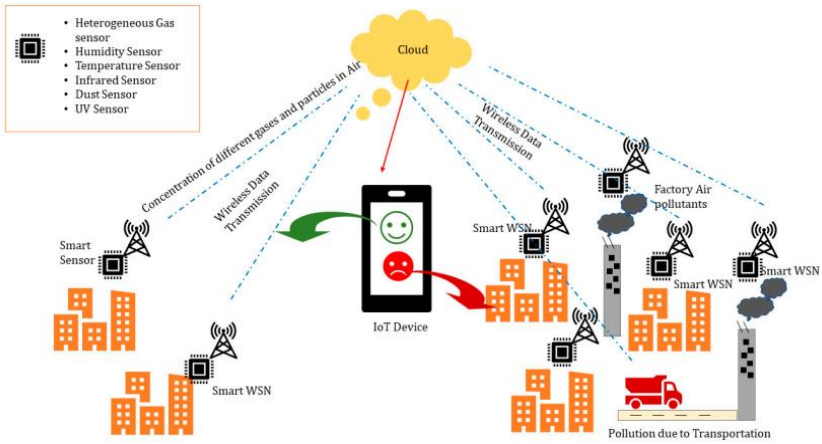

ภาพที่ 1 ระบบ Smart Environment Monitoring (SEM) เพื่อเฝ้าระวังสภาพอากาศ, Ullo & Sinha, 2020.

การตรวจสอบผลกระทบสภาพภูมิอากาศในเมือง สามารถติดตามวิเคราะห์และแสดงภาพผลกระทบของสภาพอากาศ สามารถบอกอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้นจากมลพิษทางอากาศผ่าน Dashboards ตลอด 24 ชม. โดยจะมีการติดตั้งเซ็นเซอร์ตามจุดต่าง ๆ ของเมือง เพื่อเก็บข้อมูลในแต่ละวันพร้อมทำแผนที่เชิงลึกในพื้นที่และ อับเดตแบบเรียลไทม์พร้อมทำการวิเคราะห์ค่าความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในบริเวณดังกล่าวผ่านเทคโนโลยี IoT และ Machine learning

กรณีศึกษาสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะในประเทศไทย โครงการ “DustBoy” (ดัชท์บอย) เป็นนวัตกรรมเครื่องตรวจวัดฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM2.5 และ PM10) ด้วยระบบเซ็นเซอร์ IoT ที่พัฒนาโดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยมีจุดเด่นที่สำคัญ ดังนี้ 1) ประสิทธิภาพและความคุ้มค่า ใช้เทคนิคการกระเจิงแสง (Light Scattering) ที่ให้ความแม่นยำใกล้เคียงกับเครื่องมาตรฐานในราคาที่ถูกกว่า ส่งผลให้สามารถกระจายจุดติดตั้งได้ครอบคลุมกว่า 700 จุดทั่วประเทศ และตั้งเป้าขยายเป็น 2,000-3,000 จุดในอนาคต 2) การรายงานผลแบบเรียลไทม์และคาดการณ์ล่วงหน้า ระบบเชื่อมต่อผ่านเครือข่ายอัจฉริยะ (Wi-Fi/LoRaWAN) เพื่อส่งข้อมูลเข้าสู่ Cloud Server ทุก 1-5 นาที ช่วยให้ประชาชนและหน่วยงานรัฐสามารถติดตามค่าฝุ่นแบบเรียลไทม์ และคาดการณ์คุณภาพอากาศล่วงหน้าได้

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลจะถูกนำมาคำนวณร่วมกับสถิติอุตุนิยมวิทยาเพื่อสร้างแผนที่ความร้อน แสดงระดับความรุนแรงของมลพิษ ช่วยให้การวางแผนจัดการปัญหาฝุ่นควันในพื้นที่เปราะบางทำได้อย่างตรงจุด และ 4) ธรรมาภิบาลข้อมูล โดยข้อมูลคุณภาพอากาศจากโครงการถูกต่อยอดเป็น “DustBoy Open Data” เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยและวางแผนนโยบายสิ่งแวดล้อมได้อย่างโปร่งใส ความสำเร็จของ DustBoy สะท้อนถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยในการแก้ปัญหาสุขภาวะและสิ่งแวดล้อม จนได้รับรางวัลนวัตกรรมแห่งชาติ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ประจำปี 2567 (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2567)

กรณีศึกษาสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะในต่างประเทศ สิงคโปร์ประสบความสำเร็จในการสร้างระบบนิเวศข้อมูลผ่านโครงการ Smart Nation Sensor Platform (SNSP) และการพัฒนา Digital Twin หรือ "เมืองคู่ขนานเสมือนจริง" แบบ 3 มิติ เพื่อใช้จำลองและวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายก่อนนำไปปฏิบัติจริง (Simulate to Policy) หัวใจสำคัญคือการใช้ข้อมูลจากเซ็นเซอร์ทั่วประเทศมาวิเคราะห์ใน 3 มิติหลัก ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพภูมิอากาศและพลังงาน โดยการใช้แบบจำลองทิศทางลม (Wind Analysis) เพื่อวางผังอาคารไม่ให้ขวางทางลมธรรมชาติ และใช้ระบบคำนวณจุดติดตั้งโซลาร์เซลล์ (Solar Potential) ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด 2) การจัดการความร้อนในเมือง (Urban Heat Island) จากการคำนวณอุณหภูมิสะสมเพื่อวางแผนปลูกต้นไม้และเลือกใช้วัสดุพื้นผิวสะท้อนความร้อน (Cool Paint) รวมถึงกำหนดนโยบายพื้นที่สีเขียวบนอาคาร และ 3) การส่งต่อข้อมูลสู่ภาคประชาชน ข้อมูลจากระบบเซ็นเซอร์จะถูกส่งตรงถึงประชาชนผ่านแอปพลิเคชัน 'myENV' เพื่อแจ้งเตือนสภาพอากาศ ค่ามลพิษ (PSI/PM2.5) หรือระดับน้ำในลำคลองแบบเรียลไทม์ (Early Warning) ความสำเร็จของสิงคโปร์สะท้อนให้เห็นว่า ข้อมูลสภาพอากาศไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อการเฝ้าระวัง แต่ถูกนำมาเป็นแกนกลางในการตัดสินใจระดับนโยบายและการออกแบบเมืองอย่างยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน), 2567)

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งสิงคโปร์และไทยพบว่าปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะในด้านกลไกทางด้านนโยบาย ประเทศไทยจะเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาเฉพาะด้าน โดยเฉพาะมลพิษทางอากาศ (PM2.5) ขับเคลื่อนและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นการทำนวัตกรรมที่เกิดจากความต้องการแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานเฝ้าระวังและวางแผนจัดการฝุ่นควันในพื้นที่ได้ง่ายขึ้นเท่านั้น ในขณะที่สิงคโปร์ เน้นไปที่การบูรณาการข้อมูลเพื่อวางผังเมือง โดยใช้ Digital Twin ขับเคลื่อนโดย

รัฐบาลในระดับยุทธศาสตร์ชาติ (Smart Nation) โดยใช้เวลาดำเนินการมากถึง 10 ปี เพื่อสร้างระบบนิเวศข้อมูลที่เชื่อมโยงกันทั้งเกาะ ซึ่งความสำเร็จของสิงคโปร์ไม่ได้อยู่ที่ตัวเซ็นเซอร์เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การเชื่อมข้อมูล เพื่อให้อากาศกลายเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบเมือง ในขณะที่ประเทศไทยยังเผชิญความท้าทายด้านข้อจำกัดงบประมาณ กฎหมายที่ซับซ้อน และความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลที่ทำให้การเฝ้าระวังมลพิษยังกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองใหญ่ การพัฒนาของไทยจึงควรเปลี่ยนจากนโยบายบนกระดาษมาสู่กลไกที่จับต้องได้และทลายกำแพงระหว่างหน่วยงาน

การขับเคลื่อนนโยบายสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะผ่านวิธีคิดเชิงระบบ

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City โดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการการพัฒนาเมืองให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainable Growth) การกระจายความมั่งคั่งไปยังพื้นที่ต่าง ๆ สร้างความเข้มแข็งให้พื้นที่ โดยมุ่งเน้นไปที่การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาพัฒนาตามศักยภาพหรือบริบทของพื้นที่ ให้สภาพแวดล้อมในพื้นที่เมืองให้มีความน่าอยู่ ยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน มีความปลอดภัย และมีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

ทุกวันนี้เรากำลังอาศัยอยู่ในเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City เมืองที่เทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูลสารสนเทศ และการสื่อสาร ผสานเข้ามาเป็นส่วนสำคัญของการใช้ชีวิตประจำวันของเราโดยไม่รู้ตัว โดยพบว่าการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเข้ามาช่วยยกระดับด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมอัจฉริยะจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทยอีกแล้ว ดูได้กรอบแผนงานจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่มีมาแล้วหลายปี อย่างไรก็ดีด้วยข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน และกระบวนการในการนำไปปฏิบัติ ทำให้ทิศทางของนโยบายเมืองอัจฉริยะที่ผ่านมา ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อย ที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ ขาดทรัพยากร ขาดความรู้ หรือความพร้อมในด้านกายภาพ ในฐานะนักบริหารการพัฒนาสังคมจึงต้องคิดหาวิธีการที่จะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด โดยผู้เขียนขอเสนอวิธีเชิงระบบ (System Approach) เพื่อนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัย สู่การยกระดับด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 2

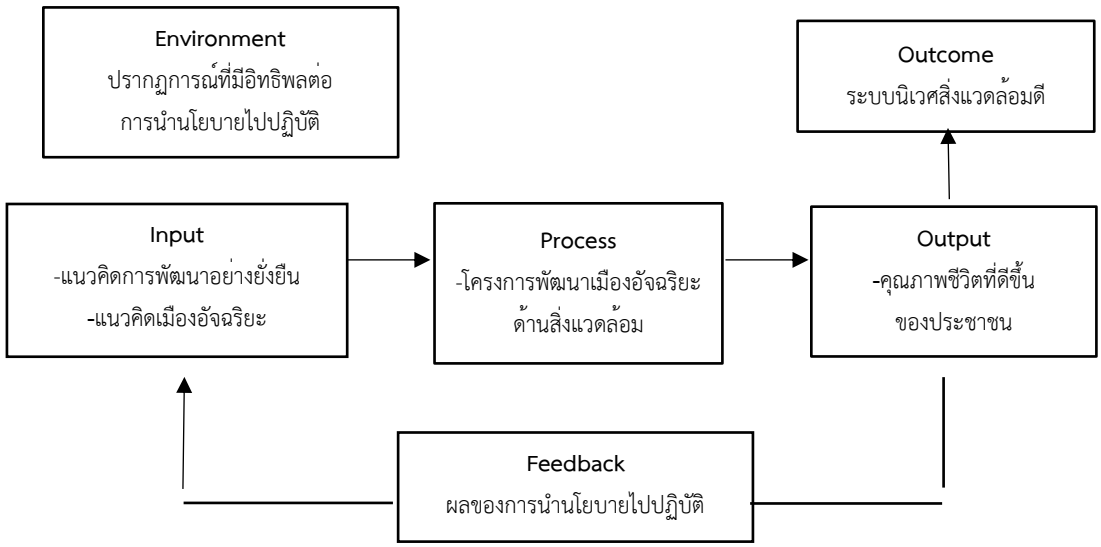

ภาพที่ 2 การขับเคลื่อนนโยบายสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะผ่านวิธีคิดเชิงระบบ (System Approach)
ณฐาภพ วิชรศรณ์, ผู้แต่ง

Input หรือปัจจัยนำเข้า เป็นปัจจัยเริ่มต้นสู่ระบบการนำไปใช้ให้เกิดผล ประกอบด้วย 1) แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังคมมนุษย์จะยั่งยืนอยู่ได้ต้องสามารถรักษาสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจได้ การพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาแต่ละมิติของความยั่งยืนและสร้างความสมดุลให้เกื้อหนุนกันได้ โดยหลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องใช้เทคโนโลยียุคใหม่ในการช่วยบรรลุผลสำเร็จ 2) แนวคิดเมืองอัจฉริยะ เป็นการส่งเสริมเมืองที่โครงสร้างพื้นฐานรวมทั้งแนวทางแก้ปัญหาทางสังคมและเทคโนโลยี พัฒนาคุณภาพชีวิตในเมืองสำหรับทุกคน

Process หรือกระบวนการ เป็นแนวทางการการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีขั้นตอน ซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนจบแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนดังกล่าวช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์และเป้าหมายได้

Output หรือผลผลิต ผลที่เกิดขึ้นจะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของคุณให้ดีขึ้นด้วยการเข้าถึงอากาศที่ดี หรือน้ำที่สะอาด ส่งผลให้พลเมืองมีสุขภาพที่ดีขึ้น ผลของนโยบายเมืองอัจฉริยะเกิดจากกระบวนการหาทางออก การแก้ปัญหาของชุมชนเมือง และโอกาสที่เทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตของประชาชน การจะพัฒนาเมืองอัจฉริยะจะสำเร็จไม่ได้เลย

หากไม่มีแผนและนโยบายจากหน่วยงานรัฐ ความร่วมมือจากเอกชน และการเข้ามาของประชาชน มีส่วนร่วมต่อกระบวนการการพัฒนาเมืองให้ทันสมัย

Outcome หรือผลลัพธ์จากนโยบายที่นำไปปฏิบัติ ส่งผลทำให้ระบบนิเวศที่เกิดจากการจัดการอย่างบูรณาการดีขึ้นที่มากจากโครงการการพัฒนาเมืองอัจฉริยะด้านสิ่งแวดล้อม ลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้สิ่งแวดล้อมยั่งยืนขึ้น ผลจากการรักษาสิ่งแวดล้อมพร้อมพัฒนาเมืองให้ปลอดภัยไปด้วย ทำให้เมืองน่าอยู่มากยิ่งขึ้น รวมถึงช่วยแก้ปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

Feedback หรือข้อมูลย้อนกลับ เป็นผลมาจากนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นส่วนที่ส่งผลกลับคืนหรือปฏิกิริยาที่มีต่อการตัดสินใจของระบบการวางแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงการที่จัดขึ้น ซึ่งเป็นข้อมูลย้อนกลับที่แสดงให้เห็นข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ว่านโยบายการตัดสินใจดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ เป็นที่น่าพอใจหรือสามารถตอบสนองต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

Environment หรือสภาพแวดล้อม เป็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการทำหน้าที่ของระบบการวางแผนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

ดังนั้น จากการสังเคราะห์วิธีเชิงระบบ (System Approach) มีข้อค้นพบประเด็นที่น่าสนใจ คือ เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมที่เข้ามาพัฒนาเมือง จะมีสวนสำคัญที่ช่วยประชาชนในสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเมืองที่มีการขยายตัวมากขึ้นนั้น สามารถรับประโยชนเทากัน รับประโยชนร่วมกัน รับบริการเหมือนกัน หรือรับทราบข้อมูลเหมือนกัน โดยไม่มีอุปสรรคแบบเดิมที่ทำใหบริการสาธารณะไปไม่ถึงยังประชาชนหรือไม่เกิดความทั่วถึง ซึ่งจากวิเคราะห์ พบว่าเมืองอัจฉริยะไม่ใช่ ผลลัพธ์ (Output) แต่เป็น กระบวนการ (Process) ที่ทำให้เมืองมีศักยภาพดังที่กล่าวมาข้างต้น ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างไม่หยุดหย่อน เริ่มที่การตั้งกรอบกระบวนการการพัฒนาให้เมืองดำเนินการเป็นขั้น ๆ โดยกระบวนการพัฒนาที่จะทำให้เมืองก้าวเข้าสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืนที่สุด และสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า จะต้องมีแนวทางการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งในกิจกรรมจากทางภาครัฐโดยตรง หรือภาครัฐร่วมเอกชนหรือภาคชนเอง เนื่องจากเมืองแต่ละเมืองมีความต้องการที่แตกต่างกัน โดยในภาพรวมแล้ว การนำนโยบายเมืองอัจฉริยะไปปฏิบัติของประเทศไทยมีความมุ่งมั่นที่จะนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศรายได้สูง ที่ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ลดความเหลื่อมล้ำในทุกด้าน และยกระดับสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว

ภาครัฐยังสามารถที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เราจะเห็นว่ายุทธศาสตร์และแผนต่าง ๆ ของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อนโยบายในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในประเทศไทย ยุทธศาสตร์จึงถูกยึดโยงอยู่กับระบบราชการเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก การพัฒนาให้เป็นเมืองอัจฉริยะโดยปรับประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และเข้าถึงได้ทั่วถึง ก็จะส่งผลให้เกิดประโยชน์กับสังคมไทย การลดผลกระทบของการพัฒนาเมืองที่มีต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม จึงควรให้ความสำคัญกับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมเป็นแกนหลักสำคัญ อีกทั้งเป็นการลดผลกระทบควรมีการบริหารความเสี่ยงและความยืดหยุ่นต่อสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยข้อจำกัดด้านทรัพยากรต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของกลไกเชิงสถาบันของไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) งบประมาณ ภาคมีงบระมาณที่จำกัด และมักให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าการลงทุนในเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมที่เห็นผลในระยะยาว 2) กฎหมายที่ซับซ้อน ซึ่งกฎหมายสิ่งแวดล้อมและระเบียบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐบางประการยังไม่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ได้ทันที หรือมีอำนาจทับซ้อนกันระหว่างกระทรวง ประสบปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ 3) ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล เมื่อเทคโนโลยีถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหลัก แต่ไม่ใช่ทุกคนที่เข้าถึงหรือใช้เป็น ผลลัพธ์ที่ได้จึงมักกระจุกตัวอยู่แค่ในกลุ่มคนเมือง พื้นที่ห่างไกลมักขาดโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงหรือสัญญาณ 5G ที่เสถียร ซึ่งจำเป็นต่อการเชื่อมต่อเซนเซอร์ตรวจวัดสิ่งแวดล้อม ทำให้การเฝ้าระวังมลพิษทำได้เพียงในเขตเมืองใหญ่เท่านั้น และ 4) การบำรุงรักษาเซ็นเซอร์ในระยะยาว ซึ่งต้องทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมดีขึ้น มีการตรวจสอบประสิทธิภาพของเทคโนโลยีเหล่านั้นอย่างสม่ำเสมอว่ายังคงมีประสิทธิภาพจริงหรือไม่เพียงใดถึงจะนำไปสู่การรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เพื่อวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยี IoT (Internet of Thing) ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองอัจฉริยะอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทย จึงควรมียุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะจากการตรวจวัดสู่การจัดการที่ยั่งยืน โดยหัวใจสำคัญเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นเป็นเรื่องของข้อมูลและ

บูรณาการการทำงานร่วมกัน ความเป็นธรรมทางดิจิทัลและธรรมาภิ-บาลข้อมูล และความท้าทายของความยั่งยืนเชิงสถาบัน ผู้เขียนขอเสนอประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การเปลี่ยนผ่านจาก "การตรวจวัด" สู่ "การตัดสินใจ" บทบาทของเทคโนโลยี IoT ต้องก้าวข้ามเพียงการวัดค่ามลพิษ ไปสู่การสร้างระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ที่เชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับหน่วยงานสั่งการโดยอัตโนมัติ เช่น เมื่อระบบ *DustBoy* ตรวจพบค่าฝุ่นวิกฤต ระบบต้องบูรณาการเข้ากับป้ายจราจรอัจฉริยะเพื่อเลี่ยงเส้นทาง หรือส่ง SMS เตือนภัยแก่ประชาชนทันที นอกจากนี้ยังต้องใช้ AI หรือ Machine Learning วิเคราะห์บริบทของข้อมูล เพื่อพยากรณ์ล่วงหน้าและยกระดับจากการแก้ไขปัญหาเป็นการป้องกันเชิงรุก

2. การบูรณาการข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มกลาง ปัญหาหลักของภาครัฐไทยคือการทำงานแบบแยกส่วน แนวทางแก้ไขคือการจัดตั้ง “แพลตฟอร์มข้อมูลเมือง” (City Data Platform: CDP) เพื่อเป็นศูนย์กลางการแบ่งปันข้อมูลระดับเทคนิคร่วมกันระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม

3. ความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อมและการเข้าถึง เพื่อลดช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide) ภาครัฐต้องสนับสนุนเทคโนโลยี IoT ที่มีประสิทธิภาพสูงแต่ยังคงราคาประหยัด เพื่อให้ชุมชนเปราะบางหรือพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงการตรวจวัดมลพิษได้ด้วยตนเอง สามารถการกระจายอุปกรณ์เข้าสู่พื้นที่เสี่ยงจะช่วยสร้างหลักประกันความเท่าเทียมทางสุขภาพและการแจ้งเตือนภัยได้ทันท่วงที

4. ธรรมาภิบาลข้อมูลสิ่งแวดล้อม (Data Governance) ข้อมูลสิ่งแวดล้อมถือเป็น "สินค้าสาธารณะ" (Public Goods) ที่รัฐต้องเปิดเผยผ่านระบบ Open API หรือผ่านระบบอัจฉริยะ เพื่อให้ภาคประชาชนคนทั่วไปและนักวิจัยสามารถตรวจสอบและนำไปต่อยอดได้ ความโปร่งใสของข้อมูลจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ ทำให้กลุ่มเปราะบางสามารถเตรียมตัวป้องกันตนเองได้โดยไม่ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก

5. ความยั่งยืนของระบบในระยะยาว (System Sustainability) ความสำเร็จของเมืองอัจฉริยะไม่ได้วัดที่ความล้ำสมัยในวันเปิดตัว แต่วัดที่ความต่อเนื่องในการใช้งาน จึงควรจัดตั้งหน่วยงานกลางระดับท้องถิ่น เช่น "บริษัทพัฒนาเมือง" ที่มีกฎหมายรองรับและมีอำนาจการจัดการงบประมาณ เพื่อให้โครงการดำเนินต่อไปได้แม้จะมีการเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจตัวบุคคล

6. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง หัวใจของเมืองอัจฉริยะคือการเปลี่ยนประชาชนจาก "ผู้รับบริการ" เป็น "ผู้ร่วมสร้าง" (Co-creator) โดยเริ่มจากการสำรวจความต้องการจริงของคนในพื้นที่ผ่านกระบวนการ ประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของจะนำไปสู่การดูแลรักษาอุปกรณ์และความยั่งยืนของเทคโนโลยีในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

การทลายกำแพงเชิงสถาบันและความเหลื่อมล้ำเพื่อให้สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะเกิดขึ้นได้จริง ต้องเปลี่ยนจากนโยบายบนกระดาษมาสู่กลไกที่จับต้องได้ โดยเน้นการปรับโครงสร้างการทำงานและสร้างแรงจูงใจของประชาชน เราจะเห็นว่าทำไมเทคโนโลยีที่ทันสมัยระดับโลก ถึงมักจะมาตกม้าตายเมื่อเจอกับระบบราชการและโครงสร้างสังคมไทย สิ่งที่ทำได้เลยคือการสร้างตัวกลางเชิงสถาบัน เช่น การจัดตั้งสำนักงานเมืองอัจฉริยะระดับจังหวัดที่มีอำนาจประสานงานข้ามหน่วยงานได้จริง ไม่ใช่แค่ที่ปรึกษา แต่ต้องเป็นผู้ถือทรัพยากรและงบประมาณบางส่วนไว้ในมือ เพื่อบีบให้หน่วยงานต่าง ๆ หันมาคุยกัน แต่ทั้งนี้ข้อเสนอจะบรรลุผลสำเร็จก็ขึ้นอยู่กับเจตจำนงทางการเมือง หากผู้บริหารระดับสูงไม่กล้าทุบกำแพงระหว่างกระทรวง ข้อเสนอเหล่านี้จะติดอยู่ที่ขั้นตอนการประสานงานเหมือนเดิม ความสำเร็จของสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะไม่ได้วัดกันที่จำนวนเซ็นเซอร์ที่ติดตั้ง แต่คือจำนวนประชาชนที่นำข้อมูลจากเซ็นเซอร์นั้นไปใช้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตน การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจึงไม่ใช่เพียงการทำประชาพิจารณ์ตามระเบียบราชการ แต่คือการสร้างระบบนิเวศที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูล มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา และได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม

เอกสารอ้างอิง

กฤดากร คเชนทร์ชัย และอรรถพร จงรักศักดิ์. (2564). Smart City นวัตกรรมอัจฉริยะ พลิกเมือง เปลี่ยนชีวิต. บุ๊ค ดอท คอม.

บดินทร์ รัศมีเทศ. (2555). เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

บัณฑิต นิจถาวร. (2566, 15 มกราคม). สังคมไทยเข้ายุคดิจิทัล : ความสำเร็จและการบ้านที่รออยู่. ไทยโพสต์เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://www.thaipost.net/economy-news/308500/

ภาวิณี เอี่ยมตระกูล. (2563). การวางแผนและการพัฒนาเมืองเพื่อความอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฤทัยชนก เมืองรัตน. (ม.ป.ป.). บทความด้านต่างประเทศ เมืองอัจฉริยะ : การพัฒนาเมืองยุค 4.0. กรุงเทพมหานคร: ภาษาต่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561-2580). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2567). DustBoy จับตา เฝ้าระวัง PM 2.5 นวัตกรรมตรวจวัดคุณภาพอากาศรับมือปัญหาฝุ่น. https://www.nia.or.th/DustBoy

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2566). โครงการความร่วมมือทางวิชาการ: การพัฒนาต้นแบบเมืองสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://www.onep.go.th/smart-city-plan/

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). (2567). พัฒนา Smart City ด้วย “DIGITAL TWINS” ฝาแฝดบนโลกดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://www.gistda.or.th/news_view.php?n_id=8481&lang=EN

สำนักงานเมืองอัจฉริยะ. (2564). แผนส่งเสริมการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ. https://www.depa.or.th/th/smart-city-plan/smart-city-office

เอกชัย สุมาลี, ชัยวุฒิ ตันไชย, รุจ พรหมพรรณ, อมรรัตน์ อภิสิทธิ์อมรกุล, สุรเดช ทวีแสงสกุลไทย, และ

กัณญภัค โกศัลวัฒน์. (2563). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนา ท้องถิ่น สู่เมืองอัจฉริยะยั่งยืน ระยะที่ 2. สถาบันพระปกเกล้า. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://bit.ly/SmartCity-KPI-Phase2

SDG Move. (2564). SDG Updates | ทำไมนโยบายสาธารณะไทย (ยัง) ไปไม่ถึงความยั่งยืน?. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://www.sdgmove.com/2021/09/07/sdg-updates-reasons-why-thais-public-policy-has-not-yet-sustainable/

Ullo, S. L., & Sinha, G. (2020). Advances in smart environment monitoring systems using IoT and sensors. Sensors, 20(11), 3113.

ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี*

TRAIT LEADERSHIP AND ROLES OF SUBDISTRICT HEADMEN AND VILLAGE LEADERS AFFECTING THEIR WORK PERFORMANCE EFFECTIVENESS IN CHONBURI PROVINCE

ผดุง รักวงศ์อาชีพ[1], ภมร ขันธหัตถ์[2] และ เบญยาศิริ งามสะอาด[3]

Phadung Rakwong-archip[1], Phom Khanthahat[2] and Benyasiri Ngamsaad[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยปทุมธานี

[1-3]Pathumtani University, Thailand

Corresponding Author's Email: m.ngamsaad@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 3 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 5 เมษายน 2569

Received 28 March 2026; Revised 3 April 2026; Accepted 5 April 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี 2) วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีประชากรที่ศึกษาได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และอยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี จำนวน 1,509,125 คน นำมาคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน ได้ จำนวน 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Citation:

* ผดุง รักวงศ์อาชีพ, ภมร ขันธหัตถ์ และ เบญยาศิริ งามสะอาด. (2569). ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1474-1485.

Phadung Rakwong-archip, Phom Khanthahat and Benyasiri Ngamsaad. (2026). Trait Leadership And Roles Of Subdistrict Headmen And Village Leaders Affecting Their Work Performance Effectiveness In Chonburi Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1474-1485.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

จำนวน 3 คน และประชาชน จำนวน 17 คน รวม 20 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามทและแบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา สถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยโดดเด่นด้านกิจการสาธารณะประโยชน์ รองลงมาคือการประกาศข้อราชการ การเกี่ยวกับคดีอาญา การใช้อำนาจปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และการรายงานต่อราชการและบริการ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลได้แก่ การประสานงาน คุณลักษณะงาน สติปัญญา ลักษณะทางกาย การพัฒนาอาชีพ และการปกครอง ทั้ง 6 ด้านร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลได้ร้อยละ 70.90 3) แนวทางพัฒนาคือเสริมบทบาทผู้ประสานรัฐ-ประชาชน เพิ่มสติปัญญาและความรอบรู้ด้านกฎหมาย ส่งเสริมผู้นำเข้าถึงง่าย และปรับปรุงระบบรายงานและบริการให้รวดเร็ว เป็นธรรม พร้อมใช้เทคโนโลยีสนับสนุน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ, บทบาทหน้าที่, ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน, กำนันผู้ใหญ่บ้าน, จังหวัดชลบุรี

Abstract

The objectives of this study were to: 1) examine the level of work performance effectiveness of village headmen and sub-district chiefs in Chonburi Province; 2) analyse the trait-based leadership and roles of village headmen and sub-district chiefs that influence their work performance effectiveness; and 3) propose strategies for enhancing the work performance effectiveness of village headmen and sub-district chiefs in Chonburi Province. This mixed-methods research targeted a population comprising residents aged 18 and above in Chonburi Province, totaling 1,509,125 individuals. The sample size was calculated using Yamane's formula, resulting in 400 respondents. For the qualitative component, interviews were conducted with three local government leaders and seventeen residents, yielding a total of twenty participants. Research instruments

included questionnaires and interview guides. Qualitative data were analysed through content analysis, while quantitative data were analysed using frequency distribution, percentages, means, standard deviations, and multiple regression analysis.

The study found that: 1) overall work performance effectiveness of village headmen and sub-district chiefs in Chonburi Province was at the highest level, with the most prominent aspect being public welfare activities, followed by the announcement of official notices, criminal case management, administrative authority and maintenance of public order, other statutory duties, and reporting to governmental agencies and providing services; 2) factors influencing work performance effectiveness included coordination, job-related traits, intelligence, physical characteristics, career development, and governance, with these six factors collectively predicting 70.90% of performance effectiveness; and 3) strategies for enhancement should focus on strengthening the role of liaison between the state and citizens, improving intelligence and legal literacy, promoting accessible leadership, and enhancing reporting and service systems to be faster and fairer, supported by technology.

Keywords: Trait Leadership, Role Performance, Work Performance Effectiveness, Subdistrict Headmen and Village Leaders, Chonburi Province

บทนำ

ภารกิจสำคัญของฝ่ายปกครองคือการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กำนันผู้ใหญ่บ้านถือเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการดูแลพื้นที่และประชาชนตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 และพระราชบัญญัติฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551 ทั้งยังปฏิบัติตามนโยบายและภารกิจเร่งด่วนของรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย และกรมการปกครอง ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนทัพหน้าที่

ช่วยเหลือแม่ทัพใหญ่ในการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2551)

ปัจจุบันกำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเป็นทั้งตัวแทนของรัฐและประชาชน ดูแลทุกข์สุขของลูกบ้าน และประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชน อย่างไรก็ดี ปัญหาความไม่ชัดเจนด้านสถานะและอำนาจหน้าที่ ทำให้บางครั้งเกิดความทับซ้อนหรือไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยหลายชิ้นพบว่าภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เช่น ความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ คุณธรรมและมนุษยสัมพันธ์ มีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ (สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์, 2555; อณิษฐา หาญภักดีนิยม, 2553)

ในจังหวัดชลบุรีซึ่งมี 11 อำเภอ 92 ตำบล และ 687 หมู่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้นำระดับชุมชนที่ประชาชนใกล้ชิดมากที่สุด ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนายอำเภอและหน่วยงานรัฐในพื้นที่ หากกำนันผู้ใหญ่บ้านมีคุณลักษณะและภาวะผู้นำที่เหมาะสม จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือจากประชาชน ทำให้การพัฒนาชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน แต่หากขาดภาวะผู้นำหรือคุณลักษณะที่เหมาะสม การบริหารงานและการพัฒนาชุมชนอาจประสบปัญหาและดำเนินไปได้ช้า

จากเหตุผลและสภาพปัญหาดังกล่าว การศึกษาภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรีและผลกระทบต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานจึงมีความสำคัญ ผลการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและการพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งนำไปปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตำบล หมู่บ้าน และสามารถขยายแนวทางไปสู่จังหวัดอื่น ๆ หรือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อสำรวจตัวแปรต่างๆ และผสานกับรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตจังหวัดชลบุรี จำนวน 1,509,125 คน (ชาย 696,038 คน หญิง 725,387 คน; รายงานสถิติจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2566) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ที่ 400 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยึดหลัก Sample-to-Independent Variable Ratio ตาม Hair et al. (2010) เพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนตัวแปรอิสระ 12 ตัว แบ่งการสุ่มตัวอย่างเป็นสองขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) และขั้นที่ 2 สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีจับสลาก ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คน รวม 20 คน โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากอำเภอในจังหวัดชลบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมบริบทของพื้นที่

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 อันดับ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และตัวแปรที่ศึกษา จัดทำแบบสอบถามฉบับร่างและให้ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขและทดสอบกับผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พร้อมปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา โครงสร้าง และภาษาที่เข้าใจง่าย ก่อนนำไปทดสอบความน่าเชื่อถือกับประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัด

ฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ผลการทดสอบ Cronbach's Alpha เท่ากับ .925 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คนในจังหวัดชลบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไปในจังหวัดชลบุรี จำนวน 400 คน โดยขอหนังสือรับรองสถานภาพนักศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี เพื่อนำไปขอความร่วมมือกับประชาชน ส่งแบบสอบถามพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดการตอบแบบสอบถาม จากนั้นดำเนินการลงพื้นที่แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ ส่วนการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คนในจังหวัดชลบุรี โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ประสบการณ์ และความต้องการของชุมชน เพื่อนำไปวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ภาวะผู้นำและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คน ถูกจัดระบบเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์เชิงพรรณนา ความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามตรวจสอบด้วยค่า IOC และ Cronbach's Alpha (.925) ส่วนสถิติอนุมานใช้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณแบบปกติและแบบ Stepwise

ผลการวิจัย

ผลศึกษาระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตจังหวัดชลบุรี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรและรักษาความสงบเรียบร้อย	4.59	0.44	มากที่สุด	4
2. ด้านการรายงานต่อทางราชการและการบริการ	4.54	0.39	มากที่สุด	6
3. ด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร	4.60	0.41	มากที่สุด	2
4. ด้านกิจการสาธารณะประโยชน์	4.62	0.39	มากที่สุด	1
5. ด้านการที่เกี่ยวกับคดีอาญา	4.59	0.34	มากที่สุด	3
6. ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น	4.57	0.41	มากที่สุด	5
รวม	**4.59**	**0.21**	**มากที่สุด**	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า โดยรวมประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตจังหวัดชลบุรีอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.21) เมื่อพิจารณาเป็นด้าน ๆ พบว่า ด้านกิจการสาธารณะประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.62, S.D. = 0.39, ลำดับ 1) รองลงมา คือ ด้านการนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร ($\bar{x}$ = 4.60, S.D. = 0.41, ลำดับ 2) ด้านการที่เกี่ยวกับคดีอาญา ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.34, ลำดับ 3) ด้านการใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรและรักษาความสงบเรียบร้อย ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.44, ลำดับ 4) ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ($\bar{x}$ = 4.57, S.D. = 0.41, ลำดับ 5) และด้านการรายงานต่อทางราชการและการบริการ ($\bar{x}$ = 4.54, S.D. = 0.39, ลำดับ 6) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านมีประสิทธิผลสูงสุดในด้านกิจการสาธารณะประโยชน์ และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแสดงว่าภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะโดยรวมสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 82.510, Sig. = 0.001, R^2ปรับแก้ = 0.709) ซึ่งตัวแปรอิสระ 6 ด้านมีอิทธิพลต่อประสิทธิผล ได้แก่ การประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ, คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน,

สติปัญญา, ลักษณะทางกาย, การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ มีอิทธิพลสูงสุด (β = 0.191) ตามตางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

ตัวแปรสำคัญ	Beta	Sig
การประสานกับหน่วยงานอื่น ๆ (X^{12})	0.191	0.002*
คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน (X^{5})	0.152	0.003*
สติปัญญา (X^{3})	0.110	0.028*
ลักษณะทางกาย (X^{1})	0.102	0.043*
การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ (X^{8})	0.088	0.049*
การปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย (X^{7})	0.087	0.048*

***** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของผู้นำท้องที่ในการปฏิบัติภารกิจตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านกิจการสาธารณประโยชน์และการสร้างความเป็นธรรม ซึ่งถือเป็น “แกนกลาง” ของความคาดหวังจากประชาชนในระดับฐานราก ทั้งนี้ การที่กำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถช่วยเหลือประชาชนในยามเกิดเหตุฉุกเฉิน ตลอดจนไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและสร้างความยุติธรรมในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและความศรัทธาในบทบาทผู้นำ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประทีป บินชัย (2546) และ

ปภินวิช ศรีกุล (2563) ที่ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลของผู้นำท้องถิ่นวัดได้จากความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างทันท่วงที

นอกจากนี้ การสื่อสารนโยบายและข้อมูลข่าวสารของภาครัฐผ่านการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ ศิลปะวิชญ์ น้อยสมมิตร (2562) ขณะเดียวกัน บทบาทด้านการประสานงานและอำนวยความสะดวกในการให้บริการภาครัฐ ยังช่วยลดช่องว่างระหว่างรัฐกับประชาชน ทำให้การเข้าถึงบริการมีความรวดเร็วและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น (สุภาพร พิศาลบุตร, 2550) จึงอาจกล่าวได้ว่าประสิทธิผลที่เกิดขึ้นมิได้เป็นเพียงผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานตามหน้าที่เท่านั้น แต่ยังเป็นผลสะท้อนของความสัมพันธ์เชิงความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชนในพื้นที่

2. ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัยยืนยันอย่างชัดเจนว่า ภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านลักษณะทางกายและด้านสังคม ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าผู้นำท้องที่เป็น “ผู้นำเชิงปฏิสัมพันธ์” (interactive leader) ที่ต้องอาศัยการพบปะใกล้ชิดกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ภาพลักษณ์ สุขอนามัย และบุคลิกภาพภายนอกจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความประทับใจและความน่าเชื่อถือ (first impression) อันนำไปสู่การยอมรับในระยะยาว สอดคล้องกับศุภิสรา ธารประเสริฐ (2563) ในขณะเดียวกัน คุณลักษณะด้านสังคม เช่น ความสามารถในการปรับตัว การสื่อสาร และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน ถือเป็น “ทุนทางสังคม” (social capital) ที่สำคัญของผู้นำ ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (อภินันท์ ค้าเจริญ, 2559) ส่วนด้านสติปัญญาและคุณลักษณะที่เกี่ยวกับงาน เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สนับสนุนให้ผู้นำสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ ขณะที่บุคลิกภาพและความมั่นใจในตนเองเป็นแรงขับภายใน (inner drive) ที่ช่วยให้ผู้นำกล้าเผชิญปัญหาและนำพาชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลง

สำหรับบทบาทหน้าที่ พบว่า การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพมีความโดดเด่นสูงสุด ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนผ่านบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านจาก “ผู้ปกครอง” ไปสู่ “ผู้นำการพัฒนา” ที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (อนัญญา ศุภจรูญวงศ์, 2563) อย่างไรก็ตามบทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยยังคงเป็นรากฐานสำคัญที่สร้างเสถียรภาพให้กับชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นบทบาทด้านการประสานงานและ

การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางเชิงสถาบัน” (institutional mediator) ที่เชื่อมโยงนโยบายจากภาครัฐสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ และในทางกลับกันก็สะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนกลับไปยังรัฐ ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. จากข้อค้นพบสามารถเสนอแนวทางการพัฒนาเชิงบูรณาการได้ว่า ควรมุ่งเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ ในระดับบุคคล ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะการบริหารจัดการ และทักษะทางสังคม เช่น การสื่อสาร การเจรจา และการสร้างเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างทั้ง “ความสามารถ” และ “ความน่าเชื่อถือ” ของผู้นำ โดยในระดับบทบาทหน้าที่ ควรสนับสนุนให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีเครื่องมือและทรัพยากรในการขับเคลื่อนงานพัฒนา โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจชุมชน การจัดการทรัพยากร และการป้องกันภัยพิบัติ รวมถึงการส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วม (participatory approach) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินงาน ในระดับระบบควรพัฒนากลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับผู้นำท้องที่ให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมระบบการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย เพื่อให้การถ่ายทอดนโยบายและการตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและตรงจุด โดยสรุปการพัฒนาประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยอาศัยการบูรณาการระหว่าง “คุณลักษณะผู้นำ” “บทบาทหน้าที่” และ “กลไกเชิงระบบ” ซึ่งจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นำเข้าสู่ผลการสรุปที่ว่าภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะและบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน และเป็นกลไกหลักในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้ 1.1.ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นระบบ โดยเน้นทักษะสำคัญในยุคปัจจุบัน เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างทั้งความสามารถในการ

ปฏิบัติงานและความน่าเชื่อถือในชุมชน 1.2. ควรพัฒนากลไกสนับสนุนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งการกำหนดตัวชี้วัดผลงานที่ชัดเจน (KPIs) การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและประสานงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1. ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบบทบาทและภาวะผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนเมือง ชนบท หรือพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น 2.2. ควรศึกษาปัจจัยท้าทาย อุปสรรค และการปรับตัวของกำนันผู้ใหญ่บ้านในยุคดิจิทัล รวมถึงการวิจัยเชิงลึกเพื่อถอดบทเรียนผู้นำต้นแบบ อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางหรือรูปแบบการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2551). คู่มือแกนนำจังหวัดในการพัฒนาศักยภาพกำนันผู้ใหญ่บ้าน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน.

ประทีป บินชัย. (2546). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นาตามแนวภาวะผู้นาพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปภินวิช ศรีกุล. (2563). ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5 “การวิจัยเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Research to Make A CHANGE)”.

ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร. (2562). การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภิสรา ธารประเสริฐ. (2563). ประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. ใน ปริญญา รป.ม. สกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สุภาพร พิศาลบุตร. (2550). การวางแผนและการบริหารโครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์. (2555). การพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

อนัญญา ศุภจรูญวงศ์. (2563). บทบาทของผู้นำท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในอนาคต. วารสารศิลปะการจัดการ, 4(3).

อณิษฐา หาญภักดีนิยม. (2553). ภาวะความเป็นผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้าน. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง.

อภินันท์ ค้าเจริญ. (2559). การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน ในเขตพื้นที่อำเภออู่ทอง และอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. ใน งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

การยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรกับประสิทธิภาพการทำงาน: บทบาทของความปลอดภัยทางจิตวิทยาในมิติของจิตวิทยาองค์การ*

LGBTQ+ INCLUSION IN THE WORKPLACE AND EMPLOYEE PERFORMANCE: THE MEDIATING ROLE OF PSYCHOLOGICAL SAFETY IN ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY

ชนัญญา สร้อยทอง

Chananya Sroythong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Humanities and Social Science Burapha University, Thailand

Corresponding Author's Email: Worayasro@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 21 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 23 เมษายน 2569

Received 28 March 2026; Revised 21 April 2026; Accepted 23 April 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ มุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กร กับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน โดยเสนอให้ความปลอดภัยทางจิตวิทยาเป็นกลไกเชิงแนวคิดที่เชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมองค์กรกับผลลัพธ์ด้านการทำงาน ภายใต้กรอบจิตวิทยาองค์การ การศึกษานี้อาศัยการสังเคราะห์วรรณกรรมจากงานวิจัยระดับนานาชาติ รายงานขององค์การระหว่างประเทศ และข้อมูลเชิงบริบทของประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า การสนับสนุนความหลากหลายทางเพศในองค์กร ทั้งในมิติของนโยบาย บรรยากาศองค์กร และความสัมพันธ์เชิงสนับสนุน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเจตคติในการ

Citation:

* ชนัญญา สร้อยทอง. (2569). การยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรกับประสิทธิภาพการทำงาน: บทบาทของความปลอดภัยทางจิตวิทยาในมิติของจิตวิทยาองค์การ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1486-1497.

Chananya Sroythong. (2026). Lgbtq+ Inclusion In The Workplace And Employee Performance: The Mediating Role Of Psychological Safety In Organizational Psychology. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1486-1497.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ทำงาน และเชิงลบกับความตึงเครียดทางจิตใจและการรับรู้การเลือกปฏิบัติ ขณะเดียวกันหลักฐานในบริบทไทยสะท้อนว่าบุคลากรที่มีความหลากหลายทางเพศ ยังคงเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงาน บทความเสนอว่า ความปลอดภัยทางจิตวิทยาเป็นกลไกสำคัญที่อธิบายผลของการยอมรับความหลากหลายทางเพศต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสดงออกอย่างปลอดภัยสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมและศักยภาพของพนักงานได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาองค์กรควรมุ่งเน้นการบูรณาการนโยบายความเท่าเทียมควบคู่กับการเสริมสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยา เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่มีความเท่าเทียมและศักยภาพการแข่งขันในบริบทสังคมร่วมสมัยอย่างยั่งยืนในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางเพศ, ความปลอดภัยทางจิตวิทยา, ประสิทธิภาพการทำงาน, จิตวิทยาองค์การ

Abstract

This article aims to analyze the relationship between LGBTQ+ inclusion in the workplace and employee performance, proposing psychological safety as a conceptual mechanism that links the organizational environment to work-related outcomes within the framework of organizational psychology. This study is based on a synthesis of international research, reports from international organizations, and contextual evidence from Thailand. The findings indicate that support for sexual diversity in organizations—encompassing formal policies, an inclusive organizational climate, and supportive interpersonal relationships—is positively associated with work attitudes and negatively associated with psychological distress and perceived discrimination. In the Thai context, existing evidence suggests that employees with diverse sexual identities continue to face structural constraints and discrimination in the workplace. The article argues that psychological safety serves as a key mechanism in explaining the impact of LGBTQ+ inclusion on employee performance. Creating an environment that

enables individuals to express themselves without fear of negative consequences can significantly enhance employee engagement and potential. Therefore, organizational development should focus on integrating equality-oriented policies with the systematic promotion of psychological safety. Such an approach can enhance employee performance and organizational sustainability in the long term, ultimately contributing to the development of equitable and competitive organizations in contemporary society.

Keywords: LGBTQ+ inclusion, psychological safety, employee performance, organizational psychology

บทนำ

ประเด็นความหลากหลายทางเพศในโลกการทำงานมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านจริยธรรมหรือสิทธิมนุษยชน หากแต่เป็นประเด็นด้านทุนมนุษย์และคุณภาพขององค์การในกรอบจิตวิทยาองค์การ กล่าวคือ การตีตราและการเลือกปฏิบัติส่งผลให้แรงงานบางส่วนไม่สามารถใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่ นำไปสู่การปกปิดอัตลักษณ์ การลดลงของความร่วมมือและความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการเพิ่มขึ้นของต้นทุนด้านการลาออกและการขาดงาน ซึ่งกระทบทั้งในระดับปัจเจกและประสิทธิภาพของระบบการผลิตและบริการโดยรวม (Badgett et al., 2014) ในบริบทของประเทศไทย รายงานของ UNDP ชี้ให้เห็นถึงความย้อนแย้งเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ แม้สังคมจะมีภาพลักษณ์ของการยอมรับความหลากหลายทางเพศ แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีแรงกดดันให้บุคคล LGBTQ ปรับตัวหรือปกปิดอัตลักษณ์ของตน โดยเฉพาะในบทบาทที่มีความคาดหวังเชิงเพศและภาพลักษณ์องค์กร สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ข้อจำกัดด้านโอกาสและการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงาน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การไม่รับเข้าทำงาน การไม่เลื่อนตำแหน่ง และความเหลื่อมล้ำด้านค่าตอบแทน ตลอดจนรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การระรานและการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (UNDP, 2019)

หลักฐานเชิงประจักษ์จากการสำรวจระดับชาติในช่วงปี พ.ศ. 2561–2562 ชี้ให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่ม LGBTQ ร้อยละ 18.8 เคยเผชิญการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงานอย่างน้อยหนึ่งรูปแบบ โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงข้ามเพศที่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 32.1 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน โครงสร้างการสนับสนุนในองค์กรยังไม่แพร่หลาย

โดยมีผู้ตอบเพียงร้อยละ 21.9 ที่ระบุว่าสถานที่ทำงานมีนโยบายความเท่าเทียมทางเพศ และร้อยละ 10.3 ที่เคยได้รับการอบรมด้านความหลากหลายทางเพศ (UNDP, 2019) ภาพรวมดังกล่าวสะท้อนถึงความเสี่ยงเชิงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรมการปกปิดอัตลักษณ์หรือการหลีกเลี่ยงการแสดงออก ซึ่งเป็นสภาวะที่ขัดแย้งกับแนวคิดความปลอดภัยทางจิตวิทยาโดยตรง (Edmondson, 1999) ในระดับกฎหมายและสถาบัน ประเทศไทยมีความก้าวหน้าผ่านพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดนิยามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมให้ครอบคลุมกรณีการแสดงออกทางเพศที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด พร้อมทั้งวางกลไกเชิงสถาบันเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมในทั้งภาครัฐและเอกชน (พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558) นอกจากนี้ ความคืบหน้าด้านสมรสเท่าเทียมที่มีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2568 ยังมีนัยสำคัญต่อสิทธิและสวัสดิการของคู่สมรสในบริบทการทำงาน อย่างไรก็ตาม องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ชี้ให้เห็นว่า การคุ้มครองและแนวปฏิบัติในตลาดแรงงานยังคงต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม เนื่องจากการตีตราและการเลือกปฏิบัติยังปรากฏอยู่ในกระบวนการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2567)

ดังนั้น ประเด็นสำคัญในเชิงจิตวิทยาองค์การมิได้อยู่ที่คำถามว่าการยอมรับความหลากหลายทางเพศส่งผลดีหรือไม่ หากแต่อยู่ที่กลไกเชิงกระบวนการที่ทำให้การยอมรับดังกล่าวสามารถแปรเปลี่ยนไปสู่ประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยบทความนี้เสนอว่าความปลอดภัยทางจิตวิทยา เป็นตัวแปรสื่อกลางที่มีทั้งฐานทฤษฎีและหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับอย่างเข้มแข็งในการอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าว

นิยามและการวัดการยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กร

วรรณกรรมด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์และพฤติกรรมองค์การที่มุ่งศึกษาประเด็น LGBTQ มักจัดองค์ประกอบของการสนับสนุนในสถานที่ทำงานออกเป็นสามมิติหลัก ได้แก่ (1) นโยบายและแนวปฏิบัติที่เป็นทางการ (formal LGBT-supportive policies and practices) (2) บรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อความหลากหลาย (LGBT-supportive climate) และ (3) ความสัมพันธ์เชิงสนับสนุนในที่ทำงาน (supportive workplace relationships) โดยนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับผลลัพธ์สำคัญ เช่น เจตคติในการทำงาน ความตึงเครียด การเปิดเผยอัตลักษณ์ และการรับรู้การเลือกปฏิบัติ (Webster et al., 2018) กรอบแนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญในเชิงจิตวิทยาองค์การ เนื่องจากสะท้อนระดับการแทรกแซงที่แตกต่าง

กันในสามชั้น ได้แก่ ระดับโครงสร้าง (policy) ระดับการรับรู้ร่วม (climate) และระดับปฏิสัมพันธ์ในชีวิตการทำงานประจำวัน (relationships) (International Labour Organization, 2014)

ในเชิงการวัด บรรยากาศที่สนับสนุนความหลากหลายทางเพศมักประเมินผ่านเครื่องมือ Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Climate Inventory (LGBTCI) ซึ่งใช้วัดการรับรู้ของพนักงานต่อสภาพแวดล้อมการทำงานว่ามีลักษณะสนับสนุนหรือกดทับบุคลากร LGBTQ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยร่วมสมัยชี้ให้เห็นว่า การสนับสนุนและความเป็นปฏิปักษ์มิได้เป็นมิติที่อยู่บนเส้นเดียวกันเสมอ องค์กรอาจมีนโยบายหรือวาทกรรมที่สนับสนุน แต่ยังคงปรากฏพฤติกรรมเชิงลบในระดับปฏิสัมพันธ์ เช่น มุกตลกเชิงอคติหรือ microaggressions ดังนั้น การวัดและการตีความสภาพแวดล้อมองค์กรจึงควรดำเนินอย่างระมัดระวัง และอาจจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์เชิงจำแนกกลุ่มแฝง (latent class/profile analysis) เพื่อสะท้อนรูปแบบของบรรยากาศองค์กรที่มีลักษณะปะปนอย่างรอบด้าน (Holman et al., 2021)

โดยสรุป การยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรเป็นโครงสร้างเชิงพหุมิติที่ประกอบด้วยระดับนโยบาย บรรยากาศองค์กร และความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ซึ่งสะท้อนกลไกการสนับสนุนที่แตกต่างกันในเชิงโครงสร้าง การรับรู้ และปฏิสัมพันธ์ ทั้งนี้ หลักฐานเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า มิติที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในชีวิตการทำงานประจำวัน โดยเฉพาะบรรยากาศองค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีบทบาทสำคัญต่อผลลัพธ์ทางจิตวิทยาและพฤติกรรมของพนักงานมากกว่านโยบายเชิงรูปแบบเพียงลำพัง ขณะเดียวกัน การวัดสภาพแวดล้อมองค์กรจำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติการสนับสนุนและพฤติกรรมเชิงลบที่อาจดำรงอยู่ควบคู่กัน เพื่อให้สามารถอธิบายระดับการยอมรับได้อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับสภาพจริงขององค์กรร่วมสมัย

นิยามความปลอดภัยทางจิตวิทยาในงานจิตวิทยาองค์การ

ในกรอบจิตวิทยาองค์การ ความปลอดภัยทางจิตวิทยาถูกนิยามว่าเป็นความเชื่อร่วมกันของสมาชิกในทีมว่าบริบทการทำงานมีความปลอดภัยต่อการแสดงพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงเชิงปฏิสัมพันธ์ เช่น การยอมรับความผิดพลาด การตั้งคำถาม การเสนอความคิดเห็นที่แตกต่าง การรายงานปัญหา และการขอความช่วยเหลือ โดยปราศจากความกลัวต่อการถูกลงโทษหรือ

การถูกลดทอนคุณค่า งานศึกษาของ Edmondson ชี้ให้เห็นว่า ความปลอดภัยทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของทีม และเชื่อมโยงต่อไปสู่ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพการทำงาน (Edmondson, 1999) ในบริบทของความหลากหลาย ความปลอดภัยทางจิตวิทยามีบทบาทสำคัญ เนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเพิ่มระดับของความเสี่ยงเชิงปฏิสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านอำนาจ อคติแฝง หรือการตีความพฤติกรรมที่หลากหลาย หากขาดการจัดการที่เหมาะสม ความหลากหลายอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและการปิดกั้นการแสดงออกของสมาชิกในทีม อย่างไรก็ตาม หากองค์กรสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการยอมรับและการมีส่วนร่วม ความหลากหลายย่อมสามารถแปรเปลี่ยนเป็นทรัพยากรทางความคิดและนวัตกรรมที่ส่งเสริมประสิทธิภาพขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ILO, 2014)

โดยสรุป ความปลอดภัยทางจิตวิทยาเป็นกลไกเชิงจิตวิทยาที่สะท้อนการรับรู้ร่วมของสมาชิกในทีมต่อความปลอดภัยในการมีส่วนร่วมและแสดงออกในบริบทการทำงาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นรากฐานของประสิทธิภาพการทำงาน โดยเฉพาะในบริบทที่มีความหลากหลาย ซึ่งเพิ่มระดับความเสี่ยงเชิงปฏิสัมพันธ์ ความปลอดภัยทางจิตวิทยาจึงทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่แปลงความแตกต่างระหว่างบุคคลไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวกขององค์การ

ทฤษฎีความเครียดของชนกลุ่มน้อย

กรอบแนวคิดทฤษฎีความเครียดของชนกลุ่มน้อยซึ่งพัฒนาโดย Meyer (2003) สามารถใช้อธิบายเหตุผลที่บุคลากร LGBTQ ในโลกการทำงานต้องการความปลอดภัยทางจิตวิทยาในระดับที่สูงเป็นพิเศษ โดยทฤษฎีดังกล่าวเสนอว่า การตีตรา อคติ และการเลือกปฏิบัติ ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เป็นปฏิปักษ์ ส่งผลให้บุคคลในกลุ่มชนกลุ่มน้อยทางเพศต้องเผชิญระดับความเครียดที่สูงกว่ากลุ่มกระแสหลัก และส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต ตลอดจนรูปแบบการเผชิญปัญหา เช่น การปกปิดอัตลักษณ์และการคาดการณ์การถูกปฏิเสธ (Meyer, 2003) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลกที่ชี้ว่าการกีดกันจากสถาบันทางสังคม รวมถึงสถานที่ทำงาน ก่อให้เกิดต้นทุนทางเศรษฐกิจในรูปของผลิตภาพที่ลดลง การใช้ทุนมนุษย์อย่างไม่มีประสิทธิภาพ และความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ เมื่อเชื่อมโยงกับกรอบจิตวิทยาองค์การ กลไกของความเครียดในชนกลุ่มน้อยส่งผลให้พนักงาน

LGBTQ ต้องใช้ทรัพยากรทางจิตใจจำนวนมากไปกับการเฝ้าระวังความเสี่ยง การจัดการอัตลักษณ์ การหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอคติ และการควบคุมการแสดงออก พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนต้นทุนเชิงจิตวิทยาในการปกป้องตนเอง ซึ่งลดทอนทรัพยากรที่ควรถูกใช้ไปกับการปฏิบัติงาน การเรียนรู้ และการสร้างนวัตกรรมในองค์กร (Badgett et al., 2014)

โดยสรุป ทฤษฎีความเครียดของชนกลุ่มน้อยอธิบายว่า ความเครียดที่เกิดจากการตีตรา อคติ และการเลือกปฏิบัติ เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่บั่นทอนทรัพยากรทางจิตใจของบุคลากร LGBTQ และส่งผลต่อสุขภาวะและศักยภาพในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญ ในบริบทขององค์กร กลไกดังกล่าวนำไปสู่การใช้พลังงานทางจิตใจเพื่อการปกป้องตนเองมากกว่าการปฏิบัติงาน ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง ดังนั้น การลดแรงกดดันเชิงสังคมและการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการฟื้นฟูและเพิ่มพูนศักยภาพของบุคลากรในองค์กร

หลักฐานเชิงสังเคราะห์เกี่ยวกับบริบทสนับสนุน LGBTQ กับผลลัพธ์ในที่ทำงาน

หลักฐานเชิงสังเคราะห์จากงาน meta-analysis ในสาขาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ชี้ให้เห็นอย่างเป็นระบบว่า การสนับสนุนความหลากหลายทางเพศในสถานที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ด้านเจตคติและสุขภาวะของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญ โดยเมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ที่ปรับแก้ความคลาดเคลื่อนการวัดตามแนวทางของ Hunter–Schmidt พบว่า นโยบายและแนวปฏิบัติอย่างเป็นทางการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเจตคติในการทำงานในระดับต่ำ (ρ = .16) ขณะที่บรรยากาศองค์กรที่สนับสนุน LGBTQ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางถึงสูง (ρ = .43) และความสัมพันธ์เชิงสนับสนุนในที่ทำงานมีขนาดอิทธิพลสูงกว่า (ρ = .48) นอกจากนี้ บรรยากาศองค์กรที่สนับสนุนยังมีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมากกับการรับรู้การเลือกปฏิบัติ (ρ = −.69) รูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวสะท้อนข้อสังเกตเชิงทฤษฎีว่านโยบายองค์กรเพียงลำพังมักมีผลโดยอ้อมและมีขนาดอิทธิพลจำกัด หากปราศจากการสนับสนุนในระดับบรรยากาศองค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในทางตรงกันข้าม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในชีวิตการทำงานประจำวันมีบทบาทสำคัญในการกำหนดการรับรู้ความปลอดภัยและความเป็นธรรมของพนักงาน จึงส่งผลต่อเจตคติและผลลัพธ์ทางจิตวิทยาในระดับที่สูงกว่า (Webster et al., 2018) ในอีกมิติหนึ่ง งาน meta-analysis เกี่ยวกับการ

เปิดเผยอัตลักษณ์ทางเพศในสถานที่ทำงานชี้ว่า การเปิดเผยมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการรับรู้บรรยากาศองค์กร ($r \approx .57$) และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการรับรู้การเลือกปฏิบัติ ($r \approx -.15$) ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนว่า พฤติกรรมการเปิดเผยอัตลักษณ์จำเป็นต้องอาศัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความปลอดภัยสูง และสามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้เชิงพฤติกรรมของระดับการยอมรับในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wax et al., 2018)

โดยสรุป หลักฐานเชิงสังเคราะห์ยืนยันอย่างเป็นระบบว่า การสนับสนุนความหลากหลายทางเพศในสถานที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ด้านเจตคติและสุขภาวะของพนักงาน โดยเฉพาะในมิติของบรรยากาศองค์กรและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งมีขนาดอิทธิพลสูงกว่านโยบายเชิงรูปแบบ ทั้งนี้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในชีวิตการทำงานประจำวันมีบทบาทสำคัญในการกำหนดการรับรู้ความปลอดภัยและความเป็นธรรมของพนักงาน อันนำไปสู่ผลลัพธ์ทางจิตวิทยาและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

หลักฐานเชิงสังเคราะห์เกี่ยวกับความปลอดภัยทางจิตวิทยากับผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพการทำงาน

หลักฐานเชิงสังเคราะห์จากงาน meta-analysis ในสาขาจิตวิทยาองค์การชี้ให้เห็นว่าความปลอดภัยทางจิตวิทยามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างบริบทองค์กรที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมกับผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพการทำงาน โดยเฉพาะในวรรณกรรมด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถมองได้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการยอมรับและการมีส่วนร่วมของพนักงาน ผลการสังเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำลักษณะดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลลัพธ์ด้านการทำงานในหลายมิติ ได้แก่ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน พฤติกรรมการเป็นพลเมืองที่ดีในองค์การ พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความตั้งใจลาออก ที่สำคัญการทดสอบแบบจำลองเชิงโครงสร้างระดับเมตาโดยใช้วิธี meta-analytic structural equation modeling สนับสนุนว่า ความปลอดภัยทางจิตวิทยาเป็นตัวแปรสื่อกลางที่สำคัญในการอธิบายเส้นทางดังกล่าว โดยพบว่าความปลอดภัยทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ($\rho = .43$) และพฤติกรรมการเป็นพลเมืองในองค์การ ($\rho = .32$) แม้งานศึกษาดังกล่าวจะอยู่ในกรอบภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมในความหมายกว้าง แต่ข้อได้เปรียบเชิงทฤษฎีคือการให้ค่าประมาณของเส้นทางความสัมพันธ์ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐาน

ในการอธิบายกลไกในบริบทอื่น โดยเฉพาะการยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กร ซึ่งจำเป็นต้องแปลงไปสู่พฤติกรรมในระดับปฏิสัมพันธ์และการนำของผู้นำ เพื่อสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยาอย่างเป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการทำงานในที่สุด (Li et al., 2024)

โดยสรุป หลักฐานเชิงสังเคราะห์ยืนยันว่า ความปลอดภัยทางจิตวิทยาเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างบริบทองค์กรกับผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพการทำงาน โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมและผลลัพธ์การทำงานในหลายมิติ ทั้งประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและพฤติกรรมการเป็นพลเมืองในองค์การ นอกจากนี้ บทบาทของความปลอดภัยทางจิตวิทยาในฐานะตัวแปรสื่อกลางยังได้รับการสนับสนุนจากการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างระดับเมตา ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการทางจิตวิทยาในการแปลงบริบทองค์กรไปสู่ผลลัพธ์ด้านการทำงานอย่างเป็นระบบ

การบูรณาการกรอบแนวคิด: จากความหลากหลายสู่ประสิทธิภาพการทำงาน

การบูรณาการกรอบแนวคิดในบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรกับประสิทธิภาพการทำงานมิได้เป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง หากแต่เป็นกระบวนการเชิงกลไกที่ซับซ้อนซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งบริบททางสังคมและกระบวนการทางจิตวิทยา กล่าวคือ ในระดับโครงสร้าง การสนับสนุนความหลากหลายทางเพศผ่านนโยบาย บรรยากาศองค์กร และความสัมพันธ์ในที่ทำงาน มีบทบาทในการลดการตีตราและการเลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัจจัยต้นทางของความเครียดในชนกลุ่มน้อย (Meyer, 2003; Webster et al., 2018) เมื่อแรงกดดันดังกล่าวลดลง พนักงานที่มีความหลากหลายทางเพศจึงมีแนวโน้มลดพฤติกรรมการปกปิดอัตลักษณ์และการเฝ้าระวังความเสี่ยงทางสังคม ซึ่งเป็นต้นทุนเชิงจิตวิทยาที่บั่นทอนศักยภาพในการทำงาน (Badgett et al., 2014)

ในระดับกระบวนการ ความปลอดภัยทางจิตวิทยาทำหน้าที่เป็นกลไกสื่อกลางที่สำคัญ โดยแปลงสภาพแวดล้อมองค์กรที่เอื้อต่อความหลากหลายไปสู่ผลลัพธ์ด้านพฤติกรรมและการทำงาน เมื่อพนักงานรับรู้ว่าตนสามารถแสดงออก แสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมได้โดยปราศจากความกลัวต่อผลลบ ความปลอดภัยทางจิตวิทยาจะส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของทีม การแลกเปลี่ยนความรู้ และการแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรากฐานของประสิทธิภาพการทำงาน (Edmondson, 1999; Li et al., 2024) หลักฐานเชิงสังเคราะห์ยัง

สนับสนุนว่า ความปลอดภัยทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลลัพธ์ด้านการทำงาน เช่น ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและพฤติกรรมการเป็นพลเมืองในองค์การ (ρ = .43 และ .32 ตามลำดับ) ตลอดจนเป็นตัวแปรสื่อกลางที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบริบทองค์กรกับผลลัพธ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ

ในระดับผลลัพธ์ กระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการทำงานผ่านหลายมิติ ทั้งในด้านเจตคติ การมีส่วนร่วม พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ โดยเฉพาะในบริบทของความหลากหลายซึ่งมีศักยภาพในการสร้างมุมมองที่หลากหลายและความคิดสร้างสรรค์ หากได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม (ILO, 2014) อย่างไรก็ตาม หากองค์กรไม่สามารถสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยาได้อย่างแท้จริง ความหลากหลายอาจกลับกลายเป็นแหล่งของความขัดแย้งและการปิดกั้นการแสดงออก ซึ่งส่งผลเชิงลบต่อประสิทธิภาพการทำงานโดยรวม

สรุป

การบูรณาการกรอบแนวคิดในบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับความหลากหลายทางเพศในองค์กรกับประสิทธิภาพการทำงานเป็นกระบวนการเชิงกลไกที่เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างองค์กร กระบวนการทางจิตวิทยา และผลลัพธ์ด้านการทำงาน กล่าวคือ การสนับสนุนความหลากหลายทางเพศในระดับนโยบาย บรรยากาศองค์กร และความสัมพันธ์ในที่ทำงาน มีบทบาทในการลดการตีตราและความเครียดของชนกลุ่มน้อย ซึ่งส่งผลให้พนักงานลดพฤติกรรมการปกปิดอัตลักษณ์และต้นทุนเชิงจิตวิทยา (Meyer, 2003; Badgett et al., 2014) ขณะเดียวกัน ความปลอดภัยทางจิตวิทยาทำหน้าที่เป็นกลไกสื่อกลางที่สำคัญ โดยแปลงสภาพแวดล้อมดังกล่าวไปสู่พฤติกรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรากฐานของประสิทธิภาพการทำงาน (Edmondson, 1999; Li et al., 2024) ดังนั้น การยอมรับความหลากหลายทางเพศจึงจะก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความปลอดภัยทางจิตวิทยา อันทำให้ความหลากหลายกลายเป็นทุนเชิงองค์การและแหล่งสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. (2558). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 18 ก หน้า 17-27 (13 มีนาคม 2558).

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2567, 24 กันยายน). พระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียม ประกาศใช้แล้ว มีผลบังคับใช้ในปี 2568. จาก https://www.ect.go.th/th/kamphaengphet/db_123_kamphaengphet_cms_30/46243/

Badgett, M. V. L., Nezhad, S., Waaldijk, K., & van der Meulen Rodgers, Y. (2014). The economic cost of stigma and the exclusion of LGBT people: A case study of India. World Bank. Retrieved from https://documents1.worldbank.org/curated/en/527261468035379692/pdf/940400WP0Box380usion0of0LGBT0People.pdf

Edmondson, A. C. (1999). Psychological safety and learning behavior in work teams. Administrative Science Quarterly, 44(2), 350–383.

Holman, E. G., Fish, J. N., Oswald, R. F., & Goldberg, A. E. (2021). Reconsidering the LGBT climate inventory: Understanding support and hostility for LGBTQ employees in the workplace. Journal of Career Assessment.

International Labour Organization. (2014). Gender identity and sexual orientation in Thailand: Promoting rights, diversity and equality in the world of work. Retrieved from https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@asia/@ro-bangkok/@srobangkok/documents/publication/wcms_356950.pdf

Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. Psychological Bulletin, 129(5), 674–697.

United Nations Development Programme (UNDP). (2019). Tolerance but not inclusion: A national survey on experiences of discrimination and social attitudes towards LGBT people in Thailand. UNDP Thailand. Retrieved from https://www.aidsdatahub.org/sites/default/files/resource/undp-th-2019-lgbt-tolerance-not-inclusion.pdf

Wax, A., Coletti, K. K., & Ogaz, J. W. (2018). The benefit of full disclosure: A meta-analysis of the implications of coming out at work. Organizational Psychology Review, 8(1), 3–30.

Webster, J. R., Adams, G. A., Maranto, C. L., Sawyer, K., & Thoroughgood, C. (2018). Workplace contextual supports for LGBT employees: A review, meta-analysis, and agenda for future research. Human Resource Management, 57(1), 193–210.

การประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2*

EVALUATION OF THE SAFE BANGPHRA PROJECT PREVENTION OF RISKS ASSOCIATED WITH CIGARETTES, ELECTRONIC CIGARETTES AND ALCOHOLIC BEVERAGES AT BANBANGPHRA SCHOOL, UNDER TRANG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ธันย์เทพ ทองเยาว์[1], พณกฤษ บุญพบ[2] และ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์[3]

Tantap Thongyao[1], Phanagrid Boonpob[2] and Werayut Chatakan[3]

[1-3]คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[1-3]Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 6755701045@nstru.ac.th

วันที่รับบทความ : 19 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 3 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 5 เมษายน 2569

Received 19 March 2026; Revised 3 April 2026; Accepted 5 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินด้านปฏิกิริยาตอบสนอง 2) ประเมินด้านผลการเรียนรู้ 3) ประเมินด้านพฤติกรรม และ 4) ประเมินด้านผลลัพธ์ ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ประชากร คือ

Citation:

* ธันย์เทพ ทองเยาว์, พณกฤษ บุญพบ และ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2569). การประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1498-1515.

Tantap Thongyao, Phanagrid Boonpob and Werayut Chatakan. (2026). Evaluation Of The Safe Bangphra Project Prevention Of Risks Associated With Cigarettes, Electronic Cigarettes And Alcoholic Beverages At Banbangphra School, Under Trang Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1498-1515.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

นักเรียนโรงเรียนบ้านบางพระ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 91 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินด้านปฏิกิริยาตอบสนอง อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดตารางเวลาการอบรมมีความเหมาะสม 2) ด้านการเรียนรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยของการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมฝึกอบรมของนักเรียนจำนวน 91 คน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ที่ 9.86 คะแนน

คิดเป็นร้อยละ 49.29 และคะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมฝึกอบรมอยู่ที่ 18.04 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.22 คะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนเข้าร่วมฝึกอบรม 3) ด้านพฤติกรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ แสดงความไม่เห็นด้วยหรือโต้แย้งอย่างเหมาะสมเมื่อมีการชักชวนให้ลอง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ แสดงแนวคิดหรือแนวทางการป้องกันตนเองและผู้อื่นจากสิ่งเสพติดเหล่านี้ 4) ด้านผลลัพธ์ พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินด้านการประเมินผลลัพธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ครูสามารถสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในพฤติกรรมนักเรียนหลังการอบรม และโครงการส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะที่ดีในชั้นเรียน ผลจากการสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงคุณภาพ พบว่า โครงการประสบความสำเร็จในการยกระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างชัดเจน ในขณะที่ระดับหน่วยงานและชุมชน โครงการนี้ได้สร้างประโยชน์โดยนักเรียนเป็นกระบอกเสียงเตือนสติครอบครัวและคนในหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน ลดภาระการดูแลของสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียว และนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ, การฝึกอบรม, สารเสพติด

Abstract

This independent study, aimed to evaluate: 1) Reaction, 2) Learning, 3) Behavior, and 4) Results of the project participants. The sample consisted of 91 students from Grade 4 to Grade 9 at Banbangphra School during the 2025 academic year. The research instruments included questionnaires, tests, observation forms, and interviews. Data were analyzed using mean, standard deviation and qualitative content analysis.

The research findings were as follows: 1) Reaction: The overall evaluation was at the highest level. The highest-rated aspect was the practical applicability of the content. The lowest-rated aspect was the appropriateness of the training schedule. 2) Learning: A comparison of pre and post training knowledge revealed significant improvement. The 91 participants had an overall average pre-test score of 9.86 (49.29%), which increased to an average post-test score of 18.04 (90.22%). The post-test scores were markedly higher than the pre-test scores. 3) Behavior: The overall evaluation was at a high level. The highest-rated behavior was the ability to express disagreement or appropriately refuse invitations to use substances. The lowest-rated aspect was the ability to demonstrate concepts or guidelines for protecting oneself and others from substances. 4) Results: The overall evaluation was at the highest level. The highest-rated aspects included teachers observing positive behavioral changes in students and the project fostering a classroom atmosphere that promotes well-being. Qualitative results from interviews indicated that the project successfully enhanced students' desired characteristics (discipline, responsibility, and public mindedness). At the community level, students served as voices of awareness for their families and neighbors, leading to a strong collaborative network between home, school, and the community. This reduced the school's burden and fostered a sustainably safe environment from addictive substances.

Keywords: Project Evaluation, Training, Drugs

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ทั่วโลกต้องเผชิญ และทุกประเทศต่างร่วมมือกันในการรณรงค์ เพื่อลดและป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด (United Nations, 2021) ประเทศไทยเองก็ประสบกับปัญหานี้อย่างต่อเนื่อง โดยประเทศของเราไม่เพียงเป็นพื้นที่ผลิตและการค้าแต่ยังเป็นจุดเชื่อมโยงของเส้นทางการแพร่ระบาด และการขนส่งยาเสพติด (National Institute on Drug Abuse, 2020) ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวได้แพร่กระจายไปยังทุกพื้นที่ของประเทศอย่างรวดเร็วและสร้างผลกระทบต่อสังคมและสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะในด้านสุขภาพจิตและร่างกาย รวมทั้งส่งผลต่อเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต จึงทำให้ปัญหายาเสพติดสามารถแพร่ระบาดในชุมชนได้ง่ายขึ้น (Department of Mental Health, 2018) และเพิ่มความรุนแรงในกลุ่มเยาวชนซึ่งมีแนวโน้มติดยาเสพติดในวัยที่เด็กมากขึ้น การแก้ไขปัญหานี้จำเป็นต้องมีการร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องจากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น

เด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงซึ่งจำเป็นต้องได้รับการเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจเกษตรกรรมสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ซึ่งความผูกพันระหว่างนักเรียนและครูอาจารย์รวมถึงการเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาได้ลดน้อยลงในปัจจุบัน นอกจากนี้สถาบันครอบครัวและชุมชนก็มีความอ่อนแอลง โดยเฉพาะในกรณีที่เยาวชนขาดการดูแลจากครอบครัวและขาดแหล่งที่พึ่งพิง (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2561) สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่แปลกแยกไปจากบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม การใช้สารเสพติด เช่น บุหรี่ บุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ หรือแอลกอฮอล์เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นที่มีความเสี่ยงสูงในการทดลองและติดสารเสพติด (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2562) การใช้บุหรี่และบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ ในเยาวชนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากการเข้าถึงได้ง่าย

และการโปรโมทในสื่อสังคมที่ทำให้มองว่าเป็นการแสดงออกทางแฟชั่นหรือสัญลักษณ์ของการเป็นผู้ใหญ่ การใช้แอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชนก็เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มักเห็นว่าการดื่มแอลกอฮอล์เป็นกิจกรรมสังคมที่ไม่เป็นอันตราย แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วการบริโภคแอลกอฮอล์ในปริมาณที่มากเกินไปสามารถส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตและร่างกายของเยาวชน

โรงเรียนบ้านบางพระตระหนักถึงอันตรายจากการใช้บุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างค่านิยมในการไม่สูบบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหมู่นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา จึงได้ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนปลอดบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นแนวทางการทำงานที่มุ่งให้โรงเรียนบ้านบางพระเป็นโรงเรียนที่ปลอดภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การดำเนินโครงการนี้จะช่วยให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาปลอดภัยจากพิษภัยของสารเหล่านี้ ทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้สถานศึกษาและผู้มาติดต่อราชการเกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย โรงเรียนบ้านบางพระจึงมุ่งหวังให้การขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ "สถานศึกษาปลอดภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์" ประสบความสำเร็จ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการป้องกันและลดการใช้สารเสพติดในโรงเรียน และชุมชนในระยะยาว

ผู้ประเมินได้ศึกษาค้นคว้าหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดรูปแบบการประเมินโครงการให้สอดคล้องกับการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยใช้แนวคิดการประเมินตามรูปแบบของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพทริค (Donald L. Kirkpatrick) 4 ด้าน คือ การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) การประเมินการเรียนรู้ (Learning) การประเมินพฤติกรรม (behavior) และการประเมินผลลัพธ์ขององคกร (result) โดยการประเมินในครั้งนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลการดำเนินโครงการเพื่อนำไปวางแผนและดำเนินโครงการป้องกันยาเสพติดได้อย่างตรงจุดส่งผลให้สามารถสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ปลอดภัย นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน ในสายตาของผู้ปกครองและชุมชน และครูมีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในกลุ่มนักเรียน ช่วยให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์การป้องกันยาเสพติดได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนพัฒนากระบวนการแนะแนวและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้าร่วมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ

2. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ

3. เพื่อประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหลังเข้าร่วมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ

4. เพื่อประเมินด้านผลลัพธ์ของผู้เข้าร่วมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากร คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านบางพระ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 91 คน

ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโครงการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน และครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 7 คน โดยผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยให้ข้อมูลการประเมินด้านผลลัพธ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ มีจำนวนทั้งสิ้น 6 ชุด ดังนี้

2.1 แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด คือ แบบสอบถามเพื่อประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมและแบบสอบถามเพื่อประเมินผลลัพธ์โดยรวมของการฝึกอบรม โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกแสดงความคิดเห็นจากข้อความที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ให้โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ และมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 5 ระดับ ในแต่ละระดับมีช่วงห่างของคะแนนที่เท่ากัน คือ 1 คะแนน

2.2 แบบทดสอบเพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมก่อนและหลังการอบรม เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ

2.3 แบบสังเกตเพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม เป็นแบบสังเกตแสดงความคิดเห็นจากข้อความที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ให้ โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ และมีเกณฑ์การให้คะแนน เป็น 5 ระดับ ในแต่ละระดับมีช่วงห่างของคะแนนที่เท่ากัน คือ 1 คะแนน

2.4 แบบสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์โดยรวมของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 2 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารและแบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมฝึกอบรม โดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดที่มีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์จากผู้วิจัย

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือของการวิจัย

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ การประเมินโครงการ เอกสาร และแนวคิดเกี่ยวกับบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างขอบเขตและประเด็นในการประเมิน

3.2 สร้างเครื่องมือแต่ละชุดตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความชัดเจนของข้อคำถามแล้วนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาลงความเห็นและให้คะแนนคำถามแต่ละข้อ โดยเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหานั้น
ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับเนื้อหานั้น
ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับเนื้อหานั้น

3.3 นำเครื่องมือที่มีผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป และนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงเครื่องมือแต่ละชุดให้มีความเหมาะสม แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามการเข้าร่วมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4.2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ โดยวิธีเก็บรวบรวมจากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามการเข้าร่วมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4.4 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการนำส่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งเครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย

1) แบบสอบถามเพื่อประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมและเพื่อประเมินผลลัพธ์โดยรวมของการฝึกอบรม

2) แบบทดสอบเพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมก่อนและหลังการอบรม

3) แบบสังเกตเพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

4) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารและแบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียน เพื่อประเมินผลลัพธ์โดยรวมของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

4.5 นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อประเมินปฏิกิริยาของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม และเพื่อประเมินผลลัพธ์โดยรวมของการฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\boldsymbol{\sigma}$)

5.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบเพื่อประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมก่อนและหลังการอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\boldsymbol{\sigma}$)

5.3 ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตเพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\boldsymbol{\sigma}$)

5.4 ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารและแบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียนเพื่อประเมินผลลัพธ์โดยรวมของการฝึกอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) สรุปเป็นประเด็นสำคัญ และนำเสนอโดยการพรรณนาเนื้อหา (Content Description)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

- การหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

6.2 สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- ค่าเฉลี่ย (μ)
- ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (**σ**)
- การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินด้านปฏิกิริยาตอบสนอง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินด้านปฏิกิริยาตอบสนอง

ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง	N = 91		ระดับการประเมิน
	μ	σ	
รวม	**4.60**	**0.53**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง อยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.60, **σ** = 0.53)

2. ผลการประเมินด้านการเรียนรู้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมฝึกอบรมของผลการประเมินด้านการเรียนรู้

Test	N	μ	ร้อยละ	σ
Post-test	91	18.04	90.22	9.15
Pre-test	91	9.86	49.29	26.22

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ด้านการประเมินด้านผลการเรียนรู้ของนักเรียน จำนวน 91 คน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมฝึกอบรมโดยรวมอยู่ที่ 9.86 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 49.29 และคะแนนเฉลี่ย หลังเข้าร่วมฝึกอบรมอยู่ที่ 18.04 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.22 คะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนเข้าร่วมฝึกอบรม

3. ผลการประเมินด้านพฤติกรรม

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินด้านพฤติกรรม

ประเด็นการประเมินด้านพฤติกรรม	N = 5		ระดับการประเมิน
	μ	σ	
รวม	**4.13**	**0.56**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับมาก (μ = 4.13, **σ** = 0.56)

4. ผลการประเมินด้านผลลัพธ์

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินด้านการประเมินผลลัพธ์

ประเด็นการประเมินผลลัพธ์	N = 6		ระดับการประเมิน
	μ	σ	
รวม	**4.69**	**0.46**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมิน ด้านการประเมินผลลัพธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.69, **σ** = 0.46)

ผลจากการสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงคุณภาพ พบว่า โครงการประสบความสำเร็จในการยกระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งในด้านระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และการมีจิตสาธารณะช่วยเหลือผู้อื่น โดยนักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จนสามารถพัฒนาทักษะการปฏิเสธและหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยงได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ระดับหน่วยงานและชุมชน โครงการนี้ได้สร้างประโยชน์โดยนักเรียนเป็นกระบอกเสียงเตือนสติครอบครัวและคนในหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ลดภาระการดูแลของสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียวและนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามรูปแบบการประเมินของโดนัลด์ แอล เคิร์กแพทริค (Donald L. Kirkpatrick) คือ ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านผลลัพธ์ มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดตารางเวลาการอบรมมีความเหมาะสม ทั้งนี้เป็นผลมาจากคณะทำงานมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และแอลกอฮอล์ในบริบทของเยาวชนอย่างรอบด้าน ทำให้เนื้อหาที่นำมาอบรมมีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความตระหนักและมองเห็นแนวทางในการนำความรู้ไปปรับใช้ในการดูแลตนเองและคนรอบข้างได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kirkpatrick (1994) ที่ระบุว่าการประเมินด้านปฏิกิริยาตอบสนองที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้เรียนต้องรับรู้ถึงความสำคัญและประโยชน์ของสิ่งที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพงศ์ แถลงกัณฑ์ (2565) ได้วิจัย เรื่อง การประเมิน

โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนสันติวิทยาสรรพ์ ผลการประเมิน พบว่า โครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนสันติวิทยาสรรพ์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พลสิชฌ์ ชูเนตร (2567) ได้วิจัย เรื่อง การประเมินโครงการสถานศึกษาปลอดภัย ห่างไกลยาเสพติด โรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการประเมินพบว่า ผลการประเมินปฏิกิริยาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ประเด็นการกำหนดเนื้อหาในการอบรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มีค่าเฉลี่ยผลการประเมินสูงสุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nordmyr & Forsman (2021) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทและหน้าที่ในการป้องกันการใช้สารเสพติดในบริบทโรงเรียน: มุมมองของตัวแทนบุคลากรทางการศึกษาในประเทศฟินแลนด์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจมุมมองของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการแบ่งบทบาทและหน้าที่ในการป้องกันการใช้สารเสพติดระดับปฐมภูมิ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในโรงเรียนให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อ ความร่วมมือระหว่างภาคส่วน และความร่วมมือภายในโรงเรียนในการดำเนินงานป้องกันสารเสพติด โดยมองว่างานป้องกันสารเสพติดควรบูรณาการไปพร้อมกับการส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียน

2. ด้านการเรียนรู้ พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมฝึกอบรมของผลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านผลการเรียนรู้ จำนวน 91 คน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมฝึกอบรมโดยรวมอยู่ที่ 9.86 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 49.29 และคะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมฝึกอบรมอยู่ที่ 18.04 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 90.22 คะแนนเฉลี่ยหลังเข้าร่วมฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนเข้าร่วมฝึกอบรม ทั้งนี้เป็นผลมาจากเนื้อหาที่ใช้ในการอบรมและข้อคำถามในแบบทดสอบ มีความสอดคล้องกันอย่างชัดเจน โดยครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่สำคัญทำให้นักเรียนสามารถทำคะแนนหลังเรียนได้สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับงานวิจัยของพลสิชฌ์ ชูเนตร (2567) ได้วิจัย เรื่อง การประเมินโครงการสถานศึกษาปลอดภัย ห่างไกลยาเสพติดโรงเรียนสิชลคุณาธารวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็น

รายข้อพบว่าประเด็นนักเรียนตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกันยาเสพติด มีค่าเฉลี่ยผลการประเมินสูงที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราเชนทร์ รักจันทร์ (2568) ได้วิจัย เรื่อง การประเมินโครงการเยาวชนวัยใส ห่างไกลยาเสพติด โรงเรียนเทพราชพิทยาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า ประเด็นนักเรียนที่มีสุขภาพจิตดี มีนิสัยร่าเริงแจ่มใส และมองโลกในแงดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Burr & Storm (2023) ได้วิจัย เรื่อง การทบทวนอย่างเป็นระบบและการวิเคราะห์เชิงอภิมานของการแทรกแซงการป้องกันในโรงเรียนที่มุ่งเป้าไปที่การใช้บุหรี่ไฟฟ้าในหมู่วัยรุ่น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมป้องกันในโรงเรียนมีประสิทธิผลอย่างชัดเจนในการเพิ่มระดับความรู้ เจตนาและทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการไม่ใช้บุหรี่ไฟฟ้าและยาสูบในช่วงหลังการทดสอบทันที สะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจพื้นฐานและสร้างการตระหนักรู้ต่อพิษภัยของสารเสพติดให้แก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านพฤติกรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ แสดงความไม่เห็นด้วยหรือโต้แย้งอย่างเหมาะสมเมื่อมีการชักชวนให้ลอง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือแสดงแนวคิดหรือแนวทางการป้องกันตนเองและผู้อื่นจากสิ่งเสพติดเหล่านี้ ทั้งนี้เป็นผลมาจาก การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่วิทยากรได้นำสถานการณ์สมมติที่อาจเกิดขึ้นจริง ในชีวิตประจำวันมาให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการปฏิเสธทำให้นักเรียนเกิดความมั่นใจและมีรูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการป้องกันตนเอง ผลการประเมินในด้านการหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยงที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับสอง สะท้อนให้เห็นว่าโครงการสามารถทำให้นักเรียนรู้เท่าทันภัยเงียบที่มากับสภาพแวดล้อมรอบตัว นักเรียนจึงเกิดพฤติกรรมการป้องกันเชิงรุกด้วยการหลีกเลี่ยงแทนการเผชิญหน้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเด็จ ภิมายกุล (2566) ได้วิจัย เรื่อง ทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคบุหรี่ไฟฟ้ากับแนวทางการป้องกันการบริโภคบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการป้องกันการบริโภคบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษามี 5 ประเด็น คือ การรณรงค์ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ สร้างกฎระเบียบการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ดี การจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรษภรณ์ นิตยกุลเศรษฐ์ (2567) ได้วิจัย เรื่อง รายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพ

นักเรียนตามแนวทางสถานศึกษาน้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” สู่การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน โรงเรียนบ้านห้วยไห อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ด้านพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียน พบว่า ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ด้านการให้คำปรึกษา ด้านการใช้วิจารณญาณในการแก้ปัญหาอยู่ในระดับมาก ด้านการเลือกคบเพื่อน ด้านการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้านทักษะการปฏิเสธ ด้านการยอมรับตนเอง ด้านการรู้จักให้โอกาสคนอื่น อยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sarin & Murthy (2023) ได้วิจัย เรื่อง การแทรกแซงเพื่อป้องกันการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเด็กและวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า การแทรกแซงในโรงเรียนที่เน้นการพัฒนาทักษะทางสังคมและการใช้ผู้นำเพื่อนมีผลเชิงบวก ในการป้องกันการเริ่มต้นใช้บุหรี่ไฟฟ้า การศึกษายังพบว่าโปรแกรมที่มีการฝึกทักษะทางสังคม และการใช้ผู้นำเพื่อนสามารถลดการเริ่มต้นการใช้บุหรี่ไฟฟ้าได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. ด้านผลลัพธ์ พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการประเมินผลลัพธ์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ครูสามารถสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในพฤติกรรมนักเรียนหลังการอบรม และโครงการส่งผลให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะที่ดีในชั้นเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนสามารถอธิบายผลกระทบของบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสุขภาพได้ถูกต้อง และนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการปฏิเสธสิ่งเสพติดอย่างเหมาะสม และผลจากการสัมภาษณ์เพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงคุณภาพ พบว่า โครงการประสบความสำเร็จในการยกระดับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งในด้านระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และการมีจิตสาธารณะช่วยเหลือผู้อื่น โดยนักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จนสามารถพัฒนาทักษะการปฏิเสธและหลีกเลี่ยงสถานการณ์เสี่ยงได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสร้างประโยชน์ต่อตัวนักเรียนโดยตรงในการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดและสุขภาวะที่ดีเพื่ออนาคต ในขณะที่ระดับหน่วยงานและชุมชน โครงการนี้ได้สร้างประโยชน์โดยนักเรียนเป็นกระบอกเสียงเตือนสติครอบครัวและคนในหมู่บ้าน ส่งผลให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ลดภาระการดูแลของสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียว และนำไปสู่การสร้าง

สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากสิ่งเสพติดอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เป็นผลมาจาก โครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการให้ความรู้ในห้องเรียน แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศที่ปลอดภัยภายในโรงเรียน ส่งผลให้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งในด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบถูกพัฒนาขึ้นควบคู่ไปกับความรู้เรื่องยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิติพงษ์ เรือนเพ็ชร (2568) ได้วิจัย เรื่อง ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกัน การสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ เพศ การเรียนการสอนเรื่องบุหรี่ไฟฟ้าในโรงเรียน ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ไฟฟ้า ทัศนคติในการป้องกันการสูบบุหรี่ไฟฟ้า ดังนั้น ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแผนกิจกรรมการจัดทำแผนนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการป้องกันการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราเชนทร์ รักจันทร์ (2568) ได้วิจัย เรื่อง การประเมินโครงการเยาวชนวัยใส ห่างไกลยาเสพติด โรงเรียนเทพราชพิทยาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินผลลัพธ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประเด็นนักเรียนมีความสามารถใช้ทักษะชีวิตในการหลีกเลี่ยง ให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้ด้วยตนเอง และสามารถให้ความรู้แก่ผู้อื่นที่มีปัญหาได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการประเมินโครงการบางพระปลอดภัย ป้องกันภัยจากบุหรี่ บุหรี่ไฟฟ้า และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โรงเรียนบ้านบางพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 จากผลการประเมินด้านปฏิกิริยาตอบสนอง พบว่า การจัดตารางเวลาการอบรมมีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น ทางโรงเรียนควรมีการปรับช่วงเวลาการดำเนินกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น หรือแบ่งเนื้อหาออกเป็นช่วงสั้น ๆ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเหนื่อยล้าและเพิ่มเวลาในส่วนของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อให้ผลการประเมินประเด็นด้านปฏิกิริยาตอบสนองเพิ่มขึ้น 1.2 จากผลการประเมินด้านการเรียนรู้ พบว่า แม้หลังจบโครงการนักเรียน

จะมีความรู้เพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากพื้นฐานเดิมที่ต่างกัน และองค์ความรู้เรื่องบุหรี่ไฟฟ้าหรือสารเสพติดชนิดใหม่ ๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ความรู้ที่ได้รับอาจเป็นเพียงความจำระยะสั้นหรือยังไม่ครอบคลุมทุกมิติ ทางโรงเรียนควรจัดทำ ศูนย์เรียนรู้ดิจิทัลและคลังความรู้แบบมีชีวิต ที่รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของยาสูบและแอลกอฮอล์ในรูปแบบที่ทันสมัย โดยมีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันเสมอ 1.3 จากผลการประเมินด้านพฤติกรรม พบว่า การแสดงแนวคิดหรือแนวทางการป้องกันตนเองและผู้อื่นจากสิ่งเสพติด มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้น โรงเรียนควรจัดกิจกรรมต่อยอดในลักษณะ แกนนำเยาวชน เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้นำและการสื่อสาร เพื่อให้นักเรียนมีความมั่นใจในการส่งต่อความรู้และคำแนะนำที่ถูกต้องแก่เพื่อนนักเรียนและคนในชุมชน 1.4 จากผลการประเมินด้านผลลัพธ์ พบว่า การอธิบายผลกระทบต่อสุขภาพอย่างถูกต้องและการปฏิเสธสิ่งเสพติดอย่างเหมาะสมยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ดังนั้น ควรมีการผลิตสื่อประสมหรืออินโฟกราฟิกที่สรุปเนื้อหาสำคัญที่จดจำง่าย และจัดสถานการณ์จำลอง อย่างสม่ำเสมอในคาบโฮมรูมเพื่อฝึกทักษะการปฏิเสธให้กลายเป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่องและยั่งยืน 1.5 โรงเรียนควรนำผลลัพธ์เชิงบวกที่นักเรียนเป็นกระบอกเสียงไปยังครอบครัว มาขยายผลสู่การทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ระหว่างโรงเรียนกับร้านค้าในชุมชน เพื่อสร้างเขตปลอดบุหรี่ และแอลกอฮอล์รอบสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 1.6 ผู้บริหารสถานศึกษาควรบูรณาการโครงการนี้เข้ากับแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน เพื่อสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินโครงการสถานศึกษาปลอดภัย เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กร หรือการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ของสถานศึกษาต่อไป 2.2 ควรมีการวิจัยประเมินผลกระทบ ในระยะยาวภายหลังจบโครงการไปแล้ว เพื่อศึกษาว่าพฤติกรรมการปฏิเสธสิ่งเสพติด และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนยังคงมีความต่อเนื่องและยั่งยืนเพียงใดและมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นอุปสรรคต่อความต่อเนื่องของโครงการ

เอกสารอ้างอิง

กิติพงษ์ เรือนเพ็ชร. (2568). ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันการสูบบุหรี่ไฟฟ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารศูนย์อนามัยที่ 9 : วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, 19(2), 437-448.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2561). รายงานสถานการณ์ยาเสพติดในเยาวชนไทย. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

จักรพงศ์ แถลงกัณฑ์. (2565). การประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนสันติวิทยาสรรพ์. วารสารครุศาสตร์ปัญญา, 1(5), 15–27.

ราเชนทร์ รักจันทร์. (2568). การประเมินโครงการเยาวชนวัยใส ห่างไกลยาเสพติด โรงเรียนเทพราชพิทยาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 10(1), 31-48.

วรรษภรณ์ นิตยกุลเศรษฐ์. (2567). ได้วิจัยเรื่องรายงานการประเมินโครงการพัฒนาคุณภาพนักเรียนตามแนวทางสถานศึกษา น้อมนำ “ศาสตร์พระราชา” สู่การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน โรงเรียนบ้านห้วยไห อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา, 9(3), 44–54.

สมเด็จ ภิมายกุล. (2566). ทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคบุหรี่ไฟฟ้ากับแนวทางการป้องกันการบริโภคบุหรี่ไฟฟ้าของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์, 16(3), 30-44.

Burr, J. L. & Storm, S. H. (2023). A systematic review and meta-analysis of school-based preventive interventions for e-cigarette use. Prevention Science, 24(3), 456–468.

Department of Mental Health. (2018). Substance use and mental health issues in Thailand. Department of Mental Health, Ministry of Public Health. https://www.dmh.go.th

National Institute on Drug Abuse. (2020). Drug facts: Nationwide trends. National Institute on Drug Abuse. https://www.drugabuse.gov.

Nordmyr, J. & Forsman, A. K. (2021). Roles and responsibilities in substance use prevention in the school setting: Views among Finnish school personnel representatives. Scandinavian Journal of Primary Health Care, 39(3), 305-314.

United Nations. (2021). International cooperation against drug trafficking and abuse. United Nations. https://www.un.org/en/drug-control.

การพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง*

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT DEVELOPMENT OF NAMCHUED SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANISATION, RANONG PROVINCE

ภูวนาถ บางพาน

Phuwanat Bangpan

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumtani University, Thailand

Corresponding Author's Email: phuban9@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 21 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 23 เมษายน 2569

Received 11 April 2026; Revised 21 April 2026; Accepted 23 April 2026

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัญหาการพัฒนาการบริหารงานบุคคล และ 2) เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน เป็นวิจัยเชิงปริมาณ กรอบแนวคิดใช้แนวคิดและทฤษฎีของอัจฉรา สังข์สุวรรณ ประชากรเป้าหมายที่ใช้ ได้แก่ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จำนวน 48 คน ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

Citation:

* ภูวนาถ บางพาน. (2569). การพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1516-1526.

Phuwanat Bangpan. (2026). Human Resource Management Development Of Namchued Subdistrict Administrative Organisation, Ranong Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1516-1526.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการศึกษา พบว่า 1) ศึกษาระดับปัญหาการพัฒนาการบริหารงานบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านบำรุงรักษาบุคลากร รองลงไป คือ ด้านการให้พ้นจากงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร 2) การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด ที่มีระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การพัฒนา, การบริหารงานบุคคล, องค์การบริหารส่วนตำบล, จังหวัดระนอง

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of problems in human resource management development, and (2) compare human resource management of Subdistrict Administrative Organisations in Ranong Province, classified by educational level and work experience. This research employed a quantitative approach. The conceptual framework was based on the theories of Atchara Sangkasuwan. The target population consisted of 48 personnel of the Namchued Subdistrict Administrative Organisation, including permanent employees, civil servants, and contracted staff of Namchued Subdistrict Administrative Organisation, Ranong Province. The entire population was used as the sample. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of .97. The statistical methods used for data analysis included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance (ANOVA).

The findings revealed that: (1) the overall level of problems in human resource management development was at a high level. When considered by aspect, all dimensions were generally at a high level. The highest mean score was found in personnel maintenance, followed by termination of employment,

while the lowest mean score was in personnel development; and (2) the comparison of human resource management in Namchued Subdistrict Administrative Organisation, Ranong Province, classified by educational level and work experience, indicated that personnel with different educational backgrounds and work experience did not show statistically significant differences in their perceptions of human resource management development.

Keywords: Development, Human Resource Management, Subdistrict Administrative Organisation, Ranong Province

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ฐานรากและการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้นการบริหารงานบุคคลจึงถือเป็นภารกิจเชิงยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ใช่เพียงงานธุรการ แต่เป็นกระบวนการในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่การสรรหา การพัฒนา และการธำรงรักษาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ทั้งนี้ ระบบการบริหารงานบุคคลที่ดีต้องยึดหลักความโปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลตามพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับพื้นที่ และจำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ทำให้ภารกิจของ อปท. มีความหลากหลายและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านเพิ่มสูงขึ้น โดยการบริหารงานบุคคลอยู่ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และการกำกับดูแลของคณะกรรมการกลางและคณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่น (ก.จ., ก.ท., ก.อบต.) เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ (สำนักงาน

คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563) ทั้งนี้ อบต.น้ำจืด จังหวัดระนอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรรม และการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เช่น การจัดการภัยพิบัติและการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน จึงต้องมีการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพและยืดหยุ่นเพื่อรองรับภารกิจที่เปลี่ยนแปลง

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกรอบกฎหมายและมาตรฐานกลางกำกับ แต่ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาในการบริหารงานบุคคลหลายประการ เช่น ปัญหาอัตรากำลังไม่เพียงพอหรือขาดทักษะที่จำเป็น ปัญหาการประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งที่อาจยังไม่เชื่อมโยงกับผลการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง และปัญหาการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการทำงานจริง (จีรภา รอดเพชร, 2564; กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อขวัญกำลังใจและประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรโดยตรง จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลของ อบต.น้ำจืดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปรับปรุงที่มีความเหมาะสมกับบริบทองค์กรและเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จึงมุ่งเน้นการประเมินสภาพปัจจุบันของการบริหารงานบุคคลในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา การประเมินผล และการพัฒนาบุคลากร (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2565) เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนา พร้อมทั้งเสนอแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในเชิงนโยบาย เช่น การพัฒนาระบบการประเมินผลที่โปร่งใส การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการบุคลากร และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างตรงจุด ทั้งนี้เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรและคุณภาพการบริการสาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง แตกต่างกัน

2. บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนองแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืดในเขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีกระบวนวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จำนวน 48 คน (รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้าน ประจำปี พ.ศ. 2567, อบต.น้ำจืด จังหวัดระนอง) ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดระนอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในลักษณะตรวจสอบรายการ (2) ระดับการพัฒนาการบริหารงานบุคคล 4 ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับตามแบบลิเคิร์ต และ (3) แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในลักษณะคำถามปลายเปิด โดยเครื่องมือดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบผ่านการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิค IOC การทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 คน และการวิเคราะห์คุณภาพรายข้อด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ รวมทั้งการหาความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.97 ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยขอหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี เพื่อใช้เป็นเอกสารในการเก็บข้อมูล จากนั้นส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามและแบบตอบรับไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 48 คน และดำเนินการนัดหมายวันเวลาเพื่อรับแบบสอบถามคืน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทันที ซึ่งสามารถเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนได้ครบทั้ง 48 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ วิเคราะห์ระดับการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลผลตามเกณฑ์ 5 ระดับ รวมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงานด้วยการทดสอบค่าเอฟ (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จะทำการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ นอกจากนี้ยังวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัญหาการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด

การบริหารงานบุคคล	ระดับ			
	μ	σ	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านการได้มาซึ่งบุคลากร	3.87	0.66	มาก	3
2. ด้านบำรุงรักษาบุคลากร	3.92	0.68	มาก	1
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	3.78	0.63	มาก	4
4. ด้านการให้พ้นจากงาน	3.88	0.62	มาก	2
รวม	**3.86**	**0.54**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.86) สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารงานบุคคลยังมีประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร (μ = 3.92) รองลงมาคือด้านการให้พ้นจากงาน (μ = 3.88) ขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร (μ = 3.78) แสดงให้เห็นว่าประเด็นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรยังเป็นจุดที่ควรได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงอย่างเร่งด่วนเมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ภายในระบบการบริหารงานบุคคลขององค์กร

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบ โดยจำแนกตามระดับการศึกษา

ความต้องการแนวทาพัฒนา	ระดับการศึกษา						รวม	
	ประถมศึกษา- มัธยมศึกษาตอนปลาย		อนุปริญญา - ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
1. ด้านการได้มาซึ่งบุคลากร	3.69	0.48	3.89	0.70	4.06	0.38	3.87	0.66
2. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร	3.93	0.41	3.91	0.74	3.90	0.49	3.91	0.68
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	3.79	0.51	3.79	0.72	3.78	0.40	3.78	0.67
4. ด้านการให้พ้นจากงาน	3.86	0.57	3.88	0.63	3.95	0.57	3.88	0.62
รวม	3.82	0.39	3.87	0.59	3.92	0.34	3.68	0.55

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับปัญหาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.68) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร (μ = 3.91) ด้านการให้พ้นจากงาน (μ = 3.88) ด้านการได้มาซึ่งบุคลากร (μ = 3.87) และด้านการพัฒนาบุคลากร (μ = 3.78) ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ด้านการได้มาซึ่งบุคลากรและด้านการให้พ้นจากงาน กลุ่มผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการบำรุงรักษาบุคลากรและด้านการพัฒนาบุคลากร กลุ่มผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา–มัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

อย่างไรก็ตาม ทุกกลุ่มระดับการศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการบริหารงานบุคคลยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษาและเมื่อเปรียบเทียบจากประสบการณ์ทำงาน จะได้ผลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบ โดยจำแนกประสบการณ์ทำงาน

ความต้องการพัฒนา	ประสบการณ์ทำงาน						รวม	
	ต่ำกว่า 5 ปี		ตั้งแต่ 5 – 10 ปี		มากกว่า 10 ปี			
	μ	σ	μ	σ	μ	σ	μ	σ
1. ด้านการได้มาซึ่งบุคลากร	3.82	0.51	3.75	0.69	3.90	0.66	3.87	0.66
2. ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร	3.81	0.54	4.02	0.60	3.90	0.71	3.91	0.68
3. ด้านการพัฒนาบุคลากร	3.80	0.46	3.80	0.69	3.77	0.69	3.78	0.67
4. ด้านการให้พ้นจากงาน	3.91	0.46	3.77	0.58	3.90	0.64	3.88	0.62
รวม	3.84	0.37	3.84	0.51	3.87	0.57	3.86	0.55

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.86) และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบำรุงรักษาบุคลากร (μ = 3.91) ด้านการให้พ้นจากงาน (μ = 3.88) ด้านการได้มาซึ่งบุคลากร (μ = 3.87) และด้านการพัฒนาบุคลากร (μ = 3.78) ตามลำดับ ทั้งนี้ เมื่อจำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า ผู้มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านการได้มาซึ่งบุคลากร ขณะที่ผู้มีประสบการณ์ 5–10 ปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านการบำรุงรักษาบุคลากรและด้านการพัฒนาบุคลากร ส่วนด้านการให้พ้นจากงานพบว่าผู้มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อย่างไรก็ตาม ทุกกลุ่มประสบการณ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการบริหารงานบุคคลยังคงมีความจำเป็นในทุกช่วงประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุปผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง ทั้งในมิติของระดับการศึกษาและประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีความสำคัญสูงสุดอย่างสม่ำเสมอคือด้านการบำรุงรักษา

บุคลากร รองลงมาคือด้านการให้พ้นจากงาน ด้านการได้มาซึ่งบุคลากร และด้านการพัฒนาบุคลากรตามลำดับ ทั้งนี้แม้จะมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มย่อย เช่น กลุ่มผู้มีการศึกษาสูงหรือผู้มีประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน แต่ทุกกลุ่มล้วนสะท้อนความต้องการพัฒนาในระดับมากในทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานบุคคลยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมในทุกระดับของบุคลากรในองค์กร

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาการบริหารงานบุคคล ขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการบริหารงานบุคคล ขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพิจารณาความดีความชอบควรยึดผลงานเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและผลการวิจัยของ ประยูร พุทธพึ่ง (2023) ที่พบว่า การบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะด้านการธำรงรักษาและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ เกตศราภรณ์ คุณวิบูลย์ และจีรศักดิ์ โพกาวิน (2022) ที่พบว่า การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับระบบคุณธรรม ความโปร่งใส และการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม ซึ่งส่งผลต่อการรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพในองค์กร

ทั้งนี้ด้านที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือด้านการให้พ้นจากงาน โดยข้อที่มีความต้องการพัฒนามากที่สุดคือ การดำเนินการทางวินัยควรตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเพื่อป้องกันการถูกกลั่นแกล้งจากเพื่อนร่วมงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร โดยข้อที่มีความต้องการพัฒนามากที่สุด คือ ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานในองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงาน

2. การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคล ขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากพนักงานส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง ได้ให้ความสำคัญกับการได้มาซึ่งบุคลากร เนื่องจากเป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงาน หากได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะทำให้การปฏิบัติงานตามภารกิจ

อำนาจหน้าที่ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อมรรัตน์ ชัยขรรค์เมือง (2550) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของบุคลากรและบริบทขององค์กรมีผลต่อการมีส่วนร่วมและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ

3. การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคล ขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันไม่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำจืด จังหวัดระนอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการบริหารงานบุคคลขององค์กรมีแนวทางและมาตรฐานที่ค่อนข้างเป็นระบบ ส่งผลให้บุคลากรสามารถรับรู้และปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยควรมุ่งเน้นการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรในทุกระดับ โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** องค์การบริหารส่วนตำบลควรพัฒนาการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการบรรจุแต่งตั้งที่สุจริตโปร่งใส การพิจารณาเลื่อนระดับตำแหน่งเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างเพียงพอ และการอำนวยความสะดวกด้านสิทธิประโยชน์เมื่อพ้นจากงาน ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพบุคลากรและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรในระยะยาว และ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมุ่งศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลในระดับที่กว้างและลึกยิ่งขึ้น โดยคาดหวังให้ได้รูปแบบการบริหารงานบุคคลที่เป็นระบบมีความสอดคล้องกับกฎหมายและบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และระดับอำเภอ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพบุคลากร เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร และสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). คู่มือการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

เกตศราภรณ์ คุณวิบูลย์ และ จีรศักดิ์ โพกาวิน. (2022). การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเชียงขวัญ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 11(1), 412–422.

จีรภา รอดเพชร. (2564). การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานส่วนตำบล: กรณีศึกษา อบต. แห่งหนึ่งในภาคกลาง. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 14(3), 150–170.

ประยูร พุทธพึ่ง. (2023). ประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิทยาการจัดการการบริหารสาธารณะและเอกชน, 1(1), 16–22. https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JPPMS/article/view/430

วรพจน์ ประชิตวัติ. (2550). แนวทางพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). ยุทธศาสตร์และแนวทางการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2565). มาตรฐานและหลักเกณฑ์การบริหารทรัพยากรบุคคลของภาครัฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

อมรรัตน์ ชัยขรรค์เมือง. (2550). แนวทางการพัฒนาชุมชนย่อยภายในเขตเทศบาล: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

การศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก*

A STUDY OF CONTEXTS, PROBLEMS, AND NEEDS FOR DEVELOPING STEM LEARNING ACTIVITY PACKAGES TO ENHANCE OBSERVATION SKILLS OF LOWER PRIMARY STUDENTS IN SMALL SCHOOLS

นิภาพร วรรณทอง[1], ชุลิดา เหมตะศิลป์[2] และ วิศรุต พยุงเกียรติคุณ[3]

Nipaporn Wannathong[1], Chulida Hemtasin[2] and Wisarut Payoungkiattikun[3]

[1-3]สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

[1-3]Learning Management Innovation, Faculty of Education and Educational Innovation,

Kalasin University, Thailand

Corresponding Author's Email: wisarut.pa@ksu.ac.th

วันที่รับบทความ : 29 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 2 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 4 พฤษภาคม 2569

Received 29 April 2026; Revised 2 May 2026; Accepted 4 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก 2) เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ มุมมอง และความต้องการของผู้ใช้ที่เกี่ยวข้องผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design

Citation:

* นิภาพร วรรณทอง, ชุลิดา เหมตะศิลป์ และ วิศรุต พยุงเกียรติคุณ. (2569). การศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1527-1545.

Nipaporn Wannathong, Chulida Hemtasin and Wisarut Payoungkiattikun. (2026). A Study Of Contexts, Problems, And Needs For Developing Stem Learning Activity Packages To Enhance Observation Skills Of Lower Primary Students In Small Schools. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1527-1545.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Thinking) ในขั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) และ 3) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นข้อกำหนดเชิงออกแบบ (Design Requirements) สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในขั้นการทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) เพื่อทำความเข้าใจมุมมองและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 86 คน ผู้ปกครอง จำนวน 15 คน ครูวิทยาศาสตร์ จำนวน 15 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน จากโรงเรียนขนาดเล็กในเครือข่ายกลุ่มลำพะยังนารายณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับการทำความเข้าใจผู้ใช้ตามแนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จำนวน 6 เครื่องมือ เช่น แบบทบทวนนิยาม แบบระบุผู้ที่เกี่ยวข้อง แบบระบุระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แบบลงรายละเอียดของสิ่งที่ได้สังเกตมา แบบกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ และแบบสัมภาษณ์ความต้องการจำเป็นและประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์ประเด็นเชิงออกแบบ

ผลการวิจัยพบว่า

1) โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและภาระงานครู ทำให้การเรียนรู้เน้นการบรรยายมากกว่าการปฏิบัติส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะการสังเกตและการคิดทางวิทยาศาสตร์ จึงจำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก

2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเห็นตรงกันว่า การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาควรเน้นการลงมือปฏิบัติและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตและการคิดทางวิทยาศาสตร์ โดยครูต้องการสื่อที่ใช้ได้จริง นักเรียนสนใจกิจกรรมท้าทาย ผู้ปกครองต้องการเชื่อมโยงชุมชน และผู้บริหารสนับสนุนกิจกรรมที่เหมาะสมกับข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก

3) การพัฒนาชุดกิจกรรมสะเต็มศึกษาควรเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน และใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เพื่อให้เหมาะสมกับข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยกิจกรรมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สังเกต ตั้งคำถาม ทดลอง และแก้ปัญหาผ่านภารกิจที่ท้าทาย เพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตและกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์

คำสำคัญ: สะเต็มศึกษา, ทักษะการสังเกต, ประถมศึกษาตอนต้น, โรงเรียนขนาดเล็ก, การคิดเชิงออกแบบ

Abstract

This research aimed to 1) investigate the context, problems, and needs of stakeholders related to STEM learning management for developing observation skills among lower primary school students in small-sized schools; 2) understand the experiences, perspectives, and needs of stakeholders through the Empathize stage of the Design Thinking process, and 3) synthesize design requirements for developing STEM learning activity kits to promote observation skills among lower primary school students. The study employed the Design Thinking process in the Empathize stage to gain insights into stakeholders' perspectives and needs. The target groups consisted of 86 lower primary school students, 15 parents, 15 science teachers, and 5 school administrators from small-sized schools in the Lampayang Narai Network under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 3. The research instruments included six Design Thinking tools for understanding users, such as a reframing tool, stakeholder map, system map, observation capture form, interview guide, and an empathy interview form for assessing needs and experiences. Data were analyzed using content analysis and design issue synthesis.

The findings revealed that

1. Small-sized schools faced limitations in resources and teachers' workload, resulting in teaching practices that emphasized lectures rather than hands-on activities. Consequently, students lacked observation skills and scientific thinking skills, highlighting the need for learning innovations suitable for the context of small-sized schools.

2. All stakeholder groups agreed that science learning at the primary level should emphasize hands-on learning and real-life connections in order to promote observation and scientific thinking skills. Teachers needed practical learning materials, students were interested in challenging activities, parents

preferred learning connected to the community, and school administrators supported activities appropriate to the limitations of small-sized schools.

3. The development of STEM learning activity kits should focus on hands-on learning, community-based contexts, and the use of locally available materials suitable for small-sized schools. Activities should provide opportunities for students to observe, ask questions, experiment, and solve problems through challenging tasks in order to enhance observation skills and scientific thinking processes.

Keywords: STEM Education, Observing Skills, Early Primary Students, Small Schools, Design Thinking

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ถือเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางมาตรฐานการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับสากล (NGSS Lead States, 2013) ที่เน้นกระบวนการคิดและการออกแบบทางวิศวกรรม สำหรับประเทศไทย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการสังเกต (Observation) ซึ่งสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ระบุว่าเป็นทักษะสำคัญอันดับแรกที่ผู้เรียนใช้ประสาทสัมผัสเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก่อนนำไปสู่การพัฒนาทักษะระดับสูงขึ้นต่อไป (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2567)

สภาพปัญหาปัจจุบันพบว่าสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทยยังอยู่ในระดับที่น่ากังวล โดยผลการประเมิน PISA 2022 ชี้ว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD อย่างชัดเจน (OECD, 2023a) สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำมากกว่าการลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on Learning) ทำให้ผู้เรียนขาดการฝึกฝนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) สอดคล้องกับข้อค้นพบว่าหากขาดทักษะ

การสังเกตที่ถูกต้องและแม่นยำ ทักษะอื่น ๆ เช่น การวัด การพยากรณ์ หรือการสรุปผล จะไม่สามารถพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Padilla, 1990)

จากการศึกษาบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในเครือข่ายกลุ่มลำพะยังนารายณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการสังเกต โดยมักสังเกตเพียงผิวเผินและไม่สามารถแยกแยะรายละเอียดเด่นของสิ่งที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งสถานศึกษายังประสบปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3, 2567) ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ครูผู้สอนในพื้นที่จึงเห็นพ้องว่าจำเป็นต้องมีนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่สนุกสนานและเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งออกแบบและพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Kits) เพื่อพัฒนาทักษะการสังเกตสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้และบริบทพื้นที่อย่างแท้จริง ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือการได้นวัตกรรมต้นแบบที่ช่วยยกระดับทักษะการสังเกตอันเป็นรากฐานสำคัญของการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ ช่วยให้ครูมีเครื่องมือที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้ และสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ มุมมอง และความต้องการของผู้ใช้ที่เกี่ยวข้องผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในขั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathize)

3. เพื่อสังเคราะห์ประเด็นข้อกำหนดเชิงออกแบบ (Design Requirements) สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. สะเต็มศึกษา (STEM Education)

สะเต็มศึกษา (STEM Education) คือ การสอบแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระวิชา (Interdisciplinary Integeation) ระหว่างศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science: S) เทคโนโลยี (Technology: T) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering: E) และคณิตศาสตร์ (Mathematics: M) โดยจุดเด่นของธรรมชาติตลอดจนวิธีสอนของแต่ละสาขาวิชามาผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ทุกแขนงมาใช้ในการแก้ปัญหาการค้นคว้าและการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในสถานการณ์โลกปัจจุบัน ซึ่งอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนหลายสาขาร่วมมือกันเพราะในการทำงานจริงหรือในชีวิตประจำวันนั้นต้องใช้ความรู้หลายด้านในการทำงานทั้งสิ้นไม่ได้แยกใช้ความรู้เป็นส่วน ๆ นอกจากนี้สะเต็มศึกษายังเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทักษะสำคัญในโลกโลกาภิวัตน์หรือทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (พรทิพย์ ภัทราชัย, 2556)

2. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Kits)

STEM kits หมายถึง ชุดกิจกรรมหรือเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้สะเต็ม (STEM) โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (hands-on learning) เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะผ่านการทำกิจกรรมและแก้ปัญหา (Kusmin et al., 2018)

3. ทักษะการสังเกต (Observing Skills)

ทักษะการสังเกต (Observing Skill) หมายถึง การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตาดูรูปร่าง หูฟังเสียง ลิ้นชิมรส จมูกดมกลิ่น และใช้ผิวกายสัมผัสความร้อนเย็น หรือใช้มือจับต้องความอ่อนแข็ง การใช้ประสาทสัมผัสเหล่านี้อาจใช้ทีละอย่างหรือหลายอย่างพร้อมกันเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยไม่เพิ่มความคิดเห็นของผู้สังเกตลงไป (สุวิทย์ มูลค่า และอรทัย มูลค่า, 2547)

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการใช้ สะเต็มศึกษา (STEM Education) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริงและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยถ่ายทอดผ่านนวัตกรรม ชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Kits) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Hands-on Learning) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะผ่านการแก้โจทย์สถานการณ์ ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนา ทักษะการสังเกต (Observing Skills) อันเป็นทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการรวบรวมข้อมูล

อย่างเป็นระบบและปราศจากความคิดเห็นส่วนตัว เพื่อสร้างรากฐานการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Kits) (Brown, 2008; Liedtka, 2018) สำหรับส่งเสริมทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก

บทความนี้ มุ่งนำเสนอผลการวิจัยใน ขั้นที่ 1 การทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการทำความเข้าใจบริบท ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก

1. พื้นที่วิจัยและบริบทของพื้นที่ (Research Area and Context)

พื้นที่วิจัยเป็นโรงเรียนขนาดเล็กในเครือข่ายกลุ่มลำพะยังนารายณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่

1.1 โรงเรียนบ้านคำอีหงษ์

1.2 โรงเรียนบ้านหนองโง้ง

1.3 โรงเรียนบ้านสุขเจริญ

1.4 โรงเรียนบ้านดงมัน

1.5 โรงเรียนหนองบัวทองวิทยาเสริม

โรงเรียนดังกล่าวเป็นโรงเรียนขนาดเล็กในบริบทชนบทมักเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางการศึกษา จำนวนครู และอุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในวิชาวิทยาศาสตร์ (Barley & Beesley, 2007)

2. ผู้เข้าร่วมวิจัย (Participants)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนรู้ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก

กลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 124 คน ประกอบด้วย

นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 86 คน ซึ่งเลือกจากประชากรทั้งหมด 111 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มเป้าหมายตามตารางของ Krejcie และ Morgan เพื่อเป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม (Krejcie & Morgan, 1970)

ผู้ปกครองของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน ที่อาสาเข้าร่วมการวิจัย

ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 15 คน (จำนวนทั้งหมดของครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนต้น)

ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน

ผู้วิจัย จำนวน 1 คน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือวิจัย (Research Instruments)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นการทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) ประกอบด้วยเครื่องมือออกแบบตามแนวคิด Design Thinking จำนวน 6 ชนิด ได้แก่

3.1 แบบทบทวนนิยาม (Reframing Tool) เพื่อกำหนดขอบเขตของปัญหาและความท้าทายของการจัดการเรียนรู้

3.2 แบบระบุผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder Map) เพื่อระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับระบบการเรียนรู้

3.3 แบบระบุระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (System Map) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบการจัดการเรียนรู้

3.4 แบบลงรายละเอียดของสิ่งที่ได้สังเกตมา (Observation Capture) เพื่อบันทึกข้อมูลจากการสังเกตบริบทการเรียนรู้จริง

3.5 แบบกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์

3.6 แบบสัมภาษณ์ความต้องการจำเป็นและประสบการณ์ (Empathy Interview Form) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์และความต้องการของผู้เข้าร่วมวิจัยใน 5 มิติ ได้แก่ บทบาท (Role) อารมณ์ (Emotion) การรับรู้ (Perception) เจตคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior)

เครื่องมือสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.60–1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในบริบทของโรงเรียนจริง โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

4.1 การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารสถานศึกษา

4.2 การสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนวิทยาศาสตร์

4.3 การบันทึกบริบทของการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสังเกตถูกวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุประเด็นสำคัญเกี่ยวกับบริบท ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดประเด็นเชิงออกแบบ (Design Insights) สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาในขั้นตอนต่อไป

ผลการวิจัย

1. บริบทและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก

จากการทบทวนนิยามปัญหา (Reframing) และการลงพื้นที่ศึกษาบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก รวมทั้งการสำรวจประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 124 คน ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่วิจัยมีบริบทและข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น (ตารางที่ 1)

ผลการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดสำคัญด้านทรัพยากร ทั้งงบประมาณและอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ที่ไม่เพียงพอ ประกอบกับครูผู้สอนมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนมาก ทำให้ขาดเวลาในการเตรียมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบบรรยายและยึดตามหนังสือเรียนเป็นหลัก

ลักษณะการเรียนรู้ที่เน้นการรับข้อมูลเพียงอย่างเดียว ทำให้นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นขาดโอกาสในการลงมือปฏิบัติ (Hands-on) และส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะการสังเกต โดยพบว่านักเรียนไม่สามารถจำแนกหรืออธิบายลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงไม่คุ้นเคยกับการตั้งคำถามจากสิ่งที่สังเกตเห็น สถานการณ์นี้สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่เน้น

ประสบการณ์จริง เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวัน และเอื้อต่อการจัดกิจกรรมภายใต้ข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อกระตุ้นทักษะการสังเกตและกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์บริบทและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นที่ค้นพบ	หลักฐานจากข้อมูลภาคสนาม	Insight ที่ได้จากขั้น Empathize
ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์	ขาดสื่อและอุปกรณ์การทดลอง	ครูส่วนใหญ่ใช้หนังสือเรียนเป็นหลัก เนื่องจากอุปกรณ์วิทยาศาสตร์มีจำกัด	การออกแบบกิจกรรมควรใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น
	ภาระงานนอกเหนือจากการสอนสูง	ครูต้องรับผิดชอบงานธุรการ งานกิจกรรม และโครงการโรงเรียน	ชุดกิจกรรมควรใช้งานง่ายและลดภาระการเตรียมการของครู
นักเรียนประถมศึกษาตอนต้น	ขาดทักษะการสังเกตอย่างเป็นระบบ	นักเรียนไม่สามารถแยกความแตกต่างของวัตถุหรือจัดกลุ่มสิ่งของได้อย่างถูกต้อง	กิจกรรมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสหลายด้านในการสังเกต
	ขาดการตั้งคำถามจากสิ่งที่สังเกต	นักเรียนมักรอคำอธิบายจากครูมากกว่าการตั้งคำถามด้วยตนเอง	กิจกรรมควรกระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถามและการสำรวจ
ผู้ปกครอง	ต้องการให้การเรียนรู้เชื่อมโยงกับชีวิตจริง	ผู้ปกครองสะท้อนว่าการเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับการเกษตรและชีวิตในชุมชน	บริบทของชุมชนควรถูกนำมาใช้เป็นสถานการณ์การเรียนรู้
ผู้บริหารสถานศึกษา	สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ	ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	โรงเรียนต้องการนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก

2. มุมมองและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ผลการสัมภาษณ์และการสังเกตผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ตารางที่ 2) ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นควรเน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการลงมือปฏิบัติ (Hands-on learning) มากกว่าการเรียนรู้แบบบรรยายเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนในช่วงวัยดังกล่าวมีลักษณะการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยการสัมผัส การทดลอง และการสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว เพื่อสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดทางวิทยาศาสตร์

2.1 ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ พบว่าต้องการสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ได้จริงในบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก มีขั้นตอนชัดเจน ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายและราคาประหยัด เพื่อช่วยให้จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติได้สะดวกขึ้นและลดภาระในการเตรียมการสอน

2.2 นักเรียน พบว่าสนใจและกระตือรือร้นกับกิจกรรมที่เป็นภารกิจท้าทาย เช่น การสร้างสิ่งประดิษฐ์และการทดลองแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยกระตุ้นการตั้งคำถามและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

2.3 ผู้ปกครอง พบว่าต้องการให้การเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและบริบทจริงในชุมชน เช่น การเกษตรและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

2.4 ผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าสนับสนุนการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะด้านการสังเกตและแก้ปัญหา แต่ย้ำว่าการจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ของโรงเรียน

ตารางที่ 2 มุมมองและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในโรงเรียนขนาดเล็ก

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ประเด็นมุมมองที่ค้นพบ	ความต้องการที่สะท้อนจากข้อมูล	Insight ที่ได้จากขั้น Empathize
ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์	การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังใช้การบรรยายตามหนังสือเรียน เนื่องจากข้อจำกัดด้านสื่อและอุปกรณ์	ต้องการสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในโรงเรียนขนาดเล็ก	ชุดกิจกรรมควรมีขั้นตอนชัดเจน ใช้วัสดุง่าย และลดภาระการเตรียมการของครู
	ครูมีภาระงานด้านอื่นจำนวนมาก ทำให้มีเวลาเตรียมการสอนจำกัด	ต้องการกิจกรรมที่สามารถจัดได้ภายในเวลาเรียนปกติ	กิจกรรมควรออกแบบให้ใช้งานง่ายและดำเนินกิจกรรมได้ในชั้นเรียนทั่วไป
นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น	นักเรียนมีความสนใจต่อกิจกรรมที่ได้ทดลองหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์	ต้องการกิจกรรมที่สนุกและมีลักษณะเป็นภารกิจหรือความท้าทาย	กิจกรรมควรเน้นการลงมือปฏิบัติ (Hands-on learning) และการสำรวจ
	นักเรียนมีความกระตือรือร้นเมื่อได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน	ต้องการกิจกรรมที่ได้ทำงานร่วมกัน	กิจกรรมควรเปิดโอกาสให้เกิดการทำงานกลุ่มและการแก้ปัญหาร่วมกัน
ผู้ปกครอง	ต้องการให้การเรียนรู้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียน	การเรียนรู้ควรเกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน เช่น การเกษตรหรือทรัพยากรธรรมชาติ	เนื้อหากิจกรรมควรเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชุมชน

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ประเด็นมุมมองที่ค้นพบ	ความต้องการที่สะท้อนจากข้อมูล	Insight ที่ได้จากขั้น Empathize
ผู้บริหารสถานศึกษา	สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์	ต้องการนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะกับบริบทโรงเรียนขนาดเล็ก	นวัตกรรมควรใช้งบประมาณต่ำและสามารถใช้ได้จริงในโรงเรียน

3. การสังเคราะห์ข้อกำหนดเชิงออกแบบ (Design Requirements) สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อกำหนดเชิงออกแบบ (Design Requirements) สำหรับพัฒนาชุดกิจกรรมสะเต็มศึกษา (STEM Kits) เพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการรูปแบบการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on Learning) ที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน เช่น ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม และการเกษตร เพื่อให้นักเรียนได้สังเกตปรากฏการณ์จริงรอบตัว

นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมต้องคำนึงถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรของโรงเรียนขนาดเล็กเป็นสำคัญ กิจกรรมจึงควรใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น มีขั้นตอนชัดเจน และสามารถดำเนินการได้จริงในชั้นเรียนทั่วไป เพื่อลดภาระการเตรียมการและตอบสนองต่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถกำหนดข้อกำหนดเชิงออกแบบ (Design Requirements) สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาได้ดังนี้ (ตารางที่ 3)

1. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ (Hands-on learning) เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสในการสังเกต สำรวจ และทดลองปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์

2. เนื้อหาของกิจกรรมควรเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงของนักเรียนในชุมชน เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

3. การออกแบบกิจกรรมควรใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น เพื่อให้ครูสามารถนำกิจกรรมไปใช้ได้จริงในโรงเรียนขนาดเล็ก

4. กิจกรรมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ตั้งคำถาม ทดลอง และแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมทักษะการสังเกตและกระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์

5. รูปแบบกิจกรรมควรมีลักษณะเป็นภารกิจหรือความท้าทาย เพื่อกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ Design Insights และ Design Requirements

User Need	Design Insight	Design Requirement
นักเรียนต้องการกิจกรรมที่สนุกและได้ทดลอง	การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน	กิจกรรมควรเน้นการลงมือปฏิบัติ (Hands-on learning)
นักเรียนขาดทักษะการสังเกตอย่างเป็นระบบ	การใช้ประสาทสัมผัสในการสำรวจช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต	กิจกรรมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนสังเกต ทดลอง และสำรวจ
ครูต้องการสื่อที่ใช้งานง่าย	โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร	กิจกรรมควรใช้อุปกรณ์ง่ายและหาได้ในท้องถิ่น
ผู้ปกครองต้องการให้การเรียนรู้เชื่อมโยงชีวิตจริง	บริบทของชุมชนช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย	กิจกรรมควรเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชุมชน
โรงเรียนต้องการนวัตกรรมที่ใช้ได้จริง	การออกแบบต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก	กิจกรรมควรดำเนินการได้ในชั้นเรียนทั่วไป

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในขั้นการทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) ของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ทำให้เห็นบริบท ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างชัดเจน โดยสามารถอภิปรายประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่วิจัยมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทางการศึกษา เช่น งบประมาณ สื่อการสอน และอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ รวมทั้งครูผู้สอนมีภาระงานหลายด้าน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแบบการสอนแบบบรรยายตามหนังสือเรียนมากกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on learning)

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Barley และ Beesley (2007) ที่พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ชนบทหรือโรงเรียนขนาดเล็กมักเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้และโอกาสในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ ข้อจำกัดดังกล่าวยังส่งผลให้ครูมักเลือกใช้วิธีการสอนที่สะดวกและใช้ทรัพยากรน้อย เช่น การสอนแบบบรรยาย หรือการใช้หนังสือเรียนเป็นหลัก

ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของบริบทดังกล่าว โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่สามารถใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่หาได้ง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน

2. นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นยังขาดทักษะการสังเกตอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นจำนวนหนึ่งยังขาดทักษะการสังเกตอย่างเป็นระบบ โดยไม่สามารถจำแนกความแตกต่างของวัตถุหรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการอธิบายสิ่งที่สังเกตเห็น และไม่คุ้นเคยกับการตั้งคำถามจากสิ่งที่ตนเองสังเกต

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Science Process Skills) ซึ่งระบุว่าทักษะการสังเกตเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และเป็นพื้นฐานของทักษะอื่น ๆ เช่น การจำแนก การตั้งสมมติฐาน และการทดลอง (Padilla, 1990) หากผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกฝนทักษะการสังเกตผ่านประสบการณ์จริง

อย่างเพียงพอ อาจส่งผลให้ผู้เรียนมีข้อจำกัดในการพัฒนากระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ในระยะยาว

ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสในการสำรวจ ทดลอง และสังเกตปรากฏการณ์จริง จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการสังเกตของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา

3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง

ผลการวิจัยยัง พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ควรเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on learning) และเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้กับบริบทชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น การจัดการน้ำ ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม และการทำเกษตรกรรม

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สะเต็มศึกษา (STEM Education) ซึ่งเน้นการบูรณาการความรู้จากหลายสาขาวิชา ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ผ่านการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของผู้เรียน (Bybee, 2013) การเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับสถานการณ์ในชีวิตจริง และส่งเสริมทักษะการคิดและการแก้ปัญหา

4. กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ช่วยให้เข้าใจความต้องการของผู้ใช้และนำไปสู่การกำหนดข้อกำหนดเชิงออกแบบของนวัตกรรมการเรียนรู้

การใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในขั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำความเข้าใจมุมมอง ประสบการณ์ และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างลึกซึ้ง ซึ่งนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อกำหนดเชิงออกแบบ (Design Requirements) สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษา

ผลการวิจัยในขั้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจผู้ใช้และบริบทของการใช้งานจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Brown (2008) ที่อธิบายว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นกระบวนการออกแบบที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-centered design) โดยเริ่มจากการทำความเข้าใจผู้ใช้ก่อนที่จะพัฒนาแนวคิดและต้นแบบของนวัตกรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Kits) โดยใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุดกิจกรรมเป็นภารกิจประกอบด้วย 3 ด่าน ได้แก่ ด่านที่ 1 นักคัดแยกหิน (The Rock Sorter) ด่านที่ 2 นักปรุงดินในตำนาน (The Soil Alchemist) และด่านที่ 3 วิศวกรเครื่องกรอง (The Filter Engineer) ช่วยบูรณาการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เข้ากับบริบทท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม นวัตกรรมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับทักษะการสังเกตอันเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แต่ยังช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น สนใจการทดลอง และสนุกกับการจัดการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Hands-on) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการก้าวข้ามข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างยั่งยืน **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ด้านนโยบาย หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรสำหรับผลิตชุดกิจกรรมสะเต็มราคาประหยัดจากวัสดุท้องถิ่น เพื่อสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงสื่อคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก 1.2 ด้านการเรียนรู้ ครูควรใช้ชุดกิจกรรมสะเต็มเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเน้นการตั้งคำถามจากสิ่งใกล้ตัวและใช้ภารกิจท้าทายเพื่อสร้างบรรยากาศที่สนุกสนาน 1.3 ด้านการมีส่วนร่วม ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ท้องถิ่นและร่วมสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน 1.4 ด้านสื่อและเทคโนโลยี ควรพัฒนาคลังสื่อออนไลน์หรือคู่มือการสอนสำเร็จรูปที่พร้อมใช้งาน เพื่อลดภาระงานครูและช่วยให้ครูที่ไม่ตรงสายวิชาเอกจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ประเด็นที่น่าจะนำมาศึกษาต่อเนื่องคือการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ระดับสูง (Integrated Science Process Skills) ในระยะยาวหลังจากนักเรียนใช้ชุดกิจกรรมสะเต็มศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อค้นหากลยุทธ์ (Strategy) หรือโมเดลการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่สามารถขยายผล (Scaling up) ไปสู่โรงเรียนขนาดเล็กในบริบทพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ เพื่อสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนไทยในศตวรรษที่ 21 อย่างทั่วถึงสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พรทิพย์ ศิริภัทราชัย. (2556). STEM Education กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. วารสารนักบริหาร, 33(2), 49-56.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567). ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://www.scimath.org/escivocab-chemistry/item/17554-scientific-process-skill

สุวิทย์ มูลค่า และอรทัย มูลค่า. (2547). การสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3. (2567). แผนบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. กาฬสินธุ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานประจำปี 2559 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา: การบูรณาการสู่แผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Barley, Z. A., & Beesley, A. D. (2007). Rural school success: What can we learn? Journal of Research in Rural Education, 22(1), 1–16.

Brown, T. (2008). Design thinking. Harvard Business Review, 86(6), 84–92. Bybee, R. W. (2013). The case for STEM education: Challenges and opportunities. NSTA Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Kusmin, M., Saar, M., & Laanpere, M. (2018). Smart schoolhouse-designing IoT study kits for project-based learning in STEM subjects. IEEE Global Engineering Education Conference (EDUCON), 1514–1517. https://doi.org/10.1109/EDUCON.2018.8363412

Liedtka, J. (2018). Why design thinking works. Harvard Business Review, 96(5), 72–79.

NGSS Lead States. (2013). Next Generation Science Standards: For states, by states. National Academies Press.

OECD. (2023). PISA 2022 results (Volume I): The state of learning and equity in education. OECD Publishing. https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=THA&topic=PI&treshold=10

Padilla, M. J. (1990). The science process skills. Research Matters—To the Science Teacher, 9004, 1–4.

การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรมอาญา: กรณีศึกษาเปรียบเทียบไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น*

DNA EVIDENCE EXAMINATION IN THE CRIMINAL JUSTICE PROCESS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THAILAND, THE UNITED STATES, ENGLAND, AND JAPAN

ณัชพล รุ่งโรจน์

Nutchaphon Rungroj

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: microboy1189@hotmail.co.th

วันที่รับบทความ : 8 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 11 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 13 พฤษภาคม 2569

Received 8 May 2026; Revised 11 May 2026; Accepted 13 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งวิเคราะห์การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรมอาญา โดยใช้กรอบคิดเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น เพื่อชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระบบกฎหมาย วิธีการแสวงหาความจริง การจัดเก็บพยานหลักฐานชีวภาพ ฐานข้อมูลดีเอ็นเอ และการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นศาล สาระสำคัญของบทความเสนอว่า ดีเอ็นเอเป็นพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ที่มีพลังในการระบุตัวบุคคลสูง สามารถเชื่อมโยงผู้ต้องสงสัยกับสถานที่เกิดเหตุ วัตถุพยาน หรือผู้เสียหาย และในขณะเดียวกันสามารถใช้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาได้ อย่างไรก็ตาม ความน่าเชื่อถือของผลตรวจมิได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เพียงลำพัง แต่ขึ้นอยู่กับความชอบด้วย

Citation:

* ณัชพล รุ่งโรจน์. (2569). การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรมอาญา: กรณีศึกษาเปรียบเทียบไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1546-1559.

Nutchaphon Rungroj. (2026). Dna Evidence Examination In The Criminal Justice Process: A Comparative Analysis Of Thailand, The United States, England, And Japan. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1546-1559.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

กฎหมายของการได้มา มาตรฐานการเก็บรักษา การป้องกันการปนเปื้อน การตีความผลตรวจ และกลไกคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลพันธุกรรมด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น พบว่าประเทศเหล่านี้มีกฎหมายหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจในการจัดเก็บ ระยะเวลาการเก็บรักษา การลบข้อมูล และบทบาทของผู้เชี่ยวชาญ ขณะที่ประเทศไทยยังมีช่องว่างด้านกฎหมายฐานข้อมูลดีเอ็นเอและการถ่วงดุลอำนาจในชั้นสอบสวน บทความจึงเสนอให้ประเทศไทยพัฒนากฎหมายเฉพาะว่าด้วยฐานข้อมูลดีเอ็นเอ กำหนดมาตรฐานห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน ยกระดับบทบาทอัยการและผู้เชี่ยวชาญ และสร้างระบบกำกับดูแลที่สมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

คำสำคัญ: พยานหลักฐานดีเอ็นเอ, นิติวิทยาศาสตร์, กระบวนการยุติธรรมอาญา, ฐานข้อมูลดีเอ็นเอ, สิทธิมนุษยชน

Abstract

This academic article analyzes DNA evidence examination in the criminal justice process through a comparative framework involving Thailand, the United States, England, and Japan. It highlights the relationship among legal systems, truth-seeking mechanisms, biological evidence collection, DNA databases, and the admissibility of evidence in court. The article argues that DNA evidence is a powerful forensic tool for individual identification. It can link suspects to crime scenes, physical evidence, or victims, while also serving to exonerate accused persons. Nevertheless, the reliability of DNA results does not depend solely on scientific technology. It also depends on the legality of evidence acquisition, standards of collection and preservation, contamination control, interpretation of results, and mechanisms for protecting the rights of individuals whose genetic information is retained. Compared with the United States, England, and Japan, those jurisdictions provide relatively clearer legal rules or operational guidelines concerning collection authority, retention periods, deletion of profiles, and the role of expert witnesses. Thailand, by contrast, still faces legal gaps regarding a

national DNA database and checks and balances during the investigative stage. The article therefore proposes that Thailand enact specific legislation on DNA databases, establish clear chain-of-custody standards, strengthen the roles of prosecutors and forensic experts, and create an oversight system that balances crime-control efficiency with human rights protection.

Keywords: DNA Evidence, Forensic Science, Criminal Justice Process, DNA Database, Human Rights

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมอาญาเป็นกลไกสำคัญของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อย คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และทำให้ความจริงแห่งคดีปรากฏต่อศาลอย่างเป็นธรรม ภายใต้หลักนิติธรรม การดำเนินคดีอาญาจึงมิใช่เพียงการค้นหาผู้กระทำความผิดเพื่อนำมาลงโทษเท่านั้น แต่ยังต้องป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ถูกกล่าวหา ถูกควบคุมตัว หรือถูกพิพากษาลงโทษโดยปราศจากพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาที่มุ่งคุ้มครองทั้งประโยชน์สาธารณะและสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม (มานิตย์ จุมปา, 2555; ณรงค์ ใจหาญ, 2565; น้ำแท้ มีบุญสล้าง, 2566)

ในอดีต การพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์พึ่งพาคำให้การของพยานบุคคลและความเชื่อทางสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งมีข้อจำกัดด้านความแม่นยำและอาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนในการตัดสินคดี ต่อมาเมื่อวิทยาศาสตร์พัฒนาอย่างรวดเร็ว นิติวิทยาศาสตร์จึงเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการพิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยเฉพาะพยานหลักฐานดีเอ็นเอซึ่งมีความสามารถสูงในการระบุตัวบุคคล เชื่อมโยงบุคคลกับวัตถุพยานหรือสถานที่เกิดเหตุ และช่วยพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาในกรณีที่พยานหลักฐานอื่นไม่เพียงพอ (อรรถพล แช่มสุวรรณวงศ์, 2545; Butler, 2010a; Jeffreys, 2013)

อย่างไรก็ตาม พยานหลักฐานดีเอ็นเอมีลักษณะเฉพาะที่ละเอียดอ่อนกว่าพยานหลักฐานทั่วไป เพราะเกี่ยวข้องกับข้อมูลพันธุกรรมซึ่งสามารถระบุตัวบุคคลและสะท้อนความสัมพันธ์ทางสายเลือดได้ การนำพยานหลักฐานประเภทนี้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจึงต้องตั้งอยู่บนหลักความชอบด้วยกฎหมาย ความน่าเชื่อถือทางวิทยาศาสตร์ ความโปร่งใสของ

กระบวนการเก็บรักษา และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล หากกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งขาดมาตรฐาน ย่อมอาจทำให้ผลตรวจที่แม่นยำทางวิทยาศาสตร์กลับกลายเป็นพยานหลักฐานที่มีข้อสงสัยทางกฎหมาย หรืออาจก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ (Gill, 2001; Houck et al., 2018; McClintock, 2024)

บทความนี้ จึงมุ่งนำเสนอการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรมอาญา โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบประเทศไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น ในประเด็นระบบกฎหมาย การจัดเก็บพยานหลักฐาน การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอ การรับฟังพยานหลักฐานในศาล และการคุ้มครองสิทธิของประชาชน เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงกฎหมายและเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาระบบการตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอของประเทศไทยให้มีความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรมกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรมอาญา: กรณีศึกษาเปรียบเทียบไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น

1. ระบบกระบวนการยุติธรรมอาญากับการแสวงหาความจริง

กระบวนการยุติธรรมอาญาในแต่ละประเทศมีรากฐานแตกต่างกันตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางกฎหมาย โดยทั่วไปสามารถอธิบายผ่านระบบใหญ่สองระบบ คือ ระบบไต่สวน (Inquisitorial System หรือ Civil Law) และระบบกล่าวหา (Accusatorial System หรือ Common Law) ระบบไต่สวนให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐและศาลในการแสวงหาความจริง ศาลมีอำนาจกว้างในการซักถาม เรียกพยาน และชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงแห่งคดี ขณะที่ระบบกล่าวหายึดหลักความเท่าเทียมของคู่ความ ศาลทำหน้าที่เป็นกลาง และปล่อยให้โจทก์กับจำเลยนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลตามกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด (กุลพล พลวัน, 2546; เข็มชัย ชุติวงศ์, 2547; คณิต ณ นคร, 2566)

ความแตกต่างดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการใช้พยานหลักฐานดีเอ็นเอในคดีอาญา ในระบบกล่าวหา การได้มาและการนำสืบพยานหลักฐานต้องเป็นไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด หากได้มาโดยมิชอบอาจถูกตัดออกจากสำนวนหรือถูกลดน้ำหนักในการพิจารณา ส่วนระบบไต่สวนแม้ให้ความสำคัญกับการค้นหาความจริงเชิงเนื้อหา แต่ก็ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับหลัก

สิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ เพราะการตรวจเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากร่างกายบุคคลเป็นการกระทบต่อความเป็นส่วนตัวและเนื้อตัวร่างกายของบุคคลโดยตรง

ประเทศไทยมีลักษณะเป็นระบบผสม กล่าวคือ มีโครงสร้างกฎหมายลายลักษณ์อักษรและการใช้บทบัญญัติแบบระบบไต่สวน แต่ในกระบวนพิจารณาคดีอาญากลับมีลักษณะของระบบกล่าวหา เช่น การแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาคดี รวมทั้งการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยและการให้สิทธิในการต่อสู้คดี (โสภณ รัตนากร, 2558; โสภณ รัตนากร, 2562) ลักษณะผสมดังกล่าวทำให้การใช้พยานหลักฐานดีเอ็นเอในประเทศไทยต้องอาศัยทั้งหลักการค้นหาความจริงและหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไปพร้อมกัน

2. นิติวิทยาศาสตร์และหลักการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอ

นิติวิทยาศาสตร์หมายถึงการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขามาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์แห่งกฎหมาย ทั้งในด้านการสืบสวนสอบสวน การพิสูจน์ข้อเท็จจริง และการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล พัฒนาการของนิติวิทยาศาสตร์สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากการตัดสินความจริงด้วยความเชื่อหรือคำให้การ ไปสู่การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (อรรถพล แช่มสุวรรณวงศ์, 2545; Hebrard & Daoust, 2013; Saks, 2013) ดีเอ็นเอหรือกรดดีออกซีไรโบนิวคลีอิก (Deoxyribonucleic Acid: DNA) เป็นสารพันธุกรรมที่อยู่ในเซลล์ของมนุษย์ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลทางพันธุกรรมและถ่ายทอดลักษณะจากรุ่นสู่รุ่น การตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอในงานนิติวิทยาศาสตร์มิได้ตรวจข้อมูลพันธุกรรมทั้งหมดของบุคคล แต่ใช้ตำแหน่งเฉพาะบนสายดีเอ็นเอที่มีความหลากหลายสูง โดยเฉพาะ Short Tandem Repeats (STRs) ซึ่งเหมาะสมต่อการจำแนกอัตลักษณ์บุคคล เนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างบุคคลสูงและสามารถเพิ่มจำนวนด้วยปฏิกิริยา PCR ได้ (Butler, 2010b; Butler, 2012; Wilson, 2023)

คุณค่าของพยานหลักฐานดีเอ็นเออยู่ที่ความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล วัตถุพยาน และสถานที่เกิดเหตุอย่างมีน้ำหนัก ตัวอย่างเช่น เลือด น้ำลาย เส้นผม น้ำอสุจิ หรือเซลล์ผิวหนังที่ติดอยู่บนวัตถุพยาน อาจช่วยชี้ให้เห็นว่าบุคคลใดเคยสัมผัสหรือเกี่ยวข้องกับวัตถุนั้น อย่างไรก็ตาม การพบรูปแบบดีเอ็นเอมิได้หมายความโดยอัตโนมัติว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะอาจเกิดการถ่ายโอนโดยตรงหรือโดยอ้อม การปนเปื้อนจากการเก็บพยานหลักฐาน หรือการตีความผลตรวจโดยไม่เชื่อมโยงกับพฤติการณ์แห่งคดี (Gill, 2001; Magalhães et al., 2015; McClintock, 2024)

ดังนั้น หลักการตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอที่ดีจึงต้องประกอบด้วยมาตรฐานอย่างน้อยสี่ประการ ได้แก่ การเก็บตัวอย่างโดยชอบด้วยกฎหมาย การรักษาห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน (chain of custody) อย่างต่อเนื่อง การตรวจวิเคราะห์โดยห้องปฏิบัติการที่มีมาตรฐานและระบบควบคุมคุณภาพ และการตีความผลโดยผู้เชี่ยวชาญที่สามารถอธิบายข้อจำกัด ความน่าจะเป็น และความหมายทางคดีได้อย่างโปร่งใส

3. การจัดเก็บและตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานดีเอ็นเอ: เปรียบเทียบสี่ประเทศ

ประเทศไทย การตรวจเก็บวัตถุพยานจากสถานที่เกิดเหตุอยู่ภายใต้บทบาทของพนักงานสอบสวนเป็นหลัก โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทราบข้อเท็จจริงแห่งคดี และอาจร้องขอให้หน่วยงานพิสูจน์หลักฐาน เช่น สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ หรือสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เข้าร่วมตรวจสถานที่เกิดเหตุหรือวิเคราะห์วัตถุพยาน (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2564) จุดแข็งของระบบไทยคือมีหน่วยงานรัฐที่มีภารกิจด้านนิติวิทยาศาสตร์โดยตรง แต่ข้อจำกัดสำคัญคือการพึ่งพาดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในชั้นต้นค่อนข้างสูง และยังขาดกฎหมายเฉพาะที่กำหนดฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ การเก็บรักษา การเข้าถึง และการลบข้อมูลอย่างเป็นระบบ

สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับการใช้ดีเอ็นเอเพื่อคลี่คลายคดีอาญาและเชื่อมโยงคดีผ่านฐานข้อมูล Combined DNA Index System (CODIS) ซึ่งบริหารโดย Federal Bureau of Investigation การจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอครอบคลุมผู้กระทำความผิดบางประเภทและบุคคลที่อยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะคดีร้ายแรง คดีทางเพศ และคดีใช้ความรุนแรง (U.S. Department of Justice, 2017; Wilson, 2023) ระบบดังกล่าวมีจุดเด่นด้านฐานข้อมูลส่วนกลางและการเชื่อมโยงคดี แต่ก็เผชิญคำถามด้านขอบเขตอำนาจรัฐ การจัดเก็บข้อมูลของผู้ยังไม่ถูกพิพากษา และสิทธิในการขอลบข้อมูลเมื่อได้รับการพิจารณาว่าไม่มีความผิด

อังกฤษมีกรอบกฎหมายสำคัญ คือ Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การเก็บตัวอย่างจากบุคคลโดยแบ่งตัวอย่างเป็น intimate sample และ non-intimate sample เพื่อกำหนดระดับการคุ้มครองสิทธิและความยินยอมที่แตกต่างกัน การเก็บดีเอ็นเอโดยทั่วไปถูกจัดอยู่ในกลุ่ม non-intimate sample และมีฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (National DNA Database: NDNAD) เป็นกลไกสนับสนุนการสืบสวนสอบสวน (legislation.gov.uk, 2024; The National Archives, 2023) อังกฤษจึงมี

ความชัดเจนด้านฐานอำนาจกฎหมาย การจำแนกประเภทตัวอย่าง และการควบคุมคุณภาพของผู้ให้บริการด้านนิติวิทยาศาสตร์ผ่านบทบาทของ Forensic Science Regulator (Forensic Science Regulator, 2021)

ญี่ปุ่นมีลักษณะเด่นที่อัยการมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสืบสวนสอบสวน และมีระบบคณะผู้พิพากษาสมทบหรือ Saiban-in ในคดีบางประเภท ซึ่งทำให้การนำเสนอพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ต้องอธิบายให้ผู้ไม่ใช่นักกฎหมายเข้าใจได้ ญี่ปุ่นมีแนวปฏิบัติด้านการจัดเก็บและบันทึกข้อมูลดีเอ็นเอผ่านหน่วยงานตำรวจแห่งชาติ โดยการเก็บตัวอย่างต้องสัมพันธ์กับกระบวนการสอบสวนและอยู่ภายใต้การควบคุมตามกฎหมายหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้อง (Castberg, 1997; Maeda et al., 2014; Waki Toya, 2017) จุดเด่นของญี่ปุ่นคือการผสานบทบาทของตำรวจ อัยการ และศาลในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐาน

ตารางที่ 1 สรุปเปรียบเทียบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์และฐานข้อมูลดีเอ็นเอ

ประเด็น	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ	ญี่ปุ่น
ระบบกฎหมายโดยภาพรวม	ระบบผสมระหว่างไต่สวนและกล่าวหา	ระบบกล่าวหา มีบทตัดพยานเคร่งครัด	ระบบกล่าวหา เน้นกฎพยานและบทบาทคณะลูกขุน	ระบบซีวิลลอว์ที่อัยการมีบทบาทสูง และมี Saiban-in ในบางคดี
หน่วยงานหลัก	พนักงานสอบสวน สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ และสถาบันนิติวิทยาศาสตร์	FBI และหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายระดับรัฐ/ท้องถิ่นผ่าน CODIS	ตำรวจ หน่วยงานนิติวิทยาศาสตร์ และ Forensic Science Regulator	National Police Agency อัยการ และหน่วยงานสอบสวน
ฐานข้อมูลดีเอ็นเอ	ยังขาดกฎหมายเฉพาะและฐานข้อมูลกลางที่เป็นเอกภาพ	CODIS เป็นฐานข้อมูลหลักระดับชาติ	NDNAD เป็นฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ	มีฐานข้อมูลภายใต้การดำเนินงานของตำรวจแห่งชาติ
ประเด็นสิทธิ	ความชัดเจนด้านการลบข้อมูลและการกำกับยังจำกัด	ถกเถียงเรื่องการเก็บข้อมูลก่อนมีคำพิพากษา	มีกฎหมายจำแนกตัวอย่างและควบคุมการเก็บรักษา	เน้นการควบคุมโดยคำสั่งและกรอบการสอบสวน

ประเด็น	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ	ญี่ปุ่น
ข้อควรพัฒนา	ออกกฎหมายเฉพาะ เพิ่มการถ่วงดุลและมาตรฐานห่วงโซ่พยานหลักฐาน	รักษาสมดุลระหว่างความปลอดภัยกับสิทธิส่วนบุคคล	คงมาตรฐานคุณภาพและความโปร่งใสของผู้ให้บริการ	เสริมความเข้าใจของประชาชนและศาลต่อพยานวิทยาศาสตร์

4. การใช้พยานหลักฐานดีเอ็นเอในชั้นศาลและบทบาทผู้เชี่ยวชาญ

การนำพยานหลักฐานดีเอ็นเอเข้าสู่ศาลต้องพิจารณาทั้งความเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี ความชอบด้วยกฎหมายของการได้มา และความน่าเชื่อถือของกระบวนการตรวจพิสูจน์ ในประเทศไทย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยพยานหลักฐานดีเอ็นเอจะมีน้ำหนักมากเมื่อสามารถเชื่อมโยงกับพฤติการณ์แห่งคดีได้อย่างชัดเจนและปราศจากข้อสงสัยอันสมควร อย่างไรก็ตาม หากพยานหลักฐานได้มาโดยมิชอบ ศาลไทยยังมีช่องทางรับฟังได้ในบางกรณีเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความยุติธรรม ซึ่งสะท้อนความพยายามสร้างสมดุลระหว่างการค้นหาความจริงกับการคุ้มครองสิทธิ

ในสหรัฐอเมริกา การรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญต้องผ่านมาตรฐานที่เข้มงวดเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของวิธีการทางวิทยาศาสตร์และความสามารถของผู้เชี่ยวชาญ ศาลจึงทำหน้าที่เป็นผู้คัดกรองความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ก่อนนำเสนอต่อคณะลูกขุน (Imwinkelried, 2025) ส่วนอังกฤษให้ความสำคัญกับกฎพยานและมาตรฐานการนำเสนอผลตรวจต่อคณะลูกขุนอย่างชัดเจน เพราะคณะลูกขุนจำเป็นต้องเข้าใจความหมายและข้อจำกัดของหลักฐานเชิงสถิติ ขณะที่ญี่ปุ่นซึ่งมีระบบ Saiban-in ต้องให้ความสำคัญกับการอธิบายผลตรวจในภาษาที่ประชาชนเข้าใจง่ายและไม่ทำให้เกิดอคติจากความน่าเชื่อถือของวิทยาศาสตร์เกินจริง (Yoshito Igarashi, 2021)

บทบาทของผู้เชี่ยวชาญด้านดีเอ็นเอจึงมิใช่เพียงการรายงานผลว่า “ตรงกัน” หรือ “ไม่ตรงกัน” เท่านั้น แต่ต้องอธิบายที่มาของตัวอย่าง วิธีการตรวจ โอกาสการปนเปื้อน ความหมายของค่าความน่าจะเป็น และข้อจำกัดของผลตรวจ โดยเฉพาะในกรณีตัวอย่างผสม ตัวอย่างปริมาณต่ำ หรือการถ่ายโอนทางอ้อม หากผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถอธิบายข้อจำกัดเหล่านี้ได้อย่างครบถ้วน ศาลหรือคณะลูกขุนอาจให้น้ำหนักพยานหลักฐานเกินกว่าความหมายที่แท้จริงของผลตรวจ

5. ประเด็นวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ: ประสิทธิภาพ ความชอบด้วยกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน

เมื่อเปรียบเทียบทั้งสี่ประเทศจะพบว่า พยานหลักฐานดีเอ็นเอมีบทบาทร่วมกันคือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวนสอบสวนและการพิสูจน์ข้อเท็จจริง แต่ความแตกต่างอยู่ที่ระดับความชัดเจนของกฎหมายและกลไกกำกับดูแล สหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีฐานข้อมูลดีเอ็นเอระดับชาติที่ค่อนข้างเป็นระบบ จึงสามารถเชื่อมโยงคดีเก่า คดีใหม่ และบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รวดเร็ว ญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งด้านบทบาทอัยการและการประสานงานของหน่วยงานยุติธรรม ส่วนประเทศไทยแม้มีหน่วยงานตรวจพิสูจน์และบุคลากรเชี่ยวชาญ แต่ยังต้องพัฒนากฎหมายและระบบฐานข้อมูลกลางเพื่อให้การปฏิบัติงานมีมาตรฐานเดียวกัน

ประเด็นสำคัญประการแรกคือ ความชอบด้วยกฎหมายของการได้มา การเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอเป็นการแทรกแซงสิทธิในร่างกายและความเป็นส่วนตัว การใช้อำนาจรัฐจึงต้องมีฐานกฎหมายที่ชัดเจน ระบุประเภทบุคคลที่อาจถูกเก็บตัวอย่าง เงื่อนไขการขอความยินยอมหรือหมายศาล วิธีการเก็บตัวอย่าง และสิทธิในการคัดค้านหรือขอลบข้อมูล หากกฎหมายไม่ชัดเจนย่อมเพิ่มความเสี่ยงต่อการใช้อำนาจโดยมิชอบและทำให้พยานหลักฐานถูกโต้แย้งในชั้นศาล

ประเด็นที่สองคือ ความน่าเชื่อถือทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งขึ้นอยู่กับมาตรฐานห้องปฏิบัติการ การควบคุมคุณภาพ การฝึกอบรมผู้ตรวจเก็บวัตถุพยาน และระบบห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐาน ความผิดพลาดในขั้นตอนต้น เช่น การเก็บผิดวิธี การปนเปื้อน หรือการจัดเก็บไม่ครบถ้วน อาจทำให้ผลตรวจที่แม่นยำทางเทคนิคสูญเสียคุณค่าในทางคดี ดังนั้นการกำหนดคู่มือกลางและการตรวจประเมินหน่วยงานนิติวิทยาศาสตร์จึงเป็นกลไกที่จำเป็น

ประเด็นที่สามคือ สิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองข้อมูลพันธุกรรม ดีเอ็นเอเป็นข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อนเพราะไม่เพียงระบุตัวบุคคล แต่ยังอาจเชื่อมโยงถึงเครือญาติและข้อมูลทางสุขภาพในบางบริบท แม้การตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์มักใช้ตำแหน่ง STRs ที่ไม่เกี่ยวกับลักษณะทางสุขภาพ แต่การจัดเก็บข้อมูลในฐานข้อมูลรัฐจำเป็นต้องมีมาตรการจำกัดวัตถุประสงค์ ระยะเวลาการเก็บรักษา การเข้าถึงข้อมูล การตรวจสอบย้อนหลัง และการทำลายข้อมูลเมื่อหมดความจำเป็น เพื่อป้องกันการนำข้อมูลไปใช้เกินขอบเขตของกระบวนการยุติธรรม (Mihr, 2023; Waki Toya, 2017)

6. ข้อเสนอเชิงนโยบายและกฎหมายสำหรับประเทศไทย

1) ประเทศไทยควรมีกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการจัดเก็บ การตรวจพิสูจน์ การใช้ และการลบข้อมูลดีเอ็นเอในกระบวนการยุติธรรมอาญา โดยกฎหมายดังกล่าวควรกำหนดขอบเขต

อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างชัดเจน จำแนกประเภทบุคคลที่อาจถูกเก็บตัวอย่าง กำหนดเงื่อนไขการขอความยินยอม การใช้หมายศาล และสิทธิของบุคคลในการตรวจสอบหรือขอลบข้อมูลเมื่อไม่มีความจำเป็นทางคดี

2) ควรจัดตั้งหรือพัฒนาฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติที่มีมาตรฐานเดียวกันและอยู่ภายใต้ระบบกำกับดูแลอิสระ ฐานข้อมูลดังกล่าวต้องมีมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล การจำกัดการเข้าถึงตามหน้าที่ การบันทึกการใช้งานย้อนหลัง และการตรวจสอบโดยหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การใช้ข้อมูลสนับสนุนการสืบสวนสอบสวนโดยไม่กระทบสิทธิประชาชนเกินสมควร

3) ควรกำหนดมาตรฐานห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐานดีเอ็นเอตั้งแต่สถานที่เกิดเหตุจนถึงชั้นศาล โดยครอบคลุมการตรวจเก็บ การบรรจุหีบห่อ การส่งตรวจ การเก็บรักษา การทำลายตัวอย่าง และการรายงานผล การกำหนดมาตรฐานกลางจะช่วยลดปัญหาการปนเปื้อน เพิ่มความน่าเชื่อถือของผลตรวจ และลดข้อโต้แย้งในชั้นพิจารณาคดี

4) ควรยกระดับบทบาทของพนักงานอัยการและผู้เชี่ยวชาญในชั้นสอบสวน โดยเฉพาะคดีที่ต้องใช้พยานหลักฐานดีเอ็นเอเป็นพยานหลักฐานสำคัญ การให้อัยการมีบทบาทให้คำแนะนำด้านพยานหลักฐานตั้งแต่ระยะต้นจะช่วยให้การรวบรวมพยานหลักฐานมีความครบถ้วน รอบคอบ และลดโอกาสที่คดีจะอ่อนน้ำหนักเมื่อเข้าสู่ศาล

5) ควรพัฒนาความรู้ของผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ พนักงานสอบสวน และประชาชนเกี่ยวกับการตีความพยานหลักฐานดีเอ็นเอ เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดว่า “ดีเอ็นเอตรงกัน” เท่ากับ “กระทำผิดแน่นอน” โดยควรเน้นการอธิบายผลตรวจร่วมกับพฤติการณ์แห่งคดี ความเป็นไปได้ของการถ่ายโอน การปนเปื้อน และข้อจำกัดของวิธีตรวจพิสูจน์

สรุป

พยานหลักฐานดีเอ็นเอเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการยุติธรรมอาญาสมัยใหม่ เพราะสามารถเพิ่มความแม่นยำในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง เชื่อมโยงผู้ต้องสงสัยกับวัตถุพยาน และคุ้มครองผู้บริสุทธิ์จากการถูกดำเนินคดีโดยปราศจากหลักฐานที่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม ความแม่นยำทางวิทยาศาสตร์จะมีคุณค่าอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อกระบวนการได้มา การเก็บรักษา การตรวจพิสูจน์ และการนำเสนอในศาลเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและมีมาตรฐานที่ตรวจสอบได้

จากการเปรียบเทียบประเทศไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และญี่ปุ่น พบว่าประเทศที่มีระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอและกฎหมายเฉพาะมีแนวโน้มสามารถใช้ประโยชน์จากพยานหลักฐานดีเอ็นเอได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่า แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญความท้าทายด้านสิทธิส่วนบุคคลและการคุ้มครองข้อมูลพันธุกรรม สำหรับประเทศไทย จุดสำคัญไม่ใช่เพียงการเพิ่มเทคโนโลยีหรือฐานข้อมูล แต่ต้องพัฒนากฎหมาย มาตรฐานวิชาชีพ กลไกถ่วงดุล และระบบกำกับดูแลที่ทำให้พยานหลักฐานดีเอ็นเอเป็นเครื่องมือของความยุติธรรม มิใช่เครื่องมือของการใช้อำนาจรัฐโดยปราศจากขอบเขต

เอกสารอ้างอิง

กุลพล พลวัน. (2546). การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. วารสารรัฐธรรมนูญ, 5(13), 34-50.

เข็มชัย ชุติวงศ์. (2547). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.

คณิต ณ นคร. (2566). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. (2565). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

น้ำแท้ มีบุญสล้าง. (2566). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

บุษบา ฤกษ์อำนวยโชค. (2561). วิทยาการก้าวหน้าด้านนิติพันธุศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์.

พิชศาล พันธุ์วัฒนา. (2558). พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา. วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 1(1), 17-22.

ภาณุมาตร์ ขำคล้าย และจิรวุฒิ ลิปิพันธ์. (2565). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการนำเอาข้อมูลสารพันธุกรรมไปใช้ในคดีอื่น. วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 5(2), 113-126.

มานิตย์ จุมปา. (2555). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิภู วิมลเศรษฐ. (2563). ฐานข้อมูลสารพันธุกรรมและความจำเป็นในการจัดตั้งฐานข้อมูลสารพันธุกรรมในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศลิษา พรหมมะกฤต. (2565). การจัดเก็บสารพันธุกรรมเพื่อนำเข้าสู่ฐานข้อมูล: ศึกษาประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน. วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 8(1), 31-44.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2564). คู่มือปฏิบัติงานสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

อรรถพล แช่มสุวรรณวงศ์. (2545). นิติวิทยาศาสตร์ 1 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ดาวฤกษ์.

โสภณ รัตนากร. (2558). ระบบกฎหมายไทยเป็นระบบซีวิลลอว์หรือคอมมอนลอว์. ดุลพาห, 62(2), 1-11.

โสภณ รัตนากร. (2562). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.

Butler, J. M. (2010a). Overview and history of DNA typing. In J. M. Butler (Ed.), Fundamentals of forensic DNA typing (pp. 1-18). Academic Press.

Butler, J. M. (2010b). Basics of DNA biology and genetics. In J. M. Butler (Ed.), Fundamentals of forensic DNA typing (pp. 19-41). Academic Press.

Butler, J. M. (2012). Short tandem repeat (STR) loci and kits. In J. M. Butler (Ed.), Advanced topics in forensic DNA typing: Methodology (pp. 99-139). Academic Press.

Castberg, A. D. (1997). Prosecutorial independence in Japan. UCLA Pacific Basin Law Journal, 16(1), 38-87.

Forensic Science Regulator. (2021). Code of practice and conduct for forensic science providers and practitioners in the criminal justice system. Forensic Science Regulator.

Gill, P. (2001). Application of low copy number DNA profiling. Croatian Medical Journal, 42(3), 229-232.

Hebrard, J., & Daoust, F. (2013). History of forensic sciences. In J. A. Siegel, P. J. Saukko, & M. M. Houck (Eds.), Encyclopedia of forensic sciences (2nd ed., pp. 273-277). Academic Press.

Houck, M. M., Crispino, F., & McAdam, T. (2018). Biological evidence. In M. M. Houck, F. Crispino, & T. McAdam (Eds.), The science of crime scenes (2nd ed., pp. 259-282). Academic Press.

Imwinkelried, E. J. (2025). Expert testimony in the USA. In J. Payne-James & R. W. Byard (Eds.), Encyclopedia of forensic and legal medicine (3rd ed., pp. 458-465). Elsevier.

Jeffreys, A. J. (2013). The man behind the DNA fingerprints: An interview with Professor Sir Alec Jeffreys. Investigative Genetics, 4(1), 21.

legislation.gov.uk. (2024). Police and Criminal Evidence Act 1984. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/contents

Magalhães, T., Dinis-Oliveira, R. J., Silva, B., Corte-Real, F., & Vieira, D. N. (2015). Biological evidence management for DNA analysis in cases of sexual assault. The Scientific World Journal, 2015, 365674.

Maeda, H., Ishikawa, T., & Kondo, T. (2014). History and current status of forensic science in Japan. In The global practice of forensic science (pp. 173-188). Wiley.

McClintock, J. T. (2024). Using conventional STR technology in analyzing biological transfer evidence. In H. R. Dash, K. M. Elkins, & N. R. Al-Snan (Eds.), Next generation sequencing (NGS) technology in DNA analysis (pp. 21-34). Academic Press.

Saks, M. J. (2013). History of the law's reception of forensic science. In J. A. Siegel, P. J. Saukko, & M. M. Houck (Eds.), Encyclopedia of forensic sciences (2nd ed., pp. 481-487). Academic Press.

The National Archives. (2023). Police and Criminal Evidence Act 1984. https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/section/65/2023-12-20

U.S. Department of Justice. (2017). Advancing justice through DNA technology: Using DNA to solve crimes. https://www.justice.gov/archives/ag/advancing-justice-through-dna-technology-using-dna-solve-crimes

Waki Toya. (2017). Ethical, legal and social issues in Japan on the determination of blood relationship via DNA testing. Asian Bioethics Review, 9, 19-32.

Wilson, L. (2023). Combined DNA Index System: CODIS. In M. M. Houck (Ed.), Encyclopedia of forensic sciences (3rd ed., pp. 596-604). Elsevier.

Yoshito Igarashi. (2021). Change in psychiatric evaluation after enforcement of the Saiban-in (Citizen-judge) System. Psychiatria et Neurologia Japonica, 123(1), 20-25.

บทบาทของสตรีและการมีส่วนร่วมของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี*

ROLES OF WOMEN AND FEMALE PARTICIPATION AFFECTING THE MANAGEMENT EFFECTIVENESS OF SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN CHONBURI PROVINCE

วราภรณ์ ตระกูลมารีย์[1], นิเทศ ตินณะกุล[2] และ เบญยาศิริ งามสะอาด[3]

Waraporn Trakulmaree[1], Nithat Thinnakul[2] and Benyasiri Ngamsaad[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยปทุมธานี

[1-3]Patumthani University, Thailand

Corresponding Author's Email: m.ngamsaad@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 7 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 9 เมษายน 2569

Received 28 March 2026; Revised 7 April 2026; Accepted 9 April 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี 2) วิเคราะห์บทบาทของสตรีและการมีส่วนร่วมของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณศึกษาประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขต อบต. จังหวัดชลบุรี จำนวน 383,931 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน ได้ 400 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คน

Citation:

* วราภรณ์ ตระกูลมารีย์, นิเทศ ตินณะกุล และ เบญยาศิริ งามสะอาด. (2569). บทบาทของสตรีและการมีส่วนร่วมของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1560-1571.

Waraporn Trakulmaree, Nithat Thinnakul and Benyasiri Ngamsaad. (2026). Roles Of Women And Female Participation Affecting The Management Effectiveness Of Subdistrict Administrative Organizations In Chonburi Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1560-1571.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เครื่องมือได้แก่ แบบสอบถาม 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนสถิติใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิผลในการจัดการขององค์การอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 6 ด้าน โดยด้านเศรษฐกิจสูงสุด รองลงมาคือด้านการประกอบอาชีพ ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณูปโภคชุมชน และด้านการบริการสาธารณสุขชุมชน 2) การวิเคราะห์บทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรี พบว่า ตัวแปร 5 ตัว ได้แก่ ความร่วมมือ การเสริมอำนาจแก่ประชาชน ด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม การรับฟังความคิดเห็น และด้านครอบครัวและชุมชน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) แนวทางพัฒนาประสิทธิผลควรเน้นเสริมบทบาทของสตรีในนโยบายและการตัดสินใจ เปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมท้องถิ่น สร้างกลไกรับฟังความต้องการตั้งแต่ครอบครัวและชุมชน นำไปพัฒนาด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม รวมถึงสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อยกระดับการบริการสาธารณสุขและสาธารณูปโภคชุมชน

คำสำคัญ: บทบาทสตรี, มีส่วนร่วมของสตรี, ประสิทธิผลการจัดการ, องค์การบริหารส่วนตำบล, จังหวัดชลบุรี

Abstract

The study aimed to: 1) examine the level of management effectiveness of subdistrict administrative organisations (SAOs) in Chonburi Province, 2) analyse the role and participation of women affecting the management effectiveness of SAOs in Chonburi Province, and 3) propose strategies to enhance the management effectiveness of SAOs in Chonburi Province. This was a mixed-methods study. The quantitative research involved citizens aged 18 and over residing in the SAO areas of Chonburi Province, with a population of 383,931. The sample size was calculated using Taro Yamane's formula, resulting in 400 respondents. The qualitative research included interviews with three local administrators and 17 citizens. Research instruments consisted of a five-point Likert-scale questionnaire and semi-structured interviews. Qualitative data were

analysed using content analysis, while quantitative data were analysed using frequency distribution, percentages, means, standard deviations, and multiple regression analysis.

The findings revealed that: 1) the overall management effectiveness of SAOs was at the highest level across six dimensions, with economic development ranked highest, followed by occupational development, disaster prevention and mitigation, natural resources and environmental development, community infrastructure, and community health services; 2) analysis of women's roles and participation indicated that five variables—collaboration, empowerment of citizens, economic and industrial development, listening to opinions, and family and community engagement—had a statistically significant effect on management effectiveness at the .05 level; and 3) strategies to enhance management effectiveness should focus on strengthening women's roles in policy-making and decision-making, promoting their participation in local activities, establishing mechanisms to gather needs from family and community levels, guiding economic and industrial development accordingly, and fostering strong collaborative networks to improve public health and community infrastructure services.

Keywords: Women's Roles, Female Participation, Management Effectiveness, Subdistrict Administrative Organization, Chonburi Province

บทนำ

เพศสภาวะ (Gender) เป็นโครงสร้างทางสังคมที่กำหนดบทบาท หน้าที่ และความคาดหวังของบุคคลตามเพศ ซึ่งถูกหล่อหลอมผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันต่าง ๆ เช่น ครอบครัว การศึกษา และวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดความแตกต่างด้านโอกาส สิทธิ และสถานะของหญิงและชายในสังคม แนวคิดบทบาทหญิงชายแบบดั้งเดิม (Traditional Gender Roles) ของ Hurlock (1978) อธิบายว่าผู้ชายและผู้หญิงมีบทบาทที่แตกต่างกันตามธรรมชาติ โดยผู้ชายมักถูกคาดหวังให้เป็นผู้นำ ขณะที่ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทในครอบครัว

อย่างไรก็ตาม แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (พ.ศ. 2491) และบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและเปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทในสังคมมากขึ้น จึงทำให้ประเด็นความเสมอภาคทางเพศเป็นเรื่องสำคัญในระดับนโยบายและการพัฒนาประเทศ

แม้จะมีการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศอย่างต่อเนื่อง แต่ในทางปฏิบัติยังคงพบความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566) พบว่าสัดส่วนสตรีในตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นยังต่ำกว่า 20% และในระดับชาติ สตรีที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีเพียงประมาณ 15% ขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566) รายงานว่ามีสัดส่วนประมาณร้อยละ 17.34 ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดจากค่านิยมวัฒนธรรมแบบปิตาธิปไตย และทัศนคติที่มองว่าผู้หญิงไม่เหมาะสมกับบทบาทผู้นำ นอกจากนี้เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ข้อที่ 5 ยังเน้นย้ำความสำคัญของความเสมอภาคทางเพศ แต่รายงาน SDG ประเทศไทย ปี 2565 ระบุว่ายังมีความท้าทายในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง

สำหรับในพื้นที่จังหวัดชลบุรี จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2565; 2566) พบว่าสตรีที่ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีเพียงร้อยละ 9.8 และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีเพียงร้อยละ 15.2 อีกทั้งสัดส่วนผู้บริหารสตรีในระดับสูงยังมีไม่ถึงร้อยละ 10 ของตำแหน่งทั้งหมด แม้ว่าสตรีจะมีบทบาทในกิจกรรมชุมชนด้านต่าง ๆ แต่ยังไม่สามารถก้าวเข้าสู่บทบาทการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ระบุว่าสตรีมีสัดส่วนการศึกษาระดับปริญญาตรีถึงร้อยละ 57 และสำนักงาน ก.พ. (2566) รายงานว่ามีข้าราชการหญิงร้อยละ 61 แต่มีเพียงร้อยละ 26.4 ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง สะท้อนถึงอุปสรรคด้านภาระครอบครัว การขาดการสนับสนุน ค่านิยมทางสังคม และข้อจำกัดด้านประสบการณ์ในการบริหาร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าสตรีไทยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงบทบาทผู้นำและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทั้งที่มีการสนับสนุนในเชิงนโยบายและกฎหมาย การศึกษาบทบาทของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรีจึงมีความสำคัญ เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่เกี่ยวข้องและหาแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพของสตรีให้สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยคาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสตรีและการมีส่วนร่วมของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของสตรีและการมีส่วนร่วมของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี การวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วย อำเภอเมืองชลบุรี บ้านบึง บางละมุง พานทอง พนัสนิคม ศรีราชา สัตหีบ หนองใหญ่ บ่อทอง เกาะสีชัง และเกาะจันทร์ มีประชากรทั้งหมด 383,931 คน (รายงานสถิติจำนวนประชากรและบ้านประจำปี พ.ศ. 2566) โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973) ในการหากลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวนทั้งสิ้น 400 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้กระบวนการเลือกเจาะจงจากประชนในพื้นที่ จำนวน 20 คน แบ่งออกเป็นผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 3 คน และประชาชน 17 คน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ด้วยดัชนี IOC โดยคัดเลือกข้อที่มีค่า 0.50–1.00 และปรับปรุงข้อที่ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อเสนอแนะ จนได้แบบสอบถามที่มีความเหมาะสม จากนั้น

นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบความเที่ยง และวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1970) โดยกำหนดเกณฑ์ตั้งแต่ 0.85 ขึ้นไป ผลพบว่าค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.984 แสดงว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือสูงและสามารถนำไปใช้ในการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการโดยเริ่มจากการขอหนังสืออนุญาตจากมหาวิทยาลัยปทุมธานี เพื่อนำไปประกอบการขอเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นลงพื้นที่เพื่อแจกและเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างโดยตรงเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล สุดท้ายทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามทั้งหมด และประมวลผลโดยเชื่อมโยงผลลัพธ์กับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ตามหลักการเชิงเนื้อหาและเหตุผลทางวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงปริมาณทำโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างครบ 400 คน คิดเป็นร้อยละ 100 นำข้อมูลมาแจกแจงตามประเด็นและวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ส่วนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ศึกษาจากประชาชนใน 11 อำเภอของจังหวัดชลบุรี จำนวน 20 คน แบ่งเป็นผู้บริหารท้องถิ่น 3 คน และประชาชน 17 คน บันทึกข้อมูลและถอดเทป จากนั้นจัดระบบข้อมูลเป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงสรุป ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อความบรรยายจากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน เช่น การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis: MRA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ซึ่งใช้วัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยอิงเกณฑ์ Hinkle (1998) ตั้งแต่ระดับความสัมพันธ์สูงมาก (0.90–1.00) จนถึงต่ำมาก (0.00–0.30)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลในการบริหารจัดการ

	ประสิทธิผลในการบริหารจัดการในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	ด้านสาธารณูปโภคชุมชน	4.42	0.38	มากที่สุด	5
2.	ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	4.45	0.43	มากที่สุด	3
3.	ด้านการบริการสาธารณสุขชุมชน	4.41	0.41	มากที่สุด	6
4.	ด้านการประกอบอาชีพ	4.46	0.43	มากที่สุด	2
5.	ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	4.44	0.38	มากที่สุด	4
6.	ด้านเศรษฐกิจ	4.47	0.34	มากที่สุด	1
	รวม	**4.44**	**0.38**	**มากที่สุด**	

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิผลในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าประสิทธิผลทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.34) รองลงมาคือ ด้านการประกอบอาชีพ ($\bar{x}$ = 4.46, S.D. = 0.43) ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 0.43) ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x}$ = 4.44, S.D. = 0.38) ด้านสาธารณูปโภคชุมชน ($\bar{x}$ = 4.42, S.D. = 0.38) และด้านการบริการสาธารณสุขชุมชน ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.41) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในทุกด้านมีประสิทธิผลในระดับสูงและใกล้เคียงกัน

2. ผลการวิเคราะห์บทบาทของสตรีและการมีส่วนร่วมของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทของสตรีที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารจัดการในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
Constant	.739	.122		6.044	.000
ด้านครอบครัวและในชุมชน (X_1)	.094	.035	.117	2.665	.008*
ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (X_2)	.068	.047	.075	1.432	.153
ด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม (X_3)	.193	.042	.239	4.654	.000*
การให้ข้อมูลข่าวสาร (X_4)	.043	.045	.051	.966	.335
การรับฟังความคิดเห็น (X_5)	.189	.072	.227	2.632	.009*
การเกี่ยวข้อง (X_6)	.067	.064	.082	1.045	.297
ความร่วมมือ (X_7)	.300	.056	.347	5.322	.000*
การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (X_8)	.252	.046	.314	5.510	.000*
R = 0.846, R Square = 0.717					
Std. Error of the Estimate = 0.18076 F = 123.533, Sig = 0.000					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่าบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 123.533$, $p < 0.05$) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .846 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .717 แสดงว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลได้ร้อยละ 71.7 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลอย่างมีนัยสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ความร่วมมือ (Beta = .347) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Beta = .314) ด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม (Beta = .239) การรับฟังความคิดเห็น (Beta = .227) และด้านครอบครัวและในชุมชน (Beta = .117) ซึ่งส่งผลในทิศทางบวกต่อประสิทธิผล ขณะที่ตัวแปรด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การให้ข้อมูลข่าวสาร และการเกี่ยวข้อง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลในการจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ควรให้ความสำคัญกับการเสริมศักยภาพของสตรีในบทบาทต่าง ๆ ทั้งด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจท้องถิ่น โดยเริ่มจากการจัดตั้งกองทุนหรือมาตรการพิเศษเพื่อสนับสนุนโครงการอนุรักษ์ศิลปะจารีต และภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสตรี รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดประสิทธิผล (KPIs) ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและประชาชนในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อสร้างความโปร่งใสและประชาธิปไตยท้องถิ่น นอกจากนี้ การสนับสนุนทางเทคนิคและการตลาดแก่กลุ่มสตรีและกลุ่มอาชีพในชุมชนจะช่วยเพิ่มกำลังการผลิตและความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ และควรบูรณาการกลไกการเสริมอำนาจประชาชนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจในโครงการขนาดใหญ่ เพื่อให้การบริหารจัดการมีความยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาพบว่าบทบาทของสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรีโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านครอบครัว ชุมชน การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม สตรีในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเด่นชัด ส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงสามารถจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทยา ไชยภักดี และ นิพนธ์ โซะเฮง (2016) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการท้องถิ่นของผู้นำสตรีทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแก้ไขปัญหาในชุมชนมากขึ้น ตามที่ Tavachalee et al. (2019) ที่ยืนยันว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เยาวชน และที่ระบุว่าการจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้าเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มรายได้และขยายตลาดสินค้าชุมชน

2. ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของสตรีอยู่ในระดับมากที่สุด โดยรวมทั้งด้านการรับฟังความคิดเห็น การให้ข้อมูลข่าวสาร การเสริมอำนาจประชาชน การเกี่ยวข้อง และความร่วมมือ สตรีสามารถใช้ศูนย์ข้อมูลข่าวสารและเวทีสาธารณะในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น องค์การบริหารส่วนตำบลจัดสรรเครื่องมืออุปกรณ์ให้กลุ่มแม่บ้าน และประชาชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกิจกรรมชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดการตัดสินใจและการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมอำนาจประชาชนเป็นไปอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระกิตติ์ เอกอัครวิจิตร และคณะ (2022) และ ณัศฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ และคณะ (2021) ต่างระบุว่าการสื่อสาร การสนับสนุนทรัพยากร และกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน

3. ผลการศึกษาพบว่าประสิทธิผลโดยรวมของการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรีอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกมิติที่สำคัญ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สาธารณูปโภค และสาธารณสุขชุมชน โดย อบต. สามารถให้บริการขนส่งสาธารณะ จัดระเบียบที่อยู่อาศัยเพื่อความปลอดภัย ส่งเสริมอาชีพและฝึกอบรมกลุ่มอาชีพ ตลอดจนดูแลและเก็บขยะในชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการผลิตทางเกษตรอย่างมีระบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าการบริหารจัดการเชิงปฏิบัติการและการพัฒนาคุณภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองระดับท้องถิ่นมีผลต่อการเพิ่มระดับประสิทธิผลของการให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ในการศึกษาของ ดวงธิดา นำเวียง และคณะ (2025) ที่พบระดับประสิทธิผลการบริหารกิจการสาธารณะของ อบต. อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการศึกษาของ สุชาดา แป้นคุ้มญาติ (2023) ที่พบว่าประสิทธิผลการจัดการการให้บริการโครงสร้างพื้นฐานของ อบต. อยู่ในระดับสูง ซึ่งชี้ว่าการจัดการทรัพยากร การบริการพื้นฐาน และระบบสนับสนุนชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารงานท้องถิ่นมีประสิทธิผลสูง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดชลบุรี มีประสิทธิผลสูง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ชุมชน สิ่งแวดล้อม และสาธารณูปโภค พร้อมส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีอย่างเด่นชัด เพื่อสร้างความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยมี

ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ควรมีการจัดตั้งกลไกและงบประมาณสนับสนุนสตรีในการส่งเสริมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชน เช่น “สภาวัฒนธรรมสตรีท้องถิ่น” และแพลตฟอร์มการตลาดดิจิทัล เพื่อเสริมศักยภาพการพัฒนาชุมชนและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน 1.2 ควรมีการพัฒนาระบบดิจิทัลและเวทีมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น “คลังความรู้สาธารณะ” และ “สมัชชาพลเมืองท้องถิ่น” เพื่อเพิ่มความโปร่งใส การรับฟังความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนและสตรี **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจและภาวะผู้นำของสตรีใน อบต. เพื่อเจาะลึกปัจจัยความสำเร็จและกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผล 2.2 ทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างบริบทท้องถิ่นต่างจังหวัดและติดตามผลกระทบของสตรีต่อความยั่งยืนของโครงการ เพื่อประเมินว่าบริบทเศรษฐกิจและสังคมส่งผลต่อบทบาทสตรีและประสิทธิผลของการบริหารอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

นันทยา ไชยภักดี และนิพนธ์ โซะเฮง (2016). บทบาทผู้นำสตรีในองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนครพนม. Journal of Social Sciences and Humanities Research in Asia, 22(3), 106.

วีระกิตติ์ เอกอัครวิจิตร, สุเนตร ธนศิลปพิชิต และไพฑูรย์ มาเมือง. (2022). รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง**.** วารสารภักดีชุมพลปริทรรศน์, 2(2), 39.

ณัศฐมลกานต์ ไชยวิมลสิริ, คงฤทธิ์ แข็งแรง และสุเนตร ธนศิลปพิชิต. (2021). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 1(2), 1.

ดวงธิดา นำเวียง, นิเทศ ตินณะกุล และเบญยาศิริ งามสอาด(2025). การบริหารกิจการสาธารณะที่มีผลต่อประสิทธิผล ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดลำพูน**.** วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(6), 564.

สุชาดา แป้นคุ้มญาติ. (2022). ประสิทธิผลการจัดการการให้บริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**.** วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 2(2),84.

Tavachalee, R., Pulanram, P., & Phathong, K. (2019). The role of women's with Thai local development. Asian Political Science Review, 3(2), 10–21.

การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่*

AN ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF THAI FRESH DURIAN IN THE CHINESE MARKET USING THE REVEALED COMPARATIVE ADVANTAGE INDEX AND THE CONSTANT MARKET SHARE MODEL

ศิริศักดิ์ พูลสวัสดิ์

Sirisak Poolsawat

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University, Thailand

Corresponding Author's Email: sirisak.p@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 8 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 12 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 14 เมษายน 2569

Received 8 April 2026; Revised 12 April 2026; Accepted 14 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูล International Trade Center (ITC) ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2568 เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ (NRCA) และแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) เพื่อเปรียบเทียบขีดความสามารถของประเทศไทยกับทุกประเทศที่มีการส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีน

Citation:

* ศิริศักดิ์ พูลสวัสดิ์. (2569). การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีนโดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและแบบจำลอง ส่วนแบ่งตลาดคงที่. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1572-1587.

Sirisak Poolsawat. (2026). An Analysis Of The Competitiveness Of Thai Fresh Durian In The Chinese Market Using The Revealed Comparative Advantage Index And The Constant Market Share Model. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1572-1587.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า (1) แม้ประเทศไทยยังคงมีมูลค่าการส่งออกสูงที่สุด แต่ในด้านปริมาณการส่งออกพบว่าเวียดนามซึ่งเป็นคู่แข่งรายสำคัญได้แซงหน้าประเทศไทยแล้วในปี พ.ศ. 2568 (2) ค่าดัชนี NRCA ของไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เวียดนามมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (3) ผลจากแบบจำลอง CMS ชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการแข่งขันของไทยอยู่ในภาวะถดถอย โดยการเติบโตของการส่งออกมีสาเหตุหลักจากการขยายตัวของอุปสงค์ในตลาดจีน (Commodity effect) มากกว่าความแข็งแกร่งเชิงโครงสร้างของประเทศไทยเอง และ (4) ความได้เปรียบด้านมูลค่าการส่งออกของไทยมีสาเหตุมาจากราคาทุเรียนที่สูงกว่าคู่แข่ง มิได้สะท้อนความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริง โดยเวียดนามมีความได้เปรียบด้านต้นทุนโลจิสติกส์จากการมีพรมแดนติดกับจีนซึ่งเป็นปัจจัยคุกคามสำคัญต่อส่วนแบ่งตลาดของไทยในอนาคต

คำสำคัญ: ความสามารถในการแข่งขัน, ทุเรียน, จีน, แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่, ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ

Abstract

This quantitative research aims to analyze the competitiveness of Thai fresh durian in the Chinese market using secondary data from the International Trade Center (ITC) database for the period 2020–2025. The research instruments include the Normalized Revealed Comparative Advantage (NRCA) index and the Constant Market Share (CMS) model, comparing Thailand’s performance with all countries exporting fresh durian to China.

The findings reveal that: (1) although Thailand maintains the highest export value, Vietnam, as a major competitor, has already surpassed Thailand in terms of export volume in 2025; (2) Thailand's NRCA index shows a continuous downward trend, whereas Vietnam’s index is increasing rapidly; (3) the CMS results indicate that Thailand's competitiveness is in decline, with current export growth largely driven by the expansion of Chinese market demand (commodity effect) rather than Thailand’s intrinsic structural strength; and (4) Thailand’s advantage in export value is primarily driven by higher prices rather than actual

competitiveness, as Vietnam benefits from lower logistics costs due to its geographical proximity to China, posing a significant threat to Thailand's future market share.

Keywords: Competitiveness, Fresh durian, China, Constant Market Share model, Normalized Revealed Comparative Advantage index

บทนำ

การค้าระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่เป็นสินค้าส่งออกสำคัญของประเทศไทย ซึ่งทุเรียนสดถือเป็นหนึ่งในสินค้าที่มีศักยภาพสูงในตลาดโลก โดยเฉพาะตลาดประเทศจีนที่มีความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการขยายตัวของรายได้ประชากรและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ (Ning, 2023) ทั้งนี้ ความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรในตลาดต่างประเทศสามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ เช่น ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศจะส่งออกสินค้าที่มีต้นทุนค่าเสียโอกาสต่ำกว่าเมื่อเทียบกับประเทศอื่น (Krugman et al., 2012)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออกทุเรียนสดรายสำคัญไปยังประเทศจีนมาอย่างยาวนาน แต่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ตลาดทุเรียนจีนได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากประเทศจีนได้อนุญาตให้ประเทศอื่นสามารถส่งออกทุเรียนสดเข้าสู่ตลาดได้มากขึ้น โดยเฉพาะเวียดนามที่ได้รับอนุญาตในปี พ.ศ. 2565 ส่งผลให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นในตลาด (ณิชมล ปัญญาวชิโรกุล และ กฤตยา ตรีวรรณไชย, 2566) นอกจากนี้ เวียดนามยังมีความได้เปรียบด้านต้นทุนการขนส่งจากการมีพรมแดนติดกับจีน ทำให้สามารถแข่งขันด้านราคาได้ดีกว่าประเทศไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อส่วนแบ่งการตลาดของไทยในระยะยาว (Tang, 2025)

ในบริบทดังกล่าว การศึกษาความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศไทยยังคงพึ่งพาตลาดจีนในสินค้าเกษตรเป็นอย่างมาก และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการแข่งขันในตลาดอาจส่งผลต่อรายได้จากการส่งออกของประเทศโดยรวม (Ning, 2023) แม้ว่างานศึกษาที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่าไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าเกษตรประเภทผลไม้ แต่แนวโน้มการแข่งขันที่เปลี่ยนแปลง

ไปจากการเข้ามาของประเทศคู่แข่งรายใหม่ ทำให้ความได้เปรียบดังกล่าวอาจลดลง (จิรวรรณ สิทธิชัย, 2567; Likhitpichitchai et al., 2023)

ดังนั้น งานศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ และแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงของความสามารถในการแข่งขันในเชิงพลวัต และเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญ ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางเชิงนโยบายและการพัฒนากลยุทธ์ในการรักษาความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนไทยในตลาดโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ และแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Theory of Comparative Advantage)

ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบพัฒนาโดย David Ricardo ในปี ค.ศ. 1817 โดยต่อยอดจากแนวคิดความได้เปรียบโดยสัมบูรณ์ของ Adam Smith ซึ่งอธิบายว่าการค้าระหว่างประเทศสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันได้ แม้ว่าประเทศหนึ่งจะมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำกว่าอีกประเทศหนึ่งในทุกสินค้า หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้คือ ประเทศจะเลือกผลิตและส่งออกสินค้าที่มีต้นทุนค่าเสียโอกาสต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่ค้า และนำเข้าสินค้าที่มีต้นทุนค่าเสียโอกาสสูงกว่า (Krugman et al., 2012)

นอกจากนี้ Krugman et al. (2012) ได้อ้างถึงการศึกษาของ Balassa (1963) ที่พบว่ารูปแบบการค้าระหว่างประเทศสอดคล้องกับทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่าความได้เปรียบโดยสัมบูรณ์ แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าอังกฤษในทุกอุตสาหกรรมก็ตาม ขณะเดียวกัน งานศึกษาเชิงประจักษ์ในระยะหลังยังชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างของผลิตภาพแรงงานยังคงมีบทบาทในการกำหนดรูปแบบการค้า เช่น การศึกษาของ Ren and Bai (2002) ที่แสดงให้เห็นว่าจีนมีการขยายตัวของอุตสาหกรรมสิ่งทอจากความ

ได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ แม้ว่าจะมีผลิตภาพแรงงานต่ำกว่าประเทศพัฒนาแล้วก็ตาม (Krugman et al., 2012)

2. ทฤษฎี Heckscher-Ohlin

ทฤษฎี Heckscher-Ohlin เป็นการพัฒนาต่อยอดจากแนวคิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยเสนอว่าความได้เปรียบทางการค้าของแต่ละประเทศเกิดจากความแตกต่างของสัดส่วนปัจจัยการผลิต (Factor Endowments) กล่าวคือ ประเทศจะมีแนวโน้มส่งออกสินค้าที่ใช้ปัจจัยการผลิตที่ตนมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ และนำเข้าสินค้าที่ต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่ขาดแคลน

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเชิงประจักษ์จำนวนมากพบข้อจำกัดของทฤษฎีนี้ โดยเฉพาะปรากฏการณ์ Leontief Paradox ที่แสดงว่าสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีทุนสูง กลับส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น และนำเข้าสินค้าที่ใช้ทุนเข้มข้น (Krugman et al., 2012) แม้ว่าทฤษฎีนี้จะมีข้อจำกัด แต่แนวคิดเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตยังคงสามารถอธิบายบริบทการผลิตทุเรียนของประเทศไทยได้ เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรด้านที่ดินและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม ซึ่งเอื้อต่อการผลิตทุเรียนในเชิงพาณิชย์

3. งานศึกษาเกี่ยวกับการส่งออกทุเรียนสดของไทยไปยังประเทศจีน

ณิชมล ปัญญาวชิโรกุล และกฤตยา ตรีวรรณไชย (2566) พบว่าความต้องการบริโภคทุเรียนในประเทศจีนยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและการกระจายสินค้า อย่างไรก็ตาม การเปิดตลาดให้ประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม ทำให้การแข่งขันในตลาดทุเรียนจีนรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะเวียดนามที่มีศักยภาพในการผลิตสูงและมีต้นทุนการขนส่งต่ำกว่าไทย

สอดคล้องกับ Ning (2023) ที่ระบุว่าการนำเข้าสินค้าเกษตรของจีนจากประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของรายได้ประชากร โดยเฉพาะสินค้าในกลุ่มผลไม้ที่มีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้สูง อย่างไรก็ตาม การที่จีนอนุญาตให้ประเทศอื่นส่งออกทุเรียนเข้าสู่ตลาดมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยในระยะยาว

นอกจากนี้ Tang (2025) พบว่าแม้ประเทศไทยจะมีความได้เปรียบด้านการผลิตและประสบการณ์ในการส่งออก แต่ยังคงเผชิญความท้าทายจากการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะจากเวียดนามและมาเลเซีย รวมถึงข้อจำกัดด้านต้นทุนโลจิสติกส์และการสร้างความแตกต่างของสินค้า

4. งานศึกษาเกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทย

จิรวรรณ สิทธิชัย (2567) พบว่าการส่งออกทุเรียนสดของไทยไปยังประเทศจีนมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง และมีค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่า 1 ในทุกปี อย่างไรก็ตาม ผลจากแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ชี้ให้เห็นว่าการเติบโตดังกล่าวมีสาเหตุหลักจากความต้องการของตลาดจีน ไม่ใช่ความสามารถในการแข่งขันของไทยที่เพิ่มขึ้น

สอดคล้องกับ Likhitpichitchai et al. (2023) ที่พบว่าไทยยังคงมีส่วนแบ่งตลาดสูงที่สุดเมื่อเทียบกับเวียดนามและมาเลเซีย แต่แนวโน้มการแข่งขันมีความเข้มข้นมากขึ้น ขณะที่ Zhang et al. (2025) พบว่าแม้ไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในระดับสูง แต่การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างตลาดและปัจจัยภายนอกอาจส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แม้ประเทศไทยยังคงมีความได้เปรียบในการส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีน แต่แนวโน้มการแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงจากการเข้ามาของประเทศคู่แข่ง โดยเฉพาะเวียดนาม อาจส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลง ซึ่งจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์เชิงลึกโดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์การค้าในการวิเคราะห์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากฐานข้อมูล International Trade Center (ITC) โดยใช้ข้อมูลการค้าทุเรียนสด พิกัดศุลกากร HS Code 081060 ระหว่างประเทศจีนกับประเทศผู้ส่งออกสำคัญ ได้แก่ ไทย เวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และกัมพูชา ในช่วงปี พ.ศ. 2563–2568

นอกจากนี้ ยังใช้ข้อมูลการค้ารวมของประเทศและข้อมูลการนำเข้าสินค้าของประเทศจีน เพื่อประกอบการคำนวณดัชนีความสามารถในการแข่งขันและการวิเคราะห์ส่วนแบ่งตลาด โดยช่วงเวลาที่ใช้ในการวิเคราะห์เชิงพลวัต คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2564–2568 ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมี

ประเทศคู่แข่งรายใหม่สามารถส่งออกทุเรียนสดเข้าสู่ตลาดจีน และเป็นช่วงที่การค้าระหว่างประเทศกลับเข้าสู่ภาวะปกติภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์การค้า 2 เครื่องมือ ได้แก่

1) ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ (Normalized Revealed Comparative Advantage: NRCA)

2) แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share Model: CMS)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ (NRCA)

ดัชนี NRCA ถูกพัฒนาโดย Yu et al. (2009) เพื่อใช้วัดความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบของประเทศ โดยมีข้อได้เปรียบเหนือดัชนี RCA แบบดั้งเดิม เนื่องจากสามารถเปรียบเทียบค่าระหว่างประเทศได้โดยตรง และมีคุณสมบัติที่ผลรวมของดัชนีเท่ากับศูนย์ ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของความได้เปรียบเชิงแข่งขันระหว่างประเทศ

สูตรการคำนวณดัชนี NRCA ในตลาดโลก คือ

$$NRCA_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_w} - \frac{X_i X_j}{X_w X_w}$$

เมื่อ

X_{ij} = มูลค่าการส่งออกสินค้า j จากประเทศ i ไปยังตลาดโลก

X_i = มูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดของประเทศ i ไปยังตลาดโลก

X_j = มูลค่าการส่งของสินค้า j ของทั้งโลก

X_w= มูลค่าการส่งออกสินค้าทุกชนิดจากทุกประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษานี้ได้ปรับสูตรให้เหมาะสมกับการวิเคราะห์เฉพาะตลาดประเทศจีน ดังนี้

$$NRCA_{ij} = \frac{M_{ij}^c}{M_w^c} - \frac{M_i^c M_j^c}{M_w^c M_w^c}$$

โดยที่

M^c_{ij} = การนำเข้าของสินค้า j จากประเทศ i ของจีน

M^c_i = การนำเข้าสินค้าทุกชนิดจากประเทศ i ของจีน

M^c_j = การนำเข้าสินค้า j จากทุกประเทศของจีน

M^c_w = การนำเข้าสินค้าของจีนจากทั่วโลก

ในการอ่านค่า NRCA ค่าที่มากกว่า 1 จะถือว่ามีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และค่าที่น้อยกว่า 1 จะถือว่ามีความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ค่าของ NRCA ยังเปรียบเทียบกันได้โดยตรง เช่น ค่า NRCA 0.1 แสดงว่ามีความสามารถในการแข่งขันเป็นสองเท่าของค่า NRCA 0.05 ซึ่งเป็นอีกข้อได้เปรียบเหนือ RCA มาตรฐานที่ไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้ชัดเจน

2. แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS)

แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) ใช้ในการวิเคราะห์แหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงการส่งออก โดยสามารถแยกผลของการเติบโตของการส่งออกออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่

(1) ผลจากการเติบโตของการนำเข้าสินค้าของจีน (Growth effect)

(2) ผลจากโครงสร้างสินค้า (Commodity effect)

(3) ผลจากความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness effect)

สมการที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ

$$\left(\frac{V_{it}-V_{it-1}}{V_{it-1}}\right)X100 = \left(\underbrace{\frac{R_t V_{it-1}}{V_{it-1}}}_{(1)} + \underbrace{\frac{(R_{it}-R_t)V_{it-1}}{V_{it-1}}}_{(2)} + \underbrace{\frac{V_{it}-V_{it-1}-(R_{it}V_{it-1})}{V_{it-1}}}_{(3)}\right)X100$$

โดย

Vit = มูลค่าการนำทุเรียนสดของจีนจากประเทศ i ในช่วงเวลา t

Vit-1 =มูลค่าการนำเข้าทุเรียนสดของจีนจากประเทศ i ในช่วงเวลา t-1

Rit = อัตราการเจริญเติบโตของการนำเข้าทุเรียนสดของจีน ในช่วงเวลา t

Rt = อัตราการเจริญเติบโตของการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของจีนในช่วงเวลา t

ทั้งนี้ตัวเลขจากการคำนวณแสดงเป็นร้อยละ อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงการส่งออกทุเรียนของประเทศ i ไปยังประเทศจีนมาจากปัจจัยใดมากน้อยเท่าใด

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน สามารถนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. สถานการณ์การนำเข้าทุเรียนสดของจีน

การศึกษาสถานการณ์การนำเข้าทุเรียนสดของประเทศจีนในช่วงปี พ.ศ. 2564–2568 พบว่า ประเทศไทยยังคงเป็นผู้ส่งออกหลักในตลาดดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ประเทศจีนอนุญาตให้ประเทศอื่นสามารถส่งออกทุเรียนสดเข้าสู่ตลาดได้ ส่งผลให้โครงสร้างการแข่งขันเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการเข้ามาของเวียดนามซึ่งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 1 มูลค่าการนำเข้าทุเรียนสดของจีนแยกรายประเทศ (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568
ไทย	4,205.12	3,846.77	4,560.46	4,014.16	3,989.72
เวียดนาม	0.29	188.09	2,133.49	2,940.21	3,442.22
มาเลเซีย	-	-	-	5.72	37.19
ฟิลิปปินส์	-	-	13.31	32.46	8.29
กัมพูชา	-	-	-	-	0.41
รวม	4,205.41	4,034.87	6,707.26	6,992.54	7,477.82

ที่มา: International trade center

จากตารางที่ 1 พบว่า ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกทุเรียนสดไปยังประเทศจีนสูงที่สุดในทุกปี โดยในปี 2564 มีมูลค่า 4,205.12 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่ลดลงเหลือ 3,989.72 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2568 ขณะที่เวียดนามมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดจาก 188.09 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2565 เป็น 3,442.22 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2568 แสดงให้เห็นถึงการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นในตลาด

2. ปริมาณการนำเข้าทุเรียนสด

เมื่อพิจารณาปริมาณการนำเข้าทุเรียนสดของประเทศจีน พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของปริมาณการส่งออกจากประเทศเวียดนาม ซึ่งมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 2 ปริมาณการนำเข้าทุเรียนสดของจีนแยกรายประเทศ (ตัน)

ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568
ไทย	821,540	783,976	928,920	809,827	920,578
เวียดนาม	49	40,879	493,223	736,753	941,183
มาเลเซีย				351	3,041
ฟิลิปปินส์			3,770	13,457	3,064
กัมพูชา					145
รวม	821,589	824,855	1,425,914	1,560,389	1,868,012

ที่มา: International trade center

จากตารางที่ 2 พบว่า ปริมาณการนำเข้าทุเรียนสดจากประเทศไทยมีความผันผวน แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง ขณะที่เวียดนามมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนสูงกว่าประเทศไทยในปี 2568 นอกจากนี้ ปริมาณการนำเข้าจากฟิลิปปินส์ลดลงในปี 2568 ซึ่งเป็นผลจากสภาพอากาศที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิต (Tejano, 2025)

3. ราคาการนำเข้าทุเรียนสด

การวิเคราะห์ราคาการนำเข้าทุเรียนสดสะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันด้านราคาและตำแหน่งทางการตลาดของแต่ละประเทศ

ตารางที่ 3 ราคาการนำเข้าทุเรียนสดของจีนแยกรายประเทศ (ดอลลาร์สหรัฐ/ตัน)

ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568
ไทย	5,119	4,907	4,909	4,957	4,334
เวียดนาม	5,878	4,601	4,326	3,991	3,657
มาเลเซีย				16,282	12,230
ฟิลิปปินส์			3,531	2,412	2,704
กัมพูชา					2,821
รวม	5,119	4,892	4,704	4,481	4,003

ที่มา: International trade center

จากตารางที่ 3 พบว่า ราคาทุเรียนของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่เวียดนามมีราคาต่ำกว่าไทยอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความได้เปรียบด้านต้นทุนโลจิสติกส์ (Tang, 2025) ในขณะที่มาเลเซียมีราคาสูงที่สุด แสดงถึงการวางตำแหน่งในตลาดระดับบน

4. ผลการวิเคราะห์ดัชนี NRCA

การวิเคราะห์ดัชนี NRCA ช่วยสะท้อนความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบของแต่ละประเทศ

ตารางที่ 4 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ (NRCA $\times 10^5$)

ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568
ไทย	153.53	138.54	172.98	150.13	149.09
เวียดนาม	-5.41	2.11	73.86	103.31	122.44
มาเลเซีย	-5.77	-6.01	-10.50	-11.36	-8.46
ฟิลิปปินส์	-1.45	-1.26	-1.48	-0.77	-1.56
กัมพูชา	-0.12	-0.10	-0.21	-0.26	-0.29

* ค่า NRCA x 10^5 เพื่อให้สะดวกในการเปรียบเทียบ

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 4 พบว่า ประเทศไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสูงที่สุด แต่มีแนวโน้มลดลง ขณะที่เวียดนามมีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงการเพิ่มขึ้นของความสามารถในการแข่งขัน

5. ผลการวิเคราะห์แบบจำลอง CMS

แบบจำลอง CMS ใช้เพื่ออธิบายแหล่งที่มาของการเปลี่ยนแปลงการส่งออก

ตารางที่ 5 ค่า CMS (ร้อยละ)

รายการ		2564	2565	2566	2567	2568
ปัจจัยร่วม (ทุกประเทศ)						
	Growth effect	30.08	1.51	-5.77	1.09	-0.31
	Commodity effect	52.37	-5.56	72.00	3.16	7.25
ความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness effect)						
ไทย		-0.01	-4.47	-47.68	-16.23	-7.55

เวียดนาม	N.A.	65214.47	968.03	33.56	10.13
มาเลเซีย	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	543.80
ฟิลิปปินส์	N.A.	N.A.	N.A.	139.59	-81.41

* กัมพูชายังไม่มีข้อมูลคำนวณ CMS เนื่องจากเริ่มส่งออกในปี 2568

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 5 พบว่า การเติบโตของการส่งออกทุเรียนของไทยมีสาเหตุหลักจากปัจจัยด้านอุปสงค์ของตลาดจีน (Commodity effect) ขณะที่ความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness effect) มีค่าติดลบอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีน ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าประเทศไทยยังคงมีมูลค่าการส่งออกสูงที่สุด แต่เมื่อพิจารณาในด้านปริมาณการส่งออกกลับพบว่าเวียดนามได้แซงหน้าประเทศไทยแล้วในปี พ.ศ. 2568 สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของตลาดทุเรียนจีน จากเดิมที่ประเทศไทยเคยเป็นผู้ส่งออกหลักเพียงรายเดียว ไปสู่การแข่งขันระหว่างหลายประเทศ โดยเฉพาะเวียดนามที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ซึ่งชี้ว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับต้นทุนเชิงเปรียบเทียบมากกว่าศักยภาพการผลิตโดยรวม (Krugman et al., 2012) กล่าวคือ แม้ประเทศไทยจะมีประสบการณ์และศักยภาพในการผลิตสูง แต่เมื่อเวียดนามมีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนโลจิสติกส์จากการมีพรมแดนติดกับจีน จึงสามารถแข่งขันด้านราคาและปริมาณได้ดีกว่าในระยะยาว

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า มูลค่าการส่งออกของไทยที่ยังคงอยู่ในระดับสูงมิได้สะท้อนความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริง เนื่องจากเป็นผลมาจากราคาทุเรียนที่สูงกว่าคู่แข่งโดยเฉพาะเวียดนาม ซึ่งมีราคาต่ำกว่าอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่าการพิจารณาความสามารถในการแข่งขันจากมูลค่าการส่งออกเพียงอย่างเดียวอาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน เพราะมูลค่าดังกล่าวเป็นผลรวมของทั้งราคาและปริมาณ ในกรณีของประเทศไทยแม้ราคาทุเรียนยังอยู่ในระดับสูง แต่แนวโน้มราคาที่ลดลงอย่างต่อเนื่องและการที่คู่แข่งสามารถจำหน่ายสินค้าในราคาที่ต่ำกว่า แสดงให้เห็นถึงแรงกดดันด้านการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ซึ่ง

สอดคล้องกับ Tang (2025) ที่ระบุว่าเวียดนามมีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนการขนส่งและสามารถแข่งขันกับไทยได้โดยตรงในตลาดจีน

ในส่วนของผลการวิเคราะห์ด้วยดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏแบบปกติ (NRCA) พบว่า แม้ประเทศไทยยังคงมีค่าดัชนีสูงกว่าประเทศคู่แข่งในทุกปีที่ศึกษา สะท้อนถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้า ทุเรียนสด แต่แนวโน้มของค่าดัชนีดังกล่าวกลับมีความผันผวนและลดลงในบางช่วงเวลา ขณะที่เวียดนามมีค่าดัชนีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากค่าติดลบไปสู่ค่าบวกในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันอย่างรวดเร็ว ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ จิรวรรณ สิทธิชัย (2567) และ Likhitpichitchai et al. (2023) ที่พบว่าไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้าเกษตร แต่แนวโน้มการแข่งขันมีความเข้มข้นมากขึ้นจากประเทศคู่แข่ง โดยเฉพาะเวียดนาม

อย่างไรก็ตาม การที่ค่าดัชนี NRCA ของไทยยังคงอยู่ในระดับสูง อาจสะท้อนความได้เปรียบในเชิงโครงสร้างในอดีต มากกว่าความสามารถในการแข่งขันในปัจจุบัน เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณเป็นราคา CIF ซึ่งรวมต้นทุนด้านการขนส่งและประกันภัยไว้แล้ว จึงอาจทำให้มูลค่าการนำเข้าจากประเทศไทยดูสูงกว่าประเทศที่มีต้นทุนโลจิสติกส์ต่ำกว่า เช่น เวียดนาม ดังนั้น การตีความค่าดัชนีจึงควรพิจารณาร่วมกับปัจจัยด้านโครงสร้างต้นทุนและข้อจำกัดของข้อมูล

ในส่วนของผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) พบว่า การเติบโตของการส่งออกทุเรียนสดของประเทศไทยในตลาดจีนมีสาเหตุหลักมาจากการขยายตัวของอุปสงค์ในตลาดจีน (Commodity effect) มากกว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศเอง โดยค่าของ Competitiveness effect มีแนวโน้มติดลบอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการแข่งขันของไทยกำลังลดลงในเชิงโครงสร้าง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ จิรวรรณ สิทธิชัย (2567) ที่พบว่าการเติบโตของการส่งออกทุเรียนไทยเกิดจากความต้องการบริโภคของตลาดจีนเป็นสำคัญ และสอดคล้องกับ Ning (2023) ที่ระบุว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชากรจีนส่งผลให้ความต้องการนำเข้าสินค้าเกษตร โดยเฉพาะผลไม้ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น จากผลการศึกษาทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า แม้ว่าประเทศไทยยังคงมีความได้เปรียบในตลาดทุเรียนจีนในเชิงมูลค่าและดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ แต่เมื่อพิจารณาในเชิงพลวัต ความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริงกำลังลดลง เนื่องจากถูกท้าทายจากประเทศคู่แข่งที่มีต้นทุนต่ำกว่า โดยเฉพาะเวียดนาม รวมทั้งการพึ่งพาการขยายตัวของอุปสงค์

ในตลาดจีนเป็นหลัก แทนที่จะเกิดจากความแข็งแกร่งของโครงสร้างการแข่งขันของประเทศเอง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า ความสามารถในการแข่งขันของทุเรียนสดไทยในตลาดจีนยังคงอยู่ในระดับสูงเมื่อพิจารณาจากมูลค่าการส่งออกและค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิงพลวัตพบว่าความสามารถในการแข่งขันมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งสำคัญอย่างเวียดนาม ซึ่งมีการขยายตัวของการส่งออกทั้งในด้านปริมาณและส่วนแบ่งตลาดอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า แม้มูลค่าการส่งออกของไทยยังคงอยู่ในระดับสูง แต่เป็นผลจากราคาทุเรียนที่สูงกว่าคู่แข่ง มิได้สะท้อนความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริง ขณะที่ผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่พบว่า การเติบโตของการส่งออกทุเรียนสดไทยมีสาเหตุหลักมาจากการขยายตัวของอุปสงค์ในตลาดจีน มากกว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศเอง สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยกำลังเผชิญความท้าทายในเชิงโครงสร้างจากการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะจากประเทศที่มีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนโลจิสติกส์และสามารถผลิตสินค้าในลักษณะเดียวกันได้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 จากผลการวิจัยด้านความสามารถในการแข่งขันที่ลดลง ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับการสร้างตราสินค้าและความแตกต่างของทุเรียนไทย เพื่อยกระดับภาพลักษณ์สินค้าและลดการแข่งขันด้านราคาโดยตรง 1.2 จากผลการวิจัยด้านราคาการส่งออก ประเทศไทยควรพัฒนาระบบการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานสินค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาระดับราคาสินค้าในตลาด และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค 1.3 จากผลการวิจัยด้านต้นทุนการแข่งขัน ประเทศไทยควรเร่งปรับปรุงประสิทธิภาพด้านโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทาน เพื่อลดต้นทุนการขนส่งและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านราคาเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง 1.4 จากผลการวิจัยด้านโครงสร้างตลาด ประเทศไทยควรขยายตลาดไปยังเมืองรองและพื้นที่ใหม่ในประเทศจีน เพื่อลดการกระจุกตัวของตลาดและเพิ่มโอกาสในการเติบโตในระยะยาว 1.5 จากผลการวิจัยด้านการแข่งขันระหว่างประเทศ ประเทศไทยควรติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ของประเทศคู่แข่งอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเวียดนาม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์การแข่งขันที่เหมาะสม **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาการเปรียบเทียบข้อมูลการค้าระหว่างราคาแบบ CIF และราคาแบบ FOB เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริงได้

อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น 2.2 ควรศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขัน เช่น นโยบายการค้า การลงทุน และโครงสร้างต้นทุนการผลิต 2.3 ควรศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคทุเรียนในประเทศจีน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาด 2.4 ควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของสินค้าเกษตรไทยในตลาดต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

จิรวรรณ สิทธิชัย. (2568). ความสามารถในการแข่งขันของผลไม้ไทยในตลาดจีน. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2569 จาก https://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/13964/1/2596000170.pdf

ณิชมล ปัญญาวชิโรกุล และ กฤตยา ตรีวรรณไชย. (2566). จับตาสถานการณ์ทุเรียนไทย...เมื่อคู่แข่งรุก บุกตลาดจีน. Regional Letter, 5/2566. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2569 จาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/researchand-publications-pdf/articlesandpublications/articles/regional/2023/2566_RL_ 05_the_ new_challenges_for_thai_durian.PDF

ธีรวัฒน์ พิมพ์พวง และ ศักรินทร์ นนทพจน์. (2568). การจัดการห่วงโซ่อุปทานการส่งออกทุเรียนสดจากประเทศไทยไปสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน. วารสารการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานดิจิทัล, 3(2), 21.

Krugman, P. R., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2012). International economics: Theory and policy (9th ed.). Addison Wesley.

Likhitpichitchai, P., Khermkhan, J., & Kuhaswonvetch, S. (2023). The competitiveness of Thai durian export to China’s market. GMSARN International Journal, 17, 371-378.

Ning, W. (2023). Analysis on China's import trade of agricultural products from Thailand. International Journal of Multidisciplinary Research and Growth Evaluation, 4(5), 708-712.

Tang, Y. (2025). Opportunities and challenges of Thailand's durian exports to the Chinese market. In Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2569 จาก https://digital.car.chula .ac.th/chulaetd/74918

Tejano, I. (2025, December 20). 2025 PH durian exports to China down 86%. Manila Bulletin. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2569 จาก https://mb.com.ph /2025/12/20/2025-ph-durian-exports-to-china-down-86

Yu, R., Cai, J., & Leung, P. S. (2009). The normalized revealed comparative advantage index. Annals of Economics and Finance, 10(1), 59-73.

Zhang, M., Panthamit, N., & Chaiboonsri, C. (2025). Analysis of Thailand’s fresh durian export to China from the aspect of new structural economics. In The 14th International Conference on Asian Economic Development (AED2025), Chiang Mai, Thailand.

ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง ที่มีต่อทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*

THE EFFECTS OF ACTIVE LEARNING COMBINED WITH HIGHER-ORDER QUESTIONING TECHNIQUES ON THE HISTORICAL ANALYTICAL THINKING SKILLS OF FIFTH-GRADE STUDENTS

กิตติทัต แก้วมณี[1], ชวนพิศ ชุมคง[2] และอภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว[3]

Kittitat Kaewmanee[1], Chuanpihit Chumkong[2] and Apiratda Thongkaemkaew[3]

[1-3]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

[1-3]Faculty of Education, Thaksin University, Thailand

Corresponding Author's Email: Em4nia123@gmailcom

วันที่รับบทความ : 22 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 30 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 2 พฤษภาคม 2569

Received 22 April 2026; Revised 30 April 2026; Accepted 2 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (2) เพื่อศึกษาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง และ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิด

Citation:

* กิตติทัต แก้วมณี, ชวนพิศ ชุมคง และอภิรัตน์ดา ทองแกมแก้ว. (2569). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงที่มีต่อทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1588-1602.

Kittitat Kaewmanee, Chuanpihit Chumkong and Apiratda Thongkaemkaew. (2026). The Effects Of Active Learning Combined With Higher-Order Questioning Techniques On The Historical Analytical Thinking Skills Of Fifth-Grade Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1588-1602.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนศรีสว่างวงศ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 29 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลองแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง จำนวน 5 แผน รวมเวลา 10 ชั่วโมง แบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ (ปรนัย 30 ข้อ และปรนัยแบบตอบสั้น 10 ข้อ) และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นมาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t แบบกลุ่มตัวอย่างสัมพันธ์กัน (paired-sample t-test) ขนาดอิทธิพล (Cohen’s d) และคะแนนพัฒนาสัมพัทธ์

ผลการวิจัย พบว่า (1) ได้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง จำนวน 5 แผน รวม 10 ชั่วโมง ซึ่งมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.35,S.D.=1.29) (2) คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียน ($\bar{X}$ = 28.62, SD = 4.68) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 13.48, SD = 4.46) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (t = 18.24, df = 28, p < .001, Cohen’s d = 3.39) โดยมีคะแนนพัฒนาสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 58.38 ซึ่งอยู่ในระดับสูง (3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.81, SD = 0.40)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, การตั้งคำถามระดับสูง, ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were: (1) to study the effects of active learning combined with higher-order questioning techniques on the development of historical analytical thinking skills of Grade 5 students; (2) to compare students' historical analytical thinking skills before and after the implementation of the learning model; and (3) to examine student satisfaction toward the active learning model combined with higher-order questioning techniques. The sample consisted of 29 Grade 5/2 students at Srisawangwong School, Hat Yai District, Songkhla

Province, obtained through cluster random sampling. This study employed a quasi-experimental design using a one-group pretest-posttest approach. The research instruments included: 5 active learning lesson plans integrated with higher-order questioning (totaling 10 hours); a historical analytical thinking skills test (30 multiple-choice items and 10 short-answer items); and a 5-point Likert scale satisfaction questionnaire consisting of 20 items. Data were analyzed using mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), paired-samples t-test, effect size (Cohen's d), and relative gain scores.

The results revealed that: (1) the five active learning lesson plans combined with higher-order questioning techniques were found to be highly appropriate overall ($\bar{X}$= 4.35, S.D.= 1.29); (2) the students' average posttest score ($\bar{X}$= 28.62, S.D.= 4.68) was significantly higher than the pretest score ($\bar{X}$= 13.48, S.D.= 4.46) at the .001 level (t = 18.24, df = 28, p < .001, Cohen's d = 3.39), with an average relative gain score of 58.38 %, indicating a high level of development; (3) Students' satisfaction toward the learning approach was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.81, SD = 0.40).

Keywords: Active Learning, Higher-Order Questioning, Historical Analytical Thinking Skills

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจรากเหง้าทางสังคม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของชาติ รวมถึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีต เหตุและผลของปรากฏการณ์ และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปสู่การดำรงชีวิตในปัจจุบันได้อย่างมีเหตุผล (สำนักราชเลขาธิการ, 2551) อย่างไรก็ตาม จากพระราชดำรัสในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์ในฐานะรากฐานของการตระหนักรู้ในความเป็นชาติ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ระบบการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานี้อย่างจริงจัง ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การจัดการศึกษาของไทย

ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดตะวันตก ทั้งในด้านหลักสูตร เนื้อหา และวิธีการจัดการเรียนรู้ ประกอบกับกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้เยาวชนไทยได้รับวัฒนธรรมข้ามชาติอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ความตระหนักในอัตลักษณ์ความเป็นไทยลดลง สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้หน่วยงานทางการศึกษาได้กำหนดนโยบายและแนวทางในการยกระดับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ โดยเน้นให้เป็นรายวิชาพื้นฐานที่ชัดเจน และมุ่งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ควบคู่กับการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนอกจากนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566 ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ให้ครอบคลุมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเฉพาะการปลูกฝังความภาคภูมิใจในชาติ ความเป็นพลเมือง และความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล (Partnership for 21st Century Skills, 2009)

จากสภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน พบว่านักเรียนจำนวนมากยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ เนื่องจากการเรียนรู้ยังคงเน้นการท่องจำเนื้อหาเป็นหลัก ขาดการตั้งคำถาม การวิเคราะห์หลักฐาน และการเชื่อมโยงเหตุการณ์อย่างเป็นระบบ (Peter Seixas, Tom Morton, 2013) โดยเฉพาะในรายวิชาประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะเนื้อหาซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติ ทั้งด้านเวลา บุคคล และบริบททางสังคม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบรรยายและใช้ตำราเป็นศูนย์กลาง จึงไม่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดเชิงลึกหรือพัฒนาทักษะทางปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Sam Wineburg, 2001) จากข้อมูลผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนยังต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งข้อจำกัดด้านเวลาเรียนที่มีเพียงสัปดาห์ละ 1 คาบ ยิ่งส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงลึกทำได้อย่างจำกัด ส่งผลให้การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ขาดความน่าสนใจและไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ด้วยเหตุนี้ แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงได้รับความสนใจในฐานะรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วย

ตนเอง (Mel Silberman, 1996) โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ควบคู่กับการใช้เทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง (Higher-Order Questioning) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของการคิดเชิงประวัติศาสตร์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล เข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุและผล ตลอดจนสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Stanford University, 1990) อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อศึกษาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับคำถามระดับสูงที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้
2. ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการตั้งคำถามระดับสูง มีพัฒนาการเพิ่มสูงขึ้นทุกครั้งตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับคำถามระดับสูงที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนอยู่ในระดับดีมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการเรียน (The Single-Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งเป็นการศึกษากลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียว ดังแผนภาพ

T1	X	T2
ทดสอบก่อนเรียน	ใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการตั้งคำถามระดับสูง	ทดสอบหลังเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใชในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสว่างวงศ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 4 ห้องเรียน รวม 178 คน ซึ่งมีการจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 ซึ่งเป็นโรงเรียนศรีสว่างวงศ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 29 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) อันเนื่องจากเป็นกลุ่มนักเรียนที่รวมทุกความสามารถของประชากรของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จึงเป็นกลุ่มตัวอย่างที่สามารถสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของประชากรได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ จำนวน 5 แผน รวม 10 ชั่วโมง ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าความเหมาะสมเฉลี่ย $\bar{X}$ = 4.35 (SD = 1.29) ระดับเหมาะสมมาก และค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC = 0.79

2. แบบทดสอบทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ รวม 40 ข้อ แบ่งเป็น ปรนัย 4 ตัวเลือก 30 ข้อ และปรนัยแบบตอบสั้น 10 ข้อ ครอบคลุมทักษะการคิดวิเคราะห์ 5 ด้าน ผ่านการตรวจสอบค่า IOC = 0.81

3. แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ มาตรวัด 5 ระดับ (Rating Scale) ครอบคลุมด้านกระบวนการจัดกิจกรรม บรรยากาศการเรียน ประโยชน์ที่ได้รับ และความพึงพอใจโดยรวม

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทยตัวชี้วัด ป.5/1 อธิบายพัฒนาการของอาณาจักร อยุธยาและธนบุรี โดยสังเขป (ตัวชี้วัดปลายทาง) และ ป.5/2 อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของอาณาจักรอยุธยา (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงซึ่งกกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และในขณะเรียนมีการประเมินผลขณะเรียนด้วย ประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม แบบประเมินการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ด้วยเทคนิคคำถามระดับสูง แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 40 ข้อ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบและปรนัยแบบตอบสั้น และใช้แบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน จำนวน 15 ข้อ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน รวมถึงแบบสอบถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ค่า t-test นอกจากนี้ ผู้วิจัยแบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดดำเนินการด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้ (1) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่ออธิบายคุณลักษณะของข้อมูล (2) การทดสอบค่าที (Paired-sample t-test) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน (3) ขนาดผลกระทบ (Cohen's d) เพื่อแสดงขนาดของผลการทดลอง และ (4) คะแนนพัฒนาสัมพัทธ์ (Relative Gain Score) เพื่อแสดงระดับการพัฒนาของผู้เรียน

ผลการวิจัย

1. ผลการสังเคราะห์การเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง

การสังเคราะห์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังที่กล่าวข้างต้น ผสานกับการตั้งคำถามระดับสูง 5 ประเภท ได้แก่ คำถามให้อธิบาย คำถามให้เปรียบเทียบ คำถามให้ยกตัวอย่าง คำถามเพื่อการประเมินค่า และคำถามให้วิเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{x}$ = 4.35, SD = 1.29) การจัดการเรียนรู้ที่สังเคราะห์ขึ้น ผู้วิจัยสังเคราะห์การเรียนรู้จากแนวคิดและรูปแบบการสอน 6 รูปแบบ ได้แก่ Active Learning Model, BSCS 5E, SSCS Model, GPAS 5 Steps, CIPPA Model และ MACRO Model จนได้ Search Model ที่มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา ครูนำเสนอสถานการณ์หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์พร้อมตั้งคำถามระดับสูงเพื่อให้นักเรียนกำหนดประเด็นปัญหาหรือคำถามที่ต้องการค้นหาคำตอบ

ขั้นที่ 2 สำรวจข้อมูล นักเรียนสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย เช่น เอกสาร ภาพถ่าย แผนที่ และสื่อดิจิทัล

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูล นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาโดยการตรวจสอบแหล่งที่มา ตีความหลักฐาน และเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้คำถามระดับสูงเป็นตัวนำการคิด

ขั้นที่ 4 สะท้อนการสร้างความรู้ นักเรียนอภิปรายและสะท้อนความเข้าใจ สร้างความหมายและข้อสรุปจากข้อมูลที่วิเคราะห์ไว้ ผ่านกิจกรรมกลุ่มและการตั้งคำถามของครู

ขั้นที่ 5 สรุปและนำเสนอ นักเรียนสรุปความรู้ที่ได้และนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น แผนภูมิความคิด ใบงาน หรือการนำเสนอหน้าชั้นเรียน

ขั้นที่ 6 เชื่อมโยงความรู้ นักเรียนเชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์กับชีวิตจริงและเหตุการณ์ปัจจุบัน พร้อมทั้งประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งคำถามระดับสูงจากนักการศึกษาหลายท่าน เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยสรุปประเภทของคำถามระดับสูงที่เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ได้ 5 ประเภท ได้แก่

1) คำถามให้อธิบาย เพื่อให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลจากความรู้ทางประวัติศาสตร์

2) คำถามให้เปรียบเทียบ เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล

3) คำถามให้ยกตัวอย่าง เพื่อเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์หรือกรณีศึกษา

4) คำถามเพื่อการประเมินค่า เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินคุณค่าโดยใช้เกณฑ์

5) คำถามให้วิเคราะห์ เพื่อแยกแยะและอธิบายองค์ประกอบของเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล

2. ผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ก่อนและหลังการทดลอง

การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p	Cohen's d
ก่อนเรียน (Pretest)	33	13.48	4.46	18.24**	28	< .001	3.39 (ขนาดใหญ่)
หลังเรียน (Posttest)	33	28.62	4.68				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05*

จากตารางที่ 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประวัติศาสตร์อยุธยาและธนบุรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 พบปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน โดยผลการทดสอบด้วยสถิติ Paired Sample t-test ยืนยันว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งคะแนนเฉลี่ยพุ่งสูงขึ้นจาก 13.48 คะแนนในช่วงก่อนเรียน เพิ่มเป็น 28.62 คะแนนภายหลังการได้รับจัดการเรียนรู้ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ไม่เพียงแต่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณา

ในแง่ของความเข้มแข็งในการทดลอง พบว่าค่าคะแนนมีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด โดยมีค่าสถิติ t เท่ากับ 18.24 และที่น่าสนใจยิ่งคือขนาดอิทธิพล หรือ Cohen's d ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 2.03 ถึง 3.39 ซึ่งถือว่าเป็นขนาดอิทธิพลในระดับ ใหญ่ (Large)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง

ทักษะการตอบคำถามระดับสูง	n	**ก่อนเรียน**		**หลังเรียน**		df	t	p
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1. ทักษะการตั้งคำถาม	29	2.69	0.76	3.72	1.03	28	5.30	< .001
2. ทักษะการตรวจสอบแหล่งที่มา	29	2.90	0.98	7.55	1.74	28	16.26	< .001
3. ทักษะการตีความ	29	2.83	0.89	5.76	1.50	28	10.80	< .001
4. ทักษะการเชื่อมโยง	29	2.52	1.09	5.41	1.59	28	11.16	< .001
5. ทักษะการประเมินผลกระทบ	29	2.55	0.87	6.21	1.97	28	10.19	< .001
ภาพรวม	**29**	**2.70**	**0.12**	**5.73**	**3.35**	**28**	**5.54**	

*p < .05

จากตารางที่ 3 ผลการวิจัยในภาพรวมพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 2.70 เป็น 5.73 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าทุกด้านมีพัฒนาการที่สูงขึ้นชัดเจน โดยองค์ประกอบด้าน "การตรวจสอบแหล่งที่มา" มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือการประเมินผลกระทบและการตีความ ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงสามารถยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ครบทุกมิติอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการตอบคำถามขั้นสูง ก่อนและหลังเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง

ทักษะการตอบคำถาม	n	ก่อนเรียน		หลังเรียน		df	t	p
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
1.คำถามให้อธิบาย	29	2.52	0.95	6.03	1.43	28	13.84	< .001
2.คำถามให้เปรียบเทียบ	29	3.07	0.84	6.31	1.91	28	9.27	< .001
3.คำถามให้ยกตัวอย่าง	29	2.79	0.94	6.10	1.57	28	10.81	< .001
4.คำถามให้ประเมินค่า	29	2.62	0.82	4.90	1.57	28	7.88	< .001
5.คำถามให้วิเคราะห์	29	2.48	0.95	5.24	1.62	28	9.58	< .001
ภาพรวม	**29**	**2.71**	**0.06**	**5.72**	**0.18**	**28**		

จากตารางที่ 3 ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ทักษะการตอบคำถามขั้นสูงในภาพรวมของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x}$ =5.72) สูงกว่าก่อนเรียน($\bar{x}$ =2.71) อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าทุกด้านมีพัฒนาการสูงขึ้น โดย "คำถามให้เปรียบเทียบ" มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือคำถามให้ยกตัวอย่าง และคำถามให้อธิบาย ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงช่วยพัฒนาศักยภาพในการตอบคำถามเชิงลึกของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกมิติ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง

ด้านที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
1	การวางแผนและการเตรียมการสอน	4.85	0.41	มากที่สุด
2	การใช้เทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง	4.86	0.39	มากที่สุด
3	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	4.94	0.12	มากที่สุด
4	ผลลัพธ์ต่อทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์	4.70	0.57	มากที่สุด
5	การวัดและประเมินผล	4.68	0.52	มากที่สุด
	รวมทั้งหมด	**4.81**	**0.40**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.81 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.40 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุดเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$ = 4.94) รองลงมาคือด้านการใช้เทคนิคการตั้งคำถามระดับสูง ($\bar{X}$ = 4.86) และด้านการวางแผนและเตรียมการสอน ($\bar{X}$ = 4.85) ตามลำดับ ส่วนด้านผลลัพธ์ต่อทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์และด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.70 และ 4.68 ตามลำดับ รายการที่นักเรียนพึงพอใจสูงสุดในแต่ละด้าน ได้แก่ การที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนอภิปรายอย่างอิสระ การที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และการที่ครูประเมินผลอย่างยุติธรรม ซึ่งล้วนมีค่าเฉลี่ยเต็ม 5.00 ผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงในทุกมิติ และเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษา

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการตั้งคำถามระดับสูงส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าพัฒนาการสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 58.38 ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของรูปแบบการสอนที่สามารถยกระดับการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างก้าวกระโดด ไม่เพียงแต่ในเชิงปริมาณเท่านั้น แต่ในเชิงพฤติกรรม นักเรียนยังแสดงออกถึงความกระตือรือร้น กล้าคิด กล้าตอบ และสามารถใช้เหตุผลเชิงวิพากษ์ในการอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าชื่นชม ซึ่งสอดคล้องกับค่าความพึงพอใจของนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและยุติธรรม

ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ระหว่างได้รับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการตั้งคำถามระดับสูงทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทำให้กระบวนการคิดของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน จากการตอบคำถามด้วยการจำหรือ

อธิบายแบบผิวเผิน ไปสู่การคิดเชิงลึกที่สามารถอธิบายเหตุการณ์อย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงเหตุและผล และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฬารัตน์ จรทะผา (2567) และ กานต์หทัย ฤทธิไตรภพ (2565) ที่พบว่ารูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการคิดเป็นระบบส่งผลให้คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงที่เน้นการอธิบาย เปรียบเทียบ วิเคราะห์ และประเมินค่า มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดในระดับที่ซับซ้อนขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนเกิดพัฒนาการเชิงลำดับขั้นของการคิดที่สะท้อนออกมาเป็นคะแนนที่เพิ่มขึ้นในทุกช่วงของการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภรณ์ อัศวเสนา (2565) และ เจนจิรา อบกลิ่น และ สมทรง สิทธิ (2564) ที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ช่วยเพิ่มความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้จริงและช่วยสร้างบรรยากาศห้องเรียนที่เอื้อต่อการคิด ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าตั้งคำถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนีพร พันธุ์เสนา (2567) ที่พบว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงผ่านการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม โดยรวมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับเทคนิคการตั้งคำถามระดับสูงช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบและนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wilson et al. (2566) ที่ยืนยันว่ากระบวนการสืบหาข้อมูลและวิเคราะห์บริบทส่งผลต่อทักษะเชิงประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน และ Gómez-Carrasco & López-Facal (2566) ที่พบว่าการผสมผสานการสอนเนื้อหากับแนวคิดเชิงกระบวนการพร้อมการประเมินระหว่างเรียนช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้ โดยควรให้ความสำคัญกับการกำหนดบทบาทของผู้เรียนในกลุ่มอย่างชัดเจน พร้อมทั้งออกแบบคำถามระดับสูงอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นการคิดอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นการลงมือปฏิบัติ การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงการใช้วิธีวัดและประเมินผลที่หลากหลายทั้งก่อน ระหว่าง และหลังเรียน เพื่อสะท้อน

พัฒนาการของผู้เรียนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ครูควรติดตามและช่วยเหลือผู้เรียนรายบุคคล และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นและการตั้งคำถามอย่างอิสระ ขณะเดียวกัน ในการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายการศึกษาไปยังกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น ใช้รูปแบบการวิจัยที่มีกลุ่มควบคุม และศึกษาตัวแปรอื่นร่วมด้วย เช่น แรงจูงใจหรือทักษะการสื่อสาร รวมถึงพัฒนาเครื่องมือวัดให้หลากหลาย และบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). พระราชบัญญัติส่งเสริมการเรียนรู้ พ.ศ. 2566. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กุลนิดา ปลื้มปิติวิริยะเวช. (2562). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์และแนวคิดการเสริมต่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและการใช้ตัวแทนทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(4), 86–107.

จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์. (2566). คำถามและกลยุทธ์การใช้คำถามเพื่อการจัดการเรียนรู้. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 1(1), 204.

ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน. (2562). การตั้งคำถามเพื่อการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 9(1),25.

ณฐกร ดวงพระเกษ. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคำถามตามแนวทางการคิดในระดับสูงของบลูม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 8(3), 130–138.

ทรงภพ ขุนมธุรส. (2564). ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้วิจัยเป็นฐานในรายวิชาทฤษฎีวรรณคดีกับการสอนวรรณกรรมไทย. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 16(2), 159–170.

ทิศนา แขมมณี. (2563). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (ม.ป.ป.). ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ: การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 22 มกราคม 2568 จาก http://www.dpu.ac.th/upload/researchcenter/page/Critical%20Tinking/1_tisana.

ธันย์ชนก ชูจันทร์. (2561). ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง แก๊ส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พิชาติ แก้วพวง. (2560). การคิดทางประวัติศาสตร์: ทักษะสำคัญของนักศึกษาครูสังคมศึกษา. HUSO Journal of Humanities and Social Sciences มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 1(2), 68.

มารุต พัฒผล. (2565). แนวคิดและวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.

วรวิทย์ จันทร์สุวรรณ. (2563). อินโฟกราฟิก (แนวคิดเบื้องต้น). เรียกใช้เมื่อ 30 พฤศจิกายน 2567, จาก https://web.rmutp.ac.th/woravith/?page_id=2534

วัฒน์วิศรุต ไพศาล. (2564). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักราชเลขาธิการ. (2551). พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักราชเลขาธิการ.

Partnership for 21st Century Skills. (2009). Framework for 21st century learning. Washington, DC: Author.

Seixas, Peter, & Morton, Tom. (2013). The big six historical thinking concepts. Toronto, Canada: Nelson Education.

Wineburg, Sam. (2001). Historical thinking and other unnatural acts: Charting the future of teaching the past. Philadelphia, PA: Temple University Press.

Silberman, Mel. (1996). Active learning: 101 strategies to teach any subject. Boston, MA: Allyn & Bacon.

Giddens, Anthony. (1990). The consequences of modernity. Stanford, CA: Stanford University Press.

รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

A DEVELOPMENT OF COMMUNITY ELDERLY HEALTH PROMOTION MODEL, KHAN HAM SUBDISTRICT, UTHAI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พัฒนา พรหมณี[1], อาภา สาระกูล[2] และ สุดคนึง สุนทรวรคุณ[3]

Pattana Prommanee[1], Apa SaraKul[2] and Sudkanung Sunthornworakhun[3]

[1-3]คณะสาธารณสุขศาสตร์, สถาบันวิทยาการประกอบการแห่งอโยธยา

[1-3] Faculty of Public Health, Institute of Entrepreneurial Science Ayothaya, Thailand

Corresponding Author's Email: anattap1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 2 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 10 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 12 เมษายน 2569

Received 2 April 2026; Revised 10 April 2026; Accepted 12 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและ 2) ประเมินผลการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน การวิจัยนี้ใช้หมู่บ้านเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล เจาะจงเลือกบ้านคานหาม หมู่ 1 เป็นพื้นที่วิจัย เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับการศึกษาการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ 2) ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับสร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน และ 3) ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับการประเมินผลลัพธ์การดำเนินงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

Citation:

* พัฒนา พรหมณี, อาภา สาระกูล และ สุดคนึง สุนทรวรคุณ. (2569). รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1603-1618.

Pattana Prommanee, Apa SaraKul and Sudkanung Sunthornworakhun. (2026). A Development Of Community Elderly Health Promotion Model, Khan Ham Subdistrict, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1603-1618.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1) รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งคณะทำงาน และการสำรวจข้อมูล 2) การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์ วัตถุประสงค์ กิจกรรม (ให้ความรู้ ออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพจิต และเยี่ยมบ้าน) และวางแผนการดำเนินงาน 3) ดำเนินการตามแผน และ 4) การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน

2) ผลการดำเนินงานตามรูปแบบนี้ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมีศักยภาพ และเป็นกลไกสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุทุกคนในชุมชนออกกำลังกายทุกวัน คณะทำงานมีการออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุทุกเดือน และมีการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุทุก 2 เดือน เกิดผลลัพธ์ คือ ผู้สูงอายุทุกคนในหมู่บ้านได้รับการสร้างเสริมสุขภาพ มีการบริโภคอาหารที่เหมาะสม มีความสุขในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุพึงพอใจมากในการดำเนินงานตามแนวทางนี้ อยากให้ดำเนินการให้ต่อเนื่องตลอดไป

คำสำคัญ: การสร้างเสริมสุขภาพ, ผู้สูงอายุ, ชุมชน

Abstract

The research article aimed to 1) development of community elderly health promotion model, Khan Ham subdistrict, Uthai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 2) evaluate performance according to a community elderly health promotion model. This research used villages as the unit of data analysis by purposive sampling, selecting Ban Khan Ham, Moo 1. The research tools included: 1) focus group discussion topics for a study on elderly health promotion, 2) focus group discussion topics for determining the community elderly health promotion model, and 3) focus group discussion topics for performance according to a model. Qualitative data were analyzed using content analysis, and quantitative data were analyzed using percentages.

The research results found that:

1) A community elderly health promotion model, khan ham subdistrict consists of 4 steps: 1) Establishing a working group and exploring data; 2) Defining outcome goals, objectives, activities (provide education, promote exercise, support mental health, and home visits), and planning the implementation; 3) Implementing the plan; and 4) Evaluating and summarizing the results.

2) The results had strengthened the community. The community had the potential and mechanisms to support effective elderly health promotion. As a result, all elderly people in the community exercise. The working group visits the elderly at their homes every month and conducts health check-ups every 2 months. The outcome was that all elderly people in the village received health promotion, consumed appropriate food, experienced increased happiness in their daily lives, and the elderly were very satisfied with the project. They wanted it to be continued indefinitely.

Keywords: Health Promotion, Elderly, Community

บทนำ

ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุมากกว่าประชากรวัยเด็กมาตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2562 และได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete Aged Society) โดยมีประชากรสูงอายุมากถึง 1 ใน 5 ในปี พ.ศ. 2564 และจะเป็น “สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด” (Super Aged Society) ในประมาณปี พ.ศ 2578 ซึ่งโครงสร้างอายุของประชากรที่เปลี่ยนไปนี้เป็นการเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมโดยรวมด้วย (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2567)

สถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุไทยในปี 2566 มีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 13.19 ล้านคน จากประชากร 66.05 ล้านคน หรือ ร้อยละ 19.97 ของประชากรไทยทั้งหมด โดยจำแนกเป็นชาย 5.92 ล้านคน (ร้อยละ 44.90) และเป็นหญิง จำนวน 7.27 ล้านคน (ร้อยละ 55.10) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 96.90 สามารถประกอบกิจวัตรประจำวัน ดูแลตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้อื่น (ADL) (กลุ่มติดสังคม) ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 60-69 ปี อีกร้อยละ 2 เป็นผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งผู้อื่นในบางกิจกรรมของกิจวัตรประจำวัน (กลุ่มติดบ้าน)

และผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นทั้งหมด ร้อยละ 1.10 ซึ่งอยู่ในช่วยวัยปลายหรืออายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงการเพิ่มขึ้นของประชากรที่อยู่ในวัยพึ่งพิง ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2567)

แม้ว่าประชากรไทยจะมีอายุยืนยาวขึ้นแต่กลับตามมาด้วยการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังยาวและอยู่ในภาวะพึ่งพิงเนื่องมาจากการมีทุพพลภาพ อีกทั้งมีแนวโน้มที่จะอยู่ลำพังเพิ่มมากขึ้นจากร้อยละ 8.70 ใน พ.ศ. 2557 มาเป็นร้อยละ 12 ใน พ.ศ. 2566 ปัญหาสำคัญของผู้สูงอายุคือ ภาวะสุขภาพ และสภาพเศรษฐกิจ ผลสำรวจคัดกรองภาวะสุขภาพผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ. 2566 จำนวน 9,839,805 คน พบว่าผู้สูงอายุมีความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (ADL) หรือเป็นผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม จำนวน 7,173,953 คน หรือร้อยละ 96.90 มีปัญหา ด้านการเคลื่อนไหว จำนวน 8,476,575 คน มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะหกล้ม จำนวน 466,622 คน หรือร้อยละ 5.50 และมีปัญหาเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง (ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคข้ออักเสบ ข้อเสื่อม โรคถุงลมโป่งพอง โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ กล้ามเนื้อหัวใจตาย อัมพาต และภาวะซึมเศร้า) ถึงร้อยละ 95 มีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 26.50 ที่มีการออกกำลังกายเป็นประจำ หากปล่อยให้เป็นเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อทั้งตัวผู้สูงอายุ ครอบครัว รวมถึงภาครัฐที่จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมหาศาลในการดูแลสุขภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเฝ้าระวังดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการปรับพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุให้เหมาะสม ในด้านกิจกรรมทางสังคม มีผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 33.70 ส่วนด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต มีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 10 เคยมีประสบการณ์ในการหกล้ม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน เช่น ราวจับ และการปรับสภาพพื้นที่ในบ้านและนอกบ้านให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตอย่างปลอดภัยและป้องกันการหกล้ม ซึ่งเป็นสาเหตุของการบาดเจ็บอันนำไปสู่ภาวะติดบ้านและติดเตียงตามมา ในด้านเศรษฐกิจ มีผู้สูงอายุ ร้อยละ 34.30 เป็นผู้สูงอายุที่ยากจน และมีผู้สูงอายุถึง 4.40 ล้านคน (ร้อยละ 37) ยังคงทำงานอยู่ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุชายมากกว่าหญิงเกือบ 2 เท่า (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2567)

จากสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจในการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน อันเป็นการเตรียมความพร้อมในการแก้ไขปัญหา รองรับสังคมสูงอายุ และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผ่านทางกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนที่ถือเป็นกลไกสำคัญที่มีบทบาทสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากมีความใกล้ชิด เข้าใจสภาพปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุ

สามารถเข้าถึงและพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชนได้ดีที่สุด หากแต่พบว่ากลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุในบางพื้นที่ยังขาดความเข้มแข็งในการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม บางกลุ่มเพิ่งอยู่ในระยะเริ่มต้นของการรวมตัว หรือบางกลุ่มแม้จะมีการรวมตัวมานานแล้วแต่ขาดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกำหนดแนวทางให้สามารถสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมตามวัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ความเป็นผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันระหว่างหญิงและชาย ระหว่างเขตเมืองและชนบท ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพราะเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ถดถอยในด้านต่างๆ ทั้งร่างกายและจิตใจ อาจมีโรคเรื้อรังที่ต้องดูแลและรักษา การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งผู้สูงอายุบางรายอาจไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ อาจทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา จุดประสงค์หลักของการคัดกรองภาวะสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อให้ทราบการผิดปกติของร่างกายหากพบความผิดปกติจะได้ทำการฟื้นฟูสภาพร่างกายหรือรักษาให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข พึ่งพาตนเองได้โดย พึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด แม้ร่างกายจะเสื่อมถอยหรือมีโรคประจำตัวอยู่ (กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน, 2564)

2. แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการที่ครอบคลุม 4 มิติหลัก ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เน้นการป้องกัน ส่งเสริม รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเองได้ ลดภาวะแทรกซ้อน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย ตามหลัก 5 อ. คือ 1) อาหาร ดูแลเรื่องโภชนาการในผู้สูงอายุ 2) ออกกำลังกาย 3-4 ครั้งต่อสัปดาห์ 3) อนามัย ลด ละ เลิก สิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ 4) อารมณ์ ฝึกควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ทำความรู้จัก

และเข้าใจตนเองถึงการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติจากวัย 5) อดิเรก สร้างคุณค่าให้ตนเองโดยการหางานอดิเรกที่ชื่นชอบทำเพื่อสุขภาพยั่งยืนที่ไม่ใช่เพียงแค่รักษาโรค (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2567; กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน, 2564)

3. การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐาน (อุบลวรรณา เรือนทองดี และยุพา จิ๋วพัฒนกุล, 2565) ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอาศัย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ติดตามวางแผนอย่างครอบคลุม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดลำดับความต้องการของผู้สูงอายุ โดยมีการดำเนินการผ่านธรรมนูญสุขภาพ การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างทักษะส่วนบุคคล และการปรับระบบบริการสุขภาพตามความต้องการของผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญทำให้ส่งเสริมสุขภาพสำเร็จ ส่วนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนโดยสนับสนุนความเป็นเจ้าของการสนับสนุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืน ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการในชุมชน ผู้สูงอายุมีความรู้ตระหนัก เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพมากขึ้น ผลการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับพยาบาลชุมชนในการพัฒนาโปรแกรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ

4. การวิจัยเรื่อง ประสบการณ์การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนเขตเมือง (กัญชิตา เสริมสินสิริ สิริกาญจน์ กระจ่างโพธิ์ และสิริลักษณ์ ซื่อสัตย์, 2565) ผลการวิจัยพบว่าปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนเขตเมือง ส่วนใหญ่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง รวมถึงโรคที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนของโรคเรื้อรังและปัญหาด้านจิตใจ โดยผู้สูงอายุ รู้สึกคุณค่าในตัวเองลดลง รู้สึกเหงาโดดเดี่ยว และว้าเหว่ แนวทางการสร้างเสริมสุขภาพ สูงอายุในเขตเมือง ประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ประกอบด้วย 1) การตรวจสุขภาพประจำปี 2) การปรุงอาหารที่เหมาะสมกับโรค 3) การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล 4) การผ่อนคลายความเครียด โดยการฝึกสมาธิ 5) กิจกรรมสายสัมพันธ์ในครอบครัว 6) การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ และ 7) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ

5. การวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยชุมชนสำหรับสังคมผู้สูงอายุในเขตอำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ (สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน และอณัญญา ลาลุน, 2565) ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับวิถีชีวติทางสุขภาพของผู้สูงอายุใน 6 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ กิจวัตรประจำวัน และการออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร การจัดการความเครียด สัมพันธภาพ

ระหว่างบุคคล และการพัฒนาจิตวิญญาณ อยู่ในระดับปานกลาง 2) รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยชุมชนสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดบริการสร้างเสริมสุขภาพ การคัดกรองความเสี่ยง การสร้างเครือข่าย และการส่งเสริมการออกกำลังกายในชุมชน และ 3) ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพโดยชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.73, SD = 0.58)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการศึกษาถึงรูปแบบ และขั้นตอนการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนที่เหมาะสมด้วยการบูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และแนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้สามารถเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเหมาะสมตามวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยปฏิบัติการ (action Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 2 ระยะ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้หมู่บ้านเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย คัดเลือกหมู่บ้าน โดยเจาะจงเลือกหมู่บ้านคานหาม หมู่ 1 จาก 9 หมู่บ้าน ของตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านพร้อมจะเป็นหัวหน้าคณะทำงานของกระบวนการวิจัยนี้ เป็นผู้นำที่มีพลังในการพัฒนาชุมชน ประชาชนเชื่อมั่นศรัทธาและให้ความร่วมมือในกระบวนดำเนินงานการวิจัย เป็นพื้นที่วิจัยการวิจัยนี้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มสำหรับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหามที่ผ่านมา และการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตามแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ของ Kemmis & Mctaggart (1988) รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 วางแผนการดำเนินงาน โดยจัดตั้งคณะทำงาน กำหนดบทบาทและหน้าที่คณะทำงาน กำหนดกิจกรรมและแผนการดำเนินงาน และการประเมินผลการดำเนินงานการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน

ระยะที่ 2 ดำเนินงานตามแผน คณะทำงานสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหามที่ผ่านมาเป็นข้อมูลก่อนการดำเนินการ ประชุมประชาคมหมู่บ้านเพื่อคืนข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนแก่คณะทำงาน ผู้สูงอายุ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงกำหนดกติกา ข้อตกลงและผลลัพธ์การดำเนินงานร่วมกัน จากนั้นเก็บข้อมูลระหว่างการดำเนินการและหลังการดำเนินการ

ระยะที่ 3 ประเมินผลการดำเนินงาน สรุปผลลัพธ์การดำเนินงาน การดำเนินงานตามกติกาหรือข้อตกลงที่ได้กำหนดร่วมกันไว้ รวมถึงการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ติดตามประเมินผลสำเร็จ

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง ก่อนดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยและกลุ่มตัวอย่างต้องยินยอมเข้าร่วมกระบวนการวิจัยก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับการศึกษาการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในชุมชนตำบลคานหามที่ผ่านมา จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ สภาพและปัญหาการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมการดำเนินงาน ความต้องการแนวทางการดำเนินงาน และการกำหนดแผน ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.90

2.2 ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับการพัฒนารูปแบบสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ การตั้งคณะทำงาน การกำหนดผลลัพธ์การดำเนินงาน การกำหนดข้อตกลง การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน การกำหนดการประเมินผลติดตามและสรุปผลการดำเนินงาน ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.85

2.3 ประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับการประเมินผลลัพธ์การดำเนินงาน จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ การติดตามกระบวนการทำงาน การประเมินผลการทำงาน และการสรุปผลลัพธ์การดำเนินงาน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตรวจสอบโดยใช้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การวิจัย (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน จากนั้นนำประเด็นการสนทนากลุ่มมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้โดยการสนทนากลุ่มของบุคคลที่มี

คุณสมบัติใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 1 กลุ่ม จำนวน 7 คน ที่อยู่ในพื้นที่อื่นนอกพื้นที่วิจัย จากนั้นนำมาปรับอีกครั้งเพื่อใช้จริงต่อไป

3. การเก็บรวมรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยแจ้งพื้นที่การวิจัยผ่านทางผู้ใหญ่บ้านสำหรับการสนทนากลุ่มชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนกลับ พร้อมกำหนดระยะเวลาการเก็บข้อมูลในพื้นที่ การประสานการดำเนินงานให้เป็นไปตามกระบวนการวิจัยที่กำหนดไว้

3.2 เก็บข้อมูลการวิจัยในขั้นการวางแผนการดำเนินงานของหมู่บ้านการปฏิบัติการตามแผนและกิจกรรม ด้วยการสนทนากลุ่ม ผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน และประเมินผลลัพธ์การดำเนินงาน ตามช่วงระยะเวลาที่แจ้งกำหนดไว้ล่วงหน้า แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์สำหรับสร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินผลลัพธ์การดำเนินงานตามขั้นตอนของรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหามที่กำหนดไว้

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดระเบียบ ตรวจสอบข้อมูล ตีความและสร้างบทสรุป ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบทางการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 การวางแผนการดำเนินงาน ผู้วิจัยประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านคานหาม หมู่ 1 ตำบลคานหาม นัดหมายประชุมชาวบ้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน และชี้แจงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการตั้งคณะทำงาน ผู้ใหญ่บ้านได้เสนอว่า “การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนของเราต้องมีเจ้าภาพ ต้องตั้งคณะทำงานขึ้นมาทำงาน” ที่ประชุมได้ร่วมกันเสนอชื่อ คัดเลือก และตั้งคณะทำงานร่วมกัน ได้จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธานคณะทำงาน ประธานชมรมผู้สูงอายุ 1 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคานหาม 1 คน และ อสม. 5 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ

1 คน เป็นกรรมการ จนท.รพ.สต.คานหาม 1 คน เป็นเลขานุการคณะทำงาน ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ให้คณะทำงานดูแลรับผิดชอบ สำรวจข้อมูล และส่งเสริมการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ 9 คน ต่อคณะกรรมการ 1 คน และตกลงว่าจะมีการประชุมคณะกรรมการ 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง

จากนั้นนัดหมายประชุมคณะทำงานชี้แจงและทำความเข้าใจการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนบ้านคานหาม หมู่ 1 ตำบลคานหาม ให้ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับอาหาร การออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุ การดูแลสุขอนามัยตนเอง การบริโภคอาหารที่เหมาะสม กินผักและผลไม้ทุกวัน โดยวิทยากร ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคานหาม แล้วกำหนดวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานว่า “เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีศักยภาพในการเป็นกลไกสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ” และข้อตกลงการทำงานร่วมกันได้ว่า “ให้ผู้สูงอายุทุกคนจะออกกำลังกายทุกวัน คณะทำงานต้องออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เดือนละ 1 ครั้ง และคณะทำงานต้องออกตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง” จากนั้นประกาศให้ทราบโดยทั่วกันทางหอกระจายข่าวหมู่บ้าน

คณะทำงานออกสำรวจข้อมูลสภาพการดำเนินงานและสนทนากลุ่มถึงปัญหาการดำเนินงาน พบว่า บ้านคานหาม หมู่ 1 ตำบลคานหาม เป็นหมู่บ้านสังคมกึ่งเมือง อยู่ติดกับนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ คนในชุมชนทำอาชีพเป็นพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาประกอยอาชีพทำนาเป็นหลัก ในชุมชนมี 120 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด 632 คน ผู้สูงอายุทั้งหมด 104 คน มีผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้อื่น (ติดสังคม) 97 คน ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งผู้อื่นบ้างในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (ติดบ้าน) 5 คน ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นทั้งหมด (ติดเตียง) 2 คน ผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาด้านสุขภาพ 65 คน ผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพ 39 คน (โรคเบาหวาน 15 คน โรคความดันโลหิตสูง 19 คน โรคถุงลมโป่งพอง หลอดลมปิดอุดกั้นเรื้อรัง 1 คน โรคอัมพาต 2 คน) มีปัญหาการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน ชมรมผู้สูงอายุไม่ได้ดำเนินการเนื่องจากไม่มีผู้นำในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน จากนั้นคณะทำงานได้จัดประชุมตัวแทนครัวเรือนและผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อคืนข้อมูลที่สำรวจได้ให้ทราบทั่วกัน พร้อมกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การดำเนินงาน ที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การดำเนินงานว่า “ผู้สูงอายุทุกคนในหมู่บ้านต้องได้รับการสร้างเสริมสุขภาพ” จากนั้นคณะทำงานได้ร่วกันกำหนดกิจกรรการดำเนินงานเพื่อการวางแผนการดำเนินงาน ได้แก่ 1) กิจกรรมให้ความรู้ผู้สูงอายุ 2) กิจกรรมออกกำลังกาย 3) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต และ 4) กิจกรรมเยี่ยมบ้าน มีการวางแผนการดำเนินงานตามกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมให้ความรู้ (เดือนที่ 1) จัดอบรมให้ความรู้ผู้สูงอายุในสัปดาห์แรกของเดือนที่ 1

กิจกรรมออกกำลังกาย (เดือนที่ 1-9) จัดกิจกรรมการออกกำลังกาย วันละ 30 นาที ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เริ่มสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนที่ 1 ถึงเดือนที่ 9

กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต (เดือนที่ 1-9) จัดเข้าร่วมฟังธรรมะในวันพระทุกเดือน เดือนละ 2 วัน เริ่มเดือนที่ 1 ถึงเดือนที่ 9 จำนวน 18 ครั้ง

กิจกรรมเยี่ยมบ้าน (เดือนที่ 1-9) คณะทำงานเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและติดเตียง เดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 9 ครั้ง ทุก 2 เดือนจะมีการตรวจคัดกรองสุภาพของผู้สูงอายุ ที่บ้านด้วยการวัดความดันและตรวจเบาหวาน

1.2 การดำเนินงานตามแผนงาน คณะทำงานนำแผนงานที่วางไว้มาดำเนินการตามแผนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน ข้อตกลง และเป้าหมายผลลัพธ์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มของคณะทำงานหมู่บ้าน พบว่า คณะทำงานได้ดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้ผู้สูงอายุ เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองทั้งสูงอายุที่ป่วยและไม่ป่วยด้วยโรคประจำตัว และเรื่องโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุในสัปดาห์ที่ 1 ของการดำเนินงาน และประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกาย ที่ลานศาลาประชาคมหมู่บ้าน เป็นการออกกำลังกายเป็นกลุ่มด้วยหนังยางยืด หรือออกกำลังกายวิธีอื่นๆ เช่น ไม้พลอง ขี่จักรยาน หากมาไม่ได้ให้ออกกำลังกายด้วยหนังยางยืดที่บ้าน โดยคณะทำงานจัดหาหนังยางสำหรับการออกกำลังกายมาให้ผู้สูงอายุถักใช้เองตามความยาวที่เหมาะสมกับตนเอง กำหนดให้ออกกำลังกายวันละ 30 นาที ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ รวมสัปดาห์ละ 150 นาที ตามเกณฑ์การมีกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมของกระทรวงสาธารณสุข ให้หยุดวันเสาร์และอาทิตย์สำหรับทำกิจกรรมที่บ้านกับคนในครอบครัว ในส่วนของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต คณะทำงานได้ประสานงานกับวัดคานหามในการนำผู้สูงอายุมาทำบุญเข้าวัดปฏิบัติธรรมในวันพระตลอดทั้ง 9 เดือนของการดำเนินงาน จำนวน 18 ครั้ง และกิจกรรมการเยี่ยมบ้านของคณะทำงานเป็นการไปเยี่ยมให้กำลังใจ พบปะพูดคุย แนะนำการทำกิจกรรมชีวิตประจำวัน รวมถึงนำอาหารหรือของใช้ที่จำเป็นที่คณะทำงานได้ประกาศรับบริจาคสำหรับผู้สูงอายุมามอบให้สำหรับนำไปใช้สำหรับครอบครัวผู้สูงอายุ สำหรับผู้สูงอายุที่แข็งแรงทำงานได้สะดวกคณะทำงานได้แนะนำการทำกิจกรรมเสริมรายได้ ได้แก่ การทำตะกร้า ทำสบู่ น้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม สำหรับใช้ในครับเรือนและจำหน่ายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 1 การอบรมให้ความรู้ผู้สูงอายุ การเยี่ยมบ้าน และการทำกิจกรรมเสริมรายได้

2. ผลการประเมินผลการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม หมู่ 1 บ้านคานหาม พบว่ามีการตั้งคณะทำงานสำหรับการดำเนินงาน จำนวน 10 คน ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ได้ว่า “เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีศักยภาพในการเป็นกลไกสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ” มีข้อตกลงร่วมกันว่า “ให้ผู้สูงอายุทุกคนจะออกกำลังกายทุกวัน คณะทำงานต้องออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เดือนละ 1 ครั้ง และคณะทำงานต้องออกตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง” และกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การดำเนินงานว่า “ผู้สูงอายุทุกคนในหมู่บ้านต้องได้รับการสร้างเสริมสุขภาพ” คณะทำงานร่วมกันสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบผู้สูงอายุทั้งหมด 104 คน ผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม 97 คน ติดบ้าน 5 คน ติดเตียง 2 คน มีปัญหาด้านสุขภาพ 39 คน (โรคเบาหวาน 15 คน โรคความดันโลหิตสูง 19 คน โรคถุงลมโป่งพอง หลอดลมอุดกั้นเรื้อรัง 1 คน โรคอัมพาต 2 คน) ผลการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพ 4 กิจกรรม พบว่าการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ผู้สูงอายุ เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองทั้งสูงอายุที่ป่วยและไม่ป่วยด้วยโรคประจำตัว และเรื่องโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 82 คน (ร้อยละ78) การจัดกิจกรรมออก

กำลังกายประจำสม่ำเสมอสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที จำนวน 82 คน (ร้อยละ 78) แบ่งเป็นออกกำลังกายด้วยหนังยาง 33 คน ไม้พลอง 30 คน ขี่จักยาน 19 คน การจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพจิตเป็นประจำ มีผู้เข้าร่วมทำบุญเข้าวัดปฏิบัติธรรมในวันพระ จำนวน 55 คน (ร้อยละ 52) ผลการดำเนินกิจกรรมการเยี่ยมบ้านของคณะทำงาน เยี่ยมให้กำลังใจ ให้ความรู้การกินอาหารการพักผ่อน การดูแลสุขภาพตนเอง เตือนให้รับประทานยา ออกกำลังกายยืดเหยียดกล้ามเนื้อ ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงทุกคน จำนวน 7 คน (ร้อยละ 100) และมีผู้สูงอายุเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมการทำตะกร้า ทำสบู่ น้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม จำนวน 65 คน (ร้อยละ 57) การดำเนินงานครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยชุมชนมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพ และเป็นกลไกสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงอายุทุกคนในชุมชนออกกำลังกายทุกวัน คณะทำงานมีการออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ทุกเดือน และมีการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุทุก 2 เดือน เกิดผลลัพธ์การดำเนินงาน คือ ผู้สูงอายุทุกคนในหมู่บ้านต้องได้รับการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุมีการบริโภคอาหารที่เหมาะสม มีความสุขในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น พึงพอใจมากในการดำเนินงานของคณะทำงานตามแนวทางนี้ทุกคน อยากให้ดำเนินการให้ต่อเนื่องตลอดไป

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่ารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งคณะทำงาน และการสำรวจข้อมูล 2) การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์ วัตถุประสงค์ และวางแผนการดำเนินงาน (กิจกรรมให้ความรู้ ออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพจิต และเยี่ยมบ้าน) 3) การดำเนินงานตามแผน 4) การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐาน (อุบลวรรณา เรือนทองดี และยุพา จิ๋วพัฒนกุล, 2565) ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอาศัย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ติดตามวางแผนอย่างครอบคลุม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดลำดับความต้องการของผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับกการวิจัยเรื่อง ประสบการณ์การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนเขตเมือง (กัญชิตา เสริมสินสิริ สิริกาญจน์ กระจ่างโพธิ์ และสิริลักษณ์ ซื่อสัตย์, 2565) ที่พบว่าแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพ สูงอายุในเขตเมือง ประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม

ประกอบด้วย 1) การตรวจสุขภาพประจำปี 2) การปรุงอาหารที่เหมาะสมกับโรค 3) การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล 4) การผ่อนคลายความเครียด โดยการฝึกสมาธิ 5) กิจกรรมสายสัมพันธ์ในครอบครัว 6) การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ และ 7) การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยชุมชนสำหรับสังคมผู้สูงอายุในเขตอำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ (สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน และอณัญญา ลาลุน, 2565) ที่พบว่ารูปแบบประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดบริการสร้างเสริมสุขภาพ การคัดกรองความเสี่ยง การสร้างเครือข่าย และการส่งเสริมการออกกำลังกายในชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ามีการจัดตั้งคณะทำงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ ข้อตกลงการดำเนินงาน เป้าหมายผลลัพธ์ การวางแผนการดำเนินงาน และการปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน มีผลการประเมินงานการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ผู้สูงอายุ เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองทั้งสูงอายุที่ป่วยและไม่ป่วยด้วยโรคประจำตัว และเรื่องโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 82 คน (ร้อยละ78) การจัดกิจกรรมออกกำลังกายประจำสม่ำเสมอสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที จำนวน 82 คน (ร้อยละ 78) แบ่งเป็นออกกำลังกายด้วยหนังยาง 33 คน ไม้พลอง 30 คน ขี่จักยาน 19 คน การจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพจิตเป็นประจำ มีผู้เข้าร่วมทำบุญเข้าวัดปฏิบัติธรรมในวันพระ จำนวน 55 คน (ร้อยละ 52) ผลการดำเนินกิจกรรมการเยี่ยมบ้านของคณะทำงาน เยี่ยมให้กำลังใจ ให้ความรู้การกินอาหารการพักผ่อน การดูแลสุขภาพตนเอง เตือนให้รับประทานยา ออกกำลังกายยืดเหยียดกล้ามเนื้อ ผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียงทุกคน จำนวน 7 คน (ร้อยละ 100) และมีผู้สูงอายุเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมการทำตะกร้า ทำสบู่ น้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม จำนวน 65 คน (ร้อยละ 57) การดำเนินงานครั้งนี้ทำให้ผู้สูงอายุมีการบริโภคอาหารที่เหมาะสม มีความสุขเพิ่มขึ้น พึงพอใจมากในการดำเนินงานของคณะทำงานตามแนวทางนี้ทุกคน อยากให้ดำเนินการให้ต่อเนื่องตลอดไป สอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง ประสบการณ์การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนเขตเมือง (กัญชิตา เสริมสินสิริ สิริกาญจน์ กระจ่างโพธิ์ และสิริลักษณ์ ซื่อสัตย์ , 2565) ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนเขตเมือง ส่วนใหญ่ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง รวมถึงโรคที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนของโรคเรื้อรังและปัญหาด้านจิตใจ โดยผู้สูงอายุ รู้สึกคุณค่าในตัวเองลดลง รู้สึกเหงาโดดเดี่ยว และว้าเหว่ และสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยชุมชนสำหรับสังคมผู้สูงอายุในเขตอำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ (สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน และอณัญญา ลาลุน , 2565)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีระดับวิถีชีวิติทางสุขภาพใน 6 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสขุภาพ กิจวัตรประจำวัน การออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร การจัดการความเครียด สัมพันธภาพระหว่างบุคคล และการพัฒนาจิตวิญญาณ อยู่ในระดับปานกลาง

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งคณะทำงาน และการสำรวจข้อมูล 2) การกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์ วัตถุประสงค์ และกิจกรรม (ให้ความรู้ ออกกำลังกาย ส่งเสริมสุขภาพจิต และเยี่ยมบ้าน) และวางแผนการดำเนินงาน 3) ดำเนินการตามแผน และ 4) การประเมินและสรุปผลการดำเนินงาน

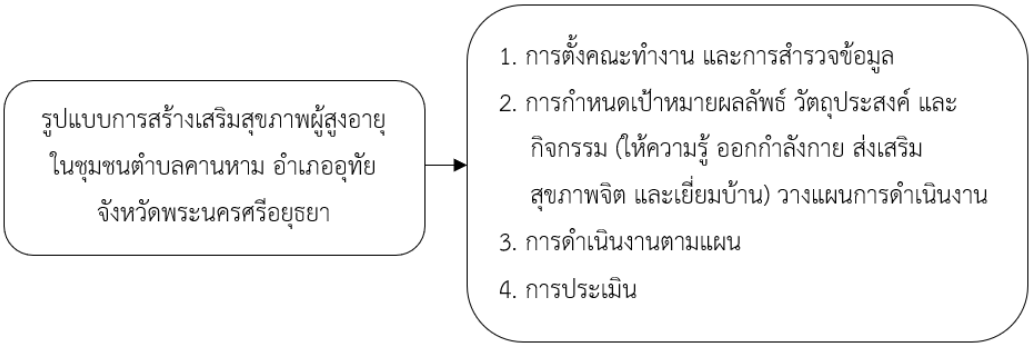

ภาพที่ 1 กรอบองค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เป็น 4 ขั้นตอน สามารถนำมาใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างเหมาะสม ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนตำบลคานหาม อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการดำเนินงานเชิงปฏิบัติการ ต้องทำความเข้าใจรายละเอียดของขั้นตอนก่อนนำไปใช้ ที่สำคัญต้องให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมดำเนินการให้มากที่สุดอันจะส่งผลดีต่อการดำเนินการที่ยั่งยืน 1.2 ควรเสนอ

รูปแบบนี้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปกำหนดเป้นนโยบายการดำเนินงานร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาถึงรูปแบบทางการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนที่บูรณาการกับหลักการหรือแนวคิดอื่น ๆ ในการวิจัยให้มีคุณภาพการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน. (2564). คู่มือการเรียนรู้การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ. นนทบุรี: กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.

กัญชิตา เสริมสินสิริ สิริกาญจน์ กระจ่างโพธิ์ และสิริลักษณ์ ซื่อสัตย์. (2565). ประสบการณ์การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนเขตเมือง. วารสารสุขภาพกับการจัดการสุขภาพ, 8(2), 91-103.

สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน และอณัญญา ลาลุน. (2565). รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยชุมชนสำหรับสังคมผู้สูงอายุในเขตอำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารพยาบาล, 71(4), 39-46.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ. (2567). รายงานประจำปี 2566. นนทบุรี: สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข.

อุบลวรรณา เรือนทองดี และยุพา จิ๋วพัฒนกุล. (2565). การเสริมสร้างกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐาน. วารสารพยาบาลทหารบก, 23(1), 274-282.

Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). The Action Research Planner. (3rd ed.). Geelong, Australia: Deakin University Press.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ*

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND NEW PUBLIC MANAGEMENT AFFECTING PERSONNEL DEVELOPMENT IN THE SAMUT PRAKAN PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

สิริ ฉายางาม

Siri Chayangam

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumtani University, Thailand

Corresponding Author's Email: krubow10320@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 21 เมษายน 2569; วันตอบรับบทความ : 23 เมษายน 2569

Received 17 April 2026; Revised 21 April 2026; Accepted 23 April 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ 2) วิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากร และ 3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาบุคลากรเป็นการ โดยวิจัยด้วยวิธีแบบผสาน ประชากร ได้แก่ บุคลากรสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 3,277 คน ส่วนเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 15 คน เครื่องมือคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้กระบวนวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

Citation:

* สิริ ฉายางาม. (2569). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1619-1632.

Siri Chayangam. (2026). Transformational Leadership And New Public Management Affecting Personnel Development In The Samut Prakan Provincial Administrative Organization.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1619-1632.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ แสดงถึงการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งภายในหน่วยงาน

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำคัญสุดได้แก่ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานราชการ

3) แนวทางการพัฒนาบุคลากรควรมุ่งเน้นการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ การปรับระบบแรงจูงใจ และการประเมินผลเพื่อการพัฒนา เพื่อยกระดับศักยภาพบุคลากรอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การบริหารจัดการ, การเปลี่ยนแปลง, องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

This research aimed to: (1) examine the level of personnel development within the Samut Prakan Provincial Administrative Organization; (2) transformational leadership and New Public Management factors affecting personnel development; and (3) propose guidelines for personnel development. A mixed-methods research design was employed. The population consisted of 3,277 personnel under the Samut Prakan Provincial Administrative Organization. For the qualitative phase, in-depth interviews were conducted with 15 key informants. Research instruments included questionnaires and semi-structured interviews. Quantitative data were analysed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis, while qualitative data were analysed using content analysis.

The findings revealed that:

1. The overall level of personnel development in the Samut Prakan Provincial Administrative Organization was at the highest level. The highest mean score was found in the dimension of being a learning organisation, reflecting strong knowledge sharing and an embedded organisational learning culture.

2. The most statistically significant factor influencing personnel development was performance appraisal management.

3. The proposed guidelines emphasised developing a learning organisation, enhancing practical skills, improving motivation systems, and implementing developmental performance evaluation in order to systematically enhance personnel capability.

Keywords: leadership, administration, change, Provincial Administrative Organization

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีลักษณะผันผวน ซับซ้อน และคลุมเครือในบริบท VUCA World ส่งผลให้ภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การบริหารอย่างมีนัยสำคัญเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) จึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบสำคัญในการปฏิรูประบบราชการ โดยเน้นผลสัมฤทธิ์ ความคุ้มค่า และความคล่องตัวในการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Osborne & Gaebler (1992) ที่เสนอการ “Reinventing Government” เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของรัฐ ตลอดจนข้อเสนอของ Pollitt & Bouckaert (2024) ที่ชี้ว่าความสำเร็จของ NPM ต้องสอดคล้องกับบริบทของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ โดย Bass & Riggio (2025) และ Northouse (2021) ต่างยืนยันว่าผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและวิสัยทัศน์ร่วมจะช่วยผลักดันองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังพบว่าการนำแนวคิด NPM ไปใช้ในภาครัฐยังประสบปัญหาในหลายมิติ โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมองค์กรแบบราชการดั้งเดิมที่ยังคงยึดติดกับลำดับชั้นและระเบียบขั้นตอน ส่งผลให้การพัฒนาบุคลากรไม่สอดคล้องกับความต้องการเชิงกลยุทธ์ แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะเชิงกลยุทธ์ (Strategic Competency Development) และการสร้างทุนมนุษย์ (Human Capital) จึงยังไม่เกิดผลอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ Armstrong & Taylor (2020) ชี้ว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องเชื่อมโยงกับเป้าหมาย

องค์กรอย่างชัดเจน ขณะที่ Rainey (2009) อธิบายว่าพฤติกรรมผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดประสิทธิภาพขององค์กรภาครัฐมากกว่าปัจจัยภายนอก นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการยังระบุถึงความจำเป็นในการปรับกระบวนทัศน์ผู้นำควบคู่กับการพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อยกระดับภาครัฐไทย

สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ กลับเผชิญกับปัญหาช่องว่างระหว่างสมรรถนะบุคลากรกับความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ โดยบุคลากรบางส่วนยังคงยึดติดกับรูปแบบการทำงานแบบเดิม (Bureaucratic Routine) ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายและการนำนวัตกรรมมาใช้ยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร อีกทั้ง หากผู้บริหารขาดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ก็จะไม่สามารถสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรได้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพการให้บริการประชาชนในภาพรวม

จากประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษานี้จึงมีความจำเป็นในการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุและสร้างองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ผลการวิจัยคาดว่าจะช่วยเสนอแนวทางในการยกระดับสมรรถนะบุคลากร เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ และเป็นต้นแบบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 อันจะนำไปสู่การพัฒนาภาครัฐไทยให้มีความทันสมัยโปร่งใสยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (mixed methods research) ระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 3,277 คน (แผนอัตรากำลังองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ, 2568) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 357 คน ซึ่งได้จากการคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane (1973: 727–728) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเป็นตัวแทนของประชากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด/ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด) จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการกองหรือหัวหน้าส่วนราชการ จำนวน 8 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์หรือนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 5 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมทั้งมิติการบริหารและเชิงวิชาการ อันนำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์วิจัยได้อย่างรอบด้านและมีความน่าเชื่อถือสูง

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 5 ด้าน และการพัฒนาบุคลากร 4 ด้าน กำหนดเกณฑ์แปลผลด้วยอันตรภาคชั้น 0.80 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งนี้แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC > 0.60) และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคกับกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน ก่อนนำไปใช้จริง ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ครอบคลุมประเด็นภาวะผู้นำ การบริหารภาครัฐแนวใหม่ และการพัฒนาบุคลากร โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญก่อนเก็บข้อมูลจริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและครอบคลุมประเด็นการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือผ่านคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล จากนั้นดำเนินการแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองร่วมกับทีมงาน โดยประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และรวบรวมแบบสอบถามกลับเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตและนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้า พร้อมส่งประเด็นสัมภาษณ์ก่อนการเก็บข้อมูล และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างด้วยตนเอง จำนวน 15 คน ใช้เวลาประมาณ 1–2 ชั่วโมงต่อราย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครบถ้วนและมีความน่าเชื่อถือสำหรับการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถาม ทำการเข้ารหัสข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป กำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ Best (1981) และใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติพื้นฐาน (ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณและการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise) รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยค่า IOC และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยถอดเทป ตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์เชิงพรรณนาร่วมกับกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความลึกซึ้งและน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 1 ระดับการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการโดยรวม

การพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**	**อันดับ**
1. ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	4.38	0.48	มากที่สุด	1
2. ด้านการพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน	4.34	0.51	มากที่สุด	3
3. ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับระบบสิ่งจูงใจ	4.32	0.54	มากที่สุด	4
4. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.31	0.52	มากที่สุด	2
ภาพรวม	**4.34**	**0.51**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการโดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.51) สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรมีการดำเนินงานด้านการพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพในภาพรวม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.48) อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับที่ 1 แสดงถึงการส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายในองค์กร รองลงมาคือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับที่ 2 ซึ่งสะท้อนถึงระบบการติดตามและประเมินผลที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ส่วนด้านการพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 4.34, S.D. = 0.51) อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับที่ 3 แสดงถึงการสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาทักษะควบคู่กับการปฏิบัติงานจริง และด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับระบบสิ่งจูงใจ ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.54) อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นอันดับที่ 4 แม้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในกลุ่ม แต่ยังคงสะท้อนถึงการให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจในการพัฒนาบุคลากรในระดับสูง ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการในการพัฒนาทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในทุกมิติสำคัญ

2. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากร

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ

ตัวแปร	β	t	Sig.	ผลการทดสอบ
ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานราชการ (X9)	.152	3.114	.002*	มีนัยสำคัญ
ด้านการกำหนดนโยบาย (X6)	.150	3.011	.003*	มีนัยสำคัญ
ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X1)	.118	2.363	.019*	มีนัยสำคัญ
ด้านการพัฒนาระบบราชการ (X5)	.109	2.181	.030*	มีนัยสำคัญ
ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (X2)	.102	2.039	.042*	มีนัยสำคัญ
X3, X4, X7, X8	-	-	> .05	ไม่มีนัยสำคัญ

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางข้างต้น พบว่าแบบจำลองมีความเหมาะสมทางสถิติ (F = 136.157, Sig. = .000) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .871 แสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก และมีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .759 แสดงว่าตัวแปรอิสระสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการพัฒนาบุคลากรได้ร้อยละ 75.90

เมื่อพิจารณาอิทธิพลรายตัวแปร พบว่า มีตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานราชการ (β = .152) ด้านการกำหนดนโยบาย (β = .150) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (β = .118) ด้านการพัฒนาระบบราชการ (β = .109) และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (β = .102) โดยทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับการพัฒนาบุคลากร ขณะที่ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการมุ่งเน้นความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และด้านการอำนวยการ ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานราชการและการกำหนดนโยบายมีอิทธิพลสูงสุดต่อการพัฒนาบุคลากร รองลงมาคือปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาระบบราชการ โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบูร

ณาการภาวะผู้นำและแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในการยกระดับศักยภาพบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. เสนอแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับบริบทการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ โดยในด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กรควรมุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน (Knowledge Sharing) อย่างเปิดกว้าง ส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามสายงาน และพัฒนา “พื้นที่แห่งการเรียนรู้” ทั้งในรูปแบบกายภาพและดิจิทัล เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงองค์ความรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทดลองและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในด้านการพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน ควรปรับรูปแบบการพัฒนาไปสู่การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) ที่เน้นการแก้ไขปัญหาหน้างานจริง เสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัล และทักษะที่จำเป็นในอนาคต พร้อมทั้งส่งเสริมระบบการสอนงานและพี่เลี้ยงเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างรุ่นบุคลากร สำหรับด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับระบบสิ่งจูงใจ ควรออกแบบระบบแรงจูงใจทั้งเชิงวัตถุและจิตใจที่เชื่อมโยงกับผลการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพอย่างชัดเจนเพื่อรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพ ขณะที่ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ควรปรับไปสู่การประเมินเพื่อการพัฒนา โดยกำหนดตัวชี้วัดที่เป็นธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับภาระงานจริง พร้อมทั้งมีระบบข้อมูลย้อนกลับและการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (IDP) อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรให้สามารถตอบสนองต่อภารกิจขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดย

เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นให้ใช้ปัญญา และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของผู้นำในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ที่พบว่าผู้นำมีความมุ่งมั่นพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการอย่างจริงจัง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส และมีความกล้าหาญในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติธัช มั่นคง (2567) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกเชิงกลยุทธ์สำคัญในการยกระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจแก่บุคลากรผ่านการยึดหลักผลสัมฤทธิ์และความโปร่งใส ขณะที่ด้านการสร้างแรงบันดาลใจพบว่าผู้นำสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจนและสร้างบรรยากาศการทำงานที่มุ่งมั่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ จันทรประสิทธิ์ (2566) ที่ชี้ว่าภาวะผู้นำในมิตินี้มีผลต่อความผูกพันและการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ด้านการกระตุ้นให้ใช้ปัญญาพบว่าผู้นำสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและการคิดเชิงวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass & Riggio (2025) ที่เน้นบทบาทภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ยุคดิจิทัล และด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคลพบว่าผู้นำให้ความสำคัญกับการรับฟัง การพัฒนาเฉพาะบุคคล และการยกย่องชมเชย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ จันทรประสิทธิ์ (2566) ที่ระบุว่าการบริหารที่คำนึงถึงบุคลากรรายบุคคลจะส่งเสริมความผูกพันและประสิทธิภาพการทำงานอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการนำแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการพัฒนาบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการพัฒนาระบบราชการ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานราชการ ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และด้านการอำนวยการ สะท้อนถึงการนำแนวคิด NPM มาใช้ในการบริหารองค์กรอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านการพัฒนาระบบราชการที่มีการปรับโครงสร้างให้ยืดหยุ่น ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับ วรวุฒิ สิทธิสมบัติ (2568) ที่ระบุว่าการบริหารภาครัฐแนวใหม่ร่วมกับภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ช่วยยกระดับทุนมนุษย์และประสิทธิภาพองค์กรท้องถิ่น ส่วนด้านการกำหนดนโยบายที่ตอบสนองความต้องการประชาชนและถ่ายทอดสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สมชาย

รักการดี (2567) ที่ชี้ว่าการปฏิรูปภายใต้ NPM ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการลดขั้นตอนและการใช้ดิจิทัล ขณะที่ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานมีการใช้เทคโนโลยี ลดความซ้ำซ้อน และจัดทำคู่มือปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิด Pollitt & Bouckaert (2024) ที่เน้นประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของภาครัฐยุคใหม่ สำหรับด้านการอำนวยการพบว่าผู้บริหารมีการติดตามงาน สนับสนุนทรัพยากร และสื่อสารภายในองค์กรอย่างทั่วถึง และด้านการประเมินผลมีการกำหนด KPI ชัดเจน มีการเปรียบเทียบผลและให้ feedback เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งโดยภาพรวมสะท้อนว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพองค์กรและการพัฒนาบุคลากรอย่างยั่งยืน

3. ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับระบบการให้สิ่งจูงใจ สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้พบว่าองค์กรมีการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเข้าถึงคลังความรู้ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ ธนกร วัฒนสุข (2567) ที่ระบุว่าระบบสิ่งจูงใจและเส้นทางความก้าวหน้าอาชีพมีผลต่อแรงจูงใจในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับด้านการพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงานพบว่าบุคลากรสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ลดความผิดพลาด และได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับ นพดล ปัญญา (2568) ที่ชี้ว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยองค์กรแห่งการเรียนรู้และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกขับเคลื่อน ขณะที่ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับระบบสิ่งจูงใจพบว่าการให้สวัสดิการ การยกย่องชมเชย และระบบเลื่อนตำแหน่งที่เป็นธรรมช่วยกระตุ้นการพัฒนาตนเองของบุคลากร สอดคล้องกับ Senge (2025) ที่เน้นแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ผ่านวินัย 5 ประการ โดยภาวะผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สำหรับด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานพบว่ามีการนำผลประเมินไปใช้จัดทำแผนพัฒนารายบุคคล การสะท้อนจุดแข็ง–จุดอ่อน และการประเมินที่เน้นผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นพดล ปัญญา (2568) ที่เน้นระบบประเมินผลโปร่งใสและเชื่อมโยงกับการพัฒนา

ศักยภาพบุคลากร ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนว่าการพัฒนาบุคลากรในองค์กรมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่อย่างชัดเจน และมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับสมรรถนะองค์กรอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างมีประสิทธิภาพและควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการยกระดับการบริหารจัดการและการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรภาครัฐท้องถิ่นให้มีความก้าวหน้าต่อไป ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะการส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ควบคู่กับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เช่น การพัฒนาระบบประเมินผลที่เป็นธรรม การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานด้วยเทคโนโลยี และการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้ควรเน้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลผ่านระบบแรงจูงใจที่เหมาะสม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาวิจัยในลักษณะเชิงลึกหรือการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การศึกษาเชิงกรณี (Case Study) ในองค์กรที่มีการบริหารจัดการโดดเด่น รวมถึงการเปรียบเทียบระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น เพื่อให้เห็นความแตกต่างของปัจจัยความสำเร็จ นอกจากนี้ควรเพิ่มตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล หรือความผูกพันต่อองค์กร เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติธัช มั่นคง. (2567). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และนวัตกรรมการบริหาร มหาวิทยาลัยนวัตกรรม, 7(1), 125–142.

ธนกร วัฒนสุข. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการให้สิ่งจูงใจกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคกลาง. วารสารการบริหารท้องถิ่นและธรรมาภิบาล, 7(1), 54–71.

นพดล ปัญญา. (2568). กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. วารสารพัฒนาการบริหารและทรัพยากรมนุษย์, 10(1), 77–94.

ศิริลักษณ์ จันทรประสิทธิ์. (2566). ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 5(2), 89–105.

สมชาย รักการดี. (2567). กลยุทธ์การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและการนำนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง. วารสารวิชาการนวัตกรรมการจัดการท้องถิ่น, 6(2), 112–129.

สุวิมล ติรกานันท์. (2543). การประเมินโครงการ : แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรวุฒิ สิทธิสมบัติ. (2568). นวัตกรรมการบริหารภาครัฐแนวใหม่และภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขนาดใหญ่พิเศษในประเทศไทย. วารสารพัฒนาการบริหารและทรัพยากรมนุษย์, 9(1), 45–63.

Armstrong, M., & Taylor, S. (2020). Armstrong’s handbook of human resource management practice. Kogan Page Publishers.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2025). Transformational leadership: Evolution and impact in the digital age (4th ed.). Psychology Press.

Northouse, P. G. (2021). Leadership: Theory and practice (9th ed.). SAGE Publications.

Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector. Penguin Books USA.

Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2024). Public management reform: A comparative analysis – Into the post-NPM era (6th ed.). Oxford University Press.

Rainey, H. G. (2009). Understanding and managing public organizations. John Wiley & Sons.

Senge, P. M. (2025). The fifth discipline: The art & practice of the learning organization (Revised ed.). Currency.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). Harper & Row.

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล*

THE GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF RADIO BROADCASTERS CHARACTERISTICS IN THE DIGITAL COMMUNICATION ERA.,

อัญชลี บุบผามาลา[1], ธนสาร เสริมสุข[2], สุภวุฒิ ภูมิรัตน[3], นีรนุช กมลยะบุตร[4], ภัทรธีรา แพครบุรี[5], ชญากัญจน์ ทิมแท้[6] และ วาริตา ตาปนานนท์[7]

Aunchalee Boobpamala[1], Thanasarn Sermsuk[2], Supawut Pumirat[3], Neeranuch Kamalyaputra[4], Phatthira Phaekhonbur[5], Chayakan Timtae[6] and Warita Tapananon[7]

[1-7]มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

[1-7]Rajamangala University of Technology Isan, Thailand

Corresponding Author's Email: krubow10320@gmail.com

วันที่รับบทความ : 16 มีนาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 23 มีนาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 25 มีนาคม 2569

Received 16 March 2026; Revised 23 March 2026; Accepted 25 March 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมา 2. คุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล และ 3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญทางการวิจัย ประกอบด้วย 1. นักวิชาการด้านวิทยุกระจายเสียง 2. นักวิชาชีพหรือผู้ประกอบกิจการด้านวิทยุกระจายเสียง และ 3. องค์กรวิชาชีพด้านวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมาที่ได้รับการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 21

Citation:

* อัญชลี บุบผามาลา, ธนสาร เสริมสุข, สุภวุฒิ ภูมิรัตน, นีรนุช กมลยะบุตร, ภัทรธีรา แพครบุรี, ชญากัญจน์ ทิมแท้ และวาริตา ตาปนานนท์. (2569). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1633-1647.

Aunchalee Boobpamala, Thanasarn Sermsuk, Supawut Pumirat, Neeranuch Kamalyaputra, Phatthira Phaekhonbur, Chayakan Timtae and Warita Tapananon. (2026). The Guidelines For The Development Of Radio BroadcastersCharacteristics In The Digital Communication Era.,. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1633-1647.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

คน ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง และนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา ประกอบด้วย 1.1 สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการสาธารณะ มีจำนวน 5 สถานี เป็นของหน่วยงานรัฐ สมาคม มูลนิธิ และสถาบันการศึกษา มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารหรือประโยชน์ต่อประชาชนมากกว่าร้อยละ 70 ของรายการทั้งหมด 1.2 สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการชุมชน มีจำนวน 2 สถานี เป็นสมาคม มูลนิธิ นิติบุคคลที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐและกลุ่มบุคคลที่มีการดำเนินงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องและนำเสนอข่าวสารต่อชุมชน และมีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นหรือสาธารณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และ 1.3 สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการธุรกิจ มีจำนวน 9 สถานี เป็นนิติบุคคลและรัฐวิสาหกิจที่มีการนำเสนอข่าวสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือท้องถิ่นในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 2. คุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล ประกอบด้วย 2.1 คุณลักษณะทางวิชาชีพ 2.2 คุณลักษณะทางจริยธรรม จรรยาบรรณหรือกฎหมาย และ 2.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมสมัย และ 3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ 3.1 ผู้ประกาศ 3.2 สถาบันการศึกษา 3.3 องค์กรสื่อหรือสถานีวิทยุกระจายเสียง 3.4 องค์กรวิชาชีพด้านสื่อ และ 3.5 เครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรสาธารณะประโยชน์

คำสำคัญ: ผู้ประกาศ, คุณลักษณะของผู้ประกาศ, วิทยุกระจายเสียงและสื่อมวลชน

Abstract

The objectives of this article are 1.the current condition of radio station in Nakhon Ratchasima province 2. the characteristics of radio announcer in the era of digital communication and 3. guideline for characteristics development of radio announcer in the era of digital communication. The key informants are 1. radio broadcast specialists 2. radio broadcasting professional or entrepreneur and 3. radio broadcasting organization in Nakhon Ratchasima province, are 21

sampling by purposive random. The qualitative method used in this study. Data collection consisted of document analysis and in-depth interviews with semi-structured interviews, was used for qualitative data analysis and the results was present through content analysis methods.

The results of the study were as follows : 1. the current condition of radio station in Nakhon Ratchasima province consist of 1.1 5 public service radio stations are owned by government agencies, associations, foundations and education institutions, have content related to information or public benefits more than 70 percent of the total, 1.2 2 community service radio stations are owned by associations, foundations, corporations and group of people who have worked continuously with the community and present news to the community, have content related to community, local or public not less than 70 percent and 1.3 9 business service of radio stations are owned by corporations and state enterprises, have content related to news and information on community or local benefits not less than 25 percent. 2. the characteristics of radio announcer in the era of digital communication consist of 2.1 professional characteristics, 2.2 characteristics of ethics, morals and laws and 2.3 desirable characteristics. 3. the guideline for characteristics development of radio announcer in the era of digital communication consist of 3.1 announcer, 3.2 educational institution, 3.3 media organization or radio station, 3.4 professional media organization and 3.5 network organization of public sector, private sector and public benefit organization.

Keywords: Announcer, characteristics of an announcer, radio broadcasting and mass media

บทนำ

ในยุคการสื่อสารดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ได้ก่อให้เกิดการหลอมรวมสื่อ ซึ่งส่งผลต่อระบบสื่อสารมวลชนอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านโครงสร้างองค์กร กระบวนการผลิตสื่อ รูปแบบการนำเสนอข่าวสาร ตลอดจนบทบาท

หน้าที่ของบุคลากรในวิชาชีพสื่อสารมวลชน สื่อดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นสื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อสิ่งพิมพ์ ต่างต้องปรับตัวให้สอดรับกับสื่อใหม่ ที่เกิดขึ้นบนฐานของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บุคลากรสื่อจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างชัดเจนจากการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว เนื่องจากรูปแบบการกระจายเสียงและพฤติกรรมการเปิดรับสารของผู้ฟังเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่รับสารผ่านเสียงเพียงอย่างเดียว ไปสู่การรับสารผ่านทั้งเสียง ภาพ และสื่อออนไลน์ในเวลาเดียวกัน ผู้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงจึงไม่ได้ทำหน้าที่เพียงอ่านข่าวหรือดำเนินรายการเท่านั้น แต่ยังต้องสื่อสารผ่านหลายแพลตฟอร์ม เช่น Facebook หรือแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน สุปราณี ศิริสวัสดิ์ชัย (2562) กล่าวว่า ผู้ประกาศเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและเชื่อมโยงสารไปยังผู้รับสารโดยตรง จึงต้องมีความสามารถในการใช้ภาษา เสียง บุคลิกภาพ และการนำเสนออย่างเหมาะสม อีกทั้ง กิตติ สิงหาปัด (2557 อ้างถึงใน สุปราณี ศิริสวัสดิ์ชัย, 2562) ยังชี้ว่า ผู้ประกาศควรมีจริยธรรมในวิชาชีพ มีความรู้รอบตัว มีความรู้ด้านข่าวสาร และสามารถอ่านออกเสียงได้อย่างถูกต้องชัดเจน สอดคล้องกับ ธนิสสรา สุวรรณนันท์ (2552) ที่ระบุว่า คุณสมบัติสำคัญของผู้ประกาศประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านบุคลิกภาพ และด้านความรู้กับประสบการณ์

สภาพปัญหาที่พบในผู้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันยังมีอยู่หลายประการ เช่น การอ่านชื่อบุคคลผิด การระบุตำแหน่งบุคคลในข่าวไม่ถูกต้อง การแบ่งวรรคตอนผิด การออกเสียงคำควบกล้ำไม่ชัดเจน ตลอดจนการขาดความเข้าใจในเนื้อหาข่าวอย่างเพียงพอ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกาศในยุคการสื่อสารดิจิทัลจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่ครอบคลุมมากกว่าทักษะการใช้เสียงหรือการอ่านข่าวเพียงอย่างเดียว แต่ต้องรวมถึงความรู้เท่าทันสื่อ ความสามารถในการสื่อสารหลายช่องทาง บุคลิกภาพที่เหมาะสม และจริยธรรมวิชาชีพ

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัจจุบันของสื่อวิทยุกระจายเสียง คุณลักษณะของผู้ประกาศ และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเชิงวิชาชีพสำหรับนักศึกษาด้านสื่อสารมวลชน นิเทศศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในวิชาชีพสื่อสารมวลชนให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบทของสังคมดิจิทัล และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

1) แนวคิดทฤษฎีการหลอมรวมสื่อ ทฤษฎีการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) คือการบูรณาการรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารมวลชน และสื่อใหม่เข้าไว้ด้วยกันบนแพลตฟอร์มเดียว โดยมี เทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต เป็นกลไกหลักที่ทำให้เส้นแบ่งระหว่างสื่อดั้งเดิม (เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์) และอุปกรณ์สื่อสาร (เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน) เลือนลางจนกลายเป็นเนื้อเดียวกัน การหลอมรวมนี้ครอบคลุม 4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) การหลอมรวมบริการ ที่รวมความบันเทิงและการสื่อสารเข้าด้วยกัน 2) การหลอมรวมโครงข่าย ที่ใช้ช่องสัญญาณดิจิทัลร่วมกัน 3) การหลอมรวมอุปกรณ์ ที่เครื่องเดียวทำงานได้ครอบคลุม และ 4) การหลอมรวมผู้ให้บริการ ผ่านการควบรวมธุรกิจสื่อและโทรคมนาคม (Corporate Convergence) (McQuail, 1994)

2) แนวคิดด้านจริยธรรมและกฎหมายสื่อสารมวลชน แนวคิดด้านจริยธรรมและกฎหมายสื่อสารมวลชนในยุคดิจิทัลมุ่งเน้นให้สื่อมวลชนและผู้ประกาศข่าวต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory) โดยต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ขององค์กร ซึ่งบทบาทหน้าที่หลักคือการสอดส่องดูแลและรายงานเหตุการณ์อย่างถูกต้อง แม่นยำ และไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อหวังเพียงผลกำไรหรือความนิยม โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวบันเทิงที่ต้องระมัดระวังการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและการหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และ 328 (ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล และคณะ, 2564)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล ควรบูรณาการ 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การปรับตัวตามแนวคิดการหลอมรวมสื่อ ซึ่งทำให้ผู้ประกาศต้องพัฒนา

บทบาทสู่การเป็นนักสื่อสารแบบหลายแพลตฟอร์ม การยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคมและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมถึงมีความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร และการเสริมสร้างคุณลักษณะทางวิชาชีพร่วมสมัย ทั้งด้านการใช้ภาษาที่ถูกต้องชัดเจน บุคลิกภาพที่เหมาะสม ทักษะการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสื่อในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาปรากฏการณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการสื่อสารดิจิทัล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนสภาพจริงของการประกอบวิชาชีพและแนวทางการพัฒนาอย่างเหมาะสม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการกระจายเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 21 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยพิจารณาจากความเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานด้านวิทยุกระจายเสียง ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประกาศและแนวทางการพัฒนาได้อย่างลึกซึ้ง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

นักวิชาการด้านวิทยุกระจายเสียง จำนวน 3 คน

นักวิชาชีพหรือผู้ประกอบกิจการด้านวิทยุกระจายเสียง จำนวน 15 คน

ผู้แทนองค์กรวิชาชีพด้านวิทยุกระจายเสียง จำนวน 3 คน

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากเป็นการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นที่ศึกษา ซึ่งสามารถให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียง

คุณลักษณะของผู้ประกาศ และแนวทางการพัฒนาผู้ประกาศในยุคการสื่อสารดิจิทัลได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการสร้าง/ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

สภาพองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบัน

คุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัว (Face-to-Face) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 21 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์
2. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และความครบถ้วนของข้อมูล
4. เตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องควบคู่กับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อช่วยสนับสนุนการตีความและสังเคราะห์ผลการวิจัยให้มีความรอบด้านมากยิ่งขึ้น

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ และสร้างข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ สภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมา คุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า สภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ 1) สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการสาธารณะ ซึ่งประกอบกิจการภายใต้การกำกับดูแลของ กสทช. ไม่สามารถหารายได้จากการโฆษณาได้ ยกเว้นแต่การโฆษณาหรือเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจ ซึ่งมีลักษณะเป็นของหน่วยงานรัฐ สมาคม มูลนิธิ และสถาบันการศึกษาที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในหน่วยงานที่ตนเองรับผิดชอบเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และมีการกำหนดผังรายการและสัดส่วนรายการภายใต้ข้อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะการทดลองประกอบกิจการ โดยมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารหรือประโยชน์ต่อประชาชนมากกว่าร้อยละ 70 ของรายการทั้งหมด 2) สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการชุมชนซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กสทช. ที่ประกอบกิจการกระจายเสียงแบบบริการชุมชนไม่สามารถหารายได้จากการโฆษณา แต่อาจมีรายได้จากบริจาค การอุดหนุนหรือรายได้ทางอื่นๆ โดยผู้อุดหนุนหรือผู้บริจาคต้องระบุชื่อหรือองค์กรให้ชัดเจน มีลักษณะเป็นสมาคม มูลนิธิ นิติบุคคลที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐและกลุ่มบุคคลที่มีการดำเนินงานมาไม่น้อยกว่า 2 ปี และมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และต้องนำเสนอข่าวสารหรือประโยชน์ต่อชุมชนหรือสาธารณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชน ท้องถิ่นหรือสาธารณะที่เป็นกลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และผลิตรายการโดยคนในชุมชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของรายการทั้งหมด และ 3) สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการธุรกิจ กล่าวคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการธุรกิจภายใต้การกำกับดูแลของ กสทช. ที่ประกอบกิจการที่สามารถหารายได้จากการโฆษณาหรือการบริการธุรกิจที่เกี่ยวข้องภายใต้ข้อกำหนดได้ไม่เกินชั่วโมงละสิบสองนาทีครึ่ง (12 นาที 30 วินาที/ชั่วโมง) มีลักษณะเป็นนิติบุคคลและรัฐวิสาหกิจมีพื้นที่ดำเนินกิจการอยู่ในเขตจังหวัดนครราชสีมาภายใต้ข้อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะการทดลองประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงประเภทบริการธุรกิจ มีการนำเสนอข่าวสารสาระที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือท้องถิ่นในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของรายการทั้งหมด

2. คุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

ผลการศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัลพบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะทางวิชาชีพผู้ประกาศ ซึ่งครอบคลุมทักษะการสื่อสารทั้งทางเดียวและสองทาง คุณภาพเสียงและการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ความมั่นใจและความเป็นธรรมชาติ ปฏิภาณไหวพริบ ความรู้และความสามารถด้านเทคโนโลยีและสื่อใหม่ การประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ ความเป็นมืออาชีพ ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายการหรือสถานี และความรู้ความเข้าใจท้องถิ่นหรือพื้นที่ คุณลักษณะทางจริยธรรม จรรยาบรรณหรือกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยการมีคุณสมบัติตามเกณฑ์และบัตรผู้ประกาศตามที่ กสทช. กำหนด ความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการกระจายเสียง และการธำรงไว้ซึ่งจริยธรรม จรรยาบรรณ และความรับผิดชอบต่อสังคม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมสมัย ซึ่งได้แก่ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จิตสาธารณะ การสื่อสารต่างวัฒนธรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัลจำเป็นต้องมีคุณลักษณะรอบด้าน ทั้งด้านวิชาชีพ จริยธรรม และสมรรถนะร่วมสมัย เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสื่อและความต้องการของสังคมในปัจจุบัน

3. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียง ต้องประกอบด้วย 1) ผู้ประกาศต้องการอบรมเพื่อให้ได้บัตรผู้ประกาศในกิจการกระจายเสียงของ กสทช. คือ ผู้ประกาศต้องพิจารณาคุณสมบัติของตนเองโดยการอบรมและทดสอบเพื่อรับบัตรผู้ประกาศในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่งประกอบไปด้วย หลักสูตรระดับต้น กลาง และสูง 2) สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศในกิจการกระจายเสียงให้สอดคล้องกับ กสทช. คือ ลักษณะการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์สื่อสารมวลชนหรือที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกับ กสทช. ในการจัดอบรมและมีความพร้อมในการทดสอบเพื่อรับบัตรผู้ประกาศในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ 3) องค์กรสื่อหรือ

สถานีวิทยุกระจายเสียงจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรหรือผู้ประกาศในสังกัดเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เจ้าของสื่อหรือนายสถานีส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในส่วนของคุณลักษณะทางวิชาชีพ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมสมัย และคุณลักษณะทางจริยธรรม จรรยาบรรณหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง 4) องค์กรวิชาชีพด้านสื่อวิทยุกระจายเสียง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกาศในสังกัดพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตลอดจนเป็นแบบอย่างในการธำรงรักษาเกียรติยศ จริยธรรมและจรรยาบรรณและความน่าเชื่อถือแห่งวิชาชีพวิทยุกระจายเสียง และ 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงในเขตเทศบาลนครนครราชสีมาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ กสทช. และสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการสาธารณะ ซึ่งมุ่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์สาธารณะและไม่สามารถหารายได้จากการโฆษณา ยกเว้นการเผยแพร่ข้อมูลของหน่วยงานรัฐหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการชุมชน ซึ่งเน้นการสื่อสารเพื่อประโยชน์ของชุมชน มีส่วนร่วมกับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และไม่สามารถหารายได้จากการโฆษณา แต่รับการสนับสนุนจากการบริจาคหรือการอุดหนุนได้ และ สถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทกิจการบริการธุรกิจ ซึ่งสามารถดำเนินกิจการเพื่อหารายได้จากการโฆษณาหรือบริการทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องภายใต้ข้อกำหนดของ กสทช. โดยทั้ง 3 ประเภทมีการกำหนดสัดส่วนเนื้อหารายการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประกอบกิจการและการให้ประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่

2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัลสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะทางวิชาชีพ คุณลักษณะทางจริยธรรม

จรรยาบรรณหรือกฎหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมสมัย โดยคุณลักษณะทางวิชาชีพประกอบด้วยทักษะการสื่อสาร การใช้เสียง การใช้ภาษาที่ถูกต้อง ความมั่นใจ ปฏิภาณไหวพริบ ความรู้ด้านเทคโนโลยี ความรู้ด้านสื่อใหม่ การประเมินตนเอง ความเป็นมืออาชีพ และความเข้าใจบริบทท้องถิ่น ขณะที่ด้านจริยธรรม จรรยาบรรณหรือกฎหมาย เน้นการมีบัตรผู้ประกาศ ความรู้ความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการธำรงไว้ซึ่งจริยธรรมวิชาชีพ ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมสมัย ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จิตสาธารณะ การสื่อสารต่างวัฒนธรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกาศในยุคดิจิทัลไม่อาจยึดอยู่เพียงทักษะการใช้เสียงหรือการอ่านข่าวแบบเดิม แต่จำเป็นต้องพัฒนาความสามารถอย่างรอบด้าน ทั้งด้านวิชาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและภูมิทัศน์สื่อ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ภัทธีรา สารากรบริรักษ์ (2557) ที่กล่าวว่า การเป็นผู้ประกาศที่ดีต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ทั้งการพูด การออกเสียง การใช้ภาษา การสะสมความรู้ และการพัฒนาทัศนคติในการทำงาน สอดคล้องกับ กัลย์สุดา สิงคิบุตร (2547) ที่พบว่า นักจัดรายการวิทยุต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ และจรรยาบรรณต่อหน้าที่ เพราะมีผลต่อผู้ฟังและภาพลักษณ์ของรายการ และยังสอดคล้องกับ เพทาย พุ่มสุวรรณ (2551) ที่สรุปว่า ผู้ประกาศเป็นบุคคลสำคัญต่อความสำเร็จของรายการและสถานี เพราะเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างสื่อกับผู้รับสารโดยตรง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ธีระพงษ์ โสดาศรี (2557) ที่อธิบายว่าผู้ประกาศหรือพิธีกรที่พึงประสงค์ควรมีทั้งบุคลิกภาพที่ดี ทักษะการพูด ปฏิภาณไหวพริบ และความรู้ความสามารถที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัลประกอบด้วย 5 แนวทางสำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมให้ผู้ประกาศเข้ารับการอบรมและทดสอบเพื่อขอรับบัตรผู้ประกาศของ กสทช. การที่สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องร่วมส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ การที่องค์กรสื่อหรือสถานีวิทยุกระจายเสียงส่งเสริมบุคลากรในสังกัดให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง การที่องค์กรวิชาชีพด้านสื่อวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทในการสนับสนุนและเป็นแบบอย่างด้านจริยธรรมวิชาชีพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อยกระดับคุณภาพผู้ประกาศ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาผู้ประกาศในยุคดิจิทัลไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากตัวบุคคลเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือเชิงระบบจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานกำกับดูแล สถาบันการศึกษา องค์กรสื่อ องค์กรวิชาชีพ และภาคประชาชน เนื่องจากผู้ประกาศเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนที่มีผลกระทบต่อสาธารณะโดยตรง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนของ McQuail (1994) ที่มองว่าสื่อมีภารกิจต่อสังคมหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร การประสานสัมพันธ์ การสร้างความต่อเนื่อง การให้ความบันเทิง และการระดมความร่วมมือ ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศจึงมิใช่เพียงการพัฒนาบุคลากรเฉพาะตำแหน่ง แต่เป็นการยกระดับศักยภาพของสื่อมวลชนในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อสังคมให้มีประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นในบริบทของยุคการสื่อสารดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้ประกาศวิทยุกระจายเสียงยุคดิจิทัล
(3-Axis Digital Radio Announcer Development Model)

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดสู่องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “โมเดลสามมิติ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ประกาศวิทยุให้มีความเป็นมืออาชีพอย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อ โดยโมเดลดังกล่าวมุ่งสร้างจุดสมดุลแห่งความเป็นมืออาชีพผ่านการบูรณาการ 3 แกนสำคัญ ได้แก่ สมรรถนะเชิงวิชาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งครอบคลุมทักษะมัลติแพลตฟอร์ม ความรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล และความเข้าใจบริบทท้องถิ่น จริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งเน้นการธำรงไว้ซึ่งเกียรติยศ ศักดิ์ศรี จรรยาบรรณวิชาชีพ มาตรฐานรับรองจากองค์กรกำกับดูแล และความรู้เท่าทันกฎหมายสื่อที่เกี่ยวข้อง และ คุณลักษณะร่วมสมัยและการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์ การคัดกรองข้อมูล การสื่อสารต่างวัฒนธรรม จิตสาธารณะ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้ประกาศสามารถปรับตัว ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบต่อสังคมในยุคการสื่อสารดิจิทัล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดนครราชสีมามีการดำเนินงานภายใต้กรอบการกำกับดูแลของกฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของการสื่อสารดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้รับสาร ขณะเดียวกัน คุณลักษณะของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล ประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะทางวิชาชีพ คุณลักษณะด้านจริยธรรม จรรยาบรรณหรือกฎหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมสมัย เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จิตสาธารณะ การสื่อสารต่างวัฒนธรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศ พบว่า ควรส่งเสริมการอบรมและการทดสอบเพื่อขอรับบัตรผู้ประกาศ สนับสนุนบทบาทของสถาบันการศึกษา ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคการสื่อสารดิจิทัล ที่ประกอบไปด้วย คุณลักษณะทางวิชาชีพผู้ประกาศ คุณลักษณะทางจริยธรรม จรรยาบรรณหรือกฎหมาย ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมสมัยเป็นสิ่งที่ผู้ประกาศ สถาบันการศึกษา องค์กรสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อ และเครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมกันผลักดัน ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศ เพราะผู้ประกาศ

ถือเป็นผู้ส่งสารของกระบวนการสื่อสารที่มีความจำเป็นและความสำคัญต่อระบบการสื่อสารมวลชนและเป็นกลไกให้การสื่อสารขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมต่อไป **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียง เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการ หรือขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประกาศ ซึ่งเป็นการยกระดับวิชาชีพทั้งในเชิงวิชาการและวิชาชีพต่อไป และ ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาในลักษณะของการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกาศทางสื่อวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ผู้ประกาศมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในยุคการสื่อสารดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

กัลย์สุดา สิงคิบุตร (2547) คุณสมบัติและบทบาทนักจัดรายการวิทยุแนวเพลงลูกทุ่ง. รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล, ชลวิทย์ โสมณวัตร, กะรัตพลอย ถ้ำแก้ว ศิลปอุไร, ปัทมา สุวรรณภักดี และพงศธร ศิลปอุไร. (2564). หลักกฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชนในการนำเสนอข่าวบันเทิงในยุคดิจิทัล. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 1(6), 31-46

ธนิสสรา สุวรรณนันท์ (2552): การคัดเลือกและการพัฒนาผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทย. รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ณัฐธัญ โอกาศ. (2558). การศึกษาถึงอิทธิพลของการหลอมรวมสื่อที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ บริษัท ทรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน). ใน การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ธีระพงษ์ โสดาศรี. (2557). ดีเจ วิทยุ ผู้ประกาศเสียงตามสาย พิธีกร มืออาชีพอย่างมั่นใจ. ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์.

ภัทธีรา สารากรบริรักษ์. (2557). ผู้ประกาศและการใช้เสียงทางวิทยุและโทรทัศน์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพทาย พุ่มสุวรรณ (2551). ประสิทธิภาพของสื่อออนไลน์ ในการทดสอบเป็นผู้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียง. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุปราณี ศิริสวัสดิ์ชัย (2562). สมรรถนะของผู้ประกาศในสื่อวิทยุและโทรทัศน์. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2563 จาก http://human.bsru.ac.th/search/sites/default/files/files/13-1-9.pdf

McQuail (1994): Mass communication theory: An introduction. London : SAGE.

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1*

SCHOOL ADMINISTRATION BASED ON GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ปิยพันธ์ สถาน[1], ชีวิน บุญถม[2] และ วิมาน วรรณคำ[3]

Piyaphan Sathan[1], Cheewin Boonthom[2] and Wiman Wankham[3]

[1-3]คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Faculty of Education, Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: krutop2538@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 13 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 15 พฤษภาคม 2569

Received 5 May 2026; Revised 13 May 2026; Accepted 15 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและเปรียบเทียบ การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางส่งเสริมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 325 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น

Citation:

* ปิยพันธ์ สถาน, ชีวิน บุญถม และ วิมาน วรรณคำ. (2569). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1648-1666.

Piyaphan Sathan, Cheewin Boonthom and Wiman Wankham. (2026). School Administration Based On Good Governance Of School Administrators Under Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1648-1666.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย พบว่า 1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านหลักนิติธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและด้านหลักความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2. บุคลากรที่มีตำแหน่งและขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นและระดับการปฏิบัติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารและสถานศึกษาขนาดใหญ่มีระดับการปฏิบัติสูงกว่า ส่วนบุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางส่งเสริมที่สำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานตามหลักนิติธรรมและคุณธรรม สถานศึกษาควรบริหารงบประมาณและการพัสดุด้วยความโปร่งใสผ่านระบบสารสนเทศเพื่อให้ตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจในประเด็นสำคัญเพื่อสร้างฉันทามติและความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ธรรมาภิบาล, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study and compare the level of school administration based on good governance under Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 1, classified by position, educational level, and school size; and 2) to study guidelines for promoting good governance in school administration. The sample consisted of 325 school administrators and teachers during the 2025 academic year, determined by Krejcie and Morgan's table and selected via stratified random sampling. Research instruments included a semi-structured interview and a 5-point Likert scale questionnaire with an Item-Objective Congruence index of 0.80–1.00 and a reliability coefficient of 0.97. Data analysis was conducted using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-way ANOVA.

The research findings were as follows. 1. Good governance administration was at a high level; the rule of law aspect was the highest, while transparency was the lowest. 2. Differences in positions and school sizes significantly affected practices (.05), with administrators and large-sized schools scoring higher than their counterparts. Educational levels showed no significant difference. 3. Key guidelines include: administrators acting as role models for the rule of law and morality; ensuring budget transparency through auditable information systems; and engaging the community in decision-making for sustainable institutional development.

Keywords: School Administration, Good Governance, School Administrators, Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) หัวใจสำคัญที่จะขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้นั้นคือกระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มุ่งเน้นการกระจายอำนาจเพื่อให้สถานศึกษามีอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) สอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องยึดหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ทั้ง 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความถูกต้องและเป็นธรรม (พงษ์กฤตย์ นามปพนอังกูร และคณะ, 2564)

อย่างไรก็ตาม สภาพปัจจุบันพบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลไปสู่การปฏิบัติจริงยังคงเผชิญความท้าทายหลายมิติ โดยเฉพาะปัญหาที่สถานศึกษาหลายแห่งยังยึดติดกับวัฒนธรรมการทำงานแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ผู้บริหาร ขาดการเปิดโอกาสให้ครูหรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง (พงษ์พิพัฒน์ นารินรักษ์, 2563) นอกจากนี้ ปัญหาด้านความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณและขาดกลไกการติดตาม

ตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของชุมชน (ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยม, 2563)

เมื่อพิจารณาบริบทเชิงลึกของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายสูง ประกอบด้วยสถานศึกษาขนาดต่างกันซึ่งมีข้อจำกัดและโจทย์ในการบริหารที่แตกต่างกัน (ครองทิพย์ ดิลกโสภณ และยุทธศาสตร์ กงเพชร, 2566) โดยโรงเรียนขนาดเล็กมักเผชิญปัญหาด้านทรัพยากรจำกัด ในขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีความซับซ้อนในระบบงานบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ญาตาวี บุญตา, 2565) ที่ระบุว่าการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ความเหลื่อมล้ำและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในพื้นที่นี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการศึกษาเชิงประจักษ์เพื่อหาแนวทางพัฒนาอย่างเร่งด่วน

จากเหตุผลความจำเป็นและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานและเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรจำแนกตามปัจจัยต่างๆ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในการนำไปใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบาย วางแผน และนิเทศติดตามผล เพื่อยกระดับสมรรถนะการบริหารงานให้มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลจำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน

2. บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน

3. บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารสถานศึกษาในยุคที่มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงสูง ส่งผลให้ผู้บริหารต้องเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน การนำ "หลักธรรมาภิบาล" มาใช้เป็นกลไกหลักในการบริหารจัดการจึงเปรียบเสมือนเข็มทิศที่ช่วยสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล จึงเป็นรากฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้

หลักธรรมาภิบาลสากลริเริ่มโดยองค์กรระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่โปร่งใสและวิกฤตเศรษฐกิจ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542) ส่วนในประเทศไทยเริ่มปรากฏชัดเจนหลังวิกฤตการณ์ พ.ศ. 2540 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือปฏิรูประบบราชการ (ธีรยุทธ บุญมี, 2540) แนวคิดนี้หมายถึงกลไกในการจัดระเบียบสังคมเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีและยุติธรรม (ถวิลวดี บุรีกุล, 2546) ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเป็นธรรม ลดปัญหาการทุจริต และเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน (อานันท์ ปันยารชุน, 2542) การขับเคลื่อนให้สำเร็จต้องบูรณาการองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ, 2542) เพื่อนำองค์กรสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

และอีกแนวคิดที่สำคัญคือแนวคิดธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาคือการใช้หลักการบริหาร 6 ประการ เพื่อสร้างความโปร่งใสและประสิทธิภาพรองรับการกระจายอำนาจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ผู้บริหารต้องยึดระบบคุณธรรม บริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมตรวจสอบในฐานะหุ้นส่วนทางการศึกษา (สัมมา รธนิธย์, 2553; ภารดี อนันต์นาวี, 2551) การบูรณาการแนวทางนี้ควบคู่กับการประเมินผลที่ชัดเจน จะช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนและพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทั้งความโปร่งใสในการดำเนินงาน การจัดการทรัพยากรอย่างมีระบบและคุ้มค่า และความเข้าใจในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นองค์กรคุณภาพอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา 182 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 23 คน และ ข้าราชการครู 1,890 คน รวมทั้งสิ้น 2,095 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 325 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ผู้บริหารสถานศึกษาและครูชำนาญการที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่ครูผู้สอนในสถานศึกษานั้นๆ ไม่น้อยกว่า 3 - 5 ปี มีผลงานดีเด่น และ เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องด้านคุณธรรมจริยธรรม หรือปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นด้านการบริหารจัดการ จำนวน 7 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การพัฒนามาตรวัดสำหรับการวิจัยนี้เริ่มต้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และออกแบบมาตรวัดแบบจัดระดับ หลังจากนั้นจึงลงมือร่างชุดคำถามและส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านเพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งผลลัพธ์ผ่านเกณฑ์ประเมินที่ 0.80 - 1.00

จากนั้นจึงนำข้อเสนอแนะไปปรับแก้ก่อนนำไปทดสอบนำร่องกับบุคลากรทางการศึกษาที่ไม่ได้อยู่ในประชากรเป้าหมายหลักจำนวน 30 ราย

ขั้นตอนต่อไปคือการคัดกรองตัวชี้วัดที่สมบูรณ์ไว้สามสิบประเด็นเพื่อคำนวณค่าความสอดคล้องภายในด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งได้ผลลัพธ์เท่ากับ .97 ท้ายที่สุดจึงนำชุดมาตรวัดที่ผ่านการตรวจสอบอย่างรัดกุมนี้ไปใช้รวบรวมข้อเท็จจริงจากกลุ่มเป้าหมายเพื่อการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานเพื่อรวบรวมข้อมูลเริ่มต้นจากการประสานงานทางธุรการ โดยผู้วิจัยได้ขอหนังสืออนุเคราะห์จากวิทยาลัยนครรายสีมานำส่งเพื่อขออนุมัติจากหน่วยงานบริหารการศึกษาระดับเขตพื้นที่และผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้รับผิดชอบในการแจกจ่ายและติดตามรับคืนเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณด้วยตนเองในทุกขั้นตอนเพื่อความรัดกุม

สำหรับการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพนั้น ผู้ศึกษาได้วางแนวทางการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มจากการเลือกใช้เทคนิคการพูดคุยแบบมีโครงสร้างตายตัว ซึ่งมีการออกแบบข้อซักถามและจัดเรียงลำดับหัวข้อไว้อย่างรัดกุมล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อให้ทิศทางการสนทนามุ่งเน้นเฉพาะเจาะจงในประเด็นเป้าหมายของการศึกษาอย่างแท้จริง ในขั้นตอนของการลงพื้นที่พูดคุย ผู้ศึกษาได้ยึดตามกรอบแนวทางที่เตรียมไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการเบี่ยงเบนของเนื้อหาหรือการออกนอกเรื่อง อันเป็นการการันตีว่าจะได้รับข้อเท็จจริงที่ตรงตามเจตนารมณ์ของการวิจัยทุกประการ ท้ายที่สุด ภายหลังจากการสนทนาแต่ละรายสิ้นสุดลง ผู้ศึกษาได้ทำการประเมินความครบถ้วนของสาระสำคัญในทันที เพื่อสร้างหลักประกันว่ารายละเอียดที่บันทึกไว้มีความแม่นยำสมบูรณ์ และพร้อมต่อการนำไปจัดกระทำเพื่อแปลความหมายในระยะถัดไป

ในส่วนของกระบวนการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้จัดสรรกรอบเวลาสำหรับการพูดคุยไว้ 15-20 นาทีต่อราย พร้อมจัดเตรียมอุปกรณ์บันทึกสารสนเทศให้พร้อมสรรพ ขั้นตอนดำเนินไปตั้งแต่การสร้างปฏิสัมพันธ์อันดี การแจ้งจุดมุ่งหมาย การซักถามตามกรอบที่กำหนด และยุติกระบวนการด้วยการแสดงความขอบคุณผู้ให้ข้อมูลก่อนนำผลลัพธ์ไปดำเนินการวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูลทางสถิติเริ่มต้นจากการพรรณนาลักษณะภูมิหลังของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยสถานภาพทางหน้าที่การงานและวุฒิการศึกษาสูงสุด โดยใช้การแจกแจงความถี่ควบคู่กับการหาค่าสัดส่วนร้อยละ จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการประเมินระดับการนำแนวคิดธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการกำกับดูแลหน่วยงานการศึกษา ทั้งในมิติองค์รวมและจำแนกตามองค์ประกอบย่อย ซึ่งอาศัยการคำนวณค่ามัชฌิมเลขคณิต และประเมินค่าความกระจายของข้อมูลผ่านส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

สำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความแตกต่างของการนำแนวคิดดังกล่าวไปปฏิบัติ ผู้ศึกษาได้จำแนกการวิเคราะห์ออกตามกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่มีสถานภาพหรือวุฒิการศึกษาต่างกัน ซึ่งอาศัยสถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Independent t-test) ในขณะที่การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างขนาดของหน่วยงานการศึกษา จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และหากตรวจพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะดำเนินการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ) อย่างละเอียดต่อไป

ในส่วนของข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนะหรือแนวทางเพื่อยกระดับการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น ผู้ศึกษาได้นำสารสนเทศเชิงคุณภาพที่รวบรวมได้มาผ่านกระบวนการสังเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลลัพธ์ในรูปแบบของการพรรณนาความเพื่อให้เกิดมุมมองที่ครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับบริบท

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล	อันดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านหลักนิติธรรม	4.35	0.52	มาก	1
2	ด้านหลักคุณธรรม	4.28	0.55	มาก	3
3	ด้านหลักความโปร่งใส	4.15	0.60	มาก	6
4	ด้านหลักการมีส่วนร่วม	4.22	0.58	มาก	5
5	ด้านหลักความรับผิดชอบ	4.31	0.65	มาก	2
6	ด้านหลักความคุ้มค่า	4.25	0.57	มาก	4
	ภาพรวม	4.26	0.56	มาก	

จากตารางที่ 1 แสดงว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.65) และด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.55) ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 4.15, S.D. = 0.60)

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา ปรากฏดังตารางที่ 3-4

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง

ด้านที่	รายการ	ผู้บริหารสถานศึกษา		ครูผู้สอน		t	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านนิติธรรม	4.55	0.45	4.32	0.53	2.34*	0.020
2	ด้านคุณธรรม	4.48	0.50	4.25	0.56	2.18*	0.030
3	ด้านหลักความโปร่งใส	4.40	0.55	4.12	0.61	2.46*	0.014
4	ด้านการมีส่วนร่วม	4.35	0.52	4.20	0.59	1.35	0.178
5	ด้านความรับผิดชอบ	4.42	0.48	4.29	0.55	1.25	0.212
6	ด้านความคุ้มค่า	4.38	0.51	4.23	0.58	1.38	0.168
	ภาพรวม	4.43	0.50	4.23	0.57	2.25*	0.025

*$p \leq .05$

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม และด้านหลักความโปร่งใส มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา

ด้านที่	รายการ	ระดับปริญญาตรี		สูงกว่าระดับปริญญาตรี		t	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านนิติธรรม	4.34	0.53	4.36	0.50	-0.34	0.734
2	ด้านคุณธรรม	4.27	0.56	4.29	0.53	-0.31	0.756
3	ด้านหลักความโปร่งใส	4.14	0.62	4.16	0.58	-0.28	0.779
4	ด้านการมีส่วนร่วม	4.21	0.59	4.23	0.56	-0.30	0.764
5	ด้านความรับผิดชอบ	4.30	0.55	4.32	0.52	-0.32	0.746
6	ด้านความคุ้มค่า	4.24	0.58	4.26	0.55	-0.29	0.771
	ภาพรวม	4.25	0.57	4.27	0.54	-0.31	0.756

*p < .05

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
1. ด้านหลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2.156	2	1.078	3.85*	0.022
	ภายในกลุ่ม	90.160	322	0.280		
	รวม	92.316	324			
2. ด้านหลักคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	2.554	2	1.277	4.12*	0.017
	ภายในกลุ่ม	99.820	322	0.310		
	รวม	102.374	324			

3. ด้านหลักความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	2.492	2	1.246	3.56*	0.029
	ภายในกลุ่ม	112.700	322	0.350		
	รวม	115.192	324			
4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	2.074	2	1.037	3.24*	0.040
	ภายในกลุ่ม	103.040	322	0.320		
	รวม	105.114	324			
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	2.274	2	1.137	3.92*	0.021
	ภายในกลุ่ม	93.380	322	0.290		
	รวม	95.654	324			
6. ด้านความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	2.190	2	1.095	3.65*	0.027
	ภายในกลุ่ม	96.600	322	0.300		
	รวม	98.790	324			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2.230	2	1.115	3.78*	0.024
	ภายในกลุ่ม	94.990	322	0.295		
	รวม	97.220	324			

*p < .05

จากตารางที่ 4 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยด้านหลักนิติธรรมเป็นด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 มีนโยบายที่ชัดเจนในการกำกับดูแล

สถานศึกษาให้ดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูษิต โคกชู (2567) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พุทธิพัชร์ ธนพัทธ์ปัญญา (2565) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น จำแนกตามตำแหน่งพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กร เป็นผู้กำหนดนโยบาย วางแผน และขับเคลื่อนงาน จึงมักประเมินการปฏิบัติงานของตนเองตามเจตนารมณ์และความมุ่งมั่นที่ได้วางไว้ ในขณะที่ครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการและเป็นผู้รับนโยบาย อาจมองเห็นปัญหาและข้อจำกัดในบริบทการทำงานจริงที่ยังไม่ครอบคลุมหรือเข้าไม่ถึงบุคลากรระดับปฏิบัติการอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระพงษ์ มั่นศิลป์ (2564) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพลงไพลิน สินธนันชัย (2566) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมและทุกรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก บุคลากรทางการศึกษาทั้งสองกลุ่มต่างก็เป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูงที่ผ่านกระบวนการผลิตและประเมินตามมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภาเช่นเดียวกัน ได้รับการอบรมปลูกฝังด้านอุดมการณ์ จรรยาบรรณวิชาชีพ และมีความเข้าใจในระเบียบข้อบังคับของทางราชการในระดับที่ใกล้เคียงกัน ประกอบกับการปฏิบัติงานอยู่ภายใต้บริบทและวัฒนธรรมองค์กรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน ย่อมได้รับการสื่อสารทิศทางนโยบายและการกำกับติดตามด้วยมาตรฐานเดียวกัน จึงส่งผลให้กรอบแนวคิด มุมมอง และการรับรู้ต่อพฤติ

กรรมการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาไม่เกิดความแตกต่างกัน ซึ่งผลการค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร คงธนกิตติ (2567) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ธร สิงห์พันธ์ (2564) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาพบว่า บุคลากรในสถานศึกษาขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่มีการปฏิบัติสูงกว่าสถานศึกษาขนาดเล็ก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างการบริหารงานที่มีการแบ่งสายงานชัดเจน มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน งบประมาณสนับสนุนเพียงพอ และมีระบบการตรวจสอบภายในที่เข้มแข็ง ส่งผลให้การขับเคลื่อนหลักธรรมาภิบาลทำได้อย่างเป็นระบบแตกต่างจากสถานศึกษาขนาดเล็กที่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ ครูหนึ่งคนต้องรับผิดชอบหลายภาระงาน ทำให้การปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลบางประการทำได้ไม่เต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐริกา มุ่งหมาย (2565) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรในสถานศึกษาขนาดต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นูรีฮัน ดอเลาะ (2567) สภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ขนาดสถานศึกษาที่ต่างกันส่งผลต่อระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. แนวทางในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ด้าน จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอภิปรายผลแนวทางการปฏิบัติได้ ดังนี้

5.1 ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารยึดมั่นในการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการอย่างเคร่งครัด และแจ้งแนวปฏิบัติให้บุคลากรทราบอย่างชัดเจน

5.2 ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริมจริยธรรม และยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากรในองค์กร

5.3 ด้านหลักความโปร่งใส สถานศึกษาเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงาน ข้อมูลงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้างให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

5.4 ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และเป็นคณะกรรมการดำเนินโครงการของโรงเรียน

5.5 ด้านหลักความรับผิดชอบ บุคลากรทุกคนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน และพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุง

5.6 ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารบริหารจัดการทรัพยากร งบประมาณ และเวลาอย่างประหยัด ลดความซ้ำซ้อน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคุณภาพของผู้เรียน

ซึ่งแนวทางการส่งเสริมการบริหารทั้ง 6 ด้านนี้ สอดคล้องกับ สุภิตา นามสีฐาน, ชวลิต เกิดทิพย์ และ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2565) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปัตตานี พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถจำแนกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารยึดมั่นในการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการอย่างเคร่งครัด และแจ้งแนวปฏิบัติให้บุคลากรทราบอย่างชัดเจน 2) ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริมจริยธรรม และยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากรในองค์กร 3) ด้านหลักความโปร่งใส สถานศึกษาเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงาน ข้อมูลงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้างให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และเป็นคณะกรรมการดำเนินโครงการของโรงเรียน 5) ด้านหลักความรับผิดชอบ บุคลากรทุกคนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน และพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุง 6) ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารบริหารจัดการทรัพยากร งบประมาณ และเวลาอย่างประหยัด ลดความซ้ำซ้อน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคุณภาพของผู้เรียน และสอดคล้องกับ ชลธิชา วันดาว และ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2564) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สามารถจำแนกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักนิติธรรม ผู้บริหารยึดมั่นในการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการอย่างเคร่งครัด และแจ้งแนวปฏิบัติให้บุคลากรทราบอย่างชัดเจน 2) ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริม

จริยธรรม และยกย่องเชิดชูเกียรติบุคลากรในองค์กร 3) ด้านหลักความโปร่งใส สถานศึกษาเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงาน ข้อมูลงบประมาณ และการจัดซื้อจัดจ้างให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมวางแผน ตัดสินใจ และเป็นคณะกรรมการดำเนินโครงการของโรงเรียน 5) ด้านหลักความรับผิดชอบ บุคลากรทุกคนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ รับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน และพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุง 6) ด้านหลักความคุ้มค่า ผู้บริหารบริหารจัดการทรัพยากร งบประมาณ และเวลาอย่างประหยัด ลดความซ้ำซ้อน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคุณภาพของผู้เรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ว่า แนวทางในการส่งเสริม การบริสถาศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 มีข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบไปด้วย **1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยและการนำไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลทั้งหกด้านอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะด้านนิติธรรมและคุณธรรมเพื่อเป็นแบบอย่าง 1.2 ผู้บริหารควรส่งเสริมการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลทั้งหกด้านอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะด้านนิติธรรมและคุณธรรมเพื่อเป็นแบบอย่าง สถานศึกษาควรบริหารงบประมาณและจัดซื้อจัดจ้างด้วยความโปร่งใส โดยนำเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศมาเปิดเผยข้อมูลให้เข้าถึงและตรวจสอบได้ง่าย 1.3 ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรและชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจในประเด็นสำคัญ เพื่อสร้างฉันทามติและการบริหารที่มีประสิทธิภาพ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการ หรือวัฒนธรรมองค์กร และควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ เพื่อสร้างเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก หน้า 1 (14 สิงหาคม 2542).

_____. (2546). คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าพัสดุภัณฑ์.

เกรียงไกร คงธนกิตติ. (2567). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเทพารักษ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 10(2), 144-155.

ครองทิพย์ ดิลกโสภณ และ ยุทธศาสตร์ กงเพชร. (2566). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 7(2), 383-396.

ชลธิชา วันดาว และ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2564). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 9(36), 11-20.

ญาตาวี บุญตา. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ณัฐริกา มุ่งหมาย. (2565). การเปรียบเทียบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาขนาดต่างกัน. วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา, 8(1), 12-25.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2546). ธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ธีรยุทธ บุญมี. (2540). ธรรมรัฐแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สายธาร.

ธีระพงษ์ มั่นศิลป์. (2564). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. ในวิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

นูรีฮัน ดอเลาะ. (2567). การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา. ในวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พงษ์กฤตย์ นามปพนอังกูร และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี. วารสารมหาจุฬาคชสาร, 12(1), 112-128.

พงษ์ธร สิงห์พันธ์. (2564). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

พงษ์พิพัฒน์ นารินรักษ์. (2563). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พุทธิพัชร์ ธนพัทธ์ปัญญา. (2565). การศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงราย. ใน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองระดับมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

เพลงไพลิน สินธนันชัย. (2566). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา. วารสารเบญจมิตรวิชาการ, 15(1), 50-65.

ภารดี อนันต์นาวี. (2551). การบริหารการศึกษา: หลักการและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: มนตรี.

ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยม. (2563). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ภูษิต โคกชู. (2567). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. งานวิจัยสืบค้นจากคลังข้อมูลสถาบันรัชต์ภาคย์.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง หน้า 8 (10 สิงหาคม 2542).

สัมมา รธนิธย์. (2553). การบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). รายงานการวิจัยรูปแบบและกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมในการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สุภิตา นามสีฐาน, ชวลิต เกิดทิพย์ และ รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2565). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปัตตานี. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 23(2), 263-276.

อานันท์ ปันยารชุน. (2542). ธรรมาภิบาลในการบริหารมหาวิทยาลัยในนานาทัศนะว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (อัดสำเนา). นนทบุรี: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์*

21ST CENTURY MANAGEMENT SKILLS OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

นันทนา สืบเพ็ง[1], สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม[2] และ สมเดช สาวันดี[3]

Nantana Saubpang[1], Suvijuk Mansaraneeyatham[2] and Somdet Sawandee[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: nantanaaa1977@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์และขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ n21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากร จำนวน 301 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม

Citation:

* นันทนา สืบเพ็ง, สุวิจักขณ์ มั่นสารนียธรรม และ สมเดช สาวันดี. (2569). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1667-1685.

Nantana Saubpang, Suvijuk Mansaraneeyatham and Somdet Sawandee. (2026). 21st Century Management Skills Of School Administrators Under The Buriram Secondary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1667-1685.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.87 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร, ศตวรรษที่21, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the 21st-century management skills of school administrators under the Buriram Secondary Educational Service Area Office, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the 21st-century management skills of school administrators under the Buriram Secondary Educational Service Area Office, classified by position, experience, and school size. 3) This research aimed to study the development of 21st-century management skills among school administrators under the Buriram Secondary Educational Service Area Office. The sample group consisted of 301 personnel. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 The reliability coefficient of the entire questionnaire was 0.87, and the structured interview was also used. Statistical

analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall 21st-century management skills of administrators under the Buriram Secondary Educational Service Area Office were at a high level.

2. A comparison of opinions regarding 21st-century management skills among administrators under the Buriram Secondary Educational Service Area Office, categorized by position, experience, and school size, revealed no significant differences overall.

3. The guidelines for 21st-century management skills for administrators under the Buriram Secondary Educational Service Area Office include: communication skills, organizational management skills, analytical and creative thinking skills, technological and digital skills, and interpersonal skills.

Keywords: Management skills, 21st Century, School administrators

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบดิจิทัล เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และโครงสร้างสังคมที่มีความหลากหลาย ข้อมูลข่าวสารเคลื่อนที่อย่างเสรีผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย ทำให้ผู้คนสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนความรู้ได้ทันที พรมแดนทางภูมิศาสตร์ถูกลดทอนลง กระบวนการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่ในห้องเรียนแบบดั้งเดิมอีกต่อไป ส่งผลให้เกิดทั้งความท้าทายและโอกาสใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเผชิญกับบริบทที่แปรผันและซับซ้อน ไม่ว่าจะเป็นการปรับหลักสูตรให้อิงโลกาภิวัตน์ การพัฒนาทักษะผู้เรียนให้ก้าวทันอนาคต การยกระดับคุณภาพการสอนให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานสากล ตลอดจนการเตรียมพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์และแบบผสมผสาน (Mixed Learning) ผสานกับการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนมีทัศนคติที่เปิดกว้างต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้ ผู้บริหารจึงต้องมีความยืดหยุ่นในการวางแผน เชื่อมโยงความร่วมมือกับ

ภาคส่วนต่าง ๆ และเน้นการประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต (สมชาย ใจดี, 2563) ในระดับนโยบาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยืนยันว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนและประเทศ โดยกำหนดให้รัฐต้องจัดการให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียม คุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย พร้อมเน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การตรวจสอบได้ และความโปร่งใสในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการการศึกษา (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2560) รัฐธรรมนูญยังเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ (คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) กำหนดให้การบริหารและการจัดการศึกษามีโครงสร้างระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้โรงเรียนมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ และพัสดุ พร้อมต้องรับผิดชอบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา กฎหมายฉบับนี้ยังวางมาตรการประกันคุณภาพ เพื่อให้คุณภาพการศึกษาทั่วถึงและเท่าเทียมกันในทุกภูมิภาค นอกจากนี้ ยังเปิดช่องให้ท้องถิ่น ชุมชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผน และร่วมตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อสร้างเครือข่ายสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน การบริหารการศึกษาในแง่มุมเชิงวิชาการเน้นการกำหนดหลักสูตร การวิจัย และพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ ขณะที่การบริหารจัดการมุ่งวางกรอบการทำงานที่ชัดเจน ควบคุมงบประมาณ ทรัพยากร และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีทักษะด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายระยะยาว การจัดสรรทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการบริหารบุคลากรผ่านการสรรหา พัฒนา และสร้างแรงจูงใจ รวมถึงการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม เช่น Active Learning และการประเมินผลด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (วิชัย ทองดี, 2563) ในศตวรรษที่ 21 ทักษะการบริหารสถานศึกษาจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ใช่เพียงการจัดการฝ่ายวิชาการหรือยึดโยงกับวิทยฐานะ แต่ผู้บริหารต้องพัฒนาบุคลิกภาพในฐานะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovation Leadership) ที่มองเห็นโอกาส สร้างแรงบันดาลใจ และขับเคลื่อนองค์กรให้ทดลองแนวทางใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าแก่ผู้เรียนและชุมชน (วิรัช ศรีสวัสดิ์, 2021) นอกเหนือจากนั้น ความสามารถในการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการ

แปลงโจทย์ทางการศึกษาที่ซับซ้อนให้เป็นโอกาสในการสร้างสรรค์หลักสูตร ดึงเอาความต้องการของนักเรียน ครู และผู้ปกครองมาออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์บริบทจริง และทดสอบต้นแบบ (Prototyping) อย่างต่อเนื่องเพื่อหาทางแก้ไขที่มีประสิทธิผล (วิรัช ศรีสวัสดิ์, 2564) ขณะเดียวกัน การตัดสินใจด้วยข้อมูล (Data-Driven Decision Making) ช่วยให้ผู้บริหารสามารถรวบรวม วิเคราะห์ และใช้ผลลัพธ์เชิงปริมาณและคุณภาพมาปรับปรุงแผนกลยุทธ์และกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างแม่นยำ ทั้งในด้านการจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการติดตามผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการประเมินผลและปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับผลลัพธ์ทางการศึกษาสู่มาตรฐานสากล (วิรัช ศรีสวัสดิ์, 2564)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน กำกับดูแล และพัฒนาศักยภาพของสถานศึกษามัธยมศึกษาจำนวน 66 แห่ง ในจังหวัดบุรีรัมย์ จึงได้ออกแบบและจัดสรรงบประมาณโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ รวมถึงเวิร์กช็อปด้านภาวะผู้นำการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากร และนวัตกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารในยุคศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ยังส่งเสริมให้ผู้บริหารได้พัฒนาเครือข่ายผ่านกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Communities of Practice) ทั้งภายในเขตและข้ามเขตพื้นที่การศึกษา ด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาเชิงปฏิบัติการเยี่ยมชมสถานศึกษาต้นแบบ และการศึกษาดูงานกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเรียนรู้แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) แล้วนำมาปรับใช้กับบริบทของตนเอง ในเชิงยุทธศาสตร์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ได้เชื่อมโยงกิจกรรมพัฒนาผู้นำกับแผนยุทธศาสตร์ประจำปีงบประมาณ 2567 โดยเน้นวิสัยทัศน์ พื้นที่ปลอดภัย ได้คุณภาพตามมาตรฐาน และจุดเน้น ไม่มีเด็กคนใดถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลัง เพื่อให้โครงการฝึกอบรมและเครือข่ายการเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายการยกระดับคุณภาพการศึกษาและความเสมอภาคทางการเรียนรู้ของจังหวัดบุรีรัมย์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์, 2567) จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์สามารถออกแบบกลยุทธ์บริหารงานและขับเคลื่อนการ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนยกระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้บริหาร จำนวน 167 คน และครู จำนวน 3,162 คน รวมเป็น 3,329 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 344 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นในการพัฒนาทักษะการบริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ

ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ทั้งโดยภาพรวม รายด้าน และรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตาม ตำแหน่ง และประสบการณ์ โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตาม ขนาดสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe' method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe'method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ รองลงมาคือ ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทักษะการสื่อสาร

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมละรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ และด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะการสื่อสาร 2) ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ 3) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล 5) ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ รองลงมาคือ ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทักษะการสื่อสาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

ในยุคปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการคิดเชิงนวัตกรรมเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ศรีสมบัติ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัย พบว่า 1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ทักษะด้านมนุษย์ รองลงมาคือ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรรณวัตน์ ธาราศรีสุทธิ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1.ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรมและจิตวิญญาณความเป็นครู รองลงมาคือ ทักษะด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมละรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารและครูมีบทบาทและมุมมองในการปฏิสัมพันธ์ที่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ศรีสมบัติ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ วรรณวัตน์ ธาราศรีสุทธิ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ที่มีสถานภาพ และขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะใหม่ที่บุคลากรทุกช่วงวัยต้องเรียนรู้และปรับตัวพร้อมกัน ประสบการณ์ที่มากกว่าจึงอาจไม่ส่งผลต่อระดับทักษะดิจิทัลหรือนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ศรีสมบัติ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ นงค์นุช วงค์เหง้า และคณะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า. ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีขนาดของสถานศึกษาต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ และด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาผู้บริหารของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีมาตรฐานเดียวกันในทุกขนาดโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล ทองจำรัส และสจีวรรณ ทรรพวสุ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และ

นวัตกรรม 2) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 3) ทักษะด้านการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ 4) ทักษะด้านการสื่อสารและสารสนเทศ 5) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา และ 6.ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมและต่างกระบวนทัศน์

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

3.1 ด้านทักษะการสื่อสาร จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร ด้านทักษะการสื่อสาร ได้แก่ 1) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร เพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์ นโยบาย และเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน 2) พัฒนาความสามารถในการสื่อสารสองทาง โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวคิด 3) ส่งเสริมการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับบริบทและผู้รับสาร เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน 4) พัฒนาทักษะการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารภายในและภายนอกสถานศึกษา 5) สนับสนุนการฝึกอบรมด้านการสื่อสารเพื่อการสร้างแรงจูงใจและการโน้มน้าวใจเชิงบวกแก่บุคลากร 6) ส่งเสริมการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งภายในองค์กร 7) พัฒนาทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง (Active Listening) เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์อันดีในสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจาก แนวทางการพัฒนาเน้นการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการฟังอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารเป็นหัวใจของการสร้างความเข้าใจในเป้าหมายดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan M. (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผู้อำนวยการ สามกุญแจสู่ผลกระทบสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำสถานศึกษายุคใหม่ต้องมีทักษะการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เน้นการสร้างทีมที่มีศักยภาพ การสื่อสารและการทำงานร่วมกันโดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุน การสร้างความสัมพันธ์ภายในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้นำต้องรู้จักแบ่งปันบทบาทและส่งเสริมภาวะผู้นำของครูและบุคลากร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับโรงเรียน ผลการวิจัยสรุปว่าภาระหน้าที่ของผู้นำโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จไม่ได้เน้นเพียงการบริหารจัดการภายใน แต่ต้องเป็นผู้อำนวยการสร้างวัฒนธรรมเชิงรุก นำองค์กรสู่เป้าหมายยุคดิจิทัลด้วยความคล่องตัว และมีการเรียนรู้ร่วมกัน และสอดคล้อง

กับ Leithwood & Jantzi (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำโรงเรียนเชิงเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ของผู้นำ การใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประกอบการตัดสินใจ และการสื่อสารวัฒนธรรมองค์กรเป็นกุญแจสู่ความสำเร็จ การเน้นความสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกัน การเป็นผู้นำแบบแบ่งปันและสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยให้โรงเรียนเผชิญความท้าทายใหม่ ๆ ได้อย่างเข้มแข็ง กระตุ้นให้ครูและนักเรียนร่วมมือกันเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ผู้นำต้องยืดหยุ่นและกล้าเปลี่ยนแปลงนโยบายตามสถานการณ์ที่ทันสมัย

3.2 ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาทักษะการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทและนโยบายการศึกษาระดับชาติ 2) พัฒนาความสามารถในการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจนและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง 3) ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้ 4) พัฒนาทักษะการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ครูและบุคลากรมีบทบาทในการตัดสินใจ 5) สนับสนุนการใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการวางแผน ควบคุม และประเมินผลการดำเนินงาน 6) ส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและจริยธรรมทางวิชาชีพ 7) พัฒนาทักษะการติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจาก เน้นความยืดหยุ่นและการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pont B. Nusche D. & Moorman H. (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปรับปรุงภาวะผู้นำโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำในศตวรรษที่ 21 ต้องเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์และการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ในขณะเดียวกัน ต้องส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น กระบวนการสื่อสารมีประสิทธิภาพ และเน้นความโปร่งใส

3.3 ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบและเชิงเหตุผล 2) พัฒนาทักษะการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาการบริหาร 3) สนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการคิดริเริ่มและการแสวงหานวัตกรรม

4) ส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์ในการออกแบบแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา 5) พัฒนาความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาและสังคม 6) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสะท้อนผลการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ 7) สนับสนุนการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการแก้ปัญหาและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจาก เน้นการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Slater C.L. (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผู้นำด้วยการออกแบบในโรงเรียนศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะสำคัญของผู้นำโรงเรียนยุคใหม่คือความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรม สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มุ่งความคิดสร้างสรรค์และทีมงานที่ปรับตัวคล่องตัว กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้นำต้องกล้าเสี่ยง สนับสนุนการทดลองแนวทางใหม่ และใช้ข้อผิดพลาดเป็นโอกาสในการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและจริยธรรมยังคงเป็นรากฐานสำคัญของความยั่งยืนในสถานศึกษา และสอดคล้องกับ ธนพร เกียรติศิริสกุล (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก ($r = 0.893$)ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และทักษะด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว

3.4 ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ได้แก่ 1) ส่งเสริมการพัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่จำเป็นต่อการบริหารสถานศึกษา 2) พัฒนาความสามารถในการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ 3) สนับสนุนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนและการนิเทศภายใน 4) ส่งเสริม

การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่พิเศษ (Big Data) และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) พัฒนาทักษะการบริหารจัดการความปลอดภัยทางดิจิทัลและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี 6) ส่งเสริมการเรียนรู้และปรับตัวต่อเทคโนโลยีใหม่อย่างต่อเนื่อง 7) สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจาก เน้นการใช้ Big Data และความปลอดภัยทางดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bush T. (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำโรงเรียนในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีทักษะด้าน ICT สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้บริหารองค์กร สร้างสรรค์งาน และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัลอย่างรู้เท่าทัน จำเป็นต้องเปิดใจเรียนรู้ผ่านกระบวนการใหม่ ๆ จัดการกับข้อมูลขนาดใหญ่ และนำมาวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้องค์กรปรับตัวต่อความทันสมัย และสอดคล้องกับ Day C. & Sammons P. (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำสำหรับโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะให้ความสำคัญต่อการนำนวัตกรรมดิจิทัลเข้าสู่กระบวนการบริหารงาน เพิ่มบทบาทของเทคโนโลยีและทีมเวิร์คในองค์กร สร้างวิสัยทัศน์ร่วมที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นปัจจัยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านของโรงเรียนในยุคใหม่โดยตรง

3.5 ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความร่วมมือในองค์กร 2) พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมและการบริหารความหลากหลายของบุคลากร 3) ส่งเสริมการแสดงภาวะผู้นำเชิงมนุษยสัมพันธ์ที่เอื้ออาทรและเข้าใจผู้อื่น 4) พัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการสร้างสรรค์และเป็นธรรม 5) สนับสนุนการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร 6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 7) พัฒนาทักษะการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจาก เน้นการสร้างเครือข่ายและความฉลาดทางอารมณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพาภร ยุหานาท (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูผู้สอนโรงเรียนประถม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่า 1. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับมากความผูกพันต่อ

องค์กรของครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับความผูกพันต่อองค์กรของครูผู้สอน มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูผู้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 3 ด้าน คือ ทักษะด้านมนุษย์ ทักษะด้านความคิดรวบยอด และทักษะด้านการใช้ดิจิทัลเทคโนโลยี โดยมีอำนาจพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กรของครูผู้สอน ได้ร้อยละ 67.4

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ทักษะการบริหารในศตวรรษที่21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสะท้อนตนเอง (Self-reflection) เพื่อพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านทักษะการสื่อสารซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2. ควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการติดตามประเมินผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความทันสมัยของการบริหารงาน 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). กระทรวงศึกษาธิการ. เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2568 จาก https://www.moe.go.th/

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ.

ธนพร เกียรติศิริสกุล. (2565). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

นงค์นุช วงค์เหง้า. (2567). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ยุพาภร ยุหานาท. (2560). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครูผู้สอนโรงเรียนประถม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู.

วรรณวัตน์ รักษาชาติ, และ ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ. (2564). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร. วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา, 4(3), 45–60.

วิชัย ทองดี. (2020). การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21: ทักษะและกลยุทธ์. วารสารการบริหารการศึกษา, 5(2), 1–15.

วิรัช ศรีสวัสดิ์. (2021). นวัตกรรมและการตัดสินใจด้วยข้อมูลในระบบการศึกษา. บทความเสนอในการประชุมวิชาการระบบการศึกษาแห่งชาติ.

สมชาย ใจดี. (2563). ทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. (2568). รายงานสถิติข้อมูลทางการศึกษาและจำนวนบุคลากร ประจำปีการศึกษา 2568. บุรีรัมย์: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. (2563). รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้นำสถานศึกษา. บุรีรัมย์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุวิมล ทองจำรัส และ สจีวรรณ ทรรพวสุ. (2563). องค์ประกอบทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อัญชลี ศรีสมบัติ. (2564). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.

Bush, T. (2019). School leadership in the digital age. Sage Publications.

Day, C., & Sammons, P. (2020). Leadership for 21st century schools. Oxford University Press.

Fullan, M. (2018). The principal: Three keys to maximizing impact (2nd ed.). Jossey-Bass.

Leithwood, K., & Jantzi, D. (2019). Transformational school leadership in 21st century. Springer.

Pont, B., Nusche, D., & Moorman, H. (2021). Improving school leadership. OECD ublishing.

Slater, C. L. (2022). Leading by design in the 21st century school. Academic Press.

การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี*

MANAGING DUAL VOCATIONAL EDUCATION FOR EXCELLENCE IN VOCATIONAL SCHOOLS UNDER THE PATHUM THANI PROVINCIAL VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

สาธิต มั่งมี[1], ภัทรฤทัย ลุนสำโรง[2] และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[3]

Sathit Maungmee[1], Patruthai Lunsomrong[2] and Wiralphat Wongwatkasem[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Sathit@pttc.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 8 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 8 May 2026; Accepted 10 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม สถานภาพ ระดับการศึกษา และอายุ 3) ศึกษาแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 348 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.85 และแบบสัมภาษณ์

Citation:

* สาธิต มั่งมี, ภัทรฤทัย ลุนสำโรง และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2569). การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1686-1699.

Sathit Maungmee, Patruthai Lunsomrong and Wiralphat Wongwatkasem. (2026). Managing Dual Vocational Education For Excellence In Vocational Schools Under The Pathum Thani Provincial Vocational Education Commission. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1686-1699.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม สถานภาพ ระดับการศึกษา และอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านการวางแผนฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ ด้านการประเมินและติดตามผล ด้านการพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ

คำสำคัญ: อาชีวศึกษา, ระบบทวิภาคี, ความเป็นเลิศในสถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the management of dual vocational education towards excellence in vocational schools under the Pathum Thani Provincial Vocational Education System, and 2) compare the level of opinions of personnel regarding the management of dual vocational education towards excellence in vocational schools under the Pathum Thani Provincial Vocational Education System, classified by status, educational level, and age. 3) To study the approaches to managing dual vocational education towards excellence in vocational education institutions in Pathum Thani Province, the sample group for this research consisted of 348 administrators and teachers. The research instrument used was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00. The reliability coefficient of the entire questionnaire was 0.85, and the structured interview was also used. Statistical

analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1 . The overall management of dual vocational education towards excellence in vocational education institutions in Pathum Thani Province was at a high level.

2. A comparison of opinions regarding the management of dual vocational education towards excellence in vocational schools under the vocational education system in Pathum Thani Province, categorized by status, educational level, and age, revealed that there were no significant differences overall or in each aspect.

3. The guidelines for managing excellent dual vocational education in vocational schools under the Pathum Thani Provincial Vocational Education System include: curriculum and teaching development; systematic career training planning; evaluation and monitoring; teacher and trainer capacity building; and cooperation between educational institutions and businesses.

Keywords: Vocational education, Dual system, Educational excellence

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยกำลังเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอันรวดเร็วและรุนแรง หลายปัจจัยผสมผสานกันส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิตและโครงสร้างทางเศรษฐกิจต้องปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจัยแรกคือภาวะสังคมสูงวัย (aging society) ซึ่งเป็นผลจากอัตราการเกิดที่ลดลงและอายุขัยเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลง ขณะที่ภาระดูแลผู้สูงอายุและผู้พึ่งพิงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประการที่สองคือการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งในแง่ของอุตสาหกรรมดิจิทัล (digital industry) ระบบอัตโนมัติ (automation) หุ่นยนต์ (robotics) และปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence) ซึ่งเปลี่ยนรูปแบบการผลิตสินค้าและการให้บริการ ส่งผลให้ความต้องการทักษะของแรงงานคลี่คลายไปจากทักษะเชิงกายภาพสู่ทักษะเชิงสติปัญญาและการ

แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การค้าเสรี การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างประเทศ ทำให้การแข่งขันระหว่างประเทศเข้มข้นขึ้น อุตสาหกรรมไทยจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มมูลค่าสินค้าเพื่อคงความสามารถในการแข่งขัน สถานการณ์เช่นนี้ยังได้รับอิทธิพลจากแนวโน้มโลกาภิวัตน์ (globalization) และ megatrends ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การเปลี่ยนผ่านสู่พลังงานสะอาด (green energy) ซึ่งทุกภาคส่วนของสังคมไทยไม่ว่าจะเป็นภาคอุตสาหกรรม รัฐบาล หรือการศึกษา จำเป็นต้องร่วมกันออกแบบกลยุทธ์และนโยบายเพื่อรองรับแรงกระทบดังกล่าว (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, 2564)

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทวีความรุนแรงขึ้นในปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะวิกฤตด้านโครงสร้างประชากรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการหดตัวอย่างต่อเนื่องของประชากรวัยแรงงาน ซึ่งถือเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ข้อมูลเชิงประจักษ์ระบุว่า อัตราส่วนประชากรวัยทำงาน (อายุ 15–59 ปี) มีแนวโน้มลดลงอย่างน่ากังวล จากร้อยละ 64 ในปี พ.ศ. 2550 ลดลงเหลือเพียงประมาณร้อยละ 59 ในปี พ.ศ. 2563 และมีแนวโน้มจะลดลงต่ำกว่าร้อยละ 50 ในอนาคตอันใกล้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) เพื่อตอบโจทย์ความต้องการแรงงานและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม มาตรการสำคัญของรัฐคือการยกระดับการศึกษาระดับอาชีวศึกษา พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 กำหนดกรอบการจัดการอาชีวศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยระบุรูปแบบการจัดการศึกษาหลัก 3 ระบบได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาระบบทวิภาคี ภายในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระบบการศึกษาเหล่านี้มุ่งเน้นการบูรณาการระหว่างความรู้ทางทฤษฎีในห้องเรียนกับทักษะปฏิบัติในเวิร์กช็อปหรือสถานประกอบการ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่พร้อมทำงานทันทีหลังสำเร็จการศึกษา บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) นอกจากการออกใบอนุญาตจัดตั้งสถานศึกษาและกำกับมาตรฐานหลักสูตรแล้ว ยังรับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ และระบบการประกันคุณภาพภายในและภายนอกเพื่อยืนยันคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหนึ่งในกลไกสำคัญที่สอดรับกับยุทธศาสตร์การพัฒนากำลังคนคือ “ระบบทวิภาคี” ซึ่งเลือกแนวทางเรียน-ปฏิบัติ ร่วมกับสถานประกอบการ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะเชิงปฏิบัติในสภาพการทำงานจริง โดยเป็นการทำสัญญาความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ กำหนดสัดส่วนเวลาเรียนใน

สถานประกอบการไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของระยะเวลาเรียนตลอดหลักสูตร รูปแบบการเรียนการปฏิบัตินี้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จในเยอรมนีและสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะตามมาตรฐานอุตสาหกรรม ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และวัฒนธรรมการทำงานจริงจากพนักงานมืออาชีพ อีกทั้งยังสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษากับภาคอุตสาหกรรม ช่วยส่งเสริมให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรและประเมินผลผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ระบบทวิภาคียังสนับสนุนการรับนักเรียนเข้าทำงานต่อหลังจบการศึกษา ลดต้นทุนการสรรหาบุคลากร และเพิ่มอัตราการจ้างงานให้สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2561)

เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศ งานวิจัยของสุระชัย ลาพิมพ์ (2563) ชี้ให้เห็นแนวทางสำคัญ ได้แก่ การออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ผสานความต้องการของผู้ประกอบการในแต่ละอุตสาหกรรม การจัดตั้งคณะกรรมการอุตสาหกรรมร่วม เพื่อปรับปรุงเนื้อหาและทักษะให้เป็นปัจจุบัน การพัฒนาครูและผู้ฝึกงานให้มีทักษะวิชาชีพและทักษะการสอนร่วมสมัย การใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ในการติดตามผลการเรียน การฝึกงาน และการจ้างงานหลังจบหลักสูตร การประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงข้อมูลผู้เรียนที่จบการศึกษาเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลแรงงานของรัฐ เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการจ้างงานและปรับปรุงนโยบายการฝึกงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อดำเนินมาตรการเหล่านี้ควบคู่ไปกับการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการสร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือหลายภาคส่วน จะช่วยเสริมสร้างความเป็นเลิศให้กับการจัดการอาชีวศึกษาทวิภาคีได้อย่างยั่งยืน (สุระชัย ลาพิมพ์, 2563)

แม้ว่าทิศทางนโยบายและการวางรากฐานทางกฎหมายจะมุ่งเน้นการยกระดับอาชีวศึกษาทวิภาคีให้เป็นกลไกหลักในการผลิตกำลังคนสมรรถนะสูง แต่เมื่อพิจารณาถึงการนำไปปฏิบัติจริงในบริบทของสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและการอาชีวศึกษา คือการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ร่วมกัน โดยสถานประกอบการต้องเข้ามามีส่วนร่วมเสมือนเป็น "โรงเรียนที่สอง" ของผู้เรียน ครูฝึกในสถานประกอบการต้องมีความเข้าใจในมาตรฐานหลักสูตรและมีทักษะการถ่ายทอดเยี่ยงมืออาชีพ ในขณะที่ตัวผู้เรียนเองควรได้รับการฝึกฝนด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการจ้างงานทันทีหลังจบการศึกษา โดยมีระบบการนิเทศและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่ายังคงมีอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการก้าวสู่ความเป็นเลิศในหลายมิติ ประการแรกคือ ข้อจำกัดด้านสถานประกอบการ

แม้จังหวัดปทุมธานีจะมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก แต่พบว่าสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs)

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นกรอบแนวทางจัดทำความร่วมมือกับสถานประกอบการช่วยให้นักเรียนได้รับการฝึกปฏิบัติงานในสภาพจริง ลดต้นทุนการฝึกในสถานศึกษาและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง ช่วยเสริมศักยภาพของสถานศึกษาภายใต้สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี ให้ผลิตบัณฑิตมีคุณภาพสูง ตรงตามมาตรฐานอุตสาหกรรม และพร้อมแข่งขันในตลาดแรงงานยุคดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม สถานภาพ ระดับการศึกษา และอายุ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครูของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำนวน 3,698 คน (อาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำนวน 348 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์

แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) โดยได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่นในต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอายุ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพ ระดับการศึกษา และอายุ ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม สถานภาพ และระดับการศึกษา โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม อายุ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe' method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe'method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินและติดตามผล รองลงมาคือ การวางแผนฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม สถานภาพ ระดับการศึกษา และอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน 2) การวางแผนฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ 3) การประเมินและติดตามผล 4) การพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน 5) ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินและติดตามผล รองลงมาคือ การวางแผนฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษามีการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานด้านอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีอย่างชัดเจน มีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอาชีพร่วมกับสถานประกอบการอย่างเป็นระบบ

รวมทั้งมีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิศา รัตนธรรมาศ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพงษ์ อินต๊ะยศ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี

2.1 จำแนกตาม สถานภาพ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารและครูมีบทบาทร่วมกันในการดำเนินงานระบบทวิภาคี ตั้งแต่การวางแผน การจัดการเรียนการสอน การฝึกอาชีพ ไปจนถึงการประเมินผล จึงมีการรับรู้และประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน สถานศึกษามีแนวปฏิบัติและมาตรฐานการดำเนินงานที่ชัดเจน บุคลากรทุกระดับการศึกษาจึงได้รับข้อมูลและแนวทางการปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูเบศ คามวัน (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามระดับการศึกษา ตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีนโยบายและระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้บุคลากรทุกช่วงวัยมีกรอบการทำงานและการรับรู้ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพงษ์ อินต๊ะยศ (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่ จำแนกตามสถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน 2) การวางแผนฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ 3) การประเมินและติดตามผล 4) การพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน 5) ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ทั้งนี้เนื่องมาจาก แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี มีความครอบคลุมทั้งในเชิงโครงสร้างและกระบวนการปฏิบัติ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน เน้นหลักสูตรฐานสมรรถนะและการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การวางแผนฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ การจัดทำแผนฝึกอาชีพรายบุคคลและการใช้ระบบ Digital Tracking การประเมินและติดตามผล การใช้ระบบประเมินร่วม (Co-assessment) และเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ การพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน การส่งเสริมระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) และการฝึกอบรมครูในสถานประกอบการ ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ การสร้างกลไกบริหารเชิงกลยุทธ์แบบได้ประโยชน์ร่วมกัน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ World Bank (2024) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการระบบทวิภาคีของประเทศไทยในยุค Thailand 4.0 ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จเกิดจากการตั้งนโยบายที่สนับสนุนเชิงรุกต่อการบูรณาการเครือข่ายสถาบันการศึกษาและอุตสาหกรรม รวมทั้งสนับสนุนนวัตกรรมและเทคโนโลยีร่วมกับหลักสูตรอาชีวศึกษา รายงานยืนยันถึงความจำเป็นในการสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วนและการร่วมวางแผนหลักสูตรพร้อมมาตรฐานการฝึกปฏิบัติจริง ทั้งนี้นโยบายและการบริหารที่ตอบสนองต่อบริบทเศรษฐกิจดิจิทัลจะช่วยให้ระบบทวิภาคีไทยสามารถผลิตแรงงานคุณภาพรับความท้าทายของอุตสาหกรรมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูเบศ คามวัน (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย แนวทางมีการส่งเสริมให้สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันจัดทำแผนการฝึกอาชีพ และจัดการเรียนการสอนการฝึกอาชีพในสาขาวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการ สร้างแรงจูงใจให้สถานประประกอบการเข้าร่วมการจัดการศึกษา การสร้างภาพลักษณ์การเรียนวิชาชีพระบบทวิภาคีด้านโอกาสในการประกอบอาชีพ จัดระบบตรวจสอบความก้าวหน้าและรายงานผลการฝึกอาชีพของผู้ฝึกอาชีพ ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ด้านวิชาการ และความสามารถด้านทักษะวิชาชีพ ตามจุดประสงค์การเรียนและสมรรถนะประจำรายวิชา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานี จำแนกตาม สถานภาพ ระดับการศึกษา และอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านการวางแผนฝึกอาชีพอย่างเป็นระบบ ด้านการประเมินและติดตามผล ด้านการพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน และความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการประเมินและติดตามผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2. สถานศึกษาควรนำแนวทางด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามระบบทวิภาคีไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและบริบทอุตสาหกรรมในพื้นที่ 3. ควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพครูและผู้ฝึกสอน โดยส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและกระบวนการทำงานในภาคอุตสาหกรรมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). สงครามเย็น (ใน) ระหว่างโบว์ขาว. มติชน.

_____. (2024) “ผลกระทบ ผลสะเทือน และสิ่งที่ตามมา ขบวนการเคลื่อนไหวคนรุ่นใหม่ ปี 2563-2564 ต่อการเมืองและสังคมไทย”. Journal of Social Sciences: Vol. 54: Iss. 2, Article 4.

ภูเบศ คามวัน. (2567). “แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี. 7(5) : 920 -935.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). คู่มือการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการติดตามและประเมินผลการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อตอบโจทย์อุตสาหกรรมเป้าหมาย. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่.

สุระชัย ลาพิมพ์. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศของวิทยาลัยสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี. วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำฉบับออนไลน์, 8(30), 137-147.

อินต๊ะยศ ปิยะพงษ์. (2568). “การบริหารอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จังหวัดแพร่”. วารสารชมรมบัณฑิตศิลป์ 3 (3):47-61.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

World Bank. (2024). Thailand's dual vocational education: Lessons learned for economic transformation. Washington, DC: World Bank.

การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4*

PARTICIPATORY MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE SISAKET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

อนันต์ มิ่งขวัญ[1], สมเดช สาวันดี[2] และ สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา[3]

Anan Mingkhwan[1], Somdet Sawandee[2] and Suttisak Kaewjinda[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: xananming@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา และศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร และครู ปีการศึกษา 2568 จำนวน 331 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.990

Citation:

* อนันต์ มิ่งขวัญ, สมเดช สาวันดี และ สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา. (2569). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1700-1718.

Anan Mingkhwan, Somdet Sawandee and Suttisak Kaewjinda. (2026). Participatory Management In Educational Institutions Under The Jurisdiction Of The Sisaket Primary Educational Service Area Office 4. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1700-1718.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ของแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการประเมินผลและการสื่อสาร

คำสำคัญ: การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม, สถานศึกษา

Abstract

This research aims to study and compare participatory management in schools under the Sisaket Primary Educational Service Area Office 4, classified by position, educational level, and school size, and to examine the approaches to participatory management in schools under the Sisaket Primary Educational Service Area Office 4. The research sample consisted of 331 administrators and teachers in the 2025 academic year. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.60 and 1.00, and a reliability coefficient of 0.990 for the entire questionnaire and the interviews. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall level of participatory management in schools under the Office of the Sisaket Primary Educational Service Area 4 was high.

2. A comparison of opinions on participatory management among schools under the Office of the Sisaket Primary Educational Service Area 4, categorized by position, educational level, and school size, showed no significant differences overall or in specific aspects.

3. Guidelines for participatory management in schools under the jurisdiction of the Sisaket Primary Educational Service Area Office 4 consist of 4 areas: planning, decision-making, implementation, evaluation, and communication.

Keywords: Participatory management, Educational institutions

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นวาระสำคัญระดับชาติที่ต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้วางหลักการสำคัญคือ การกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษาโดยตรง พร้อมทั้งเน้นย้ำถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งบุคลากรภายใน ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอก เพื่อให้การจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของท้องถิ่นอย่างแท้จริง การปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เขตพื้นที่และสถานศึกษาต้องดำเนินการโดยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้บุคลากร ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและบริหารการศึกษา การดำเนินการตามหลักการกระจายอำนาจนี้ สัมพันธ์โดยตรงกับการนำ การบริหารแบบมีส่วนร่วม มาใช้เป็นกลไกหลักในการบริหารสถานศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้าง ธรรมาภิบาล ในองค์กร เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายได้เข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ และการประเมินผล ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดความ โปร่งใส ความ รับผิดชอบร่วมกัน และการสร้าง ความเป็นเจ้าของ ในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย

การบริหารแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญต่อการบริหารงานตามวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะในวงการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากถือเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบใน การพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่เน้นย้ำถึงหลักการจัดการศึกษาที่ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และการกระจายอำนาจ มาตรา 29 ยังระบุให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ จัดการศึกษาและร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นพันธกิจหลักที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องนำมาปฏิบัติเพื่อสร้างธรรมาภิบาลและพัฒนาคุณภาพการศึกษา การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงช่วยให้การดำเนินงานโปร่งใส แต่ยังทำให้การตัดสินใจมีความครอบคลุม ถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการและบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง โดยกระบวนการการบริหารแบบมีส่วนร่วมนี้อยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ จัดให้มีการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และการทำงานเป็นทีม การบริหารงานแบบนี้เปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีอิสระ โดยกระทำด้วยความเต็มใจ เพื่อให้งานนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งถือว่าสำคัญที่สุดเป็นอันดับแรก เพราะถ้าผู้บริหารไม่มีความต้องการให้เกิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมแล้ว ย่อมยากที่จะให้เกิดบรรยากาศแบบประชาธิปไตยได้ ผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงเรื่องต่าง ๆ และพิจารณาว่าจะใช้เทคนิคการบริหารแบบใดในสถานการณ์ใด และปัจจัยสำคัญอีกประการคือผู้ปฏิบัติงานแม้ผู้บริหารจะปรารถนาให้เกิดการมีส่วนร่วมเพียงใด แต่หากผู้ปฏิบัติงานไม่เต็มใจ ไม่สนใจ หรือไม่เห็นความสำคัญ การมีส่วนร่วมก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องชี้แจงทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานและพฤติกรรมด้านคุณธรรม ปัจจัยแห่งความสำเร็จยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหลายประการ เช่น เวลา สถานที่ ภาวะผู้นำ สถานการณ์ และวิถีชีวิตของคนแต่ละคนในสังคม ดังนั้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นกลยุทธ์ที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผน โดยมีรากฐานมาจากแนวคิดสำคัญสองประการที่เน้นคุณค่าและแรงจูงใจของมนุษย์ ดังนี้ รากฐานจากทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนมุมมองการบริหารจากการ เน้นงานมาเป็นการเน้นคน โดยมีจุดเริ่มต้นจากการศึกษา Hawthorne Studies ของ Elton Mayo หลักการนี้เชื่อว่าผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับ

ศักดิ์ศรีและความรู้สึกของบุคลากร ยอมรับความคิดเห็น และมองว่าบุคลากรเป็นมนุษย์ที่มีความต้องการทางสังคม การให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารช่วย สนองความต้องการทางสังคม และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อขวัญและกำลังใจของบุคลากร และส่งผลถึงนักเรียน/ผลลัพธ์ขององค์กรโดยตรง การบริหารแบบมีส่วนร่วมยังตอบสนองต่อ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Abraham Maslow ซึ่งอธิบายว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกขับเคลื่อนโดยความต้องการ 5 ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ความต้องการระดับสูง ของพีระมิดคือความต้องการบรรลุศักยภาพแห่งตน การมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ ทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และศักยภาพสูงสุดในการแก้ปัญหาและพัฒนางานซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการบรรลุศักยภาพแห่งตน ดังนั้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นกลยุทธ์ที่นำแนวคิดพื้นฐานของทั้งสองทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ โดยเชื่อว่าการที่บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะช่วย สนองความต้องการทางสังคม และ ตอบสนองความต้องการในระดับสูง ซึ่งท้ายที่สุดจะนำไปสู่การมี แรงจูงใจ ความผูกพัน และประสิทธิภาพการทำงานที่สูงขึ้น ในองค์กร

แม้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะมีประโยชน์ในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติการนำไปใช้ในบริบทของโรงเรียนก็เผชิญกับปัญหาและความท้าทายสำคัญหลายประการ โดยอาจพบปัญหาการขาดแนวทางในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร บุคลากรไม่เห็นความสำคัญซึ่งปัญหานี้มาจากทั้งสองฝ่าย บุคลากรบางส่วนอาจขาด ความเชื่อมั่น ว่าผู้บริหารจะนำความคิดเห็นไปใช้จริง หรือมองว่าการมีส่วนร่วมเป็นเพียงพิธีกรรม ขณะที่ผู้บริหารบางส่วนยังคงมี ทัศนคติแบบสั่งการ ไม่ยอมกระจายอำนาจหรือเปิดใจรับฟังอย่างจริงใจ หรือไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ รวมถึงการขาดความสัมพันธ์และเกิดความขัดแย้งในองค์กร ในบางโรงเรียนอาจมีการมีส่วนร่วมในระดับที่จำกัดเช่นการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นต้องใช้เวลานาน ซึ่งมักขัดแย้งกับตารางสอนและภาระงานที่แน่นอยู่แล้วของครู ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการเสียเวลาและเกิดความเบื่อหน่ายต่อการประชุม หรือยังคงรูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ ซึ่งส่งผลให้การวางแผน การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง การขาดประสิทธิภาพในการบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงอาจเป็นอุปสรรคสำคัญที่บั่นทอนต่อคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2568)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 มีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลและส่งเสริมการจัดการศึกษาในพื้นที่ การบริหารโรงเรียนในสังกัดให้มีประสิทธิภาพ

สูงสุดจึงต้องสอดรับกับเจตนารมณ์ของกฎหมายในการสร้าง ธรรมาภิบาล และความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะถูกกำหนดไว้ในกฎหมายและนโยบายอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีประเด็นท้าทายที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งบางโรงเรียนอาจมีการมีส่วนร่วมในระดับที่จำกัด หรือยังคงรูปแบบการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจ ซึ่งส่งผลให้การวางแผน การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหา ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง ของผู้เรียน ครู และชุมชน การขาดประสิทธิภาพในการบริหารแบบมีส่วนร่วมจึงอาจเป็นอุปสรรคสำคัญที่บั่นทอนต่อคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาและประเมิน สภาพปัจจุบัน ระดับการปฏิบัติ และปัญหา/อุปสรรค ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพป. ศรีสะเกษ เขต 4 อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นประโยชน์ในการ กำหนดแนวทางและกลยุทธ์ ในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสร้างความร่วมมือที่เข้มแข็งและยั่งยืนระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวมของเขตพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสภานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครู ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,392 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนบุคลากร ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน จำนวน 331 คน

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการพัฒนาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่แบบสอบถาม ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 เป็นแบบมาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด: 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษา โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามขนาดของ สถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการ ของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสภานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงาน รองลงมาคือ ด้านการประเมินผลและการสื่อสาร และด้านการวางแผน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตัดสินใจ โดยมีผลสรุปแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ แผนงานและโครงการมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและความคาดหวังของชุมชน รองลงมา คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและบริบทความต้องการของสถานศึกษา และผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรร่วมวางแผนการบริหารทั่วไป เช่น การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกิดจากการระดมความคิดเห็นจากบุคลากรทุกภาคส่วน

1.2 ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณและการเงิน รองลงมา ผลการตัดสินใจของผู้บริหาร มีความสอดคล้องกับมติหรือข้อสรุปจากการประชุมร่วมกันของคณะครู และ ผู้บริหารชี้แจงเหตุผลและข้อมูลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจให้บุคลากรทราบอย่างชัดเจน ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด ผู้บริหารส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภารกิจงานวิชาการ

1.3 ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ การจัด ระบบการนิเทศภายใน ที่บุคลากรมีส่วนร่วมในการให้และรับคำแนะนำ รองลงมา มีระบบการนิเทศภายในที่เปิดโอกาสให้บุคลากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน และ บุคลากรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน ข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรอย่างเหมาะสม

1.4 ด้านการประเมินผลและการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ สถานศึกษามีการเปิดเผยผลการประเมินให้บุคลากรรับทราบอย่างโปร่งใสและทั่วถึง รองลงมา คือ ผู้บริหารเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลาก หลาย เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการให้

บุคลากรประเมินตนเอง และสะท้อนผลการทำงานร่วมกันระหว่างคณะทำงาน ส่วนข้อที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ มีการนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแผนการดำเนินงานในปีถัดไปอย่างเป็นรูปธรรม

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. สรุปแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต4 จำนวน5 โรงเรียน ที่ได้รับรางวัลผลงานทางด้านวิชาการระดับชาติ เกี่ยวกับ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา จำนวน 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาอย่างชัดเจน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อระดมความคิดเห็นวิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการประเมินคุณภาพภายใน–ภายนอกมาเป็นฐานข้อมูลประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนในแต่ละโครงการ/กิจกรรมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันและสามารถติดตามความก้าวหน้าได้ สรุปแผนปฏิบัติการประจำปีโดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา และสื่อสารให้ทุกฝ่ายรับทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการดำเนินงานต่อไป

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเปิดโอกาสให้ครูบุคลากรทางการศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีบทบาทร่วมดำเนินโครงการ/กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาอย่างชัดเจน มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามความรู้ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคลหรือคณะทำงานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดความรับผิด ชอบร่วมกันส่งเสริมการทำงานเป็นทีม(Teamwork) และการประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายบริหาร ครู และเครือข่ายชุมชน โดยจัดประชุมติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และ

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด เปิดช่องทางรับฟังข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคจากผู้ปฏิบัติงาน และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและยั่งยืนในการบริหารจัดการ

3. ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย เช่น ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ส่งเสริมให้เกิดผลประโยชน์ด้านวิชาการ เช่น ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ครูได้รับการพัฒนาศักยภาพ และผู้ปกครองได้รับข้อมูลพัฒนาการของบุตรหลานอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา เช่น อาคารสถานที่ หรือแหล่งเรียนรู้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีและเกิดประโยชน์ร่วมกัน ยกย่อง เชิดชูเกียรติ หรือมอบรางวัลแก่บุคลากรและเครือข่ายที่มีส่วนร่วมอย่างโดดเด่น เพื่อสร้างแรงจูงใจและความภาคภูมิใจร่วมกัน สื่อสารผลสำเร็จและความก้าวหน้าอย่างโปร่งใส เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นคุณค่าและรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัด และวิธีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน จัดให้มีการประเมินผลทั้งภายในและภายนอก โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผลการดำเนินโครงการต่าง ๆ ประกอบการพิจารณา ส่งเสริมการสะท้อนผล (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หลังการดำเนินกิจกรรมหรือสิ้นปีการศึกษา เพื่อค้นหาจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางปรับปรุง เปิดช่องทางรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อร้องเรียนจากทุกภาคส่วนอย่างโปร่งใส และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สรุปและรายงานผลการประเมินต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย พร้อมจัดทำแผนปรับปรุงแก้ไข (Action Plan) เพื่อให้เกิดวงจรการพัฒนาอย่างยั่งยืน (PDCA) ในสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสภานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงาน รองลงมาคือ ด้านการประเมินผลและการสื่อสาร และด้านการวางแผน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการตัดสินใจ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการนำแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีการมอบหมายหน้าที่และติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด นอกจากนี้ การประเมินผลและการสื่อสารมีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ มีการประชุมชี้แจงและรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในองค์กร อย่างไรก็ตาม ด้านการตัดสินใจอาจมีข้อจำกัดจากโครงสร้างการบริหารที่ยังคงยึดระบบสายบังคับบัญชาเป็นหลัก ส่งผลให้การเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังไม่เต็มที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของก้องเกียรติ รักษ์ธรรม (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาพรวมอยู่ระดับมาก และยังสอดคล้องกับ ไชยา หานุภาพ (2564) ได้ทำวิจัย เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ โดยภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีความชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้

สถานศึกษาทุกแห่งยึดถือเป็นแนวทางเดียวกันผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการสื่อสาร ทำความเข้าใจ และพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่สอดคล้องกันวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษาในสังกัดมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เน้นการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนระบบการติดตาม ประเมินผล และการกำกับดูแลจากต้นสังกัดดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 4. ประสิทธิผลงานวิชาการของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำแนกตามขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมขนาดของโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ สุพล จอกทอง (2567) ได้ทำวิจัย เรื่องการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษาและจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ สุริยา ชานกัน (2568) ได้ทำวิจัย เรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 เมื่อจำแนกตามสถานภาพวุฒิการศึกษาและตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าไม่แตกต่างกัน

3. สรุปแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา

อย่างชัดเจน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการประเมินคุณภาพภายใน–ภายนอก มาเป็นฐานข้อมูลประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนในแต่ละโครงการ/กิจกรรม เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกันและสามารถติดตามความก้าวหน้าได้ สรุปแผนปฏิบัติการประจำปีโดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา และสื่อสารให้ทุกฝ่ายรับทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการดำเนินงานต่อไป 2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีบทบาทร่วมดำเนินโครงการ/กิจกรรมตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาอย่างชัดเจน มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคลหรือคณะทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม (Teamwork) และการประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายบริหาร ครู และเครือข่ายชุมชน โดยจัดประชุมติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ สนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด เปิดช่องทางรับฟังข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคจากผู้ปฏิบัติงาน และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและยั่งยืนในการบริหารจัดการ 3. ด้านการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ส่งเสริมให้เกิดผลประโยชน์ด้านวิชาการ เช่น ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ครูได้รับการพัฒนาศักยภาพ และผู้ปกครองได้รับข้อมูลพัฒนาการของบุตรหลานอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา เช่น อาคารสถานที่ หรือแหล่งเรียนรู้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีและเกิดประโยชน์ร่วมกัน ยกย่อง เชิดชูเกียรติ หรือมอบรางวัลแก่บุคลากรและเครือข่ายที่มีส่วนร่วมอย่างโดดเด่น เพื่อสร้างแรงจูงใจและความภาคภูมิใจร่วมกัน สื่อสารผลสำเร็จและความก้าวหน้าอย่างโปร่งใส เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นคุณค่าและรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง 4.ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนดเกณฑ์ ตัวชี้วัด และวิธีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน จัดให้มีการ

ประเมินผลทั้งภายในและภายนอก โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผลการดำเนินโครงการต่าง ๆ ประกอบการพิจารณา ส่งเสริมการสะท้อนผล (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หลังการดำเนินกิจกรรมหรือสิ้นปีการศึกษา เพื่อค้นหาจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางปรับปรุง เปิดช่องทางรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อร้องเรียนจากทุกภาคส่วนอย่างโปร่งใส และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สรุปและรายงานผลการประเมินต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย พร้อมจัดทำแผนปรับปรุงแก้ไข (Action Plan) เพื่อให้เกิดวงจรการพัฒนาอย่างยั่งยืน (PDCA) ในสถานศึกษาจากแนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 พบว่าสอดคล้องกับนักวิชาการ ณัฐพงษ์ คำเขิน และคณะ (2566) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของศูนย์การศึกษาพิเศษในเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมและพัฒนาประสิทธิผลผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ในสถานศึกษาอย่างทั่วถึงตลอดจนให้ความรู้และความเข้าใจ มีการร่วมวางแผน มีการกำหนดนโยบายที่เหมาะสม และให้ครูมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน และพิมพ์พิชมญชุ์ สุภายอง (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอกอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สังเคราะห์ได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่การมีส่วนร่วมในการตัด สินใจ จำนวน 3 ข้อ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จำนวน 15 ข้อ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำนวน 3 ข้อ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำนวน 3 ข้อ และพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด และ มิรินทร์ พนมอุปการ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารตามแนวคิดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาโรงเรียนบ้านดาหลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารตามแนวคิดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาโรงเรียนบ้านดาหลา จากการศึกษาเอกสารหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สถานศึกษาควรยึด

หลักการสำคัญของการบริหารตามแนวคิดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 5 แนวทาง ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการบริหารตนเอง หลักการพัฒนาทั้งระบบ และหลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน ส่วนแนวทางในการบริหารตามแนวคิดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยการประชุมคณะครูและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสถานศึกษาควรมีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคคลในการปฏิบัติงาน ให้ชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุเป้าหมาย มีคุณภาพส่งผลให้นักเรียนมีศักยภาพพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง มีการรายงานผลการดำเนินงานตามมาตรฐานของสถานศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสภานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศรีสะเกษ เขต 4 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการประเมินผลและการสื่อสาร **ข้อเสนอแนะ** 1. จากผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่ายมีบทบาทร่วมในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเปิดโอกาสให้เสนอแนวคิดในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ พัฒนากลไกการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายร่วมกัน จัดให้มีการติดตาม สนับสนุน และสะท้อนผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้ดียิ่งขึ้น 2. จากผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจในประเด็นสำคัญ เพื่อให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและครอบคลุมทุกมิติ ใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันประกอบการตัดสินใจ พร้อมทั้งจัดเวทีประชุมหรือระดมความคิด เห็นอย่าง

เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ยึดหลักฉันทามติและเหตุผลเป็นสำคัญ ลดการใช้อำนาจแบบสั่งการฝ่ายเดียว เพื่อสร้างความยอมรับ ความเข้าใจร่วมกัน และความร่วมมือในการนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา.

ก่องเกียรติ รักษ์ธรรม. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารศิลปะการจัดการ, 4(2), พฤษภาคม – สิงหาคม 2563. มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต.

ไชยา หานุภาพ. (2564). การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา.มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ณัฐพงษ์ คำเขิน และคณะ. (2566). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ในเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปะศาสตร์. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พิมพ์พิชมญชุ์ สุภายอง. (2563). การศึกษาการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย.

มิรินทร์ พนมอุปการ. (2562-2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารตามแนวคิดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาโรงเรียนบ้านดาหลำ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล.สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. (2568). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 4. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.ssk4.go.th/

สุพล จอกทอง. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. วิทยาลัยนครราชสีมา.

สุริยา ชานกัน. (2568). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. วารสารทัศนมิติทางการศึกษา, 3(1), 397.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3*

EDUCATIONAL INSTITUTION MANAGEMENT TOWARDS EXCELLENCE IN VOCATIONAL EDUCATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE CENTRAL REGION 3 VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTE

สุทธารัตน์ นารถสูงเนิน[1], สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา[2] และ องอาจ เทียมกลาง[3]

Suttharat Nartsungnoen[1], Suttisak Kaewjinda[2] and Ongart Thiamklang[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: spcsuttharat@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 8 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 8 May 2026; Accepted 10 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษา จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงานและขนาดของสถานศึกษาและ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 302 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามและ

Citation:

* สุทธารัตน์ นารถสูงเนิน, สุทธิศักดิ์ แก้วจินดา และ องอาจ เทียมกลาง. (2569). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1719-1736.

Suttharat Nartsungnoen, Suttisak Kaewjinda and Ongart Thiamklang. (2026). Educational Institution Management Towards Excellence In Vocational Education Of Educational Institutions Under The Central Region 3 Vocational Education Institute. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1719-1736.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสัมภาษณ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .82 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) และทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ได้แก่ ด้านบริบทเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดการอาชีวศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ ด้านโครงสร้างพื้นฐานครุภัณฑ์/อุปกรณ์และสื่อการสอน ด้านความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศ และด้านเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา, สถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the level of vocational education institution management towards excellence in vocational education; 2) compare the vocational education institution management towards excellence in vocational education, classified by position, work experience, and institution size; and 3) study the approaches to vocational education institution management towards excellence in vocational education within the Central Region 3 Vocational Education Institute. The sample group consisted of 302 administrators and teachers in the 2025 academic year. The research instruments used were questionnaires and interviews, with a content validity index of 1.00 and a reliability coefficient of .82. The statistical methods used included frequency,

percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and pairwise comparisons using Scheffe's method.

The research findings revealed that:

1. The overall level of educational institution management towards vocational education excellence in vocational schools under the Central Region 3 Vocational Education Institute was high.

2. A comparison of educational institution management towards vocational education excellence in vocational schools under the Central Region 3 Vocational Education Institute, categorized by position, work experience, and school size, showed statistically significant differences at the 0.5 level.

3. The guidelines for managing vocational education institutions towards excellence in vocational education within the Central Region 3 Vocational Education Institute include: a spatial context conducive to vocational education; curriculum development in collaboration with businesses; infrastructure, equipment, and teaching materials; cooperation with domestic or international higher education institutions; and enhancing the competencies of students and graduates.

Keywords: Educational administration, Vocational education excellence, Educational institution

บทนำ

นโยบายของรัฐบาลและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ได้กำหนดให้ “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาในทุกระดับให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่ง “คนไทยในอนาคต จะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญามีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิต

สาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออมโอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็น พลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและ ภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นมีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทย ที่มีทักษะสูงโดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง” การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน ‘วิถี’ การดำเนินชีวิตและ มีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใน ศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบ บริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน มีวิสัยทัศน์ คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพดำรงชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายของการจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 3rs8cs มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและมีความสมดุลการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคนดังกล่าว เพื่อให้ได้ทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง (ธีรศักดิ์ อุปมัยอธิชัย และสุชาติ บางวิเศษ, 2567)

ซึ่งสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรรม เพื่อสร้าง ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เป้าหมายพัฒนากำลังคนมีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีฐานข้อมูลความต้องการกำลังคน (Demand) จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรมอย่างครบถ้วน สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษา กำลังแรงงานในสาขาอาชีพ ต่าง ๆ ที่ได้รับการยกระดับคุณวุฒิวิชาชีพเพิ่มขึ้น เป็นต้น และสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่จัดการศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความ เชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สัดส่วนการผลิตกำลังคน ระดับกลาง และ ระดับสูง จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษาใน

สาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น ร้อยละของสถาบันการศึกษาจัดการศึกษารูปแบบ ทวิภาคี/สหกิจศึกษา/หลักสูตรโรงเรียนในโรงงานตามมาตรฐานที่กำหนดเพิ่มขึ้น จำนวนหลักสูตร ของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทวิวุฒิ (Dual Degree) เพิ่มขึ้นมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างรัฐ เอกชน สถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพและหน่วยงานที่จัดการศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นต้น โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในสาขา ที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ส่งเสริม การผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและมีแผนงานและ โครงการสำคัญ เช่น โครงการจัดทำแผนผลิตและพัฒนากำลังคนให้ตรงกับความต้องการของ ตลาดงานในกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย เป็นต้น (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มีภารกิจเพื่อมุ่งเน้นจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังแรงงานที่มีคุณภาพตามความเป็นเลิศของแต่ละสถานศึกษาและตามบริบทของพื้นที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต มุ่งเน้นการพัฒนาครูอาชีวศึกษาให้มีความรู้และความสามารถในการปฏิบัติ (Hand-on Experience) มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ โดยการพัฒนาแบบเข้มข้น รวมทั้งการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ ภายใต้ศูนย์บริหารเครือข่ายการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา (Center of Vocational Manpower Networking Management: CVM) เพื่อให้การผลิตและพัฒนากำลังคน อาชีวศึกษาตอบสนองความต้องการของภาคประกอบการอย่างแท้จริง สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นองค์กรหลักในการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการของภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ธุรกิจและบริการ ของประเทศ จึงได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา Excellent Center ทั้งในสถานศึกษาต้นแบบทั่วประเทศ และสถานศึกษาในกลุ่ม EEC เร่งยกระดับคุณภาพกำลังในกลุ่มผู้สำเร็จ การศึกษาอาชีวศึกษา ผู้อยู่ในภาคแรงงานให้มีสมรรถนะใหม่ ทักษะใหม่ โดยกระบวนการสร้าง New Skill, Up Skill และ Re Skill จึงได้มีการดำเนินการประเมินสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน และประกาศให้สถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศ การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการ อาชีวศึกษา (Excellent Center) ทั้ง 9 ด้าน ประกอบไปด้วย รูปแบบการจัดการ

เรียนการสอน ครู วิชาชีพ โครงสร้างครุภัณฑ์ อุปกรณ์ สื่อการสอน การผลิตและพัฒนากำลังคน การรับรองคุณภาพ ความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา ในประเทศหรือต่างประเทศ พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ บริบทเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดการอาชีวศึกษา และเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนและ ผู้สำเร็จการศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างมาก ในการพัฒนาคุณภาพของอาชีวศึกษา ซึ่งมีผลต่อการผลิต และพัฒนากำลังคน (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2568)

สถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ซึ่งครอบคลุมจังหวัดสระแก้ว จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ดูแลสถานศึกษาในพื้นที่ภาคกลาง สถานศึกษาทั้งขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ จำนวน 10 สถานศึกษา ซึ่งมีความต้องการแรงงานที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและถือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ ทั้งด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริการ ซึ่งต้องการแรงงานอาชีวะที่มีคุณภาพและความสามารถสูง การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนากำลังคนให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม พบว่าสถานศึกษาอาชีวศึกษาในภาคกลาง 3 ยังประสบปัญหาและความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดระบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่บูรณาการการพัฒนาครูและบุคลากรที่ยังไม่ทั่วถึง การขาดความต่อเนื่องในการสร้างความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม การจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่สามารถสร้างสมรรถนะผู้เรียนให้เท่าทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการขาดระบบประเมินคุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ในยุคของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และเศรษฐกิจฐานความรู้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและศักยภาพสูงสุดเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับ ขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ อาชีวศึกษาในฐานะกลไกหลักในการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในภาคการผลิต การบริการ และอุตสาหกรรมที่ต้องการบุคลากรที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน (สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3, 2565)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัย การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการ

อาชีวศึกษาภาคกลาง 3 เพื่อให้ได้ข้อมูลใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษา ในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 3,329 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 183 คน และครูจำนวน 3,146 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ จำนวน 346 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 20 คน และครูผู้สอน จำนวน 326 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970) และได้โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการบริหารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานในการบริหารงานด้านสถานศึกษาปลอดภัยดีเด่นหรือได้รับรางวัลเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาปลอดภัย จำนวน 7 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 จำนวน 10 สถานศึกษา โดยมีผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 1,303 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 302 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ต่อไป คือ ผู้บริหารสถานศึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ครูชำนาญการพิเศษที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา จำนวน 7 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืน จำนวน 302 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ (ถ้าต้องจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงต้องแจ้งให้ผู้รับการสัมภาษณ์ทราบ)

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์บุญชม ศรีสะอาด (2545) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงานโดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยการสังเคราะห์เนื้อหา ที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดและมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านครูวิชาชีพ รองลงมา คือ ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคน และด้านการจัดการเรียนการสอนตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบริบทเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดการอาชีวศึกษา

2. ผลจากการเปรียบเทียบ การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษา ในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 สรุปผลได้ดังต่อไปนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน

3. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ประกอบด้วย 9 ด้าน คือ 1) การจัดการเรียนการสอน 2) ครูวิชาชีพ 3) โครงสร้างพื้นฐานครุภัณฑ์/อุปกรณ์และสื่อ การสอน 4) การผลิตและพัฒนากำลังคน 5) การรับรองคุณภาพ 6) ความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาใน ประเทศหรือต่างประเทศ 7) พัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ 8) บริบทเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดการอาชีวศึกษา 9) เสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดและมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านครูวิชาชีพ รองลงมาคือ ด้านการผลิตและพัฒนากำลังคน และด้านการจัดการเรียนการสอน

ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านบริบทเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดการอาชีวศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจากสภาพบริบทในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน แนวทางการขับเคลื่อนและส่งเสริมสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ อีกทั้งการประสานความร่วมมือทั้งจากสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการให้เข้มแข็งมากขึ้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา แซ่อึ้ง (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการ อาชีวศึกษา ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการ อาชีวศึกษา ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรวุฒิ พานิชเลิศ และ พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เนื่องจาก มุมมองและบทบาทที่แตกต่างกันผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาในภาพรวม ขณะที่ครูผู้สอนมักจะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติในห้องเรียนและการดูแลนักเรียนเป็นหลัก ประสบการณ์และการเข้าถึงข้อมูล วัตถุประสงค์และเป้าหมายการทำงาน อิทธิพลของตำแหน่งและความรับผิดชอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภโชค สำลีนิล (2565) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 2 จำแนกตามลักษณะตำแหน่งที่ปฏิบัติงาน พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน อังกูรพร (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพะเยา จำแนกตามตำแหน่งในภาพรวม พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ประสบการณ์ที่สั่งสมยังส่งผลต่อทักษะในการตัดสินใจ การปรับตัว และการยอมรับแนวทางการบริหารใหม่ ๆ จึงทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัย งานวิจัยของรุ่งนภา ดอนเงิน (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ผลการเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ในภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสายสมร ศิริ (2568) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่าผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรีภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมรายด้าน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างด้านทรัพยากรและงบประมาณและจำนวนบุคลากรที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนนโยบายสู่ความเป็นเลิศที่แตกต่างกัน โดยสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านเครื่องมือและเครือข่ายความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ ที่เข้มแข็งกว่า ขณะที่สถานศึกษาขนาดเล็กต้องมุ่งเน้นการแก้ปัญหาพื้นฐานและการปฏิบัติงานแบบอเนกประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของสายสมร ศิริ (2568)

ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวุฒิ พานิชเลิศ และ พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบบทบาทของ ผู้บริหารสถานศึกษา ต่อการส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ในภาพรวม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลาง มีระดับการปฏิบัติมากกว่าผู้บริหาร สถานศึกษาขนาดใหญ่ทุกด้าน

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 สามารถสรุปแนวทางสำคัญในการพัฒนาได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 มุ่งเน้นการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา ทั้ง 9 ด้าน เริ่มจากการยกระดับวิชาการและทักษะแห่งอนาคตในด้านการจัดการเรียนการสอนและหลักสูตร สถานศึกษาควรเปลี่ยนผ่านสู่การใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) ที่เน้นการปฏิบัติจริงผ่านระบบทวิภาคีเชิงลึก โดยมุ่งเน้นความร่วมมือกับสถานประกอบการเพื่อพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางที่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมาย (Industry-Specific Programs) ควบคู่ไปกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอนอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และครูมืออาชีพปัจจัยสำคัญที่จะขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จคือ "ครูวิชาชีพ" ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้มีความเชี่ยวชาญทั้งด้านวิชาการและทักษะสมัยใหม่ผ่านการ Up-skill และ Re-skill ในสถานประกอบการจริง รวมถึงการปรับบทบาทจากผู้สอนเป็น "โค้ชและที่ปรึกษา" (Teacher as Coach & Mentor) ที่สามารถพัฒนา

นักเรียนให้มีสมรรถนะรอบด้านทั้งทักษะทางอาชีพ (Hard Skills) และทักษะทางสังคม (Soft Skills) ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตวิญญาณของผู้ประกอบการ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพพร้อมก้าวสู่ตลาดแรงงานในฐานะพลเมืองที่มีคุณภาพโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการเชิงระบบ สถานศึกษาต้องเร่งพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ห้องปฏิบัติการ และครุภัณฑ์ให้ทันสมัยสอดคล้องกับเทคโนโลยีปัจจุบัน โดยมีระบบการบริหารทรัพยากรร่วมกัน (Resource Sharing) เพื่อความคุ้มค่าสูงสุด พร้อมทั้งสร้างกลไกการประกันคุณภาพให้เข้มแข็งจนกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ทุกคนมีส่วนร่วม ภายใต้แนวคิด “คุณภาพคือความรับผิดชอบร่วมกัน” เพื่อยกระดับมาตรฐานสู่การรับรองในระดับชาติและนานาชาติ เครือข่ายความร่วมมือและบริบทเชิงพื้นที่ในมิติความร่วมมือ สถาบันควรขยายเครือข่ายไปยังสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ งานวิจัย และพัฒนาระบบการเทียบโอนหน่วยกิตที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) นอกจากนี้ ยังต้องให้ความสำคัญกับบริบทเชิงพื้นที่ โดยนำศักยภาพทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาใช้ในการวางแผนการผลิตกำลังคน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น "ศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน" (Community Learning Hub) ที่สามารถตอบสนองความต้องการแรงงานในพื้นที่ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศให้เป็นไปกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกและเทคโนโลยี นโยบายยุทธศาสตร์ชาติและการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-Curve) ความจำเป็นในการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพสู่สากล ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ร่วมกัน การมุ่งเน้นความยั่งยืนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา แซ่อึ้ง (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการ อาชีวศึกษา ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสำรวจความต้องการของสถานประกอบการ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพ กำหนดหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ต้องการจากสถานประกอบการ สนับสนุนให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสถานประกอบการ พัฒนาครูวิชาชีพ พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยและกำหนดมาตรฐาน การทำงานร่วมกันของครูและบุคลากรในสถานศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวันทิตา โพธิสาร และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก ผลการวิจัยพบว่า ผลที่ตามมาจากการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา

ทีมีความเป็นเลิศ ได้แก่ สถานศึกษามีคุณภาพ บุคลากร มีวัฒนธรรมองค์การในการทำงานร่วมกัน ผู้สอนเป็นเลิศทางวิชาชีพ และผู้เรียนมีสมรรถนะ และคุณลักษณะทีพึงประสงค์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ได้แก่ ด้านบริบทเชิงพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดการอาชีวศึกษา ด้านพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ ด้านโครงสร้างพื้นฐานครุภัณฑ์/ อุปกรณ์และสื่อการสอน ด้านความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศ และด้านเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษา **ข้อเสนอแนะ** 1. ครูผู้สอนในสถานศึกษา ควรใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาครูวิชาชีพโดยส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมหรือฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่ทันสมัย และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดนโยบายการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา โดยเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และสถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและตลาดแรงงาน 3. สถานศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวทาง Excellent Center โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ครู และบุคลากร รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาให้ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปรีชา แซ่อึ้ง (2566). แนวทางการพัฒนาการจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษา ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 3. ใน การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภัทรวุฒิ พานิชเลิศ และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์. (2564). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สู่ความเป็นเลิศ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

วันทิตา โพธิสาร และคณะ (2563). การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: การศึกษาทฤษฎีรากฐาน. อุดรธานี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

รุ่งนภา ดอนเงิน. (2567). การศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย. ใน การค้นคว้าอิสระ. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

วันทิตา โพธิสาร และคณะ. (2563). การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ: การศึกษาทฤษฎีรากฐาน. อุดรธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สายสมร ศิริ. (2568). แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2568). คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนศูนย์ความเป็น เลิศทางการอาชีวศึกษา (Excellent Center) ประจำปีงบประมาณ 2568 สำหรับสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร.

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3. (2565). แผนยุทธศาสตรการพัฒนาสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ระยะที่ 2 พ.ศ. 2566- 2570. จาก www.https://vec.go.th

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3. (2568). แผนปฏิบัติราชการประจำปงบประมาณ พ.ศ. 2568. จาก www.https://vec.go.th

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2567). หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567. จาก www.https://bsq.vec.go.th/.

ศุภโชค สำลีนิล (2565). การบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศทางการอาชีวศึกษาของวิทยาลัยเทคนิคสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ธีรศักดิ์ อุปมัยอธิชัย และสุชาติ บางวิเศษ. (2567). การบริหารและการจัดการศึกษาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ยุพิน อังกูรพร. (2564). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดพะเยา. ใน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ภัทรวุฒิ พานิชเลิศ และพงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์. (2564). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี สู่ความเป็นเลิศ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3*

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

สุทิน เสาแก้ว[1], พรหมินทร์ ศรีหมื่นไวย[2] และ พจน์ เจริญสันเทียะ[3]

Sutin Saokakaew[1], Prommin Srimuenwai[2] and Phot Charoensanthia[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College , Thailand

Corresponding Author's Email: sutin@rattanaburi.ac.th

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมบุรีรัมย์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 343 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่มอร์แกนและสุ่ม

Citation:

* สุทิน เสาแก้ว, พรหมินทร์ ศรีหมื่นไวย และ พจน์ เจริญสันเทียะ. (2569). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1737-1751.

Sutin Saokakaew, Prommin Srimuenwai and Phot Charoensanthia. (2026). Transformational Leadership Of School AdministratorsUnder The Buriram Primary Educational Service Area Office 3. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1737-1751.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบแบ่งชั้น และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the transformational leadership of school administrators, 2) compare the transformational leadership of administrators classified by position, educational level, and school size, and 3) study approaches to developing transformational leadership of school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3. The sample group used in this research consisted of 343 school administrators and teachers in primary schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3 during the 2025 academic year. The sample size was determined using the Krejcie-Morgan table and stratified random sampling. The reliability of the entire questionnaire was 0.92. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The transformational leadership of school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3 was, overall, at a high level.

2. A comparison of the transformational leadership of school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3, categorized by position, educational level, and school size, showed statistically significant differences at the .05 level, both overall and in each aspect.

3. The guidelines for developing transformational leadership among school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3 consist of four aspects: 1) Ideological influence, 2) Inspiration, 3) Intellectual stimulation, and 4) Consideration of individual needs.

Keywords: Leadership, Change, School Administrators

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน วิถีชีวิตของมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งมีความรวดเร็ว ซับซ้อน และเชื่อมโยงกันมากยิ่งขึ้น สภาวการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีนัยสำคัญ จึงจำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ การพัฒนาระบบการศึกษาและการเรียนรู้จึงต้องดำเนินควบคู่กับการยกระดับทักษะฝีมือให้สอดคล้องกับการเติบโตของคนในทุกช่วงวัย ในช่วงที่นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การสื่อสารไร้พรมแดนได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้องเร่งเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว รัฐบาลไทยได้ยกระดับการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้เป็น “วาระแห่งชาติ” และกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) เพื่อมุ่งสู่ “ประเทศไทยมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ ความรู้ และทักษะที่เพียงพอในการเผชิญกับความท้าทายในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การมีส่วนร่วมของสังคม และการพัฒนาเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยังได้กำหนดเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เท่าเทียม และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินนโยบายปฏิรูปการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการเรียนรู้ พัฒนามาตรฐานการศึกษาและหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมมือกันสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ก้าวทันต่อบริบทโลก (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารองค์กร เพราะเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่งใช้ความสามารถและอิทธิพลทางสังคมในการโน้มน้าวและส่งเสริมให้ผู้อื่นร่วมมือกันดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำที่มีคุณภาพไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสั่งการหรือควบคุมงานเท่านั้น แต่ต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่น และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่เป็นประโยชน์และยั่งยืน ในบริบททางการศึกษา เนื่องจากเป็นปัจจัยที่กำหนดทิศทางของการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาครู บุคลากร และผู้เรียนให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ผู้นำทางการศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน จะสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพและคุณภาพทางการศึกษาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาและสถานศึกษา, 2562)

สถานศึกษาจึงต้องการผู้บริหารที่มีความรู้ ทักษะ และศิลปะในการบริหารคนและงานอย่างสมดุล เนื่องจากโรงเรียนเป็นองค์กรที่มีบุคลากรหลากหลาย ทั้งด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ ผู้บริหารที่ดีต้องแสดงภาวะผู้นำด้วยปัญญาและบุคลิกภาพที่เหมาะสม เพื่อเป็นแบบอย่างและขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จ เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของยุคใหม่ โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่เปรียบเสมือนผู้นำกองทัพในการขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ของครูและนักเรียน หากผู้นำมีวิสัยทัศน์และความสามารถ ย่อมสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ได้นำนโยบาย “เรียนดี มีความสุข” มาปรับใช้ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างคุณภาพการเรียนรู้และความสุขของผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา การยกระดับคุณภาพผู้เรียน การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจึงเป็นหัวใจสำคัญในการผลักดันให้การพัฒนาการศึกษาบรรลุเป้าหมาย คือ ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม และพร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3, 2567

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมบุรีรัมย์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 3,135 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 343 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sumpling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 343 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ(Percentage)

2. วิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย

($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 121) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษาโดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยการสังเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Content analysis) และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. บุคลากรที่มีตำแหน่ง ระดับการศึกษา และปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ดังนี้

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามี ศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ มีการนำนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ ความสำเร็จดังกล่าวยังเป็นผลจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร การนิเทศ กำกับ ติดตามจากหน่วยงานต้นสังกัด ตลอดจนการส่งเสริมให้สถานศึกษามีวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งผู้บริหารยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กรอย่างมีทิศทางและชัดเจน ซึ่งส่งผลให้เกิดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรในสถานศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้

อาจเนื่องมาจากบุคลากรที่ดำรงตำแหน่งแตกต่างกันมีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และขอบเขตการตัดสินใจที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลให้มีมุมมองและการรับรู้ต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารแตกต่างกันในบางมิติ นอกจากนี้ ความเชื่อ ค่านิยม และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของแต่ละตำแหน่งยังมีอิทธิพลต่อการตีความและการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา ดังนั้น การตระหนักถึงความแตกต่างดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารที่สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรแต่ละกลุ่ม อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพจน์ เจริญสันเทียะ (2567) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และแนวทางการพัฒนาครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาวัชนนท์ อิ่มเพ็ง (2566) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารแตกต่างกันตามตำแหน่งและมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากระดับการศึกษาของบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกรอบความคิด ความรู้ และประสบการณ์ทางวิชาการ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้และการตีความภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันจึงอาจมีมุมมองต่อบทบาทและพฤติกรรมของผู้บริหารแตกต่างกัน โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเอาใจใส่รายบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา อินทรเหมือน และคณะ (2565) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และแตกต่างกันตามปัจจัยบางประการ

2.3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ส่วนด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ไม่

แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากขนาดของสถานศึกษามีผลต่อบริบทการบริหารจัดการ ทั้งในด้านทรัพยากร โครงสร้างองค์กร และรูปแบบการดำเนินงาน ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และประสบการณ์ของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันย่อมเผชิญกับข้อจำกัดและโอกาสที่ไม่เหมือนกัน ทำให้การประเมินและการตอบสนองต่อภาวะผู้นำมีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิสา เสียงสนั่น และกรองทิพย์ นาควิเชตร (2567) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันตามขนาดของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชณันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน์ (2565) ที่พบว่า ขนาดของสถานศึกษาส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แสดงออกถึงคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบในวิชาชีพอย่างชัดเจน พร้อมทั้งพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้และทักษะการบริหารจัดการ รวมถึงกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม และสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคลากรผ่านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารควรส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ ตลอดจนพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และแสดงความเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคลากร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

3.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมีการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และกล้าแสดงความคิดเห็น สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลาย รวมทั้งสามารถกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา

3.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยสนับสนุนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีภายในองค์กร ให้การดูแล เอาใจใส่ และพัฒนาบุคลากรอย่างทั่วถึง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและประสิทธิภาพขององค์กรการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี ควบคู่กับการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและมุ่งประโยชน์ส่วนรวม สามารถสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจในการทำงานให้แก่บุคลากร ผ่านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นอกจากนี้ ผู้บริหารควรส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงการเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างเหมาะสมและทั่วถึง อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 3 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล **ข้อเสนอแนะ** 1. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น 2. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัด สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น 3. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำสารสนเทศที่ได้จากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงรูปแบบการบริหารงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

ชณันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พจน์ เจริญสันเทียะ. (2567). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. วิทยาลัยนครราชสีมา.

พนิดา อินทรเหมือนและคณะ. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปะศาสตร์. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.moe.go.th/-2542/

ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาและสถานศึกษา. (2562). ภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษาและสถานศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://e-book.npru.ac.th/?act=MDEwMF9ib29rX2RldGFpbC5waHA=&bid=195

วันวิสา เสียงสนั่นและกรองทิพย์ นาควิเชตร. (2567). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. วิทยาลัยนครราชสีมา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.nesdc.go.th/

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. (2567). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. เรียกใช้เมื่อ 26 ตุลาคม 2568 จาก https://www.brm3.go.th/

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2568 จาก https://www.onec.go.th/

อาวัชนนท์ อิ่มเพ็ง. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3*

THE ADMINISTRATION OF STUDENT SUPPORT SYSTEMS BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE BURIRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

อนุธิดา ไชยภูมิ[1], สุพล จอกทอง[2] และ คัมภีร์ สุดแท้[3]

Anuthida Chaiyaphum[1], Supon jogthong[2] and Khambhee Sudtae[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: chaiyaphumanuthida@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 2) เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาแนวทางในการพัฒนา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 278 คน ได้มา

Citation:

* อนุธิดา ไชยภูมิ, สุพล จอกทอง และ คัมภีร์ สุดแท้. (2569). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1752-1770.

Anuthida Chaiyaphum, Supon jogthong and Khambhee Sudtae. (2026). The Administration Of Student Support Systems By School Administrators Under The Buriram Primary Educational Service Area Office 3. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1752-1770.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

โดยการสุ่มแบบเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (T-Test) ค่าเอฟ (F-Test) และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffé's method)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางในการพัฒนา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5)ด้านการส่งต่อนักเรียน

คำสำคัญ: การบริหารงาน, ระบบดูแลช่วยเหลือ, นักเรียน

Abstract

This research aims to 1) study the administration of student support systems by school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3, and 2) compare the administration of student support systems by school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3, classified by position, educational level, and school size 3) This study aimed to investigate approaches to developing student support system management among school administrators in schools under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 278 school administrators and teachers, obtained through systematic random sampling. The research

instruments used were questionnaires and interviews, with a consistency coefficient of 1.00 The reliability coefficient was 0.91. The statistical methods used included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and pairwise comparisons using Scheffé's method.

The research findings revealed that:

1. The overall and individual aspects of the student support system management by school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3 were at a high level

2. A comparison of the administration of student support systems by school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3, categorized by position and educational level, showed no overall differences. Similarly, there were no significant differences when categorized by school size

3. The guidelines for developing the student care and support system management by school administrators under the Buriram Primary Educational Service Area Office 3 consist of 5 areas: 1) Knowing students individually, 2) Student screening, 3) Student promotion, 4) Problem prevention and resolution, and 5) Student referral

Keywords: Administration, Support system, Students

บทนำ

เด็กและเยาวชนในประเทศไทยในยุคปัจจุบันนี้มีจำนวนไม่น้อย ที่ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การแข่งขันด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าของวิทยาการใหม่ ๆ และสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน ทำให้มีพฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และทำให้มีปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ไม่ชอบมาโรงเรียน ไม่เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ไม่สนใจคำสั่งสอนจากผู้ปกครองและครู ติดสารเสพติด มีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดกับเด็ก และเยาวชน จึงเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ทุกหน่วยงานต่างให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะทางกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของประเทศ ตามเจตนารมณ์แห่ง

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษาจัดระบบงาน และจัดกิจกรรมในการแนะแนวให้คำปรึกษา ฝึกอบรมนักเรียน และผู้ปกครอง รวมไปถึงเฝ้าระวังความประพฤติของนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความประพฤติตามความเหมาะสมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2563) โดยมีการติดตามดูแลการช่วยเหลือนักเรียนในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ดำเนินโครงการจัดทำโครงการต้นแบบ OBEC CARE เพื่อดูแลนักเรียนตามกลไกของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดให้ว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานวิชาการ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2563)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในหมวดที่ 1 มาตรา 6 และในหมวดที่ 4 มาตรา 22 แนวทางการจัดการศึกษายังได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติ เต็มศักยภาพ และการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตระหนักและให้ความสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภทมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความเข้มแข็ง จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการและจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ยังได้สนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน การเสริมสร้างทักษะชีวิต การพัฒนาวินัยเชิงบวก รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยมุ่งที่จะพัฒนานักเรียนในทุกระดับให้สมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามเจตนารมณ์ และตามความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 สอดคล้องกับมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม

ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2568)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่ จะช่วยพัฒนานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และเป็นคนไทยยุคใหม่ที่มีความสมบูรณ์แบบทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนมีจิตสาธารณะทำประโยชน์เพื่อสังคม นอกจากนี้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนภายในสถานศึกษาเป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนตามวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก ในการดำเนินงานดังกล่าว โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีคุณค่าและความจำเป็นอย่างมาก ที่สถานศึกษาจะต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับนักเรียนอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นอกเหนือจากปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็ยังมีปัญหาด้านอารมณ์หรือด้านครอบครัว เช่น ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้บุตรหลาน เพราะต้องทำงานหนักหรือผู้ปกครองทะเลาะกันต่อหน้าเด็ก ทำให้เด็กในครอบครัวกลายเป็นเด็กที่ขาดความอบอุ่น หรือมีภาวะทางอารมณ์ที่ไม่เหมือนเด็กปกติทั่วไป อีกทั้งผู้ปกครองบางคนไม่ได้เห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งทำให้เด็กไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเท่าที่ควร จึงทำให้เด็กนักเรียนมีปัญหาขาดเรียนบ่อยครั้งและซ้ำซั้น ส่งผลให้ประสิทธิภาพการศึกษาลดลง แม้ว่าเด็กจะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ว่าหากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี แน่นอนว่าคุณภาพทางอารมณ์ของเด็ก มีแนวโน้มที่จะแย่ลง บางคนอาจเปลี่ยนตัวเองไปเป็นคนหัวดื้อรั้น ต่อต้าน ขี้โมโห และสุดท้ายอาจจะเลือกทางเดินที่ผิดได้ และด้วยเหตุผลที่ยกตัวอย่างมานี้ส่งผลให้เด็กที่มีคุณภาพหลายคนหลุดจากโอกาสที่ควรจะได้รับการพัฒนาตัวเอง

นโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและสถานศึกษาทุกแห่งให้มีคุณภาพตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ในเรื่องดังต่อไปนี้คือ พัฒนาเครือข่ายระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็ง เพื่อรองรับการจัดการศึกษาเรียนฟรี 15 ปี ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนั้นจึงกำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งใน

สังกัดดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา มีวิถีชีวิตตามสังคมที่มุ่งหวัง การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนหลายประการด้วยกัน เช่น ลักษณะงานของผู้ปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานเกษตรกรรมและรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างจังหวัด ทำให้นักเรียนขาดความอบอุ่นและขาดการอบรมจากผู้ปกครอง ทำให้มีปัญหาด้านการเรียนและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3, 2565)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เพื่อที่จะได้ทราบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน เพื่อให้โรงเรียนต่างๆได้มีแนวทางในการบริหารงานและสามารถดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้ร่วมมือกันช่วยเหลือดูแลนักเรียนให้มีพัฒนาการก้าวหน้าในทุกๆด้าน สามารถปรับตัว แก้ปัญหา พัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จและอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่องานที่รับผิดชอบ และเพื่อเป็นแนวทางที่ผู้บริหารโรงเรียนจะได้นำผลการศึกษาค้นคว้าไปปรับเป็นข้อมูลเพื่อปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 278 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 139 คน และครูผู้สอนที่รับผิดชอบงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 139 คน รวมทั้งสิ้น 278 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเป็นระบบ (สุวิมล ติรกานันท์, 2557)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการศึกษาแนวทางในการพัฒนา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 คือ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านงานสารบรรณของโรงเรียน กรณีที่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามคืนตามที่กำหนด ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 278 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15 - 20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์ และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่งและระดับการศึกษาโดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 สรุปผลได้ดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียนและด้านการส่งต่อนักเรียน แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งต่อนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่ขนาดต่างกัน

มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 พบว่า มีความแตกต่างของความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ไม่พบความแตกต่างของความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. แนวทางในการพัฒนา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อนักเรียน ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางในการพัฒนาดังนี้

3.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นฐานรากสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยผู้บริหารควรมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและวางระบบการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้ครูสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกของนักเรียน ทั้งด้านส่วนตัว ครอบครัว พฤติกรรม การเรียน และความต้องการพิเศษ ส่งผลให้การวางแผนดูแล ส่งเสริม และแก้ไขปัญหานักเรียนเป็นไปอย่างตรงตามความต้องการรายบุคคล

3.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน เป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหาและจำแนกนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานการคัดกรอง สนับสนุนการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากร ทำให้สามารถวางแผนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างตรงจุดและทันท่วงที

3.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน ผู้บริหารควรส่งเสริมมุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และคุณธรรมจริยธรรม ผ่านกิจกรรมและโครงการที่หลากหลาย โดยสอดคล้องกับความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งผลให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ดี และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

3.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้บริหารควรดำเนินงานเชิงรุกควบคู่กับการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการเฝ้าระวัง การติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด และการดำเนินกิจกรรมป้องกันปัญหานักเรียนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีระบบติดตามและประเมินผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอน จะช่วยให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ

3.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน ผู้บริหารส่งเสริมและจัดระบบความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อนหรือมีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยมีขั้นตอนการส่งต่อที่ชัดเจน การติดตามผลอย่างต่อเนื่อง และการสื่อสารร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การช่วยเหลือนักเรียนมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

โดยสรุป แนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาควรมีลักษณะเป็นระบบบูรณาการทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อนักเรียน ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้น ส่งผลให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความครอบคลุม เป็นองค์รวม และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลรองลงมาคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรพร พสิษฐ์พรพงศ์ และ

กัลยมน อินทุสุต (2566) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยเปรียบเทียบตามวุฒิและตำแหน่งทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบ การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดของสถานศึกษา ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามตำแหน่งและระดับการศึกษา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งและระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน โดยครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงกว่าผู้บริหารเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูเป็นผู้ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับนักเรียนโดยตรง จึงรับรู้การดำเนินงานในเชิงปฏิบัติได้ชัดเจนกว่า อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสะท้อนว่าผู้บริหารและครูอาจมีมุมมองต่อบทบาท หน้าที่ และความเข้มข้นของการดำเนินงานในแต่ละด้านแตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านที่ต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึกและการตัดสินใจเชิงบริหาร ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรพร พสิษฐ์พรพงศ์ และ กัลยมน อินทุสุต (2566) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยเปรียบเทียบตามวุฒิและตำแหน่งทางการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูที่มีตำแหน่งทางการศึกษาต่างกัน และปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีทัศนะโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

2.2 การเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ใน ระดับมากทุกขนาด สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาทุกขนาดให้ความสำคัญกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจังเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กให้ความสำคัญกับ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูสามารถดูแลนักเรียนอย่าง

ใกล้ชิดและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้รวดเร็ว ส่วนสถานศึกษาขนาดกลางมีการปฏิบัติ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาในระดับสูงที่สุดเช่นเดียวกัน สะท้อนถึงการมีระบบและทรัพยากรที่เอื้อต่อการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และ สถานศึกษาขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาสูงสุดเช่นกัน แต่ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจำนวนนักเรียนที่มาก ทำให้การดูแลรายบุคคลทำได้ยากกว่า ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชระ ประโพธิ์ศรี และ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารระบบดูแลด้วยเทคโนโลยี เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคดิจิทัล ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการคัดกรองนักเรียนมีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคดิจิทัล แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการส่งต่อนักเรียนมีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคดิจิทัล แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชระ ประโพธิ์ศรี และ นิยดา เปี่ยมพืชนะ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัล เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหามีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคดิจิทัล ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการคัดกรองนักเรียนมีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคดิจิทัล แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ด้านการส่งเสริมนักเรียนและด้านการส่งต่อนักเรียนมีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคดิจิทัลแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

3. ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบาย วางระบบ และสนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และด้านการส่งต่อนักเรียน

3.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยพบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นกระบวนการพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดูแลและพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรจัดเก็บข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านส่วนตัว ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม พฤติกรรม และการเรียนรู้ เพื่อนำข้อมูลไปใช้วางแผนการดูแลช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการของนักเรียนแต่ละคน

3.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การคัดกรองนักเรียนเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถจำแนกนักเรียนตามระดับความเสี่ยงได้อย่างชัดเจน ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนการใช้เครื่องมือคัดกรองที่เหมาะสม และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การคัดกรองมีความถูกต้อง ลดความคลาดเคลื่อน และนำไปสู่การช่วยเหลือที่ตรงจุด

3.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมนักเรียนในทุกมิติ ทั้งด้านการเรียนรู้ ทักษะชีวิต คุณธรรมจริยธรรม และสุขภาวะ โดยสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนอย่างเต็มที่

3.4 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงรุกในการป้องกันปัญหาควบคู่กับการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยสนับสนุนการเฝ้าระวัง การให้คำปรึกษา การแนะแนว และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวและลดความรุนแรงของปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

3.5 ด้านการส่งต่อนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดระบบและแนวทางการส่งต่อนักเรียนอย่างชัดเจน โดยเน้นการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อนได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

โดยสรุป ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มีความเป็นระบบ ครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอน และสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งยืนยันว่าบทบาทของผู้บริหารในการกำหนดนโยบาย สนับสนุน และประสานความร่วมมือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา ประทุมชาติ (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านปลวกแดง

กรณีศึกษาระดับโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ดังนี้ ครูประจำชั้นควรมีวิธีการ กระบวนการ และขั้นตอนการดำเนินงานเกี่ยวกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลที่รัดกุมมากขึ้น สถานศึกษาควรตระหนักถึงกระบวนการขั้นตอน และวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับนักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษหรือเด็กพิการของโรงเรียนโดยการประสานความร่วมมือไปยังองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา โดยมีการมอบหมายให้ครูประจำชั้นได้ดำเนินการอย่างเข้มแข็ง สถานศึกษาควรมีวิธีการป้องกันเด็กนักเรียนกลุ่มปกติไม่ให้ตกอยู่ในกลุ่มเสี่ยง และสถานศึกษาควรมีการดำเนินการเกี่ยวกับเครือข่ายการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณพัชร อริยสุนทร และ ธีรภัทร กุโลภาส (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง แนวทางบริหารระบบดูแลของโรงเรียนต้นแบบ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนราชวินิต บางแก้ว และโรงเรียนวังดาลวิทยาคม มีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กระบวนการบริหารคุณภาพ PDCA ผู้บริหารให้ความสำคัญในการกำกับติดตามการปฏิบัติงานมีการให้อบรมและให้ความรู้ในเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมสำคัญที่ทำให้รู้จักนักเรียนมากยิ่งขึ้นคือ กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียน และปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอีกส่วนหนึ่ง เกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่ายของสถานศึกษาในทุกภาค นอกจากนั้นการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่ความเป็นเลิศ โรงเรียนปราจิณราษฎรอำรุง ควรมีรูปแบบในการดำเนินงานที่มีความชัดเจน ผู้บริหารให้ความสำคัญในการกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาความรู้การปฏิบัติงานให้ครู นอกจากนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. การ

เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางในการพัฒนา การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมนักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน **ข้อเสนอแนะ** 1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลต่อความสำเร็จของการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา 3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา 4. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เกษศิรินทร์ สร้อยแห. (2565). การดำเนินงานด้านสถานศึกษาปลอดภัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. วิทยาลัยนครราชสีมา.

เนตรนภา อัตฤทธิ์ และคณะ. (2568). การบริหารความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2. เสียงธรรมจากมหายาน, 11(2), 185-203.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). คู่มือการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ด้าน (OBEC CARE Model). กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พ.ศ. 2568. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานวิชาการ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2563). บทบัญญัติด้านการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร.

สุวิมล ติรกานันท์.(2557). วารสารการวัดผลการศึกษา การสุ่มอย่างเป็นระบบ. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแพง.

วรรณพัชร อริยสุนทร และธีรภัทร กุโลภาส (2567). การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวงจรคุณภาพ PDCA ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 5. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน.

วัชระ ประโพธิ์ศรี และนิยดา เปี่ยมพืชนะ (2567). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2568), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. เรียกใช้เมื่อ 28 ตุลาคม 2568 https://www.moe.go.thA8-2542/

พัชรพร พสิษฐ์พรพงศ์ และ กัลยมน อินทุสุต. (2566). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษายุคดิจิทัล ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วารสารศึกษาศาสตร์, 35(1), 65-80.

ชุติมา ประทุมชาติ. (2567). การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านปลวกแดงกรณีศึกษาระดับโรงเรียน. วารสารวิจัยการศึกษา, 3(1), 50-61.

Desiree Murray. (2023). Self-regulation challenges and supports in middle level education . Health education teachers and school counselors views.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง*

CRISIS MANAGEMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE CHONBURI-RAYONG SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

เฉลิมศักดิ์ ทองประดับ[1], สุวิลักษณ์ มั่นกรนียธรรม[2] และ สมเดช สาวันดี[3]

Chalermsak Thongpradab[1], Suwilak Mankraneetham[2] and Somdej Sawandi[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: littlelittleme1212@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 พฤษภาคม 2569

Received 21 April 2026; Revised 4 May 2026; Accepted 6 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 2) เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตาม ระดับการศึกษา อายุ และขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 353 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณ

Citation:

* เฉลิมศักดิ์ ทองประดับ, สุวิลักษณ์ มั่นกรนียธรรม และ สมเดช สาวันดี. (2569). การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(3), 1771-1790.

Chalermsak Thongpradab, Suwilak Mankraneetham and Somdej Sawandi. (2026). Crisis Management In Educational Institutions Under The Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1771-1790.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ค่า 5 ระดับ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.90 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามระดับการศึกษาและขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ประกอบด้วย ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนทางสังคมและจิตใจ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ภาวะวิกฤต, สถานศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study crisis management in schools under the Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office, 2) compare the level of opinions of personnel regarding crisis management in schools under the Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office, categorized by educational level, age, and school size, and 3) study the guidelines for crisis management in schools under the Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office The sample group for this research consisted of 353 administrators and teachers. The research instruments were a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index between 0.80 and 1.00 and an overall reliability coefficient of 0.90, and interviews. The statistical methods used to analyze the data included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test

The research findings revealed that:

1. The overall level of crisis management in schools under the Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office was high.

2. A comparison of opinions on crisis management in schools under the Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office, categorized by educational level and school size, showed statistically significant differences at the .05 level both overall and in specific aspects. However, when categorized by age, there were no significant differences both overall and in specific aspects.

3. Crisis management guidelines for schools under the Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office include strategic planning, teaching and learning management, social and psychological support, and community participation.

Keywords: Management, Crisis, Educational Institution

บทนำ

สถานศึกษาเป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีบทบาทเชิงกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยมีภารกิจหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน และไม่แน่นอน สถานศึกษาจำเป็นต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ในหลากหลายมิติ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน ความต่อเนื่องของการจัดการศึกษา และคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน หากขาดระบบการบริหารจัดการที่มีความพร้อมและความยืดหยุ่น ย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อเสถียรภาพของระบบการศึกษาโดยรวม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

วิกฤตด้านสาธารณสุขนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสถานศึกษาอย่างรุนแรงและเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ซึ่งทำให้สถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจากระบบปกติไปสู่การเรียน

ออนไลน์และการเรียนรู้แบบผสมผสานอย่างเร่งด่วน แม้การปรับตัวดังกล่าวจะช่วยให้การจัดการศึกษาไม่หยุดชะงัก แต่ในทางปฏิบัติกลับก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะนักเรียนที่ขาดแคลนอุปกรณ์ เทคโนโลยี และการสนับสนุนจากครอบครัว (UNESCO, 2020) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ซึ่งมีบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลาย ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการมีระบบบริหารจัดการในภาวะวิกฤตที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ วิกฤตทางเศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนและถดถอยส่งผลให้ครอบครัวของผู้เรียนจำนวนหนึ่งประสบปัญหาด้านรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อันนำไปสู่ข้อจำกัดในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษา และเพิ่มความเสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษาของนักเรียน ขณะเดียวกัน วิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม พายุ และปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) ได้ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย สุขภาพ และการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่บั่นทอนคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว (ธำรง บัวศรี, 2563)

การเป็นผู้นำในภาวะวิกฤตมิได้หมายถึงเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงความสามารถในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษาในระยะยาว โดยเน้นการสร้าง ระบบการจัดการที่มีความยืดหยุ่นและความทนทาน (Resilience) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและฟื้นตัวจากสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบดังกล่าวจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทที่ผันผวน ขณะเดียวกันยังต้องอาศัยทักษะการสื่อสารเชิงรุกและการสร้างพลังร่วมจากทุกภาคส่วน (Collaborative Leadership) เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2565)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่ามีความท้าทายที่ซับซ้อนกว่าพื้นที่อื่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่มีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมและการเคลื่อนย้ายประชากรสูง เมื่อเกิดภาวะวิกฤต สถานศึกษาจึงได้รับผลกระทบทั้งในแง่ของปริมาณนักเรียนที่ผันผวน และความคาดหวังจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่ต้องการความต่อเนื่องในการผลิตกำลังคนคุณภาพ แต่อุปสรรคสำคัญที่พบคือ ปัญหาความลักลั่นในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในภาวะเร่งด่วน ซึ่งมักเกิดจากการขาดแผนเผชิญเหตุที่

สอดคล้องกับบริบทกึ่งเมืองกึ่งอุตสาหกรรมของพื้นที่ นอกจากนี้ ความแตกต่างของขนาดสถานศึกษาในสังกัดทำให้เกิดปัญหาด้านการบริหารทรัพยากรดิจิทัลที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางการศึกษาระหว่างสถานศึกษาขนาดใหญ่ในเขตเมืองและสถานศึกษาในพื้นที่ห่างไกล อีกทั้งยังขาดกลไกที่เข้มแข็งในการดูแลเยียวยาสภาพจิตใจของบุคลากรและผู้เรียนที่ต้องเผชิญกับความกดดันทางเศรษฐกิจและสังคมที่มาพร้อมกับวิกฤต สภาพปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า หากสถานศึกษายังขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและเป็นระบบย่อมส่งผลกระทบต่อมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและความเชื่อมั่นของชุมชนในพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญนี้ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2566)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง" เพื่อศึกษาถึงการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษา และแนวปฏิบัติที่ดีในการเผชิญเหตุและการฟื้นฟูการจัดการศึกษา ใช้เพื่อการเตรียมความพร้อมรับมือกับความไม่แน่นอนในอนาคต อันจะส่งผลต่อการยกระดับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาและความมั่นคงของทรัพยากรมนุษย์ในระดับชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตาม ระดับการศึกษา อายุ และขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ บุคลากรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 4,299 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 353 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan, 1970) และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษา เป็นผู้บริหารที่มีผลงานดีเด่นในทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษา จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ วุฒิการศึกษา อายุ และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัด ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และขออนุญาตจดบันทึกหรือใช้เครื่องมือบันทึกเสียงจากผู้รับการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ วุฒิการศึกษา อายุ และขนาดสถานศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดย

หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองจำแนกตาม ระดับการศึกษา และอายุ โดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตการณ์ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองจำแนกตาม ขนาดสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’ method)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตการณ์ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองโดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's method)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนทางสังคมและจิตใจ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ 2) ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการสนับสนุนทางสังคมและจิตใจ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ รองลงมาคือ ด้านทักษะการบริหารจัดการองค์การ ด้านทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านทักษะการสื่อสาร ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพวิกฤตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาในสภาวะที่มีความไม่แน่นอน ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาต้องเผชิญกับสถานการณ์ฉุกเฉินและวิกฤตด้านการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ โกสินทร์ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด คือ ด้านการบริหารทั่วไป รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านบริหารวิชาการ และด้านการ บริหารงบประมาณ ตามลำดับ 2. การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จำแนกตามระดับวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน ภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชิษฐา ประสันใจ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผล

การเปรียบเทียบทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีทักษะด้านทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างความร่วมมือการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และสร้างสรรค์ ทักษะการจัดลำดับความสำคัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำแนกตาม อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรที่มีระดับการศึกษาสูงมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร การวางแผน และการจัดการเชิงระบบมากกว่า จึงมีมุมมองต่อการบริหารในภาวะวิกฤตแตกต่างจากกลุ่มอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ โกสินทร์ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จำแนกตามระดับวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การ ทำงาน ภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและสอดคล้องกับ Grissom, JA (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนและเขตการศึกษาในช่วงวิกฤติการศึกษานี้วิเคราะห์การบริหารโรงเรียนและเขตการศึกษาในช่วงวิกฤติโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารหลายระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนไปจนถึงผู้บริหารเขตการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพ การใช้กลยุทธ์หลากหลายเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการเตรียมแผนรองรับวิกฤติเป็นปัจจัยสำคัญในการลดผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอนและการทำงานของบุคลากร การศึกษายังเน้นให้เห็นว่าผู้นำที่สามารถปรับตัวและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้ดี จะช่วยให้โรงเรียนและเขตการศึกษาสามารถฟื้นฟูระบบการศึกษาได้เร็วและมีประสิทธิภาพ

2.2 จำแนกตามอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษามีนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้บุคลากรทุกช่วงอายุได้รับข้อมูลและการสนับสนุนในลักษณะเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชิษฐา ประสันใจ (2563) ได้ทำการ

วิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีทักษะด้านทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างความร่วมมือการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และสร้างสรรค์ ทักษะการจัดลำดับความสำคัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 จำแนกตาม อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ Schechter, C (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในภาวะวิกฤติ การบริหารโรงเรียนในช่วงการระบาดทั่วโลก การศึกษาเน้นบทบาทของผู้นำโรงเรียนในช่วงการระบาดของ COVID-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาและสุขภาพจิตของนักเรียนและบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจน ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบออนไลน์หรือแบบผสมผสาน และให้ความสำคัญกับการสนับสนุนด้านอารมณ์และสุขภาพจิตของนักเรียนและครู การศึกษาเน้นว่าการเรียนรู้จากวิกฤติที่ผ่านมา การวางแผนล่วงหน้า และการสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้ต่อเนื่องและยั่งยืน

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาขนาดใหญ่มีทรัพยากร บุคลากร และระบบการบริหารที่พร้อมมากกว่า จึงสามารถรับมือกับวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชิษฐา ประสันใจ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีทักษะด้านทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างความร่วมมือการทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และสร้างสรรค์ ทักษะการจัดลำดับความสำคัญแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 จำแนกตาม อายุ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ Butcher, C & McCardle, T (2024) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำโรงเรียนในช่วงวิกฤติ การศึกษาเน้นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้อำนวยการโรงเรียนตั้งแต่เริ่มต้นวิกฤติ COVID-19 โดยใช้วิธีวิเคราะห์กรณีศึกษาและสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนในหลายพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการดูแลนักเรียนและบุคลากร การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การเรียนการสอน การสื่อสารกับผู้ปกครอง และการสร้างความยืดหยุ่นของโรงเรียนเพื่อรับมือกับความไม่แน่นอน ผลการศึกษายังเน้นว่าการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสามารถในการฟื้นฟูและความต่อเนื่องของการเรียนการสอน

3. แนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

3.1 ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีแนวทางการบริหาร ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ได้แก่ 1) ควรวิเคราะห์สถานการณ์วิกฤตและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นอย่างรอบด้าน 2) ควรกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายการบริหารในภาวะวิกฤตที่ชัดเจนและยืดหยุ่น 3) ควรจัดทำแผนรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินและแผนสำรองในการดำเนินงาน 4) ควรบริหารจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ 5) ควรแต่งตั้งคณะทำงานบริหารภาวะวิกฤตที่มีบทบาทและหน้าที่ชัดเจน 6) ควรติดตามประเมินผล และปรับแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 7) ควรสื่อสารนโยบายและแผนการดำเนินงานให้บุคลากรเข้าใจตรงกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สถานศึกษามีการวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนรองรับ และปรับแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารเชิงระบบและการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับวิกฤต สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิฐชญาณ์ ศิริสัมพันธ์ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารความต่อเนื่องภายใต้สภาวะวิกฤตหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษากระบวนการบริหารความต่อเนื่องขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวนในสภาวะวิกฤติหรือเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น ภัยธรรมชาติและอุบัติเหตุที่อาจกระทบต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการเตรียมความพร้อมด้านอาคาร สถานที่ และอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน

นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมบุคลากรเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างทันท่วงที การจัดตั้งแผนการปฏิบัติและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนทำให้บุคลากรสามารถทำงานภายใต้ความกดดันและเวลาอันจำกัดได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีการประเมินผลการดำเนินงานหลังเหตุการณ์ฉุกเฉิน เพื่อปรับปรุงมาตรการและกลยุทธ์การบริหารความต่อเนื่องในอนาคต ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การวางแผนและฝึกอบรมบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถเผชิญกับวิกฤติและฟื้นฟูระบบการทำงานได้อย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกับ Sokol, RL (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การแทรกแซงภาวะวิกฤติในโรงเรียน การทบทวนเชิงระบบ การศึกษาได้ทำการทบทวนเอกสารวิชาการและรายงานเชิงระบบเกี่ยวกับมาตรการแทรกแซงภาวะวิกฤติในโรงเรียน เพื่อวิเคราะห์แนวทางที่โรงเรียนต่าง ๆ ใช้ในการรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น ภัยธรรมชาติ เหตุการณ์ความรุนแรง หรือวิกฤติด้านสุขภาพจิตของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า หลายโรงเรียนมีมาตรการเตรียมพร้อมและนโยบายจัดการวิกฤติ แต่กลับขาดการประเมินผลที่เป็นระบบต่อประสิทธิภาพของมาตรการเหล่านี้ การวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากรอบการประเมินมาตรการและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้โรงเรียนสามารถปรับปรุงกลยุทธ์และเพิ่มความสามารถในการรับมือวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต นอกจากนี้ การศึกษาเน้นความสำคัญของการฝึกอบรมบุคลากรและการสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียน และชุมชนเพื่อให้มาตรการแทรกแซงมีผลสำเร็จ

3.2 ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีแนวทางการบริหาร ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน ได้แก่ 1) ควรปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์วิกฤต 2) ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อการเรียนรู้ออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ควรจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อรองรับข้อจำกัดของผู้เรียน 4) ควรพัฒนาครูให้มีทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ในภาวะฉุกเฉิน 5) ควรติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 6) ควรลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ด้วยการสนับสนุนอุปกรณ์และสื่อ 7) ควรคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สถานศึกษามีการปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงความยืดหยุ่นและความพร้อมด้านการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนากร ศรีก๊อ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า (1) กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 1 ได้แก่ กลยุทธ์การจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนการสอน (X= 4.50) ประกอบด้วย การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลของสถานศึกษา ส่วนด้านทรัพยากรมนุษย์ (X=4.65) ดำเนินการพัฒนาโดยจัดการส่งบุคลากรไปเข้าร่วมงานสัมมนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล รวมทั้งจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาเป็นประจำ และในการบริหารจัดการทั้ง 2 ด้านนั้น ดำเนินการโดยประยุกต์ใช้ 4 หน้าที่ในกระบวนการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การชักนำ การควบคุม และกลยุทธ์การสื่อสารเชิงรุก (X=4.68) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารซึ่งให้สัมภาษณ์ว่าการสื่อสารเชิงรุกเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญ (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 1 ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบายภาครัฐ (X= 4.45) ปัจจัยด้านงบประมาณ (X= 4.55) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา (X= 4.65) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลของสถานศึกษา (X= 4.65) ปัจจัยด้านบุคลากรในสถานศึกษา (X= 4.60) ปัจจัยด้านผู้ปกครอง (X= 4.42) และปัจจัยด้านนักเรียน (X= 4.44) (3) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 1 ความสัมพันธ์กับกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤติเป็นความสัมพันธ์ในทิศทางบวกในระดับมาก โดยที่ r= 0.932 และสอดคล้องกับ Peltola, JP (2024) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสำรวจมาตรการบริหารวิกฤติของผู้นำโรงเรียนในช่วงการระบาดของ COVID-19 การศึกษาเน้นสำรวจมาตรการและกลยุทธ์ที่ผู้นำโรงเรียนใช้เพื่อตอบสนองต่อผลกระทบของการระบาดใหญ่ COVID-19 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามจากผู้บริหารโรงเรียนหลายแห่งทั้งในระดับประถมและมัธยม ผลการวิจัยพบว่าผู้นำโรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนการดำเนินงานทั้งในด้านการเรียนการสอนและการบริหารจัดการภายในโรงเรียน เช่น การจัดการเรียนออนไลน์ การปรับตารางเรียน และการวางแผนทรัพยากรเพื่อรองรับนักเรียนที่เรียนที่บ้าน นอกจากนี้ การสนับสนุนครูและนักเรียนด้านอารมณ์และสุขภาพจิตถือเป็นส่วนสำคัญ โดยมีมาตรการให้คำปรึกษา การสร้างกลุ่มสนับสนุน และการติดตามความเครียด ผลการศึกษายังระบุว่า ความสามารถในการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว การ

ประสานงานกับชุมชน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบของวิกฤติ ทำให้โรงเรียนสามารถรักษาความต่อเนื่องของการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3.3 ด้านการสนับสนุนทางสังคมและจิตใจ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีแนวทางการบริหาร ด้านการสนับสนุนทางสังคมและจิตใจ ได้แก่ 1) ควรจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนและบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรม 2) ควรส่งเสริมกิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพจิตและความเข้มแข็งทางอารมณ์ 3) ควรจัดให้มีการให้คำปรึกษาและการช่วยเหลือด้านจิตใจอย่างต่อเนื่อง 4) ควรสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงาน 5) ควรเปิดช่องทางรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากผู้เรียนและครู 6) ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียน 7) ควรป้องกันและลดผลกระทบทางจิตใจที่เกิดจากสถานการณ์วิกฤต ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการดูแลช่วยเหลือด้านจิตใจของผู้เรียนและบุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบจากวิกฤต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ertem, HY (2024) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำโรงเรียนกับการส่งเสริมสุขภาพจิตในช่วงวิกฤติ การศึกษาเน้นบทบาทของผู้นำโรงเรียนในการสนับสนุนสุขภาพจิตของนักเรียนและบุคลากรในช่วงวิกฤติ โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำที่สามารถสร้างความต้านทานต่อความเครียด มีความรู้สึกเป็นเจ้าของความรับผิดชอบและความมั่นใจในตนเองสูง มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และสร้างความปลอดภัยให้กับนักเรียนและครู ส่งผลให้ระบบการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ การศึกษายังชี้ให้เห็นว่าการให้ความสำคัญกับความรู้สึกเป็นเจ้าของ การสนับสนุนทางอารมณ์ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญในการลดผลกระทบทางจิตใจของวิกฤติ และสอดคล้องกับ Schechter, C (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในภาวะวิกฤติ การบริหารโรงเรียนในช่วงการระบาดทั่วโลก การศึกษาเน้นบทบาทของผู้นำโรงเรียนในช่วงการระบาดของ COVID-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาและสุขภาพจิตของนักเรียนและบุคลากร ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจน ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนเป็นรูปแบบออนไลน์หรือแบบผสมผสาน และให้ความสำคัญกับการสนับสนุนด้านอารมณ์และสุขภาพจิตของนักเรียนและครู การศึกษาเน้นว่าการเรียนรู้จากวิกฤติที่ผ่านมา การวางแผนล่วงหน้า และการสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานได้ต่อเนื่องและยั่งยืน

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีแนวทางการบริหาร ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1) ควรสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลและสนับสนุนผู้เรียน 2) ควรประสานความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง 3) ควรสื่อสารข้อมูลสถานการณ์และแนวทางการดำเนินงานอย่างโปร่งใส 4) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูสถานศึกษา 5) ควรระดมทรัพยากรและการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอก 6) ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤต 7) ควรพัฒนาเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืนเพื่อรองรับวิกฤตในอนาคต ทั้งนี้อาจเนื่องจาก สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการรับมือกับวิกฤต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chatzipanagiotou, P (2023) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารวิกฤติและภาวะผู้นำโรงเรียนในช่วงเวลาที่ไม่มั่นคง งานวิจัยนี้สำรวจประสบการณ์ของผู้นำโรงเรียนในช่วงวิกฤติ COVID-19 โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อระบุความท้าทายที่ผู้นำเผชิญ เช่น การเปลี่ยนแปลงฉับพลันของนโยบาย การสื่อสารกับผู้ปกครองและบุคลากร และการรักษาความต่อเนื่องของการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพมักใช้กลยุทธ์การบริหารแบบผสมผสาน ทั้งการสื่อสารชัดเจน การสร้างความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง และการติดตามผลกระทบต่อผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังพบว่าลักษณะของสไตล์การเป็นผู้นำ เช่น ภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงและการให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่น มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้โรงเรียนสามารถปรับตัวและลดผลกระทบของวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Grissom, JA (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนและเขตการศึกษาในช่วงวิกฤติ การศึกษานี้วิเคราะห์การบริหารโรงเรียนและเขตการศึกษาในช่วงวิกฤติโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารหลายระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนไปจนถึงผู้บริหารเขตการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพ การใช้กลยุทธ์หลากหลายเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการเตรียมแผนรองรับวิกฤติเป็นปัจจัยสำคัญในการลดผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอนและการทำงานของบุคลากร การศึกษายังเน้นให้เห็นว่าผู้นำที่สามารถปรับตัวและประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้ดี จะช่วยให้โรงเรียนและเขตการศึกษาสามารถฟื้นฟูระบบการศึกษาได้เร็วและมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำแนกตามระดับการศึกษาและขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามอายุ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ประกอบด้วย ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอน ด้านการสนับสนุนทางสังคมและจิตใจ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะ 1. ควรนำผลการวิจัยไปใช้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการวางแผน ตัดสินใจ และประเมินผลการบริหารจัดการในภาวะวิกฤต เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน 2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรพัฒนากระบวนการวางแผนเชิงกลยุทธ์ให้มีความชัดเจนและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น 3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการบริหารจัดการในภาวะวิกฤตของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จุฑารัตน์ โกสินทร์. (2563). ศึกษาการบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 (ฉบับที่ 3). แพร่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยแพร่.

ทนากร ศรีก๊อ. (2564). ศึกษากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏปทุมธานี.

ธำรง บัวศรี. (2563). ผลกระทบของภัยพิบัติและสิ่งแวดล้อมต่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

พิฐชญาณ์ ศิริสัมพันธ์. (2563). ศึกษาการบริหารความต่อเนื่องภายใต้สภาวะวิกฤตหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏปทุมธานี.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในศตวรรษที่ 21. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2565). การบริหารการศึกษา: แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). รายงานสถานการณ์การศึกษาไทยและแนวทางการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. (2568). สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. เรียกใช้เมื่อ 14 ตุลาคม 2568 จาก https://www.spmcr.go.th/

อัญชิษฐา ประสันใจ. (2563). ศึกษาทักษะการบริหารในภาวะวิกฤติของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 (ฉบับที่ 4). เชียงราย: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงราย.

Butcher, C., & McCardle, T. (2024). The evolution of school leadership in times of crisis. ResearchGate.

Chatzipanagiotou, K. (2023). Community engagement in educational crisis management. London: Routledge.

Chatzipanagiotou, P. (2023). Crisis management, school leadership in disruptive times. Basel: MDPI.

Ertem, H. Y. (2024). School leadership fostering mental health in the times of crisis. BMC Psychology. London: BioMed Central.

Grissom, J. A. (2021). Leading schools and districts in times of crisis. Washington, DC: National Governors Association.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Peltola, J. P. (2024). Exploring crisis management measures taken by school leaders during the COVID-19 pandemic. Berlin: SpringerLink.

Schechter, C. (2022). Crisis leadership: Leading schools in a global pandemic. Bethesda, MD: PMC.

Sokol, R. L. (2021). Crisis interventions in schools: A systematic review. PMCID: PMC7990102.

UNESCO. (2020). Global education monitoring report 2020: Inclusion and education - All means all. Paris: UNESCO Publishing.

ENTREPRENEURIAL SELF-EFFICACY AND INNOVATION PERFORMANCE IN CHINESE TECHNOLOGY-BASED NEW VENTURES: THE MEDIATING ROLE OF ENTREPRENEURIAL MOTIVATION*

Ye Yuchi

Department of Accountancy and Digital Business, Payap University, Thailand

Corresponding Author's Email: 1428291786@qq.com

Received 13 March 2026; Revised 26 March 2026; Accepted 28 March 2026

Abstract

This research article aims to: 1) examine the direct effect of entrepreneurial self-efficacy (ESE) on innovation performance in Chinese technology-based new ventures; 2) test whether entrepreneurial motivation mediates the relationship between ESE and innovation performance; 3) conduct a quantitative research study collecting data from 740 founders and senior managers of Chinese technology-based new ventures across 29 regions; analyze the data using confirmatory factor analysis (CFA) to validate the measurement model and structural equation modeling (SEM) with bias-corrected bootstrapping (5,000 resamples) to test the direct and mediated hypotheses.

The research results found that: 1) Entrepreneurial self-efficacy has a significant and direct positive effect on innovation performance (β = 0.361, $p < .001$), confirming that stronger efficacy beliefs support persistent innovation effort, proactive opportunity pursuit, and successful execution of innovation

Citation:

* Ye Yuchi. (2026). Entrepreneurial Self-Efficacy And Innovation Performance In Chinese Technology-Based New Ventures: The Mediating Role Of Entrepreneurial Motivation.
Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(3), 1791-1807.;
DOI: https://doi.org/10.
Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

projects in Chinese technology-based new ventures. 2) Entrepreneurial self-efficacy significantly and positively predicts entrepreneurial motivation (β = 0.636, $p < .001$), and entrepreneurial motivation in turn positively influences innovation performance (β = 0.262, $p < .001$), indicating that psychological confidence in one's entrepreneurial capabilities is a powerful driver of sustained motivational engagement. 3) Entrepreneurial motivation serves as a significant full mediator in the relationship between ESE and innovation performance (indirect β = 0.167, 95% CI [0.126, 0.217]), demonstrating complementary mediation whereby ESE enhances innovation performance both directly through efficacy-related behavioral tendencies and indirectly by energizing motivational states that sustain innovation commitment over time.

Keywords: Entrepreneurial Self-Efficacy, Innovation Performance, Entrepreneurial Motivation, Chinese Technology-Based New Ventures

Introduction

Under China's national innovation-driven development strategy and the continuing momentum of "mass entrepreneurship and innovation," technology-based new ventures have emerged as a critical organizational form for transforming knowledge into marketable products, supporting high-quality economic development, and strengthening national innovation capacity. Technology-based new ventures can rapidly commercialize scientific and technological achievements, create high-skill employment, and stimulate new markets through continuous innovation. Within this broader transformation, entrepreneurship has been increasingly recognized not only as a market-oriented activity but also as a form of social action that can generate economic value while responding to social needs and improving social welfare (Zhang, 2023). Entrepreneurs play a decisive role in shaping innovation performance because they initiate venture creation, define strategic direction, and allocate scarce

resources; their behavioral choices and influence on organizational outcomes are shaped by both external conditions and individual cognition (Hmieleski & Baron, 2008).

Entrepreneurial self-efficacy (ESE) refers to individuals' beliefs in their ability to successfully perform key entrepreneurial tasks such as identifying opportunities, mobilizing resources, managing risks, and introducing new products. As a cognitive resource, ESE shapes how entrepreneurs appraise their capabilities and make behavioral choices under conditions of uncertainty. Entrepreneurs with high ESE tend to set more challenging goals, maintain greater persistence when facing obstacles, and proactively engage in problem-solving and resource mobilization, thereby increasing the likelihood that innovative initiatives are initiated and brought to fruition. Entrepreneurial motivation (EM) functions as the core psychological force driving entrepreneurs to initiate and sustain entrepreneurial action, including the pursuit of innovation-related opportunities. Prior studies suggest that ESE and EM are mutually reinforcing: efficacy beliefs enhance motivation by elevating confidence in goal attainment and tolerance for risk, and this heightened motivational drive then channels effort into innovation activities (Shan & Heo, 2019; Yang, 2015).

Despite growing scholarly interest in ESE, two important gaps remain. First, a contextual gap persists because much evidence is derived from Western or generalized entrepreneurial settings, providing limited insight into how ESE operates within China's distinctive institutional environment and the fast-evolving conditions faced by technology-based new ventures. Second, a theoretical gap exists regarding the motivational mechanisms through which ESE translates into innovation performance at the firm level—prior research has often emphasized organizational-level determinants of innovation while leaving individual-level psychological pathways underspecified. Accordingly, this study addresses these gaps by developing and testing a mediation framework in which ESE is proposed

to enhance innovation performance both directly and indirectly through entrepreneurial motivation. By focusing on Chinese technology-based new ventures, the study offers context-sensitive evidence and clarifies a key psychological transmission mechanism linking founder cognition to innovation outcomes.

Research Objectives

1. To examine the direct effect of entrepreneurial self-efficacy on innovation performance in Chinese technology-based new ventures.

2. To test whether entrepreneurial motivation mediates the relationship between entrepreneurial self-efficacy and innovation performance in Chinese technology-based new ventures.

Literature Review

1. Entrepreneurial Self-Efficacy and Innovation Performance

Self-efficacy, rooted in Bandura's (1991) Social Cognitive Theory, refers to individuals' beliefs in their capacity to organize and execute courses of action required to produce specific outcomes. In the entrepreneurial context, ESE shapes how entrepreneurs assess their capabilities and make behavioral choices about opportunity pursuit, resource mobilization, and innovation investment. ESE encompasses multiple task-specific dimensions including marketing, innovation management, risk-taking, and financial control—each of which has implications for the entrepreneur's capacity to generate and sustain innovation activities.

Ahlin et al. (2014) proposed that ESE is a key personal strength influencing firm innovation, with evidence linking ESE to firms' entrepreneurial orientation and innovativeness. Their research demonstrated that the relationship between ESE and innovation is particularly strong when entrepreneurial challenges require creative and non-routine problem-solving responses. Ng and Lucianetti (2016)

further demonstrated that self-efficacious entrepreneurs exhibit greater confidence in experimentation and adaptive learning, enabling more effective responses to failure and environmental change—ultimately improving firm-level innovative outcomes. Higher self-efficacy tends to be associated with stronger innovation outcomes regardless of innovation type, including product, process, and business model innovations.

Urban and Wood (2017) argued that ESE strengthens opportunity recognition and risk-taking orientation, which directly facilitates product and process innovation in competitive markets. In the Chinese context, Zhang (2023) highlighted that in dynamic, technology-intensive environments, ESE may be especially consequential for overcoming resource constraints and institutional uncertainty, supporting the translation of entrepreneurial intentions into concrete innovation activities. Chen and Zhou (2017) further confirmed that founders with higher ESE are more confident in their ability to engage in innovation practices, providing important context-specific evidence relevant to the present study.

2. Entrepreneurial Motivation and Innovation Performance

Entrepreneurial motivation refers to the psychological drive that prompts individuals to initiate entrepreneurial activities and sustains their engagement in the entrepreneurial journey. It encompasses multiple motivational dimensions including intrinsic motivations (such as the desire for achievement, autonomy, and personal growth) and extrinsic motivations (such as financial gain and social recognition). These motivational drivers not only encourage entrepreneurs to start ventures but also sustain their efforts through the inevitable setbacks and challenges of the innovation process.

Carsrud and Brännback (2011) argued that entrepreneurial motivations—such as achievement needs or desire for independence—strongly influence both the direction and intensity of entrepreneurial activities. When motivation is high, entrepreneurs allocate more time and resources to R&D, creative problem-

solving, and other innovation-generating processes, while exhibiting greater perseverance in pursuing innovations through development and commercialization. Bierwerth et al. (2015) conducted a meta-analysis linking internal entrepreneurial orientations driven by motivation with improved performance and innovation in small businesses, concluding that motivation is a critical and consistent determinant of entrepreneurial innovation success across different cultural and industry contexts.

3. The Mediating Role of Entrepreneurial Motivation

The theoretical logic connecting ESE to innovation performance through motivational mechanisms has been supported by emerging empirical evidence. Shan and Heo (2019) demonstrated that ESE significantly strengthens entrepreneurial motivation by enhancing individuals' confidence, goal commitment, and risk tolerance, as well as their capacity to cope with challenges and leverage social support networks. This motivation not only encourages individuals to initiate entrepreneurial activities but also helps them persist through the entrepreneurial journey, sustaining forward momentum even when encountering difficulties.

Nuryanto et al. (2019) reported a significant positive effect of self-efficacy on entrepreneurial motivation, while Bernardus et al. (2020) showed that self-efficacy influences entrepreneurial intention and subsequent action through motivational mechanisms. Yang (2015) further demonstrated that entrepreneurship education programs that strengthen ESE also produce increases in entrepreneurial motivation, providing evidence that ESE and EM co-evolve in response to the same cognitive inputs. Taken together, these findings suggest that entrepreneurial motivation may serve as a key psychological pathway transmitting the effect of ESE to innovation performance, forming the theoretical basis for the mediation hypothesis tested in this study.

Research Methodology

This study employs a quantitative research design using a structured questionnaire survey to enable hypothesis testing and mediation analysis across a large sample of Chinese technology-based new ventures, providing generalizable insights into the relationships among ESE, EM, and innovation performance.

The target population comprised Chinese technology-based new ventures operating across multiple high-tech industries. A proportionate stratified random sampling approach was employed, drawing from a sampling frame of 3,466 ventures spanning 29 regions of China. A total of 800 questionnaires were distributed to founders and senior managers. After data screening procedures, 740 valid responses were retained, yielding an effective response rate of 92.5%.

All constructs were measured with multi-item scales adapted from established sources. ESE was measured using a 22-item scale refined by McGee et al. (2009), covering five dimensions: marketing, innovation, management, risk-taking, and financial control (5-point Likert scale). Innovation performance was assessed with 5 items capturing the frequency and impact of venture innovations, rated on a 5-point scale. Entrepreneurial motivation was measured with a 24-item scale by Vijaya and Kamalanabhan (1998), covering intrinsic and extrinsic motivational drivers (5-point scale).

Data were analyzed using a two-stage analytical strategy. In the first stage, confirmatory factor analysis (CFA) was performed to validate measurement model reliability and validity, including composite reliability (CR) and average variance extracted (AVE). In the second stage, structural equation modeling (SEM) with bias-corrected bootstrapping (5,000 resamples) was used to test the direct and mediated hypotheses at the 0.05 significance level.

Conceptual Framework

Drawing on Social Cognitive Theory and expectancy-based perspectives, this study proposes that ESE enhances innovation performance both directly and indirectly through entrepreneurial motivation. Figure 1 illustrates the conceptual framework, showing the direct path from ESE to innovation performance (H1), ESE to entrepreneurial motivation (H2), entrepreneurial motivation to innovation performance (H3), and the full mediation path ESE ⟶ EM ⟶ Innovation Performance (H4).

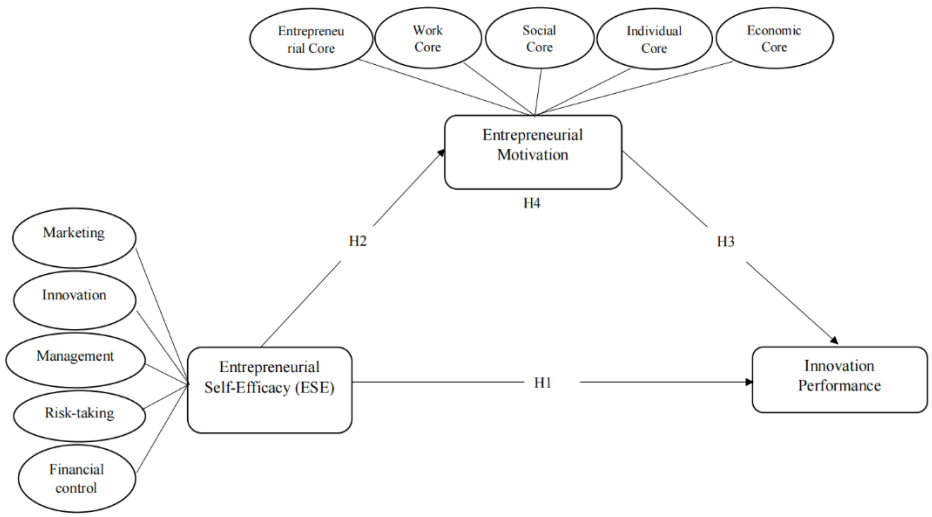

Figure 1 Conceptual Framework (Source: Constructed by the researcher)

Research Results

1. Reliability Analysis

All measurement scales demonstrated excellent internal consistency. As shown in Table 1, Cronbach's alpha coefficients for ESE, innovation performance (IP), and EM were 0.982, 0.936, and 0.979 respectively—all well above the recommended threshold of 0.70. The overall scale yielded a coefficient of 0.984, confirming a highly stable measurement structure.

Table 1 Reliability Testing Results

Variable Scale	Number of Items	Cronbach's Alpha (>0.7)
Entrepreneurial Self-Efficacy (ESE)	22	0.982
Innovation Performance (IP)	5	0.936
Entrepreneurial Motivation (EM)	24	0.979
Total	51	0.984

2. Convergent Validity Analysis

Convergent validity was confirmed through CFA. Factor loadings ranged from 0.72 to 0.95 (most above 0.80, all $p < 0.001$). Composite reliability (CR) values for all constructs exceeded 0.90, and average variance extracted (AVE) values ranged from 0.746 to 0.799—all exceeding the 0.50 benchmark. These results confirm strong convergent validity.

3. Discriminant Validity Analysis

Discriminant validity was evaluated using the Fornell-Larcker criterion. As shown in Table 2, the square root of each construct's AVE (diagonal) exceeds all inter-construct correlations, confirming satisfactory discriminant validity. Although ESE is moderately correlated with EM ($r = 0.636$) and IP ($r = 0.681$), its AVE square root (0.894) exceeds both values.

Table 2 Discriminant Validity Analysis Results

Construct	ESE	EM	IP
ESE	0.894		
EM	0.636	0.869	
IP	0.681	0.595	0.864

Note. Bold diagonal values represent the square root of AVE; off-diagonal values are inter-construct correlations. ESE: Entrepreneurial Self-Efficacy; EM: Entrepreneurial Motivation; IP: Innovation Performance.

4. Structural Equation Modeling Analysis

The SEM model fit indices confirmed adequate model fit: $\chi^2/df = 2.10$, CFI = 0.96, TLI = 0.95, SRMR = 0.037, RMSEA = 0.045, all within recommended thresholds. Figure 2 presents the structural equation model.

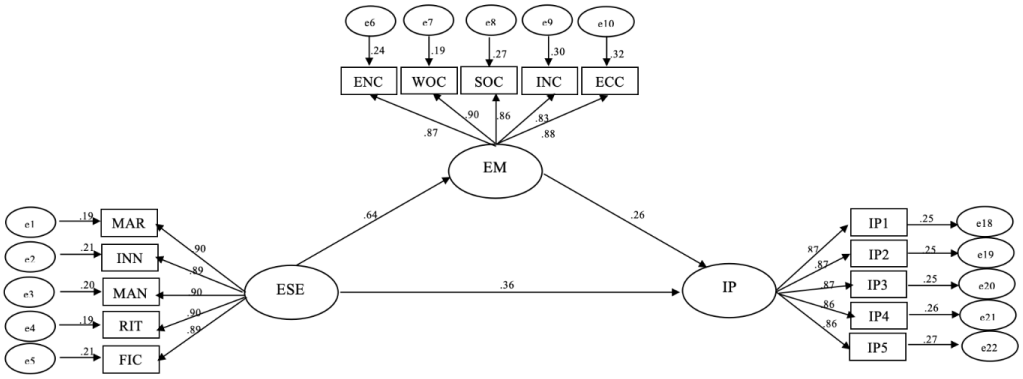

Figure 2 Structural Equation Model (Source: Constructed by the researcher)

Table 3 presents the direct effects. The path from ESE to IP was significant (β = 0.361, p < .001), supporting H1. ESE strongly predicted EM (β = 0.636, p < .001), supporting H2. The path from EM to IP was also significant (β = 0.262, p < .001), supporting H3.

Table 3 Direct Effects in the Mediation Model

Direct Effects	Standardized β	S.E.	C.R.	P	Hypothesis
ESE ⟶ IP	0.361	0.046	8.161	0.000	H1 Supported
ESE ⟶ EM	0.636	0.027	22.415	0.000	H2 Supported
EM ⟶ IP	0.262	0.036	7.928	0.000	H3 Supported

Table 4 presents the mediated (indirect) effect. The indirect effect of ESE on IP via EM was significant (β = 0.167, 95% CI [0.126, 0.217]), providing strong support for H4. This indicates complementary mediation: ESE exerts a significant positive effect on IP both directly and indirectly through enhanced entrepreneurial motivation.

Table 4 Indirect (Mediated) Effects

Indirect Effects	Standardized β	S.E.	95% CI Lower	95% CI Upper	Hypothesis
ESE ⟶ EM ⟶ IP	0.167	0.023	0.126	0.217	H4 Supported

Discussion

The findings provide support for all four hypotheses and contribute several important insights. Regarding H1, ESE exerts a significant positive effect on innovation performance (β = 0.361, $p < .001$) in Chinese technology-based new ventures. This finding aligns with prior evidence that entrepreneurs with stronger efficacy beliefs set more challenging innovation goals, sustain effort under uncertainty, and engage more proactively in problem-solving and resource mobilization, thereby increasing the likelihood that innovative ideas are generated and successfully implemented (Ng & Lucianetti, 2016; Urban & Wood, 2017). The observed relationship is theoretically consistent with Social Cognitive Theory, which posits that self-efficacy beliefs shape goal setting, effort allocation, and persistence under challenging conditions (Bandura, 1991). Extending these insights to the Chinese context, Zhang (2023) highlights that in dynamic, technology-intensive environments, ESE may be especially consequential for overcoming resource constraints and institutional uncertainty, facilitating the translation of entrepreneurial intentions into measurable innovation outcomes. The strength of this direct effect suggests that investments in ESE development

among technology entrepreneurs are likely to yield tangible improvements in venture-level innovation.

For H2, the finding that ESE significantly and positively predicts entrepreneurial motivation (β = 0.636, $p < .001$) is consistent with prior evidence that efficacy beliefs strengthen entrepreneurs' confidence in goal attainment, sustain effort under uncertainty, and reinforce commitment to entrepreneurial action (Shan & Heo, 2019; Yang, 2015). The particularly strong path coefficient from ESE to EM suggests that psychological confidence in entrepreneurial capabilities is a powerful predictor of motivational engagement. In technology-intensive settings characterized by high uncertainty and rapid change, such motivation is especially valuable because it helps entrepreneurs maintain engagement with challenging innovation-related tasks when setbacks and resource pressures arise.

For H3, the positive influence of EM on innovation performance (β = 0.262, $p < .001$) aligns with Carsrud and Brännback (2011), who argued that high motivation leads entrepreneurs to allocate more time and resources toward R&D and creative problem-solving. This finding is further corroborated by Bierwerth et al. (2015), whose meta-analysis linked motivation-driven entrepreneurial orientations with improved innovation performance across diverse organizational contexts. Highly motivated entrepreneurs set more ambitious innovation goals, invest greater effort and resources in opportunity development, and persevere more effectively through the difficulties inherent in commercializing new technologies—collectively enhancing observable innovation performance at the firm level.

Most critically, the confirmation of H4 demonstrates that entrepreneurial motivation serves as a significant mediator between ESE and innovation performance (indirect β = 0.167, 95% CI [0.126, 0.217]). This mediation pattern is consistent with expectancy-based theoretical perspectives: efficacy beliefs

strengthen entrepreneurs' expectations of successful outcomes, which elevates motivation to pursue innovation-oriented goals; this heightened motivational drive then channels effort and resources into innovation activities, generating stronger performance outcomes. The complementary mediation pattern—whereby both the direct effect of ESE and the indirect effect via EM are significant—indicates that ESE influences innovation performance through multiple pathways: directly through efficacy-related behavioral tendencies such as persistence and proactive action, and indirectly by energizing the motivational states that sustain innovation commitment over time. This finding advances the theoretical understanding of how individual-level cognition translates into innovation outcomes in technology-based new ventures.

Conclusion

This study developed and tested a mediation framework linking ESE to innovation performance through entrepreneurial motivation in Chinese technology-based new ventures. Based on survey data from 740 entrepreneurs and rigorous SEM analysis, the results yield four key conclusions. First, ESE has a significant direct positive effect on innovation performance (β = 0.361), confirming that efficacy beliefs function as a critical psychological resource that supports persistent innovation effort, proactive opportunity pursuit, and consistent execution of innovation projects. Second, ESE significantly predicts entrepreneurial motivation (β = 0.636), indicating that confidence in one's entrepreneurial capabilities is a powerful driver of motivational engagement and sustained commitment to entrepreneurial action. Third, entrepreneurial motivation positively influences innovation performance (β = 0.262), confirming its role as a behavioral engine that converts innovation aspirations into implementable projects and measurable innovation outputs. Fourth, entrepreneurial motivation serves as a significant mediator in the ESE–innovation

performance relationship (indirect β = 0.167), indicating complementary mediation whereby ESE influences innovation performance through both direct efficacy-related pathways and motivation-driven behavioral mechanisms.

These findings contribute to entrepreneurship and innovation research in three important ways. First, the study provides context-sensitive empirical evidence from Chinese technology-based new ventures—an underrepresented context in prior research dominated by Western samples—demonstrating that the innovation-enhancing effects of ESE can generalize across institutional environments while remaining sensitive to their distinctive features. Second, the study clarifies a key psychological transmission mechanism linking founder cognition to innovation outcomes by demonstrating that entrepreneurial motivation mediates the ESE–innovation performance relationship, advancing ongoing efforts to unpack the "black box" connecting individual cognition to firm-level performance. Third, the study contributes a parsimonious yet empirically grounded three-construct framework that explains innovation outcomes at the individual-psychological level, complementing literature that has emphasized organizational-level determinants of innovation in new ventures.

Recommendations

1. Theoretical Recommendations

Future research should expand the explanatory scope by examining additional mediators such as entrepreneurial learning behaviors and strategic flexibility, as well as moderators such as environmental dynamism and team composition. Longitudinal research designs are recommended to test whether changes in ESE precede changes in motivation and subsequent innovation, and whether innovation success feeds back into efficacy beliefs over time. Comparative studies across different institutional contexts and non-technology

industries would also help identify boundary conditions for the ESE ⟶ EM ⟶ innovation performance mechanism.

2. Practical Recommendations

For venture support programs and incubators, interventions designed to strengthen founders' ESE—including capability-oriented training, structured mentoring, and guided experiential learning—are recommended to improve entrepreneurs' confidence in managing innovation-related uncertainty. For innovation-oriented ventures, organizational arrangements that sustain entrepreneurs' motivational drive should be prioritized, such as clear innovation goal articulation, milestone-based evaluation systems, and incentive alignment. At the policy level, innovation grants, entrepreneurship competitions, and recognition schemes can reinforce motivation by providing external validation and tangible resource support. For investors and accelerators, screening and coaching practices should place greater emphasis on founders' ESE and motivational profiles, as these psychological factors are closely linked to sustained innovation effort and innovation outcomes.

References

Ahlin, B., Drnovšek, M., & Hisrich, R. D. (2014). Entrepreneurs' creativity and firm innovation: The moderating role of entrepreneurial self-efficacy. Small Business Economics, 43, 101–117.

Bandura, A. (1991). Social cognitive theory of self-regulation. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 248–287.

Bernardus, D., Murwani, F. D., Ardyan, E., Padmawidjaja, L., Aji, I. D. K., Jatiperwira, S. Y., ... & Hermanto, Y. B. (2020). Which psychological characteristics strengthen "the entrepreneurial intention-action relationship"? Cogent Business & Management, 7(1), 1823579.

Bierwerth, M., Schwens, C., Isidor, R., & Kabst, R. (2015). Corporate entrepreneurship and performance: A meta-analysis. Small Business Economics, 45, 255–278.

Carsrud, A., & Brännback, M. (2011). Entrepreneurial motivations: What do we still need to know? Journal of Small Business Management, 49(1), 9–26.

Chen, Y., & Zhou, X. (2017). Entrepreneurial self-efficacy and firms' innovation behavior: The negative mediating role of social capital. Social Behavior and Personality: An International Journal, 45(9), 1553–1562.

Hmieleski, K. M., & Baron, R. A. (2008). When does entrepreneurial self-efficacy enhance versus reduce firm performance? Strategic Entrepreneurship Journal, 2(1), 57–72.

McGee, J. E., Peterson, M., Mueller, S. L., & Sequeira, J. M. (2009). Entrepreneurial self-efficacy: Refining the measure. Entrepreneurship Theory and Practice, 33(4), 965–988.

Ng, T. W., & Lucianetti, L. (2016). Within-individual increases in innovative behavior and creative, persuasion, and change self-efficacy over time. Journal of Applied Psychology, 101(1), 14–34.

Nuryanto, U. W., Purnamasari, R., Mz, M. D., Sutawidjaya, A. H., & Saluy, A. B. (2019). Effect of self-efficacy, motivation on entrepreneurship, entrepreneurship education, and social environment against interest in entrepreneurship. Jurnal Akademi Akuntansi, 2(2), 40–57.

Shan, L., & Heo, C. M. (2019). Effects of entrepreneurship motivation on entrepreneurial opportunity competence in preliminary young entrepreneurs. Asia-Pacific Journal of Business Venturing and Entrepreneurship, 14(1), 117–137.

Urban, B., & Wood, E. (2017). The innovating firm as corporate entrepreneurship. European Journal of Innovation Management, 20(4), 534–556.

Vijaya, V., & Kamalanabhan, T. J. (1998). A scale to assess entrepreneurial motivation. The Journal of Entrepreneurship, 7(2), 183–198.

Yang, J. H. (2015). Effect of entrepreneurship education on self-efficacy and entrepreneurial motivation. Korean Business Education Review, 30(4), 93–115.

Zhang, S. M. (2023). Entrepreneurial self-efficacy, business model innovation and performance of start-up technology enterprises. Times Economics and Trade, (03), 102–106.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

_**********_

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา **ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม**

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่ก าหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และน ามาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

7) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

8) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

9) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

10) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

11) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

12) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract)

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

8) สรุป (Conclusion)

9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

5.1 ภาพปกหนังสือ

5.2 แปลจากหนังสือ: .....

5.3 ผู้เขียน: .....

5.4 ผู้แปล: .....

5.5 สำนักพิมพ์: .....

5.6 ปีที่พิมพ์: .....

5.7 จำนวนหน้า: .....

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content)

8) บทวิจารณ์

9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

เกษฎา ผาทอง. (2564). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำาหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม ได้ที่ https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/ เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : journalsocialdevelopment@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีขอบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป็นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

(16 pt) องคประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค สาระ ประเด็น แงคิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผานการวิเคราะห สังเคราะห วิจารณ ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พรอมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแกไข การสงเสริมและพัฒนาตอยอด (อางอิงถามี)

จุดเด่น

จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16 pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท่อนคุณคา การนำไปใช่ประโยชน เปนความเรียงไมใสเลขเปนข่อมาตรา ไมเอียง ไมหนา ไมแทรกภาพโมเดล สะทอนคุณคาทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

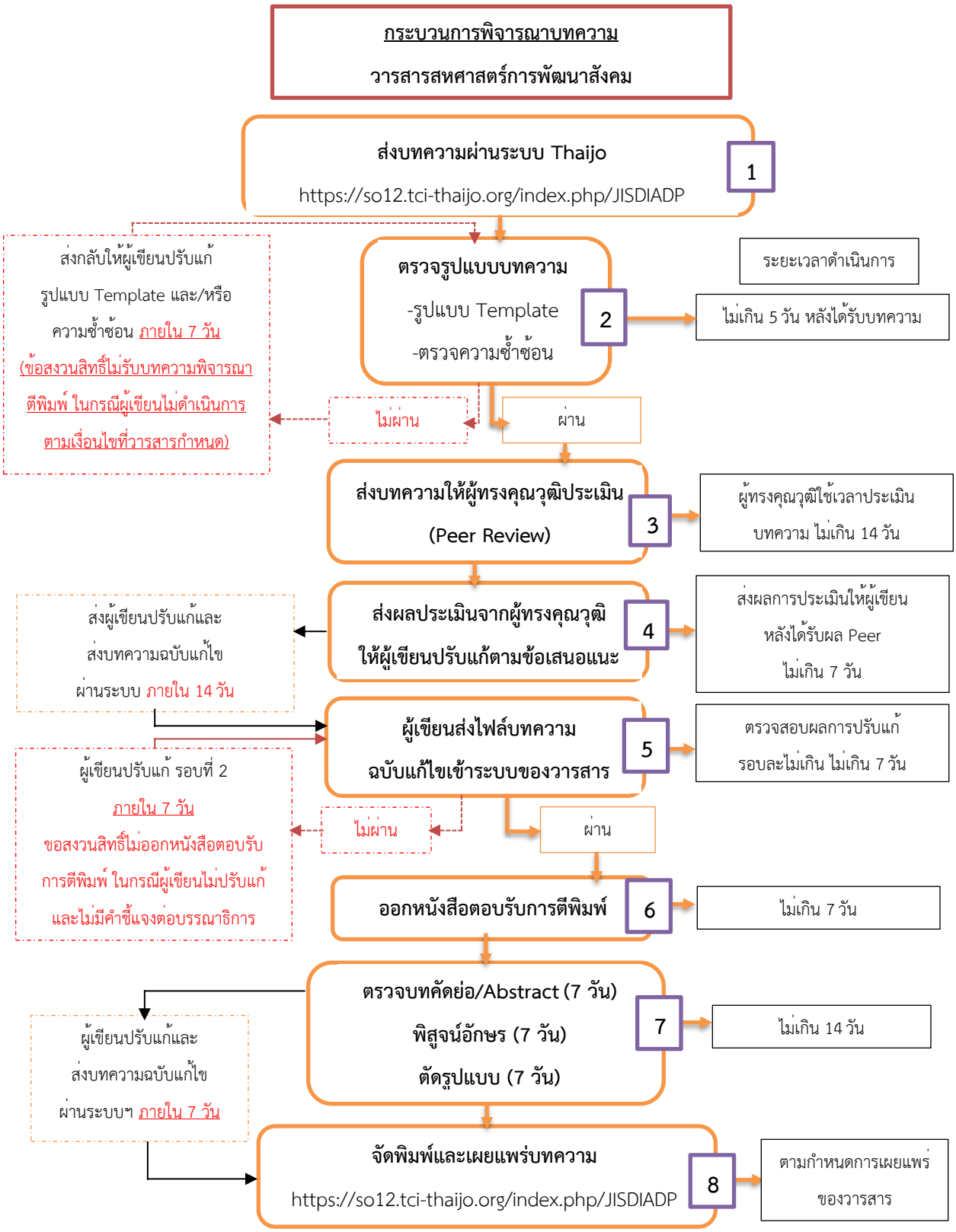

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้นิพนธ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้นิพนธ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)